BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
25 G
30

13—21. 6. 55.

XI. 11. 8.

DE IVSTA REIPVB. CHRISTIANÆ IN REGES IMPIOS ET HAERETICOS AVTHORITATE:

Iuſtiſſimaque Catholicorum ad Henricum Nauarræum & quemcunque hæreticum à regno Galliæ repellendum confœderatione

G. Guilelmo Roſſeo Authore,

LIBER.

Cuius particularia Capita vide poſt præfationem.

ANTVERPIÆ,

Apud Ioannem Keerbergium.

Anno cIↃ. IↃ. XCII.

FORTISSIMO NOBILISSIMOQVE PRINCIPI,

Carolo Duci Mayennenſi, Generali Coronæ & Status Gallicani, ſacræque Catholicorum contra hæreticos Vnionis atque fœderis præfecto & propugnatori.

MIRABITVR *fortaſſe aliquis (Magnanime Princeps & inuicte Dux Carole) aut reprehendet etiam inſtitutum hoc noſtrum, quod iſto turbulentiſſimo tempore, quando tympanorum ſonitu & turbarum clangoribus omnia vbique perſtrepunt, quando nihil niſi vrbium oppugnationes et expugnationes, equeſtres & pedeſtres conflictus, cædes, victoriæ, omnibus in circulis & ſermonibus iactantur, cum vbique volitant militares turmæ ad bellum ſeſe accingentes, & bellicum ex omni parte canentes: quod in his medijs flagrantis belli tumultib: tibi ſummo harum copiarum ductori et negotiorum moderatori, hos noſtros qualeſcunque labores offeramus. Quid enim (inquiet) Marti cum Muſis? quid togæ cum ſago? quid ſcholæ, calamoque & libro, cum caſtris, cum gladiis, cum*

armis & tormentis bellicis? Et ſi aliquid de ſtudiis humanioribus guſtauit, occinet forſan illud Ennianũ ex Marco Tullio: Prœliis pro mulgatis,

Cic. orat. pro Muræna.

Pellitur è medio ſapientia, vi geritur res:
Spernitur orator bonus, horridus miles amatur:

Veſtrum vero ſtudium literarum totum iacet. *Hæc & his ſimilia vt populariter à nonnullis dici puto, & in quibuſdam bellis hominũ ferorum & ſylueſtrium, Canibalum, Tartarorum, & Lapitharum, locum habere non nego; ita de bellis hominum prudentium & ciuilium, quales erant Romani & Græci, longe aliter ſentio: de Chriſtianorum vero prœliis, his potiſſimum quæ pro repub. pro fide & Eccleſia, pro Chriſto Chriſtique honore, contra eius aduerſarios geruntur, qualia ſunt tua hæc (Princeps,) Gallicana, vbi inprimis ſpectatur iuſtitia cauſæ, belli æquitas, conſcientiæ integritas, ex qua pendet militum in bello morientium ſempiterna corporis atque animæ fælicitas, plane impias eſſe omnes huiuſmodi voces non dubito. Neque vero alias tam viribus quàm ingenio, tam robore corporum quam ſagacitate animorum, quam prudentia, & conſilijs, & ſtratagematis, maxima bella confici ſolita, abundantiſſime demonſtrat tota Romanorum & Græcorum hiſtoria. Apud quos quicunque fuerunt*

Literarũ & armorũ conuenientia.

Imperatores optimi & in bellis clariſſimi, ij ſemper fuerunt ſapientiæ laude inſignes; et vel ipſi in literarum ſtudijs egregie verſati vel hominum doctorum conſuetudine admodum delectati. Cuius rei teſtes ſunt Græcorum *illi Themiſtocles, Epaminondæ, Pericles, Phociones, Alexandri Magni, Thucidides, Xenophontes: Romanorum Scipiones, Fabij Maximi, Pauli AEmilij, Luculli, Traiani, Cor. Taciti, Iulij Caſares: quorum alij viris doctiſſimis ita familiariter vſi ſunt, vt eos omnium ſuorum præliorum & expeditionũ habuerint comites, eorumq. potiſſimum conſilio res difficillimas ſuſceperint & cõfecerint; alij per ſe sũma eruditionis laude præſtantes, rerum à ſe geſtarum memoriam doctiſſime mandarunt literis, et fideliter tradiderunt poſteris. Neque vero religioſiſſimus vir omniſque ſcientiæ & humanæ et diuinæ peritiſſimus, illud bellicoſi ducis ad ſe ſuumque in ſcribendo ſtylum applicaſſet,* Hierõ. in epiſt. 51. ad Dõnio

Et nos tela pater, ferrumque haud debile dextra. (ſanguis, Virg. Æneid. l. 12.
Spargimus, & noſtro ſequitur de vulnere

Net prudens Antiquitas tota, non ſolum Martem, ſed Mineruam quoque finxiſſent belligeram, *&* armigeram, *&* Diuam armipotentem, *nunquam vt Martem, ſic Palladem quoque belli Deam præſidemque feciſſent, & huic non minus quam illi ſuam aſsignaſſent.* Virg. Æneid. l. 11.

Ibi.lib. 8. Galeamque, haſtamque minacem.

Aegidaque horrificam turbatæ Palladis arma.

Niſi in ingenio, in ſapientia in ſtudiis literarũ, magnam ſenſiſſent ineſſe vim ad laceſſendos, ad debilitandos, ad frangendos aduerſarios; ad varios animorum motus, audaciam & formidinem, fiduciam & deſperationem ingenerandos, ad ſpiritus hominum accendendos & reſtinguendos: niſi doctrinam plurimum valere exiſtimaſſent ad gerenda prælia, ad incitandos milites, ad inſtruendos duces, ad profligandos hoſtes, ad victorias conſequendas, ad totam belli rationem ordine diſciplinaque adminiſtrandã.

Quod ſi fideles Hebræos Chriſtianoſque intueamur, eorumque reſpub. & actiones perpendamus, tum vero perſpicuum erit, ita non modo non repelli à bellis ſapientiam, doctrinam, pietatem; quaſi omnia in armis, in lacertis, in vi & Hebræorũ in bellis religio. *robore militari ſint poſita: vt hic potius primæ ſint partes iuſtitiæ, moderationis, religionis; poſteriori loco ſequantur & inſeruiant reliqua vniuerſa. Si enim vere & ſincere credimus quod Deus per Moyſem Hebræos edocuit, in iſtiuſmodi libellis omnibus, ſupremum exercitus imperium penes Deum eſſe, qui eſt* Dominus Sabaoth, *& ſummus exercituum populi ſui* Iſa. 1. 9. Ierem. 11. 20. *ductor; hominem autem ſiue Ducem, ſiue Regem, ſiue Imperatorem, non eſſe niſi* illius vicarium,

carium , & quaſi proimperatorem, *aut pro-*
regem , nimirum qui Dei vicaria & delegata Ioſeph. Antiq. li.
poteſtate militibus illis præeſt , eiuſque nomine 4. ca. 8.
præcipit: ſi aduertimus eundem Deum tanquam
verum exercitus Ducem cuius proprium eſt mi-
lites ad pugnam acuere & animare , illud offi-
cium ſibi aſſumere , proptereaque iubere vt ap-
propinquante prælio, ſacerdos ſtans ante aciem
ita alloquatur populum : Audi Iſrael, *audite*
Chriſtiani milites, vos hodie contra inimi- Deut. ca.
cos veſtros pugnam committitis . Non 20. v. 2.
pertimeſcat cor veſtrum : nolite metue-
re, nolite cedere , nec formidetis eos quia
Dominus Deus veſter in medio veſtri eſt,
& pro vobis contra aduerſarios veſtros di-
micabit vt eruat vos de periculo : *hoc modo*
ſi bella noſtra præpotentis Dei numine, au-
ſpiciis, ductu & imperio gubernari ſentiamus:
tum vero nunquam dubitabimus prudentiam,
pietatem, religionem, conſcientiam, cauſæ bo-
nitatem, reliquis eſſe omnibus anteponendam,
quando ſupremus hic exercitus Imperator, mi-
lites omnes ſiue hæreticos & ſchiſmaticos , ſiue
etiam impios & ſacrilegos , à ſuis vexillis ita
repellit, vt eorũ adiunctione totius reliqui ex-
ercitus vel fortiſſimi virtutem corrumpi , vi-
reſque debilitari , nec poſſe eum præclaram
aliquam victoriam de hoſtibus comparare,
quamdiu talium improborum conſortio , tan- Ioſue. 7.

quam peſte & lue pollutus & contaminatus
1 Paralip. 5.7.& 20 16. *eſt; apertiſsime in multis hiſtoriæ ſacræ lo-*
cis conteſtatur. Quique ita ſua bella omnia
geſsit & gerenda præcepit, vt illa, religioni
temperari, & ſacerdotali benedictione ſancti-
ficari populus aduerteret; vbi Ioſue fortiſsi-
Nū. 27.21 *mus Dux iubetur* egredi & ingredi, *hoc eſt*
res grauiſsimas belli & pacis aggredi ad ver-
bum ſacerdotis Eleazari: *vbi precibus ſa-*
cerdotum victoriæ magis quam fortitudini mi-
litum attribuuntur, adeo vt etiamſi Ioſue
cum ſuis acerrime præliatur contra Amale-
Exod. 17. *citas, non tamen* vincunt Hebræi *niſi cum*
Moyſes & Aaron ſacerdotes ad DEVM
leuant manus, *pro exercitus victoria depre-*
cantes, qui ſi paululum remittunt, *ſuperantur*
1. Reg. 14. 18. & 30. 6. *Hebræi &* ſuperant *Amalecitæ: vbi Ioſue,*
Dauid, alijque quamuis clariſsimi Imperatores,
non tamen niſi conſulto diuino oraculo bella
ſuſcipiunt, nec gerunt, nec obſiſtentes hoſtes in-
uadunt, nec fugientes perſequūtur, nec circum-
uentos interficiunt, nec victoriam vllam adi-
4. Reg. 6. *piſcuntur; vt ita nimirum edocerentur ex miſe-*
ricordia, & ordinatione, & prouidentia Dei,
bellorum nutus & momenta omnia, omnes ex-
peditiones, certamina, proſperoſque vel ad-
uerſos ſucceſſus pendere: quis neget in his prælijs
Dei religionem, & conſcientiæ integritatem,
reliquis omnibus præponderare?

Quem

Quem pium & religioſum belligerandi morem ita ab iſtis hauſerunt veteres Chriſtiani Imperij monarchæ, & inprimis Chriſtianiſſimi Galliarum reges; vt nuſquam maior eorum quàm in bellis inchoandis appareat integritas, nuſquam maior quàm in iiſdem perſequendis eluceat pietas, ideoque & nuſquam maior quàm in iiſdem conficiendis cernatur fælicitas. Ita Conſtantino Magno in more fuiſſe poſitum notant Eccleſiaſtici ſcriptores, vt quotieſcunque bello cum hoſte decertaturus eſſet, crucis tabernaculum publicè erigeret, *in quo non ſolùm ipſe Deum orabat, ſed etiam alios virtutis & pietatis ſtudio inſignes viros, Epiſcopos & ſacerdotes ſibi adiungebat, qui in idem cum eo orandi ſtudium incumberent. Hacque potiſſimùm pietatis delectus vbique tyrannis, vniuerſum Romanum Imperium ſibi ſubiugauiſſe, ipſe verè Chriſtianéque profitetur.* Tuo *(inquit)* impulſu (ſancte Deus) res ſalutares & aggreſſus ſum & confeci: tuoque vexillo vbique hoſtibus oppoſito, exercitum ab illis triumphantem duxi. Quinetiam ſi quando reipub. vſus poſtulat, illa ipſa tuæ virtutis & potentiæ inſignia ſequens, contra hoſtes audacter procedo. *Eadem bellandi pietate & religione fundarunt hoc Imperium Gallicanum primi Chriſtiani reges, Clodoueus, eiuſque ſucceſſores. Eadem*

Chriſtianorum in bellis religio.

Euſebius de vita Conſtantini, lib. 2. cap. 12. 14.

Ibi. ca. 54.

Veterum Francorũ in bellis religio.

dem prorſus religione collapſum, & à Saracenis,
Poſt pa. 581. 582. *Arianis, Afris, Mauris, variiſque domi & foris hoſtibus laceratum, partim inſtaurarunt, partim mirificè amplificarunt excellentes illi Principes, Lotharingicæ domus ſatores, Carolus Martellus, Pipinus, & Carolus Magnus;*
Ibi. 588.-589. *qui à degenerantibus Merouingiis, cum totius orbis Chriſtiani applauſu & congratulatione, maieſtatem non modò Regiam, ſed Imperatoriam quoque, in ſuam familiam traduxerunt: qui nunquam ſine epiſcoporum & ſacerdotum comitatu, eorumque ſpirituali panoplia ſuas ferratas acies & corporalem armaturam ſtipante Deoque commendante, bellum aliquod, præſertim arduum & periculoſum aggreſſi ſunt. Cuius poſterioris, Caroli Magni eum fuiſſe morem hiſtorici prodiderunt, vbi prælium aliquod anceps & difficile eſſet commiſſurus, vt tum ille ſtatim coram exercitu,* ſacra facienda excitatis al-
Poſt pag. 599. taribus curarit & milites duceſque confeſſione & communione ſancta ſe ad bellum præpararint. *Qui quum hoc modo animoque dimicarent, victorias planè ſtupendas & admirabiles de hoſtibus ſuis retulerunt. Adeò vt diuinæ illæ promiſſiones,* Perſequemini inimi-
Leuit. 26. 8. cos veſtros, & corruent coram vobis. Perſequentur quinque de veſtris centum alienos, & centum de vobis decem millia. Cadent inimici veſtri gladio in conſpectu veſtro:

ſtro: *nunquam euidentius completæ fuerint, quàm in glorioſiſsimis illis principibus, Martellis, Pipinis, Carolis magnis, contra hoſtes Dei & Eccleſiæ Saracenos, Arianos, Afros, Germanos, Longobardos depugnantibus.* Poſt pa. 591. 592. 593. &c.

Neque verò proximi maiores & anteceſſores tui (Princeps) quicquam ab his veterum abauorum ſuorum inſtitutis diſceſſerunt. E quibus vt auus tuus Claudius, Ioannis fratris Cardinalis Claudius Dux Guiſius.
Lotharingi, & pater Franciſcus, Caroli fratris Cardinalis, prudentia & pietate toto orbe Chriſtiano nobilitati cõſilio in ſuis rebus bellicis ſequutus eſt, eorúmque ſacerdotali apud Deum interceſſione fælices præliorum euentus potiſsimum impetrari cenſuerunt: non aliter frater tuus Henricus (cuius vt aliàs, ita in hac poſtrema glorioſiſſima de Germanis & Hugonotis victoria, extraordinaria quædam pietas, & nocturnæ in precibus lucubrationes, multorum & teſtimonijs & libris celebrantur) fratris quoque ſui Ludouici Cardinalis ope, conſilio, & præſidijs ſpiritualibus vſus, multas bellorum difficultates incredibili celeritate & fælicitate expediuit. Idemque de tua generoſa fortitudine (Carole Princeps) boni omnes confidunt, & certò ſibi pollicentur, qui etiamſi cum auo patréque, & fratre, fratrem Cardinalem habere non potes bellorum tuorum auſpicem, adiutorem, conſultorem, & pro te apud Dei tribunal ſequeſtrem & deprecatorem, quo per immanis illius

Ioannes Cardinal. — Franciſ. Dux Guiſius. — Carolus Cardinal. — An. 1587. Henricus Dux Guiſius. Ludouicus Cardinal. — Carolus Dux Mayennenſis

tyranni

tyranni periuria & ſacrilegia orbatus es; eius ta-
Epiſcopus Agenenſis. *men loco optimum conſtantiſſimumq; Epiſcopum Agenenſem, omnium bonorum iudicio dignum, qui vt in fratris Cardinalis locum quoad oneris grauitatem ſucceſſit, ita in parem quoque locum quoad honoris amplitudinem aſcendat; tanquam alterum tibi fratrem adoptaſti: vt omnes intelligant te maiorum tuorum veſtigijs inſiſtere, te Ioſuam Eleazari pontificis ductum in bellis ſequi, te religionem Dei cum armis tuis coniungere, te Eccleſiæ precibus, vt Chriſtianum militem & Imperatorem decet, inprimis confidere: & denique nullum à te moueri, nullum à te probari bellū quod non idem cauſæ iuſtitia, conſcientiæ æquitate, virorum ſanctorum iudicio, & (quod caput eſt) Eccleſiæ Chriſti, eiuſque Epiſcoporum authoritate, ſententia, ſuffragatione, & pietate, apud Deum hominéſque commendetur.*

Id quod cùm præcipuè omnibus perſuaſum eſſe debet qui in his bellis militant; ne (quod rebellibus, & Hugonotis, & ſeditioſis vſu venit) in iniuſtis bellis, corporis atque animæ mortem ſempiternam adeant: tum hoc opere illud plenè demonſtratum arbitramur, vt nemo Chriſtianus ſub vexillis tuis militans, de iuſtiſſima ſua cauſa poſſit aliquo modo dubitare, non magis quàm ſi in bello contra Turcas aut Saracenos militem ſe tuum profiteretur.
Singulorū huiuslibri capitum ſumma. *Nam partim ea de cauſa, partim vt hæreticorum quorundam huius hæreſis grauitatem eleuantium*

frau-

ſraudes detegeremus, poſtquam generaliter Rei-
publ. Chriſtianæ iura & poteſtatem in regibus ſuis Caput 1. & 2.
eligendis, deſignandis, frænandis, coërcendis, caſti-
gandis & deponendis explicauimus, & quando
rex intra regiæ poteſtatis terminos manens hono-
randus eſt vt rex, quando eos limites perrumpēs, Caput 3.
deteſtandus eſt & abominandus vt tyrannis: oſtē-
dimus hodiernam hæreſim, maximè Caluinianam Caput 4.
quæ in Gallia ſerpit, eſſe Saraceniſmo vel Paga- & 5.
niſmo longè deteſtabiliorem: proptereáque longè
magis eſſe Chriſtianis rationibus vtile, vt Pa-
ganus aliquis, vel Saracenus, vel Turca, quàm
vt Caluiniſta Galliæ rex præficiatur. Exami-
namus deinde particulatim & ſpeciatim Hugo-
notarum cauſam; eoſque probamus nullo modo Caput 6.
veros eſſe Francos, hoc eſt nullo modo eſſe anti-
quiſſimæ, & Chriſtianiſſimæ huius Franciæ
monarchiæ membra: tum quia à veteri Gallo-
rum religione Catholica ad Atheiſmum Cal-
uinianum defecerunt; tum quia legibus & re-
gibus Gallicanis obedientiam nullam, nullam
reipub. & patriæ Gallicanæ naturalem pieta-
tem præbuerunt, ſed eam hoſtilius quàm vlli vn-
quam Burgundi, aut Angli vaſtauerunt. A-
deò vt ſi veteres Hebræi vno animo miſſa lega- Ioſeph.
tione ad fratres ſuos è Manaſſis & Rubenis Antiquit.
tribu, qui in Iordanis ripa erecto altari, à Iudæo- lib.5.ca.1.
rum religione ad vnicum altare in tabernaculo Ioſue cap. 22.
Teſtimonij alligata defeciſſe videbantur, propter-
ea per

ea per Eleazarum ſupremum Pontificem denunciauerint, ſi illi in incœpto obſtinatè perſiſterent, *nolle ſe eos pro fratribus, pro Hebræis, pro poſteris Iacobi habere, imò verò* nolle ſe pro legis

Ioſeph. Moſaicæ defenſione laborem vllum defugere, ſed ad eam ſimul & Dei honorem tuendum, transmiſſo flumine, eos pro Cananæis habitos: nō ſecus atque Cananæos exterminare; *quanto magis debēt Chriſtiani pro defenſione Euāgelij, & teſtamenti æterni quod non* in ſan-

Hebr. 9. 12. &c. guine hirci aut *vituli, ſed* in ſanguine Chriſti Ieſu *filij Dei cōſecratū eſt ex ardeſcere? & hos Hugonotas, non Hebræos ſed Cananæos, non Chriſtianos ſed Turcas, non Gallos ſed Gallicani nominis labes, maculas, peſtes, & hoſtes atrociſſimos exiſtimare? qui præter antiquiſſimam Galliæ cum toto orbe Chriſtiano communem religionem Catholicam ſpretam & repudiatam, etiam Gallicanis quoque legibus, & regibus, & reipub. toti magis intolerabiles iniurias intulerunt, quàm vlli vnquam non dico Angli aut Hiſpani, ſed vel Normanni, aut Vandali, aut Saraceni, aut Mauri, qui eaſdem quas Hugonotæ Galliæ regiones Languedocam, Gaſconiam, & Guiennam, minoribus quàm Hugonotæ vrbium templorumque ruinis, incendijs, & depopulationibus, hominúmque ſtragibus*

Caput 7. *peruagati ſunt. Ex quo deinceps efficitur, talem hæreticum principem Coronæ Gallicanæ capeſſendæ, officioque regali ſuſcipiendo nullo modo eſſe*

idoneum

idoneum. A quo per omnes leges diuinas & humanas, per omnes ſcripturas Teſtamenti veteris, Euangelicaſque & Apoſtolicas, per omnia Concilia generalia, patrumque Catholicorum conſentientes ſententias repellitur. Qui etiamſi eſſet in ſolio Regali conſtitutus, generalique Francorum aſſenſu & approbatione rex admiſſus, ſi tamen in hæreſim incideret, eamque pertinaciter defenderet, vt in poteſtate eſt non modo Pontificis Eccleſiæ ſummi, ſed etiam Gallicani regni epiſcoporum, eum deponere & Regia dignitate priuare; ita talis Eccleſiæ ſententia iuſtiſsimè armat non ſolùm reges exteros, ſed etiam ſuos ipſius domeſticos ſubiectos; vt ſana integraque conſcientia eum & poſsint & etiam debeant impugnare, eiuſque à ſe dominatum & iugum reijcere, nec vnquam ad talis hæretici regis obedientiam reuertere. Quãtò magis Galli illud hoc tempore locoque contra Nauarræum præſtare tenentur, qui conſenſu & efflagitatione omnium Galliæ Ordinum, & ſæpe antea & nuper in vltimis Bleſarum Comitijs à Corona reiectus eſt, Caroluſque Borbonius Cardinalis eorundem Ordinum votis, ipſiuſque Henrici Valeſij Regijs literis & codicillis Parlamentorum ampliſsima authoritate roboratis, proximus regni hæres declaratus, & iam legitima ſucceſsione verus rex: etiamſi hic ingratiſsimus eius nepos poſt innumera beneficia in eum particulatim effuſa, illũ ſuũ in baptiſmo ſpiritualẽ patrem, na-

Caput 8.

Caput 9.

tura

tura & ſanguine patrum, Eccleſiaſtica lege Epiſcopum & Cardinalē, regni lege regem, diuina lege
Poſt pa. 471. *ab eius dominatu & iudicio liberū, in cuſtodia nequiter & flagitioſe detineat. Deniq; cōtra improbos quoſdā Caluiniſtas Catholicorū nomen emen-*
Caput 10. *tientes, & Nauarræū* hæreticū *eſſe* relapſum *ſtolidè pernegantes, illud planè cōuicimus, eique propterea quantauis iuramenta quātacunq; vehementia, & diris, & deuotionibus, & execrationibus interponēti, tamē in publicis rebus, in negotio fidei, vbi de Eccleſiæ diſcrimine & ſpoliatione, de ciuitatibus, de prouincijs, de regnis & regū diadematis agitur, nūquā eſſe credēdū: tū quia omnibus hæreticis ſiue priuatis ſiue principibus ludus iocuſq; eſt fidē fallere & peierare, vbi cū Catholicis pacta cōuenta trāſgredi ēdo aliquid poſsūt vel incōmodare illis, vel commodare ſibi; tum quia ipſe Nauarræus iam olim in hoc genere nimis multa dedit falſæ & fallacis fidei argumenta. Adeò vt omnes Galliæ nobiliſſimæ familiæ Ordineſque Ca-*
Caput 11. *tholici qui vllam habent honoris ſui, vllam maiorum ſuorum, vllam reipub. Gallicanæ, eccleſiæ Chriſti, ipſiuſque Dei præpotentis curam, cuius hic potiſſimum gloria religioq. in diſcrimen vocatur; in hoc officiū vno animo intendere & cōſpirare; in hoc ſacratiſſimum fœdus omnes ſuas ſiue fortunæ, ſiue corporis, ſiue animæ facultates vireſque impendere teneantur, quo talē hæreſiarcham ſupremi Pontificis cenſura iamdudum à*

dum à

dum à Chriſtianorũm communione abſciſſum & abiectum, à reipub. Chriſtianæ gubernaculis arceant. Hoc noſtrum eſt (Princeps) conſilium & inſtitutum. Hic laborum noſtrorum finis. Hæc libri ſumma. Hic capitum ſingulorum & argumentorum effectus & ſcopus. Quæ vniuer- Totius libri ſumma.
ſa quum eo pertineant, vt milites, præfecti, duces, ſacerdotes & monachi, laici & Eccleſiaſtici, omnes & ſinguli qui hæc caſtra ſequuntur, perſuaſiſſimum habeant, hæc eſſe illa bella Domi- Exod. ca. 17. & 15.
ni, quæ toties in ſacris literis prædicantur, & 1. Reg. 17. 47. & 18. 17.
quæ Dominus idcirco vt plurimum copioſis hoſtium ſuorum cladibus, manubiis ſpoliiſque for
tunare ſolet, quia bella Domini ſunt; in his 1. Paral. 5. 22.
bellis labores & conatus ſuos maxime Deo probari; arma ſua in his bellis ſanctificari; in his Ierem. 6. 4. Ioel. 3. 9.
bellis manus ſuas ſanguine Dei inimicorum (vti mitiſsimus Dei propheta loquitur) conſe- Nũ. 12. 3. Exod. 32. 29.
crari: & generaliter quicunq; hic preliantur, ſub Dei auſpicijs pugnare, qui vincunt Dei ſingulari ope & præſidio hoſtes vincere, & qui moriuntur à Deo certam laborum ſuorũ & vitæ eius cauſa profuſæ in cælo coronam recipere, vt ſiue cadant ſiue cadant, ſiue viuant ſiue vitam amittant, ſemper domini ſint, Dominoque viuant, & Do- Rõ. 14. 8.
mino moriantur: hæc cum ſit totius huius argumenti, totius diſputationis vis & concluſio, vt Chriſtiani omnes vera fide & cognitione, ſinceráque conſciẽtia ad hæc Chriſtianiſſima bella ar-

mētur, quæ pro vera Chriſti fide Catholicaq́; eccleſia contra hæreticos eius capitales hoſtes geruntur: cui tandem aptius hoc opus dicari potuit aut debuit, quàm tibi (nobiliſsime Princeps Carole) quē & Eccleſiæ & reipub. Gallicanæ generalis cōſenſio horum Chriſtianorum exercituum, horum armorum, horum bellorum & bellatorum contra tales Antichriſtianos aduerſarios ſupremum conſtituit gubernatorem. Huc accedit quod quum illuſtriſsimorum fratrum tuorum Henrici Ducis & Ludouici Cardinalis *voluntate & nutu, pro* ſacri fœderis *defenſione hoc inchoatum & abſolutum ſit illis tam iniquiſſimi tyranni fraude ad meliorem vitam tranſlatis, magna ratione hoc illis debitum tibi erat perſoluendum ad quem eorum vt honor & gloria, ita & laborum operumquè ab illis cœptorum continuatio & ſucceſsio hereditario quodam iure & Gallicanæ reipub deſignatione pertinet. Qui vt hoc honoratiſsimo ſed laborioſo munere dignè pro eius magnitudine perfungaris vt prouinciam hanc tibi impoſitam perite proſpereq́; modereris, vt fœdus hoc ſanctè pieq́; contradictum prudenter conſerues & largiter amplifices; & denique bellum hoc neceſſarium & ſanctiſsimum, ſi quod fuit vnquam à primis Reipub. Gallicanæ initijs, contra iſtos maxime prophanos omnium ſeculorum hæreticos perſequaris ſtrenuè & adminiſtres prouidè, & ad extremum vſq; ducas & dirigas ſagaciter, & pleniſſima de hoſtibus victoria*

ctoria concludas fœliciter; eoq; modo familiæ tuæ honorem, Catholicis ſecuritatem, Gallicano populo iuſtum regem, Reipub. tranquillitatem, Eccleſiæ pacem, & à ſuis perditiſsimis turbulentiſsimiſq; hoſtibus liberationem compares: & illi fratres, maioreſq; tui, & Sancti in cœlo omnes; & omnes viri boni in terra, perpetuis votis precibuſq; à Deo Opt. Max. comprecantur. Pariſijs 15. Nouemb. Anno M.D.LXXXIX.

Tuæ Excellentiæ
addictiſs.
G. G. R. A. Peregrin. Roman.

ARGVMENTA OMNIVM
in hoc libro capitum breuiter comprehenſa: quæ ſingula ſuis locis magis articulatim diſtinctéq; ponuntur, & fuſiùs per partes explicantur.

CAPVT I.

DE origine reipub. eiuſque poteſtate. pag. 1.

CAPVT. II.

De finito regum Chriſtianorum iure: & quòd penes rempub. ſit regibus leges ponere, eoſque nequiter dominantes armis coërcere, caſtigare, & deponere. pag. 33.

CAPVT. III.

Quis ſit tyrannus. pag. 105.

CAPVT IIII.

Quòd hodierna Proteſtantium hæreſis ſit veteri Paganiſmo deterior. pag. 175.

CAPVT V.

Quòd Caluiniſmus ſit Paganiſmo, aut Turciſmo longè deteſtabilior. pag. 265.

CAPVT VI.

Caluiniſtas Galliæ, quos popularis loquendi conſuetudo Hugonotas vocat, nec Chriſtianè nec politicè veros eſſe Gallos. pag. 327.

CAPVT VII.

Rex Nauarræus cùm ſit hæreticus, maximè talis qualem ſuperiùs duobus proximis capitibus deſcripſimus, non poteſt eſſe Chriſtianorum rex. pag. 410.

CAPVT VIII.

Rex hæreticus per Pontifices excommunicari, & iure regio alioqui debito iuſtè priuari poteſt. pag. 495.

CAPVT. IX.

Contra regem hæreticum, rectè piéque non modo à regibus Chriſtianis, ſed etiam à ſuis ipſius ſubditis bellum poteſt ſuſcipi. pag. 576.

CAPVT X.

Nauarræum eſſe hæreticum relapſum, cui millies interpoſito iuramento Catholicis aliquit promittenti nunquam eſt credendum. pag. 659.

CAPVT XI.

Concluſio ad præcipuas quaſdam familias, & Ordines reipub. Gallicanæ. pag. 733.

De origine Reipub. eiuſque poteſtate. in quo hæc tractantur.

Capvt Primvm.

1 Quòd natura reſpub. & ciuiles ſocietates inſtituit.

2 Et magiſtratuum iuriſdictionem.

3 In reipub. poteſtate eſt formam regiminis, ſiue Regiam, ſiue Ariſtocraticam, ſiue Democraticam aſſumere, & earũ vnamquamq. quibus velit imperandi, & parandi conditionibus circunſcribere.

4 Hac in re duo contraria paradoxa cauenda ſunt, alterũ hæreticorum qui reges nimium ſubijciũt populari furori, vt ante aliquot annos Scoti, qui Mariam reginam ſuam è regno eiecerunt.

5 Alterum aliorum qui reges nimium efferunt ſuper reſpub. eaſque totas & ſingulorum ciuium fortunas nimis ſeruiliter ſubijciunt regibus. Horum ſententia ſtatuens regem nullas ob cauſas poſſe à repub. caſtigari, vel deponi, fusè declaratur.

6 Etſi regia poteſtas ſit excellentiſſima, hæc tamen de regibus opinio eſt perabſurda & nimis aſſentatoria, & contra naturam atque inſtitutionem rerumpub. iiſque longè pernicioſiſſima.

NEMINEM arbitror aliquando cõſideraſſe paulo diligentius hominis originem & conditionem qui non ſtatim aduerterit eum à natura ad ciuilẽ ſocietatem fuiſſe factum & ordinatũ. Neque hoc viderunt ſolum excellentes illi Philoſophi, Platones, Ariſtoteles, Theophraſti, Cicerones, qui ingeniorum acumine & altitudine po-

tuerunt in abdita naturæ miſteria penetrare, ſed alij etiam omnes quicunque mediocri intelligentia prædici res obuias & communi vitæ conſuetudine tritas voluerūt attendere. Facile enim fuit animaduertere reliquis animantibus à primo ortu naturam tam prouidè conſuluiſſe vt ipſis per ſe ſuppeteret, quicquid ad vitam tuendam erat neceſſariū, vt nō magnopere aliorum ſubſidijs indigerent. Alia enim roſtris, alia vnguibus, alia plumis inſtruxit. Tauri cornibus, apri dentibus, morſu leones ſe tuētur, quæ robore non valent ſolertia nituntur: & pleraque non minus fuga & occultatione ſe defendunt, quàm velocitate & viribus: quorum tanta eſt & tam admirabilis varietas, vt multi Philoſophi in eorum indagatione ætatem ſuam totam contriuerint. Homo autem tanta cum miſeria & imbecillitate ex matris viſceribus effunditur, vt trunci inſtar immobilis iaceat, nec ſine alterius ope vel labra maternis vberibus poſſit admouere. Deinceps autem quò magis adoleſcit, eò magis aliorum operā requirit ſiue ad curandum corpus, ſiue ad formandum animum. Neque enim vlla eſt corporis pars, quæ non alicuius opifici labore & auxilio ad ſui conſeruationem egeat, neque mens aliqua ſcientia, vel liberali, vel mechanica excolitur, niſi magiſter quiſpiam in ea facultate capeſcenda præmonſtret viam. Vt veſtiamur, multorum operariorum induſtriæ neceſſariè antecedunt priuſquam lana aut quæcunque alia materia corpori noſtro tegendo veſtem præbeat: vt paſcamur, frumentum, & quæ ſunt alia terræ mariſque eſculenta, multorum manibus elaborantur, priuſquam nobis paſcendis fiunt idonea. Vt interdiu in agro operemur, vel in officina, multorum opificum adiumento opus eſt, qui idonea nobis conficiant inſtrumenta, vt poſt

Ariſt. Plutarch.

Humanæ naturæ infirmitas.

quo-

quotidianos dici labores noctu quieſcamus, architectum requirimus qui domum conſtruat, in qua laſſatum corpus reficiamus. Animus autem quò eſt corpore ſublimior & auguſtior plureſque habet virtutes & diſciplinas quibus inſtruatur, eò quoq. pluribus indiget magiſtris, à quibus ad eas percipiēdas formetur. Quamuis enim natura nobis igniculos quoſdam virtutis & doctrinæ indiderit, tamen niſi ad eoſdem fouendos præceptorum inſtitutio accederet, nę illi ſtatim in ipſis cunabulis extinguerentur. Neque verò vnquam quiſpiam, vel in Ethicis, vel in Philoſophicis, vel in Mathematicis, vel in Theologicis, vel in Medicina, vel in Iuriſprudentia, vel in re bellica, vel in ciuili, vel vlla in virtute earū quæ mentem aut mores informāt vir illuſtris euaſit, niſi qui alijs in ea ſcientia excellentibus, diligētem operam nauauit. Huc pertinet quæ ex omnib. animantibus ſoli homini conceſſa eſt loquendi, & intimos animi ſenſus communicandi facultas, quæ nulli rei vtilis eſt, ſi ciuilem vitæ ſocietatem abſtuleris. Huc pertinet præſtantiſſimum illud amicitiæ bonum, quod tale eſt, vt *nec aqua nec igni, nec ipſo ſole* (vt inquit ille) *pluribus in locis vtamur, quàm amicitia*, quod quum à natura non autem ab indigentia & commodorum perceptione ortum habeat: quum natura alios diligamus, & ijs quibus morum ſimilitudine coniungimur benefacere cupiamus, & ſi nunquam mutuam compenſationem ſperemus, planum eſt homines natura ad ciuilem cōmunionem impelli, ſine qua omnis amicitiæ & alijs benefaciendi vſus intercidit, à qua ſi quis vnquam alienum ſe præbuerit, vt Timon ille Athenienſis, eum & Philoſophi & Chriſtiani, vel belluam, vel deum eſſe dixerunt: belluam quidem, quia hominum communionem auerſatur cuius apetitum natura

Cic. de amicit.

Ariſt. poli. li. 1. ca. 2. Aug. de amicit. 10. 4

humano generi, vel maximè ingenerauit: deum autem: quia ſeipſo contentus nulla re videtur indigere, quod eſt diuinitatis proprium. Neque verò princeps illa virtutum moralium iuſtitia aliquem locum habet in homine ciuilis ſocietatis experte. Nam quum eius munus ſit vt communi vtilitati ſeruiat & ſuum vnicuique tribuat, (proptereaque rectè à philoſopho *virtus popularis* dicitur) cætum hominum deſiderat, in quo ſplendorem & radios iſtius ſuæ popularis beneficentiæ emittat: nec niſi inter varia hominum genera atque ordines verſetur, poteſt erga domeſticos, erga magiſtratus, erga ſuperiores, erga pares, erga inferiores, erga ciues, erga eos quibuſcum negociatur æquabiliter ſe gerendo, vllam ſuæ excellentię ſpeciem oſtendere aut partem muneris præſtare. Iſtę igitur corporis atque animi neceſſitates, iſta virtutum ſemina animis noſtris inſita homines diſpetſos & diſſipatos in vnum locum contraxerunt. Hæ cauſæ ædificarunt vicos, conſtruxerunt ciuitates, fundarunt Academias, multorum agricolarum, artificũ, fabrorum, architectorum, militum, mercatorum, doctorum atque indoctorum varietatem, tanquam totidem eiuſdẽ corporis membra vnitate & ſocietate ciuili copularunt: vt dum alij alijs quod opus erat ſuggererent, alij ab alijs quod ipſi deſiderabant ſumerent, omnes pariter in publicum quoddam corpus (quàm Rempublicam vocamus) coaleſcerent; & mutuis auxilijs in generale corporis illius bonum & ſalutem intenderent. Et quòd hic fuerit verus, primùm vicorum, & deinceps ciuitatum, & poſtea maiorum rerumpub. amplas in ſe regiones complectentium ortus; & antiquiſſima hiſtoriarum monumenta docent, & hodierna rerum experientia conuincit. Quemadmodum enim natura, corporum omniũ, homi-

hominum,beſtiarum,arborum,ſtirpium,herbarũ, fluminum granditatem à minimis principijs & ſeminibus inchoauit; non aliter maxima imperia,& ciuitates ampliſſimæ,vt olim Carthago in Africa, Roma in Italia, multoque poſt omnes celebriores Germaniæ ciuitates: & ante mille annos Venetiæ in mari Adriatico à paucis paſtoribus,aut exulibus, aut piſcatoribus, aut militibus, aut colonis, aut ſimilibus: ſui tuendi cauſa in vnum locum confluẽtibus duxerunt originem, id quod optimi hiſtorici Beroſus,Ioſephus,Liuius, Diodorus Siculus, Cornelius Tacitus,Coccius Sabellicus, Oſorius,& alij annotarunt. Noſtraq.tempeſtate eadem ratio quoſdam in extremo occidente Americanos, olim beſtiarum ferè ritu viuentes, in magis ciuilem vitæ ſocietatem compulit. Quin etiam agreſtes in vltima Septentriõne Tartari qui vnius imperio nõ cõtinentur,neque verò ciuitatibus includuntur,neq; certos habent ditionis terminos, ſed ſub papilionibus degunt,& tandiu vno in loco cum vxoribus & gregibus agunt quoad terram circuniacentem depaſti fuerint, plurimumque ab aliorum hominum ciuili humanitate abſunt, non tamen ſinguli diſperſi,ſed tanta multitudine vagantur; quanta opus eſt & ad magnam ciuitatem complendam, & ad mutuam omnium defenſionem, & ad iniurias vndiquaque depellendas: quo prorſus modo olim vixiſſe Numidas Africæ,& Germanos & Sarmatas, & alios vniuerſos in illo longiſſimo Europæ atque Aſiæ tractu populos,fidelium hiſtoricorum monumenta prodiderũt. Eos autem in hanc vitæ communionem contraxit, non hominum eloquentiũ perſuaſio,à quibus erant penitus inanes, non regis alicuius authoritas,quæ adhuc nulla prorſus extitit; non denique artificioſa aliqua cauſa, qualem

Ortelius in Theat.

Corn. Tac. lib. 1. Pompon. Mela li. 3. ca. 3.4.

homines ignari quandoque comminiſcuntur, ſed ipſa naturæ communes indoles, à ſolitudine abhorrens, & ad ſocietatem ciuilem propendens, ipſa ratio oſtendens hoc eſſe aptiſſimum vitæ & ſalutis tuendæ medium, ipſa mentis humanæ ſolertia & perſpicacitas, ipſum dico naturæ lumen, quo perceptum eſt hunc viuendi modum fuiſſe & corporibus vtilem, & animis ſalutarem, & poſteritati cōtinuandæ neceſſarium, & tum ſingulorum commodis tum vniuerſorum rationibus maximè conuenientem. Natura ergo hominum cætus & communionis induxit, natura ciuitates fabricauit, natura reſpub. inſtituit.

2 Neque verò huc vſque tantummodo profecit, vt homines diſperſos & palantes in vnum congregaret, ſed etiam vt eoſdem congregatos pacis & tranquillitatis obtinendæ opportunis vinculis conſtringeret. Quorſum enim innumeræ multitudinis intra vnius ciuitatis mœnia coitio, ſi ad prohibendas cædes, ad vitanda ſtupra, ad punienda latrocinia, ad coercendos robuſtiores ne infimos opprimant, ſi ad ſuum cuique tribuendum, nulla ponatur regula, nulla incatur via? Si cuique quod liceret idem liceret, ſi fas eſſet agere quod voluntas effrænata imperat, quò libido furioſa trahit ſi hominum cupiditates nulla legum aut magiſtratuum authoritas comprimeret, quemadmodum poſſent iſtiuſmodi cætus, vel ad breue tempus ſtatum ſuū conſeruare? Nimirum vti de Cadmæis fratribus fabulantur poetæ, qui eodem ipſo quo nati ſunt die mutuis vulneribus conciderunt, ita huiuſmodi hominum ſocietatem nullo iure, nullis legibus, nullis magiſtratibus aſtrictam, neceſſe eſt ſtatim diſſolui & inteſtinis tumultibus diſſipari.

Neceſsitas magiſtratuum,

Multoque ſatius eſt ſingulos in luſtris & latibulis

more

more ferarum degere, quàm hoc modo in vnum confluere, vbi iniurijs accipiendis ſint expoſiti, ſi interim nullis remedijs ad iniurias propulſandas ſint inſtructi.

Communis ergo ratio quæ prius illud ſuaſit, hoc etiam neceſſario adiunxit, vt ſingulæ ſocietates magiſtratus ſibi quoſdam crearent, quorum ſtudio & authoritate paçatè viuerent, & quietè bonis ſuis fruerentur. Id quod præterea ab eis expreſſit mundi totius (cuius homo pars eſt primaria) conſideratio. Quum enim omnes creaturæ ordine quodam dirigantur, quum cælorum orbes ab vno motore circunferantur, quum in elementis ſit vnius ſupra alterum dignitas & excellentia, quum in beſtijs, in piſcibus, in metallis, gradus diuerſos, & perfectionum diſtinctiones reperiamus, quum in omnibus vniuerſè rebus, aliæ emineant, aliæ ſubſidãr, aliæ ſuo quodam modo imperent, aliæ pareant, quàm monſtroſum eſt, & humanæ naturæ dignitati aduerſariũ, vt homo ſolus, cuius vſibus aliæ creaturæ omnes inſeruiunt, viuat inordinatè, nullã habeat honoris præcellentiam, nullum ſubiectionis ordinem, ſed in Babilonica quadam cõfuſione verſetur, vel infernali potius, vbi iuxta literas ſacras *Nullus ordo ſed ſempiternus horror & cõfuſio inhabitat.* Io.10.12 Ergo quin eadẽ ratio quæ reſpub. finxit, ordinum, etiã diſtinctiones, & magiſtratuum iuriſdictiones vnà inuexerit dubitari non poteſt. Etſi vniuerſum terrarum orbem, mente & cogitatione perluſtremus, non ſolum vbi religio & diſciplinę humaniores vigent, ſed etiam vbi ruſtica barbaries & immanitas, & turpiſſimus idolorum cultus graſſatur, vt in vltimis Indiæ Orient. & Occident. terminis: illic vbiq. expreſſa videre poſſumus naturæ magiſtratus & principes, commendantis exempla. Nam

& in Calecutio & Narſinga longiſſimiſque Africæ
atque Aſiæ littoribus & remotiſſimis Indici maris
inſulis ad Iapponenſes & Chinas vſque, principes
quidem nominantur; & in America ante Hiſpano-
rum in eas oras aduectum, alibi optimates, alibi Se-
Nouus Orbis in nauigationib. Ioſephi Indi, & Ludou. Patritij. natus, alibi reges, ſemper & vbique magiſtratus a-
liqui, longè lateque imperitabant. Neque aliter
quàm in Europa noſtra alibi imperium vnius, alibi
poteſtas multorum viget, alibi electi è populo re-
ctores præſunt, quos varijs nominibus Imperato-
res, Reges, Senatum, Duces, Marchiones, Comi-
tes: Conſuleſque vocamus; ſic in illis quoque re-
gionibus, eadem eluxit imperiorum differentia, vt
vno loco regnũ vel monarchia, hic mera, illic mi-
xta, in alio Ariſtocratia, in alio democratia, gẽtium
Cic. de nat. deor. li. 1. & populorum teneret gubernacula. Omnium autẽ
populorum conſenſum ipſius naturæ vocem eſſe
rectè aſſeruit prudẽs ille Rom. reipub. moderator.
Lib. Iud. Lib. Reg. Cui ſuffragatur perſpicua Dei omnipotentis ſen-
tentia, qui populum ſuum electum aliâs Iudicum,
aliâs Regum, aliâs Sacerdotum imperio ſubiecit, vt
ſingulas gubernationum formas ſibi probari oſtẽ-
1. Pet. 2. 13. deret. Hinc enim eſt quòd etiamſi terrenum princi-
patum omnem *humanam creaturã* vocet Apoſt. quia
nimirum in certos homines popularibus homi-
num ſuffragijs confertur, tamen quia ea ipſa prin-
cipum electio fluit à natura quam Deus condidit,
& à ratione quam Deus homini infudit, & quæ eſt
tanquam exiguus quidam radius ab immẽſo diui-
næ lucis fulgore hauſtus, idcirco diſertè pronũciat
Rom. 13. Prou. 8. v. 15. Apoſtolus alter, *Non eſſe poteſtatem niſi à Deo, & qui
poteſtati reſiſtit, eum Deo ipſi reſiſtere,* & Deus iam an-
te per Salomonem dixerat, *per me reges regnant &
legum conditores iuſta decernunt.*

3. 3. Vt autem hęc ſatis ſunt ex ſe perſpicua, ideoq.

longa

longa aut accurata probatione non egent, ita illud quoque non minus euidens eſt, quòd diuerſis populis diuerſæ fuerint parendi & imperandi formæ, quòd alij reges, alij dictatores, alij conſules ſibi præfecerunt, quòd alij annuos, alij perpetuos magiſtratus aſciuerunt, quòd qui reges habuerunt, eis alij laxiores, alij anguſtiores cancellos circundederunt, hoc totum à populorũ voluntate & approbatione manaſſe. Neq. enim loquor de gentibus bello ſubactis, non de regibus qui vi & ferro regiones inuaſerunt & populis nolentibus iugum impoſuerunt, quomodo olim Alexander Magnus Aſiam, & hodierno die Turcarum Imperator imperium Græcũ dominatu ſuo tenet, ſed de illis principibus, qui à populo volente & cõſentiente, ad regale faſtigium vel principatũ quemcumq. euecti ſunt. Quid enim cauſæ eſt cur Heluetij populari politia regantur, Veneti Ducem habeant, ſed multis legibus deuinctum, Brabanti & Saxones Duces quoque, ſed multo liberiores, Galli, Angli, Hiſpani, reges ſed longè diuerſis conditionibus imperantes, Dani & Poloni reges item, ſed ad certas regendi regulas quàm priores illi magis alligatos: vnde hęc diuerſitas niſi à liberis ſingulorum populorum ſtudijs, qui talem reipub. formá prætulerunt? Cur Anglia quæ olim varijs regulis ſuberat, nunc vnum agnoſcit principem? Italia contra quæ olim vnius populi Romani imperio, poſtea Gothorum & Longobardorum regum tota continebatur, nunc inter varios principes eſt diſtributa? Si naturam conſulas, ea facile pateretur Heluetios non minus hodierno die Auſtriæ Ducibus parere, quàm ante annos trecentos eiſdem Ducibus ſubijciebantur. Quòd ergo iam nõ Duces ſed populares magiſtratus habeant, & pro vna republica quæ tum regionem eam omnem cõ-

plectebatur, nunc in tredecim reſp. diuidantur, nō a natura, nō à Dei verbo aut præſcripto venit, quod eſt vnum & immutabile, ſed à populorum moribus qui neceſſarijs temporum cauſis & reipublicæ cōmodis adducti alias aſſumpſerunt parendi & imperandi formas. Quod autem de reliquis vniuersè magiſtratibus dico, de regali quoque potentia intelligi certa ratio & nationum omnium inſtituta probant. Nec enim regius dominatus aliam habet quàm reliqui principatus originem, & qui reges ſibi crearunt, conſules aut duces ſibi creare potuerūt, & qui Regalem amplitudinem potius quàm Imperialem aut Ducalem ſelegerunt, in eadem reſtringenda tantá varietatem adhibuerunt, vt regis quoque non minus quàm aliorum principum vim atque maieſtatem e reipub. ordinantis arbitratu pendere oſtenderint. Plurimum quidem poterant Romanorum reges, & à ſimplici monarchia parum aberat eorum poteſtas; neque tamen hæreditario iure à patre tranſibat ad liberos, ſed noua ſemper electio interceſſit, *Senatu Authore* & quaſi ſuadente quis erat regno gerendo idoneus, *Populo iubente* & decernente, quis in regio throno collocaretur. Vnde factum eſt vt è quatuor regibus Romulum ſequentibus tres, *Numa Pompilius*, *Tullius Hoſtilius*, & *Tarquinius Priſcus*, non è ſtirpe regia, nō ſibi cognati aut agnati, ne Romani quidem, ſed peregrini, Senatus tamen *conſilio* & populi *iuſſu* Romanum diadema capeſſerent. Lacedemonij reges habebant in ſpeciem quidem aliquanto inſigniores, regni enim ſucceſſio à patre deſcendebat ad filiū, quod eſt præclarum regiæ celſitatis indicium; & tamen quòd regibus coercendis Ephori quinque è plebe delecti (vt apud Romanos Conſulibus frænandis Tribuni plebis) adiungebantur, quòd iſti Ephori regibus immi-

Liuius decad. 1. l. 1.

Reges. Romani.

Lacedamonij.

Ariſt. poli. li. 2. c. 8.

imminebant & eorum actiones obſeruabant, & ſi quid offenderent eos aliquando alijs pœnis, aliquádo etiam capitali ſupplicio mulctabant, quàm immenſa erat hæc Regum Lacedæmoniorum maieſtatis infra eam qua reges Romani potiebantur imminutio? Eſt inter Moluchas inſulas inſula Bornenſis reliquis ditior & excellentior, cuius incolæ moribus ſunt honeſtiſſimis, iuſtitiamq. & pietatem imprimis colunt, pacemque amant, & bellum maximè deteſtantur, regemque ſuum *dum paci ſtudet, vt Deum quendam adorant*, & raris admirandæ cuiuſdam venerationis officijs proſequuntur, & laceſſiti quidem regem ad bellum vadentem alacriter ſtipantes, manus cum hoſte fortiſſimè cóferunt. ſin verò rex belli mouendi appetentior, cauſam præbeat vt ipſis bellum inferatur, hoc in more habent, vt ſemper regé in prima acie collocent vbi maximum eſt periculum, neque ſtrenuè hoſté inuadunt donec Regem occiſum intelligunt: *tum enim primum pro libertate & futuro rege* pugnare incipiunt, *adeo vt nullus vnquam fuerit apud eos rex belli conflandi author, quin is hoſtili manu conciſus interierit.* Pretereo mirabilem varietatem Aſiaticorum regű, quorum alij adeo effrænati ſunt tyranni vt impunè quiduis perpetrét, & pro libidine in omnium ſubditorum fortunas & ſanguinem graſſentur: alij adeo ſeruiliter quorundam procuratorum imperijs obnoxij viuunt, vt *quindecim ſimul reges* Goæ in eandem arcem incluſos, oculis orbatos, è regio throno expulſos ab ijs qui ipſorum nomine regnum adminiſtrabant, primo ſuo in Indiam appulſu Luſitani repererint. Alibi patribus ſuccedunt filij, quod multis in locis fit; alibi noua perpetuò eſt electio, quam etiam multi populi retinent. Aliàs in vſu eſt, nec electio, nec hæreditaria filiorum ſucceſſio, ſed

Moluch. Nouus orbis. Maximilianus. Tranſyluanus in epi. de Moluccis pa. 532

Aſiatici reges.

Oſorius in hiſtoria Emanuelis lib. 10.

poſt regum obitum excluſis perpetuo liberis, ad regimē aſſumuntur regum è ſororibus nepotes, quæ conſuetudo in ampliſſimo Calecutij regno & in Cochimenſi & alijs quibuſdam vicinis inoleuit. Hæc & quę ſunt huius generi plurima, à ſola populorum voluntate moribus & inſtitutis manantia mittamus. Europam noſtram intueamur & regnorum iura expendamus, an non hic ęquè magna occurrat diſſimilitudo.

Poloni reges ſine certorum Palatinorum aſſenſu, nec bellum mouere, neç fœdera inire nec tributum indicere, nec quippiam magni alicuius momenti in republica facere aut conſtituere re poſſunt Daniæ rex de nullo viro nobiliore quem Baronem dicimus, vitæ & mortis ſententiam poteſt ferre; ſed ſi talis accuſatio cuiquam intēdatur, ad pares ſuos, hoc eſt ad Barones pertinet ſuprema de vita & morte decernendi poteſtas. Id quod item Anglicani & Gallicani regni quoque iurę & moribus à primis Hugonis Capeti temporibus fuit ſtabilitum. Quanquam hanc legem Dani nuper intra triginta annos regi ſuo dederunt: & iuſiurandum de hoc à rege Friderico cum coronaretur primum omnium exegeruntquod in Anglia & Gallia diuturna multarum ætatum conſuetudine antea fuit receptum. Gallorum autem reges & ſi quoad alia imperant multo laxiùs, nec ita quemadmodū Poloni & Dani & Angli ad certorum hominum ſententias audiendas, & aſſenſum obtinendum deuinciuntur: tamen nec eorum infinita eſt authoritas, ſed ſuos etiam habent aliquos terminos quanquā valde amplos & latè admodum patentes. Germaniæ verò Imperatorem quis ignorat ita eſſe circunſcriptū, & quaſi vinculis & manicis implicitū, multi

Bodin. de la repub. li. 1, ca. 9. Bellefor. in Annal. li. 3. c. 4. li. 4 ca. 16. & Cornin. cōment. li. 6. in fine. An. 1559.

multi vt Duces, multi Comites, multarum ciuitatum Democratici magiſtratus Imperatore Germanico regalius & ſolutius imperent, qui nec Turcæ quidem inuadenti Imperij copias ad reſiſtendum colligere poteſt, niſi prius à Conuĕtu Imperiali facultatem impetrauerit, qui etiam talibus difficillimis temporibus duriſſimas aliquando conditiones Imperatori ſubſidium ad Turcam repellendũ flagitanti impoſuerunt.

Neque verò minor eſt differentia & varietas in ijs qui ſunt ad hanc ſublimem imperandi celſitatĕ efferendi. Germani ſucceſſionem hæreditariam inprimis auerſantur, ideoque è precipuis Imperij legibus in quas electus Imperator iurat, ea vna eſt, *vt conſilium nullum ineat quo dignitatem imperij ſuæ familiæ peculiarem & hæreditariam faciat, ſed liberam & integram permittat Septemuiris eligendi facultatem, iuxta Caroli IIII. legem & iuris pontificij præſcriptum.* Angli, Hiſpani, Galli, & ſi patribus defunctis filios hæredes, vel proximos agnatos ſemper ſurrogent, adeo vt hæc conſuetudo vim legis apud eos obtineat; nõ tamen ita ſimpliciter & vniuersè hunc creandi reges modum ſequuntur vt quum euidens aliqua reipublicæ neceſſitas aut vtilitas requirat nefas putent eam immutari.

Sleid. li. 8. an. 1538.

Sleid. li. 8.

Chronica Angliæ.

In Anglia enim poſt Henricũ I. regĕ, cui Mathildis filia Germaniæ Imperatori nupta ſuperſtes fuerat, Angli vel praua emulatione legis Gallorum Salicæ ne mulieri ſubijcerentur, vel iuſtis cauſis quia regno putabant fore conſultius, Stephanum regem coronarunt. Qui tamen poſtquam multos annos regnaſſet, ex optimatum conſilio filium ſuum Gulielmum magnæ ſpei iuuenem, nullum ob facinus ſed tantum quietis publicæ gratia, regni ſucceſſione priuauit, & Henricum ducem Normanniæ Ma-

thildis

Filij patribus nō ſemper ſuccedunt in Anglia, Hiſpania, Gallia.

thildis filium ſibi mortuo ſucceſſorem certis conditionibus conſtituit, qui etiam regno proximè potitus eſt. Et poſt Richardum primum quamuis Arturo Duci Britanniæ communi more ius regni deberetur (filius enim erat Galfridi maioris natu fratris) tamen quod is infantulus eſſet & regni ſtatus virum ætate matura requireret, Archiepiſcopus quoque Cantuarienſis & alij nobiles, vehemēter pro Ioanne ſponderent eum ſumma cum iuſtitia regno præfuturum, is generali omnium Ordinum aſſenſu in regio throno conſtitutus eſt, & licet facti ſui Archiepiſcopum & alios pœnitentia cæperit cum poſtea regem effrænatè diuina & humana iura conculcantem viderent, tamen fuiſſe illud in eorum poteſtate ſitum, & generalis liberaq́ omnium Ordinum ſuffragatio, & ſimilia ſuperiorum temporum acta declarant. Nam poſt Gulielmum Normanum Angliæ regem, Henricus I. regnauit: cum tamen Robertus Henrici frater natu maior ſuum ius prætēderet, & antè Normanorum tempora Edouardo Seniore mortuo, filius primus Adelſtanus, & poſt Adelſtanum filius II. Edmundus, & poſt Edmundum III. Eldredus ſucceſſit, quanquã Edmundus reliquerat duos filios Eduuinum & Edgarum, quorum vterque poſt Eldredum ſuo tempore ad regium diadema eſt aſſumptus.

Paul. Aemil, li. 2.

Hollinſ. pa. 223. Stouu. Polid. Virg. Angl. Hiſtor. li. 6.

Hiſpani quoque ſemper hæreditarium ius in regibus ſuis probarunt, ita tamen vt epiſcopi & proceres iudicarent vtrum is qui natura eſſet hæres, ingenio quoque & moribus eſſet regno procurando idoneus. Vnde decernunt. *Vt nullus apud eos præſumptione regnum arripiat, nullus excitet mutuas ſeditiones ciuium, nemo meditetur interitus regum, ſed defuncto in pace principe, primates gentis cum ſacerdotibus ſucceſſorem regni communi conſilio conſtituant, quòd ſi quis ad regiæ maieſtatis*

Conci. Tol. 4. ca. 74. Conci. Tol. 5. ca. 3.

maieſtatis faſtigia aſpirat, quem nec electio omnium præficit, nec Gothicæ gentis nobilitas ad hunc honoris apicem trahit, ſit conſortio Catholicorum priuatus, & diuino anathemate condemnatus. Neque Galli ita perpetuò fuerunt filijs natu maioribus affixi, vt ſemper eis regnum paternum tribuerint. Nemo fuit ſua ætate Carolo Magno ad regnum Galliæ optimè moderãdum habilior; nec tamen regnum totum Carolo eſt traditum, ſed inter ipſum & fratrem Carolomannum diſpertitum. *Carolo maiori Nouiodunum, Carolomanno Sueſſiones regiæ euenere. Tranſrhenanæ nationes Carolmanno parebant, Carolo Aquitania tribuebatur.* Et quanquam fratres iſti prius viuente patre à Pontifice Romano Stephano in Gallias ventitante iniuncti fuiſſent, quod erat ad regnum futurùm magna prærogatiua: à Francis tamen ius regni non à pontifice, ſed à ſe pendere dictitantibus, reges non habebantur, *priuſquàm illi congregati ſuis ſuffragijs in eorum dominatum conſenſerant*: qui etiam *eos æqualiter* reges declararunt. Interijt paulo poſt Carolomannus cùm tertium regnaret annum ſed relictis liberis, & tamen *proceres regni eius ad Carolum magnum vltrò veniente, regem eum totius Galliæ ſalutarunt*: & ſic ea tota in vnius Caroli monarchiam neglecta Carolomãni poſteritate coaluit. Non defecerat in Gallia hæres regni maſculus cùm Ludouicus & Carolomannus regnarent, vixit enim Carolus quanquam infans, legitimus tamen Ludouici Balbi filius, & tamen quod in Gallia tumultus quidam increbeſcerent, & é Germania tempeſtates quædam bellorum timerentur, *Galli vt Germanorũ principum iugum à ſe depellerent, ad quod rege duce, non infante,* ſed viro opus erat alijſque grauiſſimis cauſis permoti, duos alios Ludouici Balbi filios nõ legitimos, ſed naturales ad regnum extulerunt, eoſq.

Belleforeſt. lib. 2. ca. 5.

Æmil. l. 2.

pariter

pariter vnxerunt & coronarunt, regnumque ita diuiſerunt, vt maiori cederet Francia propriè dicta, minoris imperio Aquitania & Burgundia ſubiiceretur. Denique quum non ſemel regnum Gallicanum, non in duo tantum, ſed in quatuor etiam regna optimates diſtribuerint, illiſque ſingillatim totidem regis liberos ſupremos & abſolutos reges dederint, quorum nullus alium ſuperiorem agnoſceret (quorum regiæ ſedes, ciuitates *Pariſiorũ, Sueſſionum*, & *Mediomatricum vel Rhemorum* frequentib. hiſtoricorum omnium monumentis celebrantur) hoc, ne alia conſecter, euidentiſſime docet quid reſpublica poſſit, ſi quis ſummam & abſolutam eius poteſtatem conſideret; & etiam quid ſoleat, quando ſingularis alicuius vtilitatis adeptio, vel magni periculi depulſio præſens remedium efflagitat.

Paul. Æmil. lib. 1. Greg. Tur. hiſt. franco lib. 4 cap. 22. Belfor. in Annal. l. 1 ca. 12. 18.

Diuerſa ſuccedendi ratio.

Quid illud? quòd in Hiſpaniæ, Angliæ, Scotiæquе regnis, fœminæ ad regni ſucceſſionem admittũtur; in ſola Gallia vi legis Salicæ ſiue antiquę ſiue recẽtis, fœminæ omnes etiam cum maſculis ſuis à tali ſucceſſione repelluntur. Annon magna eſt differẽtia & diſſimilitudo immenſa? Quis autem legem illam Salicam tulit? quis in ſola Gallia fœminas à regni gubernaculis ſemouit? Quis Poloniæ regem à Dano & Anglo, quis hos à Gallo aut Hiſpano tã multis in regno tractando differentijs ſeiunxit & ſeperauit? Certè nec Deus, nec natura quæ apud omnes iſtos vna eſt; ſed ipſorum populorum volũtas, arbitrium, deſignatio, & libera quum reſpub. ſuas primò formarunt aut poſteà correxerunt inſtitutio. Sicuti enim ratio docuit rerumpub. rectores eadem ſcelera diſpari ſuppliciorum acerbitate cõprimere, prout nimirum videbant reipub. paci, & perditorum hominum frænandæ nequitiæ fuiſſe vtiliſſimum, vnde fures alibi quadruplo aut quintuplo

Deut. cap. 22. v. 1.

tuplo reddendo, alibi ſeruitute perpetua, alibi ad certum tempus, alibi membri alicuius amputatione, alibi caſtratione apud alios ſuſpēdiō plectuntur: eademq. ratio ita diſpoſuit, vt in quibuſdā regnis ſoli nobiles militari diſciplinę aſſueſcāt, propterea- que à tributis ſint immunes, ruſtici autem terræ colendæ tantummodo ſint addicti, & oīa tributa ſoluant, in alijs coloni nō minus quàm nobiles ad militiam aſſumuntur, & vectigalia non minus à nobilibus quàm ignobilib. penduntur: ſic eadē ratio prudentes homines & in fundanda republica prouidos inſtruxit, vt regum ſuorum monarchiā partim Ariſtocratia, partim Democratia magis minuſve tēperarent (quod in omnib. Europæ regnis factum fuiſſe manifeſtum eſt) prout generali totius reipub. bono, & ſingularum partium cōmodo videbant potiſſimum expedire. & ab eodem fonte publicę authoritatis vel eorum hominum quibus reſpub. ſuam legum cōdendarum contulit facultatem, manauit lex illa Salica & ſi quas ſimiles leges de refutandis vel admittendis regum liberis, ſuis morib. maximè accōmodatas, alia regna ſanciuerunt. Quòd ſi qui alio modo contra populi aſſenſum, vel iniuſta violentia quemadmodum in literis ſacris Nemrodus ille, vel nefarijs artibus, proditionibus, inſidijs, corruptelis, nobilium hominū cædibus, vt apud Gręcos Piſiſtratus, Nearchus, Dioniſius, Phalaris, Gelo, & permulti alij imperium vel in ſuos vel in alienos vſurparunt; tales vt crudeles tyrānos & potiùs prædones quàm reges, nullo iure, nulla æquitate nixos, reſpub. ſemper horruerunt, philoſophi damnarunt, legumque conditores, Licurgus, Numa, Solō, Romanorum & Græcorum prudentiſſimi, ad eos tanquam publicos hoſtes occidendos quemlibet ciuem magnis propoſitis honoribus & præmijs excitarunt.

Brocar. in deſcrip. terra ſancta.

Gen. 10.

Vide poſt cap. 10.

excitarunt.nec iniuria: quum enim naturale ius, & naturæ iuriſque illius conditor Deus,cuique populo plenam tribuerit, liberamque ſui gubernandi facultatem quam ſine certis iiſque horrendis,vel in Deum & naturampeccatis,vel in vicinos principes & populos iniurijs,nemo eripere poteſt, ſi quis ſola ambitione,vel imperij ſui dilatādi cupidine ductus, nulla populi electione,nulla maiorum ſucceſſione, nullo Dei mandato, nulla lege legitimaque cauſa, huic populo imperare volet, eumq. ſibi ſeruire cogat,longè ei grauiorem iniuriam facit,quàm ſi latro domum cuiuſpiam effringeret, & bona, opeſque domeſticas per vim extorqueret. adeò vt ſemper ſiue primas imperiorum origines inquirimus,ſiue diuerſos regendi modos non violentos & tyrannicos, ſed legitimos & regales attendimus, vtrobique ad reipub. populique authoritatem tanquam verum horum vtriuſque fontem recurrendum ſit.

4 Cæterùm hic ex alto duplicem video eminentem ſcopulum,& vtrumq. valde periculoſum. Alij enim his principijs innitentes. ſuperbè regum diadematis inſultāt, & penes promiſcuam multitudinem eſſe volunt,vt reges è ſuis ſolijs deturbent atq. in ordinem cogant. Alij in contrariam partem nimium vela curſumq.ſuum flectentes, diuinitatem planè regibus affingunt,omnē penitus à repub.tollentes eos coercendi poteſtatem, etiam ſi nō modò domi priuatis ſceleribus ſint turpiſſimi, nec modò ſi priuatorum hominū iniuſtiſſimè bona expilāt,& effundunt ſanguinem,ſed etiam ſi vniuerſę reipub. peſtē moliantur & perniciem. Vtrique nimirum à medio aberrant & ad extrema labuntur. Vtriq.partis alterutrius odio nimium indulgent ſibi,& nimis inimicè alijs aduerſantur;& vtriq. dū nimia vehementia quod conceperunt temerè,defendere volūt

perti-

pertinaciter, communis reipublicæ hoſtes ſunt a-
pertiſſimi: Illi dum ſeditiones concitando & armã-
do, ſubditos contra reges, ciuilium bellorum flam-
mas in reipub. viſcera immittunt: iſti dum ſub regũ
nomine, tyrannos euehendo, illiſque interminatam
licentiam patrandi fanda & infanda quæuis conce-
dendo, rempub. ſui ſeruandi copia ſpoliant: hancq.
tyranno, non aliter, quàm ouem lupo tradunt ma-
ſtandam & diripiendam. Et de prioribus, quando
multa luctuoſiſſima extant poſt annos ſexaginta
proximè elapſos, in omnibus Europæ regionibus
exempla, vnicum Caluiniſtarum in Scotia rebelliũ
facinus perſtringere ſufficiat. Qui quũ à regina ſua,
tum in Gallijs agente facultatem impetraſſent Co-
mitia parlamentaria conuocandi, & in ijs *quod è re-*
pub. videretur conſtituẽdi, primùm omnium Catho- *Hiſt. Scot. Buchã. lib. 16. pag. 582.*
licám regionem è tota Scotia decreuerunt profligã-
dam, quòd nec regina vnquàm cogitauerat, & è
repub. non erat, ſed contra rempub. eiuſque vulnus
lætale & interneciuum. Id quum ita feciſſent, traij-
cientem illuc è Gallijs pauló poſt reginã ita excepe-
runt vt prius paſciſcerentur, *ne in ſtatu recepto religio-*
nis quicquã immutaret, ipſi tantum eiuſq; familiæ vna per- *Ib. pa. 584*
mitteretur miſſa, eaq; priuata. Quis nõ obſtupéſcat ho-
mines prodigioſè impudẽtes & improbos, qui quũ
ementito reginæ nomine per Scotiam cuiq. è fæce
vulgi, quot vellet Geneuẽ. Cõmuniones publicè
fuiſſent largiti; reginæ ſupremæ principi, *vnicã miſſã,*
verũ Dei colendi toto orbe Chriſtiano ritũ, idq. *pri-*
uatim vix ægrè permittũt. Cæterùm annuit huic eo- *Regin. Sco. quomodoes quam ob cauſam regno eiectas*
rũ poſtulato regina. videbat enim preces eſſe arma-
tas, ſeque in eorum manibus verſari, qui ſpecie te-
nus videbantur petere, reuera aũt poterant & vole-
bant cogere. Ecce iam quàm facilè arripiunt eã fun-
ditus exauthorandi prætextum. Aduenerat Omniũ

Sanctorũ dies in Eccleſia Catholica maximè feſtus & ſolennis. Reginæ Sacellani pro more omnium Chriſtiani nominis Eccleſiarum, afferunt ornandi altaris apparatum paulò quàm aliàs celebriorē. Indignantur Euangelici, fremunt miniſtri, & ſynodali decreto cõſtituunt, propterea armis eſſe agēdum, reginamque regali dignitate abdicandam. Sed pręſtat ad poſteritatis memoriã audire quemadmodum ab ipſis actoribus, hiſtoriæ ſeries narratur. Neſcio, enim an aliàs quiſquam lector indifferens, propter incredibilem rei barbariem, & indignitatem tantam, quanta nec fando concipi poteſt, fidem ſit habiturus. Sic ergo illi. *Calendis Nouemb. regina miſſam adhuc tenui & quotidiano cultu contentam omnem Papanæ faſtum adiecit. Id quum Euangelij miniſtri tuliſſent ægerrimè, & in publicis cœtibus magnis querimonijs proſecuti fuiſſent, ac nobilitatem ſui officij commonuiſſent* (vt in eã armis inſurgerent) *cõtrouerſia in domo priuata inter paucos eſt agitata, poſſent ne idololatriam iamiam in omnium perniciē graſſaturã cõpeſcere, & ſummũ magiſtratum intra legum præſcriptum per vim reducere. Eccleſiæ miniſtri conſenſerunt poſſe.* Sic illi. Notet hîc chriſtianus lector, aduertant Chriſtiani & proceres & principes omnes plúſquam ſatanicam iſtorum miniſtrorum ſuperbiam & tyrannidem, nec dubitent eundem ſpiritum qui in Scoticis miniſtris regnat, in alijs itidē miniſtris, vbi quod captant imperium conſequuti fuerint viuere & flagrare. Nihil dico, de iniquitate eius decreti (quã *legē* vocant) à paucis rebellibus cõtra plurimorum procerum & optimorum ciuium voluntatem poſiti. Nihil dico quòd *idololatriam* vocant Dei cultum, toto orbe Chriſtiano vbiq. frequētatũ; & in Scotia, à prima eius conuerſione huc vſq. annis pluſquã mille perpetuatum. ſit illa *lex*, ſit hæc *idololatria*: tamen quãdo qui legē tulerãt de miſſa per reliquam

Buchã. ibi. pa. 590.

reliquam Scotiã abolenda, iidem ipſi conceſſerunt reginæ vnam in ſua familia celebrandam, hanc vnam ea ſi vſitato Catholicorum ritu adminiſtrauit, an propterea fuerat ita fanaticorum hominum concionib. vexanda? ita ad populum traducenda? ita miniſtrorũ ſynodalib. decretis dãnanda? vt poſt eius caput illorum anathematis deuotũ, proceres ad eam bello domandã inflãmarentur; Quid autẽ ex hoc ſequitur? regum diademata miniſtrorũ hoc eſt improbiſſimorum ganeonum libidini eſſe ſubiecta, & de eorum ſceptris & capitib. in *priuata* miniſtri alicuius *domo*, in taberna fortaſſe meritoria poſſe definiri; eoſq. è regali faſtigio poſſe deturbari, nõ ſolum quum diuina & humana iura violant, nõ quum toti reip. magnum aliquod damnum important, non quum priuatis hominib. inſignes iniurias inferunt, non quum leges patrias ſuperbè & ex contemptu tranſgrediuntur, ſed etiã tum quum leges quidem obſeruant, ſed tamen nõ tam exactè, accuratè, & tanquam mathematicè, quin minimum aliquod punctulum ab earum rigore in alterã partem deflectãt. Atq. hoc exemplum ſit eorum qui reges indigniſſimè in ſeruilis obedientiæ tanquam piſtrinum cõpingunt; de quibus quoniam poſteà nonnulla dicẽda ſunt, hoc loco eos dimittamus.

5. Alij verò contra vſque eò attollunt regij nominis amplitudinem, vt quos miniſtri illi regibus, eos hij reipub. toti, idque longè miſeriores ſeruitutis extremæ compedes inijciant. Sic enim pro regibus declamant. *Non modò perſonæ omnium ſunt regibus obnoxiæ, & mancipio nexuque tenentur; verum etiam res omnes populorum atque fortunæ ita regum ſunt propriæ, vt vſu duntaxat & fructu ſingulorum eſſe videantur: regum omnia ſunt dominio, ſingulorum vſu: regum ſunt omnia proprietate, ſingulorum poſſeſſione. Vnde quod vulgò*

Bellay in Apo. cath. parte 1. parag. 7. Apolo. pro reg. c. 6. & cap. 34. itẽ c. 26. ibid. c. 6.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

dicitur, Nunquam mori regem, verum eſt, quum vni vitæ defuncto, mox alius non expectato vel populi conſenſu vel procerum, ipſo iure ſuccedat, non vt patris hæres, ſed vt legitimus populi moderator ac regni tanquam alicuius latifundij, non optione ſed naſcendi cõditione dominus. Si quęris quis fuit huius legis author, per quam familiæ aliquæ, verbi gratia Valeſia, Stuarda, vel Auſtriaca, Galliæ, Scotiæ, aut Hiſpaniæ regna obtinent? Reſpondent, idem qui regnorum *author Deus qui ſolus eam antiquare poteſt.* Quid ergo? Nunquid vt dominus latifundij fundum ſuum arare, colere, depaſcere, ſeruare ſibi, locare alijs; ſic rex rempub. cui præeſt, vt velit, formare, commutare, leges figere & refigere, iuraq. oĩa infringere ſuo vnius arbitrãtu poteſt, vt nullus legum repagulis, regum poteſtas terminetur? Ita prorſus. *Nunquam enim reges acceperunt legem aliquam ſuæ ſupremæ poteſtatis atque ditionis moderatricem. Princeps enim animata lex eſt in terris, cuius poteſtas atque iuriſdictio, nõ alia lege, quàm ipſius voluntate in anguſtum cogi poteſt, & qui populi, voluntate numinis in regum poteſtatem conceſſerunt, nec ſibi parendi, nec regibus imperandi modum vllum lege præſcribere potuerunt, ſed vel ſponte ſua, vel inuiti in eorum verba iurare coacti, legum vinculis ſolutum eis imperium relinquere.* Cęterùm ex hac regis deſcriptione duo ſequuntur abſurda, ne plura commemorem, vtrumq̃. grauiſſimum, & publicis rebus lõgè peſtilentiſſimum. *Si enim quis ſit regni tanquam latifundij alicuius non populorum voluntate ſed naſcendi conditione dominus,* quid ergo ſi regi alicui filius ſtolidus, quid ſi inſanus & emotæ mentis naſcatur? Nunquid inſanis & furioſis hominum ſanorum & prudentum vita, & fortunæ, imò rerumpublicarum hoc eſt hominum innumerabilium, quoad regimen, quoad legiſlationem, quoad vitam & mortem gubernacula cõmittentur?

Apolog. catholique parte 2. parag. 7.

Ibid. & in Apolo. pro reg. c. 9.

tentur? Atqui hoc iſtis regum contra rempublicam defenſoribus minimè videtur abſurdum. *Neque enim (aiunt) vlla extat lex, cuius authoritate ſtolidi & inſani paterno regno ſpolientur. & quum in priuatis hæreditatibus familiæ herciſcundæ, iudicio fatui, mente capti, furioſi, nihilo ſint deteriore cõditione quàm hæredes cæteri, quid eſt cur non idem in regnis qui primogenituræ obueniunt lege obſeruetur?* Ex hoc concludunt. *Quum regna primogenituræ iure contingunt, quam rerum natura mutari non ſinit: & ſucceſſionis ius competat nihilominus hebeti, ſtolido, & inſano, quàm recte intelligenti, quid erit cur hic illis in regno præferatur, quod non virtutis opinione ſed naſcendi ſorte contingit? Atq; ita quidem ſorte contingit, ita generi cohæret agnationis iure, ita regiorum liberorum maximo debetur, vt propter corporis vitium aut animi morbum intemperijs agitati tolli nequeat.* Apo. Cath. vbi ſup. & Apol. pro reg. ca. 2 &c.

Eſto. Concedamus itaque tantum naſcendi cõditioni, vt quos natura produxerit vel corpore mõſtroſos, vel omnino mentis expertes & truncos potius quàm homines; eos omnium hominum ſummos & capita faciamus: & naturalẽ naſcendi miſeriã, corporumq. & mentium deformitatem donata regij diadematis & ſplendoris magnificentia conſolemur. At quid ſi rex mẽte nõ ſit ſtupidus, ſed cõtra acutus, & acerrimus, verùm qui omnem ſolertiæ & intelligentiæ ſuę vim cõferat ad vaſtandum populum, ad trucidandã nobilitatẽ, ad extinguenda religionẽ, ad humana & diuina ſubuertenda, & (vt vno verbo cõplectar omnia) ad reipub. nauem cui regẽdæ præpoſitus eſt, perforandã, & in altiſſimis Oceani fluctibus demergandam. num ſaltẽ talẽ Neronẽ, & Heliogabalum, ipſas belluas feritate & immanitate ſuperantem reſpub. fręnare poteſt, eoque in ordinem coacto, ſuę incolumitati conſulere? Imò nec hoc ferunt hoẽs iſti nimis peruicaciter in ſuis opi- Apo. c. 25

nionibus defixi. ſic enim aiunt. *Etiamſi rex oblitus ſui degenerat in belluā, & cùm incurabili morū ac naturæ malignitate dominatur: etiamſi ſtabilimentum authoritatis ſuæ in ciuium infirmitate collocat, & regnum nō procurationem à Deo creditam, ſed prædam ſibi oblatam putat, etiamſi poteſtatem coelitus acceptam ad bonorum exitium, legum euerſionem, patriæ ruinā conuertet, & quòd dicitur, nauem perforet, in qua ipſe nauiget;* nec curare Deum credit mortalia quenquam, *hic quanquam omnib. modis impius & nefarius eſt, tamē nobis ſacroſanctus eſſe debet ac ſub eo viuendum eſt, ea lege, vt Deum qui honoris ei auctor fuit, poenarum exactorem eſſe patiamur. à nemine enim iudicari poteſt, quia eſt in ſuo regno non ſolum ſingulis ſuperior, verùm etiam vniuerſis: ſupremamq; ac ſolidā ſine prouocatione poteſtatē habet, nemini niſi ſuperis obnoxius.*

Infinita poteſtas regibus attributa.

Hactenus illi. quæ ego eam ob cauſam paulò fuſiùs deſcripſi vt intelligat lector, & quorſum dirigatur diſputatio mea, & quàm neceſſarium ſit hac tēpeſtate de legitima regum poteſtate monumēta librorum extare, quibus ſubditi inſtituantur ad eam quam debent & Deo, & reip. & regi obedientiā. Neque enim mihi dubium eſt quin iſtiuſmodi incōſiderati ſermones (nec enim grauiore verbo vtar) & olim nequiſſimos illos Rom. Imperatores, Caium Caligulam, Neronem, Domitianum, & reliquos in tam nefariam hominum deſpicientiam, & ſacrilegum deorum contemptum extulerint; & hodierno die illos poſteriores Anglorum reges Henricum VIII. filium Eduardum, filiamque Elizabetham, à moderato maiorum imperio, in efferatam & barbaricam tyrannidem transformauerint, vt poſt proiectas antiquas patriæ leges, poſt oppreſſum clerum, exinanitam plebem deſpoliatam fugatam & conciſam nobilitatem, ipſas etiā eccleſias auariſſimè partim expilauerint, partim euerterint, ſanctiſſimamq.

Parlamenta Henrici Edouardi Elizabetæ.

Dei

Dei religionem fœdiſſimè conculcauerint, eámque quoties libebat innouandi authoritatem ſibi inexplicabili blaſphemia arrogauerint. Traditur de Teridate Parthorum regis fratre, quòd ſub Nerone Romam magno cum comitatu adueniens, ſeque proſternens ad pedes Neronis ſic eum affatus ſit. *Ego (domine) Arſaci nepos, Vologeſi & Pacori Parthorum regis frater, tuus ſeruus ſum, venique vt te deum meum, nō ſecus ac Mithram (id eſt Solem) colerem. Equidem u ero, quem tu me fato quodam efficies. Tu enim fatum meum es & fortuna.* Cui Nero ita reſpondit. *Tu quidem quòd huc veneris, rectè feciſti, vt præſens præſente me fruereris. Nam quæ neque pater tuus tibi reliquit, neque fratres ſeruauerunt, ea ego tibi nunc do, téque regem Armeniæ facio, vt tu atque illi ſimul intelligatis, in mea poteſtate eſſe regna dare & adimere.* Hac ſtultiſſima adulatione Teridates ille regnum Parthorum adeptus eſt. Non aliter ſed multò flagitioſius iſti noſtri Chriſtianos reges alloquũtur. Perinde enim ac ſi reipub. Chriſtianæ totidem eſſent manubiæ victricibus regum armis acquiſitæ, quas propterea ſuo arbitratu poſſent diſtribuere, vel diſſipare; perinde acſi principes dij eſſent, ſubditiſque fata ſuo nutu diſpenſarent, ſubditi autem mera mancipia, in eum finem condita, vt regum vſibus inſeruirent: ita illis omnia, primas, ſecundas, tertias, largiuntur, reipub. ne quartas quidem, vel locum vllum relinquũt, niſi quatenus rex ex indulgentia eam pro ſuo commodo viuere permittit, hoc modo ſceleratiſſimè non rempublicam, ſed priuatam, non liberam hominum conſociationem, ſed ſeruilem mancipiorum & remigum gregem, non eorum qui ſub iure & legibus viuunt, ſed eorum qui vnius libidini ſunt ſubiecti multitudinem deſcribentes.

Dion in Nerone.

6 Quam perniicioſam ſententiam priuſquàm refuto, 6.

ſuto, illud libenter profiteor, mihi nullum eſſe in quacunque reipublicæ forma nomen & officium, regali auguſtius aut honorificentius. Et ſi enim populares quoque magiſtratus & optimatum principatum à Deo datum non ambigo; tamen regium diadema, quemadmodum à maioribus noſtris in Chriſtianas reſpublicas introductum eſt, libenter prædico eſſe alio quocumque dominatu diuinius & præſtabilius, & hominum generi ſalutarius: contra quod qui ſeditioſè conſpirant, qui dignitatem eam imminuunt, qui armis laceſſere non verentur, eos ego vt diuinæ voluntatis hoſtes, vt humanæ ſocietatis inimicos, vt publicæ pacis & quietis turbatores execror, & ferro flammaque perſequendos iudico. Reliqui enim principatus naturâ quidem cōſtant, & Deo probantur, eiuſque authoritate ſanciuntur; ideoque nefarium facinus admittit, qui illis repugnat, at hîc multo expreſſius vnius Dei vniuerſo mundo præſidentis imaginem repræſentat, hic multo illuſtrius & ſolis reliqua ſydera ſua luce colluſtrantis, & mentis vnius omnia corporis mēbra atque officia moderãtis; & vnius ducis exercitum, & vnius gubernatoris nauē, & vnius patris familias domum, & denique in ipſis animãtibus vnius arietis gregem ouium, & vnius regis examē apum dirigentis figurã gerit. Quas ſimilitudines ad declarandam regis monarchiam naturæ maximè conſentaneam, antiqui poetæ & philoſophi, & deinde Chriſtiani patres adhibuerunt. ideoque & hanc maieſtatem lædere ſcelus eſt, illo priori certa proportione grauius & atrocius.

Regium principatus maxime naturalis.

Hierō. li. 2. epiſt. 13. ad Ruſticū. Chryſoſt. ad Rom. hom. 23.

Cæterùm quemadmodum in alijs rebus, ſæpenumero fit, vt propter vicinitatē quam quædam vitia habent cum quibuſdam virtutibus, permulti improuidè ab hiis ad illa dilabuntur: eoque errore abducti,

ducti, pro religione ſuperſtitionem, pro fortitudine audaciam, pro liberalitate profuſionem, pro iuſtitia crudelitatem quaſi pro veris & caſtis vxoribus ſpurcas meretrices amplectuntur, ita quoniã hic quoq; id ipſum poteſt cõtingere, cauẽdum eſt diligentiſſimè ne dum regiã poteſtatẽ debitis laudibus extollimus, ad vicinã illi tyrannidẽ immodicis præconijs celebrandam euagemur, & pro vero rege qui eſt excellens immortalis Dei munus, totiuſque reipub. tanquam anima & vita, ſanguinarium tyrannum, Satanæ adminiſtrum, turbinem reipub. & venenũ, iudicij errore aſciſcamus; & talem pro paſtore lupum, gregi hominum liberorũ pręficiamus. Quod ſi facimus, tantò magis mortiferum vulnus ciuili ſocietati infligimus, quantò inteſtinus & occultus proditor opibus noſtris munitus, & omnia ſalutis noſtræ præſidia & firmamenta, ſua manu tenens, externo & maniſeſto hoſte, nobis armatis & ad eum profligandum vigilantibus eſt periculoſior.

Certè qui hoc modo regem ſolum infinita poteſtate armant, rempub. autem ſui contra regem diuina atque humana iura proijcientem, & reipub. molientem interitum defendendi poteſtate deſpoliant; non modò regibus ipſis infeſti ſunt, quos pro moderatis regibus truculentos tyrannos efficiunt (vt ſuo loco demonſtrabitur) ſed ſimul in oẽs Chriſtianos & Chriſtianorum reſpub. iniurioſi ſunt, Deoq, ipſi & naturæ bellum indicunt, quũ ea bona hominibus eripiunt, quæ Deus & natura ipſis inſeuit & impreſſit? imò dum reges vidẽtur colere, hoc eſt corporis partem quidem illuſtrem, ſed tamen partem tantummodo & ſine qua corpus politicum conſiſtere & florere poteſt, corpus vniuerſum vaſtãt & interimunt, initiaque & media & fines, propter quos ea humana ſocietas inſtituta eſt, corrũpunt & per-

Reipub. cõſtituendæ cauſa.

per-

peruertunt. Nam quæ eſt origo, quę cauſa primaria iſtarum ſocietatum quas Reſpub. vocamus? Nimirum vt ab iniuriis ſimus tuti, vt cum liberis & vxoribus tranquillè viuamus, vt ſolitudine communionem cõmutemus, & cum bono priuato bonum publicum procuremus. Quæ ſunt media quibus hæc bona conſequimur? leges politicæ, magiſtratus inferiores, amor ciuium mutuus, concordia publica. Quis finis, quô tendit his mediis reſpub? *vt gubernatori curſus ſecundus, medico ſalus, Imperatori victoria: ſic reipub. moderatoribus beata ciuium vita propoſita eſt; vt ea opibus firma, copiis locuples, gloria ampla, virtute honeſta ſit.* At iſta infinita regis licẽtia tollit hæc ſimul omnia. iniurias enim ſine modo multiplicat, liberos & vxores parentibus maritiſque inuitis eripit, leges ciuiles violat, opulentiæ, glorię, & virtutis ſpem omnem ciuib. intercîdit, quũ rex ruinam patriæ moliens, leges perfringens, in omnium bona vt ſuam prędam inuolans, ſubditorum vxores & filias vi cõſtuprans, tolerandus tamen ſit, nec de eo idoneis rationib. amouendo vel corrigẽdo vnquàm laborandum. At (inquis) In regem ius regendi vniuerſum à nobis ipſis transfudimus, ideóque quicquid de fortunis & capitibus noſtris ſtatuerit, id patienter eſt ſufferendum. At quis aliquando populus, quæ ciuitas, quis homo ſobrius & ſanę mentis, vel dixit vel cogitauit ita vniuersè & ſine exceptione regi tradere ſui regendi potentiam, vt rex pro ſua libidine poſſet dare, auferre, diripere, ſpoliare, deglubere, mactare, & abſque contradictione de vita & nece omniũm pro ſuo vnius nutu ſtatuere? Ecquis verò vſque adeo a vera ratione alienus eſt vt vnquam ſibi perſuadere poſſit Chriſtianos populos hoc animo ſibi reges præfeciſſe? verum quidem eſt poteſtatem & regimen publicum a populo ad reges eſſe delatum

Margin notes: *Cicer. ad Attic.* (beside "Quis finis"); *Obiectio.* (beside "At (inquis)"); *Reſponſ.* (beside "eſt ſufferendum").

delatum & penes reges manere, ſed ita vt rex regem agat non tyrannum, non carnificem : hoc eſt vt iuſtè, ciuiliter, politicèque regat non iniuſtè, immaniter, tyrannicè. ergo ſi quidem rex iuſtè, ſi ordine, ſi iuxta præſcriptas à natura & iure gentium conditiones, ſi regaliter, hoc eſt, ſi in bonum & vtilitatem publicam guberner, etiam ſi nonnunquam in officio delinquat, & tolerandum fateor & honore quoque afficiendum : ſin verò iniuſtè, ſi immaniter, ſi barbarè, ſi contra naturæ regulam, & populorum omnium conſuetudinem, ſi nihil minus quam regis munere ad quod aſſumptus eſt fungatur, qui hunc pro rege honorandum ait quum nihil regiæ indolis præ ſe ferat, eum ego neſcio, an hominem humano ingenio præditum exiſtimare debeam. Eſt quidem rex (vt paulò ante ſignificauimus) tãquàm ægri medicus, tanquam vectorum gubernator, tanquam exercitus imperator, tanquam familiâs pater, tanquam ciuitatis cuſtos. Nunquid veró ſi æger ſibi à medico venenum temperari perſpexerit, quia à medico oblatum ebibet? Si gubernator nauem cum vectoribus ad ſcopulos allidere voluerit, vectores eum non impedient? ſi imperator perfidiosè exercitum hoſtibus prodere voluerit, milites huic imperatori non poterunt reſiſtere? ſi paterfamiliâs famulis necem afferre conetur, his nefas erit defendere? ſi ciuitatis cuſtos immiſſis facibus, vrbem ſuæ fidei commiſſam incendere ſtudeat; num ciuibus interdictum erit incendium extinguere, & cuſtode ſublato reliquos omnes ſeruare, potius quam pati, vt cum furioſo cuſtode ciues ſani & ſobrij & ciuitas vniuerſa ſimul deleatur? Et quemadmodum diſtinguimus inter mancipia & ciues, inter alligatos ad tranſtra Turcarum remiges & Chriſtianorum proceres nobileſque, inter dominum imperiosè ſer-

Differentia inter regē & tyrannum, populum liberū & mancipia.

uis man-

uis mandantem,& regem legitimè ſubditos gubernantē,ſi ad hunc modum reges deſcribimus? Mancipia enim quicquid ſunt dominī ſunt,cuius inſtrumenta quanquàm ratione prædita dicuntur, quia quicquid laborant domino laborant, & quicquid acquirunt domino acquirunt. At ciues non regi ſoli, ſed ſibi etiam familiæque & liberis operas impēdunt, & maximè publicis commodis inſeruiunt; nec regi aliter famulantur, niſi quatenus is ad totius patriæ emolumentum ſingulorum incolarum opes & labores accommodat. Hoc qui tollit,eo ipſo ciuium & ciuitatis naturam deſtruit,& pro ciuibus mera mancipia inducit, quorum nec innumerabilis multitudo ciuitatē vel rempublicā poteſt efficere. Id quod ſolertè aduertit primus Rom. Imperator Octauianus: quo ludos aliquando ſpectante,quum ab hiſtrione pronunciatum eſſet, O *dominum æquum & bonum*,populùſque quaſi de Octauiano dictum approbaſſet, is ſtatim manu vultuque indecoras adulationes repreſſit, & proximo die *grauiſsimo corripuit edicto, dominumque ſe vetuit appellari*, quo verbo pro libertate ſeruitutem Romanorum videbat inferri,& cōſequenter legitimæ rei publicæ formam deſtrui. Quam ſordidā & degenerem Romanorum indolem Tiberius licet perpaululum à manifeſto Tyranno diſcrepās,ita tamen indignabatur,vt ſæpiſſimè quum è curia egrederetur,probroſè ad Romanorum contumelia ſolitus fuerit murmurare, *o homines ad ſeruitutem paratos!* qui ſi his noſtris temporibus vixiſſet,vidiſſetque Chriſtianos iſtiuſmodi ſcriptis in ſempiternam, eámque miſerrimam ſeipſos ſeruitutē conijcere,quantò iuſtius exprobraſſet animos *ad ſeruitutem paratos*, quantò ſtomachoſius grauiſſimis ſuis edictis Octauianus iſtos corripuiſſet,&tanquam improbos adulatores caſtigaſſet,

Oroſius li. 6.c.22.

Cornel. Tacitus. lib.3.

gaſſet, qui ſua nimium ſordida regum admiratione ea totis nationibus auferunt, quæ Deus & natura ſingulorum hominum pectoribus altiſſimè ab ipſa natiuitate inſculpſit. Ecquid enim magis eſt homini cuiq; ingenitum, quàm ſeipſum ab iniurijs defendere? An aliquis poteſt ita à ſe ſalutis ſuæ curam abdicare, vt lupo ad ſe laniandum irruenti non poſſit reſiſtere, & latroni iugulum ſuum petenti non poſſit repugnare? Quod ergo ſingulis hominibus ſic inuſtum & ingeneratum eſt vt deleri non poſſit, id iſti totis prouincijs, nobiliſsimis rebuſpub. eripiunt, eaſque ita inermes rabidi magiſtratus libidini proſtituunt, vt ſi is quouis lupo & leone immanior, aut latrone vias obſidente truculentior in omnium vitam & fortunas graſſetur, iugulum tamen præbere tenentur, nec excipiendo vulneri clypeum obijcere licet: adeò vt ſi Chriſtiani principes eo eſſent ingenio quo monſtrum illud hominis Caius Caligula *qui optauit populo Romano vnam ceruicem, vt eam vno ictu poſſet abſcindere*, qui cognatos & ſenatores promiſcuè ſine vllo diſcrimine, aut vlla cauſa occidit; qui trucidaturus fratrem quem metu venenorum præmunitum medicamentis ſuſpicabatur iratè exclamauit, *etiam antidotum aduerſus Cæſarem?* hæc tamen omnia ſunt molliter & æquo animo ferenda. Nec enim aliter iſti tanquam à Caio Caligula inſtituti, reges etiam Caiò illi pares (nequiores enim vix eſſe poſſe arbitror) omni poteſtate contra rempublicam armant: hac autem iniuſtiſsimam vim & iniuriam à ſe depellente, tanquam Iunonis œſtro perciti exclamant, *perduellionem, & Nunquid antidotũ aduerſus regẽ?* nunquid defenſio aduerſus principẽ? quaſi verò reſpublica regem ad regale faſtigium attolendo, ita à ſeipſa omnem defendendi ſe curam & cogitationem proijciat, vt hic extremis

Suenon. in Calig. nu. 27. 29.

quidem

quidem temporibus poſſit nouis rationibus incolumitati ſuæ prouidere. Quid verò ſi principe in extremis agente, quando ei de republica cogitare nec vacat, nec vacare poteſt, repentinus aliquis hoſtis rempub. inuadat, quod temporibus patrum noſtrorum Romæ contigit, quum Clemente Pōtifice decumbente, & iam prope expirāte, Turcica claſſis Barbaruſſa duce Oſtiam appulſa eſt, totaque ciuitas Romana tremefacta derelictis mœnibus ad proximos mōtes cōfugit. Quid ſi principes, corpore quidem ſatis valeant, ſed animo ita ſunt molles & effæminati, vt in rempublicam mentem ſuam nolint intendere: ſed eam patiantur foris ab hoſtibus inuadi, intus ab iniuſtis magiſtratibus diripi, quod in Gallia ſub prima regali Merouingiorum ſtirpe, Chilperico, Theodorico, & Childerico regibus vſuveniſſe, Gallorum annales teſtantur. Ecquis ita a communi ſenſu derelictus eſt, vt hoc temporum ſtatu tollat reipublicæ facultatem ſeſe defendendi, ſuamque ſalutem contra externos & inteſtinos hoſtes propugnandi? At princeps ſanguinarius, crudelis, iniuſtus; valetudinario, ægro, moribundo, longè eſt reipublicæ damnoſior; & otioſis illis atque voluptarijs Chilperico, Theodorico & Childerico, immanis & ad fundendum ſanguinem negotioſus Caius aliquis, Nero, vel Heliogabalus infinitè eſt humanæ ſocietati funeſtior & peſtilentior. Quod ergo in illis minutis periculis licet, in his grandibus multò magis licet. Si fas eſt curare reduuiam, multo laudabilius eſt mederi brachio, & capiti; ſi vbi rex ignauus eſt vel nihil agit, reſpublica poteſt neglecto rege prouidere ſibi; vbi rex contra rempublicam dira perpetrat, quū patrias leges violat, quum religionem Dei mortalis aſpernatur, quum liberis populis tanquam ſuis mancipijs abutitur; & honeſtum &

Guicciard. hiſt. li. 20.

ſtum & glorioſum eſt reipublicæ regis amentiam cohibere, & vnius compreſſa audacia vniuerſorum ſecuritatem conſtituere. Neque enim reſpub. creatæ ſunt propter reges, ſed reges electi ſunt propter reſpub. Neque populi primò in vnum cætum confluxerunt, vt regum bonum procurarent; ſed multitudo conſociata reges elegit, qui multitudinis bono præeſſent, & commodum adiuuarent. Ergò primæ ſunt reipub. partes, ſecundæ regum. Nec vt ſeruet regem reſpub. debet ſe in certum interitus & vaſtationis periculum conijcere. neque vero hoc vnquám auditum eſt, aut ab homine ſano commẽdatum. At vt ſeruet rempub. regis eſt certiſſimæ mortis diſcrimen generoſo animo ſubire. Id quod a multis fortiſſimis ducibus regibuſque, & nominatim a Codro Athenienſium rege factum, ad æternam nominis eorum gloriam hiſtorici monumentis prodiderunt. *Iuſti.lib.2.*

De finito regum Chriſtianorum iure, & poteſtate poteſtati reipub. ſubiecta. Quod per has partes explicatur.

CAPVT II.

1 Secunda opinio paulò ante poſita regibus contra rempub. nimium tribuens vberius refellitur, & probatur pugnare cum inſtitutione regum paganorum, qui ſemper ad iuſtè regendum obligati fuerunt, & quum iniuſtè imperitarent, è regia fuerunt maieſtate deiecti.

2 Eſt contra omnem rationem & religionem Chriſtianam.

3 Eſt contra inſtitutionem regum & regnorum Chriſtianorum, Imperatoris Germanici, regis Gallicani, Angli, Poloni: qui ad regnandum non admittuntur, niſi ſub con-

ditione & ſtipulatione quòd iuxta leges patriæ, iuſtè & iuxta fidem Chriſti & eccleſiæ catholicè ſuis populis ſint imperaturi.

4 Refellitur opinio nouorum Caluiniſtarum, qui ex ſola ſanguinis ſucceßione plenum regnandi ius proximo hæredi vendicant. contra quos probatur plenitudinem & perfectionem regiæ poteſtatis pendere ex conſenſu reipub. qui datur per ſolennem regis inaugurationem, quod patet ex praxi reipub. Gallicanæ, potißimùm in primis regibus ab Hugone Capeto deſcendentibus, Roberto, Henrico 1. Philippo 1. Ludouico & Hugone ipſo. Vbi agitur de poteſtate Archiepiſcopi Rhemenſis in rege approbando.

5 Sic item antequam Imperium vt nunc in Germania ſtabilitum erat, Imperium vel regnum Germanicum defuncti regis hæredibus tradebatur per aſſenſum reipub. & maximè Epiſcoporum. Idem fiebat in Imperio Græco, ſicut & in Hiſpania; vbi in generalibus ſynodis decretum antiquitus fuit reges eſſe deponendos, niſi & ordine regium thronum aſcendant, & ordine rempub. ſibi commiſſam gubernent.

6 Iuramentum ſubditi non eum aſtringit ad obedientiam regis, niſi rex viciſsim legitimè & chriſtianè imperet. & reges aliter imperantes iuſtè à ſubditis depoſiti ſunt in Anglia, Hiſpania, & Gallia ſæpius, eáque ratione ius regium à Carolinis ad Hugonis Capeti ſtirpem traductum eſt. Hoc ipſum ſæpe factum eſt in Imperio Græco, & nuper Poloni ob ſolam à regno abſentiam, Henricum Valeſium regia poteſtate iuſtè exuerunt.

7 Ius omnium Europæ regum & regnorum hoc fundamento nititur, quòd reſpub. poßint ſuos reges deponere. Idipſum tota Eccleſia Chriſti approbauit in Imperio ab Oriente in Occidentem transferendo.

8 Multò magis reſpub. poteſt regi ignauo, vel malè gubernanti leges ponere, & ne eas tranſgrediatur, bello, vel alijs modis impedire.

9 Reſel-

9 *Refellitur eorum abſurda ſententia, qui aiunt ſubditorum bona propriè pertinere ad regem: contra quos probatur manifeſta praxi reipub. Anglicanæ, & multo magis Gallicanæ, regem abſolutum eſſe dominum nec regalis ſui ærarij vel patrimonij, à quo nihil perpetuò poteſt alienare ſine Ordinum aſſenſu.*

10 *Reſpondetur vulgari eorum qui contrà ſentiunt obiectioni, qui ex Samuele Iudæis prædicente quid rex tyrannicè facturus erat, eliciunt omnia ſubditorum bona ad reges iure regio pertinere.*

11 *Concluſio, magnam eſſe poteſtatem regis, magnamque ei deberi obedientiam, ſed tamen multò maiorem reipub.*

SED exeamus ex his ſpinoſis Philoſophicæ rationis dumetis, ad latiſſimos peruulgatę rerumpub. conſuetudinis & experientiæ campos, & in prouinciis, vel Ethnicis vel maximè Chriſtianis, non quid populari tumultu & furore, ſed quid moribus, quid legibus, quid gentium omnium ipſorumque etiam regum conſenſu & approbatione geſtum ſit diſpiciamus. Neque enim quæſtio hæc adeo eſt obſcura aut implicata, quin ſi paulatim mentis aciem in ea examinanda defigamus, poſſumus eius veritatem liquidò & clarè intueri. Illud autem inprimis certò ſtatuere & poſſumus & debemus, neque prudentiſſimas Ethnicorum nationes, in temperandis Imperiis ſuis a rationis ductu deflexiſſe, & ſanctiſſimos Chriſtianorum populos, in regnorum mutationibus, etiam religionem & conſcientiam cum ratione & conſilio coniunxiſſe. Erant ergò antiquiſſimis temporibus, in plæriſque omnibus & Aſiæ & Græciæ ciuitatibus reges. Regia enim poteſtas, vt ſimplicior, & minus I.

Ioſue 9. 10. 11. 12. Regum poteſtas antiquiſſima.

compoſita videtur reliquas Ariſtocraticas & Democraticas anteceſſiſſe. ad illas autem homines neceſſitate quadam poſtea deuolutos fuiſſe probabile eſt, quum reges non publicis commodis ſed priuatis incumbendo, eligentium eos expectationem fefelliſſent. tum enim nouis additaměntis legum Magiſtratuum, Coſmorū, Ephororū, nō definitā initio regum potentia alibi coercebat, alibi penitus tollebat. Id quod de Grecia cōſtat, de qua ſic legim⁹ apud Dionifium Halicarnaſſæum, virum antiquitatis ſtudioſiſſimum, nec minus in politicis rebus verſatum. *Omnes Græciae ciuitates* (inquit ille) *initio ſub regibus erant, ſed poteſtate à quam eorum nonnulli abuti poteſtate cœperunt, & in rebus adminiſtrandis non tam rationem, quàm ſuam libidinem conſectari, regni tædio magna pars ſtatum publicum mutauit, in leges ac Magiſtratus omni poteſtate ac dominandi ratione tranſcripta.*

Dion Halicar. lib. 5.

Ergò penes rempub. eſt ſtatum ſuum mutare & reges non tam ratione, quam libidine rempub. gerentes, ab eius gubernaculis amouere. Quod autem Dionifius de ſola Græcia aſſerit, hoc Cornelius Tacitus grauis admodū & ſyncerus author ad omnes nationes transfert: ſic enim ille. *Vetuſtiſsimi mortalium, nulla adhuc mala libidine, ſine probo, ſine ſcelere, ideòque ſine poena aut caſtigationibus agebant. At poſtquam pro modeſtia & pudore, vis & ambitio ingruebat, prouenere dominationes, multoſque apud populos æternum manſerunt. Quidam ſtatim aut poſtquam regum pertæſum eſt, leges maluerunt. Hæ primò rudibus hominum animis ſimplices erant, maximeque fama celebrauit Creterſium quas Minos, Spartanorum quas Lycurgus, ac mox Athenienſium quas Solon perſcripſit. Nobis Romulus, vt libitum erat imperitauit. Deinde Numa religionibus & diuino iure populum deuinxit, repertaque quædam à Tullo & Anco. ſed præcipuè Seruius Tullus ſanctor legum fuit, quibus etiam*

Cornel. Tacitus lib. 3.

reges obtemperarent. pulſo Tarquinio aduerſus patrum factiones multa populus parauit ad tuendam libertatem & firmandam concordiam. Ita Tacitus. Primò ergò ciuiles hominum ſocietates, vnum aliquem virum bonum, qui ius ipſis diceret Regem eligebant. is quum temporis interuallo degeneraret, & non ſecundũ rationem æquabiliter, ſed ex odio, amicitia, vindictę cupidine, iniquè & factioſè ius *Cauſa regũ inſtituendorum.* adminiſtraret, eædem ſocietates legibus poſitis à quibus non recederet, eius potentiam aliquantiſper circuncidebant. Quum ne ſic quidem officio fungeretur, ſocietates aliæ eum nouis ſanctionum & regularum vinculis frænarunt; aliæ penitus tollentes, nouos magiſtratus eius loco ſurrogarunt. Quæ omnia Cicero pereleganter & perpaucis ita complexus eſt. *Iuſtitiæ fruendæ cauſa apud maiores noſtros, & in Aſia, & in Europa, bene morati reges olim ſunt conſtituti.* *Cic. offic. lib. 2.* *Nam quum premeretur initio multitudo ab iis qui maiores opes habebant, ad vnum aliquem confugiebant virtute præſtantem, qui quum prohiberet iniuria tenuiores, æquitate conſtituenda ſummos cum infimis pari iure retinebat. At quia non ſemper ius æquabile ab vno viro conſequebantur, leges ſunt inuentæ, quæ cum omnibus ſemper vna atque eadem voce loquerentur.* & alibi. *Cic. lib. 3. de Legib.* *Omnes antiquæ gentes regibus quondam paruerunt, quod genus imperij primum ad homines iuſtiſſimos & ſapientiſſimos deferebatur, deinde etiam poſteris eorum prodebatur, quod & in ijs etiam qui nunc regnant manet. Quibus autem regia poteſtas non placuit, ſed eam à ſe abiudicare voluerunt, non ij nemini, ſed non ſemper vni parere voluerunt.* Ergò magiſtratui ſubeſſe neceſſarium eſt & naturale eſt, & vitari nulla ratione poteſt, quãdiu viget hominum mutua communio, ciuileſque emendi, vendendi, coducendi, locandi,

& alij politici contractus. at verò huic vel illi magiſtratuū generi ſubeſſe, Monarchię meræ, aut mixtę, aut regibus, aut dictatoribus, aut cōſulibus, id totū liberum eſt, volūtarium eſt, & à populorū ſententia quod ſuis arbitrantur eſſe rationibus vtiliſſimum ſeligente proficiſcitur; quod prudentiſſima Romanorum reſpub. demonſtrat. vbi quum Romulus primò ſine legibus regnans abuſus poteſtate *prout libitum erat* (quemadmodum ait Tacitus) *imperitaret*, ideóque à ſenatoribus conciſus in fruſta, valde alienaſſet à regia poteſtate Romanorum animos & ij tamen poſt alicuius temporis interregnum, multorum regnantium tædio ad nouum regem ſufficiendum propenderent, Romulóque ſex continuatè reges ſuffeciſſent, quum iam potentia regis in ciuitate Romana pluſquam ducentis annis inueteraſſet, in Tarquinio Superbo poſt vigeſimū quintum regni ſui annum, non propter malè adminiſtratam rempub. ſed propter arrogantiam, & non accitos ad conſultandum de rebus communibus quos reſpub. ei dediſſet conſiliarios, nomen regium è ciuitate Romana funditus profligarunt. ſic enim eſt apud Titum Liuium. *Hic regum primus traditum a prioribus morem de omnibus Senatum conſulendi ſoluit, domeſticis conſilijs rempub. adminiſtrauit, bellum, pacem, foedera, ſocietates per ſe ipſe cum quibus uoluit iniuſſu populi ac Senatus fecit diremitque. Latinorum ſibi maximè gentem conciliabat, vt peregrinis quoque opibus tutior inter ciues eſſet, neque hoſpitia modò cum primoribus eorum, ſed affinitates quoque iungebat &c.* Hæc vera cauſa & radix fuit, cur Tarquinium regem cum liberis, Romana ciuitas ſempiterno exilio mulctauit, & aliam deinceps politiæ formam aſſumpſit. Nam ſtuprum Lucretiæ a filio priuato, non a patre rege illatum, nec a patre vlla ſignificatione probatum, ſed patre inſciente

Liu. lib. 1.

Vera cauſa cur authoritas & nomen regiū e Romana ciuitate eiectum ſit.

Liu. ibid.

ſciente & fortaſſe vlciſci volentè patratum, occaſio fuit potius exequendi quod priùs conceperant, quam vera & primaria cauſa, cur rege cum ſtirpe tota in exilium miſſò, regium imperium obliuione æterna delere proponerent. Atqui (dixerit aliquis) hoc temerè iniuſtèque factum eſt non æquitate & iudicio. imó præter particulares rationes grauiſſimas, eadem vis atque poteſtas, quæ in omnibus liberis reſpub. naturæ ipſius digito inſcripta occultè inſidet, in vna autem magis quàm in alia illuſtribus ſignis eniteſcit, hoc Romanorum factum abundè præſtat. Semper enim illud retinuerunt Romani, vt nemo inter eos regnaret, niſi quem *regnare patres decernerent, populus iuberet*. Nec ſatis erat Lucio Tarquinio Priſci Tarquinij regis ſobolem fuiſſe, niſi præterea ad regium ei diadema conferendum, expreſſa Senatus, populique ſuffragia accederent, & non inaniter Seruio Tullio obiectum eſt, quòd *non interregno (vt antea ſolebat) inito* quo de rege futuro deliberari poterat, *non Comitijs habitis, non per ſuffragium populi, non authoribus patribus, ſed dolo & fraude regnum occupaſſet*. quanquam quum annos iam quadraginta quatuor, populo permittente regnaſſet, & moderato imperio non mediocrem populi beneuolentiā collegiſſet, tacitum populi cōſenſum habuiſſe quiſpiam non abſurdè poſſet interpretari. Quum ergò hæc ſempiterna populi authoritas ad illud alterum adiuncta fuerit, quód Tarquinius iſte pacta cōuenta quibus ad regnum euectus eſt violabat, *quòd ſenatum contemnebat, quòd ſatellitum armatorum præſidio magis quā ciuium beneuolentia fidebat, quòd cognitiones rerum capitalium ſine conſilijs, per ſe ſolus exercebat, quòd ſine iuſta cauſa alios occidebat, alios agebat in exilium, alios mulctabat bonis, in quæ ipſe inuaderet*, firmiſſima ratione concluditur iure

Liui, lib. 1.

Liu. vbi ſupra.

regno priuari potuiſſe, qui tam licenter conditiones quibus regnũ acceperat tranſgrediebatur. Et quũ populus aduerteret eum occultis cuniculis à regno legib. alligato ad abſolutam monarchiã & tyrannidem moliri ſibi viam nihil, fecit niſi quod & ratio & natura ſuggerebat, quum opportunis remedijs intentatum gladium à capite ſuo auertit. Quæ omnia vt in iſtis Paganorum reſpub. ſunt clariſſima, ſic inter Chriſtianos multo ſunt illuſtriora, & maximè perſpicuis probata rationibus, & nobiliſſimis demonſtrata omnium ſæculorum experimentis.

2. 2 Eſt enim ratum & fixum Theologorum axioma, gratia non tolli naturam, ſed potius ea quę primò ſunt nobis à ſummo naturæ conditore naturaliter collata dona, eadem ſuperueniente Chriſti diuino lumine magis augeri & roborari. Vnde in omnibus naturæ officijs, in diligendis liberis, in colẽdo principe, in ciuilibus mutuo dandi & accipiendi contractibus, multò rectius ſe gerit præter naturã, Chriſti gratia adiutus Chriſtianus, quàm ſola naturæ bonitate adductus paganus. Eadem ergò Chriſti gratia eundem hominem è pagano Chriſtianum incitabit ad generale reipub. bonum multo magis quàm anteà quum paganus eſſet vehementiſſimo ſtudio promouendum. Neque enim (vt impius ille Machiauellus ſceleratè garriebat) Chriſtiana religio in Chriſtianis indolem virtutis omnem debilitat, eorumque frangit ſpiritus, & à rebus politicis prudenter & excelſo animo ſuſcipiendis retardat: ſed contra potius ita exacuit & perpoliuit, vt Chriſtiani hac in re, & Græcorum & Romanorum prudentiſſimos multum ſuperauerint, vti poſtea oſtendetur. Prætereà Chriſti Euangelium debitam antea principibus paganis obedientiam non ſuſtulit, quæ tamen aliquam pietati Chriſtianæ remoram & impedimen-

Machia. in Liuium li. 3. ca. 2.

pedimentum obiecit: quantò ergò minus Chriſtianos populos naturali facultate ſui rectè ordinandi priuauit, qua veram pietatem in ſeipſis magis poterant accendere, & Chriſti ſanctiſſimum Euangelium longè fœlicius & latius propagare? Et quis negauerit omnia regna eò eſſe fœlicius & perfectius conſtituta, quò magis ſunt ad rationis, & diuinæ obedientiæ cultum confirmata? Si enim in eo conſiſtat hominis perfectio vt inferiores animæ vires rationi ratio ſummo Deo obtemperet; & generales quoque hominum ſocietates ſunt id eſt reſpub. eò ſunt magis numeris ſuis abſolutæ, quo magis cæ a turpidine & ſcelerum fœditate ad virtutem & probitatem diriguntur. Pulcherimo autem à principe philoſophorum ſcriptùm eſt. *Qui legē imperare iubet, imperare iubet & Deū & legē, qui homini* (ſine lege) *mandat imperium, admouet & beſtiam. Nam cupiditas quædam veluti beſtia eſt, & ira peruertit eos qui præſunt, etiam ſi optimi ſint viri. lex autem mens eſt, nullo perturbata affectu.* Chriſtianæ ergo reſpub. quæ ita certis legibus imperandi & obediendi ſunt aſtrictæ, vt reges niſi ſecundum pietatem & iuſtitiam imperare non poſſint, nec ſubditi obedire niſi in ijs quæ iuſta, pia & Chriſtianæ ſanctitati conſentanea ſunt, longè ſuperant reſpub. vel paganas, vel hæreticas, in quibus principi ſine vllis limitibus tributa eſt quidlibet pro arbitratu præcipiendi authoritas. Illæ enim quia ab homine reguntur ad rationis & iuſtitiæ normā imperante, reguntur non tā ab homine quàm a Deo; iſtæ quia flectuntur ad nutū hominis, ex legis voluntate ſuà omnia reipub. iura commutantis, ſubijciuntur nō tam homini quàm belluæ, quū hic rector nullam aliam legem quàm cupiditatem ſuam in moderanda repub. ſequatur. Quorū vtriuſque notabile ſpecta-

Reges quo magis legibus aſtricti, eo ſunt feliciores.

Ariſt. Polit. lib. 3. ca. 12.

culum præbet Chriſtianorum & Proteſtantium regionum noſtra hac ætate comparatio. Intueamur enim Hiſpanias, quo ſtatu ſunt, ſub principibus, ad legum antiquarum præſcriptum & Angliã; Germaniamq. ſub principibus ad ſuum arbitratum eas adminiſtrátibus. Illic vbi regum poteſtas ita temperata eſt, vt ſecundum leges præſint nec antiqua patriæ iura poſſint euertere, & religio Chriſtianorum antiquiſſima, vera regnorum conſeruatrix viget, & Eccleſiaſticus ordo floret, & nobilitas eſt in honore, & populus in ſumma pace atque otio, & vtræque reſp. Hiſpana atque Luſitanica in oriente & Occidente rebus glorioſiſſimè geſtis ita imperium amplificarunt, vt nihil veterum Romanorum gloriæ concedant, & maximos Aſię monarchas, in Chriſtiani nominis admirationem commouerint, vt qui eas reſp. iudicio & maturè conſiderauerit, facilè aduertat eas ab homine & lege, hoc eſt ab homine & ratione, ipſoque Deo gubernari.

Hiſpaniæ & Angliæ comparatio

At in illis alijs, potiſſimùm in Anglia, poſtquam rex Henricus excuſſa lege qua maiores eius omnes poſt regnum Chriſtiana fide imbutum pręfuerunt, voluntatem ſuam in imperãdo ſequi voluit, reipub. facies ſic immutata eſt, vt nullum Publicæ rei veſtigium, in eo regno poteris deprehendere; Eccleſiæ plurimæ à fundamentis exciſæ, totus ordo Eccleſiaſticus euerſus, vt ſine certiſſima morte, *nemo ſacerdos diaconus, nulla omnino perſona Eccleſiaſtica*, in ea prouincia poſſit comparare, nobilitas antiqua partim interfecta, partim eiecta in exilium; quæ verò illic ſupereſt, publicis honoribus priuata, in ignobili otio, & ſordidis artibus cõtabeſcit, & paucis abiectis homuncionibus de lapide emptis & ad immeritos honores euectis, ſeruire atq. adulari cogitur: plebs verò ab eo tempore intolerãdis tributis adeò exhau-

Elizab. parlament. an. 27. ca. 2.

ſta &

ſta & exinanita eſt, vt vnus Henricus ille ſuo tẽpore plus ab eis exegerit, quàm oẽs ſuperiores poſt Gulielmum Normanum ducem, annis circiter quingẽtis, quemadmodum fidelibus publicarum tabularũ rationibus conſtat. vniuerſus inquam populus ita ab eo ſupra modum expilatus eſt, vt vel inuitiſſimi, vno anno in diuerſis regni partib. quinquies ad arma magno numero maximoq. regis periculo & regni detrimẽto cõuolauerint. Religio verò quæ pręcipua eſt reip. baſis & ornamentũ, ita turpiter Chameleontis inſtar facta eſt in omnes formas commutabilis, vt verè Atheiſmum ſubditi illi profiteantur, quum iuramento cogantur profiteri ſe eam fidem vti ſanctiſſimam ſuſcipere, quam princeps fidei & religionis caput ſuo tempore illis credendam impoſuerit. Quo item modo in Germania principes Proteſtantes alligant ſuos ſubditos ad fidem quæ cuiq. principi regionatim arridet amplectandã, & in Transiluania eodem iure fit, vt ſub dño Lutherano ſubditi ſint Lutherani, ſub Caluiniano Caluiniſtę, ſub Ariano Trinitario vel Samoſateniano (nam hę ſectę oẽs in ea regione publicè docẽtur & vigẽt) Chriſti Dei & beatiſſimæ Trinitatis hoſtes, quod perinde eſt, ac ſi manifeſtos Turcas & Iudæos diceres. Et quàm euidens eſt has iã non eſſe reſpub. ſed nefarias hominum impiorum congregationes; illaſque priores, ſi clariſſimũ veritatis lumẽ ſequimur tantũ ab iſtis alijs diſcrepare, quantum cœlum terræ, aurum ferro, ratio cupiditati, & (vt Ariſtot. ait) homo beſtiæ antecellit. Non aũt aliũdè naſcitur hæc differẽtia, quàm ab vna Chriſti religione quæ ſuis regibus neceſſaria pietatis & iuſtitię vincula circũdat vt ea nõ poſſint perrũpere; quum illi alij tanquã *indomiti iuuenci (vti loquitur propheta)* ab effręnato mẽtis ſuę impetu huc & illuc rapti omnes reipub. ordines

effuſè

Polus de ſrimatu li. 3.

Chro. Ang. an. 38. Henr. 8.

Angli proteſtantes Atheiſ.

Litera pat. Poſſeuini ad Duciſſã Mantuã an. 1585.

Ierem. 31.

uis mandantem, & regem legitimè ſubditos gubernantē, ſi ad hunc modum reges deſcribimus? Mancipia enim quicquid ſunt domini ſunt, cuius inſtrumenta quanquàm ratione prædita dicuntur, quia quicquid laborant domino laborant, & quicquid acquirunt domino acquirunt. At ciues non regi ſoli, ſed ſibi etiam familiæque & liberis operas impēdunt, & maximè publicis commodis inſeruiunt; nec regi aliter famulantur, niſi quatenus is ad totius patriæ emolumentum ſingulorum incolarum opes & labores accommodat. Hoc qui tollit, eo ipſo ciuium & ciuitatis naturam deſtruit, & pro ciuibus mera mancipia inducit, quorum nec innumerabilis multitudo ciuitatē vel rempublicā poteſt efficere. Id quod ſoleitè aduertit primus Rom. Imperator Octauianus: quo ludos aliquando ſpectante, quum ab hiſtrione pronunciatum eſſet, O *dominum æquum & bonum*, populùſque quaſi de Octauiano dictum approbaſſet, is ſtatim manu vultuque indecoras adulationes repreſſit, & proximo die *grauiſsimo corripuit edicto, dominumque ſe vetuit appellari*, quo verbo pro libertate ſeruitutem Romanorum videbat inferri, & cōſequenter legitimæ rei publicæ formam deſtrui. Quam ſordidā & degenerem Romanorum indolem Tiberius licet perpaululum à manifeſto Tyranno diſcrepās, ita tamen indignabatur, vt ſæpiſſimè quum è curia egrederetur, probroſè ad Romanorum contumelia ſolitus fuerit murmurare, *o homines ad ſeruitutem paratos!* qui ſi his noſtris temporibus vixiſſet, vidiſſetque Chriſtianos iſtiuſmodi ſcriptis in ſempiternam, eámque miſerrimam ſeipſos ſeruitutē conijcere, quantò iuſtius exprobraſſet animos *ad ſeruitutem paratos*, quantò ſtomachoſius grauiſſimis ſuis edictis Octauianus iſtos corripuiſſet, & tanquam improbos adulatores caſtigaſſet,

Oroſius li. 6. c. 22.

Cornel. Tacitus. lib. 3.

gaſſet, qui ſua nimium ſordida regum admiratione ea totis nationibus auferunt, quæ Deus & natura ſingulorum hominum pectoribus altiſſimè ab ipſa natiuitate inſculpſit. Ecquid enim magis eſt homini cuiq; ingenitum, quàm ſeipſum ab iniurijs defendere? An aliquis poteſt ita à ſe ſalutis ſuæ curam abdicare, vt lupo ad ſe laniandum irruenti non poſſit reſiſtere, & latroni iugulum ſuum petenti non poſſit repugnare? Quod ergo ſingulis hominibus ſic inuſtum & ingeneratum eſt vt deleri non poſſit, id iſti totis prouincijs, nobiliſsimis rebuſpub. eripiunt, eaſque ita inermes rabidi magiſtratus libidini proſtituunt, vt ſi is quouis lupo & leone immanior, aut latrone vias obſidente truculentior in omnium vitam & fortunas graſſetur, iugulum tamen præbere tenentur, nec excipiendo vulneri clypeum obijcere licet: adeò vt ſi Chriſtiani principes eo eſſent ingenio quo monſtrum illud hominis Caius Caligula *qui optauit populo Romano vnam ceruicem, vt eam vno ictu poſſet abſcindere*, qui cognatos & ſenatores promiſcuè ſine vllo diſcrimine, aut vlla cauſa occidit; qui trucidaturus fratrem quem metu venenorum præmunitum medicamentis ſuſpicabatur iratè exclamauit, *etiam antidotum aduerſus Cæſarem?* hæc tamen omnia ſunt molliter & æquo animo ferenda. Nec enim aliter iſti tanquam à Caio Caligula inſtituti, reges etiam Caio illi pares (nequiores enim vix eſſe poſſe arbitror) omni poteſtate contra rempublicam armant: hac autem iniuſtiſsimam vim & iniuriam à ſe depellente, tanquam Iunonis œſtro perciti exclamant, *perduellionem, & Nunquid antidotũ aduerſus regẽ?* nunquid defenſio aduerſus principẽ? quaſi verò reſpublica regem ad regale faſtigium attolendo, ita à ſeipſa omnem defendendi ſe curam & cogitationem proijciat, vt hic extremis

Suenon. in Calig. nu. 27. & 9.

quidem

quidem temporibus poſſit nouis rationibus incolumitati ſuæ prouidere. Quid verò ſi principe in extremis agente, quando ei de republica cogitare nec vacat, nec vacare poteſt, repentinus aliquis hoſtis rempub. inuadat, quod temporibus patrum noſtrorum Romæ contigit, quum Clemente Pōtifice decumbente, & iam prope expirāte, Turcica claſſis Barbaruſſa duce Oſtiam appulſa eſt, totaque ciuitas Romana tremefacta derelictis mœnibus ad proximos mōtes cōfugit. Quid ſi principes, corpore quidem ſatis valeant, ſed animo ita ſunt molles & effæminati, vt in rempublicam mentem ſuam nolint intendere: ſed eam patiantur foris ab hoſtibus inuadi, intus ab iniuſtis magiſtratibus diripi, quod in Gallia ſub prima regali Merouingiorum ſtirpe, Chilperico, Theodorico, & Childerico regibus vſuveniſſe, Gallorum annales teſtantur. Ecquis ita a communi ſenſu derelictus eſt, vt hoc temporum ſtatu tollat reipublicæ facultatem ſeſe defendendi, ſuamque ſalutem contra externos & inteſtinos hoſtes propugnandi? At princeps ſanguinarius, crudelis, iniuſtus; valetudinario, ægro, moribundo, longè eſt reipublicæ damnoſior; & otioſis illis atque voluptarijs Chilperico, Theodorico & Childerico, immanis & ad fundendum ſanguinem negotioſus Caius aliquis, Nero, vel Heliogabalus infinitè eſt humanæ ſocietati funeſtior & peſtilentior. Quod ergo in illis minutis periculis licet, in his grandibus multò magis licet. Si fas eſt curare reduuiam, multo laudabilius eſt mederi brachio, & capiti; ſi vbi rex ignauus eſt vel nihil agit, reſpublica poteſt neglecto rege prouidere ſibi; vbi rex contra rempublicam dira perpetrat, quū patrias leges violat, quum religionem Dei mortalis aſpernatur, quum liberis populis tanquam ſuis mancipijs abutitur; & hone-

Guicciard. hiſt. li. 20.

ſtum &

m & glorioſum eſt reipublicæ regis amentiam
hibere, & vnius compreſſa audacia vniuerſorum
uritatem conſtituere. Neque enim reſpub. crea-
ſunt propter reges, ſed reges electi ſunt propter
pub. Neque populi primò in vnum cætum con-
axerunt, vt regum bonum procurarent; ſed mul-
udo conſociata reges elegit, qui multitudinis bo-
o præeſſent, & commodum adiuuarent. Ergò pri-
æ ſunt reipub. partes, ſecundæ regum. Nec vt ſer-
et regem reſpub. debet ſe in certum interitus &
aſtationis periculum conijcere. neque vero hoc
nquám auditum eſt, aut ab homine ſano commẽ-
datum. At vt ſeruet rempub. regis eſt certiſſimæ
mortis diſcrimen generoſo animo ſubire. Id quod a
multis fortiſſimis ducibus regibuſque, & nomina-
tim a Codro Athenienſium rege factum, ad æter- *Iuſti. lib. 2.*
nam nominis eorum gloriam hiſtorici monumen-
tis prodiderunt.

De finito regum Chriſtianorum iure, & poteſtate poteſtati reipub. ſubiecta. Quod per has partes explicatur.

CAPVT II.

1 Secunda opinio paulò ante poſita regibus contra rempub. nimium tribuens vberius refellitur, & probatur pugnare cum inſtitutione regum paganorum, qui ſemper ad iuſtè regendum obligati fuerunt, & quum iniuſtè imperitarent, e regia fuerunt maieſtate deiecti.

2 Eſt contra omnem rationem & religionem Chriſtianam.

3 Eſt contra inſtitutionem regum & regnorum Chriſtianorum, Imperatoris Germanici, regis Gallicani, Angli, Poloni: qui ad regnandum non admittuntur, niſi ſub con-

 ditione

ditione & ſtipulatione quòd iuxta leges patriæ, iuſtè & iuxta fidem Chriſti & eccleſiæ catholicè ſuis populis ſint imperaturi.

4 Refellitur opinio nouorum Caluiniſtarum, qui ex ſola ſanguinis ſucceſsione plenum regnandi ius proximo hæredi vendicant. contra quos probatur plenitudinem & perfectionem regiæ poteſtatis pendere ex conſenſu reipub. qui datur per ſolennem regis inaugurationem, quod patet ex praxi reipub. Gallicanæ, potiſsimùm in primis regibus ab Hugone Capeto deſcendentibus, Roberto, Henrico 1. Philippo 1. Ludouico & Hugone ipſo. Vbi agitur de poteſtate Archiepiſcopi Rhemenſis in rege approbando.

5 Sic item antequam Imperium vt nunc in Germania ſtabilitum erat, Imperium vel regnùm Germanicum defuncti regis hæredibus tradebatur per aſſenſum reipub. & maximè Epiſcoporum. Idem fiebat in Imperio Græco, ſicut & in Hiſpania; vbi in generalibus ſynodis decretum antiquitus fuit reges eſſe deponendos, niſi & ordine regium thronùm aſcendant, & ordine rempub. ſibi commiſſam gubernent.

6 Iuramentum ſubditi non eum aſtringit ad obedientiam regis, niſi rex viciſsim legitimè & chriſtianè imperet. & reges aliter imperantes iuſtè à ſubditis depoſiti ſunt in Anglia, Hiſpania, & Gallia ſæpius, eáque ratione ius regium à Carolinis ad Hugonis Capeti ſtirpem traductum eſt. Hoc ipſum ſæpe factum eſt in Imperio Græco, & nuper Poloni ob ſolam à regno abſentiam, Henricum Valeſium regia poteſtate iuſtè exuerunt.

7 Ius omnium Europæ regum & regnorum hoc fundamento nititur, quòd reſpub. poſsint ſuos reges deponere. Idipſum tota Eccleſia Chriſti approbauit in Imperio ab Oriente in Occidentem transferendo.

8 Multò magis reſpub. poteſt regi ignauo, vel malè gubernanti leges ponere, & ne eas tranſgrediatur, bello, vel aliјs modis impedire.

*Refellitur eorum abſurda ſententia, qui aiunt ſubdi-
ta bona propriè pertinere ad regem: contra quos pro-
ur manifeſta praxi reipub. Anglicanæ, & multo ma-
Gallicanæ, regem abſolutum eſſe dominum nec regalis
ærarij vel patrimonij, à quo nihil perpetuò poteſt alie-
e ſine Ordinum aſſenſu.*

*Reſpondetur vulgari eorum qui contrà ſentiunt ob-
tioni, qui ex Samuele Iudæis prædicente quid rex tyran-
è facturus erat, eliciunt omnia ſubditorum bona ad re-
s iure regio pertinere.*

*Concluſio, magnam eſſe poteſtatem regis, magnam-
que ei deberi obedientiam, ſed tamen multò maiorem
eipub.*

SED exeamus ex his ſpinoſis Philoſophicæ rationis dumetis, ad latiſſimos peruulgatę rerumpub. conſuetudinis & experientiæ campos, & in prouinciis, vel Ethnicis vel maximè Chriſtianis, non quid populari tumultu & furore, ſed quid moribus, quid legibus, quid gentium omnium ipſorumque etiam regum conſenſu & approbatione geſtum ſit diſpiciamus. Neque enim quæſtio hæc adeo eſt obſcura aut implicata, quin ſi paulatim mentis aciem in ea examinanda defigamus, poſſumus eius veritatem liquidò & clarè intueri. Illud autem inprimis certò ſtatuere & poſſumus & debemus, neque prudentiſſimas Ethnicorum nationes, in temperandis Imperiis ſuis a rationis ductu deflexiſſe, & ſanctiſſimos Chriſtianorum populos, in regnorum mutationibus, etiam religionem & conſcientiam cum ratione & conſilio cōiunxiſſe. Erant ergò antiquiſſimis temporibus, in plærìſque omnibus & Aſiæ & Græciæ ciuitatibus reges. Regia enim poteſtas, vt ſimplicior, & minus I.

Ioſue 9. 10. 11. 12. Regum poteſtas antiquiſſima.

 com-

compoſita videtur reliquas Ariſtocraticas & Democraticas anteceſſiſſe. ad illas autem homines neceſſitate quadam poſtea deuolutos fuiſſe probabile eſt, quum reges non publicis commodis ſed priuatis incumbendo, eligentium eos expectationem feſelliſſent. tum enim nouis additamẽtis legum Magiſtratuum, Coſmorũ, Ephororũ, nõ definitã initio regum potentia alibi coercebat, alibi penitus tollebat. Id quod de Græcia cõſtat, de qua ſic legim⁹ apud Dioniſium Halicarnaſſæum, virum antiquitatis ſtudioſiſſimum, nec minus in politicis rebus verſatum.

Dion. Halicar. lib. 5.

Omnes Græciae ciuitates (inquit ille) *initio ſub regibus erant, ſed poſteà quàm eorum nonnulli abuti poteſtate cœperunt, & in rebus adminiſtrandis non tam rationem, quàm ſuam libidinem conſectati, regni tædio magna pars ſtatum publicum mutauit, in leges ac Magiſtratus omni poteſtate ac dominandi ratione tranſcripta.*

Ergò penes rempub. eſt ſtatum ſuum mutare & reges non tam ratione, quam libidine rempub. gerentes, ab eius gubernaculis amouere. Quod autem Dioniſius de ſola Græcia aſſerit, hoc Cornelius Tacitus grauis admodũ & ſyncerus author ad omnes nationes transfert: ſic enim ille. *Vetuſtiſſimi mortalium, nulla adhuc mala libidine, ſine probo, ſine ſcelere, ideòque ſine poena aut caſtigationibus agebant. At poſtquam pro modeſtia & pudore, vis & ambitio ingruebat, prouenere dominationes, multoſque apud populos æternum manſerunt. Quidam ſtatim aut poſtquam regum partæſum eſt, leges maluerunt. Hæ primò rudibus hominum animis ſimplices erant, maximeque fama celebrauit Creten ſium quas Minos, Spartanorum quas Lycurgus, ac mox Athenienſium quas Solon perſcripſit. Nobis Romulus, vt libitum erat imperitauit. Deinde Numa religionibus & diuino iure populum deuinxit, repertaque quædam à Tullo & Anco. ſed præcipuè Seruius Tullus ſanctor legum fuit, quibus etiam*

Cornel. Tacitus. lib. 3.

reges

s obtemperarent. pulſo Tarquinio aduerſus patrum *tiones multa populus parauit ad tuendam libertatem &* *nandam concordiam.* Ita Tacitus. Primò ergò iles hominum ſocietates, vnum aliquem vi-m bonum, qui ius ipſis diceret Regem elige-nt. is quum temporis interuallo degeneraret, non ſecundũ rationem æquabiliter, ſed ex odio, micitia, vindictę cupidine, iniquè & factioſè ius dminiſtraret, cædem ſocietates legibus poſitis à quibus non recederet, eius potentiam aliquan-tiſper circuncidebant. Quum ne ſic quidem of-ficio fungeretur, ſocietates aliæ eum nouis ſan-ctionum & regularum vinculis frænarunt; aliæ penitus tollentes, nouos magiſtratus eius loco ſur-rogarunt. Quæ omnia Cicero pereleganter & per-paucis ita complexus eſt. *Iuſtitiæ fruendæ cauſa apud maiores noſtros, & in Aſia, & in Europa, be-ne morati reges olim ſunt conſtituti. Nam quum pre-meretur initio multitudo ab iis qui maiores opes ha-bebant, ad vnum aliquem confugiebant virtute præ-ſtantem, qui quum prohiberet iniuria tenuiores, æqui-tate conſtituenda ſummos cum infimis pari iure retine-bat. At quia non ſemper ius æquabile ab vno viro con-ſequebantur, leges ſunt inuentæ, quæ cum omnibus ſem-per vna atque eadem voce loquerentur.* & alibi. *Om-nes antiquæ gentes regibus quondam paruerunt, quod genus imperij primum ad homines iuſtiſſimos & ſapien-tiſſimos deferebatur, deinde etiam poſteris eorum pro-debatur, quod & in ijs etiam qui nunc regnant manet. Quibus autem regia poteſtas non placuit, ſed eam à ſe abiudicare voluerunt, non ij nemini, ſed non ſemper vni parere voluerunt.* Ergò magiſtratui ſubeſſe ne-ceſſarium eſt & naturale eſt, & vitari nulla ratione poteſt, quãdiu viget hominum mutua communio, quæleſque emendi, vendendi, coducendi, locandi,

Cauſa regũ inſtituendorum.

Cic. offic. lib. 2.

Cic. lib. 3. de Legib.

 & alij

& alij politici contractus, at verò huic vel illi magiſtratuũ generi ſubeſſe, Monarchię meræ, aut mixtę, aut regibus, aut dictatoribus, aut cõſulibus, id totũ liberum eſt, volũtarium eſt, & à populorũ ſententia quod ſuis arbitrantur eſſe rationibus vtiliſſimum ſeligente proficiſcitur; quod prudentiſſima Romanorum reſpub. demonſtrat. vbi quum Romulus primò ſine legibus regnans abuſus poteſtate *pro vt libitum erat* (quemadmodum ait Tacitus) *imperitaret*, ideóque à ſenatoribus conciſus in fruſta, valde alienaſſet à regia poteſtate Romanorum animos & *Liu. lib. 1.* ij tamen poſt alicuius temporis interregnum, multorum regnantium tædio ad nouum regem ſufficiendum propenderent, Romulòque ſex continuatè reges ſuffeciſſent, quum iam potentia regis in ciuitate Romana pluſquam ducentis annis inueteraſſet, in Tarquinio Superbo poſt vigeſimũ quintum regni ſui annum, non propter malè adminiſtratam rempub. ſed propter arrogantiam, & non accitos ad conſultandum de rebus communibus quos reſpub. ei dediſſet conſiliarios, nomen regium è ciuitate Romana funditus profligarunt. ſic enim eſt apud Titum Liuium. *Hic regum primus traditum a prioribus morem de omnibus Senatum conſulendi ſoluit, domeſticis conſilijs rempub. adminiſtrauit, bellum, pacem, foedera, ſocietates per ſe ipſe cum quibus uoluit iniuſſu populi ac Senatus fecit diremitq; ue. Latinorum ſibi maximè gentem conciliabat, vt peregrinis quoque opibus tutior inter ciues eſſet, neque hoſpitia modò cum primoribus eorum, ſed affinitates quoque iungebat &.* Hæc vera cauſa & radix fuit, cur Tarquinium regem cum liberis, Romana ciuitas ſempiterno exilio mulctauit, & aliam deinceps politiæ formam aſſumpſit. Nam ſtuprum Lucretiæ a filio priuato, non a patre rege illatum, nec a patre vlla ſignificatione probatum, ſed patre inſciente

Vera cauſa cur authoritas & nomen regiũ e Romana ciuitate euectum ſit.

Liu. ibid.

ſciente & fortaſſe vlciſci volenté patratum, occaſio fuit potius exequendi quod priùs conceperant, quam vera & primaria cauſa, cur rege cum ſtirpe tota in exilium miſſo, regium imperium obliuione æterna delere proponerent. Atqui (dixerit aliquis) hoc temerè iniuſtèque factum eſt non æquitate & iudicio. imò præter particulares rationes grauiſſimas, eadem vis atque poteſtas, quæ in omnibus liberis reſpub. naturæ ipſius digito inſcripta occultè inſidet, in vna autem magis quàm in alia illuſtribus ſignis eniteſcit, hoc Romanorum factum abundè præſtat. Semper enim illud retinuerunt Romani, vt nemo inter eos regnaret, niſi quem *regnare patres decernerent, populus iuberet*. Nec ſatis erat Lucio Tarquinio Priſci Tarquinij regis ſobolem fuiſſe, niſi præterea ad regium ei diadema conferendum, expreſſa Senatus, populique ſuffragia accederent, & non inaniter Seruio Tullio obiectum eſt, quôd *non interregno (vt antea ſolebat) inito* quo de rege futuro deliberari poterat, *non Comitijs habitis, non per ſuffragium populi, non authoribus patribus, ſed dolo & fraude regnum occupaſſet*. quanquam quum annos iam quadraginta quatuor, populo permittente regnaſſet, & moderato imperio non mediocrem populi beneuolentiã collegiſſet, tacitum populi cõſenſum habuiſſe quiſpiam non abſurdè poſſet interpretari. Quum ergò hæc ſempiterna populi authoritas ad illud alterum adiuncta fuerit, quód Tarquinius iſte pacta cõuenta quibus ad regnum euectus eſt violabat, *quòd ſenatum contemnebat, quòd ſatellitum armatorum præſidio magis quã ciuium beneuolentia fidebat, quòd cognitiones rerum capitalium ſine conſilijs, per ſe ſolus exercebat, quòd ſine iuſta cauſa alios occidebat, alios agebat in exilium, alios mulctabat bonis, in quæ ipſe inuaderet*, firmiſſima ratione concluditur iure

Liui, lib. 1.

Liu. vbi ſupra.

regno priuari potuiſſe, qui tam licenter conditiones quibus regnũ acceperat traſgrediebatur. Et quũ populus aduerteret eum occultis cuniculis à regno legib. alligato ad abſolutam monarchiã & tyrannidem moliri ſibi viam nihil, fecit niſi quod & ratio & natura ſuggerebat, quum oportunis remedijs intentatum gladium à capite ſuo auertit. Quæ omnia vt in iſtis Paganorum reſpub. ſunt clariſſima, ſic inter Chriſtianos multo ſunt illuſtriora, & maximè perſpicuis probata rationibus, & nobiliſſimis demonſtrata omnium ſæculorum experimentis.

2. 2 Eſt enim ratum & fixum Theologorum axioma, gratia non tolli naturam, ſed potius ea quę primò ſunt nobis à ſummo naturæ conditore naturaliter collata dona, eadem ſuperueniente Chriſti diuino lumine magis augeri & roborari. Vnde in omnibus naturæ officijs, in diligendis liberis, in colẽdo principe, in ciuilibus mutuo dandi & accipiendi contractibus, multò rectius ſe gerit præter naturã, Chriſti gratia adiutus Chriſtianus, quàm ſola naturæ bonitate adductus paganus. Eadem ergò Chriſti gratia eundem hominem è pagano Chriſtianum incitabit ad generale reipub. bonum multo magis quàm anteà quum paganus eſſet vehementiſſimo ſtudio promouendum. Neque enim (vt impius ille Machiauellus ſceleratè garriebat) Chriſtiana religio in Chriſtianis indolem virtutis omnem debilitat, eorumque frangit ſpiritus, & à rebus politicis prudenter & excelſo animo ſuſcipiendis retardat: ſed contra potius ita exacuit & perpoliuit, vt Chriſtiani hac in re, & Græcorum & Romanorum prudentiſſimos multum ſuperauerint, vti poſtea oſtendetur. Prætereà Chriſti Euangelium debitam antea principibus paganis obedientiam non ſuſtulit, quæ tamen aliquam pietati Chriſtianæ remoram & impedimen-

Machia. in Liuium li. 2. ca. 2.

pedimentum obiecit: quantò ergò minus Chriſtianos populos naturali facultate ſui rectè ordinandi priuauit, qua veram pietatem in ſeipſis magis poterant accendere, & Chriſti ſanctiſſimum Euangelium longè fœlicius & latius propagare? Et quis negauerit omnia regna eò eſſe fœlicius & perfectius conſtituta, quò magis ſunt ad rationis, & diuinæ obedientiæ cultum confirmata? Si enim in eo conſiſtat hominis perfectio vt inferiores animæ vires rationi ratio ſummo Deo obtemperet; & generales quoque hominum ſocietates ſunt id eſt reſpub. eò ſunt magis numeris ſuis abſolutæ, quo magis eæ a turpidine & ſcelerum fœditate ad virtutem & probitatem diriguntur. Pulcherimo autem à principe philoſophorum ſcriptùm eſt. *Qui legē imperare iubet, imperare iubet & Deū & legē, qui homini* (ſine lege) *mandat imperium, admouet & beſtiam. Nam cupiditas quædam veluti beſtia eſt, & ira peruertit eos qui præſunt, etiam ſi optimi ſint viri. lex autem mens eſt, nullo perturbata affectu.* Chriſtianæ ergo reſpub. quæ ita certis legibus imperandi & obediendi ſunt aſtrictæ, vt reges niſi ſecundum pietatem & iuſtitiam imperare non poſſint, nec ſubditi obedire niſi in ijs quæ iuſta, pia & Chriſtianæ ſanctitati conſentanea ſunt, longè ſuperant reſpub. vel paganas, vel hæreticas, in quibus principi ſine vllis limitibus tributa eſt quidlibet pro arbitratu præcipiendi authoritas. Illæ enim quia ab homine reguntur ad rationis & iuſtitiæ normã imperante, reguntur non tã ab homine quàm a Deo; iſtæ quia flectuntur ad nutũ hominis, ex legis voluntate ſuã omnia reipub. iura commutantis, ſubijciuntur nõ tam homini quàm belluæ, quũ hic rector nullam aliam legem quàm cupiditem ſuam in moderanda repub. ſequatur. Quorũ vtriuſque notabile ſpecta-

Reges quo magis legibus aſtricti eo ſunt feliciores.

Ariſt. Polit. lib. 3. ca. 12.

ſta & exinanita eſt, vt vnus Henricus ille ſuo tēpore plus ab eis exegerit, quàm oēs ſuperiores poſt Gulielmum Normanum ducem, annis circiter quingētis, quemadmodum fidelibus publicarum tabularū rationibus conſtat. vniuerſus inquam populus ita ab eo ſupra modum expilatus eſt, vt vel inuitiſſimi, vno anno in diuerſis regni partib. quinquies ad arma magno numero maximoq. regis periculo & regni detrimēto cōuolauerint. Religio verò quæ pręcipua eſt reip. baſis & ornamentū, ita turpiter Chameleontis inſtar facta eſt in omnes formas commutabilis, vt verè Atheiſmum ſubditi illi profiteantur, quum iuramento cogantur profiteri ſe eam fidem vti ſanctiſſimam ſuſcipere, quam princeps fidei & religionis caput ſuo tempore illis credendam impoſuerit. Quo item modo in Germania principes Proteſtantes alligant ſuos ſubditos ad fidem quæ cuiq. principi regionatim arridet amplectandā, & in Tranſiluania eodem iure fit, vt ſub dño Lutherano ſubditi ſint Lutherani, ſub Caluiniano Caluiniſtę, ſub Ariano Trinitario vel Samoſateniano (nam hę ſectę oēs in ea regione publicè docētur & vigēt) Chriſti Dei & beatiſſimæ Trinitatis hoſtes, quod perinde eſt, ac ſi manifeſtos Turcas & Iudæos diceres. Et quàm euidens eſt has iā non eſſe reſpub. ſed nefarias hominum impiorum congregationes; illaſque priores, ſi clariſſimū veritatis lumē ſequimur tantū ab iſtis alijs diſcrepare, quantum cœlum terræ, aurum ferro, ratio cupiditati, & (vt Ariſtot. ait) homo beſtiæ antecellit. Non aūt aliūdè naſcitur hæc differētia, quàm ab vna Chriſti religione quæ ſuis regibus neceſſaria pietatis & iuſtitię vincula circūdat vt ea nō poſſint perrūpere; quum illi alij tanquā *indomiti iuuenci (vti loquitur propheta)* ab effrenato mētis ſuę impetu huc & illuc rapti omnes reipub. ordines

Polus de primatu li. 3.

Chro. Ang. an. 28. Henr. 8.

Angli proteſtantes Atheiſ.

Litera pat. Toſſenini ad Duciſſā Mantuā an. 1565.

Ierem. 31.

effuſé populentur,& in corpora animaſque & conſcientias imperium pluſquam tyrannicum vſurpét,& non ſolum humana iura ſed diuina quoque & æternam euangelij veritatem,ſuæ inconſtantiſſimæ libidini ſubijciant, vt quod truculentus ille Romani imperij prædo cum ſtupore audientium ſemel cuidam ſupplicanti iactauit, *Memento mibi omnia & in omnes licere*, id iſti exleges regnatores, non ſemel, ſed perpetuò,ſi non verbis iactent,certè moribus & actionibus & tota dominandi praxi exercent. Quæ horribilis politiæ omnis perturbatio, nobilitatem Chriſtianam reſq; publicas expergefacere debuit, vt dignitatis ſuæ,quam & à natura, & à Chriſti diuiniſſima religione aſſecuti ſunt, recordentur, & ſi quidem anteà principibus ſuis leges non fuiſſent poſitæ,quibus eorum comprimeretur ad publicum excidium prorumpens audacia; nunc ſaltem his tá grauibus incommodis edoctæ eos ad certam regendi ex æquo & bono formam deuinciant; ne vnius hominis indomita libido,ad innumerabiliũ hominum vagaretur exitium & inſignem diuinæ maieſtatis blaſphemiam.

Sueton. in Caligula. ca. 29.

At vero quum leges iam olim à maioribus noſtris fixæ ſint, quum omnia regna Chriſtianorum eiſdem alligata ſint,quum nulla ſit reſpub. quæ regem alijs conditionibus admittat, quàm vt iuſtè & ſecundum mores patrios imperet, quum priores Chriſtiani patres noſtri, obedientiæ ſuæ erga Deũ, erga rẽpub. & erga reges obſeruatores religioſiſſimi,reges pacta conuenta tranſgreſſos, liberè officij ſui admonuerint, in errore pertinacibus obedire recuſauerint,& vim molientes armata manu cohibuerint; & ne ſic quidem ad ſanitatem redeuntes regio honore exuerint, alioſque eorum loco reges ſibi elegerint;hæcque fecerint Chriſtiano orbe toto con-

to conſentiente & approbante; ſordidi & ſeruilis animi eſt libertatem tam præclarè nobis traditam negligere: & paganæ impietatis eſt quum præſenté aliorum ruinam aſpicimus noſtram imminentem non præcauere, ſed tanquam oculis & mête cæcos in euidés corporis & æternum animæ exitium proruere.

3 Cicumſpice enim mihi vllum Chriſtianũ Europæ principem, regem, Imperatorem, an vllus ad principatum euehitur, à quo non prius de rectè & legitimè gubernando ſolenne & accurrtiſſimè preſcriptum iuſiurádum exigitur ab iis, quibus reſpub. vices ſuas regem admittendi & approbandi commiſit: Imperator. quidem Germaniæ qui eſt ſummus orbis Chriſtiani magiſtratus, & cui reges Chriſtiani oẽs ſingularẽ prærogatiua tribuunt, non ſemel, ſed iterum atque iterum, ad rectè moderandũ iuramentis ſacroſanctis aſtringitur, priuſquàm reipub. adminiſtrandæ plena ei poteſtas conceditur. Electo enim Imperatori ſtatim à Principibus Electoribus hæ proponuntur cõditiones: *Tueatur rempub. Chriſtianam, Pontificem, & Eccleſiam Romanam, cuius ſit aduocatus. ius æquabiliter dicat, & paci conſulat; leges omnes, iura & priuilegia Imperij confirmet, facultates Imperij neque diſtrahat nec oppigneret, neminem indicta cauſa proſcribat, ſed iuris ordinem in eo ſequatur, quod ſecus factum erit irritum habeatur. Hæc primò Imperatoris nomine legati eius iurant, & de iis ſeruandis cautionem interponunt, literaſque de ea ſcriptas & obſignatas ſingulis tradunt electoribus.* Accedit poſtea Imperator ipſe Aquiſgranum coronandus. an ſtatim arripit ſupremas Imperij moderandi habenas? Nihil minus. Primùm enim magna pompa in templum deducitur, & aliquantulum in diuino Chriſtianorum ſacrificio progreſſus Archiepiſcopus Colonienſis, cõuer-

3.

Mos eligẽdi et admittendi Imperatorem.

Sleid. li. 1. an. 1519.

Iuramentũ Imperat.

Ibid. lib. 1.

uerſus ad Cæſarem coram infinita multitudine rogat, *An fidem Catholicam ſeruare, defendere Eccleſiam, adminiſtrare iuſtitiam, tueri viduas & pupillos, & an honorem debitum Romano Pontifice velit exhibere*: vbi ſpopondit, *ductus ad aram conceptis verbis iurat, poſt ad ſolium regreditur*, nec adhuc Germaniæ Imperatoris nomen & honorē aſſecutus. Deinde enim nomine totius Imperij, *principes præſentes Colonieñ. Archiepiſcopus interrogat. an fidē & obſequium ei præſtare, velint. quo promiſſo, inungitur*, & mox, *Moguntinus & Treuirenſis in ſacrarium abducūt. vbi diaconi more veſtitum in cathedra collocant; & poſt certas preces Colonienſis cum Archiepiſcopi collegis euaginatum ei gladium tradit, annulumq́ inſerit eius digito, ac ſceptrum porrigit; diadema, verò ſimul Archiepiſcopi tres eius capiti imponunt. & inde ad aram adductus iterum iurat ſe facturum boni principis officium*, & tum demum, *eiin Imperatoria ſede collocato, Moguntinus ſe ſuoſq; collegas & ordines Imperij, vt verò, & legitimo Imperatori commendat*. Hæc verò tam magnifica & illuſtris actio, an muta tantum eſt ceremonia ad ſtultæ plebeculæ oculos perſtringendos? & non potius viua repræſentatio ſtipulationis factæ inter Imperatorem & Imperium de eo rectè Chriſtianæ, & ex legibus procurando?

Regum verò ſucceſſio etiamſi quodammodo eſt hæreditaria & perpetuata ferè ſerie à patribus ad filios deſcendit; tamen nec illa adeò libera eſt atque ſoluta, quin huius ipſius obligationis à repub. cum rege contractæ luculenta præferat indicia. Quemadmodum enim in Gallia, quemadmodum in Anglia, vel Polonia, vel vllo alio regno defuncti regis filius in patris. ſolium aſſumitur? Non quaſi ſui fundi dominus, quo. modo Turcarū princeps mortuo patre repentè ſine vllo inducente, imperium occupat vt bellico iure partum; ſed tanquam prædij alieni curator

ni curator ab epiſcopis & proceribus, & plebe, ad rempub. capeſſendam liberis votis petitus, & in defuncti patris locum ſurrogatus. Sic enim Galliæ rex in regnum inducitur; qui poſt alia quædam luculenta myſteria à ſuperioribus illis perparum diſcrepantia, ab Archiepiſcopo Rhemenſi, in Eccleſia illa altari ſiſtitur & poſtulatur, *Vt Epiſcopis & Eccleſijs eorum conſeruet priuilegia canonica, ius & iuſtitiam debitam, Epiſcopos omnes & ſingulos Eccleſiaſque ita tueatur, quemadmodum officium eius requirit.* quæ quum rex facturum ſé receperit & iureiurando firmauerit, tũ deinceps Epiſcopi duo, *interrogant multitudinem populi circumfuſam, vtrum hunc pro rege habere velint,* quumque populus conſenſum ſuum præbuerit, tũ corãm Arciepiſcopo rex *iuramento* quod *regni* dicitur (prius enim ſolos Epiſcopos attingit) ad hunc modũ ſe obſtringit. *In nomine Ieſu chriſti, populo Chriſtiano mihi ſubiecto ea quæ ſequũtur ſpondeo. primùm quòd Eccleſia Dei in vera pace meo præſidio perpetuò conſeruabitur. Deinde, quòd prohibebo rapinas & iniuſtitias in omni hominum genere. Tertiò, præcipiam in omni iudicio exerceri æquitatem & miſericordiam, vt Deus clemens & miſericors mihi miſericordiam ſuam impertiat. Deniq; bona fide laborabo pro virili meo, vt ex omnibus terris iuriſdictioni meæ traditis expellam omnes quos Eccleſia hæreticos declarauit, quæ omnia iureiurando meo rata facio.*

Le Sacre du Roy de France. Iuramentũ reg. Galliæ.

Nota ad quæ Rex Galliæ ex offic. regalis obligatur.

Quibus abſolutis poſt varias orationes Arciepiſcopus eum inungit, & ſceptrum ei tradit, & diadema regale capiti eius imponit, & denique in regalis throni poſſeſſione collocat: diſertè addens: *Hæc omnia tibi tanquam vero & legitimo hæredi, authoritate omnipotentis Dei iam nunc traduntur, per nos qui hic adſumus Epiſcopos & alios Dei famulos; memineriſque ſacerdotes tantò eſſe tibi magis honorandos & fouendos, quantò eos cernis magis ſacris altaribus appropinquare.*

Par la tradition que preſentement &c.

Anglica-

Anglicani autem regis inſtitutio ita ad hanc Gallicanam quam proximè accedit, vt vel vna ab altera fuiſſe expreſſa, vel vtraq. ab iiſdem authoribus conſignata videatur. Angliæ ſiquidem rex ad ſummum Eccleſię Weſtmonaſterien. altare apponens manum ſacroſanctis Euangelijs religiosè *iurat, ſe tota vita exhibiturum reuerentiam atque honorem omnipotenti Deo, Eccleſiæ Catholicæ, & miniſtris eius, ſe dicturum populo ius æquabile, & abrogaturum omnes iniquas leges & iniuſtas conſuetudines.* Quo facto, mox Archiepiſcopus Cantuarien. cum vno & altero ex proceribus ad populum cõuerſus explicat illis regis iuſiurandum, quẽadmodum iuſtè & legitimè ſe imperaturum eſt profeſſus; *& tum à populo quærit vtrum tali principi ſe velint ſubijcere eiuſque mandatis obedire:* quumque illi parere velle concordi acclamatione ſignificauerint, ita demum Archiepiſcopus eodem quo prius modo de Gallicanis regibus dicitur, gladium ei porrigit, & diadema ſceptrumque donat, & ad extremum, *Sta* (inquit) *& retine amodo locum fidem & iuſiurandum tuum.* & ſimul horribili communicatione ex parte omnipotentis Dei *præcipit, hunc regalem locum ne aſcendat niſi fideliter apud ſe ſtatuerit plenè obſernare, quæ adeo ſolemni iuramento ſe facturum recepit.*

Iuramentũ reg. Angli. Hiſt. Ang. in Richar. 1. & 2.

Holinſ. hiſt Angl. pag. 476. & 1005.

Poloni quoq. regis coronatio eodem planè ritu perficitur, niſi quòd Archiepiſcopus Gneſnenſis ad ſingula regni inſignia quæ regi tradit, breui ſemper oratiuncula explicatiùs eum officij ſui, & quid ea re ſignificetur commonefacit. Primò enim regis ad altare vt coronetur acceſſu ſic eum affatur: *Quum hodie, optime princeps, per manus noſtras, qui Chriſti ſaluatoris vice hac in re fungimur licet indigni, ſacram vnctionem & regni inſignia ſis ſuſcepturus, bene eſt vt te de onere hoc ad quod deſtinaris aliquantulum moneamus. Regiam hodie ſuſcipis dignitatem, & regendi fideles populos tibi commiſſos*

Alex. Guaguin. rerũ polon. to. 1. pag. 276. &c.

Oricho. in Chimera fo. 90.

miſſ[illegible]s curam ſumis, conſidera quod omnis poteſtas a Domino [illegible]*ſt, per quem reges regnant & legum conditores iuſta* [illegible]*nunt &c.* proximè poſt vnctionem quum gladium ei porrigit. *Accipe* (inquit) *gladium deſuper altari ſumptum per noſtras manus licet indignas, vice tamen & authoritate ſanctorum Apoſtolorum conſecratas, regaliter tibi conceſſum, noſtræque benedictionis officio in defenſionem ſanctæ Dei eccleſiæ diuinitus ordinatum, ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum &c. per quem ſanctam Dei eccleſiam, eiuſque fideles propugnes atque protegas.* Vbi corona regali caput, & ſceptro manus eius exornat, ad priorem, *Accipe* (inquit) *coronam regni, quæ epiſcoporum manibus capiti tuo imponitur, In nomine patris & filij & ſpiritusſancti, qua ſanctitatis gloriam & honorem, & opus fortitudinis intelligas ſignificari; & per hanc te participem fieri miniſterij noſtri non ignores, vt ſicut nos in interioribus paſtores animarum intelligimur, ita tu (exterius) contra omnes aduerſitates, Eccleſiæ Chriſti, regnique tibi à Deo dati defenſor exiſtas:* ad poſterius ſceptrum videlicet, *Accipe* (inquit) *virgam virtutis atque veritatis, qua intelligas officium tuum eſſe, mulcere pios, terrere reprobos, errantes viam docere, lapſis manum porrigere, diſperdere ſuperbos, & releuare humiles. &c.* denique auguſtam hanc corationis cæremoniam concludens, quum regem in ſolio regali conſtituit, eodem modo Archiepiſcopus hic Gneſnenſis ſuum Polonum, quo Rhemenſis Gallum, & Cantuarienſis Anglum regem alloquens, *Sta* (inquit) *& amodò retine locum tibi delegatum per authoritatem omnipotentis Dei, & per præſentem traditionem noſtram, omnium ſcilicet epiſcoporum cæterorùmque Dei ſeruorum; ac quantò clerum ſacris altaribus propinquiorem perſpicis, tanto ei potentiorem in locis congruis honorem impendere memineris, quatenus mediator Dei & hominum Chriſtus Ieſus, te mediatorem cleri & plebis, in hoc regni ſolio confirmet.* Iuſiurandum

Vſus gladij regalis.

Rex particeps miniſterij ſacerdotalis.

Alexan. et Orich. vbi ſu. pa. 288 & ſo. 106

Authoritas regia apud Chriſtianos cõfertur per epiſcopos.

Iuramentũ regis Poloniæ.

dum autem regis iſtius prorſus conuenit cum illo ſuperiore Germani Imperatoris & aliorum [illegible]. *Promittit enim coram Deo & Angelis ei us, legem, iuſtitiam & pacem Eccleſiæ Dei, populoque ſibi ſubiecto, pro poſſe ſuo facere* & *ſeruare,* Eccleſiarum *pontificibus condignum & canonicum honorem exhibere*.&c. in fine autem explicatè ponitur, *ſi (quod abſit) iuramentum meum violauero, nullam nobis incolæ regni obędientiam debebunt ſic me Deus adiuuet & hæc ſancta Dei Euangelia.* Illud vero ſilentio non eſt prætereundum, quod prius in aliorũ coronatione annotauimus, hunc quoque regem primò iuramẽtum præſtare de iuſtitia (quemadmodum diximus) colenda, deinde verò *Mareſchallus regni alta voce à Senatu & Nobilitate rogat, vtrũ huic tali principi ſe velint ſubmittere.* quibus ſe velle reſpondentibus, ita demum Epiſcopi reliquas cæremonias abſoluunt. Quæ facilè euincunt directam & perſpicuam eſſe ſtipulationem, conuentum, & pactum inter reges Chriſtianos & populos, primoque obſtringi fidem regum ad iuſtè & Chriſtianæ imperãdum, deinceps ſequi obligationem populi ad legitimè obediendum. quibus ex iuramẽtis & regiæ poteſtati adiunctis conditionibus, conſtat Chriſtianorum omnium regna, iuſtitiæ & æquitatis, potiſſimũ autem religionis & fidei regulis ſic eſſe ſubiecta, vt quemadmodum propterea Rex à repub. potentia regali induitur, ita quando ea deficiunt, verè & Chriſtianæ Rex vocandus non eſt, ſed nominis tantùm communione, quemadmodum pictum vel ex ære fuſum hominis ſimulachrum appellatur homo.

Bodin de la Repub. lib. 2. c. 9.

Theuet Coſmog. vniuerſ. li. 2 0 cã. 4.

4 Et hæc quidem latiſſima ſunt, ſi cum hominibus moderatis ageretur. Sed quoniam hoc tempore emergunt mõſtroſæ quædam creaturæ veteribus Centauris ſimiles *partim homines, partim beſtiæ,* nomẽ

quidem

quidem Catholicorum præ ſe ferentes, ſed reuera præfracti & impudentes Caluiniſtæ, qui vt contra vniuerſalem omnium Chriſtianorum nationũ morem, ſui generis Caluiniſtam hoc eſt profligatiſſimũ hæreſiarcham Gallicani regni ſpolijs amplificent, iſta omnia quæ de regũ inauguratione diximus aſpernantur; paulò diutius in hac re inſiſtendum eſt, & quid contra hæc afferant paucis expendendum. Sic aũt illi *Sciendum eſt in regnis Chriſtianorum quæ ſucceſſione à patribus ad liberos veniunt, quale eſt inter alia Gallicanum, regem perpetuò viuere; ideoque ſucceſſor verus eſt & legitimus dominus, priuſquam coronatur. & coronatio nihil eſt aliud quam declaratio vel ſignificatio & nota honoris atque maieſtatis prius per naturam & legem acquiſitæ. ideoque fatendum eſt regem ideò coronari quia eſt rex no ideo eſſe regem quia coronatur. Nec vero aliqua lex regni huius impedit, quo minus rex Nauarræus diademate Gallicano fruatur, etiamſi permaneat in ſua religione Caluiniana.* Hæc illi. vbi quòd dicũt hæreſim nõ impedire quo minus quis Chriſtianorum hominũ Rex efficiatur: id quàm falſum eſt aliàs demonſtrabitur. quod autem de coronatione dicitur, id quia huius eſt loci, idcircò hoc loco eſt examinandum. & quam eius quærimus vberiorem refutationẽ quàm ipſam coronationis efficaciſſimam actionem? Quid enim Catholicus iſte Caluiniſta? proximus hæres verus eſt Rex priuſquã coronatur, & coronatio nihil eſt aliud quam nota & inſigne eius, qui iam antea perfectus erat rex. Quid autem ordo coronationis, hic eſt generalis omnium Gallorũ, imò omniũ Chriſtianorum, Epiſcoporum, procerum & populi vox? *Regia* (inquiunt ad regem) *poteſtas tibi non eſt à natura, à generatione ſola, ſed nunc tibi traditur per epiſcopos omnipotentis Dei authoritate.* Illi totum attribuũt ſanguini, vt ſi quis defunctũ regẽ proxima ſangui-

Apolo. Cathol, parte 2. pa. 111. 112.

Cap. 4, 5, 6, 7.

Ius regium non eſt poſitũ in ſola ſanguinis proximi ſucceſſione Sup. fo. 48

 nis

nis cognatione attigerit, is ſtatim ſine controuerſia vlliſque populi Chriſtiani ſuffragijs rex neceſſariò ſtatuatur. At quid reſpub. tota in hac auguſta inaugurationis cæremonia? Quum Epiſcopi quærunt à multitudine aſtāte quę perſonā populi totius repręſentat, vtrū hūc tale *regē ſuum habere velit*, magnifeſtè ſignificat & ſi multùm inſit in ſanguinis cōiunctione, populi tamen iudicium & voluntatem vnà intercedere; adeò vt ſi is qui proximus eſt genere, à defunctis parentibus, improbitate, nequitia, maximè autem perfidia, apoſtaſia, hæreſi, ſit alieniſſimus; tum eſſe in poteſtate populi, vt quemadmodum regio ſanguini proximos, eoſq. regno gerendo idoneos, *reges ſuos habere velit*; ſic eoſdem propter infanda vitia hæreſimque turpiſſimam regno adminiſtrando ineptos, *reges ſuos habere nolit*. Quòd autem iſti ſeditiosè cauillantur, has regibus impoſitas ſponſiones & vincula, totamque coronandi ceremoniam, nuper eſſe introductam Epiſcoporum fraudibus, antiquitus aūtem reges fuiſſe liberiores; in eo vt in reliquis Euangelij ſui capitibus labuntur imperitiſſimè. Si enim memoriam antiquitatis vltimam replicare volumus, poſtquàm à militaribus & tumultuoſis populi electionibus ad certum ordinem regum Chriſtianorum inſtitutio, redacta eſt, nemo vnquā Rex factus eſt, à quo prius reſpub. & eccleſia hanc ſanctam profeſſionem, eāque firmiſſima iuris & religionis forma deuinctam non exegerit. Narrant Chronographi Galli ante annos qningentos tempore Henrici I. fuiſſe in bibliotheca Bellouacenſi librum quo continebatur mos antiquus ſacrandi reges Galliæ: qui mos valuit vſque ad Philippum primum, poſt quem forma illa nonnihil eſt immutata. Antea verò rex ille ad regnū hoc modo admiſſus eſt. Poſt miſſam inceptā, Archiepiſcopus

Vbi ſup. in Apologia Cath.

Mos antiquus ſacrādi reg. Gal. an. 1059. Theuet Coſ. mog. vniuerſel. l. 15 ca. 2.

Belfor. li. 3 ca. 20. Papirius Maſſonus Annal. lib. 3 pa. 215.

epiſcopus. Rhemenſis *recenſere ſolebat, et explicare regi multa capita* partim quæ pertinebát ad fidem Catholicam, partim quæ attingebant myſteria ſuæ conſecrationis; quę rex magna cum deuotiōe debebat recipere, tanquã diuinitus ordinata; ſimulq́. quęrebat, Archiepiſcopus vtrũ ijs fidẽ adiũgeret, & vtrumſtatuiſſet apud ſe, in æternũ defendere ac tueri fidẽ Catholicã, ſeque aduerſariũ opponere hæreticis malè de Eccleſia Dei ſentiẽtibus. Cui quũ rex reſpõdiſſet ſe velle mori omneſq́. ſuas opes ac vires impendere ad cultum & defenſionem diuinorum myſteriorũ, quæ reges ſui maiores crediderũt & tenuerunt, hoc totum quod Archiepiſcopus ei propoſuerat ſcripto eſt exceptum, & manu regia conſignatum, & mox iuſiurandum hac forma verborum adiunctum. *Ego N. Dei gratia mox futurus rex francorum, in hoc die ordinationis meæ polliceor coram Deo & ſanctis eius quòd ſeruabo priuilegia canonica, iuſtitiamque & ius vnicuique prælato debitam, voſq́; defendam Deo iuuante quãtum potero; quemadmodum Rex ex officio in ſuo regno defendere debet vnumquemque Epiſcopum & Eccleſiam; & adminiſtrabo populo iuſtitiam & leges, vti ius poſtulat* Hoc deinceps iuramentum perſcriptum Rex tradit Archiepiſcopo Rhemenſi coram alijs Archiepiſcopis Abbatibus, principibuſq. & proceribus. Ad extremum Archiepiſcopus Rhemenſis in manus accipit crucem S. Remigij, & coram tota multitudine regi declarat, quò ad eum pertinet electio & conſecratio regum; in quarum vtriuſque poſſeſſione fuerunt Rhemenſes Archiepiſcopi à tempore primi regis Chriſtiani Clodouæi; & quod ius illis poſtea cõfirmatum erat per pontificem ſummũ Victorem; id quod Rex item agnoſcit, & rurſus cõfirmat. ſtatimque cũ aſſenſu Henrici patris illic præſentis Archiepiſcopus Rhemenſis, *eligit Philippum filiũ in regẽ Gallorum.*

Ius Archiepiſ. Rhem. in ſacrado Rege Frãcorum.

Fleur. Philip. en & pour Roy de France.

rum. deindè aſſenſerũt Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates: tũ principes, Duces, Marchiões, Comites: ad extremũ clerus & populus vna voce clamāt, *Nos hũc regem approbamus, nos eum volumus, fiat noſter Rex, &c.* Hæc eſt antiqua Gallos reges ſacrādi & in regio ſolio cōſtituendi forma, à primo Clodouæo vſque ad Philippum I. continuata: quæ etiāſi non ſemper aut quoad ciuitatē Rhemeñ. aut etiá quoad Archiepiſcopum obſeruata ſit, vel quia per externa aut inteſtina bella & varias galliæ in diuerſa regna partitiones eiuſmodi iura intermiſſa ſunt, vel quia aliquando Romani Pontifices in Galliam venientes co munere functi ſunt, vel quia ciuitate Rhemenſi & Epiſcopo excommunicato, nec locus, nec perſona erat ei officio peragendo idonea, vel quia Epiſcopus in illa Eccleſia deerat, vel quia imminentes turbæ celerem regis coronationem requirebant, vel etiam quia varij motus & tumultus in repub. concitati ne Rhemos ſecurè accedi poſſet impediuerunt, & vt alius quàm Rhemenſis Primas officium illud perageret effecerunt, tamen illud fuiſſe ſemper ius Eccleſiæ Rhemenſis, Ludouici (qui Philippi filius erat) hiſtoria demonſtrat. Quum enim Philippo patre mortuo, de ſucceſſore ſtatuendo æmulatio & contentio inter proceres inciperet exardeſcere (neque enim proxima cognatio ſine ordinũ aſſēnſu ad regiam ſedem obtinendam ſatis erat) *Ludouicus autem Philippi filius, quoniam in adoleſcentia Eccleſiæ amicitiam liberali defenſione promeruerat, pauperum & orphanorum cauſam ſuſtentauerat, tyrannos potenti virtute perdomuerat, ad regni faſtigium à bonis expetebatur, ſicut mali & impij eum excludere volebant,* hanç ob cauſam conſulti proceres decreuerunt, potiſſimum ita *ſuadente ſapientiſſimo Iuone Carnotenſi Epiſcopo,* vt ad tranquillitatem reip. procurandam, & *refellendā impiorum*

Nous l'approuuons, nous le voulons, ſoit faict noſtre Roy.

Aimon. de geſt. Francor. libr. 5. cap. 49.

piorum machinationem quàm citiſſimè, Aurelias conueniāt & Ludouicum regem coronare feſtinent. Hoc enim controuerſiam omnem tollebat, & ei plenam gubernādi regni tradebat poteſtatē. Quare *Senonenſ. Archiepiſcopus cum alijs permultis* (ſed abſente Rhemenſi) *ſacratiſſimæ vnctionis liquore delibutum regem, abiecto ſecularis militiæ gladio, eccleſiaſtico ad vindictam malefactorū accingens diademate coronauit, nec non & ſceptrum & virgam, & per hæc eccleſiarum & pauperum defenſionem, approbante clero & populo tradidit.* Quæ hiſtoria luculēter docet, etiamſi in proximo ſanguine magna fuerit ad regnum adipiſcendum prærogatiua, tamen eā dignitatē propriè per Epiſcopos cū cleri & ordinū approbatione tū demū conferri, quum rex coronatur, id quod vt à primis regibus ad Philippū hūc eiuſq. filiū durauit, ita deinceps etiā ad hodiernū diē, in regū coronatione elucet. *Cæterum* (vt in hiſtoria progrediamur) *necdum poſt celebrationem diuinorum rex ornamenta ſolennia depoſuerat quum nuncij à Rhemenſi eccleſia veniunt, authoritate Apoſtolica, ſi tempeſtiuè veniſſet, ne regia fieret vnctio interminantes. Dicebant ſiquidē illud coronandi Regis officiū ad ius eccleſiæ Rhemenſis pertinere, eamq́, à primo rege Francorū Clodoueo, (quem baptizauit S. Remigius) hanc prærogatiuā illibatā & inconuulſam tenere,* ideoq. ſi Ludouicus ordine, ſi legitimè, ſi moribus eccleſiæ & reip. Gallicanæ in regiū thronū vellet aſcendere, attendendū eſſe Archiepiſ. Rhemenſis aſſenſum, & accipiēdā ab eo inunctionē. Quanquā aūt & temporū anguſtiæ, magnæq. neceſſitates, & ſanctorum virorum authoritas, qui quod agebant à Rhemenſi præſule ratum habendum cōfidebant, rem geſtam probabiliter excuſaret; tamen iuxta antiquos mores, aliter fieri debuiſſe, aliudque poſtulaſſe Eccleſiæ Rhemenſis *prærogatiuam*; & Rhemenſium expoſtulatio, & regis tacita aſſentio, *ſi quidem*

Regiꝰ gladius eſt eccleſiaſticus quia ab eccleſia & ad eccleſiæ bonum atque defenſionē traditur.

Belfo. li. 3. ca. 35. Æmil. l. 5 in Ludoui. rege 39. vi de Iuonem epiſt. 70.

dem nunciũ illi tempeſtiue veniſſent, ſatis clarè ſignificat. Quod quanquam Epiſcopi illic congregati nõ ſimpliciter admittunt, tamen neminem vnquam poſt Clodouæum Chriſtianum Gallorum regem ad regiam dignitatem aſcendiſſe, niſi qui per Epiſcopos & Archiepiſcopos ſacratus fuiſſet & per populum approbatus, egregiè clariſſimiſq. argumentis in ſua ad Rhemeñ. reſponſione oſtendunt, & continuata regum poſteriorũ Capetianę ſtirpis hiſtoria euidentiſſimè declarat. Nã de ipſo Hugone Capeto cuius & perſonale ius totum, & hæreditarium quoq. regnandi ius quod ad poſteros trãſmiſit, ab epiſcoporum procerũ plebiſq. conſenſu manauit, nemo poteſt ambigere. Idemq. Capetus nõ ignorans quanta vis eſſet in ordinũ cõſenſu ad regẽ perficiendũ, ipſe viuens Robertũ filiũ regem cooptauit, eumq. *ſe viuente ſacrandum curauit; ne in nondum firmato regno, ſi poſt ſua fata id differretur, exoriri poſſet in tanta mortaliũ cupiditate regni vel ſcelere, vel virtute petendi nouarum rerũ moles.* Robertus quoque ætate iam ingraueſcente, eadem qua pater ratiõe adductus, partim etiã quia videbat vxorem ſtudere, vt filius minor natu maiori in regni ſucceſſione ante ferretur, generalẽ ordinũ conuentũ indixit, *ſecutus laudabilẽ maiorum ſuorũ conſuetudinẽ quibus propoſuit ſe valdè cupere & deſiderare, vt antequã ipſe ex hac vita migraret filius eius Henricus Rex coronaretur. Cui regis deſiderio ordines regni authoritatem dederũt, atq. ita viuente patre Roberto, Henricus I. ſacratus eſt.* Optimus quidẽ fuit iſte rex Henricus, & vt pater Robertus, iuſtè ſanctèq. regnũ hoc gubernauit, nec vlla ſuberat cauſa cur ſuſpicaretur populũ minus fore filio quã ſibi patriq. & auo fuerat obſequentẽ. nec verò regiæ ſucceſſionis ius ignorabat, & tamen quũ iã ſeneſceret, cõuocato Pariſijs ordinũ concilio allato in cõſpectũ oĩm filio ſuo Philippo, ſic eos allocutus eſt,

Æmil. l. 3 in Roberto rege 36.

Belfor. li. 3 ca. 2. anno 1027.

A quoy le conſeil des deputés dona auctorité.

locutus eſt, *Hac ten⁹ chariſsimi amici, ego vobis fui caput nobilitatis & militiæ veſtræ, nunc verò ſentio me ætate & corpore ingraueſcere, vt diu in hac vita vobiſcũ nõ ſum futurus: ideoque vos oro ſi vnquam me amaſtis, eũ nunc in præſentia amorem & charitatem mihi exhibite, conſentiendo vt hic meus quem præſentem videtis filius veſtimentis regalibus induatur, & vt poſtquàm Rex Galliæ coronatus eſt, vos ei fidelitatem iuretis & promittatis obedientiam atque ſubiectionem quandiu vixerit.* Quumque ſingulos ſeparatim interrogaſſet, iique promiſiſſent, tum demum Rhemos ventum eſt; & ibi cæremonia coronationis paracta quemadmodum modò explicauimus. Hic autem Philippus rex propter infames cum Comitis Andegauēſis vxore, ſua ipſius ſuperſtite nuptias, multos annos excommunicatus eſt à pontifice Vrbano II. Gallo, & diadema regium ei ablatum. Mortuo autem Vrbano, Belgici quidam epiſcopi rurſus Diadema capiti regis impoſuerunt, ſed moleſtiſſimè ferentibus Galliæ epiſcopis & conquerentibus de Belgarum impietate, *quaſi moriente pontifice, iuſtitia quoque ſententiæ contra eum datæ moreretur*; aut quaſi non æquum fuerit vt rex ille Gallicani regni careret diademate, quoad Chriſtianis legibus ſe ſubmittendo, eccleſiæ paſtori & diſciplinæ de tam nefando ſcelere & diuini iuris tranſgreſſione ſatiſfeciſſet. Quũque ad vitæ vſque finem iuxta pleroſque hiſtoricos, in hac impietate perſiſteret, filium regem non potuit viuens ſibi ſurrogare; ideòque eo mortuo & maiores erant in regno motus, maiuſque periculum ne Ludouicus filius à paterno regno excluderetur, quod tamen, vt iam oſtendimus, Epiſcoporum maximè diligentia, celeriter ab eis in ciuitate Aureliarum vnctus & coronatus obtinuit. Qui Epiſcopi quum Eccleſiæ Rhemenſi quod eum regem Aurelis conſtituerant & inunxerant conquerenti,

Gulielmus Nangiacus an. 1059. Belforeſt li. 3. ca. 20

Quando obedientia & fidelitas regi debetur.

Iuo epiſt. 81. apud Paul. Æmilium. vide Iuonē epiſt. 114.

Belforeſt lib. 3. cap. 43. Æmil. lib. 5. in Lud. iuniore rege. 49. & in Philippo 2. rege 41.

 quærenti,

Ivo in epiſt. 70.

querenti, rationē facti ſui reddunt, *iure* (aiunt) *eum in regem ſuiſſe conſecratum*, non tantum quod *iure hæreditario ei regnum competebat*, ſed etiam idque multo magis, quia *eum conſenſus epiſcoporum & procerum iampridem elegerat*. Ludouicus autem iſte ſuo periculo edoctus, filium hæredem Ludouicum Iuniorem antequam ipſe moreretur auorum exemplo curauit legitimè in eccleſia Rhemenſi vngēdum. Quod item Ludouicus, erga filiū ſuum Philippū II. præſtitit. Quæ ſingula euidenter probant non eſſe verū & perfectum in Gallia regem, quem reipub. vox & ſuffragatio in eo coronationis actu regem ſuum nō admiſerit & probauerit. Non quòd putē reges Gallorū ſimpliciter iſtis ſuffragiis eligi, aut quòd negē eoſdem hereditaria ſanguinis agnatione ſuccedere, ſed quòd aſſeram iuxta omnium Chriſtianorum & liberarum rerumpub. atque regnorum naturam & morem, proximos hæredes debere confirmari, approbari, plenamque poſſeſſionem & iuriſdictionem accipere à repub. ad quam ſemper ſpectat, ſi quis natura ſtultus aut inſanus, ſi vel corpore vel animo monſtrum, etiamſi idem generis neceſſitudine ſit proximus, eum tamen quia regere non poteſt, ſed tantum deſtruere, ab aſſumendo regis officio repellere. Idem nimirum ius habent Galli principes regni hæredes à natura, quod Imperatores Germanorum ab electione, idem quod ex ſponſalibus mariti ad vxores. Vt autem Imperator electus non ex electione, ſed ex coronatione ius Imperij regendi aſſequitur, & vir non ex ſponſalibus ſed ex matrimonio ſolenniter contracto verus coniūx efficitur; nō aliter hæredem Galliæ, reipub. Gallicanæ ſponſum, in ſacro coronationis actu vbi expreſſe mutuus eſt vtriuſque partis cōſenſus, è ſponſo verū tanquam maritum, & coniugem, & regem reipub. euadere,

Quale eſt ius proximorum regni heredū ante coronationem.

euadere, neceſſariò dicendum eſt, & quicunque aliter regnare vult, eſſe adulterum non maritum, eſſe tyrannum non regem, eſſe inuaſorem non ſucceſſorem, maximè ſi ab anteceſſorum ſuorum fide & religione diſceſſerit. Nam in Chriſtianis vt epiſcopis ita regibus quoque illud Nazianzeni veriſſimum eſt: *Propriè ſucceſſor eſt qui non minus in fide, quam in throno ſuccedit. qui autem contrariam fidem amplectitur, aduerſarius quoque in throno cenſeri debet, & rem ipſam veritatemque ſucceſsionis non habet, niſi fortaſſe quis ita ſucceſſorem dicat, quemadmodum morbum ſanitati, tenebras luci, tempeſtatem tranquillitati, & dementiam prudentiæ*, & hodierno die in Imperio Græciæ Amurathem Turcã Cõſtantino Chriſtiano, eadẽque in ciuitate ſummũ Mahometanæ religionis præſulẽ Iohãni Chryſoſtomo, & in tota Aſia Africáque Mahometiſmũ Chriſtianiſmo *ſuccedere dicimus*. Neq. enim vnquã aliter Nauarræus S. Ludouico aut Hugoni Capeto, vel rex quicũq. Frãcus, ſine ſacro coronationis officio, quo eadẽ cũ maioribus illis fide ſe imbutũ teſtatur, illis regibus antiquis ſuccedere poteſt.

Nauarræus nunquam poteſt eſſe ſucceſſor veterum Galliæ regum.

Nazian. ora. in laudem Athanaſii.

5 Quod autem in Gallia valet, idem quoque in Germania valuit, antequam Imperium vt nunc eſt, in ea natione fuiſſet ſtabilitum. Eius enim Imperij originem qui faciunt antiquiſſimã, eam attribuunt Gregorio 5. Põtifici, à quo hæc Imperatorũ per Septẽuiros electio fũdata eſt, primuſq. Otho III. iuxta ordinẽ eũ electus eſt Imperator. Antea verò nũ Imperatores ſuo nutu inuadebant imperiũ, & nõ potius accipiebant ab aliis traditũ, idque eum in finem vt eccleſiam ab hæreticis & prophanis hominibus defenderent? Imò hoc docent teſtes veritatis hiſtorici fideliſſimi. Henricus enim primus, *optimus & maximus* Germaniæ rex, quanquam *viuus Germaniæ regem deſignaſſet Ottonem filium, omniumque Francorum Imperio* 5.

Ann 995.

Reges Germanici ante Imperiũ ibi conſtitutũ quẽadmodum ad regendũ aſſumpti.

Vuitichindus geſtorũ Saxonicorum lib. 1. in fine. ann. 936.

Imperio præfeciſſet, cui etiam reliquit magnum latumque Imperium non a patribus ſibi relictum, ſed per ſemetipſum acquiſitum, & a ſolo Deo conceſſum, tamen quum defuncto patre regni poſſeſſionem adire debebat, Aquiſgrani in baſilica rebus omnibus ad eius coronationem inſtructis, procedit in medium Archiepiſcopus Moguntinus vnà cum rege, & populum alloquens; En (inquit) *adduco vobis a Deo electum, & a domino rerum Henrico olim deſignatum, nunc verò a cunctis principibus regem factum* Ottonẽ. *Si vobis iſta electio placet, dextris in cælum leuatis ſignificate.* Quumque populus dextras in excelſum attollens, *nouo Duci proſpera* omnia magna acclamatione fuiſſet precatus, mox ab epiſcopo ducitur ad altare, *ſuper quod inſignia regalia poſita erant, gladius cum balteo, chlamys cum armillis, baculus cum ſceptro & diademate. ſumenſque epiſcopus ab altari gladium cum balteo conuerſus ad regem, Accipe (inquit) hunc gladium quo eiicias omnes Chriſti aduerſarios, barbaros & malos Chriſtianos, authoritate diuina tibi (per epiſcopos) tradita, omni cum poteſtate totius Imperij Francorum ad firmiſsimam pacem omnium Chriſtianorum.* Vtque breuis ſim (tota enim cęremonia per parum à vulgari regum coronandorum more poſteà vſurpato diſcrepat) reliqua inſignia pari modo epiſcopus ab altari tanquam à Chriſto accipiens regi tradit, adiiciens explicationis gratia, regem illis ſingulis perpetuò admoneri aliàs *vt zelo fidei ferueat*, aliàs *vt paterna caſtigatione ſubiectos corripiat, primumq; Dei miniſtris, viduis ac pupillis, manum miſericordiæ porrigat*: Denique ad extremum *rex perfuſus oleo ſancto, coronatur diademate aureo ab epiſcopis, & ab eiſdem ad ſolium regale ducitur, in eoque collocatur.*

Ibid. lib. 1. in initio.

Conſtanti. Manaſſes in annalibus in Irene. pag. 115.

Græci quoque Imperatores etiam ſi hos inugendi ritus non haberẽt, eorumque electio multo magis erat confuſa & perturbata, vt qui ſæpè à militibus,

bus, ſæpè a populo, aliquando a ſenatu, aliquando factione paucorum hominum, non nunquam à fæminis palatinis, non nunquam à ſpadonibus & Eunuchis creabantur, nec rarò mera tyrannide Imperium inuadebant, ſempertamen antiquitus Patriarchæ tantus honor tribuebatur, vt Imperatores ei de religione Catholica primo ſatisfacere debuerint, priuſquam legitimi Imperatores haberi poſſent. Ante annos pluſquam mille, quum Zenone mortuo eius vidua Ariadne, ſummoto fratre mariti Anaſtaſium Imperatorem deſignandum curaſſet, quoniam is Patriarchę Euphemio de fide ſuſpectus erat, Patriarcha ei fortiter reſtitit, nec prius eum coronare voluit, quam *Anaſtaſius graui iuramento in ſcriptis relato confirmaſſet, fidem Catholicam ſe inuiolatam ſeruaturum, neque quicquam rei nouæ ſuo tempore in eccleſiam illaturum, nec non Chalcedonenſem ſynodum ex animi ſententia tribus reliquis, Nicenæ, Conſtantinopolitanæ, Epheſinæ additurum.* Magnæ enim fuerunt eo tempore multorum cõtra illud recentius Concilium, vt nunc contra Tridentinum contentiones, à quorum ſententia Anaſtaſius putabatur non abhorrere, ideoque iſtud de eo Cõcilio approbãdo maximè vrgebat epiſcopus. Anaſtaſius autem his *conditionibus conſenſit, eaſque in ſcriptum retulit.* atque ita demum Euphemius, *chirographo accepto quo Anaſtaſius ſe amplecti eccleſiæ dogmata, & Chalcedonenſis concilij decreta omnia ſeruaturum eſſe profitebatur, coronat hominem.* Nec alio modo Imperator factus eſt Michael Curopalates, vel Rangabis; quem etiam ſi Senatus & exercitus Imperatorem nominaſſet, patriarcha tamen Nicephorus admittere recuſauit, priuſquàm *chirographo ſuo promiſiſſet ſe nulla eccleſiæ ſtatuta violaturum; neque Chriſtianorum ſanguine manus contaminaturum.* Quoniam enim nuper defuncti Imperatoris tyran-

Poteſtas epiſcopi Cõſtantinop. in admittendis Imperatoribus Græcis.

anno 524. Nicephor. lib. 16. cap. 24. 26.

Euagrius li. 3. ca. 32.

Zonaras To. 3. in Anaſtaſio Dicoro.

Ibid. in Michaele Rãgabe, anno 820.

tyrannici Nicephori filium Stauratium relicto Imperio ad monaſticam profeſſionem coegerant, non ſine cauſa timebatur, ne Michael multorum veteri regi fauentium ſanguine, nouum ſuum Imperium conſtabiliret. Multiſque poſt annis, valde iam patriarcharum poteſtate imminuta & regum tyrannide aucta, quum interfecto Nicephoro Phoca Imperatore, Ioannes Zimiſca eius locum occupaſſet, & ad eccleſiam pergeret diadema ſuſcepturus, Patriarcha Polieuctus *eum tanquam cæde pollutum eccleſiam non eſt paſſus ingredi.* Et quanquam Imperator obijceret, cædem ſuis manibus non fuiſſe patratam, neque vero mandato ſuo, ſed Auguſtæ potius; tamen patriarcha eum admittere noluit, niſi prius polliceretur velle ſe & *Theophanonem* Auguſtam prioris Imperatoris vxorem, quæ cum Ioanne in mariti ſui necem conſpirauerat, regia *pellere & relegare, & Nicephori percuſſores in exilium agere, & abrogare legem a Nicephoro latam,* qua ille ſanxerat; *Ne quis pontifex ſe inſcio deſignaretur: & deniq; pro cæde Nicephori pænas patriarchæ iudicio infligendas ſubire. Quæ ille omnia facturum pollicitus; & reipſa ſtatim miſſis ſatellitibus* Theophanonem *regia eduxit, legem antiquauit, Nicephori interfectores vrbe expulit, & quia ipſe cædis particeps fuerat, quas priuatus opes habebat ſe pauperibus diſtributurũ promiſit: atq; ita demũ ſimul in eccleſiã admittitur & diademate ornatur.*

Zonaras ibid. in Ioanne Zimiſca. Glicas in Annalib. part. 4. pa. 433.

Anno 974.

Sed vt Græcos omittamus, & reueniamus ad Gallos & alios ijs vicinos quorum indoles eſt Orientalibus populis generoſior, & natura ferenda tyrannide multò alienior, ij nunquam vllo ſæculo reges habuerunt, niſi qui certis legibus, certis conditionibus imperarent, & quas non niſi cum ſtatus ſui periculo poſſent violare. Ita apud Cæſarem rex Eburonum fatetur *ſua eſſe eiuſmodi in ſubiectos Gallos imperia, vt non minus haberet in ſe iuris multitudo*

Cæſar. de bello Gall. lib. 5.

(ſi pacta

(ſi pacta & conuenta regni infringeret) *quàm ipſe in multitudinem.* Idemque author narrat Vercingetorigem Aruernum *qui totius Galliæ principatum obtinuerat, eò quòd regnum appetebat*, ita nimirum vt ſuo vnius nutu & volũtate omnia regeret, *a ciuitate ſua fuiſſe interfectum.* Ita paulò ante religionem Chriſtianã in Gallia receptam, *quòd Childericus* Clodouæi primi Chriſtiani regis pater, *quum regnaret ſuper Francorum gentem, nimia erat in luxuria diſſolutus, & eorum cæpit filias ſtuprosè detrahere, Franci ob hoc indignantes, de regno eum eijciunt.* quem etiam interficere cogitabant, niſi is celeri in Turingiam fuga vitæ ſuæ conſuluiſſet. Et ex omnibus Annalibus ediſcimus eam fuiſſe antiquiſſimam Germanorum conſuetudinem (è quibus oriundi ſunt Franci) vt reges quidem ſemper haberent, eoſque *ex nobilitate ſumerent, ſed eis nunquam infinitam aut liberam poteſtatem darent.* Et putabimus Chriſtianos in maiores ſe anguſtias obediendi quibuſuis perditis & nefarijs tyrannis conieciſſe, & minus quàm maiores eorum Paganos honeſtati & religioni prouidiſſe?

Ibid. lib. 7.

Gregorius Turon. in hiſtoria Francorũ, lib. 2. ca. 12.

Corn. Tacitus lib. de morib. Germanorum.

Certum eſt itaque ſiue Paganorum ſiue Chriſtianorum iura conſideremus, Gallorum regem ſine ea quam inauguratus præſtat obligatione, legitimũ regem non eſſe. Nec tamen (quod ſupra admonui & iterũ repeto) in ſãguinis gradu nihil eſſe dico. eſt quidẽ regis hæres proximus defuncto, princeps vel etiam in aliquo gradu rex ante coronationẽ; ſaltem ſi talis ſit, eiuſmodi moribus Chriſtianis præditus, vt poſſit regnũ gubernandũ ſuſcipere. Eſt vt loquũtur hiſtorici peritiores Galli, rex *deſignatus*: cęterùm rex plenus & perfectus non eſt, regni poſſeſſionem non eſt adeptus, nec regio iure poteſt imperare. eſt tantũmodo rex *deſignatus*, hoc eſt rex inchoatus, rex imperfectus, eſt rex hominũ opinione & ſpe, re vera, actu &

Aimoinus. Belforeſt.

actu & expletè, antequam populi libera ſuffragatio acceſſerit, rex dici non poteſt. contra quam ſi regnum inuaſerit, tyrannus eſt non rex. & ille fortaſſis vnus eſt nec vltimus coronationis finis, vt legitimus rex à populo volente aſcitus, a nefario tyranno ſuopte nutu regnum inuadente diſtinguatur. Quòd ſi mos iſte multo eſſet quàm eſt recentior, ſi per ſeptingentos, aut ſexcentos, aut quingentos, aut quadringentos tantū annos in Gallia inoleuiſſet, quū tamen ſancto Ludouico Catholico & Chriſtianiſſimo (a quo iſti hæretici ſuo regi hæretico & Chriſtiani nominis hoſti ius omne deriuant) multo ſit antiquior; eum ita deuinctum & alligatum tenet, vt ſine eo rex Galliæ, iure nunquam haberi poſſit, niſi tamen alio iure quàm maiores eius regnum hoc voluerit occupare, quod certè aliud quàm tyrannicum eſſe non poteſt. Ipſe enim rex S. Ludouicus profitetur, non minimam partem regiæ poteſtatis ab hac conſecratione pendere, eamque legem (vt rex non niſi per eccleſiaſticum miniſterium ad regnum aſſumatur) eſſe lege hæreditariæ ſucceſſionis etiamſi eam vel à primo vſque Hugone Capeto traduxeris, & multò antiquiorem, nec minus efficacem & firmam, regique perficiendo non minus neceſſariam.

Rex abſque ſolenni coronatione regnum inuadens, eſt potius tyrannus quam rex.

Vide Belforeſt lib. 4. ca. 1.

Regibus autem Hiſpaniæ nemo ignorat, à primis reipub. eius initijs poſt Romanos expulſos, hoc idem tum ſua voluntate, tum ipſa reipub. ordinatione fuiſſe impoſitum, vt iuſtitiæ & religioni fuerint ſubiecti; eoſque reges ſemper profeſſos, ſe ita reipub. illi imperaſſe. vt ſeruierint etiam, & quum de vtriuſque & regis & reipub. ſalute agitur, reipub. partes eſſe potiores, eiuſque in rege inſtituendo voluntatem quæ per epiſcopos in conſecrandi ritu declaratur ita requiri, vt abſque eo nefarium ſit de rege in

Hiſpaniæ reges.

ge in Hiſpania diſputare. Ante annos nongentos & amplius in Synodo Toletana à ſeptuaginta & amplius, Metropolitanis atque epiſcopis, ipſo rege ſuffragante definitum eſt: *Quicunque ex nobis, vel totius Hiſpaniæ populis, qualibet coniuratione vel ſtudio ſacramentum fidei ſuæ quod pro patriæ gentiſque Gotthorum ſtatu, vel conſeruatione regiæ ſalutis & poteſtatis pollicitus eſt temerauerit, aut præſumptione tyrannica regni faſtigium vſurpauerit, Anathema ſit in conſpectu Dei & angelorum atque Apoſtolorum, & ab eccleſia Catholica quā periurio profanauit efficiatur extraneus, & ab omni Chriſtianorum cœtu alienus.* His de regis & regni totius incolumitate poſitis, ita deinceps regem ipſum affantur. *Te quoque præſentem regem ac futuros ætatum ſequentium principes humilitate qua debemus rogamus, vt moderati ac mites erga ſubiectos exiſtentes, cum iuſtitia & pietate populos vobis creditos regatis, nec quiſquam veſtrum ſolus in cauſis capitalium rerum ſententiam ferat, ſed conſenſu publico cum rectoribus, ex iudicio manifeſto delinquentium culpa pateſcat. vt dum iuſtè & moderatè regitis, & reges in populis, & populi in regibus, & Deus in vtriſque lætetur.* Quam egregiam & excellentem regiæ poteſtatis deſcriptionem hoc terribili anathemate deuinciunt: *Sane de futuris regibus hoc promulgamus, vt ſi quis ex eis contra reuerentiam legum, ſuperba dominatione, & faſtu regio in flagitijs & cupiditate crudeliſſimam poteſtatem in populos exercuerit, anathematis ſententia à Chriſto domino condemnetur & habeat à Deo ſeparationem atque iudicium, eo quòd præſumpſerit praua agere, & in perniciem (vel tyrannidem) regnum conuertere.* Alibi quoque decernitur in Hiſpania non poſſe regni gubernacula ſuſcipere, niſi qui prius iurauerit ſe neminem niſi Catholicū in eo regno permiſſurum viuere. *Conſonam (inquiunt) promulgamus, Deoque placituram ſententiam & cum regis ſuorumque optimatum & illu-*

Concil. Tolet. 4. ca. 74.

Rex Hiſpaniæ ſemper obligatus vt iuxta leges patriæ regat, &c.

Nullum hæreticum in ſuo regno ferat. Concil. Tolet. 6. ca. 3.

& illuſtrium virorum conſenſu ſancimus, vt quiſquis deinceps regni ſortitus fuerit apicem, non antè conſcendat regiam ſedem, quàm inter reliquas conditiones, ſacramento pollicitus fuerit, quòd non ſinet in regno ſuo degere eum qui non ſit Catholicus. quod ſi rex ipſe temerator huius extiterit promiſſi, ſit anathema maranatha in conſpectu æterni Dei, & pabulum efficiatur ignis æterni, ſimiliter & Chriſtiani qui cum eo conſenſerunt. obquam cauſam multi ſuſpicati ſunt Iudæos a Ferdinando & Elizabetha ante annos centum ex Hiſpaniæ regionibus eiectos. Quod etſi omnino verum nõ ſit (nec enim vt arbitror neceſſe fuit canonem contra hæreticos ſcriptum ad noſtræ tempeſtatis Iudæos extendere) tamen hinc apparet Hiſpaniæ reges, ſuæ item poteſtatis aliquos habere limites quos liberè non poſſunt egredi: probéque a ſcriptoribus annotatur, magnam eſſe ſubditorum illorum erga regem ſuum obedientiam, *ita tamen ſi illis viciſſim rex ſuas antiquas leges & priuilegia conſeruet; quando aliter diu in pace non eſt regnaturus:* illudque regnum idcirco eſſe ampliſſimum & firmiſſimum, quia rex valdè ad leges alligatur, & ex illorum præſcripto gubernare tenetur, *quod imperij bene conſtituti magnum eſt argumentum.* Certè quoad regis ipſius in regno Hiſpaniæ approbationem, antiquiſſimis temporibus & ipſe rex luculenter cõſtituit, neminem regem eſſe appellandum priuſquam per Archiepiſcopum ſolenniter eſſet vnctus & coronatus, & ampliſſimi concilij patres, plurimos de regno rectè gubernando articulos & conditiones regi futuro apponentes, quos ante initam regni adminiſtrationem *iureiurando firmaret*, ad extremum addunt: *Si quis huius ſit decreti atque legis præuaricator, ſiue is religioſus ſit ſiue laicus, cuiuſcunque ordinis, non ſolum eccleſiaſtica excommunicatione plectatur; verum & ſui ordinis dignitate priuetur.*

Tiraquel li. 13. ca. 4. Fraunius meth. hiſtor ca. 6.

Cominæus hiſto. li. 10.

Ioannes Magnus hiſtor. Gothi. lib. 16. ca. 22.

Concil. Tolet. 8. ca. 10.

6 Poſſem

6 Poſſem hoc modo per reliqua omnia Europæ regna illuſtriora percurrere, Luſitaniam, Scotiam, Daniam, Bohemiam &c. & hanc eandem regij dominatus finitam potentiam ex illis omnibus cõuincere. ſed prudenti lectori hæc pauca ſufficient, & ex horum natura cæterorum illis ſimilium affectionem & conditionem promptum eſt conijcere. Neque tamen volo hæc regna ſimpliciter conuenire & vniuſmodi eſſe omnia. Scio enim Poloniæ regnum nõ eſſe Anglico & Gallicano per omnia comparabile. Noui Gallos quòd muliebrem ſexũ prorſus a regnando amouent, in eo à reliquis omnibus diſſentire. Noui Polonos non ita neceſſariò & exactè in rege creando, ad defuncti regis liberos alligari, quin poſſit ſi velint (quod tamen rariſſimè fecerunt) alios rebus communibus præficere. Quam etiam hæreditariam vnius ſobolem proximo ſanguinis iure ſuperiores reges attingentem, nec Angli, nec Galli quidem ita vniuerſè & omnino ſequuntur, vt ſi magna appareat reipub. vtilitas, aut graue timeatur eiuſdem detrimentum, non poſſint aliunde reges ſibi aſciſcere, id quod vtroſque feciſſe, vtriuſque populi annales teſtantur. Cæterùm hactenus dico omnes pares eſſe, quòd reges non ad ſeruos ſed ad liberos populos, regendos libera eorundem populorum voluntate efferuntur: quòd regnum non occupant quaſi ſoli ſanguinis cognationi ſemper debitum, ſed illud adminiſtrant, manifeſta epiſcoporum, procerum, & populi *traditione* acceptum: quòd imperãdi terminos habent præſcriptos: quod ad honorem eccleſię, iuſtitiam populo tribuendam obligantur; quòd religione iuramenti quo nullum eſt inter Chriſtianos vinculum rei cuiuſque præſtandæ arctius & efficacius aſtringuntur: quòd ne ſic quidem poſtquã iuſiurandum

Supra fol. 16.

Heb. 6. 16.

Regis & populi obligatio eſt reciproca

d[illegible]olenne conceperint, ſtatim veniunt in regni poſſeſſionem, ſed prius à populo quæritur vtrùm is velit tali regi iuſtè & Chriſtianè eos regere pollicenti obedientiam promittere: quòd ex hoc conſequitur reciprocam eſſe regis & populi obligationem, nec illum poſſe quid velit ſimpliciter præcipere, nec hunc teneri vt omnibus eius imperatis ſimpliciter obtemperet: ſed & illũ ita quidem regem omnibus præeſſe; ſi ad iuſtitiam & religionem & generale regni bonum imperata ſua conferat; & hos ita eſſe ſubditos qui illi diuino humanòq; iure obedientiam debent, quoad ille pacta, fœdera, conuenta, iuramenta, quibus ad tantum faſtigium elatus eſt non tranſgrediatur. Hoc dico eſſe fundamentum & naturam omnium Chriſtianorum & regnorum & regum, & in hoc omnes vniuersè cõueniunt, etſi quoad particulares regnandi conditiones, vt cum alijs Ducibus & Magiſtratibus, ſic quoque cum alijs principibus & regibus, alibi laxiùs, alibi reſtrictiùs agatur.

Iuramentũ populi non eum aſtringit ad obediendum regi, niſi rex legitimè & Chriſtianè imperet.

Quòd ſi iam rex quiſpiam hæc ipſa fundamentalia (vt ita dicam) regni capita violet, ſi ille idcirco rex effectus, vt iuſtè, Chriſtianè & ex æquo populum gubernet, iniuſtè, Antichriſtianè, & ex ſola libidine dominetur; an quiſquam ita inſulſus eſt, vt populo putet neceſſitatem incumbere fidem regi promiſſam ſeruandi, quum rex prius fidem populo datam & ſanctiſſimè iuratam adeo ſceleratè contempſerit? At longe aliter ius gentium docet, & ratio communis loquitur.

In regulis iuris Decret. Gregor. lib. 2 tit. 24. ca. 21 & 29.

fruſtrà enim (inquit ius ciuile & canonicum) *fidem ſibi quis poſtulat ſeruari ab eo cui fidem a ſe præſtitam ſeruare recuſat. Nec obſtringitur quis iuramento ad implendum quod iurauit, ſi ab alia parte non impletur, cuius reſpectu præbuit iuramentum:* fruſtraque & ſtolidè is fidem violatã inclamat & de conditionibus fœderis cuiuſ-

cuiuſcunque ruptis expoſtulat, per cuius antecedentem perfidiam & periurium ſtetit quo minus fœdus quod mutuo percuſſerant, fixum permanſit & ratum. Si enim Titius cum Sempronio iter facturus, fidem mutuam det de fideli contra latrones auxilio, Titius autē in itinere latronibus Sempronium inuadentibus ſe adiungat, quam ſtupidum eſt Sempronium accuſare fractæ fidei, ſi is vt latrones, ſic Sempronium quoque hoſtiliter adoriatur? Vbi tam expreſſe ciuilis contractus intercedit, *do vt des, promitto ſi ſolueris*; ſubiectus tuus ſum, ſi iuſtè & Chriſtianè imperaueris; quàm clarum eſt hunc contractum eſſe irritum, ſi altera pars à promiſſo diſceſſerit. *Si tu me non habeas vt ſenatorem* (dicebat Conſuli Romano ſenator optimus & vir conſularis) *cur ego te habeā conſulem? non ego tractaui te vt conſulem nec tu me vt conſularem*. Reſpublica obligatur quidem regi, ſed rex prior obligatur reipub. Et ſi rex poſtulat vt à ſubditis honores regij ſibi deferantur, meminerit & præſtet quæ ex æquo & bono, & omnium Chriſtianorum more rex præſtare debet populo, nec certè aliter regios titulos & maieſtatem venditare poteſt. *Cicer. in Orato. lib. 3. & 2. Phil.*

Quòd ſi ad morem maiorum noſtrorum oculos conuerterimus, de hac reipub. poteſtate non multum hæſitabimus. Erat apud Anglos Richardus ſecundus legitimus rex, & longa à maioribus fortiſſimis regibus ducta generis ſucceſſione populo vniuerſo applaudente, regni eius diadema ſuſceperat, in eòque honore pluſquam viginti annos permanſerat. Quum tamen iniquiſſimè contra iuſiurandum ſuum regnaret, quū pro iure quod ſe redditurum cuique promiſerat, fortunis & corporibus ſubditorum atroces iniurias inferret: verbi gratia, Archiepiſcopū Cantuariēſem indicta cauſa, in exilium *Reges Angliæ depoſiti.* *Chronica Angliæ Grafton. Hollinſ.*

lium eijceret, ab epiſcopis magnum pecuniæ numerum extorqueret, regalis patrimonij poſſeſſiones hominibus indignis addiceret, ducem Gloceſtrenſem, ſine publica iudicij forma morte mulctaret, populo noua quotidie tributa imponeret &c. hæcque ei crimina in Parlamento fuiſſent obiecta & manifeſtè probata; ex generali conſenſu trium regni ordinum, ſententia lata eſt, *eum fuiſſe regno gubernando inutilem & indignum, quem propterea omnes regio honore cenſuerunt priuandum.* Henrico quarto in eius locum ſuffecto. Antea quidem ſemel & iterum armata manu effuſam eius licentiam & libidinem compreſſerant: antea remotis peſſimis conſiliarijs quibus delectabatur, viros bonos ei ad iuſtè regendum adiutores ſuaſoreſque futuros adiunxerant: & hæc rectè fuiſſe facta Parlamentum hoc eſt vniuerſi regni conuentus decreuerat. Sed quum nullis rationibus regis illius furor coërceri poterat, & iam multorum annorum experientia eum inſanabilem fuiſſe monſtraret, ad hoc extremum remedium deuentum eſt, vt eo deiecto alius in eius locum ſufficeretur, cui iudicio ipſe etiam Richardus aſſenſit. De Hiſpaniæ item rege quodam antiquitus legitur, quod quum multa in rempub. ſcelera patraſſet, iuſtamque propterea vltionem ſibi eſſe debitam intelligerei, vt publicam vindictam effugeret, ipſe ſe eodem ferè modo quo Richardus Anglus regia dignitate abdicauit. De quo ita in Concilio Toletano ſtatuitur. *De Semithalana verò qui propria ſcelera metuens ſeipſum regno priuauit & poteſtatis faſcibus exuit, id cum gentis conſultu decreuimus, vt neque eum vel vxorem eius, propter mala quæ commiſerunt, neque filios eorum vnitati noſtræ vnquam conſociemus, nec eos ad honores a quibus ob iniquitatem deiecti ſunt aliquando promoueamus: quique etiam ſicuti faſtigio*

Parlamentum Rich. 2. ann. 10. & 11.

Reges Hiſpaniæ depoſiti.

Concil. Tolet. 4. ca. 74.

ſtigio regni habentur extranei, ita a poſſeßione rerum quae miſerorum ſumptibus auxerunt maneant alieni, præter id quod pietate pijßimi principis noſtri fuerint conſecuti.

In florentiſſimo quoque quondã Galliarum regno non minus illuſtria ſuppetunt huius rei documenta. *Reges Galliæ depoſiti.* Quanquam enim illic reges permulti optimi & fortiſſimi præfuerint, Caroli, Ludouici, Philippi, qui propter ſingulares virtutes, Magni, Pij, Auguſti, victores, ſapientes, patres patriæ, a Deo dati, Sancti, cognominati ſunt, populuſque illi adeò fuerit ad regum ſuorum obſequium promptus & paratus, vt proptcrea eos aliæ nationes ſuperſtitionis cuiſdam notauerint, quaſi Galli putarint *regibus ſuis diuinitatem quandam ineſſe*, tamen nec illi ita *Sanſouino del gouerno de i regni. lib. 1.* reges ſuos diuinos ſenſerunt, quin de repub. cogitarint diuinius. propter quam regum ſuorum vo- *Guicciard. hiſtor. li. 2.* luntati non rarò ſeſe oppoſuerunt, ipſoſque etiam reges aliquando a gubernaculis repulerunt. Quid enim notius eſt, quàm quo modo Pipinus Caroli Magni pater regnum Gallorum aſſecutus eſt? Non *Childericus 3.* erat Childericus tertius tyrannus, non oppreſſor populi: & legitimo ſanguinis iure in regnum a maioribus ſuis pluſquam trecentos annos poſſeſſum deuenerat. tantum quod erat Sardanapalus alter fœdis corporis voluptatibus deditus, & ad priuatas libidines intentus regni curam omnem a ſe reiecerat; populo Gallicano petente, nobilitate adiuuante, eccleſia Chriſtiana approbante, ſupremo Chriſtianorum paſtore & pontifice decernente, a regali faſtigio eſt ſubmotus. æternáque memoria dignum eſt, quod VVirſeburgenſis epiſcopus Burchardus, ad pontificem Zachariam Francorum omnium nomine, perorauit. *Paulus Æmilius li. 2.* *fateor quidem*

M. du Haillan. li. 3. in Childeric. 3. rege. 21. anno 750.

Nota quãdo iuramẽtum ſubditorum ad obediendũ regi eos non alligat.

(inquit ille) *in verba Childerici iurarunt Franci: & ſi forti, ſi experienti, ſi ei qui regno & ecclesiæ Chriſti eſt vtilis, quique impijs obſiſtere & bonos protegere poteſt iurarunt, pareant; eiuſque ductu auſpicioque religionem & rempub. tueantur. Sin eo duce neque conſeri pugna, neque quicquam præclare geri poteſt, ſi Francorum nationi dedecus, reipublicæ detrimentum, & religioni periculum manifeſtum immineat, tutum eſt Francos illo iuriſiurandi vinculo ſoluere, teſtarique nulla eos quæ orbis terrarum ſaluti obſit conceptione verborum teneri:* Quod perinde eſt ac ſi diceret (quod eſt exploratiſſimè verum) iuramentum ciuile, non ita ſimpliciter, & abſque exceptione iurantem ſemper obſtringere, vt nullo loco aut tempore ſit diſſolubile. Si enim magnum aliquod bonum impediat, ſi magnum aliquod incommodum, idque rebus communibus importet, ipſo iure & æquitate reſcinditur: nec vlla grauiſſima verborum pondera efficiunt vt quis ad id præſtandum

Mat. 14.

teneatur, nõ magis quàm Herodes ad occidendum Ioannem, cuius caput puellæ ſaltatrici iureiurando deuouerat. Intrinſecus enim latet & includitur in

Ieremi. 4. 2.

D. Tho. 2. 2. q. 89. art. 3.

Quid requiritur in quolibet iuramento vt quis eo teneatur.

iuramenti veri natura *iudicium, veritas, & iuſtitia*; *iudicium* vt cogitato & deliberatè ſuſcipiatur, *veritas* ne quid falſum aſſeueretur, *iuſtitia* ne quid propter iuramentum agatur, quod improbum, quod nefarium, quod illicitum eſt. Sin vero horum aliquod abfuerit, maximè ſi iuſtitia deſit, cuius præcipuum munus eſt vt patriam iuuemus, cui plus quàm amicis, plus quàm regibus, plus quàm vel patri, vel matri, vel liberis, aut quicquid eſt nobis in mundo chariſſimum debemus; hæc iuſtitia ſi cum iuramento noſtro pugnauerit, iuramentum illud vanum & inane eſt. id quod & Pagani ratione, & Chriſtiani omnes religione ducti manifeſto confitentur. Sic enim inquiunt illi.

Ea quæ

Et quæ videntur digna iuſto homine ſæpe commutantur & fiunt contraria, vt non reddere depoſitum furioſo, nec facere promiſſum: quæque pertinent ad veritatem & fidem, ea negare interdum & non ſeruare iuſtum eſt, Referri enim decet ad fundamenta iuſtitiæ, primum vt ne cui noceatur, deinde vt communi vtilitati ſeruiatur, quæ quum tempore commutantur & illa quoque promiſſa commutantur. Chriſtiani autem & legiſlatores & Epiſcopi & ſanctiſſima Concilia, *In malis* (inquiunt) *promiſſis reſcinde fidem, in turpi voto muta decretũ, quod incautè vouiſti ne facias. impia eſt promiſſio quæ ſcelere impletur, multoque melius eſt iurantem peierare, quam ſeruare iuramentum operando malum: & ſi aliquid forte incautius nos iuraſſe contigerit, quod obſeruatum in peiorem vergat exitum, illud ſalubriori conſilio mutandum nouerimus, & magis inſtante neceſſitate peierandum nobis, quam pro facto iuramento in aliud crimen maius ruendum.* Et ſi *nihil valet iuramentum præſtitum in præiudiciũ iuris ſuperioris,* quî poteſt vir Chriſtianus obligari iuramento quod ſecum manifeſtũ trahit vel reipub. totius vel etiam Eccleſiæ Catholicæ & religionis diuinæ præiudicium & damnum? Neque verò dicenda eſt fides ſed perfidia, non iuſiurandum ſed periurium, quo ad peccatum aliquod admittendum impellimur. Id quod ita eſt & per ſe manifeſtum, & tam facilè perſuaſum fuit fortiſſimę Francorum nationi, vt quum Romanus pontifex ſuum ea de re iudicium interpoſuiſſet, nemo vnus pro vero, ſed reipub, valde incõmodo rege verbum fecit *nec vllus motus exortus eſt, quales cum terrore & formidine, magnorum Imperiorum* facta ſine iuſtis cauſis, *mutatio afferre ſolet.* Sed eò vnde abberrauit redeat oratio. Non multis poſt Carolum Magnum annis regnauit Ludouicus Ludouici II. nepos, & de manifeſto eius quoad regiam ſtirpem iure nihil

Cic. de Off. lib. 1.

Sext. decr. l. 5. de reg. iur. leg. 69

Decret. pa. 2. cauſa 22. quæſt. 4. c. In malis. 5 Si aliquid vide ib. Aſtrono

Dec. Greg. lib. 2. tit. 24. ca. 19 vide ibid. ca. 21.

Paulus Æmil. l. 3 Haillan. vbi ſupra.

Ludouicus Infulsu.

ſuberat ſcrupuli, tamen quod adeo abiecto ſordidoque animo fuit vt regni munia negligens & ſolis voluptatibus inſeruiens contra reipub. Gallicanæ gloriam & vtilitatem, inito cum Normannis dedecoroſo fœdere penſionem annuam 12. millia librarum illis pollicitus ſit, & præterea inceſtas regioq. nomine indignas nuptias cum quadam monacha contraxerat, & denique quoad functionem regiam ita ſe gereret vt populari eloquio *Inutilis* vocaretur, proceres Galliæ cum regno exutum in monaſterium apud S. Dioniſiū compulerunt, & Carolū Craſſum Germanorū è ſanguine Caroli Magni Imperatorē ad Francorum regnū ſuſcipiendū euocarunt. Qui ita accerſitus in Galliā proficiſcitur, & initio Normannos ad Pariſienſem vſque ciuitatem prouectos, & omnia circumcirca ad ipſa vſque Lutetiæ mœnia fœda ſtrage vaſtantes ita repreſſit, vt vno prælio eorum exercitū quadraginta millia militum continentem ad internecionem vſque cæciderit, vix vno ſuperſtite. quin & alijs nonnullis prælijs eos non mediocriter attriuit. Poſtea tamen quoniā ſocors & ignauus euaſit, vt Normannis noua bella molientibus pro officio non obſtiterit, ſed regnū imminui paſſus ſit, eamque Galliæ partem quæ hodie Normannia dicitur eis in habitandam permiſerit, ab optimatibus iiſdem regno depoſitus eſt, & deinceps quamuis liber & ſolutus, tamen ad extremum vſque diem vitam priuatam idque in magna rerum neceſſariarum penuria vixit. Alia quædam ſuppetunt huius generis exempla, & ſub primis regibus qui à Pharamundo vel Merouеo traxerunt originem, & ſub ſecundis qui ad Carolum Magnum ſtirpis ſeriem retulerunt: ſed mihi nihil efficacius videtur ea hiſtoria qua ad tertiam Hugonis Capeti familiam regale diadema traductum eſt qui non

Beineant.

Carolus Craſſus.

Gottifred. Viterb. in chronico. par. 17. Munſter. Coſmog. Vniuerſ. li. 3 pag. 293. Otho. Friſingen. lib. 5. ca. 9. & li. 5. ca. 42 &c. Regino lib. 2. an. 887 et Sigeber. anno 890.

Inſidijs, nec aperta vi, ſaltem vt ego cum viris do- *Alciat. l.*
ctiſſimis arbitror, ſed optimo iure, eodem videlcet *15. regnum*
quo primi & ſecundi illi regij ſanguinis authores, *tar. de ver-*
hoc eſt legitima reipublicæ electione nouo Rege *bor. ſignif.*
deſignato multa publica mala declinantis & ſalutem omnium procurantis ad Regiam dignitatem eſt euectus. *Carolus* cognomento *Balbus* moriens reliquit vxorem prægnantem, quæ peperit filium dictum poſtea *Carolum Simplicem*. In cuius tenera ætate, quum res Gallorum admodum eſſent turbulētæ, Caroli que duo fratres ſpurij Ludouicus & Carolomannus occuparent regnū, ijque breui poſt ſpatio inuſitatis admodum caſibus interfecti nouis competitoribus ad regnum aſpirandi occaſionē præberent, Optimatum maior pars Eudonem Comitem Pariſienſem impuberis Caroli tutorem regem ſibi conſtituerunt, eumque ſolenni regni more coronarunt. Arnulphus quidem Imperator, qui regij Francorū ſanguinis erat, *Franciæ quoque regem ſe dictabat*, ſed tamen *maxima procerum pars Eudonem regnare iubent* eumque Epiſcopi inunxerūt. Poſt duos aūt annos, partim procerum quorundā inconſtantia, maximè Eudonis ipſius facilitate & lenititudine, regnū Carolo Simplici reſtitutū eſt, ſed grauiter reclamante Roberto Eudonis fratre & proximo hærede. Non malè enim contendebat fratrem nō potuiſſe abalienare ius, quod non perſonæ fratris, ſed generi & familiæ Franci contuliſſent. fuiſſe communibus Frācorum ſuffragijs coronatum regem Eudonē, eo ſine liberis decedēte, ad proximū ſanguinis ius regale fuiſſe deuolutum. Si Pipinus iure rex Gallorū factus eſſet, ſi poſt eum iure ſceptrum Gallicanum excepit Carolus Magnus, à quo pari iure ad poſteros Caroli trāſmiſſum eſt, iuſtum quoque regem fuiſſe Eudonem fratrem, & ab Eudone ius idem ad ſe fra-

Ius Hugonis Capeti ad regnum Galliæ.

Haïlan. lib. 1 de l'eſtat de France. Æmil. lib. 3 in Odone rege a p.

Æmil. lib.

trem ſuamque ſobolem deſcendere, præſertim quũ Carolus iſte ſimplex non minus fuerit quàm Childericus ille ſtupidus & mẽte carens, & potius ſimulachrum regis quam verus rex, nec ipſe Robertus vel frater Eudo ſcelus aliquod cõtra publicum bonum admiſerant, cur adeò indignè ſponte procerũ attributo iure fraudarentur. Neq. verò cuiqua paulíſper rerũ ſtatũ intelligenti obſcurũ erat fratrem de iure deceſſiſſe, partim minis cõpulſum, partim fraudib. circumuentũ eorũ qui Caroli Simplicis inertia & ſtupiditate ad ſuas priuatas opes amplificandas abuti cogitarẽt. Hæc & ſimilia quũ in vulgus iactaret Robertus, & pleraq. probabilia, multa veriſſima eſſe omnes cognoſcerent, non mediocris Gallorum multitudo ad eius partes ſe adiunxit, eumq́. regem ſolenni ritu coronauit. Sed quum ad arma ventum eſſet, ipſe cæſus regnum reliquit Carolo Simplici, quòd tamen nepos eius Hugo Capetus partim hoc aui iure, partim noua populi beneuolentia & publico etiam regni commodo ſubnixus recuperauit. Superſtites erant Lothario penultimo Gallorum è Carolina ſtirpe regi duo filij Ludouicus & Carolus. Illi pater ex more regnum Gallicanum, huic eam Auſtraſiæ vel Lotharingiæ partem quæ erat in Gallorum ditione attribuit. Moritur deinde Lotharius & vterque filius hæreditatem ſuam adijt. Quum autem Lotharingia eſſet in limitibus Imperij Germanici & Gallicani, & Otho II. Imperator metuẽs Gallorum potentiam, cuperet Carolum ſibi fidelem contra Gallorum inſultus reddere, quò eum ſibi inſigni beneficio deuinciret, alteram illam Lotharingiæ partem quæ ad imperium Germanicum pertinebat Carolo ſubiecit, illud ab eo poſtulans, quum iam hac ratione Imperij membrum effectus eſſet, Germanis contra Gallos operam ſuam ne negaret:

Idiot & inſenſé.

Carol. legitimus regni Gallicani hæres à regno excluſus quod Germanis contra Gallos auxiliũ ſubijſet.

id quod & Carolus pręſtitit, ex quo factũ eſt vt Gallicum regnum funditus amitteret. Quum enim frater eius ſine liberis interijſſet, Gallorum ordines animaduertentes cum Germanis hoſtibus contra ſe auxiliaria arma ſubminiſtraſſe, tum etiam quòd magna acerbitate erga ſubditos ſuos vteretur, reuocarent etiam ad memoriam antiqua Roberti regis iura: communi conſenſu Hugonem Capetum excluſo Carolo regem crearunt, Carolumque in Galliam cum exercitu profectum vt regnum ſibi armis repeteret, fuſum fugatumque ceperũt, quem Capetus Aurelijs in cuſtodia cum vxore ad extremum vitæ diem aſſeruauit.

Haillan. vbi ſupra.

Æmil. l. 3 in Lothar. rege. 33.

Promptum eſt alijs clariſſimis tum Gallorum tũ aliarum nationum exemplis, hoc inueteratum & certum rerumpub. ius in regibus contra publicum ſtatum delinquentibus plenius arguere. Græcorum certè Imperium vim quandam ſuppeditat non dico eorum Imperatorũ qui ob manifeſtam tyrannidem cæſi ſunt, quales ſunt Iuſtinianus II. Michaël Temulentus, Michaël V. Andronicus, & alij plurimi, ſed qui ob rempub. malè adminiſtratam per populum & clerum à gubernaculis deiecti ſunt, qualis erat Michaël Calaphates, qui quum occultè hæreticus eſſet & crucem pedibus alicubi conculcaſſet, eaque fama in vulgus emanauerat, & mox Imperatricem Zoen quæ eum adoptauerat raſis capellis in monaſterium incluſiſſet; dum populum blanda oratione deliniret, factumque id excuſaret, eiſque ſi fideles permanerent multas gratias polliceretur; illi exclamarunt, *Nos proculcatorem crucis Calaphatem Imperatorem amplius habere nolumus, ſed Zoen matrem noſtram & Imperij hæredem.* & quamuis Imperator vi reſiſteret, & in vrbe Conſtantinopoli magnus tumultus, nec mediocris cædes eſſet conſecuta, ad extremum

Græci Imperatores depoſiti.

Glicas in Annalib. part. 4. pa. 447.

tremum tamen ciues ſuperiores facti Zoen Imperatricem reſtituerunt, & Imperatorem raſum ad monaſticam profeſſionem compulerunt. Talis item erat Nicephorus Botoniates qui omnium votis expetitus eſt, & à Patriarcha Imperij inſignibus maximo ciuitatis plauſu decoratus. *Sed quoniam imperium nactus, propemodum quo ſuis circumforaneos & ex infimæ plebis fæce dilectos illuſtribus officijs præfecit, & ipſe conuerſus ad voluptates omnem de imperio curam & ſolicitudinem mancipijs ſuis commiſit*, omnes in eum inſurrexerunt; à quibus deinde licet inuitiſſimus monachus effectus eſt, & imperium Alexio Comneno traditum. Huiuſmodi exempla non pauca ex Græcorum hiſtorijs procliue eſſet depromere; ſed in re nõ valde dubia ſuperfluum exiſtimo nimis multis eiuſdẽ generis argumentis lectorem onerare. Neque enim video quid prætereà ad hoc adiungi poterit neruoſius, aut afferri clarius, aut oſtendi ſolidius, quũ hæc in ampliſſimis regnis ſint & ſumma cum ratione ad cõmunis ſocietatis bonũ geſta, & geſta ſint populo Chriſtiano & Eccleſia quoq. eiuſque pontificibus vniuersè approbantibus.

Ibid. pa. 469

Et quid ego diſputo ob regnum auarè, improbè, iniuſtè aut tyrannicè geſtum à repub. deponi poſſe reges, quando ſola regis à regno lõgior abſentia iuiuſtiſſima cauſa eſt cur ſubditi obedientiam regi alioquin non malo renuncient. Id quod in Polonico regno nõ ita pridẽ perſpicuè apparuit. Non erat *Henricus* iſte *Valeſius* qui nuper Gallicanæ Monarchiæ fundamenta ipſa concuſſit & euertit, eo tẽpore hoſtis manifeſtus Catholicæ religionis & iuſtitię publicæ. Nihil contra Deum ſacrilegè, nihil contra remp. proditoriè admiſerat: aut ſi fortaſſe tale quid ab eo factũ eſt, potius ignauia quadam & nimia remiſſione, quàm malitia & deſperata animi peruerſitate

Henric. Valeſius infælix Poloniæ corruptor & perditor

tate euênit. Quanquam enim plurima acciderunt quæ eum infauſtum regni Polonici euerſorem fore præſignificarent, quanquam in ipſo regni adeundi exordio omnis generis Caluiniſtis, Arianis, Trinitarijs, Samoſatenianis illic graſſantibus liberè vt ſuas hæreſes diſſeminare poſſent conceſſit: quanquã nefariorum quorundam politicè Catholicorum factũ qui illic in interregno cum Caluiniſtis illis eodem plane modo quo hic in Gallia Memorantius & Lãguedocẽſes Catholici cum Nauariſtis ſeſe fœderaſſent, approbauerat, ſuaque regia authoritate roborauerat; (quo exemplo acriter premebãt Henricũ iſtum Condæus princeps & Caluiniſtæ; vt patũ extorquerent libertatem, arguentes nec malè quòd *is qui eam Polonis permiſerat & iurauerat, multo magis Gallis antiquis & naturalibus ſubditis debebat eandem concedere*) quanquam ea Catholicæ fidei præuaricatione Epiſcopos Polonos *confoederationem illã vti diuinis pariter & Eccleſiaſticis legibus contrariã, ipſiſq́; inuitis & reclamantibus factam improbantes* non mediocriter offenderat; quanquam ſub eo rege, Moſchouię dux *Pernauiam* primarium Liuoniæ caſtrum & vrbem *Alaſq́; prouinciæ eius arces* occupaſſet; eoque conniuẽte adeoq. & prodente Turca Valacchiæ principem veterẽ Poloniæ regũ cliẽtẽ perfidioſiſſimè, Valacchia vniuerſa immaniter peruaſtata iugulauerat, eaque ex parte rẽ Chriſtianã & imprimis Poloniam valde debilitauerat: quanquã toto tempore quo illic Henricus iſte agebat, nullam reip. illius curam præ ſe tulit: & tandem fuga ſe proripiens eam reliquit, *Domi foriſque multis incommodis affectam, planè periculis omnibus expoſitam, nullis foederum & pactionum renouationibus cum Chriſtianis viciniſque Principibus confirmatam*: quanquam è Polonia fugiens vniuerſos Poloniæ ordines fœdis mendacijs indigniſſimè luſe-

In proteſtatio. contra Conuentũ Bleſenſem. an. 1577. apud Popel lib. 42.

Guaguinus rerum Polonicarum tom. 1. pa. 176.

Ibid. pag. 234. in edicto Regis Stephani.

Ibid. to. 1. pag. 466. 467.

Ibi. to. 1. in literis nobiliũ Polonor. pag. 151. 184. 178 169.

mè luſerat, vt quòd *Comitia magna regni*, quaſi de negotio Gallicano cum illis acturus indixerat, quum tamen ille nihil minus quàm de Comitijs habendis, nihil magis quàm de fuga ſua Comitiorum tẽpus præoccupatura cogitarit: vt quòd literis ad eos ſcriptis ſignificarat ſe extremis patriæ admodum laborantis neceſſitatibus compulſum ita præcipitem abire, idque per mediam Germaniam breuiſſimo itinere & *incredibili celeritate*, propter Galliæ periculũ *& diſsimulato habitu propter ingenia Germanorum qui magno odio proſequuntur Catholicos homines*, quum tamen ille lento itinere non per Germaniam, ſed Italiam vagaretur; nec incognitus ſed ſplendidiſſimè Venetijs, Ferrariæ, Cremonæ, Pedemonti, ab innumerabili populo acceptus perdiuque moratus & lautiſſimè epulatus; vt vix tandem quarto poſt mẽſe primos Galliarum limites attingeret: hæc & iſtiuſmodi permulta quanquam ad alienandos ab eo Catholicorum & nobilium hominum animos nõnullam vim haberent, tamen Poloniæ Senatores prudentiſſimi, nobiliſſimique Palatini, nihil horũ cauſantur: ſed eum regem eſſe ſuum humiliter & officioſè agnoſcunt ſummiſque votis expetunt. cui *libentiſsimè ſe vitam, ſalutem, iura, libertates & chariſsima quæque in patria ſua pignora credidiſſe & in poteſtatẽ tradidiſſe, & cui fidem ſuam, obſeruantiam ſuam, cultum ſuum, ſuam in proſperis & aduerſis conſtantiam ſacramento oblato obſtrinxiſſe fatentur, in eoque ſe propoſito firmos & immobiles velle perſiſtere*: ita tamen, *vt ad certum & præſtitutum diem in regnum illud reueniat, ſceptra ſemel data capit, & gladium regalem quo eos ab hoſtibus defendat accipiat, & reliquas conditiones in conuentu electionis receptas & iuramento firmatas omneſque articulos & conditiones ſacramento roboratas confirmet expleatque*, & non verbis tantum, vt illi moris erat, ſed *reipſa præſtet*.

In lit. Hen. Valeſij ubi ſupra.

In literis ad Henricũ ubi ſupra pag. 171. 182.

13. May an. 1575.

ſtet, ac in poſterum rempub. Polonicam præſens ſemper gubernet. Quòd ſi hoc recuſet, ſi vel Galliæ amore accẽſus, vel negotiorum magnitudine impeditus, vel quacunque cauſa ſiue vera ſiue ſimulata commotus ad Polonos remigrare vltra diem præſcriptum tardarit, tũ inquiunt eius regni proceres & Epiſcopi vniuerſi, *nunciatum tibi volumus, nos non poſſe amplius viuere ſine rege, neque velle nos cum magno noſtro malo te diutius expectare: conuerſiſque noſtris animis ad Deum (quod ad incolumitatem & ſalutem patriæ pertinere videmus) illam ab eo tempore ſi non veneris, ſalua tua gratia honoreque noſtro, obedientiam & fidem tibi datam renunciamus, & noui regis eligendi conuentum indiximus, ſtatuimus, promulgauimus; atque id quidem ita rectè, ita firmè, ſumma neceſſitate conſtricti apud nos ſtatuimus, vt nullis excuſationib. nullis modis, nullis rationibus, ab inſtituto noſtro nos abduci patiamur.* Atque hoc quod ita candidè & ſincerè denunciarunt prouidè fæliciterque præſtiterunt, fortiſſimo principe Stephano in locum huius mollis & effœminati Henrici ſuffecto. Ita nemo mortalium communi ſenſu præditus dubitare debet, an propter manifeſta detrimenta rebus publicis illata rex flagitioſus poſſit regio honore priuari, quando longinquior à regno ſuo abſentia, iuſta poſſit eſſe cauſa cur populi à ſacramento fidelitatis quod veteri regi dederunt ſoluti, rectè pieque ad alterius noui ſeſe obedientiam conferant.

Poloni ſidẽ & obedientiam Henrico Valeſio renunciãt.

7 Quòd verò nonnulli friuolè cauillantur, hæc ad perturbationẽ quietis publicæ, & ſeditiones cõtra reges ciendas tendere, hocque maximè ſcribendi argumento eorum ſceptra labefieri, ſtultiſſimum eſt & vi ſua refellitur. Nõ enim qui reipub. poteſtatem explicat populo furenti ad ſeditiones cauſam vllam ſuggerit: nec qui tyrannorum infœlices exitus enatrat, iuſtis regibus formidinem ſui ſtatus 7.

vllam ineutit.quum reipub. poteſtas non minus ad populares tumultus reſtinguendos valeat,quàm ad regum iniuſtum dominatum coërcendum: & quò magis tyrannorum frangũtur vires, eò magis regũ iuſta roboratur authoritas;non aliter quàm vitijs expulſis contrariæ virtutes abundantiùs florent,& hæreſis deformi multiplicique capite inſtar Hydræ renaſcentis funditus reciſo,Catholicæ veritatis vnitas & maieſtas tantò reſplendet glorioſius. Qui verò hoc dicunt eſſe regum honori aduerſariũ,non modò ſumma ignorantia labuntur,ſed ipſi quoque regum omnium & rerumpub.ſtatus(niſi eos imperitia excuſet)ſeditioſiſſimè confundunt. Niſi enim hoc ius populis quibuſcunque aſſerimus, non vnius aut alterius prouinciæ, nec vnius aut alterius ſæculi,ſed multorum & regionum & ſæculorũ reges,iniuſtos fuiſſe & tyrannos,nec vllo iure regimẽ inuaſiſſe dicendum eſt.Carolus enim Magnus,Ludouicus Pius,& qui eos ſecuti ſunt,qua ſpecie,quo iuſtitiæ prætextu ſceptro Gallicano manus admouerunt,niſi in eccleſia populoq.ſceptrũ illud à Merouei & Clodouei domo ad Carolinam transferendi plena fuerit poteſtas? Quid Capetus & eius poſteri eodem regno ad hunc vſq.Henricum qui nuper iuſtiſſimè eiectus eſt,præſidentes?Quo alio nomine quàm iniuſti regnatores& tyranni dicendi ſunt,niſi eadẽ ſemper reip.contra futuras tempeſtates præmuniendi ſe inſit & inhæreat authoritas?Quo iure Henricus VIII. & qui poſt eum Anglicani ſceptri habenas moderati ſunt liberi Eduardus, Maria, & Elizabetha illic regiũ honorẽ adepti ſunt,niſi quia Henrico VII. fas erat contra Richardũ III, vnctũ & coronatum & in ſolio regali conſtitutum regem ſed tamen crudeliter & tyrannicè imperantẽ bellũ gerere,& ad eũ regno pellendũ à vicinis Frãcis auxilium

Omnium Europæ regũ ſceptra hoc iure nituntur quod rex tyrannicè agens poteſt a reſpub. deponi vt in Gallia.

Anglia.

Hiſt. Angliæ.

xilium petere: quorum ope regem illũ bello fuſum interfecit, eiuſque diadema capiti ſuo impoſuit, & à ſe ad filios ac nepotes trãſmiſit: Quòd Henrici factũ ita approbarunt regni Ordines, vt non coacto ſed libero Parlamento eos proditores fuiſſe concluſerint eorumq. bona publico ærario addixerint, qui Richardo illi cõtra patriæ liberatores, copias & auxilia ſuppeditarunt. Nec aliter qui hodie regnum Succiæ egregius princeps adminiſtrat ius aliquod in regno illo poteſt prætendere, niſi hoc ius gentiũ in nefarijs regibus amouendis, ſacroſanctum & inuiolabile defendamus. Nã quũ Henricus legitimus quidem rex, & poſt patrẽ Guſtauũ iuxta regni illius conſuetudinẽ coronatus, cõtra leges patrias & reſp. cõmune bonũ imperaret, *antiquos regni cõſiliarijs reijceret, nefarijs quibuſdã adulatoribus ſe totum regendum traderet, ciuitatum maritimarũ Germaniæ legatos iniuria afficeret, Hiſpaniæ regis naues quaſdã iniuſtè detineret cum magno regni & mercatorum incõmodo, aliquot proceres occideret, eorumque ſpolijs ſuos paraſitos locupletaret, & de fratre quem in carcerem iniuſtè coniecerat tollendo conſiliũ iniret, cum ſua quadam meretrice ignobilis ſtirpis ad regiæ maieſtatis probrum & cõtumeliã matrimonium cõtraheret &c.* ob has cauſas populus cõtra cũ inſurgens liberatũ è carcere fratrẽ eius loco cõſtituit regẽ, & viciſſim regem fratris loco incluſit in carcerem. hocq. reip. illius factũ & Imperator Germaniæ Maximilianus & vicini Germaniç principes vnà cũ Danorũ rege cõprobarunt. Similes exitus paulò antea patrũ noſtrorũ memoria Chriſtierno Danorũ regi, Caroli quinti Imperatoris ſororio obtigit. Is viuo patre Ioanne Daniæ rex eſt deſignatus, & poſt patris mortem in regni poſſeſſione collocatus. Prædicãte Luthero defecit ab eccleſia, & illud euangelũ vt moribus ſuis aptiſſimũ arripuit. Erat enim valde inhu-

Henrici 7. an. 1.

Suecia.

Hiſt. otre de France an. 1568. Tailen. li. 32.

Dania.

Vide eius periuria & crudelitatẽ in Munſt. li. 3. Coſm. in deſcrip. Dania.

manus & crúdelis, proptereaque poſtquàm annos nouem regnaſſet, cum liberis tribus & vxore in exilium migrare coactus eſt, *& mox ordines regni coacto Cōcilio, patruum eius Fredericum Holſatiæ principem creāt regem, & euulgatis deinceps ſcriptis ad Cæſarem, ad Pontificē, ad reliquos Imperij principes, facti ſui rationē reddūt, & illū grauiſſimorū criminū accuſant, ſuoq; merito exulare dicunt.* Et quanquàm potētiſſimos cognatos haberet, Henricū VIII. Angliæ regē, & Carolū Imperatorem nūquā tamē regnū ſuū recuperauit; ſed partim in exilio, partim in carceribus, vitā miſerè trāſegit. Deniq; (ne longior ſim) quiſquis regna & imperia iuſtis de cauſis transferri poſſe à veteribus dominis negat, quiſquis Chriſtianis prouincijs neceſſitatē inijcit obediendi ſemper ijs quos ſemel rerum ſummæ præfecerunt; ille non ſolū Chriſtianorū populorū & regū eſt hoſtis atque proditor, iuſtiſſimeq; arguendus vt leſæ maieſtatis humanæ reus; ſed etiā vt apoſtata auerſandus & damnandus ad inferos tanquam totius Chriſtianiſmi & Chriſtianæ fidei inimicus, hoc eſt tanquam diuinam quoque maieſtatem offendens. Nam ſi hoc verum ſit principibus regibus & imperatoribus quos ſemel admiſimus ſemper & ſine exceptione eſſe obediēdum, ſcelerat è ergò fecit reſpub. Chriſtiana quum Cōſtantinopolitanis Imperatorib. officium ſuum neglīgentibus, Occidentis Imperium eorum iuriſdictioni ſubtraxit, illud que Carolo Magno qui Chriſtianam remp. mirabiliter reſtaurauit attribuit. Sceleratè fecit poſteà eadem reſpub. Chriſtiana quū à maiorū virtutibus degenerante Caroli ſtirpe, nouū in Germania Imperatorē creauit, nouiſque legibus Imperiū Germanicū firmauit. Hæc inquam improbè & nefariè ab orbe Chriſtiano geſta ſunt, & Chriſtiani oēs (iuxta politicorum iſtorum philoſophiā) vt prius effœminatis,

Sleid. li. 4.

Ann. domi 1532.

Imperiū ab Oriente in Occidentē hac tranſla tum.

minatis, vel hæreticis, vel tyrannicis Græcorum Imperatoribus, ita poſt Turcis Imperium illud occupantibus obedire debuerunt: & pro Turcarum Domino ſententiam ferre debemus qui hoc ipſo titulo, Orientis & Occidentis ſe vocat Imperatorem, ſeq. iure ſuo fraudatū queritur quod Italiæ & Germaniæ regna ſibi non ſint ſubiecta, quæ olim Conſtātinopolis Imperio cōtinebantur. Hoc verò ſi perabſurdum ſit, deſinant Chriſtiani ius hoc Chriſtianis prouincijs negare, quod illis ſumma ratione cōpetere, tam manifeſto demonſtratur. Sit hoc paradoxū Lutheranorum, & apoſtatarum propriū, qui ſoli vt Turcæ gratificentur (cui ſuā videtur locaſſe operā) & Chriſtianis regibus detrahant, quorū ſunt iurati hoſtes, hanc imperij mutationem improbant, & in priſtino ſtatu manere debuiſſe contendunt, quo ita facillimus Turcæ ad hæc quoque Occidentis regna pateat aditus.

Ar'l Catho'ique. *Magdeb. Cent. i. ca. 1. & 7.*

8 Quòd ſi iam manifeſtum ſit poſſe reſpub. etiam ablatis regum ſuorum diadematis, illiſque penitus regnandi iure priuatis publicę paci conſulere: quātò manifeſtius eſt poſſe eas regibus immoderatè ſeſe efferentibus leges ponere, & eorum voluntati atque mandatis leniter obſiſtēdo publicam tranquillitatem ſancire? Atqui hoc tamen contra iſtos qui regib. tanquā legū dominus omnia tribuunt, quos aiunt, *nulla lege præterquā ſua ſola voluntate teneri*, breuiter nō tam probationis quàm explicationis gratia attingendū eſt. Quid verò huic rei explicādæ aptius eſt, quàm perpetua maiorū praxis & conſuetudo? In Anglia quidem quamdiu illic aliqua reipub. ſpecies ſuperfuit, epiſcopi & proceres, adulatores improbos è regis aula, cōſiliarios malos è ſenatu remouerunt, & viros bonos eorū loco ſubſtituerūt; publicè contributa pecuniæ ſubſidia non regis ærario aut 8.

Sup. fo. 21 *Reges iuſtè armis in ordinē coacti.* *Chr. Ang. in Rich. 2.*

 Theſau-

Theſaurario, ſed certis hominibus Parlamentari cõuentu deſignatis perſoluerunt; regi veteres patriæ leges & libertates perfringenti heroicè reſtiterunt, & conſtanter eum contra æquum bonumque & iuſiurandum ſuum facere monuerunt, quumque monitores contemneret, exercitus contraxerunt, & armis leges patriæ tutati ſunt. Quo in genere commemorabile eſt ad omnẽ poſteritatem exemplũ Iohannis regis, à quo quum proceres petijſſent vt ſincerè confirmaret illis *antiquas patriæ leges & libertates* quemadmodum regno inauguratus iurauerat, iſque eas ad ſe tranſmiſſas accuratè & ſingulatim perlegens cum iracundia reſpondiſſet, *ſe non magis velle aut poſſe eas ratas habere quàm diadema regni ſui tradere*, proceresque contrà retuliſſent, ſeſe eum bello ſempiterno perſecuturos donec ijs confirmandis iuramento ſuo ſatisfeciſſet, emiſſiſque in omnes regni partes edictis belli huius cauſas veras expoſuiſſent; mox nõ ſolùm omnes per regnum magiſtratus qui regio nomine publica munia curabant ab officijs ſuis exequendis deſtiterunt, ſed etiam omnes regis famuli domeſtici eum deſeruerunt & ad proceres aduolarunt adeò vt ex toto comitatu ſeptentatum equites eum aſſectarentur. Quare perlibenter poſtulatis aſſenſit, eaſque interpoſuit fidei ſuæ præſtãdæ cautiones quas ipſi proceres deſiderarunt.

Sleid. l. 4. Anglorum virtus in frenando rege Iohãne, An. 1216 Annal. Angl. in Iohanne.

In Francia vniuerſum regnũ clamat contra hanc proditoriam ſententiam, qua regni eius ſtatus vniuerſus ſurſum deorſum vertitur. Nunquid enim reges Galli legibus ſunt ſuperiores, & quod illi pro regia authoritate fieri mandauerint, id eſt à ſubditis ſine exceptione exequendum? Perduelles ergo fuerunt eorum maiores, omnes qui Caroli VI. ſententiæ omnibus cum circunſtantijs quæ ad eius põdus grauiſſimæ excogitari poterant latæ, & iuramento

Galli legitime reſtiterunt ſuo regi.

regis

regis,& reginæ; multorumque procerũ ſancitæ ſeſe oppoſuerunt, & bello etiam ad multos annos cõtinuato eam tandẽ effecerunt irritam. Tradidit nimirum rex ille filiã ſuã Catharinã Henrico V. Anglorũ regi in vxorẽ,ea adiecta conditione vt Anglus ei defuncto in regno galliæ ſuccederet; id quod rex Carol' iuramẽto ſuo ſanctiſſimè cõfirmauit, ſuiſq. ſubditis Gallis vt idẽ facerent ſeueriſſimè edixit.& primus Galliæ par *Dux Burgundiæ Philippus ad ſancta Dei Euangelia dño Henrico regi Angliæ Franciæq, Regenti pro Galliæ rege iurauit, quòd Henrico regi fideliter eſſet obediturus, nec aliũ quàm* Henricum *& eius hæredes pro ſupremo Franciæ rege habiturus aut regnare paſſurus.* Hæc rex Carolus & per ſe & per alios ſuo nomine iurauit,& firma atque inuiolata ſeruari præcepit. Vnde fit vt Galli regis ſui voluntati ſeſe non ſubmittant? cur Elizabethã Angliæ ſuam principẽ nõ adorant? Quia nimirũ regi ſuperior fuit in eo regno vel lex vel conſuetudo,cui regis ipſius voluntas ſubijcienda erat,& contra quam nihilo magis poterat quicquã ſtatuere,quàm populis extra regnũ galliæ in Africa vel Aſia agentibus leges ſcribere. Vt enim populus legibus obligandus, in eius qui legem iubet debet eſſe iuriſdictiõe: ſic materia de qua fertur lex non debet poteſtatis eius qui legem cõdit terminos excedere. lex autem vel conſuetudo Salica quæ vocatur, etiamſi nõ ſit fortaſſe tantæ antiquitatis quã multi volunt,ſed longè recentior; tamen quia non parua temporis præſcriptione in mores eius regni inueterauerat,& publicis ordinũ Comitijs ſub Philippo Valeſio iam anteà ſtabilita fuerat, nõ erat in poteſtate regis eam reſcindere.& ſi fuiſſet,probabile eſt & Philippũ Longũ,& Carolũ pulchrũ,& Ludouicũ duodecimũ qui ſolas filias habuerũt, voluiſſe filiab. regnũ ſuũ dotale relinquere. Graues aliquando in-

Carolus 6.

Chro. Ang in Hnr. 5. Belfor. in annal, li. 5. ca. 80. an. 1420.

Hailan. de l'eſtat de Fran li. 2.

Belforeſt vbi ſup. in Phil. Valeſ. li. 5. ca. 1. vide reſpõſ. Gallorũ ad Orat. Edouardi 3. Angl. regis apud Paul. Æmil. l. 8 in Carolo 4 Pulchro rege 48.

do inciderunt Gallis difficultates, vt quum rex bello fuiſſet captus, quod contigit Iohanni in bello Pictauienſi contra Anglos, à quibus in Angliam abductus eſt: vel quum rex decedens filios reliquit aut impuberes aut etiam poſthumos, quod aliquando vſuuenit; vel quum rex in grauiorem aliquam mẽtis vel corporis ægritudinẽ incidit, vt publicis muneribus non ſit idoneus. His difficillimis temporib. quis clauum reipub. tractare poteſt, ſine Ordinum intercedente cõſilio & iudicio, à quibus primò reip. forma & deſcriptio originem ſuam traxit. Carolo

Pa. Æmil. lib. 9.

quinto hæres fuit Carolus ſextus tredecim annos natus. ſtatim *regni optimates proceresſque Lutetiam conuenere, eorumq; authoritate effectum eſt vt is rex ſacraretur, coronareturq;, in eius verbũ iuraretur, res militares ciuilesſq; eius nomine adminiſtrarentur, eius ſigno literarum diplomatumq; fides conſtaret. Dux Burgundiæ patruus ac Borbonius auunculus pupillos educandos curarent. Dux Andium patruorũ maximus natu Rector Franciæ diceretur, maxima quaque de re ad ſanctius procerum concilium referret, ipſeq. ſententias rogaret. Hac ratione & regi ſua dignitas ſeruari, & forma regni conſilio optimatum temperatiinſtitui, & ſuprema ſapientis regis voluntas rata haberi viſa.* Non ergo ſolus rex aut qui eſt è ſanguine regio regi proximus, ſemper & omnibus temporibus; ſed generale reipub Conciliũ de regno, & quemadmodum regnum adminiſtrari debeat præſcribit. Incidit poſtea idẽ rex Carolus in phrænesim, vel neſcio quã

Idem li. 10

mentis alienationem, vt regno gubernando nõ ſufficeret. *Mox Lutetiæ conuentus de ſumma rerum adminiſtranda habitus, vbi Dux Aurelianenſis frater regni procurationem vt proximus gradu ſibi petebat.* Æquiſſima poſtulatio, ſi è ſolius ſanguinis gradu proximo ſumma regni penderet. At quia meliori fundamento regnum nitebatur, *denegata eſt iuuentæ tanta rerũ moles;*

patruis

patruis ætate & prudentia maturioribus *arbitrium rerum demandatum*. & quanquam dux Aurelianenſis vrgeret ſe eſſe in regni ſucceſſione proximum, fratremque regem quum ad ſaniorem mentem rediẽrat ſibi regimen commiſiſſe, Optimates nihilo minus orarunt vt ne onus illud in ſe ſumeret, ſed alijs ad illud ferendum robuſtioribus permitteret. *Quanquam enim fuerat is in regia ſtirpe princeps, ad quem rege ſine liberis decedente regium diadema deſcenderet; tamen quoad regni gubernationem, de ea rex quum eſſet emotæ mentis non poterat diſponere, ſed hoc in* Ordinum *voluntate & arbitrio erat poſitum.* Quare Aurelianenſi moleſtiſſimè ferente, regni procuratio Burgundiæ & Biturigum Ducibus eſt demandata. Carolo octauo impubere, mortuus eſt eius pater Ludouicus vndecimus, & quos videbatur tutores filij teſtamento ſuo deſignauerat. *Cæterum ſtatim frequentiſſimus liberque Turonibus conuentus habitus eſt*, quem ſuperior rex ita conuocare ſolebat, vt nemo intereſſet qui à regis ſententia diſſideret. *Huc vndique concurſum, ac voces ſolutæ metu fuere ac plenæ expoſtulationum. Nobilitas, plebs, ſacerdotium, ſuas quiſque miſerias ordo deplorabat, & quæ à ſuperiore rege contra inſtituta maiorum onera iniuncta fuiſſent. Quoad ſummã reipub. gubernandæ, in cõuentu decretum, vt Anna ſoror regis curã corporis gereret. ſanctius Concilium ex delectis* XII. *conſtaret proceribus, de quorum ſententia omnia, ſed regis nomine præſcriptioneque gererentur. Ioannes dux Borbonij* Magiſter *equitum dictus.* Sic conuentus Ordinum; quanquàm Ludouicus pater teſtamento longè aliter diſpoſuerat. Nam quod Cominæus annotat, *principes ac reliquos ordines propter nimiam patris acerbitatem cogitaſſe filium Carolum regem non admittere, ſed alium regem conſtituere, vel ita ſaltem coercere illum vt ne regiam obtineret poteſtatem*, hoc quanquam indicat eos non putaſſe ſe

Belforeſt lib. 5. ca. 64. fol. 109.

Carolus 8.

Paulus Æmil. lib. 10. in Carolo rege. 35. anno. 1485.

Cominæus Commentar. lib. 10.

adeo inuicta & inexorabili neceſſitate deuinctos ad defuncti regis hæredem, vt nulla occaſione poſſent alium publicæ rei commodiorem regem aſciſcere, tamen quia ipſi *Ordines mitigati tandem fidem & iuſiurandum ex more Carolo dederunt*, libens prætermitto. Neque hæc in eum finem dico, quaſi regnum vel Gallicanum vel Anglicanum, aut aliud quodcunq. velim aut cenſeam eſſe Ariſtocraticũ, multo minus Democraticũ, quando ſupremam rerum poteſtatem a repub. ad regem tranſlatam eſſe non dubito. Sed tamen ſi quando per regis intolerabilem ignauiam, vel improbitatem, vel ſtultitiam, vel conſiliariorum nequitiam, reſpub. ruinam minatur, aut magnum aliquod ei detrimentum imminet, in his anguſtijs ipſam rempub. eiuſque ordines poſſe & debere rebus communibus proſpicere defendo, & quiſquis reipub. naturam rectè cõſiderat, mecũ non inuitus fatebitur. Ad quos enim magis ſpectat ciuitatis turbulentæ ordinatio, quàm ad eos à quibus fluxit eius prima inſtitutio? aut quos probabile eſt velle maiori ſolicitudine in eam curam incumbere, quàm quorum vita vel mors, proſperitas vel vltima internecio in eius ruina vertitur? aut vbi prudentius de iſtis arduis negotijs poteſt deliberari, quàm vbi totius reipub. ſumma in vnam quaſi epitomen contracta eſt? Vbi membrorum omnium virtus, ad totius corporis ſanitatem ſeſe quàm maximè intendit; vbi acutiſſimi è populo indagant quid ſit futurum omnibus vtile, fortiſſimi è nobilitate exquirunt quid ſit tutum, honorificum, & glorioſum; vbi epiſcopi prouident, vt cum reipub. bono religio quoque chriſtiana promoueatur; omnes denique vno animo, & populi vtilitates, & procerum dignitatem, & epiſcoporum pacem, & religionis incrementum, & reipub. totius ſalutem,

ſalutem, gloriā, tanquillitatē, acri ſtudio, & diligenti omnium conſiliorum cōparatione ponderant, per ueſtigāt, examināt. Pleni ſunt annales Galliæ, plenæ ſunt hiſtoriæ Anglicæ, Polonicæ Germanicæque iſtiuſmodi præclaris monumentis, neque ea quicquā regiæ maieſtatis amplitudini detrahūt, ſed cōtrà efficiunt vt rex ſecuriùs & glorioſiùs regnet, eique promptius & propenſius à ſubditis obediatur.

9 Nam quod ab iiſdem regum immodicis præconibus initio ſumitur, *omnia regum eſſe dominio, ſubditorum vſu; regum omnia eſſe proprietate, ſubditorum poſſeſſione*; hoc tam peruerſum eſt & barbarum, vt neſcio quid dici poſſit publicis reb: pernicioſius. Sanè ſi naturam, ſi ius gentium, ſi Chriſtianas reſpub. carùmque conſuetudines aduertimus, planè eſt abominandum & execrabile. Equidem priuatorum bona omnia eſſe aliquo mòdo reipub. eiuſque vſibus debere inſeruire, ad cuius ſalutem ſingulorum hominum vitam, ipſorùmque etiam principum par eſt impendere; hoc à ratione non abhorret. At verò regem eſſe omnium in ſuo regno proprietarium, poſſeſſorem, & dominum, neſcio an quis vnquam ſanæ mentis aſſeuerauit. Perinde quidem eſt ac ſi Chriſtianas reſpub. ex ſolis mancipijs componeret, quod idem valet, ac ſi eas nihil à beſtijs diſtingueret. Eſt enim (vt inquit philoſophus) bos aut aſinus pauperi agricolæ pro ſeruo. & quanquam ſeruus rationis ſit compos, beſtia expers; tamen quoad ciuilem ſocietatem, quum & mancipiū & beſtia quicquid ſint domini ſint, quicquid operantur, operantur ad ſolius domini commodum, ipſis nihil cedit niſi quantum corporibus nutriendis ſufficit, nihil ſibi acquirunt dominio, nihil poſſeſſione, nihil proprietate, ſed tantùm vſu & fructu; in hoc vtriuſque & bouis & mancipij par eſt

9.

Sup. fo. 21.

Rex perabſurde dicitur rerum omnium in ſuo regno proprie dominus.

Vide Gerſonem in regulis moralibus numero 24.

Ariſt. Polit. lib. 1. ca. 3.

par eſt ratio; ideoque qui ita ciues in ciuitate deſcribit, eos à beſtijs nihil prorſus diſcriminat. Et quis ignorat quòd vel prima rerum omnium parens natura, vel certè ius gentium ex ipſis naturæ principijs hauſtum rerum proprietatem induxit? Sic enim diſtribuũtur quoad dominium & proprietatem quęcunque ſunt, *vt alia ſint naturali iure communia omnium, quædam publica, quædam vniuerſitatis, quædam nullius, pleraque ſingulorum, quæ ex varijs cauſis cuique acquiruntur*. At iſta effuſa regij ſplendoris exaggeratio naturale hoc ius euertit; & pro diuiſione rerum naturæ congruenti, confuſionem naturæ contrariam inducit, neque patitur alia eſſe *publica*, alia *vniuerſitatis*, quædam *nullius*, plæraque *ſingulorum*: ſed leoninam ſtatuens ſocietatem, quæ *publica*, quæ *vniuerſitatis*, quæ *nullius*, quæ *ſingulorum*, ea vniuerſa & ſingula ad regem dominum & poſſeſſorem *reuocat*.

Inſtitut. Iuſtinia. lib. 2. tit. 1.

3. Reg. 21. Et quàm iniquè à prophetis Dei accuſantur Iezabel & Achab, quòd à Nabotho vineam ſuam eripuerint, ſi Achab rex fuerit omnium Nabothi bonorum propriè dominus & poſſeſſor? Multo certè magis illius clementia & largitas erat predicanda, qui quum optimo iure vineas, agros, fundos, domos, ipſamque domeſticam ſupellectilem potuerit auferre, quando eorum omnium dominium & propietas penes regem Achabum erat, vna tamen vinea contentus reliqua omnia liberaliter ei vtenda fruenda conceſſit; Naboth autem capitale ſupplicium ter & amplius eſt promeritus, qui regi & domino negauit illud, cuius Achabus regio iure erat proprietarius & poſſeſſor.

Sed vide mihi Chriſtiane lector, quàm incredibiliter politici iſti in Chriſtianorum politia aberrent, qui Chriſtianas reſpub. nec primoribus labris videntur attigiſſe, quas penitus inuertunt, & pro certa

veritate perſpicuam falſitatem legentibus obtrudunt. Tantum enim abeſt à vero regem eſſe rerum omnium propriè Dominum, populum autem & proceres vſufructuarios; vt contrà potius veriſſimum ſit, illos eſſe rerum ſuarum dominos, quum rex regalium opum tantum ſit adminiſter & diſpenſator, ideoque & illi multo liberius ſua poſſunt vendere, diſtrahere, alienare, quàm rex patrimonium & theſaurum regium: eo quòd verè iſtius nihil ſit quàm œconomus ad populi totius vtilitatem. Vnde & quæ in Parlamētis, vel generalibus Comitijs Galliæ, Angliæ, Hiſpaniæ, pecunia regi tribuuntur aliquando, nō imperantur ſed impetrantur, nec auferuntur tanquam iure dominij debitæ, ſed condonantur voluntate Ordinum liberè, ideoque & blandioribus vocabulis nuncupantur, Subſidij, Subuentionis, Auxiliorum, Muneris, Beneuolentiæ, ipſo nomine declarante fontem & cauſam ex qua manat eiuſmodi liberalitas. Et in Anglia quotieſcunque Eccleſiaſticus ordo in Parlamento tale aliquod ſubſidium regi Anglicano decernit, in ſolenni inſtrumento donationem eam complectente verbatim perſcribunt, ſe *pro quibuſdam magnis arduis & vrgentibus cauſis, quoddam vltraneum, ſpontaneum, & voluntarium ſubſidium vnanimi aſſenſu & conſenſu, regiæ munificentiæ dare.* Et quoties in Anglicanis hiſtorijs occurrit regi vehementiſſimè flagitanti, ſubſidia huiuſmodi fuiſſe pernegata? Henricus tertius indicto Parlamento valde inſtabat vt ad reſarciendos maximos ſumptus, quos nuper fecerat, certa pecuniæ vis ei ab Ordinibus regni perſolueretur. At illi liberè notarunt eum *auaritiæ, ingratitudinis, & fractæ fidei, quòd non ita pridem multa ab eis obtinuerat, & propterea multa quoque eis promiſerat, nec quicquam tamen fere præſtiterat, & quòd omnia pene*

Proceres magis ſuorum fundorum domini quam rex patrimonij regalis.

Rex propriè & ſua ſola authoritate in bona ſubditorum nihil habet iuris.

Anno 1248.

Hollinſ. in hiſtor. Anglicana. Henrice 3. pa. 719.

nia pene regni bona in aulicos ſuos & eos ſepenumero peregrinos effundebat. Rex quum nihil proficeret, manſuetiſſimè agens & ea errata ſe deinceps correcturum pollicitus, Parlamentum ad aliquot dies prorogat, putans tandem eos velle aliquid de ſeueritate remittere. Sed nec hic conatus quicquam ei profuit; Ordines enim eundem animum retinuerunt, atque ita ſine eo quem ſperauerat fructu Parlamentum diſſolutum eſt. Aliàs vbi in vulgus emiſiſſet, ſe in Iudæam contra Turcas cum exercitu

anno 1252 *Vbi ſupra pag. 730.* profecturum, indixit Londini Parlamentum, & à magnifico conuiuio auſpicatus eſt, deinde verò ad pecuniarum ſubſidium flagitandum perrexit. At epiſcopi quibus iam olim innotuerant regis in effundenda pecunia mores, ſe nihil tribuere poſſe reſponderunt, & propter alias certas cauſas, & nominatim quòd Archiepiſcopus Cantuarienſis abeſſet, cuius in eiuſmodi ſubſidijs dandis vel negandis primariæ eſſent partes, & à quo reliquus eccleſiaſticorum ordo erat dirigendus. Hac ſpe fruſtratus rex ſingulos epiſcopos ſeorſum prenſabat, eoſque ad ſuis neceſſitatibus ſuccurrēdum hortabatur, a quibus quum nihil obtineret, eadem via proceres aggreſſus eſt, illiſque expoſuit in quantis anguſtijs eſſent res Gaſconiæ, quæ non niſi multis & copijs & pecunijs poſſent ſuſtineri &c, ſed nec ab illis quicquā magis quam ab epiſcopis potuit elicere. Aliàs

Ibid fo. 707. quidem multo labore pecunias extorſit ab eis, ſed ea conditione, vt quatuor è nobilitate deſignati, pecunijs diſpenſandis præeſſent, nec ſine eorum præſentia & cōſilio aliquid expenderetur, & ſi iſtorum quatuor aliquis interiret, alius à parlamento nominatus in eius locum ſuccederet. Et iſta quidem in hiſtorijs & parlamētis Anglicanis non ſunt rara, tum nimirum quum regis inconſiderata in

ſumpti-

ſumptibus faciendis profuſio proceribus & epiſcopis fuit perſpecta. Quoad Hiſpaniam vero, & indigenis & exteris quoque notiſſimum eſt, quod & ſi *Hiſpani in omnibus honeſtis regi ſuo valdè obediant, tamen niſi fortaſſe ex mera gratuita beneuolentia, nihil pendunt præter ſubſidia & vectigalia antiquis temporibus præſcripta. Si tamen extraordinariæ pecuniæ vi opus ſit ad bellum gerendum contra Turcas, Mauros, hæreticos & ſimiles, ſponte tributa conferunt ipſi etiam Eccleſiaſtici*; at ex neceſſitate, tanquam ex officio & obligatione, nihil perſoluunt vel laici & ex infima fæce ruſtici. In Gallijs idem eſſe jus eandem conſuetudinem, facilè confirmatur. In conuentu ſiquidem Turonenſi ſub Carolo octauo ordines perſpicuè regi teſtantur, *Vetuſtas regni Gallicani leges requirere vt reditus annui regi à repub. attributi, in regis & regni negotijs expediendis inſumantur: mulctæ pecuniariæ & aduenarum morientium bona tribuantur eleemoſinis pauperum: ſubſidia collecta à populo conferantur ad militares & bellicos ſumptus.* Quòd ſi pecuniæ aliter diſſipentur & a regibus effuſa liberalitate adulatoribus vel improbis hominibus (vti ſæpe fit) condonētur, eas largitiones irritas eſſe & reuocari debere Ordines illi decreuerunt. & quia Ludouicus 11. Caroli pater, princeps alioqui valdè prudens & callidus indignis hominibus eo in genere nimium indulſerat, *omnes eius donationes ſuperfluæ & regio patrimonio damnoſæ, reſciſſæ ſunt & applicatæ fiſco, & multi pecuniam quam receperant & conſumpſerant coacti ſunt reſtituere.* Ita quòd de Carolo ſexto regios theſauros nimis largiter profundente traditur, ærarij publici *præfectos, quũ rationes pecuniariæ in fiſcum referrētur, eas magna ex parte induxiſſe, tabelliſq; quibus nomina munera que ab eo data cõtinebantur hæc verba ſubſcribere ſolitos,* IMMODICE DATVM, ET REPETATVR: id in hoc

Thenet Coſmog. lib. 13. ca. 4.

Anno 1485. Belforeſt. lib. 5. ca. 151.

Regum donationes immodicæ reuocantur & fiunt irritæ.

Ib. & ca. 150.

Æmilius lib. 9.

in hoc celebri conuentu omnes Galliæ ordines & dixerunt & præſtiterunt. Idemque in Anglicano regno non ſemel factum eſt: nimirum vt caſtra, fundi, prædia, regali munificentia aulicis nihil tale promeritis donata, parlamentari anthoritate eiſdem ablata, rurſum regali Coronæ adiungerentur. Quæ omnia manifeſto conuincunt regem regalis patrimonii & ærarii eſſe procuratorem, diſpenſatorem, œconomum, non dominum, non poſſeſſorem, non proprietarium; falſiſſimũque eſſe quod ab iſtis pſeudopoliticis & politicorum nomine indignis vſurpatur, omnia quæ ſunt in regno, regum eſſe *proprietate & dominio.* Cuius rei probandæ varia & pulcherrima Annales Francici ſuppeditant exempla, ſed ego breuitatis cauſa vno & altero, quod non ita pridem geſtum eſt hoc totum definiam. Memoria patrum noſtrorũ in bello Papienſi Franciſcus eius nominis primus captus eſt ab exercitu Caroli quinti Imperatoris, ab eoque inter cæteras pacis conditiones adactus ad Burgundiæ Ducatum a Gallicani regni ſubiectione abſtractum Imperatori reſtituendum. Illum ſiquidem Ludouicus vndecimus ante non multos annos Mariæ Cæſaris auiæ eripuerat & cum totius regni conſenſu Gallicanæ Coronæ adiecerat. Franciſcus quia alia conditione libertatem ſuam obtinere non potuit, aſſenſit & iurauit. Quis fuit non dicam Gallorum, ſed vel exterorum, qui non iudicaret pacem hac conditione factam, ſtatim irritam euaſuram? Quid ita? quia Franciſcus id ſe facturum receperat, quod in eius poteſtate non erat. Iſque quum liber ab Imperatore Baionæ in Gallia ſiſteretur, tumque a miniſtris Imperatoris vrgeretur vt pacta & conuenta de quibus anteà Madritij in Hiſpania tranſegerant cõfirmaret, planè &, quod verum erat reſpondit, *ſe Burgun-*

Parlam. Henrici 6. an. 33.

Omnia regis Galli iuramenta ſunt irrita, quæ primo iuramento quod in regno adeundo Rhemis ſuſcepit ſunt aliquo modo contraria.

Burgundiam ſine Burgundorum & Ordinum Galliæ aſſenſu Imperatori tribuere non poſſe : ſed quod aliquoties in Hiſpania Imperatori dixerat, & ipſe Imperator ſcire poterat, & quod alijs quoque regnis commune erat, id ſe nunc repetere, nempe minimè in Galliæ regis poteſtate eſſe, abſque regni Ordinum conſenſu ſe obligare ad alienandum quicquam ex ijs quæ ad regni corpus & (vt dicitur) ad Coronam Gallicanam ſpectabant. Iuramentum Rhemis quum reges tanta cum ceremonia, & cæleſti oleo conſecrantur datum, quo ſe regni patrimonium non imminuturos ſpondent, antiquius eſſe iuramento quod ipſe nuper Madritij fecerat : ideoque hoc poſterius contra illud prius in quo ius regium fundatum erat nihil valere. Ita reſpondit Franciſcus primus Gallorum rex, eiuſque reſponſum cæteri Chriſtianæ reipublicæ principes, & ipſe quoque Romanus Pontifex comprobauit. Idemque Galli omnes denunciarunt Henrico quinto Angliæ regi poſtulanti à Galliæ rege inter alias pacis conditiones, vt Aquitania & Normannia quemadmodum olim à Galliæ Corona auulſæ rege Anglico addicerentur. Reſpondit enim *Galliæ Concilium, iura Coronæ & nobilitatis Gallicanæ hoc non permittere. A regno ſiquidem Gallicano rex prouincias eas nec debet, nec poteſt ſeperare ſine manifeſto periurio; vtpotè qui in regem vnctus & coronatus iurauit ea tueri & defendere. Præterea hoc eſt contra ius & libertatem ſubditorum, qui iurarunt obedientiam nō regibus Angliæ ſed Galliæ.* Nec ergo rex Galliæ nec aliusquiſquam in quacunque republica Chriſtiana rex, vel regalium fundorum, multo minus aliorum, nec prouinciarum quas maiores ipſius bello ſubegerunt propriè eſt dominus nec vllam regni partem pro ſuo vnius arbitratu poteſt alienare.

Guicciar. lib. 17. in initio.
Belfor, hiſtor. lib. 6. ca. 36.
Bellai. li. 3. comment.
Belforeſt. li. 5. ca. 71.

Cuius item rei hoc eſt alterum, nec minus euidens

Regalis patrimonij rex non eſt propriè dominus ſed populus

dens exemplum atque demonſtratio. Recentibus iſtis Hugonotarum bellis attriti ſuperiores reges magnum æs alienum contraxerant. Vt debitum illud diſſolueret qui nuper dominatus eſt Henricus Valeſius, volebat partem aliquam regalis patrimonij diuendere; idque vt ſibi liceret in primis Comitijs Bleſenſibus per Secretarium enixè poſtulabat. At interceſſit populus, & *præfinitè ſententiam tulit nolle ſe vnquam conſentire, vt rex patrimonij illius particulam aliquam perpetuo alienaret*. Inſtabat Secretarius, & rationes varias cur id commodè fieret afferebat. At illi contrà opponebant, regem etiamſi maximè *cuperet non poſſe tamen id facere. Pertinere ſiquidem ad regem, patrimonij eius* non ſimplicem poſſeſſionem & dominium, *ſed vſum fructum tantummodo; ideoque quicquid ex eius reditibus ordinarijs, regi eiuſque miniſtrorum conuenienti ſuſtentationi ſupereſſet, id totum in reipub. vſus eſſe conſeruandum. Primarium ſiquidem & intrinſecum patrimonij eius ius atque proprietatem in populo manere, eamque ob cauſam ipſi quidem qui à populo ad hunc conuentum delegati fuerant, ratam habere poterant perpetuam patrimonij eius alienationem, ſi quidem prouinciæ expreſſam eis facultatem ea de re contuliſſent. Aliter enim nec ipſi quidem etiamſi populi vice adeſſent, eiuſque perſonam repreſentarent, poſſent hoc largiri.* Atqui iſtis non contentus regius procurator, *fatebatur quidem leges regni hoc velle, illiſque penitus interdictam fuiſſe talem venditionem; ſed tamen eiuſmodi leges omnes eſſe ex æquo & bono interpretandas, & neceſſitatem qualis iam ingruebat, eſſe legibus illis perpetuo ſuperiorem. Quumque iam ageretur de populi ſalute & reipublicæ totius incolumitate, legibus aliis quibuſcunque anteponendam eſſe legem illam duodecim tabularum:* SALVS POPVLI SVPREMA LEX ESTO: *reliquas autem leges quæ ad Statum conſeruandũ ſcriptæ*

Hiſtoire de France par M. TIGVIER lib. 13. ca. 16. & LAVAL Hiſtoire des troubles lib. 24. an. 1577.

Fend & propr. 16.

ſcriptæ ſunt, ita commode ſemper debere exponi, ne ad eius perniciem verterentur. Quumque hoc tempore pars vna venderetur vt reliquum ab hoſtili vaſtitate & direptione defenderetur, talis venditio non tam vocanda erat alienatio partis quàm conſeruatio totius. Quam ob rem vehementer inſtabat vt vel ipſi regiæ voluntati aſſentirent, vel alias inirent rationes quibus bellum quod neceſſariò ſuſcipiendum erat gereretur. Egregia quidem oratio, & in ſpeciem valde probabilis, ſuperflua tamen, imò contra regis maieſtatem, & ſimpliciter proditoria, ſi rex legibus omnibus ſolutus *ſuæ vnius voluntatis* lege teneretur; & valde iniurioſa, ſi non ſolùm fundi regij, ſed aliorũ quoque & fundi & bona quæcunque, regum ſint *poſſeſſione, proprietate, dominio*; & qui hoc in conuẽtu ſubmiſſus eſt regiæ cauſæ actor & propugnator, erat potius illius proditor & præuaricator, quĩ quum regiæ voluntatis optimè fuiſſet conſcius, in ea tamen fatetur non ſatis fuiſſe ad hoc conficiendum momenti & roboris, niſi expreſſa populi ſuffragatio accederet, maximè autem quum adeo luculenter profiteatur quod eſt veriſſimum, in repub. gubernanda, non regis *ſed populi ſalutem ſupremam eſſe legem*, ad quam aliæ leges omnes ſunt referendæ, & ex qua aliæ leges oẽs ſunt interpretãdæ. Et quis nõ arbitraretur debuiſſe hoc legis poſtulatũ à populo facillime probari, quo veriſimile erat ipſos à Subſidijs & tributis fore multò magis deonerandos: Si enim rex quod requirebat, trecenta millia librarũ annuarum auctionatus eſſet; quantum inde conflaſſet pecuniæ ad grauiſſimos domi foriſque ſumptus faciendos? ex quo probabile erat magnũ populi alleuamentum fuiſſe conſecuturum. Nequaquamen his rationibus permotus eſt populus vt in regis ſententiam concederet, *ſed orabant procuratore, vt rationibus quas ante propoſuerant acquieſceret.* Sup. ſo. 21.

 Fuiſſe

fuiſſe olim difficiliora reipub. tempora. quum Ioannes rex prælio Pictauienſi captus in Angliam fuiſſet abductus: neque tamen vel tum ad hæc extrema remedia fuiſſe decurſum. Deinde eam venditione (vti dictum eſt) legibus regni prohiberi. Tertio alias ſuppetere pecuniæ comparandæ rationes, & ad extremum etiam ſi multo maior neceſſitas immineret, quum tamen prouinciæ à quibus in hunc conuentum delegati fuerant, huius rei poteſtatem eis non feciſſent, quod neceſſarium erat, ſine eo ipſi nihil volebant nec poterant conſtituere. Et hæc quidem deliberationis ſumma fuit, in eaque perſeueratum eſt, etiamſi tot ſuppeterent contrariæ rationes, etiamſi qui pro rege agebat vir ſanè prudentiſſimus omnes intenderet ingenij neruos vt regi ſuam probaret operam: & rex etiam quòd tam æquabile poſtulatum ipſi negatum fuiſſet, non mediocriter offenderetur. Mitto alia vt quod *nec duos aureorum milliones* (exiguam ex ampliſſimo Galliæ regno colligendam ſummam) ad ſuſtinendos præſentis belli ſumptus voluerunt concedere, eandem vrgentes ſui defenſionem, quia prouinciæ ea de re nihil ipſis præcepiſſent. Si tamen extrema neceſſitas ingrueret, preſcribunt modum pecuniæ comparandæ: nimirum vt omnes Galliæ ciuitates & ſocietates, ſuorum redituum *certam partem ad publicos vſus penderent, ita tamen vt a viduarum & pupillorum bonis abſtineretur.* Quæ omnia clariſſimè demonſtrant, perabſurdè & nimis falſo dici quòd omnia ſubditorum bona, *proprietate & dominio* ad regem pertinent, eoſque nefariè reipub. formam corrumpere, nimiumque de ea iudicare præpoſterè qui ita eam abijciunt & extenuant, regiſque potentiam ſupra omnem modum amplificant atque exaggerant: quod non eſt quidem magis reipub. quàm regibus pernitioſum, quorũ hac confuſionè planè vel omnino tollitur, vel plurimũ enerua-

M. Beluerc.

Ibi. cq. 14.

Cap. 16.

eneruatur authoritas: quæ vt ſumma eſt & ſingularis quadiu legitima eſt legũque norma dirigitur: ita vel nulla eſt vel certè perinfirma eſt, quum legũ publicarũ cãcellos & præſcripta egreditur, a quibus ad reges vt populis imperent authoritas deriuatur.

10 Quòd verò aliqui refellere cogitant hæc omnia vnico Samuelis verbo quo propheta ille prænunciat *regis ius fore*, vt bona & poſſeſſiones ſubditorum pro ſua libidine auferat, id merè ſophiſticum eſt; & ex ipſo hiſtoriæ argumento ſerieque, & narrationis circunſtantijs, friuolum eſſe nullo negotio oſtenditur. Iudæi faſtidientes regimen quale Deus ipſis poſuerat, & ſtultè ſplendorem regium mirantes, regem poſtulant *qualem habebant vniuerſæ nationes* finitimæ Egyptij, Syri, Perſæ, quorum imperia fuiſſe verè tyrannica philoſophi ſapientiſſimi annotarunt. Deus iratus hoc eorum deſiderium acriter redarguit. *Neque enim* (inquid ad Samuelem) *te abiecerunt ſed me, ne regnem ſuper eos. iuxta reliqua opera quæ fecerũt à die liberationis eorum ex Ægypto, & ſicut olim me dereliquerunt, ſic nunc etiam in eadem amentia progrediuntur.* Vt autem ab hac temeritate eos auerteret Deus, iubet Samuelem prænunciare eis quid ſub regũ dominatu ſit eis euenturũ, *& quantum malorum ſibi vltro aſ ſcant*: Hoc (inquit) modo reges futuri, aliorum Ægypti, Perſiæ, Syriæque regum more vos tractabunt. *filios veſtros à vobis abſtrahent, eoſque alios aurigas ſibi facient, alios equites & ſatellites, curſores, agrorum ſuorum villicos, aratores, & vinearum foſſores filias quoque veſtras facient ſibi vnguentarias, & culinarias, & ad alia miniſteria compellent: quæ omnia illa neceſſariò verberum formidine obibunt. Poſſeſſiones etiam veſtras, agros, vineas, & oliueta optima vobis ablata, eunuchis, & pecorum veſtrorum greges ſatellitibus ſuis largientur. Et* (*vt breuiter dicam*) *ſeruietis vnà cum omnibus veſtris*

10.

1. Reg. 8. 9.

Obiectio de infinita Regum potentia ex verbis Samuelis. Soluitur.

Ariſt. polit. lib. 5. ca. 11.

1. Reg. 8. Ioſeph. Antiq. lib. 6. ca. 4.

veſtris regi, non ſecus ac domeſtici eius famuli, nec quicquam eſt quod non compellent vos facere mancipiorum more quæ pecunia perantur. Hoc enim eſt regibus iſtis vſitatum *ius*, hic *mos*, hæc *conſuetudo* (id enim ſignificat verbum prophetæ) ſic reges Ægypti populum ſuum ad inſanas illas Pyramidum ſubſtructiones compulerunt, vt illi laboribus perpetuis oppreſſi & pecunijs exhauſti, de libertate ſua nunquam cogitarent. Sic reges Perſarum & Medorum ſuis eunuchis & concubinis integras ciuitates donare conſueuerunt. Sic hodierno die Turcarum Imperator poſſeſſiones, liberos, vxores, vitam ſubditorum ad ſuam voluntatem eripit, & derepentè ampliſſimos Baſſas, ad extremam miſeriam & ſæpenumero ad mortem ſibi ipſis inferendam (vt nuper Cypri victorem Muſtapham) cogit. *Hæc vos patiemini, & tum pœnitentia adducti ſupplices Dei miſericordiam implorabitis vt vos à regibus cito liberet: ſed ille vos repellet & ſinet vos dare pœnas inconſultæ temeritatis.* Hæc propheta eis comminatur. & quid euidentius eſt quàm hæc omnia eſſe merè tyrannica? & quid puerilius eſt quàm in vnius verbi ambiguitate contra manifeſtam ſententiam inſiſtere? Nam quid aliud reprehendit propheta in Achabo vineam Nabothi tollente, quàm quod hìc regis *ius* eſſe aſſeritur? Quod ſi verè & ſimpliciter *ius* eſſe defenditur, improbè ergo Naboth negauit Achabo vineam ſuam. nefariè & proditoriè Elias Achabum reprehendit, quòd vineam eam occupauerit. Sin verò & Naboth rectè vineam ſuam regi negauit, & rex iniuſtè eam appetiuit, & propterea propheta ex ſpiritu Dei regem illum aliena appetentem coarguit, ergo *ſubditis vineas ſuas auferre*, & multò magis reliqua quæ hoc loco commemorantur, liberos, filios, filias illiſque *tanquam ſeruis & mãcipijs pecunia emptis* abuti, *ius* qui-

[Margin notes: קשבט *Diſpoſitio, mos, ſtatutum vide Geneb. in Chronol lib. 1. pa. 103. & Pagninum in radice.* שבט — *Surius an. 1581.* — *Ioſephus vbi ſuprà.* — *3. Reg. 21.*]

ius quidem malorum regum impropriè, hoc eſt
mos, conſuetudo, praxis dicatur: at ius bonorum
regum, quod ſcilicet iure, quod ratione, quod ex
conſcientia, quod iuxta leges diuinas & humanas
fiat, nunquam appelletur, nec certe vnquam appel-
lari poterit. Atque huic tyrannico iuri, ius regale
planè contrarium ipſe dominus iam prius conſtitu-
erat, vbi præmonet Iudæos vt regem habituri, ta- *Deut. 17.*
lem eligant *cui iuſtitia ſemper ſit cordi*, non qui alio- *Ioſeph. lib. 4. ca. 8.*
rum bona (vt hoc loco) prædetur; *qui plus legibus &*
Deo quàm ſuæ ſapientiæ tribuat, (quum iſte nullis legi-
bus obtemperet niſi ſuæ vnius libidini) qui *nihil præ-*
ter Pontificis & Senatus ſententiam faciat nec ſuperbia ele-
uetur ſuper fratres, nec pecunijs & equis plurimis gaudeat,
quarum rerum copia, contemptor legum facilè poſſit eua-
dere. in iſto autem quid ſimile? imò quid non planè
oppoſitum & diſparatum? Denique in lege Moſis
prçcipitur diſertè Iudçis, quòd ſi *rex talibus ſtudiis*, ac-
cumulandi equos, pecunias, agros, oliueta, quæ híc
recenſentur, *plus æquo fuerit deditus obſtandum eſt ei ne*
potentior fiat quàm rebus veſtris expedit, & in merã tyrã-
nidẽ degeneret. Clarum eſt igitur hoc ius eſſe planè
tyrannicũ, & verba ſcripturæ continere non diuinã
præſcriptionem quid reges legitimè facere poſſent,
ſed propheticam prędictionem quid Saul & alij re-
ges vt plurimùm ſuis viribus & potentia facere vo- *Concil. Toletanum 8.*
lebant, & quid ad vindictam rebellium Iudæorum *In Decreto*
eos facere Deus erat permiſſurus. Atque ita optimi *vniuerſalis*
eccleſiæ Doctores ſemper ſunt interpretati. verbi *& lege ſequenti.*
gratia, vt vnum è multis proferam D. Cyprianus, *Synodus*
Deus (inquit) *excitauit eis Saulem qui eos iniuriis gra-* *Moguntina anno. 888.*
uibus affligeret, & per omnes contumelias & pœnas ſuper- *ca. 2. Cyprian. epi.*
bum populum vexaret & premeret, vt contemptus ſacerdos *65.*
Samuel (*cuius imperium detrectabant*) *de ſuperbo populo vl-*
tione diuina vindicaretur. Ergo ius hoc D. Cypriano

 inter-

interprete, *ſumma & grauis eſt iniuria*, atque idipſum res ipſa loquitur. Neque qui vnquam habiti ſunt Græcorum & Romanorum tyranni atrociſſimi, aliud ferè quam hoc ius in corpora & facultates ſubditorum ſuorum vſurparunt.

Vide ca. 5. & ca. 10.

II. 11 Et hæc de regum origine & poteſtate dicta ſint, è quibus circumſcripta eſſe regum omnium Chriſtianorum ſceptra confirmatur, eoſque ita ſingulis membris & vniuerſæ quoque reipub. præeſſe, vt tamen eorum potentiam reſpublicam dilatare, reſtringere, commutare, adeòque & (quum in vniuerſorum exitium aut detrimentum tendit) penitus abrogare, aliamque ſubſtituere poſſit. Quæ omnia viua naturæ voce gentium prudentiſſimarum moribus, Chriſtianorum inſtitutis, ipſaque rerumpub. politia regum praxi, & tum Conciliorum eccleſiaſticorum canonibus, tum conuentuum politicorum ſtatutis, hoc eſt integris, & incorruptis, & grauiſſimis teſtibus probauimus. Quæ vt oſtendunt magnam eſſe obedientiam, quam ſubditi debent regibus, ita conuincunt maiorem eſſe obedientiam qua reges & ſubditi obligantur vniuerſæ reipub. & legibus, quum illa ſuperior ſit ipſis quoque regibus, ad cuius pacem & tranquillitatem primaria ſpectat regum inſtitutio, & cuius damno auertendo applicari debet regis veri ſtudium omne & cogitatio; ipſa etiam vita ſi in tale diſcrimen reſpub. veniat, vt niſi regis morte reipub. ſalus non poſſit repreſentari. Quemadmodum autem illi tanquam vlcera publici corporis lancinanda ſunt, qui nefariis ſeditionibus & populari iactatione potentiæ eius quam infimæ plebi tribuunt, regum maieſtatem labefaciunt: ita non minùs tanquam mortua mēbra; ſi corrigi nō poſſunt, abſcindenda ſunt, qui exitioſa populis & regionibus omnibus doctri-

Concluſio.

magiſtra-

na, reſpub. mutilant legitima poteſtate quemcũque magiſtratum ſuum, & quocunque nomine cenſeatur reprimendi & coërcendi, ſi is commiſſum ſibi à repub. gladium ad eam tuendam, ad caſtigandos malos, & fouendos bonos; in ipſius reipubl. viſcera conuertat, eamque diſtringat ſolùm ad trucidandos bonos, & coroborandos impiobos. Medio autem curſu inter hæc extrema tanquam pleno maris alueo inter Scyllã & Charybdim incedit Chriſtiani hominis erga regem obedientia, naturæ voce, & ipſius Dei imperio conſtabilita; nimirum vt contra populares tumultus regi adhæreat ad eiuſque defenſionem cum repub. vires ſuas conferat: regem tamen impium, & reipub. euertendæ ſtudentem deſerat, & cum repub. ad Regem iniuſtè ſceptro ſibi commiſſo abutentem deſtituendum, & ad meliorem eius loco ſufficiendum, cum repub. vires & fortunas coniungat, & in hac cauſa nullum etiam vitæ capitiſque periculum recuſet.

CAPVT III.
Quis ſit tyrannus.

1 *Quia tyranni nomen eſt odioſum valde, & Proteſtãtes ſeditioſiſſimè reges bonos & moderatos modo ſibi aduerſantes, vocant tyrannos; ideo quis ſit tyrannus diligenter aduertendum eſt.*

2. *Hoc autem ex reipub. natura & fine petendum eſt, quæ vult ſuos ciues pacificè ſua bona poſſidere, & effici bonos.*

3 *Inprimis autem vult Deum debito cultu venerari, cuius partem neceſſariam fuiſſe ſacrificium, Ethnici natura magiſtra atque Duce, ſemper & vbique ſenſerunt.*

4 *Chriſtus vt nec alia naturæ bona, ita nec inſitum, à natura morem Dei ſacrificio colendi & honorandi ſuſtulit,*

ſed correxit, eccleſiaq́, ſuæ perpetuò duraturæ duos Magiſtratus præfecit epiſcopos & reges: è quibus Epiſcopi ſpiritualia & interna, reges temporalia & externa curarent, & hij quoad ſpiritualia Epiſcopis eſſent ſubiecti.

5 *Imperatores & reges Chriſtiani, ſemper agnouerunt hoc ſuũ fuiſſe officium, vt quæ Epiſcopi in Concilijs ſuis decreuiſſent, ea reges gladijs & legibus ſuis ſtabilirent, ſemperque leges ſuas ad Epiſcoporum Canones formarent; quarũ exempla aliquot ponuntur: nec regi ſecus imperanti eſt obediendum.*

6 *Qui reges hunc ordinem peruerterunt, euaſerunt infames tyranni: vt olim Conſtantius, Iulianus Apoſtata, Valens, Conſtantinus V. & antè non multos annos in Anglia Henricus VIII.*

7 *Omnia Chriſtiana regna ita formata & ordinata ſunt, ut rex non poſſit nec debeat Eccleſiaſtica tractare, ſed quoad talia Epiſcopis obedire.*

8 *Ordines Galliæ hoc regis officium regi ſuo Henrico ante 12. annos in conuentu Bleſenſi denunciarunt. Denique fides Chriſti reges Chriſtianos arctiori vinculo ſupra Paganos ad iuſtè pieq́, regendum obſtringit.*

9 *Ex his deducitur quis ſit tyrannus, nimirum 1. qui vel leges contemnens rapaciter ſubditorum bona eripit 2. vel qui libidinosè corporibus vim affert & publicam honeſtatẽ moreſque corrumpit, quorum exempla aliquot ponuntur. Valde autem in hac vtraque tyrannide eminuit Henricus Valeſius.*

10 *3 Maximè autem tyrannus eſt qui fidem Chriſtianam violat & vaſtat, regiaque potẽtia ad hæreticam fidem ſubditis ſuis imponendam abutitur. Nunquam autem aut perdifficiliter vitari poteſt quin rex hæreticus, eo ipſo ſit tyrãnus.*

11 *Exempla aliquot huius vltimi generis tyrannorum in Anglia & Græcia, & potiſſimum nuper in Gallia; vbi breuis eſt enumeratio rerum ab Henrico Valeſio contra Eccleſiam & fidem geſtarum.*

12 *Omnes*

12 *Omnes notæ tyrannidis à Bartolo & alijs poſitæ, ad hæc tria genera reducuntur. Tertius tyrannus eſt reliquis longe deteſtabilior.*

CÆTERVM iſta generaliter hactenus de regum poteſtate & officio dicta, contrahamus adhuc magis preſſe & directè ad Chriſtianum regem deſcribendum eademque ratione ad tyrãnni ſimulachrum nobis ob oculos proponendum, & ita demum alterum horum ab altero diſtinguendum. Hoc enim ſi quid aliud, plurimum conducet ad Chriſtianos erudiendos, quouſque ſe porrigat illa obediẽtia qua reges ſunt proſequendi; & quando iure vt perduelles regum ſunt plectendi niſi regibus obedierint, quando vt proditores patriæ exterminandi, niſi patriæ contra reges opem auxiliumq. tulerint. Nam quin tyrannis ea ſubiectionis officia præſtãda non ſint, quæ regibus debentur, nõ magis quã lupo paſtoris locum inuadenti ouis tanquàm paſtori ſuo parere, & ciuis latronem bona omnium diripientem tanquam conciuiuem ſuum diligere tenetur; hoc certa ratio, & tum Ethnicorum, tum Chriſtianorum diſciplina facillimè perſuadebit. *Nulla enim nobis cum tyrannis ſocietas eſt, ſed ſumma potius diſtractio*, inquit vir prudentiſſimus. Veteribuſq. Romanis & Latinis, quàm fuerint tyranni odioſi ex eorum varijs decretis legibuſque & rebus contra Tarquinium Superbũ fortiſſimè geſtis apparet. Græci quoque quantopere tyrannos abominati ſunt, facile eſt cõijcere ex pręmijs quæ tyrannorum interfectoribus propoſuerunt, & ſtatuis ornatiſſimis quibus eorum memoriam publicè honorarũt. Iudæi quoque & ſi crebrius immiſſos ſibi à Deo tyrannos pertulerunt, ſæpenumero tamen armata manu eis reſtiterunt, vt

I. *Cic. offic. 3.* *Liuius li. 1*

ex to-

ex tota Machabæorum hiſtoria liquet: aliquando eos regali loco mouerunt, vt de Ozia notum eſt, aliquando etiam occiderunt, vt de Athalia, Iezabele, Iabino, Eglone, & nonnullis alijs cõſtat. & apud Chriſtianos ipſum tyranni nomen, adeo eſt odioſum & execrabile, vt omnes tacito naturæ & religionis inſtinctu, tyrannum tanquam publicam peſtem abominentur. Et is qui fortaſſe ſolus ab octingentis annis in Anglia perfectum & omnibus quaſi numeris exactum tyrannum egit *Henricus VIII.* (Richardus enim III. quẽ vulgari nomine *Richardũ tyrannum* hiſtoriæ Anglicanę vocant, vix vmbrã quandam iſtius tyrannidis expreſſit) ita tamen appellationem tyranni exhorruit, vt capitalem pœnã ei decerneret quicunq. eum *tyrannum* diceret. Nec immeritò. eſt enim Tyrannus (vt ex omnibus hiſtorijs colligimus) nõ tam ſingulorum hominũ quàm vniuerſarum prouinciarum, quàm naturæ humanæ, adeoque & ipſius humanitatis communis hoſtis. Eſt vti dicebat Philoſophus quidam, inter animantia fera & agreſtia, maximè ſilueſtrẽ & immanè, eſt vera peſtis virorum bonorum, qui naturali quodam habitu & inſita peruerſitate.

Vide poſt cap. 10.

Tyranni nomen odioſiſſimum.

Parlam. 8. Henrici 8. an. 26. ca. 13.

Plutarh, de amico & adulatore.

Clar. l. in inſtit. princip. 1.

Nicetas Choniata de Alexio Comneno lib. 1.

> *Proculcat claros homines forteſq; trucidat,*
> *Munitus gladijs viuit, ſeptuſq; venenis.*

Denique vt eleganter ſcribit græcus quidam hiſtoricus, *eſt bellua ſanguinaria, ſubito in faciem tuam inuaſura & laceratura. Eſt venenatus ſerpens, quem ſi amplectaris, letale virus euomit; ſi in ſinu foueas, corpori tuo peſtiferos dentes infiget.*

Quare quũ tyrãnus ſit huiuſmodi monſtrũ, reip. turbo, contemptor iuſtitiæ, optimorũ hominũ inimicus, perditiſſimorũ fautor, ad oĩa ſcelera & flagitia proiectus; operæ prætiũ eſt ſigna & veſtigia omnia perſcrutari quib. ad accuratã tanti mali cognitio-

tionem penetremus, ne in officio noſtro temerè delinquamus; & (quod fieri poteſt, & noſtra hac tempeſtate crebrò factum eſt) pro angelo Dei angelum Satanæ, & pro Chriſto aduerſarium eius Antichriſtũ adoremus; quẽ in templo Dei ſeſſurum & falsò ſimulatæ religionis iuſtæque poteſtatis velo, Chriſti ſibi gloriam & honores vendicaturum Apoſtolicæ literæ prædicunt. In quod nobis tanto eſt ſtudioſiùs incumbendum, quanto magis videmus religionis Chriſtianæ hoſtes, vt confictam à ſe religionem ferro propagent, quam doctrina non poſſunt defendere, hæc ipſa tyrannorum & regum nomina confundere, & probatiſſimos reges teterrimo tyrãnorum nomine infamare; vt deinceps tyrannos ſuos regum ſpolijs & nominibus cohoneſtent, atq. ita tyrannide tanquam legitima regum potentia, execrabilem Atheiſmum ſubiugatis à ſe populis etiam inuitiſſimis imponant. Ecquis enim aliquando ad regnum Scotiæ vel pleniori iure peruenit, vel maiori lenitate & clementia populis illis præfuit, quàm Maria illuſtriſſima Scotorum Regina? & tamen infandi proditores eam ſolenni Miniſtrorum ſententia tanquam tyrannam è regia ſede expulerunt; vt veriſſimum tyrannum, ſpurium, apoſtatam, regni munitiſſima Anglis antiquis regni illius hoſtibus prodentem, procerũ Scotorum ſanguini aliàs quum vis deeſſet vafrè inſidiantem, aliàs quum vires ei ſuppeterent barbarè effundentem totumque illud regnum vaſtitate, cæde & incendijs permiſcentẽ, ad regale culmen attollerẽt. Quis aliquando rex populis ſuis tumultuantib. magis indulſit, quàm Geuſijs Flandris potentiſſimus Hiſpaniarũ rex Philippus, qui illis priuilegia ſua quæcũque ſarta-tecta ſeruari flagitantib. conceſſit: Hiſpanos milites è prouincia illa ſemel & iterum euocari

2. Theſſ. 2.

Mariæ Scotiæ Regina

Inſignis Philippi regis erga Flandros rebelles indulgentia & lenitas.

requi-

in hoc celebri conuentu omnes Galliæ ordines & dixerunt & præſtiterunt. Idemque in Anglicano regno non ſemel factum eſt: nimirum vt caſtra, fundi, prædia, regali munificentia aulicis nihil tale promeritis donata, parlamentari authoritate eiſdem ablata, rurſum regali Coronæ adiungerentur.

Parlam. Henrici 6. an. 33.

Quæ omnia manifeſto conuincunt regem regalis patrimonii & ærarii eſſe procuratorem, diſpenſatorem, œconomum, non dominum, non poſſeſſorem, non proprietarium; falſiſſimúque eſſe quod ab iſtis pſeudopoliticis & politicorum nomine indignis vſurpatur, omnia quæ ſunt in regno, regum eſſe *proprietate* & *dominio*. Cuius rei probandæ varia & pulcherrima Annales Francici ſuppeditant exempla, ſed ego breuitatis cauſa vno & altero, quod non ita pridem geſtum eſt hoc totum definiam. Memoria patrum noſtrorũ in bello Papienſi Franciſcus eius nominis primus captus eſt ab exercitu Caroli quinti Imperatoris, ab eoque inter cæteras pacis conditiones adactus ad Burgundiæ Ducatum a Gallicani regni ſubiectione abſtractum Imperatori reſtituendum. Illum ſiquidem Ludouicus vndecimus ante non multos annos Mariæ Cæſaris auiæ eripuerat & cum totius regni conſenſu Gallicanæ Coronæ adiecerat. Franciſcus quia alia conditione libertatem ſuam obtinere non potuit, aſſenſit & iurauit. Quis fuit non dicam Gallorum, ſed vel exterorum, qui non iudicaret pacem hac conditione factam, ſtatim irritam euaſuram? Quid ita? quia Franciſcus id ſe facturum receperat, quod in eius poteſtate non erat. Iſque quum liber ab Imperatore Baionæ in Gallia ſiſteretur, tumque a miniſtris Imperatoris vrgeretur vt pacta & conuenta de quibus anteà Madritij in Hiſpania tranſegerant cõfirmaret, planè & quod verum erat reſpondit, *ſe*

Omnia regis Galli iuramenta ſunt irrita, quæ primo iuramento quod in regno adeundo Rhemis ſuſcipit ſunt aliquo modo contraria.

Burgun-

Burgundiam ſine Burgundorum & Ordinum Galliæ aſſenſu Imperatori tribuere non poſſe : ſed quod aliquoties in Hiſpania Imperatori dixerat, & ipſe Imperator ſcire poterat, & quod alijs quoque regnis commune erat, id ſe nunc repetere, nempe minimè in Galliæ regis poteſtate eſſe, abſque regni Ordinum conſenſu ſe obligare ad alienandum quicquam ex ijs quæ ad regni corpus & (vt dicitur) ad Coronam Gallicanam ſpectabant. Iuramentum Rhemis quum reges tanta cum cæremonia, & cæleſti oleo conſecrantur datum, quo ſe regni patrimonium non imminuturos ſpondent, antiquius eſſe iuramento quod ipſe nuper Madritij fecerat : ideoque hoc poſterius contra illud prius in quo ius regium fundatum erat nihil valere. Ita reſpondit Franciſcus primus Gallorum rex, eiuſque reſponſum cæteri Chriſtianæ reipublicæ principes, & ipſe quoque Romanus Pontifex comprobauit. Idemque Galli omnes denunciarunt Henrico quinto Angliæ regi poſtulanti à Galliæ rege inter alias pacis conditiones, vt Aquitania & Normannia quemadmodum olim à Galliæ Corona auulſæ rege Anglico addicerentur. Reſpondit enim *Galliæ Concilium, iura Coronæ & nobilitatis Gallicanæ hoc non permittere. A regno ſiquidem Gallicano rex prouincias eas nec debet, nec poteſt ſeperare ſine manifeſto periurio; vtpotè qui in regem vnctus & coronatus iurauit ea tueri & defendere. Præterea hoc eſt contra ius & libertatem ſubditorum, qui iurarunt obedientiam nō regibus Angliæ ſed Galliæ.* Nec ergo rex Galliæ nec aliusquiſquam in quacunque republica Chriſtiana rex, vel regalium fundorum, multo minus aliorum, nec prouinciarum quas maiores ipſius bello ſubegerunt propriè eſt dominus nec vllam regni partem pro ſuo vnius arbitratu poteſt alienare.

Guicciar. lib. 17. in initio.
Belfor, hiſtor. lib. 6. ca. 36.
Bellai. li. 3. comment.
Belforeſt. li. 5. ca. 71.

Cuius item rei hoc eſt alterum, nec minus euidens

Regalis patrimonij rex non eſt proprie dominus ſed populus

dens exemplum atque demonſtratio. Recentibus iſtis Hugonotarum bellis attriti ſuperiores reges magnum æs alienum contraxerant. Vt debitum illud diſſolueret qui nuper dominatus eſt Henricus Valeſius, volebat partem aliquam regalis patrimonij diuendere; idque vt ſibi liceret in primis Comitijs Bleſenſibus per Secretarium enixè poſtulabat. At interceſſit pópulus, & *præfinitè ſententiam tulit nolle ſe vnquam conſentire, vt rex patrimonij illius particulam aliquam perpetuo alienaret.* Inſtabat Secretarius, & rationes varias cur id commodè fieret afferebat. At illi contrà opponebant, regem etiamſi maximè *cuperet non poſſe tamen id facere. Pertinere ſiquidem ad regem, patrimonij eius* non ſimplicem poſſeſſionem & dominium, ſed *vſum fructum tantummodo; ideoque quicquid ex eius reditibus ordinarijs, regi eiuſque miniſtrorum conuenienti ſuſtentationi ſupereſſet, id totum in reipub. vſus eſſe conſeruandum. Primarium ſiquidem & intrinſecum patrimonij eius ius atque proprietatem in populo manere, eamque ob cauſam ipſi quidem qui à populo ad hunc conuentum delegati fuerant, ratam habere poterant perpetuam patrimonij eius alienationem, ſi quidem prouinciæ expreſſam eis facultatem ea de re contuliſſent. Aliter enim nec ipſi quidem etiamſi populi vice adeſſent, eiuſque perſonam repreſentarent, poſſent hoc largiri.* Atqui iſtis non contentus regius procurator, *fatebatur quidem leges regni hoc velle, illiſque penitus interdictam fuiſſe talem venditionem; ſed tamen eiuſmodi leges omnes eſſe ex æquo & bono interpretandas, & neceſſitatem qualis iam ingruebat, eſſe legibus illis perpetuo ſuperiorem. Quumque iam ageretur de populi ſalute & reipublicæ totius incolumitate, legibus aliis quibuſcunque anteponendam eſſe legem illam duodecim tabularum: SALVS POPVLI SVPREMA LEX ESTO: reliquas autem leges quæ ad Statum conſeruandũ*

Hiſtoire de France par M. TIGVIER lib. 13. ca. 16. & LA VAL. Hiſtoire des troubles lib. 24. an. 1577.

Fond & propr. 16.

ſcriptæ

ſcriptæ ſunt, ita commode ſemper debere exponi, ne ad eius perniciem verterentur. Quumque hoc tempore pars vna venderetur vt reliquum ab hoſtili vaſtitate & direptione defenderetur, talis venditio non tam vocanda erat alienatio partis quàm conſeruatio totius. Quam ob rem vehementer inſtabat vt vel ipſi regiæ voluntati aſſentirent, vel alias inirent rationes quibus bellum quod neceſſariò ſuſcipiendum erat gereretur. Egregia quidem oratio, & in ſpeciem valde probabilis, ſuperflua tamen, imò contra regis maieſtatem, & ſimpliciter proditoria, ſi rex legibus omnibus ſolutus *ſuæ vnius voluntatis* lege teneretur; & valde iniurioſa, ſi non ſolùm fundi regij, ſed ali- *Sup. fo. 21.* orũ quoque & fundi & bona quæcunque, regum ſint *poſſeſſione, proprietate, dominio*; & qui hoc in conuẽtu ſubmiſſus eſt regiæ cauſæ actor & propugnator, erat potius illius proditor & præuaricator, qui quum regiæ voluntatis optimè fuiſſet conſcius, in ea tamen fatetur non ſatis fuiſſe ad hoc conficiendum momenti & roboris, niſi expreſſa populi ſuffragatio accederet, maximè autem quum adeo luculenter profiteatur quod eſt veriſſimum, in repub. gubernanda, non regis *ſed populi ſalutem ſupremam eſſe legem*, ad quam aliæ leges omnes ſunt referendæ, & ex qua aliæ leges oẽs ſunt interpretãdæ. Et quis nõ arbitraretur debuiſſe hoc legis poſtulatũ à populo facillime probari, quo veriſimile erat ipſos à Subſidijs & tributis fore multò magis deonerandos? Si enim rex quod requirebat, trecenta millia librarũ annuarum auctionatus eſſet; quantum inde conflaſſet pecuniæ ad grauiſſimos domi foriſque ſumptus faciendos? ex quo probabile erat magnũ populi alleuamentum fuiſſe conſecuturum. Neque tamen his rationibus permotus eſt populus vt in regis ſententiam concederet, *ſed orabant procuratorẽ, vt rationibus quas ante propoſuerant acquieſceret.*

fuiſſe olim difficiliora reipub. tempora. quum Ioannes rex prælio Pictauienſi captus in Angliam fuiſſet abductus: neque tamen vel tum ad hæc extrema remedia fuiſſe decurſum. Deinde eam venditione (vti dictum eſt) legibus regni prohiberi. Tertio alias ſuppetere pecuniæ comparandæ rationes, & ad extremum etiam ſi multo maior neceſſitas immineret, quum tamen prouinciæ à quibus in hunc conuentum delegati fuerant, huius rei poteſtatem eis non feciſſent, quod neceſſarium erat, ſine eo ipſi nihil volebant nec poterant conſtituere. Et hæc quidem deliberationis ſumma fuit, in eaque perſeueratum eſt, etiamſi tot

M. Belicurt. ſuppeterent contrariæ rationes, etiamſi qui pro rege agebat vir ſanè prudentiſſimus omnes intenderet ingenij neruos vt regi ſuam probaret operam:& rex etiam quòd tam æquabile poſtulatum ipſi negatum fuiſſet, non mediocriter offenderetur. Mitto

Ibi.cq.14. alia vt quod *nec duos aureorum milliones* (exiguam ex ampliſſimo Galliæ regno colligendam ſummam) ad ſuſtinendos præſentis belli ſumptus voluerunt concedere, eandem vrgentes ſui defenſionem, quia prouinciæ ea de re nihil ipſis præcepiſſent. Si tamen extrema neceſſitas ingrueret, pręſcribunt modum pecuniæ comparandæ: nimirum vt omnes

Cap. 16. Galliæ ciuitates & ſocietates, ſuorum redituum *certam partem ad publicos vſus penderent, ita tamen vt a viduarum & pupillorum bonis abſtineretur.* Quæ omnia clariſſimè demonſtrant, perabſurdè & nimis falſo dici quòd omnia ſubditorum bona, *proprietate & dominio* ad regem pertinent, eoſque nefariè reipub. formam corrumpere, nimiumque de ea iudicare præpoſterè qui ita eam abijciunt & extenuant, regiſque potentiam ſupra omnem modum amplificant atque exaggerant: quod non eſt quidem magis reipub. quàm regibus pernitioſum, quorũ hac confuſione planè vel omnino tollitur, vel plurimũ

enerua-

eneruatur authoritas: quæ vt ſumma eſt & ſingularis quãdiu legitima eſt legũque norma dirigitur: ita vel nulla eſt vel certè perinfirma eſt, quum legũ publicarũ cãcellos & præſcripta egreditur, a quibus ad reges vt populis imperent authoritas deriuatur.

10 Quòd vero aliqui refellere cogitant hæc omnia vnico Samuelis verbo quo propheta ille prænunciat *regis ius fore*, vt bona & poſſeſſiones ſubditorum pro ſua libidine auferat, id merè ſophiſticum eſt; & ex ipſo hiſtoriæ argumento ſerieque, & narrationis circunſtantijs, friuolum eſſe nullo negotio oſtenditur. Iudæi faſtidientes regimen quale Deus ipſis poſuerat, & ſtultè ſplendorem regium mirantes, regem poſtulant *qualem habebant vniuerſæ nationes* finitimæ Egyptij, Syri, Perſæ, quorum imperia fuiſſe verè tyrannica philoſophi ſapientiſſimi annotarunt. Deus iratus hoc eorum deſiderium acriter redarguit. *Neque enim* (inquid ad Samuelem) *te abiecerunt ſed me, ne regnem ſuper eos. iuxta reliqua opera quæ fecerũt a die liberationis eorum ex Ægypto, & ſicut olim me dereliquerunt, ſic nunc etiam in eadem amentia progrediuntur.* Vt autem ab hac temeritate eos auerteret Deus, iubet Samuelem prænunciare eis quid ſub regũ dominatu ſit eis euenturũ, *& quantum malorum ſibi vltro aſciſcant*: Hoc (inquit) modo reges futuri, aliorum Ægypti, Perſiæ, Syriæque regum more vos tractabunt. *filios veſtros à vobis abſtrahent, eoſque alios aurigas ſibi facient, alios equites & ſatellites, curſores, agrorum ſuorum villicos, aratores, & vinearum foſſores filias quoque veſtras facient ſibi vnguentarias, & culinarias, & ad alia miniſteria compellent: quæ omnia illa neceſſariò verberum formidine obibunt. Poſſeßiones etiam veſtras, agros, vineas, & olineta optima vobis ablata, eunuchis, & pecorum veſtrorum greges ſatellitibus ſuis largientur. Et (vt breuiter dicam) ſeruietis vnà cum omnibus*

IO.

1. Reg. 8. 9.

Obiectio de infinita Regum potentia ex verbis Samuelis.

Soluitur.

Ariſt. polit. lib. 5. ca. 11.

1. Reg. 8.

Ioſeph. Antiq. lib. 6. ca. 4.

veſtris regi, non ſecus ac domeſtici eius famuli, nec quicquam eſt quod non compellent vos facere mancipiorum more quæ pecunia perantur. Hoc enim eſt regibus iſtis vſitatum *ius*, hic *mos*, hæc *conſuetudo* (id enim ſignificat verbum prophetæ) ſic reges Ægypti populum ſuum ad inſanas illas Pyramidum ſubſtructiones compulerunt, vt illi laboribus perpetuis oppreſſi & pecunijs exhauſti, de libertate ſua nunquam cogitarent. Sic reges Perſarum & Medorum ſuis eunuchis & concubinis integras ciuitates donare cõſuetẽrunt. Sic hodierno die Turcarum Imperator poſſeſſiones, liberos, vxores, vitam ſubditorum ad ſuam voluntatem eripit, & derepentè ampliſſimos Baſſas, ad extremam miſeriam & ſæpenumero ad mortem ſibi ipſis inferendam (vt nuper Cypri victorem Muſtapham) cogit. *Hæc vos patiemini, & tum pœnitentia adducti ſupplices Dei miſericordiam implorabitis vt vos à regibus cito liberet: ſed ille vos repellet & ſinet vos dare pœnas inconſultæ temeritatis.* Hæc propheta eis comminatur. & quid euidentius eſt quàm hæc omnia eſſe merè tyrannica? & quid puerilius eſt quàm in vnius verbi ambiguitate contra manifeſtam ſententiam inſiſtere? Nam quid aliud reprehendit propheta in Achabo vineam Nabothi tollente, quàm quod hic regis *ius* eſſe aſſeritur? Quod ſi verè & ſimpliciter *ius* eſſe defenditur, improbè ergo Naboth negauit Achabo vineam ſuam. nefariè & proditoriè Elias Achabũm reprehendit, quòd vineam eam occupauerit. Sin verò & Naboth rectè vineam ſuam regi negauit, & rex iniuſtè eam appetiuit, & propterea propheta ex ſpiritu Dei regem illum aliena appetentem coarguit, ergo *ſubditis vineas ſuas auferre*, & multò magis reliqua quæ hoc loco commemorantur, liberos, filios, filias illiſque *tanquam ſeruis & mãcipijs pecunia emptis* abuti, *ius* qui-

קשפט Diſpoſitio, mos, ſtatutum vide Geneb. in Chronol lib. 1. pa. 103. & Pagninum in radice.

שפט

Surius an. 1581.

Ioſephus vbi ſuprà.

3. Reg. 21.

tus quidem malorum regum impropriè, hoc eſt mos, conſuetudo, praxis dicatur: at ius bonorum regum, quod ſcilicet iure, quod ratione, quod ex conſcientia, quod iuxta leges diuinas & humanas fiat, nunquam appelletur, nec certe vnquam appellari poterit. Atque huic tyrannico iuri, ius regale planè contrarium ipſe dominus iam prius conſtituerat, vbi præmonet Iudæos vt regem habituri, talem eligant *cui iuſtitia ſemper ſit cordi*, non qui aliorum bona (vt hoc loco) prædetur; *qui plus legibus & Deo quàm ſua ſapientiæ tribuat*, (quum iſte nullis legibus obtemperet niſi ſuæ vnius libidini) qui *nihil præter Pontificis & Senatus ſententiam faciat nec ſuperbia eleuetur ſuper fratres, nec pecunijs & equis plurimis gaudeat, quarum rerum copia, contemptor legum facilè poſſit euadere*. in iſto autem quid ſimile? imò quid non planè oppoſitum & diſparatum? Denique in lege Moſis pręcipitur diſertè Iudęis, quòd ſi *rex talibus ſtudiis*, accumulandi equos, pecunias, agros, oliueta, quæ hîc recenſentur, *plus æquo fuerit deditus obſtandum eſt ei ne potentior fiat quàm rebus veſtris expedit*, & in merã tyrãnidẽ degeneret. Clarum eſt igitur hoc ius eſſe planè tyrannicũ, & verba ſcripturæ continere non diuinã præſcriptionem quid reges legitimè facere poſſent, ſed propheticam prædictionem quid Saul & alij reges vt plurimùm ſuis viribus & potentia facere volebant, & quid ad vindictam rebellium Iudæorum eos facere Deus erat permiſſurus. Atque ita optimi eccleſiæ Doctores ſemper ſunt interpretari. verbi gratia, vt vnum è multis proferam D. Cyprianus, *Deus* (inquit) *excitauit eis Saulem qui eos iniuriis grauibus affligeret, & per omnes contumelias & pœnas ſuperbum populum vexaret & premeret, vt contemptus ſacerdos Samuel cuius imperium detrectabant) de ſuperbo populo vltione diuina vindicaretur*. Ergo ius hoc D. Cypriano

Deut. 17. Ioſeph. lib. 4. ca. 8.

Concil. Toletanum 8. In Decreto uniuerſali & lege ſequenti. Synodus Moguntiona anno. 888. ca. 2. Cyprian. epiſt. 65.

interprete, *ſumma & grauus eſt iniuria*, atque idipſum res ipſa loquitur. Neque qui vnquam habiti ſunt Græcorum & Romanorum tyranni atrociſſimi, aliud ferè quam hoc ius in corpora & facultates ſubditorum ſuorum vſurparunt.

Vide ca. 5. & ca. 10.

II. 11 Et hæc de regum origine & poteſtate dicta ſint, è quibus circumſcripta eſſe regum omnium Chriſtianorum ſceptra confirmatur, eoſque ita ſingulis membris & vniuerſæ quoque reipub. præeſſe, vt tamen eorum potentiam reſpublicam dilatare, reſtringere, commutare, adeoque & (quum in vniuerſorum exitium aut detrimentum tendit) penitus abrogare, aliamque ſubſtituere poſſit. Quæ omnia viua naturæ voce gentium prudentiſſimarum moribus, Chriſtianorum inſtitutis, ipſaque reiumpub. politia regum praxi, & tum Conciliorum eccleſiaſticorum canonibus, tum conuentuum politicorum ſtatutis, hoc eſt integris, & incorruptis, & grauiſſimis teſtibus probauimus. Quæ vt oſtendunt magnam eſſe obedientiam, quam ſubditi debent regibus, ita conuincunt maiorem eſſe obedientiam qua reges & ſubditi obligantur vniuerſæ reipub. & legibus, quum illa ſuperior ſit ipſis quoque regibus, ad cuius pacem & tranquillitatem primaria ſpectat regum inſtitutio, & cuius damno auertendo applicari debet regis veri ſtudium omne & cogitatio; ipſa etiam vita ſi in tale diſcrimen reſpub. veniat, vt niſi regis morte reipub. ſalus non poſſit repreſentari. Quemadmodum autem illi tanquam vlcera publici corporis lancinanda ſunt, qui nefariis ſeditionibus & populari iactatione potentiæ eius quam infimæ plebi tribuunt, regum maieſtatem labefaciunt: ita non minùs tanquam mortua mẽbra; ſi corrigi nõ poſſunt, abſcindenda ſunt, qui exitioſa populis & regionibus omnibus doctri-

Conclusio.

magiſtra-

na, reſpub. mutilant legitima poteſtate quemcūque magiſtratum ſuum, & quocunque nomine cenſeatur reprimendi & coërcendi, ſi is commiſſum ſibi à repub. gladium ad eam tuendam, ad caſtigandos malos & fouendos bonos; in ipſius reipubl. viſcera conuertat, eamque diſtringat ſolùm ad trucidandos bonos, & coroborandos improbos. Medio autem curſu inter hæc extrema tanquam pleno maris alueo inter Scyllã & Charybdim incedit Chriſtiani hominis erga regem obedientia, naturæ voce, & ipſius Dei imperio conſtabilita; nimirum vt contra populares tumultus regi adhæreat ad eiuſque defenſionem cum repub. vires ſuas conferat: regem tamen impium, & reipub. euertendæ ſtudentem deſerat, & cum repub. ad Regem iniuſtè ſceptro ſibi commiſſo abutentem deſtituendum, & ad meliorem eius loco ſufficiendum, cum repub. vires & fortunas coniungat, & in hac cauſa nullum etiam vitæ capitiſque periculum recuſet.

CAPVT III.

Quis ſit tyrannus.

1 *Quia tyranni nomen eſt odioſum valde, & Proteſtātes ſeditioſiſſimè reges bonos & moderatos modo ſibi aduerſantes, vocant tyrannos; ideo quis ſit tyrannus diligenter aduertendum eſt.*

2. *Hoc autem ex reipub. natura & fine petendum eſt, quæ vult ſuos ciues pacificè ſua bona poſſidere, & effici bonos.*

3 *Inprimis autem vult* Deum *debito cultu venerari, cuius partem neceſſariam fuiſſe ſacrificium,* Ethnici *natura magiſtra atque Duce, ſemper & vbique ſenſerunt.*

4 *Chriſtus vt nec alia naturæ bona, ita nec inſitum, à natura morem Dei ſacrificio colendi & honorandi ſuſtulit,*

ſed correxit; eccleſiæq́ ſuæ perpetuò duraturæ duos Magiſtratus præfecit epiſcopos & reges: è quibus Epiſcopi ſpiritualia & interna, reges temporalia & externa curarent, & hij quoad ſpiritualia Epiſcopis eſſent ſubiecti.

5 *Imperatores & reges Chriſtiani, ſemper agnouerunt hoc ſuũ fuiſſe officium, vt quæ Epiſcopi in Concilijs ſuis decreuiſſent, ea reges gladijs & legibus ſuis ſtabilirent, ſemperque leges ſuas ad Epiſcoporum Canones formarent; quarũ exempla aliquot ponuntur: nec regi ſecus imperanti eſt obediendum.*

6 *Qui reges hunc ordinem peruerterunt, euaſerunt infames tyranni: vt olim Conſtantius, Iulianus Apoſtata, Valens, Conſtantinus V. & antè non multos annos in Anglia Henricus VIII.*

7 *Omnia Chriſtiana regna ita formata & ordinata ſunt, ut rex non poſſit nec debeat Eccleſiaſtica tractare, ſed quoad talia Epiſcopis obedire.*

8 *Ordines Galliæ hoc regis officium regi ſuo Henrico ante 12. annos in conuentu Bleſenſi denunciarunt. Denique fides Chriſti reges Chriſtianos arctiori vinculo ſupra Paganos ad iuſtè pieq́ regendum obſtringit.*

9 *Ex his deducitur quis ſit tyrannus, nimirum 1. qui vel leges contemnens rapaciter ſubditorum bona eripit 2. vel qui libidinosè corporibus vim affert & publicam honeſtatẽ moreſque corrumpit, quorum exempla aliquot ponuntur. Valde autem in hac vtraque tyrannide eminuit Henricus Valeſius.*

10 *3 Maximè autem tyrannus eſt qui fidem Chriſtianam violat & vaſtat, regiaque potẽtia ad hæreticam fidem ſubditis ſuis imponendam abutitur. Nunquam autem aut perdifficiliter vitari poteſt quin rex hæreticus, eo ipſo ſit tyrãnus.*

11 *Exempla aliquot huius vltimi generis tyrannorum in Angliæ & Græcia, & potiſſimum nuper in Gallia; vbi breuis eſt enumeratio rerum ab Henrico Valeſio contra Eccleſiam & fidem geſtarum.*

12 *Omnes*

12 *Omnes notæ tyrannidis à Bartolo & alijs poſitæ, ad hæc tria genera reducuntur. Tertius tyrannus eſt reliquis longè deteſtabilior.*

CÆTERVM iſta generaliter hactenus de regum poteſtate & officio dicta, contrahamus adhuc magis preſſe & directè ad Chriſtianum regem deſcribendum eademque ratione ad tyrãnni ſimulachrum nobis ob oculos proponendum, & ita demum alterum horum ab altero diſtinguendum. Hoc enim ſi quid aliud, plurimum conducet ad Chriſtianos erudiendos, quouſque ſe porrigat illa obedietia qua reges ſunt proſequendi; & quando iure vt perduelles regum ſunt plectendi niſi regibus obedierint, quando vt proditores patriæ exterminandi, niſi patriæ contra reges opem auxiliumq. tulerint. Nam quin tyrannis ea ſubiectionis officia præſtãda non ſint, quæ regibus debentur, nõ magis quã lupo paſtoris locum inuadenti ouis tanquàm paſtori ſuo parere, & ciuis latronem bona omnium diripientem tanquam conciuiuem ſuum diligere tenetur; hoc certa ratio, & tum Ethnicorum, tum Chriſtianorum diſciplina facillimè perſuadebit. *Nulla enim nobis cum tyrannis ſocietas eſt, ſed ſumma potius diſtractio*, inquit vir prudentiſſimus. Veteribuſq. Romanis & Latinis, quàm fuerint tyranni odioſi ex eorum varijs decretis legibuſque & rebus contra Tarquinium Superbũ fortiſſimè geſtis apparet. Græci quoque quantopere tyrannos abominati ſunt, facile eſt cõijcere ex præmijs quæ tyrannorum interfectoribus propoſuerunt, & ſtatuis ornatiſſimis quibus eorum memoriam publicè honorarũt. Iudæi quoque & ſi crebrius immiſſos ſibi à Deo tyrannos pertulerunt, ſæpenumero tamen armata manu eis reſtiterunt, vt

I.

Cic. offic. 3.

Liuius li. 1

tionem penetremus, ne in officio noſtro temerè delinquamus; & (quod fieri poteſt, & noſtra hac tempeſtate crebrò factum eſt) pro angelo Dei angelum Satanæ, & pro Chriſto aduerſarium eius Antichriſtũ adoremus; quẽ in templo Dei ſeſſurum & falsò ſimulatæ religionis iuſtæque poteſtatis velo, Chriſti ſibi gloriam & honores vendicaturum Apoſtolicæ literæ prædicunt. In quod nobis tanto eſt ſtudioſiùs incumbendum, quanto magis videmus religionis Chriſtianæ hoſtes, vt confictam à ſe religionem ferro propagent, quam doctrina non poſſunt defendere, hæc ipſa tyrannorum & regum nomina confundere, & probatiſſimos reges teterrimo tyrãnorum nomine infamare; vt deinceps tyrannos ſuos regum ſpolijs & nominibus cohoneſtent, atq. ita tyrannide tanquam legitima regum potentia, execrabilem Atheiſmum ſubiugatis à ſe populis etiam inuitiſſimis imponant. *2. Theſſ. 2.* Ecquis enim aliquando ad regnum Scotiæ vel pleniori iure peruenit, vel maiori lenitate & clementia populis illis præfuit, quàm Maria illuſtriſſima Scotorum Regina? *Mariæ Scotiæ Regina* & tamen infandi proditores eam ſolenni Miniſtrorum ſententia tanquam tyrannam è regia ſede expulerũt; vt veriſſimum tyrannum, ſpurium, apoſtatam, regni munitiſſima Anglis antiquis regni illius hoſtibus prodentem, procerũ Scotorum ſanguini aliàs quum vis deeſſet vafrè inſidiantem, aliàs quum vires ei ſuppeterent barbarè effundentem totumque illud regnum vaſtitate, cæde & incendijs permiſcentẽ, ad regale culmen attollerẽt. Quis aliquando rex populis ſuis tumultuantib. magis indulſit, quàm Geuſijs Flandris potentiſſimus Hiſpaniarũ rex Philippus, qui illis priuilegia ſua quæcũque ſarta-tecta ſeruari flagitantib. conceſſit: Hiſpanos milites è prouincia illa ſemel & iterum euocari requi-

Inſignis Philippi regis erga Flandros rebelles indulgentia & lenitas.

requirentibus aſſenſit: arces & munita loca omnia & ſingula, alijs fidelibus ſubditis erepta ipſiſq. ſolis cuſtodienda tradi ſupplicantibus tradidit: qui pacificationem Gandauenſem contra ipſius ferè dignitem ſceptrumq. initam ratam habuit: illis armatis & omnia quæ cupiebant obtinentibus nobiliſſimũ principem fratrem ſuum Iohannem Auſtriacum inermem, nullo alio præſidio quàm ipſorum fide nitentem, Gubernatorem vt iuxta antiquas prouinciæ conſuetudines & priuilegia præeſſet, quod ipſi petierant illis commendauit. Et tamen poſt hanc tantam, & indignam penè regio nomine ſubmiſſionem, regem illum vt tyrannum impuriſſimis ſcriptis confixerunt. Et quum eo pugnæ genere aliquantiſper cõtra eum velitati fuiſſent, poſtea quaſi tota belli mole incumbentes, eum tyrannum clamarunt, regioque nomine & poteſtate priuarunt, æditoq. maledico edicto, *declararunt eum propter tyrannidem cecidiſſe dominio & principatu prouinciarum Belgicarum. Eodemque edicto prohibuerunt vſum eius in prouincijs illis inſignium, ſigilli atque etiam nominis eius vſurpationem.* atque hæc patrarunt omnia, vt millies fœdifragum & periurum Aurangium, religionis vel Catholicæ vel Proteſtanticæ expertẽ, manifeſtè Atheum, ſanguinarium tyrannum, qui vaſtatis Eccleſijs, oppreſſa nobilitate, profligato clero, deſtructo populo, flumina malorum prouincijs illis infudiſſet, regem ſibi crearent, eiuſque præſidio viros bonos & pios, imò ipſam pietatem, iuſtitiam & religionem in illis oris extinguerent; quod etiam magna ex parte conſecuti ſunt. Gallorum verò rebelliũ barbara facinora, cui tandem mortalium nõ tantum in Europa, ſed vel in Africa & Aſia, ad extremos vſque Orientis terminos ſunt ignota? Qui quum reges ſuos optimos & clemẽtiſſimos fratres, Fran-

An. 1581. Hiſt. Belgi. ca impreſſa Francofor. an. 1583.

Princeps Aurang. vide poſt. ca. 11. pag. 8.

Rebelles Hugonoti.

Franciſcum & Carolũ continuatis bellis in magnũ ſæpè regni, ſæpè etiã vitæ amittẽdæ diſcrimẽ adduxiſſent, maritimos Galliæ portus antiquis Galliæ hoſtibus & in regnũ illud ius aliquod prætexentibus prodidiſſent, in mediterraneas ciuitates Germanorum copias induxiſſent, exterorum hoſtiũ phalanges in patriam contra reges attraxiſſent, magnã procerum, incredibilem plebis multitudinem regibus fideliter ſeruientẽ occidiſſent, iniquiſſimas fœderis conditiones ab eis extorſiſſent; nec iſtis omnibus ſatiati, præterea & è pulpitis, & in libris, & in ſynodis declamerunt reges hos tyrannos eſſe, nunquã eſſe cum illis pacificandum; hoc enim nihil eſſe aliud quã *cum Satana pacificari. ſperare ſe tandem Deũ, quod opus in Gallia cœperat, & magna ex parte perfecerat abſoluturum, tota illa priore hominum & principum generatione ſublata, vt mundus, veluti de integro tota Gallia inſtauretur: contra illos eodem animo eſſe pugnandum quo Gedeon contra Madianitas, quo Iudas Machabæus contra tyrannum Antiochum, Nicanorem & Paganos dimicauit.*

Haureda grace. Diepe. An. 1562.

Beza in epiſt. theol. 37. 40.

Vide Inſtitiam Britan. pa. 97

Sic illi populum miſerum ſeduxerunt, turpiſſimis rebus pulcherrimos titulos, & contrà veris virtutibus fœda vitiorum nomina tribuentes. Quo autem ſucceſſu hæc fecerunt, per diuturna viginti annis totis reginæ Scotorum miſeria & captiuitas, & nuper luctoſiſſima cædes, propagatum totidem annis inteſtinum & cruentiſſimum in Flandria bellũ, & florentiſſimum ante hanc tempeſtatem Gallorũ imperium, nunc ab hæreticis Heluetiorum inſtar in varias partes dilaceratum, miſerabili bonis omnibus ſpectaculo teſtantur. Quàm ergo neceſſarium eſt ad verum regem à tyranno ſeparandum, mentis noſtræ aciem diligenter intendere, quando ex eius ignoratione tantus malorum Oceanus in regione Chri-

Chriſtianas inundauit? Quòd ſi Chriſtiani rectè inſtituti veros iſtos tyrannos, Iacobos Baſtardos, Dei contemptores Aurangios, Condæos, Colignios & reliquos illos Galliæ incendiarios cauiſſent, & quam illis opem ad vaſtandam patriam ſubminiſtrarunt, eandem ſub iuſtis regibus ad Turcā ſubigēdum applicaſſent, mihi ſanè dubium nō eſt quin iam olim Turcam Conſtantinopoli expuliſſent; Græciam, Aſiam, Syriam, Chriſtianis principibus recuperaſſent, ipſumque Chriſti Sepulchrum & terram Sanctam, Chriſtianoſque incolas Orientis totius, Saracenorum impio dominatu liberaſſent, exciſiſque funditus ſacrilegi Mahometis in Arabia monumentis, abominandam illius ſuperſtitionem, ex orbe noſtro ad Garamantas & Indos reieciſſent. Multò enim minoribus ſumptibus & paucioribus exercitibus Alexander Magnus Orientem perdomuit. Multò minoribus copijs Iulius Cæſar Romanum Imperium ſubegit, Carolus Magnus Europam ferè totam pacauit, ſibique tributariam reddidit. Multò minori apparatu & ſanguine, & Luſitani in Oriente, & Hiſpani in Occidente latiſſimas regiones regnaque potentiſſima imperio ſuo ſubiunxerunt.

2. 2 Regis ergo & tyranni neceſſariam cognitionem, & luculentam vtriuſque imaginem vndè melius petemus, quàm ex accuratè ponderata reipub. & regum deſcriptione, quam iam anteà oculis lectorum ſubiecimus? Quum enim circa reſpub. verſetur & rex & tyrannus, non aliter quàm circa corpus humanum ſanitas & ægritudo, pulchritudo & deformitas, circa animum virtus & vitium. ſcientia & error; circa hominū totum vita & mors, gloria & ignominia, fœlicitas & miſeria; ſi reipub. vim & finē penitus comprehenſum teneamus,

quæque

quæque ſint regis in ea iuuāda & gubernanda partes, eadem operâ ſtatim intelligemus quis ſit tyrānus, qui in eadem repub. deformanda, regi non aliter quàm latro ciui bono, & lupus paſtori, eſt aduerſarius. Diximus autem homines quū primò in ſocietates has quæ ciuitates & reſpub. efficiunt congregarentur, illud ſpectaſſe vt quietè ſua poſſiderēt, ab iniurijs eſſent tuti, ſe familiamq. ſuam, & ſimul totum illud politicæ ſocietatis corpus tuerentur atque augerent. Atque hoc ita ſe habere, ex ipſa ratione, & naturali indole viſceribus omnium impreſſa demonſtrauimus. Ergo iuſtitia externa, ciuilis pax & tranquillitas, cum quieta bonorum iuſtè acquirendorū poſſeſſione, primū eſt quod antiquiſſimi mortales in communionem ciuitatis, & reipub. confluentes reſpexerunt. At quoniam hæc ſola conſideratio manca eſt, & longè humilior quàm pro humanæ dignitatis altitudine, quum & beſtiolæ quædam gregatim viuentes, vt apes & oues, & leones etiam aliquando externam quandam iuſtitiam & ordinem ſeruent: idcircò eadem reſpub. eadem natura duce alium ſublimiorem finem ſibi propoſuerunt, nimirum vt præterea ciues boni eſſent, menteſque ſuas moralium virtutum ornamētis excolerent. Quemadmodum enim videbanr ſe duabus partibus cōſtare animo & corpore, & illū hoc longè eſſe præſtantiorem, quando ſine illo hoc inſtar immobilis ſaxi nihil agere nec ſe mouere poſſet; abſurdum putabant ita externa corporis emolumēta curare, vt internum animi decorē omnino negligerent. Sentiebant etiam in animis ſuis flagrare quaſdam virtutum ſcintillulas, quibus ad auaritiæ, crudelitatis, luxuriæ & reliquorum vitiorum fœditatem declinandam; liberalitatis autem, clementiæ, temperantiæ, & ſimilium virtutum

Reipub. Pagana fines. Supra ca. 1

1. Bona corporu & fortuna.

2. Bona animi.

pulchritudinem amandam ſua ſponte accendebantur. Neque enim ſola magiſtrorum inſtitutione, ſed natura quoque horrebant fœdifragos, periuros, mendaces, libidinoſos; eademque naturæ ſuadente ſine magiſtris diligebant fideles, ſynceros, veraces, continentes; vtque ſocietates ſuæ iſtis florerent virtutibus elaborabant. Hoc verò tam altè in omnium hominum pectoribus à Deo naturæ conditore infixum inhæſit, vt nemo vnquam Philoſophus de repub. ſcripſerit, nemo aliquando legiſlator rempub. formauerit, nemo vnquam Magiſtratus politicus ciuitatem rexerit, qui non ciues ſuos bonos efficere conatus ſit. Superfluum eſt nec omnino operæ pretium percenſere quæ doctiſſimi viri Plato, Ariſtoteles, Plutarchus, & alij Græci Latiniique de ea re ſcripſerunt; & ſunt in promptu, nec mediocriter eruditis ignota. friuolum eſt operosè narrare veterum legiſlatorum Charondæ, Zaleuci, Minois, Lycurgi, Solonis, in ſuis rebuſpubl. condendis inſtituta; qui niſi ad virtutem ciues inſtruxiſſent ciuitates ſuas turbis & ſeditionibus funditus breui ſpatio diſſipaſſent. Quum verò illæ multis annorum centenarijs floruerint, certiſſimum eſt legibus illis ciues ad iuſtitiam & virtutem fuiſſe conformatos. Vt enim particularia omnia & ſcriptorum & legiſlatorum & Magiſtratuum dicta factaq. ſilentio prætercam, vnicum illud & generale principium quo reſpublicæ omnes conſiſtunt, abundè conuincit nullam fuiſſe vnquam rempublicam, nullum legiſlatorẽ, qui non virtutem propoſuerit ſuis ciuibus ſtudioſè conſectandam. Ecquis enim fuit aliquando legiſlator, qui rempublicam formando & leges condendo præmium & pœnam in leges & rempubl. non incluſerit? ecquis qui non ſupplicia improbis

Omnes legũ & ciuitatum cõditores voluerunt ciues ſuos efficere bonos.

probis

probis & præmia bonis ſtatuerit? Vitia ergo ſupprimere, virtutes fouere, illa reſcindere, hæc augere, illa è ciuitate expellere, has introducere, illiſq. penitus extinctis & radicitus euulſis, has conſerere & omnibus modis amplificare, ciuiumque ſuorum animos ijs quàm maximè imbuere volebát, ad quod hæc duo potentiſſima & neceſſaria cuiuſq. reipub. vincula maximè pertinebant, & cui efficiendo maximè erant efficacia. Neque verò reſpub. Rom. ad vindicãdum ſtuprum Lucretiæ illatum tam facilè à Bruto fuiſſet excitata, nec Minoem propter ſummam iuſtitiam antiquitas in numerum deorum repoſuiſſet, neque Sparta Lycurgi legibus reperata ſeptingentos annos tam glorioſè ſtetiſſet, nec Zaleuci lex adulteros oculorum effoſſione plectentis, ſeueritaſque adulterium à filio commiſſum (vt lex ſua inuiolata maneret) altero filij, altero ſui ipſius oculo eruto vindicantis, adeò in omnem poſteritatẽ fuiſſet memorabilis, niſi primi illi legiſlatores non modò virtutem ſuis ciuibus commendaſſent, ſed etiam in ea ſuadenda & inculcanda ſtudioſi, diligẽtes atque acerrimi fuiſſent. Ergo certum eſt reſpub. omnes ſuis legibus atque inſtitutis eò contendiſſe, vt præter externam pacem, interius quoque virtutibus probitatis, temperantiæ, continentiæ, fortitudinis, ciuium ſuorum animi imbuerentur.

Liuius li. 1

Zaleuci ſeueritas.

3 Atqui nec his tantummodo finibus contentæ fuerunt, ſed tertius etiam & is eodem quoque naturæ ipſius inſtinctu mentes omnium occupauit. Dei enim cultus & religio ita per omnes mortales, omnes nationes, ſiue Græcos, ſiue Romanos, ſiue Afros, ſiue Aſiaticos, ſiue Americanos, ſiue Turcas, ſiue humanitate politos, ſiue immanitate barbaros & agreſtes perſuaſit, vt nullus aliquando populus ciuitatis aut communionis politicæ formam

Deum colere idq. ſacrificio, omnes mortales natura & recta ratio docuit.

vllam præ ſe tulerit, qui non vnà deos immortales coluerit, cultumque eum ſacris & ſacrificijs peregerit. *Nulla enim gens eſt tam fera, nulla tam immanis, cuius mentem non imbuerit deorum colendorum opinio,* inquit Tullius. Et Ariſtoteles, vbi quæ ad ciuitatem ſuam maximè ſunt neceſſaria enumerat, & ſine quibus ciuitas eſſe non poteſt, *alimenta, artes, arma, pecuniam ad priuatos & publicos vſos; tum verò primum* (inquit) *eſt quod ad deorum cultum pertinet, quod ſacerdotiũ ſacrificiumq́, vocatur.* Græci in ſuis ciuitatibus tot habuerunt deos colendi ritus, tot hecatombas, tot victimas, tot alia ſacrificiorum genera, vt & illis fuerint ſacerdotes plurimi, nec apud eos templorum ſtructura quicquam ornatius aut magnificentius. Romæ autem ab eius conditore Romulo, cum primis ciuitatis fundamentis religio quoque ſtabilita eſt, & templa *Ioui Statori & Feretrio dedicata, & ſacra Dijs alijs Albano ritu, Græco Herculi facta.* Sub proximo autem rege Numa, ita ſtudioſè Deorum religioni ciuitas incumbebat, vt nõ ſolùm Romani ipſi à vi & armis conuerſi quum intereſſe humanis rebus diuinum numen crederent, illud omni pietate venerarentur: ſed *etiã finitimi populi,* qui antea de ciuitate ea tanquam aliarum vicinarum omnium libertati imminente funditus excindenda conſilium ceperant, nùnc *in eam verecundiam adducti fuerint, vt ciuitatem totam verſam in cultum Deorum violari ducerent nefas.* Quin etiam illic tam conſtans erat atque immota erga Deos pietas, vt quum fuſis ad Alliam legionibus ſuis terrore cõſternati, Gallis ad vrbem oppugnandam venientibus portas vrbis occludere Romani ciues obliuiſcerentur, vrbemque totam tanquam deſperatione victi hoſtibus proderent diripiendam & incendendam, ne tum quidẽ Deorum cultũ deſeruerunt: ſed cõmuni

Cic. Tuſc. lib. 1. & de nat. Deorũ lib. 1.

Ariſt. polit. li. 7. ca. 8.

Liuius li. 1

Ibid.

Romanorũ etiam quũ Ethnici eſſent magna religio.

muni conſenſu *placuit flaminem ſacerdoteſq́, veſtales & ſacra publica, à cæde atque incendijs procul auferre, nec ante deſeri cultum Deorum quàm non ſupereſſet qui colerent.* Liuius li. 5
Si Turcas intuemur illi iuxta Mahometis legem, ita Deum colunt, ita ſacrificijs placare ſatagunt, ita votis & ſeueriſſimo caſtiſſimoque viuẽdi genere in multis Monachorum ſuorum millibus, veterum prophetarum & primi Chriſtianiſmi Monachorũ auſteritatem peruersè imitantibus Dei miſericordiam promereri laborant, vt multis Chriſtianorum ſuam apoſtaſiam & fœdas libidines exprobrare videantur. *Georgius 2. de moribus Turcarum.* Si ad Tartaros migremus, illi quanquam nec Chriſtianam fidem, nec Mahometanam ſcirẽt, religionis tamen omnis expertes viuere noluerunt. ſed etiamſi præmentis hebetudine ad verã Dei cognitionem aſſurgere non poterant, tamen quòd diuinam naturã eſſe qua regerẽtur certò perſpicerẽt, eamq. hominibus benefacere colligerent, ipſiq. ex ſyderũ aſpectu maxima bona conſequerentur, *propterea maiora ſydera & cõſpicuas ſtellas pro Dijs adorabãt, quarum obſeruatione in ea vaſtitate camporum certa itinera tenere didicerant.* *Iouius l. 13 Ortelius in theatro.* Quòd ſi ex noſtro orbe in nouũ illum tranſmittere voluerimus, rudes Americæ populos religionem quandam perpetuò habuiſſe intelligemus, & ſacrificijs quanquam ſanguinarijs & crudelibus, infinitis tamen Deos ſuos propitiaſſe; tẽplorũ verò & multitudine & magnificentia plurimum tum Aſiæ, tum Europæ populos omnes ſuperaſſe; quando in vna aliqua ciuitate magna quidem & ampla, multis tamen Italiæ, Galliæque ciuitatibus minori, quadringenta ſpecioſa & ſumptuoſa templa oculati teſtes numerauerunt. *Nouus orbis in narratio. Ferdinandi Corteſij pa. 551.* Denique ut prudẽtiſſimus philoſophus ait, Omnes legiſlatores, *& Licurgus Lacedemonios, & Numa Romanos, & Ion antiquos Athenienſes, & Deucalion Græcos ferè omnes Dijs cõſecra-*

Plutarchus aduerſus Colotem. *ſecrauerũt. Et ſi terras peragres, inuenire poteris vrbes muris, literis, regibus, domibus, opibus, numiſmate carentes: vrbem vero templis Dijſque carentem, quæ precibus, quæ iureiurando non vtatur, quæ nõ bonorũ cauſa ſacrificet, quæ non ſacris mala auertere nitatur, nemo vnquã vidit.* Quinimo vir doctiſſimus quum omnes non ſolùm populos & regiones, ſed etiam ſectas philoſophorũ & ſcholas, Academicas, Stoicas, Platonis, Socratis, Arceſilæ, Ariſtotelis, Pithagoræ & aliorum diligenter animo perluſtraſſet, tum profitetur nullam à ſe repertã religionis & Deorum cultus inanem, præter vnam Epicuræam, de qua ſola teſtatur, *quòd iuſiurandum, preces, ſacrificia, venerationem Deorum verbo quidem relinquebant, ſimulando videlicet & nominando ea, quæ tamen ſuis principijs & decretis tollebant:* quia Deum humana non curare, nec hominum pietate & ſanctis ſceleratiſve operibus quicquam in alterutram partẽ cõmoueri diſſerebant. Hic ergo vnus eſt, iſq. maximè neceſſarius & primarius rerumpub. finis, vt Deus honoretur. Quum enim iuſtitia quæ humanã vitã omnemque ſocietatem perfectè continet & moderatur, in eo ſit poſita vt ſuum cuiq. tribuatur; niſi Deo omnium conditori eum quem par eſt honorẽ impendimus iniuſtiſſimi ſumus, etiamſi cuique hominum generi, & principibus, & parentibus, & vicinis, & reliquis, quod iuſtũ eſt concedimus. Neque verò diu hæc inferiora officia cõſiſtere poſſunt, ſi ſupremum illud quod eſt reliquorum fundamẽtum negligatur. Optimè enim philoſophus Paganus. *Pietate aduerſus Deos ſublata, fides etiã & ſocietas, generis humani, & excellentiſſima illa virtus iuſtitia erga homines tollitur.* & ſemper qui neglecta Deorum religione magis habebantur impij, vt Annibal, Carthaginenſes, Afri; ij quoq. ob contemptam erga homines fidẽ, & fœdera rupta, periuria, & iniuſtitiam

Ibid.

Cicer. de nat. Deorũ li. 1.

Vera iuſtitia non eſt ſine religione & cultu Dei.

Cic. vbi ſupra.

maximè

maximè erant infames. Cæterùm hic finis vt eſt reliquis antepoſitis diuinior & excellentior; ita propter humanæ mentis imbecillitatem & rationis caliginem, erat olim perturbatior,& multis fœdiſſimis erroribus magis implicatus. Quum enim populi omnes Deum eſſe,cumque ſacrificijs & debitis honoribus colendum, euidenti ratione comprehenderent; quis autem eſſet Deus ille, & quo cultu venerandus in profundis ignorantiæ tenebris demerſi non viderent; hinc effectum eſt,vt illi omnes quos enumeraui, in Dei natura concipienda, & in particularibus eius colendi ritibus turpiſſimè laberentur. Hinc illa apud Romanos idololatrica Deorum multitudo.Hinc apud Græcos,homines ſceleribus inſignes cælitum numero aſcripti, Bacchus, Venus& Mercurius ille,*quo nō præſtantior alter*(vt ait poeta) *Et fraudare homines & fallere numina diuū.*Hinc Turcæ ſuum Mahometem, & tartari ſua maiora & minora ſydera, & Americani compoſita à ſe idola, hoſtiumque ſuorum ſanguine delibuta pro Dijs adorant.Hinc in modo ſacrificandi tanta impietas, vt illi etiam literis & humanitate cultiſſimi Romani & Græci, non contenti beſtiarum ſacrificijs qualia in lege naturæ & Moſaica Deus requirebat, etiam hominum occiſorum corpora Dijs ſuis immolarent.Carthaginenſes aũt, Mauri, veteres Galli,& alij populi Septentrionales, multò crebrius & crudeliùs huic generi ſacrificiorum indulgebant. Nuper autem inuenti Americani,vſque eo modum omnem excedebant, vt vnica ciuitas Mexicana quotannis pluſquam viginti millia iuuenum vtriuſque ſexus ſolita fuerit occidere, & extracta eorum corda Dijs ſuis ſacrificare. Ad quam inſaniam prorumpebant aliquando etiam Iudæi quum à Dei lege deficerent.

Paganorũ error,in modo Dei colendi.

Nouus orbis in narratio 2. & 3. Corteſij. Alexã ab Alexandro li. 6.ca. 27 Dion. Rom lib. 43. Cæſar de bello Gal. li. 6.

Nouus orbis in literis Franciſcanorum pa. 667. Pſal. 105. 26.

4\. 4 Chriſtus autem in mundum his erroribus occæcatum veniens, vt voluntatem hominum maiori ad rectè operandum quàm prius alacritate compleuit, demiſſoque Sancto Spiritu cultores

Chriſtus in Euãgelio na ſura bona tũ de ciuili iuſtitia tũ de cultu Dei approbauit.

ſuos in omnibus virtutibus adeò excellentes reddidit, vt temperantia, caſtitate, humilitate, vera animi fortitudine & mortis contemptione, inſignium monachorum & martyrum plura eluxerint inter Chriſtianos millia, quàm inter Paganos his virtutibus nobilitati viri ſingulares: ſic inprimis religionem veram ita inſtituit, & legibus firmauit, & in æternitatem ſtabiliuit, vt nulla deinceps erroris macula Eccleſiam à ſe fundatam, & ſanctiſſimo ſuo ſpiritu gubernatam, eamque viſibilem futuram, & toto terrarum orbe diffundendam potuerit obfuſcare. Id quod in varijs noui veteriſque Teſtamenti locis tam perſpicuè pollicetur, vt nihil ſit in fide Chriſtiana certius, nihil in ſymbolo Chriſtianorum firmius, quàm hanc CHRISTI Eccleſiam Catholicam & Apoſtolicam, à veritatis regula per ipſum CHRISTVM tradita nunquam

2 deflexuram. Quòd ergo homines natura duce externam iuſtitiam in communi vita ſequebantur, hoc Chriſti diſciplina multò magis ratum habuit, & adiectis maximis æternæ vitæ præmijs acrius iuſtitiæ ſtudium Chriſtianorum pectoribus accendit. Quòd virtutes morales appeterent illiſ-

3 que præditi ad præclarius de amicis, de parentibus de ciuibus, de toto reipublicæ ſtatu merendum inſtruerentur; & hoc quoque ſanctiſſima CHRISTI Religio confirmauit, & adiecta intrinſecus Spiritus ſancti gratia mentes ſuorum ſic illuſtrauit, vt multo quàm prius flagrantiores in harum virtutum ſtudium incumberent.

4 Quòd etiam Deum eſſe, in eiuſque honorem ſacra

cta quædam agenda eſſe perſuaſum haberent nec hoc refutauit, quod ipſe nimirum creator æterna naturæ lege homines creaturas ſuas edocuerat, & lege temporali per Moyſem lata Iudæis olim præſcripſerat. At quòd à recta Dei veri & vnius cognitione ad multos & falſos errarent, & propter ignorantiam veri cultus ad idololatricos ritus deuoluerentur, hoc adeò efficaciter in eis correxit, vt & præſentes tum ignorantiæ tenebras diſpelleret, & clariſſimam veritatis lucem inueheret, & quò ſemper in eadem veritate perſiſterent certam & conſtantiſſimam eis regulam traderet. Reipub. enim ſuæ quam eccleſiam vocamus, & quam ipſe partim laboribus ſuis, partim Apoſtolorum ſuorum predicationibus conſtruxit, & per vniuerſum mundum dilatauit, certos dedit moderatores, alios quidem magis neceſſarios, qui intrinſecam eius naturam curarent, puritatem dogmatum, articulos fidei, ſacramentorum doctrinam, diſciplinam eccleſiaſticam, & ſi quæ alia ad interiorem eius vitam & tanquam animam pertinent, quos epiſcopos vocamus: quorum officium quia circa ſublimiora & valde recondita myſteria verſatur, ideòque perpetuo præſentem diuini numinis gratiam requirebat, idcirco ipſe promiſit *ſe illis affuturum omnibus diebus ad ſeculi vſque conſummationem, nec ab eis vnquam receſſurum ſpiritum veritatis qui eos in omnem veritatem duceret*, & prius futurum vt Sol & luna è mundo tollerentur, quàm vt hæc promiſſio ſua vi & effectu deſtituerentur. Principes autem & magiſtratum ciuilem quem prius in naturæ lege ordinauerat, ita iam gratiæ lege reformauit, vt tum demum perfectè munere ſuo fungerentur, quum myſtica regeneratione in eccleſiam inſiti, epiſcopis regenerantibus, vt filij patribus, vt oues paſtoribus, vt diſcipuli magiſtris, que-

Eccleſia æterna.

Epiſcopi.

Matt. 28. Io. 14. & 16.

Ierem. 31.

Principes ſeculares quoad Eccleſiaſtica ſubiecti Epiſcopis.

Ioan. 21. madmodum Chriſtus præceperat ſe ſubijcientes,
Hebr. 13. politicum ſuum gladium dirigerent ad eam extrinſecam eccleſiæ pacem procurandam, cuius interna ſacramenta diximus epiſcoporum fidei fuiſſe commiſſa. Hoc enim in teſtamento nouo futurum proprium regum officium, pulcherrime vaticinatus eſt
Eſa. ca. 49 diuinus propheta, quum ait, *futuros reges nutricios &*
23. & ca. *reginas nutrices eccleſiæ*: quum prædixit *gentem & re-*
60.
Pſal. 2. 72. *gnum quod non ſeruierit eccleſiæ periturum*; quum in va-
&c. rijs locis pſalmorũ reges colla ſceptraque ſua Chriſti iugo eſſe ſubmiſſuros regius ille pſaltes canit: quum ad exemplar regiæ in nouo teſtamento obedientiæ Ioſue ſummus populi hebræi dux *ingredi*
Numer. ca. 27. 21. *& egredi*, hoc eſt, res maiores adminiſtrare iubetur *iuxta mandatum* pontificis Eleazari. quum generali-
2. Cor. 10 ter in ea politia quæ vmbra erat eccleſiæ & reipub.
11. Deutero. 17. 9. Chriſtianæ, imperatur vt in controuerſijs de lege aſcenderent *ad ſacerdotes Leuitici generis* & ſine tergiuerſatione ſequerentur ſententiam eorum neque declinando ad dexteram neque ad ſiniſtram. quod omnes boni Chriſtianorum principes tempore Euangelij ſuum fuiſſe munus & officium, idque ex diuina ordinatione, & verbis, & factis, & moribus, ſemper ſunt profeſſi, vti mox explicabitur. Et hanc totam regis poteſtatem quaſi eccleſiaſticam ſacrãque functionem ſpiritus ſanctus Chriſtique Apoſtolus Petrus perelegäter ſignificauit, quum appellauit ſtatum teſtamenti noui, *ſacerdotium regale*, quia
1. Pet. 3. 9. nimirum reges Chriſtianorum ita optimè regio ſe
Exod. 19. nomine dignos oſtendunt, ſi ſacerdotio Chriſti in eccleſia ſuſtinendo & ſacerdotũ eccleſiaſticas leges corroborando ſuam regalem authoritatem impendunt, in quo propriè verti cardinem & medullam regij inter Chriſtianos ſplendoris omnes antiquiſſimi & ſanctiſſimi epiſcopi docuerũt, omnes fortiſ-

ſimi

ſimi atque optimi Imperatores crediderunt. Sic enim qui primi Chriſtiani Imperatoris temporibus vixit Oſius Cordubenſis filium eius Conſtantium ab Arianis ſeductum, & eorum perſuaſione eccleſiaſticis negotijs ſe immiſcentem grauiter monet, *Ne te miſceas eccleſiaſticis, nec nobis epiſcopis, Imperator* (inquit ille) *in hoc genere rerum eccleſiaſticarum præcipe, ſed ea potius a nobis diſce. Tibi Deus imperium commiſit, nobis ea quæ ſunt eccleſiæ.* Eundemque Imperatorem clariſſimi epiſcopi, Paulinus Treuirenſis, Lucifer Metropolitanus Sardiniæ, Dionyſius Mediolanenſis, alijque ſeriò monuerunt *ne eccleſiaſtica corrumperet, neue Romanorum Imperium eccleſiaſticis conſtitutionibus immiſceret.* Quorum iudiciũ magnus ille Athanaſius comprobans, addit nihil cogitari poſſe in re Chriſtiana monſtroſius, quam regem eccleſiaſticas cõtrouſtrſias velle iudicio ſuo definire. Quod quoniam Conſtantius ille Arianus tentaret, *& præſidere vellet iudiciis eccleſiaſticis, ſeque in decernendo principem facere Epiſcoporum, quis (inquit Athanaſius) non dicat illum eam ipſam eſſe abominationem deſolationis, quæ à Daniele prædicta eſt? Nam in hoc, quod Antichriſti eſt facit, & quid Antichriſtus quũ venerit plus comittere poterit?* Quã etiã Antichriſtianã arrogantiã in eo Imperatore Leontius Tripolis Epiſcopus & inſignis martyr dixit ſe valde obſtupeſcere. Gregoriusquoq; Naziãzenus pro cõcione Imperatorẽ Theodeſiũ grauiſſimè affatur, *Te quoq; (ô Imperator) imperio meo ac throno lex Chriſti ſubijcit. Imperiũ enim nos quoq; epiſcopi gerimus, addo etiã præſtantius ac perfectius: niſi verò æquum eſt ſpiritum carni faſces ſubmittere, & cæleſtia terrenis cedere. Sed non dubito quin hanc dicendi libertatem in optimam partem accepturus ſis, vtpotè ſacri mei gregis ouis ſacra, magnique paſtoris alumna, rectéque iam olim a ſpiritu docta & inſtituta.* Et D. Chriſoſtomus,

Athanaſ. in epiſt. ad ſolitar am vitam agẽtes.

Ibi.

Nazian. Orat. 17.

Chryſ.to.1. *Mane intra tuos terminos o rex: alij ſunt termini regni, alij*
de verbu *ſacerdotij, hoc regnum illo maius eſt. Rex ea quæ ſunt in ter-*
Eſaiæ, ho- *ris ſortitus eſt adminiſtranda, cæterum ius ſacerdotij è ſu-*
mel.4. Matt.16. *pernis deſcendit. Regi corpora commiſſa ſunt, ſacerdoti a-*
nimæ, maior hic principatus, propterea rex caput ſubmittit
manus ſacerdotis, & vbique in veteri ſcriptura ſacerdotes
inungebant reges. Quem admodum autem iſti in Ori-
ente, ſic eorum item coëpiſcopi in Occidente hanc
diſtinctionem pontificiæ & Imperatoriæ poteſtatis
Amb. epiſt.32. diligenter tradiderunt. Sic nimirum D. Ambroſius
ad Imperatorem Valentinianum. *Noli te grauare Im-*
perator vt putes te in ea quæ diuina ſunt imperiale aliquod
Matt. 22. 21. *ius habere: noli te extollere, ſed ſi vis diutius imperare, eſto*
Deo ſubditus. Scriptum eſt, quæ Dei Deo, quæ Cæſaris Cæ-
ſari; ad Imperatorem palatia pertinent, ad ſacerdotem Ec-
cleſiæ; publicorum tibi mœnium ius commiſſum eſt, non ſa-
crorum. Quibus limitibus coerceri poteſtatem Im-
peratoriam, Imperatoribus ipſis maximè eſt glorio-
ſum, vti ſanctiſſimus epiſcopus eodem loco inſi-
gniter admonuit. *Quid eſt enim honorificentius* (inquit
ille) *quàm vt Imperator dicatur filius eccleſiæ? Impera-*
tor enim bonus intra eccleſiam, non ſupra eccleſiam eſt.
D. quo Hiliarus Pictauorum epiſcopus, inuictum
Gallicarum eccleſiarum contra Arianos columen,
vt in reliquis fidei capitibus cum his ſuis coëpiſco-
pis conuenit, ita nec in hoc de regiæ iuriſdictionis
finibus quicquam diſſenſit. Sic enim ille cum Oſio,
Athanaſio, Paulino, & reliquis Conſtantium Impe-
ratorem alloquitur. *Prouideat* (inquit) *& decernat*
Hil. in lib. adConſtan. *clementia tua, vt omnes vbique iudices, quibus prouincia-*
rum adminiſtrationes creditæ ſunt, ad quos ſola cura &
ſolicitudo publicorum negotiorum pertinere debet, a religi-
oſis ſe negotiis abſtineant. Denique in Sanctis, Baſi-
lio. Hieronymo, Lucifero, Auguſtino, nihil fre-
quentius occurrit, quàm regibus palatia, epiſcopis
eccleſias;

eccleſias; illis corpora, his animas; illis externa reipub. ciuilis, his interiora reipub. & eccleſiæ diuinæ, illis pacem & regimen politicum; his diſciplinam & regimen ſpirituale eſſe Chriſti præſcriptione mandatum.

5 Vt autem hanc doctrinam tanquam præcipuum pacis eccleſiæ & reipub. Chriſtianæ vinculum doctiſſimi epiſcopi in Oriente & Occidente, in libris, in concionibus, in conſilijs ſtudioſè inculcarunt: ita eandem doctrinam optimi maximique illi Orientis & Occidētis Imperatores firmiter amplexi ſunt; ſuiſque in imperando legibus & moribus roborarunt. Conſtantinus enim Magnus dictitare ſolebat, *Vos o Epiſcopi intra Eccleſiam, ego extra Eccleſiam à Deo epiſcopus conſtitutus ſum.* Theodoſius magnificum Comitem Candidianum ſuo nomine ad generale Concilium Epheſinum miſit, ſed expreſsè ei præcipiens, vt nullo modo ſe interponeret *in illis quæ de piis dogmatibus erant controuerſa.* quid ita? nimirum quia *illicitum eſt eum qui non ſit ex ordine ſanctiſſimorum epiſcoporum ſeſe eccleſiaſticis immiſcere tractatibus.* Imperator Martianus in Concilio Chalcedonenſi proteſtatur ſe veniſſe vt exemplo Conſtantini Magni, quæ Epiſcopi diuina authoritate ſacroſancta eſſe decernerent, ipſe imperiali authoritate populis ſeruanda ediceret, & Concilij decretis repugnantes legitimis ſupplicijs caſtigaret, non aliter quàm Conſtantinus damnatos à Concilio Nicæno in exilium eiecit, Arij libros cremauit, & ſi qui eos cælare deprehenderentur; capitali ſupplicio affecit. Neque vnquam pij & iuſti principes aliter ſe rebus eccleſiaſticis immiſcuerunt, niſi vt quæ prius epiſcopi concluſiſſent, ea ipſi ſuis edictis firmarent, & ad ea ſeruanda pœnis ciuilibus adiectis populum efficerent propenſiorem. Cuius rei exemplis omnes hiſtoriæ

5. Regia poteſtas in eccleſiaſticis rebus propriè ſub ſeruit epiſcopali.

Euſebius de vita Conſtant. lib. 4. ca. 24.

Concil. Chalced. actio. 1. & 6.

ſtoriæ, omnes annales, omnia ſcriptorum monumenta referta ſunt, id quod Iuſtinianus Imperator apertiſſimè teſtatur. Si de perſonis hæreticorum ſynodus epiſcoporum aliquid ſtatuiſſet, *Quoties* (inquit ille) *ſacerdotum ſententia quoſdam indignos ſacerdotio de ſacris ſedibus depoſuit, quemadmodum Neſtorium, Eutichen, Arium, Macedonium, Eunomium, & ſimiles; toties Imperium eiuſdem ſententiæ & ordinationis cum ſacerdotum authoritate fuit, ſicque diuina pariter & humana concurrentia, vnam conſonantiam rectis ſententiis fecere. ſicut nuper circa Anthymum factum eſt, qui deiectus eſt à ſede huius regiæ vrbis per glorioſæ memoriæ Agapetum ſanctiſsimum Rom. eccleſiæ pontificem.* Si de dogmatibus fidei credendis epiſcopi in ſynodis ſuis ſtatuiſſent, Imperatores perpetuò eadem dogmata rata fecerunt; & vt ait idem princeps poſt cõmemoratos in quinta ſynodo generali, Nicæni Concilij canones ſub Conſtantino Magno contra Arianam hæreſim, Conſtantinopolitani ſub Theodoſio ſeniore cõtra Macedoniũ, Epheſini ſub Theodoſio Iuniore contra Neſtorium Chalcedonenſis ſub Marciano contra Eutichen & Neſtorianos, *his omnibus per diuerſa tempora ſubſecutis, prædicti piæ recordationis noſtri patres & Imperatores, ea quæ in vnoquoque Concilio iudicata ſunt, legibus ſuis corroborauerunt & confirmauerunt: & hæreticos qui definitionibus ſanctorum prædictorũ quatuor Conciliorum reſiſtere & eccleſias conturbare conati ſunt expulerunt.* idemque ipſe Iuſtinianus ſe facturum pollicetur quo ad ea quæ ab epiſcopis in hac quinta ſynodo eſſent definita.

Concil. Conſtantinop. 5. actio. 1.

Synodus 5. Conſtantinopol. actio 1.

Particulares vero horum Imperatorum leges ad ſempiternam & iſtorum memoriam atque gloriam, & regum qui poſtea ſecuturi erant imitationem atque exemplum in iure ciuili recenſentur, verbi gratia: Vt Conciliorum generalium inuiolata

maneat

maneat authoritas, quod eſt Chriſtianę pacis & eccleſiaſticæ vnitatis caput, ſic edicunt Theodoſius, Valentinianus, & Marcianus: *Nemo clericus, vel militaris, vel alterius cuiuſlibet conditionis, de fide Chriſtiana publice tractare conetur in poſterum &c. Nam & iniuriam facit iudicio reuerendiſsimæ ſynodi, ſi quis ſemel iudicata ac recte diſpoſita reuoluere, & publice diſputare contenderit, & contemptoribus huius legis pœna non deerit.*

Semel in Concilio definita nunquam poſt in quæſtionem vocanda.

Codic. tit. 1. de ſumma Trinit. para. Nemo.

Vt hæretici cuiuſque generis comprimantur ita præcipiunt, *Sancimus vt omnes impiæ Neſtorii fidei aſſeclæ aut nefariæ eius doctrinæ ſequaces, ſiquidem epiſcopi ſint aut clerici, a ſacroſanctis eccleſiis eiiciantur: ſi vero Laici, anathematizentur, licentiam habentibus cunctis Orthodoxis, illos ſi voluerint omni metu & damno ceſſante, publicè denuntiare, accuſare, reoſque peragere.*

Ibi. para. Sancimus.

Quoad libros verò non modo hæreticè ſed vel ſuſpicioſe ſcriptos, ad hunc modum piè & Chriſtianè præſcribunt. *Quoniam peruenit ad noſtras aures quoſdam doctrinas conſcripſiſſe & emiſiſſe ambiguas, non exactè ac per omnia congruentes expoſitæ in Nicæna ſynodo fidei, & ab his qui in Epheſina ſynodum conuenerunt ſanctis patribus; iubemus omnia iſtiuſmodi ſcripta incendi, ac perfectiſſimo interitui mancipari, ita vt in nullius lectionem veniant; iis certe qui talia ſcripta vel libros habere & legere ſuſtinuerint, vltimum ſupplicium ſubituris.*

Ibid. Libri hæretici comburendi.

Conuenticula autem & conciones hæreticorum vſque adeò horrẽt, vt ſi quid vel ipſi Imperatores per errorẽ hæreticis largiti ſint, illud indultum irritum volunt eſſe & nullius momenti. *Nullus* (inquiunt) *hæreticis Miniſteriorum locus, nulla ad exercendam animæ obſtinatioris dementiam pateat occaſio. Sciant omnes etiamſi quid ſpeciali quolibet reſcripto per fraudem elicito ab huiuſmodi hominum genere impetratum ſit, non valere. Arceantur cunctorum hæreticorum ab illicitis congregationibus turbæ. Vnius Dei nomen vbique celebretur,*

Ibid. para. Nullus. Hæreticorum conciones & conuenticula interdicta.

iuxta

iuxta Nicænam fidem à maioribus traditam. Denique vt alias leges permultas æterna memoria dignas prætercam, illud Theodoſij & Valentiniani edictũ de hæreticorum appellatione, non modò eſt perfectè Theologicum, ſed etiam ad noſtros hodierno die non minus quàm ad tempeſtatis eius hæreticos definiendos exactè accommodatum. ſic enim pronuntiant. *Damnato protentoſæ ſuperſtitionis authore*

Ibidem tit. 5. de hæretic. para. Damnato.

Neſtorio, nota congrui nominis eius inuratur gregalibus, nec Chriſtianorum appellatione abutantur. Sed quemadmodum Ariani ab Ario lege diuæ memoriæ Conſtantini ob ſimilitudinem impietatis, & Porphiriani a Porphirio nuncupantur, ſic vbique participes nefariæ ſectæ Neſtorii (Lutheri, Caluini) Neſtoriani (Lutherani, Caluiniſtæ) vocentur: vt cuius ſcelus ſunt in deſerendo Deum imitati, eius vocabulum iure videantur eſſe ſortiti. Quæ lex ſi noſtris temporibus ita valeret vti meretur, multi perditi homunciones, qui à Catholica fide ad Lutherum, Bucerum, Caluinum, Bezam, & tales quiſquilias ſordeſque defecerunt, & tamen *Euangelici fratres, religioſi, fidelès*, appellari volunt, quibus cum euangelio, religione & fide, nihil magis quàm Iudæo aut Turcæ commercij eſt; minus hac craſſa hypocriſi, ſimplici plebeculæ imponerent, quando ipſo nomine prædicarent ſe tales eſſe qui deſerto Deo vero & Chriſto eius, ad iſta luxuriæ & libidinis mancipia profugerunt.

Hæretici quemadmodum appellandi.

Leges ciuiles & politica ad ſacros canones conformanda. Conſtitu. 5. & 6.

Atqui in iſtis maximis Imperatoribus potiſſimùm notandum & ſuſpiciendum eſt, non tam quòd iſta iuſſerunt & decreuerunt, quam quòd eadem poſuerunt & præceperunt ab epiſcopis educti, & à ſynodis inſtructi; quòdque epiſcoporum & ſynodorum canonibus ſuas conformarunt leges. Quam ipſam clauſulam Iuſtinianus frequenter ſuis edictis ſolet attexere. *Sancimus* (inquit ille) *ſacras ſequentes regulas de*

las ne quis bigamus ſacerdos ordinetur. Sancimus vt ſancti eccleſiaſtici canones qui à ſanctis quatuor Concilijs (plura *Conſtit.*
enim Iuſtiniani tempora non anteceſſerunt) *expoſiti* *131.*
& confirmati ſunt, vicem legum obtineant. Prædictorum enim ſanctorum Conciliorum decreta, perinde vt ſacras ſcripturas ſuſcipimus, & canones vt leges cuſtodimus: ac præterea Sancimus vt ſecundum eorum definitiones ſanctiſſimus veteris Romæ Papa primus ſit omnium ſacerdotum &c. Veterumque patrum decretis inhærendo, hæreticos (inquit) *illi dixerunt & nos dicimus, quicunque* *Conſtit.*
diuerſarum ſectarum ſunt Eutychiani, *Acephali, Mani-* *109.*
chæi &c. & quicunque membrum ſanctæ Dei Catholicæ & Apoſtolicæ eccleſiæ non ſunt, in qua & omnes ſanctiſſimi totius orbis habitati Patriarchæ, & omnes ſub ijs conſtituti religioſiſſimi epiſcopi vno ore Apoſtolicam fidem & traditionem prædicant. Quumque Rom. Pontifex Agapetus Conſtantinopolis patriarcham Anthymum, propter hæreſim ea ex Eccleſia expuliſſet,
hanc (inquit Iuſtinianus) *ſententiam tametſi per ſe ſa-* *Conſtit.*
tis valentem multò tamen adhuc valentiorem reddit ma- *24.*
ieſtas Imperatoria, quæ regia hac vrbe ipſum expellit. Quare autem adeò ſtudioſè eccleſiaſticas ſanctio-
nes ciuilibus legibus confirmet, & (vt ipſe loqui- *Ibid.*
tur) *quæ ſummum Sacerdotium decreuit*, ea quoque *maieſtas Imperatoria corroboret*, pulchertimam & maximè Chriſtianam affert rationem quamuis in promptu & tanquam ante pedes cuique homini Chriſtiano poſitam, Chriſtianis tamen principibus ſæpius atque iterum inculcandam. *Si enim*
(inquit ille) *leges ciuiles quarum poteſtatem fidei no-* *Conſtit.* *123.*
ſtræ Deus concredidit per omnia firmas ac ſtabiles conſeruari ad ſubditorum ſecuritatem ſtudemus; quantò plus ſtudij debemus circa ſacrarum regularum, & diuinarum legum obſeruationem ponere, quæ pro ſalute animarum noſtrarum definitæ & conſtitutæ ſunt? Hoc modo in prima

 & puriſ-

& puriſſima eccleſia, optimi iidemque potẽtiſsimi Imperatores, de ſua quanta quanta erat Imperatoria potentia crediderunt: hoc actionibus ſuis docuerunt: hoc glorioſiſsimo exemplo poſteritati chriſtianæ regibuſque vniuerſis prædicarunt. Atque ita verè in lege Chriſtum perfectum eſt quod nunc implendum, in lege Moſis olim adumbratum fuit de omnibus hominibus ſi quando controuerſiæ emergerent, ad ſacerdotes Leuiticos confugientibus, & ſacerdotum iudicio acquieſcentibus. Quod ſi qui præfractè contentioſos contra ſacerdotis ſententiam ſe præberent, eos brachium ſæculare frænaret, & (ſi quidem ita obſtinatio eorum mereretur) ſupplicio capitali afficeret. Et in hoc quidem munere, quo reges ſuum gladium ad eccleſiaſticæ diſciplinæ defenſionem conferunt, & fidem Chriſtianam ab Epiſcopis traditam ſuis edictis corroborant, ita propriè conſiſtit vera Chriſtianorum regum authoritas, vt quum ſecus faciunt, cauſáſque eccleſiaſticas ad ſua tribunalia rapiunt, ordinem diuinitus & à Chriſto & à natura conſtitutum perturbant, hoc eſt vt ſuperiùs enumerati ſanctiſsimi Epiſcopi, Athanaſius, Oſius, Nazianzenus, Ambroſius, Chryſoſtomus, Hilarius & alij docent, carnem ſpiritui, oues paſtoribus, terram cælo, peritura æternis, hominémque Deo præferunt, & ſimul ſceptra ſua infirmant, ciuiliſque obedientiæ ipſos neruos incîdunt. Egregiè enim D. Auguſtinus. *Poteſtates à Deo ordinatæ ſunt, & poteſtatibus obediendum eſt, ſunt enim à Deo. Sed hic ipſos humanarũ rerũ gradus aduertite. Si aliquid iuſſerit curator nõne faciendũ eſt? Tamen ſi contra Proconſul iubeat, non vtique contemnis poteſtatem, ſed eligis maiori ſeruire. Nec hinc debet minor iraſci, ſi maior prælata eſt. Rurſus ſi aliquid ipſe Proconſul iubeat, aliud iubeat Imperator, nunquid dubitatur illo contempto*

Deuter. 17.

Regi cõtra Eccleſiam aliquid imperanti non eſt obediendũ.

Aug. ſer. 6. de verb. Domini ſecundum Matt.

tempto huic eſſe ſeruiendum? Ergò ſi aliud Imperator iubeat, aliud Deus, quid iudicatis? Manifeſtum nimirum eſt neglecto Imperatore, Deo eſſe ſine controuerſia, obediendum à quo omnis eſt poteſtas, & cui omnis maieſtas ſeruire debet. & ad quē princeps & principatus qualiſcunque refertur. Id quod probè intelligentes illi quos dixi Imperatores antiqui, vt ſuis legibus optimè Imperij & Sacerdotij, & vtriuſque obedientiæ limites diſcreuerunt; ita quia nouerant nullam eſſe veram & Chriſtianam in ciuilibus obedientiam, quæ in fide eccleſiæ Catholicæ non eſſet fundata, hanc ob cauſam quemcunque ſui Imperij Chriſtianum hominem, ad aliquod munus publicum gerendū extulerunt, eum ſemper ad perpetuū fidei Catholicæ cultum ſanctiſſimo iureiurādo, ſub hac forma arctè deuinxerint. *Teſtor ego iurando omnipotētem Deū & vnigenitum filium eius Ieſum Chriſtum & ſpiritum ſanctum, ac glorioſam Dei genitricem & perpetuò virginem Mariam, & quatuor Euangelia quæ hiſce manibus teneo, & ſanctos Archangelos Michaëlem & Gabrielem, quòd occaſione conceſſi mihi officij puram conſcientiā & genuinum præſtiturus ſum ſeruitium &c. & quòd cum ſanctiſsima Dei Catholica & Apoſtolica eccleſia communionem habeo, neque ei vlla vnquam in re aut modo aduerſabor, neque (quantum in me erit) alicui alij permittam &c. Quòd ſi hæc non obſeruauero, omnibus incōmodis ero expoſitus, tam hîc quàm in futuro ſeculo in horrendo iudicio magni Domini Dei & ſeruatoris noſtri Chriſti Ieſu: habeboque partem cum Iuda, & lepram Giezi, & tremorem Cain, vltra hoc quod etiam pœnis lege Imperatorum comprehenſis ero obnoxius.* Sic illi, maximè de Catholica eorum fide ſoliciti, qui ciuile aliquod munus erant procuraturi, idque ſumma ratione. Tum enim & ſub regibus particularia officia rectè gerunt inferiores magiſtratus, & in generalem curam

Iuramentū veterum militia ducum & præfectorū Imperialiū de Catholica fide perpetuò ſeruanda.

Nouel. Conſtit. 8.

reipublicæ totius rectè intendunt reges atque Imperatores, quum eos ſibi cancellos poſitos norunt, vt à Catholicæ Eccleſiæ fide non poſſint deflectere; quum ſciunt potentiam ſuam ſic à Chriſto Deo inſtitutam, vt cum eccleſiaſtica poteſtate conſpiret, & ab ea non aliter quàm corpus ab anima dirigatur.

6 Quem ordinem qui reges vllo vnquam tempore peruertere conati ſunt, & reſpublicas quibus præfuerunt miſerrimè afflixerunt, ſibique in hoc mundo nominis infamiam inſignem, & in altero damnationem ſempiternam conſciuerunt. Hinc Conſtantius Conſtantini magni filius quum à paternis veſtigiis diſcederet, nec contentus illis imperandi finibus quos eum pater ſuus docuerat, Eccleſiaſticum quoque regimen contra ius & fas inuaderet; à ſuæ ætatis epiſcopis & viris optimis, quia hæreticus erat Arianus, appellatus eſt, non modò *Antichriſtus, Apoſtata, canis, carnifex, filius peſtilentiæ & perditionis, bellua, membra & corpus tantum habens, hominis animum verò ferinum, idololatra,* & reliqua iſtiuſmodi quæ ſunt generaliter quibuſuis hæreticis communia; verùm etiam quia Imperator erat hæreticus, & propter Imperatoriam potentiam tantò nocentior, idcirco & flagrantiore zelo exagitatus eſt, *vt alter Achab, ſecundus Antiochus, & Herodes tyrannus, gurges omnium malorum, caput totius nequitiæ, fomes hæreticorum, radix amaritudinis, ſentina omnium blaſphemorum, deſtructor religionis, templum omnium Dæmonum, infinitè Iuda Iſcariote ſceleratior, quia Iudas illis dominum tradidit qui in eum nec dum crediderant, Conſtantius eos prouocauit ad negandam eius diuinitatem qui iam crediderant: Iudas nullis vim intulit vt ſecum perirent, Conſtantius autem militari manu pugnabat aduerſus eos qui rectam in Chriſtum habebant fidem,* propter quam

Hilarius in libro contra Conſtantium Auguſtum. Lucifer lib. 1. & 2. pro S. Athanaſio.

Rex hæreticus omnium mortalium nequiſſimus. Conſtantius Imperator Arianus.

Idem in li. de non parcendo in Deum delinquenti.

per quam differentiam quum neminem mortalium ei parem ſcirent, concludebant, *ſolum diabolum ei eſſe in nequitia comparabilem*. Et iſte vir poſtquam rempub. Chriſtianam in luctuoſas Arianorum diuerſi generis factiones conſcidiſſet, optimos epiſcopos in exilium eieciſſet, execrabiles Dei & Chriſti hoſtes fouiſſet, Mahometiſmi fundamenta poſito Arianiſmo feciſſet, omnibúſq. piis Chriſtianis eſſet odioſiſſimus, tandem videns omnia in præceps ruere, *præ nimia ſolitudine in apoplexiam delapſus repentè interijt*. Succedens autem Iulianus, operique quod Conſtantius inchoauerat extremam manum addens, Eccleſiam Chriſtianam penitus abiecit, & Chriſti nomen immaniſſimè perſequens, veterémque Paganiſmum reſtituens, in expeditione contra Perſas diuinitus eſt interfectus; rempub. autem & exercitum Rom. in eas miſerias coniecit, vt niſi Iulianus occidiſſet, de Romanis copiis penitus fuiſſet actum, quas omnes ad internecionem Perſæ hoſtes deleuiſſent. Valens autem, qui pauló poſt Imperiũ gubernandum ſuſcepit, etiamſi ſe Chriſtianum fingeret & diceret; tamen quia potentiam ſuam diuinæ ordinationi non ſuppoſuit, ſed in illos alienæ iuriſdictionis terminos irrupit, vt cum Imperio Eccleſiam quoque pro ſuo arbitratu voluerit regere, ita a ſana mente & ratione derelictus eſt, vt ipſos etiam paganos Imperatores infeſtiſſimos Chriſti hoſtes ſtupiditate & feritate ſuperauerit. Nam nec ipſe Turca, nec olim Diocletianus, Nero, Maximianus, aut quiſquis fuit religionis Chriſtianæ crudeliſſimus hoſtis, Chriſtianos Catholicos ſolum afflixit, hæreticos autem fouit, & quaſcunque Atheorum ſectas contrarias, in Chriſtianæ religionis odium publicè tulit & approbauit. At Valens Imperator, nomine & profeſſione Chriſtianus,

Ibid lib. de regibus Apoſtaticis.

Socrat. lib. 2. cap. 37.

Valentis Imperatoris contra Catholicos immanitas.

Theodoret. lib.4.cap. 32, & lib. 5.cap.20. *impunitatem conceſſit Gentilibus, Iudæis & alijs quibuſcunque* (hæreticis) *qui nomen Chriſtianorum aſſumentes, doctrinam Euangelio repugnantem prædicabant; tumque Pagani Dionyſia Bacchi & Cereris feſta non in occulto ſed per medium forum bacchantes peragebant. Solis Apoſtolicæ doctrinæ propugnatoribus, tyrannus iſte hoſtem ſe præbuit.* Cuius impietatis meritas paulò poſt luit pœnas. Quum enim Barbari à Deo ad eum caſti-
Sozom. lib. 5.cap.40. gandum exciti ad ipſa Conſtantinopolis mœnia perueniſſent, omniáque circumcirca cæde & incendijs vaſtaſſent, Valens contra eos cum exercitu progreſſus, leui certamine fuſus, & in obſcurum quoddam tugurium fugere compulſus, ibi ab hoſtibus obſeſſus, *magna lignorum ſtrue comportata, iniecto igne, vnà cum domo & comitibus qui aderant,* incendio eſt conſumptus. Conſtantinus quoque quintus Græcorum Imperator, propter idem vitium ciuilis potentiæ cum eccleſiaſtica confuſæ, non tam à legitimo principe in tyrannum, quàm ab homine in
Paulus Diaconus lib.21. portentum degenerauit. Sic enim hiſtorici omnes & Græci & Latini eum deſcribunt, Dei, Deiparæ virginis & Sanctorum omnium hoſtem, magicis
Suidas Zonaras. tom.3. maleficijs, & cruentis ſacrificijs & libidinibus, & Dæmonum inuocationibus delectatum, tyrannicè Imperio abuſum, legum à patribus traditarum contemptorem, & vt Zonaras ait, *Nec Chriſtianum, nec Iudæum, nec Paganum, ſed colluuiem quandam impietatis inſtar ferarum Africæ, quæ ex diuerſi generis coitu multiformes confuſaque ſpecie & immanitate naſcuntur,* cuius hæc particularia ſcelera ab ijſdem hiſtoricis
Conſtantinus Coprō. Hugonota. recenſentur, *quòd reliquias Sanctorum conſpui iuſſit, & ne quis eorum intercesſionem imploraret edixit, nihil ipſos præſtare poſſe, nec ipſam ſanctiſsimam Dei matrem aſſerens: quòd ſacras ædes magno ſtudio profanarit, quód re-*

ligioſas

ligioſas picturas deleuit, earumque loca profanas ſubſtituit: quòd etiam Monachos perſequebatur & tanquam agnos iugulabat &c. qui tandem moriturus hoc ſolum verbum elocutus eſt, *propter infamiam furorémque meum, viuus inextincto inferorum igni trador.* Nec ab horum immaniſſima diritate multùm abfuit nuper Henricus octauus Angliæ rex, qui poſt Pontificalem eccleſiæ primatum arreptum & cum regio iure permixtum non aliter atque Conſtantinus iſte, nec Chriſtianus fuit, nec Proteſtans, ſed incertæ fidei hermaphroditus, vt qui inſtar paganorum principum, Catholicos, Laicos, Monachos, & Epiſcopos quoque crudelius quàm Copronymus ille mactabat; & tamen hæreticos ſimul inſtar Catholici principis iuſtis ſuppliciis plectebat, religionem autem à ſe inuentam inuitiſſimis populis obtruſit: & quoad contemptas & exuſtas vel in flumina aut ſterquilinia proiectas Sanctorum reliquias, quoad vaſtatas ſacras ædes & funditus diſturbata Sanctorum templa, & alia plæraque, Conſtantinum hunc longo interuallo anteceſsit: qui etiam omni Chriſtianorum generi maximè inuiſus infœlicem animam exhalauit, quem Eccleſia Catholica vti *rebellem & ſchiſmaticum* damnauit, Catholici ſubditi alterum Diocletianum perpeſsi ſunt Poteſtantes vt hoſtem Euangelij quoad fidem, in vaſtanda patria *terribilem aprum*, in vitæ ratione vt *luxurioſum monſtrum* ſcriptis ſuis proſciderunt. Cuius ſtatuta ipſe etiam filius *Edouardus tyrannica & ſanguinaria* vocauit, & vi bonis ſubditis intoleranda reſcidit; & filia Elizabetha ſuum illum patrem vt crudelem Chriſtianorum martyrum interfectorem traducit, quæ publicis faſtis & kalendarijs eos inter cælites numerat, quos pater vt perditos hæreſiarchas incendio è vita ſuſtulit.

Sigebertus in Chronic. ann. 776. Cyrcas in annalib: par. 4. pa. 398.

Henricus 8. Angliæ horribilis tyrannus.

Fox. in act. & monument. Gulbius in admonitione ad Anglos ann. 1558. Chronic. Angliæ in reſponſ. regis ad Deuonienſes. an. 1548.

Ita nihil eſt religioni Chriſtianæ damnoſius, nihil rebuſpub. Chriſtianorum infeſtius; nihil ſubditis Chriſtianis quoad priuatas viuendi & credendi rationes turbulentius, nihil denique regibus ipſis turpius & dedecoroſius, quàm nolle in eo loco quem Deus ei præfiniuit conſiſtere, ſed iniuſtè contra diuinas leges in aliorum fines irruere.

7. 7 Quam horribilem rerum humanarum multo autem magis diuinarum conturbationem, ex hac priſcorum temporum experientia perpendentes maiores noſtri, tum quum diſſipato Imperio Romano, in omnibus Europæ prouincijs noua regna emergerent, ſapientiſſimo concilio vſi, quàm optimè fieri poterat humana prouidentia præcauerunt, ne Chriſtiana regna iſtiuſmodi deinceps tempeſtatibus concuterentur. Ideoque illi quibus regnorum huiuſmodi prima ordinatio credita fuit, defixis attentè oculis in catholicæ doctrinæ æternam & immobilem veritatem à Deo optimo maximo profectam, & ſimul ponderátes vetuſtiſſimorum patrum perpetuam de his regij dominatus finibus prædicationem, ipſorumque Imperatorum Conſtantini, Theodoſij, Marciani, Iuſtiniani, &c. quorum gloria fuit in orbe Chriſtiano clariſſima, profeſſionem & conſuetudinem, vtque ſub illo diuino principum cum Epiſcopis nexu, eccleſia Dei ad ſalutem plurimorum valde aucta eſt, reſpub. Chriſtiana ſeditionibus caruit, moreſque hominũ ſingulorũ multo erant magis ad pietatem compoſiti, vnáque aduertentes quantopere illa contraria Conſtantij, Iuliani, Valentis, & ſimilium peruerſitas fuerit omni hominum generi exoſa & deteſtabilis, religioni autem Chriſti quam illi potiſsimum curabant inprimis pernicioſiſsima: hanc ob cauſam reges ſuos ita ſibi præfecerunt, vt cũ philoſophis & vetuſtis

Nota bene.

vetuſtis legumlatoribus, ad naturalem reipub. cuiuſque finem, qui in externa iuſtitia & morum probitate poſitus eſt, eorum regna dirigi voluerint; ſupernaturalẽ aũt finem æternæ vitæ ad quam ſola fides Chriſtiana ducit, multo maiori ſolicitudine illis propoſuerunt conſectandum: ſumma cum ratione magiſtratum ciuilem ſpirituali ſubijcientes, ſi quando ciuilis præciperet aliquid à ſanctiſſima Chriſti religione diſſentaneum. Quo facto, & reip. vniuerſæ, & ſibiipſis particulatim, & ipſis quoque principibus quam optimè & diuiniſſimè conſulebant. *Ita enim* (vt in ſancto quodam Concilio traditur) *Imperator eſt vas miſericordiæ præparatum ad gloriam ſi vera cordis humilitate præditus, culmen regiæ dignitatis ſanctæ religioni ſubijciat. ſi magis in timore Deo ſeruire quam in timore populo dominari delectetur, ſi ornat benignitas poteſtatem, ſi iuſtitiam ſic teneat, vt miſericordiam non derelinquat.* ceterum *præ omnibus, ſi ita ſe ſanctæ matris Eccleſiæ meminerit filium, vt eius paci atque tranquillitati* non in ſuo ſolius imperio (ſed ſi fieri poteſt) *per vniuerſum mundum prodeſſe ſuum faciat principatum.* Eſt enim certum & Apollinis oraculo verius quod ibidem adiungitur, *magis Chriſtianum regi ac dilatari imperium, dum Eccleſiaſtico ſtatui per omnem terram conſulitur, quam quum in parte quacunq; terrarum pro temporali ſecuritate pugnatur.* Quo ſacroſancto canone Chriſtianorum regum officium & deſcriptio perfectè continetur, cuius illud primarium & principale caput eſt, vt regium culmẽ Chriſtianæ religioni ſubijciatur. Quum enim ciuilis ſtatus & Eccleſiaſticus vnam efficiunt rempub. non aliter quàm corpus & anima vnum hominem, homo & Deus vnũ Chriſtum, elementa & corpora cęleſtia vnum mũdum; æquum erat vt ſi quando inferior illa poteſtas diuinorum in cæleſti beatitudine boniſque ęternis

Verũ fundamentum regia poteſtatu inter Chriſtianos

Conc. Mogunt. ca. 2.

Comparatio ciuil. & Eccleſiaſt. ſtatus.

promouendis impediret, tum demum ab illa corrigeretur; quemadmodum anima corporis perturbationes refrænat, deitas in Chriſto humanitatis affectiones moderata eſt, cæleſtia in mundo corpora terrenis dominantur. Neque verò vlla vnquam reſpub. fuiſſet Eccleſia Chriſtianorum miſerior, ſi reges per baptiſmum eius membra effecti, ita ſtatim aſſequerentur interminatam quiduis agendi potentiam, vt etiamſi ea molirentur quæ eſſent Eccleſiæ & fidei Chriſti nocētiſſima, & moniti vellent nihilominus incæpta amentia progedi, non poſſent tamen Eccleſiaſticis cenſuris in ordinem cogi. Nulla vnquam Paganorum reſpub. fuit adeo ineptè conſtituta. Longè prudentiùs Ariſtoteles, Plato, Lycurgus, Numa, Mahometes, reſpub. à ſe conditas temperauerunt. Mahometes enim ipſe ſiue naturalis luminis ductum ſecutus, ſiue principium illud ex Chriſtiana fide in ſuum Alcoranum transferens, Califas ſuos, hoc eſt pontifices omnibus Imperatoribus Mahometanis quoad ſacra fecit ſuperiores; & hodierno die apud ipſum Turcarum Imperatorem, illud non minus ſacroſanctum quàm aliquod fidei capud habetur, vt quoties Monarcha ille quippiam ſtatuerit, non aliter firmū ſit, niſi ſummus legis eius pontifex cenſuerit illud Mahometis legi nō eſſe aduerſarium. Aliter *Supremi Domini edictum* eſt vi ſua irritum nec ſubditos ad obediendum aſtringit. Ita quoque antiquitus Chriſtiani pontifices ſuos Imperatores grauiter contra Eccleſię bonum offendētes liberè reprehenderunt; & aliquando etiā ex Eccleſia eiecerunt, vt D. Ambroſius Theodoſium, D. Innocentius Arcadium: eo facto manifeſtè prædicātes eos indignos fuiſſe qui Chriſtianis hominibus imperarent, aut in eccleſia locū vllum tenerent, qui potentiam ſibi à Chriſto concreditam, ad magnum

Chron. Saracenorum adiunctum Alcorano. Haythō. de Tartaris ca. 15.

Georg. de moribus Turcarum.

Theod. lib. 5. ca. 17. Niceph. li. 13. ca. 34.

aliquod Eccleſiæ Chriſti detrimentum inuerterét. Ergo ad hunc duplicem finem naturę & gratię, honeſtatis & fidei, vitæ præſentis & futuræ, temporalis & ęternæ, potiſſimum vero ad illum diuiniorem gratiæ, fidei, vitæ futuræ, fœlicitatis æternæ finem, omnis regũ & Imperatorũ poteſtas reuocáda eſt. ob hunc finem rerum publicarũ regimen eſt illis traditum: hac cõditione in Chriſtianos ſuſcipiunt principatum, maximeque illud ſpectare debent vt in fide Catholica populos conſeruent, quò æternæ animarum ſaluti cõſulatur, quicquid interim corpori & externis fortunæ bonis accidat. Et quanquã ſi antiqui moribus viueretur, in nudo regis verbo ſatis eſſet ad eos obligandos momenti, tamen quia eorũ quos nominaui Imperatorum tanta extitit perfidia, hypocriſis, & diſſimulatio, ꝓpterea hæc tot alia vincula ſtipulationum, contractuũ & iuramentorum quæ in ſolenni illa coronandi cæremonia vſurpanter adiũcta ſunt. Hinc fit vt nuſquam niſi in Eccle- *Supra fol. 46.47.48*
ſijs & ad altare, & dum ſacroſanctum Chriſtianorũ myſterium peragitur, regẽdi poteſtas illis tradatur. *Quomodo*
Hinc fit vt Epiſcopi ſceptrum & diadema illis con- *reges obli-*
ferant. Hinc anathemata & execrationes illis impo- *gantur ad*
nuntur, ſi fidẽ datã fefellerint. Hinc iuſiurandũ ab *fidei Catho-*
illis omnibus exigitur de fide Catholica conſtanter *lica defen-*
tuenda & Eccleſiæ catholicæ ſacerdotibus honorã- *ſionem.*
dis Hinc ſacerdotũ inſtar ſacris veſtibus induúntur & inunguntur, vt in ſacerdotalis miniſterij partem ſe aſſumptos reminiſcãtur, ſeque exterius epiſcopos quodammodo effectos, externam Eccleſiæ pacem & diſciplinam debere defendere: quemadmodũ interius Eccleſiæ myſterijs Epiſcopi verè præſunt, quod olim ſuum eſſe officium Conſtantinus, & qui *L. Sic. C. de*
eum ſecuti ſunt Imperatores fatebantur. Hinc om- *aſſ. & obl*
nib. expreſſè dicitur ſe tũ *per illam Epiſcoporũ traditio-* *Decius Cõ-*
ſil. 189.

nem

Bald. in C. de nat. ſeu. Bart. & alij in L. digna vox C. de le. Bald. in L. fin. C. de tranſact. & L. ex imperfecto. Iaſon in L. ciuitas & alij omnes. Sup. fo. 50

nem recipere dignitatem regiam. Hinc eodem tempore à multitudine Chriſtianorum aſtantium queritur, Vtrum principi tot modis pollicito ſe regni leges, & inprimis Chriſti fidem Catholicam contra omnes hæreticos ſartamtectam ſeruaturum velint obtemperare. Hinc denique illa extrema clauſula, *ſi (quod abſit) iuramentum meum violauero nullam nobis incolæ regni obedientiam debebunt*, quæ alibi expreſsè & verbatim adiecta eſt, in omnibus autem iſtis regum iuramentis tacitè incluſa & ex ipſa contractus & obligationis vi certiſſimò neceſſarioque deducitur, vt omnes iuriſperiti fatentur.

Sup. fo. 47

8. S Id quod non obſcurè in celebri illo Bleſenſi conuentu ante annos 12. Henrico III. tum Gallorum regi, ordines regni palam declararũt. Vbi quũ is qui pro plebeis orauit aduocatus Pariſienſis huic inſiſtens regis iuramento de exterminandis hæreticis, vnaq. & ſola religione Catholica in regno Galliarum ferenda hanc vnitatem à rege poſtulaſſet; & qui pro Nobilitate verba fecit illuſtris Baro Baufremontius idem vehementer preſſiſſet, qui tertio loco pro Clero orationem habuit egregius & excellens vir Archiepiſcopus Lugdunenſis rem omnẽ efficaciter his verbis concluſit. Nos (inquit ille) *inuictiſſime rex, nequaquam arbitramur te obliuioni adhuc mandaſſe magnum illud & ſolenne iuſiurandum quod quum regno huic es inauguratus ſuſcepiſti, te ſolam religionem Catholicam Chriſtianam velle defendere, eamq; pro tua virili augere, nec tolerare in hoc regno aliam quamcunque. Quòd ſi vllo vnquam iuramento princeps aliquis arctè deuinctus & obligatus eſt, hoc ſanè ita te aſtringit ad huius religionis tutelam, vt aliam ferre non poteris, niſi vna & conſcientiam tuam violes, & fortaſsis in quæſtionem etiam voces ius illud quod ad regni huius poſſeſsionem obtines*. Sic ille verè Epiſcopali cõſtãtia & magnitudine animi diſſeruit,

Hiſt. de M. Piguer. lib. 13. Ca. 13

Libera Archiepiſcopi Lugd. ad rege de ſuo officio præſtando admonitio.

nec

nec rex ille quamuis alioqui regię ſuæ potentiæ nimius admirator & amator, Epiſcopũ liberè ſed verè tamen hæc exponentem moleſtè tulit, aut dicto factove improbauit, ne tum quidẽ quũ acrius huius eum officij admoneret. Sic enim pergit iuramenti regij grauitatem & regno adeundo adiunctas conditiones vigere: *Non ignoras certè te contraxiſſe & pepigiſſe cum Chriſto Ieſu, eaque conditione ſceptrum hoc accepiſſe vt eſſes religionis Catholicæ propugnator: ad cuius iuramenti maiore firmitatem pignus et arrham accepiſti pretioſum Chriſti corpus ad ſanguinẽ. Et non aduertis quod ſceptrũ a Deo tibi iſtis cũ conditionibus datũ, idem Deus minatur a te erepturũ ſi fide negligas tam ſolenniter, & tanta cũ religione iuratã? Quemadmodũ aũt Deus requirit præſtari à te fidem quam ei dediſti, ſic ſubditi quoq; per eandem fidem a te quam acerrimè flagitant, vt illis ſerues conditiones cũ quibus corũ rex deſignatus es, & quas non potes infringere, iuſiurandũ illud rumpendo, niſi ſimul Chriſtianiſſimi regis titulũ velis amittere.* Hęc ille & in hãc ſententiam alia permulta; quæ demonſtrãt mutuum illud atque reciprocum regis & ſubditorum officium; reges non aliter eſſe reges, niſi certis conditionibus regant, nec ſubditos teneri eorum imperijs, ſi rex conditiones eas ſpernat ex quibus primò manauit ſubditorum obligatio ad obediẽdum. Adeo vt ſi reges Chriſtianos ſub Euangelio Chriſti cum Paganis in lege naturæ comparemus hoc ſolum diſcriminis inter eos reperituri ſumus, quòd Chriſtiani ad iuſtè pieque imperandum multo ſunt quam illi arctius obligati. Illi à repub. ob publicum commodum eligebantur, eliguntur & iſti. Illi legum cuſtodes erant, quibus ipſi quoque ſubijcebantur, eadem quoque eſt Chriſtianorum regum ſubiectio. Reges eos neglecto bono publico ad priuatum commodum omnia referentes deponebant reſpub. Græca & Romana;

Rex iuramentũ ſuũ de fide Catholica ſeruanda frãgẽs vna ſuũ de regnãdo ius infringit.

Regũ Chriſtianorum cum Paganis comparatio.

& idem-

& idem quoque fecerũt apud Chriſtianos reſpub. Gallicana, Anglicana, Germanica, Polonica, Danica, & aliæ oẽs. Si quis reliqua ſigillatim percurrere velit regum iura, ratio & natura communis omniũ parens nihil Chriſtianis regibus indulſit ſupra veteres Romanos & Græcos ſingulare, ſi ſolam naturæ & rationis legẽ intueamur, & primas regũ origines conſideremus. Sin verò nos ad euangelij legem cõuertamus, vbi tot ſunt præcepta diuinitus ædita de iuſtitia, de pietate, de fide, de vita beata, de ſupplicijs æternis; vbi regni dignitas erroribus paganis liberata, ad vnicam Chriſtianæ diſciplinæ veritatem inſtruitur, & ad cæleſtem beatitudinẽ refertur, vbi nulla eſt alia eius fœlicitatis adipiſcendæ via niſi per Eccleſiam Catholicam: ideoque & regia authoritas inprimis debet Eccleſiæ bonum intendere, Eccleſiæ ſtatum tueri, Eccleſiæ canones promulgare, eccleſiæ aduerſarios expellere, Eccleſiæ ſeruandæ, propagãdæ, amplificandæ, omnibus modis ſtudere: vbi tot ſunt vincula, obligationes, conditiones, iuramenta de hac Eccleſia protegenda, eiuſq. Catholica fide ad extremũ vitæ ſpiritum etiam cum ſanguinis & fortunarum omniũ diſpendio conſeruanda: clarum eſt Chriſtianis regibus tanto maiorem impoſitam eſſe iuſtè pieq. regnandi neceſſitatem, quanto Chriſtianæ religionis ſacra, vota, iuramenta, quanto Chriſtus Deus, vera fides diuinitus infuſa, fœlicitas ſempiterna, magis conſcientias regum Chriſtianorum obligant.

9 Quæ quum ita ſint, non eſt iam arduum poſita
9. hanc regum deſcriptione, tyranum à regi internoſcere. & tyrannum quum dico ſecludi volo ab hac diſputatione, illa grammatica tyranni ſignificata, iuxta quæ veteres ſcriptores aliquando reges, aliquãdo Monarchas abſolutè non tamen immaniter impe-

imperantes ſub tyrāni nomine complectuntur. eũque tantummodo tyrannum intelligo, quem vulgata Græcorum & Romanorum & Chriſtianorum quoq. ſcripta, & ipſa apud Chriſtianos cõmunis loquendi conſuetudo tyranni nomen deſignat, quæ quemadmodũ hoc nomen interpretetur, iam olim in celebri Epiſcoporũ concilio ſic explicauit. *Rex à rectè regendo vocatur. ſi enim iuſtè & piè & miſericorditer regit, merito rex appellatur. ſi his caruerit, non rex, ſed tyrãnus eſt. Antiqui autem omnes reges tyrannos vocabant, ſed poſtea piè, iuſtè & miſericorditer regentes regis nomen adepti ſunt, impiè verò, iniuſtè & crudeliter principantibus, non regis ſed tyranni aptatum eſt nomen.* Talem (inquam) tyrannum, ſi ea quæ modò de reipub. finibus & regũ officijs dicta ſunt rectè perpendimus, animoq. cõprehenſa tenemus, non magni erit negotij agnoſcere & perſpicuis notis à legitimo rege diſcrimináre. Ciuitates ſiquidem omnes iuſtitiam publicam, & publicum vniuerſitatis bonum ſibi primò omniũ naturæ inſtinctu proponunt, & ad hoc rectius aſſequendum, reges ſibi propoſuerunt. ergò qui iuſtitiã publicam peruertit, qui quos vult iniuſtiſſimè vexat & ſpoliat, qui bonum non publicum ſed priuatum conſectatur, qui alienis vt ſuis, communibus vt priuatis vtitur, & ex ruinis publicis priuatas opes accumulat, is tãquam ex diametro, reipub. ſcopo & regum inſtitutioni aduerſatur: contrarioque tyranni nomine vocatur. Atque ita tyrannidem definiuit Ariſtoteles, *Vnius* nimirum *Dominatum ad ſuum commodum omnia referentis*. Eademque eſt ſententia Platonis. Tales fuerunt antiquitus illi Siculorum tyrãni Dioniſij, Gelones, Spartanorum Nabis, Romanorũ Cõmodus, qui dum nimiũ licentioſè in omniũ fortunas graſſatur, à ſuis domeſticis interfectus eſt. Ab hac tyrãnide optim' ille Gallorũ rex Ludouicus IX. cogno-

Concil. Moguntin. ſub Arnulpho cap. 2.

Primũ genus tyrannorum.

Ariſt. Polit. lib. 2. cap. 5.
Plato dial. 1. de repub ſiue iuſto.

cognomine Sanctus paulò ante mortem, filium ſuũ Philippum deterruit, vti in conuentu Bleſenſi Status regni Henrico nuper Gallorum Regi commemorarunt. *Obſerua* (dicebat ille) *bonas regni tui leges & conſuetudines, nec exigas à populo ſubſidia & vectigalia, niſi magna neceſſitas & euidens vtilitas eò te compulerit. Alioqui enim non rex ſed tyrannus æſtimaberis*. Diximus deinde reſpub. ad eũ ſcopũ collineare, vt ciues boni & virtutibus moralibus exculti reddantur; quò item pertinent legum lationes. & hæc non poſtrema fuit regum creandorum occaſio, vt leges tales regum diligentia ſuum obtinerent robur, nec à flagitioſis hominibus impunè contemnerentur. Vnde piè admodum dixit prudens ille legum condendarũ & reipub. formandæ magiſter, *Vt populo magiſtratus, ita Magiſtratui præſunt leges; vereq́, dici poteſt Magiſtratum legem eſſe loquentem, legem autem mutum magiſtratum*; rectéque principes *legum cuſtodes* appellantur à Platone: omniumque prædicatione celebratur illud Theodoſij & Valentiniani, *Digna* (inquiunt) *vox eſt maieſtate regnantis, legibus ſe alligatum principem fateri; adeò de authoritate iuris noſtra pendet authoritas* & rurſus, *reuera maius eſt imperio, ſubmittere legibus principatum*. Idem præ ſe tulit Traianus quum Pretori vrbis Rom. gladium poteſtati inſigne tradés, *hoc* (inquit) *ſi bene & iuſte impero, pro me, ſin iniuſtè & malè, contra me vtitor*. Idem ſenſerunt Antonij, Gordiani, & quicunque olim bonorum principum vel mediocrem opinionem adepti ſunt, etiam quum imperium gererent illis fidei & iuramentorum vinculis ſoluti, quibus Chriſtiani principes implicantur. Quantò ergo magis Chriſtiani reges legibus ſe fateri debẽt alligatos, qui nunquam ad regale faſtigium aſſurgunt, niſi prius ſuam legibus obedientiam iurent? Nihil verò fingi poteſt magis abſurdum aut barbarum

Laur. Vall. lib. 3.

Cic. de leg. lib. 3.

Plato in dialog. vir ciuilis ſiue de regno.

Cod. l. 1. tit. 14 parag. Digna

Zonar. tom 2. in Traiano. Plinius.

Reges ſubiectis legib.

rum

rum inter Chriſtianos, quàm prædicare regem ſuperiorem eſſe legibus omnibus, nec vlla teneri niſi ſua ſola voluntate. Quare nihil miror ſi ea vox Cãcellario regis Gallorum in penultimo cõuentu Aurelianenſi ſub Franciſco II. elapſa, fremitu & indignatione multitudinis fuerit excepta. Quum enim ille forte fortuna enunciaſſet, omnes preter regẽ ſub legibus viuere, regem aũt omni lege ſolutũ eſſe; qui aderant *permoleſtè hoc dictum ferebant* & rationẽ afferebant; *quia rex regnum adiens, in ſolenni coronationis ſacro iurat & promittit leges ſibi fore ſacroſanctas atq; inuiolatas. Neque verò quicquã (aiebant) cogitari poteſt regi ipſi, vel quoad propriã ſalutem, vel quoad regni diuturnitatẽ periculoſius, quàm ſi putet ſe nulli legi eſſe ſubiectũ niſi ſuæ ipſius voluntati; quum contrà veriſſimum ſit, ſupra leges nullam ei ſuppetere poteſtatem iuſtam, ſed tantum vim & violentiam tyrãnicam, quam adulatores regibus perſuadere conantur.* Eademque eſt reliquorũ regum Hiſpaniæ, Angliæ, Daniæ, Poloniæ, Imperatores Germaniæ, in ſuis Chriſtianis regnis & imperijs conditio. Quare quũ regũ ſit iuxta leges regere, & per bonas leges vt ſubditi quoque boni reddantur elaborare, tyrannus eſt qui leges pro libidine conculcat, & flagitioſa vita nefarioq; legum contemptu, ſubditos ad parem turpitudinẽ inuitat. Quales tyranni fuerunt Tiberius, Nero, & poſt eos Maxentius Romæ, & Gildo in Africa, quorum iſte regioni Africanæ quam occupauerat, ita dirè imperabat, vt ea fuerit tota *vnius prædonis ager*, & qui *quodcunq; profunda*

Traxit auaritia, luxu peiore refudit.

Hiſtoire de La Val. li. 8 fol. 11.

Secundũ genus tyrãnorum.

Gildo.

Claudiã. de bello Gildon.

quod tamen ad prius tyrannorum genus pertinet, illud verò quod ſequitur ad hoc ſecundum.

Inſtat terribilis. viuis, morientibus hæres,
Virginibus raptor, thalamis obſcœnus adulter.
Nulla quies, oritur præda ceſſante libido,
Diuitibuſque dies, & nox metuenda maritis.

Oroſius lib. 7. cap. 30. quumque aliquot annos ad hunc modum perbacchatus fuiſſet, à fratre oppugnatus, poſt exercitum ſuum ſeptuaginta millia militum complectentem, à quinque millibus, cum vnius morte mirabiliter fuſum, ipſe fracta ab eodem fratre ſuo gula expirauit. *Tiberius. Nero. Maxentius.* Illi verò tres in ciuitate Rom. eaſdem omnino ſordes & ſpurciſſimam impuritatem publicè profeſſi ſunt, inter puerorum & puellarum greges monſtroſos concubitus excogitarunt, multa quæſierunt medicamina, quibus deficientes libidines excitarent, *Sueton. in Tiberio & Nerone. nu. 30.* cum Veſtalibus virginibus inceſtè concubuerunt, epulas à media die ad mediam noctem protrahebant, diuitiarum nullum alium fructum putabant quàm profuſionem, citharœdos & mirmillones triumphalium virorum patrimonijs ædibusque donarunt, *Euſ. de vita Conſtãt. li. 1. ca. 27* mimos & adulatores regijs opibus locupletarunt, coniuges etiam ampliſſimorum ſenatorum à viris abſtraxerunt, eaſque libidinosè oppreſſas violataſque ad viros remiſerunt; & hac vitę improbiſſimæ fœditate non modo ſeipſos belluino prorſus more polluerunt, ſed etiam in Imperij Romani primaria ciuitate nefandæ turpitudinis ſcholam quandam aperuerunt, nec prius à repub. tota corrumpenda deſtiterunt quàm violentis mortibus extincti ſunt. prior enim à quibuſdam veneno, à quibuſdam puluino ori obiecto interemptus dicitur. *Suet. vbi ſupra.* Nero quum audiuit iudicium à Senatu de ſe factum, *vt nudus per publicum tractus inſerta furcæ ceruice, virgis ad necem cæderetur*, adiutus à ſeruulo ipſe iugulo ſuo ferrum adegit. Maxentius autem à Conſtantino victus & in Tyberi ita ſubmerſus eſt, vt Chriſtianiſſimus princeps talis tyranni cædem inter præcipua ſua trophæa numerauerit, erectaque columna in loco Romæ celeberrimo, in ea ad æternam rei memoriam incidi fecit; Cælo

Maxen-

Maxentio tyranno, *vrbem veſtram tyrannidis iugo liberaui & S.P.Q.R. in libertatem vindicans priſtinæ amplitudini & ſplendori reſtitui.* *Euſeb. de vita Cōſtā. li. 1. ca. 33*

Vtque antiquis iſtis vnum noſtræ memoriæ & ætatis recentiſſimū & ſigulare tyrannidis exemplū adiungam, nihil in horū veterū tyrannorū profligatiſſimo quouis tyrannicum apparuit, quod non in *Henrico Valeſio* huius tempeſtatis tyranno Gallico excellenter eminuit. Qui ampliſſimum & locupletiſſimum Galliæ regnum ita immaniter depeculatus eſt, vt nunquam Veres Siciliæ inſulam, magis auarè & ſordidè expilauerit quàm Henricus iſte Galliam, qui tam grauia, noua, inuſitata, eaque tamen quotidiana tributa, excogitauit, vt quod antiquis vix poſſibile videbatur, & propter turpiſſimā rei indignitatem in prouerbium abijt, id iſte per vniuerſum hoc regnum exercere voluerit, & vt legis perpetuò duraturæ vim haberet, omni imperio, fraude atque importunitate elaborauit. Nam poſt populum infinitis exactionum generibus ita vexatum, fractum, & exhauſtum, vt innumerabiles in extrema mendicitate & deſperatione vitā ipſa morte triſtiorem agere coacti ſunt, poſt veteres regij ærarij theſauros effuſos, poſt ſubſidia ordinaria & extraordinaria nequiter conſumpta, poſt immenſos regalis patrimonij reditus fundoſque ipſos præſenti pecunia vēditos & alienatos, poſt ſacras Eccleſiarum poſſeſſiones & agros ereptos, & ex eorum item venditione multos aureorum milliones in ſuum fiſcum redactos, & in ventris Veneriſque cultum diſſipatos, poſt multa opulentiſſima monaſteria vaſtata & direpta, & pene à fundamentis euerſa, poſt omnia iuſtitiæ dicendæ officia auctioni ſubiecta, & quaſi ſub haſta, viris non melioribus & conſcientiæ ſincerioris, ſed ditioribus & magis largiē-

Henrici Valeſij immēſa auaritia

A mortuo tributum exigere.

Abbaye du Val.

tibus, qualicunque interim conſcientia vel honẽſtate præditis expoſita, poſt iſta & iſtiuſmodi infinita, quum iam toto regno, per omnes hominum ordines, omnia loca ſacra & prophana, omnes angulos & ſeceſſus ita peruagatus eſſet, vt nihil vlterius videretur quò eius acerrima & perſpicaciſsima rapacitas poſſet peruadere; in ipſa hominum mortuorum ſepulchra penetrauit, & ab ipſis infantibus vix dum natis & in lucem æditis, pro vita & ſpiritu quem ducerent tributum poſtulare non erubuit. Nam & pro mortuis omnibus quorum cadauera ſepulchro erant inferẽda, & pro infantibus maſculis fœmelliſq. vt primum lucem aſpicerent, natiuitatis vectigal nec illud mediocre efflagitauit. Neq. tamen huius tantæ pecuniæ corradẽdæ modus magis erat crudelis & odioſus, quàm eius collocandæ ratio flagitioſa & infamis. Vt enim primus ille Romanorum Nero quem modo attigi, *diuitiarum nulliũ aliũ putabat fructum quàm profuſionem, ideoque citharædòs, & mirmillones, & mimos, & adulatores regiis opibus locupletabat*, nõ aliter ſecundus iſto Gallorum Nero quaſi diuitiarum ſuarum nullum ſibi finem alium proponeret quàm ſimilem profuſionem; ita in aulicos, lenones, adulatores, & turpiſsimarum voluptatũ miniſtros infinitum pecuniç numerum accumulauit. *Nogaretum* & ſimiles quiſquilias opibus planè regiis adauxit; *Nogaretum & Nogareti* perditiſsimos colluuenas ad ampliſsimos honores & præcipuas regni præfecturas extulit: ad omnẽ turpitudinẽ, luxũ, & laſciuiam, ærarium ſuum, vel potius non ſuũ ſed reipub. *Nogareti* ſectatoribus aperuit, è quibus vnus vna nocte breuiſsimo ſpatio alea ludens, multas aureorum myriades prodegit, & qui maiorũ ſuorũ fratrúmque Galliæ regum cineres abſque vlla ſepulchrorum magnificentia inglorios iacére paſſus eſt, ab-

Henrici Valeſij infinita profuſio. Sueton. in Nerone.

[illegible]

eſt, abiectis, ſordidis, & blaſphemis lenonibus admodum ſuperba & ſumptuoſa ex Pario marmore ſepulchra in ſacratiſſimis Eccleſiarum adytis extruxit. Denique in hoc totus incubuit vt quicquid ex populi ſanguine & viſcerib. poterat exugere, quicquid ex Eccleſiarum prædis & direptionibus cogere quicquid ex iuſtitiæ, fiſci, & patrimonij regalis auctionib. corradere cum inexplicabili populi, Eccleſiæ reip. vaſtitate, hoc totum ſuis quibuſdam paraſitis & Harpyis afferret deuorandum, funditus abiecta iuris & honeſtatis ciuilis cura, ſummaque cum corruptione omniũ quæ ad publicam pacem, vtilitatẽ & honorem pertinebant. Quod totum vnica hiſtoriola ærarij ſui annó 1584. prudentiſſimè (ſi Dijs placet) adminiſtrati perſpicuè declarat. Quo tẽpore quũ bonus iſte rex equitum peditumq. nubes iactaret, quas contra amiciſſimũ ſuum Nauarræum & Hugonotas miſſurus erat, quum quatuor exercitus diuerſos contra eos in procinctu ſtare Catholicis aſſeruiſſet, hoc tempore quo ſi aliquid haberet mentis humanæ, ſuperfluos ſumptus debebat amputare, niſi ſubditos ſuos omnes vt prorſus ſtupidos & ſtipites deſpiceret, hoc ipſo anno in ſuos amaſios & Gnatones quinquageſies centena millia aureorũ diſſipauit. Ita quod hiſtorici memoriæ mandarũt tanquam egregium argumentũ magnæ tum potentiæ tũ opulentiæ Venetorum, nimirum quòd à Pontifice Rom. Iulio II. à Maximiliano Cæſare, à Ludouico XII. Galliæ, Ferdinando Hiſpaniæ & Neapolis regibus alijſque nonnullis Italiæ principibus oppugnati & omnibus oppidis caſtriſque & tota penitus ditione exuti quicquid in continente Italiæ poſſidebant, continuato nouem annorum bello in eoque conſumptis tot aureorum millibus id totum contra tam potentes hoſtes recupera-

Les dons de l'annee 1584. ſe montent à 5000000 eſcus. Remonſtrā cep. 41.

1200000 cuperarunt: eundem ipſum aureorum numerum vno anno Sardanapalus iſte inter ſuos paraſitos diſtraxit, quum interim nullum reipub. Gallicanæ vinculum, ſed tantum ſibi & ſuis infamiam ſempiternam acquireret.

Bembus in hiſt. Venet. a Munſter in Coſmog. li. 2.

Quòd ſi has ob cauſas iuſtiſſimè ad primum tyrannorum genus cum Siculis illis Dionyſijs & Gelonibus aggregari meretur, non minus iuſtè propter flagitioſam vitæ turpitudinem populumq. ſuo exēplo ad omnem nequitiam cum aperta religionis numiniſq. diuini deſpicientia incitatum, ſecundis illis tyrannis, Tiberijs, Neronibus, & Maxentijs exæquādus eſt. Quid enim aliud à multis annis erat eius vita & Curia, quam publica quędam totius iniuſtitię, Simoniæ, luxuriæ, & blaſphemiæ officina? vbi Epiſcopatus & Abbatiæ non minus liberè vendebantur quàm in medio foro oues & boues. vbi horribilibus periurijs & execrationibus in ipſius pręſentia omnia perſonabant; vbi à nullo genere intemperātiſſimarum libidinum, quas & aures & animus commemorare horret abſtinebatur. Nam quid attinet ſilentio ſuperſtitiosè velle occulere ea quæ nō ſolùm lippi & tonſores, ſed etiam plateæ & valuæ, ipſa compita, parietes & fora clamant & vociferantur. Quid enim notius eſt quàm Palatinarū mulierum proſtitura pudicia? quàm ereptos Epiſcopis aliquando, Abbatibus ſæpè, ſuos Chriſto ſacratos reditus, iſtiuſmodi meretriculis in præmiū nauatæ Veneri operæ fuiſſe addictos. virorū proborum vxores aureorum millibus, cathenis aureis, & gemmis pretioſis ad adulteriū illectas: ipſas ſacras ſummoque Deo dicatas virgines infando ſcelere cōſtupratas: & quod omnem ſpurcitiem & cogitationē ſuperat, hoc ſæpenumero factum in ipſius tyranni præſentia, quò magis tali ſpectaculo eius ſemimortuæ

Flagitioſiſſima Henrici vita.

Lugani (?) ann. 582

tuæ libidines accederentur. Quis ignorat ampliſſi-
mos Epiſcopatus, pueris, cæcis, ſurdis, improbis, o-
mniũ bonarum artium imperitiſſimis, vniuerſo li-
cet populo fremente & indignãte attributos, idcir-
co quod talium Epiſcoporũ ſorores nouo & inau-
dito ante hæc tempora precio huiuſmodi præmiũ
meruiſſent? Quam eſt euidens, & omnium nõ ſolũ
ſermonibus ſed etiam ſcriptis contritum *carnem al-
teram*, vt loquitur Apoſtolus, execrandas contra na-
turam libidines, quas flamma cælitus dimiſſa olim *Iudæ 7.*
vindicauit Deus, talibus ſacrarũ opum & Eccleſia-
rum ſpolijs fuiſſe remuneratas. Quo tandem modo *Gen. 19.*
poterat populus ſub eo domino non omnem impro
bitatem & ſcelus imbibere, cuius intimi amici ne
ſimulabant quidem honeſtatẽ, cuius conſiliarij ma- *Henrici ſtu-*
nifeſtè profitebantur fraudes, periuria, Atheiſmum: *diũ ad re-*
cuius cõducti Gnatones, Belloij & ſimiles Machia- *gnũ Galliæ*
uellici, quotidie tyranni auribus inſuſurrabãt, & palã *Atheiſmo*
libris æditis profitebantur, omnes bonos ſubditos *inficiendũ.*
debere primum omnium ſibi ob oculos proponere honorẽ & *Propoſitio-*
obedientiam (non Dei) ſed regis: primum curam habendam *nes paſsim*
eſſe ſtatus politici, poſtea religionis, hancq́ illi penitus ſubie- *inculcatæ* *in Belloy.* *Antiguiſ.* *& ſimilib.* 4.
ctam eſſe, & Vbi ille conſtitutus fuerit, tum demum à popu- *Theologia*
lo aſſumendam eſſe fidem & religionem qualemcunq́ rex *aulicæ Hé-*
imperauerit: regem eſſe ſupremum omnium, ad cuius volun- *rici Valeſij.* 5.
tatem & imperium omnes ſubditorum actiones conformã-
dæ ſunt: in rege eſſe ſupremum ius & authoritatem in regno 6.
ſuo præſcribendi quæcunq́ pertinent non tantum ad ciuilem
ſtatum, verum etiam ad fidem & religionẽ. & quicquid rex
præceperit tam in rebus ciuilibus quam ſacris, id totum eſſe
ius inuiolabile: regi plenam eſſe poteſtatem in bona omnium 7.
ſubditorũ, ſiue ſint laici ſiue Eccleſiaſtici: adeoq́ & rectè poſſe
eum tum Abbatias, tum Epiſcopatus donare ſuis aulicis & 8.
militibus: regem nunquam peccare, neque vero peccare poſ-
ſe quicquid præſcripſerit ſubditis ex ſententia ſuorũ cõſilia- 9.

riorum: regi fas eſſe edicta promulgare & populo ſuo pa-
lam ſeruanda imperare, eorumque perpetuam conſeruati-
onem iurare, & tamen clanculum iubere contrarium; ne-
que verò vbi de ſtatu agitur & regno, peccatum eſſe in regi
10. *fidem fallere, peierare, præuaricari, violare quæuis pacta &*
promiſſa, etiam iuramentis maximè ſolennibus ſancita &
conſtabilita. Exemplo magni Turcæ debere item regē Fran-
11. *ciæ quaſcunque religiones vel maximè contrarias in regno*
ſuo permittere liberas, hocque inprimis ad Reipublicæ bonū
& tranquillitatem facere. Qui huius generis Atheis
adulatoribus obſidebatur, & obſideri volebat, qui
Belloy. horum tabularum defenſionem contra Parlamen-
torum iuſtiſſimas querelas ſuſcepit, qui principes
Catholicos viroſque bonos à ſua aula præſentiaque
longiſſime remouebat, vt his paraſitis pleniſſimè
frueretur, qui iſtiuſmodi libellos toto regno cura-
bat diſſeminandos, & interim acerrimis ſuppliciis
caſtigabat eos qui contrà aliquid ſcriberēt aut mu-
tirent, qui denique in ſupremis Parlamentorum
tribunalibus huiuſmodi Diagoras primos fecit
Præſidentes, qui ſanctiſſimas eccleſiarum Cathe-
dras & Abbatias magna ex parte his talibus *ſuis* (vti
vocabat) *creaturis* complebat, qui ciuitatibus & pro-
uincijs tales rectores præficiebat, qui vniuerſum
ferè populum & rempub. Gallicanā per huiuſmodi
magiſtratus gubernabat, & vt ad libidinem ſuam
gubernare poſſet, omnia ciuitatum, prouinciarum,
Parlamentorum, eccleſiarum iura & priuilegia im-
pudētiſſimè perfringebat; quonam modo poſsibile
erat vt non populi mores vitámque infanda qua-
dam impuritatis contagione pollueret? Tyrannus
ergo iuſtiſsimè habendus erat Henricus iſte, ſi ſe-
cundam illam tyranni deſcriptionem attendimus;
eóque magis quòd non tantū ipſe ignauia & animi
ſui ſordidi remiſsione ad hanc fœditatem & nequi-
tiam

tiam prolapſus eſt, eámque intra priuatos Palatij ſui parietes cohibuit, ſed præterea (quod tyrannidis grauitatem & magnitudinem valde amplificat) inſigni fraude, & incredibili perfidia, & manifeſta violentia, totiuſque poteſtatis ſuæ viribus etiam nefaria bonorum hominum contumelia, & ſpoliatione, & ſanguine, & cæde, ad hanc diram improbitatem atque impietatem toto regno propagandam connixus eſt. Hoc autem ſecundum genus tyrannorum qui publicam honeſtatem & pudorem impugnant, priore illo quod opes prædatur tanto eſt ſceleratius, quanto bona animi, bonis fortunæ, quanto corpora noſtra & liberorum & coniugum, externis opibus ſunt præferenda.

10 Cæterùm præter iſtos duos, quoniam tertius finis Chriſtianis omnibus propoſitus eſt, vt non ſolùm cum Paganis iuſtè & honeſtè, ſed cum omnium ætatum Chriſtianis piè & religiosè viuant, vt non ſolùm in hoc mundo vita fruantur quieta & ab iniurijs libera, ſed in altero quoque mundo vitam aſſequi poſſint beatam & æternam, ad quam neceſſarium eſt vt in hac vita fidem colant ſynceram, nulla hæreſum contagione inquinatam, & hic finis apud Chriſtianos homines reliquis illis infinitè præponderat; idcirco ad hunc Chriſtianæ reſpub. potiſſimum leges, & reges, & facta dictaque & cogitata quoque omnia dirigunt. Nam quanquam ciuitatis alicuius ſtatus turbulentiſſimus ſit & perpetuis bellorum & iniuriarum tempeſtatibus agitetur, ſi tamen ad hunc finem pertingat, nõ male cum ea agitur. Sin verò optatiſſimam pacem & quietem, vt in aureo quondam ſæculo obtineat, rerumque omniũ copia circunfluat, ſi ciues omnes in ſpeciem viuant honeſtiſſimè, hic autem finis ex hac vita caduca ad æternam illam tranſeundi illis

Catholica fides præcipuum locũ habet in repub. Chriſtiana.

præcludatur, ſi à catholica fide ad hæreſes abducantur vnde ante mortem corporis, de ſempiterna corporis atque animæ damnatione illis conſtat, ſeque ab hac vita ad cruciatus in inferno nunquam finiendos deſcendere, quid illis miſerius? quid calamitoſius? Quum ergo ad hunc finem multò magis quam ad alios in Chriſtiana repub. reges aſtringantur, hæc cuiuſque reipub. Chriſtianæ in iura præcipua & antiquiſſima, prima eius principia & tanquã lineamenta pertineant, omnia iudicum tribunalia hanc fidem inſonent, omnium regum Chriſtianorum electiones, & quæ ſigillatim percurrimus iuramenta, pacta, vota, contractus, ipſa diadematũ regiorum faſtigia cruce Chriſti inſignita ad demonſtrãdam Chriſtianæ religionis ſupra alia quæcũque in regibus eminentiã hanc fidẽ prædicẽt, tot bella regũ chriſtianorũ pro hac fide in Oriente, in Occidẽte, in Aſia, in Iudæa, in Africa, in Hiſpania, in Gallia, cõtra Soldanos, Mamaluchos, Turcas, Afros, Saracenos, Albigenſes, aliosque hæreticos geſta, probẽt hanc vnam eſſe Chriſtianorum fidem, quæ in bello & pace ſupremũ obtinet locum; denique vt paucis cõplectar omnia, quũ ipſa reipub. Chriſtianæ cuiuſque in plebem, nobilitatem, & epiſcopos, ſub rege diſtributio, ipſa ciuitatũ maximarũ cũ Eccleſijs & monaſterijs fabrica atque extructio, ipſa tot ordinum equeſtris militiæ in Gallia, Hiſpania, Luſitania, Germania, Italia, in Anglia quoque & Scotia (quum illæ Chriſtianæ eſſent cõmunionis) ad hanc fidem contra Turcas & Infideles defendendam inſtitutio, demonſtret hãc fidem in viſceribus reipub. Chriſtianæ tã alte inſidere, vt eam nemo extrahere poſſit, qui non vnà tanquam cor & pulmones Chriſtianiſmi, ipſa dico principia vitæ Chriſtianæ euellat, & à Chriſtianiſmo ad infidelitatem ipſo Turciſmo aut

Ad Titum 3.

mo aut Iudaiſmo nihilo meliorẽ, imo multò deteriorẽ prolabatur; huic fidei catholicæ propagandæ quũ quæcũque eſt in repub. chriſtianorũ authoritas hæc regia ſiue imperatoria potiſſimũ inſeruiat; tũ illi imprimis ſunt tyranni Chriſtianis maximè execrabiles, qui regiã potentiam applicant ad hanc fidem deſtruendam, & hæreſes eius loco in rempub. inducendas: & tyranni ſunt paganis illis tantò nequiores, quãtò fides Chriſti fidei Paganæ antecellit; tanto nequiores, quanto volentes & ſcientes rem omniũ pretioſiſſimam (quam Pagani ignorauerant) ab ipſo Deo æterni Dei filio cõmendatã incredibili improbitate proijciunt; tanto nequiores, quantò iuxta ſacras literas maius peccatũ eſt a via veritatis qua ingreſſus es, *ad priſtinum perfidiæ vomitum reuerti*, quàm veritatis *viã nunquã fuiſſe ingreſſum*; tanto nequiores, quãto hæretica infidelitas magis quàm paganica, ipſarũ etiam moraliũ virtutũ ſemina in hæreticorũ mentibus corrũpit (nec enim vlla vnquam hæreticorum reſpub. tot protulit hæreticos aliqua moraliũ virtutũ mediocritate laudabiles, quot aliqua Paganorum reſpub. Argos, Arcadia, Syciõ, aut quæcunque reliquarũ fuit minima & obſcuriſſima, ethnicos peperit illis virtutibus perilluſtres) tantò denique nequiores & ſceleratiores, quanto pluribus quam Pagani reges vinculis obligati ſunt ad fidem eam etiam cum vitæ diſcrimine reipub. Chriſtianæ conſeruandam; ideoque tantò nequiores, quantò multiplex blaſphemia, & diuini numinis contemptus, & affectata perfidia ſimplici mẽdacio, vel ignorantia eſt flagitioſior.

Tertium genus tyrannorum aliis execrabilius.

Hebr. 6.

2. Pet. 2.

Iniuſta autem ſubditorum cæde, aliquam tyranni ſpeciem non diſtinguo, quia illa his omnibus cõmunis eſt. Nã & tyrannus qui in fortunas primo modo, & qui in corpora ſecũdo, & qui in fidẽ tertio

modo graſſatur, & rempub. tum malis moribus, tum hæretica fide polluere laborat, omnes hac ſubditorum ſibi aduerſantium cæde tanquam medio vtuntur ad illud ſuum propoſitum cuiuſcunque generis conſequendum. Quare hoc omiſſo, illud vnum hic adiectum volo & animaduerti cupio, quod eſt perſpicuè verum & ex iſtis antepoſitis cõſequens, vix aut potius nunquam fieri poſſe, vt rex aliquis Catholicè Chriſtianus, è Chriſtiano tali euadat hæreticus, quin eo ipſo momento eademque operâ, è rege euadat tyrannus. Nam quamdiu animum habet quacunque hæreſi, Lutherana, Caluiniana, Ariana, Libertina infectum, tamdiu neceſſe eſt vt eam hæreſim tanquam veram Chriſti fidem, eiuſque hæreſis ſtudioſos vt veros Chriſti ſeruos cultoreſque omnibus ſuis opibus potentiaque & gratia regali propugnet & amplificet; eique aduerſantes omnes, id eſt omnes verè Chriſtianos & fideles ſuccîdat & opprimat. Hoc autem æquè immane & barbarum perfectéque eſt tyrannicum in repub. Chriſtiana, quàm aliquid eorum quæ flagitioſiſſimi quique tyranni admiſerunt in repub. ciuili. Hinc factum eſt, vt maiores noſtri patres ſcriptoreſque moderatiſſimi, Imperatores Chriſtianos vt primùm hæreſim amplexi ſunt, ſtatim habuerint pro tyrannis, etiamſi fortaſſis magna aliqua crudelitate non fuerunt alioqui notabiles. Celebratur nimirum à multis Iuſtiniani Imperatoris prudentia & clementia: & tamen quòd in hæreſim Eutichianam fuiſſet lapſus, eumque aggreſſus Agapetus Rom. pontifex, in hereſi defendenda pertinaciorem comperiſſet, iuſtè commotus ſanctiſſimus pontifex, Ego inquit *ad Iuſtinianum Imperatorem Chriſtianiſſimum venire putaui, ſed Diocletianum* (immanem tyrannum) *inueni*. Quumque D. Ambroſius ſenio-

Omnis rex hæreticus eſt ſimul tyrannus.

Paulus Diaconus lib. 17.

rem

rem Theodoſium excommunicaſſet, & Ruffinus aulicus Imperatori gratioſiſſimus, quaſi minis apud Epiſcopum ageret vt abſolueretur; quanquam hoc non tenderet ad hæreſim ſed tantum ad ſchiſmaticam quandam legum eccleſiaſticarũ violationem, tamen doctiſſimus Epiſcopus: Ego inquit *prædico tibi Ruffine me eum (Imperatorem) ab introitu ſacri veſtibuli prohibiturum*, in quo mihi ab eo mos gerendus eſt ſiquidem Chriſtianus Imperator eſt & haberi velit. *Quòd ſi verò is imperium mutare volet in tyrannidem, cædam lubens equidem excipiam.* & quum mox ipſe Imperator aduenilſet quaſi Eccleſiam ingreſſurus, quum nondum à vinculo excommunicationis fuiſſet abſolutus, D. Ambroſius *eius aduentum tyrannicum eſſe dixit, eumque contra Deum inſanire, eiuſque leges proterere*. Ergo quamuis eſſet Imperator iſte vir alioqui valde bonus, tamen ſi pergeret eccleſiæ leges contemnere cui nõ minus ſubiectus erat quàm alius quicunque priuatus homo legibus regni in quo viuit, eum verè fuiſſe tyrannum non dubitat præſtantiſſimus iſte Eccleſiæ Catholicæ doctor. Eademque eſt generalis reliquorum omnium ſententia & iudicium. Et ſi quidem reipub. Chriſtianæ finis ad Chriſtianæ religionis defenſionem directus cum ciuilis reipub. fine ciuium quietam & honeſtam vitam continente conferatur, ſtatim perſpicietur hæreſis cuiuſcunque defenſionem cum eo pugnare non minus, quàm eſt contra reipub. ciuilis naturam ortum & originem, vt rex viros bonos fortitudine prudentiaque excellentes ſibi proponat perſequendos & interimendos; ſoloſque improbos, ſicarios, lenones & latrones ad ſummas dignitates eueheat. facile (inquam) conſtabit eum regem qui pro Chriſtiana veritate quamcunque tuetur hæreſim, apud Chriſtianos non minus propriè perfectèque &

Theodor. hiſt. lib. 5. cap. 17.

Vide ſupra 67. 68.

que & neceſſario tyrannum effici, quàm apud philoſophos tyrannus habetur, qui ſubditorum ſuorum conſeruatione ſpreta, omnia in repub. iniurijs, rapinis, ſtupris, & cædibus hominum innocentiſſimorum complet.

II. 11 Et priores illi tyranni in regnis Chriſtianis maximè Occidentis, poſt diuiſum Orientis & Occidentis Imperium, admodum rari; *Exempla tertij generis tyrannorum.* poſteriores verò rariſſimi, & vt opinor, ante noſtra tempora planè nulli fuerunt. Græcorum quidem Imperium habuit præter Conſtantinum quem modo dixi, eius item filium Leonem quintum, & patrem Leonem quartum Iſaurum, alioſque nonnullos. *Henricus 8.* Talemque noſtro tempore pertulit Anglia Henricum illum VIII. quibuſcunque immaniſſimis omnium ſæculorũ tyrannis æqualem, qui quamuis Romanis illis quos proximè recenſui, Neroni, Tiberio, & Maxentio, Gildonique Afro fuerit ſimilimus & *Henricus 8. ann. 31. Parlement. ca. 14.* quaſi geminus frater: tamen cum ea iuſtitiæ morumque corruptela, & reipub. vaſtitate, & eccleſiarum ſpolijs, fidei quoque ipſius interitum atque excidium coniunxit, quando ſeipſum *Caput Eccleſiæ* conſtituens, & ſtatuto Parlamentari eam ſibi poteſtatem vendicans vt in omnibus controuerſijs ea *a* *Regem fieri ſupremũ Eccleſiæ caput, eſt omnium hæreſum ſeges.* *ſuis ſubditis crederetur fides Chriſtiana quam ipſe diplomatis regijs credendam imperaret*, hoc vno decreto fidei naturam fœdius peruertit, maioreſque eius ruinas ædidit, quam quiſquis vnquam certam aliqua hæreſim ſiue Arianam contra Chriſtum, ſiue Macedonianam contra Spiritum ſanctum amplexus eſt. In eo enim vno radix eſt & fons omnium hæreſum, ad quas rex quiuis quocunque tempore propendebit; eoque vno poſito, nihil eſt adeo Arianum, aut Mahometanum, vel etiam Satanicum, quod reges ſuis ſubditis non poſſunt credendum præſcribere: regnumque

gnumque Angliæ ſub illo tyranno ſemicatholicũ, ſub Edouardo filio Zuingliano Zuinglianè hæreticum, ſub filia Elizabetha nullam certam fidẽ magnopere curante, partim Lutheranũ, partim Zuinglianũ & Caluinianum, & Anabaptiſticũ, vt plurimum Epicuræum & Atheum, (vt ipſorum Superintendentes aiunt) quanta ſit legis illius impietas demonſtrat Leo autem Iſaurus à ſcriptoribus *Iconomachus & Theomachus* dictus, humili loco natus & ſordidè educatus, quum in pueritia a Iudæis duobus magicæ artis peritis accepiſſet futurum ſe aliquando imperatorem, iiſque viciſſim promiſiſſet tum ſe magno aliquo beneficio Iudæos illos proſecuturum; ad Imperiale culmen elatus, in Iudæorum gratiã, Chriſti & Matris eius Sanctorumque imagines per Imperium Græcum aboleuit: Magnum illum quem Græci vocant Conſtantinopolis patriarcham Germanum ſeſe impietati eius opponentem, è ſede ſua eiecit. contiguam S. Sophiæ bibliothecam inſtructiſſimam, triginta tria (vt quidam aiunt) triginta ſex vt alij, librorum millia continentem iuccendit, in eaque ſimul flammis abſumpſit ſuæ opinioni aduerſantem bibliothecæ præfectũ, alioſque duodecim loci eius cuſtodes admirabili virtute & rerũ cognitione præſtantes, quorum ob virtutem tanta erat celebritas, vt nec ipſi Imperatores aliquid ijs inconſultis agerent. Deinceps (vt hęreſis ſemper eſt fœcunda & vna aliam parturit) Chriſti diuinitatem cum Arianis oppugnauit, hacque multiplici impietate cauſam dedit vt Itali omnes tum primum de nouo Imperatore deligendo cogitarent, nec vſitata vectigalia vt prius Conſtantinopolitano vellent perſoluere. Poſt hũc Leonem mortuum eiuſque filiũ Cõſtantinum V. de quo prius, quẽ Græci hiſtorici vocant

Duhrezſt. cõtra Cart. defenſio tract. 3. ca. 6. para. 4.

Leo Iſaurus.

Cuſpinianus in Leone Iſauro. & Zonar tom. 3. in eodem.

Glicas in annalibus par. 4. pa. 392.

Platina in Gregor. 2.

ex radi-

Conſtantinus Manaſſes in annalibus pa. 114. Cuſpin. in Leone 4. Suidas.

ex radice mali ſucci fructum acerbiorem, ex aſpide viperam, ex elleboro cicutam, ex ſcorpio draconem, ex Nabugodonoſor Baltazarum, ex Dan Antichriſtum, ſucceſſit Conſtantini huius filius Leo quartus *ſacrilegus paternæ tum dignitatis, tum impietatis hæres.* qui licet paucis annis regnans, magnam aliquam ſtragem rebus Chriſtianis non potuerit afferre, tamen quo eſſet in religionem animo demonſtrauit, quum inchoatam à patre contra religioſos perſecutionem non intermiſit, & addito crudelitati ſacrilegio, coronam a Mauricio principe Deo dicatam, captus gemmarum & auri ſplendore, ex Eccleſia rapuit, ſuoque capiti impoſuit. Sed diuina iuſtitia non diu facinus illud reliquit inultum. breui enim poſt impium caput quod gemmas tam ardenter amauit, carbunculi apoſtemate intumuit, ſicque miſerrimè infælicem animam emiſit.

Baptiſta Egnatius Rom. princip. lib. 2. Zonaras tom. 3.

Et huic item tyrãnorum maximè execrabilium catalogo quin *Henricus* iſte *Valeſius* aſcribi debeat, nemini ſanæ mentis poteſt eſſe dubium, vt qui præter ſuperius enumeratas reipub. Gallicanæ miſerrimas expilationes, præter illa portentoſa vitæ morúmque dedecora, præter adulteria, ſtupra, ſacrilegia, inceſtus, libidines pluſquam belluinas, præter virorum optimorum & reipub. vtiliſſimorum indigniſſimas iniurias, cædas, venena: præter hæc (inquam) omnia, ad fidem Catholicam è Gallia exterminandam non minus quàm Henricus ille Anglus vel Copronymus, vel Theomachus Græcus, regiæ ſuæ poteſtatis neruos intendit; & reliqua illa flagitia penè omnia & ſingula, tanquam media ad eam Chriſtianam fidem deſtruendam contulit. In eo autem & Henricum Anglum & Theomachum, Copronymumque Græcum ſuperauit, quòd lõgè maiore hypocriſi & inſigniori periurio ad hoc conficiendum

endum quàm illorum quiſpiam vſus eſt, & hanc ob cauſam nimis ſordidè excellentem maieſtatis regię altitudinem ad infimã turpiſſimæ ſimulationis vilitatem abiecit; imò ſacratiſſimas omnipotentis Dei religiones ad vnam Chriſti fidem ſtirpitus exſcindendam cucullatus hypocrita applicuit. Cuius abominandæ fraudis & perfidiæ deinceps continuandæ fundamenta iecit extremis fratris Caroli (eius operâ vt multi aſſerunt veneno extincti) temporibus, quando Rochellenſes vi belli acerrimi fractos & ad extremas anguſtias redactos, & iam nunc in Chriſtianiſſimi regis Caroli poteſtatem ſe daturos, iſte proditor pecunia corruptus amoto exercitu liberauit; & vt prius, hæreticè viuendi copiam fecit. Hoc idem opus conſtruere & coagmentare perrexit, quando reuerſus ex Polonia hæreticos tum admodum attritos & conſumptos, & ægrè extremum ſpiritum ducentes, iſte bonus vir ampliſſima poteſtate armauit, vt rurſus ſe poſſent colligere, hæreſes ſuas prædicare, & ciuitates pro Caluiniſmi ſui defenſione munire; quum in ipſo huius licentiæ conceſſæ articulo, veneno ſublatus eſſet prudentiſſimus Cardinalis Lotharingus acerrimus tam execrandæ pactionis aduerſarius. Poſtquã autem in regio throno collocatus, ſacroſancto illo regum Chriſtianorũ iuramento in Rhemenſi eccleſia ad ſacrum Dei altare, innumerabili populi, procerum, & Epiſcoporum præſente & teſtante multitudine, *ad vnicam fidem Catholicam tuendam hæreticoſque omnes cuiuſcunque generis è Galliæ regno exterminandos* ſe deuinxerat, tum verò multo pernicioſius in inſtituto ſuo progreſſus eſt. Ab eo enim tempore, quaſi planè hoc ipſo actu non Caluinianæ ſed Catholicæ fidei perſequendæ & deſtruendæ ſe deuouiſſet, ita ſtatim eam viam ingreſſus eſt,

Epitome operum Henrici Valeſij contra fidem Catholicam ex impreſſis hiſtorijs Gallicanis & latinis collecta.

Vide ſupra. fol. 46. 140. 141.

ſus eſt,

Pacificatio anno 1576. ſus eſt, qua nulla ad Eccleſiam Chriſti vaſtandam exitialior cogitari poterat. Statim enim nulla neceſſitate compulſus, liberrima ſua voluntate hæreticam illam anni 1576. cum hæreticis pacificationem fecit; & vt perditiſſimus hæreſiarcha hæreſes omnes in hoc regno volitare fecit erectas & alacres, tum quum totum Caluiniſmum vnà cum ſuis congregationibus, conſiſtorijs, Miniſtris, & ducibus Caluinianis approbauit, illiſque ſuæ fouendæ & propagandæ infidelitati, non minus quam catholicis catholicæ religioni conſeruandæ vniuerſum regnum ſuum, omnes regni ciuitates, oppida, domoſque apperuit: tum (inquam) quum edicto

Art. 4. *perpetuo & irreuocabili* conceſſit vt *Euangelium Caluinianum per omnia generaliter loca regni huius ſine vlla temporis vel perſonarum exceptione, liberè & publicè exerceretur: vbique fieri & haberi poſſent eorum prædicationes, cœna, baptiſmi, pſalmi, lectiones publicæ, ſcholæ, con-*

Art. 9. *ſiſtoria, ſynodi prouinciales & generales. Nulla vota impedirent presbyteros, monachos, ſanctimoniales, quò minus*

11. *eorum matrimonia eſſent rata, & filij ex eis ſuſcepti legitimi. Caluiniſtæ non minus quàm Catholici admitterentur in Academijs, collegijs, ſcholis, hoſpitalibus. Omnia per*

18. 20. *Galliam ſuprema Parlamentorum tribunalia, Pariſijs, Toloſa, Gratianopoli, Burdegalis, Aquis, Digeoni, Rotomagi,*

7. *Rennis, in Brittannia ita diuiderentur, vt præſides & Conſiliarij media ex parte eſſent Catholici, ex altera Caluiniſtæ. In cœmiterijs Catholicorum, & nominatim in illo ſanctiſsimæ Trinitatis Pariſijs ſepelirentur Caluiniſtæ,*

6. *qui omnes ita eſſent a* Catholica *religione ſoluti & liberi,*

7. *vt etiam ſi forte per promiſſa, iuramenta, obligationes, vel abiurationes ad eam eſſent aſtricti, hæc tamen omnia nullius eſſent momenti ad eos à Caluiniſmo reſtringendos.* in quo edictio ita tulit rebellium Hugonotarum vi-

cem

cem qui in *iuſtitia Bartholomæana*, vel in ſuperioribus bellis à fratre rege ob notiſſimas proditiones, 32.36.
& innumerabilia contra regem, patriam rempublicam Chriſtianam totam, ipſumque Deum patrata ſcelera cæſi fuerunt, vt manifeſtè protireretur eorum mortem ſibi fuiſſe moleſtiſſimam. proptereáque interdicit Catholicis omnes preces publicas 33.36.
& ſolennes proceſſiones quæ propterea ad reddendas Deo gratias, regia ſimul & parlamentari authoritate fuerant inſtitutæ. Ex publicis regiſtris omnes ſententias & condemnationes contra aliquem Hugonotam latas præcipit euelli & aboleri. Principem Condæum, Admiralium Colignių, & Montgomerium (qui ipſius patrem Henricum interfece- 34.35.
rat, factumque illud innumeris ſacrilegijs, Ca- 49.50. 51.
tholicorum ſtragibus, templorum incendijs, & adductis in Galliam pro Caluiniſmo ſtabiliendo Anglorum & Germanorum millibus cumulauerat) ſuos fuiſſe fideles ſeruos, hæcque ab eis omnia ſuo nutu & ad ſuam voluntatem geſta pronűciat: ideoque eorum liberis, vxoribus, adiutoribus, ſatellitibus, miniſtris & ſicarijs in tali militia cæſis paterna 58.
bona, hæreditates, honores, & (ad ſingularis cuiuſdam beneuolentiæ indicium) immunitatem ſupra omnes Catholicos adiudicat. Ad hunc modum vbi ſtabilem & fixam ſedem hæreſi Caluinianæ in ſuo regno poſuiſſet, mox ad maiorem eius ſecuritatem & honorem, Geneuenſis ſentinæ defenſionem contra optimum Ducem eorumque legitimum Principem, Principem Sabaudiæ ſuſcepit. Deinceps cum *Iezabele* illa Anglicanæ, & *Aurangio & Caſimiro*, & ſimilis farinæ hæreſiarchis, ad Catholicorum depreſſionem & ruinam nefaria fœdera percuſſit. Tum Nauarræo multas Catholicorum

ciuitates, improba diſſimulatione, & immenſam pecuniæ vim aperta ſæpenumero pactione tradidit, quò ille ad Catholicos opprimendos & Caluiniſtas confirmandos tantò eſſet potentior. Hunc in finem Pontificem ſummum Satanico planè religionis defendendæ mendacio circumuenit, vt ſibi poteſtas fieret diuenditis maximi pretij eccleſiarum fundis, pecuniam ingentem conſeruandi, quam ille perfidioſiſſimus Iudas ad Nauarræi factionem roborandam & Catholicorum vires frangendas impendit. Hunc in finem toties renouauit hæreticis illam ſui Sataniſmi liberè prædicandi facultatem. Húc in finē Epiſcopatus & Abbatias plurimas multis politicis, Atheis, hæreticis, medicis, mulierculis & meretricibus addixit, vt quum hæretici furiosè inuaderent, & ſanctiſsimam Chriſtianorum fidem blaſphemarent, pauciſsimi præſtò eſſent viri docti & zelo diuino præditi, qui poſſent blaſphemantium ora retundere & putidam eorum impudentiam inanemque garrulitatem comprimere. Et vt breuis ſim, quid vnquam factum eſt ab iſto Sardanapalo, quod nō perſpicuè ad Eccleſiæ Chriſti ruinam & euerſionem tenderet? Rebelles & omnium hæreſum colluuione turpificati Holandi & Zelandi & reliqui Aurangiani perpetuis ab eo ſubſidijs adiuti, cōtra Catholicum regem fratremque ipſius chariſsimum, qui difficillimis temporibus iſti hipocritæ fratrique eius Carolo contra Hugonotas ampliſſima equitum peditūmque ſubſidia fraternè admodum & regaliter ſubminiſtrauerat: & quo maiori ſpecie res hæreticorum niterentur, miſſus eſt in Angliam vnicus eius frater qui cum illa Iezabele neſcio quas ſimulatas & adulterinas nuptias contraheret, vt ita Angliæ ſimul & Franciæ vires ad hæreticorum ſtatum ſuſtinuendum coniunctæ,
Catholicis

Catholicis eſſent terribiliores. Colonienſis Apoſtata huic Capucino inprimis confiſus, Catholicorum religionem tam immaniter perſequutus eſt, & in totam Colonienſem ditionem quantum in ipſo erat, hæreſim Lutheranam & Caluinianam inuexit. Anglicana Iezabel huius potiſſimùm tyranni approbatione & fauore ſubnixa, excellentiſſimæ & innocentiſsimæ Scotiæ Galliæque reginæ & hæredi Angliç per barbarum carnificem caput amputauit, vt ita Angliæ Scotiæque de recuperanda vnquam fide Catholica ſpes omnis eſſet interciſa. Vtque foris plurimum pro hæreſi propaganda laborauit, ita domi multò magis ſategit vt expulſis Catholicis Caluiniſtæ rerum ſummam obtinerent. Quare a' Catholicis vel pretio & pecunia præſenti, vel potentia & minis regijs omnes quas poterat caſtrorum, ciuitatum, & regionum præfecturas extorſit, quas ſtatim Politicis & Caluinianis attribuit. Caluiniſtis permiſit vt & cum extraneis hæreticis & domeſticis pro Caluiniſmo fœdera iungerent, qui tamen in Catholicis omnem etiam cum ſuis domeſticis & eiuſdem reipub. membris pro Catholica religione conſociationem implacabili odio proſequutus eſt. & qui Caluiniſtis ad inuadendas vrbes Catholicorum nihil non indulgebat, adeo vt eius temporibus ſupra ducentas vrbes & munita caſtra Catholicis erepta occupauerint, is Catholicos tale quippiam cõtra Caluiniſtas moliri nunquam eſt paſſus: imò in Catholicis principibus quòd ſuæ iuriſdictionis vrbibus, Catholica præſidia ad obſtruendum hugonotarũ impetum & præcauendas inſidias imponerent, crimen læſæ maieſtatis & rebellionem interpretatus eſt. Cardinali Borbonio primo Galliæ principi & præcipuo Borbonij ſanguinis ornamento, quòd in

Comitijs S. Germani pro vnica religione Catholi-
An. 1583. ca contra Caluiniſmum paululum quiddam elo-
quutus fuiſſet, tyrannicè ſilentium indixit, perſpi-
cuè proteſtatus ſe permoleſte ferre quod aliquis de
Caluiniſtis ſupprimendis mentionem faceret. Et vt
media plurima ab hoc argumento paulo alieniora
omittamus, ne nimis ſerò veniamus ad extrema, vt
quod Dijs inferis cum Iuliano Apoſtata ſacrifica-
rit, ab illiſque rerum futurarum euenta exquiſierit,
& fælicis rerũ ſucceſſus ſibi orauerit; vt quod ma-
gno Turcæ cõpater (vt vocamus) in filij ſui Muſta-
phæ circuncisione fuerit, in quo genuinum ſe Tur-
cam profeſſus eſt, & renũcians Chriſto Alcoranj &
Mahomeris diſcipulũ ſe oſtẽdit; vt quòd vino epu-
liſque ſaturatus ita demũ diuiniſsimo Chriſtiano-
rum ſacramẽto quaſi ad manifeſtũ Chriſti & eccle-
ſiæ ludibriũ cõmunicauit, eoque ſumpto tanquam
pro gratiarum actione mox eadẽ hora ad conſue-
tos iocos & luſus cum ſua Dalila redierit; qua item
mirifica animi pietate cædẽ Cardinalis Guiſij ſuis
ſtigmaticis Gaſconibus iniunxit, dum interim ipſe
miſſæ ſacrificio intereſſet; moxque poſt ſacroſan-
ctæ hoſtiæ eleuationem à ſuis quæſiuit an rem eam
confeciſſent, proximoque die nouus Iudas euchari-
ſtiam hilari & renidenti vultu cum catulis iuxta tri-
tam illi conſuetudinem ludens ſuſcepit; vt quòd
confeſsionem Chriſtianorum adiẽs vel adire ſimu-
lans, Confeſſario ſuo in genua ante ipſum proſtra-
to ipſe ſtãs vel cubito ad fulcrum aliquod innixus,
verba facere ſolebat, ita tamen vt eidem Confeſſa-
rio primùm omnium ſeuerè præciperet, ne de
Statu rebuſque ad ciuilem ſtatum pertinentibus
verbum vllũ emitteret; imò generatim iniungebat
ne quicquam penitus de vllo peccato interrogaret,
ſed ea tantũ acciperet, quæ Iuliano iſti pro ſua regia
maieſtate

maieſtate placeret enũciare; vt quòd Pariſijs, proximo die poſtquam ſpe ſua de Catholica illa ciuitate opprimenda & trucidandis Catholicis fœderatis decidit, illinc abiturus in ipſo egreſſu, horribili cum execratione iurauit ſe eius diei memoriam nunquam depoſiturum, ſed aliquando vindicaturum, *etiamſi propterea ipſos diabolos ex inferis eſſet excitaturus*, paulòque poſt conſiſtens, & ciuitatem reſpectans, iterum conteſtatus eſt ſe eam ita funditus euerſurum, vt nec veſtigium quidem eius ſupereſſet: vt quòd iſtorum Bleſenſium Comitiorum tempore ad menſam ſuam crebris ſermonibus prædicare ſolebat regimen Turcicum, politiam Turcicam, & mores Turcicos, quos ita amabat, vt Turbantum (tegumentum capitis) Turcicum ipſe in ſuos vſus aſſumere populoque Gallicano ad eius habitus vſurpationẽ exemplo ſuo anteire voluerit (quaſi ita gratificaturus magno Turcæ, qui per ſupremum ſuum Baſſam Mahometum tantum illi opis attulit ad diadema Polonicum adipiſcendum) niſi quidã ex eius Politicis conſiliarijs diſſuaſiſſent, admonentes nihil ſuis ſubditis odioſius, aut ſplẽdori nominis eius fœdius, aut inimicis eius gratius accidere potuiſſe, quàm ſi is qui ſe primogenitum Eccleſiæ diceret & tantam obtineret ſingularis ſanctimoniæ opinionem, eo indicio ſe ab Eccleſia auerſum, & hoſtibus Eccleſiæ coniunctiſsimum oſtenderet; hæc & huius generis infinita vt prætermittam, & extremum actum tragici huius regni attingam; poſt quã fœdus illud Catholicorũ ſupremi Pontificis Gregorij XIII. authoritate conceptũ pro Catholicæ fidei defenſione apparuit, nuſquam deſtitit Capucinus iſte noctes dieſque in omnes, ſe formas vertere, omnibus fraudibus, mendacijs, & periurijs Catholicorum ora oblinere, varia cũ ſua

anno 1588. 13. Maij.

anno 1585.

Nogareto & dæmonibus Nogareti familiaribus conſilia captare, vt aliquo tandem modo de Catholicis qui fœderi illi contra Caluiniſtas maiorem opem attuliſſent, vel allaturi videbantur vltionem ſumeret. Hinc primò male fidum Niuernenſem, & alios aliquot clari nominis viros ab eorum ſocietate diſiunxit. Hinc deinde Caroli celeberrimi Ducis Maiennenſis in Guienna contra Nauarræum conatus ſubtractis clam militibus, & non ſubminiſtratis pecunijs inanes reddidit. Hinc Dux nobiliſsimus Ioieuſe cum alijs multis viris inſignibus, proditoriè in manus Nauarræo datus, & miſerè cum ſuis contrucidatus. Hinc illis pecunijs quas ex Eccleſiæ bonis venditis coegerat, immenſæ illæ Germanorum copiæ conductæ, & per perfidioſiſſimi iſtius tyranni miniſtros in Galliam inductæ, quæ Catholicorum ſtrages ęderent, & eorum Eccleſias incenderent, & Nauarræum Catholicis Dominum & proximum regni hæredem imponerent. Hinc poſt illos glorioſiſſimi Ducis Guiſij diuina fortitudine fuſos fugatoſque, Heluetiorum & Gallorum tot phalanges in ciuitatem Pariſienſem introductæ, ſpecie vt Hugonotas illic latitantes eruerent, re vera vt optimis Catholicis laqueum, & florentiſsimæ pientiſsimæque ciuitati vltimum excidium & ſpoliationem inferrent. Hinc denique funeſtiſsima Comitia* Bleſenſia, vbi ſupremum quaſi faſtigium alijs ſuis omnibus Diabolicis operibus adiecit. Vbi quo magis Catholicos principes ineſcaret, lege lata, vel potius renouata, quam etiam *regni legem fundamentalem* vt
1. erat, & in quam regibus ipſis nulla eſt authoritas haberi voluit, hæreticum quemcunque à regni ſucceſſione excluſit. De cuius firmitate immutabili ne quis ambigeret, infidelis Turca

Duo præcipua acta Comitiorũ Bleſenſiũ.

ſeipſum

ſeipſum ad eam perpetuo ſeruandam ita aſtringe-
bat, vt ipſe ſeipſum à regali ſolio deijciendum po-
pulumque vniuerſum à ſua obedientia liberum eſſe 2.
decerneret, ſi quando in eius legis præiudiciũ quic-
quam admitteret. Eadem ſingularis animi ſinceri
& aperti ſpecie ſuam cũ duce Guiſio Principibuſ-
que Catholicis beneuolentiam proteſtatus, augu-
ſtiſſimo fidei Chriſtianæ ſacramento in ampliſſimo
Procerum Conuentu communicans, hæc duo ca-
pita religioſiſſimè quaſi obſignauit, omnes ſibi ipſi
diras & execrationes imprecatus, ſi quando contra
horum alterum quicquam tentaret. Et tamen non
multæ horæ interuenerunt, quum flos ille & colu-
men Gallicani Imperij Dux Guiſius, in ipſo tyran-
ni cubiculo à ſuis ſicarijs contra tot promiſſorum,
ſacramentorum, iuramẽtorum obligationes & vin-
cula, in Comitijs publicis, contra ius gentium, cõ-
tra publicam fidem, in oculis omnium Frãciæ Or-
dinum, & cum intoleranda ſingulorum verè Fran-
corum iniuria interfectus eſt. Alteroque poſt die il-
luſtriſſimus Cardinalis Guiſius, Rhementis Archie-
piſcopus, primus Franciæ Par; & Apoſtolicæ ſedis
communione, & ſacerdotalis ſacramenti myſterio,
& Arciepiſcopalis dignitatis prærogatiua ter ſacra-
tus, & regis Franciæ pater ſpiritualis, à quo tanquã
Chriſti vicario delatum regni diadema accipit; ipſa
natiuitatis Chriſti Viglia, abſque vlla iuris vel iu-
ſtitiæ ſpecie, barbarè ab eiuſdem tyranni carnifici-
bus eſt iugulatus. ſubitoque amandati in alias regni
Prouincias percuſſores, qui Duces Maienneņſem,
Mercurium, & Domalium, dominumque Caſtren-
ſem, hoc eſt, fortiſſimos & penè ſolos Eccleſiæ Ca-
tholicæ defenſores paribus inſidijs è medio tolle-
rent. moxque Cardinalis Borbonius, Archiepiſco-
pus Lugdunenſis, Dux Nemoroſius, Ellebeuſus, &

In oratione quam habuit Bleſis in initio Comitiorum.

Dux Guiſius.

Cardinalis Guiſius.

L 5 prin-

princeps Ioinuellenſis, alijſque excellentes viri Catholici capti & in vincula coniecti. Et ne quid ad vltimam Catholicorum perniciem & interne- *Aurelia.* cionem deeſſet, eodem tempore exercitus qui ex omnium regni Ordinum aſſenſu & flagitatione contra hæreticos erant progreſſi, repētè ad Catholicas ciuitates obſidendas ſunt reuocati; & viciſſim *Niort.* fortiſſimæ Catholicorũ ciuitates Nauarræo & hæ- *Sanſerre.* reticis in poſſeſſionem & prædam traditæ. adeo vt iam firmiſſimam ſpem monſtrum illud hominis conciperet, tum Catholicos hac tam admirabili rerum Metamorphôſi attonitos debellatoſque, ſtatim pedibus ſuis ſuique Nauarræi capita ſua ſubmiſſuros; & eodem momento hæreſiarcham illum cum ſuo Caluiniſmo leges toti Monarchiæ Gallicanæ impoſiturum. Ita perfidioſiſſimus Apoſtata, impuriſſimus hypocrita, alter Mezentius Dei contemptor, millies ipſo Mahomete vel Theomacho Græco nequior & ſceleratior, vt ab horrendo periurio & inſigni diuini numinis contumelia regnum ſuum auſpicatus eſt, in eodem periurio perrexit, eodem periurio, hypocriſi, & religionum variarum ſimulatione populum ſuum continenter circunuênit, eodem periurio, & Punica fraude, ſordidaque hypocriſi, toto regni ſui decurſu ad fidem Catholicam extirpandam eſt vſus; ita demum cum eadem hypocriſi & periurio, ſed cæde, ſacrilegio, legũ humanarum & diuinarũ violatione, blaſphemia, aperta Dei irriſione, multiſque alijs indigniſſimis flagitijs amplificato, ijſque omnibus ad Catholicæ fidei exciſionē relatis regnare deſijt. Neque enim iã amplius rex appellandus erat, ſed tyrannus, & tyrãnus talis, tam infamis, tam perfidus, tam abominandus, talis propter ſacrilegam hypocriſim Iulianus Apoſtata, propter ſanguinariam crudelitatē Caius Cali

Caligula, propter ſpurciſſimas libidines Varius Heliogabalus, propter ſacrilegum Dei contemptum Dionyſius Siculus, propter omnis generis vitiorum & impietatum ſordes in putridum illud & exeſum corpus tanquam in cloacam quandã congeſtas Cõſtantinus Copronymus, vt à mundo condito nullę nationes, nullæ ciuitates aut reſp. ſimilem tyrannũ pertulerint. Horũ enim quamuis teterrimorũ tyrãnorũ vitam & res tyrannicè geſtas quicunq. maturè perpendere, & deinde cũ iſtius animalis morib. cõponere velit, certò certiùs comperiet iſtum Henricum Valeſium in ijs quæ percenſui ſceleribus, nominatim in periurijs, ſacrilegijs & ſacrilegis libidinibus, in mendacijs, hypocriſi, & diuina religione contaminanda, in populi ſui expilatione, in pecuniarum luxurioſa profuſione, in perfidia, immanitate, contẽptu Dei, odio veræ fidei, ipſoq. Atheiſmo ita excellere vt eos ſimul oẽs ſit longè ſuperaturus.

12 Atque hæc pauca ſufficiant homini mediocriter intelligenti, vt quis ſit rex, quis tyrannus aduertat, & non magno negotio tyrãnum à rege diſcriminet. & iſtos quidem vltimos, tyrannos eſſe perfectè & abſolutè in ſummo gradu, non modo Neronibus, Decijs, Diocletianis, ſed etiam Achabis Antiochis & reliquis famoſis vel ſacrilegis, vel perſecutoribus pares aut etiam deteriores, & perſpicua ratio docet, & vberius ſuo loco integerrimis teſtibus S. Chryſoſtomo, S. Hilario, S. Athanaſio, S. Nazianzeno alijſque patribus & Concilijs Eccleſiaſticis ipſiſque ſcripturis ſacris demonſtrabitur. Alij multas alias tyranni cognoſcẽdi notas præſtituunt, vt quod inſignes & illuſtres viros è medio tollit, ſapientes & bonos vexat atque opprimit, literarum ſtudia extinguit, cœtus & conuentus reipub. licitos & vſitatos prohibet, exploratores & emiſſarios 12.

Vide ca. 18. &c.

Omnes aliæ tyrannidis notæ ad hæc tria genera reducuntur.

Bartol. de tyrannide.

Ariſt. pol. li. 5. ca. 11

rios paſſim alit, diſſidia & partes in repub. fouet quo alij alios metuant & neutri contra eum conſpirent, ſubditos item perpetuis tributis & vectigalibus exhaurit, vt de ſe familiaque ſuſtinenda ſoliciti nihil contra ſtatum ſuum machinétur, denique externis magis quàm ciuibus & popularibus fidit. Hæc illi ſigna tyrannidis ponunt, exemplíſque veterum tyrannorũ, & inprimis Tarquinij Superbi illuſtrant: & ferè quidem ſemper hæc vel omnia vel pleraque in tyrannis quibuſcunque inſunt. Sed hæc & ſi in noſtros quoque tyrannos conueniunt, tamen propriè ad politicum tantùm tyrannũ, Commodum, Tiberium, Tarquinium deſcribendum referuntur, & ad hæc quæ à nobis notata ſunt capita reuocari poſſunt illiſq. rectè animaduerſis, ex ijſdem & hæc & alia plurima, tanquam ex trunco arboris rami, aut ex fonte riuuli poſſunt nullo negotio deduci. Si enim regũ eſt iuſtè ex legibus imperare & ad cõmune reipub. bonum, quod eſt certiſſimum, & omnium iudicio manifeſtum; ergò leges violare, cœtus legibus præſcriptos interdicere, viros illuſtres interficere, populum tributis opprimere, diſſidia inter ſubditos ſerere, publicos theſauros in adulatores & mimos effundere, & ſimilia admittere quæ cũ iuſtitia & legibus pugnant, & ad ſuum vnius bonũ cum detrimento publico referuntur, quis nõ ſtatim deprehendit eſſe tyrannicum? Rurſus ſi regum eſt ſtudio & labore ſuo initi vt ſubditi boni efficiantur; ergo perſpicuum eſt, nec arduum eſt homini vulgari concludere, tyrannicum eſſe ſi quis viros bonos plebi ad virtutẽ imitandam exemplo ſuo prælucentes occidat, vel in exilium eijciat, ſi bonas literas exterminet, ſcholas & Academias deſtruat, artes honeſtas & liberis hominibus dignas interdicat, ſubditoſque ſordidis artificijs aſſuefaciat, quemadmodum

Supra fol. 41.42.

modum Cyrus quũ rebelles ſibi Lydos penitus domare vellet, *arma & equos ademit, iuſsitq́, cauponas &* *Iuſtin. li. 1* *ludicras artes & lenocinia exercere, eoq́, modo gens illa induſtria quondam potens & manu ſtrenua, effœminata mollitie luxuriaq́, virtutem priſtinam perdidit*. Sed tertium illud tyrannorum genus Chriſtianis omnibus tantò magis debet eſſe horrori & odio, quò religionem Chriſti, fidem eius, æternamque in cœlo beatitudinem terrenis omnibus fortunæ corporiſque bonis ſciunt eſſe anteferendam. Ergò qui fidem hanc contaminat, & inuectis hæreſibus quaſi obiectis molibus, viam ad cælum Chriſtianis ſubditis intercludit, & ad Catholicam omnium Chriſtianorum fidem abnegandam, priuatamque certorum Apoſtatarum hæreſim profitendam, Chriſtianos ſibi cõmiſſos ſanguinarijs legibus & edictis cogit: hic reliquorum omnium tyrannus eſt atrociſſimus, non modò quia nulli ferè ad hoc genus tyrãnidis ruũt, qui non ſimul illis prioribus modis tyranni ſimul euadunt, obſiſtentes ſibi ſubditos nobiles & ignobiles promiſcuè trucidant, eorum bona diripiunt, viros ſanctiſſimos carceribus, exilio, morte afficiũt; nequiſſimos ganeones in ciuitatum & Eccleſiarũ tribunalia attollunt, iniuſtitiam publicam exercẽt, & Lerna ſcelerum rempub. ſuam complent, ideoq́. hac flagitiorum licentia Commodos & Nerones exæquant, quod de Valentibus, Iulianis, Henricis, & reliquis illis euidentiſſimè conſtat: ſed propriè quia hic tyrannus iuriſdictionem ſibi nullo modo conuenientem, & quam nec reſpub. tradere poteſt inuadit: quia in conſcientias & animas ſubditorum tyrannidem exercet, quia religionem Dei immortalis ſuæ libidini ſubijcit, quia in Deum eſt blaſphemus & in vniuerſam ſimul Chriſtianorum rempub. iniurioſus: in Deum quidem, quia ordinem

Tyrannus contra Eccleſiam & fidem eſt reliquis lõgè deteſtabilior.

dinem ab eo poſitum tranſgreditur, & quæ myſteria DEVS commiſit ſacerdotibus ſolis & Apoſtolis diſpenſanda, ea iſte laicus homo inuolat, & tanquam profana aulæ ſuæ negotia ſurſum deorſum verſat. Quam principum audacem impietatem Deus in veteri teſtamento tam multis interdictis coërcuit, tam multis ſupplicijs vindicauit. Vniuerſam autem Chriſtianam rempub. intolerabili iniuria afficit, quando eam fidem quæ vna eſt omnium vniuerſè communis quia Catholica, & ſine qua nemo ſalutem poteſt adipiſci, eam iſte in vno Chriſtiani orbis angulo, verbi gratia, Henricus Londini, Nauarræa Regina Biernæ, immutare, variare, reſtringere & dilatare non reformidat. quod eſt alios Chriſtianos omnes ignorantiæ, ſtultitiæ, & ſtupiditatis coarguere, qui perpetuò à maioribus ducta credendi regula, alia contraria fide vitam ſe æternam conſecutos crediderunt, quam iſte iam homuncio vel muliercula cum quibuſdam ſuæ farinę conuenis definit eſſe impiã & ſuperſtitioſam, ſuoſque cultores rectà ad infernum impellere. Hæc (inquam) tyrannis aliorum omnium teterrima eſt & impuriſſima; & quanto Chriſtianus rex bonus propter veras virtutes & ſynceram pietatem, Pagano quouis rege apud Deum hominéſque eſt laudabilior, tantò tyrannus iſte Pagano quouis tyranno eſt DEO hominibuſque odioſior, & reipub. Chriſtianæ ſubditiſque quos regit, & quoad corpora & quoad animas hoſtis longè capitalior & infeſtior.

Num. 16.
1. Reg. 13
2 Paral. 26.

Proteſtan-

Proteſtantium hæreſis eſt Paganiſmo deterior.

Capvt IIII.

§.0. *Vt quod de tertio tyrannorum genere dictum eſt, clarius appareat oſtenditur quam horribile Chriſtianis malum ſit hæreſis quæcunq́. & primò ex generali conſenſu Eccleſiæ primitiuæ probatur hæreſim eſſe Paganiſmo deteriorem.*

§.1. *Idem probatur ſigillatim de hodierna Proteſtantiū hæreſi. primò, quòd Pagani prædicabāt ſe accepiſſe ſuas religiones à dijs immortalibus. Lutherus autem & Zuinglius noui Euangeliſmi ſatores fatentur ſuam doctrinam veniſſe à diabolo. quorum etiam vita fuit fœdior & flagitior, quam cuiuſcunq́ Paganorum legiſlatoris.*

2 *Pagani olim, vt hodie Turcæ habebant in ſuis religionibus aliquam profeſſionem caſtitatis. Hæretici autem iſti docent neminem poſſe viuere caſtè, & profeſſionem caſtitatis non ferunt; ſuoſq́ ſectarios ipſa doctrinæ ſuæ vi ad libidines impellunt, quorum vita propterea eſt longè turpiſſima.*

3 *Proteſtantes multo magis inter ſe de ſua Euāgelica fide diſſentiunt, quam Gentiles de ſua religione Ethnica.*

4 *Gentiles cum fidelibus ſiue Iudæis ſiue Chriſtianis omnium ætatū conueniunt, quòd Deum ſacrificio colunt (quod etiam defunctis profuiſſe Chriſtiani ſemper & vbiq́ crediderūt) quem Dei colendi ritum ipſa natura Paganos omnes docuit. In quo multùm antecellunt Proteſtantibus qui ſoli omnium ſub cœlo nationum ſacrificio carent.*

5 *Pagani, vt & Turcæ, cum Hebræis & Chriſtianis, orarunt pro defunctis, quod Proteſtantes reſpuunt.*

6 *Pagani idcirco orarunt, & quia credebant Deum iuſtum iudicem opera hominum mala poſt hanc vitam ſupplicijs caſtigare, & præmijs afficere bona; & quia credebant animas*

animas eſſe immortales. Proteſtantes non orant, idcirco quia credunt Deum opera nō curare(de quo poſtea §. 10. & 11.) *& quia credunt animas eſſe mortales, nec vllam eſſe reſurrectionem.*

7 *Proteſtantes multò ſuperbiùs contemnunt primarios religionis Chriſtianæ Epiſcopos & Eccleſiam primitiuam, quam Pagani ſuos primos doctores & Magiſtros.*

8 *Proteſtantes infinitè impudentius quam Pagini in ſuis decretis tuendis mentiuntur; potiſſimum recentes ſcriptores Hugonotæ qui de hodierno Angliæ ſtatu & martyribus eius nimis effricta fronte mendacia fundunt. vbi narratur vera cauſa cur Henricus* VIII. *ab Eccleſia defecerit; quia nimirum eius permiſſu, legitima vxore viuente, inceſtas nuptias cum alia contrahere non potuit. Quædam item narrantur de tyrannicis legibus ab eius filia hodierna Angliæ regina contra religionem latis.*

9 *Synagoga Proteſtantium quoad regimen Eccleſiaſticū turpius eſt ordinata quàm Paganorum.*

10 *Proteſtantes de operibus bonis, item de Deo malorum operum vel bonorum remuneratore, nequiùs & ſceleratiùs docent quam Pagani, qui comparati cum Proteſtantibus (quorum doctrina quoad hoc eſt merè belluina, Epicuræa, & Atheiſmi plena) videntur ſentire Chriſtianè, & ſcribere Apoſtolicè. Et tamen Proteſtantes quamuis omnibus ſceleribus cooperti, per ſuam* ſolam fidem *putant ſe in cœlis fore pares ipſis Chriſti Apoſtolis.*

11 *Vt taceantur multæ antiquæ hæreſes à Proteſtantibus receptæ; eorum doctrina de ſola fide, directè negat iudicium extremum, & Chriſtum iudicem redarguit iniuſtitiæ: eſtque magis blaſphema quàm Alcoranus Mahometis.*

12 *Concluſio breuiter repetens argumenta antea explicata fuſius.*

SED

SED quoniam hæc oratio omnis eò tendit, vt Chriſtiani officium ſuum quod Chriſto, Eccleſiæ, reipublicæ, regibuſque debent, plenius intelligant, ſimulque animaduertant quam horribilis peccati contra diuinam maieſtatem remq́ue publicam Chriſtianam ſe reos faciant, qui hæreticum hominem in corporis Chriſtiani vix extremo pede hærentem, reipub. Chriſtianæ regem, hoc eſt totius corporis ſupremum caput efficiunt, ad quam dignitatem multò minus idoneus eſt quàm Nero, quàm Maxentius, quàm Paganus quiſpiam aut Turca: partim etiam quia multi nec poſt tam ſanguinariam tot annorum experientiam, quàm cruenta beſtia ſit iſta noſtræ tempeſtatis ſecta expẽdunt: & quidam hodierno die hæreſiarchæ improbiſſimi Catholicorum nomen impudenter ementientes, tanquam ſtupendum paradoxum admirantur *& homine Catholico indignum* clamitant, *quòd Hugonotam Iudæo aut Mahometano comparamus*; nec erubeſcunt garrire Hugonotas cum Catholicis *conuenire quoad fidem, diſſentire autem tantummodo quoad externas cæremonias quæ extra ſcripturas ab Eccleſia ſunt inuenta*; hanc partem examinemus paulò diligentiùs: & non theoricè vel accuſatoriè, ſed ſimpliciter & ſyncerè hæreſis hodiernæ deformitatẽ exponamus, & cum vel abſurdiſſimo gentium barbararũ Paganiſmo, aut noſtræ ætatis Mahometiſmo cõferamus. Neque verò aliquid proferemus abditũm aut recõditum, neque minutè perſcrutabimur opiniones certorum hominum ſingulares, ſed tãtùm ex multis pauca libabimus dogmata toti mundo notiſſima, in media luce & clariſſimo Sole à primarijs hæreticorum ducibus prædicata, fratrum congregatione & Miniſtrorum cœtu probante & applaudẽte: adeo vt ex ipſis hæreſis iſtius quam *Euangelium*

vocant principijs & fontibus ea fluxiſſe, nemini mortalium poſſit eſſe obſcurum.

O. ¶ 0. Primùm autem generaliter omnem hæreſim eſſe Paganiſmum, & vnumquemq. hæreticum verè Paganũ eſſe potius quàm Chriſtianum, Chriſtiano homini paradoxum videri non debet, ſi vel Chriſti Euangelium, vel primitinæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ doctrinã vt par eſt, perceptam cognitamq. habeat. Chriſtus enim quum Eccleſiæ voci & præcepto non obtemperantem haberi *pro Ethnico & publicano* iubet, non modò hæreticum, ſed etiam ſchiſmaticum Ethnicis annumerat. Sanctiſſimique patres Chriſti verbis inhærentes, hæreticum à Pagano nihil penitus differre docuerunt, niſi quòd hæreticus diuinam maieſtatem lædit atrocius, ideoq. hæreticum quam paganum terribilius excipiet iudicium atque damnatio. Hoc Tertullianus tanquã maximè exploratum ſumit, *ſi hæretici ſunt, Chriſtiani eſſe non poſſunt*. Et D. Hieronymus de Pelagianis acturus, initio ſtatuit *de hæretico tanquam de Gentili* loquẽdum eſſe, & D. Cyprianus: *hæreticus ſic ſe Chriſtianum profitetur, quomodo & Chriſtum diabolus ſæpe mẽtitur. Sicut autem ille Chriſtus non eſt licet fallat in nomine Chriſti, ita nec hic Chriſtianus eſt.* adeo vt D. Cypriano tam inſigni Epiſcopo & Martyri, hæreticus non magis ſit Chriſtianus quam diabolus eſt Chriſtus, nec ille minus peſtilens eſt veri Chriſtianiſmi aduerſarius etiamſi ſe Chriſtianũ nominet, quàm hic æternus eſt Chriſti hoſtis, & ſi eius aliquando nomen & figurã induat. Clariſſimum ergo eſt hæreticos nullo modo eſſe Chriſtianos quamuis magna arrogantia & hypocriſi ſe puriſſimè *Chriſtianos* & *Euangelicos* & *fideles* millies vociferẽtur. Aëtius olim quod veteres patres diuinarum literarum interpretes ſuperbè reijceret, *Atheus* communi Chriſtianorum ſententia dictus

Omnis hæreticus magis Paganus quam Chriſtianus
Math. 18.
Tertul. de præſc.
Hieron. in princip. dial. contra lucif.
Cypr. de vnit. Eccl.

dictus eſt quo nomine Arium vocat D. Athanaſius; & Eunomium D. Hieronymus. Paulò vlterius progreditur D. Chryſoſtomus cum ita concludit *Arianus eſt, ergo diabolus eſt.* nec vnquam hæſitaſſet ille hæreticum eſſe Paganum & Pagano nequiorem, quē propter infinitam veritatis corrumpendæ malitiam ex homine factum putauit quodammodo diabolū. Sed de Paganiſmo nemo vnquam veterum patrum dubitauit, & eſt legibus imperatorijs definitū. Lucifer quidem vetuſtus ille & cōſtantiſſimus Sardiniæ Archiepiſcopus non ſolùm vniuerſe probat Arianos *non poſſe dici Chriſtianos quia ſunt Ariani,* verùm etiam nominatim imperatorem Conſtātium affatus, *Tu (inquit) cum negas Dei filium, Gentilis aut Iudæus nobis es, teq́ cum tuis Arianis quales & Ethnicos iudicamus cultores omniū dæmonū, & abominamur quomodo Iudæos qui ſunt ſine Deo, ex quo vnicum negauerunt filium Dei.* & D. Ambroſius diſertè, *hæreticos* ait *eſſe deteſtabiliores ipſis Iudæis qui carnem Chriſti crucifixerunt.* Magnus autem Athanaſius eos *nec Ethnicorum nomine* qui certam & conſtantem religionem habuere, dignatur, *tantū (inquit) abeſt vt eos Chriſtianos appellare velim.* quod ſi quis pertinaciter negare velit, illud ſaltem neminē chriſtianum ignorare putat *eos quiduis potius, quam Chriſtianos eſſe.* Et veteres Chriſtiani Imperatores *de Paganis Iudæis, & hæreticis,* eodem prorſùs modo loquuntur, niſi quod hæreticos ſuis legibus magis quàm *Iudæos & Paganos, infames & inteſtabiles* eſſe decernunt, & grauioribus ſupplicijs caſtigant. Hæreticos ſiquidem Iudeis & Paganis impuriores ſemper exiſtimarunt idq. magna & euidēti ratione permoti, quā elegāter perſtringit Tertullianus, cū hoc inter *Ethnicos & hæreticos diſtare* tradit, *quòd Ethnici non credendo credunt, at hæretici credendo nō credunt:* quibus

Socra. hiſt. li. 2. c. 28.
Atha. ſer. 2. cōt. Arian.
Hieron. ad Pamma.
Chryſ. cont. Arian.
Lucif. li. 1. pro S. Athan. pag. 65.
Ibid. lib. 2. pa. 149.
idem lib. de non cōmunicando cum hær. pag. 192.
Ambro. de fide lib. 3. cap. 3.
Atha. in epiſt. ad ſolit. vitam agentes.
Cod. li. 1. tit. 5 para. Quoniam & tit. 7.
Tert. li. de patient.

bus

ciuitates, improba diſſimulatione, & immenſam pecuniæ vim aperta ſæpenumero pactione tradidit, quò ille ad Catholicos opprimendos & Caluiniſtas confirmandos tantò eſſet potentior. Hunc in finem Pontificem ſummum Satanico planè religionis defendendæ mendacio circumuenit, vt ſibi poteſtas fieret diuenditis maximi pretij eccleſiarum fundis, pecuniam ingentem conſeruandi, quam ille perfidioſiſſimus Iudas ad Nauarræi factionem roborandam & Catholicorum vires frangendas impendit. Hunc in finem toties renouauit hæreticis illam ſui Sataniſmi liberè prædicandi facultatem. Húc in finé Epiſcopatus & Abbatias plurimas multis politicis, Atheis, hæreticis, medicis, mulierculis & meretricibus addixit, vt quum hæretici furiosè inuaderent, & ſanctiſsimam Chriſtianorum fidem blaſphemarent, pauciſsimi præſtò eſſent viri docti & zelo diuino præditi, qui poſſent blaſphemantium ora retundere & putidam eorum impudentiam inanemque garrulitatem comprimere. Et vt breuis ſim, quid vnquam factum eſt ab iſto Sardanapalo, quod nō perſpicuè ad Eccleſiæ Chriſti ruinam & euerſionem tenderet? Rebelles & omnium hæreſum colluuione turpificati Holandi & Zelandi & reliqui Aurangiani perpetuis ab eo ſubſidijs adiuti, cōtra Catholicum regem fratremque ipſius chariſsimum, qui difficillimis temporibus iſti hipocritæ fratrique eius Carolo contra Hugonotas ampliſſima equitum peditumque ſubſidia fraternè admodum & regaliter ſubminiſtrauerat: & quo maiori ſpecie res hæreticorum niterentur, miſſus eſt in Angliam vnicus eius frater qui cum illa Iezabele neſcio quas ſimulatas & adulterinas nuptias contraheret, vt ita Angliæ ſimul & Franciæ vires ad hæreticorum ſtatum ſuſtinuendum coniunctæ,

Catholicis

Catholicis eſſent terribiliores. Colonienſis Apoſtata huic Capucino inprimis confiſus, Catholicorum religionem tam immaniter perſequutus eſt, & in totam Colonienſem ditionem quantum in ipſo erat, hæreſim Lutheranam & Caluinianam inuexit. Anglicana Iezabel huius potiſſimùm tyranni approbatione & fauore ſubnixa, excellentiſſimæ & innocentiſsimæ Scotiæ Galliæque reginæ & hæredi Anglię per barbarum carnificem caput amputauit, vt ita Angliæ Scotiæque de recuperanda vnquam fide Catholica ſpes omnis eſſet intercisa, Vtque foris plurimum pro hæreſi propaganda laborauit, ita domi multò magis ſategit vt expulſis Catholicis Caluiniſtæ rerum ſummam obtinerent, Quare à Catholicis vel pretio & pecunia præſenti, vel potentia & minis regijs omnes quas poterat caſtrorum, ciuitatum, & regionum præfecturas extorſit, quas ſtatim Politicis & Caluinianis attribuit. Caluiniſtis permiſit vt & cum extraneis hæreticis & domeſticis pro Caluiniſmo fœdera iungerent, qui tamen in Catholicis omnem etiam cum ſuis domeſticis & eiuſdem reipub. membris pro Catholica religione conſociatinem implacabili odio proſequutus eſt. & qui Caluiniſtis ad inuadendas vrbes Catholicorum nihil non indulgebat, adeo vt eius temporibus ſupra ducentas vrbes & munita caſtra Catholicis erepta occupauerint, is Catholicos tale quippiam cõtra Caluiniſtas moliri nunquam eſt paſſus: imò in Catholicis principibus quòd ſuæ iuriſdictionis vrbibus, Catholica præſidia ad obſtruendum hugonotarũ impetum & præcauendas inſidias imponerent, crimen læſæ maieſtatis & rebellionem interpretatus eſt. Cardinali Borbonio primo Galliæ principi & præcipuo Borbonij ſanguinis ornamento, quòd in

Comitijs S.Germani pro vnica religione Catholi-
an.1583. ca contra Caluiniſmum paululum quiddam elo-
quutus fuiſſet, tyrannicè ſilentium indixit, perſpi-
cuè proteſtatus ſe permoleſte ferre quod aliquis de
Caluiniſtis ſupprimendis mentionem faceret. Et vt
media plurima ab hoc argumento paulo alieniora
omittamus, ne nimis ſerò veniamus ad extrema, vt
quod Dijs inferis cum Iuliano Apoſtata ſacrifica-
rit, ab illiſque rerum futurarum euenta exquiſierit,
& fælicis rerũ ſucceſſus ſibi orauerit; vt quod ma-
gno Turcæ cõpater (vt vocamus) in filij ſui Muſta-
phæ circunciſione fuerit, in quo genuinum ſe Tur-
cam profeſſus eſt, & renũcians Chriſto Alcoranj &
Mahometis diſcipulũ ſe oſtẽdit; vt quòd vino epu-
liſque ſaturatus ita demũ diuiniſsimo Chriſtiano-
rum ſacramẽto quaſi ad manifeſtũ Chriſti & eccle-
ſiæ ludibriũ cõmunicauit, eoque ſumpto tanquam
pro gratiarum actione mox eadẽ hora ad conſue-
tos iocos & luſus cum ſua Dalila redierit; qua item
mirifica animi pietate cædẽ Cardinalis Guiſij ſuis
ſtigmaticis Gaſconibus iniunxit, dum interim ipſe
miſſæ ſacrificio intereſſet; moxque poſt ſacroſan-
ctæ hoſtiæ eleuationem à ſuis quæſiuit an rem eam
confeciſſent, proximoque die nouus Iudas euchari-
ſtiam hilari & renidenti vultu cum catulis iuxta tri-
tam illi conſuetudinem ludens ſuſcepit; vt quòd
confeſsionem Chriſtianorum adiẽs vel adire ſimu-
lans, Confeſſario ſuo in genua ante ipſum proſtra-
to ipſe ſtãs vel cubito ad fulcrum aliquod innixus,
verba facere ſolebat, ita tamen vt eidem Confeſſa-
rio primùm omnium ſeuerè præciperet, ne de
Statu rebuſque ad ciuilem ſtatum pertinentibus
verbum vllũ emitteret; imò generatim iniungebat
ne quicquam penitus de vllo peccato interrogaret,
ſed ea tantũ acciperet, quæ Iuliano iſti pro ſua regia
maieſtate

maieſtate placeret enũciare; vt quòd Pariſijs, proximo die poſtquam ſpe ſua de Catholica illa ciuitate opprimenda & trucidandis Catholicis fœderatis decidit, illinc abiturus in ipſo egreſſu, horribili cum execratione iurauit ſe eius diei memoriam nunquam depoſiturum, ſed aliquando vindicaturum, *etiamſi propterea ipſos diabolos ex inferis eſſet exciturus*, paulòque poſt conſiſtens, & ciuitatem reſpectans, iterum conteſtatus eſt ſe eam ita funditus euerſurum, vt nec veſtigium quidem eius ſupereſſet: vt quòd iſtorum Bleſenſium Comitiorum tempore ad menſam ſuam crebris ſermonibus prædicare ſolebat regimen Turcicum, politiam Turcicam, & mores Turcicos, quos ita amabat, vt Turbantum (tegumentum capitis) Turcicum ipſe in ſuos vſus aſſumere populoque Gallicano ad eius habitus vſurpationẽ exemplo ſuo anteire voluerit (quaſi ita gratificaturus magno Turcæ, qui per ſupremum ſuum Baſſam Mahometum tantum illi opis attulit ad diadema Polonicum adipiſcendum) niſi quidã ex eius Politicis conſiliarijs diſſuaſiſſent, admonentes nihil ſuis ſubditis odioſius, aut ſplẽdori nominis eius fœdius, aut inimicis eius gratius accidere potuiſſe, quàm ſi is qui ſe primogenitum Eccleſiæ diceret & tantam obtineret ſingularis ſanctimoniæ opinionem, eo indicio ſe ab Eccleſia auerſum, & hoſtibus Eccleſiæ coniunctiſsimum oſtenderet; hæc & huius generis infinita vt prætermittam, & extremum actum tragici huius regni attingam; poſt quã fœdus illud Catholicorũ ſupremi Pontificis Gregorij XIII. authoritate conceptũ pro Catholicæ fidei defenſione apparuit, nuſquam deſtitit Capucinus iſte noctes dieſque in omnes, ſe formas vertere, omnibus fraudibus, mendacijs, & periurijs Catholicorum ora oblinere, varia cũ ſuo

anno 1588. 13. Maij.

anno 1585.

Nogareto & dæmonibus Nogareti familiaribus conſilia captare, vt aliquo tandem modo de Catholicis qui fœderi illi contra Caluiniſtas maiorem opem attuliſſent, vel allaturi videbantur vltionem ſumeret. Hinc primò male fidum Niuernenſem, & alios aliquot clari nominis viros ab eorum ſocietate diſiunxit. Hinc deinde Caroli celeberrimi Ducis Maiennenſis in Guienna contra Nauarræum conatus ſubtractis clam militibus, & non ſubminiſtratis pecunijs inanes reddidit. Hinc Dux nobiliſsimus Ioieuſe cum alijs multis viris inſignibus, proditoriè in manus Nauarræo datus, & miſerè cum ſuis contrucidatus. Hinc illis pecunijs quas ex Eccleſiæ bonis venditis coegerat, immenſæ illa Germanorum copiæ conductæ, & per perfidioſiſſimi iſtius tyranni miniſtros in Galliam inductæ, quæ Catholicorum ſtrages æderent, & eorum Eccleſias incenderent, & Nauarræum Catholicis Dominum & proximum regni hæredem imponerent. Hinc poſt illos glorioſiſſimi Ducis Guiſij diuina fortitudine fuſos fugatoſque, Heluetiorum & Gallorum tot phalanges in ciuitatem Pariſienſem introductæ, ſpecie vt Hugonotas illic latitantes eruerent, re vera vt optimis Catholicis laqueum, & florentiſsimæ pientiſsimæque ciuitati vltimum excidium & ſpoliationem inferrent. Hinc denique funeſtiſsima Comitia* Bleſenſia, vbi ſupremum quaſi faſtigium alijs ſuis omnibus Diabolicis operibus adiecit. vbi quo magis Catholicos principes ineſcaret, lege lata, vel potius renouata, quam etiam *regni legem fundamentalem* vt

1\. erat, & in quam regibus ipſis nulla eſt authoritas haberi voluit, hæreticum quemcunque à regni ſucceſſione excluſit. De cuius firmitate immutabili ne quis ambigeret, infidelis Turca

Duo præcipua acta Comitiorũ Bleſenſiũ.

ſeipſum

ſeipſum ad eam perpetuo ſeruandam ita aſtringe-
bat, vt ipſe ſeipſum à regali ſolio deijciendum po-
pulumque vniuerſum à ſua obedientia liberum eſſe 2.
decerneret, ſi quando in eius legis præiudiciũ quic- *In oratione*
quam admitteret. Eadem ſingularis animi ſinceri *quam ha-*
& aperti ſpecie ſuam cũ duce Guiſio Principibuſ- *buit Bleſis*
que Catholicis beneuolentiam proteſtatus, augu- *in initio Co-*
mitiorum.
ſtiſſimo fidei Chriſtianæ ſacramento in ampliſſimo
Procerum Conuentu communicans, hæc duo ca-
pita religioſiſſimè quaſi obſignauit, omnes ſibi ipſi
diras & execrationes imprecatus, ſi quando contra
horum alterum quicquam tentaret. Et tamen non
multæ horæ interuenerunt, quum flos ille & colu-
men Gallicani Imperij Dux Guiſius, in ipſo tyran- *Dux Gui-*
ni cubiculo à ſuis ſicarijs contra tot promiſſorum, *ſius.*
ſacramentorum, iuramẽtorum obligationes & vin-
cula, in Comitijs publicis, contra ius gentium, cõ-
tra publicam fidem, in oculis omnium Frãciæ Or-
dinum, & cum intoleranda ſingulorum verè Fran-
corum iniuria interfectus eſt. Alteroque poſt die il-
luſtriſſimus Cardinalis Guiſius, Rhemenſis Archie- *Cardinalis*
piſcopus, primus Franciæ Par; & Apoſtolicæ ſedis *Guiſius.*
communione, & ſacerdotalis ſacramenti myſterio,
& Arciepiſcopalis dignitatis prærogatiua ter ſacra-
tus, & regis Franciæ pater ſpiritualis, à quo tanquã
Chriſti vicario delatum regni diadema accipit; ipſa
natiuitatis Chriſti Viglia, abſque vlla iuris vel iu-
ſtitiæ ſpecie, barbarè ab eiuſdem tyranni carnifici-
bus eſt iugulatus. ſubitoque amandari in alias regni
Prouincias percuſſores, qui Duces Maienenſem,
Mercurium, & Domalium, dominumque Caſtren-
ſem, hoc eſt, fortiſſimos & penè ſolos Eccleſiæ Ca-
tholicæ defenſores paribus inſidijs è medio tolle-
rent. moxque Cardinalis Borbonius, Archiepiſco-
pus Lugdunenſis, Dux Nemoroſius, Ellebeufus, &

L 5 prin-

princeps Ioinuellenſis, alijſque excellentes viri Catholici capti & in vincula coniecti. Et ne quid ad vltimam Catholicorum perniciem & internecionem deeſſet, eodem tempore exercitus qui ex omnium regni Ordinum aſſenſu & flagitatione contra hæreticos erant progreſſi, repētè ad Catholicas ciuitates obſidendas ſunt reuocati; & viciſſim fortiſſimæ Catholicorū ciuitates Nauarræo & hæreticis in poſſeſſionem & prædam traditæ. adeo vt iam firmiſſimam ſpem monſtrum illud hominis conciperet, tum Catholicos hac tam admirabili rerum Metamorphôſi attonitos debellatoſque, ſtatim pedibus ſuis ſuique Nauarræi capita ſua ſubmiſſuros; & eodem momento hæreſiarcham illum cum ſuo Caluiniſmo leges toti Monarchiæ Gallicanæ impoſiturum. Ita perfidioſiſſimus Apoſtata, impuriſſimus hypocrita, alter Mezentius Dei contemptor, millies ipſo Mahomete vel Theomacho Greco nequior & ſceleratior, vt ab horrendo periurio & inſigni diuini numinis contumelia regnum ſuum auſpicatus eſt, in eodem periurio perrexit, eodem periurio, hypocriſi, & religionum variarum ſimulatione populum ſuum continenter circunuênit, eodem periurio, & Punica fraude, ſordidaque hypocriſi, toto regni ſui decurſu ad fidem Catholicam extirpandam eſt vſus; ita demum cum eadem hypocriſi & periurio, ſed cæde, ſacrilegio, legū humanarum & diuinarū violatione, blaſphemia, aperta Dei irriſione, multiſque alijs indigniſſimis flagitijs amplificato, ijſque omnibus ad Catholicæ fidei exciſionē relatis regnare deſijt. Neque enim iā amplius rex appellandus erat, ſed tyrannus, & tyrānus talis, tam infamis, tam perfidus, tam abominandus, talis propter ſacrilegam hypocriſim Iulianus Apoſtata, propter ſanguinariam crudelitatē Caius

Aurelia. *Niort.* *Sanſerre.*

Caligula, propter ſpurciſſimas libidines Varius Heliogabalus, propter ſacrilegum Dei contemptum Dionyſius Siculus, propter omnis generis vitiorum & impietatum ſordes in putridum illud & exeſum corpus tanquam in cloacam quandã congeſtas Cõſtantinus Copronymus, vt à mundo condito nullę nationes, nullæ ciuitates aut reſp. ſimilem tyrannũ pertulerint. Horũ enim quamuis teterrimorũ tyrãnorũ vitam & res tyrannicè geſtas quicunq. maturè perpendere, & deinde cũ iſtius animalis morib. cõponere velit, certò certiùs comperiet iſtum Henricum Valeſium in ijs quæ percenſui ſceleribus, nominatim in periurijs, ſacrilegijs & ſacrilegis libidinibus, in mendacijs, hypocriſi, & diuina religione contaminanda, in populi ſui expilatione, in pecuniarum luxurioſa profuſione, in perfidia, immanitate, contẽptu Dei, odio veræ fidei, ipſoq. Atheiſmo ita excellere vt eos ſimul oẽs ſit longè ſuperaturus.

12 Atque hæc pauca ſufficiant homini mediocriter intelligenti, vt quis ſit rex, quis tyrannus aduertat, & non magno negotio tyrãnum à rege diſcriminet. & iſtos quidem vltimos, tyrannos eſſe perfectè & abſolutè in ſummo gradu, non modo Neronibus, Decijs, Diocletianis, ſed etiam Achabis Antiochis & reliquis famoſis vel ſacrilegis, vel perſecutoribus pares aut etiam deteriores, & perſpicua ratio docet, & vberius ſuo loco integerrimis teſtibus S. Chryſoſtomo, S. Hilario, S. Athanaſio, S. Nazianzeno alijſque patribus & Concilijs Eccleſiaſticis ipſiſque ſcripturis ſacris demonſtrabitur. Alij multas alias tyranni cognoſcẽdi notas præſtituunt, vt quod inſignes & illuſtres viros è medio tollit, ſapientes & bonos vexat atque opprimit, literarum ſtudia extinguit, cœtus & conuentus reipub. licitos & vſitatos prohibet, exploratores & emiſſarios 12.

Vide ca. 1. &c.

Omnes aliæ tyrannidis notæ ad hæc tria genera reducuntur.

Bartol. de tyrannide.

Ariſt. pol. li. 5. ca. 11

rios paſſim alit, diſſidia & partes in repub. fouet quo alij alios metuant & neutri contra eum conſpirent, ſubditos item perpetuis tributis & vectigalibus exhaurit, vt de ſe familiaque ſuſtinenda ſoliciti nihil contra ſtatum ſuum machinétur, denique externis magis quàm ciuibus & popularibus fidit. Hæc illi ſigna tyrannidis ponunt, exemplíſque veterum tyrannorũ, & inprimis Tarquinij Superbi illuſtrant: & ferè quidem ſemper hæc vel omnia vel pleraque in tyrannis quibuſcunque inſunt. Sed hæc & ſi in noſtros quoque tyrannos conueniunt, tamen propriè ad politicum tantùm tyrannũ, Commodum, Tiberium, Tarquinium deſcribendum referuntur, & ad hæc quæ à nobis notata ſunt capita reuocari poſſunt illiſq. rectè animaduerſis, ex ijſdem & hæc & alia plurima, tanquam ex trunco arboris rami, aut ex fonte riuuli poſſunt nullo negotio deduci. Si enim regũ eſt iuſtè ex legibus imperare & ad cõmune reipub. bonum, quod eſt certiſſimum, & omnium iudicio manifeſtum; ergò leges violare, cætus legibus præſcriptos interdicere, viros illuſtres interficere, populum tributis opprimere, diſſidia inter ſubditos ſerere, publicos theſauros in adulatores & mimos effundere, & ſimilia admittere quæ cũ iuſtitia & legibus pugnant, & ad ſuum vnius bonũ cum detrimento publico referuntur, quis nõ ſtatim deprehendit eſſe tyrannicum? Rurſus ſi regum eſt ſtudio & labore ſuo initi vt ſubditi boni efficiantur; ergo perſpicuum eſt, nec arduum eſt homini vulgari concludere, tyrannicum eſſe ſi quis viros bonos plebi ad virtutẽ imitandam exemplo ſuo prælucentes occidat, vel in exilium eijciat, ſi bonas literas exterminet, ſcholas & Academias deſtruat, artes honeſtas & liberis hominibus dignas interdicat, ſubditoſque ſordidis artificijs aſſueſaciat, quemadmodum

Supra fol. 41.42.

modum Cyrus quũ rebelles ſibi Lydos penitus domare vellet, *arma & equos ademit, iuſsitq́; cauponas & ludicras artes & lenocinia exercere, eoq́; modo gens illa induſtria quondam potens & manu ſtrenua, effœminata mollitie luxuriaq́;, virtutem priſtinam perdidit.* *Iuſtin. li. 1.* Sed tertium illud tyrannorum genus Chriſtianis omnibus tantò magis debet eſſe horrori & odio, quo religionem Chriſti, fidem eius, æternamque in cœlo beatitudinem terrenis omnibus fortunæ corporiſque bonis ſciunt eſſe anteferendam. *Tyrannus contra Eccleſiam & fidem eſt reliquis lõgè deteſtabilior.* Ergò qui fidem hanc contaminat, & inuectis hæreſibus quaſi obiectis molibus, viam ad cælum Chriſtianis ſubditis intercludit, & ad Catholicam omnium Chriſtianorum fidem abnegandam, priuatamque certorum Apoſtatarum hæreſim profitendam, Chriſtianos ſibi cõmiſſos ſanguinarijs legibus & edictis cogit: hic reliquorum omnium tyrannus eſt atrociſſimus, non modò quia nulli ferè ad hoc genus tyrãnidis ruũt, qui non ſimul illis prioribus modis tyranni ſimul euadunt, obſiſtentes ſibi ſubditos nobiles & ignobiles promiſcuè trucidant, eorum bona diripiunt, viros ſanctiſſimos carceribus, exilio, morte afficiũt; nequiſſimos ganeones in ciuitatum & Eccleſiarũ tribunalia attollunt, iniuſtitiam publicam exercẽt, & Lerna ſcelerum rempub. ſuam complent, ideoq́. hac flagitiorum licentia Commodos & Nerones exæquant, quod de Valentibus, Iulianis, Henricis, & reliquis illis euidentiſſimè conſtat: ſed propriè quia hic tyrannus iuriſdictionem ſibi nullo modo conuenientem, & quam nec reſpub. tradere poteſt inuadit: quia in conſcientias & animas ſubditorum tyrannidem exercet, quia religionem Dei immortalis ſuæ libidini ſubijcit, quia in Deum eſt blaſphemus & in vniuerſam ſimul Chriſtianorum rempub. iniurioſus: in Deum quidem, quia ordinem

dinem ab eo poſitum tranſgreditur, & quæ myſteria DEVS commiſit ſacerdotibus ſolis & Apoſtolis diſpenſanda, ea iſte laicus homo inuolat, & tanquam profana aulæ ſuæ negotia ſurſum deorſum
Num. 16. verſat. Quam principum audacem impietatem
1. Reg. 13 Deus in veteri teſtamento tam multis interdictis
2 Paral. 26. coërcuit, tam multis ſupplicijs vindicauit. Vniuerſam autem Chriſtianam rempub. intolerabili iniuria afficit, quando eam fidem quæ vna eſt omnium vniuersè communis quia Catholica, & ſine qua nemo ſalutem poteſt adipiſci, eam iſte in vno Chriſtiani orbis angulo, verbi gratia, Henricus Londini, Nauarræa Regina Biernæ, immutare, variare, reſtringere & dilatare non reformidat. quod eſt alios Chriſtianos omnes ignorantiæ, ſtultitiæ, & ſtupiditatis coarguere, qui perpetuò à maioribus ducta credendi regula, alia contraria fide vitam ſe æternam conſecutos crediderunt, quam iſte iam homuncio vel muliercula cum quibuſdam ſuæ farinę conuenis definit eſſe impiá & ſuperſtitioſam, ſuoſque cultores rectà ad infernum impellere. Hæc (inquam) tyrannis aliorum omnium teterrima eſt & impuriſſima; & quanto Chriſtianus rex bonus propter veras virtutes & ſynceram pietatem, Pagano quouis rege apud Deum hominéſque eſt laudabilior, tantò tyrannus iſte Pagano quouis tyranno eſt DEO hominibuſque odioſior, & reipub. Chriſtianæ ſubditiſque quos regit, & quoad corpora & quoad animas hoſtis longè capitalior & infeſtior.

Proteſtan-

Proteſtantium hæreſis eſt Paganiſmo deterior.

Capvt IIII.

§.0. *Vt quod de tertio tyrannorum genere dictum eſt, clarius appareat oſtenditur quam horribile Chriſtianis malum ſit hæreſis quæcunq́; . & primò ex generali conſenſu Eccleſiæ primitiuæ probatur hæreſim eſſe Paganiſmo deteriorem.*

§.1. *Idem probatur ſigillatim de hodierna Proteſtantiū hæreſi.primò,quòd Pagani prædicabāt ſe accipiſſe ſuas religiones à dijs immortalibus.Lutherus autem & Zuinglius noui Euangeliſmi ſatores fatentur ſuam doctrinam veniſſe à diabolo.quorum etiam vita fuit fœdior & flagitior, quam cuiuſcunq́; Paganorum legiſlatoris.*

2 *Pagani olim,vt hodie Turcæ habebant in ſuis religionibus aliquam profeßionem caſtitatis. Hæretici autem iſti docent neminem poſſe viuere caſtè , & profeßionem caſtitatis non ferunt; ſuoſq́; ſectarios ipſa doctrinæ ſuæ vt ad libidines impellunt , quorum vita propterea eſt longè turpißima.*

3 *Proteſtantes multo magis inter ſe de ſua Euāgelica fide diſſentiunt,quam Gentiles de ſua religione Ethnica.*

4 *Gentiles cum fidelibus ſiue Iudæis ſiue Chriſtianis omnium ætatū conueniunt, quòd Deum ſacrificio colunt(quod etiam defunctis profuiſſe Chriſtiani ſemper & vbiq́; crediderūt)quem Dei colendi ritum ipſa natura Paganos omnes docuit. In quo multùm antecellunt Proteſtantibus qui ſoli omnium ſub cœlo nationum ſacrificio carent.*

5 *Pagani,vt & Turcæ,cum Hebræis & Chriſtianis,orarunt pro defunctis,quod Proteſtantes reſpuunt.*

6 *Pagani idcirco orarunt, & quia credebant Deum iuſtum iudicem opera hominum mala poſt hanc vitam ſupplicijs caſtigare,& præmijs afficere bona; & quia credebant animas*

animas eſſe immortales. Proteſtantes non orant, idcirco quia credunt Deum opera nō curare (de quo poſtea §. 10. & 11.) & quia credunt animas eſſe mortales, nec vllam eſſe reſurrectionem.

7 *Proteſtantes multò ſuperbiùs contemnunt primarios religionis Chriſtianæ Epiſcopos & Eccleſiam primitiuam, quam Pagani ſuos primos doctores & Magiſtros.*

8 *Proteſtantes infinitè impudentius quam Pagini in ſuis decretis tuendis mentiuntur; potiſſimum recentes ſcriptores Hugonotæ qui de hodierno Angliæ ſtatu & martyribus eius nimis effricta fronte mendacia fundunt. vbi narratur vera cauſa cur Henricus VIII. ab Eccleſia defecerit; quia nimirum eius permiſſu, legitima vxore viuente, inceſtas nuptias cum alia contrahere non potuit. Quædam item narrantur de tyrannicis legibus ab eius filia hodierna Angliæ regina contra religionem latis.*

9 *Synagoga Proteſtantium quoad regimen Eccleſiaſticū turpius eſt ordinata quàm Paganorum.*

10 *Proteſtantes de operibus bonis, item de Deo malorum operum vel bonorum remuneratore, nequiùs & ſceleratiùs docent quam Pagani, qui comparati cum Proteſtantibus (quorum doctrina quoad hoc eſt merè belluina, Epicuræa, & Atheiſmi plena) videntur ſentire Chriſtianè, & ſcribere Apoſtolice. Et tamen Proteſtantes quamuis omnibus ſceleribus cooperti, per ſuam* ſolam fidem *putant ſe in cœlis fore pares ipſis Chriſti Apoſtolis.*

11 *Vt taceantur multæ antiquæ hæreſes à Proteſtantibus receptæ; eorum doctrina de ſola fide, directè negat iudicium extremum, & Chriſtum iudicem redarguit iniuſtitiæ: eſtque magis blaſphema quàm Alcoranus Mahometis.*

12 *Concluſio breuiter repetens argumenta antea explicata fuſius.*

SED

SED quoniam hæc oratio omnis cò tendit, vt Chriſtiani officium ſuum quod Chriſto, Eccleſiæ, reipublicæ, regibuſque debent, plenius intelligant, ſimulque animaduertant quam horribilis peccati contra diuinam maieſtatem remque publicam Chriſtianam ſe reos faciant, qui hæreticum hominem in corporis Chriſtiani vix extremo pede hærentem, reipub. Chriſtianæ regem, hoc eſt totius corporis ſupremum caput efficiunt, ad quam dignitatem multò minus idoneus eſt quàm Nero, quàm Maxentius, quàm Paganus quiſpiam aut Turca: partim etiam quia multi nec poſt tam ſanguinariam tot annorum experientiam, quàm cruenta beſtia ſit iſta noſtræ tempeſtatis ſecta expẽdunt: & quidam hodierno die hæreſiarchæ improbiſſimi Catholicorum nomen impudenter ementientes, tanquam ſtupendum paradoxum admirantur *& homine Catholico indignum* clamitant, *quòd Hugonotam Iudæo aut Mahometano comparamus*; nec erubeſcunt garrire Hugonotas cum Catholicis *conuenire quoad fidem, diſſentire autem tantummodo quoad externas cæremonias quæ extra ſcripturas ab Eccleſia ſunt inuentæ*; hanc partem examinemus paulò diligentiùs: & non theoricè vel accuſatoriè, ſed ſimpliciter & ſyncerè hæreſis hodiernæ deformitatẽ exponamus, & cum vel abſurdiſſimo gentium barbararũ Paganiſmo, aut noſtræ ætatis Mahometiſmo cõferamus. Neque verò aliquid proferemus abditum aut recõditum, neque minutè perſcrutabimur opiniones certorum hominum ſingulares, ſed tãtùm ex multis pauca libabimus dogmata toti mundo notiſſima, in media luce & clariſſimo Sole à primarijs hæreticorum ducibus prædicata, fratrum congregatione & Miniſtrorum cœtu probante & applaudẽte: adeo vt ex ipſis hæreſis iſtius quam *Euangelium*

dictus eſt quo nomine Arium vocat D. Athanaſius, & Eunomium D. Hieronymus. Paulò vlterius progreditur D. Chryſoſtomus cum ita concludit *Arianus eſt, ergo diabolus eſt.* nec vnquam hæſitaſſet ille hæreticum eſſe Paganum & Pagano nequiorem, quē propter infinitam veritatis corrumpendæ malitiam ex homine factum putauit quodammodo diabolū. Sed de Paganiſmo nemo vnquam veterum patrum dubitauit, & eſt legibus imperatorijs definitū. Lucifer quidem vetuſtus ille & cōſtantiſſimus Sardiniæ Archiepiſcopus non ſolùm vniuerſe probat Arianos *non poſſe dici Chriſtianos quia ſunt Ariani,* verùm etiam nominatim imperatorem Conſtātium affatus, *Tu (inquit) cum negas Dei filium, Gentilis aut Iudæus nobis es, teq́; cum tuis Arianis quales & Ethnicos iudicamus cultores omniū dæmonū, & abominamur quomodo Iudæos qui ſunt ſine Deo, ex quo vnicum negauerunt filium Dei.* & D. Ambroſius diſertè, *hæreticos* ait *eſſe deteſtabiliores ipſis Iudæis qui carnem Chriſti crucifixerunt.* Magnus autem Athanaſius eos *nec Ethnicorum nomine* qui certam & conſtantem religionem habuere, dignatur, *tantū (inquit) abeſt vt eos Chriſtianos appellare velim.* quod ſi quis pertinaciter negare velit, illud ſaltem neminē chriſtianum ignorare putat *eos quiduis potius, quam Chriſtianos eſſe.* Et veteres Chriſtiani Imperatores *de Paganis Iudæis, & hæreticis,* eodem prorſus modo loquuntur, niſi quod hæreticos ſuis legibus magis quàm *Iudæos & Paganos, infames & inteſtabiles* eſſe decernunt, & grauioribus ſupplicijs caſtigant. Hæreticos ſiquidem Iudęis & Paganis impuriores ſemper exiſtimarunt idq. magna & euidēti ratione permoti, quā elegāter perſtringit Tertullianus, cū hoc inter *Ethnicos & hæreticos diſtare* tradit, *quòd Ethnici non credendo credunt, at hæretici credendo nō credunt:* quibus

Socra. hiſt. li. 2. c. 28. Atha, ſer. 2. cōt. Arian. Hieron. ad Pamma. Chryſ. cont. Arian. Lucif. li. 1. pro S. Athan. pag. 65.

Ibid. lib. 2. pa. 149. idem lib. de non cōmunicando cum hær. pag. 192. Ambro. de fide lib. 3. cap. 3. Atha. in epiſt. ad ſolit. vitam agentes.

Cod. li. 1. tit. 5 parā. Quoniam & ut. 7.

Tert. li. de patient.

bus verbis ſignificat Ethnicos & ſi verè nõ credant quia fide Chriſtiana ſunt deſtituti, aliquid tamen credere, quia ea credunt quæ humana natura lumine rationis à Deo illuſtrata de Deo credenda eſſe collegit: hęreticos autem qui ſe credentes & fideles Chriſtianos ſimulant, cũ ea non credant quæ Chriſtus & ſpiritus ſanctus credere præcepit, nihil omnino credere, ſed ita prorſus fide vacuos eſſe, vt ipſis Ethnicis aliquid credentibus euadant infideliores. Id quod D. D. Chryſoſtomus & Auguſtinus (ne plures commemorem) & manifeſtò aſſerunt, & ſolida ratione confirmant, è quibus ſic ille. *Spiritus immundus eijcitur è Gentilibus cum fiunt Chriſtiani; ſed redit, quum ex Chriſtianis fiunt heretici, & tum nouiſſima eorũ peiora ſunt prioribus. Nam hereticos Gentilibus eſſe peiores nemo dubitat. Gentiles enim per ignorantiam Deum blaſphemant, heretici autem ſcientes laniant veritatem.* Alter autem, *intolerabile* (inquit) *eſt, & à ſana fide deuiũ, à hereticorum qui à Catholica Eccleſia exeunt meliorum eſſe cauſam quàm Paganorum qui nunquam fuerunt Catholici. cum peior vtique ſit deſertor fidei & ex deſertore oppugnator eius effectus, quàm ille qui non deſeruit quod nunquam tenuit;* Quod alibi horum vterque tum etiam D. Cyprianus conuincit ex proportione diuinæ iuſtitię longè atrociore pœna hęréticos & ſchiſmaticos quàm ipſos nequiſſimos idolorum & beſtiarum cultores plectentes: quorum hij gladio cæſi ſunt, illi hiante terra abſorpti, viui præcipitati ſunt in inferos. Quanto ergo nequior eſt qui ex deſtinata malitia veritatem impugnat quàm qui ex ignoratione, quanto inteſtinus in ciuitate proditor & perduellis externo & legitimo eius hoſte eſt pernicioſior; quãto horribilius eſt hominem viuum anima & corpore deturbari ad inferos, quàm gladio, vſitato ſontiũ ſupplicio iugulari; tantò hæretici quàm Pagani nomen,

Chryſoſt. in Matt. cap. 13. ho. 13.

Nota.

Auguſt. de ciuit. Dei li. 21. c. 25

Idem epiſt. 162.

Cypr. de vnit. Eccleſ.

Chryſoſt. ad Eph. ho. 11

Exod. 32.

3. Reg. 3

Num. 16.

Hereticum eſſe Pagano deteriorem omnes patres cõſentiunt.

men, Chriſtianis omnibus debet eſſe odioſius: atq. his excellentiſſimis Eccleſiæ Doctoribus mirum videtur ſi quis Chriſtianus aliam vnquam opinionē concipiat. Eſt quod iſte Pſeudocatholicus & verus Caluiniſta *homine Chriſtiano indignū* clamitat, vt Catholicus quiſpiam Caluiniſtas fratres ſuos Iudęis & Paganis comparet, id D. Auguſtinus ita verum eſſe ſtatuit, vt *intolerabile* putet, cumque nō obſcurè hæreticum & vix ſanæ mentis comporem ducat qui non peius de hæretico quam de Pagano aut Iudæo exiſtimet. Quod ſi quis vtriuſq. cauſas efficientes & effectus ponderare voluerit, multa ſine dubio comperietur cur Paganiſmū hæreſi anteponat. Hæreſis enim plerumq. ex turpioribus cauſis oritur, ex malitia, odio, cupiditate vindictæ, libidine, quū Paganiſmus ex naturali quadam cæcitate & in ſcientia innaſcatur. Et hæreſis multo magis quàm Ethniciſmus virtutes in hominibus morales extinguit, multò magis reſpub. deformat, mulò magis ſeditiones concitat, multò magis fratres à fratribus & amicos chariſſimos inuicem à ſeſe capitali maleuolentia diſtrahit atque in mutuam perniciem armat, multò denique pertinacius Chriſtianam fidem inuadit & diſſipat, & vbi ſemel inhæſerit, cancer eſt Ethnicorum morbo incurabilior; vt valde ſit in fide Chriſtianorum ſtabilis & optimis rationibus fundata illa theologorum concluſio, infidelitatē hæreticorum infidelitate Iudæorum & Gentilium peccatū eſſe coram Deo grauius & atrocioribus in inferno ſupplicijs vindicandum. Et hæc quidē de omni hæreſi generaliter dicuntur & de ſingulis ſunt veriſſima. Cæterùm huius hæreſis quæ tempeſtate noſtra autoribus Luthero & Zwinglio percrebuit, quæque poſtea Caluino & ſimilibus hæreſiarchis aucta eſt, peculiaris eſt ratio, plurimæque ſuppetunt pro-

2. Tim. 2.

D. Thom. 2. 2. qu. 10. art. 6.

priæ cauſæ, cur ea & antiquis hæreſibus, & quouis genere Paganiſmi longè haberi debet fœdior & inquinatior. Ex quibus ego perpaucas & eas valdè perſpicuas attingam.

I. 1. Vtque ab ipſo capite & fundamento religionis ſumamus exordium; ſi ex omnnium Annaliũ memoria primos cuiuſcunque reipub. & religionis cõditores perueſtigemus, neminem vnum reperiemus qui non ab honeſtiore initio & ſanctiore authoritate ſuam quamcunq. ſuperſtitionem duxerit, quàm noſtri hæreſiarchæ iſtud quod appellant *Euãgelium* ſuũ. Nam quia religio circa Dei colendi ritũ verſatur, nec quomodo Deus ritè coli debeat ab homine mortali ſciri poſſe niſi Deus ipſe diuinitus ei⁹ rei cognitionẽ impartiret ſemper nec abſurdè exiſtimatũ eſt, hanc ob cauſam quicunq. deorũ colẽdorum cæremonias tradere cœperunt, ſimul etiã à Deo eã ſe hauſiſſe cognitionẽ populis à ſe inſtituẽdis perſuaſerunt. Lycurgus eorum quæ Lacedemonios docuit, *auctorem Apollinem Delphicũ finxit, & inde ſe ea ex præcepto numinis detuliſſe.* Cùm poſtea quædam ſibi mutanda viderentur, nolebat ſtatim ſuo arbitratu corrigere, ſed in vulgus ſparſit velle ſe ad oraculũ Delphicum proficiſci, vt illic à legum ſuarũ authore Deo ediſceret, ſi quid eſſet addendum vel detrahendum. Numa Pompilius quũ religione ciuitatem Romanam informare vellet, eandem cũ Lycurgo viam ingreſſus eſt. *Simulauit* nimirum *ſibi cum AEgeria Dea nocturnos congreſſus eſſe. Eius ſe monitu quæ acceptiſſima Dijs ſacra eſſent inſtituere, & ſacerdotes ſuos ſacris Deorum præficere.* Sic Minos rempublicam Cretenſem ordinaturus, *in ſpecus prealtum & vetuſta religione conſecratum ſolitus eſt ſecedere, & illic à patre Ioue doceri* quæ populo ad pietatem traducendo erant vtilia. Non aliter Zaleucus Locrenſium legiſlator Miner-

Pagani aſſeruerunt religiones ſuas veniſſe a dijs immortalib.

Lycurgus Iuſtin. l. 3.

Numa. Liuius l. 1.

Minois. Vale. Plutar.

Mineruam iactauit ſuam fuiſſe præceptricem, cuius item numine ſuas Athenienſibus leges commẽdauit Solon. & denique ſi antiquos omnes percenſere ſingulatim voluerimus qui ciuitatibus primas leges ſcribere, maximè qui religionis cæremonias tradere moliti ſunt, manifeſto conſtabit neminem ſine ſimulato diuini numinis afflatu eam in ſe prouinciam ſuſcepiſſe. Poſt CHRISTI tempora duo viri nouis religionibus excogitatis maximè terrarum orbem commouerunt: Mahometes ante annos mille, & nuper Hiſmaël Perſa memoria auorum noſtrorum, eodem ferè tempore quo Lutherus Euangelium ſuum auſpicatus eſt. Mahometes autem non ſolum verbo conſtantiſſimè aſſeruit legem Alcorani ſui per DEI optimi maximi nuntium Gabrielem cælitus delatam, ſibique ab eodem Archangelo iniunctum, vt eam populis omnibus imponeret, ſed etiam varijs oſtentis & prodigijs in ſpeciem certè ad oculos multitudinis præſtringendos nimium efficacibus, eam legem diuina authoritate niti oſtendit. Nec Hiſmaëlis actor & Propheta Techellis ſpiritu DEI ſe afflatum dixit tantummodo, ſed etiam mirabili vita diuinam de ſe exiſtimationem auditorum animis inſeuit. Segregans enim ſeipſum à mortalium conſortio, in altiſſimis Antitauri rupibus conſedit, ibique cœleſtia contemplans *per aliquot annos duriſſimam vitam egit, contentus ijs quæ ſponte terræ atque ipſius naturæ benignitate naſcebantur*, adeò vt gliſcente in immenſum diuinitatis eius opinione, à populis penè inuitus in oppida ſit pertractus, quibus nouam ſuam religionem prædicauit. Hiſmaël quoq. propter egregiam virtutis indolem & ſapientiam tanta ſui admiratione omnes compleuit, vt generali prouincialiũ ſermone *Sophus*, hoc eſt Deorũ interpres

Mahometes. *Cælius Curio. in hiſt. Saracen. l. 1.*

Iouius l. 13

Hiſmaël. Perſa.

bus poſtea Catholicam religionem labefactarunt, & quibus iam omnium Miniſtrorum conciones & pulpita circunſonant. Neque enim negari poteſt, quod Lutherus ipſe libris impreſſis vniuerſo orbi patefecit, quod Melanthon poſt Lutheri mortem in noua Lutheri operum æditione fatetur, quod Zuingliani ſcriptores Theologi Hiſtoricique narrant, & reformatę Zuinglianorum Eccleſiæ Luthero ſæpenumero obijciunt. Lutheri enim perſpicua verba nemini qui latinè intelligit & locum inſpicere voluerit ignota poſſunt eſſe, qui in ſeptimo operum ſuorum Tomo Vvittenbergæ impreſſo deſcribit fusè hiſtoriam Satanæ intempeſta nocte ſibi apparentis, & varijs argumentis diſtinctè ordineque miſſæ ſacrificium oppugnantis: vnáque narrat infidelitatem ipſius Lutheri poſt leuem & proditoriam reſiſtendi ſpeciem in Sathanæ perſuaſionem concedentis, & ſe à Sathana victum nefariè confitentis. Cùmque Lutherus ad quædam mediocriter reſpondiſſet, *At Sathan* (inquit ille) *contrà fortius & vehementius ſic inſtabat, prome vbi ſcriptum eſt?* & denique poſtquam omnia vltro citroque dicta ſigillatim enarraſſet, *hæc* (*inquit*) *ferè erat diſputationis ſumma.* & mox argumentis Satanæ ſuum calculum addens, *In his* (*inquit*) *bone frater, Domine Papiſta, non mentitur Sathan.* Lauatherus quoque euangelicus in *Hiſtoria ſacramentaria* hoc totum vt rem verè hiſtoricéque geſtam & ſine quæſtione certam notiſſimamque perſcribit. Et Heluetici Zuingliani in *Orthodoxa* (quam vocant) *fidei ſuæ confeſſione* eandem hiſtoriam prolixè recenſent, & quum maledicentiam Lutheri nimis vt ipſis videtur acerbè eos inſectantis retundere volunt, *hoc* (*inquiunt*) *videtur Lutherus ſcripſiſſe eius Spiritus* (*Sathanæ*) *impulſu, cum quo diſputationem inſtituit, & qui* (*vt videtur*) *Lutherum diſputando*

Luth. to. 7. fol. 228. 229. 230. lib. de miſſa priuata & vnctione ſacerdotum.

Lauath. in hiſtor. ſacrament. an. 1524. Orthodoxa Confeſſio Eccleſ. Tigurin. tractat. 1. fol. 25. 26. Ibid. fol. 28.

tando ſuperauit. Zuinglius quoque non minus euidenter ſcriptum reliquit, quòd cum fidem ſuam Sacramentariam moliretur, & fidem veterem Catholicam in ciuitate Tigurina labefacere valde cuperet, nec quicquam tamen proficeret propter hominem quendam doctiſſimum qui tum in eo ſenatu multum poterat, ſe noctu in ſomno à ſpiritu quodam fuiſſe admonitum quemadmodum aduerſarium illum deuinceret, ſpirituſque illius opera & argumentis auxiliarijs confirmatum victoriam de aduerſario reportaſſe. Et licet ipſe hiſtoriam commemorans adijciat *ſe quidem ignoraſſe vtrum ſpiritus ille albus an ater fuerit* (ſic enim verbatim loquitur) tamen atrum fuiſſe, & ſine controuerſia eundem qui collegam ſuum Lutherum afflauit atque inſtruxit, & ipſa narrationis circunſtantia, & tragicũ ſchiſma inde ſequutum, totamque Europam cum innumeris rebellionibus & ſtragibus, maximaque fidei vniuerſæ vaſtitate peruagatum, perſpicuè demonſtrat. Et cui alteri quam Sathanæ ſpiritui recipiendo erat Zuinglius hoc tempore idoneus, quo inſtar equi admiſſarij nihil ſe aliud cogitaſſe aut ſtuduiſſe prædicat quàm quomodo fœminis adhinniret, & carni ſuæ ad Venerem furenti, libidinosè ſatisfaceret. Sic enim caſtiſſimus Euangeliſta de ſeipſo memoriæ prodidit, idque in literis ad omnes Helueticæ reipub. ciuitates ſcriptis: ſe nimirum *æſtu libidinis & carnis cupiditatibus ſic fuiſſe accenſum, vt carnis libidinoſæ ſtudia animo ſuo verſarit, in his ſolis omnes cogitationes ſuas inſumpſerit, hoc meditatus ſit, totuſque in eo fuerit, vt carnis furori ſatisfaceret*. Quinimo impuriſſimus ganeo pluſquam meretricia fronte iactat *carnis ad libidinem calentis æſtum ſic in ſuo corpore feruere, vt huius opera eum coram Eccleſia infamem reddiderint: vt turpem publicamque infamiæ notam nimis impudenter hactenus*

Zuinglius tom. 2 in ſubſidio de euchariſtia fol. 249.

Zuing. in parænaſi ad communem Heluet. ciuitates m. fol. 115.

Ibidem fol. 118.

hactenus ſuſtinuerit. Ita Zuinglius. Non aliter quàm collega eius Lutherus ſæpenumero & in epiſtolis, & in concionibus de ſe prædicat, *vt non eſt in meis viribus ſitum vt vir non ſim, tam non eſt etiam mei iuris vt abſque muliere ſim, & fœminæ ſociari tam eſt neceſſarium quàm edere, bibere &c.* Et quam illuſtris eſt hæc Alcorani ſupra Euangelium nouum, Paganiſmi ſupra Lutheraniſmum & Zuinglianiſmum, intelligo hodiernæ hæreſis corpus vniuerſum prærogatiua? Illius principes Dijs immortalibus conſtanter religionis ſuæ origines & principia aſcripſerunt. At huius inuentores & ſi aliquando ſine fronte idem ſuis placitis arrogarent, tamen ipſi ſeipſos mendacij craſſiſſimi redarguerunt, & non Deum ſed Satanam Euangeliſmi ſui ſatorem & parentem fuiſſe, ſcriptis luce meridiana clarius prodiderũt. Qui Mahometanam in Perſia perfidiã ſequuti ſunt, ab homine propter vitæ caſtiſſimæ puritaté cælitibus magis quàm mortalibus comparãdo perſuaſi, eũ errorẽ arripuerunt. at Euangelici nõ perſuaſi ſed vix appellati à duobus Veneris & ventris mancipijs, propter furioſas libidines, equos & mulos magis quàm homines ſobrios & ſiccos referentibus, abducti ſunt in hanc Apoſtaſiam, cuius cõparatione Mahometis ipſius Alcoranus (vt mox patebit) cæleſtis & diuina veritas exiſtimari poſſit.

Luther. tom. 5. ſer. Vviten fo. 119. & to. 2. aduerſus falſo nominatum epiſcop ordinẽ fol. 326. & alibi ſæpe.

2 Atque ex hoc, altera oritur Paganiſmi & Turciſmi ſupra hunc Euãgeliſmum, eaque perilluſtris excellentia. Prudenter annotauit in legibus ſuis M. Tullius, fuiſſe Romanis ſacras Veſtales illas virgines, & propter alia quædam, *& vt ſentiant mulieres in natura fæminarum omnium poſſe caſtitatem exiſtere.* Hinc factum eſt, vt Veſtales illæ ſolenni voto virginitatem ſuam ſacris Deorum cæremonijs conſecrarent: & ſi aliqua earum adulterata fuiſſe 2.

Cic. de leg. lib. 2.

Veſtales virgines Rom.

(quod

Liuius decad. 3 li. 2.

(quod eſt in Romana ciuitatè rariſſimè auditum) illud Romani tanquam portentum aliquod interpretabantur, perinde ac ſi bos fuiſſet loquutus, lapides pluiſſet, flumina manaſſent ſanguine, aut tale aliquod prodigium natura ædidiſſet; quique vir ſtuprum illud admiſerat, in comitio tota populi Romani multitudine ſpectante & cohorrente, vſque eo virgis cædebatur donec expiraret. Virgines autem ſic violatæ viuæ ſub terram defoſſæ non minus horribili mortis genere extinguebantur. Hoc nimirum ſupplicio eos plectendos cenſuerunt, primùm quod fidem Dijs immortalibus datam fregiſſent, ideoque hominibus in communi vita ad ſimilem infidelitatem fœdiſſimo exemplo præiuiſſent (qui enim erga Deum immortalem periurus eſt, is fidem homini factam audacter & impudenter contemnet) tum etiam quia eadem ratione matronis & virginibus alijs ad polluendos maritales thoros & proſtituendam virginitatem ſua incontinentia valde nocerent. Probabile enim fuit non potuiſſe ab eo ſexu caſtè viui, quum Veſtales virgines tam ſanctis religionibus ad caſtitatem deuinctæ, fuiſſent tamen adulteratæ: & quemadmodum ſuperius annotauimus, *fide erga Deos ſublata, ſtatim fides erga homines ſua ſponte concidit.* In Turciſmo autem multi ſunt greges & ij valde copioſi Monachorum caſtè viuentium, non modò eorum qui verè Chriſtiani ſunt & ex D. Baſilij inſtitutis ſanctiſſimam vitam agunt, (quales ſunt in Græcia & Aſia, & Arabia, ad montem vſque Sinai permulti) ſed qui Turcicum Alcoranum profeſſi, vt plenius & expeditius Deo iuxta Mahometis ritus colendo vacent & rebus diuinus intentius incumbant, totam vitam agunt à complexibus Venereis alienam. Quorum exemplo fit vt multo rariora ſint in Turcia virorũ aut mu-

Sup. ſol. 313.

Georg. in lib. de moribus Turcarum

Munſter. Coſm. lib. 4.

Cælibatus monachorũ in Turcia.

aut mulierum adulteria. Quid autem Euangelici? num D. Baſilij aut Benedicti monachos Turcica humanitate in ſuis regionibus ferunt? imò eorum domos ipſas à fundamentis euertunt. Num alios monachos caſtè viuentes ipſi inſtituunt, qui fratribus & ſororibus Euangelicis exemplo ſint ad caſtitatem? imò profeſſionem ipſam caſtitatis è ſuis prouincijs & ſynagogis exterminant. Saltem (quod naturalis eſt iuris & honeſtatis) num eos qui ſemel Deo continentiam ſuam vouerunt vt eum purius colant, & deinde à libidine victi inceſta Venere ſeſe polluerunt, tanquam periuros & Dei maieſtatem offendentes more Romanorum debitis ſupplicijs caſtigant? quin potius hoc fœdiſſimum periurium, hæc ſtupra, hos inceſtus quos Pagani illi natura duce horruerunt, eos Euangelici noſtri vt ſancta matrimonia cum turpiſſima veri matrimonij contumelia extollunt. & iſtiuſmodi impuros balatrones atque cinædos quos Pagani vita putabát indignos, & flagris ad mortem vſque concidere voluiſſent, eos iſti vt mirabiles prophetas, Paulo, Petroque pares, Euangeliſtas ſuos vocant, eoſque ſuarum congregationum principes & Superintendentes faciunt. Tales enim inceſtuoſi adulteri fuerunt Lutherus & Zuinglius quos iſti Apoſtolis Chriſti blaſphemè exæquant. Tales, Caluinus, Bucerus, Cranmerus, Petrus Martyr qui in Gallia Angliaque prima huius funeſtæ hæreſis iecerunt fundamenta. Ex hac autem doctrina quantum ad omnem rempub. fluat nequitiæ & turpitudinis facile poteſt concipi. Vbi enim Miniſtri à talibus Euangeliſtis inſtructi, vulgi auribus inſonant *non magis à Venere abſtineri poſſe quàm à cibo potuque*, quàm neceſſe eſt hoc ſemel Euangelij aculeo ad naturæ propenſionem adiuncto, omnia loca ſtupris, libidinibus, adulterijs redũdare?

Apoſtol Anglic.

Immenſa Proteſtantium libido.

dare? In Scotia quidem vbi conciones ad hanc Lutheri normam de hoc neceſſario Veneris vſu creberrimæ ſunt, fideliſſimi Scoti teſtantur, homines quaſi lege deuinctos ad Venerem exercendam ruere, *vt nec ſenex octogenarius ea ca rere poſsit: & Miniſtrorum ferè neminem eſſe, qui ab aliorũ vel vxoribus vel ancillis, ſibi temperet*. In Anglia item creberrima eſſe repudia, deuortia, adulteria, vbique ab ipſis Archiepiſcopalibus palatijs ad miſerrima Miniſtrorũ tuguria deſcendẽdo; & laicum ordinem (vti neceſſe eſt) à ſuis doctoribus & Miniſtris eandem impuritatis fæcem & colluuiem trahere, ipſa iudicum ſubſellia & infames Superintendentium hiſtoriæ, & quotidianæ de deuortijs & nouis nuptijs lites nimis luculenter probant. In Germania quoque qui Lutheranæ ſectæ valde ſunt addicti, & hodie eam ſoli ferè ſcriptis ſuis ſuſtinent, ijdem quum de moribus ſuorum laxis & diſſolutis loquũtur, quanquam inuiti, concedunt tamen *ſcortationes, ebrietates, multo magis quàm vnquam antea in Germania inualeſcere, quia maiorem quàm alias vnquam creſcendi habent libertatem; & luxuria* (inquiunt illi) *iam omnes verecundiæ fines perrupit atque exceſsit, & iuuentus indies fit deterior & intractabilior, eaque vitia audet perpetrare, quibus olim adulti vix erant obnoxij. Triſtes paſsim querelæ reſonant de iuuentutis petulantia & malitia quæ incorrigibilis planè videtur*. Huic adiungatur vniuerſalis quædam vitæ morumque corruptio quæ ſtatim huius Euangeliſmi prædicationem excepit. A qua inchoata vix quinquennium in Saxonia præterierat, quum Lutherus *coactus eſt viſitatores mittere, qui populum in omnem licentiam ruentem cohiberet, imò qui eos à Paganiſmo reuocarent*. idemque liberè profeſſus eſt, *malle ſe priſtinum Papæ ac monachorum regnum quàm hoc hominum genus ſub Euangelij*

Archib. Hamelton in Caluin. confuſio. demonſtratione lib. 2. ca. 29.

Vuigand. de bonis & malis Germaniæ apud Suriũ pa. 664. 669. 670.

Eraſmus in epiſtola ad fratres inferioris Germaniæ.

Euangelii prætextu in Sogdianorum vitam ſeſe proripientium. Idem in ſuis ad me literis (inquit Eraſmus) *deploraut Melanchon, idem in colloquio faſſus eſt* Oecolampadius. Sic item Lutherus ipſe de ſuis ſectarijs. *Volunt*(inquit)*pluſquam Chriſtus ipſe videri Euangelici: & dicunt Domine, Domine, ſequar, ſequar, quocunque, quocunque. & de Euangelio loquuntur quaſi ſint Angeli, ſed ſi opera ſpectes, ſunt meri diaboli.* Imò vero vt videas mirabile incrementum huius Euangelij omnia hominum genera ſuo contagio incredibiliter vaſtantis, non ſolum (inquit) ille magni viri, nobiles & mercatores, ſed *ipſi etiam ruſtici qui alias ſimplices & ſinceri ſolebant eſſe, Thraſonicè iactare audent ſibi iam nullo prædicatore opus eſſe.* quid ita? an quia paucis annis prædicatum à Luthero Euangelium nouum ita eos reddidit vel in omnibus fidei myſterijs peritos, vel excellenti vitæ ſanctimonia præſtantes? nihil minus ſed quia homines mira pernicitate ad extremum huius Euangeliſmi finem & ſcopum proficiebant: quia (vt ipſe ait Lutherus) *futuræ vitæ rationem habent nullam, ſed ſicut credunt ita viuunt. Sunt & manet ſues, credant ſicut ſues, & ſicut ſues moriuntur.* Neque diſſimile eſt Caluini de ſui Euangelij ſectatoribus iudicium. *Vix enim* (inquit) *eorum decimus quiſque eſt qui fidei puritatem ad extremum vſque retinet. Omnes ferè ad corruptelas degenerant, & à magiſtris licentiæ deluſi prophaneſcunt*, hoc eſt euadunt Athei. & *quamuis præclarum Euangelii zelum ſimulant, ſi tamen intus excutias, reperies plenos perfidia, fraudibus, & dolis.* Iniuriam ergo Paganis & magiſtris & diſcipulis faceret qui eos Caluinianis & Lutheranis vel miniſtris vel diſcipulis pares diceret, quando eorum tum in magiſtris doctrina multo caſtior atque diuinior horum fœdam & pluſquam Epicuræam omnis veritatis expertem garrulitatem, tum in

Luther. to. 5. in Mat. ca. 8.

Ibi Enar. ... in 1. Corinth. ca. 15.

Caluin. in 2. epiſtolã Petri, ca. 2. v. 2.

Idem prælect. in Daniel. ca. 11. fol. 137.

tum in auditoribus honeſti mores & moderata vita horum profligatiſſimam nequitiam & ipſis ſuis Euangeliſtis, etiamſi fuerint diſſoluti Apoſtatæ intolerabilem, manifeſtè damnent & coarguant. Id certè quidem quod propoſui, ex hijs clarè & perſpicuè concludi, nemo eſt vt opinor ſobrius qui nõ fatebitur; videlicet; Turcis & Paganis qui virginitatem ita coluerunt, qui inceſtas votariorum nuptias ita exhorruerũt, Euãgelicos qui caſte viui poſſe negent, qui periuros & libidinoſos apoſtatas vt ſpirituales ſuos patres atque Apoſtolos adorant, qui tam fœda doctrina & luxurioſis moribus totam rempub. vitamque humanam contaminant, qui Scotiam, Angliam, Germaniam, Galliamque à Turcarum veterumque Romanorum grauitate, ſublatis omnibus caſtitatis exemplis, & diſturbatis ædibus in quibus caſtitatis profeſſio vigebat (quod Turcæ non faciunt, nec fecerunt pagani) ad effuſam vitæ morumque licentiam auerterunt hos, dico fratres Euãgelicos Turcis & paganis hac ex parte multo eſſe impuriores.

3. 3 Proximè argumentum illud quo veteres Chriſtiani Paganorum ſuperſtitionem oppugnabant ad hunc Euangeliſmum euertendum multo eſt firmius, & efficacius. Iuſtinus Martyr, & poſt eum Lactantius ex hoc refellunt Paganos, quòd eorum præſtantiſſimi, ipſe Plato & Ariſtoteles inter ſe diſcordes deprehenderentur: *& quomodo poſsibile eſt* (dicebant illi) *ſic inter ſe diſſentientes de religione, vera & credibilia præcipere?* quo item argumẽto & Arnobius & Tertullianus & D. Cyprianus maximè nituntur. eodem & Paulus Oroſius, adeoque & ipſe Cicero Deos Paganorum futiles eſſe conuincit, eò quód & in bello Troiano & in prælio Turni & Ænææ, cõtrarij & contrarijs factionibus dediti deſcribantur. At quan-

Iuſtinus Lactãtius.

Arnob. cõtra gentes. Tertul. in Apolog. Cyp. ad Demetrianum. Oroſius hiſt. lib. 1

Homer. Virgil.

At quanto fortius hoc argumento totus iſte Euangeliſmus radicitus euertitur, a cuius prima infantia ſatores eius Lutherus & Zuinglius tam hoſtiliter inter ſe diſſenſerunt? idque de Deo, de Chriſti paſſione, de morte, de ſacramentis, de Euchariſtia, de baptiſmo, de confeſſione: & tam virulentis conuitijs ſeſe mutuo proſciderũt, vt alij alios nõ ſchiſmaticos, non hæreticos, *ſed Iudæos, Turcas, ipſiſſimos diabolos, & diabolis deteriores* inclamẽt. Lutherus ſuis mandat vt eorum nemo Zuinglium aut Zuinglianæ ſectæ miniſtrum *audiat. nemo librum ab ea ſecta æditum legat*, vnuſquiſque eos *vt ipſiſſimos diabolos vitet, vt potè qui venenatã doctrinam Eccleſijs proponant, & nec vnum quidẽ Chriſtianæ fidei articulum verè credant:* qui denique omnes ipſis credentes recta ad infernũ præcipitant. Zuiuglius viciſsim in Lutherum inuehitur tanquam *pſeudoprophetam impudenter aſſerentẽ quicquid in buccam venit, cinædum, effrictæ frontis ſcurrã, de rebus ſacris & theologicis ſtolidæ & fœde inſtar impuri porci grunnientem, incorrigibilem hæreticum, ſeductorem, impoſtorem, & Chriſti negatorem, ipſo* Marcione *deteriorem, Antichriſtum* denique, cuius *integri libri nihil aliud continent quàm manifeſtam calumniam & puriſsimæ veritatis, Euangelicæque lucis obſcurationem & oppreſsionem.* His alijſque ſimilibus inuectiuis & ipſi patres in principio Euangelij ſeſe mutuo lacerarunt, & eorum filij a paterna indole nihil degenerantes, plauſtra contrariorum librorum alij in alios emiſerunt, quorum vel ſolis nominibus Vveſtphali contra Caluinum, Bezæ contra Heshuſium, Heshuſij contra Caluinum & Bezam & Illyricum, Illyrici contra eos & Vvittembergenſes, Brentij contra Petrum Martyrem & Bullingerum, Polonorum contra Geneuenſes, & Stancari contra Tigurinos, & aliorum ſine numero, nimis facile eſt vel

Immenſa diſſenſio Lutheri & Zuingly.

Orthod. Confeſsio Eccleſiæ Tigurinæ tract. 3. fol. 105. 106. Ibi. tract. 1. fol. 5.

Zuingl. to. 2. in reſpo. ad Lutherũ lib. de ſacramento. & ad confeſsionem. fol. 415.

Sectæ proteſtantium pluſquam ducentæ.

 patientis

Lauatherus in hiſt. Sacramẽt. Genebrar. in Chronol. in initio l. 4. Vide Prateolum in Elencho Alphabetico in initio.

patientis admodum lectoris aures obtundere. Viri quidam doctiſſimi non modò Catholici, ſed etiam Euangelici annotarunt, in hoc non adeo magno ſeptuaginta circiter annorum ſpatio, ex illis duobus Lutheri & Zuinglij truncis, contrarias ſectas pluſquam ducentas erupiſſe. Neque dubito quin iam nunc in herba ſint permultæ ſectulæ magnis illis viris incognitæ. Sed vt de certo numero nolim fruſtrà contendere, ita numerum eſſe vaſtum & immenſum experientia loquitur, & oculi aureſque omnium teſtantur; ideoque ne in re ſatis euidenti nimis multus ſim, vnius viri indifferentis & Proteſtantibus non iniqui teſtimonio comparationem hanc tranſigam. Sic ille de Euangelij Proteſtantium initio & progreſſu ſcribit *Si Germani in ſuſcepta religione conſtant r acquieuiſſent, multò facilius reliquos in ſuam ſententiam pertraxiſſent. Sed paruo momento huc illuc diſtracti, infinitam opinionum varietatem ſuſceperunt. Neque enim Martini Lutheri tantùm, ſed mox etiam Anabaptiſtarum, Leidam, Zuinglij, Seleſtadij, Oſiandri, VVeſtphali, Dauidis, Stancari, Adamitarum, VValdenſium, Interimiſtarum, & aliorum penè innumerabilium ſectas ſubinde combiberunt.* Quare ſectæ Proteſtantium quam Paganorum & numero ſunt plures, & ea de quibus diſſentiunt ſunt longè grauiora, & peccatũ Chriſtianorum quam Paganorum in diſſentiendo eſt infinitè contra Deum magis atrox & blaſphemum. Illi enim pugnabant idque leuiter & ſcholaſticè, de ijs quæ ipſi in rebus diuinis obſcuro rationis ſuæ luminæ peruestigauerant: iſti digladiantur hoſtiliter de ſanctiſſima Trinitate, de Chriſto Deo, de ſpiritu ſancto, de perſona Chriſti & paſſione, de omnibus Chriſtianæ fidei capitibus, de dogmatis (inquam) & capitibus illis quæ Apoſtoli Chriſti diuino Spiritus ſancti lumine cœlitus illu-

Bodinus in Methodo hiſtoriarũ, cap. 5.

ſtrati

ſtrati Eccleſiæ Catholicæ tradiderunt,quæ Chriſtianæ omnes per orbem terrarum Eccleſiæ tot ſæculis tanquam ſacroſanctam Dei veritatem tenuerunt,& quæ præſtantiſſimi Martyrum & Epiſcoporum exercitus, & ſcriptis & ſanguinis ſui effuſione contra tyrannos ſemper heroica fortitudine defenderunt.

4 Progrediamur verò ad cõtemplandã ipſam religionis formam & generalem naturam qualem nobis omnia vel Iudæorum, vel Ethnicorum, vel Chriſtianorum,vel etiam Barbarorum hominum monumenta & ſcripta depingunt. Ecqua fuit vnquam natio quæ ſine ſacrificio Deum coluit?Quare ab Hebræis in lege naturæ?Abel,& Noë & Abraham & Patriarchæ reſpondent ſe ſacrificaſſe oues & agnos& fructus terrę quibus ſe Deo honorẽ impẽdere profitebãtur.Quære ab ijſdẽ in lege Moyſis? totos libros ſacrarum literarum tibi commonſtrabunt in quibus varia ſacrificia & multiplices ſacrificiorum ritus à Deo ipſo præſcripti ſingulatim deſcribuntur. Quære à Græcis & Romanis? eorum omnes ciuitates templis atque delubris,ea autem altaribus referta& hoſtijs victimiſque in dies ſingulos cruentata, oſtendunt eos nullam credidiſſe religionem quæ ſacrificijs careret,qui etiam nullam rem aggrediebantur factu difficiliorem, nuſquam conſules Romani cum hoſte pugnabant, nuſquam colonias ducebant, nunquam de arduis negotijs conſultabant, niſi primò ſacrificijs immolatis Deos ſibi propitiaſſent. Quære à philoſophis qui mente & intellectu prima ciuitatum initia formant & communionem hominum ciuilem deſcribunt.Magis neceſſarium putant ſacerdotium & ſacrificium quam leges,quã Magiſtratum,quæ tamẽ ita intrinſecam cuiuſque reipub. naturam attingũt

Geneſis 4. & 7.

Leuit.

Exod.

Supra fol. 188.

Omnes nationes ſacrificarunt in honorem Dei.

vt ſine ijs reſpub. ne cogitati quidem poſſit. Idem cum iſtis politis & humanioribus populis rudes & efferati Tartari & Americani clamant. Quid Chriſtiani omnium ætatum & nationum? Clariſſimum eſt, ipſis etiam Euangelicis fatentibus, eos perpetuó ſacrificium tanquam Chriſtianæ religionis medullam ſuſpexiſſe & a mille annis poſt D. Gregorij primi pontificis Romani tempora Eccleſiam totam Latinam Græcamque ita crediddiſſe, nemo niſi & Catholicæ & Proteſtãticæ fidei imperitiſſimus ignorat. Nam D. Gregorij ſcripta ſuſceptuſque ab eo in officijs Eccleſiaſticis ordinandis labor, & hiſtoriæ fideliſſimæ, & præterea Proteſtantium in eũ inuectiuæ quaſi ſacrificãdi ritum ille vel inuexerit, vel certé valde confirmauerit, ſatis luculenter oſtẽdunt quæ fuerit Chriſtianæ Eccleſiæ poſt D. Gregorij tempora de ſacrificio fides. At prior ætas primitiuæ Eccleſiæ eiuſmodi ſacrificium nullũ agnouit? Ita quidem Euangelicorum nonnulli iactitant, ſed qui vel præ ignorantia nihil prorſus ſciunt homines ſtupidi & inſulſi, vel præ impudentia quod ſciunt pernegant homines duriſſimi oris & effrictæ frontis. Longè aliter Huldericus Zuinglius qui aduerſario cuidam longo & laborioſo volumine hãc fuiſſe de orando & ſacrificando non ſolùm pro viuis ſed etiam defunctis primitiuæ Eccleſiæ fidem probare ſatagenti, breuiter & laconicè reſpondet, *Multum laborando exempla patrum & doctorum recenſes. cogita quæſo quinam iſti doctores fuerint, ſacerdotes nimirum, vel papiſtæ. Doctores ego non multum moror. nec enim mihi otium eſt vt illos euoluam.* Et rurſus. *Orandi & ſacrificandi pro defunctis morem Chriſoſtomus & Auguſtinus tradiderunt ab Apoſtolis vſque ad ſe manaſſe: quod ego vehemẽter admiror. & ſi verum eſt, non puto Apoſtolos alia de cauſa quàm indulgentia infirmitatis hoc quibuſdam, permiſiſſe.*

Chriſtiani omnium temporum ſacrificium habuerunt.

Magdeb. Centuria 6. cap. 10. in vita Gregorij Melanchthon in Chronico.

Zuinglius tom. 1. in reſponſ. ad Val. cõpar. nũ Compar...

Ibid. in Epicn. r. de Canone Miſſæ.

permiſiſſe. Longè aliter Iohannes Caluinus qui de his precibus & oblationibus agens, *Non nego* (*inquit*) *finiſe vetutiſsimam conſuetudinem, & quoniam magna vis eſt conſuetudinis vel potius regnum, ideo eandem Chryſoſtomo, Auguſtino, Epiphanio, & ſimilibus probatam fuiſſe quaſi a maioribus fuiſſet tradita*. & mox. *Traditionem apoſtolicam vocat Dionyſius quem Areopagitam vocant ſed is non eſt adeò antiquus ſcriptor, at Chryſoſtomus Apoſtolis fert acceptum. nempe vt alia permulta quæ tum vulgò recepta eſſent; tamen ignotæ erant originis. Damaſcenum qui legerunt* (iſta affirmãtem & probantem ſimiliter manifeſtis Athanaſij, Baſilij, Nazianzeni, Chryſoſtomi, Gregorij teſtimonijs, & cum illis hæc ſacrificia referentem *ad diuinarum rerum præcones Apoſtolos & Spiritu ſancto inſpiratos patres aquibus ad Eccleſiam Catholicam traducta, ad hunc vſque diem ab ortu ſolis ad occaſum & Septentrionem & Meridiem ad Dei laudem & defunctorum beneficium fiunt*) *ſi vnciam habent ſani iudicij* (ad Caluini regulas formati) *non multum eius authoritati deferent*. Atqui non iſti modò ſed reliqui etiam vetutiſſimi, Irenæus, Arnobius, Lactantius, præter Athanaſium, Ambroſium & Auguſtinum, Caluino quoque fatente, hanc generalem Eccleſiæ conſuetudinem de ſacrificio probant, & de ſacrificio locos quoſdam propheticos interpretantur, & in lege Euangelica ſacrificium neceſſarium fuiſſe, prophetarum oraculis commonſtrant. Verum reſpondet idem Caluinus, patres eos propheticum ſenſum ſuis Commentarijs corrumpere, ideoque *magis ignoſcendum eſſe eorum inſcitiæ & ſepeliendum dedecus* quàm nitendum authoritate vt ſacrificiũ inde euincamus. Quod vt verum ſit, vt demus (inquam) Caluinum plus in ſcriptis propheticis videre quam S.S. Auguſtinum, Ambroſium, Chryſoſtomum, Epiphanium, Athanaſium, & reliquum illum diuiniſſimum

Caluinus lib. de vera Eccleſ. reformãdæ ratione.

Damaſcẽ. in oratio. de fidelibus defunctis.

Chriſtiani ſemper ſacrificarunt pro defunctis.

Caluin. Inſti. lib. 4. ca. 17. para. 15.

niſſimum veterum patrum & Epiſcoporum chorum (quod iudicium in primis decet Geneuenſis ſcholæ diſcipulum) hinc ſaltem illud clariſſimè cõficitur, vniuerſam Chriſtianorum Eccleſiam primitiuam conſenſiſſe de Deo colendo ſacrificijs, eaque iuxta eorum fidem non viuis modò ſed mortuis quoque profuiſſe. Horum enim vtrumque animaduerti à lectore velim, antiquiſſimos Chriſtianos credidiſſe & Deum ſacrificio honorari, eodémque ſacrificio erga defunctos propitiari, & ad hunc duplicem finem illos ſacrificaſſe, tum vt ex ſacrificio ſuus Deo tribueretur honos, tũ vt inde aliquod defunctis accederet ſubſidium & pænarum alleuiatio: quorum ego vtrumque breuitatis cauſa coniungo, & ex iſtis teſtibus Zuinglio & Caluino euinco: quibus duobus Henricum Bullingerum adijciam, vt hoc perfecto ternario teſtium iſtiuſmodi numero conſtet huius rei abſque vlla dubitatione veritas. *Verum eſt* (inquit Bullingerus) *quod papiſtæ aiunt, veteres oraſſe & ſacrificaſſe pro defunctis. Scio quid doctor Eccleſiæ inſignis Auguſtinus, quid eloquentiſſimus Chryſoſtomus, alijque viri vetuſti ac clari hac de re ſcri; tum reliquerunt. Sed quæro num hic rectè fecerunt quòd fecerunt? Scis damnatum fuiſſe Aerium quòd huiuſmodi rationes & oblationes improbaret: ſed immerito. Afferunt illi ſecundum Machabæorum librum, ſed is nihil probat cum non ſit Canonicus. Adijciunt eſſe traditonem Apoſtolorum: ſed n:[illegible]d non videtur credibile, nec illi vnquam in ſcriptis ita præcipiunt quanquam diſſimulare non poſſum Auguſtinum nuncupare traditionem patrum ab Eccleſia receptam. ſermo.32.de verbis Apoſtoli. Hoc a patribus traditum vniuerſa (inquit ille) obſeruat Eccleſia, vt pro orthodoxis ſacrificium corporis & ſanguinis Chriſti offeratur.* Hæc Bullingerus, tam enucleatè vt quin vniuerſa primorum Chriſtianorum Eccleſia Græca & Latina

Bulling. Decade 4. ſerm. 10.

Latina ſacrificium obtulerit, eumque gratiſſimum Deo cultum fuiſſe & cum ſacris etiam literis congruentem crediderit, nemo ſanæ mentis poſſit in quæſtionem vocare. Chriſtiani autem extremi Orientis qui in vltimis Indiæ oris tanto terræ mariſque tractu à Latina Græcaque Eccleſia diſcluſi, ante hæc noſtra tempora neutris nec Græcis nec Latinis innotuerunt, vt item Africani illi qui vltra Lunæ montes ſub Abiſſinorum Imperatore degunt, Chriſti tamen nomen & religionem obſeruant, ij etiamſi alia quædam habuerunt corrupta tamen quoad ſacrificij, & naturam & vim nihil penitus vel a priſca Chriſtianorum, vel ab hodierna Græcorum & Latinorum Eccleſia diſcreparunt. Ita vniuersè apud omnes populos communi rationi præditos illud verum eſſe perſpicimus quod ſuprà ex Pagano Philſophi homini naturaliter inſitum eſſe docuimus, vt ſi Deum crederet, eundem Deum ſacrificio propitiādum eſſe cognoſceret, *& ſi terras vniuerſas peragraueris, inuenire poteris vrbes muris, literis, regibus, domibus opibuſq. carentes. vrbē verò tēpli expertē, quæ bonorū cauſa nō ſacrificet, quæ non ſacris mala auertere nitatur, nemo vnquā vidit,* ante hoc funeſtiſsimū ſæculū quo Euangelici fratres quod hactenus à condito mūdo *nemo vnquam vidit*, id ſua prodigioſa doctrina vulgare iá & familiare effecerūt. Quod enim Hebræos ante legem ſcriptam naturæ lex docuit, quod eiſdē ſub lege lex Moſaica & Deus ipſe præcepit, quod Chriſtiani omnes omnibus & ætatibus & in defūctiſsimis terrarum orbis partibus à ſuis primis Chriſtianæ fidei magiſtris hauſerunt & tenuerunt, quod Græci Latinique patres ita aſſeruerunt vt contrariam ſententiam tanquam hæreticam anathemate damnarint, quod Græci & Romani ethnici à Philoſophia inſtructi

Domian. Gorz. in hiſt. Æthi. op. & Aluar. vide Belfor. Coſ. vniuer. li. 6 ca. 23. pa. 1969.

Oſor. vbi ſup. l. 9.

Oſor. in hiſt Eman. li. 3.

Plutarch. ſup. fo. 70.

Proteſtantes ſoli omnium nation ſub cœlo carent ſacrificio.

cognouerunt, quod Tartari & Americani maximè barbari atque immanes omniumque literarum inſcientes ſolo naturæ impetu ſeruatunt, nimirum vt Deum ſacrificiis colerent, & inſignum fidei vel perſuaſionis qua eum dominum & creatorem ſuum, ſeque eius numine regi & gubernari fatentur hunc ei honorem impenderent; hoc & Chriſtianum & naturale officium, iſti Antichriſtiani & *naturalis affectionis expertes* Euangelici proiecerunt: ipſique rationi nefarium bellum indicentes, Euangeliſmum ſuum ſacrificij inanem fabricarunt, quo vno argumento ſe non homines hæreticos, ſed prorſus Atheos & Apoſtatas, imò (ſi ſimpliciter quod verum eſt effari debeamus) non tam homines quàm beſtias humana ſpecie indutas comprobarunt, quando homines ſemper hunc colendi Dei ritum exercuerunt, ſolæ beſtiæ quia ratione carentes diuinitatem non poſſunt concipere, idcirco nec ei debitum honorem nouerunt impendere. Quamuis ipſæ etiam beſtiæ quæ naturam ſequuntur ducem, ideoque & Deum reuerentur quantum naturalis inclinatio exigit (vt Gryllus ille apud Plutarchum cum Vliſſe diſputat) multo magis Deum glorificant quam iſti Athei qui naturæ rationique ad Deum hoc modo venerãdum impellenti obſiſtunt, & hunc naturalem cultum radicitus extractum ex animis ſuis & ſuorum ſectariorum expulerunt. Quare in hoc quoque in quo præcipua religionis vis & medulla poſita eſt, Paganiſmum Euangeliſmo huic præſtare manifeſtè conſtat. Ille enim cum ſacris literis, cum Patriarchis, cum Prophetis, cum Chriſtianis omnium ætatum quoad generalem ſacrificandi rationem concordat. Euangeliſmus autem merus Atheiſmus, & (vt planè dicam) verus Sathaniſmus eſt, nihil cũ ſacris literis aut hominibus in vllo

2. Tim. 3.

Plutarch. in Dialogo quod beſtiæ vtantur ratione.

in vllo naturæ, legis, vel gratiæ ſtatu commune habent. Quumque in hac impietate nullum Dei populum, nullam orbis nationem, ſiue ciuilem, ſiue barbaram, ducem habeat cuius exemplo ad hunc Atheiſmum fuerit inſtitutus; à quo niſi ab ipſo Sathana Lutheri præceptore hunc Dei contemptum manaſſe credibile eſt? qui ſuam cum Luthero diſputationem eò totam contulit vt fidem de ſacrificio penitus eximeret, & (quod erat conſequens) diſcipulos ſuos ſimpliciter Chriſti Deique expertes redderet. *Athei. Achriſti.*

5 Atque vt anſa anſam trahit, & vna hæreſis alterius ſemper eſt parens, ita hæc ſacrificij è mundo auferendi impietas illam ſibi iunctam habuit barbariem Paganiſmo deteriorem, vt nec pro defunctis preces & ſacrificia fierent. ex quo illa in Euangelicorum mores & profeſſionem perfidia inueterauit, vt hominum animas cum corporibus interire, & homines à brutis pecoribus nihil differre, Euangelicorum infinita millia non minus firmiter credant, quàm reliqua Euangelij noui capita quæ ex Caluini & Lutheri diſciplina imbiberunt. Et Turcis, Iudęis, Paganis, Euangelicos in hoc eſſe impuriores quòd preces & ſacrificia pro defunctis irrideant, quæ Turcæ ipſi à Iudæis & Chriſtianis, Iudæi à lege Moſaica, & Pagani à ratione atque ipſa animæ immortalitate Deique iuſtitia ſcelera hominum poſt hanc vitam inferni pœnis vlciſcente perſuaſi ſemper vſurparunt, hoc non magno negotio confirmabitur. Et de Turcarum fide vt certiores ſimus, ſatis eſt vel ipſius Conſtantinopolis auguſta quædam templa & Xenodochia contueri. Illic enim à Mahomete qui vrbem eam expugnauit, & Solymanno poſtremo, eiuſq. filio Selymo templa quædam valde magnifica extructa ſunt, illiſque adiun- 5.

Turcæ orãt & ſacrifi- cant pro defunctis.

 cta ex-

Theuet Coſmog. vniuerſ. li. 7. ca. 14. & li. 11. ca. 1 & li. 15. ca. 16.

ĉta excipiendis peregrinis hoſpitalia, in quorum vno ſolo gratis & cōmodè ſingulis ferè diebus hoſpitaliter aluntur octingenti aut etiam mille pauperes & peregrini, à quibus ingredientibus illud vnū requiritur vt petant admitti *ob honorem Dei & ad ſalutem animæ Mahometis*, qui in tales vſus, vt animæ nimirū ſuæ benefaceret, ædes eas ædificauit. Principes autem viri, Baſſæ, & Sangiacchi, hoc eſt conſiliarij & militiæ præfecti qui ſtipendia larga habēt, & tamen prædia aut caſtella aut poſſeſſiones quaſcunque non poſſunt coëmere: in illum maximè vſum pecunias inſumunt vt (quod eſt lege Mahometis & Turcici Imperium licitum) ſacellū quodam extruant vbi ſepeliantur, & reditus certos cōparent quibus ſacerdotes alanturqui perpetuas pro anima eius qui domum eam conſtruxit preces ad Deum fundant. Neque verò quiſquam vel mendiciſſimus ex Turcico populo decedit, qui non à ſacerdotibus pro anima preces ordinarias facientibus ad ſepulchrum honeſto cum comitatu deducitur, & ad cuius ſalutem, ſacrificia, vota, eleemoſinæ, & ſimilia pietatis opera ab amicis & vicinis nō peraguntur. Hoc autem Turcas vel à Chriſtianis vel à Iudæis, à quibus legem ferè totam mutuati ſunt traduxiſſe, qui Turcarum originem deſcribunt, ſcriptores annotarunt. Nam Chriſtianos perpetuò ab ipſis Apoſtolorum temporibus orandi & ſacrificandi pro defunctis morem retinuiſſe, perſpicuè iam oſtendimus; eamque fuiſſe & eſſe Iudæorum fidem, percelebrata illa Iudæ Machabæi hiſtoria docet. ſi quid Iudæi veteres ſenſerint inquirim⁹ & hodierna Iudæorum in mortuis ſepeliendis conſuetudo declarat, quid hac tempeſtate credant, ſi quis ab iſtis Iudæis ediſcere voluerit quæ fuerit maiorum ſuorum hac in re fides. Hos autem à maio-

Poſtel. de la religion des Turcs pa. 60.

Munſt. Coſmog. lib. 4. in fine, & Georg. lib. de moribus Turcarum.

2. Mach. 12.

Veteres Iudæi preces & ſacrificia faciebant pro defunctis.

maioribus ſuis hac in re non diſceſſiſſe valde probabiliter conuincit eorum ad maiores ſuos in alijs opinionibus vniuerſis tam pertinax adhæſio.

Quanquam autem quidam contentioſi illum Machabæorum librum pugnent non eſſe Canonicum ideoque nec aliquid rectè factum concludi quia ab illo commendatur, tamen ſi concedant eum eſſe veracem hiſtoricum quemadmodum de Liuio Philone aut Ioſepho exiſtimant, certè non negabunt, quin Iudæi tum temporis pro mortuis & orauerint & ſacrificauerint, quod mihi hoc in loco ſatis eſt. Neque enim diſputo vtrum Iudæi vel Chriſtiani rectè ſic crediderint nec ne, ſed tantummodo vtrum hoc ſimpliciter & Hiſtoricè fuerit perpetua Chriſtianorum vel Iudæorum fides. Nam deinceps ſi quis adeo excors & ſtupidus ſit vt quum videat primum Iudæos omnium ſæculorum, deinceps omnium item ætatum & regionum Chriſtianos, & tertio loco Paganos quoque tum doctos tum indoctos & ciuiles & barbaros, ex vna parte conſiſtere, & hanc fidem defendere; & poſtea conſideret ſolos iſtos Euangelicos homines planè atheos & impuriſſimos, à communi & in reprobum ſenſum traditos ſenſu derelictos, à ſeſe inuicem infinitis opinionum monſtris diſtractos, à diabolorum principe edoctos & inflatos cõtra opinari, & tamen dubitet ad vtram ſententiam ipſe debeat accedere, eum ego hominem tanquam deploratum & perditum nihil humanæ mentis aut intelligentiæ habentem dimittendum cenſeo. Rom. 1. 28.

Quare vt ad propoſitum reuertar, antiquos Iudæos eo quem dixi modo, ſacrificando nimirum & orãdo defunctorum ſaluti conſuluiſſe, vt Iudas Machabæus fide dignos teſtis eſt, ſic illud cũ Iuda non minus clarè teſtantur Iudæorum hiſtorici. Huius autẽ tempo-

temporis Iudæi & ſi ſacrificare non poſſunt (quod nuſquam niſi Hieroſolymis in templo Salomonis iuxta legem Moyſis legitimè fit) tamen quòd pro mortuis orent idque crebrò, ex vulgari ſynagogæ conſuetudine,& officio eorum Eccleſiaſtico, (vt ita loquar) manifeſtè demonſtratur. Illic enim diſertè precantur *vt anima defuncti N, requieſcat in pace.* Inuocant *patres ſæculi qui dormiunt in Hæbron vt portas horti Eden illi appreciant*, inuocant *angelos pacis vt portas paradiſi voluptatis referent illi*. Imò verò miniſter cum tota Synagoga dum mortuus ſepelitur,ſolenni ritu pronunciat: *Certe tribus rebus fundamenta mundi firmantur,lege (Moyſis) cultu (Dei) & pietate erga mortuos. Benedictus qui præmium rependit vacantibus pietati.* Nihil ergo Iudæi duxerunt maius aut diuinius quàm defunctorum piam curam agere, quando cum *lege Moyſis*,& *Dei* in terris *cultu*, eam tertiam faciunt columnam qua *terrarum orbis ſuſtinetur*. Gentiles verò quàm fuerint in hoc officio aſſidui,eorum plurimæ litationes, parentationes, iuſta funebria, ſacra nouendialia, ipſe denique menſis Februarius argumēto eſt, qui primum huic operi totus eſt dedicatus, vt in eo manibus defunctorum parentaretur. ſiquidem

Symbolū ſidei Iudeorum ex R. Moyſe impreſ. Pariſ. an. 1569.

Liui. li. 1. Virg. Æneid. lib. 5. Plutar. in Numa Pomp.

Februa Romani dixere piamina patres.

Ouid. Faſtorum. 2

tumque potiſſimum

Mos erat & tumulis animas placare paternas,
Paruaq; in extructas munera ferre pyras.

Ergo & hæc non leuis eſt Paganorum ſupra Euangelicos excellentia,quòd Pagani in hac erga defunctos pietate cum populo Dei Hæbræo, & Chriſtiano conueniunt; impij verò & prophani Euangelici perinde acſi cum corpore & anima quoque interiret, nec vlla deinceps eſſet vel ſcelerum pœna, vel benefactorum remuneratio, ita poſt corporis ſepultu-

pulturam anim[illegible]ram & memoriam omnem à ſe remouent.

6 Et certè præter Paganorum & Euangelicorum diuerſum morem quem dixi, vera cauſa vtroſque impellens vt modo adeò contrario ſeſe circa defunctos gerant, tam eſt ſingulari obſeruatione digna, vt vel ea ſola probet Paganiſmum Euangeliſmo eſſe infinitis gradibus excellent[illegible]. Illi enim hoc officio teſtabantur ſe credere iudicio Dei certa certis hominum peccatis ſupplicia fuiſſe conſtituta, quæ tamen pietate viuorum diuina bonitas cōceſſerit alleuiari. Deinde eadem etiam pietate liquidó teſtabantur ſeſe immortalitatem animorum credere, id quod homines ad pręclara fortitudinis & pietatis opera mirabiliter extimulabat. De priore, ita Chriſtianè Socrates *Duplices* (inquit) *ſunt curſus animorum è corpore excedentium. Nam qui ſe humanis vitijs contaminauerunt, ijs deuium quoddam iter eſt ſecluſum à Concilio deorum. Qui autem ſe integros caſtoſq́ ſeruauerunt, quibuſq́ fuit minima cum corporibus contagio, ſuntq́ in corporibus humanis vitam imitati deorum, his ad illos à quibus ſunt profecti facilis patet reditus.* Et Scipio Africanus. *Eorum animi qui ſe corporis voluptatibus dediderunt, earumq́ ſe quaſi miniſtros præbuerunt, impulſuq́ libidinũ voluptatibus obedientes, deorum & hominum iura violarũt, ij corporibus excedentes in hunc cæleſtem locum niſi multis exagitati ſæculis non reuertuntur.* Iuſtitia ſiquidem diuina ſingulis æquas pœnas & præmia rependens, vt homines in ſcelere obfirmatos æternis ſupplicijs addicit, & è contra optimos mox æternis præmijs coronat; ita medium illud hominum genus quod in mediocritate quadam officiorũ viuit, iuſtè quoque ſed cum miſericordia caſtigat, vt neque cum primis ad æternos cruciatus damnet, nec cum ſecũdis ſubitò ad æternam fœlicitatem euehat. de quo genere

Duæ cauſa orandi pro defunctis apud Paganos & Chriſtianos.

6.

Apud Cic. Tuſc. li. 1.

ita Plato in Apolog. Socrat. & in Phædone.

In ſomnio Scipionis.

Lanathe-rus in hiſt. Sacramẽt. Genebrar. in Chronol. in initio l. 4. Vide Prateolum in Elencho Alphabetico in initio.

patientis admodum lectoris aures obtundere. Viri quidam doctiſſimi non modò Catholici, ſed etiam Euangelici annotarunt, in hoc non adeo magno ſeptuaginta circiter annorum ſpatio, ex illis duobus Lutheri & Zuinglij truncis, contrarias ſectas pluſquam ducentas erupiſſe. Neque dubito quin iam nunc in herba ſint permultæ ſectulæ magnis illis viris incognitæ. Sed vt de certo numero nolim fruſtrà contendere, ita numerum eſſe vaſtum & immenſum experientia loquitur, & oculi aureſque omnium teſtantur; ideoque ne in re ſatis euidenti nimis multus ſim, vnius viri indifferentis & Proteſtantibus non iniqui teſtimonio comparationem hanc tranſigam. Sic ille de Euangelij Proteſtantium initio & progreſſu ſcribit *Si Germani in ſuſcepta religione conſtanter acquieuiſſent, multò faciliùs reliquos in ſuam ſententiam pertraxiſſent. Sed paruo momento huc illuc deſtracti, infinitam opinionum varietatem ſuſceperunt. Neque enim Martini Lutheri tantùm, ſed mox etiam Anabaptiſtarum, Leidani, Zwinglij, Seleſtadij, Oſiandri, VVeſtphali, Dauidis, Stancari, Adamitarum, VValdenſium, Interimiſtarum, & aliorum penè innumerabilium ſectas ſubinde combiberunt.*

Bodinus in Methodo historiarũ, cap. 5.

Quare ſectæ Proteſtantium quam Paganorum & numero ſunt plures, & ea de quibus diſſentiunt ſunt longè grauiora, & peccatũ Chriſtianorum quam Paganorum in diſſentiendo eſt infinitè contra Deum magis atrox & blaſphemum. Illi enim pugnabant idque leuiter & ſcholaſticè, de ijs quæ ipſi in rebus diuinis obſcuro rationis ſuæ luminæ peruestigauerant: iſti digladiantur hoſtiliter de ſanctiſſima Trinitate, de Chriſto Deo, de ſpiritu ſancto, de perſona Chriſti & paſſione, de omnibus Chriſtianæ fidei capitibus, de dogmatis (inquam) & capitibus illis quæ Apoſtoli Chriſti diuino Spiritus ſancti lumine cœlitus illu-

ſtrati Eccleſiæ Catholicæ tradiderunt, quæ Chriſtianæ omnes per orbem terrarum Eccleſiæ tot ſæculis tanquam ſacroſanctam Dei veritatem tenuerunt, & quæ præſtantiſſimi Martyrum & Epiſcoporum exercitus, & ſcriptis & ſanguinis ſui effuſione contra tyrannos ſemper heroica fortitudine defenderunt.

4 Progrediamur verò ad cõtemplandã ipſam religionis formam & generalem naturam qualem nobis omnia vel Iudæorum, vel Ethnicorum, vel Chriſtianorum, vel etiam Barbarorum hominum monumenta & ſcripta depingunt. Ecqua fuit vnquam natio quæ ſine ſacrificio Deum coluit? Quære ab Hebræis in lege naturæ? Abel, & Noë & Abraham & Patriarchæ reſpondent ſe ſacrificaſſe oues & agnos & fructus terrę quibus ſe Deo honorẽ impẽdere profitebãtur. Quære ab iiſdẽ in lege Moyſis? totos libros ſacrarum literarum tibi commonſtrabunt in quibus varia ſacrificia & multiplices ſacrificiorum ritus à Deo ipſo præſcripti ſingulatim deſcribuntur. Quære à Græcis & Romanis? eorum omnes ciuitates templis atque delubris, ea autem altaribus referta & hoſtijs victimiſque in dies ſingulos cruentata, oſtendunt eos nullam credidiſſe religionem quæ ſacrificijs careret, qui etiam nullam rem aggrediebantur factu difficiliorem, nuſquam conſules Romani cum hoſte pugnabant, nuſquam colonias ducebant, nunquam de arduis negotijs conſultabant, niſi primò ſacrificijs immolatis Deos ſibi propitiaſſent. Quære à philoſophis qui mente & intellectu prima ciuitatum initia formant & communionem hominum ciuilem deſcribunt. Magis neceſſarium putant ſacerdotium & ſacrificium quam leges, quã Magiſtratum, quæ tamẽ ita intrinſecam cuiuſque reipub. naturam attingũt

4.

Geneſis 4. & 7.

Leuit.

Exod.

Supra fol. 188.

Omnes nationes ſacrificarunt in honorem Dei.

vt ſine ijs reſpub. ne cogitati quidem poſſit. Idem cum iſtis politis & humanioribus populis rudes & efferati Tartari & Americani clamant. Quid Chriſtiani omnium ætatum & nationum? Clariſſimum eſt, ipſis etiam Euangelicis fatentibus, eos perpetuó ſacrificium tanquam Chriſtianæ religionis medullam ſuſpexiſſe & a mille annis poſt D. Gregorij primi pontificis Romani tempora Eccleſiam totam Latinam Græcamque ita crediddiſſe, nemo niſi & Catholicæ & Proteſtãticæ fidei imperitiſſimus ignorat. Nam D. Gregorij ſcripta ſuſceptuſque ab eo in officijs Eccleſiaſticis ordinandis labor, & hiſtoriæ fideliſſimæ, & præterea Proteſtantium in eũ inuectiuæ quaſi ſacrificãdi ritum ille vel inuexerit, vel certé valde confirmauerit, ſatis luculenter oſtẽdunt quæ fuerit Chriſtianæ Eccleſiæ poſt D. Gregorij tempora de ſacrificio fides. At prior ætas primitiuæ Eccleſiæ eiuſmodi ſacrificium nullũ agnouit? Ita quidem Euangelicorum nonnulli iactitant, ſed qui vel præ ignorantia nihil prorſus ſciunt homines ſtupidi & inſulſi, vel præ impudentia quod ſciunt pernegant homines duriſſimi oris & effrictæ frontis. Longè aliter Huldericus Zuinglius qui aduerſario cuidam longo & laborioſo volumine hãc fuiſſe de orando & ſacrificando nón ſolùm pro viuis ſed etiam defunctis primitiuæ Eccleſiæ fidem probare ſatagenti, breuitèr & laconicè reſpondet, *Multum laborando exempla patrum & doctorum recenſes. cogita quæſo quinam iſti doctores fuerint, ſacerdotes nimirum, vel papiſtæ. Doctores ego non multum moror. nec enim mihi otium eſt vt illos euoluam.* Et rurſus. *Orandi & ſacrificandi pro defunctis morem Chriſoſtomus & Auguſtinus tradiderunt ab Apoſtolis vſque ad ſe manaſſe: quod ego vehemẽter admiror. & ſi verum eſt, non puto Apoſtolos aliæ de cauſa quàm indulgentia infirmitatis hoc quibuſdam permiſiſſe.*

Chriſtiani omnium temporum ſacrificium habuerunt.

Magdeb. Centuria 6. cap. 10. in vita Gregorij Melanchthon in Chronico.

Zuinglius tom. . in reſponſ. ad Valent. nũ Comparen.

Ibid. in Epicher. de Canone Miſſæ.

permiſiſſe. Longè aliter Iohannes Caluinus qui de his precibus & oblationibus agens, *Non nego (inquit) fuiſſe vetuſtiſsimam conſuetudinem, & quoniam magna vis eſt conſuetudinis vel potius regnum, ideo eandem Chryſoſtomo, Auguſtino, Epiphanio, & ſimilibus probatam fuiſſe quaſi a maioribus fuiſſet tradita.* & mox. *Traditionem apoſtolicam vocat Dionyſius quem Areopagitam vocant ſed is non eſt adeò antiquus ſcriptor, at Chryſoſtomus Apoſtolis fert acceptum. nempe vt alia permulta quæ tum vulgò recepta eſſent; tamen ignotæ erant originis. Damaſcenum qui legerunt* (iſta affirmātem & probantem ſimiliter manifeſtis Athanaſij, Baſilij, Nazianzeni, Chryſoſtomi, Gregorij teſtimonijs, & cum illis hæc ſacrificia referentem *ad diuinarum rerum præcones Apoſtolos & ſpiritu ſancto inſpiratos patres aquibus ad* Eccleſiam Catho*licam traducta, ad hunc vſque diem ab ortu ſolis ad occaſum & Septentrionem & Meridiem ad Dei laudem & defunctorum beneficium fiunt*) *ſi vnciam habent ſani iudicij* (ad Caluini regulas formati) *non multum eius authoritati deferent*. Atqui non iſti modò ſed reliqui etiam vetuſtiſſimi, Irenæus, Arnobius, Lactantius, præter Athanaſium, Ambroſium & Auguſtinum, Caluino quoque fatente, hanc generalem Eccleſiæ conſuetudinem de ſacrificio probant, & de ſacrificio locos quoſdam propheticos interpretantur, & in lege Euangelica ſacrificium neceſſarium fuiſſe, prophetarum oraculis commonſtrant. Verum reſpondet idem Caluinus, patres eos propheticum ſenſum ſuis Commentarijs corrumpere, ideoque *magis ignoſcendum eſſe eorum inſcitiæ & ſepeliendum dedecus* quàm nitendum authoritate vt ſacrificiū inde euincamus. Quod vt verum ſit, vt demus (inquam) Caluinum plus in ſcriptis propheticis videre quam S.S. Auguſtinum, Ambroſium, Chryſoſtomum, Epiphanium, Athanaſium, & reliquum illum diui-

Caluinus lib. de vera Eccleſ. reformanda ratione.

Damaſcē. in oratio. de fidelibus defunctis.

Chriſtiani ſemper ſacrificarunt pro defunctis.

Caluin. Inſt. 1. lib. 4. ca. 17. para. 15.

 niſſimum

niſſimum veterum patrum & Epiſcoporum chorum (quod iudicium in primis decet Geneuenſis ſcholæ diſcipulum) hinc ſaltem illud clariſſimè cóficitur, vniuerſam Chriſtianorum Eccleſiam primitiuam conſenſiſſe de Deo colendo ſacrificijs, eaque iuxta eorum fidem non viuis modò ſed mortuis quoque profuiſſe. Horum enim vtrumque animaduerti à lectore velim, antiquiſſimos Chriſtianos crediidiſſe & Deum ſacrificio honorari, eodémque ſacrificio erga defunctos propitiari, & ad hunc duplicem finem illos ſacrificaſſe, tum vt ex ſacrificio ſuus Deo tribueretur honos, tũ vt inde aliquod defunctis accederet ſubſidium & pœnarum alleuiatio: quorum ego vtrumque breuitatis cauſa coniungo, & ex iſtis teſtibus Zuinglio & Caluino euinco: quibus duobus Henricum Bullingerum adijciam, vt hoc perfecto ternario teſtium iſtiuſmodi numero conſtet huius rei abſque vlla dubitatione veritas. *Verum eſt* (inquit Bullingerus) *quod papiſtæ aiunt, veteres oraſſe & ſacrificaſſe pro defunctis. Scio quid doctor Eccleſiæ inſignis Auguſtinus, quid eloquentiſſimus Chryſoſtomus, alijque viri vetuſti ac clari hac de re ſcriptum reliquerunt. Sed quæro num hic rectè fecerunt quòd fecerunt? Scis damnatum fuiſſe Aerium quòd huiuſmodi rationes & oblationes improbaret: ſed immerito. Afferunt illi ſecundum Macbabæorum librum, ſed is nihil probat cum non ſit Canonicus. Adijciunt eſſe traditonem Apoſtolorum: ſed n.. id non videtur credibile, nec illi vnquam in ſcriptis ita præcipiunt quanquam diſsimulare non poſſum Auguſtinum nuncupare traditionem patrum ab* Eccleſi*a receptam. ſermo.32.de verbis Apoſtoli. Hoc a patribus traditum vniuerſa (inquit ille) obſeruat Eccleſia, vt pro orthodoxis ſacrificium corporis & ſanguinis Chriſti offeratur.* Hæc Bullingerus, tam enucleatè vt quin vniuerſa primorum Chriſtianorum Eccleſia Græca & Latina

Bulling. Decade 4. ſerm. 10.

Latina ſacrificium obtulerit, eumque gratiſſimum Deo cultum fuiſſe & cum ſacris etiam literis congruentem crediderit, nemo ſanæ mentis poſſit in quæſtionem vocare. Christiani autem extremi Orientis qui in vltimis Indiæ oris tanto terræ mariſque tractu à Latina Græcaque Eccleſia diſcluſi, ante hæc noſtra tempora neutris nec Græcis nec Latinis innotuerunt, vt item Africani illi qui vltra Lunæ montes ſub Abiſſinorum Imperatore degunt, Chriſti tamen nomen & religionem obſeruant, ij etiamſi alia quædam habuerunt corrupta tamen quoad ſacrificij, & naturam & vim nihil penitus vel a priſca Chriſtianorum, vel ab hodierna Græcorum & Latinorum Eccleſia diſcreparunt. Ita vniuersè apud omnes populos communi ratione præditos illud verum eſſe perſpicimus quod ſuprà ex Pagano Philſophi homini naturaliter inſitum eſſe docuimus, vt ſi Deum crederet, eundem Deum ſacrificio propitiandum eſſe cognoſceret, *& ſi terras vniuerſas peragraueris, inuenire poteris vrbes muris, literis, regibus, domibus opibuſq. carentes, vrbē verò tēpli expertē, quæ bonorū cauſa nō ſacrificet, quæ non ſacris mala auertere nitatur, nemo vnquā vidit*, ante hoc funeſtiſsimū ſæculū quo Euangelici fratres quod hactenus à condito mūdo *nemo vnquam vidit*, id ſua prodigioſa doctrina vulgare iá & familiare effecerūt. Quod enim Hebræos ante legem ſcriptam naturæ lex docuit, quod eiſdē ſub lege lex Moſaica & Deus ipſe præcepit, quod Chriſtiani omnes omnibus & ætatibus & in defūctiſsimis terrarum orbis partibus à ſuis primis Chriſtianæ fidei magiſtris hauſerunt & tenuerunt, quod Græci Latinique patres ita aſſeruerunt vt contrariam ſententiam tanquam hæreticam anathemate damnarint, quod Græci & Romani ethnici à Philoſophia inſtructi

Domian. Gorz. in hiſt. Æthiop. & Aluar. vide Belfor. Coſ. vniuer. li. 6 ca. 23. pa. 1969.

Oſor. vbi ſup. l. 9.

Oſor. in hiſt Eman. li. 3.

Plutarch. ſup. fo. 70.

Proteſtantes ſoli omnium natio nū ſub cælo carent ſacrificio.

cognouerunt, quod Tartari & Americani maximè barbari atque immanes omniumque literarum inſcientes ſolo naturæ impetu ſeruarunt, nimirum vt Deum ſacrificiis colerent, & inſignum fidei vel perſuaſionis qua eum dominum & creatorem ſuum, ſeque eius numine regi & gubernari fatentur hunc ei honorem impenderent; hoc & Chriſtia-
2. Tim. 3. num & naturale officium, iſti Antichriſtiani & *naturalis affectionis expertes* Euangelici proiecerunt: ipſique rationi nefarium bellum indicentes, Euangeliſmum ſuum ſacrificij inanem fabricarunt, quo vno argumento ſe non homines hæreticos, ſed prorſus Atheos & Apoſtatas, imò (ſi ſimpliciter quod verum eſt effari debeamus) non tam homines quàm beſtias humana ſpecie indutas comprobarunt, quando homines ſemper hunc colendi Dei ritum exercuerunt, ſolæ beſtiæ quia ratione carentes diuinitatem non poſſunt concipere, idcirco nec ei debitum honorem nouerunt impendere. Quamuis ipſæ etiam beſtiæ quæ naturam ſequuntur ducem, ideoque & Deum reuerentur quantum naturalis inclinatio exigit (vt Gryllus ille apud Plutarchum cum Vliſſe diſputat) multo magis Deum glorificant quam iſti Athei qui naturæ rationique ad Deum hoc modo venerãdum impellenti obſiſtunt, & hunc naturalem cultum radicitus extractum ex animis ſuis & ſuorum ſectariorum expulerunt.

Plutarch. in Dialogo quod beſtiæ vtantur ratione.

Quare in hoc quoque in quo præcipua religionis vis & medulla poſita eſt, Paganiſmum Euangeliſmo huic præſtare manifeſtè conſtat. Ille enim cum ſacris literis, cum Patriarchis, cum Prophetis, cum Chriſtianis omnium ætatum quoad generalem ſacrificandi rationem concordat. Euangeliſmus autem merus Atheiſmus, & (vt planè dicam) verus Sathaniſmus eſt, nihil cũ ſacris literis aut hominibus

in vllo

in vllo naturæ,legis,vel gratiæ ſtatu commune habens. Quumque in hac impietate nullum Dei populum, nullam orbis nationem, ſiue ciuilem, ſiue barbaram, ducem habeat cuius exemplo ad hunc Atheiſmum fuerit inſtitutus; à quo niſi ab ipſo Sathana Lutheri præceptore hunc Dei contemptum manaſſe credibile eſt? qui ſuam cum Luthero diſputationem eò totam contulit vt fidem de ſacrificio penitus eximeret, & (quod erat conſequens) diſcipulos ſuos ſimpliciter Chriſti Deique expertes redderet. *Athei. Achriſti.*

5 Atque vt anſa anſam trahit, & vna hæreſis alterius ſemper eſt parens, ita hæc ſacrificij è mundo auferendi impietas illam ſibi iunctam habuit barbariem Paganiſmo deteriorem, vt nec pro defunctis preces & ſacrificia fierent. ex quo illa in Euangelicorum mores & profeſſionem perfidia inueterauit, vt hominum animas cum corporibus interire, & homines à brutis pecoribus nihil differre, Euangelicorum infinita millia non minus firmiter credant, quàm reliqua Euangelij noui capita quæ ex Caluini & Lutheri diſciplina imbiberunt. Et Turcis, Iudęis, Paganis, Euangelicos in hoc eſſe impuriores quòd preces & ſacrificia pro defunctis irrideant, quæ Turcæ ipſi à Iudæis & Chriſtianis, Iudæi à lege Moſaica, & Pagani à ratione atque ipſa animæ immortalitate Deique iuſtitia ſcelera hominum poſt hanc vitam inferni pœnis vlciſcente perſuaſi ſemper vſurparunt, hoc non magno negotio confirmabitur. Et de Turcarum fide vt certiores ſimus, ſatis eſt vel ipſius Conſtantinopolis auguſta quædam templa & Xenodochia contueri. Illic enim à Mahumete qui vrbem eam expugnauit, & Solymanno poſtremo, eiuſq. filio Selymo templa quædam valde magnifica extructa ſunt, illiſque adiun- *Turcæ orãt & ſacrificant pro de functis.* 5.

 cta ex-

Theuet Coſmog. vniuerſ. li. 7. ca. 14. & li. 11. ca. 1 & li. 15. ca. 16.

Poſtel. de la religion des Turcs pa. 60.

Munſt. Coſmog. lib. 4. in fine, & Georg. lib. de moribus Turcarum.

ꝺta excipiendis peregrinis hoſpitalia, in quorum vno ſolo gratis & cõmodè ſingulis ferè diebus hoſpitaliter aluntur octingenti aut etiam mille pauperes & peregrini, à quibus ingredientibus illud vnũ requiritur vt petant admitti *ob honorem Dei & ad ſalutem animæ Mahometis*, qui in tales vſus, vt animæ nimirũ ſuæ benefaceret, ædes eas ædificauit. Principes autem viri, Baſſæ, & Sangiacchi, hoc eſt conſiliarij & militiæ præfecti qui ſtipendia larga habẽt, & tamen prædia aut caſtella aut poſſeſſiones quaſcunque non poſſunt coëmere: in illum maximè vſum pecunias inſumunt vt (quod eſt lege Mahometis & Turcici Imperium licitum) ſacellũ quoddam extruant vbi ſepeliantur, & reditus certos cõparent quibus ſacerdotes alanturqui perpetuas pro anima eius qui domum eam conſtruxit preces ad Deum fundant. Neque verò quiſquam vel mendiciſſimus ex Turcico populo decedit, qui non à ſacerdotibus pro anima preces ordinarias facientibus ad ſepulchrum honeſto cum comitatu deducitur, & ad cuius ſalutem, ſacrificia, vota, eleemoſinæ, & ſimilia pietatis opera ab amicis & vicinis nõ peraguntur. Hoc autem Turcas vel à Chriſtianis vel à Iudæis, à quibus legem ferè totam mutuati ſunt traduxiſſe, qui Turcarum originem deſcribunt, ſcriptores annotarunt. Nam Chriſtianos perpetuò ab ipſis Apoſtolorum temporibus orandi & ſacrificandi pro defunctis morem retinuiſſe, perſpicuè iam oſtendimus; eamque fuiſſe & eſſe Iudæorum fidem, percelebrata illa Iudæ Machabæi hiſtoria docet. ſi quid Iudæi veteres ſenſerint inquirim' & hodierna Iudæorum in mortuis ſepeliendis conſuetudo declarat, quid hac tempeſtate credant, ſi quis ab iſtis Iudæis ediſcere voluerit quæ fuerit maiorum ſuorum hac in re fides. Hos autem à maio-

2. Mach. 12.

Veteres Iudæi preces & ſacrificia facie bant pro defunctis.

maioribus ſuis hac in re non diſceſſiſſe valde probabiliter conuincit eorum ad maiores ſuos in alijs opinionibus vniuerſis tam pertinax adhæſio.

Quanquam autem quidam contentioſi illum Machabæorum librum pugnent non eſſe Canonicum ideoque nec aliquid rectè factum concludi quia ab illo commendatur, tamen ſi concedant eum eſſe veracem hiſtoricum quemadmodum de Liuio Philone aut Ioſepho exiſtimant, certè non negabunt, quin Iudæi tum temporis pro mortuis & orauerint & ſacrificauerint, quod mihi hoc in loco ſatis eſt. Neque enim diſputo vtrum Iudæi vel Chriſtiani rectè ſic crediderint nec ne, ſed tantummodo vtrum hoc ſimpliciter & Hiſtoricè fuerit perpetua Chriſtianorum vel Iudæorum fides. Nam deinceps ſi quis adeo excors & ſtupidus ſit vt quum videat primum Iudæos omnium ſæculorum, deinceps omnium item ætatum & regionum Chriſtianos, & tertio loco Paganos quoque tum doctos tum indoctos & ciuiles & barbaros, ex vna parte conſiſtere, & hanc fidem defendere; & poſtea conſideret ſolos iſtos Euangelicos homines planè atheos & impuriſſimos, à communi & in reprobum ſenſum traditos ſenſu derelictos, à ſeſe inuicem infinitis opinionum monſtris diſtractos, à (Rom. 1. 28.) diabolorum principe edoctos & inflatos cōtra opinari, & tamen dubitet ad vtram ſententiam ipſe debeat accedere, eum ego hominem tanquam deploratum & perditum nihil humanæ mentis aut intelligentiæ habentem dimittendum cenſeo.

Quare vt ad propoſitum reuertar, antiquos Iudæos eo quem dixi modo, ſacrificando nimirum & orādo defunctorum ſaluti conſuluiſſe, vt Iudas Machabæus fide dignos teſtis eſt, ſic illud cū Iuda non minus clarè teſtantur Iudæorum hiſtorici. Huius autē tempo-

temporis Iudæi & ſi ſacrificare non poſſunt (quod nuſquam niſi Hieroſolymis in templo Salomonis iuxta legem Moyſis legitimè fit) tamen quòd pro mortuis orent idque crebrò, ex vulgari ſynagogæ conſuetudine,& officio eorum Eccleſiaſtico(vt ita loquar)manifeſtè demonſtratur. Illic enim diſertè precantur *vt anima defuncti N, requieſcat in pace.* Inuocant *patres ſæculi qui dormiunt in Hæbron vt portas horti Eden illi appreiant*, inuocant *angelos pacis vt portas paradiſi voluptatis referent illi.* Imò verò miniſter cum tota Synagoga dum mortuus ſepelitur, ſolenni ritu pronunciat: *Certe tribus rebus fundamenta mundi firmantur, lege (Moyſis) cultu (Dei) & pietate erga mortuos. Benedictus qui præmium rependit vacantibus pietati.* Nihil ergo Iudæi duxerunt maius aut diuinius quàm defunctorum piam curam agere, quando cum *lege Moyſis*, & *Dei* in terris *cultu*, eam tertiam faciunt columnam qua *terrarum orbis ſuſtinetur*. Gentiles verò quàm fuerint in hoc officio aſſidui, eorum plurimę litationes, parentationes, iuſta funebria, ſacra nouendialia, ipſe denique menſis Februarius argumẽto eſt, qui primum huic operi totus eſt dedicatus, vt in eo manibus defunctorum parentaretur. ſiquidem

Symbolū fidei Iudeorum ex R. Moyſe impreſ. Pariſ. an. 1569.

Liui. li. 1. Virg. Æneid. lib. 5. Plutar. in Numa Pomp.

Ouid. Faſtorum. 2

Februa Romani dixere piamina patres.

tumque potiſſimum

Mos erat & tumulis animas placare paternas,
Paruaq; in extructas munera ferre pyras.

Ergo & hæc non leuis eſt Paganorum ſupra Euangelicos excellentia, quòd Pagani in hac erga defunctos pietate cum populo Dei Hæbræo, & Chriſtiano conueniunt; impij verò & prophani Euangelici perinde acſi cum corpore & anima quoque interiret, nec vlla deinceps eſſet vel ſcelerum pœna, vel benefactorum remuneratio, ita poſt corporis ſepultu-

pultorum animæ curam & memoriam omnem à ſe remouent.

6 Et certè præter Paganorum & Euangelicorum diuerſum morem quem dixi, vera cauſa vtroſque impellens vt modo adeò contrario ſeſe circa defunctos gerant, tàm eſt ſingulari obſeruatione digna, vt vel ea ſola probet Paganiſmum Euangeliſmo eſſe infinitis gradibus excellentiorem. Illi enim hoc officio teſtabantur ſe credere iudicio Dei certa certis hominum peccatis ſupplicia fuiſſe conſtituta, quæ tamen pietate viuorum diuina bonitas cóceſſerit alleuiari. Deinde eadem etiam pietate liquidó teſtabantur ſeſe immortalitatem animorum credere, id quod homines ad pręclara fortitudinis & pietatis opera mirabiliter extimulabat. De priore, ita Chriſtianè Socrates *Duplices* (inquit) *ſunt curſus animorum e corpore excedentium. Nam qui ſe humanis vitÿs contaminauerunt, ÿs deuium quoddam iter eſt ſecluſum à Concilio deorum. Qui autem ſe integros caſtoſq; ſeruauerunt, quibus uſq; fuit minima cum corporibus contagio, ſuntq; in corporibus humanis vitam imitati deorum, his ad illos à quibus ſunt profecti facilis patet reditus.* Et Scipio Africanus. *Eorum animi qui ſe corporis voluptatibus dediderunt, earumq; ſe quaſi miniſtros præbuerunt, impulſuq; libidinũ voluptatibus obedientes, deorum & hominum iura violarũt, ÿ corporibus excedentes in hunc cæleſtem locum niſi multis exagitati ſæculis non reuertuntur.* Iuſtitia ſiquidem diuina ſingulis æquas pœnas & præmia rependens, vt homines in ſcelere obfirmatos æternis ſupplicÿs addicit, & è contra optimos mox æternis præmÿs coronat; ita medium illud hominum genus quod in mediocritate quadam officiorũ viuit, iuſtè quoque ſed cum miſericordia caſtigat, vt neque cum primis ad æternos cruciatus damnet, nec cum ſecũdis ſubitò ad æternam fœlicitatem euehat. de quo genere

6.

Duæ cauſæ orandi pro defunctis apud Paganos & Chriſtianos.

Apud Cic. Tuſc. li. 1.

ita Plato in Apolog. Socrat. & in Phædone.

In ſomnio Scipionis.

August. in Enchrid. ad Laurentiũ ca. 110. genere D. Auguſtinus. *Non negandum eſt defunctorum animas pietate ſuorum viuentium releuari quum pro illis ſacrificium offertur, vel eleemoſinæ fiunt. Eſt enim quidam viuendi modus nec tam bonus vt non requirat iſta poſt mortem, nec tam malus vt ei non proſint iſta poſt mortem.* Ex hac fide ducitur argumẽtum illud quo fortiſſimus dux Ioſephus Iudæos milites ſuos à mutuis cædib. dehortatur. Quum enim expugnata per vim à Romano exercitu Iorpata Galilææ ciuitate, præfectus eius Ioſephus cum quibuſdã in ſubterraneum ſpecum confugiſſet, reliquique Iudæi inſtarent vehementer vt à Romanorũ captiuitate ſe vindicarent voluntaria morte quam ſinguli ſingulis inferrent, Ioſephus eos hac perſuaſione ab eo furore conatur auertere, quòd expiandis hominib. ita morientibus nulla ſacrificia, nullas preces lex diuina conſtituiſſet, aũt aliter moriẽtes ſacrificijs legalib. poſſent adiuuari. *Ignoro*(inquit ille) *milites quæ ſit propitiatio animæ hominis qui ſe ipſum interficit. Quis intercedat pro nobis* Ioſephus. Ben. Gorio cap. 9. *ad Deũ ſi ſic peccauerimus, & quiſq; proximũ ſuum interficiat? Quomodo amouebimus opprobrium hoc?* Nulla ſacrificia nobis ita peccantibus Deũ reddent propitiũ & placatum. fruſtrà ſacerdotes inuocabunt *Patriarchas* Supra. fol. 204. generis noſtri ſatores *qui dormiunt in Hebron vt portas horti Eden nobis aperiant.* fruſtrà implorabunt *angelos pacis; vt portas paradiſi voluptatis nobis reſerant*, quas ipſi nobis hac impietate in æternum occludimus. Hæc ergo vna cauſa eſt quare Chriſtiani, Iudæi, Paganique ſemper preces pro defunctis adhibuerunt. Altera verò illa quæ ad immortalitatem animæ Cic. Tuſc. q. 1. refertur, & quæ virtutum omnium tam eſt egregia parens & altrix, à M. Tullio ad hunc modũ religioſè explicatur. *Antiqui philoſophi qui quò proprius aberant ab ortu & diuina progenie, hoc melius fortaſſe quæ erant vere cernebant, docuerunt non ſic exceſſu vitæ deleri homi-*

nem

hominem vt funditus interiret; idque cùm multis alijs rebus, tum e Pontificio iure & cæremonijs ſepulchrorum intelligi licet; quas maximis ingenijs praditi, nec tanta cura coluiſſent, nec violatas tam in expiabili religione ſanxiſſent, niſi hæſiſſet in eorum mentibus mortem non interitum eſſe omnia tollentem, ſed quandam quaſi migrationem & commutationem vitæ quæ claris viris dux in cœlum ſoleret eſſe. Hac eadem ratione & perſuaſione contra mortem ſeſe armat Socrates, & Cratoni amico ſuo præcipit: *In exequijs meis peragendis, ne dicas (Crito) quod ſepelias aut efferas Socratem. Hoc enim non recte dicitur: ſed in hoc delinquis, & mali quippiam in animos hominum inducis. Quare confidere oportet, & dicere quòd corpus meum ſepelias.* Hæc erat veterum philoſophorum de æternitate animorum & altera vita hanc breuem ſequutura opinio: cui fouendæ ſeruiebant cæremoniæ & ſacrificia pro mortuis, de quibus Romani in iure ſuo admodum minutè & diligenter cauebant, adeo vt *quæ hoſtia parentādum eſſet, quot diebus lugendum*, exactè preſcriberent, & deinde cum Athenienſibus certā pœnam decernerent *ſi quis buſtum, aut monumentum, aut columnam violaret, deijceret, frangeret*. Ex Platone autē ſtudiosè inculcabant illa diuina & ſingularia *de immortalitate animorum et reliqua poſt mortem tranquillitate bonorum, & pœnis impiorum*. De Iudæis autē & Chriſtianis quum multo firmiùs animorū immortalitatem crediderint, ideoque maiorem de ijs tanquam vitam hac mortali veriorem agentibus ſolicitudinē habuerint, quia lippis & tonſoribus notiſſimū eſt, nolo in eo probando inanem laborem ſuſcipere.

Plato in Phædone. ſiue de anima.

Cic. de leg. li. 2.

Ibid.

Vbi ſupra & in Apolog. Socratis & alibi.

Quum igitur has veras cauſas teneamus cur & Gētiles, & Turcæ, & Iudęi, & Chriſtiani pro defunctis orauerint; quòd Euangelici è ſuis Sinagogis eū ſanctiſſimū morē eijciant, quænam alia cauſa confingi aut cogitari poteſt, niſi quia planè contraria

perfidia

Lanatherus in hiſt. Sacramēt. Genebrar. in Chronol. in initiol. 4. Vide Prateolum in Elencho Alphabetico in initio.

patientis admodum lectoris aures obtundere. Viri quidam doctiſſimi non modò Catholici, ſed etiam Euangelici annotarunt, in hoc non adeo magno ſeptuaginta circiter annorum ſpatio, ex illis duobus Lutheri & Zuinglij truncis, contrarias ſectas pluſquam ducentas erupiſſe. Neque dubito quin iam nunc in herba ſint permultæ ſectulæ magnis illis viris incognitæ. Sed vt de certo numero nolim fruſtrà contendere, ita numerum eſſe vaſtum & immenſum experientia loquitur, & oculi aureſque omnium teſtantur; ideoque ne in re ſatis euidenti nimis multus ſim, vnius viri indifferentis & Proteſtantibus non iniqui teſtimonio comparationem hanc tranſigam. Sic ille de Euangelij Proteſtantium initio & progreſſu ſcribit *Si Germani in ſuſcepta religione conſtanter acquieuiſſent, multò facilius reliquos in ſuam ſententiam pertraxiſſent. Sed paruo momento huc illuc deſtracti, infinitam opinionum varietatem ſuſceperunt. Neque enim Martini Lutheri tantùm, ſed mox etiam Anabaptiſtarum, Leidam, Zuinglij, Seleſtadij, Oſiandri, VVeſtphali, Dauidis, Stancari, Adamitarum, VValdenſium, Interimiſtarum, & aliorum penè innumerabilium ſectas ſubinde combiberunt.* Quare ſectæ Proteſtantium quam Paganorum & numero ſunt plures, & ea de quibus diſſentiunt ſunt longè grauiora, & peccatū Chriſtianorum quam Paganorum in diſſentiendo eſt infinitè contra Deum magis atrox & blaſphemum. Illi enim pugnabant idque leuiter & ſcholaſticè, de ijs quæ ipſi in rebus diuinis obſcuro rationis ſuæ luminæ peruestigauerant: iſti digladiantur hoſtiliter de ſanctiſſima Trinitate, de Chriſto Deo, de ſpiritu ſancto, de perſona Chriſti & paſſione, de omnibus Chriſtianæ fidei capitibus, de dogmatis (inquam) & capitibus illis quæ Apoſtoli Chriſti diuino Spiritus ſancti lumine cœlitus illuſtrati

Bodinus in Methodo hiſtoriarū, ca. 5.

ſtrati Eccleſiæ Catholicæ tradiderunt,quæ Chriſtianæ omnes per orbem terrarum Eccleſiæ tot ſæculis tanquam ſacroſanctam Dei veritatem tenuerunt,& quæ præſtantiſſimi Martyrum & Epiſcoporum exercitus, & ſcriptis & ſanguinis ſui effuſione contra tyrannos ſemper heroica fortitudine defenderunt.

4 Progrediamur verò ad cõtemplandã ipſam religionis formam & generalem naturam qualem nobis omnia vel Iudæorum, vel Ethnicorum, vel Chriſtianorum,vel etiam Barbarorum hominum monumenta & ſcripta depingunt. Ecqua fuit vnquam natio quæ ſine ſacrificio Deum coluit?Quære ab Hebræis in lege naturæ?Abel,& Noë & Abraham & Patriarchæ reſpondent ſe ſacrificaſſe oues & agnos & fructus terrę quibus ſe Deo honorẽ impẽdere profitebãtur.Quære ab iiſdẽ in lege Moyſis? totos libros ſacrarum literarum tibi commonſtrabunt in quibus varia ſacrificia & multiplices ſacrificiorum ritus à Deo ipſo præſcripti ſingulatim deſcribuntur. Quære à Græcis & Romanis? eorum omnes ciuitates templis atque delubris,ea autem altaribus referta & hoſtijs victimiſque in dies ſingulos cruentata, oſtendunt eos nullam credidiſſe religionem quæ ſacrificijs careret,qui etiam nullam rem aggrediebantur factu difficiliorem, nuſquam conſules Romani cum hoſte pugnabant, nuſquam colonias ducebant, nunquam de arduis negotijs conſultabant, niſi primò ſacrificijs immolatis Deos ſibi propitiaſſent. Quære à philoſophis qui mente & intellectu prima ciuitatum initia formant & communionem hominum ciuilem deſcribunt.Magis neceſſarium putant ſacerdotium & ſacrificium quam leges,quã Magiſtratum,quæ tamẽ ita intrinſecam cuiuſque reipub. naturam attingũt

Margin: 4. — *Geneſis 4. & 7.* — *Leuit. Exod.* — *Supra fol. 181.* — *Omnes nationes ſacrificarunt in honorem Dei.*

permiſiſſe. Longè aliter Iohannes Caluinus qui de his precibus & oblationibus agens, *Non nego (inquit) fuiſſe vetutiſsimam conſuetudinem, & quoniam magna vis eſt conſuetudinis vel potius regnum, ideo eandem Chryſoſtomo, Auguſtino, Epiphanio, & ſimilibus probatam fuiſſe quaſi a maioribus fuiſſet tradita*. & mox. *Traditionem apoſtolicam vocat Dionyſius quem Areopagitam vocant ſed is non eſt adeò antiquus ſcriptor, at Chryſoſtomus Apoſtolis fert acceptum. nempe vt alia permulta quæ tum vulgò recepta eſſent; tamen ignotæ erant originis. Damaſcenum qui legerunt* (iſta affirmãtem & probantem ſimiliter manifeſtis Athanaſij, Baſilij, Nazianzeni, Chryſoſtomi, Gregorij teſtimonijs, & cum illis hæc ſacrificia referentem *ad diuinarum rerum præcones Apoſtolos & ſpiritu ſancto inſpiratos patres aquibus ad Eccleſiam Catholicam traducta, ad hunc vſque diem ab ortu ſolis ad occaſum & Septentrionem & Meridiem ad Dei laudem & defunctorum beneficium fiunt*) *ſi vnciam habent ſani iudicij* (ad Caluini regulas formati) *non multum eius authoritati deferent*. Atqui non iſti modò ſed reliqui etiam vetutiſſimi, Irenæus, Arnobius, Lactantius, præter Athanaſium, Ambroſium & Auguſtinum, Caluino quoque fatente, hanc generalem Eccleſiæ conſuetudinem de ſacrificio probant, & de ſacrificio locos quoſdam propheticos interpretantur, & in lege Euangelica ſacrificium neceſſarium fuiſſe, prophetarum oraculis commonſtrant. Verum reſpondet idem Caluinus, patres eos propheticum ſenſum ſuis Commentarijs corrumpere, ideoque *magis ignoſcendum eſſe eorum inſcitiæ & ſepeliendum dedecus* quàm nitendum authoritate vt ſacrificiũ inde euincamus. Quod vt verum ſit, vt demus (inquam) Caluinum plus in ſcriptis propheticis videre quam S.S. Auguſtinum, Ambroſium, Chryſoſtomum, Epiphanium, Athanaſium, & reliquum illum diuiniſſimum

Caluinus lib. de vera Eccleſ. reformanda ratione.

Damaſcē. in oratio. de fidelibus defunctis.

Christiani ſemper ſacrificarunt pro defunctis.

Caluin. Inſti. lib. 4. ca. 17. para. 15.

niſſimum veterum patrum & Epiſcoporum chorum (quod iudicium in primis decet Geneuenſis ſcholæ diſcipulum) hinc ſaltem illud clariſſimè cóficitur, vniuerſam Chriſtianorum Eccleſiam primitiuam conſenſiſſe de Deo colendo ſacrificijs, eaque iuxta eorum fidem non viuis modò ſed mortuis quoque profuiſſe. Horum enim vtrumque animaduerti à lectore velim, antiquiſſimos Chriſtianos credidiſſe & Deum ſacrificio honorari, eodémque ſacrificio erga defunctos propitiari, & ad hunc duplicem finem illos ſacrificaſſe, tum vt ex ſacrificio ſuus Deo tribueretur honos, tũ vt inde aliquod defunctis accederet ſubſidium & pænarum alleuiatio: quorum ego vtrumque breuitatis cauſa coniungo, & ex iſtis teſtibus Zuinglio & Caluino euinco: quibus duobus Henricum Bullingerum adijciam, vt hoc perfecto ternario teſtium iſtiuſmodi numero conſtet huius rei abſque vlla dubitatione veritas. *Verum eſt* (inquit Bullingerus) *quod papiſtæ aiunt, veteres oraſſe & ſacrificaſſe pro defunctis. Scio quid doctor Eccleſiæ inſignis Auguſtinus, quid eloquentiſſimus Chryſoſtomus, alijque viri vetuſti ac clari hac de re ſcriptum reliquerunt. Sed quæro num hic rectè fecerunt quòd fecerunt? Scis damnatum fuiſſe Aerium quòd huiuſmodi rationes & oblationes improbaret: ſed immerito. Afferunt illi ſecundum Machabæorum librum, ſed is nihil probat cum non ſit Canonicus. Adijciunt eſſe traditonem Apoſtolorum: ſed id quod non videtur credibile, nec illi vnquam in ſcriptis ita præcipiunt quanquam diſſimulare non poſſum Auguſtinum nuncupare traditionem patrum ab Eccleſia receptam. ſermo. 32. de verbis Apoſtoli. Hoc a patribus traditum vniuerſa* (inquit ille) *obſeruat Eccleſia, vt pro orthodoxis ſacrificium corporis & ſanguinis Chriſti offeratur.* Hæc Bullingerus, tam enucleatè vt quin vniuerſa primorum Chriſtianorum Eccleſia Græca & Latina

Bulling. Decade 4. ſerm. 10.

Latina ſacrificium obtulerit, eumque gratiſſimum Deo cultum fuiſſe & cum ſacris etiam literis congruentem crediderit, nemo ſanæ mentis poſſit in quæſtionem vocare. Chriſtiani autem extremi Orientis qui in vltimis Indiæ oris tanto terræ mariſque tractu à Latina Græcaque Eccleſia diſcluſi, ante hæc noſtra tempora neutris nec Græcis nec Latinis innotuerunt, vt item Africani illi qui vltra Lunæ montes ſub Abiſſinorum Imperatore degunt, Chriſti tamen nomen & religionem obſeruant, ij etiamſi alia quædam habuerunt corrupta tamen quoad ſacrificij, & naturam & vim nihil penitus vel a priſca Chriſtianorum, vel ab hodierna Græcorum & Latinorum Eccleſia diſcreparunt. Ita vniuersè apud omnes populos communi rationi præditos illud verum eſſe perſpicimus quod ſuprà ex Pagano Philſophi homini naturaliter inſitum eſſe docuimus, vt ſi Deum crederet, eundem Deum ſacrificio propitiádum eſſe cognoſceret, *& ſi terras vniuerſas peragraueris, inuenire poteris vrbes muris, literis, regibus, domibus opibuſq. carentes, vrbē verò tēpli expertē, quæ bonorū cauſa nō ſacrificet, quæ non ſacris mala auertere nitatur, nemo vnquā vidit,* ante hoc funeſtiſsimū ſæculū quo Euangelici fratres quod hactenus à condito mūdo *nemo vnquam vidit*, id ſua prodigioſa doctrina vulgare iá & familiare effecerūt. Quod enim Hebræos ante legem ſcriptam naturæ lex docuit, quod eiſdē ſub lege lex Moſaica & Deus ipſe præcepit, quod Chriſtiani omnes omnibus & ætatibus & in deſūctiſsimis terrarum orbis partibus à ſuis primis Chriſtianæ fidei magiſtris hauſerunt & tenuerunt, quod Græci Latinique patres ita aſſeruerunt vt contrariam ſententiam tanquam hæreticam anathemate damnarint, quod Græci & Romani ethnici à Philoſophia inſtructi

Domian. Gorz. in hiſt. Æthiop. & Aluar. vide Belfor. Coſ. vniuer. li. 6 ca. 23. pa. 1969.

Oſor. vbi ſup. l. 9.

Oſor. in hiſt. Eman. li. 3.

Plutarch. ſup. fo. 70.

Proteſtantes ſoli omnium natio nū ſub cælo carent ſacrificio.

cognouerunt, quod Tartari & Americani maximè barbari atque immanes omniumque literarum inſcientes ſolo naturæ impetu ſeruarunt, nimirum vt Deum ſacrificiis colerent, & inſignum fidei vel perſuaſionis qua eum dominum & creatorem ſuum, ſeque eius numine regi & gubernati fatentur hunc ei honorem impenderent; hoc & Chriſtianum & naturale officium, iſti Antichriſtiani & *naturalis affectionis expertes* Euangelici proiecerunt: ipſique rationi nefarium bellum indicentes, Euangeliſmum ſuum ſacrificij inanem fabricarunt, quo vno argumento ſe non homines hæreticos, ſed prorſus Atheos & Apoſtatas, imò (ſi ſimpliciter quod verum eſt effari debeamus) non tam homines quàm beſtias humana ſpecie indutas comprobarunt, quando homines ſemper hunc colendi Dei ritum exercuerunt, ſolæ beſtiæ quia ratione carentes diuinitatem non poſſunt concipere, idcirco nec ei debitum honorem nouerunt impendere. Quamuis ipſæ etiam beſtiæ quæ naturam ſequuntur ducem, ideoque & Deum reuerentur quantum naturalis inclinatio exigit (vt Gryllus ille apud Plutarchum cum Vliſſe diſputat) multo magis Deum glorificant quam iſti Athei qui naturæ rationique ad Deum hoc modo venerãdum impellenti obſiſtunt, & hunc naturalem cultum radicitus extractum ex animis ſuis & ſuorum ſectariorum expulerunt. Quare in hoc quoque in quo præcipua religionis vis & medulla poſita eſt, Paganiſmum Euangeliſmo huic præſtare manifeſtè conſtat. Ille enim cum ſacris literis, cum Patriarchis, cum Prophetis, cum Chriſtianis omnium ætatum quoad generalem ſacrificandi rationem concordat. Euangeliſmus autem merus Atheiſmus, & (vt planè dicam) verus Sathaniſmus eſt, nihil cũ ſacris literis aut hominibus in vllo

2. Tim. 3.

Plutarch. in Dialogo quod beſtiæ vtantur ratione.

in vllo naturæ, legis, vel gratiæ ſtatu commune habens. Quumque in hac impietate nullum Dei populum, nullam orbis nationem, ſiue ciuilem, ſiue barbaram, ducem habeat cuius exemplo ad hunc Atheiſmum fuerit inſtitutus; à quo niſi ab ipſo Sathana Lutheri præceptore hunc Dei contemptum manaſſe credibile eſt? qui ſuam cum Luthero diſputationem eò totam contulit vt fidem de ſacrificio penitus eximeret, & (quod erat conſequens) diſcipulos ſuos ſimpliciter Chriſti Deique expertes redderet. *Athei. Achriſti.*

5 Atque vt anſa anſam trahit, & vna hæreſis alterius ſemper eſt parens, ita hæc ſacrificij è mundo auferendi impietas illam ſibi iunctam habuit barbariem Paganiſmo deteriorem, vt nec pro defunctis preces & ſacrificia fierent. ex quo illa in Euangelicorum mores & profeſſionem perfidia inueterauit, vt hominum animas cum corporibus interire, & homines à brutis pecoribus nihil differre, Euangelicorum infinita millia non minus firmiter credant, quàm reliqua Euangelij noui capita quæ ex Caluini & Lutheri diſciplina imbiberunt. Et Turcis, Iudæis, Paganis, Euangelicos in hoc eſſe impuriores quòd preces & ſacrificia pro defunctis irrideant, quæ Turcæ ipſi à Iudæis & Chriſtianis, Iudæi à lege Moſaica, & Pagani à ratione atque ipſa animæ immortalitate Deique iuſtitia ſcelera hominum poſt hanc vitam inferni pœnis vlciſcente perſuaſi ſemper vſurparunt, hoc non magno negotio confirmabitur. Et de Turcarum fide vt certiores ſimus ſatis eſt vel ipſius Conſtantinopolis auguſta quædam templa & Xenodochia contueri. Illic enim à Mahomete qui vrbem eam expugnauit, & Solymanno poſtremo, eiuſq. filio Selymo templa quædam valde magnifica extructa ſunt, illiſque adiuncta ex- 5

Turca orãs & ſacrificans pro defunctu.

Thouet Coſmog. uniuerſ. li. 7. ca. 14. & li. 11. ca. 1 & li. 15. ca. 16.

ꝺa excipiendis peregrinis hoſpitalia, in quorum vno ſolo gratis & cõmodè ſingulis ferè diebus hoſpitaliter aluntur octingenti aut etiam mille pauperes & peregrini, à quibus ingredientibus illud venũ requiritur vt petant admitti *ob honorem Dei & ad ſalutem animæ Mahometis*, qui in tales vſus, vt animæ nimirũ ſuæ benefaceret, ædes eas ædificauit. Principes autem viri, Baſſæ, & Sangiacchi, hoc eſt conſiliarij & militiæ præfecti qui ſtipendia larga habẽt, & tamen prædia aut caſtella aut poſſeſſiones quaſcunque non poſſunt coëmere: in illum maximè vſum pecunias inſumunt vt (quod eſt lege Mahometis & Turcici Imperium licitum) ſacellũ quoddam extruant vbi ſepeliantur, & reditus certos cõparent quibus ſacerdotes alanturqui perpetuas pro anima eius qui domum eam conſtruxit preces ad Deum fundant. Neque verò quiſquam vel mendiciſſimus ex Turcico populo decedit, qui non à ſacerdotibus pro anima preces ordinarias facientibus ad ſepulchrum honeſto cum comitatu deducitur, & ad cuius ſalutem, ſacrificia, vota, eleemoſinæ, & ſimilia pietatis opera ab amicis & vicinis nõ peraguntur. Hoc autem Turcas vel à Chriſtianis vel à Iudæis, à quibus legem ferè totam mutuati ſunt traduxiſſe, qui Turcarum originem deſcribunt, ſcriptores annotarunt. Nam Chriſtianos perpetuò ab ipſis Apoſtolorum temporibus orandi & ſacrificandi pro defunctis morem retinuiſſe, perſpicuè iam oſtendimus; eamque fuiſſe & eſſe Iudæorum fidem, percelebrata illa Iudæ Machabæi hiſtoria docet. ſi quid Iudæi veteres ſenſerint inquirim' & hodierna Iudæorum in mortuis ſepeliendis conſuetudo declarat, quid hac tempeſtate credant, ſi quis ab iſtis Iudæis ediſcere voluerit quæ fuerit maiorum ſuorum hac in re fides. Hos autem à

Poſtel. de la religion des Turcs pa. 60.

Munſt. Coſmog. lib. 4. in fine, & Georg. lib. de moribus Turcarum.

2. Mach. 12.

Veteres Iudæi preces & ſacrificia faciebant pro defunctis.

maio-

maioribus ſuis hac in re non diſceſſiſſe valde probabiliter conuincit eorum ad maiores ſuos in alijs opinionibus vniuerſis tam pertinax adhæſio.

Quanquam autem quidam contentioſi illum Machabæorum librum pugnent non eſſe Canonicum ideoque nec aliquid rectè factum concludi quia ab illo commendatur, tamen ſi concedant eum eſſe veracem hiſtoricum quemadmodum de Liuio Philone aut Ioſepho exiſtimant, certè non negabunt, quin Iudæi tum temporis pro mortuis & orauerint & ſacrificauerint, quod mihi hoc in loco ſatis eſt. Neque enim diſputo vtrum Iudæi vel Chriſtiani rectè ſic crediderint nec ne, ſed tantummodo vtrum hoc ſimpliciter & Hiſtoricè fuerit perpetua Chriſtianorum vel Iudæorum fides. Nam deinceps ſi quis adeo excors & ſtupidus ſit vt quum videat primum Iudæos omnium ſæculorum, deinceps omnium item ætatum & regionum Chriſtianos, & tertio loco Paganos quoque tum doctos tum indoctos & ciuiles & barbaros, ex vna parte conſiſtere, & hanc fidem defendere; & poſtea conſideret ſolos iſtos Euangelicos homines planè atheos & impuriſſimos, à communi & in reprobum ſenſum traditos ſenſu derelictos, à ſeſe inuicem infinitis opinionum monſtris diſtractos, à diabolorum principe edoctos & inflatos cótra opinari, & tamen dubitet ad vtram ſententiam ipſe debeat accedere, eum ego hominem tanquam deploratum & perditum nihil humanæ mentis aut intelligentiæ habentem dimittendum cenſeo. Rom. 1. 21.

Quare vt ad propoſitum reuertar, antiquos Iudæos eo quem dixi modo, ſacrificando nimirum & orádo defunctorum ſaluti conſuluiſſe, vt Iudas Machabæus fide dignos teſtis eſt, ſic illud cũ Iuda non minus clarè teſtantur Iudæorum hiſtorici. Huius autẽ

tempo-

temporis Iudæi & ſi ſacrificare non poſſunt (quod nuſquam niſi Hieroſolymis in templo Salomonis iuxta legem Moyſis legitimè fit) tamen quòd pro mortuis orent idque crebrò, ex vulgari ſynagogæ conſuetudine, & officio eorum Eccleſiaſtico (vt ita loquar) manifeſtè demonſtratur. Illic enim diſertè precantur *vt anima defuncti N, requieſcat in pace.* Inuocant *patres ſæculi qui dormiunt in Hæbron vt portas horti Eden illi appreiant*, inuocant *angelos pacis vt portas paradiſi voluptatis referent illi*. Imò verò miniſter cum tota Synagoga dum mortuus ſepelitur, ſolenni ritu pronunciat: *Certe tribus rebus fundamenta mundi firmantur, lege (Moyſis) cultu (Dei) & pietate erga mortuos. Benedictus qui præmium rependit vacantibus pietati.* Nihil ergo Iudæi duxerunt maius aut diuinius quàm defunctorum piam curam agere, quando cum *lege Moyſis*, & *Dei* in terris *cultu*, eam tertiam faciunt columnam qua *terrarum orbis ſuſtinetur*. Gentiles verò quàm fuerint in hoc officio aſſidui, eorum plurimę litationes, parentationes, iuſta funebria, ſacra nouendialia, ipſe denique menſis Februarius argumento eſt, qui primum huic operi totus eſt dedicatus, vt in eo manibus defunctorum parentaretur. ſiquidem

Symbolū fidei Iudeorum ex R. Moyſe impreſ. Pariſ. an. 1569.

Liui. li. 1. Virg. Æneid. lib. 5. Plutar. in Numa Pomp.

Ouid. Faſtorum. 2

Februa Romani dixere piamina patres.

tumque potiſſimum

Mos erat & tumulis animas placare paternas,

Paruaq; in extructas munera ferre pyras.

Ergo & hæc non leuis eſt Paganorum ſupra Euangelicos excellentia, quòd Pagani in hac erga defunctos pietate cum populo Dei Hæbræo, & Chriſtiano conueniunt; impij verò & prophani Euangelici perinde ac ſi cum corpore & anima quoque interiret, nec vlla deinceps eſſet vel ſcelerum pœna, vel benefactorum remuneratio, ita poſt corporis ſepultu-

poſturam animæ curam & memoriam omnem à ſe remouent.

6 Et certè præter Paganorum & Euangelicorum diuerſum morem quem dixi, vera cauſa vtroſque impellens vt modo adeò contrario ſeſe circa defunctos gerant, tam eſt ſingulari obſeruatione digna, vt vel ea ſola probet Paganiſmum Euangeliſmo eſſe infinitis gradibus excellent[illegible]. Illi enim hoc officio teſtabantur ſe credere iudicio Dei certa certis hominum peccatis ſupplicia fuiſſe conſtituta, quæ tamen pietate viuorum diuina bonitas cōceſſerit alleuiari. Deinde eadem etiam pietate liquidó teſtabantur ſeſe immortalitatem animorum credere, id quod homines ad pręclara fortitudinis & pietatis opera mirabiliter extimulabat. De priore, ita Chriſtianè Socrates *Duplices* (inquit) *ſunt curſus animorum è corpore excedentium. Nam qui ſe humanis vitijs contaminauerunt, ijs deuium quoddam iter eſt ſecluſum à Concilio deorum. Qui autem ſe integros caſtoſq; ſeruauerunt, quibuſq; fuit minima cum corporibus contagio, ſuntq́; in corporibus humanis vitam imitati deorum, his ad illos à quibus ſunt profecti facilis patet reditus.* Et Scipio Africanus. *Eorum animi qui ſe corporis voluptatibus dediderunt, earumq́; ſe quaſi miniſtros præbuerunt, impulſuq́; libidinū voluptatibus obedientes, deorum & hominum iura violarūt, ij corporibus excedentes in hunc cæleſtem locum niſi multis exagitati ſæculis non reuertuntur.* Iuſtitia ſiquidem diuina ſingulis æquas pœnas & præmia rependens, vt homines in ſcelere obfirmatos æternis ſupplicijs addicit, & è contra optimos mox æternis præmijs coronat; ita medium illud hominum genus quod in mediocritate quadam officiorū viuit, iuſtè quóque ſed cum miſericordia caſtigat, vt neque cum primis ad æternos cruciatus damnet, nec cum ſecūdis ſubitò ad æternam fœlicitatem euehat. de quo genere

Duæ cauſa orandi pro defunctis apud Paganos & Chriſtianos.

Apud Cic. Tuſc. li. 1.

ita Plato in Apolog. Socrat. & in Phædone.

In ſomnio Scipionis.

hominem vt funditus interiret; idque cùm multis alijs rebus, tam è Pontificio iure & cæremonijs ſepulchrorum intelligi licet; quas maximis ingenijs præditi, nec tanta curæ coluiſſent, nec violatas tam inexpiabili religione ſanxiſſent, niſi hæſiſſet in eorum mentibus mortem non interitum eſſe omnia tollentem, ſed quandam quaſi migrationem & commutationem vitæ quæ claris viris dux in cœlum ſoleret eſſe. Hac eadem ratione & perſuaſione contra mortem ſeſe armat Socrates, & Cratoni amico ſuo præcipit: *In exequijs meis peragendis, ne dicas (Crito) quòd ſepelias aut efferas Socratem. Hoc enim non rectè dicitur: ſed in hoc delinquis, & mali quippiam in animos hominum inducis. Quare confidere oportet, & dicere quòd corpus meum ſepelias.* Hæc erat veterum philoſophorum de æternitate animorum & altera vita hanc breuem ſequutura opinio: cui fouendæ ſeruiebant cæremoniæ & ſacrificia pro mortuis, de quibus Romani in iure ſuo admodum minutè & diligenter cauebant, adeo vt *quæ hoſtia parentãdum eſſet, quot diebus lugendum*, exactè præſcriberent, & deinde cum Athenienſibus certã pœnam decernerent. *ſi quis buſtum, aut monumentum, aut columnam violaret, deijceret, frangeret.* Ex Platone autẽ ſtudioſè inculcabant illa diuina & ſingularia *de immortalitate animorum et reliqua poſt mortem tranquillitate bonorum, & pœnis impiorum.* De Iudæis autẽ & Chriſtianis quin multo firmius animorũ immortalitatem crediderint, ideoque maiorem de ijs tanquam vitam hac mortali veriorem agentibus ſolicitudinẽ habuerint, quia lippis & tonſoribus notiſſimũ eſt, nolo in eo probando inanem laborem ſuſcipere.

Plato in Phædone. ſiue de anima.

Cic. de leg. li. 2.

Ibid.

Vbi ſupra & in Apolog. Socratis & alibi.

Quum igitur has veras cauſas teneamus cur & Gẽtiles, & Turcæ, & Iudæi, & Chriſtiani pro defunctis orauerint; quòd Euangelici è ſuis Sinagogis eũ ſanctiſſimũ morẽ eijciant, quænam alia cauſa confingi aut cogitari poteſt, niſi quia planè contraria

perfidia

perfidia ſunt imbuti, & nihil de diuinis poſt hanc vitam iudicijs, nihil de pœnis hominum flagitia excepturis credant, ſed animas cum corporibus brutorum inſtar extingui exiſtimant? Vbi enim tam diſparatos effectus perſpicimus, quid ni cõtrarias eſſe cauſas iudicemus? *Ex eodem foramine* (inquit Apoſtolus) *aqua ſalſa & dulcis* quemadmodum poteſt manare? Si Euangelici cum Chriſtianis & Gentilibus animos æternum viuere, & pro bonorum malorũque operum diſcrimine pœnis præmijſque afficiẽdos putarent; in hac naturali & theologica pro mortuis cura quî poterant ſeſe tam longè à reliquorum omnium mortalium fide & communione disiungere? Sed non opus eſt ſuſpicionibus & coniecturis eorum perfidiam expiſcari quam ipſi euidentiſſimè orbi Chriſtiano patefaciunt. Qui enim hanc barbaram & immanem opinionem inuexerunt, eo potiſſimum argumento eandem defenderunt, quia (iuxta eorũ Theologiam) homines morituros nulla pro ſceleribus excipit pœna nullum pro benefactis manet præmiũ, ſed animæ Endymionis ſomno cum corporibus conſepultæ, ſaltem ad extremum vſque diem nullis fruũtur gaudijs, nullis à Deo puniuntur cruciatibus: & ob hanc cauſam inane & ſuperſtitioſum eſt pro illis orare, ad quos non magis quam ad ſtipites aut beſtias vlla ex precibus noſtris redit vtilitas. Et Lutherum hac fide ſuos imbuiſſe Germanos optimus teſtis eſt eius encomiaſtes Iohãnes Sleidanus qui de purgatorio, precibus & ſacrificijs agens, dicit ante Lutherum iſta ſummam habuiſſe authoritatem, *ſed poſtquam innotuit & aliquit roboris aſſumpſit Lutheri doctrina, paulatim euanuerunt.* Quemadmodum quæſo, & quibus arietibus ea diſiecit Lutherus quæ à condito mundo omnes nationes tam ſolidè vt diuinis teſtimonijs

Iacob. 3.

Negare preces pro defunctis eſt via recta ad negãdã immortalitatẽ animæ

Sleid. li. 9.

Ibid.

nijs & ipſo naturæ lumine ſtabilita credidere? *Docet enim Lutherus e ſacris literis* (ſi Sleidano fidem habemus) *mortuorum animas quieſcere, & iudicij diem ſupremũ expectare*, ideoque inaniter collocari laborem omnem qui ad eos iuuandos inſumitur. Illud certè quidẽ veriſſimum eſt, Lutherũ in cõmentarijs ſuis omnes conſectari verborum & ſyllabarum argutias quibus poſt mortem animas cum corporibus dormire & ſepeliri probet, atq. ita cũ corpore, omni vt gaudio, ſic pœna etiã carere. Exempli gratia, ſic illi in Eccleſiaſt. *Ex hoc* (inquit) *loco patet mortuos ſic dormire vt prorſus nihil ſciant, & eſt fortiſſimus locus pro mortuis nihil intelligentib. rerum noſtrarum, contra Sanctorũ inuocationem et purgatorij fictionẽ*, Rurſus in eodẽ capite. *Hic alius locus eſt quòd mortui nihil ſentiant. Nulla eſt* (inquit) *in inferno cogitatio, ars, cognitio, ſcientia. Senſit ergo Salomõ mortuos omnino dormire & nihil prorſus ſentire.* Vbi vt prætermittam manifeſtam vim ſcripturę & ſenſui & verbis illatam, maximè ſi *inferni* vox ſepulchrũ ſignificet, vt in eadẽ prorſus ſententia Lutherus docet, illud ſolũ animaduertat Chriſtianus lector quàm curioſè & acriter nefarius impoſtor omnes captat vmbras vt ſuam illam peſtiferam de animarum dormitione hæreſim perſuadeat. Atque in hunc ſcopũ (ne plurimis locis coacerũandis prolixior ſim) perditiſſimus ille quæcunq. poteſt obſcura ſcripturarũ membra & inciſa interpretatur, ſemperque illud inculcat, *Ego ſequor ſcripturam, quæ dicit mortuos dormire. Ego puto eos ſic in effabili & miro ſomno conſopitos, vt minus ſentiant aut videant quàm hi qui aliâs dormiunt. Animæ mortuorum ingrediuntur nec in purgatorium nec in infernum &c. Deus facit nos ſimiles beſtijs, dormiendo, vigilando, comedendo. Anima enim humana dormit omnibus ſenſibus ſepultis &c. ita nec mortuorum locus cruciatus vllos habet.* Quis autem fructus

Luther. docuit mortẽ non minus animæ quã corporis, ſaltem vſque ad iudicij extreme diem.

Luther. to. 5 in. Eccleſiaſt. ca. 9. v. 5.

Ibi. v. 10.

Luth. to. 4 in Ionã. c. 2

Idem to. 6. in Gen. ca. 25. fo. 358

Ibid. c. 49 v. 33.

ex hac doctrina per vniuerſam Germaniam peruaſerit, quàm impudenter homines in omnem ſe luxuriam & libidinem effundant quàm effrenatè publicas vias obſideant & quorūcumque bona deprædentur, vt fœdiſſimis peccatis nullum ſtatuant finem nec modum, hac diabolica confidentia ſubnixi quia poſt hanc vitam alia nulla eſt attendenda, nullum Dei iudicium, nulla in cœlo præmia, nulla in inferno cruciamenta, ſed morte corporis omnia determinentur anima ſimul cum corpore in ſepulchrum incluſa; hoc partim ſuprà attigimus, partim deinceps oſtendetur. Interim ex Brentio (quo quem quærimus teſtem fide digniorem?) promptum eſt colligere hanc eſſe valde generalem Proteſtantium fidem & ſententiam. *Etſi*, inquit Brentius, *Nulla ſit inter nos publica profeſſio quòd anima ſimul cum corpore intereat, & quod non ſit mortuorum reſurrectio, tamen impuriſſima & prophaniſſima illa vita quam maxima pars hominum ſectatur, perſpicue indicat quòd non ſentiant eſſe vitam poſt hanc. Nonnullis etiam tales voces tam ebrijs inter pocula, quàm ſobrijs in familiaribus colloquijs excidunt.* Hæc Brentius. qui quod de *impuriſſima & prophaniſſima* fratrum ſuorum vita, idque in ipſo Euangelij flore conqueritur, tam eſt euidens vt innumeris Muſculi, Lutheri, Buceri, & Caluini teſtimonijs comprobare poſſet. Lutheri certè de ſuis ſectarijs euidens & perpetua recordatione digniſſimum eſt iuducium, *eos futuræ vitæ rationem nullā habere.* qui item *ſicut credunt ita viuunt. viuunt & credunt ſicut ſues, & ſicut ſues moriuntur.* Quòd verò Brētius ait nullam eſſe publicam inter eos profeſſionem de anima intereunte cum corpore, & negata mortuorum reſurrectione, etſi mirandum non eſt (neque enim tenera Euangelij arbor niſi planè prodigioſæ eſſet fæcunditatis in ſua infantia tales fru-

Brentius in Luc. ca. 20. ho. 35. Immortalitas animæ negata à Proteſtātibus.

Vide ſupra fo. 191.

ctus

ctus ædere potuiſſet, & hæreticis omnibus inſitum eſt multis inuolucris virus ſuum obtegere, nec niſi ex inſidijs & occultiſſimè quò plures interimat, & pernicioſius ſerpat illud diſpergere) tamen ad hunc Sadducæorum fructum fundendum adeo præcox erat hic Euangeliſmus, vt in ipſis penè cunabulis ſuis pepererit copioſiſſimam ſobolem huic deteſtabili impietati ſeminandæ ſedulò incumbentem. Diſtinguit autem Caluinus hoc genus Euangelicorum in duas ſectas, ſed eas adeò latè patentes, vt ſub earum altera, longè maxima Proteſtantium in Europa pars comprehendatur. Sic enim ille. *Hominis animam alij á morte ad iudicij vſque diem quo à ſomno ſuo expergeſiat, ſine memoria, ſine intelligentia, ſine ſenſu dormire putant. Alij nihil minus quam ſubſtantiam eſſe volunt, ſed vim duntaxat vitæ quæ ex ſpiritu arteriæ aut pulmonum agitatione ducitur, & ideo cum corpore interire & euaneſcere fingunt, donec totus homo ſuſcitetur.* Vtroſque autem ad hanc opinionem quàm latiſſimè diſſeminandam ſummo ſtudio elaboraſſe, eam ob cauſam *vt cum Luthero pontificiam de purgatorio & Sanctorum inuocatione doctrinam a fundamentis conuellerent*, idem Caluinus eodem in loco teſtatur: qui etiam rectè monet hos etiamſi verborum forma multū videātur diſcrepare, tamen & priores qui animam viuere verbo quidem largiuntur, omni aūt ſenſu & intelligētia priuant, rē nō minus quam poſteriores eandē interficere & extinguere, quū ſenſum & intelligentiā eripiunt in qua poſita eſt animæ vis tota & energía. Hæc enim ſi ſuſtuleris anima nō magis eo nomine vocanda eſt, quā corpus organicū illud quod mortuū eſt & in cineres diſſolutū: vel quā pictus homo hominis naturā, aut homo cæcus ſurduſq. oculorū & auriū ſenſus ſibi pōt vindicare. quēadmodū aūt prior ſentētia Lutheri & Lutheranorū, in Ger-

Duo genera Euangelicorū qui negant animam eſſe immortalē.

Caluin. de Pſychopānichia. pa. 2.

mania quæ Lutheri Euangelio addicta eſt latè regnat & dominatur, ita alteram illâ quæ non per circuitiones, ſed pingui & rudi Minerua animam non minus quam corpus mortalem eſſe docet, in *Gallia, in Flandria, in Hollandia, in Brabantia cæteriſq́; Germaniæ inferioris regionibus tam longè latéq; ſparſam* Caluinus aſſerit, *vt horribile ſit auditu quam illic infecta ſint omnia.* Quanquam autem Caluinus aliquid laboris inſumat vt eorum errorem refutet, & ſcripturæ locos à genuino ſenſu ad infandam hæreſim colorandam ab eis detortos oſtendat, tamen quum leuiter & extremo quaſi digito extruere illud conetur quod totis lacertorum & laterum viribus euertere molitur, omnem cum illis Saducæis Eccleſiæ politiam ordinemq. & certam ſcripturas interpretãdi normã auferendo, Deum peccatorum authorẽ conſtituendo, homini liberũ arbitrium detrahẽdo, bonorũ operũ vim, meritũ præmiumq. pernegando, & (quod neceſſario conſequens eſt) futurũ iudiciũ, celeſtemq. beatitudinẽ, æternamq. apud inferos damnationem penitus à ſuorum mentibus ſummouendo; certum eſt longè plura Euangelicorum millia hac generali doctrina tanquam pleno fluminis impetu ad Sadducæiſmum ferri, quam ſingulos fratres illo particulari libello quaſi aduerſo flumine ad ſanitatem reduci. Quod enim in Gallia, in Germania, in Flandria, totoque Belgio tanquam ipſa Euangeliſmi huius medulla & nucleus tam operosè ſatum eſt, id ipſum in vicina quoque Anglia ita ſuccreuit & maturuit, vt illic in *plurimis locis eorum ſtudiosè terantur libri*, perſonent conciones, multiplicentur diaconi & ſeniores, celebrentur cœnæ & congregationes, prædicetur ſymbolum, quorum ſymboli hic vnus iſque primarius eſt articulus *Chriſtianum hominem à beſtia nihil penitus differre, neque ab eo redden-*

Caluin. inſtruct. aduer. Libertinos ca. 4.

Vniuerſa Protestantiũ doctrina tẽdit ad Sadducæiſmum.

Vide ſeq. cap.

Deſcriptio familiæ amoris Londini anno 1578.

Art. 21.

dam

dam eſſe vnquam operum ſuorum rationem, ſed inſtar bruti animalis moriturum, nec vnquam vel corpore vel anima reſurrecturum. Quod enim illi ſuperiores a Caluino deſcripti animam mori cum corpore volunt, ſed tamen in fine ſæculi cum corpore reſuſcitari vt iudicio ſiſtatur; illa rancida iam & vulgatiſſima Euãgelicorum omnium hypocryſis eſt, vt nimirum quum aliquam hæreſim ſuadere velint, ei ornandæ particulam aliquam Catholicę fidei tanquam paululum melis venenatæ potioni quò ſecurius ebibatur admiſceant; qui ſi de hæreſi ſtabilienda quod volunt obtinuerint, adiunctam fidei Catholicę appendicem nullo negotio mox auellunt & abijciunt; quod in iſtis maximè verum eſſe experientia liquidò confirmat. Vt enim plurimi animam mortalem eſſe ſumma contentione vrgent, & ea fide innumeros Euangelicorum greges inficiunt, vnà tamen ad tempus breue addunt, eandem animam cum corpore olim reſuſcitandã vt extremo iudicio ſiſtatur: ita plurimi rurſus totam eam Catholicorum de reſurrectione fidem ridiculam & Papiſticam eſſe concionantur, nec quicquam tale vnquam expectandum: figuriſq. & metaphoris ſolito Proteſtantium more ludentes, illas ipſas ſuorum cateruas ad explodendam penitus reſurrectionis fidem promouent, id quod ingenuè fatetur Petrus Martyr. *Hodie* (inquit) *emerſerunt Libertini* (& præter Libertinos ſectæ complures) *qui corporis reſurrectionem derident, & ſcripturas conantur eludere quaſi loquantur de reſurrectione animorum, qui quum mortui eſſent peccato, per Chriſtum & fidem in eum, vitæ reſtituuntur. Neque dici poteſt quam facilè inhæreant hi ſermones in auribus infirmiorum fratrum. & tamen reſurrectionis articulo ſublato cuncta noſtræ fidei myſteria funditus euertuntur.* Quum itaque tota Euangeliſmi huius indoles & impetus huc

Petrus Martyr in 1. Cor, cap. 15.

huc propendeat, quum generalia Proteſtantium axiomata ſingulis liberam ſcripturas interpretandi facultatem, ſingulis promiſcuè ſpiritus afflatum, ſingulis ſupremum de rebus controuerſis iudicium tribuentia eòdem inclinent, quum totæ nationes, & *miniſtrorum, ſcriptorumque examina* (vt Caluinus ait) eòdem ferantur, quum principes Euangeliſtæ ad eum ſcopum ſuas ſcripturæ interpretationes dirigant, quum ex communibus Euangelicorum placitis de animarum dormitione, de nullo purgatorio, nullo bonis operibus præmio, nullo peccatis ſupplicio inferendo, certa & ineuitabili neceſſitate conſequatur animam eſſe mortalem: Caluinus ſi non (vt veriſimile eſt) fallacem præuaricatorem, ſed ſerium hoſtem iſtis fratribus ſe opponeret non magis tamen ad cohibendum ab Euangelicis eccleſijs hunc ingruẽtem Sadducæiſmum valeret, quàm vnus aliquis Germanus haſta gladioque armatus idoneus eſt repellendo Turcarum Imperatori à Germanis primoribus euocato, & cum quadringentis equitum peditumque millibus in Germaniam irrumpenti. Quare ſi cætera antegreſſa ſilentio prætereantur, hoc autem poſtremum ſolum de animarum mortalitate & reliquis monſtris opinionũ atque potentis ad illud neceſſariò adhærentibus in contentionem veniat vel hôc vnicum vſque eò Paganos Turcaſque ad cælum efferet, Euãgelicos autem ad ipſos inferos deprimet, vt illi viri boni & Chriſtiani non abſurdè poſſint appellari, iſti verè ex hominum communione ejecti ad ipſum diabolorum gregem merito videantur amandandi.

Caluin, Inſtruct. contra Libertinos ca. 4.

Sleid. lib. 17. 18.

7 7 Nullum reperirem orationis exitum, & nimia longitudine lectori eſſem permoleſtus, ſi quo cœpi ordine eodẽ ad extremũ vſque progrederer, & ſigillatim deſtinctéque ſingulas Euangeliſmi hæreſes ſingulis Paganiſmi opinionibus componerem, Va-

ſtum enim blaſphemiarũ pelagus eſt, & quo lõgius in eo quis fuerit prouectus, eo maioré Atheiſmi altitudiné & abyſſum deprehédet: eo magis à terra, hoc eſt à certa aliqua & conſtanti religionis forma abducetur. Neque verò erubeſcunt iſti intra pauciſſimos annos vt in Tranſſyluania, in Hũgaria, in Germania ſuperiore, in inferiore in Saxonia, in Palatinatu Rheni, &c. ab vno Euãgelio ad aliud, à Lutheraniſmo ad Zuinglianiſmũ, & ab hoc ad Anabaptiſmũ, & deinceps ad Arianiſmũ & Sabellianiſmũ deſilire, quum Pagani multis annorum centenarijs in vna religione à maiorib. tradita perſiſterent. & rariſſimũ quidem erat in vlla Paganorũ repub. vt Romana, Græca, Macedonica, exiſtere quẽquã adeo ſuperbũ, vt religiones repub. tota cõprobante à maiorib. ſuſceptas impugnaret, hac ſola ratione Paganos illos refrænãte, *quoniã Antiquitas proximè accedebat ad Deós, idcirco maiorũ religionẽ ſeruando quaſi a Diis traditã religionẽ ſe tueri putabant.* At Euangelici quib. perſuaſiſſimum eſſe debebat primitiuam Eccleſiã quia Chriſto & Apoſtolis proximã ſanctiſſima veriſſimaque fide fuiſſe præditam, Luciferiana ſuperbia eam aſpernantur, & ſinguli hæretici (Caluinus cum ſuis potiſſimũ) in quibus primitiua Eccleſia ab eorum placitis diſcedit, in ijs primitiuam Eccleſiá totam ignorantiæ & ſtupiditatis damnare non verentur. Si quis eos premat authoritate non vnius ſed omnium ſimpliciter Eccleſiæ primitiuæ patrum, vt probet purgatorium & preces pro defunctis; *Scimus* (inquiunt) *fuiſſe vetuſtiſſimã Eccleſiæ cõſuetudinem cãque patres Apoſtolis tradentibus aſcribere, ſed quærimus num in eo recte fecerunt.* Aërium contra ſentientem *hæreticum iudicarunt, ſed immerito.* Si dicas, ijdem approbarunt ſacrificium, & prophetarum oraculis tãquam Chriſtianæ fidei articulum aſtruxerunt. Ita quidem

Euangelicĩ ſæc le mutant religionem ſuam.

Cic. de legi li. 2.

Proteſtantes impudẽter cõtemnũt patres omnes primitiua Eccleſia.

eſt aiunt, ſed tamen in *ea magis ignoſcendum eſt eorum*

Ibid.

inſcitiæ & ſepeliendum dedecus, quàm prædicanda authoritas, aut ea confidendum. Si ad pœnitentiã pro peccatis agendam & dignos ſatisfactionis fructus ædẽdos eiuſdem Eccleſiæ exemplo & doctrina aliquem voluptarium ex hoc grege diſcipulũ adhortaris: reſpondet (vt à magiſtro ſuo inſtituitur) *Parum me mouent quæ in veterum ſcriptis de ſatisfactione paſſim occurrunt. Video quidem eorum nonnullos (dicam ſimpliciter) omnes ferè quorum libri extant, aut hac in parte lapſos eſſe, aut nimiũ aſperè & dure loquutos. Neque vero excuſari vllo modo poteſt immodica veterũ auſteritas.*

Cal. Inſt. li. 3. c. 4. parag. 38. Ibi. li. 4. c. 12. parag. 8.

Si Quadrageſimæ ſaltẽ paucis ſeptimanis acriori ieiunio corporis laſciuiam reprimendam eſſe; ſi ſacerdotibus à coniugio abſtinendum quo plenius Dei cultui precipibuſq. incũbant diſputas, tota primitiua Eccleſia vtrique horũ ſuffragante; *fatemur* (inquiunt) *tunc inualuiſſe ſuperſtitioſam Quadrageſimæ obſeruationem, quia & vulgus eximium aliquod ſe præſtare Deo exiſtimabat, & paſtores eam commedabant pro ſancta Dei imitatione.* Sed fuit mera κακοζηλια *& ſuperſtitionis plena*. Illud vero alterum, *de coniugio ſacerdotibus interdicto, factum eſt mera tyrannide, & fannatici homines erant* illi Concilij Nicæni patres qui cælibatum ſacerdotibus imponere volebant.

Ibid. li. 4. ca. 12. 21.

Ibid. 23.

Idem in li. de vera Eccleſ. reformandæ ratione.

His maiorum ſuorum exemplis edocti puriores Euangelici qui magis ad viuum Euangelij veritatem reſecant, & Chriſtum nõ Deũ, imò nihilo vulgaribus prophetis præſtantiorem docent, quum primitiuæ Eccleſiæ teſtimonijs vrgentur, *ab illis ad ſcripturas prouocãt, & patres oẽs ſine exceptione rejciunt, Irenæũ, Iuſtinũ, Ignatiũ, et reliquos vetuſtiſſimos ſcriptores falſiloquos & Antichriſtos vocant: & tum Athanaſius tum reliqui illi Nicenæ ſynodi patres fuerunt cæci ſophiſtæ, Miniſtri beſtiæ, mancipia Antichriſti, eiuſq; præſtigijs faſcinati.* Ecquis vero vnquam fuit inter Iudæos, aut

Ioſias Sim. li. 1. de ater. Dei filio li. 1. cap. 2. Cal. in defenſ. orthodoxæ fidei cõtra Seruetum pa. 181.

aut Turcas, aut Paganos, qui præcipuos & illuſtriſſimos reipub. aut religionis ſuæ patres tam immēſa ſuperbia contemneret, tam cōtumelioſè laceraret? 8. Quid quum Lutherus, Caluinus, Velenus, Molinæus, Balæus, & alij contra omnem antiquitatem, contra omnes hiſtorias aſſeuerant Petrum nūquam fuiſſe Romæ; ecquis aliquando inter Paganos fuit adeò proiecta ad impudentiſſimè mentiendum audacia? Quum ſemper hactenus iactauerint ſe ad expreſſam primitiuæ Eccleſiæ formam ſuas congregationes reformare, ij qui ex diametro Eccleſiæ primitiuæ ſunt oppoſitj, & aduerſis quaſi frontibus in primitiuæ Eccleſiæ patres atque Epiſcopos incurrunt; ecqua vnquam Paganorum ſecta cum iſtis potuit quoad altiſſimè impreſſum mētiendi habitum contendere? Quum Theodorus Beza negat inter *Lutheranos* & *Caluiniſtas* quos ille Euangelicos Auguſtanæ & Gallicanæ Confeſſionis nominat *aliquas eſſe diſſenſiones*: quum Apologia Anglicana *hos eſſe fratres, nec eos de aliqua re grauι* diſſidere aſſerit, ſed (vt inquit ille quem initio memorauimus Gallicanus ſcriptor) de *leuibus cæremonijs extra verbum Dei ab Eccleſia inuentis*, an ipſa impudentia poterat duriori fronte de rebus vulgo notiſſimis mentiri? Nonne ipſa nomina Lutheranum, Caluinianum & Zuinglianum, nonne Lutheri & Zuinglij horrendæ bacchationes quas modo perſtrinximus, conuincunt iſtos homines omnem perdidiſſe frontem, pudorem & honeſtatem? Cæterùm qui hoc tempore in Gallia pro Caluiniſmo ſcribunt, in hoc mentiendi genere excellunt, boniquè filij & diſcipuli ipſos magiſtros patreſque ſuos exuperant. Neque verò horum quiſquam ferè eſt qui non ipſa libri ſui inſcriptione apertiſſimè mendacem agat apoſtatam, & fidem quam intrinſecus

Proteſtantes incredibiliter & impudentiſsime mendaces.

Beza in epiſtola theolog. epiſt. 1.

Apolog. Anglican.

Apolog. catholique.

Lettre d'vn gentil homme Catholique &c. Apologie Catholique &c. Moyens d'abus par vn Catholique apoſtolique Romain, &c. anno 1586.

tenet, externè neget claréque repudiet. Vnus manifeſtè *hereticus* ſeſe vocat *Catholicum*: alter non minus apertè *Caluiniſta*, libellum ſuum inſcribit *Apologiam Catholicam*, & ſubinde ſeſe Catholicũ non Euangelicum eſſe iterum atque iterum inculcat. Tertius cuius ſcriptio nihil eſt aliud quàm virulenta inuectiua contra Pontificem Romanum & Concilium Tridentinum, non modò *Catholicum* ſeſe nũcupat, ſed ad euidentiorem ſui notationem adijcit *Apoſtolicum* & *Romanum*; & alij hoc modo Caluiniſtæ non aliter quam publicæ meretrices hijs nominibus tãquam fucis & pigmentis deformitatẽ ſuam tegere collaborant. Et nonne hoc eſt expreſsè negare Caluinianum Euangelium cuius ſe defenſores totis deinceps libellis præſtant? Si quiſquam in Italia *Iudeus* ſe *Chriſtianum* dicat, nonne ſe Iudæum eadem opera inficiatur? Si Mahometanus ſe Iudæũ profitetur, nonne ea profeſſione luculenter ab Alcorano Mahometis deficit? Quum itaque vulgaris populi Gallicani ſermo, libri hiſtoriç etiã Hugonoticç ita loquãtur vt alios *Catholicos*, alios *Euangelicos*, appellent, iſti hypocritæ qui peruersè ſibi *Caluiniſtis* & ad Geneuenſem ritum *Euangelicis*, *Catholicorum & Romanorum* nomen vendicant, non minus ſtupidè mẽtiuntur, quàm ſi quis Anglus Gallum, aut Iudæus Chriſtianum ſe fingeret & appellaret. Atque ita ex ipſo libri titulo ſignificant congeriem eſſe mendaciorũ quicquid deinceps in toto libro coaceruatur.

Pantaleon de viris illuſtribus Germaniæ. Hiſtor. Popelin.

Quod quam verè dicitur vt Chriſtianus lector diſpiciat, omiſſis alijs vnicum ſolummodo exemplũ noſtro propoſito & his temporibus accommodatum proferam, ex illo potiſſimum homine deprom-ptum qui ſupra reliquos perinſignem ſibi de rebus quas tractat cognitionem venditat, de quibus tamen ita vel imperitè vel mendaciter ſcribit, vt magis de

Scriptores Hugonotici quam impudenter mentiãtur de rebus Anglicanis

gis de repub. Canibalum aut intermundijs Epicuri ſcire videatur, quàm de regno eo in cuius hiſtoria iactat ſe aliorum omnium peritiſſimum. Agens enim de Catholicorum in Anglia ſacerdotum & laicorum cæde, & Pontificatu Henrici VIII. qui deinde ad filiam Elizabetham vnà cum regni ſucceſſione deſcendit, ita ſcribit. *Nos* (inquit ille) *Angliæ ſtatum melius nouimus quàm iſte qui Admonitionem ſcripſit*, cauſaſque nouimus propter quas Henricus VIII. a Romani pontificis obedientia ſe ſubtraxit. & ſunt iſtæ. *Quia Henricus VIII. nolebat agnoſcere pontificem Romanum 1. ſupremum Angliæ dominum. & ſeipſum pontificis vaſallum 2.* hanc ob cauſam excommunicatus eſt. Cumque *rex ille Parlamento decreuiſſet 3. ſe non eſſe vaſallum pontificis, & 4. quidam ſuperſtitioſi;* Cancellarius regni Morus, epiſcopus Roffenſis, Carthuſiani & alij plurimi Abbates, Religioſi, & laici *eidem decreto aduerſarentur capitali ſupplicio affecti ſunt, 5. non propter cauſam aliquam religionis 6. ſed propter crimen maieſtatis læſæ. Et nuper Ieſuitæ quia 7. prædicarunt reginam non eſſe legitimam Angliæ principem, ſed 8. ius illud eſſe Romani pontificis: quia in dies ſingulos 9. noua committebant perduellionis crimina; 10. quod eſt euidens 11. & omnibus principibus notiſſimum: hinc factum eſt vt nuper illic tam multi fuerint obtruncati: eorumque capita ad pontem Londinenſem contis affixa, non ſunt 12. membra martyrum, ſed 13. rebellium, homicidarum, perduellium.* Sic ille. quaſi de palma quadam ob mentiendi artificium, & crebritatem, & impudentiam, cú Luciano aliquo contenderet, ita flumẽ mendaciorum breui narratione fundit multò certè plura mendacia quàm lineas continente.

Lettre d'vn gentilhomme Catholique françois contenant reſponſe a vn pretendu Anglois pag. 33. 34.

Vii mendaciorum.

Quæ ego omnia ad duo capita reuocabo, in ijs duobus alia refutabo vniuerſa. Henricus (inquit Catholicus iſte Caluiniſta apprimè Anglicarum rerum

Vera cauſa cur Hẽricus 8. abſceſſo pontifice Rom.

ſeipſum fecit ſupremum Eccleſiæ Anglicanæ caput.

Card. Polus de primatu lib. 3. De ſchiſmate Anglicano lib. 1. in principio.

Parlamentum Henrici 8. an. 25. ca. 22. & an. 26. cap. 12. Fox Grafton. Stou. Hall. Holinſh. Memoires de Bellay. an. 1533. a fol. 146. Hiſtoire Catholique de Simon Fontaine.

terum peritus) non propter religionem ſed propter regium ius ſe ab Eccleſia Romana ſeparauit. Et quis aliquando ante hunc hiſtoriographum ita vel ſcripſit vel ſomniauit? Quis ignorat veram cauſam illius ſchiſmaticæ diſceſſionis fuiſſe, quòd quum rex ille legitimam haberet vxorem Catharinam Ferdinandi Hiſpaniarum regis filiam cum qua viginti annos totos in coniugali ſocietate vixerat, & ex qua plures liberos ſuſceperat; ea autem viuente & valente Annam Bolenam ſuam ipſius naturalem filiam (cum cuius etiam ſorore Maria Bolena antea perdiu ſtupri conſuetudinem habuerat, quod ex ipſius regis chirographo conuincitur) deperiret, eamque à Pontifice coniugem ſibi permitti requireret nec impetraret: hanc ob cauſam impotentis libidinis œſtro percitum regem illum, ſimul cum Eccleſia Chriſti Catholica, & optima iuſtiſsimaque ipſius coniuge Catharina diuortium feciſſe. Quis hunc hominem dixerit, & non brutum aliquod animal communis ſenſus atque rationis expers, ſi hoc neſciat quod nemo opinor in Gallia, vel bubulcus vel baiulus ignorat? Ecquid bonus iſte vir qui in rebus Anglicanis adeò ſtudioſè verſatus eſt linguam Anglicanam intelligit? Legat ergo Parlamentum Anglicanum Henrici illius, & perſpiciet hunc Veneris cæſtum, & non ius aliquod pontificale in regnum Angliæ fuiſſe ſchiſmatis illius cauſam: perſpiciet regem eiecto Papa non quòd Angliæ rex, ſed quod Eccleſiæ Catholicæ, & ex conſequenti Anglicanæ, ſupremus epiſcopus à Catholicis diceretur ſeipſũ cõtra Papã feciſſe *ſupremum eiuſdem Eccleſiæ Anglicanæ caput.* Perlegat omnes Hiſtoricos Anglicanos, ſiue Catholicos ſiue hæreticos, & reperiet neminem tam duri oris qui hoc inficietur. At ſi Anglicè neſciat, ſciat autem Gallicè,

Gallicè, euoluat hiſtoriam nobiliſsimi & politiſsimi viri Martini Bellaij, eiuſque fratris Gulielmi cuius in tota ea tragædia præcipuæ erant partes: legat hiſtoriam Fontani Theologi Pariſienſis, legat annales Belle-foreſtij, legat Chronographiam Andreæ Theueti, & deprehendet de regio illo iure per pontificem vendicato ne gry quidem, totius autem cōtrouerſiæ cardinem poſitum fuiſſe in illis inceſtis nuptijs, quas quum pontifex ratas facere nollet, neque fortaſſe poſſet, ipſe rex *conſtituens ſeipſum proximè ſub Chriſto Eccleſiæ Anglicanæ caput* (inquit Bellaius) veras & legitimas eſſe definiuit. Si cupiat hiſtorias Latinas legat Polidorum Virgilium, legat Paulum Iouium, legat Franciſcum Guicciardinū, legat Genebrardum, legat Paradinum, legat appēdicem Naucleri, legat Surium, legat Onuphrium, legat Platinam, legat Georgium Lilium, legat illuſtriſsimum Cardinalem Polum, legat vniuerſos Hiſpanos, Germanos, Italos, Gallos, Anglos, excutiat omnes angulos, perueſtiget quoſcunque velit, neminem opinor nec vnum expiſcabitur adeo effrontem qui hoc inficietur. Quod ſi vir iſte non Catholicos, ſed hæreticos ſui ſimiles audire malit, Iohannes Sleidanus quanquam aliàs mendaciſsimus, in hac tamen hiſtoria quia trita & toti Europæ peruulgatiſsima, idem quod alij omnes breuiter his verbis enarrat. *Henricus, inquit ille, poſtquam complures annos Catharinam vxorem habuiſſet, de ea repudianda conſilium cepit, Annam Bolenam eximia pulchritudine è gynecæo reginæ adamans quam expetebat ſibi coniugem.* Controuerſia ad Pontificis iudicium delata, ille ſecundum Catharinam pronunciat. *Vbi rex ſententiam contra ſe latam eſſe cognouit, grauiſsimum odium in Pontificē concepit, & continuo decretum facit quo ſe per Angliam Eccleſiæ caput proximum à Chriſto pronunciat, & capi-*

lib. 14. Belforeſt lib. 6. cap. 44. & 47. Theuet Coſmogr. lib. 16. c. 5. Se faiſant immediatement apres Dieu chef de l'Egliſe Anglicane Bellay. Pol. Virgil. hiſt. lib. 27. Iouius hiſt. lib. 31. Paradinus memoriæ lil. 3. Guicciard. lir. 18. Genebrard. Nauclerus. Surius in Commentarijs, ann. 1533. Onuphrius in Chronic. an. 1533. Platina in vita Pauli 3. Georgius Lilius in Chron. Polus vbi ſuprà. Sleidan. l. 9. anno. 1534.

& capitis pœnam conſtituit, ſi quis epiſcopo Romano ſupremam in ſpiritualibus poteſtatem attribuat. Quæ ratio profligandi pontificatus, eumque ſibi & ſuis hæredibus, pueris & puellis attribuens, ipſis Miniſtris Anglicanis tam ſpurca & luculenta vita eſt, vt hunc regē ſui Euāgeliſmi in Angliam inducendi primum authorem, quia tam fœda occaſione pronocatus eum induxit, æditis vulgari Anglorum lingua theologicis libris appellent *tyrannum, libidinoſum monſtrum, belluinum hominem, inceſtum & adulterum, monſtroſum aprum, qui Chriſti locum inuaſit & Eccleſiæ Anglicanæ caput dici voluit, quum tamen omnis religionis eſſet funditus expers*, & qui (vt inquit Buchananus Caluiniſta Scotus) *tota vita nullam ſtabilem de doctrina Chriſtiana perſuaſionem habuit.* magis autem ad viuum Caluinus ipſe Hugonotarum Deus: *Henricus (inquit) VIII. quū videret ſe non poſſe aliter excutere iugum pontificis Romani quam aliquo fuco, præſe tulit ad tempus aliquem zelum* Euangelij, *ſed poſtea crudeliter ſæuijt aduerſus omnes pios, & duplicauit tyrannidem Romani pontificis.* & mox. *Ille homo belluinus oſtendit ſe prorſus vacuum omni timore Dei; & fuit deterior omnibus mancipijs Antichriſti.* Denique quamuis communi apoſtatarum monachorum & ſacerdotum more, qui *ſubantes ad venerem* (vt loquitur D. Hieronymus) Euangelicam libertatem ſuæ ſalacitati prætexunt, ſic Henricus ille meretricis amore pruriens Euangeliſmi amorem commune omnis obſcœnitatis operculum (vt nuper in Colonienſi Apoſtata) ſuo inceſto obduceret; tamen æſtum libidinis quo erga Annam Bolenam deflagrabat, & impium planeque deteſtabile matrimoniū inde ſequutum verā fuiſſe eius ſchiſmatis & cruentiſſimæ erga viros ſanctos tyrannidis cauſam, præter ſuperiores, permulti alij vel dubij vel planè hæretici ſcriptores, Ioannes Carion,

Henricus 8. quam pulchre depingatur ab Euangelicis.

Gilbius in admonit. ad Anglos impreſſa Geneua an. 1558. Buchan. Hiſtor. Scot. lib. 13. Caluin. in ca. 1. Oſeæ. ſol. 7.

Hieron. contra Vigilantium.

Michael Iſſeltius lib. 1. de bello Colonienſi pag. 23. 14. 15. 16. 79. 80.

rion, Anſelmus Rid, Philipphus Melancthon apertè teſtificantur. Hæc ſi Caluiniſta iſte non intelligit, quid eo imperitius? quid impudentius? Imperitiſſimus enim eſt qui iſta vulgaria & in circulis trita nō nouit; impudentiſſimus ſi horum vulgariſſimorum neſciens, tantam ſibi de rebus Anglicanis cognitionem arrogat. Sin verò nouit, iterum eſt ter & amplius impudens qui fronte Hugonotica, id eſt planè ferrea, tam euidentia & teſtata ſibique ipſi cognita tam faſtidiosè negat.

Et ex hoc mēdacio refutato refutantur alia quæ ex eo manant plæraque. Sequitur enim eos quos tyrannus ille propter hanc cauſam occidit fuiſſe non ſuperſtitioſos ſed pios, vt eos ipſe etiam Caluinus vocat. Sequitur eos cæſos fuiſſe ob religionem, non ob crimen aliquod læſæ maieſtatis; niſi forte credere Euangelio Chriſti lædat maieſtatem regis. Sequitur quoque ex eodem fundamento mēdacia eſſe reliqua quæ cōtra Ieſuitas ſpurco ore euomuntur. Vbi enim & vnde di licit Ieſuitas ob *rebellionem & homicidia & perduellionem* fuiſſe iugulatos? Vbi audiuit eos negaſſe eam quæ hodiæ in Anglia dominatur fuiſſe legitimam regni eius principem? Antequam à perſecutoribus capti erant, dum in priuatis domibus verbum Chriſti annunciarēt, nulla eorum ſeditioſa vox audita eſt. Poſtquam capiti ſunt & à Iudicibus examinati; nullum huiuſcemodi verbulum protulerunt. Quum hactenus de eorum innocentia conſtaret, ad tormenta & eculeos adducti, illic miſerrimè excarnificātur, & in carnificina poſiti interrōgantur, non quid dixiſſent aut feciſſent hactenus contra reginam, ſed quid facturi fuiſſent ſi Papa ruſus reginam excommunicaret & exercitū in Angliam immitteret; quid de poteſtate Papæ in principibus excōmunicandis ſentiant &c. ad quæ

Innocentia Martyrum Anglicorum.

Vide Concertatione Eccleſiæ Catholicæ in Anglia, impreſſam Treuiris. an. 1583. & reſponſ. ad inſtitia Britannicam. cap. 4. pag. 75. 82 83. & Surium in commentar. anno. 1582.

ad quæ & ſi nihil reſponderent quod non & valde humiles ſubditos & verè Chriſtianos deceret, pertracti tamen ad furcas, illic quoque iam animam Deo redditurı, ſuam innocentiam & Dei adiurato nomine, & pro regina vt ſua principe iam tum diuinam bonitatem precantes, pereuidenter infinitæ multitudini probarunt: vſque eo vt populus generaliter vniuerſus eos ab omni proditionis ſuſpicione liberaret, eoſque innocentes eſſe non obſcurè muſsitaret: quos rumores tyrannici perſecutores vt comprimerent, edictum reginæ nomine peruulgant, in quo eos *papiſtas* quod certum erat, & *proditores* (quod Caluinianum & luculentum mendacium erat) proclamant, & toti populo ſic loqui & ſentire præcipiunt. Non inſiſtā in eo, neque dicam ipſum regem Henricum qui paulo poſt facti ſui pænitentia ductus Bolenam vt infame ſcortum mulctauit capite, & nuptias eas penitus damnaſſe &c. ſobolē quoque abdicaſſe *tanquam ſuſceptam ex coniugio quòd nunquam fuit iuſtum nec legibus conſentaneum, ſed ſemper ab initio fuit irritum, & nullius prorſus valoris, effectus, aut momenti; ideoque ipſa Anna viuente legaliter fuit reſciſſum & diſſolutum*. Mitto quòd *ſecus ſentientes, & dicto factoue, aut vllo exteriori actu directè vel indirectè contrarium aſſerentes, atrociſsimis perduellium & patriæ proditorum ſupplicÿs mactandi* iudicantur; & hæc ita fuiſſe definita & conſtituta in publico totius regni Parlamento; omneſque regni Ordines vno ore & conſenſu iſta comprobaſſe: Dudlæiumque Ducem, Edouardi regis impuberis Protectorem, Comitis Leceſtrenſis (eius qui nuper, in ea inſula huius reginæ Protectorem egit) patrem, multis poſt annis regio edicto idem omnibus regni ſubditis denuntiaſſe. Mitto quòd præter pontificem Romanum, Lutherani Theologi coniugium illud

Parlamē. Hen. 8. an. 28. ca. 7.

an. 1553.

illud impium planeque nullum, idque iuxta literas ſacras cenſuerunt. Nam quum rex Henricus multo auro à Vvittembergenſibus theologis, & nominatim à Luthero & Melanchthone qui Cæſari erant infenſiſſimi elicere conaretur *approbationem repudij* quod cum Catharina Cæſaris matertera fecerat, & matrimonij quod cum Anna Bolena contraxerat, *id theologi Vvittembergenſes concedere omnino recuſarunt, literarum videlicet ſacrarum authoritate adducti.* Et quanquam regij legati magnifica quædam Germanis pollicerentur, totamque hyemem Vvittembergæ tranſigerent, & regem valde cupere firmiſſimo fœdere cum duce Saxoniæ coniungi aſſererent (inter fœderis autem capita, *inprimis ſolicitabant vt diuortium regis cum Catharina Theologi Vvittembergenſes probarent*) illi tamen perpetuo reſtiterunt, ſeſe ita facere *non poſſe per ſcripturã dicentes.* Quod verò iſte homo male ſanus de iure pontificis in regnum Anglicanũ ructat, videtur hominis phrenetici & vinolenti delirium: nunquam opinor noſtra memoria cuiquam ſobrio in cogitationẽ venit. Nam ſi quod eiuſmodi vetus & obſoletum ſiue verum ſiue imaginarium ius ſit Romanæ Eccleſiæ in regnum Angliæ, id non ab Ina ſed a Iohanne rege petendum eſt, cuius hiſtoriam & ſi valde popularem, & in communibus tum Angliæ tum Galliæ annalibus & Anglicè & Gallicè & Latinè perſcriptam, tamen magnus iſte Angliæ Chronologus non intelligit. ita vbique obtuſus & hebes Galloque diſſimilis eſt; vt non in ſubtili Gallorum ſed potius *Bœotum craſſo iurares aere natum.*

Iohannes Criſpinus in actis Martyrũ. lib. 2. fol. 67.

Sleidan. lib. 10. an. 1536.

Horatius.

Verum hæc & ſi quæ alias ſunt huius generis (vt ſunt innumerabilia) libens prætereo. Neque verò iſta hoc in loco attigiſſent, niſi & iuſta martyrum defenſio, & ſimplex veritas, & ſcriptoris huius & ali-

orum iſtius generis infulſa ſtupiditas id exegiſſet, & hæc quoque fuiſſent iam omnium ſermonibus contrita. Quum verò nemo ferè mortalium in his regionibus adeo rudis & agreſtis ſit qui n iſta norit, quum ipſi pueri hæc in plateis cantillent, quum ipſe templorum valuæ & plateæ atque angiportus Pariſienſes clament·

Carmina in exequys regi· æ Scotia Pariſ. an. 1587.

Iuno Iouis ſoror atque vxor, verum Anna Bolena
Et ſpuria Henrici filia, & vxor erat. &
Cauſa necis ſancto fuit iniuſtiſſima Moro,
Quòd Caput Eccleſiæ regem, iuſtæque repulſam
Coniugis, impuroſque nouæ meretricis amores
Improbat. &c.

quumque hoc verum eſſe ex omnibus ætatis noſtræ hiſtoricis vel Anglicanis, vel Gallicis, vel Italicis, vel Germanis, vel Hiſpanis liquet, deſinant iſti ſtultiſſimi & mendaciſſimi nugones hãc Camarinã mouere eaque ſanctiſſimis & verè Apoſtolicis Anglorũ martyribus exprobrare quæ illi nunquã vel facto vel dicto admiſerunt, & quorum tractatione quia Politica erant non Theologica nunquam volebant ſeipſos diſtinere, non magis quàm Apoſtoli in Neronis aut Domitiani tyrannidem inquirere, &. cuius accuſationis nec vmbram aliquam aut veſtiſium, capitales nimium & malitioſi eorum aduerſarij poterant ipſis affingere, & quod tamen ſi martyres illi aſſeruiſſent, videt Chriſtianus lector quale fuiſſet perduellionis crimen, illis certè cum Henrico patre, cum Edouardo fratre, cum Dudlæio Duce, cum tota repub. Anglicana, cum Catholicis, cum Lutheranis, breuiter cum tota ferè Europa commune. Ita in hoc vno, poſtrema ſeptem mẽdacia perſpicuè refelluntur.

Et tamen ne quis arbitretur nihil ſubeſſe cauſæ cur illi glorioſi martyres interfecti ſint, aut nullum fuiſſe

fuiſſe ignẽ, ex quo iſti ſuique ſimiles Apoſtatæ tantum fumum excitant, fateor crimina perduellionis fuiſſe illis martyribus vt olim Chriſto & Apoſtolis obiecta, eoſque talium criminũ partim fuiſſe reos. Apud Anglicanæ enim religionis & politiæ conditores fixum & definitum eſt reos eſſe maieſtatis læſæ qui crædunt ſymbolo Apoſtolorum, qui *credunt Eccleſia Catholicæ*, qui credunt in Eccleſia Catholica eſſe remiſſionem peccatorum, qui credunt Chriſto dicenti Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus, *quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt*; qui credunt Chriſtum dediſſe Petro & Pontificibus *claues regni cælorum*, quas iam Euangelici Anglicani Petro ereptas reginæ maieſtati & *naturali eius ſoboli* (ſic enim in Parlamento, hoc eſt in Euangelio Anglicano loquuntur) Parlamentari authoritate condonant.

Crimina perduellionis propter quæ ſacerdotes & viri nobiles in Anglia mactātur.

Ioan. 20. Matt. 16.

Parlamentum Elizabetha ann. 13. cap. 1.

Ex his fundamentis naſcuntur illi iſtorum Parlamentares Canones.

Parlamentum an. 1. Elizabeth. cap. 1.

Si quis negauerit omnem Pontificiam authoritatem ſpiritualem & Eccleſiaſticam reginæ competere, reus eſto læſæ maieſtatis.

Parlam. an. 5. ca. 1.

Si quis poſtulatus vt abiuret poteſtatem Eccleſiaſticam Rom. pontificis recuſauerit reus eſto læſæ maieſtatis.

Parlam. ann. 13. cap. 1.

Si quis reginam dixerit hæreticam vel ſchiſmaticam reus eſt læſæ maieſtatis.

Si quis quemuis Anglum ab Anglicana religione ad Romanam perſuadendo auertere conabitur, reus eſt læſæ maieſtatis.

Parlamentum ann. 23. cap. 2.

Et quid ego particulares Parlamentorum canones recenſeo, quum omnia quæ religionem ſapiunt, Miſſæ, confeſſiones, coronæ peccatoriæ, picturæ ſacratæ, cruces & reliqua Chriſtiana, ſint proditoria: quum *eſſe ſacerdotem* ſit crimen maieſtatis læſæ, ſic enim nõ ita pridẽ in Parlamento decernitur.

Parlam. anno. Elizab 27. cap. 2.

Si quis Ieſuita, ſacerdos, diaconus, religioſus, vel quæcunque perſona Eccleſiaſtica in hoc regnum deinceps venerit, cenſebitur reus læſæ maieſtatis, mortemque ſubibit vt perduellis: & ſi quis laicus eum receperit, vel quocunque modo iuuerit; damnabitur ad mortem & bonorum omnium iacturam, perinde atque fur aut homicida. Hæc ſunt homicidia, hæ proditiones, hæ rebelliones propter quas Catholici vel ſacerdotes vel laici in Anglia vinciuntur, ſpoliantur, ſuſpenduntur, diſſecantur, laniantur. Hæc ſunt Caluiniani Euangelij myſteria, quæ Caluiniſtæ ita predicando, demonſtrant ſe in Galliam introducturos, & ad eandem fidei profeſſionem, Gallicanam, & Nobilitatem & Clerum & populum vi pertracturos, ſi vnquam rerum in Gallia potiuntur. Et qui vnquam veterum Paganorũ legiſlatores, qui Turcæ aut Mahometani talibus mẽdacijs ſuam religionem propagarunt? Quis non aduertat hinc manifeſtum eſſe, quòd ipſa iſtorũ Proteſtantium conſcientia quam nondum prorſus extinxerunt, eos doceat fœdum & flagitioſum eſſe Catholicos ob Catholicam fidem perſequi, qui tamen quum Satana eos ad crudelitatem impellente à perſequendo deſiſtere non poſſunt, immane ſuum odium contra fidem Chriſti, iſtis *homicidiorum, proditionum & rebellionum* nominibus ſtultiſſimè obuelant. Ita nimirum olim Apoſtata Iulianus (quem propterea ſæpe ait D. Chryſoſtomus *omnes perſecutores immanitate ſuperaſſe*) quia veris Chriſti martyribus martyrum honorem inuidebat, *fraudes & verſutias* (vt egregiè deſcribit Nazianzenus) *perſecutioni contra Chriſtianos, obduxit, omnique artificio moliebatur vt qui Chriſti cauſa patiebantur, tanquam ſontes & facinoroſi plecterentur.* & rurſus. *Furebat aduerſus nos infandus Imperator, non quidem cæterorum Chriſti hoſtium in*

Angli perſecutores in perſequendo Chriſtianos Iuliano Apoſtata ſimiliimi.

Chryſoſt. orat. 2. contra Iudæos in fine, & hom. 4. in Matthæũ. Nazian oratio in laudem Cæſarij fratris, & orat. 2. in Iulian.

modum magno animo impietatem profitens, ſed callidè & veteratoriè agens. Vnde ſatagebat vt ipſe quidem vim afferat, & interim non afferre videatur; non contrà & ſupplicia perferamus, & eo interim honore qui pro Chriſti nomine patientibus haberi ſolet careamus. Hic Iuliani ſordidus & abiectus mentiendi & diſſimulandi ſpiritus in Anglos perſecutores & Gallos Hugonotas Anglorum defenſores immigrauit. Propter quod vt Iulianus olim, ſic iſti nunc omnibus perſecutoribus rectè cenſeantur immaniores, & ex quo efficitur iſtos magis ſui Euangeliſmi quàm Paganos ſui Paganiſmi aut Turcas ſui Turciſmi pudere, quum ad illius turpitudinem honeſtandam craſſioribus quàm vlli vnquam Pagani aut Turcæ, aut alij perſecutores quicunque (præter Apoſtatam illum Iulianum) mendacijs abutantur, qui quidem eſt & fuit ab Euangeliſmi huius initio ſcriptoribus iſtis Euangelicis character ſcribendi ordinarius. Perpetuò enim denſiſſimis mendacijs ſua ſcripta omnia & ſcripturæ peruerſiones referſerunt. & quanquam *vir doctiſsimus & integerrimus qui hiſtoriam ſcripſit de vndecim millibus mendaciorum Iohannis Sleidani*, numerum ipſum non exactè & mathematicè fortaſſis attigit, tamen vaſtam eſſe molem mendaciorum eius, & Catholici & Euangelici quoque fatentur. Quod ſi hiſtorici iſtorum ita ſint affecti, à Theologis hæreticis quorum maximè proprium & inſitum eſt mentiri, quid aliud quàm infinitam & perpetuam mendaciorum ſeriem & ſegetem expectabimus?

Apud Nauclerũ to. 1. in præfatione Surij.

9 Vt ergo quoad hoc Euangelici noſtri Paganis ſunt longè deteriores, ſic in illo item quod Pagani viros ſolos, nũquam fœminas: Pontifices maximos, non reges quanquam potentiſſimos, multo minus plebeios ruſticos & bubulcos fecerunt ſuarum de 9.

 religione

religione ſanctionũ authores, interpretes & iudices. At in Anglia Euangelicam religionem aliàs ad viri, aliàs ad pueri, hodie ad fœminæ inconſtantem voluntatem ſuſpendunt, & fœminam (o incredibilem poſteris, illius Eccleſiæ infamiam & turpitudinem) Eccleſiæ caput adorant, quod ipſe Caluinus etiam in viro vt *blaſphemiam* & *ſacrilegium* abominatur. Ecqua Paganorum reſpub. adeo ridiculè & impiè religionem ſuam omnibus ridendam proſtituit? Quòd iſti ſacratiſſima Dei myſteria omnibus promiſcuè peruulgant, quòd ſacras literas interpretandi non minus bubulcis & ſuarijs quam epiſcopis & ſacerdotibus poteſtatem faciunt, quòd ſpiritum Dei ad hoc efficiendum illis non minus quam iſtis attribuunt: imò quòd initio magis ignaris quã eruditis, magis ouibus quam paſtoribus, potius infimis illis opificibus quàm doctoribus qui totam ætatem in theologiæ ſtudio contriuiſſent, hanc gratiam impartiebant, ecquid magis bardum & barbarum dici potuit? Sic autem Lutherus docet in libro quem integrum de eo argumento conſcripſit: *Chriſtus adimit epiſcopis, doctoribus, & Concilijs, tum ius tum poteſtatem iudicandi de doctrina, ac tradit illa omnibus Chriſtianis in genere. Iohannis 10. oues meæ vocem meam audiunt. Papa, epiſcopi, doctores, alij paſtores ouium Chriſti habent quidem poteſtatem docendi, ſed oues debent ferre iudicium vtrum illi vocem Chriſti vel aliorum proponant.* & rurſus. *Quapropter patres, Concilia, Epiſcopi, Pontifices, conſtituant, decernant, ordinent pro libito & arbitrio quid velint, non impediemus: ſed penes nos qui oues Chriſti ſumus erit iudicium vtrum vera & conſentanea voci paſtoris proponant vel non, & ipſi nobis cedere, noſtræ cenſuræ & ſententiæ ſubſcribere debent &c.* quòd hoc modo inſanierũt, hoc modo confuderunt omnia, & ex hac populari confuſione in Eccleſiæ cathe-

Caluin. in Amos. ca. 7. v. 13.

Laicus epiſcoporum, ouis paſtorum, in proteſtantium Synagoga iudex.

Luther to. 2. lib. rationes iudicij Eccleſia de quauis doctrina.

cathedras& pulpita irruperunt;an Paganis,an Turcis ſunt grauitate,prudẽtia,moderatione, vllo modo comparandi? an Pagani olim, aut hodie Turcæ myſteria ſua tam prophanè tractant?Num Romani libros Sibyllinos vel ritus à Numa receptos popularium libidini ſubmiſerunt?aut vlli vnquam Ethnici iſtiuſmodi inconditæ multitudinis furore & tumultu Eccleſias ſibi formauerunt? Multa ſunt huius generis in Euangelicorum cœtibus, omnia barbara,omnia prodigioſa, omnia Ethnicorũ moribus agreſtiora. Neque illud homini prudenti maturè & conſideratè Proteſtantica reliqua cum Paganicis conferenti obſcurum eſſe poteſt, illudque certò polliceri auſim quæcũque ſunt propriè Proteſtantica, hoc eſt quæcũque ſic in eorum Eccleſijs ſunt recepta vt ab ipſorum magiſtris & Euãgeliſtis ſint inuenta nõ autem à Catholicis traducta, ea eſſe ſimplicter vniuerſa Paganorũ ritibus deformiora.

10 Sed quoniam ſi ſingula perſequi velim orationem meam in immenſum excreſcere neceſſe eſt, caput hoc articulo Proteſtantibus omnibus maximè communi & plauſibili definiam. Suam illam ſolius fidei iuſtitiam excluſis operibus quantopere extulerint & de eo inuẽto quantopere gloriati ſint, norunt eruditi omnes. *Solius fidei iuſtificationem* Caluin. vocat *præcipuum Euangelicæ religionis ſuſtinendæ cardinem*. *Summa diligentia* (inquit Lutherus) *illuſtrare debemus articulum iuſtificationis per ſolam fidem, vt hic velut clariſsimus ſol è tenebris in lucem protrahatur. Qui enim iuſtificationem non ex fide ſola, ſed ex fide & operibus quærunt, ille ex Euangelio faciunt legem, ex Chriſto Moyſem, imò ex Saluatore crudelem tyrannum. Hunc articulum qui non tenet, idololatra eſt, & perinde eſt ſiue ſit monachus, ſiue Iudæus, ſiue Turca, ſiue Anabaptiſta. Hoc ſiquidem ſublato nihil remanet niſi mera hypocriſis, impietas,ido-*

10.

Caluin. Inſtit. lib. 3. cap. 11. §. 1.

Luther. to. 5. ca. 2. ad. Galat.

Ibi cap. 4.

 tas,ido-

Parlam. anno Elizab. 13. cap. 12.

tas, idololatria. Hanc ſolius fidei doctrinam à Caluino Eccleſiaque Geneuenſi, & Germanica Lutheri hauſtam ſuis item fidelibus impoſuerunt Parlamentari ſtatuto Angli, & ſeueriſſima lege ſanxerunt, neminem Miniſtrum cuicunque Eccleſiæ per regnum illud eſſe præficiendum, qui non inter reliqua Anglicanæ religionis capita *ſolam fidem ſine operibus* iuſtificantem agnoſcat. nullum vt dogma ſit in iſtorum Eccleſijs latiùs ſparſum & receptum generalius, quàm eſt hoc de ſola fide ſine operibus Euangelicós iuſtificante. Quamuis enim plurimi Germani ſcriptores longiùs prouecti, opera ad ſalutem æternam obtinendam non modò non neceſſaria quia fidei maieſtatem & omni potentiam minuunt, ſed etiam *pernicioſa eſſe* contendunt, ideóque & diſcipulos ab eis ſtudioſiſſimé auertunt, *quoniam ea ſequitur ſuperbia & inanis gloriatio*, & huc torquent illud Apoſtolicum, *maledicti ſunt qui ſub operibus legis ſunt*, ſub quibus *operibus legis* illi præter fidem opera omnia charitatis & pietatis quæ lex iubet comprehendunt: tamen quoniam non extremas ſingularum ſectarum opiniones exagitandas inquiro, ſed maximè publicam omnium fidem æquabili lance ponderare cupio, eam permultorum inſaniam diſſimulo, & in hac generali omnium hæreſi inſiſtam. At quæ ratio eſt cur ita opera à iuſtitia Chriſtiana excludunt, eamque ſola fide metiuntur? Duplex & vtraque in iſtorum Euangelio valdè efficax: prior, quia D E V S in iudicando, homines non ex operibus, ſed ex ſola fide æſtimat; altera quia homines etiam ſanctiſſimi, quum optimè & ex ſancti ſpiritus gratia operantur etiã tũ perpetuo peccant; & illa quæ putãtur opera perfectiſſima, tũ propter inſitam naturæ noſtræ cõcupiſcentiã originalẽ quæ opera talia ſuis ſordibus conta-

Colloquium Altenburgenſi à fol. 134. ad 138. Nicolaus Galſus & Amſdorſius ibid.

Galat. 3. 10.

Optimo bonorum hominum opera ſunt peccata in Euangelio Proteſtantium.

contaminat, tum propter noſtram in operando imbecillitatem & imperfectionem verè peccata ſunt mortalia, & iram Dei damnationemque æternam promerentur. De poſteriore perſpicuum eſt illud tritũ axioma Lutheri, *iuſtus in omni opere bono peccat.* & Theodorus Beza in Geneuenſis fidei cõfeſſione, *Ipſa quoq́ præſtantiſſima hominum opera, ſi ſummo iure in eo inquiratur, nihil aliud ſunt quàm meræ donorum Dei pollutiones, quemadmodum ſæpè accidit vt riuus alioqui clarus & limpidus inficitur cloacæ ſordibus.* & Caluinus. *Quicquid optimum ab optimo viro proferri poteſt, aliqua ſemper carnis impuritate reſperſum & corruptum eſt. vt nec vnum à ſanctis exeat opus quod nõ mereatur iuſtam opprobrij mercedem.* Id quod Bucerus, & reliqui Proteſtantes in Colloquio Ratiſbonenſi, Brentius, & Georgius Maior tanquam certiſſimam veritatem contra Catholicos defenderunt. *Opera* inquiunt *noſtra quãtumcunq́ bona ſunt, à Deo nihil merentur per ſe quam pœnam: propterea quòd [quod ſæpius dictum eſt & ſæpius repetendum eſt] ſub maledicto legis & ipſa manent, & faciẽtes relinquunt, etiam tum quum conſiderantur quatenus à nobis per gratiam Chriſti perficiuntur. Adeò enim legi nõ ſatisfaciunt, vt hæ noſtræ iuſtitiæ omnes, ſint in conſpectu Dei inſtar panni menſtruati. Sunt (inquam) inſtar panni menſtruati omnes iuſtitiæ hominis etiam iuſtificati.* Hoc autem poſito quod omnia hominum optimorum peccata ſunt adeò fœda, ſordida, polluta & per ſe infernalibus flammis vindicanda, prius illud ex ſola fide homines eſſe iudicandos & ſaluandos (ſiquidem vlli ſalutem adepturi ſunt) ſua vi conſequitur. Et illud inter alios Lutherus perſtudiosè inculcat. *Opera quantumlibet ſacra & ardüa* (inquit ille) *religioſorum & ſacerdotum, in oculis Dei prorſus nihil diſtant ab operibus ruſtici in agro laborantis, aut mulieris in domo ſua*

Luther. to. 2. in art. à Leone dãnatu art. 31.

Beza confeſſ. Geneſ. ca. 4 § 19.

Cal. inſtit. l. 3. ca. 19. § 9.

Colloq. Ratiſbon. pa. 366.

Luter. to. 2 li. de capti. Babylon. fol. 78.

Ibid. in reſpub. ad Catharin. fol. 157.

Ibi, de liberTate Chriſtiana fo. 8 *curantis, ſed ſola fide apud eum omnia menſurantur, ſicut Ieremiæ 5. dicitur, Domine oculi tui reſpiciunt fidem.* & rurſus. *Chriſtus ſic ordinauit vt nullum eſſet peccatum niſi incredulitas, nulla iuſtitia niſi fides, ſicut Iohannis 16. Non enim perſonā bonā facit niſi fides, nec malam niſi incredulitas.* Hoc ille in cōcionibus, hoc in ſcholis, hoc in totis voluminibus adeò ſolicitè docere & ſtabilire conatur, hoc denique per ſe ex priore fonte de viris ſanctis in omni opere bono peccantibus ita fluit, vt ſuperfluum ſit multis locis vndiquaque collectis id velle colluſtrare; quod eſt nihil aliud quàm ſole meridiano fulgente, ad clarius perſpiciendū lucernam velle accendere. Quare in vnica Lutheri concluſione quoad hanc materiam acquieſcam. *Summa*, inquit ille, *ſummarum. Opera & vota nec perſuaderi nec doceri poſſunt, niſi ea ſalutaria & vtilia dicas ad ſalutem. quid enim eſt docere opera & vota non eſſe ſalutaria nec neceſſaria? quis audiet? quis amplectitur? quis ſi ſciret non eſſe neceſſaria in vanum laborare vellet, maximè tanto totius vitæ tempore? Quare certum eſt eos putare opera ſua eſſe vtilia & ſalutaria: At docere ea ſalutaria eſſe, eſt dæmoniacum & apoſtaticū à fide, quum ſola fides ſit neceſſaria & ſalutaris. Quare vota & opera aut ſeriò doceri & diſci non poſſunt, aut apoſtare à Chriſto & excidere à gratia oportet tam docentes quam attendentes. Sunt enim doctrinæ dæmoniorum & mendacia, à quibus in fine reſilias cum D. Bernardo in æternum peribis.* Hæc eſt ſumma doctrinæ Proteſtanticæ de ſola fide iuſtificante & non neceſſaria operum adiunctione, quæ etſi à ſuis diſcipulis fieri multi ægrè patiuntur, alij æquiori animo tolerant; neceſſitatem tamen aliquam imponi, aut vniuerſè omnes aut certè plærique omnes nullo modo cenſent ferendum: eamque neceſſitatem multis libris & cōmentarijs refutauit Illyricus, & Nicolaus Gallus, & Amſdorfius, qui etiam in libro quē ſcripſit &

Deus nihil æſtimat hominū opera ſed ſolam fidem.

Luther. 4o 2. de votis monaſticis parte 2. fo. 276. 278.

pſit & inſcripſit *Bona opera nocere ſaluti*, teſtatur & probat multis exemplis, Lutherum ſemper horruiſſe illas propoſitiones, *Chriſtiani debent bona opera facere, &, Oportet illos bene operari*, quia fides ſola abſque operibus ſatis ſuperque ſufficit, ad eos æterna fælicitate beandos. Quorum iudicium in ſuis ſectatoribus ab operum neceſſitate liberandis, ſequuntur miniſtri Eccleſiæ Saxonicæ, Lubecenſis, Hamburgenſis, Luneburgenſis, Magdeburgenſis, quibus itē ſubſcripſerunt, Eccleſia Brunſuicana, Prutenica, Vviſmarienſis, Mansfeildenſis, Turingicæ, Ratisbonenſis, Bipontina, vt ex libris æditis apparet, & in peculiari Lutheranorum Synodo traditur, & ipſi ſolifidiani miniſtri contra Maioriſtas papiſticos (vti vocant) operum præcones gloriantur.

Colloq. Altemb. ubi ſupra. lit. fo. 269

Et hæc quid hactenus plana ſunt, & quoad hanc vitā omnia ſunt facilia & expedita Omnibus enim, obedientiæ, caſtitatis, & honeſtatis vinculis perruptis, & perpotare, & pergręcari, & deliciari liberum eſt, atque ita ſumma quidem cum iucunditate & otio hanc vitam tranſmittere. Verum de altera vita & iudicio futuro ſcrupulus aliquis hæret. Deus enim ſæpenumero in literis ſacris pronunciat ſe iuxta cuiuſuis opera iudicaturum. Quum ergo fratres & ſorores Euangelicæ genio ſuo liberè in hoc ſæculo indulgentes fide ſolum Euangelica præditi ad illud tribunal ſiſtentur operum bonorum inanes, qua diſtinctione terribilem illam gehenne ignis in æternum ſuſtinendi ſententiam declinabūt? Hæc nimirum difficultas multos è doctoribus valde torſit, qui item vt ea ſublata diſcipulos ſuos ſecuros redderent & in vtramque aurem dormientes valde laborarunt: at quàm vtiliter poſtea explicabitur. Primùm verò quàm hæc doctrina ſit vitæ cōmuni peſtifera, quantum grauitate, modeſtia, ſobrietate,

Mat. 16. 27. ca. 25. 34 35. Rom. 2. 6. 1. Pet. 1. 17.

Paga-

Paganiſmus eam ſuperet, id vero quàm fieri poteſt, breuiter oſtendendum eſt. Diximus ſuprà ex omnibus Paganorum ſectis, ſolam Epicuræam ſacrificia è religione tollere, cum quibus in eo noſtris Euangelicis apprimè conuenit. In hoc viciſſim tam eſt eorum fraterna concordia, vt non aliter quàm gemelli illi Caſtor & Pollux, eodem ouo prognati eſſe videantur. Epicuræi enim quum ſuas inſtituerent reſpub. Dei prouidentiam & religionem alto ſilentio ſepelientes, ad legum & Magiſtratuum laudationem linguas calamoſque vertebant, & *qui leges compoſuerunt, & vrbes Magiſtratuum imperio parere inſtituerunt*, iĳ ſecundum Epicuræos *in tranquillo admodum ſtatu nos collocauerunt, quæ ſi quis aboleret, ferarum vitam victuri eſſemus*. Hæc quanquam ſuo loco verè, quia tamen contra religionem intempeſtiuè dicebantur, ſaniores philoſophi vt falſa & impia exploſerunt. *Hæc enim*, aiunt iſti, *neque iuſtè neque verè dicuntur. Nam ſi quis humanis legibus ſublatis Socratica & Platonica nobis relinquat decreta, lōgè profectò abſuturi ſumus à vita belluina. Metuemus enim turpia, et honeſti gratia venerabimur iuſtitiam, Deos, bonos Magiſtratus; quum genios vitæ noſtræ cuſtodes nos habere ſentientes, tum omne aurum quod ſupra infraq; terram eſt pretium virtutis non æquare cenſentes.* Digna homine ciuili, digna philoſopho, imò digniſſima homine & Theologo Chriſtiano oratio, quæ virtutem ſui gratia perſequendā docet, quæ angelos hominibus cuſtodes & tanquā vigiles à Deo poſitos tradit, quæ homines Dei metu & reuerentia ad honeſtatem incitat, quæ virtutes non *pannos menſtruatos*, non *ſordes*, non *cloacas* (quibus nominibus iſta ſordida & lutulenta animalia vtuntur ad ſuos ab eorum ſtudio auertendos) ſed aurum potius vocat, & auro gemiſque infra & ſupra terram pretioſiſſimis anteponit, vt homines ad

Plutarch, aduerſ. Colotem.

Plutar. ibi.

Sic Plato. de leg. ſiue lege latione dialo. 5.

Pagani de operib. bonis multò diuinius ſentiunt & loquuntur quàm Proteſtantes.

ad eorem amorem flagrantiores reddat, non aliter *1 Cor. 3. 12*
quàm Apoſtolus Paulus opera bona *aurum argentū,* *1. Tim. 6. 19.*
lapideſq́; pretioſos, idem quoque Apoſtolus, & ipſe vnà *Mat. 6. 20*
Saluator *theſaurum in cœlo repoſitum* ex quo immor- *Mat. 10. 21.*
talitatis corona conficitur, appellauit. *Luc. 18. 22.*

Sed audiamus reliqua Paganorum illorum vt deinceps exactiùs noſtros Euangelicos cum illis conferamus. ſic illi pergunt. *Quando ergo erit vita noſtra fera & belluina? Tum quum ſublatis e medio ſapientiū documentis manebit ad voluptates exhortans doctrina*, qualis erat Epicuri, *quum prouidentia Deorum negabitur, quum ridebuntur iſta.*

Eſt oculus omnia cernens iuſtitiæ, &
Stans in propinquo cominus videt Deus.

Deus ſiq; idem vt & antiquitus traditum eſt, principium, medium, & finem tenet omnium rerum, quem ſequitur iuſtitia vindex eorum qui à diuina deſciſcunt lege. Hæc qui tanquam fabulas contemnunt, vt Epicuræi, & ventre, corporeiſq́; voluptatibus fœlicitatem metiuntur, ijs lege & verbere opus eſt, & talis brutorum vita eſt.

Conſideremus iam vtrum hæc Ethnica fides illa Euangelica fœditate (quo enim digno nomine appellanda ſit prorſus ignoro) non ſit multò præſtantior; imò conſideremus vtrum illa ipſam Dei notitiam ex animis noſtris non extrahat quam natura ingenerauit, & ad eam flagitiorum impuritatē non extimulet, quam ipſi Ethnici natura duce horruerunt, à quorum vtroque Pagani philoſophi ſua diſciplina Paganos ſuos auocarunt. Neque hic ſecreta aut recōdita aliqua Theologia, nō magna aliqua ingenij ſolertia & perſpicacitate ad iudicandū op⁹ eſt, ſed vir quiuis ratione & honeſtate cōmuni imbut⁹, quē non Circæum huius Euangeliſmi poculū tanquam ex homine in beſtiā transformauit, idonæus

iudex

iudex eſſe poterit. *Hoc à principio perſuaſum eſto omnibus hominibus, (dicebant illi) Deos optimè de hominum genere mereri; & qualisquiſque ſit, quid agat, quid in ſe admittat, qua mente, qua pietate colat religionem, intueri; piorumque & impiorum habere rationem.* At iſti è contra perſuadere volunt DEVM *non quid ſis, non quid agas*, non quid admittas, ſed quid credas, quid imagineris curare, nec *operum piorum & impiorum habere rationem, ſed ſola fide metiri omnia*. Ecquid dici poteſt aut ad DEI prouidentiam tollendam ſceleſtius, aut ad hominum vitam corrumpendam flagitioſius? Si enim Deus facta non conſiderat, ſi officium fœminæ in agro mulgentis vaccas, & conſtãtiam martyris ad tribunal tyranni pro Chriſti nomine effundentis ſanguinem, nõ in hac vita solùm ſed in futura quoque pari lance ponderat, nec alterum alteri præfert; reliquas ergo hominum actiones, & mundi totius opera non curat, non eſtimat, ſed (vt inquit apud Sanctum Iobum prophanus homo) *circa cardines cæli perambulat, & noſtra non conſiderat.* Nam ſi huius virtutis actum maximum & præſtantiſſimum nullo numero habet, certiſſimum eſt alia minora quæuis ab eodem prorſus contemni & negligi. Et quid aliud garriebat Epicurus, quũ Deũ negaret gratia & odio erga bonos impioſque moueri? ex quo inferebant & rectè philoſophi, Epicuri Deum penitus non eſſe. Eſt enim Dei maximè proprium tota ſcriptura ſacra probante impiorum ſcelera vliſci & bonorum benefactis prẽmia rependere, ideoque verè dixit Tullius ab Epicuro ſic opinante *re tolli, oratione tantum reliqui Deum: qui ſi maximè talis ſit vt nulla hominum bonorum gratia, nulla charitate teneatur, valeat: quid enim dicam propitius ſit?* Quorſum enim propitium nobis optemus qui Stoicorum inſtar omnia ducit eſſe paria, & iuxta hanc

Cic. de leg. lib. 1.

Proteſtantiũ doctrina manifeſte tollit. Dei prouidentiam, ipſumque Deum.

Iob. ca. 22. 14.

Cic. li. 1. de nat. Deorũ Lactant. de ira Dei ca. 4.

hanc theologiam profitetur ſe hominib. otioſis nō minus quam actuoſis,& ad omnia virtutum genera ſolicitè incumbentibus beneuolum fore & propitium. Ad humanam aūt vitam horrendis flagitijs inquinandam, quodnam poteſt excogitari calcar acrius? Quum enim ea ſit perfectiſſima hominis vita quæ ad diuinam iuſtitiam maximè conformatur, quemadmodū eò eſt perfectior apud homines lex quæuis, quo legi æternæ & diuinæ magis aptè congruit & conſentit, quid aliud ex hoc ſequitur quam reſpub.& Magiſtratus eodem loco æſtimare debere oēs ciuium ſuorum actiones: nec qui capitis ſui periculo hoſtē à mœnibus ſubmouet maiori præmio ornare, quam qui in taberna cum amicis hilariter æqualib. poculis exhauriendis certat. Valeant ergo præmia apud hoēs, tollantur ciuicæ coronæ Romanorum extermínetur è rebuſpub. iuſtitia illa diſtributiua qua aliter remunerantur duces, aliter milites, aliter principes, aliter agricolę, aliter plebei ſuis lucris intenti, aliter Imperatores in reipub. ſalutem excubantes; omnes quidem tranquillè vitam agentes, ſed alij ſupra alios pro laborum magnitudine maioribus honoribus aucti: hoc (inquam) quo vno Philoſophi probant reipub. naturam & vitam contineri, prorſus inuertendum eſt, & omnes ſine diſtinctione pares habēdi exemplo diuini tribunalis, ad quod Chriſtianorum hominum iuſtitia dirigenda eſt. Et quale deinceps poterit exiſtere inter homines virtūtis ſtudium ſi hoc Euangelicorū axioma ponatur? Si enim Deus diuerſa virtutum genera diuerſis prēmijs coronat, ergo nec diuerſa peccatorum genera diſparibus ſupplicijs afficit. Neceſſe (inquam) eſt, ſi opera pia ſuis deſtituantur præmijs, vt & opera quoque nefaria nullis caſtigentur ſupplicijs, quód & Lactantius vrget, & D. Hieronymus

Proteſtantiū doctrina de opere bone eſt euerſio rerumpub.

Ariſt. Ethic. li. 5. ca. 3.

Lactant. de ira Dei ca. 5.

ſempiterno? Ecquis vir honeſtus ambigit vtra harum opinionũ ſit melior, ſanior, & vitæ humanæ rebuſque publicis ſalutarior? Deus ſolam in hominibus infidelitatem reſpicit, opera autem mala nihil pendit, nec vllis in altera vita cruciamentis vlciſcitur ſi qui eius legem tranſgrediuntur modò fidé teneant. imò verò nemo eſt vel optimus qui non ſingulis actionibus ſuis legem eam violat, quando omnia hominum optimorum opera ſunt peccata, ſordida & pannis menſtruatis ſimilia, & tamen illi ipſi homines propter fidem tam ſunt deuindicta ſupplicioq. declinãdo ſecuri, vt nec ipſa beatiſſima Dei mater, nec ipſe Chriſtus Ieſus (ô monſtra hominum) ſit de Dei patris beneuolentia ſecurior quàm iſta ſordida & tam fœdè maculata animalia. Hoc enim eſt in iſtorum omnium theologia certum & decantatum axióma. Nam & Caluinus, *fidelis* (inquit) *non eſt niſi qui diuinæ erga ſe beneuolentiæ promiſſionibus fretus, indubitatam ſalutis expectationem præſumit. Fidelis (inquam) nõ eſt niſi qui ſuæ ſalutis ſecuritati innixus, diabolo & morti confidenter inſultat.* & iuxta Bezam Eccleſiamq. Geneuenſem, *ſi vel ſolam fidei ſcintillam, aut minimum fidei effectum tota vita ſemel ſenſerimus, de æterna ſalute ſecurì debemus eſſe.* & Lutherus. *Quia fide renati ſumus filij atq; hæredes Dei, pares ſumus in honore & dignitate D. Petro & Paulo, S. Deiparæ virgini, ac diuis omnibus. Habemus enim eundem theſaurum à Deo bonaq; omnia tam largiter quàm ipſi.* Zuinglius autem qui opera ſua quæcunque non minus quàm Lutherus & Caluinus polluta credidit, quia tamen Euangelicam fidem Lutherana diuiniorem excogitaſſe ſe putabat, ideo & is multis gradibus Lutherum ſupergreſſus, ſuis diſcipulis omnibus quanquam flagitioſiſſimis, iuxta Euangelium tamen ab illo inuentum *fidelibus, Deus,* (inquit,) *pater non minus fauet nec minus propitius eſt*

Proteſtantiũ quomodo impuriſſimorũ, immẽſa eſt ſuperbia & præſumptio de ſua ſola fide.

Caluin. Inſtit. li. 3. c. 2. §. 16.

Confeßio Chriſtiana fidei Gen. ca 4. §. 20

Luther. to. 5. enarrat. in 1. Pet. c. 1. fol. 442.

Zuingl. to. 1. in actis diſputat. Tigurinæ fol. 628.

quàm Chriſto filio ſuo proprio. Fidelem huiuſmodi nõ minus quàm filium ſuum tuebitur, nec minus quàm filiũ ſuum ab æterna morte eundem liberabit. Non minus cælum illi patere faciet quam filio ſuo vnigenito. hæc ille. Ergo iſti quum omnium mortaliũ ſint maximè inquinati omniũq. flagitiorum maculis notatiſſimi, quum fateantur ſe nihil aliud poſſe quàm peccare & legem diuinam tranſgredi, Deique maieſtatem offendere; tamen deſperatiſſima ſua confidentia & fiducia (quam fidem mendaciter vocant) non modò impunitatem ſibi pollicentur, ſed eandem etiam cum Sanctis omnibus, cum beatiſſima virgine, ipſoque etiam Chriſto Dei gratiam & fœlicitatem. Quanta eſt hęc impudentia? quàm ſatanica ſuperbia? quàm prophana Dei irriſio & deſpicientia? vt quũ eum à te ſummo ſcelere lædi dicas, eum tum maximè tibi beneuolum glorieris, & non modò nullam nequitiæ & impudentiæ tuæ pœnam verearis, ſed etiam ampliſſimas in cœlo coronas tibi debitas iactes! Qualia ſunt hæc nõ hominum ſanorum dictata, ſed furioſorum & phræneticorum blaſphemiæ! quanto magis prophetice & Apoſtolicè Pagani.

Eſt oculus omnia cernens iuſtitiæ, &

Supra. *Stans in propinquo comminus videt Deus,*

quem ſequitur iuſtitiæ vindex eorum, qui à diuina deſciſcunt lege. Quis eſt mortalium humana forma pręditus qui ſolo naturæ lumine nõ videat illa Euangelicorum eſſe belluina non humana, hæc Paganorum eſſe honeſta, & tum diuinæ maieſtatis altitudini, tũ humanæ indolis dignitati conſentanea? Denique nihil certius & exploratius eſſe poteſt quàm illud Paganum, tum fore vitam *noſtram belluinam, quũ ſapientum virorum documentis ſublatis, manebit ad voluptates exhortãs doctrina,* qualem ſublato deorum timore Epicuræi prædicabant. Quam doctrinam quoniam

ſuppreſſo

ſuppreſſo Epicuri nomine iſti Euagelici induxerűt, *ſapientum virorum documenta*, quotquot Eccleſiæ Catholicæ annis mille quingentis præfuerunt *aſpernantes*, opera quia carni moleſta, ſatisfactionem quia voluptatibus aduerſariam, Eccleſiæ diſciplinã de Quadrageſimæ ieiunijs, de caſtitate, de votis; de vigilijs, tanquam licentiæ Euangelicæ repugnantẽ funditus profligantes; verum eſt eorum vitã qui illis adhæreſcunt eſſe belluinam, & tum Dei timoris, tũ ciuilis honeſtatis inanem. Deum enim timere nõ poſſunt quorum primarium caput ex quo ſolius fidei iuſtificatio pendet, eſt Deũ non timere. Sic enim fidem ſuam definiunt vt ſit *diuinæ erga eos beneuolẽtiæ firma certaq́; cognitio, plenæ qualis de rebus compertis & probatis eſſe ſolet, quæ eos fiducia & audacia compleat vt tranquillis animis audeant ſe in conſpectum Dei ſiſtere*, quę omnem timorem longiſſimè excludit. Ex quo deinde conſequens eſt eos Deum omnino non credere. Veriſſimum eſt enim illud Tertulliani & Lactãtij *Vbi Deus non timetur, niſi vbi non eſt? Nam vbi Deus, ibi metus erga Deum qui eſt initium ſapientiæ*, atque ita Deus ipſe per propheram docet. *ſi ego dominus ſum vbi eſt timor meus.* Ergo quum timorem Dei; & (quod neceſſario ſequitur) Deũ ipſum iſti boni Euangelici ex ſuis Eccleſijs auferunt, ſuorum ſectariorum vitam verè belluinam efficiunt. Et deinde quum ex eodem principio non minus euidenter fluat quanta cogitari poteſt maxima in vitam communẽ morum impuritas, quando Dei timor potentiſſimũ eſt ad homines in officio & honeſtate ciuili coërcendos vinculum, eodem argumento efficitur belluinã vitam induci ab iſtis Euangelij præconibus, qui ablato Dei timore & iuſtitia ſcelerũ vindice, ſecurã ſibi ſuiſque arrogant diuinæ beneuolentiæ certitudinem, qua ſe nõ magis quam beatiſſimam Vir

Proteſtantes non timent Deũ, neq; iuxta ſuã doctrinã timere poſſunt.

Cal. Inſtit. li. 3. ca. 2. §. 7. 15.

Tertul. de præſcript. Lactant. de ira Dei ca. 8.

Malac. 1. & Proteſtãtes ſine Deo.

ginem, ipſumque adeo Chriſtū, à Deo damnari poſſe ſuperbiſſimè iactitant. Longè autem alio modo Pagani magiſtri tum quoad honeſtè viuendum, tū quoad religioſe de Deo, & humiliter de ſeipſis ſentiendum, diſcipulos ſuos inſtituerunt. In quo quiſquis horum Euangelicorum nouos Apoſtolos Paganorum Philoſophis; illorum Lutheros, Caluinos, Zuinglios, horum Platonibus, Ciceronibus, & Plutarchis comparat, is nunquam quid eſt vera Philoſophia, vel primoribus labris deguſtauit.

11. 11 Et hæc quidem ex plurimis pauca, ſed ea euidentiſſima & toti Euangeliſmo omnibuſque eius ſectis communia diſcrimina non obſcurè demonſtrant veterem Paganiſmum qualis ante Chriſtum terrarum orbem obtinuit, iſta euangelicorum apoſtaſia multo eſſe ſanctiorem, ſiue ciuilem hominum vitam, ſiue generalem rerumpub. ſtatum, ſiue ipſius Dei gloriam & honorem reſpicias. Alia quidem plurima ſuppetunt, omniaq. clariſſima huius probandi argumenta. Ita enim ferax & fructuoſum eſt in hoc genere iſtud Euangelium, ita eſt omnium veterum hæreſum lernæ quædam & chaos, ita turpiſſima quæque 1. ab Ario & Eunomio ſolas ſcripturas recipientibus & traditiones omnes reſpuentibus 2. à Simone Mago & Manichæo negantibus liberum arbitrium, 3. ab eodem Simone & Florino ponentibus Deum ſcelerū authorem 4. ab Arianis principē ciuile Eccleſiæ caput ſtatuentibus, 5. à Iouiniano ieiunia prodeſſe negante & coniugalē ſocietatem virginitati exæquāte, 6. ab Aërio & Arianis reijcientibus preces & ſacrificia pro defunctis, 7. à pſeudapoſtolis ſolam fidem ſaluti neceſſariam prædicantibus, 8. à Pelagianis tollentibus originale peccatum, 9. à Circumcellionibus & Donatiſtis negantibus Eccleſiam Catholicam toto orbe diffuſam

1. Epiph. hær. 73. 69 Athan. de ſynod. Arim. & Seleuciæ. 2 Clem. li. 5 recog. Auguſt. de hær. 3. Tert. de præſcript. Euſeb. l. 5. ca. 19. Vinc. Lyr. ca. 34. 4. Athan. ſupra. 5. Aug. de hær. 6. Aug ib. 53. Epiph. hæreſ. 75. 7. Aug. de fide & ope. ca. 14. & de hæreſ. 54. 8 Aug. de hær. 88. 9. Aug. ibid. 69. & Optat. l. 2.

ſam, ſuffodientib. altaria, ſpoliantib. Eccleſias, graſ-
ſantib. in Catholicos ferro & flāma, perpetuaq. ma-
ledicentia Eccleſiam Romanam tanquā Apoſtaticā
& Antichriſtianam lacerantibus, ita (inquā) hæc &
alia huiuſmodi ab omnib. primitiuæ Eccleſię hære-
ſiarchis mutuo ſumpta in hoc Euangeliū nouum
tanquam in ſentinam & cloacam quandā congeſta
ſunt, vt quæ antiquiſſimi doctiſſimiq. patres Ter-
tullian⁹, Epiphanius, Athanaſius, Auguſt. Ambroſ.
afferunt ad ſingulares illos hæreticos Paganiſmi ar- *Vide ſupra*
guendos, ea multo plenius & cumulatius in hoc E- *§. 0. fo.*
uangeliū ex illis vetuſtis hęreſib. multiſq. nouis nu- *105.*
per inuentis coagmentatū conueniant. Sed quādo
hoc ſatis vti ſpero euidenter demōſtrauimus, ſuper-
fluū eſt in re non dubia probationib. vti non neceſ-
ſarijs. Verū ſiquidē eſt illud Tullij, *perſpicuitatē argu-*
mentatione eleuari. Quum enim quippia & ratione & *Cic. de nat. deorum.*
experientia conſtat, vt ignē calefacere, ſole lucere,
qui hoc deinceps nouis argumentis ex intima Phi-
loſophia petitis amplius comprobare velit, neceſſe
eſt vt & ſeipſum in multas difficultatas cōijciat, &
auditorē etiā nō mediocriter obturbet. Quumque
hoc quod de iſta pluſquam Ethnica Euangelicorū
noſtrę tempeſtatis apoſtaſia probare velim, & ratio-
nibus ex ipſo Euangelio ductis, & certis experimē-
tis, & luculentis ipſorum Euangeliſtarū confeſſio-
nibus paruerit, operæ pretiū non eſt iugulare mor-
tuos, & fœtentē hanc in omnium Chriſtianorum
naribus lernam amplius mouere.

Vnicam tamen appendicem à me vel inuito ipſa
orationis ſeries atque ordo extorquet, ſine qua mā-
cum quodammodo & imperfectū eſt quod proxi-
me de ſola fide diximus; cuius horrenda impietas,
non ſolum ad deprauandam humanam vitam, nec
ſolum ad auferendum Dei in hoc mundo prouidē-

tiam, miſericoriam, iuſtitiam, ſed multò magis, magiſq. directè ad delendam reſurrectionis, iudicijq. futuri, & inferni, & cœli fidem pertinet: ideoque neceſſe eſt pauca de hoc ſublimi religionis Chriſtianę myſterio apponere, ex quo tota pendet Chriſti incarnatio, & vita, & mors, & paſſio, & reſurrectio; tota denique Chriſtianorũ religio, & quicquid in Teſtamento vel nouo vel veteri continetur. Expediam aũt quàm potero breuiſſimè, neque enim res obſcura eſt vt accuratã aut prolixam aliquam orationem deſideret. Quin ergo reſurrectio, iudiciumq. futurũ ſumma ſit religionis noſtræ, eoq. ſublato omnia diuina & humana confundantur, nemo Chriſtianus ambigit, & Apoſtolus Paulus ſolidè oſtendit. Nõ eſt futurum iudicium, non eſt reſurrectio? *ergo*, inquit

1. Cor. 15.

ille, *Chriſtus non reſurrexit, ergo ridicula eſt fides Chriſtianorum, ergo inanis eſt prædicatio Apoſtolorũ, ergo edamus et bibamus*, nec ab vlla luxuria, libidine, ebrietate, à nullo peccato, quod vel animo iucundũ eſt vel corpori, abſtineamus. At abſit (inquit Apoſtolus) vt vel huiuſmodi cogitatio in animum hominis verè Chriſtiani illabatur. Eſt ergo certiſſimo futurum iudiciũ quando ad ſeueriſſimum & iuſtiſſimum Dei tribunal mortales, omnes ſiſtentur. Atque hoc poſt Chriſti reſurrectionem adeò fuit in omnium pectoribus radicitus infixum qui Chriſti nomen audierunt, vt ipſi quoque Turcæ in ſuo Alcorano reſurrectionẽ & iudicium vniuerſale ſequuturum firmiſſimè credãt. At quem in finem iudicium illud expectamus? quid (inquam) eſt in eo iudicio peragendum? Nihil eſt in tota ſcriptura crebriùs & manifeſtiús vel ab Apoſtolis Chriſti vel ab ipſo Chriſto Iudice explicatum. *Omnes nos* (inquit Apoſtolus Paulus) *manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vniuſquiſq; propria corporis prout geſſit ſiue bonum ſiue malum. vnuſquiſq; enim*

Alcoran. Azoara 2. 10. 32. 33. 46. & paſſim.

In Iudicio extremo opera examinanda.

2 Cor. 5. 10

enim quodcunque fecerit bonum hoc recipiet à domino, id- *Epheſ. 6. 8.*
que *ſine vlla acceptione perſonarum ſecundum vniuſcuiuſ-* *1. Pet. 1. 16.*
cue opus. Et quemadmodum in humanorũ iudicio-
rum actionibus, qui integrè & incorruptè iudicant
ab omni alia circumſtantia oculos auertunt, & rem
de qua agitur directè examinant, & de perſonæ iu-
dicandæ innocentia vel damnatione ſecundum al-
legata & probata ſententia ferunt, non aliter euan-
geliſta Chriſti illuſtri imagine ab humanis iudicijs
ſumpta vbi libri, ſingulorum reorum facta bona &
mala complectentes proferuntur, diuini iudicij for
mam nobis repræſentat. *Vidi* (inquit diuinus Euan- *Apoc. 20. 12.*
geliſta) *mortuos magnos & puſillos ſtantes in conſpectu*
throni. & libri aperti ſunt, & alius liber apertus eſt qui eſt
vitæ; & iudicati ſunt mortui ex hys quæ ſcripta erant in
libris. Quid verò illic continebatur? aliorum ſola fi-
des, aliorum ſola infidelitas? vt ex hac diſpari per-
ſuaſione diſſimilem iudicij ſententiam acciperent?
Nihil minus, ſed *iudicati ſunt ex his quæ ſcripta erant in*
libris ſecundum opera ipſorum. Quod ne quis fortè for-
tuitò elapſum exiſtimet, mox repetit & ſeuerius vr-
get: *iudicatũ eſt* inquit *de ſingulis* & bonis & malis, & *Ibi. v. 13.*
fidelibus & infidelibus, *ſecum opera ipſorum*. Quod
totum efficaciſſimè impreſſit ſuorum mentibus
Saluator ipſe, quum denuntiauit filium hominis
venturum in gloria patris ſui, *& tunc redditurum vni-*
cuique ſecundum opera ſua. Procedent vtique *qui bona fe-* *Matt. 16. 27.*
cerunt in reſurrectionem vitæ & gloriæ, *qui verò mala*
egerunt in reſurrectionem iudicij & damnationis, iſti *Ioa. 5. 29.*
pro malis operibus in inferno, illi pro bonis in *cælo*
mercedem copioſam percepturi. Hæc quũ ſit certiſſima *Mat. 5. 12.*
Apoſtolorum & Chriſtianorum qui vllis vnquam
ſæculis extiterunt fides, quũ hoc ipſa iudicij notio
& ſignificatio requirat; adeò vt & Turcę qui à Chri-
ſtianis iudicium hoc extremum hauſerunt, vnà ab

Alcoran. Azoara. 46. iiſdem Chriſtianis hunc iudicij ſenſum & ſententiā arripuerint, appertiſſimè fatentes Deum omnium actus libro ſcriptos reuelaturum & ſtaterà libraturum & deinde viros bonos locaturum in paradiſo, malos abiecturū in inferos: Euangelici de hoc ſummo & ſupremo myſterio quàm præpoſterè & flagitiosè ſentiant ea quæ ſuperius expoſuimus abunde docent. Ex diametro enim pugnāt cum hac Chriſti de operib. bonis prædicatione, eorum contra opera bona inuectiuæ & qua ſemper in ore habent operū bonorum cum ſordibus & pannis inquinatis cōparatio. Si *opera piorum non merentur laudem ſed opprobriū* vt inquit Caluinus, ſi *meræ ſunt donorū Dei pollutiones* vt vult Beza cum Eccleſia Geneuenſi, ſi ſub *maledicto legis & ipſa manent & facientes relinquunt, vt ſæpius dicunt & ſæpius repetendum affirmant* Bucerus, Brentius, & reliqui illi in Colloquio Ratiſbonē. actoris; nunquam certè iudex iuſtus qui *ſecundū cuiuſq; opus* ſententiam laturus eſt, his operibus vitam æternam largietur. Etſi verum ſit illuc Lutheri, *ſacra & ardua præſtantiſſimorum hominum*, ipſorum ſi placet Apoſtolorum & Prophetarum *opera in oculis Dei prorſus nihil diſtare ab operibus ruſtici in agro laborantis, aut fœminæ interim in domo marito ſuo prandium apparantis, quia ſola fide apud Deum omnia menſurantur, qui ſic ordinauit vt nullum eſſet peccatū niſi incredulitas, nulla iuſtitia niſi fides*; falſiſſima eſt ergo illa iudicij extremi deſcriptio quam oculis noſtris in Euangelio ipſe Chriſtus Ieſus ſubiecit: *Venite benedicti patris mei, poſſidete regnum paratum vobis* quam ob cauſam? *eſuriui enim & dediſtis mihi manducare, ſitiui & dediſtis mihi bibere, hoſpes eram, & collegiſtis me*, & reliquā miſericordiæ opera mihi fratribuſq. meis præſtitis. Et ex altera quoque parte, *diſcedite maledicti in ignem æternum*. quam ob offenſam & peccatum veſtrum

Margin notes: *Proteſtantiū doctrina de ſola fide directe tollit iudicium extremum.* — 1. Pet. 1. 18. — Supra fo. 233. — Mat. 25. 34.

veſtrum? *quia eſuriui & non dediſtis mihi manducare, ſitiui & non dediſtis mihi potum, hoſpes eram & non collegiſtis me*, nec reliqua charitatis opera exercuiſtis quę ego lege Euangelij præſcripſeram, & quibus ampliſſimam hoc tempore mercedem promiſeram. Et vide mihi Chriſtiane lector, an non iſti immanes apoſtatæ, perinde vt priſci illi Gigantes ſingulari monomachia tanquam conſertis manibus cum Chriſto dimicent, & quaſi aggeſtis in vnum altiſſimis mõtibus non aliter quã illi Enceladi & Briarei in cœlum conſcendere nitantur, vt eum è ſolio ſuo iudiciario deturbent. Quid enim Chriſtus? opera miſericordiæ & pietatis magnam habent vim in conſpectu patris mei, & ex illis in extrẽmo iudicij die pronuntiandum eſt, vſque eò vt ſi quis vel *calicem aquæ frigidæ dederit alicui in nomine meo, propterea marcedem ſuam ſit habiturus*. Quid autem Euangelici? Hoc longe ſecus eſt. nec enim iſta parua tantummodo, ſed illa magna etiam, illa ardua vel martyrum opera contemnit Deus, neque magis æſtimat quàm ſi quis cum amicis conuiuetur, & pleno ventre ſatur in vtramque aurem dormiat. Chriſtus & bonis & malis pro bonorum & malorum operum ratione æternam vitam mortemque denuntiat: at iſti, hoc (inquiunt) papiſticum & falſum eſt. nec enim operibus vel bonis vel malis, ſed *ſola fide omnia apud Deum menſurantur*. Chriſtus ſe damnaturum aſſerit eos qui õmittendo charitatis officia peccauerunt; hij illud Chriſti iudicium corruptum eſſe clamitant, & iudicio Dei patris contrarium, qui *ſic ordinauit vt nullum eſſet peccatum niſi incredulitas*. Religio eſt mihi Chriſtiane lector in iſtis craſſiſſimis blaſphemijs immorari. Neque certe aliud cogito quàm digitum ad fontem intendere, & commonſtrare viam qua tu ingrediẽs copioſius iſtorum im-

Proteſtantes quam directe ſe opponunt Chriſto.

Matt. 10. 42.

puritatem detegas, eamque cùm aduerteris flagrátiore zelo perhorreſcas. Quum enim de hac materia agunt, ſingulæ eorum ſententiæ & ſententiarum particulæ, totidem ſunt blaſphemiæ, doctrinæ & iudicio Chriſti rectis quaſi lineis oppoſitæ, non aliter quàm aqua & ignis, ſupera & infera, Chriſtus & diabolus; adeò vt quæ Chriſtus affirmat, ea iſti negant, quæ ille extruit, iſti diruunt, & quos vel fide ſua præditos Chriſtus ob opera nefaria æternis ignibus addicit, eos iſti quamuis omnibus ſceleribus Sodoma & Gomorrha tetrioribus coopertos modò noua Lutheri euangelica fide imbutos, ex inferni ſedibus eripiunt, & in cœleſti gloria vel inuito Chriſto collocant, & illic beatiſſimæ Virgini, ipſique Chriſto pares faciunt. Quæ omnia adeò ſtupida ſunt & horrenda, & tamen adeò plana atque in oculos hominum vel ſimpliciſſimorum incurrentia, vt nonnulli poſteriores Euangelici hos adeo afininos magiſtrorum ſuorum lapſus emendare ſtuduerint. Quare & alteram fidei ſuæ, partem corrigentes, fatentur quidem homines infideles ob peccata ſua damnari, ideoque in illis ſolam incredulitatem non eſſe damnationis cauſam; ſed quoad fideles, ne *ſoli fidei* quicquam derogent, ſuum illud antiquum mordicus premunt, & Chriſti atque Apoſtolorum verba de operibus bonis incredibili impudentia cauillantur, modò nugantes Chriſtum *impropriè* loqui, modò *legaliter* non euangelicè, vt decebat Moſem non vt conueniebat Chriſto; modò quod *impoſsibilem iuſtè viuendi conditionem apponat, quo homines agnoſcant ſuam impotentiam.* Sed tandem quum in omnes ſe formas & figuras verterint, ad illam ſacram anchoram decurrunt, vt ea verba de incredulis vera dicant *ſimpliciter*; de *credentibus tamen* intelligi volunt *ſalua diſpenſatione Euangelij*

Matt. 7. 23.

Proteſtantes quàm miſere & impudẽter torquent perſpicua Chriſti verba.

Illyricus gloſſa in Matt. 25. & ad Rom. 2.

Idem gloſſa in Matt. cap. 17.

Euangelij noui *ſecundum quam etiam peccatores modò credant, vitam* aſſequuntur æternam, non propter opera ſua quæ ſunt immundiſſima, ſed propter opera & iuſtitiam *Chriſti gratis per fidem illis imputatam.* Quo extremo refugio præterquam quòd verbis Chriſti nimium prophanè illudunt; præterquam quòd multo maiorem oſtendunt reuerentiam erga inſana Magiſtrorum ſuorum placita quàm erga ſacroſancta Chriſti & Apoſtolorum oracula, quum ad illorum nequitiam defendendam hæc planè & dilucidè poſita tam improbè diſtorqueant, & tot flexiones atque diuerticula quærant; præterquam quòd formam iudicij à Deo poſitam prorſus abolent & nouam à ſe inuentam inducunt, opera quæ Deus examinanda dicit, à iudicio hoc remouentes, & ſolam fidem requirendam ſupponentes; præterquam quòd abſurdum cui mederi volunt ex vna tantùm parte declinant [Chriſtum enim quum in iudicio illo incredulis ob mala opera æternam mortem denuntiat, fatentur eſſe veracem, quum verò is eodem tenore & forma verborum credentibus ob bona opera vitam æternam adiudicandam pollicetur, hoc loco quæſtiones nectunt, & tergiuerſationes quærunt, & denique ad extremum directè negant eſſe verum, nec poſſe id tribui operibus quæ *ſunt immundiſsima*] præterquam quòd expreſsè ſeipſos faciunt Chriſto ſuperiores, ſuoſque Magiſtros iudices præponunt Chriſto ipſi, cuius in iudicando verba reſtringi volunt iuxta *compenſationem Euangelij noui* quod iſtorum Mahometes Lutherus fabricauit, vt non aliter quàm Mahometes ſuo Alcorano, ſic iſti ſuo Euangelio Euangelium Chriſti corrigant & emendent: præter hæc & huiuſmodi abſurda horribilia, vt ſuos ſectatores in effuſa ſcelerum omnium licentia

licentia & impuritate obfirment, qui etiamſi in teterrimis flagitijs immerſi viuant & moriantur (modò fidem tamen Euangeliſmi huius teneant, ſeque ſaluos fore ſine controuerſia confidant & præſumant) de vita æterna adipiſcenda certi ſint & ſecuri; hanc ob cauſam, tribunal hoc Chriſti faciunt reliquorum omnium corruptiſſimum, & quale Deus ipſe in lege ſua cumprimis abominatur. Nam quum iudicium hoc eò pertineat, vt æquiſſima lance Chriſtianis bonis maliſque pro ratione operum ſupplicia decernantur vel præmia: & iuxta ſuam ipſorum confeſſionem Euangelici grauiſſimis flagitiorum maculis iniuſti coram Chriſto compareant non minus quàm reliqui Chriſtiani; hic tamen vbi ſine acceptione perſonarum omnia tranſigi debebant, Chriſtiani alij propter peccata ad inferos abripiuntur, Euangelici autẽ qui ſua pari improbitate, & maiori fortaſſe in peccatis accumulandis impudentia grauiorem damnationem promeruerant, æternas beatorum ſedes conſequuntur. Quæ eſt hæc forma iudicij? quæ iuſtitiæ tenuiſſima ſpecies vel vmbra? Si quod ipſi ponunt vtrique impij ſunt, vtrique peccatores, vtrique æternis ſupplicijs digni; ſi item quod Chriſtus & Apoſtoli planiſſimè ſtatuunt, hoc eſt tribunal iuſtitiæ, *vbi iuſtè ſecundum cuiuſque opus* iudicandum eſt, ergo operibus paribus æquum erat vt par quoque ſupplicium rependeretur. Id enim poſtulat iuſtitia, id requirit officium incorrupti iudicis, id ſcripturæ ſacræ fieri debere vbique teſtificantur in omni iudicio vbi iuſtitia & æquitas vigent ſuámque vim obtinent. At verò quum iuxta Proteſtantes hic longè ſecus fiat, quum de operibus paribus tam diſpar pronuntiatur ſententia, vt ex reis duobus qui eadem omnino crimina admiſerunt, alter æternis adiudicetur gaudijs, alter æter-

Iudicium Chriſti extremum iuxta Proteſtantium doctrinam eſt longe iniquiſſimum.

alter æternis addicatur tormentis; negari nūquam certè poteſt hoc iudicium eſſe ter & amplius iniquiſſimum,quale iuſtitia vera condemnat,recta ratio abhorret,integra bonorum hominum tribunalia reijciunt,& Deus ipſe in ſacris literis pronuntiat execrabile. Vbi enim de iuſtitia agitur,vbi iuſtè & æquabiliter *ex operibus & iuxta opera*, vt hoc in loco iudicij ſententia eſt,vt is *qui condemnat* & pœnis addicit virum *iuſtum*,ſic is quoque qui *iuſtificat* & præmio afficit *impium*,*vterque abominabilis eſt apud Deum*, ideoque & iſti impuriſſimi Epicuri qui hanc inæqualitatem Chriſto iudici affingunt vt ſeipſos à neceſſitate bene operandi liberent, magis intolerabilem ei iniuriam faciunt quàm ipſe Mahometes & Saraceni, qui *Chriſtum in extremo illo iudicio iudicem fore negant,ſed tantum teſtem faciunt vt & prophetas reliquos*. Longè enim præſtat iudicem omnino non eſſe, quàm cum iudicis officium ſuſceperis, iniquè & iniuſtè ſuſceptum adminiſtrare; quemadmodum multò eſt vtilius ſacerdotem perpetuò eſſe mutum, & è ſuggeſto nunquam vocem emittere, quàm falſas inde opiniones ad auditores inficiendos ſpargere.

Prouerb. 17.15. Deut. 25.1.& Exod. ca. 23.

Azoar. 49.

12 Et hactenus Euangeliſmum (quem vocant) huius temporis veteri Paganiſmo longè eſſe nequiorem & infideliorem, & honeſtati, naturæque humanæ & principijs religionis à Deo omniū creatore primò cum rerum creatione homini inſitis magis hoſtiliter aduerſantem, ſatis illuſtribus vti ſpero argumentis euicimus, non tantum ijs quæ ſunt ex generali patrum primitiuæ Eccleſiæ deducta, qui ſemper omnem hæreſim Paganiſmo nequiorem exiſtimarunt: ſed etiam ex proprijs & particularibus huius hæreſis initijs,cauſis,effectis & doctrinis. Nam & originem habuit à Satana, vti architecti ipſi Lu- 12.

Summa huius capitu.

1. ipſi Lutherus & Zuinglius proclamant, quo quid fingi poteſt magis horribile? & magiſtri eius nec ſimularunt quidem honeſtatem; ſed incredibili impudentia ſua publicarunt periuria, & apoſtaſiam, &
2. vota rupta, fractamque Deo fidem, & libidines ſpurcas, & animos totos in carnis Veneriſque ſordibus demerſos, vt nihil inter eos & ſues, aut tauros, aut equos admiſſarios fuerit diſcriminis: ſuoſque ſectariorum greges eodem libidinis ſpiritu impleuerunt, vt à rebus Venereis non magis quàm à cibo potuque ſe poſſe abſtinere prædicent. Turcæ autem & Pagani legiſlatores à dijs immortalibus leges ſuas fuiſſe traditas conſtanter aſſeruerunt, & ipſi longe aliâ grauitate morũm & honeſtate fuerũt prędıti; ſuoſque Turcas & Paganos ad longè aliam probitatem magiſque virilem continentiam inſti-
3. tuerunt. Iam quum diuiſio inuictum ſit falſitatis argumentum, vnitas autem probabile (quamuis non neceſſarium) veritatis iudicium, Euangelici vna ætate in plures ſectas, eaſque infeſtiſſimè digladiantes mutuò diſtracti ſunt, quàm vel Græci vel Romani ante Chriſtum à primis rerumpub. ſuarũ initiis, vel Turcę & Saraceni poſt Chriſtum annis pluſquam nongentis. Et quemadmodum natura quibuſdam animantibus perpetuas ingenerauit inimicitias, vt leoni cum dracone, elephanti cum rhinocerote, cornici cum noctuâ, araneo cum ſerpente: non aliter Deus vt omnibus declararet iſtius hæreſis authores fuiſſe ſuperbiſſimos & Satanæ ſpiritu
Prouer. 13. 10. inflatos, *inter quos ſemper ſunt iurgia*, ita eos inter ſe
Lutherus. commiſit, vt à primo vtriuſque Euangelij exortu
Zuinglius. vſque ad extremum vitæ diem, alter alterum *hære-*
Supra fol. 194. *ſiarcham, impoſtorem, ſcurram, cinædum, & perditum ſacrarum literarum corruptorẽ*, inclamauerit, & totis voluminibus emiſſis alter alterius impietatem detexerit: qua-

rit: qualis repugnantia vel in alcorani vel in Paganarum ſuperſtitionum authoribus nunquam aliquando apparuit. Quòd ſi formam religionis ab 4.
iſtis introductæ intueris, nec prima illic reperies religionis cuiuſcunque lineamenta. Quod enim omnes nationes à mundo condito admiſerunt, vt in honorem & agnitionem Dei creatoris ſacrificium idem Deo immolarent, quod in legæ naturę, & lege Moyſis, & lege Chriſtiana vſitatum erat: quod Hebræi, quod Chriſtiani in omnibus mundi regionibus, quod aliæ Paganorum gentes vniuerſæ ſine exceptione approbarunt, quod ita eſt cum cultu vero Dei implicitum & copulatum, vt ſine eo cultus verus nunquam extiterit, neque verò exiſtere poterit, hæc iſti ſoli omnium populorum Athei Euangelici à ſuis ſynagogis repulerunt. Neque vel 5.
ſacrificia, vel preces vllas, vel vllam memoriam aut vlla pietatis opera defunctis applicant, in quo à Chriſtianis, & Iudæis, & Paganis, tanquam bruti homines & hominum nomine indigni, vtpotè humanæ pietatis & affectionis expertes damnantur. Ratioque qua ad hoc officium negligendum mouentur, nimirum quòd animam poſt hanc vitam vel æternum ſine ſenſu & intelligentia dormire, vel vt corpus mortalem eſſe & cum corpore interi- 6.
re exiſtimant, multò magis eos non hominibus doctis & elegantibus quales Pagani erant, & qui contrarium ſemper firmiſſimè tenuerũt, ſed ipſis pecudibus, ipſis *equis & mulis in quibus non eſt mens & intel-* Pſal. 31.
lectus annumerandos eſſe conuincit. Denique vt præteream iſtorum immenſam in antiquis patri- 7.
bus, epiſcopis, Concilijs vniuerſalibus, in tota primitiua & Apoſtolica Eccleſia contemnenda ſuper- 8.
biam, præfractam in mentiendo audaciam in Eccleſiæ ordinem peruertendo, fœminas eius capita efficien-

9. effiçiendo, oues paſtoribus præponendo, iudicio-
rum formam immutando, & omnia denique ſur-
10. ſum deorſum iactando indomitum furorem; *ſola*
fides qua maximè ſe gloriantur diuini honoris vin-
dices, ita eos probat eſſe diuini nominis & ciuilis
honeſtatis iuratos hoſtes, vt ſi reliqua eſſent paria,
hæc tamen *fides ſola* vt ab iſtis prædicatur, conuin-
cit eos eſſe Paganis qui vnquam fuerunt teterrimis
& inquinatiſſimis inquinatiores. Quis enim ali-
quando Sardanapalus, quis Nero, quæ Thais inter
ſcortorum & gladiatorum greges quum maximè
libidinem incendere vellet, acriùs poſſet extimula-
re, quàm ſi inuictam cum fœminis concumbendi
neceſſitatem vrgeret, nec poſſe hominem quemcũ-
que eo magis carere quàm cibo aut ſomno; maxi-
mè verò ſi adijceret, quod iſti inculcare nõ deſierũt,
Deo nõ minus placere qui rebus Venereis ſtrenu-
am operam nauat, quàm qui rebus diuinis, qui ca-
ſtitati, qui precibus & pietatis glorioſiſſimis quæ
vulgus putat operibus parem diligentiam impen-
dit. Deo enim quid agas, quid opereris, ſuſque de-
que eſt, modò perſuadeas abſque vlla dubitatione
te fore glorificandum in cœlo. Hoc enim poſito,
hanc fiduciam & confidentiam ſi tibi elabi non pa-
tiaris, in portu nauigas, & in cæleſti gloria Petro
Pauloque æquaberis, etiamſi in hac vita quoad mo-
res ſpurciſſimos quouis lenone ſis impurior, quouis
capro ſalacior, quouis ſue lutulentior. Ex qua do-
ctrina effectum eſt, vt iſtorum diſcipuli in vita &
moribus ſordidiores euaſerint quàm vlli à mundo
condito Pagani, quàm illi Turcæ. *Prophaniſſimè vi-*
uunt, fatente Brentio; *viuunt vt ſues & moriuntur vt*
ſues, iuxta Lutherum. & vt inquit Caluinus *hone-*
ſtum euertunt omne quod etiam apud Gentes ſemper inuio-
labile fuit, & in omni libidinum etiam belluinarum genere
volutan-

Supra. fol. 190. 191.

Calu. in inſtructio. aduerſus Libertinos. cap. 18.

volutantur. Ne autem iudicij extremi metus aliquam his Veneris & Bacchi Miniſtris remoram injiciat, & à cupiditatibus quibuſcunque effrænato impetu perſequendis retardet, illud magiſtri ita transformarunt, vt quum Chriſtiani perpetuò poſt Chriſti & Apoſtolorum prædicationem tenuerint opera ſua illic fore examinanda, & pro operum conditione vel præmia vel ſupplicia eſſe recipienda; illi contrà ſuis miſerrimis diſcipulis perſuaſerunt operum nullam habendam eſſe rationem, ſed ex ſola confidentia & præſumptione (quam illi fidem vocant) de æterna vel morte vel vita ferendam eſſe ſententiam, quò ita Euangelicos ſuos excuſſo iudicij illius timore in hoc ſæculo ad vitam profligatam & licentioſam incitent atque obfirment, & quod conſequens eſt, in altero ad æternam damnationem præcipites gregatim impellant. Et hæc ſunt ex innumeris perpauca, tanquam ex vaſto flumine quædam guttæ, ex pleno aceruo aliquot grana, non vni ſectæ vt Lutheranæ, Zuinglianæ, Caluinianæ, Trinitariæ, Puritanæ propria, ſed toti corpori noſtræ tempeſtatis Euangelicorũ communia. Hoc eſt Proteſtantium ſymbolum, quo eos non modo à Catholicis, ſed etiam à Paganis ipſis promptum eſt internoſcere. Hæc ſunt generalia omnium Euangeliorum cuiuſque ſectæ axiômata, ſi tamen vnicũ illud Anglicanum de fœmineo Põtificatu excipias. Hæc Superintendẽtes & Miniſtri docent è pulpitis, hæc ſeminant in libris, hæc populus diſcit in ſynagogis, hæc exercet in priuatis ædibus. Alij quidem ſingulatim & regionatim alia particularia dogmata ſpargunt, vt ſcripturas nihil valere & eſſe meras fabulas, in Sileſia & Morauia Suinkfeldiani; Chriſtum non eſſe Deum patri æqualem, in Polonia & Tranſyluania Ariani; Chriſtum nulla ratione eſſe

11. (margin)

11. articuli ſymboli Proteſtantium. (margin)

Certarum regionum Euangelica veritat. 1. (margin)

Deum patri æqualem, in Polonia & Tranſyluania Ariani; Chriſtum nulla ratione eſſe Deum ſed merum hominem, in Hungaria Caluiniſtæ; Chriſtum non eſſe é ſubſtãtia patris genitum, Puritani in Anglia, & Caluiniſtæ in Francia; Trinitatem nihil eſſe, ſed merum idolum, Familiani in Anglia, & Trinitarij in Polonia, & Miniſtri quidam in Morauia. Et ad hunc modum ſinguli Euágelici, & Magiſtratus & Miniſtri, & populi, ſingulas quaſdam hæreſes tanquam puriſſima Euangelia in ſuis ſeparatim prouincijs amplectũtur & defendunt. Sed iſtæ ſunt generales baſes & columina quibus illæ etiam ſingulæ ſuſtinentur; quæ quum per vniuerſum huius noui Euangelij corpus manent & diffundantur, ſintque (quod iam oſtendimus) adeò & hominum moribus damnoſa, & humanæ dignitati atque indoli aduerſa, & virtute infeſta, & religioni ſiue Chriſtianæ, ſiue etiam Paganæ, quæ naturalia quædam habet Dei ritè colendi principia maximè contraria, & denique in Chriſti ipſius ſummique Dei maieſtatem nimium iniurioſa & blaſphema, vt Paganos & multò honeſtiùs vixiſſe, & multò altiùs prędicaſſe, & infinitè religioſius Deum coluiſſe manifeſtis exemplis & documentis pateat; poſitum ſit ergo & fixum, veterem Paganiſmũ nouo hoc Euãgeliſmo multò eſſe diuiniorem, & veterem Paganũ eſſe nouo Euangelico Proteſtanti præferendum: & ſi quando de magiſtratu Pagano vel Euangelico à Chriſtianis eligendo incidat contentio, longè fore rebus Chriſtianis conſultius, vt Paganus potius quàm Euangelicus aſſumatur, ſiue vt in Eccleſia populum Chriſtianum doceat, ſiue vt in repub. populi Chriſtiani gubernacula ſuſcipiat.

Concluſio.

Calui-

Caluiniſmus Paganiſmo longè deteſtabilior.

Capvt V.

1 *Quod de noſtræ tempeſtatis hæreſi generaliter dictum eſt eam eſſe Paganiſmo deteriorem; hoc de Caluiniſmo longè eſt verius, qui ita nuper Poloniam corrupit, vt ea quoad ciuilem ſtatum fuerit in ſummo vltimæ euerſionis periculo: & quoad religionem, parum abfuerit à Chriſto publicè reijciendo & profitendo Alcorano Mahometis.*

2 *Prima ratio quare Secta Caluiniſtarum ſit reliquarum deterrima, ea eſt, quia de Dei natura & Trinitate horribilius quàm cæteræ Sectæ blaſphemat. Et quoad hoc Caluiniſtæ qui optimè ſentiunt ſunt meri Ariani. Qua hæreſi, vel aliqua alia nequiore omnes Europæ prouincias infecerunt in quibus Euangelij ſui prædicandi poteſtatem nacti ſunt.*

3 *Alia ratio eſt, quia faciunt Deum omnium in homine peccatorum authorem & effectorem, idque magis propriè & actuosè quàm vel diabolum vel hominem ipſum. Quæ Caluiniſtarum opinio generalis, ex ipſo Caluino in certas propoſitiones perſpicuitatis gratia contrahitur.*

4 *Tertiò, quia ab homine auferunt liberum in agendo arbitrium, ex quo ad priorem articulum adiuncto, ſequitur Deum eſſe iniuſtiſſimum iudicem qui hominem in extremo iudicio damnabit ob ea peccata quæ ipſe in homine eſt operatus.*

5 *Caluiniſtæ ſua Dei deſcriptione, qua Deum ſuum peccati cauſam & authorem faciunt, Satanam ſibi Deum formant: id quod & ex ſcripturis ſacris, & ipſorum Caluiniſtarum, adeòque & Caluini confeſſione manifeſtè oſtenditur.*

6 Duæ regulæ quas Caluiniſtæ ex hac doctrina deducunt ad Sectarios ſuos in peccatis obfirmandos. 1. Neminem debere reſiſtere cupiditati aut libidini, quia numerum eſt a Deo cui ſemper & in omnibus eſt obſequendum. 2. Debere neminem habere pudorem aut ſcrupulum vel conſcientiam vllius peccati: quia actionum & motionum diuinarum neminem pudere debet.

7 Non magis de Deo blaſphemè, quàm de Chriſto incarnato nefarie ſentiunt, quem manifeſte docent in morte ſua peccaſſe, plenéque deſperaſſe & damnatum fuiſſe vt ipſi in inferno diaboli. Sine qua deſperatione & damnatione, aiũt mortem Chriſti corpoream nihil humano generi profuiſſet quo vno omnem fidem Chriſtianam proſſus obolent & exterminant.

8 Impudentia fictorum Caluiniſtarum qui hodie in Gallia ſcribunt Catholicos & Caluiniſtas non diſcrepare niſi in leuibus caremonijs, eoſque eſſe eiuſdem Eccleſiæ membra. Item qui negant regem Nauarræum & Caluiniſtas eſſe hæreticos: qui hæretici ſunt omnium qui vnquam extiterunt profligatiſſimi, ab omnibus omnium ſæculorum Concilijs generalibus & non a ſolo Tridentino condemnati.

9 Non minus impudenter & ſtultè ijdem ſcriptores vt Caluiniſtas probent eſſe verè Chriſtianos, remittunt lectorem ad Caluiniſtarum Confeſſiones, quæ ita ſunt variæ atque mutabiles, more veterum hæreticorum, vt quid Caluiniſta credat, certò a nemine cognoſci poſſit. Quos vti hæreticos blaſphemos in Chriſtum ipſi Lutherani à ſua communione reijciunt.

10 Quoad externam religionis formam minus eſt religionis in ſynagogis Caluiniſtarum quàm in fanis Turcarum & Saracenorum. Caluiniſtæ nulla omnino habent Sacramenta; quorum vt baptiſmus Iudaicis lotionibus ipſorum opinione nihil præſtat, ita & Euchariſtica eorum cœna à prophanis cœnis & ientaculis nihil differt.

11 Ne-

11 *Nequiſſima veterum Paganorum idololatria cum vero Chriſtianiſmo magis conueniebat, quam Caluiniſtarum Euangelium: id quod illuſtri exemplo & perſpicua vtriuſque comparatione demonſtratur.*

12 *Lutheraniſmus melior eſt Caluiniſmo.*

13 *Concluſio quòd Caluiniſtæ ſint verè à Diabolo poſſeßi, ſintque in religione Chriſtiana vera monſtra atque portenta.*

Æterum ſi hæc generaliter vera ſint de ſectis omnibus noſtri temporis, de Caluiniſmo qui in Anglia, in Germania inferiore, & in Francia graſſatur, quanto ſunt veriora? & quum facile probatu eſt hanc ſectam eſſe vel Paganiſmo vel Turciſmo longè & per ſe nequiorē, & ciuilibus hominum Chriſtianorum ſocietatibus infinitè magis peſtiferam & capitalem? Caluiniſmum autem intelligo doctrinam illam quę nuper memoria noſtra è Geneuenſi Schola, Caluini imprimis & Theodori Bezæ, tum etiam reliquorum in ea ſynagoga Miniſtrorū ſtudijs in multas Europæ prouincias effluxit, & vicinas quidem prouincias horribilem in modū vaſtauit, remotas etiam eius contagione afflatas vehemēter afflixit & in maximū periculum adduxit. Quemadmodum enim venena quidem omnia ſūt humanæ vitæ mortifera, ſed alia lentius operantur, alia celerius, plæraque autem vim interimendi non habent niſi imbibantur, quomodo Hannibal & Mithridates obierunt, & Socrates iuſſu Athenienſium hauſta cicūta interijt: alia tamen tantam habent vim vt etiam extrinſecus humano corpori appoſita ſtatim interficiant (quemadmodum de tyranno quodam Cambaiæ in India memoriæ proditum eſt eum ab infantia ſua fortiſſimis venenis ita fuiſſe

Caluiniſmus.

Belfor. to. 2. Coſm. vniuerſ. lib. 4. cap. 16. col. 1595.

Ludouicus Patritius Romana Nauigatio li. 4. ca. 3.

aſſuetum, vt ipſi quidem venena non nocerent, ſed quum aliquem maieſtatis læſæ reum occidere voluit, fructus quoſdam venenoſos mandere, reoque ad ſe adducto in eius faciem expuere ſolitum; quo facto intra perbreue ſpatium ingenti cruciatu miſer homuncio expirauit) non aliter quum omnes hæreſes Chriſtianæ fidei læthalia ſint venena, eamque tandem extinguant, ſed aliæ tardiùs alię velociùs; tum Caluiniana eſt reliquis multo violentior: & non tantùm ſi intra medullas & viſcera admittatur, verùm etiam ſi vel exteriùs corpori adhæreat & adiungatur, ineuitabilem affert peſtem & internecionem.

Turciſmus per Caluiniſtas in Poloniam introductus.

Cuius rei illuſtriſſimum Polonię regnum nuper Chriſtianis omnibus regibus & populis ſingulare præbuit exemplum. Ad illud enim à Catholica fide auertendum & Caluiniana hæreſi imbuendum quum ſuos quoſdam diſcipulos emiſiſſent è Tiguro & Geneua Bullingerus, Caluinus & Beza, ijque poſt promulgata vulgaria illa magiſtrorum placita contra Papam, Miſſæ ſacrificium, bonorum operum neceſſitatem, preces pro defunctis, purgatorium &c. ad alia magis recondita progrederentur, *non eſſe Trinitatem: Chriſtum non eſſe Deum ſed merum hominem: non redemptorem ſed philoſophum: datum nobis in hunc duntaxat finem vt eſſet rectè viuendi exemplum ad imitationem propoſitum: ſpiritum ſanctum non eſſe Deum, nec habere hypoſtaſim* &c. breui ſpatio decem aut duodecim annorum, in eum ſtatum regnum illud olim Chriſtianiſſimum redegerunt, vt multi etiã Proteſtantes valde dubitarent ne excuſſo Chriſti nomine & fide, apertam facerent Mahometis & Alcorani Turcici profeſſionem. Illud enim (ne cuipiam calumniari, aut rem alioqui minutam verbis exaggerare videar) ipſi primarij Euãgelici memoriæ manda-

Simlerus in lib. de æterno Dei filio in præfation.

mandarunt. *Magno*(inquit Ioſias Simlerus Tigurinæ Eccleſiæ archiminiſter) *in diſcrimine verſantur Eccleſiæ Polonicæ, quum illic Samoſateni hæreſis* (aſſerens vnam eſſe in Trinitate perſonam) publicè *doceatur. Quo autem regnum hoc vicinius & coniunctius eſt Mahometano imperio, eò plus ſoliciti ſunt omnes boni, ne Samoſateniana doctrina Mahometanæ aditus paretur, quum tanta ſit vtriuſque affinitas.* Idem de Polonis & Tranſiluanis tradit Theodorus Beza, *eoſque in eam conditionem redactos* ſcribit, *quam ego* [inquit Beza] *ipſo Mahometiſmo nihilo minus miſerabilem iudico.* Et ſi quis Catechiſmos eorum, publica authoritate non quidem regis & vniuerſi populi, ſed particulariũ Palatinorum, & Eccleſiarum Caluiniſticarum emiſſos euoluat, in quibus ſymbola Nicæni & Conſtantinopolitani Concilij reijciebant, Athanaſium & illos omnes veterum Conciliorum patres *vti ſophiſtas* contemnebant, illa omnia decreta de *conſubſtantiali, homouſio, eſſentia, hypoſtaſi, vti ſophiſtica & ab hominibus extra ſcripturas inuenta* repudiabant, & denique perſpicuè verbatimque, vnam cum Mahomete in diuinis perſonam profitebantur: is nunquam dubitabit quin perpaululũ ab ipſo Mahometis Alcorano ſuſcipiendo abfuerint. Et quinam huius in Polonia Mahometiſmi principes & Apoſtoli fuerunt? Bernardinus Ochinus, Valentinus Gentilis, Paulus Alciatus, Georgius Blandrata, & Petrus Statorius, quem quia ſuum aliquando diſcipulum Beza vocat *iuuenem bono ingenio & doctrina non contemnenda præditum.* Horum alij erant Galli, alij Itali, omnes & ſinguli Caluiniſtæ & in Caluini ſchola enutriti, & è Geneua Tiguroque in Poloniam profecti, & Caluinianæ doctrinæ ad vnguem peritiſſimi. Et hos peregrinos in Poloniam ventitantes quis recepit? quis fouit? quis ſumptus neceſſarios ſuppeditauit?

Ibi.

Beza in theolog. epiſt. 1. pa. 22.

Ibid. epiſt. 81.

Ibid. pag. 331.

Simlerus & Beza vbi ſupra.

R 4

peditabit?aut talibus hoſpitium præbere auſus eſt? quum & rex Sigiſmundus eſſet valde Catholicus, & in tota republica nulla palam alia quàm Catholica vigeret religio *Præbuit his hoſpitium* (inquit Ioſias Simlerus) *Franciſcus Liſmaninus monachus*, vir magnæ in aula potentiæ & authoritatis, vt qui *paulò antè reginæ à confeſsionibus erat. ſed qui iam abiecta cuculla noſtris ſe Eccleſiis adiunxerat.* ſic ille. Ergo Caluiniſtæ tantulo tempore ita infirmarant & corruperant potentiſſimum antea regnum Poloniæ, vt quoad ciuilia, omnes vicini principes ei imminerent, illudque diuiſuros inter ſe breui ominarentur. Moſcouita quidem manifeſte ei inhiabat, & de Pruſſia adimenda magnam ſpem conceperat, Suecus laceſſabat, ciuitates maritimæ ab eius ſe imperio ſubtrahebant, Turca certò confidebat proximas prouincias vel propter timorem potentiæ, vel propter amorem Alcorani illi in prædam ceſſuras; adeò vt rectè regi Sigiſmundo à viro ſapiente predictum ſit, *regnum eius trium dierum fore*, niſi maturè Caluiniſtarum illorum furoribus occurreret fieri enim non poſſe *quin labaretur ſedes eius, laceraretur corona, & infringeretur ſceptrum* (maximè quum Moſcouitæ & Turcæ ad omnes occaſiones arripiendas adeo eſſent parati) ſi hæretici impunè & liberè vt prius ſinerentur ſua miſcere incendia, & Nobilitatem regni in tot ſectas diſtrahere. Et quid aliud poterat expectari, niſi vt ad primam occaſionem vndecunque oblatam multiplices factiones erumperent, quum tot eſſent Ariani, tot Tritheitæ, tot Trinitarij, plurimi Samoſateniani, qui ſinguli ſuam fidem vt puriſſimam cupiebant in eo regno cum alterius partis ruina conſtabilire; & qui ab illis impuriſſimis ſeditionum flabellis Miniſtris vſque adeò erant corrupti,

Simlerus ibid.

VVarſiuicius in oratio. ad Stephanum regem an. 1582.

Genebrard in Chronol. lib. 4. pag. 747. Surius an. 1578. pag. 945. Stanislaus Orichouius in chymera fol. 121.

Maximum periculum Poloniæ à Caluiniſtis.

rupti, vt quum Henricus Valeſius, eorum Rex inurgeretur, & nimis humaniter promitteret ſe eos qui ſidem Catholicam deſeruerant *in pace conſeruaturum*, illi nihilominus eo non contenti in ipſo auguſto & ſolenni coronationis actu tumultuabantur, & minaces voces emittebant, & de ſua ſecuritate alias neſcio quas præter regiam fidem cautiones poſcebant. Qui autem in regem adeo ipſis hæreticiſque omnibus patrocinantem, tam inſolentes, præfracti & contumelioſi erant, ij ſi rex ille edictis Arianiſmum aut Turciſmum ita ſerpentem cohibere voluiſſet, quas non erant tragedias excitaturi? & quem erant vel Moſcouitam vel Turcam pro defendenda religione quam putabant puriſſimè Euãgelicam, auxiliares illis copias offerentem recuſaturi? Quoad temporalem ergo ſtatum conſtat paucorum annorum ſpatio in miſeras anguſtias à Caluiniſtis redactum fuiſſe ampliſſimum illud regnũ. Quoad ſpiritualem verò & Eccleſiaſticum ſtatum, multo grandior & euidentior fuit eius infœlicitas. Si enim ipſi Euangelici quorum noſtro ſæculo totum ferè ſtudium in eo verſatum eſt vt orbẽ Chriſtianum ciuilium bellorum facibus inflammarent, qui in Germania, in Flandria, in Sabaudia, in Scotia, in Gallia, flumina Chriſtiani ſanguinis effuderunt, qui in Germaniam Turcas contra Carolum V, euocarunt, qui nuper in Galliam turcam contra regem ſuum Carolum IX. ſolicitarunt, qui poſtea principem Condęum ad æternum clariſſimi quondam nominis Borbonij dedecus flagitioſiſſimis illis Turcæ Satanæque Miniſtris ſeruiẽtem hortati ſunt vt Turcarum Imperatori ſe ſubmitteret, & Turcicis auxilijs bellum in Gallia contra Catholicos & Chriſtianiſſimum regem perpetuaret, ſi iſti Miniſtri Poloniæ ruinam cuius ipſi erant authores deplorãt

Theuet in Coſmog. li. 20. ca. 4.

Vide Suriũ an. 1548.

Matth. de Launay en la replique Chreſt. li. 2 chap. 15 §. 13.

ſi Theodorus Beza, ille Chriſtianæ reipub. turbo & fax Poloniæ in varias Euangelicorum factiones diſcerptæ *conditionē ipſo Mahometiſmo nihilominus miſerabilem iudicat*; tum certè Polonia verè fuit deploranda, tum in extremo diſcrimine conſtitutam fuiſſe Eccleſiam Polonicam nemo Chriſtianus ambigat. Sed quantum Caluiniſtarum impietas nimia Sigiſmundi regis lenitate & Henrici indulgentia remp. Polonicam labefecit: tantùm excellentiſſimi regis Stephani diligentia, iuſtitia, & fortitudo, eandem erexit & inſtaurauit, qui prophanas illas hæreticorum ſectas quam poterat ſtudioſiſſimè recidens, & vnam Catholicam religionem reſtaurans atq. amplificans, ſimul regni ſui fines, & vnà Catholicæ religionis pomæria fæliciter & glorioſè dilatauit, maritimas vrbes & in ijs ditiſſimum emporium Dantiſcum recuperauit, Liuoniæ maiorē partem ſubegit, in Ruſſia & Lithuania, magnas regiones Moſcouiæ Magno Duci ademit Polonięque regno adiunxit, & in ijs locis extirpata partim Lutheranorum, partim Caluiniſtarum, partim Arianorum, partim Græcorum impietate, Catholicam religionem reſtituit, Deo etiam mirabiliter & regis optimi & ſeruorum ſuorū laboribus benedicēte. Ita Polonia & miſerabile ſuppeditat exemplum regni à Caluiniſmo illud inuadente lacerati vexati & deſtructi; eademque Polonia glorioſum continet documentū regni poſt eiectos Caluiniſtas ad veterem ſplendorē & amplitudinem mira fœlicitate aſſurgentis.

Supra fol. 368.

Vide literas patris Poſſeuini ad Duciſſā Mantuæ impreſ. Pariſijs anno 1584 gallicè.

2. *Quare Caluiniſmus ſit alijs ſectis peſtilētior.*

2 Quare autem Caluiniſmus potius quàm reliquę ſectæ adeo ſit publicis rebus peſtifer & exitioſus, illud verò quum omnibus Chriſtianis qui ſalutem ſuam charam habent, tum principibus potiſſimùm quibus multorum cuſtodia diuinitus eſt cōmiſſa, ſummo ſtudio & attentione eſt conſiderandū

vt in-

vt intelligant quãdo Caluiniſmo in ſuas vel priuatas domos vel ciuitates aditũ aperiunt, quàm cruẽtam beſtiam, quàm horrendam furiam, quàm immanem Hydram in eaſdem domos ciuitateſq. admittũt. Et ſi quidẽ hoc ipſum de quo iam loquutus ſum quòd nimirum de tremenda Dei eſſentia, de beatiſſima Trinitate adeò diabolicè ſentiant, inter primas cauſas numerarem, cur Deus in tantæ impietatis vltionem magis eos quàm reliquos Sectarios à Satana poſſideri, & ab eodem magiſtro in ſcelera maximè horribilia impelli permittat, neſcio an aliquid afferri poſſet probabilius; quam certè rationem Apoſtolus Paulus maximè cõfirmat. Qui enim perdiu in religione Chriſtiana edocti *cognouerunt Deum, non tamen vt Deum glorificauerunt, nec gratias egerũt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis, & putantes ſe ſapientes, ſtultiſſimi facti ſunt. & mutauerunt* vnitatem Dei Chriſtianorum in pluralitatem deorũ Paganorum, qui ſanctiſſimam Trinitatem quam Chriſtus, & Apoſtoli, & omnis Eccleſia Catholica à primis Euangelij initijs conſtanter tradidit, deſeruerunt pro deo Samoſateni & Arij, & quem Mahometes ab illis didicit, & à Mahomete Turcarum congregatio admiſit, qui in quacunq. orbis Chriſtiani regione pedem ponunt etiamſi nequiſſimas opiniones de Deo ſeminent nihil prorſus laborant, modò tamen Catholicam de eo fidem extrahant & hæreticam cuiuſcunque generis ſpargant; quid mirum ſi iſtos qui ita *commutant veritatem Dei in mendacium*, Deus viciſſim propter *mercedem iniquitatis tradat in reprobũ ſenſum, vt faciant ea quæ non conueniũt, repletos omni iniquitate, malicia, fornicatione, auaritia, nequitia, plenos inuidia, homicidio, cõtentione, dolo, malignitate, ſuſurrones, detractores, Deo odibiles, contumelioſos, ſuperbos, elatos, inuentores malorum, parentibus non obedientes, incompoſitos,*

Rom. 1.

Caluiniſtæ quales.

ſitos, inſipientes, ſine affectione: fœdifragos, abſque miſericordia, omnibuſque vniuersè flagitiorum teterrimorũ ſordibus immerſos quæ humana improbitas poteſt concipere, vel diaboli malitia in hominem à Deo derelictum poteſt immittere. Certè ſi (quod Apoſtolus clarè teſtatur) talis ſit illius cauſæ antecedentis effectus, ſi qui de Deo abſurdiſſimè ſentiant, illi Deo vltore & vindice, omnium mortalium euadũt ſceleratiſſimi, conſequens eſt Caluiniſtas eſſe omnium ſectariorum impuriſſimos, quorum doctrina de Deo maximè eſt prophana, Ethnica, mutabilis, maximeque tum ſibi ipſi, tum Catholicæ veritati contraria.

Caluiniſtarũ doctrina contra B. Trinitatẽ æq. eſſentiã valde blaſphema.

Quæ enim Europæ prouincia Caluinianam hæreſim ſuſcepit, quæ non vna execrabilem de diuina eſſentia impietatem admiſit? De Polonia iam dictũ eſt, quæ tamen nõ magis Turcarum de vnitate perſonæ in diuinis ſententiam hauſit, quam oppoſitam Paganorum de pluritate deorum opinionem amplexa eſt. Sic enim ipſe Beza narrat, *ſciſſas fuiſſe in ipſo initio Polonicas Eccleſias vt aliæ vnam Dei patris perſonam aſſererent, Chriſti autẽ & ſpiritus ſancti perſonas & diuinitatem negarent; aliæ contrà tres natura diſtinctos deos ponerent, & Tritheiſmum defenderent.* Quid iidem Caluiniſtæ in Gallia? Eadem nimirum contra Catholicam de Trinitate doctrinam venena ſpargunt, pertinaciter vrgentes Chriſtum non à patre naturam ſuam habere, nec item Spiritum ſanctum, ſed iſtis ſingulatim eam eſſe à ſe non aliter quam patri: ſynodumque Nicænam de filio prædicantem, quòd ſit *Deus de Deo, lumen de lumine*, ſuperbè reprehendunt: & à Catholicis admoniti, in hac Ethnica deorum multitudine inducenda progredi non deſiſtunt: quę omnia & ipſorũ Miniſtri in ſuis confeſſionib. oſtẽdunt, & Catholici multis nuper libris refutarunt.

Beza epiſt theolog. 2 8

Launay en la replique Chreſtien. li. 2. ca. 4. §. 8. Roſier in cõfeſſ. fidei Danæus cõtra Genebrardum. Vide Iordanũ contra Danæum.

Quid

Quid Caluiniſtæ in Anglia? Alij in Academijs doctores ad eundem cum Polonis & Gallis ſcopulū adhæreſcunt, ſolicitè auditoribus inculcantes, *etiāſi Nicæni patres dixerunt Chriſtum eſſe Deum de Deo, tamen firmiſsime tenendum eſſe cum Caluino, Chriſtum non à patre ſed ex ſe & per ſe Deum eſſe*. Alij verò in pagis & compitis rudiores priorem Samoſateni ſectam præferentes, ſimpliciter *Trinitatem negant, & irrident eos, qui appellant patrem Deum, filium Deum, & Spiritum ſanctum Deum, eò quod hac ratione*, (iuxta horum theologiā) *tres Deos ponant*. Nam Flandricas eccleſias multò longius progreſſas fuiſſe quiuis facilè exiſtimet. Qui enim ante triginta annos vſque eo profecerāt vt Chriſtum pro nobis mortem in cruce non pertuliſſe, omnino (inquam) in cruce mortuū nō fuiſſe aſſererent: qui pro hac fide ſanguinem ſuū profuderunt, & in medijs ignibus animas alacriter diabolo reddiderunt (quod de illis Caluinus ipſe memoriæ prodidit;) qui vſq. eò Trinitati abolendæ incubuerunt vt plurimos libros eò pertinētes à Flandris ſcriptos & è Flandrico idiomate in Anglicanum tra ductos Angli ipſi fateantur: qui Dauidem Georgiū Hollandum, verum (vt illi prædicabant) Meſſiam, & ſpiritum Dei, idcirco à Deo miſſum vt imperfectam Chriſti & Apoſtolorum doctrinam corrigeret produxerunt, & fidem de illo Meſſia multis laboribus & periculis auxerunt: qui Ioānem Leydenſem Hollandum item ſartorem, Monaſterij regem cōſtituerunt, & Flandricis Hollandiciſque ſatellitibus ſtiparunt, nouamque ab eo rege religionē, & Moyſi & Chriſto contrariam mundo militaribus armis imponendam cenſuerunt; & denique qui per Anabaptiſtas (quorum gregibus totus Hollandiæ tractus redundare dicitur) iā diu diſſeminarunt Chriſtū ex Virgine Maria carnem non ſumpſiſſe, eoque modo

VVitbaker contra Campianum. pa. 153.

Art. 26. Familiæ Amoris vbi ſupra.

Cal. Inſtruc contra Libertinos c. 14. 17.

E. K. lib. de Familia Amoris impreſ. Londini anno 1578.

Trateol. de hæreſ. li. 4. ca. 3.

Sleid. li. 10

modo totũ incarnationis myſteriũ euertunt:iſti homines quid ſani de Chriſto, quid de Deo, quid de religione Chriſtiana teneãt, nõ difficulter iudicari poteſt. Breuiter ne per ſingulas Eccleſias ſeparatim peruagando, ſtudioſo lectori nimis ſim moleſtus, quòd oẽs planè eccleſiæ Caluinianæ factionis de Chriſto & Trinitate impiè credant, quẽ meliorẽ teſtẽ quærimus quàm Caluiniſtã, & illum in his à turbis Euãgelij noui negotioſum actorẽ: ſed qui quo ad cætera oĩa, Caluinianæ fidei, in hac tamen contra Deũ perfidia à Caluino diſceſſit. Sic autem ille ſcribit ad Caluinũ & Tigurinos qui eũ authoritate Polonicarũ Eccleſiarũ & aliarum Euangelicarũ premebant.

Stancarus contra Miniſtros Geneuenſ. & Tigurinos. fo. 94. 95. *Multi tã in Germania, quam in Hungaria, Tranſyluania, et Polonia minori, multas ſynodos celebrauerũt cõtra fidẽ Catholicã de Trinitate, & multos libellos plenos blaſphemijs Arianis & Eutychianis & horrẽdis cõuitijs emiſerũt.* & mox; *Omnes Eccleſiæ quas vos appellatis reformatas per Euãgeliũ filij Dei, Arianæ & Eutychianæ ſunt, nec hoc negari poteſt, vt ſupra demõſtratuuè probaui.* Et poſt, quũ idẽ de doctrina Caluini ex ſcriptis eius ſpeciatim & luculenter probaſſet, *Cõcluſum eſt itaq́;* (inquit) *O Caluine doctrinã tuã de filio Dei eſſe plane Arianã, a qua reſilias quã primũ te* Ibid. fol. 118. & 123. *oro atq́; obſecro, & has hæreſes quã citiùs fieri poteſt retractes Dei in gloriã Trinitatis, et liberes Dei Eccleſiam ab iſtis blaſphemijs quib meã cõtaminaſti, nec cõtẽnas hãc fraternã admonitionẽ.* quare quũ Caluiniana hæreſis terriores cõtra dei eſſẽtiã fundat blaſphemias quã alia quęuis vulgata huius tẽpeſtatis ſecta ex eoque ſequatur vt hoẽs à Deo quẽ deſeruerunt magis, magis quoq. Satanæ in ſeruitutẽ tradãtur, merito chriſtian⁹ quiſque hãc ſectã inprimis debet exhorreſcere tãquam reip. Chriſtianæ virus exitiale, quæ ita eſt & in ſummã Dei maieſtatẽ, & incommunẽ omniũ Chriſtianorum fidem atque vitã iniurioſa & blaſphema.

3 Verum

3 Verum etiamſi hæc de Deo blaſphema varietas probet eos ſeriò Deũ omnino nullũ credere, tamen neſcio an non præſtaret eos eſſe ſimpliciter Atheos & Deũ è mundo prorſus tollere, quam Deũ qualẽ ipſi ſtatuũt, impium, iniuſtum, & ſcelerum effectorem cõcipere, Nam quũ dicunt aliàs eſſe tres diſtinctos Deos, aliàs vnã tantum perſonã, Chriſtum eſſe creaturam, Spiritum S. autẽ nihil eſſe penitus; hæc quidem quin æternas mereantur inferorũ flammas negari non poteſt, quũ in altiſſimis fidei myſterijs, perinde ac ſi de crepundijs puerilib. ageretur, ita leuiter & improbè ludãt. Sed tamen ſi doctrinam ipſam per ſe directè conſideramus, hoc longè eſt in Deum cõtumelioſius quum omnia quę in mundo perpetrantur ſcelera, ad eum fontẽ & authorem reuocantur. Hoc autẽ adeò eſt in omnibus Caluini & Bezæ libris, diſputationibus, inſtitutionib. tritum, vt verear ne ſtudioſus lector cramben ſępius recoctam ſibi apponi clamet, ſi id multis probare coner, quod eſt omnibus ferè mediocriter eruditis notiſſimum. Quare ſtrictim Caluinianam hac de re ſententiam libabo, ad plurimos Caluini libros eum remittens, ſi quis copioſius hanc eius hæreſim explicatam videre deſiderat. Reliquorum autẽ librorum ſummam, in Inſtitutiones vbiq. nimium vulgares ad hunc modũ cõtraxit. *Quòd nihil efficiunt homines niſi arcano Dei nutu, nec quicquam deliberando agitant niſi quod ipſe iam apud ſe decreuit et arcana ſua directione cõſtituit, innumeris et claris teſtimonijs probatur. Abſalõ inceſto coitu patris thorũ pollučs deteſtabile ſcelus perpetrat, Deus tamẽ hoc opus ſuũ eſſe pronunciat. Quicquid ſæuitiæ exercẽt Chaldæi in Iudæa, opus Dei eſſe pronunciat Ieremias. &c. Horũ omniũ author eſt Deus, eoq; volente fiunt.* Quoniã autem aduerſarij multa loca quæ Deo videntur tribuere peccatorũ operationẽ, declinabant anti-

Caluiniſtæ docent deũ eſſe propriè peccati omnis authorem.

Cal. Inſtit. li.1.ca.18 §.1.

antiqua D. Auguſtini & aliorum patrum diſtinctione, Deum quidem multorum malorum authorem dici eò quòd ea permitteret, non quòd voluntate actuoſa efficeret, contra hoc Caluinus, *Tergiuerſando* (inquit) *effugiunt Dei tantùm permiſſu non etiam voluntate hæc fieri, ipſe vero palam ſe hoc facere pronuncians, effugium illud renunciat.* Quicquid igitur nefarium vel externe ab hominibus perditiſſimis geritur, vel intus in animis concipitur, num id totum propriè deo authori tribuendum eſt? Ita prorſus. *Quod enim* [inquit Caluinus] *ad arcanos motus ſpectat,*
Ibid. §. 2. *quicquid animis concipimus, arcana Dei inſpiratione ad ſuum finem dirigitur. Et certè niſi intus operaretur in mentibus hominum, non rectè dictum eſſet auferre labium à veracibus & à ſenibus prudentiam, auferre cor principibus terræ vt errent per deuia. Et ſæpenumero pronunciatur eum excæcare hominum mentes ac vertigine percutere, ſpiritu ſoporis inebriare, incutere amentiam, obdurare corda; quæ omnia permulti ad permiſsionem reijciunt ac ſi deſerendo reprobos à Satana excæcari ſineret, ſed nimis friuola eſt ea ſolutio.* Id ergo vult, id laborat, id omni contentione pugnat, ſcelera omnia in homine à Deo non tantum deſerēte, & permittente, & Satanæ tradente, ſed propriè operante, & inſpirante, & excæcāte, & inebriante, & obdurante proficiſci; adeò vt (quod eodem in loco expreſſe ſcribit) in flagitiorum omnium actione primæ partes Deo, ſecundæ tantum diabolo ſint tribuendæ. ſic enim pergit. *Apud Ieſaiam contra gentem fallacem miſſurum ſe Aſſyrios*
Ibid. *pronuntiat Deus, & præcepta daturum vt auferant ſpolia, non quia impios ac præfractos homines ducere velit ad ſpontè parendum, ſed quia flexurus ſit ad exequenda ſua iudicia, perinde ac ſi iuſſa eius animis inſculpta geſtarent. Vnde apparet certa deſtinatione Dei fuiſſe impulſos. Fateor quidem interpoſita Satanæ operâ ſæpe Deum agere in reprobos,*

probos, ſed vt Dei impulſu Satan ipſe ſuas partes agat & proficiat quatenus datum eſt. Dicitur quidem Satan excæcare infidelium mentes, ſed vnde hoc niſi quia à Deo ipſo manat efficacia erroris. & Deus ipſe dat homines in reprobum ſenſum, proijcitque in fœdas cupiditates, quia iuſtæ ſuæ vindictæ præcipuus eſt author, Satan verò tantum miniſter. Denique poſt multa in hanc ſententiam ex ſcripturis Teſtamenti veteris & noui, ex prophetis & Apoſtolis coaceruata, & miſerè detorta, hoc eſt ad extremum Caluini de Deo ſcelerum cauſa effectrice concluſio. *Summa (inquit) hæc ſit, quum* Dei *voluntas dicitur rerum omnium eſſe cauſa prouidentiam eius ſtatui moderatricem in cunctis hominum conſilijs & operibus, vt non tantum vim ſuam exerat in electis qui ſpiritu ſancto reguntur, ſed etiam reprobos in obſequium cogat.* Sic ille. *Ibidem*

Quam Caluini & Caluinianæ ſectæ fidem certis propoſitionibus complectamur, quo plenius à lectore percipiatur, & fidelius mandetur memoriæ; & demum perfectius intelligatur non modò quid ex eo tanquam abſurdiſſimum inferant Catholici, ſed etiam quid tanquam Deo placens & gratum eliciant Euangelici totaque vita ſua exprimant, & quid per ciuitates & regiones in quibus graſſantur, hoc prætextu audacter & ſolutè perpetrent. Prima *Summa doctrina Caluiniana de Deo peccati authore.*
eſt, Deo non ſolùm permittente & tolerante, ſed 1.
volente etiam & operante, ſcelera omnia fieri, omniúmque flagitiorum Deum eſſe propriè authorem. Altera; Deus inſpirat arcanos motus pec-
catorum, adulteriorum, libidinum; nec quicquam 2.
nefarium molimur niſi eo excæcante, vertiginem incutiente, auferente nobis cor: & denique quicquid ſceleſtum intendimus, id à nobis primum eius interna operatione concipiur, & ad finem, eius inſpiratione dirigitur, adeò vt & initium, &

 medium,

6 *Duæ regulæ quas Caluiniſtæ ex hac doctrina deducunt ad Sectarios ſuos in peccatis obfirmandos. 1. Neminem debere reſipere cupiditati aut libidini, quia numen eſt à Deo cui ſemper & in omnibus eſt obſequendum. 2. Debere neminem habere pudorem aut ſcrupulum vel conſcientiam vllius peccati: quia actionum & motionum diuinarum neminem pudere debet.*

7 *Non magis de Deo blaſphemè, quàm de Chriſto incarnato nefariè ſentiunt, quem manifeſte docent in morte ſua peccaſſe, plenéque deſperaſſe & damnatum fuiſſe vt ipſi in inferno diaboli. Sine qua deſperatione & damnatione, aiũt mortem Chriſti corpoream nihil humano generi profuiſſet quo vno omnem fidem Chriſtianam proſſus obolent & exterminant.*

8 *Impudentia fictorum Caluiniſtarum qui hodie in Gallia ſcribunt Catholicos & Caluiniſtas non diſcrepare niſi in leuibus cæremonijs, eoſque eſſe eiuſdem Eccleſiæ membra. Item qui negant regem Nauarræum & Caluiniſtas eſſe hæreticos: qui hæretici ſunt omnium qui vnquam extiterunt profligatiſsimi, ab omnibus omnium ſæculorum Concilijs generalibus & non à ſolo Tridentino condemnati.*

9 *Non minus impudenter & ſtultè ijdem ſcriptores vt Caluiniſtas probent eſſe verè Chriſtianos, remittunt lectorem ad Caluiniſtarum Confeſsiones, quæ ita ſunt variæ atque mutabiles, more veterum hæreticorum, vt quid Caluiniſta credat, certò à nemine cognoſci poſsit. Quos vti hæreticos blaſphemos in Chriſtum ipſi Lutherani à ſua communione reijciunt.*

10 *Quoad externam religionis formam minus eſt religionis in ſynagogis Caluiniſtarum quàm in fanis Turcarum & Saracenorum. Caluiniſtæ nulla omnino habent Sacramenta; quorum vt baptiſmus Iudaicis lotionibus ipſorum opinione nihil præſtat, ita & Euchariſtica eorum cœna à prophanis cœnis & ientaculis nihil differt.*

11 Ne-

11 *Nequiſſima veterum Paganorum idololatria cum vero Chriſtianiſmo magis conueniebat, quam Caluiniſtarum Euangelium: id quod illuſtri exemplo & perſpicua vtriuſque comparatione demonſtratur.*

12 *Lutheraniſmus melior eſt Caluiniſmo.*

13 *Concluſio quod Caluiniſtæ ſint verè a Diabolo poſſeſſi, ſintque in religione Chriſtiana vera monſtra atque portenta.*

CÆterum ſi hæc generaliter vera ſint de ſectis omnibus noſtri temporis, de Caluiniſmo qui in Anglia, in Germania inferiore, & in Francia graſſatur, quanto ſunt veriora? & quum facile probatu eſt hanc ſectam eſſe vel Paganiſmo vel Turciſmo longè & per ſe nequiorē, & ciuilibus hominum Chriſtianorum ſocietatibus infinitè magis peſtiferam & capitalem? Caluiniſmum autem intelligo doctrinam illam quę nuper memoria noſtra è Geneuenſi Schola, Caluini imprimis & Theodori Bezæ, tum etiam reliquorum in ea ſynagoga Miniſtrorū ſtudijs in multas Europæ prouincias effluxit, & vicinas quidem prouincias horribilem in modū vaſtauit, remotas etiam eius contagione afflatas vehemēter afflixit & in maximū periculum adduxit. Quemadmodum enim venena quidem omnia ſūt humanæ vitæ mortifera, ſed alia lentius operantur, alia celerius, plæraque autem vim interimendi non habent niſi imbibantur, quomodo Hannibal & Mithridates obierunt, & Socrates iuſſu Athenienſium hauſta cicūta interijt: alia tamen tantam habent vim vt etiam extrinſecus humano corpori appoſita ſtatim interficiant (quemadmodum de tyranno quodam Cambaiæ in India memoriæ proditum eſt eum ab infantia ſua fortiſſimis venenis ita fuiſſe aſſue-

Caluiniſmus.

Bellar. to. 2. Coſin uniuerſ. lib. 4. cap. 16. col. 1595.

Ludouicus Patritius Romana Nauigatio li. 4. ca. 4.

aſſuetum, vt ipſi quidem venena non nocerent, ſed quum aliquem maieſtatis læſæ reum occidere voluit, fructus quoſdam venenoſos mandere, reoque ad ſe adducto in eius faciem expuere ſolitum; quo facto intra perbreue ſpatium ingenti cruciatu miſer homuncio expirauit) non aliter quum omnes hæreſes Chriſtianæ fidei læthalia ſint venena, eamque tandem extinguant, ſed aliæ tardiùs alię velociùs; tum Caluiniana eſt reliquis multo violentior: & non tantùm ſi intra medullas & viſcera admittatur, verùm etiam ſi vel exteriùs corpori adhæreat & adiungatur, ineuitabilem affert peſtem & internecionem.

Turciſmus per Caluiniſtas in Poloniam introductus.

Cuius rei illuſtriſſimum Polonię regnum nuper Chriſtianis omnibus regibus & populis ſingulare præbuit exemplum. Ad illud enim à Catholica fide auertendum & Caluiniana hæreſi imbuendum quum ſuos quoſdam diſcipulos emiſiſſent è Tiguro & Geneua Bullingerus, Caluinus & Beza, ijque poſt promulgata vulgaria illa magiſtrorum placita contra Papam, Miſſæ ſacrificium, bonorum operum neceſsitatem, preces pro defunctis, purgatorium &c. ad alia magis recondita progrederentur, *non eſſe Trinitatem: Chriſtum non eſſe Deum ſed merum hominem: non redemptorem ſed philoſophum: datum nobis in hunc duntaxat finem vt eſſet rectè viuendi exemplum ad imitationem propoſitum: ſpiritum ſanctum non eſſe Deum, nec habere hypoſtaſim* &c. breui ſpatio decem aut duodecim annorum, in eum ſtatum regnum illud olim Chriſtianiſſimum redegerunt, vt multi etiã Proteſtantes valde dubitarent ne excuſſo Chriſti nomine & fide, apertam facerent Mahometis & Alcorani Turcici profeſſionem. Illud enim (ne cuipiam calumniari, aut rem alioqui minutam verbis exaggerare videar) ipſi primarij Euãgelici memoriæ manda-

Simlerus in lib. de æterno Dei filio in præfation.

mandarunt. *Magno*(inquit Ioſias Simlerus Tiguri-næ Eccleſiæ archiminiſter)*in diſcrimine verſantur Ec-cleſiæ Polonicæ, quum illic Samoſateni hæreſis* (aſſerens vnam eſſe in Trinitate perſonam) publicè *doceatur. Quo autem regnum hoc vicinius & coniunctius eſt Maho-metano imperio, eò plus ſoliciti ſunt omnes boni, ne Samo-ſateniana doctrina Mahometanæ aditus paretur, quum tanta ſit vtriuſque affinitas.* Idem de Polonis & Tran-ſyluanis tradit Theodorus Beza,*eoſque in eam condi-tionem redactos* ſcribit,*quam ego* [inquit Beza] *ipſo Mahometiſmo nihilo minus miſerabilem iudico.* Et ſi quis Catechiſmos eorum, publica authoritate non qui-dem regis & vniuerſi populi, ſed particulariũ Pa-latinorum, & Eccleſiarum Caluiniſticarum emiſ-ſos euoluat,in quibus ſymbola Nicæni & Conſtan-tinopolitani Concilij reijciebant, Athanaſium & illos omnes veterum Conciliorum patres *vti ſophi-ſtas* contemnebant,illa omnia decreta de *conſubſtan-tiali,homouſio,eſſentia,hypoſtaſi, vti ſophiſtica & ab homi-nibus extra ſcripturas inuenta* repudiabant, & denique perſpicuè verbatimque, vnam cum Mahomete in diuinis perſonam profitebantur: is nunquam dubi-tabit quin perpaululũ ab ipſo Mahometis Alcorano ſuſcipiendo abfuerint. Et quinam huius in Polonia Mahometiſmi principes & Apoſtoli fuerunt? Ber-nardinus Ochinus, Valentinus Gentilis, Paulus Alciatus, Georgius Blandrata, & Petrus Statorius, quem quia ſuum aliquando diſcipulum Beza vo-cat *iuuenem bono ingenio & doctrina non contemnenda præditum*. Horum alij erant Galli, alij Itali, omnes & ſinguli Caluiniſtæ & in Caluini ſchola enutriti, & è Geneua Tiguroque in Poloniam profecti, & Caluinianæ doctrinæ ad vnguem peritiſſimi. Et hos peregrinos in Poloniam ventitantes quis re-cepit? quis fouit? quis ſumptus neceſſarios ſup-

Ibi.

Beza in theolog. epiſt. 1. pa. 22.

Ibid. epiſt. 81.

Ibid. pag. 331.

Simlerus & Beza vbi ſupra.

pedita hi: aut talibus hoſpitium præbere auſus eſt? quum & rex Sigiſmundus eſſet valde Catholicus, & in tota republica nulla palam alia quàm Catholica vigeret religio *Præbuit his hoſpitium* (inquit Ioſias Simlerus) *Franciſcus Liſmanınus monachus*, vir magnæ in aula potentiæ & authoritatis ,.vt qui *paulò ante reginæ à confeſsionibus erat* . *ſed qui iam abiecta cuculla noſtris ſe Eccleſiis adiunxerat*. ſic ille. Ergo Caluiniſtæ tantulo tempore ita infirmarant & corruperant potentiſſimum antea regnum Poloniæ, vt quoad ciuilia, omnes vicini principes ei imminerent, illudque diuiſuros inter ſe breui ominarentur. Moſcouita quidem manifeſte ei inhiabat, & de Pruſſia adimenda magnam ſpem conceperat, Suecus laceſſabat, ciuitates maritimæ ab eius ſe imperio ſubtrahebant, Turca certò confidebat proximas prouincias vel propter timorem potentiæ, vel propter amorem Alcorani illi in prædam ceſſuras; adeò vt rectè regi Sigiſmundo à viro ſapiente prædictum ſit, *regnum eius trium dierum fore*, niſi maturè Caluiniſtarum illorum furoribus occurreret fieri enim non poſſe *quin labaretur ſedes eius, laceraretur corona, & infringeretur ſceptrum* (maximè quum Moſcouitæ & Turcæ ad omnes occaſiones arripiendas adeo eſſent parati) ſi hæretici impunè & liberè vt prius ſinerentur ſua miſcere incendia, & Nobilitatem regni in tot ſectas diſtrahere. Et quid aliud poterat expectari, niſi vt ad primam occaſionem vndecunque oblatam multiplices factiones erumperent, quum tot eſſent Ariani, tot Tritheitæ, tot Trinitarij, plurimi Samoſateniani, qui ſinguli ſuam fidem vt puriſſimam cupiebant in eo regno cum alterius partis ruina conſtabilire; & qui ab illis impuriſſimis ſeditionum flabellis Miniſtris vſque adeò erant corrupti,

Simlerus ibid.

VVarſiuſcius in oratio. ad Stephanum regem an. 1582.

Genebrard in Chronol. lib. 4. pag. 747. Surius an. 1578. pag. 945. Stanislaus Orichouius in chymera fol. 121.

Maximum periculum Poloniæ à Caluiniſtis.

rupti,

rupti, vt quum Henricus Valeſius, eorum Rex inungeretur, & nimis humaniter promitteret ſe eos qui fidem Catholicam deſeruerant *in pace conſeruaturum*, illi nihilominus eo non contenti in ipſo auguſto & ſolenni coronationis actu tumultuabantur, & minaces voces emittebant, & de ſua ſecuritate alias neſcio quas præter regiam fidem cautiones poſcebant. Qui autem in regem adeo ipſis hæreticiſque omnibus patrocinantem, tam inſolentes, præfracti & contumelioſi erant, ij ſi rex ille edictis Arianiſmum aut Turciſmum ita ſerpentem cohibere voluiſſet, quas non erant tragedias excitaturi? & quem erant vel Moſcouitam vel Turcam pro defendenda religione quam putabant puriſſimè Euágelicam, auxiliares illis copias offerentem recuſaturi? Quoad temporalem ergo ſtatum conſtat paucorum annorum ſpatio in miſeras anguſtias à Caluiniſtis redactum fuiſſe ampliſſimum illud regnũ. Quoad ſpiritualem verò & Eccleſiaſticum ſtatum, multo grandior & euidentior fuit eius infœlicitas. Si enim ipſi Euangelici quorum noſtro ſæculo totum ferè ſtudium in eo verſatum eſt vt orbẽ Chriſtianum ciuilium bellorum facibus inflammarent, qui in Germania, in Flandria, in Sabaudia, in Scotia, in Gallia, flumina Chriſtiani ſanguinis effuderunt, qui in Germaniam Turcas contra Carolum V, euocarunt, qui nuper in Galliam turcam contra regem ſuum Carolum IX. ſolicitarunt, qui poſtea principem Condęum ad æternum clariſſimi quondam nominis Borbonij dedecus flagitioſiſſimis illis Turcæ Satanæque Miniſtris ſeruiẽtem hortati ſunt vt Turcarum Imperatori ſe ſubmitteret, & Turcicis auxilijs bellum in Gallia contra Catholicos & Chriſtianiſſimum regem perpetuaret, ſi iſti Miniſtri Poloniæ ruinam cuius ipſi erant authores deplorãt

Theuet in Coſmog. li. 21. ca. 4.

Vide Suriũ an. 1548.

Matth. de Launay en la replique Chreſt. li. 2 chap. 1 ſp §. 13.

ſi Theodorus Beza, ille Chriſtianæ reipub. turbo & fax Poloniæ in varias Euangelicorum factiones diſcerptæ *conditionē ipſo Mahometiſmo nihilominus miſerabilem iudicat*; tum certè Polonia verè fuit deploranda, tum in extremo diſcrimine conſtitutam fuiſſe Eccleſiam Polonicam nemo Chriſtianus ambigat. Sed quantum Caluiniſtarum impietas nimia Sigiſmundi regis lenitate & Henrici indulgentia remp. Polonicam labefecit: tantum excellentiſſimi regis Stephani diligentia, iuſtitia, & fortitudo, eandem erexit & inſtaurauit, qui prophanas illas hæreticorum ſectas quam poterat ſtudioſiſſimè recîdens, & vnam Catholicam religionem reſtaurans atq. amplificans, ſimul regni ſui fines, & vnà Catholicæ religionis pomæria fæliciter & glorioſè dilatauit, maritimas vrbes & in ijs ditiſſimum emporium Dantiſcum recuperauit, Liuoniæ maioré partem ſubegit, in Ruſſia & Lithuania, magnas regiones Moſcouiæ Magno Duci ademit Poloniçque regno adiunxit, & in ijs locis extirpata partim Lutheranorum, partim Caluiniſtarum, partim Arianorum, partim Græcorum impietate, Catholicam religionem reſtituit, Deo etiam mirabiliter & regis optimi & ſeruorum ſuorũ laboribus benedicēte. Ita Polonia & miſerabile ſuppeditat exemplum regni à Caluiniſmo illud inuadente lacerati vexati & deſtructi; eademque Polonia glorioſum continet documentũ regni poſt eiectos Caluiniſtas ad veterem ſplendorē & amplitudinem mira fœlicitate aſſurgentis.

Supra fol. 268.

Vide literas patris Poſſeuini ad Duciſsã Mantuæ impreſ. Pariſijs anno 1584 gallicè.

2. *Quare Caluiniſmus ſit alijs ſectis peſtilentior.*

2 Quare autem Caluiniſmus potius quàm reliquę ſectæ adeo ſit publicis rebus peſtifer & exitioſus, illud verò quum omnibus Chriſtianis qui ſalutem ſuam charam habent, tum principibus potiſſimùm quibus multorum cuſtodia diuinitus eſt cōmiſſa, ſummo ſtudio & attentione eſt conſiderandũ

vt in-

vt intelligant quãdo Caluiniſmo in ſuas vel priuatas domos vel ciuitates aditũ aperiunt, quàm cruẽtam beſtiam, quàm horrendam furiam, quàm immanem Hydram in eaſdem domos ciuitateſq. admittũt. Et ſi quidẽ hoc ipſum de quo iam loquutus ſum quòd nimirum de tremenda Dei eſſentia, de beatiſſima Trinitate adeò diabolicè ſentiant, inter primas cauſas numerarem, cur Deus in tantæ impietatis vltionem magis eos quàm reliquos Sectarios à Satana poſſideri, & ab eodem magiſtro in ſcelera maximè horribilia impelli permittat, neſcio an aliquid afferri poſſet probabilius; quam certè rationem Apoſtolus Paulus maximè cõfirmat. Qui enim perdiu in religione Chriſtiana edocti *cognouerunt Deum, non tamen vt Deum glorificauerunt, nec gratias egerũt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis, & putantes ſe ſapientes, ſtultiſſimi facti ſunt. & mutauerunt* vnitatem Dei Chriſtianorum in pluralitatem deorũ Paganorum; qui ſanctiſſimam Trinitatem quam Chriſtus, & Apoſtoli, & omnis Eccleſia Catholica à primis Euangelij initijs conſtanter tradidit, deſeruerunt pro deo Samoſateni & Arij, & quem Mahometes ab illis didicit, & à Mahomete Turcarum congregatio admiſit, qui in quacunq. orbis Chriſtiani regione pedem ponunt etiamſi nequiſſimas opiniones de Deo ſeminent nihil prorſus laborant, modò tamen Catholicam de eo fidem extrahant & hæreticam cuiuſcunque generis ſpargant; quid mirum ſi iſtos qui ita *commutant veritatem Dei in mendacium*, Deus viciſſim propter *mercedem iniquitatis tradat in reprobũ ſenſum, vt faciant ea quæ non conueniũt, repletos omni iniquitate, malicia, fornicatione, auaritia, nequitia, plenos inuidia, homicidio, cõtentione, dolo, malignitate, ſuſurrones, detractores, Deo odibiles, contumelioſos, ſuperbos, elatos, inuentores malorum, parentibus non obedientes, incompoſitos,*

Rom. 1.

Caluiniſta quales.

ſitos, inſipientes, ſine affectione: fœdifragos, abſque miſericordia, omnibuſque vniuersè flagitiorum teterrimorũ ſordibus immerſos quæ humana improbitas poteſt concipere, vel diaboli malitia in hominem à Deo derelictum poteſt immittere. Certè ſi (quod Apoſtolus clarè teſtatur) talis ſit illius cauſæ antecedentis effectus, ſi qui de Deo abſurdiſſimè ſentiant, illi Deo vltore & vindice, omnium mortalium euadũt ſceleratiſſimi, conſequens eſt Caluiniſtas eſſe omnium ſectariorum impuriſſimos, quorum doctrina de Deo maximè eſt prophana, Ethnica, mutabilis, maximeque tum ſibi ipſi, tum Catholicæ veritati contraria.

Caluiniſtarũ doctrina contra B. Trinitaté eiuſq. eſſentiã valde blaſphema.

Quæ enim Europæ prouincia Caluinianam hæreſim ſuſcepit, quæ non vna execrabilem de diuina eſſentia impietatem admiſit? De Polonia iam dictũ eſt, quæ tamen nõ magis Turcarum de vnitate perſonæ in diuinis ſententiam hauſit, quam oppoſitam Paganorum de pluritate deorum opinionem amplexa eſt. Sic enim ipſe Beza narrat, *ſciſſas fuiſſe in ipſo initio Polonicas Eccleſias vt aliæ vnam Dei patris perſonam aſſererent, Chriſti autẽ & ſpiritus ſancti perſonas & diuinitatem negarent, aliæ contrà tres natura diſtinctos deos ponerent, & Tritheiſmum defenderent.* Quid ijdem Caluiniſtæ in Gallia? Eadem nimirum contra Catholicam de Trinitate doctrinam venena ſpargunt, pertinaciter vrgentes Chriſtum non à patre naturam ſuam habere, nec item Spiritum ſanctum, ſed iſtis ſingulatim eam eſſe à ſe non aliter quam patri: ſynodumque Nicænam de filio prædicantem, quòd ſit *Deus de Deo, lumen de lumine*, ſuperbè reprehendunt: & à Catholicis admoniti, in hac Ethnica deorum multitudine inducenda progredi non deſiſtunt: quę omnia & ipſorũ Miniſtri in ſuis confeſſionib. oſtẽdunt, & Catholici multis nuper libris refutarunt.

Bezæ epiſt theolog. 28

Launay en la replique Chreſtien. li. 2. ca. 4. §. 8. Roſier in cõfeſſ. fidei Danæus cõtra Genebrardum. Vide Iordanũ contra Danæum.

Quid

Quid Caluiniſtæ in Anglia? Alij in Academijs do-ctores ad eundem cum Polonis & Gallis ſcopulũ adhæreſcunt, ſolicitè auditoribus inculcantes, *etiãſi Nicæni patres dixerunt Chriſtum eſſe Deum de Deo, tamen firmiſſime tenendum eſſe cum Calvino, Chriſtum non à patre ſed ex ſe & per ſe Deum eſſe*. Alij verò in pagis & compitis rudiores priorem Samoſateni ſectam præ-ferentes, ſimpliciter *Trinitatem negant, & irrident eos, qui appellant patrem Deum, filium Deum, & Spiritum ſanctum Deum, eò quod hac ratione*, (iuxta horum theolo-giã) *tres Deos ponant*. Nam Flandricas eccleſias mul-tò longius progreſſas fuiſſe quiuis facilè exiſtimet. Qui enim ante triginta annos vſque eò profecerãt vt Chriſtum pro nobis mortem in cruce non per-tuliſſe, omnino (inquam) in cruce mortuũ nõ fuiſ-ſe aſſererent: qui pro hac fide ſanguinem ſuũ profu-derunt, & in medijs ignibus animas alacriter diabo-lo reddiderunt (quod de illis Caluinus ipſe memo-riæ prodidit;) qui vſq. eò Trinitati abolendæ incu-buerunt vt plurimos libros eò pertinẽtes à Flandris ſcriptos & è Flandrico idiomate in Anglicanum tra-ductos Angli ipſi fateantur: qui Dauidem Georgiũ Hollandum, verum (vt illi prædicabant) Meſſiam, & ſpiritum Dei, idcirco à Deo miſſum vt imperfe-ctam Chriſti & Apoſtolorum doctrinam corrigeret produxerunt, & fidem de illo Meſſia multis labori-bus & periculis auxerunt: qui Ioãnem Leydenſem Hollandum item ſartorem, Monaſterij regem cõſti-tuerunt, & Flandricis Hollandicíſque ſatellitibus ſtiparunt, nouamque ab eo rege religionẽ, & Moy-ſi & Chriſto contrariam mundo militaribus armis imponendam cenſuerunt; & denique qui per Ana-baptiſtas (quorum gregibus totus Hollandiæ tra-ctus redundare dicitur) iá diu diſſeminarunt Chri-ſtũ ex Virgine Maria carnem non ſumpſiſſe, eoque modo

VVitbaker contra Campianum, pa. 153.

Art. 26. Familiæ Amoris vbi ſupra.

Cal. Inſtruc contra Libertines c. 14. 17.

E.K. lib. de Familia Amoris impreſ. Lõdini anno 1578.

Trateol. de hæreſ. li. 4. ca. 3.

Sleid. li. 10

modo totũ incarnationis myſteriũ euertunt, iſti homines quid ſani de Chriſto, quid de Deo, quid de religione Chriſtiana teneãt, nõ difficulter iudicari poteſt. Breuiter ne per ſingulas Eccleſias ſeparatim peruagando, ſtudioſo lectori nimis ſim moleſtus, quòd oẽs planè eccleſiæ Caluinianæ factionis de Chriſto & Trinitate impiè credant, quẽ meliorẽ teſtẽ quærimus quàm Caluiniſtã[i], & illum in his à turbis Euãgelij noui negotioſum actorẽ: ſed qui quo ad cætera oĩa[a], Caluinianæ fidei; in hac tamen contra Deũ perfidia à Caluino diſceſſit. Sic autem ille ſcribit ad Caluinũ & Tigurinos qui eũ authoritate Polonicarũ Eccleſiarũ & aliarum Euangelicarũ premebant. *Multi tã in Germania, quàm in Hungaria, Tranſyluania, et*
Stancarus contra Miniſtros Geneuenſ. & Tigurinos. fo. 94. 95. *Poloniæ minori, multas ſynodos celebrauerũt cõtra fidẽ Catholicã de Trinitate, & multos libellos plenos blaſphemijs Arianis & Eutychianis & horrẽdis cõuitijs emiſerũt.* & mox; *Omnes Eccleſiæ quas vos appellatis reformatas per Euãgeliũ filij Dei, Arianæ & Eutychianæ ſunt, nec hoc negari poteſt, vt ſupra demõſtratiuè probaui.* Et poſt, quũ idẽ de doctrina Caluini ex ſcriptis eius ſpeciatim & luculenter probaſſet, *Cõcluſum eſt itaq;* (inquit) *O Caluine doctrinã tuã de filio Dei eſſe plane Arianã, à qua reſilias quã primũ te*
Ibid. fol. 118. & 123. *oro atq; obſecro, & has hæreſes quã citiùs fieri poteſt retractes Dei in gloriã Trinitatis, et liberes Dei Eccleſiam ab iſtis blaſphemijs quib. meã cõtaminaſti, nec cõtẽnas hãc fraternã admonitionẽ.* quare quũ Caluiniana hæreſis terriores cõtra dei eſſẽtiã fundat blaſphemias quã alia quęuis vulgata huius tẽpeſtatis ſecta ex eoque ſequatur vt hoẽs à Deo quẽ deſeruerunt magis, magis quoq. Satanæ in ſeruitutẽ tradãtur, merito chriſtian⁹ quiſque hãc ſectã inprimis debet exhorreſcere tãquam reip. Chriſtianæ virus exitiale, quæ ita eſt & in ſummã Dei maieſtatẽ, & incommunẽ omniũ Chriſtianorum fidem atque vitã iniurioſa & blaſphema.

3 Verum

3 Verum etiamſi hæc de Deo blaſphemia varietas probet eos ſeriò Deũ omnino nullũ credere, tamen neſcio an non præſtaret eos eſſe ſimpliciter Atheos & Deũ è mundo prorſus tollere, quam Deũ qualẽ ipſi ſtatuũt, impium, iniuſtum, & ſcelerum effectorem cõcipere, Nam quũ dicunt aliàs eſſe tres diſtinctos Deos, aliàs vnã tantum perſonã, Chriſtum eſſe creaturam, Spiritum S. autẽ nihil eſſe penitus; hæc quidem quin æternas mereantur inferorũ flammas negari non poteſt, quũ in altiſſimis fidei myſterijs, perinde ac ſi de crepundijs puerilib. ageretur, ita leuiter & improbè ludãt. Sed tamen ſi doctrinam ipſam per ſe directè conſideramus, hoc longè eſt in Deum cõtumelioſius quum omnia quę in mundo perpetrantur ſcelera, ad eum fontẽ & authorem reuocantur. Hoc autẽ adeò eſt in omnibus Caluini & Bezæ libris, diſputationibus, inſtitutionib. tritum, vt verear ne ſtudioſus lector cramben ſępius recoctam ſibi apponi clamet, ſi id multis probare coner, quod eſt omnibus ferè mediocriter eruditis notiſſimum. Quare ſtrictim Caluinianam hac de re ſententiam libabo, ad plurimos Caluini libros eum remittens, ſi quis copioſius hanc eius hæreſim explicatam videre deſiderat. Reliquorum autẽ librorum ſummam, in Inſtitutiones vbiq. nimium vulgares ad hunc modũ cõtraxit. *Quòd nihil efficiunt homines niſi arcano Dei nutu, nec quicquam deliberando agitant niſi quod ipſe iam apud ſe decreuit et arcana ſua directione cõſtituit, innumeris et claris teſtimonijs probatur. Abſalõ inceſto coitu patris thorũ polluẽs deteſtabile ſcelus perpetrat, Deus tamẽ hoc opus ſuũ eſſe pronunciat. Quicquid ſæuitia exercẽt Chaldæi in Iudæa, opus Dei eſſe pronunciat Ieremias. &c. Horũ omniũ author eſt Deus, eoq; volente fiunt.* Quoniã autem aduerſarij multa loca quæ Deo videntur tribuere peccatorũ operationẽ, declinabant anti-

Caluiniſta docent deũ eſſe proprie peccati omnis authorem.

Cal. Inſtit. li. 1. ca. 18 §. 1.

probos, ſed vt Dei impulſu Satan ipſe ſuas partes agat & proficiat quatenus datum eſt. Dicitur quidem Satan excæcare infidelium mentes, ſed vnde hoc niſi quia à Deo ipſo manat efficacia erroris. & Deus ipſe dat homines in reprobum ſenſum, proijcitque in fœdas cupiditates, quia iuſtæ ſuæ vindictæ præcipuus eſt author, Satan verò tantum miniſter. Denique poſt multa in hanc ſententiam ex ſcripturis Teſtamenti veteris & noui, ex prophetis & Apoſtolis coaceruata, & miſerè detorta, hoc eſt ad extremum Caluini de Deo ſcelerum cauſa effectrice concluſio. *Summa (inquit) hæc ſit, quum Dei voluntas dicitur rerum omnium eſſe cauſa prouidentiam eius ſtatui moderatricem in cunctis hominum conſilijs & operibus, vt non tantum vim ſuam exerat in electis qui ſpiritu ſancto reguntur, ſed etiam reprobos in obſequium cogat.* Sic ille. *Ibidem*

Quam Caluini & Caluinianæ ſectæ fidem certis propoſitionibus complectamur, quo plenius à lectore percipiatur, & fidelius mandetur memoriæ; & demum perfectius intelligatur non modò quid ex eo tanquam abſurdiſſimum inferant Catholici, ſed etiam quid tanquam Deo placens & gratum eliciant Euangelici totaque vita ſua exprimant, & quid per ciuitates & regiones in quibus graſſantur, hoc prætextu audacter & ſolutè perpetrent. Prima eſt, Deo non ſolùm permittente & tolerante, ſed volente etiam & operante, ſcelera omnia fieri, omniúmque flagitiorum Deum eſſe propriè authorem. Altera; Deus inſpirat arcanos motus peccatorum, adulteriorum, libidinum; nec quicquam nefarium molimur niſi eo excæcante, vertiginem incutiente, auferente nobis cor: & denique quicquid ſceleſtum intendimus, id à nobis primum eius interna operatione concipitur, & ad finem, eius inſpiratione dirigitur, adeò vt & initium, & *Summa doctrinæ Caluinianæ de Deo peccati authore.* 1. 2.

et, niſi eorum cordibus operaretur ipſum velle (in quo eſt ipſiſſima & intrinſeca peccati eſſentia) *quod operũ effectum præcedit. ſicque opus ſuum in reprobis adimplet, vt videas efficaciam agendi penes ipſum fuiſſe, illos miniſteriũ duntaxat præbuiſſe.* Ad extremum quum Deus hoc modo homines ad turpiſſima quæque peccata præcipites in hoc ſæculo adegerit, tum propter eadem peccata ad æternos inferorum ignes in altero ſæculo damnat. Et ſi quis cauſam rogat cur homines nequiſſimi (verbi gratia) Iudas Iſcariotes & Sodomitæ perpetuis illis inferorum ignibus torqueantur, ſi Caluinianè reſpondere velis, cauſa non ab eorum peccatis (quæ magis Dei fuiſſe conſtat quàm illorum) ſed à ſola Dei voluntate & decreto petenda eſt. Sic enim Caluinus ait, nec Adami lapſus, nec poſterorum eius infœlicitatis, nec Angelorum defectionis, *aliam cauſam adduci poſſe quàm reprobationem quæ in arcano Dei cõſilio abſcõdita eſt.* Hancque ipſe ſibi obiectionem opponens, *Cur ea Deus imputaret hominibus quorum neceſsitatem ſua prædeſtinatione impoſuit, quid enim faciant? an cum decretis eius luctentur? ad fruſtra id facturi ſint, quum omnino id facere non poſſunt. non ergo iure ob ea puniuntur (in inferno) quorum præcipua in Dei prædeſtinatione cauſa eſt*: hunc nodum non diſſoluit, ſed ſtringit fortius. Apertiſſimè enim ſtatuit, *quum penes Deum reſideat ſalutis ac mortis arbitrium, conſilio nutuque ſuo ita ordinat, vt inter homines naſcantur ab vtero certæ morti deuoti, qui ſuo exitio ipſius nomen glorificent.* Moxque refutans ſcriptorum Eccleſiaſticorum reſponſionem, quòd Deus præſciat non prædeſtinet homines vel ad peccatum vel ad damnationem, quæ præſcientia nullam rebus imponit neceſſitatem, ille contrà vrget, *Vitam & mortem magis diuinæ voluntatis actiones eſſe quam præſcientiæ*, ex eoque infert, *Si hominũ euẽta prævideret*

Calu. Inſti. lib. 3. cap. 23. para.

Ibid. para. 6.

Ibid. para. 6.

uideretet Deus duntaxat, non etiam ſuo arbitrio diſponeret ac ordinaret, tum non abs re agitaretur quæſtio, ecquid ad eorum neceſſitatem valeat ipſius prouidentia. Sed quum non alia ratione quæ futura ſint prouideat, niſi quia ita vt fierent decreuit, fruſtrà de præſcientialis monetur, vbi conſtat ordinatione & nutu potius omnia euenire. Denique non ſemel, ſed ſæpius, iterum atque iterum Caluinus repetit, *reprobos euadere non poſſe peccandi neceſſitatem, præſertim quum ex Dei ordinatione ſibi iniiciatur huiuſmodi neceſſitas. Adami lapſum Deus decreto ſuo ordinauit, poſterorum ruinam non modò præuidit, ſed arbitrio quoque ſuo diſpenſauit. Deus ita voluit, Dei autem voluntas eſt rerum neceſſitas, atque id neceſſariò futurum eſt quod ille voluit, quemadmodũ ea verè futura ſunt quæ præuidit.* Hanc Caluini doctrinam totis libris cõtra Catholicos & alios eius impugnatores defendit Beza: hanc in ſuis Commentarijs vbique tradit Petrus Martyr: eandem apud ſuos Tigurinos ſedulò prædicauit Huldericus Zuinglius, apud quem illud crebrò occurrit, *Deo authore & impulſore, furta, homicidia, & omnia genera ſcelerum fiunt: & non modò facta & opera, ſed cogitatus quoque & conſilia noſtra à Domino ſuggeruntur & mouentur ſiue bona ſiue mala ſint.*

Ibid. §. 9. & 7.

Ibid. §. 8.

Zuinglius tom. 1. lib. de prouid. fol. 365. 366. 375. & in epiſt. lib. 1. pag. 19.

4\. 4 Iam vero priuſquam vlterius progrediar, vt oſtendam qualem vaſtitatem & in religione & in rebuſpub. hæc doctrina efficiat, illud vnico verbo admonendus eſt lector, liberum in homine arbitrium à Caluino & Caluinianis ſcriptoribus ſemper tolli; & ſi eorum nullus verbulo vno contra illud diſputaret, huius tamen doctrinæ neceſſaria conſequentia conſtat illud ſua ſponte euaneſcere. Si enim impios *Deus flectat, impellat, & cogat ad peccatum, ſi decreto ſuo ordinet & ordinatione iniiciat peccandi neceſſitatem, ſi vult hominem peccare, Deique voluntas ſit rerum*

Caluiniſtæ tollunt ab homine liberum arbitrium.

verum neceſsitas, ſi improbi euadere non poſſunt peccandi neceſsitatem, ſi Deus intus in cordibus operetur ipſum velle, ſi voluntatem excitat, & ad peccandum firmat, ſi penes Deum ſit efficacia agendi, penes homines verò miniſterium duntaxat, & (vt alibi dicit) homo ſe habeat tantum *paſsiuè* quum tota actio ſit in Deo: quodnam eſt in homine liberum benè vel malè agendi arbitrium? quum ad malas etiam actiones libertate careamus, & ad eas quoque neceſſitate impellamur. Vbi tot ſunt pluſquam Stoica & fatalia neceſſiariò agendi vincula, quiſnam ſupereſt liberæ & ſpontaneæ actioni locus? Atque ita ex hac doctrina deducit Huldericus Zuinglius alterè primarijs huius Euãgeliſmi Apoſtolis. *Prouidentia Dei (inquit ille) ſimul tolluntur & liberum arbitrium & meritum. nam Deo omnia diſponente, quæ ſunt partes noſtræ?* Reſpondenſque argumento illi quod nonnulli obijciebant, latrones videlicet non eſſe plectendos ſi Deo impulſore viatorem occidebant, ita quæſtionem diſſoluit, vt perſpicuè non ad libertatem, ſed ad fatalem neceſſitatem, & illius mortem & huius ſuſpendium referat, *Latro (inquit ille) viatorem Deo impulſore occidit, & ad ſic peccandum coactus eſt. fateor: ſed in hoc, vt alter in cœlum transferretur, alter ſuſpenderetur. Sed hic allucinantur libri arbitrij defenſores & prouidentiæ aduerſarij. Conſiſtunt enim poſtquam dixerunt, ſi impulſore Deo trucidauit latro, ergo iniuria plectitur: quum ſemper debent pergere quemadmodum prouidentia ipſa non ceſſat. Non enim ſolùm mouet & impellit dum ille occiſus eſt, ſed iudicem etiam legibus cogit latronem in crucem tollere.* Concludit denique; *Sic ergo prouidentiam agnoſcimus omnia furta homicidiaque curantem & gerentem, vt in homine prorſus nullum ſit liberum arbitrium.* Facile quidem eſt iſta omnia ex poſterioribus Zuinglianis & Caluiniſtis oſtendere, ſed quum iſtorum magnos

Calu. inſti. lib. 2. cap. 5. §. 11.

Zuingl. to. 2. Commẽtar. de vera & falſa religione cap. de Merito.

Idem in to. 1. cap. de prouidentia fol. 365.

ſtringere non erit ſuperfluum quæ ſuperius à Chriſto in extremo iudicio contra homines impios proferuntur, eodemque loco à reliquis Proteſtantibus per ſolius fidei omnipotentiam refutata narrantur, hoc Caluiniſtarum Euangelio refelli multò copioſius. Chriſtus enim cur impij damnentur cauſam reddit, quia charitatis opera non fecerunt, non operuerunt nudos, non refecerunt famelicos, nihil in pauperum & indigentium vſus impenderunt, ſed miſericordiæ viſcera illis crudeliter occluſerunt. At Caluinus, & hominum damnationis & angelorum defectionis vnicam vult eſſe cauſam *Dei voluntatem, quæ rerum eſt omnium* certa & ineuitabilis *neceſſitas.* Chriſtus eos idcirco iuſtè damnatos pronunciat, quia libera voluntate in ea ſe peccata dederunt quæ ipſe ſua lege ſub æternæ mortis comminatione prohibuerat. At Caluinus ideo iniuſtè damnatos concludit, quia non ſua ſed Dei voluntate, non ſua libertate, ſed impoſita eis à Deo neceſſitate ad peccatum impellebantur, cuius imperio non poterant reluctari, & qui eos *in ſui obſequium cogebat*. An verò quis audiuit vllum inter mortales iudicium tam iniuſtum? vllũ aliquãdo tribunal adeo tyrannicũ? An vllus extitit aliquando tyrannus adeò truculẽtus & ſanguinarius, qui ſubdito ſuo poplites primò ſuccîderet, & poſtea quod in ſtadio alacriter nõ decurreret nouo ſupplicio vindicaret? qui Sempronium funibus & catenis vinctum in obſcuro ergaſtulo cõcluderet, & deinde quòd ipſi peregrè in militiam proficiſcenti præſto non adeſſet, ſolenni ſententia in crucem tollendum decerneret? Scribitur quidem de Tiberio tyranno nequiſſimo quòd quùm ciuitatis Romanę legibus, omnes ſceleris cuiuſdam rei morte eſſent plectendi, ſi qua tamen virgo crimen illud admiſerat, ob virginitatis honorẽ, ſemel

Suprà fol. 255. 256. &c.

Extremum iudicium Christi, summæ iniustitiæ condemnat.

Suetonius in Tiberio Cæsare cap. 61.

primo nimirum tempore conſtitutam a lege mortem euaderet; & virgines quædam tale crimen ſuſceperant & more patrio beneficium legis & priuilegium virginitatis ſuæ poſcerent, tyrannus ſanguinis ſorbendi cupidus quò eas iuxta legis tenorem trucidandi cauſam iuſtam prætenderet, immiſit in carcerem impuros laniſtas qui eas vi conſtuprarent, & deinceps non iam virgines laqueo ſuſpendit, qua feritate *puellas etiam immaturas prius vitiatas*, deinceps iuſſit ſtrangulari. Quis hunc tyrannum vt monſtrum & prodigum non exhorreat? quis hanc peruerſiſſimam iniuſtitiam non intimis viſceribus deteſtetur? At Chriſti iudicium iuxta hos theologos infinitè eſt iniuſtius & immanius. Quum enim flectat, impellat, cogat homines ad peccandum, eamque imponat neceſſitatem quam nullo modo vitare poſſunt; quum ipſe magis principalis & operoſa ſit peccatorum cauſa quàm vel Satanas vel homo, eorum tamen peccatorum quorum ipſe tam potenter & actuosè author eſt & effector, ſupplicium à miſero homine exigit; & cruciamẽtis in omnem æternitatem duraturis propter hanc miſerabilem peccandi vim Dei potentia (cui quis reſiſtere poteſt?) impoſitam affligit. Quis Chriſtianus ad hæc portenta totis artubus non contremiſcat? Quis iſtos Caluiniſtas hæreticos & Apoſtatas vel potius feras & belluas, imò diabolos humana ſpecie indutos non credat? quando nec ipſe diabolus poterit atrocius contra diuinam iuſtitiam blaſphemare.

5. 5 Sed imprudenter & temerè ob hoc vnicum commoueor, quum contra ſingula Chriſtianæ fidei capita ex hoc vno paradoxo plurima nihilo minora monſtra erumpant, quorũ ſi quis ſingulatim velit craſſam & nefariam impietatem exponere, nullum

facturus

factuꝛus eſt exclamandi finem. Neque enim vllius eſt tantum flumen orationis, non ſi ferream vocem haberet & mille linguas, vt fingunt poëtæ, vel *ſi linguis hominum loqueretur & angelorum*, vt ſanctiſſimus imaginatur Apoſtolus, qui poſſit vel exiguam partem earum blaſphemiarum quæ directè ex hac vna quaſi Stygia palude contra Deum & cælites omnes emanant, pro earum merito & atrocitate exprimere. Quid enim? an non tota Chriſtianorum & Iudæorum & Patriarcharum & Apoſtolorum fides in hoc vnico principio poſita eſt quo *credimus in Deum*? At ex iſtius nouæ Theologiæ myſterijs manifeſtò docemur reiecto Deo *credere in Satanam*. Neq. enim Deus quem iſti Satanæ miniſtri nobis deſcribunt, alius eſt quàm ille princeps diabolorum Satanas, cuius deitate per mundum perſuadendæ & propagandæ, iſtorum Caluiniſtarum libri, opera, ſtudia & cogitationes maximè inſeruiunt. Perluſtremus enim ſcripturas diuinas & omnem Eccleſiæ Chriſtianæ antiquitatem, nuſquam reperiemus diabolũ alijs coloribus depictum, quàm quibus iſti Euangelici ſuum nobis Deum informãt. Scripturæ enim ſacræ ita diabolos deſcribunt quod ſæpenumero quidẽ corporib. hominũ nocẽt, quòd eos oppreſſos ſua ſeruitute modò ꝓijciant in aquã modo in ignẽ, ſæpe varijs modis corpora vexent & torqueant; ſed maximã eorũ poteſtatẽ & proprietatẽ in hominib. ad peccatum ſolicitandis poſitã eſſe à Saluatore demonſtratur, quum ait dæmonem in agro ſuo *ſuperſeminare hæreſes* & *zizania*, & quod Deus verbum bonum in hominum cordibus ſeminauit, hoc à diabolo furtim ſurripi. Dumque Chriſtum Chriſtianorum hominum caput ad idololatriam, ad gulã, ad ſuperbiam ſolicitaſſe narratur, vnà ſignificatur in eo maximè eius vim & facultatẽ exiſtere, vt Chri-

1. Cor. 13.

Caluiniſtæ pro deo diab. colunt.

Diaboli ex ſcripturis deſcriptio.

Matt. 8. 28.

Luc. 11. 14

Mar. 9. 22

Matt. 13. 25. 39.

Matt. 4.

à filijs Dei diſtinguit, quòd diabolus cauſa eſt peccati, Deus non item, ille filios ſuos ad peccata prouocat & impellit, quod de Deo vel cogitare eſt nefas. *Venit enim Chriſtus vt diſſolueret opera diaboli,* & peccati regnum excinderet. Quumque filij diaboli ab immundo ſpiritu patris ſui obſeſſi in omni turpitudine belluarum inſtar volutentur, è contra *filij Dei ſanctificant ſe ſicut ille ſanctus eſt: faciunt iuſtitiam & non peccant, quia ſemen Dei in eis manet.* Quare quum iſti Euangelici publice fateantur ſe perpetuò peccare, omnia ſua opera eſſe ſordida, inquinata, pollutiões donorum Dei, mereri Dei maledictionem & mortem æternam, nec ſe aliud poſſe quam peccare, ſequitur eos eſſe filios diaboli non Dei. Quum autem præterea addunt hanc peccandi neceſſitatem à Deo ſuo illis eſſe iniectam, Deumque ſuum eos ad ſcelera, ad libidines, ad nefanda & horribilia quæq. prouocare, mouere, impellere adigere: certo certius eſt, & luce meridiana clarius eſt, & literis Euãgelicis Apoſtolicisq. paſſim conuincitur, hũc eorum Deum eſſe ipſum Belzebub diabolorum principẽ, qui iuxta Apoſtolũ huiuſmodi *peccata operatur in filios diffidentiæ.* Aptiſſimeq. in eos ſingulos dici poteſt quod in quẽdam eorum fratrem gemellũ detonauit olim Paulus Apoſtolus, *O pleni omni dolo & omni fallacia filij diaboli, inimici omnis iuſtitiæ, non deſinetis ſubuertere vias domini rectas?* Non deſinetis Deum verum è cæleſti ſolio (quantum in vobis eſt) deijcere, & inferorum principem Satanam in eius locum attollere? aut ſi illis vinculis mentes veſtras diabolus conſtrictas & illigatas tenet vt neceſſitate adducti ſic ſentiatis, nec ingeneratam vobis à Deo veſtro malitiam excutere poſſitis, ſi non maior eſt in *cordib. veſtris propenſio ad recti obedientiam quam eſt in lapide mollities & teneritudo ad flexum quemlibet recipiendum* ſi de vobis verùm

Ibid. v. 8.
Ibi. v. 3. 7.
Supra fol. 336.
Diabolus eſt Caluiniſtarum Deus.
Epheſ. 2. 2.
Act. 13. 10.
Calu. inſtit. lib. 2. cap. 3. §. 6.

ne certa damnatione adhærefcere, vtpote qui Deũ nouum Deo veteri à Prophetis Patriarchis Apoſtoliſque & Chriſtianis prædicato planè contrarium induxit. Sic enim ille ex Caluini doctrina colligit, & contra Caluini Deum diſputat. *Duo ſunt dij, alter verus Chriſtianorũ, alter falſus Caluiniſtarum falſus Deus eſt tardus ad miſericordiam, propenſus ad iram, qui maximam mundi partem creauit ad perniciem, eoſq; non ſolum ad damnationem, ſed etiam ad cauſam damnationis prædeſtinauit. Itaque decreuit ab æterno, & vult efficitq; vt peccent neceſſariò, ita vt nec furta, nec homicidia, nec adulteria, committantur niſi eius voluntate atq; impulſu. Suggerit enim hominibus prauos affectus atque inhoneſtos, non ſolum permiſſive ſed efficaciter, eoſq; indurat ita vt dum impiè agunt potius opus Dei quam ſuum faciant. Satanam facit eſſe mendacem, ita vt non iam Satan, ſed Deus Caluini ſit pater mendacij, quippe qui ſæpe aliud in ore, aliud in pectore gerat. At Deus ille quem ſacræ literæ docent, eſt huic planè contrarius. Vult is omnes ſaluos fieri &c. Et hic Deus venit vt deſtrueret illius Caluiniani Dei opera.* Hæc Caſtalio. Quæ tota Dei deſcriptio verbatim ſumpta eſt ex Caluino, & ex ijs quæ ſuperius à nobis poſita ſunt membratim colligi poteſt, præter illud extremum quòd Caluini Deus *Aliud in ore, aliud in pectore gerat*, quod tamen ex antegreſſis illis liquidò efficitur, & à Caluino manifeſtò ponitur. Quum enim in ſcripturis vbique dicatur Deum nolle iniquitatem, cũ prohibere flagitia, & odiſſe ſcelera quæcunque, & tamen occulta voluntate ſua homines ad iſta patrãda extimulet & impellat, perſpicuum eſt eum exterius in literis ſacris vnum præcipere, interiús verò ſpiritus ſui actione ad aliud impellere: illic ſimulare pietatem & honeſtatem, hic ſuadere atque efficere impietatem & turpitudinem. Et hoc expreſsè aſſerit Caluinus Deum nimirum *fieri velle, quod facere vetat,*

Caſtal. in contra Cal. de prædeſt.

Caluiniani Dei Satanica hypocriſis.

Calu. Inſt. lib. 1. cap. 16. §. 3.

vetat, atque ita præcepto Dei externo internam Dei voluntatem directè eſſe oppoſitam. Quam hypocriſim in homine homines omnes boni iure meritoque abominantur, is ergo quale portentum eſt qui eam Deo attribuere non veretur? Quemadmodum autem iuxta Saluatorem noſtrum neceſſe eſt ex radicibus contrarijs contrarios fructus efflo-

Matt. 7. 18. reſcere, nec *poteſt arbor mala fructus bonos facere*; nec è diuerſo bona fructus malos producere, ſic iſti duo dij ſuos in hoc mundo cultores valde diuerſis moribus imbuunt & informant, id quod apta & vera diſtributione idem Caſtalio perſequitur ad

Caſtal. vbi ſupra. hunc modum. *Verus Deus venit vt deſtrueret illius Caluiniani Dei opera, & hij duo dij vt ſunt natura inter ſe cõtrarij, ſic gignunt filios etiam inter ſe contrarios, videlicet Caluinianus Deus immiſericordes, ſuperbos, immites, inuidos, ſanguinarios, calumniatores, fictos, aliud in corde aliud*

Caluiniſta, quales. *in ore gerentes, impatientes, malitioſos, ſeditioſos, contentioſos, ambitioſos, auaros, voluptatis magis quàm Dei amantes, omnibus prauis & inhoneſtis affectibus plenos, quos eis ipſorũ pater ſuggerit. At alter Deus miſericordes gignit, humiles, manſuetos &c*,

Hactenus ergo & ratione non dubia, & ipſorum Caluiniſtarum confeſſione luculenta, conſtat eiecto ex Chriſtianorum ſymbolo Deo patre Chriſti & rerum omniũ conditore, eius in ſolio collocari Satanam inferni principẽ & ſcelerum omniũ machinatorẽ. Quòd ſi quis Caſtalionis teſtimonio vt parum idoneo non commoueatur, eò quod propter hanc cauſam ex caſtris Caluini ad aliorum Euangelicorum papiliones transfugit, ſaluem ipſius Caluini ſuffragio quod eſt inſtar mille teſtium, ſcrupulus omnis eximatur, nec de Deo Caluini vlla ſuperſit dubitatio, poſtquam Caluinus ipſe ſuam de eo ſententiam toti mũdo peruulgauerit, de qua nemo

poterit

poterit ambigere modò illud vnũ recordetur, quod Caluinus adcò mordicus tenet, & pugnaciter vrget *Deum eſſe malorum omnium authorem*, nec ea permittere tantum ſed etiam efficere, vt ipſe arroganter Catholicis aduerſarijs inſultans ſe demonſtraſſe iactat; *Iam* (inquit) *ſatis apertè oſtendi Deum vocari eorum omnium authorem. quæ iſti cenſores volunt otioſo tantum eius permiſſu contingere*. *Inſtit. li. 1. ca. 18. §. 3* Poſt hoc Euangelij caput in Gallia aliquot annis ſatum, pullularunt fratres, ſpecie quidem valde ſpirituales & religioſi, ſed qui poſtea reliquorum fratrum more in carnem & eam quoque inquinatiſſimam & vel auditu horribilem deſierunt. Initio autem nihil aliud in eorum labris ſonabat, quã hoc Euangelicũ quod Caluinus illis dictauerat & tam denſis ſcripturarũ veteris & noui Teſtamenti copijs communiuerat, *Deum eſſe omnium ſcelerum authorem*, quod generale pronunciatum, quum opus eſſet ad particularia facta applicabat, in quo nullus ſana mente præditus poterat illis obſiſtere. Quanqua illi nec in particulari aliquid affirmabant quod non à Caluino dedicerant. *Quum adulterium fit, à Deo fieri aiebant, quum homicidium,* *Cal. Inſtru. aduerſ. Liber. c. 13.* eidem authori aſcribebant. Atque ita quod erat euidentiſſimum & cuique vel infanti promptum, illũ vniuerſalem Caluini truncum (eſt *Deus malorum & flagitiorum omnium author*) in multas minutas particulas concidebant. Ecquid verò in hoc abſurdi latet? ecquid Deo aut religioni contumelioſum? Audiamus Caluinũ ipſum explicantem. *Temulenti* (inquit) *iſti a Deo fieri omnia perſtrepentes, eum mali authore conſtituũt* *Ibid. c. 14.* id quod verbatim & ſyllabatim à Caluino magiſtro didicerunt. *In quo (inquit Calu.) atrociore & ſceleratiore contumelia Deum afficiunt, quàm ſi iuſtitiam aut poteſtate eius alio trãsferrent. Quum enim Deo nihil magis proprium ſit quàm ſua bonitas, ipſum à ſe* *Luculẽta Caluini de Deo ſuo S. tanã ō !.*

abne-

runt,tot Germanorum exercitus conduxerunt, tot Gallorum millia trucidarunt, de hæreticis Anglis, Germanis, Caſimirianis, ipſis denique Turcis in Galliam introducentis cõſilia plena ſceleris & proditionis inierunt. Hoc denique illud Euangelium eſt cuius ſe eſſe reſtauratores gloriantur, & de quo per Galliam, Angliã, Flandriam, & Germaniã plantando etiam adhuc conſilia communicant, omnes rationes captant: & occultis fraudibus, & apertis viribus, & ſolicitandis amicis, & ſubmittendis legatis, & conducendis militibus, & hypocriſi, & periurijs, & quibuſcunq. poſſunt machinamentis, quã diligentiſſimè elaborant, vt aliquando expulſo euãgelio Chriſti & Chriſtianorum, hoc Satanæ & Sataniſtarum Euangelium in iſtis regionibus floreat & dominetur. Et tamen adhuc Chriſtiani principes dormiunt? & hanc tantam peſtem non occultè, non inſidioſè ſerpentem, ſed apertè & impudenter graſſantem, & in oculos, aureſq. & ſenſus omnium incurrentẽ non aduertunt? aut ſi aduertũt de ea reprimenda nihil cogitant? Quumq. reſp. & ciuitates ſibi à Chriſto concreditas in veterem Paganiſmum non tacite & ſenſim labentes, ſed palam toto impetu ruentes vident, molliter & æquo animo ferre poſſunt? Et Catholicos ſe putant qui in ſuis regnis talem Mahometiſmum patiuntur ingraueſcere.

Aut Chriſtiani cenſeri volunt qui hunc Turciſmum & Iudaiſmum non moleſtè ferũt in ſuis prouincijs radices agere? Quanquam & Paganis & Iudæis & Turcis iniquus ſum & iniuriam facio, quãdo eorum religioni hunc Caluiniſmum comparo. Iudæi enim & Mahometani Deum verum & vnicum creatorem cæli & terræ aliquo modo colunt. Iſti verò qui ſe non Chriſtianos, ſed puriſſimè Euangelicos dici volunt, poſtquam Deum Chriſtianorum *Calviniſtarũ Deus.*

norum reiecerunt, hoc eſt Deum patrem & filium & ſpiritum ſanctum tres perſonas in vnitate naturæ deinceps nec DEVM Iudæorum, nec DEVM Turcarum admiſerunt, nec Iouem, aut Mercurium aut Bacchum, aut Venerem Paganorum, (quanquã aliquo modo *Deus illis venter eſt*; & Bacchum Venerémque quibus & corpora, & animas ſuas deuouerunt maximè colunt) ſed iſtis & Chriſtianorum, & Iudæorum, & Turcarum, & Paganorum Dijs omnibus repudiatis, Deum ſibi ſelegerunt, *mali authorem* & *peccati effectorem* diabolum. Deum ſibi præfecerunt, non otioſum aliquod idolum, qualia erant Paganorum plæraque, ſed idolũ, in flagitijs procurandis operoſum & negotioſum, quod *Chriſtianis execrabilius eſſe debet omnibus gentium idolis.* Quod ſi verum eſt, vt est veriſſimũ, an nõ par eſt & conſequẽs, vt Caluiniſmus huius tam abominandi Dei inuentor, Chriſtianis *item execrabilior ſit quouis gentium idololatria*: vt nec Græcorum impietatem qui Saturnũ & Iouem, nec Romanorum qui Faunos & Satyros, nec Tartarorũ qui ſtellas & arbores, nec veterũ Aegyptiorũm qui boues, & feles, & crocodilos, & cercopithecos pro dijs honorarunt, magis quàm Satanicum hoc Caluini Euangelium exhorreſcere debeamus?

Phil. 3.19
Suprà fol. 209.

6\. 6. Sed mittamus Deum, veniamus ad homines, & breuiter oſtendamus quemadmodum hoc vnum Euangelij Caluiniani caput nõ magis fidem Chriſtianam quàm vitã Chriſtianorũ contaminauit. Dixerit forſan aliquis hoc explicatione non egere. Si enim Deus peccata vult, & ſi eius voluntas ſit rerum neceſſitas, quemadmodum iam edocti ſumus, ſi ab eo ad peccandũ cogimur & impellimur, neceſſe eſt omnia peccatis & flagitijs redundare, quemadmodũ modò ex Caſtalionis demonſtratione patuit. Ita quidem

Duæ peccandi regulæ ex priore articulo de Deo peccati authore, per Caluiniſtas deductæ.

quidem eſt. Sed tamen quum ad hæc antecedentia inſtitutio quoq. atque diciplina quædam peccandi acceſſerit,neceſſe eſt peccati regnum augeri,vireſq. multo magis roborari *Ars enim adiuuat naturã, & duo vincula fortius legant.* Ex hoc igitur vniuerſali principio quòd Deus ſit author peccati,ad vitam hominũ deformandã duas regulas eliciũt Caluini diſcipuli; prima eſt? *Quum omnia ſint opera Dei,licet hominibus velut laxis habenis quicquid in mentem venerit agere,non ſolum quia ſumus extra periculum peccandi, ſed etiam quia deſiderium aliquod cohibere eſt impedire Deum. Ita ſcortationes & rapinæ Deo probabuntur cuius ſunt opera ita non eſt curandum vt rapta reſtituantur,quia non eſt conueniens vt Deus corrigatur.* Hæc regúla quale ſit in vita humana Chaos qualis Lerna flagitiorum, quis non perſpicit? & tamen quam directè fluat ex priore illo principio de Deo ſcelera volente & efficiente, quis adeo hebes eſt & ſtupidus vt non intelligat? Quum enim Dei voluntas ęterna ſit & ſuprema lex ad quam omnia debent dirigi,omniaq. eo ſunt meliora quo magis huic æterni legi conſentiunt: ſi Deo mouente,& volente adulteria & inceſtus fiũt, glorioſum eſt adulterari, laudabile eſt ſtupra, inceſtus, & homicidia committere, & qui ebullientem in ſe ad hæc patranda cupiditatem reprimere velit, ille maieſtatem diuinam nequiter offendit, cuius voluntati & legi ſuperbè ſe opponit. Quid enim in ſcripturis diuinis magis celebratur quam factum Abrahæ,qui filium ſuum vnicum voluit interficere.quid ita? quia Deo iubente illud opus eſt aggreſſus,quam obediẽtiam Deus magis probat quàm ſacrificium. *Nunquid enim dominus vult holocauſta & victimas, & non potius vt obediatur voci domini? Melior eſt obedientia quàm victimæ, & auſcultare, magis quàm offerre adipem arietum,* quod tamen in veteri teſtamẽ-

Prima regula.

Cal. Inſtru. contra Libert. c. 13.

Geneſ. 22.

1. Reg. 15 22.

Dan. 3. 40.

Dan. 3. 40. to erat opus præclariſſimũ & inter alia omnia Deo maximè gratum. Quare quum Deum ſtupra velle Caluino docente didicerimus; vt in Abrahamo, filij vnici interfectio, ſic in alijs omnibus ſtuprorum & ſcelerum quorumcunque perpetratio, eadem prorſus ratione, Deo nimirum ea cohoneſtante, in ſanctiſſimis operibus numerabitur, & è contra facinus eſt ſupra quàm dici poteſt horribile, Deo cuius voluntas nobis tam certo innoteſcit, velle obſiſtere. Vt enim in eodem loco ſanctiſſimus (inquit Propheta,) Deo aliquid iubente & volente etiamſi rationi noſtræ videatur abſurdum, tamen *quaſi peccatum ariolandi eſt repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ, nolle acquieſcere.* *1. Reg. 15. 23.* Atque hæc prima regula eſt, qua non ſolum flagitia omnia libere fiunt, ſed ita quoq. fiunt, vt ea non facere ſit peccatum; ea autem impudenter & proiecta cum audacia admittere, prædicabile ſit & gloriandum.

Secunda regula. Cal. vbi ſu. pra c. [illegible] Libertinos ca. 15. Secundam regulam quanquã perparum ab hac differentem, tamẽ quia Caluinus eã diſtinctè ponit, nec ego grauabor illius verbis deſcribere. Altera regula eſt, ne *quis vllius rei cõſcientia moueatur. Nec hoc ſolum (inquit ille) ex ſuperius poſitis conſequitur, ſed id ipſum illi confitentur: atq; adeo id præcipuè ſibi proponunt vt ſopiant conſcientias, quò omni ſolicitudine vacui homines perpetrent quicquid ſeſe offerat, quicquid appetierint.* In hac regula declaranda non immorabor. Vt enim eſt cũ priori maximè coniuncta, ita eſt per ſe maximè facilis & expedita. Quis enim ſine ſcrupulo conſcientiæ, quicquid genius & libido iubet non expetat & perſequatur, qui perſuaſiſſimum habet id Deum velle, id Deum præcipere & ad faciendum pertrahere? Alias iſtorum ad vitam humanam inſtruendam vel deſtruendã potius regulas, quia breuitati ſtudeo data opera prætereo: vt itẽ quãta ſit Caluini & aliorum

rum

rum in hoc Euangelio diſſeminando fraus & hypocriſis quia ſuprà admonui hic non attingo. Illud tãtum velim ad memoriam reuocet Chriſtianus lector, in ſola Gallia *examen eſſe doctorum* qui huic Epicuriſmo ſeminando diligentem operam nauant, diſcipulorum tantam eſſe multitudinem vt ipſe Caluinus admiretur. In Flandria autem, Brabantia, Hollandia, & inferiore Germania ita inualuit, & ab hoc Euangelio reliqua Euangeliola tanquam minora animalia à maioribus beſtijs aut draconib. ita ſunt conſumpta, vt eodem Caluino teſte, *horribile ſit auditu*. In Anglia quoque clarum eſt non minus latè illud vagari, & non minus efficaciter alias ſectas in ſe conuertere, cui plurimos Euangelij Anglicani præcones & Miniſtros, imo & multos etiam è Reginæ ſupremi Eccleſiæ illius capitis Aula adhæreſcere & fauere, Miniſtri Anglicani quæruntur: & denique illud noſtrorum temporum perpetua experientia monſtrauit, hunc ſiue Epicuriſmũ ſiue Sataniſmum (neſcio enim quo nomine appellare debeam) Caluiniſmi perpetuum eſſe comitem, nõ aliter quàm vmbram corporis, imo vero non minus naturali vinculo alterum alteri adhæreſcere, quàm grauitas ineſt terræ, humor aquæ, leuitas aëri, & calor igni. Neque certè vel mente & cogitatione concipere poſſumus Caluinum illa priora de Deo ſuo prædicantem, quin ſtatim neceſſariò iſta poſteriora de diabolo in Dei locum elato, & de ſecuritate atque licentia peccandi ſua vi conſequantur. Quæ omnia ſi propter horrorem & fœditatem ſuam reliquæ ſectæ defugiant, ſi Turcæ, ſi Iudæi, ſi Pagani, ſi nullæ gẽtes talem aliquando impietatem approbarunt, ſi homines natura duce (niſi quorum natura ab hac peſtilenti ſecta, planè alia facta eſt) eam odio habeant & auerſentur, conſtat Caluinũ & Caluiniſtas

Cal. Inſtru. contra Libert. ca. 4.

Ibid.

E. R. cõtra Familiam amorũ &c. Londini an. 1578. f. v.

 uiniſtas

uiniſtas qui eam aſſerunt & ſcripturarum locis, ſententijs, & ſententiarum inciſis miſerrime laceratis & detortis defendere conantur, eſſe omnium mortalium quos vnquam ſol vidit impuriſſimos.

7. 7 Neque verò de Deo incarnato honeſtius loquũtur aut ſentiunt. Quæ de eius natiuitate blaterant, quòd cruentus ex maternis viſceribus effuſus ſit, eiuſque virginitatem communi aliorum animaliũ more violauerit, ſpurca ſunt & Chriſtianis auribus indigna. In concionibus & doctrina Chriſti, quàm multa vt improbria, vt præpoſtera, & ieiuna reprehendit vbique in ſua Harmonia Caluinus? In morte verò ita omnem modeſtiam & pietatem exuerunt, vt non minus antea contra Deum in cælis immenſum & immortalem, quàm hoc loco contra Deum in terris humana mortalitate ad homines liberandos veſtitum furiosè debacchentur. Quod enim Chriſtum in cruce deſperaſſe Caluinus primo ructare auſus eſt, id ita diſcipuli exceperunt, vt quo magis prodigioſam illam magiſtri blaſphemiam excuſare moliti ſint, eò magis ipſi in eundem ſcopulum impegerint, non aliter quàm aues quæ in viſcoſum rete inciderunt, quò vehementius alas commouent vt ſe extrîcent, eò magis implicantur & cõſtringuntur arctius. Primum enim quod verbatim ſcribit Caluinus *elapſam Chriſto deſperationis vocem*, eo ipſo Chriſtum grauiter peccaſſe teſtatur. Et ſi enim addit Chriſtum ſe *mox correxiſſe & non amiſiſſe fidem*, quum tamẽ CHRISTVS temerè & inconſiderate *hanc vocem* effuderit (id enim phraſis Caluini & modus loquendi per ſe euidenter ſignificat) & ad breuiſſimum aliquod tempus in deſperatione fuerit; in illa certè *voce* eoque quantulocunque tempore peccator fuit, ideoque nec vllo tempore perſonã Saluatoris ſuſtinere potuit: qui iuxta Apoſtolum debuit

De Chriſti in cruce deſperatione.

Calu har. in Mat. 27.

Ibi. v. 46. Vne voix de deſeſpoir eſt eſchappée à Chriſt In Harm. Gallice.

Elapſa, eſchappee.

buit ſemper *eſſe ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus* & à peccato omni. Deinde quum ad explicandam hanc deſperationem & deſperationis cauſam aggrediuntur, multo ſceleratius Chriſti dignitatem imminuunt. Quemadmodū enim hominibus vſuuenit vt aliquando doloris magnitudine attoniti obliuiſcantur rei eius quam agere debebāt, menſq, aliò præceps & tranſuerſa ab officio cogitādo abripiatur; non aliter Chriſtum aiunt oblitum officij mediatoris quod à patre impoſitum ſuſceperat, eo crucifixionis tempore à dolore acerrimo ſuperatum, has inconſideratè voces emiſiſſe. Sic Caluin. nec aliter Beza rem narrat. *Quum Chriſtus ait, pater quid dicam: cogitemus animum in illam iræ infinitæ cogitationem ita defixum, vt ſingulæ facultates animæ per ſe nihil decernerent, ſed fluctuarent. Deinde quum petit liberari ex hac hora, quum rogat vt diſcedat calix iſte, ſciamus animū loqui in illa eadem cogitatione ita occupatum, vt in vnam partem totus vergens pene ſibi perſuadeat de ſe actum eſſe, nec fieri poſſe vt tantū podus ſuſtineat.* Hìc iam Chriſtus de ſalute ſua dubitat & deſperationi proximus eſt, ab eaque perparum abeſt. Stat enim quaſi in margine fluminis iam nunc derepentè in illud præcipitandus. Aduertamus iam quemadmodum præceps ab iſtis in ipſum deſperationis gurgitem penitus immergatur. ſic enim pergunt. *Poſtremò quum ſe iam derelictum vociferatur, cogitemus animum*, non iam vt prius penè deſperātem, *& in cogitatione metuq; impendentis mali prorſus occupatum, ſed in profundo ſummæ calamitatis gurgite ſepultum, qui ad emergendum maxima cum difficultate luctetur.* Hæc Beza. Ex quo duo contra Chriſtum planiſſimè concluduntur. alterum, vnumquemque ex iſtius Euangelici gregis fratribus & miniſtrellis eſſe Chriſto longè perfectiorem; alterum, Chriſtum non nobis vitam ſed ſibi mortē

Heb. 7. 26

Cal. harm. vbi ſupra. Beza in Hebr. ca. 5 v. 7.

Ibid.

Cal. diſcipulos ſuos anteponit Chriſto.

hac animi fracti & deſperantis imbecillitate pro-
meritum. Quoad primum, quum iſti definiunt *fidẽ*
non eſſe, niſi qui diuinæ erga ſe beneuolentiæ promiſsionibus
fretus indubitatam ſalutis expectationem præſumit; quum
hoc iterum atque iterum repetunt, & tanquam
certiſſimum Apollinis oraculum vrgent, *fidelem ne-*
minem eſſe, niſi qui ſuæ ſalutis ſecuritati innixus diabolo
confidenter inſultat, & ad hanc ſecuritatem atque cõ-
fidentiam vel *vnam fidei ſcintillam ſufficere* volunt: quũ
hac fide ſe iuſtificari aiunt, hacque potiſſimùm dif-
ferentia ſe à Catholicis diſtingunt: CHRISTVM
autem in his quos dixi dubitationum fluctibus ſe-
peliunt; manifeſto eum faciunt infidelem, & ſuorũ
Miniſtrorum quemcunq., Chriſto longè gratiorem
coram Deo, apud quem *fide omnia ponderatur*, & quẽ
certa & ſtabili fide aiunt potiſſimum honorari. Nec
quicquam huic monſtroſo abſurdo ſatisfacit, quòd
Caluinus eodem loco ſcribit, *fixam in corde Chriſti ſte-*
tiſſe fidem: id enim etiamſi propter aliam item ratio-
nem, impiè, imperitè, & blaſphemè dicitur, tamen
ab ipſo etiam Caluino neruosè refellitur, qui fidem
non agnoſcit niſi *vbi eſt certa & firma diuinæ erga nos*
beneuolentiæ cognitio, perſuaſionis certitudo, & conſtantia:
certitudo (inquam) *plena & fixa, qualis de rebus compertis*
& probatis eſſe ſolet. Chriſtus autẽ hanc *plenam & fixã*
certitudinem non habet, ſed hæſitat & fluctuat, & (vt
ait Beza) in *ſumma luctatur anguſtia, & præ mærore con-*
cidit animo, fitq́, cõſilij inops, & repugnãtia quodãmodo pe-
tit. deniq. *veretur ne ſuccumbat & abſorbeatur à morte.*
vtq. Calui. addit *metuit ne abſorbeatur a morte vt pecca*
tor, deq́, animæ ſuæ ſalute timet; quæ cum fide, hoc eſt
firma illa plenaque & fixa certitudine nullo modo
poſſunt conſiſtere. Quare iſti qui verbo fidem Chri-
ſto tribuunt, reuera cum nõ minús concludunt in-
fidelem, quàm is cæcus eſt cui oculi ſunt eruti, & is
mortuus

Suprà fol. 242.
Supra fol. 233.
Inſt. li. 2. c. 16. §. 12.
Inſtit. li. 3. c. 2. §. 7. 14. 15.
Beza in Luc. 22. v. 4. in Mat. 26. v. 37. ad Hebr. c. 5. v. 7.
Caluin. Inſtit. li. 2. c. 16. §. 11. 12.

mortuus cui præciſum eſt caput & euulſa præcordia. Alterum verò, quòd Chriſtus ſibi mortem potius quàm nobis vitam hac diffidentia & deſperatione, etiamſi ad punctum temporis in ea fuerit, ſit promeritus, non minus liquidò conſtat. Nam generalis eſt Proteſtantium ferè omnium doctrina, has de ſalûte dubitationes peccata eſſe, idque mortifera; vt alij permulti & Caluinus inprimis acerrimè diſputat. *Cupiditatem enim ſine deliberato aſſenſu, peccatum* eſſe definit. *quumque mens diſſidentiæ machinis perculſa aliò circumſpectat*, peccatum eſſe clamat: *præceptique de Deo ex toto corde, ex tota mente, ex tota anima diligendo* eam eſſe vim ſtatuit, *vt niſi omnes animæ potentiæ in Dei amorem intendantur, iam* [inquit] *diſcenſum eſt à legis obedientia.* In hac autem paſſionis tragædia, animæ Chriſti potentiæ non in Deum intentæ, ſed ab eo auerſæ iuxta iſtos, in impendentis mali cogitatione totæ erant occupatæ. Quum itaque hîc peccatum fuiſſe luce clariùs iſtis authoribus cõſtet, & deinde commune ſit iſtorum axiôma, *legis tranſgreſſioni maledictionem Dei & mortem æternam ſemper incumbere*, & peccata omnia ſiue ea quæ mortalia dicuntur ſiue venialia, hactenus *paria eſſe* teſtante Beza, *vt vel minima minimi peccati cogitatio mortem æternam millies mereatur: id quod* (vt ille ait) *ex innumerabilibus ſcripturæ locis apparet*, conſequens eſt Chriſtum qui plus quàm cogitauit peccatum, quãdo etiam *& vocem deſperationis ſibi elabi* paſſus eſt, longè ſubſidere infra illam ſublimem redemptoris maieſtatem quam hactenus Chriſtiani omnes ei tribuerunt. At Caluinus in huius deſperationis magnitudine exaggeranda longè vlterius prouehitur, quum ita eam explicat vt Chriſtum eaſdem prorſus cum damnatis apud inferos dæmonibus pœnas pertuliſſe aſſerat, & ſine illis mortem Chriſti nihil hu-

Caluinus Chriſtum facit peccatorem.

Calu. Inſt. li. 3. ca. 2. §. 17. 18. 19. 20. Inſtit. li. 2. ca. 8. para. 58.

Calu. ibi. & 59.

Beza in 1. Ioan. 5. ver. 16.

De Chriſti iuxta Caluin. damnatione.

Calu. Inſt. li. 2. cap. 16. §. 10. mano generi profuiſſe. Sic enim Caluinus euidentiſſimè. *Nihil actum erat ſi corporea tantùm morte defunctus fuiſſet Chriſtus, ſed opera ſimul pretium erat, vt diuinæ vltionis ſeueritatem ſentiret; vnde in locum ſceleratorum ſponſor, vas, adeoque inſtar rei ſubmiſſus eſt, qui dependeret ac perſolueret omnes quæ ab illis expetendæ erant pœnas, hoc duntaxat excepto quòd doloribus mortis perpetuò non poterat detineri.* Et alibi in Catechiſmo Geneuenſi, *Calu. in Catechiſ. Geneu. ca. de fide.* Chriſti ad inferos deſcenſum definit fuiſſe *horribiles anguſtias quibus anima eius constricta fuit, & quòd eius cõſcientia hac anxietate torquebatur, acſi à Deo derelictus eſſet, imò acſi Deum haberet infeſtum.* Qui vermis & conſcientiæ anxietas de Deo infeſto, vltima eſt & acerbiſſima pœna qua damnati in inferno ſpiritus conflictantur. Moxque inducens Miniſtrum quærentem quemadmodum Chriſtus *huic damnationi ſubiectus fuerit*, hanc vnicam differentiam inter Chriſti & Iudæ aliorumque reproborum damnationem ponit, *quòd Chriſtus non ita illam ſubijt vt in illa maneret, quodque in illo temporarium fuit in his eſt perpetuum.* Damnatus ergo fuit Chriſtus licet ad tempus duntaxat, eoque damnationis ſuo tempore inter ipſum & diabolum quemcunque nihil interfuit, nihil penitus niſi quòd damnatio in diabolo eſt æterna, in Chriſto fuit temporaria; eo autem tempore quicquid damnati ſpiritus ſuſtinent in inferno, id totum Chriſtus pertulit. Atqui maximè neceſſariò in ipſa damnationis eſſentia includitur deſperatio; ſicuti vita æterna continet certitudinẽ ſalutis nũquam amittendæ. Simpliciter ergo Chriſtum deſperaſſe dicendum eſt non minus quàm Iudam & Satanam, niſi quòd illi perpetuò, Chriſtus ad breue tempus in hac inferni flamma permanſit. Quũque Caluinus redemptionẽ mundi non morti corporeę Chriſti ſed morti animę tribuat, hæc autẽ nulla alia

fingi

fingi poteſt niſi vel peccatũ vel dãnatio ęterna, quẽadmodũ gratia & gloria æterna eſt animæ ciuſdẽ vita, quũque expreſsè ſcribat Chriſti *morte corporea nihil fuiſſe actum*, ſed in eo poſitũ fuiſſe *pretiũ mũdi quòd diros in anima cruciatus dãnati & perditi hominis Chriſtus pertulerit*, qui cum perfecta deſperatione intrinſecè ſunt copulati; efficitur aut Chriſtum plenè deſperaſſe, aut mundi pretium plenè ab eo non fuiſſe perſolutum. Quò verò magis hos in anima ſua cruciatus dãnati hominis pertulit hoc eſt quò profundiùs in ipſo *deſperationis gurgite ſepultus eſt* vt loquitur Beza, eo copioſiùs pro mũdi peccatis & abũdantiùs iuxta hanc Caluinianã theologiã ſatisfecit. Atque hoc nihil eſt aliud quàm Chriſtũ verè & abſolutè redemptorẽ mũdi negare. Quemadmodum enim paulò antè admonui eos ſpecie tenus & extremis labijs Chriſtũ in paſſione ſua fidelem & piũ dicere, fidei tamen ſue deſcriptione, & ratione certiſſima ex ipſis ſuæ Theologiæ principijs ducta cũ infidelem conuincere; non aliter etiãſi hoc itidẽ loco eum redemptorem ſuũ nuncupent, quũ tamen eam redẽptionis peragendę viã ſtatuãt quę nulla eſt, quę impia eſt, imò que cũ Chriſti cõtumelia & Dei blaſphemia coniuncta eſt, & totã redemptionis naturã & redemptoris officium funditus euertit, nõ minus perſpicuè eum redemptorem mundi pernegant, quam Hugonotæ rebelles Carolum IX. regem ſuum abnegarunt, quando eum nomine quidem tenus regem ſuum dixerunt, ſed quoad obedientiam & ſubiectionem re illi debitam, nec tributa ei penderunt, nec edictis eius optemperarũt, & oppida contra eum munierunt, & exercitus in eum duxerunt, & in vrbe primaria Pariſiorum obſidentes in magnum non ſolùm amittendi regni ſed vitæ quoque diſcrimen redegerunt Sardonice nimirũ

Calu. Inſt. li. 2. ca. 16. §. 10.

Redemptio mundi per Chriſtum facta euidenter negata à Caluino.

eum redemptorem ſuum vocant, eo planè ſpiritu & effectu quo Iudæi eum regem Iudæorum ſalutarūt. & non minus aptè regia maieſtas Chriſto à Iudæis atributa, cum illis eorum conuitijs, ſputis, flagellis & crucifixione; quàm redemptoris officium cum hac morte animæ, cum his perditi ac damnati hominis cruciamentis, cum hac deſperatione concordat. Quum verò ijdiem Chriſti damnatores eum multas horas in hac animæ damnatione verſatum fuiſſe aſſerant, [nocte enim quæ paſſionem anteceſſit, quando in horto precatur, *iam* (inquit Beza) *incipit Chriſtus ad inferos deſcendere*, quod idem tradit Caluinus: illa autem *deſperationis vox* ei in crucæ *elapſa*, eiuſdem in inferno damnationis terminus fuit, adeò vt toto interiecto tempore illos *diros in anima cruciatus perditi ac damnati hominis ſuſtinuerit*] non miror ſi alij Proteſtantes eum quem à talibus magiſtris tanto tempore damnatum didicerunt, redemptorem mundi eſſe non potuiſſe, quin imò perpetuò damnatum fuiſſe defenderint: alij nec adhuc reſurrexiſſe (quod certè conſequens eſt) prædicarint: quorum inſaniæ etſi illis inſanior Atheus ille Theodorus Beza glorietur ſe *occurrere* corrumpendo textum Apoſtoli Pauli, [*addendum* inquit *putaui* textui Apoſtoli *verbum reſurrexit* 1. *Cor.* 15. *v.* 23. *vt fanaticorum quorundam ſomnio occurratur, qui deprauatè ſupplent hunc locum quaſi ſcilicet Chriſtus nondum ſurrexerit*) tamen ſi ſana mente eſſet, aduerteret non ita facile vnico verbo occurri poſſe tam profligatis & impudentibus hæreticis quos tot blaſphemis rationibus ipſe ſuique magiſtri armarunt, & ad quas colorandas multa ſcripturarum loca traxerunt. Longè enim aliud eſt diruere quàm ædificare, vulnerare quā ſanare, hęreſim ſerere quàm ſatā euellere & extirpare; & niſi planè phreneticus eſſet, ſciret ſe hac

Matt. 27. 29.

Quamdiu Chriſtus damnatus.

Beza in Matt. 26. v. 37.

Calu. Inſt. li. 2. cap. 16. §. 12.

Hoſius de hæreſ. lib. 1.

Lindanus in Dubitātio. dial. 2.

Beza annot. in 1. Cor. 15. v. 23.

Reſurrectio Chriſti negata.

hac additione magis talium confirmare quàm infirmare audaciam & impudentiam. Quum enim verbatim profiteatur ſe adijcere textui verbũ quod Apoſtolus non poſuit, quis Euangelicus Chriſti reſurrectionem negans non ſtatim excipiat firmam & inuictam eſſe eam opinionem, ad quam refutandam tantus Doctor cogitur literas ſacras corrumpere, & verbis ſacris Apoſtoli, ſuum ipſius verbum apponere? Sed abrumpenda ſunt iſta, & ſuppreſſis plurimis huius generis, aliò tranſmigrandum, niſi velim infinitum Euangelicorum monſtrorum ſeſe inuicem complectentium catalogum texere. Vt enim prius vbi de Deò blaſphemãt, cùm Ario, cum Samoſateno, cum Iudæis, cum Turcis, cum diabolis conſpirant, & quicquid vſpiam ſordium à quoquam contra Deum euomebatur, id iſti boni Euangeliſtæ vt purè Euangelicum ſimul corraſerunt: ita hîc vbi de Chriſto incarnato agitur, quicquid non modo olim à veteribus hęreſiarchis, ſed etiam quicquid vel apud ipſos inferos in Satanæ officina contra Chriſti incarnationem, contra paſſionem, contra redemptionem, contra deſcenſum ad inferos, contra reſurrectionem, contra aſcenſionem, contra iudicium futurum & vitam æternã, aliaque omnia his affinia ſymboli Chriſtiani capita vnquã fabricari potuit, id iſti Caluiniſtæ in ſuũ Caluiniſmũ transfuderũt, & tanquã purã Euangelij doctrinam populis Chriſti, vi bellica & argumẽtis Vulcanijs obtruſerũt. *Bezæ amẽtia.*

8 Ex quibus facile iudicet Chriſtianus lector quæ fides habenda ſit ſtupidiſſimis iſtorum Caluiniſtarum oratoribus qui poſt hęc omnia, ſine fronte aſſeuerare audent ſe à Catholicis nõ diſcrepare in ſumma religionis Chriſtianæ, ſed tantum in *leuiculis quibuſdam cæremoniis olim extra ſcripturas ſacras humanitus inuentis.* quoad ſummam verò fidei, Catholici & Calui- 8. *Apologie Catholique part. 2. §. ps. 25. 203. 204.*

Rameaux d'vn meſme ſep. a vous meſme foy.

Caluiniſtarum impudentia.

Caluiniſtæ *ſunt domeſtici eiuſdem fidei, omnes laborant in eadem vinea, imò ramuli ſunt eiuſdem vitis, eadem prorſus fide præditi.* Quales ſunt iſtæ beſtiæ (Chriſtiane lector) qualia monſtra? Qui tot iam annis Catholicos, clamarũt eſſe idololatras, Iudæos, Cananæos, ſacrilegos, ij ſi homines eſſent ſobrij, ſi Chriſtum & religionem non penitus riderent, an Caluinianam & Catholicam fidem dicerent eſſe eandem & Catholicos cum Caluiniſtis eiuſdem eſſe Eccleſiæ filios & corporis membra & eiuſdem fidei domeſticos? Quin ergo ijdem copulent lucem & tenebras, Chriſtum & Antichriſtum, Deum & Beelzebub! Quàm eſt hæc craſſa & ruſtica hypocriſis? Certè ſi Caluiniſtæ à Catholicis non differant niſi quoad *leuiculas cæremonias*, hoc ex eo prouenit quòd credere in Deum patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum, in Chriſtum crucifixum, iudicium futurum, reſurrectionem mortuorum, & vitam damnationemque æternam, Caluini Euangelium inter *leuiculas cæremonias* numerat. Et ita quidem eorum fratres doctiſſimi concionantur, vt, ipſe Theodorus Beza his verbis teſtis eſt. *Diſputatur hodierno die de Chriſti ſtatu & officio, quomodo ſit vnum cum patre; item de Trinitate, de Deo, de Angelis, de cæna, de baptiſmo, de prædeſtinatione, de libero abitrio, de ſtatu animarum poſt hanc vitam, & cæteris huiuſmodi rebus, quæ neque ad ſalutem per fidem obtinendam vſque adeo neceſſariæ ſunt, neque ſi ſciantur reddunt hominem meliorem.* ſic Beza. Atque huius fidei videtur Apologeticus iſte Hugonota, qui nullã videt inter Catholicos & Caluiniſtas niſi in leuiuſculis cæremonijs diſſenſionẽ.

Beza de hæreticis à ciuili magiſtratu puniendis pa. 41.

apa. 190. ad 204.

Apol. Cathol. pa. 202. 230.

Eiuſdemque impudentiæ eſt quòd Caluiniſtas, & nominatim regem Nauarræũ Tridentini tantũ Concilij decretis hæreticum haberi autumat, cuius propterea Concilij fidem ſuis inaniſſimis nugis tãquam

quam inſanus aliquis Chorœbus murum firmiſſimum iunceis telis oppugnare molitur. Et tamẽ dũ Caluiniſtas Catholicos, & regem ſuum Nauarræũ verbo *principem Catholicum* videtur aſſeuerare, inuicto argumento eos omnes & ſingulos hereſiarchas eſſe conuincit. *Certiſsimum eſt enim* (inquit hic Thelogaſter) *eum tantummodo hæreticum eſſe qui tuetur opinionem aliquam contrariam ſcripturis veteris & noui Teſtamenti, vel qui improbat articulum aliquem fidei noſtræ, vt olim Manichæi, Neſtoriani, Sabelliani, Ariani, & ſimiles* Non ſubtiliter examinabo hanc hæretici deſcriptionẽ, nec quibus articulis fidei & ſymboli Apoſtolici aduerſetur fides Manichæi, nec vrgebo Vigilantium, Iouinianum, Pelagium, Aëtium fuiſſe & Græcæ & Latinæ Eccleſiæ iudicio hæreticos, quorum tamen hæreſes directè ſymbolo Apoſtolico non opponebantur. Friuolum eſt cum iſto Androgyno de hæreſum natura theologicè & ſubtiliter agere, qui nihil melius iſta intelligit quàm cæcus colores aut aſinus lyram. Illud vnum dico, ſi *certiſsimum eſt* eum eſſe hæreticum qui opinionem habet nouo aut veteri Teſtamento contrariam, tum certiſſimum eſt Caluiniſtas omnes eſſe hæreticos, qui de Deo ſcelerum effectore, de iudicio Dei, de Chriſto incarnato, perfidiam habent veteri nouoque Teſtamento diſparatè oppoſitam. Rurſus ſi certiſſimũ eſt Manichæos, Sabellianos, Neſtorianos, & Arianos fuiſſe hæreticos, tum certiſſimum eſt Caluiniſtas eſſe hæreticos, qui certiſſimò ſunt Ariani, vt de Caluino & Caluinianis Eccleſijs *demõſtratiuè probatũ* eſſe ipſi Caluiniſtæ fatẽtur. Certiſſimò ſunt Sabelliani, vt in miſerabili Poloniæ ab eis corruptæ hiſtoria non minus *demonſtratiuè* conſtat. Certiſſimò ſunt Manichæi, qui cum Manichæo tollunt liberum hominis arbitriũ, quam fuiſſe Manichæorũ hæreſim

Pa. 192.

Omnes Caluiniſtas eſſe hæreticos perditiſsimos.

Supra fol. 276.

Auguſt. li. de hæreſ.
Beza in li. de hypoſtatica duarũ naturarum vnione.
Brent. contra Bullinger. lib. de maieſtate. apud Bullingerum in Coronide an. 1564.

hæreſim teſtatur D. Auguſtinus. Certiſſimò ſunt neſtoriani & Neſtorianis infideliores, quoniam eorum alij (vt Theodorus Beza) cum Neſtorio defendunt Chriſtum filium Mariæ eſſe perſonam diſtinctam à filio Dei plurimique Caluiniſtæ, vt Ioannes Brentius aſſerit, *viam præſtruunt reducendæ in Eccleſiam hæreſi Neſtorij: nec id modo, ſed etiam vt nihil credatur de articulis noſtræ religionis,* ſed pro Euangelio *inducatur in Eccleſiam Ethniciſmus, Talmudiſmus, & Mahumetiſmus.* ita enim ſyllabatim ſcribit. Denique ſi is hæreticus ſit qui pertinaciter opiniones non ſolum falſas & hæreticas, ſed etiam nefandas & apoſtaticas, & planè Satanicas defendit contra omnem ſcripturam; contra prophetas & Apoſtolos, contra ipſam rationem naturalem, contra omnem Theologiam quæ à mundo condito vel Iudæis, vel Gentibus, vel Chriſtianis à Deo creatore fuit infuſa: ſi hæreticus ſit quem Concilia omnia generalia poſt Chriſtum natum hæreſeos damnant, ſi hæreticus ſit qui fœdiſſima quæque veterum hæreſiarcharum portenta admittit & probat, ſi hæreticus ſit qui nulli articulo ſymboli Apoſtolici fidem habet, nec de Deo patre, nec de filio eius incarnato, nec de ſpiritu ſancto ab illis procedente, nec de Eccleſia Catholica, nec de remiſſione peccatorum quæ in ea habètur, nec de iudicio futuro, nec de reſurrectione corporum; tum certiſſimum eſt Caluiniſtas eſſe in ſummo gradu hæreticos & hæreſiarchas, quorum de iſtis omnibus notæ & teſtatæ ſunt hæreſes: ideoque non hominis ſed trunci potius & ſtipitis eſt nugari eos à ſolo Cõcilio Tridentino damnatos eſſe, quos ante Concilium Tridẽtinum, Florentinum, & ante Florentinũ, Lateranenſe, & ante Lateranenſe, Nicænum ſecundum, & ante Nicænum ſecundum, Chalcedonenſe, & denique aſcendendo per reliqua generalia

Cócilia vſque ad Conciliũ Apoſtolicum primum, Conſilia omnia, Epiſcopi omnes ipſique Apoſtoli vt veriſſimos Apoſtatas abominati ſunt.

9 Quòd verò idem Catholicus Caluiniſta *iubet Catholicos diligenter inſpicere confeſsionem fidei Caluinianæ*, eoſque pollicetur *comperturos eam eſſe Chriſtianam*; rectè feciſſet ſi particulatim Confeſſionem quam intelligit expreſſiſſet. Quod enim confeſſiones fidei ſuæ nouas, varias, contrarias, poſt annos quadraginta Caluiniſtæ emiſerunt? quot nouas fidei inſtitutiones & Catechiſmos? Et quid aliud ſunt Confeſſiones eorum quàm paucorum Miniſtrorũ repentinę opinationes quæ pro temporum ratione, & regionum moribus, & principum volũtate mutantur? Vnde in omnibus Caluiniſtarũ ditionibus, in Scótia, Anglia, Baſileæ, Geneuæ, tot diſperatæ fides exiſtunt, maximè autem in Gallia, vbi quũ Caluiniſtæ nundũ ſeſquiáno pleno pacem habuiſſent, eós tantulo tempore vetus Caluini Euangelium faſtidiſſe, & ad *nouum perfectiuſque* Libertinorum Euágelium exárſiſſe, proptereaque tantam fidei varietatem, & inter miniſtros fratreſque diſſenſionem pullulaſſe, *vt Eccleſia reformata paucis illis menſibus magis fuerit agitata, quàm toto tempore præcedentium bellorum*, ipſi Caluiniſtæ hiſtorici annotarunt. Idem nimirũ ſemper eſt in hæreſi ſpiritus, & quod de ſui temporis hęreticis Arianis ſcripſit olim Galliarum ſanctiſſimus Epiſcopus Hilarius, idem de noſtri temporis Caluiniſtis veriſſimum experimur. *Penes quorundam conſcientiam* (inquit ille) *nec pater eſt pater, nec filius filius, nec Spiritus ſanctus ſpiritus ſanctus eſt: qua occaſione, ſcribendæ atque innouãdæ fidei vſus inoleuit, qui poſtquam noua potius capita cõdere quàm accepta retinere, nec veterata defendit, nec innouata firmauit, & facta eſt fides tẽporum magis quàm Euangeliorũ, dum & ſecundum annos*

9. pa. 303.

Miranda varietas & mutabilitas in fide Caluiniana.

Hiſtoire de Toplin. li. 27. ann. 1572.

Hilarius in libro ad Conſtantinũ Augu.

ſcribitur, & ſecundum confeſsionem baptiſmi non tenetur. Ex quo tot nuncfides exiſtunt quod voluntates, tot doctrinæ ſunt quot mores, tot pullulãt cauſæ blaſphemiarum quot vitia ſunt, dum aut ita fides ſcribuntur vt volumus, aut ita vt volumus intelliguntur. Hæc eſt veriſſima huius Caluiniſmi & Atheiſmi imago. De cuius ſectatoribus id ſolum verè vſurpari poteſt quod de eorũ cognatis Lutheranis Dux Saxoniç Georgius dicebat, *quid hoc anno credunt ſcio, quid proximo anno credituri ſunt, nec ipſos ſcire arbitror.* Ita quid hoc menſe credunt, (vel potius credere ſe ſimulant) Caluiniſtæ, ſciri fortaſſe poteſt; quid autem proximo menſe profitebuntur, nemo mortalium nouit. ita habẽt [vt idem inquit Hilarius] de religione *non annuas* modò, ſed *menſtruas* quoque, & eas admodum monſtroſas fides.

Surius.

Hilar. vbi ſupra.

Quanquam nimium illis largior, quando *annuam* cum Arianis, vel *menſtruam* cum Lutheranis, in eadem fide conſtantiam Caluiniſtis tribuo, de quorum *diurna* mutabilitate ipſi Caluiniani fratres conqueruntur. Cõqueruntur dico ipſi fratres quod fratrum ſuorum tanta ſit in fide varianda leuitas, vt *eorum quæ ſit hodie de religione ſententia ſciri fortaſſe poſſit, ſed quæ cras de eadem futura ſit opinio, nullus certò affirmare queat.* Atque idcirco iſte Centaurus ſemihomo, qui vt ſciamus Caluiniſtas eſſe Catholicos, remittit nos ad eorum *Confeſsionem* ſingulis annis, & menſibus, & diebus, iuxta Miniſtrorum & regionum mores commutabilem, perinde facit ac ſi quis ſimiam probaturus eſſe hominem, remittat nos ad ridiculos oris geſtus quos ſimia quandoque ad hominum ſimilitudinem effingit. Nam hæretici & inprimis Caluiniſtæ, prorſus *ſimiarum more*, vt eleganter inquit D. Cyprianus, ſimulant aliquando Catholicos (vt iſte ſtultiſſimus ſcriptor qui ſuam *Apolo-*

Beza in epiſt. Theolog. 1. pa. 13.

Cyprian. Epiſt. 73 in principio.

Apologiam vocat *Catholicam*) & ſuas confeſſiones impuriſſimas quibuſdam verbis Catholicis aſpergunt quum tamen intus in animo nihil ſanè, nihil Catholicè ſentiant: non aliter quàm ſimia ineptis quibuſdam geſtibus hominem fingit, nec tamen propterea in ſe aliquid habet humanæ indolis aut naturæ. Denique conſideret quiſquis vel hæreticus eſt non planè excors & amens, an ipſa impudentia poſſit eſſe magis gnauiter impudens quàm iſte Caluiniſta qui aſſerit Catholicos & Caluiniſtas eiuſdem eſſe *fidei & Eccleſiæ domeſticos & fratres*, quando ipſi Lutherani, cum quibus quoad plurima conueniunt Caluiniſtæ, propter multas tamen eorum infandas blaſphemias, eos tanquam planè Atheos ex Eccleſiæ ſuæ communione eijciant. Sic enim in ſynodo quadam admodum celebri ſcribunt. *Quòd Caluiniſtæ ſe à nobis pro fratribus agnitos ſcribunt, id tam impudenter tantaque vanitate ab illis confictum eſt, vt illorum impudentiam ſatis mirari nequeamus. Nos verò ſicut locum illis in Eccleſia nullum concedimus, ita pro fratribus minimè agnoſcimus, quos ſpiritu mendacij agitari deprehendimus, & in filium Dei contumelioſos eſſe.*

Obſtupẽda Caluiniſtarum impudentia.

Colloquium Maulbrunenſe pag. 82. ann. 1564.

10 Verùm iſta & ſi meritò longiorem orationem requirunt, leuiter tamen vt aliquando finem faciam prætereuectus, lectorem Chriſtianum oro vt cõuertat oculos ad extremam religionis formã quæ ſemper in omnibus nationibus eluxit; & deinde quid ſimile apud Atheos & Epicuros iſtos inuenit, animaduertat. Apud Paganos erant templa, erant vota, erant virgines veſtales, erant ſacrificia, erant oracula, erant temporibus aduerſis ad omnia deorũ puluinaria ſupplicationes. Apud Iudæos quanta erat Pontificum maieſtas, quãta templi Salomonij 10.

Externa religionis forma apud Paganos & Chriſtianos.

magnificentia, quanta ſacrificiorum varietas, quãta votorum religio, quanta cæremoniarum multitudo, totis legis Moſaicæ libris oſtenditur: quin & Ethnicæ quoque nationes, principes, populique ſæpe Hieroſolimam miſerunt, orantes vt pro ipſis ſacrificia fierent. Si Turcas & Mahometanos intuemur, illic videmus & templa ornatiſſima, eaque lãpadum immenſa multitudine ſic collucentia, vt ipſis Chriſtianis ſuam in diuino cultu parſimoniam quodammodo exprobare videantur. Alibi enim quingentę, alibi nongentę, alibi mille, alibi bis mille lampades eodem in templo ad honorem Dei & Mahometis ſemper ardentes conſpiciuntur: ſacrificia fiunt ſtatis temporibus, publicæ preces & conciones multo crebrius, certæ preces ſingulis diebus. Templa autem ſua tanta diligentia cuſtodiunt, vt ſacrorum tempore ſi quis alterius quàm Mahometanæ fidei ingrediatur, ea polluta exiſtiment, nec Chriſtianus ſine preſenti morte eorum ſacris poſſit intereſſe: quæ etſi nimis magna eſt crudelitas, in eo tamen quòd alterius religionis cultores à ſuis ſacris arcent, religionis formam habent ipſoſque & Iudæos & Chriſtianos videntur imitari. Chriſtiani autem ſemper longè maiori & maieſtate ſacrorum, & diſtinctione ordinum, & ſplendore templorum, & ſacramentis atque cæremonijs varijs miram & conferentibus gratiam & afferentibus reuerentiam ſemper vtebantur. Semper habebant & templa magnifica, & in templis ſacella (quæ martyria vocat D. Auguſtinus quia martyrum memorijs dedicata) & in vtriſque altaria, ardenteſque cereos & lampades Sẽper habebant & põtifices, & epiſcopos, & ſacerdotes: ſemper ſacrificia, ſemper ſacramenta, ſemper dies feſtos Chriſti & Apoſtolorũ Martyrũque actionibus & miraculis vitæque & morti recolendæ

1. Eſdræ 7. Munſter. Coſmog. lib. 5. pa. 1014. Sanſouino del gouerno dei regni lib 8. Ludouic. patritius Rom. nauigatio. lib. 1. ca. 12.

Auguſt. de Ciuita. lib. 22. ca. 8.

lendæ conſecratos; ſemper virginum collegia, monachorũ cætus, aliaque multa quæ hodie in Chriſtianorum hominum ciuitatibus eniteſcunt, vt mihi neceſſe non ſit ſingula curioſè enumerare.

At verò Caluiniſtæ noſtri quam habent externã religionis ſpeciem? quam vmbram? quam imaginem? Templorum & ſacellorum millia multa in Flandria Fráciaque ſunt demoliti; quæ autem prorſus non diruerunt, eorum partem maiorem officinis opificum, aut tormentis pulueríque & apparatui bellico, alteram partem ſuis concionibus, hoc eſt, aliquorum è tabernis meritorijs ad pulpita euolantium (tales enim plæroſque Miniſtros fuiſſe perſpicuum eſt) furioſę & ſeditioſæ gratulitati deſtinarunt. Ea autem omni ornatu ita ſpoliarunt, vt nihil minus quàm templa videantur, nihil prorſus à prophanis domibus aut horreis inanibus diſcrepent. Epiſcoporũ & pontificum ordinem ſuſtulerũt, & vt nullus eſſet confuſionis & hæreſum finis, Miniſtrorum omnium æqualitatem induxerunt. Nam quòd in Anglia vna ſuprema põtifex exiſtat, & ſub ea eius regijs diplomatis conſecrati Archiepiſcopi duo, & epiſcopi nonnulli; *ad reginæ duntaxat beneplacitum in epiſcopali gratia & gradu permanſuri* (id enim legibus diſertè cauetur) hoc totũ vt magna Euangelij Caluiniani labes à plurimis improbatur, & à Caluino ipſo ſtudiosè refellitur: vtque tandem corrigeretur, & à Beza, & ab alijs Caluiniſtis multis vehementer eſt elaboratum. Dies feſtos, etiam eos qui Chriſti Natiuitati, Paſſioni, Reſurrectioni, Aſcenſioni commemorandæ dicabantur, funditus abrogarunt, vt ita ſenſim Chriſti vitæ mortiſque & totius Incarnationis ſubreperet obliuio. Altaribus, monachis, monaſterijs, virginibus, & ipſi virginitati, omníque caſtitati tanquam perpetuis Euangeliſ-

Nulla externa religionis forma apud Caluiniſtas.

Parlamentum an. 1. Eliza. ca. 3. Calu. inſtit. li. 4. c. 1. 3. Beza in epiſtolis.

Hiſtoire de la vie de Caluin. ca. 10.

mi ſui hoſtibus bellum indixerunt, eaque profligarunt omnibus ex locis in quibus eorum Euangeliſmus principatum obtinuit. Vota item & iuramenta quæcunque Deo & Eccleſiæ à ſacerdotibus & religioſis facta ita magnopere deſpiciunt, vt in eorũ Epicuriſmo nihil ſit glorioſius quàm periurio violare fidem, quam inceſtis libidinibus polluere caſtitatem, quam ſacerdotes cum profeſſis virginibus, monachas cum fratribus canino & ſuillo more coire; etiamſi tales coniunctiones Apoſtolus Paulus damnabiles pronunciet, Eccleſia Chriſtiana ſemper execrata ſit, antiquiſſimæ bonorum Imperatorum leges capitali ſupplicio vindicauerint. Imaginem, ſignum, memoriam, crucem aliquam Chriſti vel pictam vel fictam, minus quam ipſi Turcæ ferre poſſunt. Ea enim in templis Græcorum non inuiti ferunt Turcæ, at eadem in tẽplis Catholicorũ nullo modo tollerant Caluiniſtæ. In Anglia autem quàm multi viri opulẽti & nobiles, quàm multæ fœminæ illuſtres, & viduæ, & virgines, propter imagines & picturas cruceſque Chriſti occulte geſtatas ſed ab iniquiſitoribus repertas, bonis mulctatę ſunt, incluſæ in carceres, & in magnum vitæ periculum adductæ, lamentabilis multorũ experientia docet & crudeliſſima lex contra eas Chriſti imagines ex profeſſo condita teſtatur. Quid ſacrificia replicem, in quibus abolendis non ſolum à Iudæis & Chriſtianis eos diſceſſiſſe diximus, ſed etiam Turcas, & Tartaros, & Canibales, noſtris ſacerrimis Euangeliſtis eſſe multo religioſiores oſtendimus.

1. Timoth. 5. 12. Concil. Carthag. 4. can. 104. Cod. lib. 1. tit. 3. de Epiſcopis & clericis. §. Si quis.

Parlamentum anno Eliz. ab. 13. ca. 2.

Quid ſacramenta commemorem? quæ Chriſtus & Apoſtoli Eccleſiæ ſeptem reliquerunt, illi primo ſtatim incurſu quinque & re & verbo deſtruxerunt, duo autem quæ ſupereſſe videntur, quanquam verbo in ſuis ſynagogis aliquo modo tolerent, re tamẽ pro ſa-

Sacramẽta Caluiniſta habent pro meris nugis.

pro ſacramentis non habent, nec de eis quicquam *Baptiſmus*
præclarius quàm de prophanis nugis exiſtimant.
Ecquid enim iſtorum iudicio baptiſmus confert ad
delendum peccatum originale, ad purgandam ani-
mam, ad ſanctificationem conferendam, ad quic- *Beza in 1.*
quam ſpirituale operandum? nihil penitus. Ex quo *Ioan. ca. 5.*
fit vt Theodorus Beza tanquam abſurdiſſimos irri- *v. 16.*
deat illos *qui peccatum originale leuicula aquæ aſperſione* *Caluin. in antid. art. Tariſienſ.*
(ſic enim contumelioſe baptiſmum vocat) *ablui vo-* *& Inſtit. lib. 4. ca.*
lunt; moribuſque Eccleſię Geneuenſis ſuſque deque *15. §. 20.*
habetur, ſiue baptizatus ſiue baptimi expers infans *& 22.*
moriatur. Caluinus vbique nullam eſſe baptiſmi- *Zuingl. to. 2. lib. de*
neceſſitatem clamitat. Zuinglius minus eſſe gra- *baptiſmo. tract. 1. fo.*
tiæ & efficaciæ in baptiſmo quàm in quacunque *59. 70 71.*
Iudaica cæremonia legis Moſaicæ ſæpenumero va- *Martyr commentar.*
rijs in libris inculcat, & plurimis argumentis aſtru- *in Rom. ca.*
ere laborat. Denique Petri Martyris, Buceri, Bezæ, *4. Bucer. in*
Caluini Gallorum & Anglorum, omniumque Cal- *Matt. cap.*
uiniſtarum conſtans eſt opinio, & ex eorum doctri- *3. Beza & Calu. in li.*
na neceſſariò ſequitur, Turcarum liberos multos *de prædeſtinat.*
etiamſi baptiſmo careant, quia prædeſtinati ſunt, *Bullinger.*
æterna cũ Chriſto in cœlis fœlicitate potiri: Chri- *decade 5.*
ſtianorum autem liberos permultos ſtatim à baptiſ- *ſermo. 7. Fulc. in diſ-*
mo morientes, quia prædeſtinati non ſunt in æter- *putat. cum*
nos cum diabolo ignes præcipitari: adeò vt baptiſ- *P. Campiano in turre*
mus in alterutram partem nec tantuli ſit momen- *Lõdinenſi.*
ti. Ita quod in initio teſte Eraſmo rectè quidem deſ- *Eraſ. in epiſt. ad fra-*
ſeminabãt *baptiſmũ infantibus nõ ſalutis ſed honoris cau-* *tres inferi-*
ſa dari, qui tamen non proſit niſi prædeſtinatis, imò nulli ſit *oris Germaniæ.*
neceſſarius, id iã publicè non ſolum in Anabaptiſta-
rum, ſed Caluiniſtarum quoque & ſynagogis, & li- *Cæna.*
bris, & concionibus ſonat & commendatur. Quod
ſi *baptiſmus* Chriſtianæ vitæ principium, inanis tan-
tum & ſuperflua cæremonia apud eos æſtimatur;
cæna quam vocant, quãto magis ridicula & ieiuna

& prophana eſt compotatiuncula? Id quod aſſero non tantùm Lutheri iſtorum patriarchæ authoritate ductus qui ita perſpicuè ſcribit, iſtorum nimirum *cœnam non niſi communem quandam & quotidianam comeſſationem eſſe, à vulgaribus cœnis hominum conuiuantium nihil differentem*; ſed cœnæ eorum natura & deſcriptione quam ipſi fratres adhibent. Quid enim religionis & ſanctimoniæ cœnis ſuis arrogat quæ in Chriſtianorum hominum vulgaribus ientaculis non æque manifeſtis indicijs comperiatur? Conſecrationem qualis in Eccleſia fit, magicam vocant & nullam agnoſcunt. Corpus & ſanguinem Chriſti à cœna ſua tam longè remouent quàm cœlum abeſt à terra, quod Beza in Colloquio Poiſſiaceno ſæpe vſurpabat, & eſt communis Caluiniſtarum omnium ſententia. Sanctificationem nullam cœnæ ſuæ aſcribunt, imò cinerem vituli in teſtamento veteri, vel quamcunque inaniſſimam legis vmbram magis ſanctificaſſe Iudæos, quàm cœna aut baptiſmus ſanctificat Chriſtianos, ipſi diſertè ſcribunt, & nos quoad cœnam illis poſtulantibus aſſentimur. Quid multa? *panis panis eſt, nec preter panem eſt quicquam amplius*, inquit ſæpenumero Huldericus Zuinglius, cuius ſententiam ſimpliciter & abſolutè amplexus eſt Caluinus cũ Eccleſiæ Geneuenſi teſte Theod. Beza. Et quid diuinũ, quid religioſum nos illic ſuſpicemur, vbi ipſi cõcionãtur *panem panem eſſe nec quicquã amplius*, eumq; panẽ panibus Iudaicis nihilo præſtantiorem! vbi vt animos eorum qui præſentes adſunt retineant ne diuinum quippiam ſupra vulgares cœnas in cœnis ſuis Caluinianis arbitrentur, eas peragunt ad menſam prophanã, ritu cõmuni, cõmunibus veſtibus, poculis & vitris à taberna ſũptis; nihil prorſus adhibẽt ſolenne nihil quod diuinã cæremoniã cultũq; aliquo

Luther. in confeßio. Eccleſiæ Tigurinæ tracta. 3. fol. 151.

Zuingl. to. 2. ad Lutheri confeſ. reſpon. fol. 435. & ad Mat. Rutling. fol. 155. & ad Theod. Billic. fol. 261. Beza theolo. epiſt. 1.

Vide ordinem cænæ Geneuenſ. & Tigur.

aliquo modo repræſentet. Nam quòd dicunt ſe in compotando recordari mortem Chriſti, quod ſæpenumero fortaſſe falſum eſt, quis Chriſtianus in ientaculis & cænis vulgaribus eiuſdem Chriſti mortẽ non aliquando ad memoriam reuocat? Quòd ipſis compotátibus caput aliquod Euangelij prælegitur, nec hoc eſt in cœnis domeſticis Chriſtianorum inuſitatum. Si pſalmos metricè fratres & ſorores amicè cantillant, hoc vbique fieri poteſt: & in tonſtrinis Anabaptiſtarum & Libertinorum communiter fit; & ad ſanctimoniam, ad religionem Eccleſiaſticã nihil pertinet. Nihil denique quum omnia circumſpexerint reperire poterunt, quin perpetuò verum erit, quemadmodum ipſis confitentibus eorum baptiſmi ordinarijs Iudæorum lotionibus nihilo præſtant, ita eorum cœnæ communibus bonorũ Chriſtianorum cœnis & iantaculis multò ſunt inferiores. Quare in Caluiniſmo nihil hactenus apparet cur omnino religionis, non dico veræ, ſed neque veræ neque falſæ nomen obtineat. Omnia enim à ſe repulit quæ religiones vniuerſæ ſiue veræ vt Chriſtianorum & Iudæorum, ſiue falſæ, vt Turcarum, Paganorum, Tartarorum, tanquam generales religionis notas & principia vnicuique religioni ſiue veræ ſiue falſæ communia aſciuerunt.

11. Denique ne diutius in particularibus perſequendis hęreã, hoc vnico periiluſtri exemplo quàm ſit in Caluiniſmo nihil prorſus vel ſinceræ vel ſimulatæ religionis, quiuis facillime percipiat. Tertullianus explicans quemadmodum Pagani in ſuis nefandis ritibus ad decipiendos ſimplices, aliquam Chriſtianæ religionis vmbram præferebant, ita ſcribit. *Diabolus ipſas quoq; res ſacramentorum diuinorum in idolorum myſterijs æmulatur. Tingit & ipſe quoſdam, vtiq; credentes & fideles ſuos, expiationem de lauacro repromittens* II. *Tertul. de Præſcrip.*

tens: ſignat illic in frontibus milites ſuos, celebrat panis & vini oblationem. Quid quòd & ſummum pontificem in vnis nuptijs ſtatuit? Habet virgines (veſtales) habet & continentes. Hæc vtique antiquitus in Apoſtolica Eccleſia credebant Chriſtiani: taleſque erant religionis Chriſtianæ ritus & ſacramenta. & Ethnici quanquam erant atrociſſimi religionis Chriſtianæ hoſtes, tamen quum fallere vellent, aliquos veritatis colores diabolo ita ſuggerente ſuis ſuperſtitionibus inducebāt. & hæc tam multa de peccatorum remiſſione in baptiſmo, de ſacris illis poſt baptiſmum & in confirmatione cæremonijs quum tanquam milites & athletæ Chriſti eius cruce ſignamur & oleo inungimur, in oblatione myſtici panis & poculi, *quæ etiā in myſterijs Mythræ* (referente Iuſtino Martyre) *imitati ſunt dæmones*, in caſtitate pontificum, & virginitate veſtaliū, à Chriſtianis mutuati ſunt Ethnici, vt homines ſimplices è Chriſtianis effici Paganos non adeò fuerit mirum, quando in tam multis Pagana falſitas præ ſe tulerit Chriſtianam veritatē. Neque dicendum eſt quod homines quidem ſtupidiſſimi nugantur, iſta idcirco mala fuiſſe quia à Paganis ſuſcepta, quum eodem argumento totā Chriſtianam fidem damnare poſſint & debeant. Diſcant potius à D. Hieronymo *hinc argui negligentiam ſuam, qui id facere noluīt, quod bonum eſſe etiam huius ſæculi homines non ignorant.* Diſcant diſtinguere cum D. Auguſtino *non hoc culpari in ſacrilegis ritibus Paganorum quod conſtruant templa, & inſtituant ſacerdotia, & faciant ſacrificia: ſed quòd hæc idolis & dæmonibus exhibeāt*, & eodē in loco. *Quum hæc exhibentur Deo ſecūdum eius inſpirationem atque doctrinam, vera religio eſt, quum autem dæmonibus ſecundum eorum impiam ſuperbiam, noxia ſuperſtitio.* Ergo videmus in Paganis vel perditiſſimis fuiſſe aliquam Chriſtianæ fidei adumbrationem. At in Cal-

Paganiſmus multò magis conuenit cum religione Christiana quam Caluiniſmus.

Iuſtinus Mart. in 2 Apolog.

Hieron. l. 2 cōtra Ioniā
Auguſt. in epiſt. 49

in Caluiniſmo, iſtorum omnium quod eſt vel vnicũ veſtigium? Non fidelibus ſuis expiationem in baptiſmo promittunt? imò poſt baptiſmum contendunt ſe nõ minus eſſe pollutos & fœtidos quàm ante baptiſmum fuerant: ineſt enim totum virus peccati originalis vt prius, nec *lemcula aquæ aſperſione* vlla ex parte abluitur. Nũ ſignant in frontib. milites ſuos? imò conſignationes omnes, & cruces, & inunctiones, & cæremonias baptiſmo adiunctas, & ipſum Confirmationis Sacramentum longiſſimè à ſuis ſynagogis repulerunt, nec quicquam apud iſtos dedecorofius habetur quàm cruce Chriſti vel in ſacramento, vel extra ſacramentum frontes ſuas ſignare. At habent oblationem panis ac vini? Quid oblationis & ſacrificij mentionem facimus, quod iſti longé ſubtilius quàm veteres Pagani in Schola Satanæ eruditi didicerunt cum ſacrificio Chriſti non poſſe conſiſtere, ideoque nec nomen ſacrificij in ſuis cœnis ferunt. At eorum Pontifices vnis nuptijs ſunt contenti, & valde æſtimant continentes, plurimumque honorant virgines? Atqui iam antè oſtendimus quoad hæc eſſe iſtos ipſis Paganis & Turcis tanto lurulentiores, quãto religio Chriſti eſt impietate Mahometis vel Paganiſmo excellentior. Nam quũ illi vel ſola ratione ſuadẽte, in ſuis virginibus & monachis, & pontificib. hãc puritatẽ reuereantur, ſola iſti vẽtris & Veneris mãcipia qui nõ magis à ſtupris quã à cibis poſsũt cõtinere, bigamos & trigamos Apoſtatas, ſuos Miniſtros & Superintendẽtes creãt, continentiã & virginitatẽ vt naturæ nec poſſibilẽ quidẽ auerſantur, *copulationẽ* aũt cum fœminis, *ordinationẽ Dei ſanctã & tum à Deo tum ab omnib. hominibus ac angelis* (ô fœdiſſimos Veneris & Priapi idololatras) *honorandam* aiunt: ideoq. & Stygius ille Cerberus Lutherus monachum quẽdam voto caſtitatis alligatũ, ſed

Supra fol. 165.

Supra cap. 4. §. 2.

Illyric. gloſ. in ca. 13. ad Heb.

Nota mirandam Theologiã.

ſed iam libidine prurientem, ne tamen palam adulteretur aliquo conſcientiæ ſcrupulo impeditum, hortatur vt *clauſis animi oculis, quantocius opus ipſum* (inſtar canis) *aggrediatur, ad quod* (inquit) *à Deo conditi ſumus, & quod non minus quàm cibum capere, requirit neceſſitas; & quod vtrumq; ex æquo Deus fieri imperat.*

Luther. to. 5. in epiſt. ad clariſſimum virũ Vuolſgan.

Hæc iam ſingula ſi cum illis Ethnicis conferamus, quid eſt in Caluiniſmo Chriſtianum, quid religioſum? imò quid humanum, quid non fœdũ & ſpurcum, quid non ſimpliciter diabolicum? Et quàm ſunt Caluiniſtæ ſupra Paganos frontis incredibiliter effrictæ, quum illi à Chriſtianis tam multa ſint mutuati, hi nihil penitus memoria dignum, è Chriſtianorum fide ad ſuum Euangelium traducunt. Quòd ſi tamen *diabolus Paganos illos edocuit* vt verè ait Tertullianus, ſi nihilominus Pagani illi qui tam multa hauſerunt à chriſtianis, in æternum damnati remanſerunt: qualis & quantus diabolus Caluiniſtas format & regit? & iſtos quis neget Paganis illis decies nequiores & execrabiliores habendos eſſe, qui præ reliquis puriſſimi chriſtiani cupiunt videri, & tamen nullam particulam aſſumunt chriſtianæ fidei, cuius tam multas partes in ſuam impietatem transferebant Pagani.

12. 12. Quemadmodum autem ex iſtis magnam eſſe Paganiſmi ſupra Caluiniſmum excellentiam liquidò conſtat, ita etiam & Lutheraniſmum caluiniſmo longè eſſe honeſtiorem, ex mutua vtriuſque cõparatione nullo negotio perſpexerit is qui Lutheranorum ritus vel ex libris vel experimento didicit. Nam & templa ſua magis ornant, & Chriſti memorias, ſigna, cruces, imagines minore odio proſequuntur, & de baptiſmo peccata remittente minus ſentiunt abſurdè, & Chriſti verbis de Eucharistia maiorem adhibent fidem, & ſpeciem quandã confeſſio-

Lutheraniſmus melior Caluiniſmo

confeſſionis atque pœnitentiæ retinent, nec contra Trinitatem tam horribiles opiniones ſpargunt, nec ita præfractè & promiſcuè Chriſti diuinitatem oppugnant, nec ita blaſphemè & furioſè Chriſto crucifixo inſultant, & quædam in eorum ſynagogis remanent non prorſus intoleranda, vt quamuis quoad plurima ſint Paganis (vt ſuo loco oſtenſũ eſt) ſceleratiores, quoad pleraque tamen ſint Caluiniſtis moderatiores. Neque tamen propterea vel illi ſibi placeant quod Caluiniſtis præferuntur, neque item quod quædam habeant Chriſtianis ſimilia quum Pagani habuerint longè plura, & ea quoque Chriſti fidei ſimiliora. Et quanquam longè plurima haberẽt cum ſanctiſſima Chriſti diſciplina communia, tamen ea pauca in quibus à chriſtiani orbis communione ſe diſiunxerunt, eos non minus quam Paganos efficiunt à redemptione per Chriſti ſanguinem parta alienos & æternis inferorum flammis obnoxios. Præclarè enim de ſchiſmaticis vniuerſè D. Auguſtinus Eccleſiam ſic inducit loquentem. *Shiſmatici in multis erant mecum. Habebant baptiſmum, in eo erant mecũ. Feſta martyrũ celebrabant, in eo erant mecũ. Paſchæ ſolennitatẽ frequentabant, in eo erant mecũ. ſed non omnino mecũ. In omnib. ſacramẽtis mecũ, in vna charitate nõ mecũ in ſchiſmate non mecũ, in hæreſi non mecũ. In multis mecũ, in paucis non mecum. Sed in his paucis in quibus non mecũ, non eis proſunt multa in quibus mecum, ita aſſerente Apoſtolo Paulo* 1. *Corinth.* 13. Adeò vt etiamſi ſolo ſchiſmate laborarent, aliàs verò crederent Catholicæ (nunc autem præter ſchiſma, in dogmatibus plurimis, iiſque perabſurdis & ſupra modum horrendis atque monſtroſis ſentiunt hæreticè) ſolum tamen ſchiſma eos in æternum à Dei viſione & fœlicitate Chriſtianis fidelibus comparata excluderet. Neque verò adeo magnum eſt Caluiniſtis antecellere, de affirma-

Auguſt. in pſal. 54.

quibus veriſſimè affirmari poteſt quod impudens illud Caluini os de Frãciſco I. Christianiſſimo Galliarũ rege,& alijs eius tẽpeſtatis principib. turpiſſime euomuit,eos eſſe non modò *fatuos & brutos*,ſed etiã *quaſi aſinos brutorum animalium*:hoc eſt ſi de Caluino & Caluiniſtis interpreteris, omnium non ſolum bipedum ſed etiam quadrupedum nequiſſimos, in quorum Euangeliſmum exonerauit Satanas veterum hæreſiarcharum fœdiſſimas ſordes & ſtercora, & præterea, noua adiecit opinionum monſtra ſuo afflatu ab iſtis excogitata, quæ nemini ante hunc diem in mentem venerunt, & quæ nemo vnquam niſi planè à Satana poſſeſſus, vel concipere in animo,multò minus efferre palam & libris defendere eſt auſus.

Cal.prał. & in Daniel. ca.6.v.3.4. fol.70.

Supra fol. 250.251

13\. Ne verò quis hæc tragicè aut ſtomachosè dicta exiſtimet, apud ſe reuoluat animo & ſerio expẽdat quæ iam adeo clarè & euidenter demonſtrata ſunt vt nulla tergiuerſatione poſſint excuſari, quæ plæraque in oculis orbis Chriſtiani geſta ſunt; & quum viderit iſtos cum Deo Patre, cum Filio, cum Spiritu ſancto,cum Chriſto crucifixo,cum Sanctis, cum ipſa natura & ciuili honeſtate, quaſi ſingulare bellum gerere;quum aduerterit eos ſublatis inferis, ſublato extremo iudicio, euerſis diuiniſſimis fidei Chriſtianæ myſterijs, nihil ſanum Chriſtianis relinquere; quum deprehenderit eos corrupta virtutum & vitiorum natura pro caſtite libidines, pro votis & iuramentorum ſeruata religione apoſtaſias & periuria, pro veritate mendacium, pro modeſtia audaciam, pro pudore impudentiam, pro pace rebellionem,pro pulcherrimo virtutum choro teterrimam vitiorum cateruam inducere: & ad extremum vt ſectatios ſuos in omnibus flagitijs ſuſcipiendis deſperatè improbos reddant, quũ Deum ea velle,

Horribilis Caluiniſmi impietas.

velle, Deũ ad ea mouere & impellere & cogere defendat, Deũ eorũ cauſam, & effectorem & authorẽ & impulſorem prædicent; hæc qui recogitat, is certè ne dubitet eos qui iſta iactare audent nõ eſſe homines, vt qui nihil pudoris, nihil rationis, nihil humani præter externa formã præ ſe ferunt; multò minus eſſe Christianos, vt qui nec ſimulant quidem religionem Chriſtianam, & à qua infinitis gradibus longius abſunt quàm vlli aliquando Pagani & Ethnici. Et ſi Spiritui ſancto per Eccleſiam loquẽti, per Cyprianos, Tertullianos, Auguſtinos, Naziázenos, Baſilios, Hieronymos veritatem enũcianti, ſi manifeſtæ rationi idem conuincenti credat, credat quoque Caluiniſmum qui eſt tam multarum blaſphemiarum & hæreſum infima & profunda cloaca, non minus ſuperari à Paganiſmo quam rubiginoſum ferrum aut ferri ſcoriâ vincitur ab argento. Credat non eſſe vanitatis poëticæ aut amplificationis oratoriæ, ſed ſimplicitatis Chriſtianæ & veritatis Catholicæ, quod Caluiniſtæ ſunt Chriſtianis vera monſtra & portenta, quæ à Chriſtiana ſpecie multo magis abhorrẽt quam ab humana ſpecia tricorpores Gerionis aut centimani Briarei, aut media ex parte boues vel equi, altera ex parte homines, Centauri & Minotauri. Credat denique, non fictè & Metaphoricè ſed plenè & cathegoricè dici, quòd per Caluiniſtas tanquam pertubos & canales ſuos loquatur Satanas, ſuumque in Eccleſiam Chriſti virus euomat. Si enim vere per prophetas & viros ſanctiſſimos loquitur Spiritus S. ſi itidem verè per pſeudoprophetas loquitur diabolus, ſi diabolus ſit *in ore fa'ſorum prophetarum*, ſi Saulem *inuaſit ſpiritus malus*, ſi in *Iudam intrauit Satanas*, ſi verum eſt illud Apoſtoli, Chriſtianæ fidei hoſtes *teneri à diabolo captiuos ad ipſius voluntatem*, ſi in omnibus hæreticis viuit & regnat diabolus

Caluiniſtas eſſe vera monſtra in Eccleſia Chriſtiana.

Caluiniſtæ poſſeſſi à diabolo.

3. Reg. 22. 23.
1. Reg. 16. 14.
Luc. 22. 3.
2. Tim. 2. 26.

diabolus, quód eſt patrum antiquiſſimorum commune axiôma; tum certè Caluiniſtas quos omnibus qui hactenus extiterunt hæreticis impuriores eſſe probauimus, non aliter quàm vera mancipia manicis compedibuſque vincta à diabolo ad ſuá libidinẽ huc illucque rapi & ad omnem diaboli voluntatem perficiendam impelli, tam verúm eſt quàm quod veriſſimum, tam verum eſt quàm vera ſunt ipſa Spiritus ſancti in ſcripturis oracula quæ hanc nobis certiſſimam veritatem tradiderunt: breuiter tam verum eſt, vt ipſi etiam Catholicæ veritatis capitales aduerſarij rei euidentia omnium oculis expoſita cõuicti largiantur. Denique vt concludam, reuocet ad memoriam Chriſtianus lector, quid magnum illud Eccleſiæ lumen D. Hieronymus de Vigilantio ſcripſit, quem cum *vlulis*, & *Onocrotalis*, & *Leuiathan*, & *Behemoth* comparat, quem cum *Cerbero*, & *apro Erymanthio*, & *Nemeao leone*, & *Chymera*, & *Hydra* multorũ capitum copulat tanquam prodigium illis ſimillimum, quem *portentum* vocat *in vltimas terras deportãdum*, quem denique ab *immundo ſpiritu occupatum* non dubitat. At quæ erant iſtius Vigilantij hæreſes propter quas tanta acerbitate in eum ſanctiſſimus vir inuehitur? Dicebat nimirum Sanctorum *reliquias non eſſe venerandas, ad eorum ſepulchra non eſſe orandum. Eccleſiæ conſuetudinem ad martyrum honorem plurimos cæreos accendentis reprehendebat*, & *Sanctorum inuocationem damnabat vt impiam.* Has opiniones teſte D. Hieronymo ante Vigilantium nemo in orbe Chriſtiano conceperat præter vnum Eunomium hæreſiarcham, & Porphyrium Chriſti & fidei Chriſtianæ irriſorem; & propter has opiniones nunquam antea auditas & Chriſtianis hominibus maximè paradoxas, Vigilantium hunc D. Hieronymus opſtupeſcit tanquam *monſtrum tale*, quale tota Gallia prius nunquam

Luther. ſupra fo. 107

Hieron. cõtra Vigilantium.

Hieron. ibi.

quam vel viderat vel audiuerat. Hæc notet & conſideret Chriſtianus, & deinde cum Caluiniſtarum prodigioſis paradoxis componat, & quum deinceps perſpexerit Vigilantium Caluino, eiuſque deliria Caluiniſtarum furoribus tanto eſſe inferiora, quanto nanus minor eſt Hercule, verruca monte, feſtuca trabe, & culex elephanto; tum demum intelligat nihil hactenus de Caluiniſtis odioſè fuiſſe amplificatum. Tum demum tanquam bonus raciocinator diſcat primitiuæ Eccleſiæ ſtatêra à minutis hæreticis ad iſtos grandes hæreſiarchas pendendos gradatim aſcendere. tum (inquam) diſcat quàm immenſo odio Caluiniſtas hæreſiarchas maximos & profligatiſſimos Chriſtianę fidei zelus proſequi iubeat, quádo ſanctiſſimi patres iſtos antiquos horum comparatione minimos & inchoatos hæreticos, tanquam vera monſtra & Eccleſiæ Chriſtianæ peſtes tantopere exhorruerunt.

Caluiniſtas Galliæ, quos vulgaris loquendi conſuetudo Huguonotas vocat, nec Chriſtianæ nec politicè eſſe Gallos.

Capvt VI.

1. *Ea qui ſuperiori capite de Caluiniſtis Theologicè probata ſunt, hîc ex eorum in Gallia rebus geſtis practicè demonſtrantur. Primoq́; ſtatuitur reipublicæ Gallicanæ vim & naturam duabus partibus maximè cõtineri, religione Chriſtiana Catholica, ad quam Galli ætatê Apoſtolorum à multis Apoſtolis clariſſimis conuerſi ſunt.*

2. *Horum Apoſtolorũ ſuorum ſanctas reliquias Galli Chri-*

9 *Caluiniſtarum in Gallia regnum à Gaſpare Colignio Admiralio eorum rege fundatum, a Gallorum rege & regno.eorumq́; populus à Gallorum populo,& politia à reipub. Gallicanæ politia non minus diſtincta eſt, imo multum magis contraria eſt, quam Anglorum vel Hiſpanorum reſpublica.*

10. *Non modò Caluiniſtæ aperti ſunt Gallorum & reipublicæ Gallicanæ hoſtes, ſed etiam in bello cum eis gerendo, iura gentium minus ſeruant quam vllæ barbaræ Paganorum nationes cum ſuis hoſtibus: vt primò quod regis legatos de pace miſſos, vel admittere & audire noluerunt. vel admiſſos contra ius gentium violarunt: & bello non indicto, hoſtiliter ciuitates regni contra regem occuparunt.*

11. *Secundò, quod Nobiles Gallos vel in prælijs captos, vel data & accepta fide deditos, perfidioſiſſimè trucidarunt.*

12. *Tertiò, quod fœdera & conditiones pacis regi iuratas perfidè violarunt, & in ſuo Euangeliſmo putant grande peccatum eſſe regi Gallorum vel cuicunq́; principi Catholico fidem iuratam ſeruare, ſi cum aliquo hereſis ſuæ commodo poſſint eam frangere.id quod ex eorum & Theologia & praxi demonſtratur.Ex quo fit vt Caluiniſtæ neceſſariò ſint omnibus Paganis longe perfidioſiores.*

13 *Quartò,quod plebem Gallicanam multo truculentiùs quàm vlli externi hoſtes varijs ſuppliciorum generibus mactauerunt.*

14. *Quintò,quod omnes externos Galliæ hoſtes in Galliam ad eam depopulandam euocauerant, illiſq́; ad eam expilandam opitulati ſunt.*

15. *Concluſio, quòd Caluiniſtæ tum quoad Chriſtianam Galliæ fidem, tum quoad ciuilem obedientiam erga leges, & defenſionem Galliæ contra hoſtes,minus Galli ſint quàm vel olim Normanni, vel hodie Burgundi & Angli. & quòd Caluiniſtæ multo magis quam illi hoſtes, & regem Galliæ ad iniquiſſimas pacis conditiones compulerunt, &*

grauioribus tributis clerum & populum & regnum totum oppreſſerunt; & maiores Gallorum ſtrages adiderunt, vt nulla ratione inter Gallos numerandi ſint, ſed non minus in repub. Gallicana, quam in Eccleſia Chriſtiana Catholica, vera monſtra exiſtimandi.

QVanquam verò difficile non ſit homini intelligenti, cum cauſas rerum videt proſpicere effectus, cum flammam in ciuitate accenſam nouit, quantum ſit futurum incendium colligere: cum magnorum fluminum aggeres & maris fluctibus oppoſitas moles ruptas viderit, de vicinis agris pagiſque aquarũ inundatione ſubmergendis anticipatam notitiam habere, etiamſi præſens oculis ſuis damnum illatum non intueatur: tamẽ quia nõ omnes cauſæ effectus qui expectantur neceſſariò pariũt, nec cuiuſuis eſt ex antecedentib. conſequentia prouidere, quod aliquam requirit ſolertiam & ingenij acumen; nec omnibus vacat ad euentus rerum ex cauſis perſcrutandos aciem mentis intendere; tum verò quia experimento comperimus verum eſſe illud,

Horatius.

Segnius irritant animos demiſſa per aures
Quàm quæ ſunt oculis ſubiecta fidelibus,

multoque tenacius inhærent & vehementius afficiunt, quæ oculis quàm quæ mente, quæ manibus quàm quæ ratione, quæ ſenſu externo quàm quæ interna cogitatione comprehendimus: vt vtroque modo huius de quâ agimus ſectæ naturam lectores concipiant, hoc ordine progrediemur, vt cuius proximè quaſi ſementem ſpectauimus, eius hoc loco meſſem contemplemur, cuius illic arboris radicem ſed obſcurius quaſi profundè in terra defoſſam deſcripſimus, eius iam ramos altè ſupra terram promi-

nentes

nẽtes & latè diffuſos, fructuſq. inde enatos intueamur & deguſtemus. Quos etiamſi è Polonia, & Flādria, & Anglia, & Scotia in quibus potiſſimum hic Caluiniſmi truncus creuit poſſemus decerpere, tamen quoniam Gallis quibus plurimum debemus potiſſimum laboramus, illiſque vtpote quondā fortiſſimis in Europa Chriſtianæ fidei defenſoribus priſtinam illam gloriam poſtliminio reddendam optamus, eaque de cauſa his laboribus noſtris maximè Gallis prodeſſe cupimus, ex Gallicana ſolùm hiſtoria coligemus, quæ & propoſito noſtro, & lectoris deſiderio hac in parte ſatisfaciant.

1. Vt autem hæc ſuperioribus aptius continnentur, & quò quæque pertineant Chriſtianus lector promptè & expeditè dijudicet, breuiter ad memoriam reuocandus eſt Chriſtianæ Gallorum reipub. ſtatus: quemadmodū à prima Chriſtianæ fidei propagatione Gallia ad fidem Chriſti perducta eſt, & deinceps ciuilibus legibus prudentiſſimè temperata; quibus duobus ita creuit Gallorum vel Francorum per omnes terrarum orbis regiones fama & potentia, vt ante octingētos annos ſoli Franci pro Eccleſia Chriſti cōtra Lōgobardos & Saracenos cruētiſſima bella ſuſciperent; ſoli Franci Saracenos in Galliam per Pyrinæi montis iuga irrumpentes, cæſis vno prælio trecentis ſeptuaginta quinque Saracenorum millibus, deſiderantes è ſuis mille tantum & quingentos, ex tota Gallia profligarent; ſoli Franci Pyrenæos montes tranſgreſſi, eoſdem in Hiſpanijs latè conciderent & faciliores multo victorias Hiſpanis deinceps aperirent; ſoli deniq. aut certè principes Franci toto Oriente ex Chriſti hoſtibus pulcherrimas victorias reportarent: adeo vt ab eo tempore is loquendi ſermo & in Turcis & in Orientalibus populis inueterauerit, Francum idem eſſe I.

Paul. Æmil. li. 2. Sigiber. an. 732.

Antiquà Francorum gloria.

quod Chriſtianum, & cum Chriſtianum dicere volunt, Francũ vocant, perinde ac ſi illi nullos noſſent aut certè ſenſiſſent Chriſtianos præter Frácos. Quẽadmodum autem & à quibus in Galliarum imperio iacta ſunt prima religionis Chriſtianæ fundamenta ſi breuiter recolligere volumus, perſpiciemus nullam eſſe Chriſtiani orbis prouinciam, quam vel Deus pluribus eiſque glorioſiſſimis Apoſtolis ad ſui cultum à Gentili idololatria abſtraxit: aut quæ fidem Chriſti ſemel adepta, contra perſecutores virilius & conſtantius pro eadem retinenda dimicauit. De Anglia quidem fertur Ioſephum Arimathienſem virum ſanè bonum ad eam inſulam adnauigaſſe, & Chriſtiana ſacra vnà ſecum inuexiſſe, ſed quæ non ita altè radices egerunt, quin Diocletiani perſecutio fuſo paucorum ſanguine eadem penitus extinxerit, & Paganam impietatẽ rurſus in eo regno ſtabiliuerit. De D. item Iacobo per Hiſpanias verbum Dei ſeminante non nimis certa eſt opinio, nec magnis ex antiquitate ſcriptoribus ſubnixa. Quod ſi Ioſephum illum Anglorum, & Iacobum Hiſpanorum Apoſtolum ſupoſueris, nulli alij aut certè pauci Apoſtolicæ ætatis in Hiſpania Angliave narrantur Euangelium prædicaſſe. Flandriã verò Germaniamque, & Poloniam, & Bohemiam, & Daniam, multis poſt Chriſtum ſæculis ad fidem conuerſas fuiſſe notum eſt, ideoque de antiquitate fidei acceptæ non ſunt in hanc comparationem adducendæ. At Galliam in ipſa infantia Chriſtianæ Eccleſiæ tot peragrarunt Apoſtoli, vel Apoſtolorum diſcipuli à primarijs Apoſtolis miſſi, vt vnaquæque ferè Galliæ prouincia Apoſtolicam ſtirpem & originem ſibi iure poterit vendicare, ſuorumque epiſcorum ſeriem nunquam interrupto ordine ad Apoſtolicos diſcipulos reducere, à qua ſuſcepta ſemel fide

nec

nec bellicis terroribus victi diſceſſerunt, vt magna pars Hiſpaniæ ad Saracenos; nec tyrannorum perſecutione fracti cum Anglis admiſerunt idololatriã Imperatorum, nec ſua leuitate vt Germani defecerunt ad Paganiſmum: ſed militari fortitudine contra hoſtes inuadentes, & Chriſtiana patiẽtia contra Imperatores perſequẽtes, & Chriſtiana ſapiẽtia & cõſtãtia cõtra hæreticos, Philoſophos, & omnes impoſtores ſeducere molientes ſe tutati ſunt, & in veteri atque Apoſtolica maiorum fide fortiſſimè perſeuerarunt. Neque ſanè miror ſi ea, Eccleſia quæ à tam multis iiſq. peritiſſimis architectis fundata eſt tam multo martyrum ſanguine irrigata, contra & ventorum turbines, & mundi rabiem, & Satanæ furores firma ſteterit, quam non dubium eſt ſingulari Spiritus ſancti præſidio fuiſſe ſupra alias communitam. Nam vnam vel alteram Eccleſiam ab vno vel altero Apoſtolico viro conſtructã, iis machinis concuti, imò & lab fieri non eſt incredibile: at vbi multæ ſunt quaſi totidem Apoſtolorum Cathedræ in vnum conſpirantes, vbi alterius firmitudo alterius imbecillitatem ſuffulcit, vbi tam eſt in terris multiplex gratia, & in cœlis tam multiplex patrocinium Sanctorum pro Eccleſiis quas fundauerant communem dominum deprecantium: multò magis arduum & laborioſum erat Eccleſias ſic vnitas, ſic fundatas, tali gratia in cœlo terraque ſtabilitas, euertere.

Conſtantia Gallorum in Catholica fide retinenda.

Neque enim mihi dubium eſt, ſi quis comparationem facere velit, quin Gallicanæ Eccleſiæ plures nominare poterunt ſuos primos Epiſcopos ab Apoſtolis domini conſecratos, quàm præter Gallicanas Europæ totius Eccleſiæ vniuerſæ. E quorum plurimis vt aliquos cõmunibus hiſtoriis celebratos percurrã, Rhemenſes & Sueſſiones, illi S. Sixtũ, hi Sini-

Primi Gallorũ Apoſtoli.

 cium,

cium, à S.Petro Apoſtolorum principe miſſos Apoſtolos ſuos primos & Epiſcopos habuerunt. Pariſiẽſes & vicini populi à Dionyſio Areopagita Pariſiorum poſtea Epiſcopo, Eleutherio Preſbytero, & Ruſtico Diacono quos Clemens Romanus Petri Apoſtoli ſucceſſor illis deſtinauit, ad Chriſti fidem conuerſi ſunt. Lugdunenſium primus extitit Apoſtolus & Antiſtes S. Photinus Ioannis Euangeliſtæ & Policarpi diſcipulus, cui ſucceſſit D. Irenæus. Pauluſque Apoſtolus quum poſt primam ſub Nerone liberarionem in Gallias veniſſet, Trophimum Arelâte, & Creſcentem Viennæ Gallicæ ordinaſſe, Epiſcopos author eſt Archiepiſcopus Viennenſis Ado; idemque ſignificat Epiphanius. Eo deniq. tẽpore aut paulo poſt, ſed ipſa Apoſtolorum ætate, ad Toloſanos Saturninus, ad Turonenſes Gratianus, ad Lemouicinos & Burdegalenſ. Paulus & Martialis, ad Aurelianenſes Altinus, ad Matiſconenſes & Catalaunenſes Marcellus, ad Carnotenſes Sauinianus & Potentianus miſſi partim à D.Petro, partim à Clemente, eos à Pagana impietate ad fidẽ Chriſti traduxerunt, eorumq. deinceps Antiſtites vel ſacerdotes effecti, & vitâ & morte eos in Chriſtiana religione ſolidè fundatos reliquerunt. Maſſilienſis quidẽ induſtria Lazari, Maximini, Mariæ Magdalenæ, eiuſq. ſororis Marthæ in Chriſti Eccleſiam fuiſſe inſitos omnes Eccleſiaſticæ hiſtoriæ teſtantur, è quib. Maximinum Aqueuſes ſuum agnoſcunt primũ Epiſcopũ. Et prope eadem tempora S. Defenſor Andegauenſibus Chriſti fide imbuendis ſuam operam ſimiliter impendit, & Nathanael cum ſuis quibuſdã ſocijs idem cæleſte beneficium Biturigibus præſtitit. Nec multò pòſt Septentrionales Gallos Baiocẽſes S.Exuperius, Ebroicenſes S.Taurinus, Rotomagenſes Normannos & Picardos S. Nicaſius, & alij

quidam

quidam à Pontifice Clemente in eam Domini vineam deſtinati, ſalutari Euangelij prædicatione Chriſto Domino genuerunt, quemadmodum Meridionales, Prouinciæ & vicinos, S. Eutropius Perſa Petri Apoſtoli diſcipulus Chriſtiana fide illuminauit.

2 Horum autem Apoſtolorum ſuorum corpora, ſiue violenta morte à tyrannis interfecti fuerint vt plærique, ſiue naturali morte interierint vt perpauci, Chriſtiani fideles tanquam pretioſiſſimas gemmas & ad prædicandam ſuam certam de futura reſurrectione fidem, & ad ipſos fideles in fide ab eis tradita firmius roborandum, & vt eo pignore maiorem ſibi à Deo gratiam & miſericordiam impetrarent, ad noſtram vſque ætatem reſeruarunt, ſolenni & valde vſitato primis & antiquiſſimis illis Chriſtianis more, niſi cùm perſecutorum immanitas hoc eis beneficium inuideret, quòd aliquando contingebat. Ita enim conqueritur apud Euſebium Smyrnenſis Eccleſia, Gentiles & Iudæos curioſè obſeruaſſe ne Policarpi pro Chriſto occiſi artus aliquos aut carnis partem obtinerent Chriſtiani: cuius rei quò ſpes omnis eis præcideretur, *Gentilis Centurio à Iudæis magnopere rogatus, martyris corpus in medio poni, & Gentili ritu, igne comburi iuſſit. Chriſtiani tamen oſſa eius potiora lapillis pretioſis aurôque puriora, ex cineribus ſelecta, loco decoro repoſuerunt.* Sic item eodem tempore in Gallijs poſtquam Pagani perſecutores primum & Apoſtolicum Lugduni Epiſcopũ Photinum cum 47. alijs martyribus Gallicanis occidiſſent, *eorum ſacra corpora iudex iniquus igni tradi præcepit, ijſque exuſtis pulueres in Rhodanum iuſſu ſpargi,* Chriſtiani autem diuinitus admoniti, incredibili diligentia & *magna fide collegerunt ſacros cineres, & ædificauerunt Baſilicam miræ magnitudinis in eorum hono-*

2.

Ethnici & Iudæi reliquijs Sanctorum infeſtiſſimi.

Euſeb. lib. 4. cap. 14.

Gregor. Turonenſ. li. 1. mirac. cap. 49.

 rem.

rem. Quid autem ex hac ſacrarum reliquarum religioſa conſeruatione ad Chriſtianos redeat vtilitatis, id elegater explicat cõtra Gentiles D. Chriſoſt. Poterat (inquit ille) *Deus corpora Sanctorum cum animabus in cælum transferre. At ille qua eſt in humanum genus benignitate, inter alias quas infinitas nobis ſalutis noſtræ occaſiones dedit, & hanc viam nobis à ſe munitam eſſe voluit, relictis apud nos Sanctorum reliquiis. Nam poſt ſermonis facultatem, ipſa Sanctorum ſepulchra proximum locum obtinent, ad animos hominum in Sanctos intuentium ad virtutum earundem æmulationem excitandos.* Quoties ergo ſepulchrum martyris vel particulam aliquam corporis ſuſpicimus, toties ad imitandam eius fidem, pietatem, caſtitatem, patientiam, & ad tolerandam pro Chriſti confeſſione mortem martyris illius præclaro exemplo efficaciter admonemur. Et vt diuinus ille vir vnius Babylæ epiſcopi fictum mortémque ad omnes epiſcopos animandos accommodat, ita nos eadem prorſus ratione, ſingulorum martyrum virtutes, ad omnes vniuersè Chriſtianos in ſuſcepto pietatis curſu roborandos docet applicare. *Extant nunc (inquit ille) cum Babylæ cineribus compedes illius, Eccleſiarum præfectos omnes commonefacientes, quòd vinciri, quòd iugulari, quòd quæuis pati oporteat prompto atque alacri animo, vt concreditæ nobis libertatis ne leuiſſimam quidem partem prodamus aut cõtaminemus.* Quam libertatem vtinam epiſcopi Chriſtiani & Gallicani inprimis, vel Babylæ martyris, vel Chryſoſtomi confeſſoris, vel tot ſuorum in Eccleſia Gallicana anteceſſorum, fortiſſimorum & martyrum & confeſſorum illuſtri vita & glorioſa morte excitati ſeriò imitarentur; & tandem aliquandò iſtam nefariam & epiſcopali grauitate indignam cum Nauarræo (Eccleſijs Catholicis longè magis pernitioſo quàm fuit vnquam Paganus ille prin-

Chriſoſt. ſo. 5. in lib. contra Gentes.

Reliquiæ ſanctorum ſemper a Chriſtianis religioſè ſeruata.

Chryſoſt. ibidem.

princeps Babylæ hoſtis) vel adulationē vel diſſimulationem longè à ſe repellendam eſſe cenſerēt. Neque verò hoc ſancto pietatis Chriſtianæ officio vitam moreſque tantùm formari, ſed fidem etiam vehementius accendi pereleganter oſtēdit D. Ambroſius, dum Paganis hanc Sanctorum venerationē improbantibus reſpondet, & Chriſtianos quid in Sanctorum defunctorum reliquijs colere & ſuſpicere debeant admonet. *Honoro (inquit ille) in carne Martyris exceptas pro Chriſti nomine cicatrices. Honoro per confeſſionem Domini ſacratos cineres. Honoro in cineribus ſemina æternitatis. Honoro corpus quod mihi Dominum meum oſtendit diligere, quod me propter Dominum mortem docuit non timere. Cur autem non honorem corpus quod etſi Dæmones afflixerunt in ſupplicio, tamen glorificat in ſepulchro? Honoro itaque corpus quod Chriſtus honorauit in gladio, quod cum Chriſto regnabit in cælo.* Quem Martyrū corporibus honorem Eccleſia tum Græca tum Latina à prima Eccleſia vtriuſque infantia impendit, & quem honorem Deus optimus maximus innumeris miraculis continenter approbauit.

Ambroſ. ſerm. 93.

Hieron. cōtra Vigilātium.

Ambroſ. epiſt. 85. de inuentione corporum S. Geruaſij & Protaſij.

Verùm vt ad Gallicanæ Eccleſiæ fundatores à quibus aberrauit oratio reuertar: illa ab ijs quos dixi extructa & Chriſto inædificata, ita firmiter Catholicæ fidei adhæſit, vt quum in alijs omnibus Chriſtiani orbis prouincijs diaboli inſtinctu varij hæreſiarchæ pullularent, tota Gallia etiam ſi longiſſimè latiſſimèque in tot prouincias diffunderetur, nullū tamen ante Vigilantiū, D. Hieronymo teſtante, hæreſiarcham protulit, ſed Eccleſia illa quietè & conſtāter in fide à maioribus tradita permāſit. Nec imperatorum Romanorū cruentiſſimæ perſecutiones nuſquam acerbiùs excercitæ quicquā valuerunt ad Gallorum zelum in Chriſtiana fide reſtinguendum

Gallia ſemper libera ab hæreſibus.

Hieron. cōtra Vigilantium.

quin

quin potius is quum tyranni maximè furerent, tantopere in Gallorum cordibus flagrauit, vt nō modò epiſcopi, & ſacerdotes, & diaconi, & viri, ſed etiam virgines & coniugatæ, omnia tormenta pro Chriſti nomine illata, heroica planè & diuina animi fortitudine contemnerent, *ipſique tortores quum eas viciſsim omni ſuppliciorum genere, à primo mane ad veſperam vſque afflixiſſent: propè labore defeſsi langueſcebant, ſeque à fœminis victos fatebantur.* Sic igitur fundata, ſic propagata Gallicana Eccleſia ſine vllo hæreſis contagio, Apoſtolicam fidem ad D. Hieronymi ætatem magno Dei beneficio puram retinuit: paulòque poſt magni ſanctique illius Rhemenſium Epiſcopi D. Remigij operâ cōuerſo ad fidem Chriſtianam rege Gallorum Clodouæo, regale quoque ſceptrum cum epiſcopali pedo ad abigendos à caulis Domini lupos coniunctum eſt, vt deinceps multò ſecurius orthodoxa fides ad noſtram vſque ætatem ſit perpetuata: & ſi quæ ingruebant hæreſes vel Arianorum, vel Saracenorum, vel Albigenſium, vel Vvaldenſium, multò fœlicius ex Gallicanis Eccleſijs ſunt expulſæ. Et hanc ego religionem, Gallicanæ Reipub. populique maximum ornamentum & primariam tanquam partem colloquo, quæ etiamſi in alijs quoque populis Chriſtianis omnibus primas iure ſuo obtineat, tamē Gallicæ nationi neceſſe eſt prerogatiuam magnam tribuere, quando afflatos ſpiritu ſancto Apoſtolos videmus ad eam conuertendam diligentius quàm ad aliam quamuis Europæ gentem incubuiſſe, & conuerſos Gallos ad eandem fidem maiori ſinceritate & conſtantia adhæſiſſe, nec vnquàm vt aliæ nationes eam vel aperta Apoſtaſia, vel occultis hæreſibus contaminaſſe.

Euſeb. hiſt. lib. 5. ca. 1.

Religio prima pars eſſentialis reipub. Gallicanæ

3. 3 Poſt Eccleſiam autem Chriſti in Gallia ſtabilitam, &

tam,& ciuilis quoque ſtatus illic egregiè multis ætatibus floruit,non tam propter imperij amplitudinem, aut victoriarum gloriam, aut alia huiuſmodi trophæa, quæ tamen concedo fuiſſe in eis rara & admiranda; quàm propter optimum iuſtitiæ temperamentum,propter æquiſſimas leges,Parlamentorum grauitatem, prudentiſſimam reipub.diſtributionem, qua reges moderato cum imperio præſunt omnibus, nobiles iuſta cum libertate ſubſunt regibus, plebi ita rebus agrarijs & artibus manuarijs intenti publicis inſeruiunt vtilitatibus, vt tamē ab aliorum populorum ſeruitute multùm abſint: omnes autem, & reges & nobiles & plebei generalibus reipublicæ legibus ſubijciuntur, & inprimis obediunt religioni.Neque ſanè video quid pro vlla terratū orbis republica glorioſius dici poſſit, quàm quod in Comitijs Poloniæ Varſouienſibus quum Sigiſmundo mortuo de electione noui regis ageretur, epiſcopus Valentinus Chriſtianiſſimi Galliarum regis orator ad commendandam Henrici fratris cauſam perorauit de Gallicanæ reipublicæ iuſtitia:nimirum *poſt Chriſtianam religionem in Gallia receptam,diuinitus fuiſſe inſtituta Parlamenta, vt omnes eius regni incolæ, potiſsimum nobiles & generoſi, ius ſuum legitimis modis etiam contra reges perſequerentur. Et ſæpenumero vſu venit, vt in rebus maximi momenti rex cauſa cadat & contra eum iudicetur Ipſique principes externi de Parlamento Pariſienſi tam præclarè exiſtimarunt, vt ſi quando inter illos aliqua incideret controuerſia deſiderans magnam cognitionem iuris, ſeueritatem legum,integritatem iudicum; ad nobiliſsimum Senatum Pariſienſem tanquam ad aſylum iuſtitiæ confugerunt. Sic cum lites & querelæ intercederent Frederico II.cum Innocentio IIII. Pontifice, Comiti Namurcenſi cum Carolo Valeſio, Philippo Principi Tarentino cum Duce Burgundiæ, Duce Lotharingiæ cuia*

Iuſtitia reipub. Galliuanæ.

Hiſtoire Françoiſe de Pig. lib. 11.ca.14.

Magna olim apud exteros Parlamenti Pariſienſis exiſtimatio.

giæ cum Guidone Caſtilionæo ſuo ſororio, Duci Sabaudiæ cum Delphino Viennæ, regi Caſtiliæ cum rege Portugalliæ; iſti ſumma conſenſione cauſas ſuas decidendas permiſerunt Senatui & Parlamento Pariſienſi. Sic ille. Neque ſanè miror ſi nobiliſſimi Poloniæ proceres facilè conſenſerint ad talem ſibi principem deligendum, quem maioribus tam iuſtè regnantibus videbant prognatum, eoque in regno educatum, vbi iudicium tam eſſet incorruptum, & vbi iudicum tam eſſet ſacroſancta & inuiolata authoritas. Quum verò externi Principes in Gallorũ iudicium & Parlamentorum ſentẽtijs tanquã certis ſinceræ veritatis oraculis acquieſcerent, ipſos Gallos ſubditos iſtis regum & iudicum ſuorum tribunalibus quàm humiliter ſe ſubmiſiſſe, quàm promptè eorum ſententijs paruiſſe credibile eſt! Hoc ergo poſt religionem, alterum eſt Gallici populi decus & ornamentum, & pars quoque (vt ita dicam) eſſentialis, quod legibus magna alacritate parere ſit ſolitus. Quod ſi tam excelluit horum in exequendo obedientia, quã illuſtris fuit iudicum in decidendo æquitas & integritas, tum certè eſt cur in hac quoque parte Gallos alijs nationibus plurimum anteferamus. Reliqua in omnibus rebuſpub. neceſſaria omnibuſque cõmunia, & ex his certò manantia, ipſoque naturæ iure ſtabilita, vt regibus obediatur, vt iuxta leges viuatur, vt reipublicæ ſaluti conſulatur, vt externi reipublicæ hoſtes propulſentur, vt reipublicæ fines honeſtis rationibus amplificentur, hęc quia in Gallia valuerunt non aliter quàm in alijs nationibus (quanquam Gallorum regibus ſuis maiorem fuiſſe quàm aliarum nationum obediẽtiam; & maiorem pro patriæ ſalute in bellis gerendis fortitudinem ex ſcriptoribus aliàs annotauimus) tamen quia incertæ ſunt iſtarum rerum viciſſitudines, & Deus ſua proui-

Altera pars reipub. Gallicanæ.

Communia officia omnium ſubditorum in quaque repub.

prouidentia has terrenas fælicitates ita diſpenſat, vt aliàs Græci, aliàs Romani, aliàs Galli, aliàs Germani vel Hiſpani in bellis gerendis & ſubiugandis externis prouincijs magis emineant, in his minutè vrgendis nolo inſiſtere. Ea tantum quę ſunt notiſſima vrgeo, & quoad cætera quę reliquis populis Chriſtianis adſunt, eadem quoque Gallis optimo iure vendico. Quare ſi quis populum Gallicanum regnique Gallicani ſtatum poſt receptam Chriſti fidem definire & tanquam oculis intuentium repræſentare voluerit, quoad patriæ amorem & charitatem, ea quæ ſunt omnibus ſimiliter populis communia, Gallis tribuere debet? quoad religionis verò zelum & iuſtitiæ publicæ reuerentiam, magna Gallis ſupra alios Chriſtianos pręrogatiua eſt largienda.

4 Quum igitur talis fuerit reſpub. taleſque reipub. Gallicanę partes, reges, proceres, plebei, Eccleſiaſtici, à magno Clodouæo vſque ad Franciſcum primum, ſub quo eiuſque filio Henrico II. Caluiniſmus (quem ſuprà diximus) in Gallia exortus, & propter nimiam bellorum licentiam latè ſerpens plurimoſque inficiens ſub Franciſco II. caput ſuum extulit, & quorundam infœliciſſimæ memoriæ procerum operâ in Gallia regnum quoddam veris regibus oppoſitum auſpicatus eſt; conſideremus iam an non nouus iſte Caluiniſtarum in Gallia populus regeſque, prioribus Galliæ populis regibuſque adeò fuerint ex diametro repugnantes, vt quemadmodum antè probauimus Caluiniſmum quoad fidei articulos fuiſſe monſtrum religionis Chriſtianæ, cui non aliter quàm Satanas Chriſto, & infernus cœlo omnia habebat contraria, ita & iſti quoque tam longè à veteri Gallorum natura formaque abhorreant quàm Angli & Hiſpani. 4.

Caluiniſtæ non ſunt Galli.

Quid

Quid Anglos vel Hiſpanos dico? imò vt Turcæ & Saraceni magis propriè, verè, philoſophicè, politicéque Galli appellentur, quàm iſti qui ſub Gallorũ nomine in Gallia plantando Caluiniſmo dederunt operã. Neq; verò miretur Chriſtianus lector quod huic Caluiniſtarum populo ſeparatam rempub. & diſtinctum à vero Gallorum rege regem aſſigno. Quum enim inſignis ille Colignius poſt primam rebellionem regnum hoc in certas prouincias diſtribuiſſet, & has rurſus in ſuas minores præfecturas diuiſiſſet, & in his ſuos collocaſſet miniſtros, conſiſtoria, & magiſtratus: quum à ſingulis quas vellet pecunias exigeret, quem vellet armorum apparatum præſcriberet, quem vellet peditum equitumque numerum imperaret, quas vellet leges cõderet, de pace & bello quid vellet decerneret, contra regem verum cum exteris principibus hæreticis quæ vellet fœdera iniret, ad ſanciendas fœderis conditiones quas vellet Galliæ ciuitates illis traderet, *Regalia* non ſolùm quæ *communia* iuriſperiti vocant, nec ſolùm ea quæ *propria & potiora Regalia* dicuntur, vt cudere monetam, fundere tormenta, armare claſſes, cum imperio legare præfectos, munire vrbes, vel dirutis caſtellis & propugnaculis eaſdem nudare, vitæ neciſque ſupremam poteſtatem concedere; ſed etiam quæ plus quàm regalia ſunt, vt Eccleſias euertere, earum theſaurum in ſuum fiſcum redigere, earum fundos præſenti pecunia alienare, & ſuis diplomatis certam & nunquam repetendam poſſeſſionem emptoribus confirmare, hæc (inquam) pluſquam regalia, iuſtam nimirum regis poteſtatem excedentia quum vſurparet, quis eum regem, vel ſaltem (quoniam illud eſt iuſtitiæ & æquitatis nomẽ) regnatorem in Gallia fuiſſe neget? Vt autem eum adeò in Gallia tyrannicè regentem,

Colignius primus rex Caluiniſtarum in Gallia.

an. 1563.

Regalia.

Zazius de feudis par. 5.

an. 1565. in Pictauienſi Prouincia

verum

verum regem Gallorum proditorium eſt appellare, ſic qui in Gallia nati huic tyranno contra regem verum ſeruierunt, qui verum regem armatis exercitibus obſederunt, & in huius falſi regis gratiam cum regno & vita quoque exuere laborarunt, quoniam mihi Gallos appellare religio eſt, quod eſt Chriſtianæ fidei populique fortiſſimi & legitimi nomen, iſti autem fidem Chriſtianam quam Chriſto eiuſque Eccleſiæ vouerant, & legitimam obedientiam quam regibus iurauerant ſacrilega audacia proiecerunt; diſtinctionis deinceps gratia non Gallos, ſed vel pſeudogallos, vel Gallogræcos potius appellabimus. Nam & Gallogræci in hiſtorijs memorantur, & iſti Gallorum nomen ementientes quoniam non veterem Gallicanam, hoc eſt Chriſtianam, orthodoxam & Catholicam fidem ſeruarunt, & quam eorum patres, auique & maiores omnes veri nimirum Galli ſemper tenuerunt, ſed ea repudiata Græcam, non qualis hodie viget in Græcorum Eccleſijs, ſed qualis veteri prouerbio celebratur, hoc eſt fluxam, falſam, Punicam aſciuerunt; quoniam in Galliæ quidem ſolo nati, Græcorum tamen mores ſunt imitati, de quibus illud olim ſcriptum eſt, *religionem & fidem nunquam iſta natio coluit*; qui fidem & iuſiurandum adeò leuiter æſtimarunt, vt familiari conſuetudine in iudicijs *darent ſibi vicißim iuſiurandū & teſtimonium mutuum*, nihil penitus curantes ſiue verum eſſet ſiue falſum id de quo iurarent & teſtimonium darent, has ob cauſas iſti Caluiniſtæ Galli neſcio quo aptiori nomine quàm Gallogræci nuncupentur. Sed ſiue Caluiniſticos Gallos, ſiue Hugonotas, ſiue pſeudogallos, ſiue Gallogræcos, ſiue alio quocunque nomine eos cenſere Chriſtiano lectori placuerit, quos verè Gallos non eſſe conſtat, & mox conſta-

Caluiniſtæ Gallogræci.

Cicero in orat. pro Flacco.

bit euidentibus, breuiter hiſtoriam huius regni populique percurremus : vt ita quàm nihil habeant veræ & antiquæ Gallorum indolis, & quemadmodum nouus ille quem modò dixi Caluiniſmus eos in nouas quaſdam creaturas transformauerit intelligamus. Quoniam autem initia rerum omnium imprimis notanda ſunt (*principium enim* iuxta Platonem *in quacunque re maximum eſt*) ex eoque optimè de ſequentibus iudicamus, initia huius regni diligenter ponderemus. Vt autem imperia iuſta multis modis pariuntur, & iniuſta quoque multis ſed duabus potiſſimum rationibus inchoantur, violentia & fraude, quarum hæc vulpeculæ, illa leonis, vtraque belluina eſt non humana, multò minus Chriſtiana: *totius autem iniuſtitiæ nulla capitalior eſt quam eorum qui tum cùm maximè fallunt, id tamen agunt vt viri boni eſſe videantur* : ex his principijs fraude, vi, & hipocriſi, ita hoc Caluiniſtarum regnum in Gallia conflatum eſt, vt vel ipſa ſola narratio & commemoratio poſſit homini Chriſtiano nauſeam vel potius horrorem inijcere. Prima enim Amboſiana conſpiratio quæ à *Capite* vt vocabatur *muto* adminiſtrata, regem regiamque ſtirpem exterminare, principes regni præcipuoſque Regis conſiliarios trucidare, & totam Galliam ciuili flamma incendere conabatur, quod tegumentum his diabolicis conatibus prætexebat? bonum publicum, & regis è manibus eorum qui ipſum captiuum detinebant liberationem, Sed capti ſunt perduelles, deque eorum nonnullis iuſtum legibus ſupplicium ſumptum, & tum *Caput* illud *mutum* quod hactenus elingue erat nec quicquam loquebatur, per totam Galliam, Angliam, Germaniámque, Stentorea voce perſonabat. Miſſis enim in omnẽ partẽ oratoribus Condæus & Admiralius mirabilia quędam in

Plato de repub.

Initium regni Caluiniſtarum in Gallia.

Cicero de offic. lib. 1.

Hiſtoire de M. Pig. lib. 5. ca. 12.

dam in aulis principum ſibi fauentium ſpargebant. Sed quæ? mendacia tam abſurda & craſſa, vt ab illis ſi guttam veteris Gallorum ſanguinis & generoſæ indolis habuiſſent, nunquam potuerint proficiſci. Eorum enim in Francofurtenſi Germanorum principum conuentu hæc fuit oratio, *Regem Gallorum impuberem, Guiſiorum regnum affectantium operâ, in medijs potentiſsimi regni penetralibus eò adductum vt tutò conquieſcere non poſſet. Guiſios coniuraſſe contra regem, eumque in aula Bellaquenſi ſecurè agentem cepiſſe, & repugnantem multiſque obortis lachrimis iniuriam deprecãtem Melodunum abduxiſſe, & incluſiſſe arci quam quis carcerem vere dicere poſsit, eiulante immodicè Regina ſeque eò ituram negante.* Hæc poſtquam fusè longa oratione amplificaſſent, tandem à principibus *magnis precibus contendunt vt in Regis Reginæque libertatem fauentibus animis inclinent, eoſque a Guiſianorum conſpiratione ſecuros reddant, vtque reuocatis ex Gallia copijs quæ ſub Rochemdulpho & Ringrauio merent falſo Regis nomine, diſertè prohibeant ne quiſquam è Germanis ad Guiſiana caſtra progrediatur.* Denique ad extremũ vt à qua impudentia cœperant in eadẽ deſinant, & Miniſtrorũ ſimul & Græcorũ more euangelica mendacia cum politicis permiſcentes, auxilia ſibi militum præberi poſtulant, *per Deum Optimũ Maximũ cuius honor hic agitur, per Chriſtũ Ieſum qui ſuã Eccleſiã cuius hæc cauſa eſt ſuo ſanguine redemit, per Chriſtianiſsimi regis impuberis orbitatẽ, per ſereniſsimæ matris viduitatem & ſolitudinem, per vicini regni ſalutem & incolumitatem*: tam verè obtendentes *regni incolumitatem* quod omnibus qui vnquam fuerunt hoſtibus regni, Anglis, Burgundis, Hiſpanis, aut Germanis atrocius vaſtarunt; *regiſque & reginæ ſecuritatem* quibus & apertis & occultis inſidijs innumera diſcrimina texuerũt, quàm verè *Dei honorem* ſimulant, quem nulli vnquam

Impudentia Coligniĳ in Germania contra regem Galliæ euocandu.

Pantaleon rerum in Eccleſia geſtarum lib. 12. pag. 354.

Ibid. pag. 356.

Ethnici aut Athei maioribus affecerunt contumelijs: quàm verè de *Eccleſia Chriſti ſanguine redempta* gloriantur, quam vtrum vlli vnquam Ethnici, Turcæ, Saraceni, idololatræ, aut etiã ſub humana ſpecie graſſantes diaboli magis quàm iſti populati ſunt, ſiue homines Chriſtianos, ſiue templa Chriſtianorũm reſpicias, tuum eſto Chriſtiane lector iudicium, poſtquam ea quæ deinceps ſuccinctè fideliterque narranda ſunt expenderis. Quod autem dicit Rochendulfum & Ringrauium *falſo Galliæ Regi* mereri, qui autem Colignio & Condæo militabant vero regi nauare operam; quin ergo eadem fronte dicant, in omnibus quæ conſecuta ſunt bellis, Proteſtantes regi militaſſe, & quum in bello Dreuſiorum tot nobiles regi fidiſſimos contrucidarent, quum in bello Sandioniſiano Coneſtabilium regni interficerent, quum in Meldenſi ciuitate per ſummam proditionem ipſi regi capiendo inſidias necterent, quum in bello Iarnacenſi, & Monguntutano regis fratrem, conſiliarios, duceſque fideliſſimos ſuorum Germanorum aliorumque rebellium deſperata phalange inuaderent, eorũque capita diris deuouerent, & denſiſſima ſclopettorum procella appeterent, his in locis eodem vultu & pudore iactent ſe *regi vero* militaſſe, & regis falſi copias duceſque oppugnaſſe, hoc eſt profiteantur verbo quod ſæpenumero factis profeſſi ſunt, ſe veros fuiſſe reges, Franciſcos autem & Carolos fuiſſe reges falſos & ementitos, quibus exauthoritis & interfectis iſtos Colignios & Condæos regale ſolium parerat conſcendere. Quanquam autem nec ipſa impudentia aliquid poterat hac Hugonotarum oratione impudentius confingere, eò tamen vſque hac craſſiſſima mentiendi conſuetudine profecerunt, vt non mediocre militũm ſupplementum à Germanis impetra-

impetrarēt, reginamque Angliæ (ſemper ad omnes circumquaque ſeditiones fouendas paratiſſimam) mouerent ad ſuos quoque milites in Galliā tanquā ad regis auxilium ſubmittēdos, qui rebellibus Gallogræcis iuncti nonnullas in Normannia arces & oppida expugnarunt. Et quanquam ad luculenta illa Hugonotarum mendacia Chriſtianis omnibus aperienda, *& rex ipſe vnà cum regina, literas maxime authenticas vbique peruulgarent : vnáque regij ſanguinis principes, Edouardus Alexander frater regis dux Aurelianenſis, Henricus Borbonius princeps Nauarræus, Carolus Borbonius Cardinalis, Ludouicus Borbonius Dux Monpenſerius, & Carolus Borbonius princeps Rocheſuryonius, ſuis item emiſsis literis in verbo, fide, & honore principū teſtarentur*, & priores illos Rochendulfum atque Ringrauium a rege accitos, Mareſchallum verò Heſſum reliquoſque Germanos ſiue equites ſiue pedites qui Colignio & Condæo ſeruiebant *à rege non fuiſſe vocatos, ſed eos veniſſe contra eius voluntatem & imperium*: ita tamen ſe Caluinſtæ præfractè & grauiter more ſuo ad mentiendum obfirmauerant, vt regis, reginæ, torque regij ſanguinis principum contraria atteſtatione nihil penitus immutati, veterem ſuam cantilenam occinerent, ſe regi militare, & quos è Germania euocabant prædones, eos ſe ad regis auxilium euocare. Adeò vt Dux Bipontinus ſecunda rebellione, cum magna equitum peditumque multitudine in Galliam veniēs rebellibus auxiliaturus, his verbis ſcriptū impreſſum emitteret: *Quia nauarræus & Condæus de iniurijs ſibi illatis conqueſti fuiſſent, & præterea quia ijdem Nauarræus & Condæus hoc apud ſe fuiſſent teſtati, ſi comperiantur aduerſus regem bellum gerere, non detrectare quin illis ipſis armis quæ expetant atque implorent opprimantur: videri itaque ſibi meras eſſe calumnias quæ contra illos dicuntur, ideoque ſe non potuiſſe*

Hiſtoire franc. de Tig. lib. 6. cap. 17.

Belforeſt lib. 6. cap. 99.

Caluiniſtæ ducesorfirmati in mentiendo.

an. 1568.

Status religionis ſub Carolo 9. lib. 9 pag. 260.

illis ſupplicantibus opem ſuam negare. Ita poſtquam tot annis regis vaſtaſſent regum,& intercepiſſent vectigalia,& occupaſſent ciuitates,& oppugnaſſent perſonam, etiam adhuc principibus aſſerere & iurare non erubeſcunt, ſe contra regem bellum non gerere.ô audaciam inſignem, ô impudentiam admirabilem. Atque hæc pauca ex plurimis ſufficiant, vt quibus fundamentis hoc regnum in Gallia inchoatum ſic aduertamus. Nam quũ vis leonina qua cõtra regis authoritatem arma ceperunt ſit euidentiſſima,tum fraus vulpina,& hypocriſis diabolica quibus rebelliones ſuas tegere laborarunt ita fœtent & ſordent,vt niſi ſcirem naturam hominum ab iſto Caluiniana hæreſi prodigiosè transformari, mihi nunquam perſuaderi poſſet nobilem aliquem Gallum ex antiquo illuſtriſſimorum Gallorum, ſanguine progenitũ, voluiſſe ſe ad iſtiuſmodi nequiſſimam fraudem & craſſam hypocriſim abijcere: è quibus neſcio vtrum in theologia ſit ſceleſtius iſtorum cœtus è nefarijs conuenis & ſicarijs conflatos, Eccleſiæ titulo, & aliquot ſpurciſſima Caluini balatronis inuenta reformatæ religionis & Euangelij glorioſo nomine honeſtare:an improbius & execrabilius in communi vita & moribus tam perfricta fronte & duriſſimo ore mentiri,vt palam & vocibus,& libellis impreſſis, & per legatos in principum aulas amandatos iactare audeant, ſe pro rege non contra regem bella gerere,etiamſi rex, & regina, & fratres, & conſanguinei principes omnibus quibus poſſent modis promulgarent id eſſe falſiſſimum,& tot funeſtiſſimæ clades eorum proditione regi & regijs illatæ., tot eorum bella cum rege & regijs ducibus commiſſa, tot alia teterrima facinora contra regis ipſius perſonam tentata, per orbem vniuerſum contenta voce clamarent nihil

dici

dici aut fingi potuiſſe impudentius.

5 Sed eſto. his medijs & inſtrumentis habemus iam Condæum vel potius Gaſparem Colignium in regio apud Gallos ſolio conſidentem. quodque à rebellibus, Sandioniſij de Condæo rege proclamatum ſcribitur, *Ludouicus* XIII. *Dei gratia Francorum rex primus Chriſtianus* (quaſi antecedentes omnes) Chriſtiani non fuiſſent ſed Pagani, [illegible]re vera iam effectum videmus, iſtoſque reges ſuorũ Euangelicorum ſuccinctos legionibus, regali vt vocant more per Gallias vagari. Proximum eſt vt annotemus quemadmodum iſte *primus Francorum rex Chriſtianus* Chriſtianam religionem ab Apoſtolis in Gallia plantatam defenderit & propagauerit. Num quemadmodum veteres Chriſtiani Gallorum reges Clodouæi, Pipini, Caroli Magni, Ludouici Pij, templa ad honorem Chriſti erigendo, ſacerdotes & clerum iuſtis priuilegijs afficiendo, Catholicum populum verum Dei iuxta Apoſtolica maiorum inſtituta cultorem protegendo? Atque oblitus mei ipſius videor qui tale quid à rege Gaſpare vel Condæo requiro, qui vt primi ſunt horum Gallogræcorũ, nomine Chriſtiani, reuera Antichriſtiani reges, qui priores illos pro Chriſtianis non habent, ita vt contrario quàm illi modo ſe gerant, planéque contrario modo *Chriſtianum* nomen interpretentur par eſt, hoc eſt vt veteris Chriſtianiſmi monumenta omnia deleant, ſacerdotium in quo potiſſimum poſitus eſt Chriſtianiſmus aboleant, templa Dei immortalis à fundamentis euertant, ómnes Chriſti imagines omnemque memoriam cóculcent & profligent, nullumque veteris Chriſtianiſmi ſignum aut veſtigium quantum in ipſis eſt, tota patiantur Gallia exiſtere. Et vt eorũ princeps Apoſtolus & Euangeliſta, ſacrilegus, & ſimoniachus, & adulter,

5. an. 1567. Surius in hiſt. anno 1567. Lib. de furoribus. Gallicis.

Regia Colignypoteſtas quo directa.

Bezæ epiſt. theol. 37. Gomorrhęus ille Beza palam ſcripſit ſe ſperare *quod opus cœpit Dominus in Gallia & magna ex parte perfecit, illud velle abſoluere, tota priore hominum (Chriſtianorũ) generatione ſublata*; ſic iſti duo reges pro ſuo virili illud conati ſunt ſtare, & non minus Chriſtianos homines quàm Chriſtianos ritus tota Gallia extinguere, *ut mundum veluti de integro tota Gallia inſtauraren*, nouos nimirum regni incolas Caluiniſtas, nouos Chriſtianos, nouum Chriſtianiſſimum à Caluino fabricatum inducẽdo, nouum fidei ſymbolum, nouum Chriſtum, & nouum Deum, qualem ſuprà deſcripſimus, pro veteri religione, pro veteri Chriſto, Deóque, per totam Galliam, fuſtibus, & gladiis, & tormentis bellicis prædicando, & auditoribus ſiue volentibus ſiue nolentibus ingerendo.

Suprà fol. 292.293.

Nam quæ nominari poteſt vel vnica ampliſſimi Galliarum regni ciuitas in quam vel voluntate ciuium, vel inſidijs proditorum, vel honeſtis fœderis conditionibus admiſſi ſint, vbi non contra veterem Chriſtianam religionem capitale ſuum odium pluſquam vlli vnquam Turcæ aut Tartari effuderunt? Vnam poſtulo deſignari mihi tota Gallia vrbem in qua iſti dominati ſunt, quæ non fœdiora oſtendat proculcati Chriſtianiſmi exempla quàm vlla Hungariæ aut Græciæ ciuitas? imò quàm ipſa Conſtantinopolis vbi magnus Turca imperat, & quam cruentiſſima expugnatione poſt longam duorum ferè mẽſium obſidionem occupauit. Loquãtur Aurelię, Angoliſmũ, Rothomagum, Lugdunũ, Meldæ, Sueſſiones, Aurangiũ, Nemauſus, Montalbanũ, ipſa Lutetia Pariſiorũ, totiúſque Pictauiẽſis, & Guiennenſis prouincię tractus, loquẽtur incenſa templorũ tecta, diſturbati parietes, direpti theſauri, mactati presbyteri; ſacra & diuina ſiue ſacramenta

ſiue

ſiue ſacramentalia violata & prophanata omnia, loquantur quam fidem *iſti primi Chriſtiani Gallogræcorum reges* cum ſuis fidelibus inuexerunt. In Aurelias pacificè admiſſi ſunt, dicebant enim ſe veniſſe regio mandato vt omnes ab iniurijs prohiberent, & libertatem conſcientiæ ſeruarent omnibus iuxta regiũ edictum Ianuarij, in quo expreſſe cauebatur ne iſti Eccleſiarum bona aut ornamenta quæcunq. attingerent. Sed vix milites ſuos per vrbem diſpoſuerant quum ſtatim in monaſterium pulchrum & locuples irruunt, idque horribili modo depopulantur, quicquid ipſis placebat rapientes, quod eorum cupiditati ſuperarat incendentes, libros, pulpita, ſcripta, monumenta quæcunq. Tum in Eccleſia equos ſuos paſcendos collocant, reliquias Sanctorum omnium incendunt, monachos varijs mortis generibus interficiunt. Cæterùm quum huc vſque prædati fuiſſent, repentè cepit eos inconſultæ temeritatis pœnitentia. Timebant enim ne reliqui Eccleſiaſtici hoc exemplo commoniti, aliarum Eccleſiarũ bona vel aſportarent vel occulerent, adeo vt ipſi nõ niſi magna difficultate ſperata præda potirentur. Quare vt huic malo occurrerent, neue talis bolus ex eorum faucibus eriperetur, ad ſonum buccinæ magna cum pompa & ſtrepitu promulgant, omnes vt ſacerdotes Catholici liberè iuxta regis edictum ſua ſacra frequentarent, monaſterium illud tumultu militari non voluntate principum ita fuiſſe deſtructũ, omnia deinceps fore cunctis tuta & pacata. Quibus promiſſis confiſi Catholici quum nihil deinceps hoſtile metuerent, Caluiniſtæ ſubitò generali ſacrilegio omnes vrbis Eccleſias adoriuntur, primamque & præcipuam non modò vrbis Aurelianenſis ſed vniuerſæ quoque Galliæ, imò quæ Sanctæ Sophiæ à Conſtantino magno Conſtantinopoli ex-

Sacrilegia Hugonotarũ Aurelijs

Hiſt. de M. Pig. li. 4. c. 9.

Hugonotarum infidelitas.

Eccleſia S. Crucis.

li extructæ,& quæ totius Europæ habetur pulcherrima nihil quicquã cedebat, penitus diripiunt, thecas ſanctarum reliquiarum reliquijs combuſtis inuadunt, ſanctiſſimam Euchariſtiam pedib. conculcant aut pilis tormentarijs traijciunt, cuſtodes ornamentorum tormentis excarnificatos compellunt omnia ipſis tradere, quos deinde coegerunt grandi mulcta ſeipſis ex eorum manibus redimere.

Theuet in Coſmog. li. 15. ca. 6.

Vbi quicquid in eò templo fuiſſet aureum & argenteum conuaſaſſant, populuſque miſerè lamentaretur de tam immani vaſtitate, iſti boni Chriſtiani vt eos placarent, proteſtati ſunt ſe totum quod eo ſacrilegio corraſerant, Regis (non Caroli, ſed Gaſparis Collignij) vſibus conſeruare, cui vt tormenta bellica ad alia templa ſimiliter diruenda ſuppeterent, campanas è ſacris turribus detractas ad conflanda tormenta fuderunt quumque ita per templum hoc auariſſimè graſſati eſſent, nec quicquam eorũm aduncas manus effugiſſet, *itum eſt in viſcera terræ* & in ſepulchra mortuorum pari barbarie ſæuitum; & antiquiſſimi Aurelianenſium Pontificis S. Aignani qui precibus ſuis vrbem illam ab Hunnorum furore ſeruauerat incolumem, corpus è tumulo rapiunt, & tanquam Caluiniani Euangelij aduerſarium flammis adiudicant. Proximè in Regis tum viuentis fratrem paulò antè defunctum Franciſcum II. pari impietate deſæuiunt, eiuſque cor è monumento vbi reconditum erat extractum eodem incendio abſumunt. Denique ipſum templum immiſſis facibus inflammant. Hoc modo cùm omnes Aureliarum Eccleſias populati fuiſſent, educunt extra vrbem copias, & per vicinum agrũ circumcirca eandem feritatem exercent, in Eccleſias & ſacerdotes ſuum odium quàm acerbiſſimè exprommentes, quos captos caudis ſuorum equorum alli-

Hugonotarum immanitas.

alligarunt & Aurelias vſque pertraxerunt; alijs effodiebant oculos, alijs præcidebant naſos, aures, virilia, poſtea miſeros vinxerunt ad arbores, & iaculis vel ſclopetris transfixerunt, alijs abraſerunt à facie cutem, plurimis amputarunt capita.

Aurelijs non longe abeſt Cleriacum oppidum, in quo quum contra Eccleſias & Sacerdotes eadem quæ Aurelijs perpetraſſent, in mortuos quoq. eandem feritatem oſtenderunt. Nam poſt templum Beatæ Virginis quod Ludouicus Rex ſumptuosè extruxerat penitus euerſum, ipſum regem quia tali erga DEVM pietati vacauerat è monumento tollunt, vnaque reginam vxorem quæ cum uiro ſepulta erat. quorum vtriuſque corpora poſtquam ad aliquot dies cum ſingulari regij nominis contumelia & religionis contemptu, & abſque communi humanitatis ſenſu per totam vrbem raptaſſent, quando iam ſemiputrida oſſa vix ſibi diutius poſſent adhæreſcere, vtrumque ad flammas damnant, & accenſa pyra vtrumq. in cineres redegerunt. Inde in ſacellum Ducum Longauillæ irrumpunt, vbi item tumulati erant è regia ſtirpe permulti, quos omnes extraxerunt, deſtructiſque ſepulchris corpora inſepulta proiecerunt in ſterquilinia. Ab hoc loco tanquam egregiam aliquam de ſuis hoſtibus victoriam conſecuti, ad reginam Nauarræ Henrici Nauarræi matrem quæ propè aberat gratulatum proficiſcentes, ea præſente & inſpectante, quoſdam principes familiæ Borboniæ mariti ſui conſanguineos è ſepulchris erutos combuſſerunt. Et quæ hiſtoria vel Gallicana vel Latina, ſiue à Catholicis ſiue ab ipſis Caluiniſticis ſcripta, non narrat eos hoc genere ſacrilegij in oẽs Sanctos, in omnes primos Gallicanæ Eccleſiæ epiſcopos & Apoſtolos nũc glorioſè in cælis triumphantes ſæuijſſe? quorũ corpora tan-

Hiſtoire françoiſe ubi ſupra cap. 10. Theuet Coſmog. li. 15. c. 16

Sacrilega Hugonotarũ in principes Epiſcopos & ſanctos defunctos crudelitas.

Supra fol. 336. 337 ta tantopere (vt prius explicauimus) à primis Chriſtianis honorata, tam multorum bonorum nobis inſtrumenta, tantis à Deo miraculis glorificata, non minus diligenter quàm viuos ſacerdotes exquiſierunt, & reperientes ſecundę morte, quãtum in ipſis erat, vnà cum ſacerdotibus eorum ſucceſſoribus trucidarunt. Notum eſt quid Lugduni fecerunt M. Pig. li. 6. ca. 10. contra S. Irenæum. Veteres olim Pagani primum eius epiſcopum Photinum virum Apoſtolicum occiderunt, & deinceps *eius aliorumq́, martyrum corpora* Niceph. l. 4 ca. 17. *combuſta in Rhodanum fluuium ſparſerunt*. Iſti Pagani Caluiniſtæ Photini ſucceſſorem Irenæum exhumarunt, & publicè concremarunt, cineréſque in præterfluentem Rhodanum iecerunt. Quale erat ſuis temporibus Galliæ lumen & decus D. Hilarius Epiſcopus Pictauienſis? qui etiamſi Arianos ſuos haberet hoſtes infeſtiſſimos quos libris doctiſſimè ſcriptis neruosè refutabat, tamen accerrimus Arianorũ patronus Conſtantius Imperator, propter ſingularẽ ſanctimoniam, propter mirabilem doctrinam, propter inſignem grauitatem & mores Epiſcopo Chriſtiano digniſſimos ita eum reuerebatur, vt ab exilio reuocaret, & ſuæ in Gallia Eccleſiæ Pictanienſi reſtitueret. At Ariani iſti Caluiniſtę ad ſuum tribunal Theuet in Coſmog. li. 14. ca. 6. eum citantes, primùm libros ſua manu contra Ariũ M. Pig. l. 3 ca. 11. exaratos, & cum ijs alios quoſdã vetuſtiſſimos, quos tanquam egregium & æternitate dignum monumentum hucvſque Eccleſia Pictauienſis aſſeruârat, flammis pronunciant dignos & incendio deuouẽt: tum ipſum ſancti corpus pari ſupplicio plectunt. Iacebat eodem in loco Radegundis regina, quæ poſtquam cum Clotario filio magni Clodouæi I. Gallorum Chriſtiani regis iuxta veteres hiſtoricos (& ſi iſti Epicuri ſuo Gaſpari vel Condæo hunc honoris titulum tribuunt) ſex annos in matrimonio

vixerat,

vixerat,caſtiſſimam ex voto deinceps vitam egit, ædificataque ad honorem Chriſti & beatæ virginis magnifica baſilica (quæ tamen populari ſermone S.Radegundis nomen obtinuit) in eadem ipſa moriens conquieuit. Cæterùm iſtorum canum furoré non potuit euadere, qui vel odio caſtitatis quá profeſſa eſt,vel amore loculi in quo condita eſt,& quod erat alicuius pretij, corpus eiectum eodem cum reliquis iudicio damnarunt vt ignibus conflagraret; omniaque quæ in illa Eccleſia iacuerunt Sanctorũ corpora,eodem cum S.Hilario & hac caſtiſſima regina iudicio perierunt. Sed ineptæ facio qui vnam vel alteram Eccleſiam,vel S.Hilarij vel S.Radegundis ab iſtis fratribus direptam & vaſtatam dico,quãdo omnes generaliter Pictauij Eccleſiæ eadem vaſtitate deformatæ ſunt.Stultè S. Hilarij libros incenſos queror,qnãdo in plurimis galliæ prouincijs magnas & optimè inſtructas bibliothecas ab iſtis incẽdiarijs & iuratis Antiquitatis & primitiuę Eccleſiæ hoſtibus incenſas fuiſſe conſtat.

Satanica Hugonotarũ in Apoſtolos Chriſti & Chriſtũ ipſum inhumanitas

Et quis miretur eos clariſſimis illis & primis Eccleſiæ Gallicanæ doctoribus tam fuiſſe infeſtos,qui nec ipſis Apoſtolis Domini, ſi vſpiam in eorum vel minutiſſimas corporum partes incidebant, magis fuerunt propitij! Erat in oppido quodam Burdegalenſis oræ caput S.Matthiæ Apoſt. nec procul inde in oppido quod S. Ioãnis Angelici nomine vocatur pars quædam capitis incliti præcurſoris D. Ioãnis Baptiſtæ, *quo nemo inter natos mulierum ſurrexit maior*, & quem ipſe Saluator noſter ſupra conditionem Patriarcharum & Prophetarum extollens ipſis Angelis coæquauerat, à quo & nomen huic vrbi videtur impoſitum,& quem locum ad honorem Baptiſtę ſui multò pluribus miraculis illuſtrauerat,quàm quibus recens inuenta Geruaſij & Protaſij Martyrũ cor-

Barbezieux S. Iean d'Angeli. Theuet Coſmog. li. 14. ca. 4. Matt. ca. 11. 10.

Ambroſ epiſt. 15. corpora nobilitata fuiſſe narrat D. Ambroſius. Quid verò iſti Gallogræci? perinde nimirum vt decuit viros Caluiniſtas, hoc eſt veros diabolos, qui & martyres, & Apoſtolos, & Apoſtolis ſuperiores, ipſumq. *Theuet vbi ſupra.* Chriſtum pari loco habent. Poſt *omnia huius vrbis templa ſpoliata & euerſa, vt nec vnum integrum relinqueretur*, poſt D. Matthiæ caput Vulcano conſecratum & ablatum diligenter aurum quo caput D. Ioannis operiebatur, caput ipſum vel partem potius (erat enim pars poſterior, cuius anterior Ambiani debito cum honore ſeruatus) poſtquam multis opprobrijs & contumelijs cum Herode & Herodiade affeciſſent, magna cæremonia, medio foro, pyram ingentem ſtruentes iniecerunt. vinco facto & Herode & Herodiade Iudæis infeſtiſſimis D. Ioannis hoſtibus, & ipſis quoque Ethnicis truculentiores. Herodes enim & Herodias corpus mortuum permiſerunt *Matt. ca. 14. 12.* *diſcipulis vt ſepelirent*, Ethnicique qui poſteą Romanis imperatoribus Chriſtianos perſequentibus martyrum corpora maximè Chriſtianis inuidebant, ideoque de illis comburendis cineribuſque ſæpenumero in flumina ſpargendis plurimum apud centuriones & præfectos inſtabant, quũm eadem *Theod. hiſt. li. 3. c. 6.* diritate *truncum D. Ioannis corpus ignibus abſumendum* curaſſent, de capite quod magno labore Chriſtiani comparauerant, veterum ſuam malitiam aliquantulum remiſerunt. At iſti nec cum Herode & Herodiade caput ſepeliri ſinunt, nec vt Ethnici à Chriſtianis teneri patiuntur, ſed eo ſpiritu pleni qui Herodem impulit ad eius cædem, & Ethnicos incitauit ad eius mortui incendium, nec ſepulturam concedunt: ſed poſt fœdiſſima opprobria, ereptũ Chriſtianis diuinum caput ſolenni pompa ad contemptum Chriſti & quam Chriſtus prædicauit fidem reſurrectionis flammis abſumpſerunt. Qui autem

iſta in Chriſti martyres & Apoſtolos deſignarunt, an Chriſto ipſi pepercIſſent, ſi penes ipſos fuiſſet eum vel in ſe, vel in membris eius, vllave corporis parte rurſus cruci affigere? Imò & Chriſtus ipſe qui ſe ſuoſque Apoſtolos iiſdem hominibus ſimiliter odioſos eſſe prædicat, & certa ratio quum iſti Chriſti Apoſtolos non niſi propter Chriſti nomen & fidem hoc odio proſequantur, ideoque Chriſtum ipſum *Ioan. c. 15.* multò infeſtius erant perſecuturi, & ipſa experientia docet quam reuerenter Chriſtum fuiſſent habituri, ſi vt olim ad Pilati, ita nunc ad eorum tribunal iudicandus ſiſteretur. Aurangi enim in Prouincia poſt ordinaria illa Caluiniani Euangeliſmi facinora, diſturbatas Eccleſias, euerſa Sanctorum monumenta, exuſta corpora, & inter alia patronum & primum Apoſtolum ſuum ſanctum Entropium. *Hiſt. de la Vald. l. 2.* & huiuſmodi cætera, ad extremum ſcitè formatam CHRISTI crucifixi imaginem templo educunt, funibuſque alligatam imponunt aſino, & per omnes plateas & compita, perpetuis eam maledictis, *M. Pig. l. 6 ca. 13.* & vnà continuis flagellis & verberibus afficientes circumducunt, & deinde non quidem in crucem egerunt, ſed quod eiuſdem erat immanitatis proiecerunt in ignem, quale quid cõtra Chriſtum à Turcis capta Conſtantinopoli geſtum fuiſſe Chriſtianorum Hiſtoriæ prodiderunt. *Criſpinian. in Conſtãt. 8.* Cæterùm iidem fratres in diœceſi Carnotenſi longè vltra hanc vel Aurangiorum vel Turcarum diritatem progreſſi ſunt, *Lunay en la replique Chreſtien. li. 2. c. 16.* qui in Eccleſiam quandam vbi ſacerdos diuinum *In oppido Houdain.* illud Chriſtianorum ſacrificium peragebat irrumpentes, proculcata ſuis pedibus ſacra hoſtia, & effuſo ſanguine, calice loco matulæ abutentes, & ſacerdotem ad vrinam ebibendam compellentes, mox eũdem cum crucifixi Chriſti imagine alte colligarunt, & Chriſtũ cũ ſacerdote plurimorũ ſclopet o-

rum glandibus transfixerunt: quod facinus pluſquam diabolicum à multis Euangelicis in alijs pleriſque locis factitatum, fideliſſimi hiſtorici annotarunt. Nullum reperiam orationis exitum, ſi vel uero horum facinora, nõ quidem omnia, ſed inſigniora, non ſemel aut iterum in obſcuris pagis, ſed ſæpenumero in clariſſimis ciuitatibus & per totas prouincias perpetrata, vel breuiter perſtringere. Alibi ſacerdotibus extraxerunt viſcera, eaque obiecerunt canibus & porcis, & deinde referſerunt ventres fœno aut auena, & ijs tanquam præſepibus vſi ſunt è quibus equi paſcerentur. Alibi abſciſſa ſacerdotib. genitalia coxerunt, & eoſdẽ vt comederent vi coegerunt, & mox pugionibus aperuerunt ventres vt inſpicerent quemadmodum talem cibum digerer&ẽt multos gregatim in puteos præcipitare, ſepelire alios viuos, ſerra alios ſecare medios, ludus iocuſque iſtis primitiuis Chriſtianis fuit. Sed nihil illis fuit vſitatius quam ſacerdotes exciſis pudendis ad mortẽ adigere. Narrat enim is qui eorum caſtra perdiu ſequebatur vir illuſtris & celebris, & qui iſtiuſmodi aliquãdo carnificinis interfuit inuitus, cũ in Picardia (in qua tamen iſti Cerberi nũquam ita multum potuerunt) apud principem Portianum pro ſacerdote quodam honeſtæ famæ intercederet, interim fratres eum tãquam in tota per ſingula membra rumpendum firmiſſimè funibus conſtrictum diſtẽdiſſe, deinde diu flagellis & loris horrendum in modum laceraſſe, poſtea accerſiſſe chirurgum qui ei membrum virile abſcidit: qui ſanguinarius lanio gloriatus eſt hunc fuiſſe decimum ſeptimum quem ipſe hoc modo execuerat, & infinitis cum dolorib. ad mortem compulerat. At cuius hominis eloquentiſſimi lingua vel oratio, vel etiam cogitatio poteſt complecti quemadmodum Furiarum inſtar in ciui-

Surius an. 1568. 1569.

Caluiniſtarum erga ſacerdot. ſæuitia miranda feritas.

M. Pig. li. 6. ca. 10.

Surius an. 1568. 1569.

Lanoy en ſa replique Chriſtien. li. 2. c. 16.

in ciuitate Angoleſmenſi perbacchati ſunt, quæ etſi honeſta compoſitione, eaque multis vinculis fidei, & iuriſiurandi (ſi quid eſſet in iſtis fidei, aut vlla vincula talibus indomitis beſtijs aſtringendis eſſent idonea) in eorum poteſtatem veniſſet, nimirum vt Catholici laici & ſacerdotes ſecurè ſi vellent in vrbe morarentur, vel ſecurè quò vellent exirent; tamé vt primum iſti Fideles ciuitatis portas occuparunt, neutris vel ſacerdotibus vel laicis pepercerunt, nec ab vllo crudeliſſimæ mortis genere abſtinuerunt, quod truculentiſſimus aliquis Phalaris aut Mezentius vnquam exercuit. Et de laicis aliàs fortaſſè nonnihil attingetur, de Eccleſiaſticis verò quoniam inexplicabile & infinitum eſt velle narrationem aliquam rei magnitudine dignam aggredi, & certè vires meas longiſſimè ſuperat; vnico teſtimonio optimi doctiſſimique viri Angoleſmenſis contentus ero qui probè hiſtoriam totam cognitam perſpectamque habuit. *Arbitror* inquit ille, *hanc ciuitatem nunquam pertuliſſe maiorem perſecutionem, eiuſq; agrum nunquam fuiſſe magis ab incolis deſertum & incultum vel ſub Gothis, vel ſub Oſtrogotthis & Vandalis, vel ſub Romanis & Anglis, quam anno domini* 1568. *quando ſub Hugonotarũ dominatum venit: nec vnquam plus crudelitatis exercitum eſt aduerſus presbyteros monachos, ſanctimoniales, & alios Catholicos. Nam templa alia inflammarunt, alia demoliti ſunt, effoderunt è ſepulchris corpora multorum quos Eccleſia pro ſanctis veneratur, multorum etiam bonorum virorum qui nuper mea memoria ſunt mortui. Perpauci presbyteri & monachi effugerunt ſuſpendium, alijs abſciſſa ſunt genitalia, alij proiecti ſũt in latrinas, alij in puteos, alij è ſummitate murorum vel turrium præcipites in terram vel flumen dati ſunt poſtquã diu extremis miſeriis fuiſſent oppreſſi. Quumq; hæc funeſtiſſima Euangelici fratres perpetrarent, tum clamabant* Viue, viue, viue *l'Euangile. Neq; verò compoſitio &*

Launay ibid.

Theuet Coſmog. vniuerſ. lib. 14. ca. 5.

leges pacificationis vtrinq́; firmatæ quicquã cohibuerunt has cædes et latrocinia. Quid ergo nõ fecerunt ij quũ vi ciuitaté aliqua ſubegerunt, quãdo hîc vbi amicè admiſſi ſunt perpetrant tã horrẽda?& vbi fidẽ nõ dant, quales ſunt illi dracones & tigrides, qui hîc vbi fide & iureiurãdo omnia ſecura pollicebantur, à crudeliſſimarum beſtiarum feritate nihil quicquam diſcrepant? Sed quid in eis attendas fidem? à quibus vera fides omnis tam longè abeſt quàm à cane aut equo. imò quorum fides adeò eſt canina & belluina vt ij quo magis fide Caluiniana ſint imbuti, eò magis ad infidelitatem, & hanc eius comitem barbariẽ ſint proni, Deo ſuo quem colunt ad has virtutes ſibi gratiſſimas eos impellente. Quod autem dicitur de eo militari celeuſmate & triumphali cantu, *Viuat, viuat, v[illegible]at Euangelium*, ita ſe habet. Proximo poſt vrbem [illegible]ditam die, inter alios quos cõtra fidem datam crudeliter mactarunt, magna pompa, præſente Admiralio Coligmo & multis equitum lanceariorum tu[illegible]mis ſtipato, ſuſpenderunt Franciſcanorum præfectum, virum ſanctiſſimæ vitæ, excellentis doctrinæ, & concionatorem clariſſimum: eiuſque cõuentus lectori primum abſciderunt virilia, poſtea occiderũt, & deinceps alteri fratri octogenario amputatum caput abiecerunt in latrinas. Quoniã autem vt veteres quos prius nominaui patres & ſcriptores & apoſtoli Eccleſiæ Gallicanæ, S. Hilarius, Irenæus, Eutropius, Aignanus, ſuis ſanctiſſimis ſcriptis ſummaque pietate, ita iſti quoque viri ſua ſanctimonia & doctrina huic euãgeliſmo (qui nihil aliud eſt quam manifeſtæ impietatis quoad Deũ, & fœdiſſimæ turpitudinis quoad cõmunem vitam Epicuræa quædam profeſſio) plurimum nocuerunt, idcirco iſtis è mundo ſublatis eorumq. memoria (ſi fieri poterat) deleta, viuere & vigere clamant Euangelium

Supra fol. 292.

Launay vbi ſupra.

Definitio noui Euangelij.

gelium ſuum quando iſtis impedimẽtis remotis homines Epicuræi & infideles belluino ritu in omnibus voluptatum & libidinũ ſordibus liberè poſſint volutari. Sed apponamus id quo doctiſſimus vir orationem ſuam cõcludit. eſt enim animaduerſatione dignum. *Equidem* (inquit ille) *vere gloriari poſſum me tantum vidiſſe, quantum alius fortaſſe quiſpiam. Decem enim & octo annos extra Chriſtianum orbem peregrinatus, vixi inter Barbaros etiam eos qui ſub ſole habentur immaniſſimi. Certò tamen ſcio me nunquam vidiſſe vel audiuiſſe ſimilia immanitatis exempla, ſi ipſos Canibales & Margageas (qui ſunt ipſorum Cambalum maxime efferati) in hanc comparationem duces, quorum horribilem feritatem alias deſcripſi in hiſtoria mea de ſingularibus Galliæ prærogatiuis* Hæc ille. *Th uet vbi ſupra.*

Vellem autem ſemper lectorem meminiſſe, eorũ quæ ego in vna vel altera ciuitate facta memoro, ſimillima in plurimis per Galliam ciuitatibus, vt Cadomi, Rothomagi, Diepæ, Normannia tota, Lugduni, Turonibus, Biturigibus, Cænomannis, toto Delphinatu, Prouincia, Guienna, Gaſconia fuiſſe admiſſa; de quo nemo dubitare poterit qui huius Euangeliſmi, & iſtorum Euangelicorũ naturã vel à primo limine ſalutauit, vel qui eorũ præcipitem furorem turbinis inſtar omnia diſijcientem cogitauerit & ſupra quinque millia ſacerdotum, & pluſquã decem millia templorum & ſacellorum funditus euerſa, duabus primis rebellionibus aduerterit, quod eſt à varijs hiſtoricis ſcriptum. Quique adeo proiecta ad malitiam & ſacrilegium audacia erant, vt in tenera Euangeliſmi ſui infantia, quum ille vix dum in crepundijs vagiret, vix dum primos dentes emitteret, in ipſa tamen Metropoli, & tum propter potentiam tum propter Catholicæ fidei zelum principe Galliarum vrbe Pariſienſi, vſque eò ſe efferebant, vt à

Vide Belfo. Coſmog. vniuerſ. to. 1 pa. 127. 158. 180. 186. 313. 328. 331 377. &c.

Surius an. 1567. Illuſtria Eccleſiæ tropheæ impreſ. anno 1573.

An. 1561 Decem. 27

M.Pig.l.6 ca.7.

vt à Prædicante ſuo, miniſtro *Seruetano qui Trinitatē, & ſimul Arriano qui Chriſtum Deum negaret inſtigati, ipſi Chriſti nati celeberrima feſtiuitate, in Eccleſia S. Medardi populum Catholicum inuaderent, viros fœminaſq́; ſauciarēt & occiderent, Chriſti & Sanctorum imagines confringerent, ſacros calices, veſtes & ornamenta Eccleſiaſtica compilarent, pedibus ſuis ſanctiſſimum Chriſti corpus conculcarent, in Eccleſiam equos ſuos ſtabulatim inducerent, presbyteros alios equorum incurſu proſternerent, alios ſaucios & vulneratos in vincula conijcerent:* hæc qui in infantes tali tempore, tali loco, in ciuitate Pariſienſi, in primo iuſtitiæ foro admittere ſunt auſi; ij grandiuſculi facti, in Normannia, in Delphinatu, in Guienna, & Gaſconia, vbi nullam iuſtitiam cogitabant, vbi nec Deum nec hominem verebantur, vbi ipſi erant ſupremi omnium principes, vbi in Chriſtū & Eccleſiam eius iure Euāgelico quicquid illis libuit id etiam licuit; hic demum quid non erant iſti Fideles acturi? hic (inquam) à quo flagitio, à quo ſacrilegio, à quo vel maximè infando contra Deum atque naturam ſcelere erant temperaturi? De Albigenſibus quos iſti ſuos in Euangelio fratres chariſſimos & Chriſti martyres agnoſcunt, & qui eandem cum his de Chriſto ab Euchariſtia abſente, de baptiſmo nihil valente, de purgatorio nullo de Eccleſijs orationis cauſa non adeundis, de reſurrectione nunquam futura, de mortalitate animæ fidem Caluinianam tenebant; qui contra Galliam patriam, Africæ Saracenos vt iſti Græciæ atque Aſiæ Turcas ſolicitabant, & contra Eccleſias, altaria, imagines, eadem prorſus cum iſtis ſuis ſucceſſoribus operabantur; de his (inquam) memoriæ proditum eſt, quòd Toloſæ ſuper altare maioris Eccleſiæ, Crucifixi imaginem collocauerint; mox eodem in altari ſcortum poſuerint, eaque in conſpectu imaginis

Criſpin in actu Martyrum li. 1 fol. 9. Belfor. in Annal. l. 3 ca. 73. Antonin. 3. parte ſpecul. hiſt. tit 19. ca. 1.

Vincent. ſpec. hiſt. li. 30.

ginis ad Satanicam deſpicientiam Chriſti crucifixi, turpiter abuſi fuerint. Quo Euangelico facinore patrato, imaginem quaſi tanti ſceleris conſciam vindicatum, brachia ei precidunt, collo funem injiciũt, vtque ſuperius de Aurangianis fratribus narrauimus, per totam vrbem incredibili cum contumelia & irriſione trahunt. Quàm multa huius generis turpiſſima & impuriſſima putamus ab iſtis noſtris Caluiniſtis factitata? ab iſtis dico quos & ipſa Euangeliſmi doctrina ad omnes libidines extimulat, & DEVS cui ſeruiunt ſuo item ſpiritu ad eaſdem vehementius inflammat, & ne de eis cohibendis quicquam laborent, admonet atque inſtruit; & quibus denique ipſorum principes & Euangeliſtæ atque Apoſtoli Caluinus & Beza, ſuo exemplo ad quamuis infandam libidinem præluxerunt; quorum Apoſtolatum vt ſtabiliant hæc tam tetra & infanda moliuntur. *Prateolus in Elencho hæreſ. li. 1. cap. 23.* *Supra fol. 353.*

6. Quod vnicum tale eſt, vt vel ob hoc ſolum, Canibales potius aut bruta animalia quã Galli ſint dicendi, etiamſi quæ hactenus percurrimus omnia illis condonentur & obliuione deleantur ſempiterna. Quis enim eos homines ducat & non potius, vt Apoſtolus vocat *irrationabilia pecora*, qui veteres ſuos Apoſtolos Dionyſium, Photinum, Irenæum, Eutropium, Trophimum, Creſcentem, Martialem, Nithanaelem, omnes vel à Chriſto, vel à Petro, vel Paulo, vel Clemente miſſos, omnes ſanctiſſimos caſtiſſimoſque Epiſcopos & Martyres dereliquerunt, & eos etiam mortuos barbarica crudelitate rurſus quantum poterant iugularunt, vt Caluinum & Bezam, iſta duo proſtibula, duos hos Sodomę & Gomorthæ ſpurios, à principe diabolorum Beelzebub ad Galliam corrumpendam extruſos in eorum locum & Apoſtolicã dignitatẽ extollerent 6. *2. Pet. 2. 12.* *Quales beſtiæ fuerint primi Hugonotarũ Apoſtoli.* *Caluinus.* *Gen. 19.*

rent! Quorum ille propter horrendam libidinem flammis cœleſtibus olim vindicatam è Gallia profugere coactus eſt, id quod ex publicis patriæ illius ciuitatis Nouiodunenſis tabulis conſtat; iſte libris à ſeipſo æditis, & ad æternum Euangeliſmi noui dedecus impreſſis gloriatur, ſe turpiſſimè hinc alterius viri vxorem, illinc alterius patris impuberem filium adamaſſe, cum vtroque fœdiſſimam ſtupri conſuetudinem habuiſſe, & vtriuſque ſic incenſum cupidine vt quem cui præferret neſciret; ad extremum tamen infandos concubitus pueri, adulteræ amplexibus ſibi fuiſſe ſuauiores concluderet: vtrumque autem patri proprio, matrique, & fratribus, omnibuſque amicis ſine vlla quæſtione præponeret. Qui emiſſis & impreſſis ad omnium Gallorũ & Chriſtianorum notitiam ſpurciſſimis carminibus canere non erubuit,

Hiſto. de la vie de Caluin. chap. 5

Beza.

Beza in epigram.

Abeſt Candida, Beza quid moraris?
Audebertus abeſt, quid hic moraris?
Tenent Pariſij tuos amores,
Habent Aurelij tuos lepores,
Et tu Vezelijs manere pergis?
Procul Candidulaque, amoribuſq;,
Et leporibus, Audebertuloq;?

Poſteaque hunc Sporum catamîtum, illamque infamem adûlteram Pariſiẽſis ſartoris vxorem chariſſimis ſuis parentibus anteponens, addit

Imò Vezelij procul valete,
Et vale pater, & valete fratres.
Namq; Vezelijs carere poſſum,
Et carere parente, & his & illis.
At non Candidula Audebertuloq;.

Mitto reliqua, pudore enim impedior ne aſcribam. Etenim iſti innumerabilia ex licentia ſui Euangelij impudenter admittunt, quæ à vereeũdis aduerſarijs Catho-

Catholicis nō poſſunt audire. Sed qui diſcipuli illos priores diuiniſſimos Chriſti Apoſtolos abiecerunt, vt his duobus animalibus quouis hirco ſordidioribus adhæreſcerent, a[illegible] Gallorum vel Chriſtianorum nomen merentur, quem ego recuſem iudicem modò aliqua ciuili honeſtate præditum?

7 Quod igitur in populo Gallicano præcipuè & primo loco ſpectandum dixi, hoc eſt, Chriſtiana & Catholica religio; eius iſtos fratres inaniſſimos eſſe, perſpicuis vti ſpero argumentis conuicimus. 7.
Vtque ſuperius eos nihil de corporum reſurrectione, nihil de animarum immortalitate & præmijs æternæ vitæ crediſſe docuimus, ita quæ hic percurrimus ab eius geſta, optimè probant facta externa cum interna fide, mores diſcipulorum cum doctrina magiſtrorum, meſſem cum ſemente, fructus cum radice, riuulos cum fontibus, vitam communem & viuendi conſuetudinem cum Euangeliſmo & Caluiniſmo apprimè congruere: vtque in doctrina nihil eſt Chriſtianum, nihil niſi Saracenicū, impium, infidele, Epicuræum; ita in moribus vitaque, nihil eſt humanum, nihil niſi Turcicum, barbarum, agreſte, belluinum. Prudentius Chriſtianus poeta, longè alio ſpiritu quàm Geneuenſis illa beſtia carmina ſcribens, eleganter docet quam ob cauſam primi Chriſtiani ſepulchris tantam curam impenderent. Pagani quidem corpora Chriſtianorum vaſtare, demergere, comburere ſatagebant, quò ſignificarent nullam illis ſupereſſe reſurgendi ſpem, in quo articulo Chriſtianæ religionis cardo vertebatur. Chriſtiani è contra vt denunciarent ſe de reſurrectione eſſe certiſſimos, corpora ſuorum honorificè in ſepulchris quaſi ad expreſſum reſurrectionis teſtimonium condebant; de quo pulchrè Prudentius,

Ca. 4. & 5.

Euſeb. li. 5 cap. 1.

Prudent. hymno in exequijs defunctorum

Quæ pigra cadauera pridem
Tumulis putrefacta iacebant,
Volucres rapientur in auras,
Animas comitata priores.

Quod quia firmiſſimè ab omnibus Chriſtianis credebatur.

Hinc maxima cura ſepulchris
Impenditur, hinc reſolutos
Honor vltimus accipit artus,
Et funeris ambitus ornat.

Quare primi Chriſtiani ſic honorarunt corpora & ſepulchra Sanctorũ.

Quum autem vir aliquis ſanctus vt martyr vel Apoſtolus mortem obibat, quia eius altera eaque precipua pars iam nunc cœleſti beatitudine fruebatur, ad quam ſuo tempore & corpus certiſſimò erat euehendum; idcirco huic corpori ornando vtpote iam quaſi dimidia ex parte glorificato & de plena glorificatione ſecuro, nullis ſumptibus parcebant. Id quod plurimum item & ad Chriſti honorem, & ad religionis Chriſtianæ confirmationem pertinebar. De quo egregiè aureum os D. Chryſoſtomi exponentis illud Iſaiæ de ſepulchro Chriſti, *Et erit ſepulchrum eius honor. Locus (inquit) in quo Chriſtus poſitus eſt, licet valde anguſtus, anguſtior tamen & venerabilior eſt mille regum Palatijs, imò etiam regibus ipſis. Et erit requies eius honor. Eſaiæ 11. Nec in ipſo ſolùm, ſed in diſcipulis etiam eius hoc contigit. Nam qui ducebantur & circunducebantur, qui contempti erant & vincti, qui innumerabilia patiebantur dum viuebant; vbi defuncti ſunt, regibus ipſis erant magis venerabiles. Etiam Romæ quæ vrbium eſt regaliſſima, relictis omnibus, ad ſepulchra piſcatoris (Petri) & pellionis (Pauli) currunt & reges, & præſides, & milites.* Ex quo alibi infert præclarè cõtra Ethnicos: *Audebitis igitur horũ dominum vocare mortuum, cuius ſerui vel mortui terrarum orbis regũ ſunt protectores?* Hæc eſt Chriſtianorũ fides, hoc verorũ chriſtianorũ officium

Eſa. 11.

Chryſ. to. 2 aduerſus Gentiles. Quod Chriſtus ſit Deus.

Homil. 66. ad populũ Antiochenum.

cium, & hoc à Chriſtianis faciendum *ſcripturæ diuinæ prophetarum* (inquit diuus Auguſtinus) *ante longiſsima tempora teſtatæ ſunt*. Qui ergo & ſcripturis diuinis, & primitiuæ Eccleſiæ, & huic primario Chriſtianæ fidei fundamento ſe opponunt Caluiniſtæ, an non propriè Antichriſti dicendi ſunt? Veteres quidem Ethnici quotquot de animarum immortalitate rectè crediderunt, ſepulchrorum religionem magna item cura ſanciuerunt, &c. vt aliàs admonui, pœnam grauem ſtatuerunt ei qui *buſtum, monumentum aut columnam, violaret, deijceret, frangeret*. Quibus igitur ſupplicijs iſti mactandi ſunt, qui Apoſtolorum, Martyrum, & aliorum ſanctiſſimorum Epiſcoporum monumenta, tam ſacrilegè & tam immani in defunctos odio deuaſtarunt! Veteres Ethnicorum carnifices, illi qui erant cæteris impuriores, quum Sanctorum corpora in cineres redegiſſent, exprobare ſolebant Chriſtianis, *Iam videamus vtrum ſint reſurrecturi, & vtrum illorum Deus eos adiuuare & è manibus noſtris eripere poſsit*. At Caluiniſtæ illis Ethnicis millies nequiores, & animas mortales credunt, & ſuis tropis omnia ſcripturæ loca de reſurrectione eludunt, & planum eſt eos Ethnico ſpiritu martyribus ijs quos exuſſerũt inſultare, quaſi eorum Chriſtus eos non poterit reſuſcitare nec ex iſtorum carnificum manibus eripere, qui Chriſtum ipſum adhuc reſurrexiſſe negant, & qui nunc Sardonicè ad eius reſurrectionem probandam ſcripturas ſe cudere iactant. perinde quaſi Chriſti ipſius reſurrectio niſi iſtorum canum Satanicis mendacijs non poſſet confirmari. Lex eſt apud Turcas accuratè religioſéque obſeruata, *ne quis demoliatur, effringat aut aperiat ſepulchrum alicuius Turcæ, Mauri, Iudæi, Arabis, Perſæ, Gentilis, Chriſtiani aut alterius cuiuſquam. Qui ſecus fecerit, pæna eſto mors & indignatio principis*. Cumque Se-

Auguſtinus epiſtola 42.

Cicero li. 2. de legibus.

Euſeb lib. 5. cap. 1.

Hugonotæ nequiores Ethnicis.

Suprà fol. 305.

Theuet Coſmog. li. 6. cap. 7.

Chriſtianorum principum ſepulchra apud Turcas inuiolata.

limus Turcarum Imperator expeditionem in Ægiptum faciens Iudæam tranſiret, & eius milites aliquot prope vrbem Gazarenſem medici cuiuſdam monumentum effregiſſent, ſuſpicantes theſaurum illic abſconditum, ciueſque vrbis factum illud ad Selimum detuliſſent, is ſtatim præcepit reos comprehēdi, & ex illis XIIII. laqueo ſuſpendit, tres alios palis ſuffixit, omnes ſacrilegij participes magna ſecuritate interfecit, qui etiā Hieroſolymis ingreſſus ſacellum Chriſtianorum in quo extat monumentum Gottofredi Bullionij cum hac inſcriptione, *Hic iacet inclitus Dux Godefroy Duc de Buillon, qui totam iſtam terram acquiſiuit cultu Chriſtiano, cuius anima regnat cum Chriſto. amen.* nullum lapidem ſuo loco mouit, quin potius & ſacellum hoc, & alterum multo celebrius quod *Sepulchrum Chriſti* dicitur, vbi poſt crucifixionem Saluator noſter ſepultus eſt, beneficentia magna proſecutus, in eo & ipſe orauit, & veterem maiorum ſuorum conſuetudinem renouauit, præcipiens ne vel Chriſtianis ſacerdotibus illa cuſtodientibus, vel monumentis regum & Principum Chriſtianorum quorum illic circumcirca magnus eſt numerus vlla à quouis iniuria inferretur. Quod ſi illa Chriſti vel Principum Chriſtianorum ſepulchra, ſi monumentum illud Gottofredi Bullionij Caluiniſtis occurriſſet, num iſti Deo orationes illic ſuas obtuliſſent? num ſacerdotes Chriſtianos à violentia illæſos præſtitiſſent? num quod filius Selimi Solimannus fecit, aliquot aureorum millia Chriſtianis locorum illorum cuſtodibus diſtribuiſſent? Imò an non cuſtodes illos omnes execuiſſent, & varijs tormentis cruciatos occidiſſent, & monumenta ſiue Chriſti ſiue Chriſtianorum Principum quæcunque à fundamentis diruiſſent? Atqui id quod fecerunt in Gallia

Ibid. ca. 8.

Ibid. ca. 9.

Vide Belforeſt. Coſmog. vniuerſ. Tom. 2. pag. 985.

Iouius hiſtor. lib. 17.

Theuet vbi ſupra.

Caluiniſta Turcis immaniores.

Gallia,docet quid facturi erant in Iudæa. Qui ſuis regibus tam fuerunt truculenti,alienis Principibus nunquam futuri erant clementiores.Quique Chriſti Apoſtolis & Chariſſimis amicis ſe proteſtati ſunt capitales hoſtes, Chriſto ipſi nihilo magis pepercillent. ideoque eſt euidens Turcam Hugonota, Mahometanum Caluiniſta, Sergium Beza, Halim Caluino, Sultanum Selimum Mahometis cultorem & æternum Chriſti perſecutorem, Chriſtianum eſſe Gaſpare Colignio Caluiniſtarum rege eiuſque ducibus longè meliorem, qui vnà cum ſuis ſectarijs hactenus ita nihil moderatum, nihil humanum præ ſe tulerunt, vt ſimpliciter belluæ magis quàm homines & dici & credi mereantur, de quibus veriſſimè illud Lactantij de ſimilibus dictum vſurpari poteſt. *Aſpernantur corpora belluarum quibus ſunt ipſi ſæuiores, ſibique adeò placent quod homines (& Galli) nati ſunt, quorum nihil niſi lineamenta & ſummam figuram gerunt.* Nam quis *Caucaſus, quæ India, quæ Hyrcania, tam ſanguinarias vnquam beſtias aluit? quænam illa feritas, quæ rabies, quæ inſania eſt, lucem viuis, terram mortuis denegaſſe?* quam iſti rabiem & inſaniam erga plurimos viros & plurima Sanctorum corpora exercuerunt. Quod autem de vno eorum ſacrilegio, euerſis videlicet ſepulchris & eiectis ſepultorum oſſibus narrauimus, id non minùs abundè demonſtrari poterat de alijs innumeris ſi locus pateretur per reliqua vagari, & ſingula cum Turcis & Ethnicis conferre. Semper enim pateret inter Ethnicorum quorumcunque perditiſſimum, & vulgarum Caluiniſtam, quoad religionem nihil eſſe diſcriminis, niſi quod fortaſſe nequiſſimo Pagano communis Caluiniſta eſt vt plurimum flagitioſior. Pagani cum ſub Iuliano Apoſtata licentiam haberent quæ vellent contra Chriſtianos

Lactant. lib. 5. cap. 11.

Caluiniſta magis ſacrilegi & crudeles quam Iulianus Apoſtata.

Theodoret hiſt. lib. 3. cap. 6. ſtianos agendi, *Aſcaloni & Gazæ, quæ ſunt vrbes Palęſtinæ, primùm virorum ſacerdotij dignitate exornatorum, & mulierum perpetuam virginitatem profeſſarum ventres diſcindunt, deinde farciunt hordeo, ad extremum eos porcis deuorandos obijciunt.* At quod veteres Pagani non niſi volente & iubente Imperatore auſi ſunt, id iſti noui Pagani in Gallijs inuito & contradicente rege Galliarum fecerunt. Quod illi in vna vel altera vrbe, id iſti in multis vrbibus, & alia his diriora per totam ferè Galliam patrarunt. Iulianus Apoſtata *ſacra Eccleſiarum vaſa in ærarium regium inferri, & portas Eccleſiæ quam Conſtantinus ædificarat, obſerari mandat, quò aditus ad conuentus illic agendos Chriſtianis intercluderetur.* Eiuſque quæſtor Felix qui vaſis Eccleſiaſticis colligendis præerat, *eorum magnificentiam conſpicatus*, (neque enim habebant antiqui Chriſtiani eiuſmodi vitra & cupas tabernarias quibus Caluiniſtæ cœnaturi in ſuis ſynagogis vtuntur) cõtumelioſè, *En* inquit *quàm ſumptuoſis vaſis filio Mariæ miniſtretur!* At iſti etiamſi cum Apoſtata Iuliano Imperatoriam dignitatem non obtinent, vaſa tamen ſacra in multis Galliæ prouincijs conflant, nec obſerando portas Eccleſiarum Catholicos ab eis adeundis cohibent, ſed via magis compendiaria Eccleſias cum portis ſuccendendo, vel ſuffoſſis fundamentis & immiſſo puluere tormentario eas funditus diruendo, conuentus Chriſtianorum omnes prohibent: nec cum Felice in ſacrorum vaſorum magnificentiam iocantur tantum, ſed ea ſuis ſordibus fœdiſſimè contaminant, nec verbis ſolùm *Mariæ filio* inſultant, ſed eum verberibus etiam quoad poſſunt cũ Iudæis afficiunt, & aſino impoſitum atq; alligatum, fœdioribus quàm olim Iudæi opprobrijs denuò vexant & crucifigunt. Infinitum eſt ſi velim hoc modo omnia perſequi, & ſingula horum facinora

Ibi. ca. 11.

nora cum veteribus Paganis aut Saracenis componere, nec eſt vti ſpero neceſſarium, quando ſi ex vngue leonem, multò magis ex tam vncinatis hamatiſque & vnguibus, & dentibus, & roſtris, facile eſt iſtas Harpyias & dracones æſtimare.

8 Ex quibus omnibus quoniam ſi religionem & nomen Chriſtianum reſpicimus, iſtos nihil minus quàm Gallos aut Chriſtianos eſſe liquet; quoad obedientiam, & mores & animum voluntatemque Gallicanis legibus regibuſque parendi, & Gallicanam rempublicam defendendi, ecquid in iſtis inſit Gallicani ſanguinis & ſpiritus, proximè iam examinemus: toto harum rebellionum & ſacrilegiorum tempore, quanquam hoc ex antegreſſis ſatis elucescit. Nam quin Regis & Parlamentorum omnium authoritas cum Eccleſia conſpirauerit & ad Eccleſiam tuendam vires ſuas contulerit, nemo ſanæ mentis ambigit. Extantque multa & regum, & Parlamentorum Pariſienſis, Toloſani, Rothomagenſis, Diuionenſis, Burdegalenſis & reliquorum tum contra hæreticos omnes generaliter, tum ſpeciatim contra iſtos Apoſtatas edicta ſeueriſſima iterum atque iterum repetita. Nec quicquam eſt clarius quàm inuictiſſimis regibus fortiſſimè contra nitentibus Parlamentis, hos tumultus, hæreſes, ſeditiones, vaſtationes vrbium, cruenta Hugonotarum cum rege & regijs ducibus commiſſa prælia in regno Galliæ eueniſſe. Imò verò à primo huius Caluiniſmi iacto in Gallia lapide, omnia acta Caluiniſtarum quid aliud fuerunt quàm violationes & cõtemptiones legum, quas ſuprema in Gallijs authoritas Regia & Parlamẽtaris ſanciuerat? Quàm multa ſtatuerat Franciſcus primus contra hanc hæreſim ſuis temporibus in Gallia ſerpere incipientem? Quàm multa paternis ſanctionibus addidit Henricus 8.

Seditioſum principium Caluiniſmi in Gallia.

Hiſtoire Françoiſe de M. Tig. li. 5. ca. 10. Belforeſt hiſt. lib. 6. cap. 88.

cus II? Quid eius filius Franciſcus II? *Quoniam (inquit) contra edicta Franciſci & Henrici II. nocturna in ciuitate Pariſienſi & alibi audimus fieri conuenticula, in quibus ſacramenta contra ritus Eccleſiæ Catholicæ miniſtrantur, prohibemus ea in poſterum, præcipimuſque domus eas in quibus deinceps tales cœtus & coitiones fient penitus euerti, deſtrui, & in vaſtitate perpetua iacere vt nunquam poſtea exædificentur.* Huic regis edicto ſi fuiſſet obtemperatum, quemadmodum potuiſſet Atheiſmus iſte in Gallia radices agere? Tantum verò abeſt vt huic ſanctioni regiæ Caluiniſtæ paruerint, vt poſtea *multò magis quàm antea*, temporibus nocturnis ſua tenebrarum opera peregerint, concionando, & contra Eccleſiam Catholicam, Pontificem, epiſcopos, & totam Eccleſiaſticam Hierarchiam bacchando, quod eſt ordinarium Caluinianæ prædicationis ſubiectum. Deinceps verò media luce eadem patrare audebant, & præterea in concionibus ſuis contra regem cœperunt nominatim inuehi, & libros quoque famoſos paſſim ſpargere: non contra regem modò, ſed *contra Deum* primò, tum *contra regem, principeſque, & qui regi erant à conſiliis*, vel in regis aula viuebant: quibus modis neceſſe erat malum ingraueſcere. Et multa quidem multis in locis proditoriè contra regem, ſeditiosè contra rempub. impiè contra Deum, gerebantur; ſed tamen propter reorum maximam multitudinem, Concilio regis viſum eſt cum illis indulgenter agere, & meliora ab iiſdem ſperare in poſterum. Ergo venia omnium preteritorum ſcelerum Caluiniſtis omnibus facta eſt: exceptis tamen ab hac indulgentia concionatoribus, miniſtris, & qui ſub velo religionis coniurauerant cõtra regem, reginam matrẽ, vxorem, fratres regis, principes, conſiliarioſ, aut cõtra ſtatũ reipublicæ. Sed hoc decretũ camino oleũ addidit,

Ibidem. (beside "multò magis quàm antea")

Ibidem. (beside "regis aula viuebant")

M. Tig. vbi ſupra cap. 12. Belforeſt lib. 6. cap. 88.

addidit, & incendium multo vehementius auxit. Miniſtri enim verè incendiarij & flabella ſeditionũ, tum demum multò pluribus mendacijs, rithmis, famoſis libellis, contra regem principeſque regios emiſſis, & regem & principes toti populo, maximè Caluinianis quàm odioſiſſimos reddere ſatagebãt, & denique de rege principibùſque vno impetu interficiendis conſilia dira machinabantur. Sequuta eſt mox coniuratio Amboſiana, & quum inſidijs fraudibuſque quod volebant non potuerunt conſequi, in apertas rebelliones eruperunt, prælioque Dreuſiorum vtrique parti & Catholicis & Caluiniſtis cruẽto, ſed regi & reipub. cruẽtiſſimo decertarunt. Quumque poſtea incredibili perfidia, generoſiſſimũ Ducem Guiſium Poltrotus Bezæ cõſilio & ingentibus aliorum promiſſis adductus obtruncaſſet, à rege innito libertatem religionis ſed certis conditionibus circumſcriptam extorſerunt. Iſta ego celerius præteruolo, quia ſunt lippis & tõſoribus nota, & quando iam de religione quod cupere ſe ſimulabant obtinuiſſent, eorũ regiæ maieſtatis & legum patriarum contemptus declarat eos eſſe ex natura religionis ſuæ regibus legibuſque rebelles, vt quæ deinceps contra ius faſque geſſerint, nulla poſſint excuſatione defendi.

Libertatem itaque quam deſiderabant rex concedebat, ſed ita vt non in vrbibus ſed ſuburbijs tantum vel pagis quos rex præſcribebat, ſuos impios ritus agerent. Deinde vt ciuitas Pariſienſis ab illis miniſtrorum concionibus & reliquis Caluiniſmi nugis eſſet libera. Quietè quidem ſine moleſtia & perturbatione quacunque, tum in vrbibus alijs tum ipſa quoque Pariſienſi Caluiniſtæ degere poſſent; at ſi cœnare vellent vel miniſtrum prædicátem audire, ex illis vrbibus ad loca deſtinata

M. Pig. lib. 6. cap. 7.

1.

2. *Libertas religionis conceſſa Caluiniſtis, & quibus conditionibus.*

egrede-

3. egrederentur. Tum in Aula regis, nec cœnas nec conciones Caluinianas exercere liceret. Porro in
4. ſuis concionibus, à maledictis in Catholicam religionem, principes, epiſcopos, & magiſtratus iaciendis temperarent, ſacerdotibus moleſtiam nullam exhiberent, Eccleſias interceptas ijs reſtituerent, imagines ſacras Chriſti & Sanctorum ne vlterius frangerent, nihil contra pacem Catholicorum attentarent, ſed eos veteri ſuo more Deū colere permitterent, & ipſi viciſſim Caluiniana vt vellent do-
5. ctrina ſectarios ſuos inſtruerent. Denique ſub prætextu conuentuum aut conſiſtoriorum nullas ſuæ ſectæ hominibus pecunias, nulla ſubſidia peditum equitumue imperarent, ſed quoad eiuſmodi omnia regi ſua ſarta recta manerent authoritas. Atque his conditionibus Rex & Parlamentum ſe nouam religionem toleraturos ſponderunt. Has conditiones quis inficietur & obſeruatu fuiſſe faciles, & Hugonotis valde commodas? Qui enim poſt religionem Chriſtianam in Gallia plantatam, nullum vnquam habuerunt pagum, nullum ſuburbium, nullam domunculam, aut tugurium, in quo eorum hæreſis vocem ſuam emitteret; ijs nunc in omnibus Galliæ prouincijs multa ſuburbia, multos pagos, oppida, & plurimorū nobilium villas patere in quibus liberè fidē ſuā docerent, quanta erat gratia, quanta indulgentia? Quam ſi Catholici qui in Anglia nimis barbara tyrannide opprimuntur, pro veteri ſua Catholica Chriſtianorum omnium religione poſſent multo durioribus conditionibus aſſequi, quàm ſecum putarent humaniter agi, & quàm ſcrupuloſè cauerent ne conditiones datas tranſgrediendo, iuſtam vllam hæreticis vel leuiter expoſtulandi præberent occaſionem! Sed ſtultiſſimè facio qui lucem cum tenebris, oues cum lupis, Chriſtum

Vide edictum apud la Val lib. 3. fol. 141.

an. 1561. menſe Ianuario.

cum

cum Satana, Catholicos cum Caluiniſtis confero; & eos quorum religio fidem & charitatem prædicat, iſtis quorum totus Euangeliſmus in ſola fide, eaque Græca,& Punica,& Hugonotica,& proiecta ad quoduis flagitium ſuſcipiendum audacia poſitus eſt,ſimiles eſſe poſſe autumo. Nam iſti ſuâ Gallogræca fide ita edictum reges interpretati ſunt vt nullam eius particulam obſeruauerint. Neque verò aut huic aut alij cuicunque regis edicto aliter obtemperauerunt, niſi quatenus ex eo ad ſectam ſuam ſtabiliendam maius aliquod incrementum putabant ſe acquirere. Ita quod in initio generaliter huius Euangelij inuentores prædicabant, *fas eſſe illud fucis, & technis,* & diſſimulationibus, & periurijs,& rebellionibus quoque *promouere*, id ita firmiter in diſcipulorum pectoribus hæſit, atque adeò illuſtribus Aurangij in Flandria, & Colignij in Francia exemplis probatum eſt, vt ſi quis hodierno die hæretico cuiuis de fœdere ſeruando credat, niſi fœdus illud ſit eius rationibus admodum vtile, is non minùs cum ratione inſanit, quàm ſi Satanæ fidem & honorem ſuum de re quapiam præſtanda interponenti credat. Neque ſine cauſa hos duos in fide ſeruanda pares facio, quos diuinus Chriſti Apoſtolus quoad fidem, iam olim inter ſe comparauit. Et quàm (Deus bone) licenter iſti hoc regis edictum violarunt! Acceperunt quidem ſuburbia, ſed ita vt is eſſet ad vrbes occupandum gradus, & vbi potuerunt non minus effrænatè in vrbibus quam ſuburbijs Caluiniſmum ſuum propagarunt. Et ſi quis eis regium edictum obiecîſſet, in promptu erat reſponſio, Deo cuius illi negotium agebant, magis obediendum eſſe quàm hominibus. Ita poſt edictum illud Ianuarij, plurimas eaſque celeberrimas toto regno vrbes inuaſerũt, Aurelias, Turones,

Eraſmus in epiſt. ad fratres inferioris Germaniæ.

Caluiniſtæ ſingulas conditiones quàm improbe violant.

Iacob. cap. 2. v. 19.

M. Tig. li. 5. cap. 7.

Andegauum, Pictauium, Biturigas, magnam partem Guiennæ, & alia quæ enumerare longum eſt.
2.3. Tantum verò abeſt vt à ciuitate Pariſienſi aut Aula etiam regis ſuis impietatibus contaminanda abſtinerent, vt non vertente anno in quo edictum illud extorſerunt, Pariſijs in oculis Parlamenti, in celeberrimo Chriſtianorũ feſto, horrenda illa facinora
Suprà fol. 362. cõmiſerũt quæ paulo ante narrauimus. Et quo fortius roborari partes ſuas ſciebant ſi Pariſienſem ciuitatem,& regis Aulam,quaſi cor & cerebrum, ipſa primaria vitæ Catholicæ domicilia poſſent inficere,
M.Tig. li. 6. cap. 19. 20. eò acrius & ſeditioſi⁹ Miniſtri ijs in locis ſua zizania ſerere contenderunt, vt nouis iterum atque iterum edictis opus fuerit ad eorum petulantiam coercendam. De iniurijs autem in Clerum & contumelijs
4. iaciendis quod opus eſt loqui, aut ab ijs quomodo potuerunt abſtinere miniſtri prædicantes; quorum vt plurimum conciones maxima ex parte in ijs rebus conſumuntur. Et ſi Caluiniſtam prohibes ne in Pontificem Rom. miſſam, religionem, & principes Catholicos inuehatur; perinde eſt ac ſi os illi obſtruas & planè iubeas obmuteſcere. Et ea ferè omnia quæ modò percurrimus, homicidia, ſacrilegia, ſpoliationes & euerſiones templorum, lacerationes ſacerdotum, tragica & Turcica in Chriſtum, in Sanctos, in reges viuos & defunctos ſcelera, vel eodem vel proximo poſt edictum Ianuarij anno facta ſunt. Cæterum quemadmodum inferiores duces, milites, & miniſtri, in alijs particularibus quæ ipſi potiſſimum appetebant, occidendo aduerſarios, prædando aliorum bona, vim inferendo viris & fœminis, debacchãdo in clerũ & Pontificem, pro libidine ſua edictũ regis eludebant: ſic princeps eorũ Colignius qui nihil niſi regnum cogitabat, & cui aliorum omnium deſideria ipſamque religionem deſeruire cogebat,

gebat, extremum illud quo regnũ ſuum impedie- 8.
batur,& creberrimè & audaciſſimè perrumpebat.
9 Proximo itaque poſt edictum illud & pacem Aureliancnſi obſidione ſoluta confectam anno, 9.
quum máximè elucere debebat in iſto homine pacis ſtudium eiuſque erga regem obedientia; quæ
erant pacificationis integrellæ primaria capita; il- *an. 1563.*
le ſtatim regni ſui fundamenta ponens, diſtribuit totam Galliam vt alias annotauimus in prouincias ſexdecim, vnamquamque rurſus prouinciam *Launay en la replique Chreſtienne lib. 2. cap. 13. §. 5. 6.*
in certas præfecturas, & harum quamque rurſus partitus eſt in Eccleſias quas vocabat, quarum vnaquæque ſuum habebat Conſiſtorium quaſi ſeparatum iudicum conſeſſum, ex miniſtro & certis fratribus Euãgelij promouendi ſtudioſiſſimis compoſitum. In ſingulis præfecturis inſtituit rurſus aliud Concilium quod vnoquoque menſe coibat, & de communibus Caluinianæ cauſæ rebus conſultabat. Quod illic fiebat referebatur ad Conſilium prouinciæ. *Gaſp. Coligny & Caluiniſtarum regnũ quo modo fundatum in Gallia.*
Ab hoc rurſus aſcendebatur ad grandius Conſilium prouinciarum omnium; in quo pauci homines ex omnibus prouincijs delecti communia negotia tractabant, & fratribus erat inſtar Parlamenti cuiuſdam Pariſienſis. *Concilia.*
Sed quartum adhuc ſupererat *Conſilium* reliquorum omnium ſupremum & caput quod *ſecretum* dicebatur, cui Admiralius non modò tanquam Rex, ſed etiam quaſi Pontifex præſidebat: vbi de bello, de pace, de religione, de fœderibus Principum ſine prouocatione ſtatuebatur. Regno Caluiniano ad hunc modum in ſuos ordines tributo, proximum erat commune aliquod ærarium ſtabilire, ſine quo nec in pace nec in bello aliquid præclarè poterat adminiſtrari; quum pecunia ſit neruus rerum gerendarum, ſine quo frigeat & in pace conſilium, & in bellis

Pecunia exacta. expeditio. Ergo ſtatim ab Eccleſijs exigit quadringenta librarum millia, quibus collectis emittit in omnes partes ſuos exploratores, eoſque in omnium principum aulis habebat vigiles. cum principibus Germanis coibat fœdera, penſiones dabat militaribus quibuſdam Præfectis qui ſemper ad nutum præſtò eſſent, vt ſi quando de vrbe, caſtello, arce, aut quouis loco magni alicuius momenti capiendo admonerentur, ſubito iniunctum munus capeſſerent. Ex his autem Conſiſtorijs & Concilijs & exploratoribus, præter alia commoda id capiebat vtilitatis, vt (quod in regno nouo ſtabiliendo potiſſimum habetur) aduerſariorum ſuorum acta & molitiones, non ſolùm in magnis Principum Aulis, ſed etiam in ciuitatibus, minimiſque Galliæ pagis intelligeret. Conſiſtorijs præterea hoc officium in-

Conſiſtoria. iunctum erat, non vt diſciplinam Eccleſiaſticam curarent, non vt verbum Domini Pauli que epiſtolas tractarent, ſed vt in diſciplinam militarem incumberent, verba & iuſſa Admiralij exequerentur, ad eum de incremento fratrum, de numero peditum equitumque, & armorum, ſtatis temporibus referrent. Si quis ditior eſſet & imbecillior, is tenuiorem ſed robuſtiorem, & in rebus gerendis acriorem ſuis pecunijs armaret. Si quis ætate defecta, is iuuenem ſuo loco ſufficeret; omnes ſemper in procinctu ſtarent, vt *ſi qua repentina contra infideles* (ſic appellabant regem & Catholicos) *ſuſcipienda eſſet expeditio*, ſine mora efficerent quod à ducibus præciperetur. Hoc modo quum ad quatuor annos in

Caſignius rex & pontifex. Eccleſijs Caluinianis plenè fuiſſet dominatus, iamque expeditionis illius quam intendebat tempus immineret, deſtinatò miſit ad omnia Conſiſtoria, & concionatoribus mandat, vt ſinguli quoties fratres doctrina Euangelij inſtruerent, omiſſo Teſtamen-

Teſtamento nouo vetus tantũ, & veteris eas ſolummodo partes interpretarẽtur, in quibus Deus Moyſi & Ioſue Iudæiſque terram Palæſtinam ingreſſuris præcipit, vt ſine vlla miſericordia Cananæos, Moabitas, Philiſtæos & reliquos idololatras interficerent. Quo regis Colignij edicto ad Eccleſias perlato, Miniſtri ſubito opus aggreſſi, declamabãt eandẽ eſſe Catholicorũ & Cananæorũ, eandẽ Caluiniſtarum & fidelium Hebræorum, eandem Colignij & Moyſis, Dandelotij & Ioſue rationẽ. *Iudicijs & ſeuериſsimis æterni ſupplicij commmationibus, incitabant auditores* vt alacriter contra regem Carolum inſurgerent. Dei ſiquidem cauſam nuhc agi, ideoque ad perſonam hominis non eſſe conuertendos oculos: eos omnes Euangelium prodere & perduelles eſſe, contra diuinam maieſtatem, qui quò minus hoc faciant aliquos conſcientiæ ſcrupulos prætenderẽt. Hæc eſſe bella domini, & contra infideles & prępotentis Iehóuæ iuratos inimicos moueri, eaque tanto debere eſſe reliquis bellis cruentiora, quanto minus hoſtibus Dei quam inimicis mortalium hominum parcendum eſt. Denique vniuerſis per omnes Gallicanas Eccleſias miniſtris hoc generale concionandi argumentum à Colignio iniunctum eſt, vt ea tantum è pulpitis ſonarent quæ idonea eſſent ad concitandos tumultus, ad irritandos & commouẽdos auditores, & (ne à verbis edicti diſcedam) ad belli contra regem gerendi cupiditatem *atque ignem in auditorum mentibus incendendum*. *Mettre le feu en la teſte.*

Rebus ita diſpoſitis, quũ iam huic Calpiniſtarũ Moyſi opportunũ videbatur Carolũ Cananæorum regem è medio tollere, contrahit occultè copias, & regem Meldis ex inopinato adoritur. Quanta autem cum difficultate rex Meldis paulò poſtmediam noctem elapſus Lutetiam profugerit, quam egrè *M. Tig h. 7. cap. 1. Launay vbi ſup.*

 Hu-

Hugonotarum manus euaſerit, quoties rebellium equeſtres turmæ Heluetiorũ peditatũ perrumpere conati ſunt; quod præcipuum eſt, quam incredibili hypocriſi, periurio, ſimulatione, mittendis ad regem muneribus, equis, canibus venaticis, Colignius regem & regios in fraudem inducere laborauit vt incautos opprimeret, nec quicquam de cõparatis inſidijs odoraretur priuſquam nimis ſerum eſſet remediũ, hæc omnia non eſt mei propoſiti narrare; illud vnũ vrgeo, Hugonotas regi ſuo nec in vlla vel tenuiſſima re obtẽperaſſe, ſed aliũ ſibi regẽ cõſtituiſſe, ſub quo contra verum Gallorum regẽ, opes, fortunas, ſanguinem ipſũ incredibili cum furore & pertinacia ſunt periclitati. Quamquam enim Admiralius ille Colignius ſe non regem ſed *protectorẽ fideliũ* diceret, regi viciſſim *protectionem infidelium* relinquẽs atque ita à ſuis familiari loquendi cõſuetudine vocaretur: tamẽ hæc eius populique hugonotici acta declarant eum fuiſſe verum & abſolutum Caluiniſtarũ regem. Quis enim rex, quis monarcha maiorẽ vnquam habuit vel habere potuit in facultates & vitã ſubditorũ poteſtatẽ? Et qui vectigalia pendunt Colignio, Carolo regi pendere recuſant, qui Colignio militare volunt etiam contra Carolũ, Carolo autem officiũ militandi contra Colignũ renunciant, eos Colignij non Caroli ſubditos eſſe quam eſt manifeſtũ? Et ciuitates quæ portas aperiunt Colignio ducibuſque ab eo miſſis, vt Montalbanum, Nemauſus, Rochella, occludunt autem portas regi ipſi, vel fratri regis legitima cũ poteſtate miſſo, his Admiraliũ imperare non regem, quam eſt euidens & clarũ? Qui in Gallia rege inſciente nec conſulto, quas libet cõſcribit equitum peditumque turmas, eaſque ſuis fœderatis rebellibus, Aurangio & Ludouico extra Galliam mittit, quis neget hũc regem eſſe

Belforeſt lib. 6. cap. 95.

Admiralius abſolutus monarcha Hugonotarum.

eſſe abſolutum, & ſub nullius alterius obedientia viuere? Denique quum Admiralius ſua particularia Hugonotis & Caluinianis Eccleſijs edicta ſcribit, eaque Hugonotæ & Eccleſiæ magna cum reuerentia ſuſcipiunt, & accuratè exequuntur; regis autem Gallorum edicta & Admiralius effusè ridet atque contemnit, & Hugonotarum populus non magis quam Aeſopi fabulas æſtimat, hos duos reges Carolum & Colignum, & Gallos & Hugonotas, certum eſt non minus eſſe deſtinctos, quam Hiſpanorum populus à Gallicano ſeſernitur. Quum Henricus tum dux Audius poſtea rex Rochellenſes obſideret, illiſque offerret honorificas pacis conditiones, Rochellenſes reſponderunt *ſe non poſſe pacem aliquam admittere particularem quæ non reliquos omnes regni fideles comprehenderet: ſe non minus obligari vt procurent bonum fratrum quam ſuum proprium: neque verò poſſe ſeipſos ab illis ſeiungere, nec ſuam ſeparatam quietem ſectari, niſi vnà ſeparari vellent & à capite & à membris. Rubenitæ, & Gadditæ, & dimidia tribus Manaßes etſi à Moyſe obtinuiſſent commodas ſedes vltra Iordanẽ, obligati tamen erant in omnibus bellis ſuas cum reliquis fratribus vires coniungere.* Quare hac ratione pacẽ cũ rege & regijs noluerunt habere, ſed ad extremũ vſque ſuſtinuerũt obſidionẽ. Quũque quatuor poſt annos idẽ Gallorũ rex Hẽricus per legatũ ſuũ Monluciũ epiſcopũ Valentinũ, Languedocẽſes Hugonotas ad pacem hortaretur, illi eadem ratione recuſarũt: ſe nimirũ eiuſdem eſſe corporis & cõmunionis cũ aliarũ Galliæ prouinciarum fratribus Caluiniſtis, quibus niſi eodem modo conſulatur, ſe non poſſe eos derelinquere & pacem cum rege habere, niſi velint vt putrida mẽbra à cõmuni corpore præſcindi. Qua ſimilitudine (vt egregiè illis oſtẽdit prudentiſſimus Epiſcopus) ſe à reliquis Gallis diſtinctũ eſſe corpus.

M. Pig. li. 6. cap. 12.

Hugonotæ diſtinctus populus a populo Gallicano.

Poplin. lib. 33. anno. 1573.

Hiſtoire de la Val lib. 37. anno. 1578.

diſtinctam rēpub. probant, nec ſe eidē capiti cū reliquis ſubeſſe, neque verò regē eorū corporis caput eſſe, quādo hoc eorū corpus à reliquo regni corpore tā lōgè abhorreret, ab eoq; multò magis quā corpus leonis ab aquilino, & aſini ab humano ſeiūgeretur.

Reſpub. Hugonotarum diſtincta à rep. Galiicana.

Sed in tota tragædia Caluiniana, ad demonſtrādum Caluiniſtas nullam habere cum Gallis & rege Gallicano, vel etiam cum Chriſtianis & corpore generali reipub. Chriſtianæ communionem, nihil eſt inſignius praxi Eccleſiæ Rochellenſis, vel etiam eo longo & accuratiſſimo ſcripto quod ex communi omnium ordinum conſenſu & ſententia, in ſolenni tanquam parlamento compoſuerunt & approbarunt & poſtea ad omnes per Galliam fratres emiſerunt Caluiniſtæ Delphinates, Languedocenſes, & finitimarum prouinciarum, poſt interfectum regem ſuum Colignium. Siquidem Caluiniſtæ qui eo tempore Rochellam profugerunt, nobiles, ignobiles, miniſtri, communi Prætoris & Senatus Rochellenſis decreto *ad reſarcienda quæ à rege populoque Galliæ accepiſſent detrimenta, concluſerunt eos vniuersè omnes pro ſuis inimicis terra marique eſſe habendos, qui aliam quàm Rochellenſem religionem profiterentur, quocumque illi ſtatu vel conditione fuiſſent*: valde inconſiderate & Lutheranos Germaniæ, & ipſum etiam ducem Bipontinum inimicorum ſuorum loco numerantes. Quo decreto facto, armarunt naues piraticas, eaſque *Rochellenſis fidei* militibus & ducibus inſtruxerunt, præcipientes vt ex æquo populos omnes prædarentur, non ſolùm *Gallos quoſcunque ſiue nobiles, ſiue mercatores Catholicos, etiamſi pacatiſſimè erga Caluiniſtas ſe gererent*, ſed etiam alias nationes omnes *exceptis Anglis*, aut qui authoritate *Principis Aurangij* fœderati ſui maria illa nauigarent. Adeò vt Caluiniſtæ iſti omnia Franciæ, Flan-

Poplin. lib. 34. anno 1572. Conclurent de tenir pour ennemis tous ceux qui profeſſerent autre religion que la leur.

Quelques paiſibles qu'ils peuſſent eſtre.

Flandriæ, Hiſpaniæ, Portugaliæ & Angliæ littora perluſtrantes, promiſcuè ex Flandris, Francis, Hiſpanis, Portugallenſibus, Italiſque prædam facientes, & ſæpenumero quoque *fide Rochellenſi* ipſos Anglos auariſſimè (vt Angli ſaltem conquerebantur) deſpoliantes, duos auri milliones intra quatuor menſes corraſerint. Qua ſumma etiamſi ipſi viciſſim ab Anglis ex Admiralij Anglicani mádato perfidiosè per ſingularis cuiuſdam amicitiæ ſpeciem penitus exinaniti ſint (vt nihil eſt iſtorum Euangelicorum fratrum fide infidelius) hoc tamen & decreto & facto ſolidè demonſtrauerunt, & ſe populum fuiſſe à Gallicano maximè diſtinctum, & ſuam rempub. non à Gallicana modò, ſed à tota quoque Chriſtiana repub. fuiſſe diſiunctiſſimam. Caluiniſtæ autem Delphinates & reliqui illi, eodem tempore nouam penitus reipub. formam inſtituunt, nouos magiſtratus, nouam politiam, nullam habentes vel regis Gallicani vel Parlamentorum rationem, imò euidentiſſimè Monarchiam hanc in popularem Democratiã peruertentes, quarum huius ad illam nulla eſſet relatio. Sic autem nouæ reipub. ſuæ leges fundamentales auſpicantur. Poſt indictum exemplo Niniuitarum ieiunium, & cœnam celebratam, iurant omnes pro ſe & poſteris harum quæ ſequuntur legum perpetuam obſeruationem 1. *Donec Deo in cuius manu ſunt corda regum, placuerit mutare cor regis Caroli, & ſtatum regni in meliorem formam reſtituere, aut exuſcitare principem aliquem vicinum quem per virtutem & notas inſiges cognoſcamus eſſe huius miſeri populi liberatorem: in quaq; ciuitate & oppido Caput vnum vel Prætor eligatur, qui reliquis imperet tam in bello quam in politia ciuili.* 2. *Vnà cum Prætore conſiliarij 24. eligantur ſine acceptione perſonarum, ſiue ſint è nobilitate, ſiue è populo, ſiue ex ciuibus, ſiue ex colonis, modò ſint apti & habiles ad procurandũ*

Holinch. Stouv. in Chron. Angliæ.

An. 1575 Poplin. l. 32

Leges reip. Caluiniſtarum in Gallia.

1.

2.

3. *bonum publicum 3. Præter hos 24. qui ſemper aßiſtent Prætori qui erit vigeſimus quintus, eligãtur præterea 75. qui ſimul efficiunt numerum centenarium, qui item promiſcuè aſſumũtur, ſiue ex ciuibus ſiue ex ruſticanis. Coram his omnes iudicabuntur in cauſis criminalibus, hoc eſt vbi quis damnãdus eſt ad mortem, exilium, vel membri alicuius mutilationem.* Sequuntur alia multa ad iuſtitiam & diſciplinã militarem huius noui regni pertinentia, digna quidẽ quæ omnes Galliæ populi & principes animaduertãt: quæ quoniam in cõmunibus hiſtorijs obuia ſunt, & nec ipſi Caluiniſtæ ea diſſimulant, nolo in eis fuſius exponendis hærere. Summa concluſionis meæ eſt, Hugonotas in Gallia populum eſſe à veris Gallis maximè diſtinctum vt olim Iudæi erant à nationibus Syrorum & Cananæorum, quod & ipſi liberè confitentur, & his argumentis manifeſtè oſtẽditur.

10. 10. Quod quum ita ſit, non ego eis deinceps vitio vertam quod cum regibus Gallorum bella varia geſſerint, quòd populum Gallicanum in bello trucidauerint, quòd Nobilitatis Gallicanæ in prælijs & vrbium obſidionib. maximas ſtrages ædiderint, quòd regem Nauarrçum Rothomagi, quòd Ducem Mõpenſerium, Principem Daulphinum, Principem Rocheſurionium Duces Nemoroſium, Longauillanum, Niuernenſem, tam patrem, quàm filium, & generum, Ducem Aumaliũ, Coneſtablium Memoranſium, quod Mareſchallos Memoranſium, Danuillum, Briſſaccum, Tauannum, Bironnium, Matignionẽ, & alios innumeros è prima Galliæ Nobilitate in iuſtis prælijs occiderint. Iuſta enim prçlia vocentur, quæ apertis in campis, hoſtili more, ductu regis ſui Colignij ſunt commiſſa, in quibus quia nihil aliud fecerunt, quàm quod nuper Carolus V. & ſuperiori memoria Angli, & antiquiſſimis tẽporib.

Romani

Romani, quando contra Galliæ reges populoſque demicabant, hoc eſt quoniam Gallos hoſtes ſuos hoſtiliter inuaſerunt, eoſque quantis maximè potuerunt cladibus affecerunt: huiuſmodi bella, qualia erant illa Dreuſij, Sandioniſij, Iarnacenſe & alia, nõ magis Caluiniſtis, quàm Pictauienſe Anglis, & Papienſe Hiſpanis vitioſa reputabimus, nec propter iſtiuſmodi mutuas vaſtitates Caluiniſtas Gallorum, magis quàm Hiſpanos & Anglos eorũdem Gallorũ hoſtes cenſebimus, qui ius ſibi vt putabant ereptũ, vel iniurias illatas iure militari vt poterant compẽſabant. Sin verò in bellis gerendis Caluiniſtæ ius omnium gentium commune violauerint, ſi nec eã fidem præſtiterint, quam Angli & Hiſpani Gallis, quam Galli Italis, quam Romani Carthaginẽſibus, & omnes populi ipſo iure naturæ populis bello laceſſitis ſeruant; quàm iniquũ eſt iſtos Gallos dicere qui maiori iniuſtitia & immanitate ad Gallos internecione delendos laborarunt, quàm vllæ aliquãdo nationes, quàm Romani ad Pænos perfidioſiſſimos & ſibi infeſtiſſimos caſtigandos vſi ſint! Sunt enim bellorum iura quædam, quæ & natura & populorum omnium conſuetudo omnibus temporibus approbauit: qualia ſunt *non eſſe bellum iuſtum, niſi quod aut repetitis rebus geratur, aut denunciatum antea ſit & indictum*. Item illud. *Si quid hoſti promiſeris, in eo fidem eſſe ſeruandam*. Illud quoque quod ſequitur: *ij qui armis poſitis ad imperatorum fidem confugiunt, quamuis murum aries percuſſerit recipiendi ſunt*, etſi à quibuſdam barbaris eſt aliquando neglectum, naturali tamen æquitati eſt valde conſentaneum, & à Gallis, Hiſpanis & Anglis ferè ſemper vſurpatum. Sed in toto fæciali vel alicuius populi vel omnium gentiũ iure, nihil eſt magis ſanctum, nihil magis generali conſenſu receptum, quàm vt legati de pace facienda ſe-

Hugonotæ in bellis cõtra Gallos gerendis nõ ſeruant ius gentium.

Cic. Offic. lib. 1.

da ſecure vltro citroque commeent, quod qui tollunt e mundo ſolem, tollunt e vita communi omnẽ ſocietatem, ſublataque omni pacificationis ſpe homines mortales immortalibus bellis implicant & in vitam humanam paucis annis finitam miſeriarũ Oceanum infinitum infundunt. Et quando vnquã vel Turca Chriſtianorum principum, vel principes Chriſtiani Turcarum legatos audire recuſant! At Hugonotæ, regis Chriſtianiſſimi miſſos de pace legatos nec audire ſuſtinuerunt. Quum enim ad Rochellenſes de pace communi tractaturum virum egregium & ipſis Proteſtantibus amicum mandauerat rex Carolus, eum Rochellenſes prorſus admittere, aut alloqui, aut vllos cum eo habere ſermones obſtinate recuſarunt. Nec plurimum laborãte Mareſchallo Bironio, & vt legatus admitteretur principum omnium morẽ allegãte, quicquã voluerunt concedere; illud Bironio reſpõdentes, *aliã aſſe rationẽ legatorum qui ſunt miſſi à principibus vbi ſemper ratio & fidelitas obſeruatur, aliam eorum qui ſunt miſſi à principe ad ſubditos.* vnaque adijciunt *periculum eſſe ne legati aductu, refrigerentur ſuorum animi à bello* eadem qua prius alacritate adminiſtrando. Quo reſponſo manifeſté declararũt ſe hoſtilius erga regẽ affectos eſſe, quàm Turca aut Paganus aliquis Princeps eſt erga Chriſtianos, neque verò ſe vllam vnquam pacem cum eo habituros. In eaq. obſidione ſæpenumero generalibus populi & Miniſtrorũ ſuffragijs concluſum eſt, nunquam eſſe cum rege & regijs de pace colloquendum, nec vllos in vrbem recipiendos legatos qui de pace acturi venirent; in quo ita præfractè Miniſtri & populus Rochellenſis perſtiterunt contra ciuilem humanitatem & ius nationum omniũ, vt propterea Lanoæus ſatis celebris Dux & factioni Caluinianæ fidiſſimus, quemque Rochellenſes ſuæ militiæ

Hugonotæ recuſant admittere legatos regis.

Poplin. lib. 32. fo. 127

Ibi. li. 33. fo. 140.

militiæ principem effecerant, indignitate rei commotus præfecturam relinqueret & ab vrbe diſcederet.

Et tamen multò ab eis honeſtius factum eſſet & ad gentium omnium morem proprius, vt penitus à ſuo colloquio regis legatos excluderent, quam vt eos primum tanquam legatos inſidiosè admitterēt, & mox tanquam publicos hoſtes ſubmiſſis militibus crudeliter inuaderent, quod eodem ipſo tempore fecerunt. Quum enim rex eorum incredibilē furorem ſua patientia frangere conatus, nouum ſubinde legatum virum nobilem mittere non deſiſteret, & ille quamuis Saluum conductum à Prætore Rochellenſi perdiu obtinere non potuit tandem tamen impetraſſet, & Mareſcalli Bironij operâ cum prætore & ſenatoribus quibuſdam ad Tadonem Rochellæ vicum colloquutus fuiſſet: proxima nocte dum in hoſpitio ſecurus quieſcit, ſubornati quidam Rochellenſium milites hoſpitij portas effregerunt, quoſdam eius famulos occiderunt, legatum ipſum in lecto iacentem vulnerauerunt, equos, pecuniam, omnemque eius ſuppellectilem aſportarunt. Quique hoc iniquiſſimum ſcelus perpetrarūt, apud Rochellenſes de eo tanquam pulcherrimo & maximè Euangelico gloriati ſunt, maximamque propterea famam & popularem plauſum ſunt conſequuti. Quòd ſi Gentiles bellum iuſtum eſſe negauerunt quod non eſſet indictum antea & denunciatum, iſti qui in alta pace clariſſimas totius regni vrbes occuparunt vel per inſignes fraudes vel impudentiſſimam regiæ authoritatis ſimulationem, vti de Rothomago, Aurelijs, Pictauio, Turonibus, Biturigibus, Lugduno, & reliquis omnibus ciuitatibus quas prima rebellione inuaſerunt notiſſimum eſt, qui poſtea Meldis ſub ſpecie ſupplices libellos offerendi

Hiſt. de la Val. li. 2 an. 1572. Belfor. li. 6 ca. 115.

Legati regu perfiaro ſe violati.

Vrbes contra ius gentium occupatæ.

offerendi regem ſuis armatis copijs tantùm nõ circumcluſerunt,& nec opinantem turmis equeſtrib, adorti ſunt tum quum maximè pacis ſtudium prætenderent,& miſſis ad regem oratoribus ſuis iurarẽt ſe nihil minus quàm de bello cogitare, quemadmodum iſta bella non ſunt multò iniuſtiora, quàm quę olim Romani aut Angli Gallis intulerunt?

II. 11. Nemo fuit Romanæ ciuitati hoſtis vnquam grauior quàm Pyrrhus rex Epirotarum,& tamen cũ Romanus perſuga fuiſſet pollicitus ſe veneno regẽ necaturum, Senatus perfugam Pyrrho tradidit. *Ita ne hoſtis quidem,& potentis,& bellum vltro inferentis interitum cum ſcelere approbauit*. Et quãdo auditum eſt de Romanis, vel Græcis, vel Macedonibus, quòd hoſtem ſubmittentem ſe & receptum in fidem interfecerint? At Caluiniſtæ modò principes & nobiles viros occidere poſſent, de iure vel iniuria, vtrũ cum fraude & periurio, aut quouis atrociſſimo ſcelere ea cædes fuiſſet copulata, omnem curam & cogitationem proiecerunt. Quis fuit aliquando princeps defenſa contra Imperatorem Carolum Meti, repulſo ad Rentium eodem Imperatore, & recuperato ab Anglis Caleto totaque illa ora maritima, reipub. Gallicanæ Frãciſco Duce Guiſia vtilior, aut ob Gallici nominis ſplendorem apud exteras nationes diffuſum illuſtrior? Aut quis fuit propter ſingulares virtutes non ſolum veris Gallis, ſed etiã infenſis hoſtibus, Hiſpanis, Germanis, atque Italis eodem principe amabilior? id quod funeris eius mœrore indicatũ eſt. Et tamen quis ignorat quẽadmodũ ille humaniſſimus princeps ab homine Caluiniſta, cui tamen antea, & eo ferè ipſo momento temporis maxime fuit beneficus, ſceleratiſſimè & perfidioſiſſimè occiſus eſt perſuaſione Gaſparis Colignij & Theodori Bezæ, etiam tum quum de pace tolerabili hæreticis

Cic. de offic. li. 1.

Principes Galliæ & viri nobiles ab Hugonotis contra ius gentiũ cæſi.

Franciſcus Dux Guiſius.

M. Pig. li. 6.

reticis concedenda operam ſuam quàm maximè im
pendebat. Mareſchallus Sãctandræanus inter prin-
cipes Gallicani regni bellatores numeratus, & à ſcri- *Mareſchal Sanctan-*
ptoribus externis plurimum propter inſignes victo- *dræa.*
rias commendatus, quemadmodũ eſt in bello Dreu- *& alij per-*
ſio interfectus? Num in ipſo prælij ardore pugnans? *mu.ti.*
nequaquam, ſed poſtquam fide data & accepta ſe
capiendum præbuiſſet, quomodo ſi egiſſent cum
Condæo Catholici, nunquam is alteram in Gallijs
rebellionem contra regem excitaſſet. Mottegondri-
nus in Delphinatu præfectus generalis, quàm bar-
bare à Caluiniſtis occiſus eſt, & ignominioſe per
totam Valentiam tractus, & deinceps ad feneſtram *M. Pig. li. 6. ca. 10.*
domus ſuæ ſuſpenſus, poſtquam Euangelica, hoc eſt
Satanica fide omnem ei benignitatem fuiſſent poli-
citi, ſi ſe inermem eorum fidei vellet committere?
Charrius Chiliarcha veteranus Gallorum qui in
Italia contra Hiſpanos militauerant, quòd eſſet Hu-
gonotis infenſus & Catholicæ religionis ſtudioſus,
quemadmodum occubuit? Media luce, media fere
ciuitate Pariſienſi, à Briquemaltio cum armata *Ibid. lib. 6. c. 20.*
Hugonotarum cohorte derepente inuaditur, & mul
tis vulneribus perimitur; fremente non ſine cauſa
tota ciuitate Pariſienſi, & clamante ruituram ne-
ceſſariò rempub. Gallicanam ſi ita nequiſſimis re-
bellibus fas eſſet fortiſſimos regis & regni præfectos
militares occidere, ipſis autem interdictum eſſet
ſumptis armis tam luculentas iniurias vindicare. *Belfor. li. 6 ca. 110.*
Eo enim tempore arma Pariſienſibus fuerant iuſſu *Pigu. li. 8.*
regis adempta. Terridas regij in Nauarra exercitus *ca. 11.*
dux primarius, Sancolumbus, Baſſillon, alijque per-
multi partim equites Ordinis, partim clariſſimi mi-
litum præfecti, quũ poſt certas compoſitionis leges
ſe Mongomerio dedidiſſent, contra leges & fidé da- *Ibid. li. 7.*
tam obtruncati ſunt & ignominioſiſſimè per com- *ca. 18.*
pita

Pecunia exacta. expeditio. Ergo ſtatim ab Eccleſijs exigit quadringenta librarum millia, quibus collectis emittit in omnes partes ſuos exploratores, eoſque in omnium principum aulis habebat vigiles. cum principibus Germanis coibat fœdera, penſiones dabat militaribus quibuſdam Præfectis qui ſemper ad nutum præſtò eſſent, vt ſi quando de vrbe, caſtello, arce, aut quouis loco magni alicuius momenti capiendo admonerentur, ſubito iniunctum munus capeſſerent. Ex his autem Conſiſtorijs & Concilijs & exploratoribus, præter alia commoda id capiebat vtilitatis, vt (quod in regno nouo ſtabiliendo potiſſimum habetur) aduerſariorum ſuorum acta & molitiones, non ſolùm in magnis Principum Aulis, ſed etiam in ciuitatibus, minimiſque Galliæ pagis intelligeret. Conſiſtorijs præterea hoc officium *Conſiſtoria.* iniunctum erat, non vt diſciplinam Eccleſiaſticam curarent, non vt verbum Domini Pau'ique epiſtolas tractarent, ſed vt in diſciplinam militarem incumberent, verba & iuſſa Admiralij exequerentur, ad eum de incremento fratrum, de numero peditum equitumque, & armorum, ſtatis temporibus referrent. Si quis ditior eſſet & imbecillior, is tenuiorem ſed robuſtiorem, & in rebus gerendis acriorem ſuis pecunijs armaret. Si quis ætate defecta, is iuuenem ſuo loco ſufficeret; omnes ſemper in procinctu ſtarent, vt *ſi qua repentina contra infideles* (ſic appellabant regem & Catholicos) *ſuſcipienda eſſet expeditio,* ſine mora efficerent quod à ducibus præciperetur. Hoc modo quum ad quatuor annos in *Colignius rex & pontifex.* Eccleſijs Caluinianis plenè fuiſſet dominatus, iamque expeditionis illius quam intendebat tempus immineret, deſtinatò miſit ad omnia Conſiſtoria, & concionatoribus mandat, vt ſinguli quoties fratres doctrina Euangelij inſtruerent, omiſſo

Teſtamen-

Teſtamento nouo vetus tantũ, & veteris eas ſolummodo partes interpretarẽtur, in quibus Deus Moyſi & Ioſue Iudæiſque terram Palæſtinam ingreſſuris præcipit, vt ſine vlla miſericordia Cananæos, Moabitas, Philiſtæos & reliquos idololatras interficerent. Quo regis Colignij edicto ad Eccleſias perlato, Miniſtri ſubito opus aggreſſi, declamabãt eandẽ eſſe Catholicorũ & Cananæorũ, eandẽ Caluiniſtarum & fidelium Hebræorum, eandem Colignij & Moyſis, Dandelotij & Ioſue rationẽ. *Iudicijs & ſeueriſsimis æterni ſupplicij comminationibus, incitabant auditores* vt alacriter contra regem Carolum inſurgerent. Dei ſiquidem cauſam nunc agi, ideoque ad perſonam hominis non eſſe conuertendos oculos: eos omnes Euangelium prodere & perduelles eſſe contra diuinam maieſtatem, qui quò minus hoc faciant aliquos conſcientię ſcrupulos prætenderẽt. Hæc eſſe bella domini, & contra infideles & prępotentis Iehóuæ iuratos inimicos moueri, eaque tanto debere eſſe reliquis bellis cruentiora, quanto minus hoſtibus Dei quam inimicis mortalium hominum parcendum eſt. Denique vniuerſis per omnes Gallicanas Eccleſias miniſtris hoc generale concionandi argumentum à Colignio iniunctum eſt, vt ea tantum è pulpitis ſonarent quæ idonea eſſent ad concitandos tumultus, ad irritandos & commouẽdos auditores, & (ne à verbis edicti diſcedam) ad belli contra regem gerendi cupiditatem *atque ignem in auditorum mentibus incendendum*. *Mettre le feu en la teſte.*

Rebus ita diſpoſitis, quũ iam huic Caluiniſtarũ Moyſi opportunũ videbatur Carolũ Cananæorum regem è medio tollere, contrahit occultè copias, & regem Meldis ex inopinato adoritur. Quanta autem cum difficultate rex Meldis paulò poſt mediam noctem elapſus Lutetiam profugerit, quam egrè *M. Tig. h. 7. cap. 1. Launay vbi ſup.*

Hugonotarum manus euaſerit, quoties rebellium equeſtres turmæ Heluetiorũ peditatũ perrumpere conati ſunt;quod præcipuum eſt, quam incredibili hypocriſi,periurio,ſimulatione,mittendis ad regem muneribus,equis, canibus venaticis, Colignius regem & regios in fraudem inducere laborauit vt incautos opprimeret,nec quicquam de cõparatis inſidijs odoraretur priuſquam nimis ſerum eſſet remediũ,hæc omnia non eſt mei propoſiti narrare; illud vnũ vrgeo, Hugonotas regi ſuo nec in vlla vel tenuiſſima re obtẽperaſſe,ſed aliũ ſibi regẽ cõſtituiſſe, ſub quo contra verum Gallorum regẽ, opes, fortunas, ſanguinem ipſũ incredibili cum furore & pertinacia ſunt periclitati.Quamquam enim Admiralius ille Colignius ſe non regem ſed *protectorẽ fideliũ* diceret,regi viciſſim *protectionem infidelium* relinquẽs atque ita à ſuis familiari loquendi cõſuetudine vocaretur: tamẽ hæc eius populique hugonotici acta declarant eum fuiſſe verum & abſolutum Caluiniſtarũ regem.Quis enim rex,quis monarcha maiorẽ vnquam habuit vel habere potuit in facultates & vitã ſubditorũ poteſtatẽ?Et qui vectigalia pendunt Colignio,Carolo regi pendere recuſant, qui Colignio militare volunt etiam contra Carolũ,Carolo autem officiũ militandi contra Coligniũ renunciant,eos Colignij non Caroli ſubditos eſſe quam eſt manifeſtũ?Et ciuitates quæ portas aperiunt Colignio ducibuſque ab eo miſſis, vt Montalbanum, Nemauſus,Rochella, occludunt autem portas regi ipſi, vel fratri regis legitima cũ poteſtate miſſo, his Admiraliũ imperare non regem, quam eſt euidens & clarũ?Qui in Gallia rege inſciente nec conſulto, quas libet cõſcribit equitum peditumque turmas, eaſque ſuis fœderatis rebellibus, Aurangio & Ludouico extra Galliam mittit,quis neget hũc regem eſſe

Belforeſt lib.6.cap. 95.

Admiralius abſolutus monarcha Hugonotarum.

eſſe abſolutum, & ſub nullius alterius obedientia viuere? Denique quum Admiralius ſua particularia Hugonotis & Caluinianis Eccleſijs edicta ſcribit, eaque Hugonotæ & Eccleſiæ magna cum reuerentia ſuſcipiunt, & accuratè exequuntur; regis autem Gallorum edicta & Admiralius effusè ridet atque contemnit, & Hugonotarum populus non magis quam Aeſopi fabulas æſtimat; hos duos reges Carolum & Colignum, & Gallos & Hugonotas, certum eſt non minus eſſe deſtinctos, quam Hiſpanorum populus à Gallicano ſeſernitur. Quum Henricus tum dux Audius poſtea rex Rochellenſes obſideret, illiſque offerret honorificas pacis conditiones, Rochellenſes reſponderunt *ſe non poſſe pacem aliquam admittere particularem quæ non reliquos omnes regni fideles comprehenderet: ſe non minus obligari vt procurent bonum fratrum quam ſuum proprium: neque verò poſſe ſeipſos ab illis ſeiungere, nec ſuam ſeparatam quietem ſectari, niſi vnà ſeparari vellent & à capite & à membris. Rubenitæ, & Gadditæ, & dimidia tribus Manaſſæ etſi à Moyſe obtinuiſſent commodas ſedes vltra Iordanẽ, obligati tamen erant in omnibus bellis ſuas cum reliquis fratribus vires coniungere.* Quare hac ratione pacẽ cũ rege & regijs noluerunt habere, ſed ad extremũ vſque ſuſtinuerũt obſidionẽ. Quũque quatuor poſt annos idẽ Gallorũ rex Hẽricus per legatũ ſuũ Monluciũ epiſcopũ Valentinũ, Languedocẽſes Hugonotas ad pacem hortaretur, illi eadem ratione recuſarũt: ſe nimirũ eiuſdem eſſe corporis & cõmunionis cũ aliarũ Galliæ prouinciarum fratribus Caluiniſtis, quibus niſi eodem modo conſulatur, ſe non poſſe eos derelinquere & pacem cum rege habere, niſi velint vt putrida mẽbra à cõmuni corpore preſcindi. Qua ſimilitudine (vt egregiè illis oſtẽdit prudentiſſimus Epiſcopus) ſe à reliquis Gallis diſtinctũ eſſe corpus,

M. Pig. li. 6. cap. 12.

Hugonotæ diſtinctus populus à populo Gallicano.

Poplin. lib. 33. anno. 1573.

Hiſtoire de la Val lib. 37. anno. 1578.

diſtinctam rép. probant, nec ſe eidé capiti cũ reliquis ſubeſſe, neque verò regẽ eorũ corporis caput eſſe, quãdo hoc eorũ corpus à reliquo regni corpore tã lõgè abhorreret, ab eoq; multò magis quã corpus leonis ab aquilino, & aſini ab humano ſeiũgeretur.

Sed in tota tragædia Caluiniana, ad demonſtrãdum Caluiniſtas nullam habere cum Gallis & rege Gallicano, vel etiam cum Chriſtianis & corpore generali reipub. Chriſtianæ communionem, nihil eſt inſignius praxi Eccleſiæ Rochellenſis, vel etiam eo longo & accuratiſſimo ſcripto quod ex communi omnium ordinum conſenſu & ſententia, in ſolenni tanquam parlamento compoſuerunt & approbarunt & poſtea ad omnes per Galliam fratres emiſerunt Caluiniſtæ Delphinates, Languedocenſes, & finitimarum prouinciarum, poſt interfectum regem ſuum Colignium. Siquidem Caluiniſtæ qui eo temporeRochellam profugerunt, nobiles, ignobiles, miniſtri, communi Prætoris & Senatus Rochellenſis decreto *ad reſarcienda quæ à rege populoque Galliæ accepiſſent detrimenta, concluſerunt eos vniuersè omnes pro ſuis inimicis terra marique eſſe habendos, qui aliam quàm Rochellenſem religionem profiterentur, quocumque illi ſtatu vel conditione fuiſſent*: valde inconſiderate & Lutheranos Germaniæ, & ipſum etiam ducem Bipontinum inimicorum ſuorum loco numerantes. Quo decreto facto, armarunt naues piraticas, eaſque *Rochellenſis fidei* militibus & ducibus inſtruxerunt, præcipientes vt ex æquo populos omnes prædarentur, non ſolùm *Gallos quoſcunque ſiue nobiles, ſiue mercatores Catholicos, etiamſi pacatiſſimè erga Caluiniſtas ſe gererent*, ſed etiam alias nationes omnes *exceptis Anglis*, aut qui authoritate *Principis Aurangij* fœderati ſui maria illa nauigarent. Adeò vt Caluiniſtæ iſti omnia Franciæ, Flan-

Reſpub. Hugonotarum diſtincta a rep. Gallicana.

Poplin. lib. 34. anno 1572. Conclurent de tenir pour ennemis tous ceux qui profeſſeront autre religion que la leur.

Quelques paiſibles qu'ils puiſſent eſtre.

Flandriæ, Hiſpaniæ, Portugaliæ & Angliæ littora perluſtrantes, promiſcuè ex Flandris, Francis, Hiſpanis, Portugallenſibus, Italiſque prædam facientes, & ſæpenumero quoque *fide Rochellenſi* ipſos Anglos auariſſimè (vt Angli ſaltem conquerebantur) deſpoliantes, duos auri milliones intra quatuor menſes corraſerint. Qua ſumma etiamſi ipſi viciſſim ab Anglis ex Admiralij Anglicani mãdato perfidiosè per ſingularis cuiuſdam amicitiæ ſpeciem penitus exinaniti ſint (vt nihil eſt iſtorum Euangelicorum fratrum fide infidelius) hoc tamen & decreto & facto ſolidè demonſtrauerunt, & ſe populum fuiſſe à Gallicano maximè diſtinctum, & ſuam rempub. non à Gallicana modò, ſed à tota quoque Chriſtiana repub. fuiſſe diſiunctiſſimam. Caluiniſtæ autem Delphinates & reliqui illi, eodem tempore nouam penitus reipub. formam inſtituunt, nouos magiſtratus, nouam politiam, nullam habentes vel regis Gallicani vel Parlamentorum rationem, imò euidentiſſimè Monarchiam hanc in popularem Democratiã peruertentes, quarum huius ad illam nulla eſſet relatio. Sic autem nouæ reipub. ſuæ leges fundamentales auſpicantur. Poſt indictum exemplo Niniuitarum ieiunium, & cœnam celebratam, iurant omnes pro ſe & poſteris harum quæ ſequuntur legum perpetuam obſeruationem 1. *Donec Deo in cuius manu ſunt corda regum, placuerit mutare cor regis Caroli, & ſtatum regni in meliorem formam reſtituere, aut exuſcitare principem aliquem vicinum quem per virtutem & notas inſiges cognoſcamus eſſe huius miſeri populi liberatorem: in quaq; ciuitate & oppido Caput vnum vel Prætor eligatur, qui reliquis imperet tam in bello quàm in politia ciuili.* 2. *Vnà cum Prætore conſiliarij 24. eligantur ſine acceptione perſonarum, ſiue ſint è nobilitate, ſiue è populo, ſiue ex ciuibus, ſiue ex colonis, modò ſint apti & habiles ad procurandũ*

Holinch. Stovv. in Chron. Angliæ.

An. 1575 Poplin. l. 32

Leges reip. Caluiniſtarum in Gallia.

1.

2.

3. *bonum publicum 3. Præter hos 24. qui ſemper aßiſtent Prætori qui erit vigeſimus quintus, eligātur præterea 75. qui ſimul efficiunt numerum centenarium, qui item promiſcuè aſſumūtur, ſiue ex ciuibus ſiue ex ruſticanis. Coram his omnes iudicabuntur in cauſis criminalibus, hoc eſt vbi quis damnādus eſt ad mortem, exilium, vel membri alicuius mutilationem.* Sequuntur alia multa ad iuſtitiam & diſciplinā militarem huius noui regni pertinentia, digna quidē quæ omnes Galliæ populi & principes animaduertāt: quæ quoniam in cōmunibus hiſtorijs obuia ſunt, & nec ipſi Caluiniſtæ ea diſſimulant, nolo in eis fuſius exponendis hærere. Summa concluſionis meæ eſt, Hugonotas in Gallia populum eſſe à veris Gallis maximè diſtinctum vt olim Iudæi erant à nationibus Syrorum & Cananæorum, quod & ipſi liberè confitentur, & his argumentis manifeſtè oſtēditur.

10. 10. Quod quum ita ſit, non ego eis deinceps vitio vertam quod cum regibus Gallorum bella varia geſſerint, quòd populum Gallicanum in bello trucidauerint, quòd Nobilitatis Gallicanæ in prælijs & vrbium obſidionib. maximas ſtrages ædiderint, quòd regem Nauarrçum Rothomagi, quòd Ducem Mōpenſerium, Principem Daulphinum, Principem Rocheſurionium Duces Nemoroſium, Longauillanum, Niuernenſem, tam patrem, quàm filium, & generum, Ducem Aumaliū, Coneſtablium Memoranſium, quod Mareſchallos Memoranſium, Danuillum, Briſſaccum, Tauannum, Bironnium, Matignionē, & alios innumeros è prima Galliæ Nobilitate in iuſtis prælijs occiderint. Iuſta enim prçlia vocentur, quæ apertis in campis, hoſtili more, ductu regis ſui Colignij ſunt commiſſa, in quibus quia nihil aliud fecerunt, quàm quod nuper Carolus V. & ſuperiori memoria Angli, & antiquiſſimis tēporib.

Romani, quando contra Galliæ reges populoſque demicabant, hoc eſt quoniam Gallos hoſtes ſuos hoſtiliter inuaſerunt, eoſque quantis maximè potuerunt cladibus affecerunt: huiuſmodi bella, qualia erant illa Dreuſij, Sandioniſij, Iarnacenſe & alia, nō magis Caluiniſtis, quàm Pictauienſe Anglis, & Papienſe Hiſpanis vitioſa reputabimus, nec propter iſtiuſmodi mutuas vaſtitates Caluiniſtas Gallorum, magis quàm Hiſpanos & Anglos eorūdem Gallorū hoſtes cenſebimus, qui ius ſibi vt putabant ereptū, vel iniurias illatas iure militari vt poterant compēſabant. Sin verò in bellis gerendis Caluiniſtæ ius omnium gentium commune violauerint, ſi nec eā fidem præſtiterint, quam Angli & Hiſpani Gallis, quam Galli Italis, quam Romani Carthaginēſibus, & omnes populi ipſo iure naturæ populis bello laceſſitis ſeruant; quàm iniquū eſt iſtos Gallos dicere qui maiori iniuſtitia & immanitate ad Gallos internecione delendos laborarunt, quàm vllæ aliquādo nationes, quàm Romani ad Pænos perfidioſiſſimos & ſibi infeſtiſſimos caſtigandos vſi ſint! Sunt enim bellorum iura quædam, quæ & natura & populorum omnium conſuetudo omnibus temporibus approbauit: qualia ſunt *non eſſe bellum iuſtum, niſi quod aut repetitis rebus geratur, aut denunciatum antea ſit & indictum*. Item illud. *Si quid hoſti promiſeris, in eo fidem eſſe ſeruandam*. Illud quoque quod ſequitur: *ij qui armis poſitis ad imperatorum fidem confugiunt, quamuis murum aries percuſſerit recipiendi ſunt*, etſi à quibuſdam barbaris eſt aliquando neglectum, naturali tamen æquitati eſt valde conſentaneum, & à Gallis, Hiſpanis & Anglis ferè ſemper vſurpatum. Sed in toto fæciali vel alicuius populi vel omnium gentiū iure, nihil eſt magis ſanctum, nihil magis generali conſenſu receptum, quàm vt legati de pace facienda ſe-

Hugonotæ in bellis cōtra Gallos gerendis nō ſeruant ius gentium.

Cic. offic. lib. 1.

da ſecure vltro citroque commeent, quod qui tollunt e mundo ſolem, tollunt e vita communi omnẽ ſocietatem, ſublataque omni pacificationis ſpe homines mortales immortalibus bellis implicant & in vitam humanam paucis annis finitam miſeriarũ Oceanum infinitum infundunt. Et quando vnquã vel Turca Chriſtianorum principum, vel principes Chriſtiani Turcarum legatos audire recuſant! At Hugonotæ, regis Chriſtianiſſimi miſſos de pace legatos nec audire ſuſtinuerunt. Quum enim ad Rochellenſes de pace communi tractaturum virum egregium & ipſis Proteſtantibus amicum mandauerat rex Carolus, eum Rochellenſes prorſus admittere, aut alloqui, aut vllos cum eo habere ſermones obſtinate recuſarunt. Nec plurimum laborãte Mareſchallo Bironio, & vt legatus admitteretur principum omnium morẽ allegãte, quicquã voluerunt concedere; illud Bironio reſpõdentes, *aliã aſſe rationẽ legatorum qui ſunt miſsi à principibus vbi ſemper ratio & fidelitas obſeruatur, aliam eorum qui ſunt miſsi à principe ad ſubditos.* vnaque adijciunt *periculum eſſe ne legati aductu, refrigerentur ſuorum animi à bello* eadem qua prius alacritate adminiſtrando. Quo reſponſo manifeſtè declararũt ſe hoſtilius erga regẽ affectos eſſe, quàm Turca aut Paganus aliquis Princeps eſt erga Chriſtianos, neque verò ſe vllam vnquam pacem cum eo habituros. In eaq. obſidione ſæpenumero generalibus populi & Miniſtrorũ ſuffragijs concluſum eſt, nunquam eſſe cum rege & regijs de pace colloquendum, nec vllos in vrbem recipiendos legatos qui de pace acturi venirent; in quo ita præfractè Miniſtri & populus Rochellenſis perſtiterunt contra ciuilem humanitatem & ius nationum omniũ, vt propterea Lanoæus ſatis celebris Dux & factioni Caluinianæ fidiſſimus, quemque Rochellenſes ſuæ militiæ

Hugonotæ recuſant ad mittere legatos regis.

Poplin. lib. 32. fo. 127

Ibi. li. 33. fo. 140.

militiæ principem effecerant, indignitate rei commotus præfecturam relinqueret & ab vrbe diſcederet.

Et tamen multò ab eis honeſtius factum eſſet & ad gentium omnium morem proprius, vt penitus à ſuo colloquio regis legatos excluderent, quam vt eos primum tanquam legatos inſidiosè admitterẽt, & mox tanquam publicos hoſtes ſubmiſſis militibus crudeliter inuaderent, quod eodem ipſo tempore fecerunt Quum enim rex eorum incredibilẽ furorem ſua patientia frangere conatus, nouum ſubinde legatum virum nobilem mittere non deſiſteret, & ille quamuis Saluum conductum à Prætore Rochellenſi perdiu obtinere non potuit tandem tamen impetraſſet, & Mareſcalli Bironij operâ cum prætore & ſenatoribus quibuſdam ad Tadonem Rochellæ vicum colloquutus fuiſſet: proxima nocte dum in hoſpitio ſecurus quieſcit, ſubornati quidam Rochellenſium milites hoſpitij portas effregerunt, quoſdam eius famulos occiderunt, legatum ipſum in lecto iacentem vulnerauerunt, equosq́; pecuniam, omnemq́ue eius ſuppellectilem aſportarunt. Quique hoc iniquiſſimum ſcelus perpetrarũt, apud Rochellenſes de eo tanquam pulcherrimo & maximè Euangelico gloriati ſunt, maximamque propterea famam & popularem plauſum ſunt conſequuti. Quòd ſi Gentiles bellum iuſtum eſſe negauerunt quod non eſſet indictum antea & denunciatum, iſti qui in alta pace clariſſimas totius regni vrbes occuparunt vel per inſignes fraudes vel impudentiſſimam regiæ authoritatis ſimulationem, vti de Rothomago, Aurelijs, Pictauio, Turonibus, Biturigibus, Lugduno, & reliquis omnibus ciuitatibus quas prima rebellione inuaſerunt notiſſimum eſt, qui poſtea Meldis ſub ſpecie ſupplices libellos offerendi

Hiſt. de la. Val. li. 2 an. 1572. Belfor. li. 6 ca. 115.

Legati regii perfidia ſe vulnerati.

Vrbes contra ius gentium occupata.

offerendi regem ſuis armatis copijs tantùm nō cir-cumcluſerunt,& nec opinantem turmis equeſtrib, adorti ſunt tum quum maximè pacis ſtudium prætenderent,& miſſis ad regem oratoribus ſuis iurarēt ſe nihil minus quàm de bello cogitare,quemadmodum iſta bella non ſunt multò iniuſtiora,quàm quę olim Romani aut Angli Gallis intulerunt?

11\. 11. Nemo fuit Romanæ ciuitati hoſtis vnquam grauior quàm Pyrrhus rex Epirotarum,& tamen cū Romanus perſuga fuiſſet pollicitus ſe veneno regē necaturum, Senatus perfugam Pyrrho tradidit. *Ita ne hoſtis quidem,& potentis,& bellum vltrò inferentis interitum cum ſcelere approbauit*. Et quādo auditum eſt de Romanis, vel Græcis, vel Macedonibus, quòd hoſtem ſubmittentem ſe & receptum in fidem interfecerint? At Caluiniſtæ modò principes & nobiles viros occidere poſſent, de iure vel iniuria, vtrū cum fraude & periurio, aut quouis atrociſſimo ſcelere ea cædes fuiſſet copulata, omnem curam & cogitationem proiecerunt. Quis fuit aliquando princeps defenſa contra Imperatorem Carolum Meti, repulſo ad Rentium eodem Imperatore, & recuperato ab Anglis Caleto totaque illa ora maritima, reipub. Gallicanæ Frāciſco Duce Guiſia vtilior, aut ob Gallici nominis ſplendorem apud exteras nationes diffuſum illuſtrior? Aut quis fuit propter ſingulares virtutes non ſolum veris Gallis, ſed etiā infenſis hoſtibus, Hiſpanis, Germanis, atque Italis eodem principe amabilior? id quod funeris eius mœrore indicatū eſt. Et tamen quis ignorat quēadmodū ille humaniſſimus princeps ab homine Caluiniſta, cui tamen antea, & eo ferè ipſo momento temporis maxime fuit beneficus, ſceleratiſſimè & perfidioſiſſimè occiſus eſt perſuaſione Gaſparis Colignij & Theodori Bezæ, etiam tum quum de pace tolerabili hæreticis

Cic. de offic. lib. 1.

Principes Galliæ & viri nobiles ab Hugonotis contra ius gentiū caeſi.

Franciſcus Dux Guiſius.

M. Pig. lib. 6.

reticis concedenda operam ſuam quàm maximè im
pendebat. Mareſchallus Sãctandræanus inter prin-
cipes Gallicani regni bellatores numeratus, & à ſcri- *Mareſchal Sanctan-*
ptoribus externis plurimùm propter inſignes victo- *dreæ.*
rias commendatus, quemadmodũ eſt in bello Dreu- *& alij per-*
ſio interfectus? Num in ipſo prælij ardore pugnans? *multi.*
nequaquam, ſed poſtquam fide data & accepta ſe
capiendum præbuiſſet, quomodo ſi egiſſent cum
Condæo Catholici, nunquam is alteram in Gallijs
rebellionem contra regem excitaſſet. Mottegondri-
nus in Delphinatu præfectus generalis, quàm bar-
bare à Caluiniſtis occiſus eſt, & ignominioſe per
totam Valentiam tractus, & deinceps ad feneſtram *M. Pig. li.*
domus ſuæ ſuſpenſus, poſtquam Euangelica, hoc eſt *6. ca. 10.*
Satanica fide omnem ei benignitatem fuiſſent poli-
citi, ſi ſe inermem eorum fidei vellet committere?
Charrius Chiliarcha veteranus Gallorum qui in
Italia contra Hiſpanos militauerant, quòd eſſet Hu-
gonotis infenſus & Catholicæ religionis ſtudioſus,
quemadmodum occubuit? Media luce, media fere
ciuitate Pariſienſi, à Briquemaltio cum armata *Ibid. lib. 6.*
Hugonotarum cohorte derepente inuaditur, & mul *c. 20.*
tis vulneribus perimitur; fremente non ſine cauſa
tota ciuitate Pariſienſi, & clamante ruituram ne-
ceſſariò rempub. Gallicanam ſi ita nequiſſimis re-
bellibus fas eſſet fortiſſimos regis & regni præfectos
militares occidere, ipſis autem interdictum eſſet
ſumptis armis tam luculentas iniurias vindicare. *Belfor. li. 6*
Eo enim tempore arma Pariſienſibus fuerant iuſſu *ca. 110.*
regis adempta. Terridas regij in Nauarra exercitus *Pigu. li. 8.*
dux primarius, Sancolumbus, Baſſillon, alijque per- *ca. 11.*
multi partim equites Ordinis, partim clariſſimi mi-
litum præfecti, quũ poſt certas compoſitionis leges
ſe Mongomerio dedidiſſent, contra leges & fidẽ da- *Ibid. li. 7.*
tam obtruncati ſunt & ignominioſiſſimè per com- *ca. 18.*
pita

Andegauum, Pictauium, Biturigas, magnam par-
tem Guiennæ, & alia quæ enumerare longum eſt.
Tantum verò abeſt vt à ciuitate Pariſienſi aut Aula
2.3. etiam regis ſuis impietatibus contaminandâ abſti-
nerent, vt non vertente anno in quo edictum illud
extorſerunt, Pariſijs in oculis Parlamenti, in cele-
berrimo Chriſtianorū feſto, horrenda illa facinora
Suprà fol. 362. cōmiſerūt quæ paulo ante narrauimus. Et quo for-
tius roborari partes ſuas ſciebant ſi Pariſienſem ci-
uitatem, & regis Aulam, quaſi cor & cerebrum, ipſa
primaria vitæ Catholicæ domicilia poſſent inficere,
M.Tig. li. eò acrius & ſeditioſi⁹ Miniſtrijs in locis ſua zizania
6.cap. 19. 20. ſerere contenderunt, vt nouis iterum atque iterum
edictis opus fuerit ad eorum petulantiam coercen-
dam. De iniurijs autem in Clerum & contumelijs
4. iaciendis quod opus eſt loqui, aut ab ijs quomodo
potuerunt abſtinere miniſtri prædicantes; quorum
vt plurimum conciones maxima ex parte in ijs re-
bus conſumuntur. Et ſi Caluiniſtam prohibes ne in
Pontificem Rom. miſſam, religionem, & principes
Catholicos inuehatur; perinde eſt ac ſi os illi obſtru-
as & planè iubeas obmuteſcere. Et ea ferè omnia
quæ modò percurrimus, homicidia, ſacrilegia, ſpo-
liationes & euerſiones templorum, lacerationes ſa-
cerdotum, tragica & Turcica in Chriſtum, in San-
ctos, in reges viuos & defunctos ſcelera, vel eodem
vel proximo poſt edictum Ianuarij anno facta ſunt.
Cæterum quemadmodum inferiores duces, mili-
tes, & miniſtri, in alijs particularibus quæ ipſi potiſ-
ſimum appetebant, occidendo aduerſarios, prædan-
do aliorum bona, vim inferendo vires & fœminis,
debacchādo in clerū & Pontificem, pro libidine ſua
edictū regis eludebant: ſic princeps eorū Colignius
qui nihil niſi regnum cogitabat, & cui aliorum om-
nium deſideria ipſamque religionem deſeruire co-
gebat,

gebat, extremum illud quo regnũ ſuum impediebatur,& creberrimè & audaciſſimè perrumpebat. 8.

9 Proximo itaque poſt edictum illud & pacem Aurelianenſi obſidione ſoluta confectam anno, 9. quum maximè elucere debebat in iſto homine pacis ſtudium eiuſque erga regem obedientia; quæ erant pacificationis integreſſæ primaria capita; ille ſtatim regni ſui fundamenta ponens, diſtribuit totam Galliam vt alias annotauimus in prouincias ſexdecim, vnamquamque rurſus prouinciam in certas præfecturas, & harum quamque rurſus partitus eſt in Eccleſias quas vocabat, quarum vnaquæque ſuum habebat Conſiſtorium quaſi ſeparatum iudicum conſeſſum, ex miniſtro & certis fratribus Euãgelij promouendi ſtudioſiſſimis compoſitum. In ſingulis præfecturis inſtituit rurſus aliud Concilium quod vnoquoque menſe coibat, & de communibus Caluinianæ cauſæ rebus conſultabat. Quod illic fiebat referebatur ad Conſilium prouinciæ. Ab hoc rurſus aſcendebatur ad grandius Conſilium prouinciarum omnium; in quo pauci homines ex omnibus prouincijs delecti communia negotia tractabant, & fratribus erat inſtar Parlamenti cuiuſdam Pariſienſis. Sed quartum adhuc ſupererat *Conſilium* reliquorum omnium ſupremum & caput quod *ſecretum* dicebatur, cui Admiralius non modò tanquam Rex, ſed etiam quaſi Pontifex præſidebat: vbi de bello, de pace, de religione, de fœderibus Principum ſine prouocatione ſtatuebatur. Regno Caluiniano ad hunc modum in ſuos ordines tributo, proximum erat commune aliquod ærarium ſtabilire, ſine quo nec in pace nec in bello aliquid præclarè poterat adminiſtrari; quum pecunia ſit neruus rerum gerendarum, ſine quo frigeat & in pace conſilium, & in bellis

an. 1563.

Launay en la replique Chreſtienne lib. 2. cap. 13. §. 5. 6.

Gaſp. Coligny & Caluiniſtarum regnũ quo modo fundatum in Gallia.

Concilia.

Pecunia exacta. expeditio. Ergo ſtatim ab Eccleſijs exigit quadringenta librarum millia, quibus collectis emittit in omnes partes ſuos exploratores, eoſque in omnium principum aulis habebat vigiles. cum principibus Germanis coibat fœdera, penſiones dabat militaribus quibuſdam Præfectis qui ſemper ad nutum præſtò eſſent, vt ſi quando de vrbe, caſtello, arce, aut quouis loco magni alicuius momenti capiendo admonerentur, ſubito iniunctum munus capeſſerent. Ex his autem Conſiſtorijs & Concilijs & exploratoribus, præter alia commoda id capiebat vtilitatis, vt (quod in regno nouo ſtabiliendo potiſſimum habetur) aduerſariorum ſuorum acta & molitiones, non ſolùm in magnis Principum Aulis, ſed etiam in ciuitatibus, minimiſque Galliæ pagis intelligeret. Conſiſtorijs præterea hoc officium iniunctum erat, non vt diſciplinam Eccleſiaſticam curarent, non vt verbum Domini Pauliique epiſtolas tractarent, ſed vt in diſciplinam militarem incumberent, verba & iuſſa Admiralij exequerentur, ad eum de incremento fratrum, de numero peditum equitumque, & armorum, ſtatis temporibus referrent. Si quis ditior eſſet & imbecillior, is tenuiorem ſed robuſtiorem, & in rebus gerendis acriorem ſuis pecunijs armaret. Si quis ætate defecta, is iuuenem ſuo loco ſufficeret; omnes ſemper in procinctu ſtarent, vt *ſi qua repentina contra infideles* (ſic appellabant regem & Catholicos) *ſuſcipienda eſſet expeditio*, ſine mora efficerent quod à ducibus præciperetur. Hoc modo quum ad quatuor annos in Eccleſijs Caluinianis plenè fuiſſet dominatus, iamque expeditionis illius quam intendebat tempus immineret, deſtinatò miſit ad omnia Conſiſtoria, & concionatoribus mandat, vt ſinguli quoties fratres doctrina Euangelij inſtruerent, omiſſo Teſtamen-

Conſiſtoria.

Colignius rex & pontifex.

Teſtamento nouo vetus tantũ, & veteris eas ſolummodo partes interpretarẽtur, in quibus Deus Moyſi & Ioſue Iudæiſque terram Palæſtinam ingreſſuris præcipit, vt ſine vlla miſericordia Cananæos, Moabitas, Philiſtæos & reliquos idololatras interficerent. Quo regis Colignij edicto ad Eccleſias perlato, Miniſtri ſubito opus aggreſſi, declamabãt eandẽ eſſe Catholicorũ & Cananæorũ, eandẽ Caluiniſtarum & fidelium Hebræorum, eandem Colignij & Moyſis, Dandelotij & Ioſue rationẽ. *Iudicijs & ſeueriſsimis æterni ſupplicij comminationibus, incitabant auditores* vt alacriter contra regem Carolum inſurgerent. Dei ſiquidem cauſam nunc agi, ideoque ad perſonam hominis non eſſe conuertendos oculos: eos omnes Euangelium prodere & perduelles eſſe contra diuinam maieſtatem, qui quò minus hoc faciant aliquos conſcientię ſcrupulos prætenderẽt. Hæc eſſe bella domini, & contra infideles & prępotentis Iehóuæ iuratos inimicos moueri, eaque tanto debere eſſe reliquis bellis cruentiora, quanto minus hoſtibus Dei quam inimicis mortalium hominum parcendum eſt. Denique vniuerſis per omnes Gallicanas Eccleſias miniſtris hoc generale concionandi argumentum à Colignio iniunctum eſt, vt ea tantum è pulpitis ſonarent quæ idonea eſſent ad concitandos tumultus, ad irritandos & commouẽdos auditores, & (ne à verbis edicti diſcedam) ad belli contra regem gerendi cupiditatem *atque ignem in auditorum mentibus incendendum*.

Mettre le feu en la teſte.

Rebus ita diſpoſitis, quũ iam huic Caluiniſtarũ Moyſi opportunũ videbatur Carolũ Cananæorum regem è medio tollere, contrahit occultè copias, & regem Meldis ex inopinato adoritur. Quanta autem cum difficultate rex Meldis paulò poſt mediam noctem elapſus Lutetiam profugerit, quam egrè

M. Tigh. 7. cap. 1. Launay vbi ſup.

Hugonotarum manus euaſerit, quoties rebellium equeſtres turmæ Heluetiorũ peditatũ perrumpere conati ſunt;quod præcipuum eſt, quam incredibili hypocriſi,periurio,ſimulatione,mittendis ad regem muneribus,equis, canibus venaticis, Colignius regem & regios in fraudem inducere laborauit vt incautos opprimeret,nec quicquam de cõparatis inſidijs odoraretur priuſquam nimis ſerum eſſet remediũ,hæc omnia non eſt mei propoſiti narrare: illud vnũ vrgeo, Hugonotas regi ſuo nec in vlla vel tenuiſſima re obtẽperaſſe,ſed aliũ ſibi regẽ cõſtituiſſe, ſub quo contra verum Gallorum regẽ, opes, fortunas, ſanguinem ipſũ incredibili cum furore & pertinacia ſunt periclitati.Quamquam enim Admiralius ille Colignius ſe non regem ſed *protectorẽ fideliũ* diceret,regi viciſſim *protectionem infidelium* relinquẽs atque ita à ſuis familiari loquendi cõſuetudine vocaretur: tamẽ hæc eius populique hugonotici acta declarant cum fuiſſe verum & abſolutum Caluiniſtarũ regem.Quis enim rex,quis monarcha maiorẽ vnquam habuit vel habere potuit in facultates & vitã ſubditorũ poteſtatẽ?Et qui vectigalia pendunt Colignio,Carolo regi pendere recuſant, qui Colignio militare volunt etiam contra Carolũ,Carolo autem officiũ militandi contra Coligniũ renunciant,eos Colignij non Caroli ſubditos eſſe quam eſt manifeſtũ?Et ciuitates quæ portas aperiunt Colignio ducibuſque ab eo miſſis, vt Montalbanum, Nemauſus,Rochella, occludunt autem portas regi ipſi, vel fratri regis legitima cũ poteſtate miſſo, his Admiraliũ imperare non regem, quam eſt euidens & clarũ?Qui in Gallia rege inſciente nec conſulto, quas libet cõſcribit equitum peditumque turmas, eaſque ſuis fœderatis rebellibus, Aurangio & Ludouico extra Galliam mittit,quis neget hũc regem eſſe

Belforeſt lib.6.cap. 95.

Admiralius abſolutus monarcha Hugonotarum.

eſſe abſolutum, & ſub nullius alterius obedientia viuere? Denique quum Admiralius ſua particularia Hugonotis & Caluinianis Eccleſijs edicta ſcribit, eaque Hugonotæ & Eccleſiæ magna cum reuerentia ſuſcipiunt, & accuratè exequuntur; regis autem Gallorum edicta & Admiralius effusè ridet atque contemnit, & Hugonotarum populus non magis quam Aeſopi fabulas æſtimat, hos duos reges Carolum & Colignum, & Gallos & Hugonotas, certum eſt non minus eſſe deſtinctos, quam Hiſpanorum populus à Gallicano ſeſernitur. Quum Henricus tum dux Audius poſtea rex Rochellenſes obſideret, illiſque offerret honorificas pacis conditiones, Rochellenſes reſponderunt *ſe non poſſe pacem aliquam admittere particularem quæ non reliquos omnes regni fideles comprehenderet: ſe non minus obligari vt procurent bonum fratrum quam ſuum proprium: neque verò poſſe ſeipſos ab illis ſeiungere, nec ſuam ſeparatam quietem ſectari, niſi vnà ſeparari vellent & à capite & à membris. Rubenitæ, & Gadditæ, & dimidia tribus Manaſſe etſi à Moyſe obtinuiſſent commodas ſedes vltra Jordanē, obligati tamen erant in omnibus bellis ſuas cum reliquis fratribus vires coniungere.* Quare hac ratione pacē cū rege & regijs noluerunt habere, ſed ad extremū vſque ſuſtinuerūt obſidionē. Quūque quatuor poſt annos idē Gallorū rex Hēricus per legatū ſuū Monluciū epiſcopū Valentinū, Languedocēſes Hugonotas ad pacem hortaretur, illi eadem ratione recuſarūt: ſe nimirū eiuſdem eſſe corporis & cōmunionis cū aliarū Galliæ prouinciarum fratribus Caluiniſtis, quibus niſi eodem modo conſulatur, ſe non poſſe eos derelinquere & pacem cum rege habere, niſi velint vt putrida mēbra à cōmuni corpore preſcindi. Qua ſimilitudine (vt egregiè illis oſtēdit prudentiſſimus Epiſcopus) ſe à reliquis Gallis diſtinctū eſſe corpus.

Al. Pig. li. 6. cap. 12.

Hugonotæ diſtinctus populus à populo Gallicano.

Poplin. lib. 33. anno. 1573.

Hiſtoire de la Val lib. 37. anno. 1578.

diſtinctam rẽpub. probant, nec ſe eidẽ capiti cũ reliquis ſubeſſe, neque verò regẽ eorũ corporis caput eſſe, quãdo hoc eorũ corpus à reliquo regni corpore tã lõgè abhorreret, ab eoq; multò magis quã corpus leonis ab aquilino, & aſini ab humano ſeiũgeretur.

Reſpub. Hugonotarum diſtincta a rep. Gallicana.

Sed in tota tragædia Caluiniana, ad demonſtrãdum Caluiniſtas nullam habere cum Gallis & rege Gallicano, vel etiam cum Chriſtianis & corpore generali reipub. Chriſtianæ communionem, nihil eſt inſignius praxi Eccleſiæ Rochellenſis, vel etiam eo longo & accuratiſſimo ſcripto quod ex communi omnium ordinum conſenſu & ſententia, in ſolenni tanquam parlamento compoſuerunt & approbarunt & poſtea ad omnes per Galliam fratres emiſerunt Caluiniſtæ Delphinates, Languedocenſes, & finitimarum prouinciarum, poſt interfectum regem ſuum Colignium. Siquidem Caluiniſtæ qui eo tempore Rochellam profugerunt, nobiles, ignobiles, miniſtri, communi Prætoris & Senatus Rochellenſis decreto *ad reſarcienda quæ à rege populoque Galliæ accepiſſent detrimenta, concluſerunt eos vniuersè omnes pro ſuis inimicis terra marique eſſe habendos, qui aliam quàm Rochellenſem religionem profiterentur, quocumque illi ſtatu vel conditione fuiſſent*: valde inconſideratè & Lutheranos Germaniæ, & ipſum etiam ducem Bipontinum inimicorum ſuorum loco numerantes. Quo decreto facto, armarunt naues piraticas, eaſque *Rochellenſis fidei* militibus & ducibus inſtruxerunt, præcipientes vt ex æquo populos omnes prædarentur, non ſolùm *Gallos quoſcunque ſiue nobiles, ſiue mercatores Catholicos, etiamſi pacatiſſimè erga Caluiniſtas ſe gererent*, ſed etiam alias nationes omnes *exceptis Anglis*, aut qui authoritate *Principis Aurangij* fœderati ſui maria illa nauigarent. Adeò vt Caluiniſtæ iſti omnia Franciæ, Flan-

Poplin. lib. 34. anno 1572. Conclurent de tenir pour ennemis tous ceux qui profeſſeront autre religion que la leur.

Quelques paiſibles qu'ils puiſſent eſtre.

Flandriæ, Hiſpaniæ, Portugaliæ & Angliæ littora perluſtrantes, promiſcuè ex Flandris, Francis, Hiſpanis, Portugallenſibus, Italiſque prædam facientes, & ſæpenumero quoque *fide Rochellenſi* ipſos Anglos auariſſimè (vt Angli ſaltem conquerebantur) deſpoliantes, duos auri milliones intra quatuor menſes corraſerint. Qua ſumma etiamſi ipſi viciſſim ab Anglis ex Admiralij Anglicani mādato perfidiosè per ſingularis cuiuſdam amicitiæ ſpeciem penitus exinaniti ſint (vt nihil eſt iſtorum Euangelicorum fratrum fide infidelius) hoc tamen & decreto & facto ſolidè demonſtrauerunt, & ſe populum fuiſſe à Gallicano maximè diſtinctum, & ſuam rempub. non à Gallicana modò, ſed à tota quoque Chriſtiana repub. fuiſſe diſiunctiſſimam. Caluiniſtæ autem Delphinates & reliqui illi, eodem tempore nouam penitus reipub. formam inſtituunt, nouos magiſtratus, nouam politiam, nullam habentes vel regis Gallicani vel Parlamentorum rationem, imò euidentiſſimè Monarchiam hanc in popularem Democratiā peruertentes, quarum huius ad illam nulla eſſet relatio. Sic autem nouæ reipub. ſuæ leges fundamentales auſpicantur. Poſt indictum exemplo Niniuitarum ieiunium, & cœnam celebratam, iurant omnes pro ſe & poſteris harum quæ ſequuntur legum perpetuam obſeruationem 1. *Donec Deo in cuius manu ſunt corda regum, placuerit mutare cor regis Caroli, & ſtatum regni in meliorem formam reſtituere, aut exuſcitare principem aliquem vicinum quem per virtutem & notas inſiges cognoſcamus eſſe huius miſeri populi liberatorem: in quaq; ciuitate & oppido Caput vnum vel Prætor eligatur, qui reliquis imperet tam in bello quam in politia ciuili.* 2. *Vnà cum Prætore conſiliarij 24. eligantur ſine acceptione perſonarum, ſiue ſint è nobilitate, ſiue è populo, ſiue ex ciuibus, ſiue ex colonis, modò ſint apti & habiles ad procurandū*

Holinch. Stovv. in Chron. Anglia.

An. 1575 Poplin. l. 32

Leges reip. Caluiniſtarum in Gallia.

1.

2.

3. *bonum publicum 3. Præter hos 24. qui ſemper aßiſtent Prætori qui erit vigeſimus quintus, eligātur præterea 75. qui ſimul efficiunt numerum centenarium, qui item promiſcuè aſſumītur, ſiue ex ciuibus ſiue ex ruſticanis. Coram his omnes iudicabuntur in cauſis criminalibus, hoc eſt vbi quis damnādus eſt ad mortem, exilium, vel membri alicuius mutilationem.* Sequuntur alia multa ad iuſtitiam & diſciplinā militarem huius noui regni pertinentia, digna quidē quæ omnes Galliæ populi & principes animaduertāt: quæ quoniam in cōmunibus hiſtorijs obuia ſunt, & nec ipſi Caluiniſtæ ea diſſimulant, nolo in eis fuſius exponendis hærere. Summa concluſionis meæ eſt, Hugonotas in Gallia populum eſſe à veris Gallis maximè diſtinctum vt olim Iudæi erant à nationibus Syrorum & Cananæorum, quod & ipſi liberè confitentur, & his argumentis manifeſtè oſtēditur.

10. 10. Quod quum ita ſit, non ego eis deinceps vitio vertam quod cum regibus Gallorum bella varia geſſerint, quòd populum Gallicanum in bello trucidauerint, quòd Nobilitatis Gallicanæ in prælijs & vrbium obſidionib. maximas ſtrages ædiderint, quòd regem Nauarrœum Rothomagi, quòd Ducem Mōpenſerium, Principem Daulphinum, Principem Rocheſurionium Duces Nemoroſium, Longauillanum, Niuernenſem, tam patrem, quàm filium, & generum, Ducem Aumaliū, Coneſtablium Memoranſium, quod Mareſchallos Memoranſium, Danuillum, Briſſaccum, Tauannum, Bironnium, Matignionē, & alios innumeros è prima Galliæ Nobilitate in iuſtis prælijs occiderint. Iuſta enim prelia vocentur, quæ apertis in campis, hoſtili more, ductu regis ſui Colignij ſunt commiſſa, in quibus quia nihil aliud fecerunt, quàm quod nuper Carolus V. & ſuperiori memoria Angli, & antiquiſſimis tēporib.

Romani

Romani, quando contra Galliæ reges populoſque demicabant, hoc eſt quoniam Gallos hoſtes ſuos hoſtiliter inuaſerunt, eoſque quantis maximè potuerunt cladibus affecerunt: huiuſmodi bella, qualia erant illa Dreuſij, Sandioniſij, Iarnacenſe & alia, nõ magis Caluiniſtis, quàm Pictauienſe Anglis, & Papienſe Hiſpanis vitioſa reputabimus, nec propter iſtiuſmodi mutuas vaſtitates Caluiniſtas Gallorum, magis quàm Hiſpanos & Anglos eorũdem Gallorũ hoſtes cenſebimus, qui ius ſibi vt putabant ereptũ, vel iniurias illatas iure militari vt poterant compẽſabant. Sin verò in bellis gerendis Caluiniſtæ ius omnium gentium commune violauerint, ſi nec eã fidem præſtiterint, quam Angli & Hiſpani Gallis, quam Galli Italis, quam Romani Carthaginẽſibus, & omnes populi ipſo iure naturæ populis bello laceſſitis ſeruant; quàm iniquũ eſt iſtos Gallos dicere qui maiori iniuſtitia & immanitate ad Gallos internecione delendos laborarunt, quàm vllæ aliquãdo nationes, quàm Romani ad Pænos perfidioſiſſimos & ſibi infeſtiſſimos caſtigandos vſi ſint! Sunt enim bellorum iura quædam, quæ & natura & populorum omnium conſuetudo omnibus temporibus approbauit: qualia ſunt *non eſſe bellum iuſtum, niſi quod aut repetitis rebus geratur, aut denunciatum antea ſit & indictum.* Item illud. *Si quid hoſti promiſeris, in eo fidem eſſe ſeruandam.* Illud quoque quod ſequitur: ij *qui armis poſitis ad imperatorum fidem confugiunt, quamuis murum aries percuſſerit recipiendi ſunt*, etſi à quibuſdam barbaris eſt aliquando neglectum, naturali tamen æquitati eſt valde conſentaneum, & à Gallis, Hiſpanis & Anglis ferè ſemper vſurpatum. Sed in toto fæciali vel alicuius populi vel omnium gentiũ iure, nihil eſt magis ſanctum, nihil magis generali conſenſu receptum, quàm vt legati de pace facienda ſe-

Hugonotæ in bellis cõtra Gallos gerendis nõ ſeruant ius gentium.

Cic. offic. lib. 1.

da ſecure vltro citroque commeent, quod qui tollunt e mundo ſolem, tollunt e vita communi omnẽ ſocietatem, ſublataque omni pacificationis ſpe homines mortales immortalibus bellis implicant & in vitam humanam paucis annis finitam miſeriarũ Oceanum infinitum infundunt. Et quando vnquã vel Turca Chriſtianorum principum, vel principes Chriſtiani Turcarum legatos audire recuſant! At Hugonotæ, regis Chriſtianiſſimi miſſos de pace legatos nec audire ſuſtinuerunt. Quum enim ad Rochellenſes de pace communi tractaturum virum egregium & ipſis Proteſtantibus amicum mandauerat rex Carolus, eum Rochellenſes prorſus admittere, aut alloqui, aut vllos cum eo habere ſermones obſtinate recuſarunt. Nec plurimum laborãte Mareſchallo Bironio, & vt legatus admitteretur principum omnium morẽ allegãte, quicquã voluerunt concedere; illud Bironio reſpõdentes, *aliã eſſe rationẽ legatorum qui ſunt miſſi à principibus vbi ſemper ratio & fidelitas obſeruatur, aliam eorum qui ſunt miſſi à principe ad ſubditos.* vnaque adijciunt *periculum eſſe ne legati adductu, refrigerentur ſuorum animi à bello* eadem qua prius alacritate adminiſtrando. Quo reſponſo manifeſtè declararũt ſe hoſtilius erga regẽ affectos eſſe, quàm Turca aut Paganus aliquis Princeps eſt erga Chriſtianos, neque verò ſe vllam vnquam pacem cum eo habituros. In eaq. obſidione ſæpenumero generalibus populi & Miniſtrorũ ſuffragijs concluſum eſt, nunquam eſſe cum rege & regijs de pace colloquendum, nec vllos in vrbem recipiendos legatos qui de pace acturi venirent; in quo ita præfractè Miniſtri & populus Rochellenſis perſtiterunt contra ciuilem humanitatem & ius nationum omniũ, vt propterea Lanoæus ſatis celebris Dux & factioni Caluinianæ fidiſſimus, quemque Rochellenſes ſuæ militiæ

Hugonotæ recuſant ad mittere legatos regis.

Poplin. lib. 32. fo. 127

Ibi. li. 33. fo. 140.

militiæ principem effecerant, indignitate rei commotus præfecturam relinqueret & ab vrbe diſcedetet.

Et tamen multò ab eis honeſtius factum eſſet & ad gentium omnium morem proprius, vt penitus à ſuo colloquio regis legatos excluderent, quam vt eos primum tanquam legatos inſidioſè admitterẽt, & mox tanquam publicos hoſtes ſubmiſſis militibus crudeliter inuaderent, quod eodem ipſo tempore fecerunt. Quum enim rex eorum incredibilẽ furorem ſua patientia frangere conatus, nouum ſubinde legatum virum nobilem mittere non deſiſteret, & ille quamuis Saluum conductum à Prætore Rochellenſi perdiu obtinere non potuit tandem tamen impetraſſet, & Mareſcalli Bironij operâ cum prætore & ſenatoribus quibuſdam ad Tadonem Rochellæ vicum colloquutus fuiſſet: proxima nocte dum in hoſpitio ſecurus quieſcit, ſubornati quidam Rochellenſium milites hoſpitij portas effregerunt, quoſdam eius famulos occiderunt, legatum ipſum in lecto iacentem vulnerauerunt, equos, pecuniam, omnemque eius ſuppellectilem aſportarunt. Quique hoc iniquiſſimum ſcelus perpetrarũt, apud Rochellenſes de eo tanquam pulcherrimo & maximè Euangelico gloriati ſunt, maximamque propterea famam & popularem plauſum ſunt conſequuti. Quòd ſi Gentiles bellum iuſtum eſſe negauerunt quod non eſſet indictum antea & denunciatum, iſti qui in alta pace clariſſimas totius regni vrbes occuparunt vel per inſignes fraudes vel impudentiſſimam regiæ authoritatis ſimulationem, vti de Rothomago, Aurelijs, Pictauio, Turonibus, Biturigibus, Lugduno, & reliquis omnibus ciuitatibus quas prima rebellione inuaſerunt notiſſimum eſt, qui poſtea Meldis ſub ſpecie ſupplices libellos offerendi

Hiſt. de la Val. li. 2 an. 1572. Belfor. li. 6 ca. 115.

Legati regis perfidioſè violati.

Vrbes contra ius gentium occupatæ.

reticis concedenda operam ſuam quàm maximè im pendebat. Mareſchallus Sāctandræanus inter principes Gallicani regni bellatores numeratus, & à ſcriptoribus externis plurimùm propter inſignes victorias commendatus, quemadmodū eſt in bello Dreuſio interfectus? Num in ipſo prælij ardore pugnans? nequaquam, ſed poſtquam fide data & accepta ſe capiendum præbuiſſet, quomodo ſi egiſſent cum Condæo Catholici, nunquam is alteram in Gallijs rebellionem contra regem excitaſſet. Mottegondrinus in Delphinatu præfectus generalis, quàm barbare à Caluiniſtis occiſus eſt, & ignominioſe per totam Valentiam tractus, & deinceps ad feneſtram domus ſuæ ſuſpenſus, poſtquàm Euangelica, hoc eſt Satanica fide omnem ei benignitatem fuiſſent policiti, ſi ſe inermem cotum fidei vellet committere? Chartius Chiliarcha veteranus Gallorum qui in Italia contra Hiſpanos militauerant, quòd eſſet Hugonotis infenſus & Catholicæ religionis ſtudioſus, quemadmodum occubuit? Media luce, media fere ciuitate Pariſienſi, à Briquemaltio cum armata Hugonotarum cohorte derepente inuaditur, & multis vulneribus perimitur; fremente non ſine cauſa tota ciuitate Pariſienſi, & clamante ruituram neceſſariò rempub. Gallicanam ſi ita nequiſſimis rebellibus fas eſſet fortiſſimos regis & regni præfectos militares occidere, ipſis autem interdictum eſſet ſumptis armis tam luculentas iniurias vindicare. Eo enim tempore arma Pariſienſibus fuerant iuſſu regis adempta. Terridas regij in Nauarra exercitus dux primarius, Sāncolumbus, Baſſillon, alijque permulti partim equites Ordinis, partim clariſſimi militum præfecti, quū poſt certas compoſitionis leges ſe Mongomerio dedidiſſent, contra leges & fidē datam obtruncati ſunt & ignominioſiſſimè per compita

Mareſchal Sanctandrææ. & alij perma.ni. *M. Pig. li. 6. ca. 10.* *Ibid. lib. 6. c. 20.* *Belfor. li. 6 ca. 110. Piga. li. 8. ca. 11.* *Ibid. l. 7. ca. 18.*

regis ſecuritatem ſpectantes. altera continebat *ciuitates præſidijs militaribus liberatas priſtino eſſe ſtatui reſtituendas*, altera Admiralium debere *ab omnibus extra, & intra Galliam fœderibus diſcedere*. Huic pacificationi iterum atque iterum iuramentis confirmatæ quàm religioſè & quandiu ſtetit Admiralius? Eo ipſo nimirum menſe quo pax confecta eſt, miſit ſuos actores in Germaniam, qui eoſdem Germanos auro Gallicano iam ante ſibi deuinctos, nouis rurſus præmijs & maioribus ad aliud bellum breui inchoandum obſtringerent; miniſtris, conſiſtorijs & ſynodis præcipit, vt in prædicando ſolenne ſuum tenerent, videlicet quum fratres ad audiendum verbum Euangelicum vel cœnam peragendam conuenirent, eos contra regem vt infidelem, & contra Catholicos tanquàm Cananæos & Iebuſæos totis ingenij viribus incenderent. Sancerras, Montalbanum, aliaque loca & ciuitates multas, in Prouincia, Delphinatu, Languedoca, quas belli tempore inuaſerat, hoc pacis tempore contra edictũ præſidijs ſuis Hugonoticis tenuit. Rochellenſes ab eo inſtructi, non modò ordinaria regi ſubſidia pendere noluerunt, nec modò gubernatorẽ veterem regia cũ authoritate venientem repulerunt, nec modò Catholicos incolas ex edicto in ſuas domos & bona reuenire prohibuerunt, ſed etiam quæ priore bello flagrante, contra regẽ inſtituerunt noua vrbis ſuæ propugnacula, moles, aggeres, & munitiones, ea nunc quàm acerrimè continuarunt, & terra latrocinium, mari piraticam effusè exercuerunt. Admiralius interim Euangelica libertate edictum regis interpretatus, quaſi à *fœderibus omnibus extra & intra Franciam diſcedere*, idem valeret atque *quàm plurima poſſet intra & extra Galliam fœdera coire*, vbi in Germania quod cuperet effeciſſet, & in Gallia per miniſtros factionem

La Val. li. 8. fo. 250. Hiſtoire de Pig. li. 7. c. 12. 13. Belfor. li. 6 ca. 107.

Supra fol. 375.

nem ſuam multò magis quàm antea roborauerat (id quod huius anni exitus declarauit) miſit in Angliam fratrem ſuum Cardinalem Apoſtatam, qui cum regina & eius Concilio (rebus Hugonoticis contra rempublicam Gallicanam, vti hoſtem Galliæ decuit ſemper fauente) negotium ſuum ageret. Miſit item ad rebellem Aurengium aliquot peditum equitumque turmas vt is viciſſim cum opus eſſet ſuas auxiliares copias Admiraliò ſubmitteret, qui etiam expectationi eius non defuit. Ergo ex hac regis pacificatione tantum roboris ſibi comparauit Colignius, vt paucis poſt menſibus in Gallia maximum exercitum inſtruxerit, è Germania Ducem Bipontinum cum peditum ſex, equitum octo ferè millibus acciuerit, ex Anglia multa tormenta ænea, pulueris tormentarij tria millia, & librarum, quingenta millia in ſtipendium militum acceperit; è Flandria Aurangij frater cũ non mediocri ſupplemento ad eum acceſſit, qui etiam in prelio Mongũturano ſtrenuam & egregiam Colignio ſuiſq. Hugonotis operam nauau[i]t. Hoc exemplum vt breuis ſim, ſatis demonſtrat Caluiniſtis nullam eſſe in fœderibus conſcientiam, nullam fidei ſanctiſſimè iuratæ ſanctitatem. Sed quemadmodum Caluiniſta quidam hiſtoricus Scotus ſuos Scotos conſultantes inducens, *fœderum (inquit) ſanctitas, & iuriuſiurandi religio, & pactorum conuentorumque fides, inter bonos firmiſſima ſunt vincula; inter malos* (Hugonotas) *oblata opportunitate ad fallendum retia:* id in Caluiniſtas omnibus, Flandris Franciſq. potiſſimum, Apollinis oraculo eſſe verius tota noſtræ tempeſtatis hiſtoria luculéter declarat. Ergo quid ego Anglos, quid Hiſpanos, quid Romanos, quid veteres ethnicos commemorem longe fidelius ſuis fœderibus pactiſque ſtetiſſe, quando iſti Caluiniſtæ nihil aliud quàm peierant

La Val. li. 9. fo. 312.

500000. Angeott.

Bucha. hi-ſtor Scoti-ca lib. 14. pa. 472.

ſerant, diſſimulant, mentiuntur, & fide vtuntur tanquam ſola eſca, & quaſi Sirenum cantu, quò incautos & credulos Chriſtianos ſuis retibus induant.

Certum quidem eſt vnicam Gallicanam vnius anni hiſtoriam plura ſuppeditare improbiſſimę perfidiæ exempla, quàm quis ex omnibus Annibalis & Carthaginentium cōtra Romanos bellis & fœderibus poterit colligere. Et tamen apud antiquos nihil erat famotius perfidia Punica: ſed quæ à perfidia Caluiniſtica & periurio Hugonotico tam longé abeſt, quàm cœlum abeſt à terra. Et Annibal Pœnique tyrones videri poſſint ſi cum Colignio & eius aſſeclis ueteranis in fraudando & peierando ductorib. conferantur, quorum etiam ipſa religio tota his fraudibus & rebellionibus inſeruit, hoſque Græcos à fide Deo, Eccleſiæ & principibus data liberat. Eſt enim pulcherrimũ illud axiôma & in iſtorum mentibus altè inhærens, quo monachos & apoſtatas ab obedientia & fide quam in Baptiſmo Chriſto, & caſtitate quam voto Eccleſiæ promiſerunt, eorũ Apoſtolus Ioannes Caluinus excuſat. *Fractæ (inquit) fidei & periurij accuſantur, quòd vinculũ (vt creditur) inſolubile quo e-rant Deo & Eccleſiæ alligati abruperunt. At ego nullũ fuiſſe vinculum dico, vbi quod homo confirmat Deus* (Caluinianus) *abrogat. Deinde vt demus fuiſſe obligatos quum ignoratione Dei & errore implicati tenerentur, nunc poſtquam veritatis* (Caluinianæ) *notitia ſunt illuminati, ſimul Chriſti gratia liberos eſſe dico &c. Quibuſcunq; ergo Chriſtus Euangelij luce affulget, non dubium eſt quin ab omnibus eos laqueis expediat, quibus ſe per ſuperſtitionem induerant.* Hæc generalis eſt Euangelij Caluiniani diſpēſatio, per quam eius cultores omnes vt primùm Euangelica luce ſunt illuminati, ſtatim ſoluũtur ab omnibus fidei, votorum, & obedientiæ vinculis

Caluinus liberat ſuos ſectarios à præſtandis iuramentis

Calu. inſtit. li. 4. ca. 13 §. 21.

Supra fol. 293.

Caluiniſtæ non poſſunt ſeruare fidē iuratā alicui principi Chriſtiano.

quibus vnquam Deo & Eccleſiæ, multò magis principibus, magiſtratibus, & reip. ſe alligauerant. Hoc enim liberum & licentioſum euangelium nulla patitur iuramentorum vincula ſibi circundari, quibus in aliqua obedientia per votum vel fidem datā eius ſectatores contineantur. Huius autem axiômatis & Theoriæ praxim ſi quis videre deſiderat, abūdè eius deſiderio vel hoc vnicum exemplum ſatis faciet. Rochellenſibus in ſummas anguſtias adductis, à rege Carolo datum eſt pacificationis edictum, in quo etiamſi conditiones & quoad conſcientiam & religionem Caluinianam, & quoad priuilegia honoreſque, & quoad omnia quæ ipſi opinor Rochellenſes expetebant, valde fuerunt amplæ & commodæ; illi autem regi viciſſim illud vnum pollicebantur vt in pace viuerent, & cum alijs rebellibus ſuas cōtra regem vires ne conſociarent, tamen poſt amotum ab vrbis mœnibus regium exercitum, perpauci menſes effluxerūt quum veteres ſuas rebelliones in quibus iam ab Euangeliſmo ſuſcepto enutriti fuerant renouarunt. Quum enim Sancerrenſes, & quidam alij in Languedoca qui regis edictum obſtinatiſſimè reſpuebant bello peterentur, Lanoæus & Mirābæus clari nominis Caluiniſtæ duces, per ſpeciem celebrandæ cœnæ (ita rem narrat ipſorum frater) Rochellam ingreſſi, Rochellenſes ad bellum denuo inſtaurandum hortantur. Qui quum reſponderent, *nullam ſibi ſuppetere cauſam iuſtam, vt qui fruerentur libertate conſcientiæ, & religionem publicè exercerent: Lanoæus contra perſuaſit id ſatis non eſſe. Quum enim eam libertatem vi à rege extorſiſſent, ſine quæſtione Regem eam eſſe erepturum vbi primùm daretur opportunitas. Deinde cogitarent Eccleſiam Dei & congregationem fidelium (Caluiniſtarum) non eſſe niſi vnum corpus. ergo bellum quod fratribus inferebatur, cum Rochellenſibus eâdem operâ geri.*

Vide edictū inſ Val. li. 25. f. 694

Lanoüé.

Hiſtoire de Poplin l. 37 fō. 203.

Fides

Fides quidem ſeruanda eſt quam regi dediſtis. Fateor hanc eſſe regulam generalem: ſed alia quoque eſt regula non minus certa neminem teneri vt ſeruet illud quod non eſt in ſua poteſtate; vel quod ſeruatur cum periculo proximi ſui; multò minus poteſtis ſeruare promiſſum cum detrimento gloriæ diuinæ. Imò dicimus præterea duplicari peccatum, ſi quis talia promiſſa præſtiterit. Herodes ſtulte promiſit filiæ,caput Ioannis *Baptiſtæ, &c.* Hæc perſuaſio ex ipſa ſchola Ioannis Caluini & miniſtrorum concionibus eruta,& perfido huic Euangelio apprimè congruens, ita ſubitò inflexit animos Rochellenſium, vt fœdus vel pacificationem quam cum Rege menſe Iulio proximè antegreſſo fecerant, menſe Ianuario proximè ſequenti violarent, & reiecto Rege, nouum fœdus veteri contrarium cum Lanoæo & Mirambæo contra Carolum regem percuterent. In quo illud ego ſemper aduerti diligentiſſimè à Chriſtiano lectore cupio, non tam quòd Caluiniſtæ in fœderibus his erga regẽ & chriſtianos omnes perfidioſiſſimi ſunt, ſed quòd officio, quòd conſcientia, quòd Euangelica doctrina ad eam perfidiam impelluntur, idque ita, vt non eſſe regi & Catholicis perfidioſum,hoc ſit in eorũ Euangeliſmo non ſimplex ſed *duplex peccatum*.vt quamdiu in Hiſpania cõtra Arianos,in Flandria contra Anabaptiſtas,in Frãcia contra Trinitarios & Libertinos,in vlla Europæ parte contra vllos Caluiniſtas & hæreticos lex aliqua viget,tam diu Galli,& omnes vbique Caluiniſtæ ex præcepto Euangelij & doctrinæ ſuæ tenentur regibus ſuis eſſe rebelles,& inuitis regibus fratrum cauſam promouere.Neque enim fides regibus iurata,ſeruanda eſt *cum periculo proximi & detrimẽto gloriæ diuinæ*, quæ maximè ſcilicet imminuitur, ſi fratres Caluiniani aut aliqui *ex numero fidelium* hæreticorũ, *qui omnes efficiunt vnam congregationẽ & corpus*, etiam-

Nota hanc Caluinianã Theologiã.

Nota.

ſi maximè horrenda ſcelera perpetrent, vllis tamen ſupplicijs coërceantur. Et quibuſcunque *Euangelij Caluiniani lux affulget, non dubium eſt* Caluino iudice, quin ſtatim omnibus iuramentis obedientiæ & fidelitatis, quæ Magiſtratibus, vel Eccleſiaſticis vel ciuilibus præſtiterunt, exoluantur. Hæc enim vincula etſi *homo & lex hominum confirmat, tamen* D E V S *& lex Euangelica* iuxta horum diſciplinam abrogat. Ergo ad ſuperius illud quo D E V S in iſtis fratribus omnia operari, eoſq. ad *omnia quæ admittunt impellere* aſſeritur, ſi hoc adiungimus, quod iſtorum quoq. religio, fraudes & rebelliones docet, quòd iſtorum Euangelium comminatur diuini iudicij terrores ſi quis fidem datam regibus Catholicis ſeruet, quòd iuramēta & fœdera quantâuis religione ſancita nihil valere, ſed perpetuo factioni ſuæ ſtabiliendæ ſeruire volunt, & peccatum multiplex eſſe definiunt ſi quis regibus pareat, & fœdera pacta non reſcindat quando id fratrum Euangelicorum commodis eſt opportunum; hoc (inquam) ad ſuperiora adiuncto, quid mirū eſt iſtorum perfidiam religione munitam & ipſius Dei authoritate roboratam, populorum quorumcunque, vel Pænorum, vel Turcarum, vel Iudæorum perfidia eſſe infinitis partibus infideliorem. Quemadmodum igitur illa ciuitas multo eſt fœdior & inquinatior, vbi adulteria & latrocinia publicis ciuitatis moribus licitè fieri poſſunt, (quod nuſquam opinor terrarum fit) quàm vbi contra leges, hominum furore & audatia talia aliquando flagitia concipiuntur; ſic iſte Euangelicorū grex, apud quos lege, religione, & Euangelica doctrina, fas, adeoque & glorioſum habetur peierare, vota rumpere, fidem frangere, fœdera violare, quod ante hanc corruptiſſimam progeniem nulla in orbe terrarum natio probauit, Chriſtianis haberi debet dete-

Supra fol. 281. 283

Caluiniſtæ nec ſtario omnibus Paganis perfidioſiores.

deteſtabilior quauis Paganorum & Canibalum vel nequiſſima gente: vbi etſi hæc aliquando hominũ nequitia & improbitate fiunt, lege tamẽ & religione non defenduntur, tanquam honeſte facta & laudabiliter.

13. Vt autem in iſtorum actionibus omnia inter ſe apte quadrent, & extrema primis iuſta proportione reſpondeant, quemadmodum erga Chriſtianam religionem, erga Eccleſiam, erga Sanctos, erga ſacerdotes nihil præ ſe tulerunt Gallicanum & Francicum, nihil pium & moderatum, nihil quod non ſit Turcicum & Saracenicum; item contra regem Gallorum, nihil fuit illis magis infidele & proditorium, nec contra nobilitatem Gallicanam quicquã magis inhumane & barbarum; ita in modo belli contra promiſcuam multitudinem, contra viros & fœminas & infantes gerendi, in nullis vnquam annalibus, non ſi omnes hiſtorias omnium bellorum quæ externi hoſtes cum Gallis geſſerunt perluſtres parem reperies barbariem & in miſeris homuncionibus crudeliſſimé trucidandis belluinam potius quã hoſtilem feritatem. Oppida quæ eos admittere recuſabant, interfectis incolis incendio abſumere leue quiddã & vulgare erat. Ceperunt oppidũ Mõtbriſonem Foreſtiæ, in eoque duodecim viros nobiles exaltis murorum pinnaculis in terram iecerunt præcipites. Præter aliarum fœminarum magnum numerum, nouemdecim illuſtres fœminas vitiuprarunt, mactarunt infantulos in vlnis matrum vagientes, & pluſquam octingentos Catholicos poſtquam ſe eorum fidei commiſiſſent trucidarunt. eademque Euangelica manſuetudine in plurimis Prouinciæ & Delphinatus oppidis vſi ſunt. In pagis circa Aurelias omnia cæde & ſanguine funeſtarunt, & viris & mulieribus promiſcué interfectis.

13. Barbaræ Hugonotarum immanitas cõtra populum Gallicanũ.

Hiſtoire de M. Pig. l. 7. ca. 9.

Ibid. lib. 6. cap. 14.

Ibid. ca. 9.

Quendam autem vicum cùm vaſtaturi intraſſent,& pueruli multi præſidij cauſa in Eccleſiam fugiſſent, iſti boni fratres eos inſecuti ignem in Eccleſia iniecerunt,eaq. deflagrante quum infantes per feneſtrã elapſi fuiſſent,rurſus ab iſtis correpti ſunt & in medias flammas proiecti. Sed vt breuitatis ſtudio reliqua minora oppida & minorum ducum res geſtas tranſeam, Angoliſmũ vbi rex Colignius cũ ſua verſabatur aula adeamus,vbi & propter regis præſentiã maior iuſtitia,& propter vrbem voluntariè redditam,fidemque Colignij de omniũ hominũ quiete & libertate interpoſitam, maior expectari poteſt humanitas. Cæterũ vt ſupra demonſtrauimus Angoliſmo quoad Eccleſiaſticos nihil fuiſſe miſerius, ſic veriſſimum eſt eodem Angoliſmo quoad laicos cuiuſq ordinis nihil fuiſſe calamitoſius. Quorũ alios arborib. alligatos ſclopettis traijciebant,aliorũ capita præcidebant,& quum ludere vellent pro globis vtebatur. Qui loco regis Caroli ciuitati toti præſidebat & ius dicebat,eum iſti iuris & iuſtitiæ hoſtes arripuerunt,& funibus tanquam canem ligatum in ſua ipſius domo ſordidiſſimis culinæ officijs manciparunt. Poſtquam domum eius auariſſimè expilaſſent,ipſumque innumeris opprobrijs & verberibus turcicis remigis inſtar laceraſſent,tandé laqueo ſuffocarunt:quem propter ſummas virtutes & miram integritatem multi ex Proteſtantibus ipſis qui omnem humanitatem non exuerant funditus, poſtea luxerunt. Vxorem regij quoad criminalia præfecti,viduam ſeptuagenariam cõprehenderunt, & capillis per vrbis plateas inhumanè, ſpurcè, & improbiſſimè raptarunt. In vicino pago fœminam nobiliſſimam quæ eos perdiu lautè acceperat illiſque deliniendis magnos ſumptus impenderat, hac tandem compenſatione remunerant, Poſt cœnam

Ibid. li. 7. ca. 14.
Launay en la replique Chreſtienne li. 2. ca. 16.
Supra fol. 359. 360
Lieutenant general du Roy en la iuſtice.
Lieutenãt criminel.

nam opiparè à tam liberali hoſpita ipſis factam, vino cibóque eius ſaturi, magnam argenti copiam poſtulant; non credenti eos ſeriò agere vim minaſque intentant, recuſanti quod volebát tradere, ignitum ferrum adhibent, eo plantas nudas aliaſque corporis partes incredibili tormento adurunt, & deinceps eodem ferro carnem immaniſſimè concerpunt. & ad extremum cruentatam & moribundam dimittentes, & quicquid inuenire poterat auri & argenti corradentes, domum penitus diſpoliarunt. Immenſum eſt & nimis fœdum ſingula perſequi. Vt paucis abſoluam, hiſtorici, alij qui fideli auditione res illic geſtas acceperunt, alij qui rebus geſtis oculari teſtes interfuerunt, triplici potiſſimùm mortis crudeliſſimæ genere Angoliſmenſes ciues & vicinos ab iſtis interfectos fuiſſe recenſent. Primũ erat, quod olim à Mezentio tyranno inuentum eſt, & poſt Mezentium à nemine vt opinor vſurpatum, qui

Tria genera ſumma crudelitatu vſurpata Angoliſmi ab Hugonotis

Launay vbi ſuprà & hiſt. de M. Tig.

Mortua quin etiam iungebat corpora viuis,
Componens manibuſque manus, atque oribus ora:

& demum nihil ſubminiſtrans vnde viuerent,

Sanie taboque fluentes
Complexu in miſero, longa ſic morte necabat.

1. *Virgilius Æneid. lib. 8.*

Hoc ab iſto Mezentio hi valde dociles ad nefanda quæque à quouis magiſtro haurienda diſcipuli perdidicerunt, niſi quòd eius inuentis ſuam quandam inhumaniorem crudelitatem addiderunt. Ille enim viuos iungebat mortuis, vt viui mortuorum ſi vellent carnem manducarent, at iſti viuos cum viuis ita colligabant, vt alter alterius viuentis carnẽ diſcerperet, vel fame contabeſceret. Imò quum alter alterum deuoraſſet, poſtea nihilo minus fame pereundum erat. Alterum & tertium genus neſcio an ab aliquo veteri tyranno acceperint, an ipſi potius à 2.

 ſuo

ſuo Euangelico ſpiritu edocti primi excogitauerint Aliàs enim vt varietate mortis ſeipſos magis paſcerent, funes fortiſſimè tendebant, illiſque quos mori volebant alligabat medios, vel ſuſpenſos vno pede, aliquando vtroque; & ſic relinquebant in aëre pendulos, nullo alio ſupplicio afficientes, niſi quod ſic patiebantur langueſcere, nec ad mortem vſque aliquid præbebant alimenti. Aliàs Catholi-
3. cum aliquem hominem cum magno ſtipite vel palo deuinciebant, & quum cibos coquere aut ſe calefacere vellent, hominem cum ſtipite ſimul proijciebant in caminum, & lento igne vtrumque conſumebant. Hæc ea in ciuitate fiebant, vbi iſtorum rex, ſummus nimirum iuſtitiæ miniſter præſens, omnia quàm moderatiſſimè gerebat; in ea (inquam) ciuitate, quæ volens, nec maiori aliqua neceſſitate compulſa in horum ditionem conceſſerat. Quid alibi factum arbitramur, vbi alij Colignianí pro libidine furebant in ciuitates, vel quas vi ſubegerant, vel in quas inuitis ciuibus à fratribus ſuis proditoribus per inſidias inducti fuerant! Et quis adeò communis ſenſus & intelligentiæ vacuus eſt, vt adhuc iſtos Gallos vocandos cenſeat, qui contra Eccleſiam Gallicanam, contra Regem, Nobilitatem, & populum Gallicanum, omnibus qui vnquã fuerunt hoſtibus vel Chriſtianis vel Paganis furioſius ſunt debacchati?

14. 14 Quòd ſi hoc demum vnum adiecerimus, quo clarius adhuc ſe & Eccleſiæ, & regis, & nobilitatis, & populi, totiuſque ſimul reipub. Gallicanæ hoſtes, magiſque ab ea repub. alienos demonſtrarunt (ſi tamen his tam ſolidis & expreſſis argumentis aliquid fingi poteſt clarius) nec multos quidem ex ipſis ſanioribus Hugonotis arbitror negaturos, quin fratres ſui qui talia contra Galliam admiſerunt, nec

nec guttam Gallici ſanguinis aut indolis habuerint. Reſpondeat enim mihi velim Admiraliſta aliquis, ſi quis munitiſſimas Galliæ ciuitates, ſi quis portus maritimos Anglis antiquis & æternis Galliæ hoſtibus prodat, an is Gallus Galliæ defenſor (quod natura Gallici nominis requirit) an verò Anglus Galliæ oppugnator, imò verò Galliæ proditor exiſtimandus ſit? Reſpondet ſi non verbo, certè facto & opere ipſe Condæus princeps, reſpondet Admiralius, eos non Gallos ſed Gallici nominis maculas eſſe atque peſtes. Ideoque & ipſi ad delendum labem quam ex tali nefaria proditione Caluiniſtæ contraxerant, cum alijs Gallis ad expellendos ex vrbibus & portubus Normanniæ Anglos ſuas coniunxerunt vires; & vitam quoque crebris in obſidione, certaminum, eruptionum & incurſionum periculis expoſuerunt. Poſt Chriſti ſiquidem religionem, nihil eſt magis Chriſtiano homini intrinſecum & intimis viſceribus à natura & ratione inſculptum, quàm Gallo Galliam, Hiſpano Hiſpaniam, & reliquis ſimiliter populis ſuam cuique patriam ab exterorum hoſtium prædationibus defendere. Et in huius rebellionis initio quum nondum iſti viri humanam naturam penitus abiecerant, naturæ lumine hoc viderunt, quod poſtea Euangeliſmi tenebris magis occæcati videre noluerunt. Nam quis abſque horrore commemorare, vel recogitare poteſt ſpolia, cædes, incendia, vaſtitates, quas Caſimiri & Bipontini ducis latrones ab Admiralio eum in finem inuitati, & cōducti ab Hugonotis in Gallia fecerunt! Latrones voco, quia non vt iuſti milites iuſtis regibus fortiter, ſed vt latrones latronibus & proditoribus contra legitimum regem & fideles regis ſubditos flagitioſè ſeruierunt; neque ſanè militum ſed prædonū potiùs more

Homini cuique inſitum eſt patriam ſuam defendere.

an. 1562.

more per miſeros Galliæ pagos & prouincias graſſati ſunt. Secunda rebellione ſex mille & quingenti equites Germani cum tribus peditum millibus Admiralio venerunt in ſubſidium, tertia verò & quarta, multò plures. Qua ſpe illecti? qua mercede, quibus ſtipendijs prouocati? Non quæ Admiralius aut alij rebelles de ſuo perſoluere poterant, aut verò vnquam perſoluere cogitabant, ſed eam prædam captantes, quam ex fertiliſſimis Galliæ prouincijs eos corraſuros Admiralius promiſerat, qui & fideliter promiſſum exoluit. Infinitam enim prædam ex Campania & Burgundia in Germaniam auexerunt. Quod exemplum cauſæ Hugonoticæ tantùm profuit, vt quum proximo anno nouam rurſus rebellionem fratres concitaſſent, & veteres ſuos ſocios euocaſſent, multò plures vndequaque vt vultures ad opimum aliquod cadauer, ſic illi certatim ad exhauriendam Galliam aduolarunt. Ex Belgio ſiquidem Aurangius vênit cum ſex millibus equitum Germanorum & duodecim vexillis peditum. Ex Germania dux Bipontinus, cum octo ferè millibus equitum & peditum millibus ſex. Tantæ prædonum multitudini ſtipendia vnde ſuppeterêt? Ex Gallicarum ciuitatum ſpolijs: ſic enim expreſsè cum Bipontinis conuentum eſt. Vnde & Charitæam vrbem quam primum occupabant, Galli ductores Germanis tradiderunt *pro ſua libidine diripiendam*, etſi Galli milites eam primi inuaſerant. Sed duces Galli reuocatis Gallis Germanos immiſerunt, *ne fallerent fidem quam Germanis dederant.* Et conſtat Germanos maximam ſecum è Germania duxiſſe carrorum multitudinem, quos Gallorum ſpolijs onuſtos in Germaniam amandarent. Friuolum eſt neque neceſſarium ſingulas rebelliones deſcribere, & quot Germanorum peditum & equitum millia perpetuò

an. 1561.

M. Pig. li. 7. cap. 9. 12.

Ibid. lib. 8. cap. 2. Hiſtoire de la Val. lib. 10. fol. 341.

Ibid. fol. 345.

Hiſtoire de M. Tig. li. 8. cap. 16.

perpetuo Hugonotis ad miſeram Galliam depopulandam præſto affuerunt, enumerare. Nemo enim neſcit nunquam Caluiniſtas rebelles in Gallia fortunam belli tentaſſe ſine Germanorum auxilijs. Neque magis obſcurum eſt aliàs Dandelotium, aliàs Colignium, aliàs Condæum, aliàs minores rebelles ſed ab iſtis maioribus legatos, Germanorum in Galliam aduentum procuraſſe. Neque verò illud minus exploratum eſt iſtos milites nunquam ad externam militiam proficiſci, niſi prius certam aliquã pecuniæ vim adnumeratam ſibi habeant, & de opimis prædis & ſtipendijs maximè probabiles recipiant cautiones. Neque verò difficile probatu eſt Hugonotas nunquam cogitaſſe ſtipendia illa de ſuis bonis dependere. Ad cuius demonſtrationem illud celebre eſt & ab omnibus hiſtoricis memoriæ mandatum, quod cùm ſemel rex Carolus poſt pacificationem cum rebellibus factam ad exonerandum ab illis Harpyis regnum ſuum multa librarum millia dederat, & regi Nauarræo, Colignio, & Rochefoucaldio id requirentibus conceſſerat, vt coloni ſubditique Caluiniſtæ non nobiles ad exoluendum reliquum debitum Germanis promiſſum quintam bonorum ſuorum partem contribuerent, *hoc extraordinarium ſubſidium Caluinianos mirabiliter vexauit & afflixit, vſque eo vt permulti abnegarent penitus religionem Euangelicam, multi ad aliquot deinceps annos cœnis ipſorum & concionibus nollent adeſſe.* Nimirum qui nunquam antea de Germanorum ſtipendijs cogitarant, qui ipſi quoties rebellabant, ex ſacrilegijs & ſpolijs Eccleſiarum lucrari potius quàm aliquid de ſuis priuatis facultatibus erogare ſoliti fuerant, eos iam præter expectationem & morem, militibus ſuis ſtipendia largiri, onus intolerabile ipſaque Ætna grauius videbatur. Aliàs ſiquidem peregrinos illos milites

Gallia hoſtes in Galliam ab Hugonotis, inducti ad eam ſpoliandam.

Hiſtoire de Poplin. La Val. M. Pigu. an. 1571.

Hiſtoire de M. Pigu. li. 9. cap. 2.

liſes quanquam maximè famelicos & rapaces, tamen vel ciuitatum, vel Eccleſiarum, vel pagorum ſpolia & populationes exaturabant. Quibus prædis ita Germanos illos & inprimis Caſimirum Hugonotæ extulerũt, vt miſerabilis Codrus (nec enim alius eſt maximo potentiſſimóque Gallorum Monarchæ comparatus) regi exprobrare ſua erga eum merita non erubuerit, ab eòque inſolentiſſimè neſcio quot librarum milliones flagitare, & iterum atque iterum regis legato obijcere non eſt veritus, eum regem eſſe *ſine fide, ſine lege, ſine honore, ſine virtute.* Et quaſi dedecoroſum eſſet Comitis Germani minori natu filio à Gallorum rege aliqua recipere vel emolumenta opum vel ornamenta honorum, nimis contumelioſè & ſingulari arrogantia reiecit regique in manus tradidit donatos ei à rege annuos magni valoris reditus, multa oppida, præclara & fructuoſa officia, ipſumque D. Michaëlis equeſtrem honorem, quem & clariſſimus Hiſpaniarum rex Philippus, & ſupremus Chriſtianorum Imperator Maximilianus, magno ſibi decori fuiſſe ſemper exiſtimarunt. Quod magis eſt vetus Gallis & Galliæ imperio ignominioſum, quàm illa ipſa ſuperbiſſima iactatio, qua idem Caſimirus præ ſe ferens plauſtra, Gallicarum ciuitatum & Eccleſiarum prædis onuſta, quæ boues cornibus inauratis trahebant, quaſi Gentilitio more de Gallia ſubacta triumphum agens, Heidelbergam & Argentoratum media luce, immenſa Germanorum multitudine ſpectante & applaudente inuectus eſt.

Inſolentia Caſimiri erga regem & regnum Galliæ.

Henric. 3. Valeſ. Hiſtoire de Poplin. fol. 355. 356. 458.

15. 15 Quare vt à quo cœpi in eo deſinam, ſi Gallicanum populum ex Chriſtiana religione æſtimemus, veteres Iudæi, Gentiles, Turcæ, quicunque fuerunt Chriſtianæ religionis hoſtes acerrimi, Caluiniſtis meli-

Conclusio Hugonotas

meliores ſunt Galli, quia meliores Chriſtiani. Ante annos ſeptingentos varijs è mundi partibus Galliam inuaſerunt varij infideles, ex Hiſpania & Africa Saraceni, ex inſulis Septentrionalibus Dani & Normani, illi Mahometani, iſti Idololatræ, vtrique Chriſti & veræ pietatis perſecutores ſanguinarij, qui quanta mala Gallis intulerint in Concilio Gallicano iuxta antiquos Galliæ limites ita deplorant Epiſcopi. *Quis (inquiunt) ſiccis oculis valeat enumerare mala gentis noſtræ & ſanctorum! Videte & conſiderate quàm præclara & nobilia ſeruorum Dei ædificia deſtructa & incenſa ſunt, & funditus ad nihilum redacta. Altaria defoſſa ſunt & penitus conculcata, ornamenta Eccleſiarum Dei valde pretioſa & mirifica, direpta & igne exuſta. Epiſcopi & ſacerdotes & cæteri ordinis Eccleſiæ viri, gladio trubcati & diuerſis pænarum generibus morti addicti. Omnes ætas vtriuſque ſexus gladio & igne & diuerſo mortium genere conſumpti. Quid amplius his dici poſſit?* Quis hos epiſcopos de Saracenica & Normannica magis quam Hugonotica & Caluiniana vaſtatione cóqueri ſuſpicetur, quorum eadem omnino ſunt ſacrilegia, gemina impietas; niſi quod ea quæ tum Saraceni fecerunt crudeliter, ea iſti patrarunt longè immanius, & quum Normanni infideles iurati Galliæ hoſtes nihil Galliæ debebant, iſti Caluiniſtæ Fideles (ſi Satanæ placet) periuri Galliæ amici liberique, omnia patriæ in qua nati erant debebant, pro cuius ſalute capita ſua deuouere, eáque ab omnibus mortalibus defendere vſque ad extremum ſpiritum tenebantur. Quòd ſi ex obedientia quæ Regibus & Parlamentis exhibetur, ſi ex operâ quæ Gallicanæ reipub. tuendæ impenditur Gallos definimus, Burgundi, Hiſpáni, Itali, Germani, Saxones, veriores ſunt Galli quàm Admiraliſtæ, quàm Hugonotæ. In bello ſiquidem Dreuſiorũ, in prælio

quod fidē Chriſti non eſſe Gallos.

Concilium Moguntinum ſub Arnulpho Imperatore in præfat.

Hugonotas quoad ciuilem politiam non eſſe Gallos.

Sandio-

Sandioniſij, Monguntur ij, in obſidione Pictauienſi, in recuperanda Coronæ Gallicanę prouincia Pictauienſi tota, fortiter pro rege, pro Parlamentorum authoritate dimicarunt Burgundi, Hiſpani, Itali, Saxones. Vtque olim Galli Pictauienſem & Guiennenſem oram vera fortitudine extorſerunt Anglis, & reſtituerunt Gallorum regibus; ſic illi externi milites plurimas eiuſdem oræ ciuitates & oppida Gallogræcis Caluinianis ablata, reipub. Gallicanæ & veris Gallorum regibus reddiderunt. Et qui frõte auſit quis Burgundos & Anglos vocare Gallicani imperij hoſtes, niſi hos Caluiniſtas hoſtes fateatur infinitis partibus atrociores!

Burgundi & Hiſpani meliores Galli quam Hugonotæ.

Carolus enim vltimus Burgundiæ Dux etiamſi cum Duce Britanniæ, Lotharingiæ, alijſque Ludouici II. hoſtibus icto fœdere, bellum regi illi periculoſiſſimum intuliſſet, & cum exercitu pluſquam 50000. equitum & peditum ciuitatem Pariſinam obſideret, non tamen ita vaſtauit circũmiacentem agrum & pagos, quin toto obſidionis tẽpore (quod diuturnum fuit) & in ciuitate, & in caſtris, magna eſſet commeatus abundantia. Id enim diligenter notant hiſtorici, quòd etſi rex & Burgundus, *vterque potentem haberet exercitum, nihil tamen Burgundis vnquam deerat, & in vrbe nulla fuit annonæ caritas.* At Hugonotæ vix quatuor millibus equitũ, nec multò pluribus peditibus eandem vrbem pauciſſimis diebus obſidentes, ita Harpyiarum inſtar circumcirca depaſcebant, vaſtabant, & depopulabantur omnia, vt nec ipſi valde abundarent, & ciuitas *fame admodum laboraret.* Angli autem etiamſi pluſquam centum annos bellum in Gallia cum regibus Gallorum geſſerunt, nunquam tamen in eam neceſſitatem Galliæ reges compulerunt, vt vel ad indignas Gallico nomine pacis conditiones deſcenderent,

an. 1465.

Belforeſt lib. 5. cap. 122. 124. Cominæus comment. lib. 1.

Hiſtoire de la Val, li. 6. Surius an. 1567.

vel immoderatis tributis, aut clerum aut populum attenuarent, etiamſi eo tempore & Galliæ regnum duplo eſſet quàm nunc eſt anguſtius, & Gallicæ Coronæ reditus decuplo eſſent quàm nunc tenuiores. Nam de Carolo V. rege tanquàm inſolens & inauditum antea, narratur quod de vino & ſale tributum populo impoſuerit, etiam eo tempore quo quinque ſimul exercitus varijs in locis Anglorum irruptionibus oppoſuit. Nec minus inſolens erat vnam & alteram decimam à clero longé quàm nuper erat opulentiori exigere. At Hugonotæ quàm iniquas & abſurdas conditiones regibus ſuis obtrudere ſunt auſi? Quoties Carolum IX. vel inuitiſſimum ad ea quæ voluerunt concedenda pertaxerunt? Quoties à rege ſuo multa Gallicanæ Coronæ turpiſſima flagitarunt, adeò vt totus orbis Chriſtianus eorum prodigioſam impudentiam obſtupuerit? Talia ſiquidem aliquando ſuis cum eo pactionibus poſtularunt, vt *iniquiora regi & commodiora ſibi exigere non potuerint, nec ſi rex ipſe, ſi tota regia progenies, ſi omnes amici, ſi cuncti qui regi bene cuperent, ferreis catenis vincti & in tetarrimos carceres detruſi* ad Cõdæi aut Miniſtrorum nutum, mortis vel vitæ ſententiam fuiſſent accepturi. Tributa autem quàm grauia, quàm extraordinaria, eædem Hugonoticæ rebellions à clero populoque expreſſerunt! quorum ille præter aliquot centena aureorum millia annui reditus vendita & perpetuò alienata, præter ordinaria ſubſidia permulta, ſexaginta milliones quindecim annorum ſpatio perſoluit. Populus autem vniuerſus quàm immenſam vim pependerit dici non poteſt ex eo autem ęſtimari aliquatenus poteſt, quòd vnica ciuitas Pariſienſis cum vicino agro pręter multa extraordinaria, eodem temporis ſpatio triginta ſex milliones numerauit. Et tamen rex poſt

Haillan de l'eſtat de France lib. 1. anno 1370.

Vide proximum cap. §. 2.

Surius in Comment. an. 1575. pag. 880.

Pecunia à Gallis exacta.

ab anno 1560. ad 1575.

Poplin lib. 40. fol. 291.

Ibid. lib. 43. fol. 343.

hæc omnia recepta, ſe pluſquam centum milliones debere in ampliſſimo galliæ conuentu Bleſenſi proteſtatus eſt. Num verò perdiuturna Anglorum bella ita galliam afflixerunt? An quando ſub Franciſco primo perpetua ferè bella triginta annis cum potentiſſimo Chriſtianorum Imperatore & gallorum hoſte, in Italia Mediolani, Neapoli, in gaſconia, in Prouincia, in Flandria, in Lucemburgenſi Ducatu, in Picardia magnis exercitibus ſunt geſta, ita exhauſta eſt gallia, ita exinanitum regis ærariũ? Quin potius Franciſcus ille decedens nemini quicquam ferè obæratus, reliquit ſucceſſori in communibus regni theſauris pluſquam quinque milliones. Plures autem gallos infinitè in his Hugonoticis bellis quàm in illis vel Anglicis, vel Hiſpanicis cæſos fuiſſe, ſi debita proportione bellorũ diuturnitatem & magnitudinem æſtimes facilè liquebit, quando toto eo tempore quo inter Franciſcum primum & Carolum V. acerbiſſimè pugnatum eſt, *ducenta tantum millia hominum ex vtraque parte interfecta* hiſtorici annotarunt. At in Hugonoticis bellis ex ſolis gallis decuplo plures intra decem annos cecidiſſe, ipſi Hugonotæ quodam modo gloriãtur. Colignius ſi quidem in oratione qua paulò ante mortem Carolum regem ad pacis fœdera cum Philippo rege rumpenda hortatur, non magis ad galliæ potentiam prædicandam quàm ad ſuam impietatem teſtificandam aptè & egregiè affirmat, *quamuis Gallorum in his ſeditionibus vicies centena millia fuerint occiſa,* galliam nihilominus gallorum multitudine paſſim redundare. Quamobrem in Hugonotis ſi obedientiam erga reges & leges, ſi curam gallicanæ reipub. reſpicias, nihil eſt gallicanum. Et denique ſi vel theologicè, vel philoſophicè, vel politicè, vel ethnicè, vel ex communi ratione, vel ex omnium nationum

Bodin de la repub. li. 5. cap. 4.

Iouius hiſtor. lib. 42. prope fin.

Strages Gallorum.

Hiſtoire de P. plm. lib. 47.

tionum conſenſu, Gallum definire velis, conſtabit Hugonotas multò minus eſſe Gallos quàm vel Hiſpanos, vel Burgundos; qui & religionem Gallicanam habent, quæ eſt primaria populi Gallicani nota, & magis reges & rempub. Gallicanam amant & tuentur quàm Hugonotæ, quod proximè è veris Gallis requiritur, quorum vtriuſque Hugonotæ ſunt inaniſſimi, & quibus nihil prorſus Gallicanũ ſupereſt præter ſolã lociin quem ex maternis viſceribus effuſi ſunt conditionem, in qua canes & equi & aſini Gallicani Caluiniſtis Gallicanis pares ſunt. Ideòque ſi remotis præiudicijs recta ratione rem expendimus, quemadmodum in theologia concluſum eſt hæreticos omnes, & potiſſimùm Caluiniſtas eſſe vera Chriſtianæ reipub. monſtra, Centauris & Chymæris poëticis deformiora: ita in re politicá non minus certum eſt Hugonotas vera eſſe in repub. populoque Gallicano prodigia & portenta, & qui non magis cum populo Gallicano quoad veram eius naturam communicant, quàm ſimia cũ homine, quàm vlcus & cancer cum ſano corpore, quàm lupus cum oue cuius carne veſcitur cuius ſanguine paſcitur; quemadmodum Hugonotę ruina, ſtrage, & vaſtitate populi Gallicani eas ciuitates obtinuerunt, eámque ſibi potentiam parauerunt, qua nunc in Gallia elati criſtas ſuas erigunt; & quẽ corporis magnæ parti iam pridem intulerunt, eundem reliquo toti corpori interitum ſe breui illaturos nequiter ſperant, & ſuperbè comminantur.

Hugonota nulla ratione Gallus magis quam canis Gallicus.

Suprà folio 326.

Rex Nauarræus quum ſit hæreticus, maximè talis qualem ſuperiùs deſcripſimus, non poteſt eſſe Chriſtianorum Rex.

Capvt VII.

1 *Ex ijs quæ ſuperiùs explicata & probata ſunt, infertur Nauarræum, qui eſt manifeſtus Galliæ proditor, antiquo Alençoniæ Duce ab omnibus Gallis damnato longè deterior, aut aliquem Caluiniſtam non poſſe conſtitui Gallorũ Chriſtianorum regem.*

2 *Edicta à rege Galliæ ad eius perduelliones excuſandas extorta, nihil ei proſunt: potius eorum quæ poſtulauit & regi impoſuit indignitas, magis eum ſuoſque omnes conuincit eſſe perduelles multò quam fuerunt antea execrabiliores.*

3 *Nauarræus & Nauariſtæ, omnes Galliæ Ordines habent pro proditoribus Coronæ Gallicanæ, Regem, Nobiles, clerum, populum, ciuitates, quibus apertè vindictam cædémque minantur, ſi quando ad regnum peruenerint.*

4 *Ius regni Gallicani & conſuetudo ſemper obſeruata arcet Nauarræum à regno qui nec vllam conſecrationis regiæ partem ſuſcipere poteſt, nec vllam partem regij iuramenti præſtare. Vbi refellitur quidam eius aduocatus, qui negat requiri vt rex Galliæ ab epiſcopis ſacretur, & ita ad regnum admittatur; qui item propter S. Ludouici memoriam cenſet eum regem admittendum, quem tamen S. Ludouicus ſi viueret è regali throno totaque Gallia expelleret: quod ex rebus à S. Ludouico contra Comitem Toloſanum geſtis perſpicuè demonſtratur.*

5 *Si fingamus Nauarræum regem Gallorum admitti, regnabit contra morem & leges omnium, tum bonorum orbis Chriſtiani Imperatorum, tum Chriſtianiſſimorum*

Galliæ

Galliæ regum, quibus ille & quoad facta & quoad leges erit aduerſarius: qui item iuxta Gallicani regni mores & politiam, nec Equitem S. Michaelis vel S. Spiritus creare poteſt, nec ipſe eius honoris poteſt eſſe particeps; vt nihil Francis vel turpius, vel abſurdius, vel damnoſius eſſe poßit quam talem regem admittere.

6 *Omnia iura legeſque arcent hæreticum à regno. 1. leges ciuiles Imperatorum. 2. leges & decreta Pontificum. 3. leges & Canones Conciliorum, quæ omnia vel à minimo officio inter Chriſtianos gerendo talem hominem amouent, multo magis à regno capeſſendo; quod etiam manifeſta ratio conuincit.*

7 *Scripturæ omnes teſtamenti noui manifeſtè prohibent hæreticum à regno Chriſtianorum: id quod ex Chriſtianæ fidei & Catholicorum, adiunctaque hæreſis & hæreticorum deſcriptione in nouo Teſtamento tradita clarè oſtenditur. Idipſum probatur ex ſcripturis Teſtamenti veteris.*

8 *Eccleſiæ primitiuæ patres hoc idem certò ſtatuerunt & crediderunt: hancque fidem ex literis ſacris Teſtamenti noui & veteris hauſerunt, ex quibus abundanter probant Chriſtianis commercium & communicationem omnem cum hæreticis regibus, etiam quoad ciuilia eſſe interdictam.*

9 *Non eſt fidendum libertati religionis quam Nauarreus pollicetur, ſed nunquam præſtabit: & ſi præſtat, ſiue cum Catholica ſolam Caluinianam admittat (quod fieri non poteſt) ſiue hæreſes omnes promiſcuè; ea libertas Galliæ interitum afferet.*

10 *Exemplo Angliæ hæreticæ quæ vicinas regiones, Scotiam, Galliam, Flandriamque ſua hæreſi corrupit, & conſilijs, auxilijs, opibuſque vaſtauit, conijci poteſt Galliam ſi hæretica euadat futuram toti Reipublicæ Chriſtianæ longè pernicioſiſsimam. Eodemque exemplo Angliæ vbi ſub Henrico VIII. Nobiles promiſcuè nullas ob cauſas trucidabãtur, Galliæ Catholici cuiuſcunque generis, maximè Nobiles,*

certò præſcire poſſunt ſub Nauarræo rege crudeliſſimam mortem ipſis eſſe perſerendam.

11 *Extincta religione Catholica, Mahometiſmum in Gallia plantandum eſſe, & aliarum regionum exempla, & Caluiniſtarum dicta factaque probant: quem ſecutura eſt neceſſariò totius Galliæ ruina & vaſtatio; niſi Galli conſtãtiſſimè ſtatuant Caluiniſtam quemcunque à regno repellere, ad quod omni ratione, omni iure, & diuino & humano obligantur.*

QVOD ſi hæc adeò ſint inter ſe apta & cohærentia, & ſingula rationibus & theologicis & politicis tam euidenter confirmata, ſi verum eſt Caluiniſtam eſſe hæreticum, ideoque & in Caluiniſtam conuenire quæcunque in communes antiquis temporibus hæreticos ab Eccleſia & epiſcopis dicta ſunt eos nimirum eſſe Gentiles, Ethnicos, Iudæos; imò Gentilibus & Iudæis longè nequiores: ſi verum eſt præterea Caluiniſtam eſſe inter alios omnes hæreticos tantò magis pernitioſum, quantó cãcer aut peſtis inter morbos, quantò inter ſerpentes, reliquorum princeps ille regulus vel baſiliſcus, qui ipſos etiam ſerpentes inficit, longéque à ſe ſuo peſtilentiore afflatu.

Lucan. *Pellit, & in vacua regnat baſiliſcus arena;*

Si certum eſt quod eſt certiſſimum, omnes qui à primis Gallicanæ reip. iactis fundamentis rebelliones in Gallia concitarunt, & qui propter eaſdem in hiſtorijs Gallicanis maximè famoſi ſunt, prætereaque omnes hoſtes externos internóſq; omnes Germanos, Burgundos, Hiſpanos, addo etiam Normãnos & Saracenos, tantas regibus Gallicanis iniurias, tantas regno Gallicano vaſtitates, tantas ciuitatibus Gallicanis ruinas & direptiones, tantas populo

Gallica-

Gallicano cædes atque ſtrages, tanta denique Eccleſijs & clero Gallicano inaudita tormenta, exquiſita ſupplicia viuorum, barbara & immania incendia mortuorum, tam crudeles euerſiones templis & ſepulchris, conflagrationes reliquijs, libris, bibliothecis; denique omnibus quæcũque mille ducentis annis, vel epiſcopi ſanctè, vel reges magnificè, vel populus vniuerſus piè ad Chriſti gloriam, & religionis Chriſtianæ honorem extruxerunt, tam immanem ſpolitationem non attuliſſe, quantam Caluiniſtæ fecerunt paucis his annis dum eorum ſecta per Galliam graſſata eſt: tum verò non dubito quin illud ex his antepoſitis perſpicuè & neceſſariò conſequatur, talem Caluiniſtam in regno Gallicano reipub. eius principem nullomodo poſſe fieri. Quid enim? Tu hominum bonorum communitati perditum ſicarium, ouium gregi ſanguinarium lupum, Catholicorum cœtui nefarium hæreſiarcham, ſanorum multitudini lepræ contagio infectum, naui in portum dirigendæ archipiratam præficies? Tu reipub. Chriſtianæ corpori quo nihil eſt ſpecioſius, nihil propter ſummam pulchritudinem ſpectatu admirabilius, caput belluinum affiges, quo nihil cogitari poteſt deformius? Tu regno Galliæ, populo Chriſtiano, regem dabis non Anglum, non Burgundum, non Hiſpanum, quod lege Salica interdictum putas, & recte; non Turcam, non Saracenum, qui Chriſtianos Chriſtianè in ſuis Imperijs patiuntur viuere, ſed Caluiniſtam Turca & Saraceno longè nequiorem, & Catholicæ Chriſtianæque tuæ religionis hoſtem longè magis capitalem & implacabilem? Quid? itáne à communi ſenſu derelicti ſumus, vt corporis principale membrum velimus conſtituere partem non modò putridam, & ſpiritu vitaque carentem, ſed etiã partem peſtiferã

Nauarræus Caluiniſta non poteſt eſſe Catholicorum rex.

& venanatam, quæ reliquas partes ſine dubio ſua tabe corrumpet & contaminabit? An qui vires ſuas modicas cum omnibus externis Galliæ hoſtibus, cum Fladris, cum Germanis, cum Anglis, cum Aurangio, cum Caſimiro, cum Bipontino, ad aliquas Galliæ prouincias ferro flammaque depopulandas coniunxit; ei maiores vires tradēmus, vt quæ ſuperſunt reliquas Galliæ prouincias omnes iiſdem populationibus, flammis, & ſtragibus deformet? Legitur in annalibus Galliæ Ioannem Valeſium ducem Alençonium principem ſanguinis regij, generali ſententia nobilium Galliæ Parium, omniumque in hoc regno iuriſcõſultorum alicuius nominis damnatum fuiſſe, vt ipſe caput amitteret, omnes eius ædes vſque ad primam contignationem diſturbarentur, omnibus eius oppidis deijcerentur muri, in omnibus eius ſyluis & lucis ſuccideretur arbores vſque ad humanæ ſtaturæ altitudinem, palatiorum eius foſſæ iniecta humo complanarentur, pontes penſiles deſtruerentur, bona & fundi regio fiſco cederent, liberique & poſteri eius omnes nobilium ordine moti, ruſticani & ignobiles haberentur, eò quòd Anglos Galliam inuadentes ſuis oppidis recepiſſet, ſuiſque opibus & conſiliis iuuiſſet. Atque hoc iudicium eo tempore factum eſt, quo Angli plurimum in Gallia poterant, Normanniamque totam ipſamque Pariſiorum Lutetiam pluri maſque præterea in Campania & Pictauienſi agro ciuitates obtinerent, & de iure Anglorum regis in quibuſdam Galliæ partibus vbi Ducis Alençonij fundi poſiti erant nemo Gallus dubitaret; rexque Angliæ tum in Gallia ſuum habebat Proregem, qui eius nomine Galliam adminiſtrabat, idéque Angliæ rex Lutetiæ, Gallorum Rex coronatus eſt; adeò vt preclara ſpecies iuris in regno Gallicano penes

Haillan de l'eſtat de France lib. 4. fol. 73.

Iudicium Parium Galliæ in Ducem Alençonium fœderatum Anglorum contra Gallos.

Sub Carolo 7.

pènes Angliæ reges maneret. Neque tamen hæc vel ſi quæ alia pro minuendo Ducis crimine non improbabiliter dici poterant, quicquam apud prudentiſſimos Galliæ conſiliarios valuerunt, quo minus eum nequiſſimum patriæ proditorem cenſerent. Neque aliquid eos mouit loci quem tenebat amplitudo & celſitas, quò minus hanc tam inſignem infamiam ipſi totique eius poſteritati inurerent. Quò enim regem propriori ſanguinis cognatione attingebat, eò fuit illi acrius pro regis honore & regni libertate dimicandum, omniaque quæ in Anglicana ditione vel Anglicani regis beneficio poſſidebat, funditus erant proijcienda potius, quam vel tantillum ab officio patriæ regique debito recedendum. Qui ergo Elizabetam Angliæ reginam, nullam vel vmbram falſi tituli Galliæ regno prætendere valētem, vel per ſe vel cum magiſtro ſuo Colignio in Galliam euocauit, qui portus gallicanos Anglis militibus tradidit, qui Anglos milites in acie contra gallorum legitimum & indubitatum regem duxit, qui præterea ad ipſum gallorum ſanguinem exorbendum quantam maximam poterat Aurangianorum rebellium & Germanicorum prædonum colluuiem, in ipſa Galliæ viſcera immiſit, & per hos gladiatores è regia nobilitate multos, è populo innumeros trucidauit, ipſumque regem, in maximũ regni admittendi diſcrimen adduxit, hæcque admiſit omnia nulla iniuria laceſſitus, nulla probali cauſa commotus, ſed tantum vt vnius & alterius è lacu Geneuenſi ſordidi balatronis & impuriſſimi Apoſtatæ contra Deum patrem, & filium, & ſpiritũ ſanctum, & Chriſtum crucifixum, totamque Eccleſiam Apoſtolicam blaſphema & Satanica inuenta per Galliam ferro flammaque plantaret: hic vir etiamſi (vt Alençonius ille) eſſet regi Gallorum ſanguine

Belſor. li. 6 ca. 7 y.

Nauarra. ſceleratiſſimus Galliæ proditor.

proximus, quanto tamē magis eſt indignus qui gallicanum aërem ſpiret, qui lucis & ſolis vſura in Gallia fruatur! quanto magis meretur vt ipſe cum ſuis habeatur quouis colono & miſerrimo bubulco vel ſuario ignobilior! Nam regnum Gallicanum quis ſanæ mentis putet ei poſſe aliquo iure contingere, cui viliſſimum in Gallia gurgustium nulla ratione poteſt competere. Et ſi Gallis veteres Gallorum inſint ſpiritus & animi, fieri non poteſt vt de tali Galliæ turbine ad regnū Galliæ euehendo vlla aliquando incidat controuerſia.

2. 2. Neque vero quidquam prodeſt ad Nauarræū & ſuos hoc immanium & tragicorū ſcelerum flumine eripiendos, quod regem Gallorū ad ea remittenda vel diſſimulanda compulerunt, id quod eorū paraſiti tanquam inuictum præſidium opponunt. Ipſa potius poſtulatorum indignitas, & quòd regi ſuo tam grauia atque intolleranda obtrudere auſi ſunt, & niſi ea rata haberet, maiora Galliæ dāna atq. incendia minarentur, multo magis eos atrociſſimæ contra galliam & galliæ regem perduellionis conuincit, & quales in Gallia procellas & tempeſtates turbulentiſſimas concitauerint demonſtrat. Vide enim quid regi ſuo præſcribunt 1. *Vt Caluiniana religio non minus quàm Catholica per totam galliam ſine vllius loci exceptione prædicetur. 2. Vt rex à Pontifice Rom. & Duce Sabaudiæ requirat, liberā omnibus fieri eiuſdem Caluiniſmi profeſſionem in tota ditione Ducis Sabaudiæ & in regione Auinionenſi* 3. *Vt Caluiniani fratres à Parlamentis galliæ & inferiorib. quibuſcunq; iudicijs immunes ſint, nouaque eorū cōtrouerſijs audiendis erigantur tribunalia.* Hæc illi primùm multis articulis dilatant, & magna contentione vrgēt. Et quid eſt hoc aliud quam nouū ſibi Deum, nouā religionem, noua Parlamenta veteribus gallicanis planè contraria, & nouam

Apologie Catholique part. 2. pa. 206.

Caluiniſtæ quàm impudenter regi Galliæ præſcribūt.

Hiſtoire de Poplin. lib. 39. 1. 2.

3.

Art. 39.

uam penitus reipub. formam introducere, quæ in his duobus, religione & iuſtitia potiſſimũ verſatur. Progrediuntur deinceps eadem inſolentia, poſtulantes vt quæ defunctus paulò antea rex Carolus IX. iuſtiſſimis cauſis adductus, plenis Parlamẽti Pariſini comitijs, expetente Senatu, deſiderante Nobilitate, omnibus Ordinibus ſuffragantibus de Admiralio conſtituerat, *ea irrita & infecta habeantur*, & vt Catilina ille, fideliſſimus regi & Coronæ Gallicanæ declaretur. Vt quæ Caluiniſtæ *germanis* Galliam inuadentibus, *præmia & ſtipendia debebant, ea rex quantacunq. eſſent perſolueret*, & Caluiniſtas ab ea obligatione liberaret, & præterea ijſdẽ Caluiniſtis ad priuata debita quæ in hoc regno contraxerant diſſoluenda, aliquot centena librarũ millia penderet: interim omnes prouinciæ à Caluiniſtis occupatæ, Pictanienſis, Xantongenſis,, Angoleſmẽſis, Rochellenſis ora, & tota Guienna, Languedoca, Dèlphinatus, ab omnib. vniuerſe vectigalibus, ſubſidijs & pecunijs quocunque modo regi contribuendis ad ſex annos immunes eſſent. Quas Caluiniſtæ obtinebant arces & ciuitates, eas rex illis relinqueret, nec in eis quicquam immutaret, ſed præterea in quauis regni gallicani prouincia duas alias à Caluiniſtis eligendas traderet, in quibus Caluiniſtæ præſidium militare ſuorum fratrum imponerent, ſed quibus rex è ſuo ærario numeraret ſtipendium. Præter hæc autem militum præſidia, in toto Galliæ regno reliqua omnia dimittantur, nec vlla vſpiam ferantur, niſi tantum in extremis regni finibus, vbi ex antiqua conſuetudine talia diſponi ſolent. Sic illi. Quæ omnia manifeſtè probant, quod vt prius nouum Deum & nouam Rempublicam, ſic his poſtulatis nouum prorſus regem regnumque ſibi fabricant, vel potius priori regi tanquam mancipio ſuo vincula inijcientes,

Marginalia: *Art. 44.* — *Art. 45.* — *Art. 65.* — *66.* — *600000.* — *67.* — *80.* — *Art. 81.* — *Impudens inſolentia Nauarræ & ſuorum.*

tes, ſeipſos abſolutos regis dominos & reges conſtituunt. Cùm enim in tot vrbibus per totum hoc regnum ſuas armatas copias plane dominari requirunt, regem autem inermē ex ipſorum libidine tāquam priuatum agere; cùm ipſi exercitus germanorum aduocant, regi autem poteſtatem faciunt eis ſtipendia numerandi; ipſi debita vndique ad bella mouenda contrahunt, ſed quæ rex è ſuo ærario dependat. & omnes interim prouincias ſibi obedientes à quibuſcunque vectigalib. & ſubſidiis regi pēdendis, immunes eſſe volunt: quàm perſpicue regiam ſibi potentiam vendicant, & regi nihil largiūtur niſi vt quæſtoris pro eius fungatur munere; Cæterùm quod ego potiſſimum noto, & quo eos ſemper fuiſſe & adhuc manere nequiſſimos galliæ proditores oſtendo, ideoque vel minimo quouis in gallia beneficio maximè indignos, illud demum eſt, quòd in eadem articulorum ſuorum ſerie ſuperbiſſimè vt antea, volunt nūquam ſibi crimini verti, ſed æterna obliuione deleri, omnes hoſtiles actiones, quas aliquando in his tumultibus ſuſceperant, *vt quòd exercitus conduxerint, pecuniam fabricauerint, tormenta conflauerint, vel ea ex armamentarijs regijs abſtulerint, communiuerint vel diruerint ciuitates & caſtella, incēderint & euerterint Eccleſias & domos, erexerint iudicum ſedes & tribunalia; quòd miſerint legatos, inierint fœdera, conuenta, contractus cum principibus & ciuitatibus externis, quòd externos milites in Galliæ ciuitates & varia loca introduxerint*: ſed maximè & præcipuè, quòd *primo, ſecundo, tertio, quarto, & quinto, item hoc motu* (ſic enim ſuas rebelliones nuncupant) *cum principibus externis, & nominatim anno Domini* 1562, *cum regina Angliæ* (quando portum Gratiæ totius Normanniæ commodiſſimum ei vēdiderunt) *egerunt & negotiati ſunt*. Hæc illi remitti omnia & obliterari poſtulant. Et ſi qui-

Proditoria facinora Nauarræi & Hugonotarum.

Art. 71.

Art. 73.

quidem ea humilitate & dolore animi hanc improbitatẽ deteſtantes qua par erat hoc requirerent, cõdonari forraſſe poſſet ea quamuis immenſa ſcelerũ & perduellionum moles. At cùm nihil eiuſmodi præ ſe ferunt, ſed potiùs imperiosè flagitant ea probari *quaſi iuſtè facta ad defenſionem & conſeruationem ſubditorum regis* cùm piraticam mari, & latrocinium terra, iniuſtiſſimaſque terra & mari coactas prædas, comprobari quoque à rege volunt, *tanquam legitimè & benefacta* hoc oſtendit eos in rebellionibus ſuis & reliquis illis ſacrilegijs ita fuiſſe obfirmatos, vt dum ſimulant ſe præteritorum veniam petere, in noua rurſus ſcelera prioribus nihilo inferiora ſe ingurgitent, ſimulque ea à rege petunt, quæ non modo regis, ſed omnium quoque mortalium, omnium etiã in cœlo diuorum poteſtatem ſuperant. Latrocinia enim cædes, piraticam ſuſceptam contra Venetos, Luſitanos, Chriſtianos omnes qui *Rochellenſis non erant religionis*, etſi Galliam Galliæve regem facto aut verbo nunquam offenderant, quaſi iuſté exercitam approbare, hoc quid eſt aliud quàm *malum dicere bonum, & tenebras lucem*, quàm vertere *amarum in dulce*, & omnium rerum naturam inuertere? Et niſi primò Caluinianum Deum, hoc eſt Satanum loco veri Dei adoremus, hanc in rebus mundanis inuerſionẽ nemo galliæ, vel etiam Europæ aut totius orbis terrarum rex approbare & præſtare poteſt. Eo autem poſito (de quo apud iſtos fratres arbitror nullam eſſe controuerſiam) tum quidem ex eodem principio manare agnoſco, vt iſta omnia, ſiue ſacrilegia erga Deum, ſiue latrocinia erga homines, legitima & glorioſa exiſtimentur, vtpote Deo ſuo ad hæc illos impellente, trahente, & inſpirante. Sic item quòd ſua cum Anglis & Germanis inita fœdera, vrbeſque illis proditas, & aſcitos ad regem populumq. galliæ oppu-

Ibidem.

Art. 74.

Impoſſibilia Hugonotarũ à rege poſtulata.

Supra fol. 381.

Iſai. 5. 20.

Supra fol. 291. 292.

oppugnandum ex Anglia Germaniaque milites, à rege declarari volunt, *iuſtè facta ad defenſionem & conſeruationem ſubditorum regis*; quid hoc aliud eſt quàm palam aſſeuerare regem ipſum iniuſtè feciſſe & ad exitium & vaſtationem ſuorum ſubditorum actiones omnes ſuos direxiſſe? Quid hoc aliud eſt quàm
Supra fol. 400. regem Carolum, & tot Principes ſanguinis regij, omnemque nobilitatem Gallicanam, (ipſumq. adeò Condæum & Colignium ſuum) proditores & perduelles vocare, qui Anglos illos ex maritimis Normanniæ portubus expulerunt, qui Germanos & illos Bipòntini milites prælio commiſſo fortiſſimè cæciderunt, qui omnem operam ſuam nauarunt ad comprimendos Admiralij & aliorum rebellium conatus. Quod ſi hic ſit iſtorũ hominum ſenſus & ſententia (quod eſt veriſſimum) ſi hæc ſunt decreta è quibus Caluiniſtæ putant Nauarręum digniſſimum eſſe diadematis Gallicani hæredem, ſerio cogitent & aduertant Galli, qualem ſibi principem aſſumunt, quum ex Caluiniſtarum grege aliquem in regio Galliarum throno collocant. Si adhuc priuati tam inſolentes ſpiritus gerunt, vt ab his opprobrijs in regem & nobilitatem, & vniuerſum populũ gallicanum effundendis non abſtineant, ij ſi quando reges euaſerint, quas ſtrages ædent, quæ ſupplicia de talibus proditoribus ſument?

3\. 3. Neque vero putet aliquis captioſè hoc & ſophiſticè concludi, quòd iſti Caluiniſtæ reliquos omnes Galliæ ſiue nobiles ſiue plebeios, exiſtiment non ſuos modò ſed ipſius quoque Dei, & totius reipub. Gallicanæ proditores & hoſtes perditiſſimos. Recordentur enim an non liquidò hoc profeſſi ſint
An. 1577. atque illud ipſum & regi & toti corpori reipub. Gallicanæ ſimul exprobrauerint. Recogitent hiſtoriam Parlaméti Bleſenſis penultimi, vbi antiquiſſimo

mo more à primis imperij Gallicani initiijs ducto omnes regni ordines conuenerunt, vbi rex, regina mater, cognationis regiæ principes, duces, epiſcopi, viri nobiles, & plebei grauiſſimi, magno numero è tota Gallia accurato delectu conquiſiti, regis iuſſu de rebus communibus deliberaturi confluxerunt. adeo vt quemadmodum in Concilijs generalibus Eccleſiæ Catholicæ fidem, ita in his regionum ſingularum conuentibus, ſententiam & authoritatem particularis eius regionis attendere debeamus, ſi vſpiam illam putemus exiſtere. Miſit rex cum huius conuentus authoritate ad Condenſem principem legationem per honorificam Epiſcopū qui nomine cleri, nobilem qui pro nobilitate, & præſidem Pictauienſem qui pro plebe, regis & conuentus deſiderium principi exponeret. Illi ſeſe accingũt itineri, & tandem ad Condenſem perueniunt. Hic legatos à rege totoque regno ad eum tanquam ad magnum aliquē Monarchiam tam humaniter & glorioſè miſſos quemadmodum excepit? Ita nimirum, vt eos *nec audire voluerit, nec literas quas ſecum attulerãt recipere.* Dicebat enim *non eſſe illos à quibus legati venerant, Ordines Gallicanos, ſed ſubornatos quoſdam homunculos, corruptos & inſtigatos à iuratis Gallicæ Coronæ hoſtibus; imò non eſſe aliud quam ſentinam quandam hominũ corruptiſſimorum, è quibus maiorem partem clerus & nobilitas contaminauerant. Regem primò egredi ſuæ poteſtatis limites, qui prius edicto publico, & deinceps iuramento, religionem reformatam* Caluinianam *perpetuo in Gallia ſe conſeruaturum, & principibus domeſticis & externis promiſerat. Quo edicto cùm ius principibus illis acquiſitũ ſit, ſine eorum principum aſſenſum; rex ius illud non poteſt reuocare. Quoad alios verò, tam Clerus & Nobilitas, quàm tertius plebeiorum ordo, profitentur omnes religionē Romanã, eamque defendunt contra reformatam* (Caluinianam) *cuius ſunt*

Nauarriſta habent à omnes Galliæ ſtatus & ordines Catholicos pro perduelibus.

Hiſtoire de Poplin. l. 42

La Val. li. 34. f. 194

Arrogantia principis Condæ contra ſtatus Galliæ.

Ramus de corruption.

ſunt iurati inimici, quapropter habiles aptique non ſunt vel vt eligant alios qui hæc controuerſa examinent, vel vt ipſi ad ea tractanda eligantur. Et vt quis in ſua ipſius cauſa iudex ſit, eſt contra omne ius & rationem. nec quidquam abſurdius eſt quàm eum admittere correctorem, qui ipſe ſit corrigendus: Præterea qui illic conuenerunt, ſunt amici, familiares, penſionarij & fautores ordinis Eccleſiaſtici Catholici Romani, ideoque à nobis recuſantur. Hæc & huius generis multa cùm ſtomachosé diſſeruiſſet, Legati autem viciſſim eorum qui huic conuentui interer ant, ſingularem & prudentiam, & integritatem, & conſcientiam commendarent, & denique eorum omnium nomine ſupplicarent, vt literas ab eis miſſas recipere, & ipſos legationis ſuæ ſummam narraturos, audire dignaretur, Condæus in ea quam cæperat opinione obfirmatus eos inauditos dimiſit, nec hac tam contumelioſa reiectione contentus, ſimul *ex voluntate regis Nauarræ* ſcriptum emiſit, in quo acerrime inuehitur contra totum illud Concilium Bleſenſe, quod *ſubornatũ & corruptum* vocat, in quo *impij regis Conſiliarij, diſſipatores reipub. Gallicanæ, penſionarij Regis Hiſpani, authores plurimarum in Gallia cædium & homicidiorum, concluſerunt de abolenda religione reformata, vt poſtea imponant miſerrimis Gallis barbaræ tyrannidis iugum crudelius quàm vnquam aliquis populus pertulit; qui item deſignarunt vel per arma, vel per venena & occultas inſidias, nobiliſsimarum in Gallia familiarum vaſtitatẽ; qui deinceps proponunt prorſus abolere veteres & regales huius regni conſuetudines, efficere nobilitatem tributariam, exhaurire ciuitates, easq́ opprimere & deripere &c.* & denique poſt huius generis multa Catholicis furore quodam poëtico attributa, quæ ipſum & factionẽ Caluinianam cum ſuis Anglis & Germanis per totos quindecim annos veré perpetraſſe, omnibus per totam Europam cæcis & ſurdis eſt notiſſimum, cõcludit

Poplin. vbi ſupra & in Val. li. 33. fol. 866.

Nauarræi debacchatio in Ordines regni.

cludit demum Condæus ſe arma contra conuentũ illum Bleſenſem ſumpſiſſe *authoritate regis Nauarræi primi è regia ſtirpe principis, & protectoris Eccleſiarum reformatarum, vt liberet populum Gallicanum à ſeruitute infami & tyrannica qua opprimuntur*, denuntians eos omnes qui ſibi repugnauerint, eſſe & ſuos hoſtes, & rebelles Coronæ Gallicanæ: quos item miniſtri prædicantis more ſobriè tanquam ex Cathedra Geneuenſi monet, *recordentur quàm parum hactenus profecerint: vt Iſraëlitæ ſine armis Philiſteos benè armatos profligauerint, vt Gedeon cum trecentis hominibus fuderit Madianitarum immenſum exercitum, vt Angelus Domini vna nocte occiderit Aſſyriorum centum octoginta quinque millia*, quales victorias Deus Hugonotis vel hæreticis contra Catholicos in Gallia, Flandria, aut Germania, nullas aliquando noſtra memoria dedit, Catholicis autem, & Luſitanis in India contra Paganos, & Hiſpanis in America contra Barbaros illos & iiſdem ſæpenumero Hiſpanis in Belgio contra Libertinos, Geuſios, & catholicis gallis contra Caluiniſtas & Atheiſtas gallogræcos, multas pro ſua infinita miſericordia contulit. Neque certe dubium cuiquam eſt Chriſtiano, quin quod fortiſſimus & prudentiſſimus Imperator Carolus V. cùm vaſtum illum Lutheranorum Smalcaldici fœderis exercitũ cuius ille cũ ſuis omnibus Hiſpanicis, & Italicis, & germanicis, & Flandricis delectibus vix mediá partem æquare potuit diſſolutum videret, ipſumque fœderis principem Ducem Saxoniæ captum quod (inquã) eo tempore optimus Imperator dixit, VENI, VIDI, DEVS VICIT; idem nuper multi Catholici principes in Francia Flandriave iuſtè vſurpare potuerunt. At verò Hugonotã extitiſſe aliquem in Gallia, vel Geuſium in Flandria, qui idem iuſtè prætexere potuerit; aut ſi leuẽ aliquando glo-

Ibid. fo. 866. 867.

Singulares victoriæ Chatholicorum cõtra hæreticos.

Carolus V. Imperat.

Surius in Comment. an. 1547.

riandi occaſiunculam habuerit,qui tamen Deo per angelos opem ferenti fœlicitatem talem attribuerit, arbitror nunquam fuiſſe auditum, imò vero in iſtorum Euangelio idololatricum cenſetur talem aliquam potentiam angelis adſcribere. Et qui Sanctorum animas cum corporibus dormire credunt, veriſimile eſt de angelorum (quibus Saluator Sanctos aſſimilat & exæquat) vigilantia nihilo præclarius exiſtimare. Ideoque & hic miniſter vel ſecretarius Principis Condenſis videtur oblitus Caluiniſmi ſui. Cæterum vt theologicis miſſis ad politica redeã, videt ex hoc nobilitas Gallicana, vident epiſcopi, videt plebs tota, videt denique rex ipſe, hoc eſt videt Reipub. Gallicanæ corpus vniuerſum, quo loco ab iſtis *Eccleſiæ Caluinianæ protectoribus* habeatur. Qui enim vniuerſum hunc conuentum tam probroſè appellant, qui ſingulas eius partes, & Regem, & Epiſcopos, & Nobiles tam indignè lacerant, qui Nobiles & Conſiliarios regis, proditores regni vocant, penſionarios regis externi, iuratos religionis hoſtes, homicidiorũ authores, tyrannidis inducẽdæ ſtudioſos, oppreſſores populi, rebelles coronæ Gallicanæ, qui denique totum eum cœtum ad infideles illos Philiſtæos, Madianitas & Aſſyrios aggregãt, ad quos occidione occidẽdos, tanquã alter Gedeon & angelus domini, Henrici duo Condæus & Nauarræus diuinitus ſpiritu Dei (non Chriſtianorum) ſed Caluiniſtarum afflati ſunt, qui à rege & tam celebri conuentu nec literas miſſas attingere, nec legatos audire ſuſtinuerunt: iſti ſi quando ſupremam in Gallia poteſtatem adepti fuerint, quas turbas dabunt, quales tumultus tota Gallia ciebunt, quo furore contra Epiſcopos, & nobiles illos regiſque conſiliarios fulminabunt, quos iam dudum præiudicatã ſentẽtia damnarunt tanquam

Supra fol. 209.

Mat. 22. 30.

Aduertãt hæc Galli Catholici & in primis Nobiles.

hoſtes

hoſtes ſuos iuratos, proditores regni, & coronæ Gallicanæ rebelles!

Quemadmodum autem erga Epiſcopos & nobiles his ſuis comminationibus ſe demonſtrant hoſtiliter affectos; ita erga ciuitates Gallicanas non minus ſtomachosè & impotenter odium ſuum hoſtile proteſtati ſunt. Cuius rei inter alia illuſtre argumentum eſt illa acerbiſſima Condæi principis in Senatu Rochellenſi oratio. Rochellenſes enim cum primò regem Nauarræum ciuitatem illam inuiſere volentem admittere recuſaſſent, niſi certo cũm comitatu quinquaginta vt plurimum famulorum accederet, ex quo item numero nonnullos eius domeſticos nominatim excludebant, pauloque poſt principi Condæo eò venire cupienti perdiu acceſſum negarent, tandem permitterent quidem, ſed multò durioribus conditionibus ei impoſitis, adeò vt nouem tantum famulis eum comitantibus in vrbem receptus ſit: is de hac iniuria in Senatu conqueſtus, inter alia. *Quanquam* inquit *nuper ſimilis mihi iniuria facta ſit à ciuitate Burdegalenſi, eam tamen mollius & æquiori animo tuli, eò quod Burdegalenſes ſunt mihi hoſtes iurati, contra quos apertè bellum geſſi, & in poſterum gerere paratus ſum quũ occaſio me impulerit. Et præclara quidem me tenet ſpes affuturum aliquando diem quando eã iniuriam vindicabo, & quando ciues illi ſuo malo experientur, quàm indignè tractauerint regalem* Condæorũ *ſanguinem.* Quam item vindictam & vltionem iiſdem ciuibus Burdegalenſibus ob ſimilem cauſam, verbis aſperrimis coram & in os Nauarræus minatus eſt, quemadmodum in vulgaribus Gallorum hiſtorijs ſcribitur. Hoc autem quod iſti tam furiosè contra vnam licet eam principalem quidem & Parlamentarem Galliæ ciuitatem effuderunt, idem neceſſe eſt vt ſibi denunciatum interpretẽtur aliæ ciuita-

Maximum Nauarræ & ſuorum odium in præcipuas Galliæ ciuitates.

Hiſtoire de Popliniere li. 41.
La Val. li. 32. fol. 853. anno 1576.

Ibid. fol. 853.

uitates omnes, quæ parem indignandi occaſionem iſtorum alterutri præbuerunt. Ergo Perona, Ambianum, omneſque Picardiæ ciuitates, & generaliter tota illa prouincia, quæ vt nuper Nauarræũ ſuũ regem, ita olim Condæum gubernatorem ijs deſtinatum ſuſcipere recuſauit, quæ portas ciuitatum ſuarum illi occluſit, quæ tam indignè tractauit *regalem* Condæorum *ſanguinem*, vt inde in Guiennã profugere coact⁹ ſit; Toloſa item, Angoleſmum, Pictauium multæq; aliæ celebres Guiennæ vrbes quę eodem prorſus peccato horum vtriuſque Maieſtatẽ offenderunt; multo autem magis ciuitas Pariſienſis quę in primis tumultibus excluſo principe Condęo & rege Colignio, maximis honoribus excepit Regem Carolum & Ducem Guiſium, quæ liberam fecit vnicuique poteſtatem occidendi Caluiniſtã quicunque Eccleſiaſticis bonis diripiendis ſacrilegas manus admoueret, quæ quinquaginta aureorũ millia decreuit tãquam honorarium præmium percuſſori Gaſparis Colignij primi in gallia *Eccleſiarũ* Caluiniſticarum Regis & *protectoris* (cuius in eo euangelico honore Nauarræus proximus eſt ſucceſſor) quæ tot millionibus aureorum regias partes contra illã nefariam Atheorum factionem corroborauit; tota quoque Burgundia (quam deinceps multæ prouinciæ ſequutæ ſunt) quæ prima omnium ſacrato fœdere & iuramento cõtra iſtorũ Atheiſmum ſe communiuit, *vbi Diuioni in regia domo publicus ad tria millia hominũ conuentus habitus eſt, & confraternitas iurata contra adulterinos principes*, Condæum & Admiralium: Cænomanenſes item, *vbi complurimi Romanæ religionis nobiles & Barones ſimilem ſocietatem obſignarunt*, de quibus Condæus, ſcriptis ad regem literis acerbiſſimè conqueſtus eſt; & denique plurimæ ciuitates aliæ, quas ad exemplum Pariſienſis notiſſimo illo die S. Bar-

La Val. li. 31.

Ibid. li. 37. fo. 817.

Belfo. li. 5. ca. 94. 95.

an. 1569.

La Val. li. 13. anno 1569.

Supra fol. 380. 391

Digeon. Status religionis ſub Caroli 9. pag. 181. 182.

S. Bartholomæi, iniuſtè & immaniter fratrum Euangelicorum ſanguine commaculaſſe manus ſuas iſti vociferantur; in quo numero ad ſpem vindictæ notant & recenſent diligenter poſt Pariſienſem ciuitatem, Rotomagenſem, Aurelianenſem, Lugdunenſem, Toloſanã, Burdegaleñ. Pictauienſem, Diuionenſem, Trecenſem, Andegauum, Turones, Nãtes, Senones, Bituriges, Diepam, Meldas, præter alias quas generaliter huius ſtragis faciunt participes, à quibus intra vnum menſem aiunt (quàm verè ipſi viderint, plerique certè non dubitant eſſe mendaciſſimum) aiunt tamen, & in hiſtorijs ſuis ſcribunt plus quàm triginta millia Caluiniſtarum fuiſſe occiſa, cuius tragœdiæ recordationem iſti altiſſimè in animis ſuis inſculpſerunt, & miniſtri crebra commemoratione redintegrant ne vnquã poſſit elabi, vt iſte ciuitates populique certiſſimò ſibi perſuadeant eas minas quæ contra Burdegalenſem ciuitatem iactantur, ipſis omnibus & ſingulis (cùm non minùs quàm Burdegalenſes Nauarræum & Caluiniſtas reliquos offenderint) eadem ratione intentari: in quorum auribus perpetuò inſonare debet hæc denũtiatio, Nauarræum & Nauarriſtas eos habere omnes *pro ſuis hoſtibus iuratis, & coronæ Gallicanæ rebellibus*, & qui propterea nihil aliud meditantur, nihil ardentius expectant, quàm illũ diem, quo iniurias illatas vindicent, & quo iſti ciues omnesq. alij eorũ confœderati ſuo ſanguine luant quas promeriti ſunt pœnas, atq. ita demũ experiantur, quàm *indignè tractauerunt regalem Condæi & Nauarræi ſanguinem.* Et tamen ecquis verus gallus ita maiorum ſuorum, & nominis Gallici, & communis rationis obliuiſcitur, vt tales Furias tantò antea nihil niſi cædem & ſtragem Gallorum ſpirantes, ad Gallicanum diadema voluerit extollere? Et cùm antiqui Galli

Hiſtoire de Popliin. li. 29.
Status religiõis ſub Carolo IX. li. 10. à e. 36. ad 556

Supra fol. 75. prudentiſſimè Carolum Auſtraſiæ regem & proximum Galliæ hæredem regia ſucceſſione priuarunt, quòd Germanis contra Gallos opem qualemcunq. prębuerit, num eorum filij tam longè à patrum prudentia recedēt, vt Henricum illũ Carolo illo & Eccleſiæ & populo Gallicano hoſtem infinitè capitaliorem, ſuis ceruicibus ad communem Reipublicæ Eccleſiæque ruinam imponant? Illi Carolum Craſ-
Suprà fol. 74. ſum, qui rempub. diù præclarè adminiſtrauit, à publicis gubernaculis remouerunt, quòd contra Galliæ honorem dedecorosè cum Normannis hoſtibus pactus eſt: & vos Henricum iſtum ad publica gubernacula aſſumetis qui multo turpius fœdera cum Aurangio perfido & periuro rebelle contra Gallos percuſſit; qui cum illa bellua, ſolenni ſponſione Gallos omnes regis Caroli ſubditos, ſimulque Chriſtianos omnes Coronæ Gallicæ fœderatos, Hiſpanos, Flandros, Italos, Luſitanos, Venetos, terra marique perſequutus & promiſcuè depopulatus eſt cunctos, niſi qui Aurangij diplomate eſſent inſtructi, adeò vt eiũs duces nec ſuo ipſorum indulgentiſſimo regi parcerẽt ne tum quidem cùm ex Polonia ad eos amiciſſimè complectendos & ſecura trãquillitate afficiendos venerat? Nam & tum eius domeſticum comitatum armata manu inuaſerunt,
Poplin lib. 39 fol. 283. & quam ex Polonia Itáliaque aduexerat ſupellectilem omnem ſunt prædati. Et qualis tandem erit reipub. Gallicanæ facies, quum iſtiuſmodi regnatores regale ſceptrum capeſſent! vbi inuerſa penitus reipub. forma, populus Gallicanus Catholicos habebitur rebellis, rebelles Caluiniſtæ ſoli fideles regi æſtimabuntur; cúm principes vicini potentiſſimi, & in fœderibus ſeruandis ſummæ fidelitatis, Pontifex Romanus, Imperator, Hiſpaniarum rex alijque, publici hoſtes iudicabuntur; ſolus autem Aurangius

gius ſceleratiſſimus,& fidei erga Deum deſertor, & fidelitatis erga regem ſuum proditor,pro iuſto principe cenſebitur! Quænam hæc confuſio, quæ calamitas & miſeria, & rerum omnium inexplicabilis conturbatio futura eſt, cum hæretici Catholicorum,rebelles fidelium ſubditorum, Athei Chriſtianorum ſacrilegi piorum, ipſe in membris ſuis non Pilatus ſed ſatanas, Chriſti Ieſu Iudex erit & princeps; cùm locum iuſtitiæ iniquitas, honeſtatis impudentia, religionis impietas & Atheiſmus inuadet, cùm regis iuſti & æqui, & iuxta leges ſuum cuique abſque ira,& vlla in alterutram partem propenſione tribuentis tyrannus iniuſtus & iniquus,& leges omnes nefariè conculcans,& ſuis Hugonotis omnia indulgens, & Catholicorum omnium odio immani & immortali flagrans tribunal occupabit, & in regno omnia antiqua regni iura, mores & conſuetudines cum religione antiqua, & extra regnũ omnia cum principibus vicinis gentium iura & fœdera; ſimul cum eadem religione explodentur.Neque verò dicat aliquis hæc à me ſuſpicioſè & accuſatoriè colligi,quaſi incertò euentura ſint,quæ potius ſumma & ineuitabili neceſſitate eſſe in vniuerſum regnum redundatura, & ipſa hæreſis natura,& omnium vicinorum Angliæ,Scotiæ, Flãdriæque populorum experientia,& huius inprimis Nauarræi mores,& tot annis continuata ad ruinã Galliæ cum hoſtibus Galliæ cõſpirationes atque fœdera mathemathicè cõuincunt Iſte enim qui per tot annos in iſtiuſmodi ſceleribus & periurijs inueterauit, qui vna cum lacte matris crudelitatem ſuxit, qui ſub Admiralio ad omnes fraudes & ſacrilegia inſtructus talẽ habitũ nequiter agendi cõtraxit qui nihil à natura differat,*quã etiamſi furca expellere* conaretur,*tamen vſque recurret*, iſte *quum ita didicit malum*,

Mirabilis rerum in Gallia inuerſio ſub Nauarræo rege

Horat.

Ierem. 13. v.23.

non poteſt (Spiritu ſancto teſtante) *magis benefacere, quàm AEthiops poteſt mutare pellem ſuam, aut pardus,* maculas ſuas verſiculores. Quinimo pridē per ſuũ Apologeticum, omnibus Galliæ catholicis hæc ipſa crimina perfidiæ, rebellionis, cædium tota Gallia commiſſarum exprobrauit, & tanquã præconis voce indicto bello, Catholicos omnes ſuo ſanguine luituros denuntiauit. Et hæc ego popularia atque vulgaria, in cõmunibus hiſtorijs poſita, nemini nõ dico Gallo, ſed nec Flandro, nec Anglo, nec Germano, nec (vt opinor) Afro aut Aſiano incognita perſtringo. Domeſticos autem mores, Agenenſia côuiuia & ludos, priuata Biernēſis territorij edicta, quæ Anglicanis & Flandricis Iſabelis & Aurangij ſtatutis (quos ille vt ſolos Euangelicos Chriſtiani orbis principes ſuſpicit) ſimillima eſſe credibile, imò certum eſt, & quæ idcirco barbara, impia, Antichriſtiana eſſe neceſſè eſt, quia à barbaro & Antichriſtiano Bezæ & Caluini Euangelio hauſta: item illud de adulterinis eius natalibus; vtrũ Miniſter Merlinus matri eius, abſente patre, familiariſſimus nobilem hunc Caluiniſtam genuerit, vti poſt Rochellenſes Miniſtros (qui olim, quum Catholicũ Nauarræus iſte vel ſeriò ageret vel hypocriticè fingeret, id ſe probaſſe iactarunt) alij multi aſſerunt, & argumētis valde probabilibus diſputãt, & æditis libris proclamant, hæc ego omnia libens prætermitto, & Gallis vicinis, qui ea certius intelligunt, diligentius inueſtiganda & maturius conſideranda commendo, qui quò altius & accuratius in iſtius ſiue facta ſiue ſtudia penetrabunt, eo maiora comperient obſtacula, cur iſte ad Gallicanum ſceptrum nullis ſit conditionibus recipiendus.

Belloy en l'Apolog. Cathol. parte 2. à pa. 212. ad 222.

4\. 4. Cæterum pergamus à perſonis & moribus ad ipſa regnorum Chriſtianorum iura, & diſpiciamus vtrum

vtrum Iudæus aliquis aut Saracenus non æquè ſit atque Nauarræus aut Caluiniſta aliquis ad regnum Galliæ capeſſendum habilis. Quid in regno adeundo regi ſit faciendum, quid poſt Coronam ſuſceptam eidem ſit præſtandum, ſtrictim percurramus. Fingamus ergo Nauarræum, tanquam magni Clodouæi, aut Ludouici ſancti, aut Henrici qui nuper regnauit hæredem Rhemos inaugurandum regno Gallicano accedere. Fingamus ei ſacram & auguſtam Rhemenſem Eccleſiam, ingreſſuro Archiepiſcopum Rhemenſem nō aliter quàm olim Ambroſium Theodoſio Imperatori poſt cędem illam Theſſalonicenſem in qua ſeptem millia hominum furore militati trucidata ſunt, obuiam procedere. Fingamus (inquam) noſtrum hunc Ambroſium, Henricum iſtum tanquam alterum Theodoſium, Theodoſij nomine in Nauarræum mutato ſic alloqui. *Eſt veriſimile* (Princeps Nauarræ) *te ignorare cædis à te perpetratæ* & aliorum ſcelerum tuorum magnitudinem. *Nam regius fortaſſe principatus peccatum agnoſcere non ſiuit, & poteſtas quam obtines offundit rationi caliginem. Sed conſiderandum eſt quod illis imperas qui & eiuſdem ſunt naturæ tecum participes, atque adeò qui ſunt conſerui tui. Vnus enim eſt Dominus omnium & rex, & huius vniuerſitatis fabricator Deus. Quibus igitur oculis intuebere templum illius qui eſt omnium Dominus? Quibus pedibus ſanctum illud ſolum calcabis*, qui tot eius auguſtiſſima templa à pijſſimis Gallorum regibus antiquitus fundata, tuis iſtis ſeditioſiſſimis bellis nefariè euertiſti? *Qui quæſo manus iniuſta cæde & ſanguine reſperſas extendere audebis, & iiſdem ſacroſanctum corpus Domini accipere? aut quomodo venerandum eius ſanguinem ori admouebis, qui ſurore iracundiæ tantum ſanguinis effudiſti?* Qui non ſeptem millia, ſed plus quàm ſeptingenta millia Gallorum iſtis tuis funeſtiſſimis

Nauarræus non poteſt coronari rex Franciæ.

Theodoret. lib. 5. cap. 17.

Ambroſij verba accommodata ad Nauarræum.

rebellionibus trucidaſti. *Recede igitur & ne conare nouo ſcelere ſcelus ante æditum augere, ſed capeſſe vinculum quo vt ligeris, Dominus omnium cœlitus ſententiam dat,* & qui tanquam putridum membrum ſupremi paſtoris ſententia à corpore Chriſtianórum omnium præciſum indignum te pronuntiat huius Eccleſiæ ingreſſù, in qua iuxta vetuſtam & probatiſſimam Gallicani regni conſuetudinem veris Gallorum regibus ius huius Coronæ conferendum eſt. Hæc Archiepiſcopo Rhemenſi eadem cum Ambroſio poteſtate prædito dicenti, Nauarræus princeps ſi cum Chriſtiano illo Theodoſio Imperatore eandem haberet fidem, ſtatim gereret morem: ſcienſque à Chriſto ligatum in cœlo quem Epiſcopus ligabat in terra, pœnitentia grauiſſima priorum ſcelerum remiſſionem ſibi fieri humiliter ſupplicaret. Sed quoniam hæreſis facit vt nihil tale à Nauarræo debeamus attendere, neque verò hæc Ambroſij oratio ſatis aptè in eum quadrat, qui *pro corpore Domini* nihil niſi panem à propôla, *pro ſanguine* nihil aliud quàm vinum è cupa iuxta Caluinianæ ſynagogæ fidem in Eccleſia percipere ſe exiſtimat, idcirco permittamus ei ingreſſum Eccleſiæ, quem tamen Ambroſius Theodoſio propter vnicam illam Theſſalonicenſium cædem, vel cum certo capitis ſui periculo ſe prohibere velle aſſerebat. Ponamus huic homini Eccleſiæ ianuas patere, eumque mox à veneranda epiſcoporum, Canonicorum, & ſacerdotum (quorum tot millia crudeliſſimè excarnificata obtruncauit) multitudine cum ſolennibus illis Eccleſiaſtici decoris ornamẽtis, ſacris veſtibus, crucibus & vexillis (quorum ille aſpectum ferre nõ poteſt) recipi. Proximum eſt vt ſacris altaribus prouolutus ab Archiepiſcopo Rhemẽſi benedicatur. Hoc regulus iſte quemadmodum ſimulabit? qui altaria in omni-

Matt. 16. (margin)

Theodoret. vbi ſuprà. (margin)

Summa eorum quæ fiunt in rege Galliæ ad regnum admittendo. (margin)

in omnibus ſuæ ditionis locis improbiſſimè demolitus eſt, & Archiepiſcopum vt Antichriſti miniſtrum exhorret? Quomodo iſte oleo ſanctiſſimo cœlitùs ad primum Gallorum Chriſtianum regem vngendum demiſſo, & mirabiliter ab eo tempore ad omnes Gallorum reges vngendos conſeruato ſe inungi patietur, qui hoc totum cum miniſtris ſuis Caluino & Beza, tanquam impium, falſum, & Antichriſtianum irridet? An ille Diaconi more ſeſe induet Eccleſiaſticis veſtimentis ſignificantibus eum *participem fieri ſacerdotalis miniſterij*, qui ſacerdotalis ordinis ſe æternum profeſſus eſt hoſtem? An ille pacem ab epiſcopo Rhemenſi accipiet, qui perpetuum cum illo, & epiſcopis omnibus bellum geſsit? An ille pura confeſſione ad communicãdum Chriſti corpus cum epiſcopo Miſſam celebrãte ſe preparabit, qui nec confeſſionem probat, nec corpus Chriſti in Miſſa diſpenſari credit, & Miſſam ipſam tanquam Chriſtianæ religionis ſcopulum abominatur: ideoque nec ſi imperium totius Europæ lucrari poſſet, Miſſæ intereſſe vellet ſi aliquam haberet religonis curã? Et quis ille eſt Archiepiſcopus Rhemẽſis, vel omnino Archiepiſcopus aut Epiſcopus Gallicanus (ſi tamen verè Epiſcopus) qui huic homini gladium tradet: quem ab infantia videt gladijs & tormentis bellicis Eccleſiæ viſcera dilaniaſſe, & quem quocunque modo arripere potuit gladium, ad ſolam perniciem & Eccleſiæ & reipub. Gallicæ conuertit. Aut quemadmodum ille gladium hunc qui verè *Eccleſiaſticus eſt*, & ab Eccleſia datus, & pro Eccleſia exerendus, & ad Eccleſiæ defenſionem penitus & omnino conferendus recipiet & tractabit, qui in Montalbanenſi ſuorum miniſtellorũ Synodo profeſſus eſt ſe perpetuum fore Synagogæ Caluinianæ defenſorem,

Supra fol. 48.

Supra fol. 56.

An. 1584.

quæ

quæ eſt Eccleſiæ Catholicæ, vt lupus oui & Satanas Chriſto, hoſtis immortalis. An Catholici tam inſigniter ſtupidi & ſtipites erunt, vt gladium porrigãt ad ſua ipſorum iugula incidenda? Aut iſte tam effrons, & ad omnem extremam nequitiam proiectus eſt vt Eccleſiaſticum gladium ad epiſcoporum defenſionem ab epiſcopis velit accipere, quem mox in eorum viſcera eſt adacturus? Et quinam epiſcopi pares huius capiti diadema imponẽt, quod Epiſcoporum Epiſcopus Chriſti vicarius iuſtiſſimas ob cauſas anathemate deuouit, & qui priore ſuo Nauarræo qualicunque diademate tam nequiter ad Gallicanum vaſtandum abuſus, vtróque & Nauarræo & Gallicano ſe fecit indigniſſimum? Hoc nimirum modo Chriſtiani omnes reges, & Gallicani potiſſimum diadematis ſui poſſeſſionem adeũt. Nec aliter radix & ſator Borboniæ domus Ludouicus Sanctus ad tractandum ſceptrum hoc acceſſit, qui nec vnquam illud voluiſſet attingere, ſi eum Pontifices Chriſtiani propter hæreſim ab eo munere abiudicaſſent; ſi vt Theodoſium Ambroſius, ſic eum Archiepiſcopus Rhemenſis ob aliquod ſingulare peccatum ſuum à Rhemenſis Eccleſiæ ingreſſu repuliſſet.

Bulla Sixti 5. contra Nauar.

Sed iſta omnia dicet aliquis ſunt cæremonialia, quæ non ita neceſſariò ad regem Gallorum requiruntur, vt ſine ijs non poſſit ad regnum gubernandum aſcendere. Id vt ita ſit, vt demus poſſe eam aliquando accidere rerum conditionem, cùm iſtorum aliqua poſſint prætermitti, (vt multa, imò verò pleraque nunquam poſſunt) veniamus ad ea in quibus eſſentia, & vis, & ipſe cardó regalis officij vertitur; veniamus ad ipſum contractum & ſtipulationem, reciprocum regis & regni conſenſum, ſine quo tyrannus eſt non rex, per feneſtram irrumpit non intrat per

trat per ianuam, quiſquis Chriſtiani alicuius regni capeſsit gubernacula. Primò *admota manu vtraque ſacroſanctis Chriſti Euangelijs*, iurat velle ſe *Epiſcopis & eorum Eccleſijs conſeruare priuilegia Canonica, ius & iuſtitiam debitam; Epiſcopoſque omnes, & ſingulas eorum Eccleſias tueri*. Quemadmodum hoc iurabit ille qui epiſcopis & epiſcoporum Eccleſijs, tot iniurias, vaſtitates, incendia intulit, quot hiſtoriæ Gallorum omnes commemorant, & nos eorum perpauca ſuprà perſtrinximus. Reædificet ergo prius Eccleſias quas deſtruxit, reſtituat Eccleſijs epiſcopos qui ex Guienna, Bierna, Nauarra, Gaſconia, multiſque alijs locis eius impietate exulant, vtantur fruantur illi ſuis priuilegijs canonicis: tum fidem faciat ſe in poſterum ab iſtiuſmodi ſacrilegijs temperaturum, atque ita demum ad hanc regalis iuraméti partem præſtandam erit idoneus. Quanquam neſcio an ſic quoque iurare poterit, qui Caluiniana ſuperſtitione impeditus, tactis Euangelijs omnino iurare non poteſt. Aliam enim nouam vel à Iudæis vel à Gentibus ſumptam iurandi formam iſti à magiſtro ſuo didicerunt, quam ita mordicus premunt, & à Catholico iurandi modo vſque adeò abhorrent, vt in ſuis iniquiſsimis cum Chriſtianiſsimo rege fœderibus expreſsè caueant, ſi quando ipſis in iudicio iurandum ſit, nolle ſe Catholico more iurare, ſed nouo & diuerſo, quem Ioannes Caluinus eorum Apoſtolus inuenit. Sed reliquum regis Gallicani iuramentum attendamus, cuius tria diſtinctè ſunt capita. Primum, *vt Eccleſiam Dei in vera pace conſeruet*: alterum, *vt prohibeat rapinas & iniuſtitias in omni hominũ genere*: tertium, *vt bona fide laboret quò ex omnibus terris iuriſdictionis ſuæ expellat hæreticos*; non quos conſiſtorium Rochellenſe aut Montalbanenſe, vel ſynagoga Geneuenſis, ſed *quos Eccleſia Catholica hæreticos declara-*

Supra fol. 46.

Iuramenti regij Nauarraus partem nullam præſtare poteſt.

Poplin lib. 40. anno 1576. art. 12.

declarauit, inter quos primum locum obtinent Caluiniſtæ, & nominatim Theodorus Beza & Ioannes Caluinus, quos iſte vt Apoſtolos diuiniſſimos adorat. Huius ille iuriſiurandi vel minimæ particulæ quemadmodum ſatisfaciet? Abſurdiſſimum enim eſt de *pace* quam ille Eccleſiæ conſeruabit loqui. Abſurdiſſimum eſt cogitare de *rapinis & iniuſtitys* eius opera prohibendis, qui ipſe tot vrbes in Gaſconia & Guienna poſſidet iniuſtiſſimis rapinis à Corona Gallica populoque Catholico auulſas, & ſuis ducibus rapaciſſimis ſubiectas. Abſurdiſſimum & ſtultiſſimum eſt vel in cogitationem admittere, quod is *bona fide* conabitur *hæreticos ex tota Gallia expellere*, qui peſſima & proditoria fide tot hæreticorum millia ex Germania, Anglia, Flandria, & Geneuenſi lacuna in Galliam inuitis Gallorum regibus induxit, qui ſi *bona fide hæreticos quos Eccleſia declarauit* expellere voluerit, ſe ipſum cum ſuo Cõdæo vltra Garamentas & Indos debet primò expellere, quos nominatim Eccleſia *hæreticos, & hæreticorum duces manifeſtos, publicos, ac notorios, iræ filios, Luciferi miniſtros, læſæ Maieſtatis diuinæ reos, & orthodoxæ fidei Chriſtianæ hoſtes* iam pridem declarauit. Quòd niſi hæc omnia iureiurando ſanctiſsimè prius confirmauerit, nunquam conſenſu populi rex acclamari poteſt, nunquam ab Archiepiſcopo Rhemenſi oleo cœleſti inũgitur, nunquam ab epiſcopis Gallicanis diadema capiti eius imponitur, nunquam iure & ordine geſtat ſceptrum & Gladium regalis Maieſtatis inſignia ab epiſcopis eiſdem tradita: nunquam ab eis dici poteſt, *hæc omnia tibi tanquam legitimo hæredi authoritate omnipotentis Dei traduntur, per nos qui hîc adſumus, epiſcopos*. Ille fortaſſe eodẽ iure quo alia permulta, hoc eſt vi, furore militari, iure latronum & prædonum quia potentia valet, iſta poteſt inuolare.

Declaratio Sixti 5. contra Hẽricum Borb. anno 1585.

Vide Sacrũ & modum conſecrationis regis Galliæ en l'hiſtoire Françoiſe de M. Pig. lib. 1. cap. 34. Suprà fol. 48.

At iu-

At iure reipub. Gallicanæ, iure Chriſtiano, iure Eccleſiaſtico, eo iure quo omnes hactenus à magno Clodouæo Galliæ reges legitimè alij alijs ſucceſſerunt, populi nimirum & nobilitatis & cleri libera voluntate non poteſt iſta adipiſci. Denique quæ aliarum omnium ſumma & concluſio eſt, illa cæremonia ad Regem à Tyranno deſtinguendum inprimis neceſſaria, qua annulum ſolenni conſecratione & benedictione ſacratum Archiepiſcopus Rhemenſis eius maritali digito induit, & tanquam virum vxori, maritum coniugi, ſic eum Reipub. Gallicanæ quaſi ſanctiſsimo matrimonij fœdere copulat, nunquam in eum poteſt conuenire, niſi priora illa antecedant quibus ſolis legitimus vtriuſque partis cõſenſus exprimitur. Quemadmodum enim vt ſuprà monuimus, iure ciuili & naturali, conſenſus partium qui generaliter verbis præſentibus explicatur, inter virum & fœminam legitimum & honorabile perficit matrimonium; non aliter iure Chriſtianarum nationum hæc regis electi, quòd regnum ſuum iuſtè & Chriſtianè adminiſtrabit iureiurando ſancita profeſſio, & poſt eam profeſſionem populi declarata voluntas adiunctus nobilium aſſenſus, epiſcoporum in toto eo coronationis ſacro teſtificata ſuffragatio, plenè matrimoniũ hoc regis cum regno perficit atque abſoluit; quæ ſi deſint, vt raptor, vt adulter, vt inceſtus, fœminæ non ſuæ thorum, ſic iſte Reipub. non ſuæ regimen inuadit, neque deinceps Rex ſed Tyrannus, non pater populi ſed hoſtis, non legibus cõſtitutus princeps qui regit ſuæ fidei commiſſa, ſed iniuſta violentia & tyrannide prædo vſurpans aliena habẽdus eſt. Neque verò mihi obijciat Caluiniſta aliquis tacito conſenſu reipub. approbari Nauarræ imperium, eò quòd quum illa maiores huius, reges Galliæ ad hãc regalem

Vera differentia regis & tyranni.

Suprà fol. 58.

Quid maximè requiritur ad verum regem.

Obiectio.

regalem maieſtatem extulerit, ſimul omnes poſteros, ſuis quemque temporibus ſuccedentem, eadem occulta ſtipulatione conſenſúque reges admiſerit.
Reſponſ. Hoc enim nihilo maiore probabilitate dicitur, quàm ſi quis Italos Turcæ Conſtantinopolim imperij Romani ſedem occupanti obedientiam debere contenderit, cò quòd Conſtantino Catholico Imperatori, ciuſque Conſtantinopoli ſucceſſoribus obedientiam promiſerint. Nec enim (vt ſuprà abúdè docuimus) maior eſt inter Conſtantinum Chriſtianum Chriſtianos defendentem, & Amuratem Mahometanum Chriſtianos perſequentem, quàm inter S. Ludouicum Borboniæ domus authorem, & hunc Nauarræum Condæoſque Caluiniſtas adulterinos tam ſancti Catholicique ataui nepotes diſſimilitudo.

Suprà c. 4. & 5.

Obiectiones Nauarriſtarum cōtra ritum ſacrandi reges.

Quòd verò eiuſdem regis patroni rethoricantur, hanc regis conſecrationem, vni ciuitati 1. Rhemenſi, vel etiam Archiepiſcopo illi nō eſſe affixam,
1. ſed Sueſſionibus & Aurelijs & alibi aliquando fuiſſe factam; nec verò vnctionem ſemper eſſe neceſſa-
2. riam, 2. vetereſque reges ante Carolum Magnum hanc cæremoniam neſciuiſſe; huiuſque & vnctionis & conſecrationis vſum eſſe, non vt reges efficiar, ſed 3. *vt teſtimonium ſit eos eſſe Chriſtianos & Catho-*
3.
4. *licos*, 4. denique reges Francos ante Chriſtum cùm Pagani eſſent, ſine his ritibus fuiſſe veros reges: de his omnibus ſatis iam antea dictum eſt, & tribus verbis facillimum eſt reſpondere. Sunt enim partim puerilia & friuola, partim craſſa & aperta mendacia. Nam etiamſi non ſemper Rhemis reges Gallicani vncti & ſacrati ſunt, at ſemper ab aliquo epi-
1. ſcopo Catholico, vel Sueſsionenſi, vel Aurelianenſi, vel Senonenſi, vel Legato Pontificis Rom. vel ab ipſo Pontifice Rom. hac cum cæremonia & fidei Catho-

Apolog. Cathol. pa. 115.

Ibid pag. 116. & 117.

Reſponſ.

Catholicę profeſſione, Catholicique Gallorum populi conſenſu, reipub. huius regimen traditum acperunt. Et ſi iſti epiſcopum Aurelianenſem, aut Sueſſionenſem, aut Senonenſem, aut Pontificis Legatum, aut ipſum Pōtificem Romanum potius quàm Rhemenſem adire deſiderant, ſiquidem illud leges Galliæ pemiſerint, fauſtam & fœlicem illis peregrinationem talem exopto. Quæ autem ſit neceſſitas, vt ab aliquo epiſcopo rex ſacretur, antea demonſtratum eſt, & hic otioſum eſt repetere. Veteres au- *Cap. 1. §. 2.*
tem reges ante Carolum Magnum hunc inungen- 2.
di & ſacrandi ritum neſciuiſſe, luculentum eſt men- *Reges in Gallia per*
dacium, quando ipſe D. Remigius Gallorum Apo- *epiſcopos*
ſtolus ſcriptum reliquit ſe magnum illum & pri- *in vngen-*
mum Chriſtianiſſimum Regem Clodouæum *pri-* *di mos an-*
mum baptiſaſſe, tum dono ſeptiformis Spiritus conſignaſſe, *tiquiſſimus.*
& deinde per eiuſdem ſacri Chriſmatis vnctionem ordinaſſe in regem. Quòd ſi hic ritus *teſtimonium ſit regem Gal-* 3.
lorum eſſe Chriſtianū & Catholicū, tū certè Nauarræus *Hiſtoire de l'egliſe de*
eundē negligens & contēnens, manifeſtū argumē- *Rheims li. 1. cap. 16.*
tum præbet ſe eſſe hæreticum & Paganum. Et Paganos quidem ante Chriſti fidem reges, ſine hac
conſecratione veros fuiſſe reges non nego. Fuerunt 4.
item veri reges ſine baptiſmo, ſine fide Chriſti, aut Dei patris, aut Spiritus ſancti, cum quibus in eadem infidelitate coniunguntur & conſpirant amicè iſti Caluiniſtæ. Ideoque & Caluiniſtam aliquē Paganorum regem fieri poſſe non prorſus inficias iuero; at verò Chriſtianorum & Catholicorum, quo- *Noua obiectio & longè petita.*
rum præcipua de fide Chriſti cura & ſolicitudo eſt, rex eſſe nullo modo poteſt. Sed quid in iſtis leuiſſi- *Apolog.*
mis nugis refellendis vllam horulæ partem inſu- *Cathol. pa. 126.*
mo? Vrget iſte miſerabilis Nauarræi aduocatus, *3. Reg. c. 11.*
quemadmodum regnum Iudæ propter merita Dauidis penitus à poſteritate eius non eſt ablatum, ſic nec regnum

S. Ludouicus. *Gallorum à Nauarræo eſſe eripiendum propter merita tot ſanctorum regum Capetianæ ſtirpis, potiſsimum propter S. Ludouicum quem Eccleſia in Sanctorum numerum retulit: cuius* (inquit hæreticus iſte) *memoria nobis Catholicis debet eſſe adeò ſancta & honorabilis, vt nequiſsimi ſimus, perfidi, ingrati, & rebelles, ſi admittamus in animos vel leuem cogitationem de mutando aliquid in eius poſteritate.*

Reſponſ. Quæ verba ſapiũt phrenêſim & amentiam potius, quàm hominem ſanum & ſobrium. Sed reſpondeo pauciſſimis. Salomonis poſteri propter idololatriam ordinaria Dei lege toto regno priuandi fuerũt, extraordinaria autem Dei clementia & prouidentia quia Meſſias ex regia Dauidis familia erat oriturus, quinque regni partibus ablatis, ſexta poſteritati Dauidicæ condonata eſt. Ex Nauarræi poſteris ſi in ſuo Caluiniſmo perſiſtant, nunquam Chriſtum expectemus, qui deinceps non naſcetur. at Antichriſtum inde exoriturum multò eſt probabilius. Nam Caluiniſtas eſſe Antichriſto proximos & eiuſdam quaſi ſanguinis & generis, doctiſſimorum hominum diſputationibus egregiè probatum eſt. Et Dauidis poſteri ex duodecim tribubus decem cum dimidia amiſerunt, vnam tantùm & dimidiam propter Dauidis memoriam, Deo ſic præcipiente retinuerunt. Ergo præclarè ſecum actum putet Nauarræus, ſi iuxta huius patroni ſui proportionem, decem partibus regni Gallicani mulctatus, exiguo aliquo territorio propter memoriam D. Ludouici, & tot aliorum ſanctorum Capetianæ ſtirpis regum relicto potiatur. Quanquam qua fronte vel vnam ciuitatulam aduocatus iſte regni ſuo propter D. Ludouicum, exemplo Dauidicæ poſteritatis flagitare poteſt? quando illic expreſſo Dei mandato pars aliqua regibus Iudęis eſt aſſignata, hîc expreſſo eiuſdem mandato regna hæreticis regi-

Vide poſtea cap. 9.

Stapletonus in oratio. quodlibet.

cis regibus ſunt auferenda: nec D. Ludouicus vllum Gallicani regni iugerum hæretico cuicunque ab alio dari poſtularet, nec ſi viueret erat ipſe conceſſurus, qui cum Raymundo vltimo Toloſatum Comite & Principe, ſed hæretico & Albigenſium (quos Caluiniſtæ ſuos in Domino patres & fratres agnoſcunt) protectore bellum gerens, nunquam pacificari voluit, priuſquam principem illum ad has pacis conditiones compuliſſet.

Belforeſt. lib. 4. cap. 2.

S. Ludouicus Nauarrai & omnium hæreticorum hoſtis æternus. 1.

Primùm Eccleſiæ Romanæ, & deinceps regi Gallorum ad mortem vſque obediet. Perſequetur & punietpro virili ſua hæreticos, eorumque fautores, & patronos, ſine vllo reſpectu cognationis aut amicitiæ; & purgabit terram ſuam à talibus quiſquilijs, regique Ludouico auxiliũ præbebit ad eoſdem è Gallia profligandos.

De tout ſon efforè De telle vermine.

2. Biennio proximè ſequenti, publico præmio ſuis omnibus propoſito, inuitabit eos ad hæreticos capiendos, ſic vt qui vnum comprehenderit, ” certam pecuniæ ſummam percipiat; qui duos, ” eandem duplicatam, & pari proportione aſſurget, ſi ” quis decem & viginti ad Comitem puniendos ad- ” duxerit. ”

3. Non permittet deinceps claues & cenſuras Ec- ” cleſiaſticas contemni, ſed prohibebit ſuos ſubditos verſari cum excommunicatis iuxta ſanctorum pa- ” trum canones. Quòd ſi qui integrum annũm excõ- ” municati permanſerint, nec ſe Eccleſiæ Catholicæ ” ſubmiſerint, eos Comes bonis omnibus deſpolia- ” bit, & vſque eò eiuſmodi rebelles perſequetur, ” quoad illi Eccleſiæ ſatisfecerint, & ad diligenter ” exequendum, ſuos magiſtratus & miniſtros omnes ” iuramento obligabit. ”

Ibid.

4. Denique ſi Comes in hæreſim rurſus inciderit, ”

, vel aliquod horum pactorum non præſtiterit; ſol-
, uũtur ſubditi à iuramento fidelitatis quod ei fece-
, runt,& ſubiiciuntur Eccleſiæ & regi: & niſi Comes
, admonitus ante 40. dies ſe ſubmiſerit iudicio Ec-
, cleſiæ & regis, priuatur ſuo iure in ſubditos & Co-
, mitatum Toloſanum.

S. Ludouici iudicium de Nauarræo & calui niſtis.

Hæc & ſimilia cùm D. Ludouicus præſente Põtificis Romani legato à principe illo exegerit, cùm hæreticos è tota Gallia eiiciendos magna cura ſategerit, cùm eos *ſtercora & quiſquilias* reipub. Chriſtianæ duxerit, cum hæreticos *ſine vllo reſpectu familiæ aut cognationis* perſeqendos ſenſerit, certo certius eſt eum nunquam voluiſſe vt Nauarræus aliqua particula regni Gallici frueretur, quem ſuæ familiæ & generis labem,& æternum dedecus exiſtimaret. Quòd ſi nec Deus vt in hiſtoria Dauidis aliquam regni partem Nauarræo decernat, & S. Ludouicus eum propter hæreſim omnibus bonis euertendum iudicet, an iſte qui ob Dauidis & S. Ludouici memoriam; huic hæreſiarchæ ampliſſimum Galliæ regnum prodendum ſtatuit,& eos qui ſecus vel *cogitant tantum, nequiſſimos, perfidos, ingratos* appellat, iſte (inquam) an homo communi ſenſu præditus,& non potiùs ſtultus & excors, imò aſinus Arcadicus potius quàm homo exiſtimandus ſit, qui talibus exemplis ſuo idolo patrocinari ſtudet, Chriſtianus lector iudicet. At quid multa? Si aduocatus iſte extraordinarie Galliæ prouincias aliquas tanquam duas Iudæ & Beniaminis tribus Nauarræo vult vendicare, proferat vt in hiſtoria Dauidis extraordinariam aliquam Dei præſcriptionem: ſin ordinariè S. Ludouici & aliorum qui Nauarræo maiores fuerunt, Galliæ regum iure nititur, patiatur ergo Nauarræum ſuum non niſi per legitimam epiſcoporum conſecrationem in regale ſoliũ aſcẽ-

dere,

dere, quo iure maiores eius Hugo Capetus, eiuſ- *Supra fol. 54. & c.*
que filius Robertus, & nepos Henricus, & prone-
pos Philippus, & abnepos Ludouicus, & reliqui ad
S. Ludouicum, & deinceps ad eum qui nuper re-
gnauit Henricum tertium, in regni poſſeſſionem
ſunt ingreſſi.

5 Cæterùm quoniam iſti adeò auidè & hiante 5.
ore regnum captãt quod nullo iure poſſunt attin-
gere, iſtas difficultates ſcopuloſque omnes præter-
uehamur, & in ſolio Ludouici Sancti, Catholici,
hanc eius naturalem ſobolem Henricum Nauar-
ræum impium, Caluiniſtam, hoc eſt, in throno
Conſtantini Magni Muſtapham Turcam in Ca-
thedra D. Chryſoſtomi Calipham Mahometanum,
in ſolio Chriſti Antichriſtum, ſiue iure ſiue iniuria
collocemus. Proſpiciamus quemadmodum ille re-
gnum hoc gubernabit, quibus legibus Chriſtianos
ſibi ſubditos moderabitur. Num ille cum primo *Suprà fol. 124.*
Imperatore Conſtantino à rebus Eccleſiaſticis tra-
ctandis abſtinebit, earumque iudicium ſolis epiſco-
pis permittet? Aut cũ Martiano ſchiſmaticos epiſ- *Conſtitutio 6.*
copis præfractè repugnantes, regia authoritate
mulctabit? aut cum Iuſtiniano fatebitur *ſacerdotium* *Suprà fol. 125.*
& regnum vtrunque à diuina clementia conferri, ſed illud
diuinis miniſtrans, hoc autem humanis præſidens; & quoties
ſacerdotum ſententia quoſdam indignos ſacerdotio de ſa-
cris ſedibus depoſuit, Neſtorium, Eutichem, Lutherum, *Leges veterum Imperatorum*
pſeudocardinalem Odettum Caſtilionæũ, Spipha- *pro Catholica Eccleſia & contra hereticos.*
miũ Niuernénſem; num toties rex iſte *ſuã ſententiã*
& ordinationem ſacerdotum authoritati apponet, impioſ-
que illos è ſuis Eccleſÿs expellet vti Iuſtinianus fecit, &
imperatoribus vniuerſis in more & officio fuiſſe
poſitum perſpicuè atteſtatur? Quid? num iſte cum
Theodoſio, Valentiniano, Gratiano, & alijs illis lau-
datiſsimis in primitiua Eccleſia Monarchis ſanciet,

Suprà fol. 126. 437. *Ne quis cuiuslibet conditionis ea quæ ſanctè in Concilijs generalibus*, Nicæno, Chalcedonenſi, Lateranenſi, Tridentino, *definita ſunt, reuoluat & publicè diſputare cõtendat?* *Ibid.* Et ſi quis contra Conciliorum eorum decreta, libros emittat, num iſte *libros, eiuſmodi incendet & perfectiſſimo interitui mancipabit, illiſque qui libros eos habere & legere ſuſtinuerint vltimum ſupplicium infliget?* *Suprà fol. 437.* Num conuenticula hæreticorum interdicet? num omnia illorum miniſtris concionum loca eripiet *ne vlla ad exercendam animi obſtinationis dementiam illis pateat occaſio?* Num decernet vt *damnatis portentoſæ ſuperſtitionis authoribus* Luthero, Zuinglio, Caluino, *nota congrui nominis eorum inuratur gregalibus, ne Chriſtianorum* *Ibid.* & Fidelium, & Euangelicorum *appellatione abutantur, ſed quemadmodum Ariani ab Ario lege Conſtantini magni, & Porphiriani à Porphirio nuncupati ſunt, ſic iſti* Lutherani, Zuingliani, & Caluiniſtæ *vocentur, vt quorum ſcelera in deſerendo Deum ſunt imitati, eorum nomina iure videantur eſſe ſortiti?* Num denique ab omnibus ducibus & magiſtratibus ſuis exiget vt iurent *per Deum omnipotentem & glorioſam Dei genitricem Mariam, ſanctoſque Archangelos, quòd Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ nunquam vlla in re aut modo aduerſaturi ſunt?* *Suprà fol. 431.* Sin minus, num illis & *hic & in futuro ſæculo imprecabitur partem cum Iuda, & lepram Giezi, & tremorem Cain, præter alias pœnas iure ciuili conſtitutas?*

Gallia regum leges & alia pro eccleſia Catholica. Aut verò ſi maiores ſuos imitabitur, quorum ſe hæredem vocat, & quorum veſtigijs inſiſtere & exempla ſequi magis fortaſſe glorioſum putat, num ille cũ Carolo Magno excellentiſſimo Gallorũ monarcha leges & diplomata ſua ſic exordietur, *Ego Carolus gratia Dei rex, & rector regni Francorum, & deuotus ſanctæ Dei eccleſiæ defenſor humiliſque adiutor &c.* *Capitula Caroli.* hæc & illa præcipio? Aut conſtituet epiſcopos in quauis

quauis eccleſia omnium Galliæ prouinciarum *ob vitæ meritum, ſecundum ſtatuta Canonis*, quemque ex ſuæ diœceſis ſacerdotibus, cum approbatione Romani Pontificis eligi? Id quod poſt Carolum magnum, & eius Filium Ludouicum Pium, plurimi conſequuti reges. Philippus Auguſtus, Ludouicus Sanctus, Philippus Pulcher, Ludouicus Hutinus, Ioannes primus, Carolus ſeptimus, Ludouicus vndecimus, eiuſque filius Carolus octauus nouis ſubinde repetitis & confirmatis legibus ſanciuerunt? Et denique ne nimius ſim & in infinitum beam, num magnum Clodouæum primum Gallorum regiæ ſtirpis principem & authorē ſibi exemplum proponet cui ſe cōformet, à quo vt omnes deinceps reges ſeriem & ordinem ſucceſſionis numerant, ſic item par eſt vt eius fidei, gubernationi & legibus, ſuas quoque leges faciant conſentaneas? Non dico vt cum Clodouæo coronā auream gemmis fulgentem Romani ad honorem S. Petri eiuſque Eccleſiæ tranſmittat, nec vt Rhemenſi eccleſiæ fundos & pretioſa vaſa largiatur, nec vt Cathedralē aliquam eccleſiam à fundamentis ædificet, quemadmodū idem Clodouæus Argentinenſem: ſed vt Clodouæum regem in illis legibus ſequēdum ſibi norit, quæ ita cum regis officio ſunt coniunctę, vt ſine illis rex muneri quod Deus & eccleſia & Reſpub. ab eo flagitant nō poſſit ſatis facere. Profecturus ſiquidem egregius ille princeps cum immenſo exercitu contra Alaricū regem Gotthorum Arianū, qui Aquitaniā, Languedocam, Toloſam & reliquas illas Galliæ prouincias vltra & Rhodanum & Garumnam iacentes occupauerat, quas eaſdem hac tempeſtate Caluiniſtæ non aliter quàm Ariani illi deuaſtarunt, primum omnium de diſciplina militari & ſanctarū Eccleſiarum conſeruatione ita edixit: *Omni exercitui noſtro præcipimus*

Vide Laval in hiſt. franc lib. 2. anno. 1561.

Hincmarus Rhemenſis in vita S. Remigij. Hiſtoire de l'Egliſe de Rheims lib. 1. cap. 13. Naucler. 2. volum generat. 17.

Vide Concil. 1. Aurelian. in præfat.

vt nullus aliquid ſurripiat de miniſterio Eccleſiarũ, Item, vt *nullus clericis vel qui cum clericis in ipſorum domo conſiſtunt, aliquam violentiam vel damnum inferat*. Hæc & eiuſmodi cum vetuſtiſsimis Chriſtianæ Reipub. & Gallicani regni imperatoribus atque regibus an aliquis credat regẽm hunc Nauarræum ſua regali potentia firmaturum, & non potius iſta euerſurum omnia, & his planè oppoſita & regugnantia, vi, imperio, ferróque impoſiturũ? Atqui nemo Chriſtianus qui vel micam habet humanæ prudentiæ, & qui principis huius Biernenſis tragicas actiones vel primoribus labris guſtauit, dubitare poteſt, quin vt Henricus Borbonius iſtis omnibus regibus & imperatoribus non minus quàm Catholicis Galliæ ſacerdotibus & Eccleſijs quo ad fidem capitalis eſt aduerſarius, ita iſtis maximè item contraria decernet: contra Conſtantinum, ipſe ſe *rerum Eccleſiaſticarum* in ſuo regno *ſupremum* efficiet cum regina Anglicana *caput*: contra Martianum, ſchiſmaticis epiſcoporum Cathedras, epiſcopis veris exturbatis committet: contra Iuſtinianum, *ſacerdotum non à* Deo ſed à diabolo intruductum per ſuos miniſtros debacchabitur, & quos *ſacerdotium ſententia indignos ſacerdotio de ſacris ſedibus depoſuit*, eos iſte vt ſuo Miniſterio digniſsimos ad ſupremas Eccleſiæ dignitates euehet: contra Theodoſium, Valentinianum, & Gratianum, omnium veterum Conciliorum decreta & canones reſcindet, cum quibus eius nouis Synodis Rupellenſi, & Nemauſenſi, & Montalbanenſi & ſimilibus impuriſsimorum ſcurrarum coitionibus non magis conuenit quàm aquæ cum igne, ſui cum amaracino, aut ſatanæ cum Deo: contra eoſdem imperatores, non modò libros hæreticos non incendet, eorúmque ſtudioſos vltimo ſupplicio non

Nauarræi regis leges omniũ regnum Chriſtianorum legibus neceſſario futura ſunt contrariæ.

non plectet, ſed potius eos ſolos amplexabitur, eos ſuis Euangelicis cōmendabit, & ſi qui libros huiuſmodi, vel in Eccleſia, vel in familiari colloquio reprehenderit, hos ille vt Euangeliſmi ſui inimicos, vt publicæ pacis turbatores, vt ſuos infeſtiſſimos hoſtes ferro flammaque perſequetur: *Portentoſæ ſuperſtitionis authores* Lutherum & Caluinum nō modò non damnabit, nec eorum ſequacibus interdicet ne *Chriſtianorum* nomen ſibi vendicent; ſed contrà veris *Catholicis* & *Chriſtianis* nomen hoc detractum, ſuis illis nequiſſimis Epicuræis & Atheis attribuet, aut ſi nomen illud non ita magnifaciunt (quod quidem vt ex ſcriptionibus apparet, dedignari iam atque reſpuere videntur) *Fideles, Euangelicos, Reformatos, Fratres, Religioſos* eos nominari permittet, nec hanc appellationem vllis Sectarijs tollet; ſiue Lutherani ſint, ſiue Caluiniſtę, ſiue Ariani, ſiue Tritarij, ſiue Libertini, ſiue porſus Athei, quorum omnium greges & examina per Galliā ſub hoc generali *Euangelicorum, & Fidelium, & religioſorum* nomine & huius Nauarræi regis talium *Fidelium protectoris*, authoritate volitant. Denique tantùm abeſt vt cum Carolo illo Magno ſeipſum fateri velit *deuotum ſanctæ Eccleſiæ defenſorem humilemq́, adiutorem*, tantum abeſt vt cum Philippo Auguſto & reliqua illa glorioſa Gallorum regum corona Epiſcopos Canonicè iuxta veterum Canonum præſcriptionem eligi volet; tantum abeſt vt cum Magno illo Clodouæo militibus ſuis imperaturus ſit ne *quid Eccleſijs eripiant, ne vllam clericis inferant violentiam damnumve, aut etiam eis qui ad clericorum ædes auxilij gratia profugerint*, vt contra iſtos reges iam nunc profiteatur totaque adeò vita profeſſus ſit, ſe Catholicæ Dei Eccleſiæ oppugnatorem; tota vita Epiſcoporum nomen atque ordinem iuxta Geneuenſis Euangelij doctrinā ex Ec-

His nominibus Beza & Gallaſius vtuntur in ſuis quos inſcribunt Comment. de ſtatu religionis & reipub. in Gallia.

cleſijs delere atque extirpare conatus ſit; tota vita & ipſe Eccleſias clericoſque ſpoliauit,& milites ſuos talibus prædis locupletes & copioſos reddidit,& quoſcunque è Flandria, Anglia,Germania, Heluetiaque latrones (latrones enim æquiſſimò iure dico qui abſque iuſta cauſa, ſub iniuſto principe, cõtra iuſtiſſimum regem militant) corrogare potuit, eos omnes ad Eccleſias & Eccleſiaſticos deſpoliandos quaſi ſigno erecto & clariſſimo buccinæ cantu inuitauit. Ergo nec quoad leges,in quibus vel maximè ſuſpicięda eſt regia maieſtas quidquam nouo huic regulo cum vetuſtiſſimis vel Imperatoribus vel regibus cõueniet,nec quoad opera regalia,ædificandi monaſteria, extruendi Eccleſias, extirpandi hæreticos,protegẽdi Catholicos, quid quã illis habebit ſimile,ſed omnia planè contraria facturus eſt.

Belforeſt hiſt. lib. 5. cap. 132.

Nauarrans neminem poteſt nobilitare.

Quid verò? an cum priſcis illis regibus minora, regis decora,hominem bene meritum nobilitare, auratum equitem Sancti Michaëlis,aut Sancti Spiritus (quem ordinem tanta ſolicitudine & cura paulò ante mortem commendaſſe illi dicitur chariſſimus eius frater Henricus Valeſius)creare poterit? Nec iſtud quidem. cùm ad talem equitem efficiendum primum omnium requiratur ſincera fidei Catholicæ profeſſio, & huius vtriuſque ordinis capita plæraque circa religionem Catholicam ſtabiliendam verſentur. Et quemadmodum ille ſuis Caluinianis ducibus quos hoc ordine honorare voluerit præcipiat vt *cum primùm audierint aliquem ex ea ſocietate mortem obijſſe, viginti miſſas pro defuncti anima curent celebrari?* Quemadmodum, vt diſtribuant certas eleemoſinas pauperibus; vt ij pro omnium eius ordinis equitum defunctorum animabus orẽt? Quemadmodum vt ſolenni illo feſto D. Michëlis, eius Archãgeli patrociniũ implorent, cuius ſemper imagi-

Articuli Ordin. S. Michaelis.

Artic. 18. &c. 6. aureos.

imaginem collo ſuo appendentem circumferant? Quemadmodum illi eo feſto, ſolenni miſſæ intererunt, eòque & ſequenti die, ſacra preceſque abſoluent ad quæ tam accuratè generalibus eius ordinis regulis adſtringuntur? Sed quorſum particularia capita conſector? Quum enim vt aliorum Chriſtianorum in Hiſpania, Luſitania, Anglia, Germaniaque Equitum, ſic ille ordo Sancti Michaëlis imprimis inſtitutus ſit *ad amplificandam fidem Catholicā ſtatùmque ſanctæ matris Eccleſiæ, & proſperitatē Reipub Gallicanæ*: cùm referatur *ad gloriā & laudē Dei ad honorem glorioſæ virginis Mariæ &* S. *Michaelis*, cùm interea propter quæ aliquis etiamſi iam olim Eques creatus & clariſſimis in bello facinoribus illum honorem promeritus ab eo ordine tamē deiicitur, principem locū tenet, *ſi ſit reus hæreſis vel erroris alicuius contra fidem Catholicam*, vel ſi *propterea pœnā aliquam publicam ſuſtinuerit*: ſecundum deinceps, ſi contra regem ſuú crimen læſæ maieſtatis cōmiſerit: & denique ſi ex prælio aliquo turpiter & ignominioſè profugerit: quēadmodum poterit vel Caluiniſta rex hanc nobilitatē dare, cuius ipſe nulla ratione eſt capax, vel Caluiniſta miles eam recipere, qui eius quod præcipuè in dignitate illa attenditur nullum habet ſpecimen aut veſtigiū? Et quid veteris ordinis inſtituta vrgeo contra eum, qui nec nouitij iſtius à chariſſimo ſuo Henrico Valeſio, in ipſius & ſuorū Caluiniſtarū gratiā fortaſſis inuēti poteſt eſſe particeps, niſi mirabiliter & planè proditioſè ordinis eius primas & leges & præceptiones inuerterit. Ad eū enim nemo niſi Catholicus pōt aſſumi, nemo qui nō ſanctiſſimo iureiurādo promittit *ſe perpetuò & viuere & mori velle in religione & fide Catholica, nec vnquā diſcedere ab vnitate ſanctæ matris Eccleſiæ Catholicæ Apoſtolicæ Romanæ*, cuius iſti Caluiniani vt ipſius quoque Spiritus ſancti qui in

Art. 33. 34. 35.

Præfatio inſtitutionis ordinis.

Hæreſis prima cauſa nobilem quemuis nobilitate priuandi: Art. 15.

Nauarreus non poteſt eſſe particeps Ordinis S. Spiritus.

Hiſt. Françoiſe de M. l'eg. lib. 4. cap. 12.

Ioan. 16. *ea in omnem veritatem dirigit*, hoſtes ſunt immortales, ideoque nec Nauarræus ipſe nec eius ſatellites hũc ordinem vllo modo ſuſcipere poſſunt. Et qualis ille rex Chriſtianus erit, qui nec Eques Chriſtianus eſſe poteſt? Et quid illi relinquitur niſi vt cũ Eccleſijs, & monaſterijs, & religione veteri, veteribuſque Galliæ regibus, has etiam Equitum dignitates deſtruat, & nouas excogitet, per quas contra Spiritum ſanctum, contra CHRISTVM, contra beatam Virginem, cõtra Archangelum Michaëlem & religionem Catholicam, iuramentis & Canonibus à ſenatu Caluiniano fingendis obligentur! Quale quid iſte Princeps iam olim in tertia generali rebellione paulò ante cladem Monganturanam inchoauit, cum allectos in adulterinum quendam militiæ Equeſtris ordinẽ certos nobiles Germanos & Gallos, partim Lutheranos, partim Caluiniſtas (de religione enim modò ne Catholici eſſent nihil laborabatur) ad æternum cum rege & populo Gallicano bellum gerendum deuinxit, niſi eas quas ipſi volebant pacis conditiones à rege extorquerent. Et qualem (bone Deus) non regem, ſed laruam & idôlum, imò portentum & prodigium regis habitura eſt Gallia, ſi talem aliquando (quo ego eum nomine appellem?) in ſolio ſanctiſſimorum olim Galliæ regum conſidere patiatur, qui nouo prorſus modo cõtra omnes hactenus reges atque imperatores dominabitur, qui illis omnibus & ſingulis contrarias leges ſtatuet, qui extirpabit quod illi plantarunt, euellet quod illi ſeuerunt, damnabit ad inferos quos illi ſuſpexerunt vt ſanctos, Catholicam fidem Eccleſiamque omnibus modis deſtruere molietur, pro qua defendenda illi vitam & ſanguinem ſuum profundere duxerunt glorioſiſſimum, æternaq́. à Deo mercede coronandam! Hæc omnia facturum Nauarræum,

Comment. de ſtatu relig. ſub Carol. IX. lib. 9. fo. 363.

Nouus ordo equitũ à Nauarræo inuentus.

tiarræum,& hæreſis quam profitetur natura , & ſatellitum eius quibus ſtipatus incedit improbitas,& Miniſtrorum qui eius auribus continuò talia inſuſurrant impudens immanitas , & ipſius ætas à primis cunabulis,in talibus flagitijs enutrita,& perpetua tot annorum experientia euidentiſſimè confirmant . Quare cum principem illum tot eius contra rempub. Gallicanam ſuſcepta facinora impia & proditoria, conuincant Corona Gallica eſſe indignißimum,etiamſi aliàs fidem Chriſtianam & Catholicam religioſiſſimé coleret;quũ deinde tot eius contra Eccleſiam perpetrata ſacrilegia , tot ab eo & eius *Fidelibus* Caluiniſtis diſſeminatæ & contra Deum & Chriſtum opiniones , non tam hæreticæ quàm Apoſtaticæ , Turcicæ , Tartaricæ, & prorſus Satanicę demonſtrent eum eſſe in Gallijs aliquo honore infinitè indigniorem , etiamſi pro Gallicanæ reipub,ſalute & dignitate contra hoſtes eius in mille diſcrimina vitam caputque ſuum inieciſſet: iſte autem nec ſani aliquid credit in fide , nec fortiter aliquid geſſit pro republica , ſed innumerabilib. flagitijs, & ſuam particularem Galliæ regionem,& totum Chriſtianum orbem , & in primis Eccleſiã Catholicam ita offendit vt non aliter quàm illa Danielis ſtatua,ex luto,ferro,ære,diuerſiſque metallorum generibus, ſic iſte ſacrilegiorum, & periuriorum, & proditionum, & hæreſum , & blaſphemiarum importunitate videatur eſſe concretus ; quàm monſtroſum eſt de eo ad regnum Gallicanum attollẽdo cogitare,qui ſi regis perſonam veteribus omnium imperatorum & regum moribus definiamus,ad regium locum non magis eſt idoneus quam bos ad lyram,aut ſimia ad purpuram ! vel(iuxta Saluatoris noſtri dictum)quàm vt *Camelus per foramen acus ingrediatur*. Eò enim ne pertranſeat non magis camelum

Nauarr. nullo modo idoneus ad regnum Gallicanũ.

Daniel. 2.

Matt. 19. 24.

lum impedit ſua granditas, quàm iſtum ne alijs regendis præficiatur, prohibet ſcelerum quæ per ſe vel ſuos commiſit ſine numero horrenda diritas: quàm (inquam) abominandum eſt illi iuris publici legúmque cuſtodiam committere, omniúmque in regno ampliſſimo Chriſtianorum vitám in eius poteſtaté tradere, qui omnes leges iutaque ſua libertate Euangelica cõculcauit, & cui iura quecũque vel vnius horæ vſuram ad viuendum negarent ſi iure cauſa eius decideretur! Si enim ius naturale, vel ciuile, vel Eccleſiaſticum, vel diuinum valeret: ſi vel ius quod apud Turcas ex praua veritatis Chriſtianę ęmulatione in vſu eſt: vel quo olim reſpub. Iudęorũ Dei iuſſu regebatur, vel quo Chriſtianæ reſpub. iuxta Chriſti legem, ſpiritus Sancti afflatũ, & Apoſtolorum Patrumque omnium doctrinam temperantur, in Gallia vigeret (nam & Alcoranus legis eius deſertores, & lex Moſaica, legis eius tranſgreſſores; vel etiam ſummi ſacerdotis imperio rebelles præſente morte mulctauit; idemque contra hæreſiarchas & Apoſtatas in omnibus Chriſtianis regnis, iuxta Euangelij regulam & plurimarum ſynodorũ canones, inueterato multorũ ſæculorũ vſu receptũ eſt) Nauarræus nec aërem quidem Gallicanum ſpirare ſineretur. Quemadmodum igitur ſine ſummo ſcelere regnum ei ominabimur, cui nulla æquitate, nullo iure vita conceditur? Quàm abſurdè ei gubernationem magnæ inſtructæque claſſis aſſignabimus, cui leges in vna triremi nec viliſſimum vel inter remiges locum permittunt, ſed obtorto collo abripiendum, & in profundum mare cenſent eſſe præcipitandũ! Quæ cogitans põderánſque fortiſsima & Chriſtianiſsima quondam Gallorum natio, tandem aliquando deſinat ambigere & vacillare animo, quaſi ad depellendum à ceruicibus ſuis

Omnia toto orbe iura prohibẽt Nauarræũ à regno Galliæ.

Deuter. 13. & 17.

Ad Gallos; ne diſputẽt de Nauarr. rege admittendo.

gladium prædonis magna aliqua deliberatione opus eſſet. Præſcindant & reiciant inanes formidines, & ſi vel vitæ corporis vel animæ, ſi vel honori ſuo vel maiorum ſuorum; ſi vel particulari Galliæ commodo, vel generali reipub. Chriſtianę bono conſultum cupiant, ſi ſe vel homines Chriſtianos, vel omnino homines eſſe meminerunt, firmiter apud ſe conſtituant, tale reipub. flagellum, nunquã ad reipub gubernacula eſſe admittendum. Humanum enim eſt imminẽtia capiti ſuo pericula depellere, & ciuium eſt reipub. ingruentia mala omni diligentia auertere, & Chriſtianum eſt ſcire quod Apoſtolus docet, à modico fermento totam maſſam infici, hæreſimque inueteratam velut gangrænam aut cancrum eſſe incurabilem, & ad ſanorum mẽbrorum ineuitabilem perniciem ſerpere. Cùm ergo Nauarreus & vobis particulariter mortem, & reipub. toti vaſtitatem machinetur, imò vtrũque apertè comminatus ſit, cùm profiteatur velle ſe cancro illo peſtilentiſsimo Atheiſmi Caluiniani patriam veſtram inficere; ſi homines eſtis, capita & latera veſtra à ſicarijs ea petentibus defendite; ſi Galli eſtis, hoſtem qui adeò apertè atque hoſtiliter Gallicanis ciuitatibus denuntiauit ſpolia & incendia procul à Galliæ finibus repellite; ſi Chriſtiani eſtis, fidem veſtram in qua ſempiterna vel vita vel damnatio animarum & corporum veſtrorum cõtinetur, ab omni hæreſis cuiuſcunque & inprimis Sataniſmi illius Caluiniani contagio puram ſeruate. Reſpub. veſtra fuit hactenus perpetuò, & eſt hodierno die. quamquam nonnihil ab iſtis locuſtis deformata, eſt tamẽ quoad maiorem eius partem reipub. Chriſtianæ per orbem terrarum diffuſæ membrum pulcherrimum. Quantum ergo & vobis ipſis dedecus & reipub. Chriſtianę vulnus inflicturi eſtis, ſi membrum hoc à

1. Co. 5. 6.

In ſynodo Montalbanenſi anno 1584.

hoc à reliquo corpore auulſum, contrária quàm reliquum corpus vniuerſum fide, contrarijs legibus, contrario rege, contraria anima & ſpiritu gubernari patiamini! Vos ipſi nullo modo laturi eſtis, vt vrbs aliqua in media Gallia, vt Aurelianenſis, vel Pictauienſis ad regis Hiſpani arbitrium cõtra Gallicanos mores & leges adminiſtretur. Et ferre poteſtis Galliam reipub. Chriſtianæ tanquam cor & meditullium à Caluiniſta gubernari, qui Catholicæ Eccleſiæ ruinam multò ardentius deſiderat, quam aliquis vnquam vel Hiſpanus, vel Anglus, vel Germanus licet ambitioſiſsimus ad dominatum alicuius in Gallia ciuitatis aſpirauit?

6. 6 Proponite vobis ob oculos veterum principum Chriſtianorum qui reſpub. Chriſtianas ſuis ſanctiſſimis legibus primi formarunt, ſingularem ſapientiam; qui quũ & diuina gratia qua erãt mirificé illuſtrati, & humana perſpicacitate qua ſupra vulgarem aliorum mediocritatem plurimùm eminebat, hæreſis ingenium indolémque perſpicerent, ſuiſque legibus eam reipub. Chriſtianæ perpetuitatem ſtabilire vellent, quam Chriſtus in Euangelio promiſerat; hoc vnum inprimis cauerunt vt hæretici ab omni munere publico magno vel minimo longiſsimè repellerentur, Sic enim Theodoſius, Honorius, & Arcadius, Chriſtiana & valde laudabili ſeueritate contra Manichæos & Donatiſtas, qui ſuo tempore Caluiniſtis & quoad fidem & quoad opera ſimillimi graſſabantur decreuerunt: *Huic hominum generi nihil ex moribus, nihil ex legibus commune ſit. At primùm quidem hæreſim eorum volumus eſſe publicum crimen, quia quod in religionem diuinam committitur, in omnium fertur iniuriam, quos bonorum etiam publicatione proſequimur. ipſos quoque volumus amoueri ab omni liberalitate & ſucceſsione quolibet titulo veniente. Præterea nõ donandi,*

Leges ciuiles Imperatorum prohibent Nauarra. ab omni publico munere

Cod. li. 1. tit. 5. de hær. c. Manichaos. 1.

Hereticus

donandi, non emendi, nõ vendẽdi, non poſtremò cõtrahendi cuiquam conuicto reliquimus facultatem. In mortem quoque inquiſitio extendatur. *Nam ſi in criminibus* Maieſtatis *læſæ licet memoriam accuſare defuncti, meritò & hic debet ſubire iudicium. Ergo & ſcriptura illius irrita ſit ſiue teſtamento, ſiue codicillo, ſiue epiſtola, ſiue quolibet alio genere reliquerit voluntatem, qui moriens* Manichæus (Caluiniſta) *fuiſſe conuincitur. Sed nec filios hæredes eis exiſtere permittimus niſi à paterna prauitate diſceſſerint. Seruos inſuper extra noxam eſſe volumus, ſi dominum ſacrilegum euitãtes ad Eccleſiam Catholicam tranſierint* Sic illi hæc autem lex eodem in loco, non ſolùm ad alios hæreticos vniuersè, ſed etiam ad eorum fautores imperiali iudicio atque authoritate extenditur. Sic enim ſequitur, *Credentes præterea, receptatores, & fautores hæreticorum damnamus. firmiter ſtatuẽtes vt poſtquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, ſi ſatisfacere contempſerit infra annum, ex tunc ipſo iure ſit infamis, nec ad publica officia, ſeu conſilia, vel ad eligendũ aliquos adhibeatur, neque ad teſtimonium admittatur, ſit etiam inteſtabilis, vt nec teſtandi liberam habeat facultatem, nec ad hæreditatis ſucceſsionem accedat. Quòd ſi forte Iudex extiterit, eius ſententia nullam obtineat firmitatẽ, nec cauſæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur: ſi tabellio, inſtrumenta per ipſum confecta nullius penitus momenti cenſeantur.* Quod autem de liberorum ſucceſſione priores Imperatores paucis perſtrinxerant, id Iuſtinianus poſtea fuſius hoc modo explicauit. *Sancimus vt in ijs caſibus, in quibus alter tantùm, vel vterque parens orthodoxæ religionis non eſt, hi tantummodo liberi ad eorum ſucceſsionem ſiue ex teſtamento ſiue ab inteſtato vocentur, & donationes ſiue aliæ liberalitates his accedere poſsint, qui orthodoxorum venerabili ſunt nomine decorati. Cæteri liberi eorum qui paternam vel maternam impiam*

Hæreticus in repub. Chriſtiana nihil proprie ſui agat.

Ibidem ca. Credentes.

Ibid. cognouimus.

affectionem ſequuti ſunt, ab omni beneficio ſint repellendi. Liberis autem orthodoxis non exiſtentibus, ad agnationem vel cognationem eorum (orthodoxas tantùm) eædem res vel ſucceſſiones perueniant.

Nauarr. ab omni hæreditaria ſucceſſione excluſus.

Hæc ille Firmiſſimè nimirum perſuaſum erat iſtis prudentiſſimis monarchis hæreticorum moribus ciuilem Chriſtianorum vitam, non aliter quàm ſerpentis alicuius peſtilenti halitu vicinum aërem corrumpi, vt tum demum beatiſſimè cum populis ſibi ſubditis agi ſcirent, cùm nullus inter eos hæreticus aliquid aut emeret, aut venderet, aut contraheret, aut donaret; cùm nec legare poſſet moribundus, nec ab eius teſtamento aliquid percipere ſuperſtes hæres vt ita cum ipſo mortuo eius quoque damnata memoria (quoad fieri poſſet) ex hominum mentibus tolleretur. Atqui ô terque quaterque miſerandum Galliæ regnum, ſi quando ei præfuerit rex talis, qui iuxta

Nauarr. qualis rex iuxta leges Imperatorum.

hæc antiquiſſima Chriſtiani populi iura, nec emere, nec vendere, nec abiectum aliquod vel tabellionis officium in repub. exercere poterit. O inſignem & turpiſſimam reipublicæ maculam, ſi quando princeps eius *ipſo iure erit infamis & inteſtabilis!* quando is qui legum ferendarum caput & fons eſſe debet, prorſus exlex vetuſtiſſimo Chriſtianorum iure decernitur, qui nec *ad teſtimonium dicendum* admitti poteſt, & cuius iudicis ſententia illo ipſo Chriſtiano iure, *nullam obtinet firmitatem.* Nec eſt quòd infideles miniſtri pro illo ſuo rege *fidelium protectore* canillentur ſe non eſſe hæreticos ſed Euangelicos, ideóque has Imperatorum leges ipſos neutiquam attingere. illi enim principes ſatis prouidè talibus

Legibus Imperatorum Nauarr. hæreticus declaratur.

nugis occurrunt, & cùm has ineptiſſimas nominum latuas ſuis legibus eripiunt, ſanciuntque ſectarios quoſcunque, non *Chriſtianos*, aut etiam *Euangelicos*, ſed *Arianos*, *Lutheranos*, *Caluiniſtas* ab eo quem

authe-

authorem ſuæ hæreſis ſectantur nominari, qui mos omnibus temporibus in Eccleſia Christiana inoleuit: & cùm præterea Gratianus, Valentinianus, & Theodoſius interpretandi gratia addunt, *hæreticorum autem vocabulo continentur, & latis aduerſus eos ſanctionibus ſuccumbere debent, qui vel leui argumento a iudicio Catholicæ religionis & tramite detecti fuerint deuiare*. Iſti ergo qui non leuiter à Catholica religione deflectunt, ſed manifeſta Apoſtaſia Catholicam religionem & Eccleſiam in omnibus ferè capitibus deſerunt, qui Eccleſiam primitiuam Satanica planè ſuperbiá impugnant, qui generalibus catholicorum Concilijs, & ſanctiſſimorum patrum choro vnum Miniſtellum & ſicarium Geneuenſem anteponunt, iſti ſi hæritici dicendi non ſunt ſed Christiani: ergo nec Iudas Christi proditor, apoſtata, ſed Christi Apoſtolus atque amicus, & Lucianus cum Simone Mago vocentur *Euangelici*, qui in multò certè paucioribus quàm iſti Caluiniſtæ fuerunt hæretici. Quòd ſi Iudas ſit apoſtata, certè & *Calumiſtæ omnes ſunt hæretici*, & proinde *hæreticus eſt Nauarræus*: ex quo ſit vt ſit ipſo iure *infamis* & *iteſtabilis*, cui adiunctum eſt deinde, vt nec ille nec aliquis alius hæreticæ Caluiniſtarum communionis, vel iudex, vel aduocatus, vel tabellio in regno Gallicano effici poſſit, ſi iure, ſi lege, ſi ratione cum eis agatur. Et tum ecquis ita ſtupidus eſt vt eum regẽ Gallorum eligi poſſe arbitretur, qui infimi miniſtri officium in Gallia non poſſit exequi? *Suprà fol. 115.* *Cod. lib. 1. Tit. 5. ca. Omnes.*

Quòd ſi quis Eccleſiaſticam vocem audite deſiderat, & cum Imperatorio iure & ſententia, Pontificale item ius iudiciũmque coniungi poſtulat nouerit is Eccleſiæ nõ minus quam Imperij principes ſemper in hoc conſpiraſſe, ſemperque de hæreticis tanquam de maximè pernicioſis Christianiſmi *Leges Eccleſiaſticæ Nauarræũ arcent à regno Galliæ.*

hoſtibus ex Chriſtiana repub. exterminandis diligẽtiſſimè elaboraſſe, ideoque nihilo minori quàm Imperatores & vehementia & ſolicitudine, ciuiles honores officiaque hæreticis quibuſcũque interdixiſſe. Alij enim *ſuperiorum Pontificum documenta ſequentes*, ſtatuunt *ne hæretici, credentes illis, receptatores, defenſores, & fautores eorum, ipſorumque filij, vſque ad ſecundam generationem ad aliquod beneficium Eccleſiaſticum ſeu publicum officium admittantur: quod ſi ſecus actũ fuerit, ſit irritum & inane.* Alij hæreticos bonis omnibus euertendos eſſe decernunt, ſuique decreti rationem firmam ex iure ciuili, & ex theologia quoque ſanctiori afferunt. Nam cùm propter minora peccata, latrocinia, raptus, inceſtus, qui ea flagitia admiſerunt *rerũ ſuarũ proprietate, ipſo iure priuentur, & fiſco earũ proprietas acquiratur; bona* (inquiunt illi) *hæreticorum qui grauiùs, horribiliùs, ac deteſtabiliùs quàm prædicti delinquunt, ipſo iure, de fratrum noſtrorum conſilio decernimus eſſe confiſcata*, adeò vt nec ad filios, etiamſi Catholici fuerint eorum bona tranſeant, *Cùm enim ſecundum legitimas ſanctiones reis læſæ maieſtatis punitis capite bona confiſcentur, eorum filijs vita ſolummodo ex miſericordia conſeruata; quanto magis qui aberrantes in fide, verum Dei filium Ieſum Chriſtum offendunt, à capite noſtro quod eſt Chriſtus, Eccleſiaſtica debent diſtrictione praſcindi, & bonis temporalibus ſpoliari; cùm longe ſit grauius æternam quàm temporalem lædere maieſtatem.* Alij iuri diuino & Euangelij Chriſti regulis innitentes, oſtendunt obedientiam ſubditorum cum hæreſi non poſſe cõſiſtere, ſed illam ab iſta tãquam contrariam à contrario, vt frigus à calore, vt lucem à tenebris expelli. Cùm enim Chriſtus Chriſtianũ Eccleſiæ rebellem non aliter quàm *Ethnicum & publicanum* abominari ſuis præcipit, cùm Apoſtoli ab eius conſortio longiſſimè fugiendum, nec *aut ei dicendum*

Sextus decret. lib. 5. tit. 2. ca. Statutum & ca. Quicunque.

Hæreſis omnium peccatorũ maximũ.

Ibid. c. 19. Cum ſecũdum.

Decre. Gre. lib. 5. tit. 2. c. 10. Vergentes.

Chriſtiani non tenentur obedire principibus hæreticis.

Matt. 18. 17.

cendum monent, quemadmodum ei poſſumus ſeruire, famulari, obedire, eius nutu bellum cum Chriſtianis gerere, pacem facere, ad eius præſcriptum Chriſtianos vincire, liberare, iudicare, ciuitates & prouincias regere, quem vt Ethnicum & publicanum iubemur declinare, quem nec alloqui poſſumus, nec ſalutare! Quare ſtabili fundamento literarum ſacrarum inſiſtit canon iſte Pontificis Cōcilijque Romani: *Nos ſanctorum prædeceſſorum noſtrorum ſtatuta tenentes, eos qui excommunicatis fidelitate aut ſacramento conſtricti ſunt, Apoſtolica authoritate à iuramento abſoluimus, & ne fidelitatem obſeruent omnibus modis prohibemus, quouſque ipſi excommunicati ad ſatisfactionem veniant.* Cuius ſententiæ ratio ab alio antiquiore Pontifice ad hunc modum redditur. *Etiamſi tales ſubditi ſacramentum iuriſiurandi pratenderint, moneantur tamen oportere Deo magis ſeruire quam hominibus; fidelitatem enim quam Chriſtiano principi iurarunt, Deo eiuſque ſanctis aduerſanti & eorum præcepta calcanti, nulla tenentur authoritate perſoluere,*

Tit. 3. 10. 2. Ioan. v. 10.

Decret. 2. par. cauſa 5. quæſtio. 6. cap. Nos.

Ibidem ca. iuratos.

Quod ſi ex Cōcilijs vel generalibus vel prouincialibus excerpere velim quæ huic rei inſeruiunt, quę hęreticos ab aliquo officio inter Chriſtianos gerēdo repellunt, facile eſſet vel ex illis ſolis fortiſſimā cōtra Caluiniſtas aciem inſtruere, quando vix vnum eſt à primo Hieroſolimitano, vſque ad poſtremum Tridentinum, quod non perſpicuè hanc veritatem docuerit. In eo enim quòd ſingula excommunicarunt hæreticos in vno aliquo capite à fide Catholica aberrantes, in eo quòd anathema illis dicunt, in eo quòd commercia fidelium cum illis prohibent, in his omnibus eos ad officia aliqua reipub. aſſumi non poſſe euidenter concludunt. Imò non ſolùm cùm directè hæreticos execrantur quod ſemper & vbique faciūt, ſed etiā quoties Paganos vel Iudæos,

Omnia Eccleſiæ Concilia repellunt Nauarr. a regno.

ad præfecturas in ciuitatibus Chriſtianis elegi non poſſe decernunt, toties hæreticos ab eiſdem præfecturis abiudicant, quos conſtanti ſententia perpetuò duxerunt Iudæis & Gentibus quoad multa pares, quoad plurima nequiores. Vnde Chriſtiani epiſcopi qui in antiquis Concilijs conſtituunt, *vt Iudæi officia publica nullatenus appetant, quia ſub hac occaſione Chriſtianis iniuriam faciunt, ideoque iudices prouinciarũ cum ſacerdotibus officia publica eos agere non permittant: ſi quis autem hoc permiſerit, velut in ſacrilegum excommunicatio proferatur, & is qui offic u n fraudulenter obtinuit* publicis cædibus *deputetur*: *cum* ſanciunt Iudæos nõ *poſſe habere ſeruos Chriſtianos, quia nefas eſt vt membra Chriſti ſeruiant miniſtris* Antichriſti: & Hiſpaniæ rex in magna regni ſui ſynodo ante annos nongentos, cùm fatetur à maioribus ſuis regibus & epiſcopis *ſe omneſque ſucceſſores ſuos reges ſub perpetua maledictionis cenſura obſtringi, quicunque eorum mancipium Chriſtianum Iudæo ſeruire vel famulari permiſerit*, iſti omnes hoc ipſo, quid nobis faciendum ſit vbi de hæreticis agitur prȩclarè admonent. Et ſi hodierno die viuerent, hæreſiſque Caluinianæ horribilem impietatem, & furorem viderent, multo maiori feruore & zelo Gallicarum *prouinciarum rectoribus & ſacerdotibus denunciarent*, vt Caluiniſtam publicum aliquod officium genere *nullatenus permitterent*. Quod ſi quis conniueret, *& tale quid fieri diſſimulando pateretur, in eum tanquam ſacrilegum* excommunicationem proferrent, & hæreticum illum iniuſtè officio potitum *publicis cædibus deputarent*. Quique prohibuerũt *Chriſtianum ſeruire Iudæo*, multò magis prohiberent *Chriſtianum ſeruire Caluiniſtæ*, quia *nefas eſt vt mẽbra Chriſti ſeruiant Antichriſto*. Denique ij qui vel ipſos *reges Gallorum ſub perpetua maledictionis cenſura ponerent*, ſi quis eorum *Chriſtianũ Caluiniſtæ famulari permitteret*,

Concil. Toletan. 4. ca. 64.

Ibidem.

quanto

quanto magis nobiles, epiſcopos & priuatos Gallos execrarentur ſi vniuerſam ciuitatem ei ſubijcerent, omniũ autẽ maximè ſi ampliſſimũ regnũ eius ſeruili & intolerabili iugo mãciparent. Hæreticum enim quàm Iudęũ, Chriſtianis & religioni Chriſtianæ hoſtẽ eſſe capitaliorem, & patres perpetuò ſenſerunt, & nos ſuperius abunde confirmamus. Ergo ſumma & ſuprema, quæ cogitari poſſunt in orbe Christiano iudicum tribunalia, Eccleſiæ, Imperatoris, Pontificis, Epiſcoporum Concilia, tota denique Theologia Chriſtiana Nauarræum & Caluiniſtam quemcunque à quacunque ſucceſſione in repub. Chriſtiana reijcit. Apud infideles, apud Ethnicos, apud Canibales aut Calecutios, vbi Chriſti nomen ignoratur, vbi Eccleſia ſordet, vbi Eccleſiæ diſciplina nulla eſt, vbi ſola conſideratio ſanguinis (quem è nobiliſſimo & glorioſiſſimo, vt pote S. Ludouici à quo manauit, diuinis virtutibus ſanctificato, iſti ſuis hæreſibus ſordidiſſimum & inquinatiſſimũ reddiderũt) aliquid fortaſſe poſſunt prætẽdere. At apud Chriſtianos vbi primo loco ad Chriſti fidem reſpicimus, deinde ad Eccleſiæ canones & Chriſtianæ reipub. generalem diſciplinam oculos intendimus, & tum cum illis ſingularũ prouinciarum particularia ſtatuta & ſucceſſiones cõponere edocemur, hîc prioribus illis quæ grandiſſima ſunt poſtrema quæ illorũ comparatione minuta ſunt modificantur. & vbi Chriſtus & Eccleſia Catholica priuatis alicuius regni ſtatutis offenditur, ibi niſi Dei vltionẽ æternaſque gehennę pænas nobis conſciſcere velimus, proterendæ ſunt municipales cõſuetudines, vt Dei gloriæ & totius corporis Catholici ſaluti prouideatur, nõ aliter quàm de brachio adurẽdo vel incidẽdo vel etiã abſcindendo, non multũ hæremus, cũm ita totius corporis ſanitas & conſeruatio requirit.

Suprà fol. 112. & 10. capite 4. & 5.

S. Ludouic. ſanguis in Nauarraeo corruptiſsimus.

Nunquid enim ſi regis Galliarum vel Hiſpaniarum filius vnicus, verbi gratia Henricus aliquis (ſic enim appellemus, quoniam & Henricum Condæum principem vt pro impetrandis ad Euangelium defendendum auxilijs Turcicis, Turciæ tyranno ſe ſubmitteret miniſtri hortati ſunt) in Turciam vel militum comparandorum vel rerum viſendarum gratia profectus, illic à miniſtris Turcicis ſeductus Chriſtianiſmum abiuraret, & Alcorano fide data pro Henrico Mahometus vocatus circunciſionem acciperet, & poſtea morte paterna & moribus patriæ regnum Hiſpaniarum vel Galliarum ad eum deuolueretur, ecquis Gallus, ecquis Hiſpanus ſic Alcoranizat, vt huic non iam Chriſtiano ſed Mahometano quia ſanguinis iure proximo regnum paternum tradendum ſentiat? Non opinior. Quid ita? quia ſanguinis dignitati fides Chriſtiana eſt præſtruenda, & illam ingenitam ſanguinis claritatem iſta Apoſtaſia & Mahometana infidelitas ita turpificauit, vt alius planè effectus ſit, non aliter quàm ſi quis generoſum vinum infuſo aconito deſtruat, vt deinceps non vinum ſed venenum ſit appellãdum. Eadem ergo ratione hæretici de ſuo Caluiniſmo & Caluiniſta, iudicent & vel negent Caluiniſmum eſſe Turciſmo deteriorem (quod ſuprà breuiter oſtendimus, & cum volent, vel fortaſſe priuſquam volent, clariſſimis argumentis vberrimè comprobabitur) vel concedant Caluiniſtæ propter ſanguinem nihil iuris illic poſſe ſuppetere, vbi Mahometiſta propter eundẽ ſanguinem nihil ſibi iuris poſſit arrogare.

Caluiniſmus deterior Turciſmo.

7. Sed prouocabunt vt ſuſpicor Caluiniani miniſtri iuxta ſuum ſolenne ab hominibus ad Deum, à ſcriptis Imperatorum & Pontificum ad literas ſacras, de quibus tãquã ſecuro portu & aſylo ſuo ſolẽt

Obiectio.

trium-

triumphare. Neque (vt ipſis cachinnari in more eſt) minores iſtos Deos multum formidabunt, modo Deum Opt. Max. habeant fautorem. Quaſi verò credibile ſit iſtos Stygiæ veneris miniſtros, iſtos in fœdis libidinibus volutantes Sardanapalos Bezas & Caluinos, altius in diuina myſteria penetrare, quàm optimos, optiſmiſque conſilarijs inſtructos Imperatores, quàm Epiſcoporum copioſos & diuinos cœtus, quàm Catholicæ Eccleſiæ ſummos præſides, quibus Chriſtus ipſe perpetuã Spiritus ſancti præſentiam & aſpirationem in omnibus cõtrouerſijs & difficultatibus certo promiſit. Sed quoniam ab hæretico modeſtiam & humilitatem requirere, perinde eſt ac ſi è pumice expectes aquam, cùm hoc ipſum vt maiores ſuos ſuperbè deſpiciant, hæreticis quatenus hæretici ſunt innatum ſit & inſitum, non aliter quàm rebus terreſtribus grauitas, aëreis leuitas: omniumque hæreticorũ, noſtra præſertim tempeſtate hic communis morbus eſt, vt repudiatis patribus ſolas ſcripturas quarum ſunt imperitiſſimi glorioſè venditent, paucis hæc Pontificum, Epiſcoporum, & Imperatorum iudicia probemus cum diuina auctoritate vel maximè congruere. Recolligamus ergo, quibus nominibus Spiritus S. Chriſtianos & Eccleſiam Chriſtianorum deſcribit, & tum conſideremus, quales idem Spiritus S. hæreticos cuiuſcumque generis depingat, atque ita deinceps æſtimemus quam probè hæretici Chriſtianis principes imponantur. Chriſtus ipſe Eccleſiæ ſuæ author & fundator, eam vocat *regnum ſuum, regnum Dei, regnum cœlorum, ciuitatem ſupra montem poſitam, agrum in quo ipſe bonum ſemen ſeminauit, theſaurũ pretioſum, plantationem patris cœleſtis, vineam Domini, cœtũ ſuarum ouium*: & Chriſtianos, *filios Dei, natos ex Deo, filios lucis*. Apoſtoli qui Eccleſiæ extruendæ operi per Chriſtũ

Reſponſ.

Ioan. 14. & 16. *Matth. 28*

Eccleſia Catholica & Catholici quibus nominibus in ſcriptura appellentur.

Matt. 4. & 17. *Matt. 13. 31. 32.* *Ibid. 3. 2.* *Ibid. 5. 14.* *Ibid. ca. 13. 14. 34.* *Ibid ca. 15. 13.*

Ibid.c.20. cœpto ſucceſſerunt,eamque per oēs mūdi regiones
41. Ioan.10.1 propagarunt,vocāt eam *gregē Chriſti, multitudinē cre-*
2.3. *dentium,domū ſpirituale, ſacerdotiū regale & ſanctū,gentē*
Ioan.1.12 13. *ſanctā,populū acquiſitionis,populū Dei qui ex tenebris in ad-*
Luc.16,2. *mirabile lumen vocatus eſt,tēplū Dei & ſpiritus ſancti,habi-*
8. Ioā 12.37 *taculū Dei,Domū Dei,Eccleſiā Dei viuentis,columnā & fir-*
Act.20. *mamentū veritatis, corpus Chriſti, cæleſte Ieruſalē,ciuitatē*
28. Act.4.32 *ſanctā,ciuitatē Dei viuentis,vxorē agni,ſpōſam Chriſti,vir-*
& 5.14. *ginem caſtā.* Idem quoque Apoſtoli Chriſtianos ap-
1.Petri 2. 5.9. pellant *filios Dei & lucis,filios promiſſionis & liberæ,natos*
1 Cor.3.16 *ex Deo,ſanctos,à Deo ſanctificatos,reges et ſacerdotes Deo,*
2.Cor.6. 16.& 5. *fideles,hæredes Dei,& cohæredes Chriſti.* Talis fideliū,&
23. credentium, & filiorū Dei Eccleſia,a Chriſto ſupra
1.Timoth. 3.15. petram firmiſſimā ædificata,ad qua euertendā ipſæ
Ephe.1.23 portæ & poteſtates inferorū,etiaſi omnibus viribus
& 5.23. Heb.12. cōniterentur nihil tamē efficerēt, à Chriſto & Apo-
22. ſtolis in oēs terras diffuſa eſt,& per ſucceſſiones cer-
Apoc.21. 9. tiſſimas Epiſcoporū ad hunc vſque diem cōtinuata.
Apoc.19. Vt autē Chriſtus ipſe in mūdo exiſtens ſuū habuit
7. Gal.3.26. aduerſariū Satanam,& Apoſtoli Iudęos & Simones
Galat.4. Magos,ſic Eccleſia habet hoſtem infideliū Synago-
28.31.1. Ioan.3.9. gam,eorū maximè,non qui apertis armis Eccleſiæ,
& 5.1. inuadūt & fidem labefaciūt, vt Pagani, Iudæi,Tur-
Ioan.3.3. Heb.10. cæ;ſed qui fucato nomine Eccleſiæ & Chriſtianorū
10.14. ſe ipſos obtegūt,qui nomen Chriſtianorū profiten-
1.Pet.2.5 Apoc.16. tur,cùm tamen reipſa ſint hoſtes eius infeſtiſſimi.
& 5.10. Hos autem qui communi nomine *hæretici*, nomine
Rom.8.17 Matt.16. ab ipſis Apoſtolis impoſito vocantur, quemadmo-
18.Eph.3 dum Chriſtus & Apoſtoli deſcribunt? *Attendite* in-
13. Hæret. Ec- quit Saluator, *a falſis prophetis,qui veniunt ad vos in ve-*
cleſiæ Chri- *ſtimentis ouium,intrinſecus autem ſunt lupi rapaces : à fru-*
ſti hoſtes na- turales. *ctibus eorum cognoſcetis eos.* ſunt *alieni* & *contrarij* ve-
Hæretici ris paſtoribus. ſunt *fures & latrones* qui idcirco ve-
quemadmo- dum deſcri- niunt *vt mactēt & perdant*, ſunt *hædi* quia libidinibus
buntur à ſupra modū dediti, ſunt *pſeudochriſti & pſeudoprophetæ*

qui

qui Chriſtiana & propheticā doctrinā ſimulabunt, Chriſto & Apoſtolu.
qua tamē ſpurciſſime corrūpēt. *In agro dñi dū pater-* Tit.3.10.
familias & coloni dormiūt ſuperſeminant diabolo 15. Mat.7.
inſtigante *Zizania*. Apoſtoli aūt, vt veræ Eccleſiæ ſa- Ioan.10.8
torē & authorē prædicant Chriſtū, ita huius ſynago- 5.10. Mat.24.
gæ architectū ponunt, *draconē, diabolū, & Satanā* quā 25.
ſub ſpecie *meritricis Babilonicæ* ſola terrena & volupta Mar. 13. 22.
ria cōſectantis depingunt, in qua *verſari & habitare* Mat.13.
omnes dæmones & ſpiritus immundos aiūt, quia nihil eſt 25. Apo.c.18
eo grege turpius, nihil inquinatius, ut etiā de ſuis li- & 13.
bidinib. contra aliorū hominū naturā gloriari non Apoc.c.17 3.& 18.2
erubeſcat. Huius aūt meritricis aſſeclas appellat *ho-* & 13.
mines hæreticos, canes, beſtias, antichriſtos, ſeductores, ope- Tit.1.30. Phil.3.2.
rarios doloſos, miniſtros diaboli, filios infidelitatis, & tenebra- 2. Iet. 2.
rū, qui inqua ſe conantur *transformare in angelos lucis:* 21. Tit.1.12.
inimicos crucis Chriſti, ſeruos ventris, cupientes videri legis 1. Ioan 2.
doctores, ſed non intelligentes quæ loquūtur nec de quib. af- 22. & 4.3 2.Ioan. 7.
firmant, naufragos circa fidem nō manētes in doctrina quā 2.Cor.11.
acceperūt, ſuperbos nihil ſcientes, filios diaboli, vaſa iræ, vaſa 13.15. Epheſ.2.2.
ignominiā ſibiipſis coaceruantes doctores iuxta concupiſcē- 1.Ioan.2.
tias ſuas, habentes cauteriatas conſcientias, aberrantes à fi- 8.9. Phil.3.18
de, attendentes ſpiritibus erroris & doctrinis dæmoniorū, ho- 19.
mines ſe ipſos amātes, cupidos, elatos, ſuperbos, blaſphemos, 1. Tim. 1. 7.19.
parentibus non obedientes, ingratos, ſceleſtos, ſine pace, incō 2.Ioan 9.
tinentes proditores, tumidos, voluptatum amatores potius 1.Tim.6. 4
quàm Dei, habentes ſpeciē pietatis ſed virtutē eius abnegā- Act.13.
tes, corruptos mente, reprobos circa fidē, proficiētes in peius 10. Rom.9.22
errantes & in errorē mittentes factis negantes Deū, infide- 1.Tim.4.
les & inquinatos & abominabiles & ad omne opus bonū 1.2. 2. Pet. 3.
reprobos, quibus nihil eſt mundū, velut irrationabilia pecora 3.
ad corruptionē tendentes, poſt carnem in concupiſcentia im- 2.Tim.3. 1.2.8.
mūditiæ ambulantes, oculos habentes plenos adulterij domi- 2.Timoth.
nationis & iuſti principatus cōtēptores, muta animalia, ar- 3.13. Tit.1.16.
bores infructuoſas, bis mortuas, eradicatas, fluctus feri maris 2.Petr.2.
deſpumātes ſuas cōfuſiones, ſydera errātia quib. procella te- 12.10.14. Iudas 10.
nebrarum 11.12.

11.10.14 neris nominibus & notis Apoſtoli deſcribũt nobis
Iudas 10. 11.12. hæreticos quæ etiamſi in omnes omnium ætatum
hæreticos aptè conueniãt,tamen in noſtrę tempe-
ſtatis Lutheranos & Zuinglianos, ſed potiſſimum
Caluiniſtas tam exactè & ad amuſſim quadrant, vt
eorum propriè hypotypoſim, & imaginé quandam
artificioſè & ad viuum ſuis coloribus expreſſam re-
præſentare videantur, vt facile patebit ſi quis hanc
Cap.4.5. & 6. Apoſtolicam deſcriptionem cùm eorum Apoſtatica
Euangeliũ Chriſti clariſſimè excludit Nauar.aũ à regno Galliæ. fide & operibus, quæ ſuprà ſuis locis percurſa ſunt
comparare voluerit. Et quæ eſt vna feré vocula ex
his vniuerſis quæ non oſtendat abſurdiſſimum eſſe,
ut reipub.Chriſtianæ, rex hæreticus imponatur?
Vultis in regno Galliæ Chriſtianiſsimo regem pro-
clamare Nauarræũ Caluiniſtã? eadẽ ergo opera ho-
minibus imperare iubetis *canem*, ratione præditis
Philip. 3. 2.Pet.2. Iudas in Epiſt. Ioan.10. Pſal.79. 14. *beſtiam,pecudem rationis expertem*, templum Dei vi-
uentis proſtituitis *Satanæ*, in domum Dei inducitis
latronem, qui eam ſpoliet, & *furem* qui domeſticos
eius mactet,in vineam domini immittis truculen-
tum *aprum*,qui eam vaſtet & depaſcatur. Neq; verò
blateret quis hæc eſſe opprobria & cõtra principem
contumelias. Nihil enim aliud nec alio modo lo-
quor quàm loquitur Petrus,quàm loquitur Paulus,
quàm loquitur ipſe Saluator noſter Chriſtus Ieſus
& Spiritus Sanctus. Rurſus vrgeo, vultis Chriſtia-
niſſimam Galliæ rempub. principi Caluiuiano re-
gendam committere? Ergo cõmittere vultis caſtiſ-
ſimam Chriſti ſponſam, immaculatam virginem,
» turpi proſtibulo, infami meretrici Babylonicæ; fi-
» lios Dei & lucis miniſtro diaboli,vaſi iræ, filio tene-
» brarum; fideles infideli,religioſos blaſphemo, oues
» lupo,Chriſtum Antichriſto,hæredes Dei & cohære-
» des Chriſti,homini habenti cauteriatam conſcien-
» tiam,reprobo circa fidẽ, inquinato & abominabili,
qui

qui nunc viuens ad inferos damnatus eſt, *cui procella tenebrarum* cum Satana patre eius *in æternum reſeruata eſt.* Nunquid clariorem Dei vocem hoc interdicẽtis audire cupitis? At quid clarius, quid vocalius ſonare poteſt, quàm hoc quod adeò ſpiſſè & dẽſe in omnibus ferè Euangelij & epiſtolarum Apoſtolicarum paginis reperitur, quod ex ipſa hæreſis turpitudine, & Eccleſiæ Catholicæ ſpecie atque ſplendore, ex illius natura viperina huius ſanitatem vbi potentior eſt ſine dubio perimente colligitur. vbi hæc duo vt prorſus contraria, tanquam album & nigrum, tanquam ignis & aqua, vita & mors, regnum Chriſti & imperium diaboli, oppoſitis quaſi frontibus mutuò in ſe incurrentia difiniuntur, vt alterum neceſſariò ſemper de alterius pernicie & interitu, ipſo naturæ ſuæ impetu & inclinatione laboret. Quare ſi in clariſſimo ſpiritus ſancti iudicio acquieſcere vultis, audite & parete eius Apoſtolo *denuntianti* vobis *in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt ſubtrahatis* vos ab omni fratre qui ſe Chriſtianum vocat *ambulante inordinate & non ſecundum traditionem quam Eccleſiæ acceperunt ab Apoſtolis.* Audite eundem Apoſtolum acerrimè increpantem Corinthios quòd *iudicio contendere vellent apud infideles*; vos autẽ hæreticum Regem creãdo, infidelem eumque Pagano longè infideliorẽ omnium cauſarũ & controuerſiarũ veſtrarum ſupremum iudicem conſtituitis. Audite rurſus eundem Apoſtolum hunc peruerſiſſimum errorem (ſi tamen quis adeò à communi ſenſu derelictus ſit, vt Caluiniſtã ſibi Catholico regem cooptare velit) cum admiratione & ſtupore refellentem cúm præcipit, *nolite iugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio iuſtitiæ cum iniquitate? Aut quæ ſocietas lucis ad tenebras? Aut quæ conuentio Chriſti ad Belial? Aut quæ pars fideli* Chriſtiano *cum infideli* hæretico? *Aut quis conſenſus*

2. Theſſ. 3 v. 6.

1. Cor. 6. 1.

2. Cor. 6. 14.

Apoc. 18. 2. *conſenſus templo Dei cum idolis? vos autem* Chriſtiani *templum eſtis Dei viui, ſicut dicit Deus*. hæreticus autem Mat. 12. 45. eodem Deo atteſtante eſt *habitaculũ dæmoniorum*, quē Supra fol. 180. ſeptuplo plures & nequiores ſpiritus incolũt quàm Mat. 18. 17. vllum Paganum. Recordamini ſaluatoris iubentis ſuos, vt ab eo qui Eccleſiæ obedire recuſat abhorreant tanquam à *Publicano & Ethnico*.

Religio Iudæorum ſi quis omnes eius partes cæremonias & ſacramenta intueatur, longè multum- Heb. 9. 10. que ab excellentia Chriſtianæ religionis aberat. Ea enim verſabatur in quibuſdã *cibis & potibus, & varijs baptiſmatibus, & iuſtitijs carnis aduſq; tempus correctionis*, Ibi. c. 10. 1 tempus videlicet noui teſtamenti *impoſitis*. *Vmbram* nimirum *habebat lex futurorũ bonorum, non ipſam imaginem rerum*, vt Euangelium. Purgabat exterius car- 2. Cor. 3. 6. 7. nem, non purificabat interius conſcientiam, erat *litera*, non *ſpiritus*, *ſcripta in lapidibus*, non *in cordibus*, erat *miniſterium mortis & damnationis*, non *iuſtitiæ & ſalutis*, vt fusè declarat Apoſtolus. Quia tamē diuinitus ad Gal. 3. 24 populum illum ſeruilem in pædagogia quadã continendum inſtituta fuerat, quàm enucleatè cauetur ne rex eam vlla ex parte infringeret, & ne vllus aliquando rex admitteretur qui ab eadem religione Deut. 17. 15. eſſet alienus? *Quum* (inquit Deus ad populum ſuũ) *regem tibi conſtituere voles, eum conſtitues quem dominus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius* Teſt. vetus excludit Nauarr. à regno Chriſtianorum. *gentis hominem facere regem qui non ſit frater tuus*, eiuſdē & cognationis & religionis. Quum porro ſolium regale aſcenderit, num fas ei erit de legis cæremonijs pro ſuo arbitratu diſponere? Nihil minus, ſed diſertè adiungitur, *vt poſtquam ſederit in ſolio regni ſui,* Ibid. *deſcribat ſibi Deutronomium legis huius, accipiens exemplar à ſacerdotibus leuiticæ tribus, quod habebit ſecum, legetque omnibus diebus vitæ ſuæ, vt diſcat timere dominum Deũ ſuum, & cuſtodire verba et cæremonias eius quæ in lege præ-*

cepta

cepta ſunt. Non declinet in partem dexteram vel ſiniſtram. Quinimo paulò prius in eodem capite decernitur omnes de lege quæſtiones controuerſas ad ſacerdotum Leuiticorum tribunal eſſe perferendas, eorumque ſententiæ ſtandum, nec ab ea deflectendum. *Quòd ſi quis ſuperbierit, nolens obedire ſacerdotis imperio, ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Iſrael*, inquit lex, à qua nec ipſe rex excipiebatur, Cuius legis ſumma, teſte Ioſepho optimo Iudæi moris & gubernationis interprete, cò generaliter ſpectabat, *vt rex plus legibus & Deo quàm ſuæ ſapientiæ tribueret, nihilque præter Pontificis & Senatu ſententiam faceret.* Et quis eum Chriſtianum, & non potius Antichriſtianum & planè Epicuræum exiſtimabit, qui non ſaltem parem de ſua Chriſtiana fide conſeruãda ſolicitudinem habebit? Iudæi neminem niſi Iudæum & Iudaicæ religionis hominem regem ſibi poterant adoptare. Et Catholici hæreticum, Chriſtiani Caluiniſtam ſibi volunt regem aſſumere? Ille rex non poterat leues & carnales quaſdam cæremonias tranſgredi, ſed eas omnes exactè debebat ſeruare, vt *nec ad dexteram, nec ad ſiniſtram* vel latum vnguem deflecteret. Et nobis is rex erit, qui ex diuinis & cœleſtibus Eccleſiæ Catholicæ ſacramentis quinque & verbo & re ſuſtulit, duo tantum reliquiſſe ſe ſimulat, quorum tamen vim & efficientiam ipſamque adeò naturam penitus euertit, vt inaniſſimis & antiquatis iam Iudæorum cæremonijs nihilo ſint meliora? in reliquis autem doctrinæ Chriſtianæ articulis, in libro arbitrio, prædeſtinatione, extremo iudicio, præmio meritorum, ſupplicio ſcelerum & cœlo, inferno, CHRISTO redemptore, pro veritate orthodoxa, monſtra quædam blaſphemiarum per ſuos Geneuenſes inuexit, & Mahometis inſtar gladio ferroque per Galliam

Ibid.

Ioſeph. li. 4 Antiquit. cap. 8.

Supra fol. 316. 317.

ſemi-

ſeminauit? Ille nihil facere poterat præter *Pontificis, ſenatuſque Leuitici ſententiã*, ille nihil fecit, nec factu- rus eſt, neque verò ex impietate hæreſis ſuæ facere poteſt, niſi contra Pontificis, & ſenatus Chriſtiani iudicium. & à prima ſua infantia, quidquid in bel- & pace geſſit, cõtra Pontificẽ eiuſque Senatũ Chri- ſtianũ, cõtra leges veteũ regũ, cõtra Cõcilia gene- ralia, cõtra fidẽ, ſentẽtiàmque totius orbis Chriſtiani omnibus ętatibus illud geſſit vniuerſum. Quare nõ ſolùm ius ciuile & imperatoriũ, nec ius Eccleſiaſti- cum & Pontificium, ſed etiam ius Diuinum, ipſum dico Teſtamentum vetus nouumque manifeſtè hæ- reticum Caluiniſtam, quocunque titulo ſubnixum ab adipiſcendo inter Chriſtianos regali diademate repellit, omnèmque ei ſpem radicitus præſcindit nè aliquando ad eam celſitatem aſpiret.

8. 8 Et hæc quidem ſatis ſuperque fortia arbitror & neruoſa, tum ad conuincendum hæreticum, tum ad inſtruendum Catholicum, quid hic omni modo vi- tare, & quid ille nullo modo attendere debet, ſiqui- dem ſimpliciter & ſincera conſcientia vterque ad Dei in ſacris literis patefactam voluntatem ſe con- formare vellet. Quoniam autem aliquis ſcrupuloſè vel obijcere vel ſuſpicari poſſit, ijs quæ modò citata ſunt ſcripturarum locis, regum diademata non eſſe obnoxia, neque ijs adeò clarè determinari, quid ſit in hac ſublimi controuerſia ſequendum: quoniam item Caluinianum & hæreticũ eſt literis ſacris pri- uatos ſenſus affingere, & ex quibuſlibet quid cui- quelibet elicere, vt in innumeris iſtis noſtræ tem- peſtatis ſectis perſpicimus, idcirco breuiter oſten- dam hanc eſſe Catholicam harum ſcripturarum in- telligentiam, & in vno primitiuæ Eccleſiæ epiſco- po, ſed plurimorũ cauſam agente & à plurimis ap- probato, communẽ illius Eccleſiæ & Grecæ & La- tinæ

Conſenſus patrũ pri- mitiuæ Ec- cleſiæ per ſcripturas repellit Nauarr. à regno inter Chriſtianos

tine fidem Chriſtiano lectori proponam. In grauiſſima illa Arianorum ſub Conſtantio perſecutione. Lucifer Sardiniæ Metropolitanus qui aliquando à Liberio Pontifice Romano ad eum Imperatorem legatus fuerat miſſus, *vir miræ conſtantiæ, & animi præparati ad martyrium* teſte D. Hieronymo, *epiſcopus bonus & vir religioſus clariſſimæ confeſſionis*, iuxta D. Athanaſium & Hilarium, ad eundem imperatorem de rebus communibus ſcribens, illum Deuteronomij locum explicans de occidendo homine qui ſacerdotis imperio ſe præberet refractarium; & altero item qui præſcribit *Regem non alienigenam ſed fratrem eligendum*, ſic Imperatorem Conſtantium affatur. *Præceptum eſt tibi Imperator hoc loco Deuteronomij non ſolùm dominari Epiſcopis, ſed & ita obedire eorum ſtatutis, vt ſi ſubuertere eorum decreta tentaueris, morte mori iuſſus ſis.* Et quomodo dicere poteris iudicare te poſſe de Epiſcopis, quibus niſi obedieris iam quantum apud Deum, mortis pœna fueris mulctatus? De altero autem loco, *præcipit* (inquit) *Deus alienigenam non fieri principem, ne ſcilicet ad ſuam ſectam trahat alios, ne reuocet in Aegyptum, hoc eſt ad idolorum cultum: quaſi dicat, quis es tu Conſtanti, qui tibi vſurpaſti hanc authoritatem, quam tibi Deus non tradidit, & ſi tradidiſſet, primo in loco Chriſtianum te eſſe oportuerat, quia ſcelus eſt alienigenam ſeruos Dei iudicare, inimicos religionis domeſticos Dei*, Idem explicans præceptum Chriſti de admonitione fraterna quæ peccantem fratrem vult coram duobus aut tribus teſtibus argui, & deinde niſi ſe correxerit apud Eccleſiã accuſari, *Tu* (inquit) *Conſtanti, dicis Athanaſium deliquiſſe, ſed ecce inueniri non poteſt in quo deliquerit, ſiquidem neque tu, neque conſacrilegi tui, filij meretricis, hæreſis Arianæ, poteſtis teſtes admitti contra Catholicum Epiſcopum. Dominus enim loquebatur de tribus Catholicis teſtibus, vt illis crederet beata Eccleſia, non*

Hieron. in Catholog.

Hilar, in lib. contra Conſtantiũ Auguſt.

Athanaſ. in epiſtol. ad ſolitariã vitã agentes.

Deuter. 17

Lucifer lib. 1. pro S. Athanaſio.

Lex dei iubet regem hæreticum interfici.

Ibid.

Hæreticus non poteſt eſſe rex Chriſtianorum.

Math. 18.

Ibid. lib. 2. pro S. Athanaſio.

Rex hæreticus non poteſt eſſe teſtis contra Epiſcopum Catholicum.

vobis prophanis ex adulterio de meretrice natis. Etenim niſi ita accepermus domini præceptum, poterunt & Saturni, & omnium idolorum cultores admitti teſtes contra Dei, domeſticos; poterunt & comblaſphemi tui a Deo derelicti ſine lumine, vt tu es, Iudæi. Si enim vos hæretici & quidem omnium ſectarum admittendi eſtis teſtes contra Chriſtianos, debent & Ethnici & Iudæi. Execramur enim hæreſim veſtram Arianorum ſicut & omnium execramur hæreticorum, & tales vos iudicamus quales & Ethnicos, cultores videlicet omnium dæmonum, & ſic abominamur quomodo & Iudæos qui inueniuntur eſſe ſine Deo, ex quo negauerunt vnicum filium Dei. Ita nec Imperatorē magis quàm vulgarem quempiam hæreticum contra Catholicum Epiſcopum iuxta literas ſacras teſtem admitti poſſe rectè diſputat, & eundem hæreticum etiamſi totius mundi Imperator fuerit, & rege Nauarræo quoad ditionis amplitudinem milies & amplius auguſtior, à quouis tamen idololatra, à quouis Ethnico & Iudæo in cauſa religionis nihil quidquam diſcriminat. Quam ſententiam illi ipſi Imperatores poſtea approbarunt, & tanquā veriſſimam in ſuas leges ciuiles retulerunt, in quibus ſine diſtinctione perſonarum in teſtimonio contra Catholicum dicendo, hæreticum ſiue ſummum ſiue infimum Iudæo æquant, & contra Catholicos inter ſe litigantes, *ſiue vtraque pars orthodoxa ſit ſiue altera nemini hæretico vel Iudæo* teſtimonium dicere conceditur. Omnem autem ciuilem communionem & commercium cum hæreticis etiam regibus lege Dei interdictum eſſe Chriſtianis, denſa ſcripturarum phalange & ex veteri & ex nouo teſtamento ad hunc modum idem Epiſcopus probat. Ex veteri: *Legiſti* (inquit) *ô Imperator Deum dixiſſe ad Moyſem & Aaron, ſecedite è medio populi huius indiſciplinati & contumacis, & diſperdam eos. Quid igitur nos vult facere, niſi vt vos*

Idem lib. de non conueniendo cum hæreticis.

Cod. lib. 1. tit. 5. ca. Quoniam.

Lex Dei prohibet omn. commercium cū rege hæretice.

Num. 16

vt vos fugiamus, ne ſimul vobiſcum pereamus, ſicut illi qui cum Core Dathan & Abiron fuerant coadunati, perierunt, Lucif. li. de non conueniendo cum hereticis.
Rurſus: *In Deuteronomio dicit Moyſes, Cum gentibus Cananæorum non inibis fœdus, nec misereberis earũ, neque ſociabis cum eis coniugia. Filiam tuam non dabis filio eius, nec filiam illius accipes filio tuo, quia ſeducet filiũ tuũ ne ſequatur me, ſed vt magis ſeruiat dijs alienis, iraſceturque furor Domini, & delebit te citò. Cum hæc mandet fieri, quomodo poſſumus vobiſcum conuenire, vobiſcum pacem habere?* Rurſus, *Cùm videas Deum dixiſſe per Moyſem de Moabitis & Ammonitis, Non ſalutabis eos pacificè omnibus diebus vitæ tuæ vſque in æternũ, quomodo ſimul eſſe Ariani & Chriſtiani potueramus? cumque audias Moyſem omni loco cõmonere, vt omnis adulter interficiatur; & tolletis, inquit, malũ à vobiſmetipſis, ſi carnale adulterium ita execratur Deus, vt iuſſerit omnes morte puniri adulteros, quãto magis veſtrum ſpirituale adulteriũ execratur!* Et denique, ex eo quod ſæpenumero in veteri teſtamento reges Iudæ cum regibus Samaritanis, populus ille fidelis cũ his ſchiſmaticis & idololatris quoad externæ vitæ officia communicare prohibetur, vnde & Propheta Dei a rege Samariæ hoſpitaliter inuitatus, vt *cum eo pranderet* recuſauit, quam hoſpitalitatem poſtea ab alio propheta Samaritano fraudulẽter oblatam quoniam admiſit, à leone interfectus eſt; & Ioſaphat rex Iudæ, quod cum Achabo rege Samariæ in bellum contra Syros profectus fuerat, ſeuerè à propheta reprehenditur, quẽ morem (vt nimirũ Iudæi à mutuis officiis populo Samaritano præſtandis abſtinerent) videmus diligẽter vſque ad Saluatoris tempora obſeruatum ex hoc doctiſſimus iſte vir concludit, multò magis in Teſtamento nouo prohiberi Chriſtianos ne cum hæreticis quibuſcunque; vel regibus vel Imperatoribus quoad domeſticam vel ciuilem agendi conſuetudinem

Deuter. 7. Ibid. Deut. 22. 3. Reg. 13. 1. Ibi. v. 24. 2. Par. 19. Ioan. 4. 9.

2 Paral. 20 36.37 communicent. Cui concluſioni (ne plura in medium adferam) hoc vnicum exemplũ ſufficiat. Ioſaphat rex Hebræorum *cum Ochozia Rege Iſrael inijt amicitias, & particeps fuit vt faceret naues* quæ ſimul maritimum quoddã iter aggrederentur. *Prophetauit autem Eliezer ad Ioſaphat, dicens, quia habuiſti fœdus cum Ochozia, percuſsit dominus opera tua, contritæque ſunt naues, nec potuerunt ire ad Tharſis.* Ex quibus ſic infert e-

Lucifer d. non c nu- ni ndo cum hæreticis. pag. 179. piſcopus iſte: *Si regi Ioſaphat illa dicuntur à domino, quod ad fabricam nauium ſocium habuiſſet via impium regem, quid nobis dici poſſet ſi te (Conſtanti, vel* potius Nauarræ) *deſtructorem domus Dei, te Catholicæ fidei perſequuto-*

O ſi epiſcopi Gallicani hoc is eſſent ſaci. *rem, amicum, Dei ſacerdotes haberemus! Si illius opera percuſsit Deus, quòd iniquo fuiſſet iunctus, nos verò iam fulmine fuiſſemus credo diſsipati, ſi tibi blaſphemo noſmet iunxiſſemus. Nam quomodo potueramus nos ſerui Dei cum vobis ſeruis diaboli vnum conuenire, quando ſic inter nos & vos ſeparatum eſſe voluerit Deus, quomodo inter lumen & tenebras, inter vitam & mortem, inter dulce & amarum, quomodo inter ſanctos Angelos Dei ſemper clementiam eius magnificantes, & inter illos Apoſtatas, quos in æternũ tecũ viſurus es torqueri niſi temet ab eis eripueris. Quomodo (inquam) nos vobiſcum eſſe potueramus Dei ſerui cum ſeruis antichriſti; quando Amaſiæ regi Iudæ di-*

2, Paral. 25. v. 7. *ctum eſt à Deo, non ibit tecum exercitus Iſrael. Non enim dominus eſt cum Iſrael & cunctis filijs Ephraim.* Qua voce territus bonus rex, & ſi multa pecuniæ vi effuſa, centum millia ſchiſmaticorum illorũ in auxilium ſuum conduxerat, qua de cauſa tantum ſupplementum iam paratũ, ſibi detrahi ægrè moleſtèque ferebat, audiens tamen prophetam denuntiantẽ, *habet dominus vnde tibi dare poſsit multa his plura,* ac ſi diceret, Melius eſt pecuniã tuã perire & demergi in altiſſimo mari quàm ſchiſmaticorũ opera vti, illos omnes à ſe dimiſit, nec de repetẽda pecunia verbulũ vnũ fecit.

Ex

Ex nouo autem teſtamento non minus denſè &
ſeriò contra hanc nefariã communicationẽ dimi- *Acto. 2.*
cat. E Petro monente Chriſtianos, vt ſe *eriperent a* *Lucif.*
generatione praua Iudæorum. *Quid igitur* (inquit) *opor-* *his ſup.*
tuerat nos facere, niſi ſecundum B. Petri præceptum, rece- *Apoſtoli prohibent*
deremus à vobis ſacrilegis qui cum Iudæis negatis viuum *omne commerciũ cũ*
Dei filium. Ex Paulo tradente Satanæ inceſtuoſum *rege hæretico.*
Corinthium, & reprehendente Corinthios quòd il- *1. Cor. 5.*
lum à ſua communione non ſegregaſſent, *Si,* inquit
*Apoſtolus illum hominem iuſſit tolli è medio, ne videlicet
per illius ſocietatem omnis corrumperetur Eccleſia, quantò
magis dignum erat vt vos fugeremus blaſphemos! Si ille Sa-
tanæ traditus eſt, quantò magis vos iam Satanæ traditos
eſſe ſcire debetis?* Ex Ioanne iubente vt *hæreticum nec in* *Ioan. epiſt. 2*
domum noſtram recipiamus nec Aue ei dicamus, infert *Rex hære-*
quomodo fieri poterat, vt nos tecum atque cum tuis eſſemus *ticus nec ſalutandus*
milites Dei cum militibus Antichriſti, cùm nec ſalutari vos *à Chriſtia-*
permiſerit ſpiritus ſanctus, ex quo quàm ſis Deo odibilis cog- *no.*
noſce (*Imperator*) *quando nec Aue tibi dicere ſimus per-
miſsi*. Denique & ex hoc & alijs cõcludit obſtupen- *Idem lib.*
dam eſſe Conſtantij impudentiã, quòd in populum *pro S. A-*
Dei auſus fuerit imperiũ ſibi arrogare. *Cum,* inquit, *thanaſio.*
*Antichriſtum ſuſceperis pro Chriſto, qua fronte niſi adulte-
ræ dominari voluiſti populo Dei, ſubijcere Eccleſiam Dei, tuo
regno; quæ illius tantum diuinam maieſtatem metuit
tuo futili imperio?* Alibique eòdem applicans hiſto-
riam Oziæ, violentis manibus à templo per ſacer- *2. Paral.*
dotes exturbati, quód *adolere volebat incenſum ſuper* *26. 10.*
altare thimiamatis, & qui propterea plaga lepræ à do-
mino percuſſus eſt, ex eo contra Conſtantium ita *Idem lib. de*
concludit: *non aliter quam Ozias, & tu Conſtanti mor-* *non parcē-*
bidus es, peſtifer es, Arianus es, lepra eſt in te, ideoque vrge- *do in Deum*
mus te ſecedere à populo Dei ſicut illi ſacerdotes domini de *delinquẽtib.*
*templo Oziam compulerunt egredi. Si enim Dei ſacerdotes
Oziam pellebant ex aula Dèi quia meminiſſent diuino præ-*

cepto leproſos ne templum ingrederentur prohibitos, quanto magis dignè nos te pellimus ex Eccleſia Chriſti, de domo domini, quia non eſt licitum hæreticũ conuenire cum Catholicis inſanum cum ſanis, plenum immundis ſpiritibus, cum eis in quibus inhabitat ſpiritus Dei. Plurima huius generis Epiſcopus ille ex Euangelijs & Actibus Apoſtolorum, ex Epiſtolis Pauli Petrique & aliorum Apoſtolorum ad hunc eundem finem accumulat, quæ mihi non videtur neceſſarium ſingulatim perſequi quando hæc pauca abundè docent quis ſit iuxta primitiuæ Eccleſiæ ſententiam ſanus ſcripturarũ ſenſus & intelligentia; eademque abundè conuincunt ſcripturas & veteris & noui teſtamenti, generaliter hæreticos eodem modo damnare, nec inter reges & ſubditos, ſi hæretici ſint quicquam diſtinguere, niſi fortè in eo quod regis hæretici peccatum longè ſit atrocius & horribilius, eò quòd propter regis potentiam reipub. Chriſtianæ multò eſt infeſtius & pernicioſius. Quod ſi hoc diuino ſpiritu inſtructi Epiſcopi hodierno die in Gallia viuerent, ſi tales ſcripturarum ſacrarum interpretes exiſterent, an de rege Nauarreo nouis inter Chriſtianos honoribus amplificando, vlla fieri potuiſſet quæſtio? An illi diſputarent nouum diadema fabricandum eſſe eius capiti ornando, cui præſcindendo ſecurim lege Dei conſtitutam fuiſſe nihil debebant ambigere? *Deuter. 7. v. 12.* Num illi conſultarent de prœcandi illi fœlicem vitam de acclamando Viuat rex, quẽ nec ſalutare poſſunt, nec in domũ ſuam priuatã recipere, nec aulam eius vel manducandi tantùm gratia ingredi? Num illi de eo quũ nõ ſit rex ad regnũ extollendo delibetarent, quem certò ſcire debebant etiamſi rex eſſet, tamẽ propter hæreſim à regni faſtigio eſſe deturbãdũ: Breuiter nũ illi ſi de fide ſua Chriſtiana, de ſacrificio, de ſacramẽtis, de eccleſia, de hæriditate Chriſti de ſa-

de ſalute animarum, de diuiniſſimis Chriſtianorum myſterijs tam auguſtè exiſtimarent, quàm rerum ipſarũ dignitas & admirabilitas requirit, vnquam in controuerſiam vocari paterentur, vtrum *alienige- na, Ammonites, Moabites, Iudæus, Ethnicus, blaſphemus, apoſtata, ſeruus Antichriſti, cultor dæmonum* quinimo non homo, ſed ex homine factus *bellua, ſerpens, ſcorpius, canis* (hæc enim omnia ex ſacris literis petita, & in hæreticos dicta, Conſtantio licet Imperatori, tamen hæretico, epiſcopus iſte attribuit) ad populum Catholicum Chriſtianum regendum poſſit coaptari?

Rex hæreticus qualis iudicio Eccleſiæ primitiuæ.

Nam ſi quis adeò ſimplex vel potius ſtupidus ſit vt hæc probra & contumelias eſſe dicat epiſcopi grauitati indecoras, is quantopere fallitur & quãto in errore verſatur, perſpicuè ſuo loco explicabitur. Interim Chriſtianos optimos primitiuæ Eccleſiæ, has non contumelias ſed orthodoxas veritates credidiſſe, vel hoc vnico teſtimonio manifeſtè liquet. Cùm percrebeſcens vbique de his libris ad Conſtantium Auguſtum miſsis fama, ad magnum Athanaſiũ & Confeſſores multos vnà cum eo propter veritatem Catholicã in exilium pulſos maturè peruenisſet, ijque illorum exemplar à Lucifero orantes obtinuiſſent, & perſtudioſè perlegiſſent: concordi ſententia faſsi ſunt ſe in eis perſpexiſſe *imaginem Apoſtolicam, fiduciam propheticam, doctrinam veræ fidei, triumphos aduerſus hæreſim Arianam, traditionem integram patrum, regulam rectam Eccleſiaſtici ordinis, vt omnes eum verum templum ſaluatoris in eo habitantis, & hæc per eum loquẽtis, omnes eum illis temporibus alterum Heliam exiſtimauerint:* ipſe Athanaſius eum alloquens, *Crede,* inquit, *mihi Lucifer, non tu ſolus hæc loquutus es, ſed Spiritus S. in te. A quo enim niſi à Spiritu Sãcto eſt hæc memoria ſcripturarũ, ſenſus & intellectus earũdem*

Vide ca. 8. in princip.

Luciferi ſcripta cõtra Cõſtantium probata à patribus eius ætatu.

Athanaſius in epiſt.

Ibidem.

aptiſſimus, cùm omnes eſſent commodi & idonei. Nam hîc nihil eiuſmodi eſt, quin enim iſte hæreticus cum ſit, & regno & religioni futurus ſit perniciosiſſimus, nulla eſt quæſtio. Quin nobilitati Catholicæ & viris optimis mortem inferet, quos iam pridem vt hoſtes ſuos & Gallicanæ rebelles Coronæ damnauit, nihilo maior eſſe poteſt dubitatio. Quæ autem prædatio & populatio præcipuis Galliæ ciuitatibus impendat, non opus eſt coniecturis aſſequi, cùm ipſe & per ſe, & per ſuos, minacibus inuectiuis ad omnium cognitionem miſſis ſit conteſtatus. Quòd verò cum tali hæreticorum imperio religionis Catholicæ interitus ſit coniunctus, id eſt reliquorum omnium certiſſimum & euidentiſſimum. Neque quidquam valet, ſi (quod plærique iactant) libertas religionis ab iſto cuique concedatur. Nam prætequam quòd hoc eſt fallaciſſimum, & ab omnibus hæreticis ſemper promiſſum, à nemine autem vbi Catholicis potentior euaſerat obſeruatũ; cũque ex eius fide pẽdeat qui fidẽ nullã habet, nullã poteſt ſecuritatem Catholicis tribuere; ipſum regis exemplum & inclinatio ad deſtruendam religionem quantam vim habeat quis ignorat? Vt enim nullæ pro Caluiniſmo, nullæ contra religionem Catholicam leges condantur, quorum vtrumque cogitare ſtultiſſimum eſt, ipſa tamen regis aula, regis vita, ſtudium, fauor, & exemplum ad deſtruendam religionem incredibilis eſt momenti. Ita vbique in omnibus regnis, & fortaſſis in Gallicano pluſquam in alio quouis, verum reperetur illud,

Libertas religionis à Nauar. concedenda erit Galliæ perniciosiſſima. Vide poſt cap. 11.

Exemplum regis quãti ſit mom̃eti.

Totus componitur orbis
Regis ad exemplum, nec ſic inflectere ſenſus
Humanos edicta valent quàm vita regentis.
Mobile mutatur ſemper cum principe vulgus.

Claudian. de inſtitut. Princip.

Et veriſſimè D. Gregorius Nazianzenus contra

Iulianum Apoſtatam, non tam ſcriptis legibus, quàm voluntatis inclinatione Chriſtianos opprimentem, *Quid*, inquit, *intereſt, vtrum periculum Chriſtianis edicas atque promulges, an præ te feras te Chriſtianorum perſequutoribus delectari? Velle etenim Imperatoris, lex eſt non ſcripta, imperij & potentiæ patrocinio ſubnixa; & quidem ſcriptis legibus, quæ potentia non fulciuntur, longè firmior atque valentior*. Ita etiamſi publicæ quædam leges videantur Catholicis fauere, cùm tamen *velle regis*, voluntas regis Caluiniſtæ Catholicis fauere non poſſit, illæ leges ſcriptæ nihilo magis Catholicis proderunt quàm pictus in pariete ignis homini frigeſcenti. Hæc autem regis voluntas *legibus ſcriptis longè firmior atque valentior*, & quæ legibus vitam atque animam præbet, & ſine qua leges ſcriptæ magis ad ſpeculationẽ quàm ad praxim valent, decipiunt pueros & fatuos, non ſatisfaciũt viris & prudentibus; hæc volũtas legibus illis ſcriptis à regis voluntate diſſentaneis omnem vim atque efficaciam prorſus adimet.

Nazianz. oratio. 1. in Iulianum.

Et qualem libertatem tribuet rex Caluiniſta? Vt omnes liberè quàm velint hæreſim ſequantur? an vt ſoli Caluiniſtæ ſuppreſſis Lutheranis, Vbiquetarijs, Brentianis, Melanchthoniſtis, Trinitarijs, & ſimilibus Euangelicis fratribus, ſuam ſoli in Gallia perfidiam ſpargant? Si primum, qualis hæreſum ſentina, qualis cloaca futura eſt Gallia, vbi omnes hæreſes, omnes à mundo condito hæretici, Athei, Epicuræi, Diaboli liberè poſſint graſſari! Si ſecundum, quanto miſerius cum Gallia agetur, vbi hæreticorum generibus minus ſceleratis excluſis, quædam ſectæ alijs infinitè deteſtabiliores ſuæ triumphabunt! vbi molles Adiaphariſtæ, moderati Melanchthonici, multæ Germanorum ſectæ, quæ tria vel quatuor ſacramenta prædicant, realem

Qualis libertas religionum in Gallia eſt expectanda.

realem in Euchariſtia præſentiam credunt, operum ad ſalutem neceſſitatem vrgent, Chriſtum verè meritóque redemptorem dici, eiuſque paſſionis dignitatem & efficaciam probant, è Gallia exterminabuntur; ſoli Caluiniſtæ, qui nulla habent vera ſacramenta, ſola audacia & confidentia cœlum ſibi promittunt, Chriſti mortem nihil profuiſſe aſſerunt, eum in cruce blaſphemaſſe & damnatum fuiſſe contendunt, qui nec in Deum credunt Patrem, nec Filium nec Spiritum Sanctum, nec de iudicio futuro quidqua cogitant, & reſurrectionem corporum anile putant delirium, vbi iſti ſoli hæc ſua dogmata è pulpitis commendabunt, & authoritate principis ad ea ſuſcipienda auditores ſuos pertrahent. Et quemadmodum Caluiniſmum ſuum ſeparabunt ab alijs plæriſque hæreſibus & hæreticis, ab Anabaptiſtis, à Libertinis, ab Arianis, à Tritheitis, & Trinitarijs, qui ſunt omnes Caluini & Caluiniſtarum genuini filij? Quomodo à lutherana hæreſi mortalitatem animorum non minus quàm corporum docente? Quomodo ab Anglicano Atheiſmo religionem omnem veram eſſe & Deo gratam tradente quàm princeps, ſiue vir, ſiue fœmina, ſiue puerulus, ſiue puellula, *ſupremum* ſemper *Eccleſiæ in ſpiritualibus omnibus caput* ſuo tempore præſcripſerit? Et quemadmodum principes Germaniæ qui pro libertate religionis ſuas ſæpenumero vires cum rebellibus Hugonotis contra Gallorum regem iunxerunt, vt Lantgrauius, Palatinus, Bipontinus; quomodo qui legationes ad regem pro eadem libertate ſemel atque iterum miſerunt, vt Dux Saxoniæ, Dux Mekelburgēſis, Vvirtēbergenſis & Marchio Brandeburgēſis, iſti quemadmodū ferent ſuas Euangelicas fides è Gallia tanquam hereticas eijci, pro quibus introducendis tantos

Vide ſuprà ca. 5.

Caluiniſmus ab alijs nefarijs ſectis non poteſt ſeparari.

Supra cap. 4. 9. 6.

Lutheraniſmus cū Caluiniſmo in Gallia copulandus.

Hiſtor. Poplin. An. 1571.

ptorum nequitia, negligente populo, adulante & ſufferente degeneri Nobilitate receſſiſſet; quæ deinceps Anglorum hæreticorum ſtudio Chriſtianorum ſtrages in omnibus circumcirca regionibus æditæ ſunt? In Scotia poſt expulſos Gallos, qui prouinciam illam in reginæ veræ, & veræ fidei obedientia continebant, perpetuæ rebelliones nutritæ, continuata virorum nobilium homicidia, euerſa plurima eorum caſtella, & fortiſſimæ totius regni arces, ſuſpenſi barbara immanitate Epiſcopi, atque etiam Archiepiſcopi; ipſa denique illuſtriſſima Galliæ quondam Scotiæque regina, primùm à ſubditis proditoribus in carcerem coniecta, vbi difficultate maxima intentam iugulo ſuo ſicam euaſiſſet, in Angliam à conſanguinea principe per literas euocata, illic magis proditoriè in carcerem incluſa, nec vnquam ad principis aſpectum admiſſa, tandem poſt iniuſtiſsimam crudeliſsimamque decem & nouem ferè annorum cuſtodiam iniuſtius crudeliuſque morti adiudicata, ſanguinarij carnificis ſecurim regia ceruice excepit. Tranſijt mox eadem Anglicana flamma in Galliam, & ad quorundam Nobilium hæreticorum corda adhæſit. Ex eo tempore numerent Galli quot eorum exercitus occidione occiſi ſunt; quot Nobiles Galliæ in varijs & cruentiſsimis prælijs cæſi. Et ſi recordantur primum prælium Dreuſiorum fuiſſe geſtum, tum cùm Admiralius Aurelijs ad recipiendum Anglorum ſubſidium & militare & pecuniarium in Normanniam proficiſceretur, ſi in illo & plurimis alijs bellis Anglorum vexilla ſunt explicata, ſi rex ipſe cum immenſo exercitu ad portum Gratiæ ab Anglis eripiendum, oppidum illud perdiu obſedit, ſi Anglorum naues ſæpenumero Rochellenſibus, & alijs rebellibus ciuitatibus auxilium & commeatum tulerunt, ſi Mógomerius

An. 1559.

Scotia vaſtata ab hæreticis Anglis.

Regina Schotiæ barbarè mactata.

Gallia vaſtata ab hæreticis Anglis.

gomerius capite propterea deinceps mulctatus inſtructam Anglorum claſſem detulit ad liberandam Rochellam & regis Caroli exercitum ab eius obſidione profligandum, ſi Bipontinus Dux auro Anglicano in Galliam contra regem Carolum euocatus eſt, ſi Caſimirus regi Henrico coram & in os denuntiare non eſt veritus ſe ab Angliæ regina conductum cum exercitu in Galliam veniſſe, ſi communes Galliæ hiſtorici numerare poſſunt multa librarum millia Hugonotis ad eos confirmandos, & nouo ſupplemento veteres exercitus reſtaurandos miſſa, ſi hoc modo tres Gallorum reges in continuis ſubditorum tumultibus laborioſè vixerunt infinita ſuorum ſubditorum millia amiſerunt, multas ciuitates partim à rebellibus euerſas pertulerunt, partim ipſi oppugnare & euertere coacti ſunt; ſi nõ rarò ad iniquiſſimas & indigniſſimas conditiones pertracti ſunt, ſi omnes Galliæ calamitates & detrimenta quæ iam 27. annis perpeſſa eſt ab Anglicanõ maximè auxilio & conſilio prouenerunt, quod omnes hiſtorici ſcribunt, & nemo adeo rudis eſt vt ignoret; hinc in paruo regno hæretico ad maximũ regnum Catholicum ſpoliandum, non aliter quàm in parua vipera ad enecandum magnum & robuſtum hominem, qualis ſit efficacitas exiſtimetur. Flandria item quidquid annis pluſquam viginti miſeriæ pertulit; obſeſſis & euerſis vrbibus cæſis & mutua clade nobilibus, immiſſis ad cõſummendam & exhauriendam plebem, Scotorum & Germanorum copioſis exercitibus, ſublato mercatorũ commercio, redacta ferè in ſolitudinem prouincia aliàs ciuibus & incolis maximé redundante; hoc totum Anglicanis hæreticis attribuendum eſt; qui rebelliones eas ſuis conſilijs inchoarunt; & inchoatas ſuis

Flandria deſtructa ab hereticis Anglis.

tas ſuis pecunijs militibuſque auxerunt, & auctas
ad hunc vſque diem propagarunt,& totam eam re- *An. 1577.*
gionem à rege ſuo alienarunt, & vt honeſtiſſimas *& 1578.*
pacis conditiones,ab eo ſemel atque iterum oblatas *& 1579.*
reſpuerent impulerunt. Et quum nihilominus in-
ualeſcens eorum rex legitimus & clementiſſimus
maiorem ditionis ſuæ partem recuperaſſet, & quæ
ſuperfuerunt vrbes, de deditione iam cogitarent,
iſti boni vicini ex occultis inſidijs in apertum latro-
cinium erumpentes, nulla iniuria à rege illo laceſſi-
ti,rebellium eorum patrocinium ſuſceperunt; & vt
ex Anglia,ex Scotia, ex Gallia,vbi eorum factio po-
tentior erat, ſic è tota Flandria Catholicam religio-
nem exterminarunt, quò eos longius à pace cum
rege facienda auellerent. Neque eorum artes &
pecuniæ defuerunt in turbanda germania per Apo-
ſtatam Colonienſem,qui etſi Auguſtanam Lutheri *Bellum Colonienſe li.*
religionem profitebatur,tamen quia Catholicæ ad- *2.*
uerſarius erat,illis loco chariſsimi fratris erat. Quæ
enim cunque fides vigeat & ſuccedat, modo Ca- *Omnes ſecta proba-*
tholica extermipetur, illis perinde eſt, qui in vna *ta in Hol-*
eaque *exili Hollandiæ parte, viginti quatuor diuerſas ſe-* *landia.*
ctas ſub Aurangio publicè fouebant, *nec ullam peni-* *Au quartier de*
tus fidem recuſabant niſi Catholicam, quod eſt à clariſ- *vvaterlād.*
ſimis & fideliſsimis viris ſcriptum. Vt autem in his *Veritable*
omnibus regnis contra potentiſsimos reges princi- *recit des choſes paſ-*
peſque tam longa annorum ſerie has rebelliones, *ſees ès pays*
populationes, incendia, ſtrages, vnica illi hæretica *bas. anno. 1578. par*
perpetuauit, ita nec in bello Africano contra Seba- *Don Iean.*
ſtianum Luſitaniæ regē,nec in Turcarū Imperatore
contra alios Chriſtianos reges ſolicitando illius cō- *Hæreticorū Anglorum*
quieuerūt legationes & munera. Nā quēadmodum *in anglos*
in Anglia Catholici omnis ordinis, & nobiles *Catholicos immani-*
& ignobiles, & viri & fœminæ, & vxores & viduæ, *tas.*

& pueri & puellæ immanius quam ſub vlla vnquã veterum perſecutorum tyrannide vexatæ & excarnificatæ ſunt, id multis libris iam olim æditis eſt expoſitum, multorum virorum, & viduarum, & puërorum per totum Galliam, Italiam & Hiſpaniam exultántium miſeranda conditione ſatis eſt teſtatũ. Sed hoc à propoſito meo alienius eſt: quàm verò illud exiguum regnum poſtquã in hæreſim ruit, vicinis omnibus nationibus fuerit infeſtum & peſtiferum, hoc eſt quod ego inprimis vrgeo, & Chriſtianis in Gallia, alijſque alibi Chriſtianis principibus conſiderandum propono, & ſi Anglia hæretica tantum nocuit rei Chriſtianæ, Gallia hæretica quantò maiorem eius ruinam æder! Si Anglia in Franciæ magna parte, in tota Flandria, in Scotia Chriſtianã fidem delluit, Gallia in Europæ regnis quid tandem relinquet ſanum & integrum? Maguas rebelliones, infinitas ſtrages, horrenda incẽdia, atrociſsima contra Deum & Chriſtum facinora ſuis non magnis opibus conſciuit Anglia. Quiſquis ergo ratione communi præditus eſt, certò ſibi perſuadeat, eas rebelliones, eas ſtrages, ea incendia, ea facinora, ſi Gallia hæreſim ſuſceperit, tanto fore plura, & grandiora, & tetriora, quanto Galliarum magnitudo & potentia, hominúmque audacia & multitudo, Anglicanæ mediocritati antecedit.

Scribit Caluinus de Henrico octauo qui huius Euangeliſmi prima iecit fundamenta in Anglia, & primus ſe fecit *ſupremum Eccleſiæ Anglicanæ caput*, quòd *præſe tulerit aliquem zelum* ad tempus, ſed *poſtea crudeliter ſæuijt*, contra clerum, contra nobilitatem, contra populum, *contra omnes pios*, *& duplicauit tyrannidem Romani Pontificis*: & denique quod *fuerit deterior omnibus mancipijs Antichriſti*. Scribit idem de filia, quod *fuerit vera Proſerpina*, & crudelitate *ſuperauerit*.

Caluin. in Oſee ca. 1.

Crudelitas Henr. 8. Angliæ regis.

Idem in Amos; ca. 7. v. 13.

uerit omnes diabolos. Si Henricus ille fuit talis erga populum & plebem ſibi ſemper valde obſequentem, qualem putatis fore vobis (ô proceres & nobiles Gallicani) Henricum Nauarræũ contra quem tot bella geſſiſtis, quem tot annis oppugnaſtis, ad quem à Corona Gallicana remouendum fœdera ſolennia piè quidem multi percuſſiſtis; vtinam omnes eadem pietate & conſtantia proſequeremini. Si ille ſub prætextu Euangelicæ doctrinæ inuehendæ *tanquam portentoſus aper* regnum illud vaſtauit, quod ipſi miniſtri eius & Caluiniſtæ aſſerunt, ſi *duplicauit tyrannidem Romani Pontificis*, cauete iterum atque iterum ne blandimenta Nauarræi vos ſeducant. Cauete ne pro leniſſimo iugo Papæ (ſi tamen iugum appellandum ſit) pluſquam ferræum iſtius ſecundi Henrici iugũ veſtris ceruicibus imponi patiamini. Si Caluino iudice, illa fœmina fuerit *Proſerpina*, Chriſtiani ſine quæſtione ſentient hunc virum alterum Plutonem aut Cerberum; ſi illa *ſuperabat feritate omnes diabolos*, quæ amplificatio huius hæretici immanitati explicandi ſufficiet? Si hæreſis Caluiniana ita illos efferauit, ſi ita fecit humani ſanguinis ſitientes vt Henrici ſæuitia per totam Europam omnium ſermonibus iactetur, & exteri hiſtorici veriſſimè de illo ſcriptum reliquerunt, *principes viros permultos in Anglia* ſub Henrico illo *ſupplicia ingenti cum cruciatu ſubijſſe, magnatibus inſidias vndique ſtructas, in omnium hominum ordines variè ſæuitum, vſque eò vt Londini pons non ſecus atque laniena principum ſanguine rubeſceret*, id quod de filiæ imperio contra veram religionem longè magis ſanguinario multo verius dici poteſt; certum tenete (principes proceréſque Gallicani) tanquam vngues digitoſque veſtros, ſi quando hæreticus in ſolio veſtro regali ſederit, eaſdem inſidias eſſe capitibus ve-

Suprà fol. 221.

Nobiles Angliæ trucidati ab Henrico 8.

Paradinus Memoriæ lib. 3. pag. 104.

H ii ſtris

veſtris ſtruendas eadem ſupplicia pari cum crucia-
Nobiles Catholici Galliæ extremæ ruinæ proximi niſi caueant. tu vobis ſubeunda, in omnium hominum Catholi-
corum ordines pari modo ſæuiendū, ſed imprimis
nobilium ſanguine forum Greuæ Pariſiēſis, & Mō-
tem-Falconium non aliter quàm ſalienam aliquam
manaturum Nam & cauſa huius ſæuitiæ, hæreſis
nimirum, idque Caluiniana aliarum omnium cru-
entiſſima altius Henrici iſtius, quàm illius Angliæ
vel patris vel filiæ mentem tabefecit, & vos illi lon-
gè grauiores odij cauſas præbuiſtis, & iſte non mi-
nori caterua ſatellitum vobis inimiciſſimorū ſuc-
cinctus eſt; & quo veſtra potentia maior eſt quàm
Anglorum procerum, eóque regi Henrico ſuſpici-
oſior, eò magis ſolicitè eam frangere & radicitus
extinguere conabitur. Pulcherrimum eſt illud Phi-
Ariſtot. Plutarchus loſophornm axioma, *Regem potentem niſi virtutibus a-
bundè inſtructus ſit, facilè degenerare in tyrannum.* Rex
Supra fol. 175. itaque Gallorum potentiſſimus, ſi hæreticus ſit (vn-
de neceſſariò ſtatim redditur à virtute quauis ina-
niſſimus) cùm tot præterea odij & vindictæ faces
àb adulatoribus ei ſuggerentur, cùm flabella illa
ſcelerum & Catholici ſanguinis hirudines miniſtri,
Ita nunc in Anglia fit. nihil aliud quàm veſtram mortem auribus eius in-
ſonabunt, quum hoc Euangelicum eſſe, hoc Euan-
gelij ſtatum & ſecuritatem flagitare in cōcionibus
clamabunt; quum ad inſitam vindictæ cupidinem
iſti ſtimuli & aculei fucatæ religionis & Euangelij
ſtabiliendi adiungentur, quidnam erit in Gallia ali-
cui Catholico, maximè nobili tutum & ſecurum?

II. 11 Et tamen ſi veſtra morte, Galliæ ſua antiqua
fœlicitas poſſet repræſentari, & vos ſcio generoſo
ſpiritu patriæ ſaluti veſtrum ſanguinem largire-
mini, & Chriſtiani omnes veſtram cædem æqui-
oribus animis tolerarent. At cùm perſpicuum
ſit veſtro interitu infinitè miſeriorem futuram
Galliæ

Galliæ conditionem, quando rex Henricus cum veſtra cæde, religionis & Eccleſiæ Catholicæ cædẽ atque internecionem coniuncturus eſt, id quod tot annorum experimenta docent (vos enim hactenus veſtris corporibus obiectis aditum hæreſi in Galliam occluſiſtis, quo impedimento ſublato hæreſim omnem tanquam violentum flumen perruptis aggeribus irrumpere neceſſe eſt) adeò vt veſtra ſalus atque vita, reipub. Gallicanę & fidei in Gallia Chriſtianæ ſalus item ſit & conſeruatio, quale veſtrũ erit peccatum in liberos, in cõiuges, in poſteritatem, in vos ipſos, in corpora & animas veſtras, quãta in totam patriam ingratitudo, quanta in rempub. Chriſtianam impietas, quanta in Dei ipſius maieſtatem offenſio, adeò deſidiosè ſalutis veſtræ, & reipub. & fidei Chriſtianæ, & honoris diuini curam abijcere, voſque ipſos apud terribile Chriſti tribunal tam multiplicis & inexpiabilis flagitij reos conſtituere! Reputate vobiſcum quibus gradibus regiones hæreticæ à Chriſtianiſmo ad Saraceniſmum vel Turciſmum lapſæ ſunt. Arianum Euangelium in Africa per reges quoſ[illegible] Arianos Vandalos plantatũ, Saracenis mox ſequentibus viã aperuit. Idẽ Arianum Euangelium in Aſia per diſcipulos Arij prædicatũ, diſcipulorum eius animos ad Mahometis Alcoranũ auidè arripiendum præparauit. Caluinianum Euãgeliũ paucis annis in Tranſyluania ſonuit, & prouincia illa ſtatim ad eam infidelitatem prouoluta eſt, quam Theodorus Beza *ipſo Mahometiſmo nihilominus miſerabilem* iudicabat. Idem Caluinianum Euangelium totidem annis in Polonia nimis magna Sigiſmundi regis facilitate radices aliquas iecit, & illo perbreui ſpatio Polonicæ Caluiniſtarum Eccleſiæ vſque eo ad Mahometiſmum profecerũt, vt ipſi miniſtri Geneuẽſes & Tigurini vererentur ne nimis

Caluiniſmus in Gallia viã præſtruit. Mahometiſmo.

Suprà foli 269.

properè derelicto Chriſtianiſmo apertam Alcorani facerent profeſſionem.Idem Caluiniſtæ vt primùm vires ſectæ ſuæ aliquas in Gallia nacti fuerant, ſtatim Turcæ contra regem Galliæ ſubſidium implorarunt; quo apud eum argumento per ſuum oratorem vſi? *Quia nimirum religionem armis in Gallia ſtabilire conentur talem quæ ſit Turcicæ proxima, niſi quòd Euangelici* Caluiniſtæ *in ieiunijs & eleemoſinis non ſint ita ad certas obſeruationes aſtricti*, adeò vt ipſa Caluiniſmi cum Mahometiſmo tam arcta cognatio & conſanguinitas Turcas Caluiniſtis tanquam fratres fratribus in auxillium ſubmittendos à Turcarum rege impetrare debuerit. Non diu pòſt Caluiniſtæ viribus regijs è Gallia proiecti Baſileã Germaniæ profugerunt, ibique cum Principe Condæo de Euangelio in Galliam nouis exercitibus inferendo conſultarunt. Quum alij alia in medium adferrent, & hi Caſimirũ, illi reginam Angliæ, alij alios ſolicitandos cenſerent vt laboranti Euangelio ſuccurrerent, ſoli Miniſtri qui ſcopum Euangelij ſui optimè perſpectum habebant, & quãta eſſet inter illud & Alcoranum Mahometis affinit[illegible] optimè ſciebãt, ſuaſerunt principi vt ſe Turcarum Imperatori ſubmitteret, & per Turcas Euangelium Galliæ imponeret. Neque enim de Turcicis auxilijs dubitabant, cùm Turcarum in ſua fide propaganda alacritatem & zelum cognoſcerent, ſcirent item quòd hoc modo Turcæ plurimum gratificarentur, vt qui vna eademque operâ non magis Euangeliũ Caluini quã Alcoranum Mahometis in Gallia ſtatuerent, quãdo vt ipſi veriſſimè aiunt, Euangelium illius, iſtius Alcorano *eſt quàm proximũ*: adeò quidem ſimile quàm ouum ouo, & aſpis aſpidi, niſi quòd Turcæ quàm Caluiniſtæ viuunt multò moderatius, & de Chriſto loquuntur & ſentiunt longè diuinius, quàm

Sup. à fol. 2^8.

Illuſtris Eccleſiæ Catholicæ propheta [illegible] *in Chron. an. 1573.*

Cognatio Caluiniſmi & Mahometiſmi.

Launay en la Replique Chreſtien. lib. 2. cap. 13. 9. 15.

vnà cum ſanctiſſima Virgine in precibus ſuis inuocant, quod Caluiniſtarum Euangelium nulla ratione admittit. Quare ſi aliquando regia authoritate per Galliam vigeat Caluiniſmus, qui vt ſuo loco probauimus verus eſt Arianiſmus, ſed multis aliarum hæreſum acceſſionibus auctus, nemini prudenti maturè & coſiderate eius hæreſis progreſſum & exitum, olim in Africa & Aſia, & nuper in Tranſyluania & Polonia expendenti, maximè ſi particularia vtriuſque & Caluiniſmi & Mahometiſmi capita inter ſe contulerit, nemini (inquam) dubiũ eſſe poteſt, quin vt in illis regionibus, ſic in Gallia quoque Caluiniſmus ſtatim in manifeſtũ Mahometiſmum ſit abiturus, qui tamẽ in Galliam adeò Chriſtianam nunquam poteſt ingraueſcere ſine infinitis hominũ ſtragibus, & ciuitatum incendijs, & totius regni vaſtitate. Quam itidem vindictam Spiritus ſanctus per Prophetas iam olim tali apoſtaſiæ eſt cõminatus. *Quia*, inquit, *tranſgreſſi ſunt leges, mutauerunt ius, diſsipauerunt fœdus ſempiternum*, quod per Chriſtum cũ populo Chriſtiano Deus pepigerat, *propter hoc, maledictio vorabit terrã, inſanient cultores eius, & relinquẽtur homines pauci.* Hæc maledictio Galliam, hęc inſania incolas, hæc ſolitudo affluentẽ populis prouinciam cõprehendet, ſi ius Chriſtianum in Gallia mutetur, ſi religionis *fœdus*, quod debuit eſſe *ſempiternum* diſſipetur, & quod eo ipſo momento diſſipatur quo Caluiniſta rex regale ſolium conſcendit: quo eodem momento Catholica Nobilitas certò nouerit ſe radicitus exterminandam, ſacerdotes & epiſcopi paratos ſibi ſine diſtinctione vniuerſis laqueos & furcas, è quibus ſupra quinque milia in duabus primis rebellionibus per Colignij & Nauarræi Euangelicos ſicarios interfecta, admonere poſſunt ſuperſtites quid ab eo rege ſit expectandum.

Suprà fol. 256.

Vltima ruina Galliæ. Nauarr. regem admittentis.

Iſai. 24. 5. 6.

An. 1562. & 1567. Surius, pag. 740.

De Eccleſia itē, altaribus, & ſacris virginibus quid fiet, iſtorū fratrum in prioribus tumultibus praxis

D. Hieron. in Epitaph. Nepotiani lib. 2. epiſt. 32.

prænuntiat. *Quot matronæ, quot virgines Dei, quot ingenua nobiliaque corpora his belluis fuere ludibrio? Capti Epiſcopi, presbyteri, & diuerſorum officia clericorum, ſubuerſæ Eccleſiæ, ad altaria Chriſti ſtabulati equi, martyrum effoſſæ reliquiæ; vbique luctus, vbique gemitus, & plurima mortis imago.* Ita D. Hieronymus de feris Gotthis & Vandalis conqueritur. Eandem fuiſſe Hugonotarum praxim, Eccleſiæ Aurelianenſis, Pictauienſis, Angoleſmenſis, Turonenſis, Rothomagenſis, Lugdunenſis, & reliquæ per Galliam quaſcunque iſtæ

Ad Nobiles Gall. vt nunquam Nauarræū admittant.

Furiæ occupauerunt clariſſimè loquuntur. Quibus omnibus miſerijs, cædibus, ſacrilegijs, blaſphemijs, Turciſmis, & Mahometiſmis, & reliquæ immenſæ malorum Iliadi vnà cum Caluiniſmo in Galliam irrupturæ, vnicum eſt remedium, vt nullis conditionibus, nullis illecebris, nullis promiſſis, nullis iuramentis ſeducti in hæreticum regem conſentiatis, quem admittere nunquam poteſtis ſine nefaria in patriam, & rempub. Chriſtianam vniuerſam, ipſumque adeò omnipotentem Deum perduellione, qui arcendo omnes vires impendere, & in ea ſanctiſſima palæſtra ad extremum vſque ſpiritum decertare, apud Deum & homines eſt glorioſiſſimum. Pugnate cum fortiſſimo Iuda Machabæo in æternum contra Caluiniſtas, & reliquos diſſectos nequiſſimorum hæreticorum greges qui etſi inter ſe de fide toto cœlo diſcrepant, *conueniunt* tamen

1. Mach. 3. 58.

contra vos diſperdere & vos & ſancta veſtra. Perſuaſiſſimum habete cum eodem Machabæo, *vobis melius eſſe*

Ibid. 59.

mori in bello. quàm videre mala gentis veſtræ & ſanctorum, quę innumerabilia videbitis & lugebitis, ſed fruſtrà, ſi hæretico regi capita veſtra ſupponatis. Re-

Concluſio.

cordamini omnia iura humana atque diuina veſtris

ſtris heroicis in abijciendo rege hæretico conatibus patrocinari. Lex veſtra Salica quæ Henricum V. Anglum optimum,& iuſtiſſimum,& verè Chriſtianum principem à Galliæ Corona repulit, repellit multò efficacius hunc Henricum, impium, iniuſtum,& Chriſtianæ fidei proditorem atque hoſtem. Leges Parlamentorum Galliæ quæ ducem Alençonium quòd Anglis contra Gallos auxilium tulerat, non ſolùm regno ſed vita quoquæ indignum iudicarunt; hunc Henricum qui & Anglos, & Flādros, & Germanos in Galliam contra regem Gallorum euocauit, & illis contra regem Gallorum quantas maximè potuit equitum peditumque copias ſubmiſit, ipſeque cruentiſſimis contra Gallorū regem bellis interfuit, multòmagis hunc hominem eadem pœna mulctandum cenſerent. Multò iuſtius abijcerent, quàm Carolum Auſtraſiæ regem & regni Gallicani heredem quem ſucceſſione regni aliàs debita priuarunt, quòd Germanis contra Gallos ſuccurriſſet. Leges ciuiles veterum Imperatorum, quæ varijs pœnis deportationis, mutilationis, exilij, hæreticos plectunt; quæ eos infames & inteſtabiles eſſe pronunciant, quæ ad munus aliquod publicū licet minutum neminem admittunt, qui non prius iureiurando *Omnipotentem Deum & glorioſam virginem Mariam teſtatus fuerit ſe cum Catholica Eccleſia communionem habere, nec ei vllain re aut modo vnquā velle aduerſari*, hunc hominem qui cū Eccleſia Catholica nulla in re communionem habet, ad hoc ſublime regis officium nunquam attollerent, ſed potius truncatis manibus, in remotā aliquam ab orbe Chriſtiano inſulā exulatū deportarent, vnde nec nomen eius ad Chriſtianorum aures accederet. Leges priuatæ Gallorum regum quæ hæreticū nec nobilē eſſe patiuntur, quæ equitem D. Michaëlis ſi in hęreſim labatur

Omnes leges diuinæ & humanæ fauent pugnantibus contra Nauarr.

Suprà fol. 75.

nobilitate ea priuant, & ad colonos ruſticoſque aggregant, nunquam hunc regem, hoc eſt fontem nobilitatis agnoſcerent, qui nec inferiorem nobilitatis gradū poteſt adipiſci. Generales autem regum, Nobilium, Cleri, populique Gallicani, totius nimirum reipub. leges quæ regi legitimo, eam regalis ſolij aſcendendi viam præſtituerunt, vt ab Archiepiſcopo inter Miſſarum ſolennia, gladium, ſceptrū, diadema, inſignia *poteſtatis regiæ tunc tradita* recipiat, vt iuret *ſe canonica priuilegia epiſcopis & Eccleſijs ſeruaturum*, vt rurſus iuret *ſe hæreticos, quos Eccleſia tales declarauit è regno* Galliæ profligaturum, & alia permulta Catholica ſe recipiat effecturum: iſtæ leges quemadmodum eum regem haberi patientur, qui nec minimam particulam horum ampliſſimorum regis munerum poteſt præſtare? & qui in ſua Miniſtrorum Synodo Montalbanenſi iuramentum fecit huic ex diametro repugnans. Leges verò Eccleſiæ ſiue Pontificum, ſiue Conſiliorum, non minus euidenter hanc admiſſionem improbant & abominantur: illæ quum *omnibus modis prohibent ne hæretici, vel fautores eorum, ad aliquod officium publicum admittantur*, iſtæ quum hæreticis Iudæos tolerabiliores eſſe definiunt, & tamen iudices prouinciarum excommunicant tanquam ſacrilegos, ſi *vel Iudæis inter Chriſtianos officia publica permittant, quia nefas eſt vt mēbra Chriſti ſeruiant miniſtris Antichriſti*, cuius miniſtri ſunt hætitici Iudæis decuplo nequiores, vt qui decuplo plures Chriſtianos ſeducunt, & Antichriſto lucrifaciunt quàm vlli Iudei aut Gentiles. Leges autem diuinæ tum Chriſti tum Apoſtolorum, & generalis Eccleſiæ primitiuæ conſenſus multò expreſſius & ſeuerius hoc interdicunt, cuius rei plura afferri poſſunt eaque clariſſima argumenta, quàm ſunt in Euangelijs omnibus vel epiſtolis Apoſtolicis ca-

cis capita: cùm omnes notæ, omnes deſcriptiones, omnia nomina quæ hæreticis tribuit ſpiritus ſanctus, abundè cõuincant hæreticum Catholicis non magis debere præeſſe, quàm lupum ouibus, belluas hominibus, leproſos ſanis, meretrices virginibus, mortuos viuis, noctem luci, Belial Deo, Antichriſtum Chriſto. Quamobrem ſi ea quæ impendét pericula, à vobis, à repub. ab eccleſia non modò Gallicana ſed Chriſtiana per Europam tota auertere intenditis, ſi Chriſtianorum qui adhuc remanent ſaluti conſulere, ſi ſacrilegia, inceſtus, & blaſphemias certò ſequuturas præcauere, ſi Mahometiſmum ingruentem & graſſantem coërcere Chriſtianiſmum apertis viribus opprimat & ſuffocet, ſi ſtatuta patriæ, regum veſtrorũ, & Parlamentorũ, ſi veterum, Imperatorum Chriſtiana edicta, ſi Eccleſiaſticos canones, ſi Dei ipſius expreſſas leges tueri vultis, ſi vos ipſos liberos præſtare ab infanda & multiplici ſcelere quod ex his omnibus contemptis apud Deum totàmque poſteritatem veſtram & orbem Chriſtianum contrahatis neceſſe eſt; illud ſtabile, ratum, firmum, fixumque ſine vlla quæſtione in animis veſtris inſideat, hæreticum quocunque ſe nomine iactat, & quocunque ſe ſanguine venditat, nunquam eſſe in Chrſtianiſſimi Galliarum regis ſolio collocandum.

Rex hæreticus per Pontifices iuſtè excommunicari, & iure regio alioqui debito priuari poteſt.

Capvt. VIII.

1 *Rex etſi maximè à Chriſtianis honoretur, idque meritò, quamdiu officio ſuo rectè fungitur: tamen cùm vel limites poteſtatis ſuæ tranſgreditur, vel eo abutitur contra religionem Catholicam, valde eſt deſpiciendus; exemplo. D.*

Hilarij, Babylæ Martyris D. Chryſoſtomi, Athanaſij, Luciferi, omniumque VeterisTeſtamenti prophetarum,

2. *In veteri Synagoga figura Eccleſiæ ſupremum iudicium controuerſiarũ de lege & ritibus eius erat penes Pontifices; iuxta quorum ſententiam, deficientes à lege Moyſis morte plectebantur non ſolùm priuati homines, ſed etiam principes, & ciuitates, vel prouinciæ totæ.*

3 *Quoniam autem reges tyrannici potentia ſua iudicium legis declinabant, vt Saul, Ieroboam, Baaſa, Achab, & ſimiles: ideo prophetæ extraordinario quadam ratione ſententiam legis, idque maiori cum grauitate in eos exequebantur.*

4 *Et tamen aliqui reges etiam à Pontificibus iuxta legis ordinarium præſcriptum depoſiti ſunt, vt Ozias & Athalia.*

5 *Eadem poteſtas ad Pontificatum noui teſtamenti tranſlata eſt; potiſſimùm ad Petrum eiuſque ſucceſſores, quibus Chriſtus attribuit plenam & ſupremam Eccleſiæ gubernandæ poteſtatem.*

6 *Praxis Apoſtolorum in primitiua Eccleſia, ipſaque Eccleſiæ & Eccleſiaſtici ſtatus natura formaque, probat reges non minus quàm alios Chriſtianos eſſe Eccleſiæ & Epiſcoporum cenſuræ ſubiectos.*

7 *Vnde factum eſt vt ob generale Eccleſiæ bonum, Pontifices ereptum Græcis Imperium Occidentis, contulerint Francis: & à Francis de generantibus tranſtulerint ad Germanos: orbe Chriſtiano, ipſiſque adeo Græcis & Francis has mutationes approbantibus. Multique in Europa à Pontificibus creati ſunt reges, quorum poteſtas & vnctio inprimis refertur ad Catholicæ fidei defenſionem.*

8 *Quamuis autem inter Chriſtianos, reges creari poſſunt abſque conſilio vel authoritate Pontificis ſummi; tamen inter eos nemo poteſt eſſe rex, qui non ſit ſub Pontifice ſummo quoad ſpiritualem iuriſdictionem, & à quo poteſt deponi ſi euadat hæreticus vel ſchiſmaticus; vt apparet exemplo*

emplo Imperatorum Græcia, quibus propter hæreſim Imperium Occidentis iuſtè ablatum eſt.

9 *Idem conſtat exemplo regum Franciæ, vt in Philippo I. ob inceſtas nuptias excommunicato.*

10 *Idem oſtenditur exemplis regum Angliæ, Scotiæ, Portugalliæ, Poloniæ, & Imperatorum Germaniæ. Regeſque ita poſſe a Pontificibus regio iure priuari, cenſuit Eccleſia non tantum Latina, ſed etiam Græca.*

11 *Optimi ſemper & manſuetiſſimi fuerunt Pontifices illi, qui Imperatores & reges excommunicarunt & depoſuerunt; idque orbis Chriſtianus approbauit, & reges propter hæreſim ita deponi poſſe in generalibus Concilijs definiuit.*

12 *Ad Epiſcopos Galliæ, vt iure ſuo Epiſcopali cõtra Nauarreum vtantur, eũmque denuntient eſſe anathema exemplo Epiſcoporum Hiſpaniæ; & inhabilem ad regnum Gallicanum, exemplo Epiſcorum Germaniæ, qui ita ſe geſſerũt erga Henricum Imperatorem Simoniacum & ſchiſmaticum: item exemplo Epiſcorum Poloniæ, qui regem ſuum regno priuarunt ob iniuſtas rapinas. Idem præterea facere erga Nauarreũ poſſunt & debent Galli Epiſcopi illuſtri exemplo & mandato D. Remigij eorum primatis & principis.*

13 *Nauarræus magis abdicari meretur quàm aliquis veterum regum hæreticorum vel ſchiſmaticorum vt ex mutua comparatione liquet.*

14 *Concluſio monens Catholicos vt arceant à regno Nauarræum hæreticum, exemplo hæreticorum qui Catholicum ſuum regẽ nulla ratione volunt perferre: item quia hæretico nulla obedientia debetur: tum quia Nauarræus niſi cum religionis & reipub. ruina non poteſt regnare: denique quia nulla ſanguinis proximi cognatio quicquam iuuat hæreticum: adeo vt Gallicani Epiſcopi valde obligentur Nauarræo tanquam alteri Iudæ anathema dicere, eumque pro ſua virili à regno Gallicano repellere.*

QVOD prudens Philoſophus & egregius ille Romanæ eloquentiæ magiſter dixit, *nihil eſſe difficilius quàm à cõſuetudine oculorum aciem mentis abducere*, & rem quamque ſuis propriis momentis atque ponderibus æſtimare, id quum multis in controuerſijs ſit verum, tum in hac re quam nunc aggredior longè eſt veriſſimum. Ita enim reges plærique auro fulgent oſtroque decori, tot habent maieſtatis glorioſa inſignia, tales famulorũ, ſatellitum, & procerum circumfuſos greges, ita alicubi eorũ nuda & vacua ſubſellia ſubditi etiã nobiliſſimi magnis honoribus afficiũt, ita eos progredientes fauſtis acclamationibus tanquam numina quædam proſequuntur, eos nunquam niſi in genua proſtrati alloquuntur, aliaque multa exhibent ſummæ ſubiectionis & reuerentię admodũ demiſſe ſigna vt vulgus hominũ exiſtimet ſub cœlo nihil eſſe regio nomine diuinius, nullam in terrapoteſtatem cum regali amplitudine conferendam. Huc accedit Chriſti, & Apoſtolorum, & Chriſtianorum omnium conſentiens prædicatio, quæ iubet Chriſtianos *Cæſari dare quæ ſunt Cæſaris: honorare regem* vt aliorum ſummum & principem: Impiorum eſſe *maieſtatem contemnere: omnem animam poteſtatibus ſublimoribus debere eſſe ſubditam*, & alia huius generis permulta, quibus Apoſtoli hortabantur ſui temporis Chriſtianos, vt fideliter parerent Romanis Imperatoribus, etiamſi Paganis, more tamen tum reipublicæ Romanæ probato Imperium Romanum, quod maiorem orbis cogniti partem continebat adminiſtrantibus. Quæ omnia, & ſi quæ alia vſpiam vſurpantur, ſiue ad regiam maieſtatem ornandam externæ pompæ & cæremoniæ, ſiue ad perſuadendam ſubditis ſincetam erga reges obedientiã deprõpta ex ſacris literis vel Apoſtolorum

Splendor regius.

In Anglia.

Honor regibus debetur.

Matth. 22.21. 1.Pe.2.13 17. 2.Pet, 10. Rom.13.1

ſtolorũ Prophetarũ præconia, vt quiſque Chriſtianus probat, eaque in Paganos quidem reges aptè, in Chriſtianos autẽ multò plenius & perfectius quadrare iudicat; ita illud vnũ cauendũ eſt, ne iſto externo ſplendore & faſtu oculos nobis ita perſtringi patiamur, vt non etiam mentis aciem ad verum regis officium, officijque limites expendendos contertamus: neue quæ generaliter & vniuerſè de regibus dicuntur, ea de ſingulis regibus ſemper & quocunque modo ſe gerant erga ſuos, & quocunque modo in rempub. vel Eccleſiam peccant interpretentur. Hoc enim vt nimis iniurioſum eſt omnibus rebuſpub. tũ Paganis tũ Chriſtianis quæcunque à condito mundo optimis legibus tẽperatę floruerũt (vti nos aliàs oſtendimus) ita magis iniurioſum eſſet Eccleſiæ, in qua eminet tradita à Chriſto Ieſu poteſtas regali longè excellentior, & in qua Eccleſia, Chriſtiani perpetuò crediderunt potentiam regis ſi quando is in officio exercẽdo fidei Chriſtianæ grauiter noceret, correctioni Eccleſiaſticæ eſſe obnoxiam. Quam æquabilem mediocritatem tribuendi Eccleſiæ quod ſuum, & regi quod ſuum eſt, quaſi iuxta verbum Chriſti, *quæ Cæſaris Cæſari*, & *quæ Dei Deo*, ita religioſè tenuerunt veteres Chriſtiani, vt quamdiu reges ſua regalia tractarent, Dei autem ſacerdotibus quæ Dei erant relinquerent, nihil erat Chriſtianis humilius, nihil manſuetius, nihil ad maximos honores regibus præſtandos promptius atque paratius. Ita nimirum Chriſtiana diſciplina requirebat, id poſtulabat fides, id confirmauit laudatiſſima Chriſtianorum omnis tẽporis vita & cõſuetudo. Quum verò reges regreſſi ſe ta quæ illis Chriſtiana religio circundederat, aliquid moliebantur quod Chriſti honorem minueret, eius fidem læderet, Eccleſiæ eius iura infringeret. Chriſtianos

Suprà cap. 2.

Regia poteſtas in Eccleſia ſubeſt Eccleſiaſticæ.

Math. 22.

Rex hæreticus ab optimo Epiſcopo maxime contemptus.

ſtianos à recta ad Cœlum via in obliquos hæreſum, vel ſchiſmatum vel in etiam grauium flagitiorum tramites auerteret: quia hæc talia erant ad quæ regia poteſtas ſe non porrigebat, talia in quibus ſcriptura regibus non parere ſed reſiſtere iubet, in quibus obedientiam damnat, repugnantiam laudat, & magnis in cœlo præmijs remunerat; his temporibus nihil erat Chriſtianis ad reges coarguendos liberius, nihil optimis Epiſcopis animoſius, qui quò erant perfecta in Deum pietate flagrantiores omnibuſque virtutibus cumulatiores eo reges in officio ſuo contra Deum eiuſque fidem delinquentes increpabant acrius & contemnebant ſecuriùs.

Cuius rei valde illuſtria exempla ſuppeditant & ſcripturæ ſacræ de varijs Prophetis ſummiſque pontificibus acriter inuectis in impios ſui temporis principes, & Eccleſiaſticæ hiſtoriæ de Epiſcopis ſummâ libertate inſectantibus ſuæ tempeſtatis hæreticos reges atque Imperatores. Vide enim vt moderatiſſimus ille vir & Galliarum lumen Hilarius Pictauienſis Epiſcopus Imperatorem Conſtantium alloquitur. *Proclamo* (inquit) *tibi Conſtanti quod Neroni loquuturus fuiſſem, quod ex me Decius & Maximinus audirent. Contra Deum pugnas, contra Eccleſiam ſæuis, ſanctos perſequeris, predicatores Chriſti odis, religionem tollis, tyrannus non iam humanorum ſed diuinorum. Hæc tibi cum multis communia ſunt, at verò nunc propria tua accipe. Chriſtianum te mentiris, Chriſti nouus hoſtis es, Antichriſtum preuenis & arcanorum eius myſteria operaris &c*, & huiuſmodi contento & ſtomachoſo orationis genere pergit, Conſtantium Nerone, Decio, & Maximiano crudeliorem probans. *Tu* (inquit) *Conſtanti omnium Crudelitatum crudeliſſime, damno maiore in nos &*

D. Hilarius

Hilarius in lib. contra Conſtantiũ Auguſtũ.

nos & venia minore quàm Pagani illi perſecutores deſæuis. Subrepis nomine blandientis, occidis ſpecie religionis, Chriſti fidē Chriſti mendax prædicator extinguis. Sceleſtiſſime mortaliū, omnia perſecutionis mala ita tēperas, vt excludas & in pecato veniā & in confeſſione martyrium. Sed hæc ille pater tuus humanarum mortium docuit. &c. Ad hunc modum integro libro contra hæreticū illum Imperatorem manſuetiſſimus Epiſcopus detonat. Et D. Chryſoſtomus Babylam martyrē propterea ſummis laudibus celebrat, quòd Decium *Imperatorem, multarum ciuitatum, multarum gentiū, immenſi exercitus Dominum, quaſi vile quoddam & nullius pretij mancipium, ſic impacta in pectus dextera è templo exegit, immenſamque famulorum circunſtrepentium turbam, ſatellites haſtatos, milites ſcutatos, Præſides ciuitatū, nobiles alios præeuntes, alios ſequentes, ſeque denſo numero viciſſim vrgentes, ipſumque in medio Imperatorem tanquam ſemi Deum auro gemmiſque rutilantem contempſit, huncque vniuerſum faſtum nō magis æſtimauit quàm depictā in pariete imaginē.* Idemque Chryſoſtomus in hiſtoria Azariæ pontificis Oziam regē ſacerdotale munus inuadentem è templo expellentis omnium bonorum Epiſcoporum officium & fortitudinem erga reges impios deſcribens, *Azarias* (inquit) *ſacerdos poſt regem in templum ingreſſus eſt, nón vt regem, ſed vt profugum & ingratum famulum eiecturus. Non aſpiciebat principatus faſtum, non audiebat illud Salomonis, Minæ regis ſicut ira leonis: ſed ſublatis oculis ad verum regē cœlorum, & illud tribunal conſiderans, impetum fecit in tyrannum. Nouerat enim quòd comminatio regis ſimilis ſit iræ leonis, duntaxat ijs qui terrā ſpectarent. Verum homini qui cælum haberet præ oculis, quique ſic induxerat animum, vt citius vitam deponeret quàm ſacras leges cōſpiceret violari quouis cane vilior erat rex ille. Nihil enim imbecillius eo qui diuinas cōculcat leges; & qui cōmittet peccatū ſeruus eſt peccati etiam*

Babylas.

Chryſoſt. tomo 5. lib. cōtra Gentiles.

Chryſoſt. to. 1. homel. 5 de verbis Iſaiæ.

Azarias.

Prouer. 19

Rex hæreticus tyrannus quouis cane vilior D. Chryſoſt.

cati etiam

etiamſi decem millia coronarum habeat in capite. Hac confidentia Azarias pontifex Oziam regem adortus eſt. Et D. Chryſoſtomus ipſe à tota Eccleſia mirificè prædicatur, quòd non minori conſtantia Eudoxiæ Imperatrici eiuſque coniugi Arcadio ſe oppoſuerit. Ambroſiûs quod Iuſtinæ & Valentiniani obſtinatam voluntatem ſua Epiſcopali fortitudine fregerit, & Theodoſium ob cædem Theſſalonicenſem extra Eccleſiam proiecerit, & poſt diuturnam octo menſium pœnitentiam, deprecanti culpam & vt in Eccleſiã admitteretur ſupplicãti, ægrè concellerit. Nec minori fiducia ſe-ſe opponebant Conſtantio Imperatori magnus & mitis Athanaſius, Oſius Cordubenſis, Hilarius Pictauienſis, Leontius Martyr, & Lucifer Sardiniæ Epiſcopus, quorum primus, *Conſtantius* (inquit) *iſte idem facit quod Antichriſtum facere decuit. Nouus eſt Achab, & noſtris temporibus ſecundus Baltaſar, & qui alter Pharao quo magis atteritur, eo magis obdureſcit, verus Antichriſtus qui in gratiam hæreſis ſuæ Saulem immanitate ſequitur.* Et poſt in eadem epiſtola: *Homines ob cædem, aut ſeditionem, aut furtum, aut ſimilia crimina relegatos, non aliter quàm Pilatus Barrabam ad preces amicorum à pœna abſoluit: Chriſti autem ſeruos, Epiſcopos & ſacerdotes, non ſolum non relaxat, ſed exules inclementiſſimè nouis ſupplicijs grauat, quaſi æternam Furiam & Alaſtora ſe illis præbere velit. Nec id mirum. quum maleficis ob mores amicus, orthodoxis vero ob Chriſtum inimicus ſit. Ex quo liquidò oſtenditur Iudæos qui Barrabam poſtulauêre, dominum autem crucifixerunt, tales fuiſſe quales nunc ſunt cum Conſtantio Chriſti perduelles Ariani.* Poſtremus vero reliquorum cauſam agens, cum eorum omnium approbatione docet vti prius Babylas ille martyr, cùm Chriſti fides & honor in queſtionem vocatur, totam illam magnificentiſſimam regum pompam

Athanaſius.

Athanaſius in epiſtola ad ſolitariã vitam agentes.

pompam nihil aliud eſſe quàm *depictam in pariete imaginem*, illum ambitioſum faſtum Imperatorum eſſe meram pupam & laruam quam planè detrahere oportet, & hoc tempore Imperatori maximo nō magis quàm minimo Chriſtiano parcere. Is enim quum ea quæ ſuperiùs libauimus fusè contra Conſtantium expoſuiſſet, ipſe ſibi proponens hanc communem omnium obiectionem de regibus honorandis; ita eam diſſoluit, vt multò fortius reges omnes conſtringat, & eos Eccleſiaſticæ cenſuræ ſubditos eſſe optimè clariſſimèque demonſtret. Sic enim ille. *Videns* (Imperator) *te veritate ſuperatum eſſe, dicere es ſolitus; Sacræ ſcripturæ præcipiunt regibus & omnibus in ſublimitate conſtitutis homines eſſe ſubditos, & audes tanta & talia mihi ingerere Lucifer?* Quid verò ille contra? *Hæc conſpicis, huiuſmodi quæ te iubent honorari intelligis. Quæ verò literæ ſacræ te iubēt facere, illa fingis nō noſſe; illa in quibus monet te dominus ſacerdotibus obedire, illa quæ vrgeant vnum te exhibere ex omnibus conſeruis tuis oportere, nec cuiquam (Epiſcopo) ſi velis Dei inueniri ſeruūs ſuperiorem dicere. Hæc (inquit Tito beatus Apoſtolus) loquere, & exhortare: & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat. Si Chriſtianus es, quia & tu vnus ex illis propter quos Apoſtolus dixit: Hæc loquere & argue cum omni imperio, nemo te contemnat: vtique me cum omni imperio te corripientem audire debes non contemnere, ſi tamen Chriſtianus es. Quod ſi contēpſeris, iam Chriſtianus non es: quia ſi fuiſſes Chriſtianus, non cōtempiſſes eum quē Deus ordinauit ad inſtruendū plebem ſuam & cui Apoſtolus dixit: Hæc argue cum omni imperio: & nemo te contemnat.* Eſt ergo Apoſtolo Paulo teſte, in Eccleſia imperium ſacerdotale ſuper imperium ciuile. Vtque imperator in ſuo imperio ciuili iure poſtulat à ſubditis obedientiam, ita ſacerdos in imperio Eccleſiaſtico, pari vel potius ſtie-

Lucifer li. de non parcendo in Deum delinquenti. fol. 297.

Obiectio Arriani Imperatoris

Reſponſio Chriſtian. Epiſcopi.

Tit. 2. v. 15.

Imperium Epiſcopi in Imperatorem.

 tiore

liore iure requirit obedientiam ab Imperatore, qui ſi Chriſtianus eſt, Epiſcopo ſubiectus eſt, & quem humiliter audire debet, *cum omni imperio arguentem*; Et hac potiſſimum defenſione nititur quoque D. Athanaſius.

Athanaſius vbi ſupra.

Eſt quoque & alia ratio quare reges iuſtiſſimè reprehendere poſſumus, atque iis etiam ſi vim faciant reſiſtere. Quum enim finita ſit & terminata eorum poteſtas, vt quæ circa certam rerum ciuilium materiam per ſe verſatur, ad diuina autem non pertingit, niſi quatenus Eccleſiæ ſubſeruit & opitulatur, vt aliàs fuſius declaratum eſt; ſi quando extra terminos ſibi circundatos euagari vult, & in alienam meſſem ſuam falcem immittere, quia iam non vt rex agit ſed vt tyrannus, hîc glorioſum eſt regem coarguere, eique nō verbo ſolùm, ſed re quoque obſiſtere, id quod item doctor præclarè admonet. *Retineo quidem* (inquit ille) *ſacris libris ſcriptum eſſe; Noli ſuperbire coram rege. Et ſi intra terminos tuæ poteſtatis eſſe voluiſſes, & tum ſuperbus extitiſſem contra te, re vera ipſe me vt præuaricatorem legis condemnaſſem.* Nunc verò *quia homicidæ tibi & ſacrilego vera dicimus, non vtique tanquam ſuperbi puniri meremur, ſed magis præmiis afficiemur cæleſtibus; quod tibi erranti non pepercerimus. Scriptum eſt enim, flagellum equo & ſtimulum aſino, virgam autem gentis inſipienti.*

Regum poteſtas finita.

Supra càp. 3.

Lucifer lib. 1. pro S. Athanaſ. fol. 55.

Prouerb. 26.3.

Quum autem ſic aberrat rex, & ab Epiſcopo ſuo vel acerrimè reprehenditur, ne dicat vt idem vir alibi præclarè docet, *facit mihi iniuriam Lucifer, ſed dicat, Dei ſacerdos commonet atque hortatur ſecundum ſacræ legis præcepta, vt poſſim ducere vitam Deo acceptiſſimam.* Et hoc potiſſimum clypeo ſuam loquendi inuictam libertatem tuetur D. Hilarius *Pugnamus* (inquit) *contra perſecutorem fallentem, contra hoſtem blandientem, contra Conſtantium*

Idem de nō parcendo in Deum delinquenti. fo. 298

Hilarius lib. contra Conſtantium Auguſtum.

tium Antichriſtum, qui non dorſa cædit ſed ventrem palpat, non caput gladio diſſecat, ſed animum auro corrumpit; non ignes publicè minatur ſed gehennam priuatim accendit. Chriſtum confitetur vt neget, Eccleſiæ tecta ſtruit vt fidem deſtruat. Te o Deus in verbis, te in ore circumfert, & omnia omnino agit, ne tu vt Deus, ita pater eſſe credatis. Atqui diceret adulator aliquis, hoc eſt calumniari & mentiri, hæc eſt contra Cæſaris maieſtatem contumelia & maledicentia: *Imò verò* (inquit D. Hilarius) *ſileant iſtæ ineptiæ, ceſſet maledictorum opinio & mendacij ſuſpicio. Veritatis enim miniſtros decet vera proferre. Si falſa dicimus, infamis ſit ſermo maledicus, ſi verò vniuerſa hæc manifeſta eſſe oſtendimus, Apoſtolica libertas iubet vt Conſtantium Antichriſtum dicam, & ſic eum alloquar, vt Ioannes Herodem, vt Machabæi Antiochum, vt primi Chriſtiani Neronem, Decium & Maximianum.* Hilarius. *ſ. Valeſ.*

Quòd ſi in ſacras literas intueamur, & totã vtriuſque Teſtamenti hiſtoriam cogitatione perluſtremus, comperiemus viros ſanctiſſimos ex eo præcipuè maximã laudẽ cõſecutos, quòd reges regio munere abutentes & Dei gloriæ aduerſantes, ſingulari quodam modo contemnerent atque abiicerent; eorumque ſuperbã magnificentiã hoc tempore, ipſo luto quod calcabãt ducerẽt viliorẽ. Quinimò prophetica dignitas magna ex parte in hac regij faſtus atque ſplẽdoris deſpicientia cernitur. Quemadmodũ enim Iſaias ſuã prophetiã auſpicatur? *Audite verbum Domini principes Sodomorũ, percipite auribus legem Dei noſtri, populus Gomorrhæ.* Quemadmodũ ad prędicandũ mittitur Ieremias? *Ecce* (inquit Deus) *dedi verba mea in ore tuo ecce cõſtitui te ſuper gẽtes & ſuper regna, vt euellas, & diſperdas, & diſsipes, et plantes. Ne timeas à facie eorum: ego quippe dedi te hodie in ciuitatem munitã, & in columnã ferreã, et in murum æreum regibus Iudæ* *Prophetæ egregiè cõtemnunt reges impios.* *Iſaias cap. 1.* *Ieremias cap. 1.* *Ezechiel cap. 2. & 3.*

& principibus eius. Quid Ezechiel? *Mitto ego te* (inquit Deus) *ad filios Iſrael, ad gentes apoſtatrices quæ receſſerunt à me. Filij ſunt duræ facie, & indomabile corde, & attrita fronte. ſed ne timeas eos, quoniam cum ſcorpionibus habitas.* Et mox. *Ecce dedi faciem tuam valentiorē faciebus eorum, & frontem tuam duriorem frontibus eorum, vt adamantem & vt ſilicem dedi faciem tuam. Ne timeas eos, neque metuas a facie eorum.* Ita ſi ſeriem prophetarum reliquorum percurramus, non vltima partē eorum officij in hoc videbimus fuiſſe poſitum, vt regum & principum Deo rebellium ſuperbiam contererent, populoſque docerent eſſe homini conceſſam à Deo potentiam potentia regali ſublimiorem. Quum conſilio Prophetæ indigerēt, *deſcenderunt ad Eliſeum, Ioram rex Iſrael* ſchiſmaticus, *Ioſaphat rex Iudæ* fidelis, & *Meza rex Moabitarum* Gentilis; quibus eius domum ingreſſis, ita regem ſchiſmaticum excepit propheta. *Quid mihi & tibi eſt? Vade ad Prophetas patris tui Achab & matris tuæ Iezabel.* Sed interponente petitionem ſuam Ioſaphato, ita pergit Ioram alloqui Elizeus. *Viuit Dominus exercitiuum in cuius conſpectu ſto, quòd ſi non vultum Ioſaphat regis Iudæ erubeſcerem, non attendiſſem quidem te nec reſpexiſſem,* pariter oſtendens qualis Catholicis regibus conueniat reuerentia, & vnà ſchiſmaticos hæreticoſque reges ita deſpici oportere, vt eos non alloquio, imò neque vultu familiari dignemur. Venerat in Betel primariam ſynagogam Samariæ vir Dei è Iuda, ibique contra regis Ieroboami ſacrilegia magna fiducia prædicauerat. Ieroboam quanquam tyrannus, non tamen mortem intentauit, aut iniecit vincula, ſed contrà potius vt placaret, & blandiendo ſilentium imponeret, amiciſſimè eum affatus eſt, *Veni mecum Domum vt prandeas, & dabo tibi munera.* At quid ille ad regem, & cum regem quia

Eliſeus. *4. Reg. 3.* *Ibid. v. 14* *Propheta è Iuda.* *3. Reg. cap. 13.*

quia iam vnico verbulo mortem ei præſentem poterat inferre? *Si dederis* (inquit) *mihi mediam partem domus tuæ, non veniam tecum, nec comedam, nec bibam in loco iſto*, vbi tam nefanda hæreſi nomen Dei blaſphematur. Denique hoc eodem prophetico zelo clariſſimus ille Mathathias Iudæ Machabæi pater, eum reliquoſque liberos ad bellum inuicto animo gerendum contra Antiochum tum temporis Iudææ tyrannicè (quia contra religionem Dei) imperitantem exuſcitat, *Maiorum* (inquit) *veſtrorum, Ioſue, Phinees, Dauidis, Eliæ, fortia facta & exempla imitamini, & à verbis viri peccatoris* (*Antiochi*) *ne timueritis quia gloria eius* & regalis maieſtas atque amplitudo Dei legi peruertendæ intenta *ſtercus & vermis eſt: hodie extollitur & cras non inuenietur. conuerſus eſt in terram ſuam, & cogitatio eius periit. Vos ergo filij confortamini, & contra tyrannum iſtum viriliter agite in lege, quia in ipſa glorioſi eritis.* Sic ille ſummam hominibus fidelibus gloriam attribuens ex contemptu regalis potentiæ, tum quum ea extra cancellos ſibi à Deo poſitos ad euerſionē diuinæ legis prorumpit. Neque certè quicquā eſt vel apud Iudæos vel apud Chriſtianos glorioſius eorum hominum memoria, qui publicè contra reges impios declamādo, eorumque nefariis conatibus repugnando, mea tanquam palæſtra ad extremum vſque vitæ ſpiritum decertarunt. Quæ omnia eò pertinent, non vt regum dominatum improbemus, aut etiam populum Chriſtianū ad ſpernendos principes incitemus, quod eſt impium & Anabaptiſticum, ſed vt Deum principi præferamus, vt æternam Chriſti fidem fluxo & caduco regum nitori ſciamus præcellere, & quemadmodum D. Chryſoſtomus ait. *vt intelligamus ſacerdotiū regno maius eſſe, & eſſe principatum ipſo regno venerabiliorem ideoque Deus ipſum regale*

Ibid. v. 7.

Mathathias.

1. Machab. cap. 3. & 2.

Chryſoſt. de verbis Eſaie Hom. 4. 5.

Regia authoritas ſuis finibus contenta maximè laudabilis

caput ſubiecit manibus ſacerdotis, nos erudiens quod hic princeps eſt illo maior: vt rex locum inrepub.tenendo quem à Deo, & Eccleſia & repub. habet, regnum ita firmũ ſtabileque reddat, non autẽ alienum locum inuadendo quẽDeus ei negauit, Eccleſia interdixit, reſpub, nunquã tribuit, neq; verò tribuere poteſt, & Dei ordinem peruertat, & Eccleſiæ pacem turbet, & reipub. politiam diſſipet, & ſuum quoque regnum vitamque infinitis tumultibus, diſſidiis & periculis reddat obnoxiam. Quemadmodum enim exercitus aliquis ad magnã expeditionẽ ſuſcipiendam collectus, alios habet pedeſtris, alios equeſtris militiæ præfectos, qui ſunt & exercitui dirigẽdo, & fini quem exercitus ille ſibi proponit conſequendo perneceſſarij, quamdiu vnitatẽ animorum inter ſe deuincti ſub communi imperatore ad generalem victoriam iuxta diſciplinam militarem ſuas ordinatè actiones conferunt; ſin verò pedeſtris dux equeſtris præfecti locũ inuadere, eiuſque interitu ſuam dignitatem amplificare velit, exercitum totum perturbat, iuſtumque meretur ſupplicium, ſiue vt eo excelſo imperandi loco amoueatur, ſiue etiã vt priuetur vita: nõ aliter quum Eccleſia Chriſti tanquã immenſus exercitus collectus ex omnibus nationibus, ſub Chriſto & quẽ ille ſuũ in hoc exercitu vicariũ conſtituit, ad debellandas inferorũ vires regnùmque cæleſte conſequendũ tendat; etiãmſi princeps aliquis ciuilis ſit in hac phalange valde vtilis tamen quum certum locum àDeo ſibi habeat commiſſum tanquam peditatus vel equitatus præfecturam, ſi ſua dignitate non contentus, ad maiora eaque ſuo gradui non conſentanea aſpiret, ſi ordinem exercitus ſeditiosè perturbet, ſi impediat ne ad finem illum perueniat eternę beatitudinis quò omnia cõſilia, & cogitationes, & opera regna Chriſtianorum

Eph. 6.9.

norum ſpectare debent,& ſine quo quicquid molimur friuolū eſt & inane, ſtupidum eſt putare hunc tanquam præfectū militarem eſſe colendum.&non potius tanquam exercitus proditorem ordiſſe ſuo mouendum,& debita caſtigatione plectendum.

2. Abſit autem vt quiſquam Chriſtianus ſuſpicetur ſynagogam Iudæorum rectius fuiſſe ordinatam ideoque ea ex parte præferendam Eccleſiæ Chriſti, *Heb. 10. 1.* vmbram corpori, figuram veritati legem Euangelio, *Ioan. 1. 17.* *Heb. 3. 5. & 9. 2.* humile tugurium veteris Teſtamenti conſtructum à ſeruo, & paucis poſt annis deſtruendum, *Ibid. cap. 8. 2.* huic noui Teſtamenti regali Palatio, quod ædificauit *Deus & non homo*, & ædificauit in omnem æternitatē duraturum. *Heb. cap. 8. 9. & 10.* Cōferamus ergo illā vmbrā cum hac veritate,ſynagogā cum Eccleſia,& ex illis quæ iam poſita ſunt,quæ ſit hac in re vt olim ſynagogæ, *Synagoga figura Eccleſiæ.* ita nūc magis Eccleſiæ poteſtas, certiſſima cōſecutione deducamus. In lege Moyſaica habemus neminem potuiſſe Iudæis deſignari regē qui non eſſet origine & religione Iudæus. *Supra fol. 271.* Habemus expreſſam legis vocē *non poſſe aliquem eligi regem qui non ſit frater Iudæorum.* *Supremum iudicium controuerſiarum in lege, penes Pontificē.* Habemus Pontificē in quæſtionibus de lege ſupremum iudicē,cui cum ſenatu ſuo de illis decidente ab omnibus ita erat obtemperandum, vt ſi *quis ſuperbiret nolens obedire ſacerdotis imperio,* mors illi refractario fuerit inferēda,& à corpore Iſraēlis tam impium membrū abſcindendum. Euidenter cauebat lex illa *ne princeps legibus ſe præponeret, neue quicquam præter Pontificis & Senatus Leuitici ſententiam faceret.* *Ibid.* Euidenter præſcribebat petendum eſſe regi *Malach. 2. 7.* exēplar legis à ſacerdotibus Leuiticis à quibus etiā interpretatio legis erat ſumēda, in eaque meditandum omnibus diebus vitæ: nec vnquā poterat rex quocunque prætextu populum ad alias Dei colendi cæremonias abducere. Et hæc capita lex de

Lex mortem decernit omnibus hereticis. rege,certa atque immobilia firmauit multis annorum centenariis priuſquam regis nomen in Iudæa increbreſceret; eodemque tempore de occidendis ſine exceptione omnibus qui vel clanculum vel pilam Iudæum quemuis à veteri patrum religione ad nouos Deos colendos tanquam à Catholica fide ad Arianiſmum,Lutheraniſmũ, Caluiniſmũ abducerent,in hanc ſententiã lex lata eſt. *Si tibi voluerit perſuadere frater tuus,aut filius tuus,vel filia,vel vxor quæ eſt in ſinu tuo,aut amicus quem diligis vt animam tuam,clam dicens, Eamus & ſeruiamus Diis alienis quos ignoras tu & patres tui,non parcat ei oculus tuus vt miſerearis & occultes eum,ſed ſtatim interficies. Sit primùm manus tua ſuper eum,& poſt te omnis populus mittat manum.* Quid verò, ſi nõ vnus aliquis homo, vnus aliquis magiſtratus, aut ciuitatis princeps,ſed tota ſimul ciuitas & prouincia in huiuſmodi nouam religionẽ cõſpirant? *Si* (inquit lex) *inueneris certũ eſſe quod dicitur,& abominationẽ hanc opere perpetratam, ſtatim percuties habitatores vrbis illius in ore gladij & delebis eam,omniaque quæ in ea ſunt vſque ad pecora. Quicquid etiã ſupellectilis fuerit,congregabis in medio plateariũ eius, & cum ipſa ciuitate ſuccendes,ita vt vniuerſa conſumas Domino Deo tuo,& ſit tumulus ſempiternus.* At occurrit hoc loco dubitatio non leuis. Fieri enim poterat (neque qicquam erat certius quàm ita futurum)vt & viri illi priuati,& hi ciuitatis rectores principeſque, & tota ciuitas per ſuos falſos miniſtros obiicerent ſe huis legis violatæ non eſſe reos. Se enim nihil niſi purum Dei verbum docere, ab hominum inuentis ad ipſam Dei legem accuratiſſimè ſeruandam ſuos traducere: illos verò alios qui ſe oppugnatũ veniunt eſſe immerſos in ſuperſtitionibus antiquis,eſſe idololatras, eamque pœnam iure cõmeritos quam ipſis iniuria conantur infligere. Nonne hac vna obiectione

Deuterno. cap. 13. 6.

Ibid. v. 14 15.

Obiectio cuique ſectæ Proteſtantium communis.

obiectione eorum qui vrbem hanc ſuccendere voluerunt apparatus atque exercitus totus diſſolutur? Ita quidem neceſſe eſt, ſi ipſorum ſchiſmaticorum iudicio ſtandum fuiſſet. Sed quia Deus Pontificem & cum eo Senatum certum Hieroſolymis omnium de lege quæſtionum iudicem ſupremum deſignauerat, hiſque ſchiſmaticis in ſua cauſa non magis quàm homicidis & latronibus in ſua credẽdum erat, idcirco *ex decreto iudicis omnes* illi vltima internecione erant delendi, quaſcunque interim pro ſe nugas & cauillationes confingerent. Atque in hoc Concilio quod ex Pōtifice ſummo & ſeptuaginta aſſeſſoribus conſtabat, tota maieſtas reipub. Iudaicæ maximè quoad religionem erat poſita. In hoc Conlio expreſſa erat imago *ſceptri* per Spiritum ſanctum Iudæ promiſſi, nec vſque ad aduentum Meſſiæ auferendi, ideoque hoc Concilium & ante reges maximè, & ſub regibus, & poſt reges vſque ad Herodis tempora, quanquam aliquando regum crudelitate, vel infælicitate temporum intermiſſum, oppreſſum vel imminutum viguit, vt eſt omnium Hebrẹorum & è Iudæis doctiſſimorum legis interpretum ſentẽtia. Quod expreſſè confirmauit rex Ioſaphat, quum cauſas ciuiles vel regias à cauſis legalibus ſegregans, ſtatuit iuxta antiquam Moyſis ordinationem *vt Leuitæ, & ſacerdotes, & principes familiarum iudicarent cauſam Domini vbicunque quæſtio erat de lege, de mandato, de cæremonijs & iuſtificationibus, præſidente Anania ſacerdote & Pontifice: Zabadias autem* ea tractaret *quæ ad regu officium pertinebant.* Et generalem reipub. Iudaicæ conſuetudinem optimè exponens Ioſephus, *Sacerdotes* (inquit) *noſtri ſemper colunt Deum, quos ſemper regit qui genere primus eſt, qui quidem ante alios ſacerdotes Deo ſacrificat, leges cuſtodit, diiudicat controuerſias, conuictos de-*

Reſponſio.

Deuter. 17.

Geneſ. 49. 10.

Ioſeph. lib. 14. ca. 17.

Petr. Galatinus de arcanis Catholicæ veritatis, lib. 4. cap. 5.

2. Paralip. cap. 19. v. 10. 11.

Ioſeph. contra Appionem. lib. 2. pag. 888.

cio ſuo legiſque obedientia continerent, & malos conſtanter monerent quod eſſent ſupplicium iuxta legem promeriti, illudque extraordinariè & terribiliore forma velle Deum illis imponere, quando tyrannicè viribus ſuis ordinarias & à Deo in lege præſtitutas pœnas negligerent. Ita Saul quòd ſacerdotale officium vſurpaſſet, per Samuelem regni iure priuatur, aliuſque ab eodem Samuele rex vngitur. Et quanquam Saul aliquot annos contra diuinam ordinationem pro rege ſe geſſit, verumque regem Dauidem ſucceſſorem ei diuinitus inſtitutum à regno adminiſtrando repulit, tandem tamen in eam miſeriã decidit, vt ipſe à ſeipſo pœnas exigeret, & ſeipſe miſerrimè interficeret. Propter idololatria Salomonis diuiſũ eſt regnũ Iudææ, & lõge maior pars, è duodecim nimirum Tribubus decẽ datæ ſũt Ieroboamo, qui ſtatim cũ regni diuiſione ſchiſma quoq; religionis coniunxit, & primus in veteri Teſtamento author fuit ſpiritualis illius in Eccleſia primatus quẽ in Teſtamẽto nouo ad eius exemplũ olim Ariani reges, & nuper Angliæ tyrãni inſtaurarunt: eaq; authoritate nouũ ſacerdotiũ nouamque religionẽ idololatricam veræ Hebræorũ fidei contrariam in regnũ ſuũ induxit. Et quoniã lõgè maiorem Iudææ partem ſuæ ditioni habebat ſubiectam, verumque ſacerdotium funditus ſuſtulerat, & quod adulterinum Miniſteriũ eius loco ſubſtituerat, totũ à ſua voluntate pendebat, idcirco legis de ſe iudicium ſecurè contemnebat. Sed Deus per prophetam denuntiat ſe cumulatè executurũ quod lex decreuerat & propter regis potentiam nemo iuxta legem exequi poterat. *Ecce* inquit dominus, *ego inducã mala ſuper domũ Ieroboã, & percutiã de Ieroboã mingentẽ ad parietem, & clauſum, et nouiſſimum in Iſrael. Qui mortui fuerint de Ieroboam in ciuitate, comedẽt eos canes*

1. Reg. 13. 3. Reg. 14. 3. Reg 18. 2. Paralip. 34.

Saul. 1. Reg. 13. & 15 Ibid. cap. 16.

1. Reg. 31.

Ieroboam author regij in Eccleſia primatus.

3. Reg 12.

3. Reg. 14. 10.

qui au-

Ibi.ca.15. *qui autem mortui fuerint in agro, vorabunt eos aues cæli.*
29. Id quod paulo pòſt impleuit Baaſa *qui percuſſit omnem domum Ieroboam: non dimiſit ne vnam quidem animam de ſemine eius.* Quum autem Baaſa adeptus ſolium Ieroboam ab eius impietate nequaquam diſcederet, ſed ſchiſma ab eo cæptum continuaret, propheta propterea eundem cum Ieroboamo interi-
3. Reg. tum ei & ſuis omnibus prædixit, quem & ſucceſſor
16.11. Baaſæ Amri intulit, qui *percuſſit omnem domum Baaſæ, & propinquos, & amicos eius, & non reliquit ex eo* (canem) *mingentem ad parietem.* Verùm vt alias huius generis hiſtorias multas præteream, & in vna celeberrima inſiſtam, nihil ad ius hoc quod inquirimus declarandum aptius eſt eo quod de Eliſeo & Achabo in eiſdem ſacris libris perſcribitur. Acha-
Achab. bus ſiquidem cum vxore Iezabel eiſdem maiorum ſuorum veſtigijs ingreſſi, ad eorum impietatem hoc inſuper adiecerunt, vt effuſo ſanctorum hominum ſanguine, nouo hoc ſcelere ſupra alios grauiſſimo ſeſe commacularent. Et verè rarum eſt aliquem eſſe vehementem hæreſis alicuius defenſorem, qui non ſanctiſſimos viros tali apoſtaſię aduerſantes crude-
Act. 12. liter trucidet, vt olim apud Iudæos ſub Herode, apud Romanos in illis decem cruentiſſimis perſecutionibus, & hodie apud Anglos ſub Iezabele illic immaniter ſæuiente perſpicitur. Deus itaque ad nefarium illum tyrannum cum ſua Iezabele extirpandum monet Iſaiam, vt vadat *in Damaſcum & vn-*
3. Reg. 19. v. 15. *gat Hazael regem ſuper Syriam, & Iehu regem ſuper I-*
17. *ſrael: & Eliſeum vngat prophetam,* adijciens quòd *quicunque fugerit gladium Hazael, occidet eum Iehu, & qui-*
4. Reg. 9. *cunque fugerit gladium Iehu, interficiet eum Eliſeus:* quod nihil eſt aliud quàm generalem quandam occiſionem omnibus Achabitis denuntiare. Cæterùm huius comminationis exitus & effectus multò eſt magis ad-

gis admirabilis. Helia ſiquidem in cœlum abrepto, eius locum ſuſcipiens Eliſeus, non is quidem per ſe, ſed per aliũ è filijs prophetarũ, Iehu regẽ vnxit, eique quæ quid circa domum Achab facere debebat præſcribit. Neque verò aut ipſe Iehu cauſabatur ſe Iſraelitam fuiſſe & iuratum regis ſubditum, ideoque non poſſe tantum perduellionis flagitium admittere; nec qui in ciuitate vbi agebat Iehu verſabantur, aliquas eiuſmodi formidines aut ſcrupulos ſimularunt, ſed vt primum à propheta Dei Iehu fuiſſe inunctum, & idololatricæ Achabi ſoboli propter ſpretam Dei legem abrogatum imperium nouerunt ſtatim & Iehu omnibus difficultatibus neglectis, arduam & odioſam illam prouinciam excindendæ radicitus ſtirpis regiæ prompto animo in ſe ſuſcepit, & ipſi *ſerui regis* qui tum dominabatur & qui traditum à patre quietè tenebat imperium *feſtinauerunt, & vnuſquiſque tollens pallium ſuum poſuerunt ſub pedibus eius in ſimilitudinem tribunalis, & cecinerunt tuba atque dixerunt, regnauit Iehu*: ea alacritate pulcherrimè demonſtrantes omnia regum diademata quibuſcunque titulis nixa (nullum autem meliore iure quàm Iſraëliticũ illud fundatur, quod à libera populi electione & expreſſa Dei ipſius approbatione duxit originem) ſperni debere & pedibus calcari, vt primùm de regibus prophetarum Dei iudicio propter violatam eius legem regio honore abdicatis conſtiterit. Iehu autem effecturus quod ei propheta diuinus iniunxerat, & Ioramum regem Achabi filium ſine mora interfecit, & ex ſumma turri præcipitem dedit Iezabelem, *& aſperſus eſt ſanguine paries, & equorum vngulæ conculcauerunt eam. Moxque miſit Iehu ad nutricios filiorum Achab, vt amputarent capita filiorum Domini ſui* Achabi: iſque mandato eius obtemperantes *occiderunt eos omnes numero*

Obedientia debita regibus nihil valet contra ſententiam Eccleſiæ.

Ibid. v. 13.

3. Reg ca. 11. 31.
3. Reg. 12.

4. Reg. ca. 9.

Ibid. cap. 10.

numero ſeptuaginta, & poſuerunt capita eorum in cophinis & miſerant ad eum. Et denique Iehu *percuſsit omnes qui reliqui erant de domo Achab, & vniuerſos optimates eius, & notos, & ſacerdotes, donec non remanerent ex eo reliquiæ.* Quæ ſeueritas tantopere à Deo probata eſt, vt propterea hanc principi illi illuſtrem & eximiam in ſcripturis laudem tribuerit, & rependerit præmium; *quia* (inquit) *ſtudioſè egiſti quod rectum erat & placebat in oculis meis, & omnia quæ erant in corde meo feciſti contra domum Achab, filij tui vſque ad quartam generationem ſedebunt ſuper domum Iſrael.* Ita quod ſupplicium ſi ex lege Moyſis iuxta pontificalis ſynodi ſententiam fuiſſet inflictum, in vnica regis ipſius morte vel forſitan abdicatione deſijſſet (vt in Ozia liquet) id quoniam reges iſti legis diuinæ & pontificum iudicio ſe noluerunt ſubmittere, Deo ipſo iubente, & cõtemptum legis ſuæ ad exemplum aliorum longè ſeuerius vlciſcente, ad omnem regiam poſteritatem, & cognationem, & amicos notoſque extenditur.

4. Reg. 10. 30. Vide Ioſeph. lib. 9. cap. 5. 6.

4. 4 Neque tamen ſemper dormiuit legalis pontificum authoritas, ſed quod Samariæ contra impios eius gentis reges Prophetæ diuini, id iſti quoque Hieroſolymis in regno Iudæ contra ſuos nefarios principes aliquando, licet rarius & multò clementius perfecerunt. Ozias enim ille quem proximè nominauimus, eò quòd ſuperbia inflatus *neglexit dominum Deum*, officium nimirum *adolendi thymiamatis* quod Deus ſolis ſacerdotibus attribuerat ſibi arrogando, à Domino lepra percuſſus eſt, & à Zacharia pontifice & vna ſacerdotibus octoginta *viris fortiſsimis* è templo eiectus, & regali honore abdicatus. Qui deinceps *priuatus homo, extra vrbem*, vt ſcribit Ioſephus, *& plenus lepra, in domo ſeparata vixit vſque ad diem mortis ſuæ*, filiuſque eius Ioatham ad thronum

Reges Iudæ iuxta leges regie honore exuti.

Ozias. 2. Paralip. cap. 26.

Ioſeph. Antiquit. li. 9 cap. 11.

thronum regium eſt ſublatus. Ioiada quoque pontifex pari fortitudine Athaliam tyrannicè imperantem oppreſſit. Ea enim vbi ſex annos in Iudæa imperaſſet, & quod Samariæ iuſtè contra ſobolem patris ſui Achabi feciſſet Iehu, idem ipſa iniuſtè Hieroſolymis contra ſtirpem Dauidis, molitetur, è qua vnus Ioas ſeptennis infans fuerat ſuperſtes: Ioiada pontifex hunc in templo regem coronatum & unctum oleo ſacro regem pronuntiat, & reginam Athaliam regali faſtigio deturbandam, *apertoque armamentario quod Dauid in templo influxerat, diſtribuit centurionibus, & ſacerdotibus & leuitis, quas ibi haſtas pharetraſque, & arcus, & alia arma inuenit*. Quumque regina in templum accurreret, & intuita regem *magna voce iuberet interfici inſidiatorem & occupatorem imperij*, pontifex autem è contra iuberet mulierem corripi & *duci ad torrentem Cedronis: ibique iugulari, quia nefas erat templum veneficæ ſupplicio pollui*; Iudæi circumſtantes, non reginæ ſed pontifici paruerunt, eamque interimunt, eadem etiam pœna afficientes, iuxta pontificis iuſſum, ſi quis ei opem ferre conaretur. Quo facto, *pontifex conuocato populo & militibus in templum, omnes ſacramento in fidem regis adegit, ſe incolumitati eius tuendæ regnoque augendo daturos operam eodem iureiurando mox regem ſtrinxit ad diuini numinis reuerentiam*, & *ad obſeruationem legum quas Moyſes cælitus tuliſſet*, & quas ſuperiores reges nimia audacia atque improbitate violauerant: moxque *ad ædem Baalis concurritur, quam athalia cum rege marito conſtruxerat, quam Populus à fundamentis diruit & ſacerdotem eius Methanem trucidauit &c.* In qua hiſtoria plurimas partes quoad Pontificem & ſuos, zeli, iuſtitię, fortitudinis, ſanctitatis; quoad reginam, ſæuitiæ, idolo-

Athalia regina pontificis iuſſu occiſa.

Ioſeph. Antiquit. li. 9. cap. 7.

4. Reg. ca. 11.

Ioſeph. vbi ſupra.

idolatriæ, ſimulationis, & impitatis complectente, illud tanquam diligentiori animaduerſione dignũ notat ſcriptura ſacra, *feciſſe centuriones iuxta omnia, quæ præceperat eis Ioiada ſacerdos*, quia quod aliàs populari furore & tumultu attentatum, fuiſſet ſeditio, vis, & iniuſta coniuratio; id Pontificis authoritate factum fit legitima vltio, & recta iuſtitię adminiſtratio. Et aliquot quidem huius generis exempla ſub regibus Iudæis extant. Extirpato autem per Babylonios regio nomine, & abducto in captiuitatem populo, quum poſt 70. annos renouari cæpit Iudaicæ reipub. forma, ſimul ipſius Dei mandato inſtauritum eſt hoc Pontificale tribunal & Concilium, ab eoque tempore multò quàm antea fuit illuſtrius, vt nihil penitus maioris alicuius ponderis geſtum fuerit ſine Pontificis aſſenſu & authoritate. Et tandem Dei ipſius voluntate delato regali quoque imperio ad Pontificem ſummum, qui vtrũque tenuit vſque ad Herodẽ tyrannum (qui & Concilio illi & veræ item Pontificum ſucceſſioni finem impoſuit) poteſtas Pontificis multò fuit quàm prius amplior atque auguſtior.

Vbi ſupra. — *Ezechiel. 44.* — *Ioſeph. Antiquit. lib. 13. ca. 11. 1. Mach. 15.*

5. ſ In nouo autem teſtamento quod non temporarium ſed æternum eſt, vbi Pontificatus Iudaicus in Chriſtianum, & Cathedra Moyſis in Cathedram Petri transfertur, & corpus vmbræ, veritas figuræ, Eccleſia ſynagogæ ſucceſſit, quanto magis neceſſe eſt per Chriſtum Ieſum omnia eſſe ad æternam ſtabilitatem quàm aptiſſimè ordinata? Quantò magis hic neceſſe eſt ſanciri ſubditorum obedientiam erga ſupremos Eccleſiæ paſtores, quãdo non de vmbris & figuris vt olim, ſed de rerum olim ſignificatarum veritate, de Dei gratia, de æterna beatitudine, de ſempiternis inferorum ſupplicijs agitur, vbi Chriſtus poſtulat tantam Eccleſiæ ſuæ rectoribus exhiberi

Maxima poteſtas Petri & ſucceſſorũ in Teſtamento nouo.

exhiberi ſubiectionem, vbi ſi quis eorũ imperium ſpreuerit, is Dei Patris & Filij & ſpiritus ſancti imperium eadem opera reijcit, dicente Saluatore, *qui vos ſpernit, me ſpernit, & qui me ſpernit, ſpernit eum qui me miſit.* Hoc enim teſtamentum *in melioribus repromiſsionibus ſancitum eſt.* Ideoque quæcunque illic ad teſtamenti veteris diuturnitatẽ conſtituta fuerunt, par eſt hic in teſtamento nouo multò vigere firmius, & coligi religioſius. Idque Chriſtus abundantiſſimè prouidit, qui Eccleſiæ ſuæ paſtorem ſummũ ea inſtruxit collata diuinitus gratia, vt ſuper eum noui teſtamenti Eccleſiam ædificaret, cui & fundamento & Eccleſiæ eam tribuit firmitatem atque robur, vt ad eam euertendam omnes & tyrannorum furores, & hæreticorum fraudes, & diabolorum vires inanes eſſent atque irritæ. Quanquam enim Petrus ille cuius humeris Chriſtus hoc diuinum & longè grauiſſimum onus impoſuit, homo eſſet eiuſdem cum cæteris mortalibus fragilitatis & cõditionis, tamen participatione quadam à primaria illa Petra Chriſto Ieſu eam accepit ſoliditatem & firmitudinem, vt quemadmodum à Chriſto Petra & Cepha, hic Petra, & Petrus, & Cephas dictus eſt, ſic item à Chriſto eam habuit communicatam virtutem, vt in ſanis & Chriſtianis religionis dogmatis *eius fides* ab ipſiſſima veritatis regula *nunquam deficeret*, eius Cathedra à Spiritu ſancto nunquam deſereretur. Et quemadmodum Chriſtus à Patre, ſic iſte à Chriſto miſſus, vniuerſalis eius Eccleſiæ toto orbe diffuſæ præpoſitus eſt: omneſque agnos & oues quas Chriſtus ſuo ſanguine redemit, eas paſcendas & regendas Petro huic ſupremo Chriſtiani gregis paſtori commiſit. Quæ certa veritas in ſcripturis ſacris luculenter poſita, & ex iiſdem ſcripturis inter ſe comparatis multò luculentius deducta, ſic

Luc. 10. 16. *Hebra. ca. 8. 6.* *Matt. 16.* *Ioan. 1. 42.* *Baſil. li. de pœniten.* *Luc. 22. 32.* *Ioan. 20.* *Chriſoſt. de ſacerdot. li. 2.* *Ioan. 21.* *Tertul. de præſcrip.* *Orig. hom. 5. in Exod.*

eſt communi ſenſu primitiuæ Eccleſiæ & omnium in ea doctiſſimorũ patrũ & Epiſcoporũ, Tertulliani, Origenis, Cypriani, Baſilij, Cyrilli, Auguſtini, Epiphanij, Hieronymi, Ambroſij, Leonis, Hilarij, Proſperi, Chryſoſtomi, Gregorij, confirmata teſtimonijs, etiam adeò perſpicuis ipſorum Proteſtantium qui doctiores ſunt & in antiquorum monumentis mediocriter verſati roborata confeſſionibus, quas ipſa rei notiſſimæ manifeſta veritas expreſſit, vt hoc vno nihil ſit in Chriſtiana theologia clarius, nihil magis munitum & inuictum. Quoniam autem huic Pontifici tam difficilem & immenſam prouinciam adminiſtraturo largiſſima neceſſariò tribuenda erat authoritas, ideò Chriſtus ne quid tanto muneri optime perfungendo deeſſet, *claues regni cœlorum* illi tradidit, vnico verbulo poteſtatem quanta maxima cogitari poteſt deſignans, tum eam qua Eccleſia cœleſte Chriſti in terra regnum gubernetur; tum etiam eam, qua eadem Eccleſia ad æternum cœlorum regnum perducatur. Vt enim in communi aliqua ciuitate claues eiuſdem ciuitatis tradere, eſt ſummam rerum omnium facultatem in ciuitatem eam concedere; ideoque & rectores ciuitatum victores alicuius voluntati ſe dedentes, traditis clauibus declarant ſe totos ei regendos permittere, quam itidem potentiam eadem clauium metaphora ſcriptura ſancta ſignificat: ſic Chriſtus regni ſui clauibus ſummo Eccleſiæ ſuæ paſtori collatis, ſummam & abſolutam eidem paſtori Eccleſiæ regendæ poteſtatem fecit, quam etiam vt omnis præcideretur cauillandi occaſio vberius explicauit, quum adiecit ita Deum in cœlis perpetuò paſtoris huius in terra prolatam ſententiam firmaturum, *vt quodcunque is ligaret in terra*, id Deus item aſtringeret in cœlis,

Cyprian de vnit. eccleſ. & epiſt 73. Baſil. lib. 2 in Eunom. Cyril. in Ioan. lib. 2. c. 2 & 12. Auguſt. ſerm. 15. 16. 26 29 de Sanctis. De verbis Dom. ſecundum Ioan. 49. Anno. tat. in Iob cap. 30. In Pſ. contra parte Donat. & in Pſ. 69. Epiph. in Ancor. Hieron. lib. 1. in Iouinian. in ca. 2. Eſa. & c. 16. Hierem. Leo Sermon. 2. de Anniuerſario Aſſũptio. & epiſt. 89 Ambr ſ ſerm. 47. Hilar. in Matt. c. 16 Proſper. de vocat. gẽt. lib. 2. c. 28 Chryſoſt. in Matt. hom. 55. & in Pſal. 50. hom. 2. Greg. libr. 4. epiſt. 32 & 76. Magdeb. Centur.

cœlis, & ruſus *quodcunque is ſoluere in terra*, id quoque Deus ſolutum haberet in cœlis. Quibus verbis manifeſtè continetur, quicquid ad bonum Eccleſiæ regimẽ requiritur: quicquid ad fidem ſtabiliendam eſt neceſſarium, quicquid ad diſciplinam ſanciendam eſt commodum quicquid ad profligandos ab ouili Chriſtiano hæreticos eſt vtile, ſiue ſeueritate opus ſit ad reſtringendum, ſiue lenitate & clementia ad relaxandũ quoad iſta enim omnia, *quodcunque in terris ſoluitur vel ligatur*, idem in cœlis quoque laxatur vel aſtringitur. vtque D. Chryſoſtomus in hæc verba Chriſti ſcribit, *A terra iudicandi principalem authoritatem ſumit cœlum. Nam iudex ſedet in terra, dominus ſequitur ſeruum, & quicquid hic inferioribus iudicarit, hoc ille in ſupernis comprobat.* Atque huc item ſpectat extremum illud Chriſti è mundo ad cœlos aſcenſuri præceptum quo Petrus oues agnóſque ſuos *paſcere* atque *regere* iubetur, id enim totum vox Chriſti manifeſtè comprehendit. *Paſcendi* autem & *regendi* officium quid flagitet, communis vitæ conſuetudo, communis ciuitatum & rerum publicarum gubernatio, facilè declarat. Certè bonas leges ferre, malas tollere, artes honeſtas alere, inhoneſtas prohibere; à quorum commercijs abſtinendum ſit, ad quæ ſtudia incumbendum, qui amandi vt ciues, qui cauendi vt proditores, quando contra inimicos pugnandum, quando vt in altiſſima pace quieſcendum, hæc omnia ciuibus ſuis ciuitatis rectorem debere præſcribere tam eſt manifeſtum, quàm euidens eſt paſtoris officium requirere, vt à ſanis ouibus morboſas arceat, vt ſalutaria ijs paſcua prouideat, vt ouile cõtra lupos probè ſepiat, vt eos à caulis ſuis baculo paſtorali arceat, vel etiam ſi quando ad mactandas oues irruant, gladio paſtorali iugulet.

3. c. 4. pag. 84. Cetur. 4. cap. 7. pag. 555. Cent. 5. ca. 4. pag. 512. Claues. Eſa. ca. 22. 22. Apoc. 1. 18. & 3. 7. Math. 16. Chryſoſt. de verbis Eſaiæ. Hom. 5. Ioan. 21. Agnes. oues. Βόσκειν ποιμαίνειν. Hæc verba quid ſignificent. Regere. Paſcere.

6. *Apoſtolorum & epiſcop. poteſtas.*

6 Hæc autem poteſtas etiamſi ſingulari modo in Petro Apoſtolorum principe excellat, tamen quia certò quodam modo eſt cum Apoſtolis & paſtoribus omnibus communicata, eius vſum & praxim in Apoſtolicæ Eccleſiæ moribus ſi contueamur, ſtatim admirabimur Dei in ſeruis ſuis potentiam, & ſuſpiciemus nobiſque ipſis imitandam proponemus egregiam primorum Chriſtianorum erga paſtores ſuos reuerentiam atque ſubiectionem. Si quis enim hæreſim docebat, nec monitus vellet ab ea diſcedere, *tradebatur Satanæ vt diſceret non blaſphemare*, quem aliquando Satanas viſibili quadam ratione ita inuadebat,& miſerrimè vexabat, vt hæreticus ille iam tum pœnas quaſdam inferni perſentiſceret, ſemper autem à Chriſtianis certò credebatur adeò funeſtè Chriſti præſidio orbatus & à diabolo obſeſſus, vt eum non aliter quàm verum diaboli membrum exhorreſcerent, ideoque ſæpe luctu & mœrore vir ille ad deſperationem penè adigebatur. Aliquando cæcitatem aut ſimilem vexationem inferebant, aliquando etiam præſenti morte plectebant; ſemper quoties Chriſtianum aliquem ſiue ob hæreticam fidem, ſiue ob nefariam vitam communione Eccleſiaſtica priuabant, Chriſtianos reliquos ita inſtituebant, vt cum eo vel cibum capere, vel in domo eadem manere, vel familialiter colloqui, vel prætereuntem ſalutare, vel vllum ciuile officium exercere nefas ducerent. Vt autem Apoſtoli hac à Chriſto poteſtate præditi, nòn glorioſè ſed verè illud de ſe prædicant, *ſi Angelos iudicabimus, quãto magis ſæcularia?* habere ſe *arma militiæ potentia Deo ad deſtructionem munitionum, arma quibus deſtruant conſilia & omnem altitudinem extollentem ſe aduerſum ſcientiam Dei, & vlciſcantur omnem inobedientiam*, vtque comminatur Corinthijs Apoſtolus

1. Timoth. 1. 20.

Chriſoſt. in 1. Cor. cap. 5. hom. 15. & in 1. Timoth. hom. 5. 2. Cor. 2 v. 6. Actor. 13. Act. 5.

Supra fol. 466. 471. 1. Cor. 5. 3. 2. Cor. 10. 4.

ſtolus Paulus, *vultis in virga veniam ad vos*, ſuam eos corrigendi & caſtigandi potentiam ſignificans: ita in Chriſtianis alijs nihil magis idem Apoſtolus commendabat, quàm ſummam erga ſuos paſtores humilitatem & reuerentiam. Quam & in Romanis potiſſimum extollit, & generaliter omnibus Chriſtianis præcipit, *Obedite* (inquiens) *præpoſitis veſtris & ſubiacete illis ipſi enim peruigilant quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri.* Et his quidem regendi parendique moribus inchoata & perfecta Eccleſia Chriſti à Hieroſolymis incipiens, in omnes Aſiæ, Africæ, & Europæ prouincias ſeſe effudit, doctiſſimoſque philoſophos, oratores omnium ſcientiarum peritiſſimos ſibi ſubiecit, & tandem etiam orbis terrarum Imperatores iuxta prophetarum vaticinia ſibi ſubiugauit. Sic enim perſpicuè de ea prædixerat Eſaias: *Ædificabunt filij peregrinorum muros tuos, & reges eorum miniſtrabunt tibi. Aperientur portæ tuæ iugiter, vt afferatur ad te fortitudo gentium & reges earum adducantur. Gens enim & regnum quod non ſeruierit tibi peribit.* Ita nimirum admiranda Dei prouidentia factum eſt, vt quemadmodum in veteri Teſtamento poſt ſacerdotium ordinatum, legeſque, & cæremonias, & ſacrificia deſcripta quibus ſynagoga conſtabat, multa ſæcula interiecta ſunt, priuſquam regium nomen apud Iudæos auditum eſt, quo tempore toto nihil ad ſui perfectionem deſiderauit ſynagoga: & poſt item deletis regibus, ſynagogæ ſtatus nihil propterea imminutus aut immutatus eſt, ſed antiquam ſuam formam retinuit, donec aduentante Meſſia, eius item exitus à Deo præſtitutus aduenerat: non aliter in nouo Teſtamento, Eccleſia Chriſti perfecta, ſuiſque omnibus numeris abſoluta pleraſque omnes cogniti terrarum orbis prouincias cõplexa

1. Cor. 4. 21. *Act. 5. 11. 13.* *Ro. 16. 19* *Philip. 2. 12.* *Heb. 13. 17.* *Iſa. 60. 10.* *Et ſynagoga & Eccleſia perfecta abſq; regibus.*

Marc. 4. 31.32. eſt & tanquã fructuoſa arbor altis defixa radicibus à paruis initijs exorſa ampliſsimè dilatauit ramos ſuos, trecentis annis, priuſquam Imperator aut rex aliquis publicè in eius ſe communionem aſſcripſit, imò quũ Imperatores & reges omnes regnorum & imperiorum ſuorũ neruos intenderent, vt quibuſcunque poſſent artibus & viribus arborem hanc ſtirpitus excinderẽt. Quumque deinceps Imperium in varias eſt partes diuiſum, nunc in Oriente, nunc in Occidẽte; aliquando inter duos, aliquando inter tres, aliquãdo etiã inter triginta reges vel tyrannos potius, vt ſub Auguſtulo dilaceratum; nunquã tamen propterea Eccleſiaſticæ politiæ quicquam vel acceſſit vel deceſsit. ſed vel ſub vno Imperatore, vel ſub multis, vel etiam ſub nullis, aut quum Imperatores hoſtes eſſent, eodẽſemper tenore progreſſa eſt Eccleſia, eademque ſemper tenuit gubernandi formam, vt Pontifices præeſſent, alij quocunque nomine appellati ſubeſſent, illi eſſent paſtores, hi oues: ex quo item eſt euidens perpetuam & immobilem Eccleſiæ politiam Imperatoris baptiſmo nihil fuiſſe variatam, ideoque neceſſe fuit quum Imperatores regeſque veritatis Chriſtianæ conſtantia conuicti in Eccleſiæ corpus per baptiſmi ſacramentum inſerebantur, (quando ea ad Eccleſiam adiunctionem paſtores & Epiſcopi effecti non ſunt) in ouium & ſubditorum numerum fuiſſe ſuſceptos. Id quod etiam Iſaias propheta clarè deſignat cùm ait, *Reges miniſtrabant Eccleſiæ: Regnum quod tibi non ſeruierit peribit. Venient ad te curui filij eorum* Imperatorum *qui prius*, perſequendo, *humiliauerunt te, & adorabunt veſtigia pedum tuorum*; ex quo item eſt conſequens, id nos nõ minus quam alios ea omnia Chriſti & Apoſtolorum præcepta conuenire. Quare ſi rex jam Catholicæ & Chriſtianæ Eccleſiæ membrum

Mutato imperio, eadem ſemper manſit eccleſiæ politia.

Reges Chriſtiani no minus Eccleſiæ ſubditi quàm alij.

Iſa. ca. 60.

brum effectus per baptiſmum, *eccleſiam non audierit,* ſit Chriſtianis reliquis *tanquam Ethnicus & publicanus:* ſi rex hæreticus euadat, *tradatur Satanæ in interitum carnis vt diſcat non blaſphemare:* ſi rex ſit hæreticus, abſtineatur ab eius conſortio, congreſſu, ſalutatione: *ſubiaceat rex & obediat præpoſito ſuo qui pro eius anima vigilat rationem Deo redditurus.* Habet paſtor *virgam*, habet baculum, quo hunc regem ouem Chriſtiani gregis caſtiget. Epiſcopus eſt Apoſtolica authoritate præditus, qua & *angelos iudicabit, quanto magis regem ſæcularem,* quoad ea in quibus contra eccleſiam Chriſti & Chriſtianam pietatem offenderit. Et de hac conſequentia quis dubitare poteſt, qui Chriſtiana doctrina vel leuiter tinctus eſt? *Gregis* enim *mei ouis es*, ait ad Imperatorem ſuum Gregorius Nazianzenus: & *quid Imperatori honorificentius eſt quam vt dicatur filius eccleſiæ,* inquit ad Valentinianum D. Ambroſius. & vſque adeo epiſcopo ſubiectus eſt Imperator, vt ſi ab eo excommunicatus, vel ingredi eccleſiæ limen audeat, ſtatim eo facto ex Imperatore iuſto degenerat in impium tyrannum, inquit ad eundem Theodoſium idem cōſtantiſſimus Ambroſius. Neç ex varijs titulis quos ex præclariſsimis victorijs multos omneſq; glorioſos adeptus eſt *Carolus* ille Gállorum Imper. nomine *Magnus*, ſed re maximus, vllus fuit illuſtrior, quā quo ſe Catholicæ eccleſiæ *humilē adiutorem* vocauit, vel vt alias, *filium & defenſorē ſanctæ Dei eccleſiæ*, Eſtque hoc longe excellentiſsimum beneficium regibus Paganis ad Chriſtum cōuerſis per Chriſti fidem & doctrinam collatū, quòd cū prius eorum regnum etiam quum optimè gereretur, erat merè politicum, mundanum, prophanum, carnale, & à vera ſanctitate alienū: iam per Chriſtianā profeſsionem qua ipſi in filios Dei & eccleſiæ mutati ſunt,

Vide ſuprà fol. 473. 520.

Suprà fol. 123. 122.

Supra fol. 177.

Carolus in literis ad Archiepiſcopum To. let. tom. 3. Concil. pag. 247.

Differētia regis Paganī & Chriſtiani.

ſunt, eorum quoque ſceptrum ſacrum, religioſum, Eccleſiaſticum, ſpiritnale, & ſacerdotale quodammodo effectum eſt: quia ad eandem Chriſti Eccleſiam cum ſacerdotibus ſuo modo regendam admittuntur, & roborandis ſpiritus ſancti diuinis ſanctionibus æditis per eos *quos Spiritus ille poſuit regere Eccleſiam ſanguine Chriſti acquiſitam*, eorum ſceptra inſeruiunt. id quod ipſiſſimum eſt regum *miniſterium* tantis antea ſæculis à prophetis diuiniſſimis prædictũ: & in eo præcipuè vertitur regiæ poteſtatis natura quando in hominẽ Chriſtianũ incidit. Etſi enim regũ quatenus reges ſunt, officiũ eſt leges de pace, de bello, de mercatura, de quiete ciuiũ, de alijs ciuilibus bonis & cõmodis ferre, in eoque Pagani reges qui boni fuerunt, rectè quidem ſuo regali munere ſunt vſi: tamen cũ Chriſtianus homo cõmiſſum ſibi à Deo regimen quodcunque accipit, primo loco Chriſtiana fides eſt attendenda, & diligentiſſimè prouidendum: vt omnes de pace belloque, de mercatura & quiete ciuili leges, cũ legibus Chriſtianis conueniant: & ſi quando in præiudiciũ damnumue religionis eæ leges cedunt in regali officio grauiter peccat, niſi leges eas corrigat, & ita formet atq; immutet vt ne profeſſioni Chriſtianæ noceãt. Et quemadmodũ apud Paganos principes in particularibus legibus ſcribendis, ſuprema & generalis regula qua ſua omnia cogitata, cõſulta, reſponſa, inuenta dirigebantur erat illud, *Salus populi ſuprema lex eſto*; ita apud Chriſtianos quorũ regna Chriſto ſubijciuntur, quorum imperia ad ſalutem animarum & fœlicitatem æternam tendunt, quæ ſola Chriſti fide comparatur; hanc ſibi fidem principes in omnibus particularibus ſtatutis perpetuò proponere debent, illudque vt firmũ & indubitatũ tenere: *Salus animarum*, æterna beatitudi, Catholica fides

Act. 20. 28.

Eſai. 60. Pſal. 2.

Chriſoſt. in 2. Cor. cap. 1. hom. 15.

Cicero de legibus lib. 3.

fides, Chriſti *ſuprema lex eſto*, qua omnes aliæ reip. leges dirigantur, cum quibus pugnātia regum vel populorum decreta non magis Chriſtianæ leges cenſendæ ſunt, quam illa tyrannorum iuſſa vocādæ ſunt leges ciuiles quæ ad vnius tyranni priuatum commodum ſpectantia, totius reipub. vtililitatem euertunt. Atque hunc fuiſſe ſenſum & ſententiam omnium veterum Imperatorum omniumque bonorum regum ſuo loco fusè demonſtrauimus: idemque conuincit particulares ſingulorum Europæ regum cum reges creantur, inauguratio. Ex quo vere Chriſtiano fundamento fluxit illa in plurimis regionibus praxis, vt populi non niſi Eccleſiaſtica authoritate principes & reges ſibi voluerint præficere.

Supra. cap. 3. §. 5. Su. c. 1. 2. §. 3. 4. 5. 6 &c.

7 Quamuis enim vt ſuprà docuimus, regia poteſtas non à fide ſed à natura ſuam duxit originē, omneſque legitimæ hominum ſocietatis eam habent vim à natura ipſis inſitam, vt ad commune bonum tuendum & publica detrimenta arcenda, magiſtratus ſibi poſsint quos velint aſciſcere: tamen poſt Roma. Imperij inclinationem, quòd à Iulio Cæſare inchoatum, Saracenorum viribus ita eſt fractum, vt dicentis poſt Mahumetem annis planè videatur corruiſſe, aut certè in ſummas quoad Occidentem anguſtias redactum; quæ Regna & Imperia emerſerūt inter Chriſtianos, plæraque non tam populorum voluntate quàm Eccleſiaſtica poteſtate, populis tamen idem ipſum volentibus & vt fieret exoptantibus inſtituta ſunt. Quia etſi publica rerum terrenarum commoditas populari prudentia & acumine diſcerni poterat, eaque naturali ſagacitate prouideri vtrùm regnū vel alter principatus cuiuſcunque generis tali ſocietati futurus eſſet commodior, tamē quia ijdem 7.

Cap. 1.

Chriſtiani ſciebāt regionem ſuam fuiſſe generalis corporis reipub. Chriſtianæ mēbrum particulare, cuius priuato bono ſic erat conſulendum, vt prius ad cōmune bonū totius attēderetur; idcirco eundē regem poſtulabant à generali Chriſtianorū pontifice (quem Chriſtus Eccleſiæ totius quaſi *in ſublimi arce ſpeculatorem* poſuit vt inquit D. Auguſtinus) quo ille ſimul animaduerter & quemadmodū cum vniuerſalis Eccleſię bono particularis illius prouinciæ vtilitas conſiſtere. Ita etiāſi Francorum reges nimis otioſa & muliebri mollitie effœminati reipub. curam proieciſſent, ex eoque magnum cōmunibus rebus periculū immineret, populi tamē principeſque Gallorum non niſi pōtificis Romani Zacharię conſilio, depoſito veteri nouū ſibi regem crearunt.

Auguſt. cō tra epiſt. Peleguan. libr. 2. cap. 1.

Supra fol. 72.

Anu. 800

Quinquaginta deinceps annis cùm in Hiſpania inſuliſque maris mediterranei nimis augerentur Saracenorum opes, adeò vt bonam etiam Galliarum partem occuparent, per Italia autem omnia effusè popularentur Lōgobardi, nec efflictis miſerabilē in modū prouinciis aliquā opē præſtarēt Imperatores Græci partim in hæreſim lapſi, partim de repub. nō ita vt par erat ſoliciti; Italiæ, Galliæ, & Germaniæ chriſtiani cōmuni quodā deſiderio ſeparādū ab Oriēte Occidēte cenſuerūt, & nouo Imperatori Occidentē cōmittendū: eā tamen curā in Pontificē Leonē III. reiecerunt. Qui quū Chriſtianorū eo tēpore miras difficultates maturē expēderet, videretque Imperii Græci onus in imbecillis fœminæ nec Cęſareo ſanguine ortæ humeros reſediſſe, quæ ad Europam contra Barbaros defendēdā nihil omnino poterat, ſimùlque egregiā Francorum pietatē, & in bellis gerendis mirabilem fortitudinem, & præclariſſimas victorias à Deo cōtra infideles Saracenos, Germanos, Saxones, Bauaros, Hungaros, & Lōgobardos illis datas perſpiceret: cōmuni prudentiſſimorum Romæ Italięque ſenatorum conſilio in eam ſententiam conceſſit, *Italiam nunquam fore quietam, niſi Carolus vrbis Rom. conſul & tribunus perpetuus, præſens in Italia operam daret, ne quid illa detrimenti caperet, & ſua*

Imperium Occidentis per pontifices fundatum.

Paulus Æmil. lib. 3. pa. 100.

Auentinus in Annalib. lib. 4.

& ſua authoritate reip. ſtatum componeret. Quamobrẽ Carolo paulò pòſt Romã aduentanti ad arã D. Petri diadema Imperatoriũ imponit, *ingenti aſſenſu procerum qui vndique in vrbem admiratione Caroli Francorumque conuenerant*, eũque ſacro oleo perfundit, populo vniuerſo acclamante, *Carolo, Auguſto, à Deo coronato, magno & pacifico Imperatori Romanorum vita & victoria*: moxq. ab omnibus aſtantibus *Auguſtus Imperator* eſt appellatus. Eodẽmq. tẽpore idẽ pontifex Leo filiũ item Caroli *Pipinum inunxit, eumque ſolenni decreto Italiæ regem pronuntiauit*. Nec quiſqã alicuius nominis vel in Occidente vel in Oriente tunc temporis, nec poſtea ad noſtram vſque ætatem (pręter Turcam & quoſdam ei fauentes huius ſeculi Lutheranos) dubitauit, quin hoc tanquã pleniſſimo iure Carolus ad Imperiũ ſit iuſtè elatus. Ipſa quidẽ Grçcorũ Impratrix Irene, & paulò pòſt Nicephorus Imperator; miſsis ſtatim in Italiã legatis, cum Carolo *pacem & fœdus ſtatuerunt, Imperiumque his terminis diuiſerunt, vt alter Orientis, alter Occidentis Auguſti fratreſque eſſent & dicerentur. Ea pars Italiæ quæ hinc à Neapoli illinc à* Siponto, *vel Manfredonia incipiens ſupero infero que mari clauditur verſus Auſtrum, à Græco, reliqua pars à Franco iura peteret, exceptis iis quæ erant Eccleſiaſticæ ditionis. Inter duo Imperia medius cardo Venetiæ vtriuſque Imperii maieſtatem piè conſeruarent*. Ita vt pręter mediã Italiã. & Germaniã *quæ eſt inter Danubium & Sauum flumina, totam Galliam, Saxoniam item, vtramque Pannoniam, Iſtriam, Aquitaniam, Gaſconiam, magnámque partem Hiſpaniæ*, iſtud Caroli & Francorum imperiũ cõplecteretur. *A maritimis autem Dalmatiæ Imperiorum Conſtantinopolitanum incipiebat*. Quã item diuiſionẽ Michael Curopalates vel Rãgabis, & alii qui deinde ſecuti ſũt in Græcorũ Imperio cõprobarũt. Quãquã autẽ deinceps Caroli poſteris hæc Imperialis dignitas hereditaria Eccleſiaſtico decreto facta eſt, ea tamẽ cõditio adiecta eſt, vt nec ſine põtificis aſſenſu honor ille tribueretur, & penes eundẽ pontificẽ remaneret libera iudicãdi facultas, vtrùm is qui ſãguinis ſucceſſione proximus erat, ingenio

item

Paulus Diaconus rerũ Rom. lib. 23.

Paulus Æmil. lib. 3. Regino lib. 2. anno 801.

Platina in Leone 3.

Functius. Magdeburgenſ.

Ipſi Græci probãt ſtrã ſtationem Imperij. Plat. ibid. & Paulus Æmil. lib. 3.

item & prudentia valebat officium Imperatorium adminiſtrare. Nam quid abſurdius erat quam potentiam inſtitutam ad Chriſtiani populi ſalutem, tali homini tradere, qui vel præ ſtupiditate neſciebat ea recte vti, vel præ malitia eam volebat ad Chriſtiani populi perniciem conuertere? Diu itaque retenta et ea conſuetudo, vt Pontifices ipſi Rom. Imperatorem inungerent, eique de ſua manu Auguſtæ maieſtatis inſignia traderent, vt Stephanus PontifexLudouico Pio, qui filium Lotharium natu maiorem *Imperii ſocium deligens & Italiæ regem declarans, eundem ad Pontificem miſit, à quo in Baſilica S. Petri inungitur & Auguſtus declaratur.* Quum autem Lotharius poſtea filium ſuum Ludouicum Imperatorem creari, eique Romanos iurare voluiſſet, Eugenius II. *optimus Pontifex & ex ſimplici presbytero propter ſingularē ſanctimoniā Pontificatum ſummum adeptus*, quia eum gerendo imperio ineptum præuidebat, liberè reſtitit: & vt patri quidem ſacramentum fiat *permitto*, inquit, *at vt Ludouico filio hoc tribuatur, nec ego nec omnis Rom. nobilitas conſentit.*

Hiſtoire de l'egliſe de Rheims li. 2. cap. 18. Aimoinus lib. 4. cap. 111. 104. & lib. 5. cap. 25. Platina in paſchali 1.

Platina in Eugenio 2.

Liber pōtif. in vita Sergij.

Manſit itaque Imperium hoc modo ad aliquot annos in Caroli poſteritate. Tandem verò, vt eſt continua imperiorū viciſſitudo, diuulſa in varios principatus Germania, Gallia, Italiaque: Caroliique poſteris à maiorum pietate & fortitudine multum degenerantibus, *conuerſiſque ad rapinas & ſpoliationes templorum* quæ Carolus Magnus magnis ſumptibus extruxerat & multis ornamētis opibuſque locupletauerat: quum propter varios tyrānos vndique emergentes res turbatiſsimè eſſent in Italia Germaniaque, de Imperio rurſus inſtaurando Chriſtianī proceres cæperunt cogitare. Quo tempore magnum erat in Germania Othonis nomen, & prop-

Genebrar. in Chronol. ann. 995. fol. 570. Baptiſt. Ægnatius Rom. prin. lib. 3. in Arnulpho. Ægnatius lib. 3. in Othone. Lambertus Schafnaburg. de rebus German. anno 962. Sigibertus anno 963.

& propter pietatem, & propter fortudinem bellicam: qui ex Italia Saracenos Græcoſque illis adhærentes profligans, Romanæque Eccleſiæ poſt magnam tempeſtatem magnam tranquillitatem reſtituens, omnium *Germanorum principü primus Imperiali corona donatur* à Romano pontifice Ioanne, *eiuſque benedictione atque conſecratione* (vt aiunt hiſtorici) *primus Imperator factus eſt.* Quanquam enim maiores Othonis magni principes eſſent, rebuſque præclarè geſtis egregium fuerãt honorem & famæ celebritatẽ adepti, tamẽ poſt *Imperium a iuſta ſobole & agnatione Caroli Magni ablatum, primus hic Otho iuſtus legitimuſque Cæſar numeratur, eò quod Conradus Henricuſque maiores eius qui magnũ ſibi nomen comparauerant, pontificis authoritate benedictioneque caruerunt.* Neque verò reliqui Chriſtiani principes fremuerunt, aut ipſi Franci quorum maximè intererat, tumultus aliquos concitarunt, quaſi magna aliqua ipſis iniuria fuiſſet illata, quod à Caroli Magni progenie ad Othonis ſtirpem ſuprema illa in orbe Chriſtiano maieſtas fuiſſet tranſlata: ſed contra, vt primum Otho à Põtifice Rom. *coronatus in Germaniam reuerſus eſt, ad eum concurſus totius orbis terrarum fiebat. E. Frãcia, Francus rex cum fratre Carolo, & matre, & Magiſter equitum Hugo Capetus* (poſtea rex) *gratulandi cauſa affuere. Duces nobiliſſimi genere factiſque comitabantur. Totius Latini nominis proceres aderant, & ſummi Græcorum viri, quòd Nicephorus Græcorum Auguſtus Theophaniam filiam, Othonis filio per oratores deſpondebat. Feſti celebreſque dies cum omni magnificentia & hilaritate acti. Nunquam Francicum nomen iunctius Germanico fuit.* Adeò vt quotquot in orbe terrarum fuerunt Chriſtiani principes, ipſique qui præ reliquis maiorem habeant expoſtulandi cauſam Franci & Græci, publica gratulatione teſtificati ſunt Pontifices iudicium

Paulus Æmil. hiſtor. li. 3 in rege 33.

Æmil. ibid.

Orbis Chriſtiani probauit pontificu factum in mutandis Imperijs.

dicium ſumma ratione nixum ſibi nequaquam diſplicuiſſe. Cæterùm quum hoc pontificis nouum imperatorem eligentis factum præſentibus tantùm malis mederetur, futuris autem non occurreret, nec ſtabilem aliquam vel diuturnam quietem promitteret; & verè procliuis erat lapſus reip. Chriſtianæ in priſtinas calamitates, niſi certus ordo iniretur eos deinceps præcludendi ab imperio, qui pueri, infantes, poſthumi, ſimplices, ſtupidi, & effœminati eſſent, quales erant Francorum nonnulli, & ex quo priores omnes miſeriæ emanauerant, iſta conſiderans Gregorius quintus magna ſapientia Pontifex, vt deinceps certa & ſtabilis eſſet Imperatoris diligendi ratio, nec patris indulgentia in multas partes rurſus dilaceraretur Imperium, ſed ei præficeretur ille ſolus qui & propter Catholicam religionem quod imprimis erat Chriſtiano Imperatori neceſſariũ, & etiam propter heroicas virtutes quæ proximo loco erant requirendæ, Imperio gerendo eſſet idoneus: has ob cauſas cum Chriſtianorum principum aſſenſu legem eam poſuit qua Germanorum Nobilitati (qui hoc tempore de re Chriſtiana non minus præclarè quàm ſuperiori ſæculo Fràci erant promeriti) Imperialem dignitatem perpetuam aſſignauit. Quæ lex ad hodiernum vſque diem viget, qua tribus Archiepiſcopis, Maguntino, Treuirenſi, Colonienſi, & totidem laicis Germaniæ principibus, Saxoniæ Duci, Palatino Comiti, & Brandeburgenſi Marchioni (& ſi quando horum in diuerſis Imperatoribus eligendis ſuffragia eſſent paria) Duci Bohemiæ, Imperatoris electio attribuitur: ita nimirum vt quem iſti deſignarent, is diceretur *Cæſar & electus*: & quum à Romano pontifice confirmatus eſſet & coronatus, tũc haberetur *Imperator Auguſtus*. Etſi autem de hoc inſtituto

Leges ſucceſſiones Imperator. in Germania poſitæ à Pontifice.

Principes Electores 7.

Platina in Gregor. 5. Pantaleon de viris illuſtrib. Germ. par. 2. in Greg. 5. & Othone. 3.

An. 995.

ſtituto diſſentiunt aliquantulum hiſtorici, quòd hoc nonnulli ad poſteriora tempora,& Gregorium alium,non quintum ſed decimum renocant, tamē quoniam maior hiſtoricorum pars & maior rationum ad veritatem proximè accedētium copia Gregorio V. hoc aſcribit, & vtrumcunque ponatur ad ſummam concluſionis meæ nihil intereſt, quando vtrique à ſummo eccleſiæ Chriſtianæ paſtore hoc factum concedunt, non puto operæpretium, prolixius vel in reconciliandis ſcriptoribus,vel in veritate ſubtiliter indagāda perſiſtere. Eodem ferè tempore Hungaria ad fidem Chriſti conuerſa eſt ſingulari Stephani principis ſtudio & diligentia, quem egregia populi Hungarici beneuolentia & conſenſus regali maieſtate iudicauit digniſſimum. Cæterùm optimus rex,& propter inſignem pietatem poſt mortem in Sanctorum numerum relatus, dignitatem oblatam noluit ſuſcipere, priuſquàm conſultus per legatos Pontifex eum ſibi honorem Apoſtolicæ ſedis decreto aſſignaſſet. Rogerius quoque Siciliæ Comes quum bello Pontificem Romanum Innocentium II. & Cardinales cepiſſet, moxque mira modeſtia vſus liberos feciſſet, eam que ob cauſam facilè quæ volebat plæraque à Pontifice obtineret, *regni tamen titulum quem maximis præmijs & pollicitationibus impetrare contendebat*, aſſequi non potuit. Eius autem hæres Guilielmus qui armis magnam Apuliæ Calabriæque partem occupauerat, ab Adriano IIII. *vtriuſque regni* & Siculi & Neapolitani *titulos* obtinuit, etſi Conſtantinopolitani Imperatoris,orator Beneuentum ad Pōtificem veniens, id ne fieret vehementer intercederet. Alfonſus quoq; Portugalliæ Dux etiamſi cum quinq; ſimul Saracenorum regibus bellum committens eoſq; profligās,ab vniuerſo exercitu rex ſalutaretur, poſtea

Genebrar. in Chronol. ann. 995.
Onuphrius in Chronic.
Vide decretal. Gregor. lib. 1. Tit. 6. cap. 34. Venerabilem.

Anno. 1000.

Multis in Europa regijs titulis dati à Pontif. Cromer. li. 3, de rebus Polonie.
Genebrar. ann. 984.
Rex Hungariæ.
Rex Siciliæ & Neapolis.

Platina in Innocēt. 2.

Ibidem in Adriano 4.

Rex Portugaliæ.

poſtea tamen 46. annos in principatu honoratiſſimè degens, regem ſe vocari paſſus non eſt, donec ab Alexandro 3. regium nomen & diadema fuiſſet conſecutus. Alia multi ſunt huius generis in Chriſtianis regnis exempla, quæ, veram Chriſtiani regis & regni naturam in religione vel maximè poſitam eſſe demonſtrant. Quamuis enim vt ſæpe diximus, reſpub. à natura ad reges vel magiſtratus ſibi præficiendos ſufficiũt, neque vero Chriſtiani lege aliqua diuina, vel (vt arbitror) humana aſtringebantur ad Pontificis voluntatẽ in Rege vel Duce ſibi adoptando ſequendã, modò tamen eorum priuata electio in reipublicæ & religionis Chriſtianæ detrimentum non vergeret, tamen quia in rege Chriſtiano primam partẽ obtinet fides Chriſti, ſecundam ciuilia commoda; ipſum Chriſtianæ profeſſionis officium poſtulabat, vt nemo in orbe Chriſtiano rex crearetur, quem ſummus Eccleſiæ Chriſti præſes iudicaret fore eidem Eccleſiæ pernicioſum. Vtque olim ante annos nongentos fortiſſimus idemque valde religioſus Hiſpaniarum rex Bamba *prohibuit ſe regem appellari antequam per Archiepiſcopum Toletanum eſſet ſolenniter vnctus & coronatus* (quod etiam de Henrico V. Anglorũ rege produnt annales Anglicani) in qua vnctione & coronatione ſemper cõtinetur obligatio ad defendendam Eccleſiam Catholicam, ſic eadem cæremonia quum in Teſtamento nouo tantum ſit ſacerdotalis nõ regalis, & à ſacerdote ſummo cum plæriſque omnibus Europæ regibus communicata, conuincit eorum regna ad ſacerdotium Chriſtianum & fidem Catholicam tuendam eſſe comparata: ideoque legitimè reges Chriſtianos dici non poſſe, qui non ſinunt ſe à ſacerdotibus in reges inungi cum in finem, vt admoneantur *per præſentem*

illam

Genebrar. chronol. an. 1115. & 1180.

Ioannes Magnus Gotthus hiſt. lib. 16. c. 22.

Vnctio regum quid ſignificat.

Vide ſuprà cap. 2. §. 3. 4. & c. cap. 3. §. 5.

illam ſanctæ vnctionis infuſionem, Spiritus paracleti benedictionem eis infundi, vt infideles expugnent, iuſtitiam colant, benè vel malè meritos remunerent, ſed imprimis & potiſſimum vt *Eccleſiam ſanctamq́ fidem Chriſtianam defendant, ad decus, & laudem Chriſti qui rex regnum eſt, & a patre oleo exultationis vnctus præ participibus ſuis:* quod niſi credant & opere complere laborent, neque verè ſub Chriſto rege reges ſunt, neque cum *Chriſto* id eſt *vncto* aliquam habent vnctionis participationẽ, neque iure Chriſtiano Chriſtianos in baptiſmo vnctos regere poſſunt, quocunque iure & modo, & a quibuſcunque electi in regali faſtigio ſunt collocati.

In oratione cum ungitur rex.

8 Cæterum iſta prima regum ordinatio minoris eſt ponderis. & fieri poteſt vt aliquando ſine expreſſo Pontificum ſuffragio Chriſtiani reges efficiãtur. Sic enim & in Hiſpania eueniſſe legimus, vbi à Saracenis opreſſi Chriſtiani, reges ſibi contra eorum furorem Pelagium primum, Hiſpaniæ regum qui deinceps ad hodiernum vſque Philippũ regnarunt fontem, eodẽmque tempore Garziam Nauarræ & Aragoniæ regum authorem, reges ſuos fecerunt. Et aliquot poſtea ſæculis, ille quem Pontifex Romanus ſacrarat Imperatorẽ Germani Otho tertius, principem Poloniæ tùm Imperio Germanico ſubiectum, ab obedientia Imperatorum deinceps abſolutũ ad regiam dignitatem extulit. Nec diu poſt Vratiſlaus eo tempore Bohemiæ Dux, ab Henrico Imperatore Maguntiæ in comitiis Imperialibus rex declaratus eſt, miſſuſque cum eo Pragam in Bohemiam Treuirorum Archiepiſcopus, qui eum coram prouincialibus regem inungeret, & regalibus adornaret inſignibus. Et quin alij Duces principeſque eodẽ modo talibus honoribus amplificati fuerint; non eſt valde cõtrouerſum. At verò vt 8.

Genebrar. in Chron. ann. 714. Ioan. vaſæ in Chronica Hiſpaniæ. cap. 17. Guagnin. rerũ polonic. tom. 1. in Boeſt. 1. Müſterus Coſmog. vniuerſ. li. 4 ann. 1000. Genebrar. in Chronol. an. 1080. & 995. Æneas Siluius in hiſt. Bohem cap. 22.

omnes illi quocunque modo honores eos adipiſcantur, ſi Chriſtiani ſunt, ſummo Eccleſiæ paſtori ita ſubſint vt ab eo poſſint corrigi, adeoque & excõmunicari, & deponi, ſi in hæreſim incidant, vel contra reipub. Chriſtianæ generale bonum grauiter delinquãt. hoc adeò certũm eſt, quàm certum eſt eundem regem eſſe Chriſtianum, eſſe Chriſtiani gregis ouem, quàm certum eſt eum eſſe Eccleſiæ Chriſtianæ filium, eſſe in Eccleſia Chriſti baptizatum, eſſe eccleſiæ Chriſti diſciplinæ ſubiectũ, eique præeſſe in Eccleſia Catholica Epiſcopum qui pro eius anima Chriſto ſupremo iudici rationem eſt redditurus. Eſt enim hoc non humani iuris ſed diuini, non mutabile ſed æternum, non in cuiuſque vel regis vel populi libera voluntate poſitũ, ſed expreſſe à Chriſto & Apoſtolis mandatũ. Neque verò alicuius rei praxis fuit omnibus ſæculis in orbe Chriſtiano magis clara & illuſtris. Et hoc propriè erat initium Imperij Græcis eripiẽdi & conferendi Francis. Neque enim Imperiũ Conſtantinopolit. à Pontifice inſtitutũ eſt, ſed poſtquam in Conſtantino magno Chriſtianũ effectum eſt, perpetuò Imperatorium honorẽ vel ſucceſſione vel militari electione collatum retinuit, eoſque Eccleſia tota vt legitimos Imperatores venerabatur. Quum tamen Philippicus Conſtantinopolis Patriarcha Catholico in exilium acto *hæreſiarcham ſuffeciſſit*, *eiuſque dogmata Romam miſiſſet, mandans vt omnium conſenſu approbarentur*, & antegreſſis ſex generalibus Conciliis ſeſe hoſtem declaraſſet, Pontifex Romanus non modò Imperatoris edicto decreta contraria promulgauit, verùm etiam præterea *conſtituit ne Imperatoris hæretici nomẽ publicis ſcriptis aut priuatis, in ære, argento, plumboue reciperetur*. Nec multò poſt quum Leo Iſaurus *odio Pontificis Romani omnes in Imperio Romano Sanctorum*

Omnes reges neceſſario ſubiecti diſciplinæ Eccleſiæ.

Hæreſis, vera cauſa cur Occidẽtis Imperiũ Græcis Imperatorib. ablatum.

Paulus diaconus lib. 8 Platina in Conſtãtino. Sigibert. Chronic. ann. 712. Regino Chron. li. 1 Marianus Scotus ann. 712.

Sanctorum imagines picturaſque deleri præcepiſſet, Gregorius II. Pontifex Romani huic impietati non modo non obtemperauit, *verùm etiam omnes Catholicos admonuit ne in tantum errorem, vel timore vel edicto principis, vllo modo laberentur. Qua cohortatione adeo animati ſunt Italiæ populi, vt parum abſuerit quin ſibi alterum Imperatorem diligerent. Sed quo minus id fieret, Pontifex authoritate ſua obſtitit.* Simul tamen *vt ſanctiſsimum virum decuit, per literas Imperatorem monuit vt hoc aliįſque impiorum erroribus omiſsis veram fidem amplecteretur.* Qui cùm monitoris impatiens multò quàm antea furioſius in amentia progrederetur, Chriſtianoſque vnà cum ipſo bellum imaginibus ſacris non inferentes *caperet, &* tyrannicè *obtruncaret*, & amoto Catholico Conſtantinopolis patriarcha, hæreticum eius loco imponeret, ſucceſſor Gregorij ſecundi Gregorius III. *cum cleri Romani conſenſu imperatorem illum ſimul* Imperio, *& communione fidelium priuauit.* Poſt quam ſententiam, *Italia Occidenſque totus ab eius obedientia receſsit, nec deinceps vectigalia ei voluit perſoluere.* Quumque proximi Imperatores Conſtantinus Copronymus eiuſque filius Leo in eodem furore pergerent, nec moniti ad ſanam mentem redirent, neque Chriſtiani Eccleſiæ Occidentalis ſub eorum dominatum redire voluerunt, ſed de alio Imperatore ſibi prouiderunt. Atque hanc fuiſſe veram cauſam cur Italia & Occidentis Imperium ab Orientis Imperatore auulſum ſit; & Latini & Græci fatentur.

Ann. 7 I 4. Platina in Greg. 2.

Platina in Gregor. 3. Sigebert. ann. 7 2 7. Paul. Diacon lib. 2 I. rerum Romanarum.

Glycas in Annalibus part. 4. Zonar. to. 3. in Leone Iſauro.

9 In proximo autem Francorum Imperio quanta fuerit Pontificis authoritas, non quando Francis præſidebat hæreticus (neminé enim aliquãdo vel ex Merouingijs, vel ex Carolingijs vel ex Capeningijs, regem Francorum hæreticum ad noſtram vſque 9

memoriam vlla ſæcula viderunt) ſed quando Gallorum Imperio præerat vir ignauus & reipublicæ Chriſtianæ incommodus, omnes hiſtoriæ loquuntur, & nos ſuo loco explicauimus. Poſtea vero cum Philippus I. ante annos ferè quingentos, legitima vxore repudiata, nobilem quandam Andegauenſis Comitis vxorem nefario matrimonia ſibi adiungeret, Vrbanus ſecundus ſummus Pontifex, natione Gallus, aqua & igni regi interdixit, & ne diadema regium ei imponeretur præcepit, illudque anathema Pontificis, ampliſſimo aſſenſu generalis Concilij Claromontani in ipſa Gallia coacti, in quod pluſquam trecenti Epiſcopi ex orbe Chriſtiano conuenerunt, comprobatum eſt. Valdeque dignũ eſt animaduerſione quod ex optimorũ Galliæ epiſcoporũ ſententia S. Iuo Pontificē Romanum hortatur ne vllo modo regē abſoluat, donec is plenè ſe correxiſſet & adulteram à ſe repuliſſet: etiamſi rex interim valde tumultuaretur, & ingentes minas æderet, ſe ſchiſmatica ſeparatione totum Galliarum regnum à Romani Pōtificis obdiētia auulſurũ, niſi illi adulterinas eas nuptias approbaret, vel ſaltem permitteret. Sic enim S. Iuo. *Qui ad vos venturi ſunt, in calliditate ingenioli ſui & venuſtate linguæ, impunitatem flagitij ſe impetraturos Regi à Sede Apoſtolica promiſerunt, hac ratione ex parte vſuri, regem cum regno ab obedientia diſceſſurum niſi Coronam reſtituatis, eumque ab anathemate abſoluatis.* Quid verò pontifici hoc in loco faciendum cenſet doctiſſimus Epiſcopus? Num conniuendum? num diſſimulandum, regiſque furori indulgendum? Nihil minus. *Non eſt meum* (inquit) *inſtruere veſtram prudentiam, cuius potiſſimum intereſt delinquentiũ errata non fouere ſed ferire. Si tamen aliqui ſubdoli euidenter ab vnitate matris ſuæ Eccleſiæ diſcedunt, qui tam prudē mente diſceſſerunt, conſoletur Sanctitatē veſtram diuinum*

Suprà c. 2. para. 4. & 6.

Nauclerus generatione 37. pagina 157.

Paulus Æmil. hiſt. lib. 3. in rege 38

Papir. maſſon Annal. lib 3. Philippus.

Conſtantia veterum Galliæ Epiſcoporum

Iuo epiſt. 28.

diuinum reſponſum, Reliqui mihi ſeptem millia virorum 1. *Regum* 19. *& illud Apoſtoli* 1. *Corrint.* 11. *Oportet hæreſes eſſe.* Quumque hac via tanquam leonis pelle rex ille nihil proficeret, ideoque mox vulpinam aſſumens Romam ſe profucturum ſumma cum humilitate ad impetrandam abſolutionem in vulgus emitteret, S. Iuo ea de re ad Pontif. ſummum ſcribens, *Notum* (inquit) *facio Sanctitati veſtræ, quod Francorũ rex Romã ſe in proximo venturũ dicit, quod tamẽ non credimus. Sed ſeu veniat: ſeu mittat, cauete & vobis & nobis, vt ſemper clauibus & catenis Petri fortiter tenatur: & ſi forte abſolutus fuerit, & ad vomitũ ſicut iam contigit reuerſus fuerit, è veſtigio iiſdem clauibus recludatur, iiſdẽ catenis religetur, & hoc literis veſtris omnibus Eccleſiis manifeſtetur:* quo ſic Galli alijque Chriſtiani omnes cognoſcant quemadmodum erga eum ſe-ſe gerere debeant, nimirum non vt erga regem Catholicum & Chriſtianiſſimum, Eccleſiæ Catholicæ filium primogenitum, ſed tanquam ſchiſmaticum, vel excommunicatum, & ab eiuſdem Eccleſiæ vnitate omniumque Chriſtianorum communione præciſum. Quo tempore toto (quamdiu nimirum Philippus iſte manſit excommunicatus) in communibus & publicis ſcriptis, vbi de more regis nomẽ ſolebat interſeri, *regnãte Philippo*, hoc omiſſum eſt, eiuſque loco *poſitum*, *regnante Chriſto.* Quanquam autem poſt mortem Vrbani P. P. regis fautores criſtas non nihil cœperunt erigere, & quidam etiam Eccleſiaſtici eidem adulari; ſummum tamen in Gallicanis Epiſcopis vniuerſis conſtantiam & fortitudinem oſtendit, quòd memorant hiſtorici *valde tu laudatam fuiſſe magnitudinem animi Ioannis legati Romani quòd abſtinuerit à communione Philippi Regis, & vituperatos quoſdam Belgarum Epiſcopos qui contra interdictu ſummi Pontificis, corònam regi impoſue-*

Idem epiſt. 49.

Sommaire de l'hiſtoire de fra. Par Nic vignier &c. anno 1100.

Paulus Æmilius li. 5 in rege 38 Vide Iuonem epiſt. 134.

impoſuerunt qua ſi mortua fuerit iuſtitia, quũ mortuus fuit Vrbanus iuſtitiæ præco. Ex qua hiſtoria tota perſpicitur in excommunicatione, ad reges ſtringendos quanta ſit vis; optimóſque eius ætatis Gallicanos Epiſcopos ita propter eandẽ à regis conſuetudine cauiſſe, vt quũ coronari vellet mortuo Vrbano qui eum excõmunicauerat, ab aliquo Gallicano Epiſcopo eum honorem impetrare nõ potuerit, ſed ad Belgas & ſemigallos cõfugere ſit coactus. Et tamen eum Epiſcopum Gallicanum, aut omnino Gallum, & non potius ſemiuirum & effæminatum aliquem Cybeles ſacerdotem putabimus, ſi quis Nauarræi capiti diadema Gallicanum imponere voluerit? Aut num maius fuit peccatũ Philippo illi repudiare legitimam vxorem & meretrici adhærecęſcere, quàm Henrico iſti Catholicã Eccleſiam reiicere & cum ſynagoga Satanæ per inceſtã hæreſis ſuæ libidinẽ copulari? Aut non eadẽ eſt hodierna die poteſtas Sixti Põtificis & Cõcilij Tridẽtini, quæ tũ fuit Vrbani Pontificis & Concilij Claromõtani? Et qualis eſt theologia iſtorum dementſſimorũ hominum qui tã furioſe cõtendunt regem Gallorũ à nemine mortalium poſſe excõmunicari? Sic enim nuper iſti Androgyni Catholici Caluiniſtæ prædicari cœperunt, quò regẽ ſuum Nauarræũ omnibus & Conciliis & Pontificibus faciãt ſuperiorem. Ecquis verò Chriſtianus concipere poteſt huius theologiæ fundamentũ? Illud nimirum (opinor) dicent regẽ ſuum Nauarreum hominẽ Chriſtianum non eſſe, ouem Chriſti non eſſe, in Eccleſia Chriſti & ouili eius non contineri, nec eſſe Chriſti ſanguine redemptum. Hoc certè quidẽ dicãt opus eſt, & vt eum vel Angelum, vel Diabolum, vel ſaltem Paganum aut Turcam, non autẽ Chriſtianum faciant neceſſe eſt, ſiquidem eum ab Eccleſiæ diſciplina, & Paſtoris ſummi

Rex Galliæ excommunicatus.

Apologie Catholique parte 2. pag. 164. & 165.

ſummi ſubiectione volunt abſtrahere. Sin verò Chriſtianus eſt, etiam ſi hæreticus, ſubiectus eſt præpoſito & curatori animæ ſuæ: ſi ouis, habet paſtorem cui obediat, ſi ſit in Eccleſia, habet Epiſcopum à quo regatur, à quo corrigatur, à quo ligetur & ſoluatur, à quo cælorū claues gerente celū ei aperiatur vel claudatur, & à quo ſi Eccleſia contēpſerit, tanquā *Ethnicus & publicanus* à Chriſtianis cauēdus eſſe denūtietur. Denique ſi ſanguine Chriſti redēptus eſt, reuereri debet Petri ſucceſſorē tanquā præſidem ſuum, vt pote cui Chriſtus eum paſcendum commiſit, *& qui* (vt diuinè ſcripſit doctiſſimus ſanctiſſimuſque Epiſcopus D. Chryſoſtomus) *ſanguinē ſuum effudit ut eas pecudes acquireret, quarum curam tum Petro, tum Petri ſucceſſoribus cōmittebat.* Sed vt ad hiſtoriam reuertar, is qui ea ætate & doctiſſimus & ſanctiſſimus fuit in Gallicana Eccleſia Carnotenſis Epiſcopus Iuo propter admirabilem pietatem Sanctis poſt mortē annumeratus, quum poſt hoc Pontificis anathema à rege in Aulā accerſetur, & vnà moneretur vt milites quoſdā regi cōtra hoſtes in auxilium ſubmitteret, vtrique ita reſpondit, vt egregiū & verè Apoſtolicum Galliæ epiſcopis vniuerſis obedientiæ erga Deum magis quàm regē exemplum prębuerit. *Ad vos ne veniam* (inquit) *magnæ & multæ cauſæ me prohibent. Nam & Papa Romanus interdixit vobis authoritate Apoſtolica thorum mulieris quam pro vxore habetis, & interdicit etiam omnibus Epiſcopis ne capiti illius mulieris coronam imponant. Parcens igitur maieſtati veſtræ, veſtram diſſimulo adire præſentiam, ne Sedis Apoſtolicæ iuſſione compulſus, cui vice Chriſti parere me oportet, quod nunc dico in aure, cogar in veſtris & multorum auribus publicare.* Id nimirum veri & Apoſtoloci eſt Epiſcopi, à regis Aula & præſentia quem ſummus paſtor Eccleſiaſtica cōmunione ob

Heb. 13.

Math. 18.

Chryſoſt. li. 2. de ſacerd. in initio.

Officium boni Epiſcopi erga regem excōmunicatū.

Act. 5. 29

Iuo in epiſt. 105. vide Belforeſt li. 3. ca. 25

manifeſta ſcelera priuauit abſtinere niſi fortè vel cum capitis ſui periculo, vt Ioannes Baptiſta, Babylas martyr, D. Chryſoſtomus, D. Thomas Cantuarienſis, & ſimiles diuinæ conſtantiæ & libertatis viri, velit reges impios non aliter quàm Ethnicos, vti monet Chriſtus, liberè de ſuis ſceleribus, & palam coarguere. *Milites autem* inquit *mei* (quos idem Epiſcopus quia erat ſimul Comes Carnotenſis debebat ſuppeditare) *pene omnes vel abſunt, vel pro pace Eccleſiæ violata ſunt excommunicati, quos ſine ſatiſfactione reconciliare non valeo, & excõmunicatos in hoſtem mittere non debeo.* Ita regem iuſtè Apoſtolica ſententia, fidelium communione priuatũ, à veris Chriſtianis nec in pace, nec in bello, regio honore afficiendum eſſe egregiè declarauit.

Math. 18.

10 Id quod item in Anglia erga Ioannem regem epiſcopi proceresque eius regni præſtiterũt. Is enim cùm propter indigna & nimis atrocia Eccleſiarum ſpolia atque ſacrilegia, per Innocentium III. pontificem excommunicatus & regali in ſubditos iure priuatus eſſet, proptereaq; epiſcopi omnes vix vno & altero excepto eum deſeruiſſent, & ex Anglia in Galliam demigraſſent: mox ciues etiam, & milites, & militum tribuni, & arcium præfecti magno numero ab eius Aula & obedientia diſceſſerunt: alij in Galliam, alij in alias Inſulæ partes. Quumque Ioannes conſcripto exercitu contra Scotorum regem profecturus eſſet, proceres regni ſeſe eum comitaturos negarunt, cauſamque poſtulanti reſponderunt, *eam cuiuis eſſe perſpicuam*, quoniam videlicet *ſcirent eum à Pontifice excommunicatum*, proptereaque non poterat vllam à ſubditis ſuis expectare ſubiectionem quandiu ipſe maneret rebellis Chriſto & Eccleſiæ, quibus ex Chriſtiana diſciplina primo tenebantur obedire. Qua

Polido. lib. 15. Annales Angliæ in Ioanne.

Rex Angliæ excommunicatus & depoſitus.

neceſſitate pérmotus, quòd etiam reſciret Gallorum regem Philippum Auguſtum magnos ad regnum eius inuadendum facere terra marique apparatus (rex enim Galliæ iuſtam & piam belli cauſam duxit vt *Epiſcopos extorres ſedibus ſuis reſtitueret, omneſque Franci contra Anglum excommunicatum ſe ituros ingenti aſſenſu profitebantur*) Pontifici ſe ſubmiſit, & epiſcopos reuocauit, & illis alijſque proceribus ſe ſatisfacturum, ſumma religione iurauit. Et quàm fuit in rebus proſperis ferox & inſolens, tam in aduerſis fractus atque abiectus, *ad legati romani pedes regia inſignia poſuit priuatuſque & quis ſe tandem maneret exitus, quinque dies egit, ſexto vt ingens munus & propè deſperatum beneficium à Romano accepit diadema, ſe beneficiarium, Angliamque ac Hiberniam vectigalem ſacroſanctæ poteſtatu profeſſus.* Vt autem quæ Epiſcopis, proceribus, totique regno promiſerat, ſincerè itidem præſtaret, nec poſt ſublatum interdictum ad veterem tyrannidem rediret, *proceres gentis iureiurando adacti ſunt, ſi qua parte à fide decederet, ſe eũ quacunque ratione coacturos, vt conuenta præſtaret.* id quòd factum eſt. Quum enim promiſſa minus fideliter exolueret, vniuerſum cõtra ſe regnum concitauit & poſt ærumnoſam vitam in ciuilibus bellis miſerè exactam, longè miſerius obijt. Scoti item etſi in rebus politicis æterno ferè diſſidio ab Anglis diuiſi, in hac tamen Chriſtianæ diſciplinæ erga reges praxi, cum Anglis fuerunt coniunctiſſimi. Id quod ante annos ferè mille in Frechardo rege mõſtrarunt, qui quòd valde eſſet & in homines crudelis, & in Deum impius, adeò vt vxorem iugularet & ſtupraret filias, propter quæ ſcelera ab epiſcopis Chriſtianorum communione eiectus eſt, mox *proceres ad eum puniendum copias contraxerunt*: quos etſi epiſcopus Colmannus cohibuit, prædicens breui

Æmil. lib. 6. in Philippo Auguſto rege 41.

Ibidem. fo. 278.

Ibidem.

Suprà fol. 85.

Buchan. hiſt. Scoticæ. lib. 5. pa. 153. Rex Scotiæ.

aſſuturam diuinam vltionem, quæ eos tanta moleſtia liberaret, iuxta cuius vaticinium paucis pòſt diebus pediculari morbo conſumptus eſt, *exclamās meritò ſibi hoc euenire, qui epiſcopum illum benè monētem ſpreuerat*, tamē epiſcopum retardaſſe proceres ab hoc bello non tāquam illicito, ſed tanquam minus neceſſario, quoniam vltio mox ſecutura immineret diuinitus, patuit ex auo iſtius altero rege eiuſdem nominis, qui quū ſceleratiſſimus eſſet, & nominatim *reus hæreſis Pelagianæ, & contemptus baptiſmi & aliorum ſacramentorum*, propter hæc à Nobilibus ſuis captus eſt, & in carcerem coniectus: vbi ipſe ſibi violentas manus intulit.

Ibid. pag. 252.

Longè minora fuerunt ſcelera Sanctij II. regis Portugallię, propter quę tamē & clerus & nobilitas magna ex parte, & imprimis optimus prudentiſſimuſque ille Rom. ſedis Pontifex Innocent IIII. in Conſilio generali Lugdunēſi eū cenſuit abdicandū, vel ita ſaltem coërcendum, vt eo honorificè quodámodo priuatā vitā agēte, penes curatorem maneret regni illius adminiſtratio. Scelera autē eius fuerunt quòd animo erat remiſſo & ignauo, quòd ad vxoris nutum res grauiſſimas diſponeret, quòd aulici quidam regis facilitate & negligentia elati populū grauibus tributis opprimerent, quòd ad Eccleſiarū, orphanorū, viduarumque defenſionē, non ea qua regē decebat cura & generoſa magnanimitate incūberet. Has ob cauſas bona pars nobilitatis & cleri, fratrē eius Alfonſum Comitē Bolonienſem, vicariū (vt ita dicā) regē elegit. hanc que electionē cōprobans clariſſimus ille pontifex, miſſis literis ad vniuerſos Portugalliæ proceres, *Mandamus* (inquit) *quatenus dilectum filium virum nobilem Comitem Bolonienſem quum ad curā & adminiſtrationem generalem & liberam regni eiuſdē iam ſit aſſumptus, vbi ad vos aduenerit, in ciui-*

Rex Portugaliæ.

Duardus Nonius in hiſt. regum Portugal. & in Cenſura lib. de vera Portug. regum genealogia.

Sexto Decretal. li. 1. tit. 8. de ſupplen. neg.

in ciuitatibus,caſtris,villis,& munitionibus regni, cum omnibus ſuis recipere,ac eius diſpoſitioni,ordinationi,& mandatis vniuerſaliter ſinguli & ſingulariter vniuerſi per omnia & in omnibus intendere abſque difficultate qualibet procuretis impendentes illi contra quoſlibet repugnantes, ac etiam violentos,auxilium,conſilium & fauorem. Id quod ſi facere neglexeritis, *fratribus noſtris Bracharenſi Archiepiſcopo & Epiſcopo Colimbrenſi præcipimus,vt ad id vos per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione remota compellant.* Neque verò eſt cur quiſpiam vetera aliqua promiſſa aut iuramenta regi Sanctio facta obijciat, & ijs ſe impediri queratur ne Sanctio derelicto Alfonſi ſe poteſtati ſubijciat. Nam quum populi ſalus & Eccleſiæ Chriſti defenſio hanc ſtatus in illo regno mutationem depoſcat, ineptum eſt hoc loco hiſque temporibus iuramentum prætexere, ne reipub. ſimul & Eccleſiæ ruinam iam nunc minanti ſuccurratur. ideoque *mandamus* inquit Pontifex *hæc à vobis præſtari,fidelitate,homagio, iuramento ſeu pacto, ſi aliquibus forte præfato regi vel cuicunque alij perſonæ teneremini, aut etiam ipſius regis prohibitione nequaquam obſtātibus.* Atque ita vniuerſus populus paucis admodū exceptis, amoto Sanctio ad Alfonſi ſe dominatum & authoritatem contulit. *gligen.prala.cap. 2.*

Neque Polonia Germaniáque illuſtribus caret exemplis huius Chriſtiani & in epiſcopis & in regibus officij. Boleſlaum enim Poloniæ regem quòd infami eſſet libidine, & nimia crudelitate, nec ex æquo ius diceret, & ſubditos intolerabilibus exactionibus opprimeret, admonuit cōſtanter Staniſlaus epiſcopus Cracouienſis, nec indignè ferenti, & minas intentanti pepercit, quo minus (quod epiſcopalis erat muneris) eum ſubinde ſuorum grauiſſimorum ſcelerum argueret. Quumque verbis nihil proficeret, rexque ei mortē minaretur, ipſe regem *Cromer. de rebus Polon. lib. 4. Crantzius Vandal. li. 3. cap. 13. 14. Munſter. Coſmogra. lib. 4.*

ſacris

ſacris tota vrbe Cracouienſi interdixit: id quod ita regem offendit, vt captata opportunitate, dum extra vrbem epiſcopus in ſacello quodam diuiniſſimum ſacrum peragit, irruens in eum cum ſuis ſatellitibus prophanus rex, epiſcopi ad altare ſtantis caput abſcinderet, eiuſque cerebro parietes cõſpergeret: cuius corpus mox in minutas partes à ſatellitibus eſt diſſectum & obiectum canibus. Quam ob cauſam Pontifex Romanus Gregorius VII. *liberauit ab eius obedientia omnes principes, Barones & Vaſallos, regemque Boleſlaum anathematizauit, totamque interduxit Poloniam: cui etiam Coronæ regalis conſcrendæ ius abſtulit, ne de cætero quiſpiam principum, abſque ſpeciali conſenſu Sedis Apoſtolicæ coronaretur.* Boleſlaus autem à ſuis expulſus fugit in Hungariam, vbi proximo anno, *Dei vindicante, in amentiam incidit*, & ipſe ſibi mortem conſciuit. Quo ita interempto, Poloni eius fratrem Ducem Vladiſlaum regem ſuum conſtituunt. Qui *quanquam vſurparet regium titulum, non tamen fuit coronatus, horrentibus epiſcopis Apoſtolici mandati præuaricationem.* Poſt huius autem mortem depoſitum eſt nomen regale, nec ducentis deinceps annis vſque ad Premiſlaum II. cuiquam Polono attributum. Hic verò primus ab Archiepiſcopo Gneſnenſi, veteri more repetiti vnctus & coronatus eſt, aſſentiente Romano pontifice, qui ordinauit vt in poſterum ad honorandam Staniſlai epiſcopi Cracouienſis memoriam, rex Polonus in Cracouienſi Eccleſia coronaretur. quod ius deinceps Cracouienſi Eccleſiæ pontificijs diplomatis perpetuum factum eſt.

Rex Polonia. *Munſter. vbi ſupra. pag. 895.* *An. 1295. Cromerus lib. 11. Munſter. pag. 900. 901.*

Imperator Germaniæ excommunicatus & depoſitus.

In Germania autem vt Ludouicum quartum, Othonem item IIII. & Henricum III. breuitatis cauſa prætereá, à ſui temporis pontificibus, Alexãdro III. Iohanne XXII. Innocentio III. & Grægorio

rio VII. exauthoratos, vnica Frederici II. hiſtoria ſatis manifeſtè docet & quæ ſit pótificum erga Imperatores authoritas, & quæ fuerit orbis Chriſtiani de tali pontificum authoritate fides. Excommunicauerat illum primò Honorius tertius & deinde Gregorius nonus. Quum tamen potentia & vi imperium retineret, & in Germania Italiaque multi propterea cruentiſſimi tumultus naſcerentur, obeunte Gregorio, Innocentius quartus in Generali Concilio Lugdunenſi, miſſis orbis Chriſtiani nomine legatis Fridericum ad pacē inuitauit, pollicitus quæcunque optari poſſent ad ſarciendam Eccleſiæ cōcordiam. Et ſi quidem Fridericus *diceret quòd in nullo contra iuſtitiam læſerat Eccleſiam, aut quòd vel Pontifex defunctus, vel Innocentius contra iuſtitiam eum læſiſſent, parati eramus (inquit pontifex) vocare reges, prælatos, & principes tam Eccleſiaſticos quàm ſæculares ad aliquem tutum locum, vbi Fridericus vel per ſe, vel per ſolennes nuncios conueniret. eratque parata* Eccleſia *de concilio Concilij ſatisfacere illi ſi eum læſiſſet in aliquo &c.* Quum verò Imperator omnē iſtiuſmodi pacificationem reſpueret, & obſtinatè incæptos tumultus tota Germania Italiáque foueret, *pacemque inter Eccleſiam & Imperium* ſtabilitam infringeret: & ob grauem hæreſis ſuſpicionem, & ob ſacrilegia, & quia Eccleſiaſtica iura ſibi vſurpauit, & quia contra fas iuſque bello pōtificiam vexabat ditionem, & quia ſua inſigni ſimulatione expeditionem in Orientem contra Saracenos cum magna Chriſtianorum clade impediuit, & quia epiſcopos à Gregorio Romam ad Concilium generale vocatos, Cardinaleſque varios, obſeſſis itineribus cepit, & in vincula coniecit, *qua ex re Gregorius tantum dolorem cepit, vt non diu ſuperuixerit*, & quia epiſcopatus & monaſteria 40. in odium Papæ expoliauit, multoſque ſacerdotes ablatis eorum bonis ſu-

Innoc. in Concilio Lugdun. Sext. decret. lib. 2. tit. 14. ca. 2. Ad Apoſtolica &c.

Pauli Lāgij chron. Citizenſe an. 1219. & 1227. 1229.

Platina in Greg. 9. Alber. Crant. Saxon. lib. 8. cap. 6.

Concilium Lugdunenſe vbi ſuprà.

nis ſuſpendit; *ob hos* & *ob alios eius nefandos exceſſus, nos cum patribus noſtris,* inquit Innocentius Pontifex, *& ſancto Concilio poſt diligentem deliberationem, ea authoritate quam Chriſtus Ieſus in B. Petri perſona pontificibus tradidit memoratum principem qui ſe imperio & regnis, omnique honore & dignitate reddidit tam indignum, omni honore ac dignitate priuatum à Domino oſtendimus, denunciamus, & ſimul ſententiando priuamus: omnes qui ei fidelitatis iuramento tenentur aſtricti, ab huiuſmodi iuramento abſoluentes: authoritate Apoſtolica firmiter inhibendo, ne quiſquam deinceps ei tanquam Imperatori vel regi pareat, decernendo quoſlibet qui ei deinceps velut Imperatori vel regi conſilium auxiliumue præſtiterint, ſeu fauorem, ipſo ſacto excommunicationis ſententiæ ſubiacere.*

Iudicium Papæ comprobatum ab orbe Chriſtiano.

Ita Pontifex. Neque tum fuit aliquis in orbe Chriſtiano princeps, vel reſpublica; quæ pontificis ſententiam improbauit, ſi eos excipias quos armis militibuſq; Fridericus ſibi habebat alligatos. Electores quidem principes ſucceſſorem ei dederunt Henricum Lantgrauium Turingiæ D. Elizabethæ filiũ, eòque defuncto Guilielmum Comitem Hollandiæ Galliæ rex Ludouicus Sanctus omnibus viribus pontificis iudicium roborauit, & ipſe Fridericus paulò poſt, cum immenſo exercitu ſexaginta millium, partim Germanorum, partim Turcarum & Saracenorum (quos longè quàm Chriſtianos habebat chariores fouebatque magis) à multo minoribus pontificis copijs profligatus, fugit in Apuliam, vbi à Manfredo filio ſpurio, iniecto ori puluino dum dormiret ſuffocatus eſt. Neque verò opus eſt exquirere ſingulorum principum ſuffragia, quando in Concilio Lugdunenſi habemus generalem omnium Chriſtianorum, ſaltem Occidentis conſenſum. Quin & ipſi Imperatores Græci dũ in his inter Fridericos patrem & filium Romanoſque

Genebrar. in Chronolog. anno. 1254.

Belforeſt in annal. lib. 4. cap. 9.

Nauclerus generatio. 42. pag. 305. 309.

que pontifices tumultibus, ſuos Romam mittunt Oratores, vt vel fauore, vel præmijs, vel ſubminiſtratis contra ſchiſmaticos Germanos auxilijs, Imperialem dignitatem à pontifice ſibi procurarent tanquam poſtliminio reddi, quando eadem iam ſuppetebat eius Germanis eripiendæ, & Græcis iterum tradendæ cauſa, quæ prius pontifices impulerat vt Græcis ablatam ad Francos Carolumque Magnum transferrent: Græci (inquam) hoc facto ſuo, ſatis clarè demonſtrarunt nec ipſos dubitaſſe qui in Pontifici Romano iuſta fuerit huius honoris dandi & auferendi poteſtas. Hac ſiquidem tempeſtate *Emanuel Imperator Græcus legatos ad pontificem miſit, qui ei pollicerentur & magnas copias in Fredericum, & mentem omnium Græcorum cum Eccleſia Rom. conuenientem, vt Occidentalis & Orientalis eadem fieret, ſi pateretur Imperium Romanum antea diuiſum in vnum corpus redigi.* Sed renuit pontifex, & re infecta dimiſſi legati. Quum verò deinde Fredericus atrocius Alexandrum perſequeretur, & Roma à militibus ſuis Germanis capta in Apuliam fugere compuliſſet, eo iam in maioribus anguſtijs poſito, *miſit rurſus Emanuel alios Oratores, qui maiora pollicerentur ſi pontifex in ſuam ſententiam deſcenderet, & Coronam Occidentalis Imperij qua Fridericus iuſtè & debitè priuatus videbatur, Conſtantinopolitano redderet.* Verùm ille habito conſilio Cardinalium maxima grauitate & conſtantia non tam quid ſibi in præſens, quàm quid in poſteritatem & vniuersè rebus Chriſtianis vtile futurũ eſſet cõſiderans, *reſpõdit ſe nolle id in vnũ coniungere, quod olim de induſtria maiores ſui diſiunxiſſent*, vnde rurſus ſpe ſua fruſtrati legati domum redierunt, ita tamen vt certum argumentum relinquerent, eam fuiſſe Eccleſiæ Græcæ hoc tempore fidem, quòd pontifex Romanus iuſtis de cauſis, ea quàm à Chriſto

Eccleſia Græca probat ſententiam Papæ.

Platina in Alexandro 3.

Nauclerus generatio. 39. pag. 225.

Naucl. ibi. pa. 226.

Summa conſtantia & æquitas pontificis Rom.

ſto deriuatam habebat poteſtate, Imperium Occidentis & Orientis vel deſiūctum colligare, vel colligatum potuerit diſiungere, eademque ratione duo Imperia in vnum contrahere, qua maiores eius vnū in duo ſeparauerant.

11 Neque verò eſt quòd hæretici more ſuo obganniant, hęc facta eſſe à pontificibus impijs, ſuperbis, ambitioſis, furori, vindictæ & gloriæ ſuæ indulgentibus. Si enim his perturbationibus occupati à

II. recta ratione auerſi fuiſſent: nunquam Alexander hanc tam præclaram occaſionem ſe de inimico vlciſcendi, tam opportunè oblatam, eamque adeò probabile & ſpecioſo prætextu fundatam (quid enim erat in ſpeciem glorioſius quam diſtractas Orientis & Occidentis vires in vnum redigere?) prætermiſiſſet. Sed qui nouerit quàm ignauè, ſeditioſè, ſacrilegè, & hæreticè hac ætate Imperium Græcum fuerit adminiſtratum; vt patriarcha Conſtantinopolitanus vir ſanctiſſimus reipub. miſeriam deplorans loco ceſſerit, in cuius locum ab auaro Imperatore Alexio *ſuffectus eſt ſpado, ſimplici vir ingenio, & dignus qui in angulo magis quàm in clariſſima Orientis Eccleſ. à degeret*; quo tamen poſt triennium deturbato, ad ſublimem illam cathedram *euectus eſt Nicolaus grammaticus* (quæ Eccleſiaſticæ & epiſcopalis honoris ad ſordidos homines traductio, ruentis Eccleſiæ certū eſt præſagium) qui meminerit vt ijdem Græci cum ſuis Imperatoribus Chriſtianos Germaniæ & Galliæ hoc ſæculo in Aſiam Turcis debellandis maximo numero commeantes, nequiſſimè contra fidem datam oppugnauerint, *quos per inſidias arctis & opportunis locis collocatas interimebant, clauſis portis vrbium ingreſſu arcebant, & ſi quid Chriſtiani emere vellent funibus de muro attrahendæ pecuniæ cauſa demiſſis, pro ea minimū commeatus prout Græcis ipſis placuit, ſubminiſtrabant,*

Improbitas & impietas Græcorum.

Glycas in annalib. parte 4. & Iohannes Commenus in continuatione Glycæ annaliū, pag. 470. 479.

ſæpè

ſæpe perparcè, ſæpe nihil penitus; aliquando calcem farinæ miſcentes, panem corrumpendo exercitui peſtiferum efficiebant, Imperatoris iuſſu de argento minimè probo pecuniam cudebant, quæ venditurìs aliquid ex exercitu Alemannico daretur; idemque Imperator miſſis literis Turcas hortatus eſt & edocuit quemadmodum cum Latinis illis bellum gerere debebant: hæc qui recordatur ab ipſis Græcis hiſtoricis ſcripta & memoriæ mandata, perſpiciet pontificem Romanum diuino potius quàm humano conſilio, nec perturbatione animi ſed maturrimo iudicio adductum fuiſſe, ne populo adeò mutabili, inconſtanti, religionem negligenti, & ad Turcas magis quàm ad Chriſtianos iuuandos propenſo Imperium rurſus tradendum cenſeret. Illis autem reliquis pontificibus, qui in Imperio transferendo, vel regibus & Imperatoribus excommunicandis, deponendis, mutandis, ita infracto animo laborarunt, nihil vnquam reſpublica Chriſtiana ea tempeſtate vidit ſanctius, nihil prudentius, nihil religioſius: quemadmodum & in veteri Teſtamento illis prophetis pontificibuſque qui contra ſuæ tempeſtatis tyrannicos reges eadem fecerunt, nihil fuit ſuo tempore magis diuinũ & heroicum. Gregorius etenim ſecundus qui excõmunicato Philippico, prima iecit fundamenta Imperij Græci ad Latinos transferẽdi, vir græcè latinéq. doctiſſimus, propter ſummam liberalitatem in reparandis publicis ædificijs, mœnibus, templis; propter caſtitatem, ſapientiam, ſanctitatem, in primis proptèr ſummam manſuetudinem & pacem inter principes procurandam ita laudatur, vt eum proponant tanquam ſingulare harum virtutum epiſcopalium exemplar: cuius certè in hoc ipſo transferendi Imperij negotio mira eluxit moderatio: Nam cùm Itali deteſtantes dominatum Imperato-

Vide Græcorum nequitiam in Paulo Æmilio li. 5. in Ludouico Iuniore rege. 40. fol. 235. 226.

Iſtorum pontificum Roman. ſumma bonitas, prudentia & mãſuetudõ

Gregorius 2.

Platina. Genebrar. Marianus Scotus.

ris Græci Eccleſias ſpoliantis, *ſuos quiſque duces magiſtratuſque ipſi creaſſent, pontificemque rogaſſent vt Italici generis Cæſarem deſignaret; is illud ſe facturum abnuit, quòd compertum haberet, Leonis tantum & aſſentorū ſcelus illud fuiſſe non Græcorum omnium*, ideoque tum ſanctione ſua tantummodo *vetuit vectigal illi pendi*. Gregorius verò III. & Zacharias, qui quod Gregorius

Gregor. 3. II. inchoauerat perfecerunt, quum alter fuerit Syrus, alter Græcus, vterque Græci Imperij alumnus, Leo item III. nunquam in cæptis Gregorij II. perſeueraſſent, ſed Græcos potius quàm Francos Imperiali honore frui voluiſſent, niſi maximæ rationes, ipſa nimirū religionis Chriſtianæ veritas & Eccleſiæ tuendæ neceſſitas aliud ſuaſiſſet. Nam erant iſti

Platina in Gregor. 3. Genebr. in Greg. 3. Naucler. generatib. 25. fol. 788.

nihilo quoad perfectam virtutum omnium complexionem Gregorio II. inferiores. Hic enim III. *vir ſingularis doctrinæ, & humanitatis præcipuæ, græce latineque doctus, mentem diuinæ ſcripturæ ita callebat, vt nemo prædicatione atque interpretatione rerum abditarum eum vinceret: ita autem ſanctè viuebat, vt iudicare difficile eſſet, vtrum promptior lingua, an opere habendus eſſet. Tantæ denique humanitatis ac beneficentiæ fuit erga pauperes, captiuos, ære alieno nexos, viduas & pupillos, vt ferè omniū*

Zacharias. *parens ac paſtor merito vocaretur.* Zacharias autem, *natione Græcus, optimus pontifex, vir fuit mitiſſimi ingenij,*

Ibid. *miræ ſuauitatis ac gratiæ, omni virtute præditus, ad iram tardus, ad miſericordiam & clementiam promptiſſimus, nulli malum pro malo, ſed pro malo bonum reddens, vt quos ante pontificatum habuerit inimicos & æmulos, eos inito pontificatu præmijs & honoribus affecerit*: ipſis hoſtibus

Blondus decad. 1. li. 10. adeò amabilis, vt Longobardorum rex, antiquus Pontificum Rom. hoſtis, huic tamen magnas & præclaras vrbes dono dederit. Neque Leo III. horum

Leo 3. rum alterutri quicquam conceſſit, *ab ineunte ætate optimè educatus, vir caſtus, integer, facundus, virorum doctorum*

ſtorum magnus amator, cui ægrotos viſere, eoſque ad patientiam adhortari, eleemoſinas indigentibus præbere, deſperatos conſolari, errantes in viam reducere prædicando, admonendo, quibus plurimum ob doctrinam & eloquentiã valebat, peculiare fuit. Homo certe ita mitis ingenij vt omnes deligeret, neminem odio haberet, tardus ad iram, ad miſerendum promptus, inſignis pietate, ſed vna *fortiſsimus rerum* Eccleſiaſticarum *honoriſque diuini procurator & defenſor.* Et iſti pontifices Græcos Imperatores propter hæreſim Imperio (vt diximus) Occidentis exuerunt. Et quis non ſtatim cogitet viros doctiſſimos & ſanctiſſimos, eoſdemque Græcos, & quum alijs virtutibus inſignes, tum maximè ob pietatem, humanitatem, clementiam, animum à vindicandis iniurijs alieniſſimum, adeò celebres, vt hoſtibus etiam ſuis non ſolùm iniurias condonauerint, ſed eos quoque beneficijs cumulauerint, ita voluiſſe non modo regum & Imperatorum, ſed patriæ quoque ſuæ honorem minuere, & (vt videri poteſt) labefactare potentiam, niſi fides Chriſti & reip. Chriſtianæ neceſſitas, quã omnibus priuatis commodis & affectionibus anteponere debebant, eos ad hæc facienda pertraxiſſet.

Platina in vita eius & Zonar. to. 3.

Reliqui autem Pontifices, qui eadem authoritate cõtra Galliæ, Angliæ, Poloniæ, Germaniæq. Reges vſi ſunt, Vrbanus II. Innocentius III. & IIII. Gregoriuſque VII. omnes ab hiſtoricis deſcribũtur fuiſſe præſtantiſſimi, & veræ fidei, diuini honoris, Eccleſiæque tuendæ etiam cum capitum ſuorum diſcrimine ſtudioſiſſimi: id quod vel ex operibus eorum quiuis ſtatim animaduertat. Alias enim cur vt alij multi Romæ, otioſi non conſederunt? cur maximorum regũm odium, & hoſtilem inimicitiã ſuſcepetunt? Cur Vrban⁹ Gallus Gallorũ

impoſuerunt qua ſi mortua fuerit iuſtitia, quũ mortuus fuit Vrbanus iuſtitiæ præco. Ex qua hiſtoria tota perſpicitur in excommunicatione, ad reges ſtringendos quanta ſit vis; optimòſque eius ætatis Gallicanos Epiſcopos ita propter eandẽ à regis conſuetudine cauiſſe, vt quũ coronari vellet mortuo Vrbano qui eum excõmunicauerat, ab aliquo Gallicano Epiſcopo eum honorem impetrare nõ potuerit, ſed ad Belgas & ſemigallos cõfugere ſit coactus. Et tamen eum EpiſcopumGallicanum, aut omnino Gallum, & non potius ſemiuirum & effæminatum aliquem Cybeles ſacerdotem putabimus, ſi quis Nauarræi capiti diadema Gallicanum imponere voluerit? Aut num maius fuit peccatũ Philippo illi repudiare legitimam vxorem & meretrici adhæreceſcere, quàm Henrico iſti Catholicã Eccleſiam reiicere & cum ſynagoga Satanæ per inceſtã hæreſis ſuæ libidinẽ copulari? Aut non eadẽ eſt hodierna die poteſtas Sixti Põtificis & Cõcilij Tridẽtini, quæ tũ fuit Vrbani Pontificis & ConcilijClaromõtani? Et qualis eſt theologia iſtorum dementiſſimorũ hominum qui tã furioſe çõtendunt regem Gallorũ à nemine mortalium poſſe excõmunicari? Sic enim nuper iſti Androgyni Catholici Caluiniſtæ prædicari cœperunt, quò regẽ ſuum Nauarræũ omnibus & Conciliis & Pontificibus faciãt ſuperiorem. Ecquis verò Chriſtianus concipere poteſt huius theologiæ fundamentũ? Illud nimirum (opinor) dicent regẽ ſuum Nauarreum hominẽ Chriſtianum non eſſe, ouem Chriſti non eſſe, in Eccleſia Chriſti & ouili eius non contineri, nec eſſe Chriſti ſanguine redemptum. Hoc certè quidẽ dicãt opus eſt, & vt eum vel Angelum, vel Diabolum, vel ſaltem Paganum aut Turcam, non autẽ Chriſtianum faciant neceſſe eſt, ſiquidem eum ab Eccleſiæ diſciplina, & Paſtoris ſummi

Rex Galliæ excommunicatus.

Apologie Catholique parte 2. pag. 164. & 165.

ſummi ſubiectione volunt abſtrahere. Sin verò Chriſtianus eſt, etiam ſi hæreticus, ſubiectus eſt præpoſito & curatori animæ ſuæ: ſi ouis, habet paſtorem cui obediat, ſi ſit in Eccleſia, habet Epiſcopum à quo regatur, à quo corrigatur, à quo ligetur & ſoluatur, à quo cælorũ claues gerente celũ ei aperiatur vel claudatur, & à quo ſi Eccleſia contẽpſerit, tanquã *Ethnicus & publicanus* à Chriſtianis cauẽdus eſſe denũtietur. Denique ſi ſanguine Chriſti redẽptus eſt, reuereri debet Petri ſucceſſorẽ tanquã præſidem ſuum, vt pote cui Chriſtus eum paſcendum commiſit, *& qui* (vt diuinè ſcripſit doctiſſimus ſanctiſſimuſque Epiſcopus D. Chryſoſtomus) *ſanguinẽ ſuum effudit ut eas pecudes acquireret, quarum curam tum Petro, tum Petri ſucceſſoribus cõmittebat.* Sed vt ad hiſtoriam reuertar, is qui ea ætate & doctiſſimus & ſanctiſſimus fuit in Gallicana Eccleſia Carnotenſis Epiſcopus Iuo propter admirabilem pietatem Sanctis poſt mortẽ annumeratus, quum poſt hoc Pontificis anathema à rege in Aulã accerſetur, & vnà moneretur vt milites quoſdã regi cõtra hoſtes in auxilium ſubmitteret, vtrique ita reſpondit, vt egregiũ & verè Apoſtolicum Galliæ epiſcopis vniuerſis obedientiæ erga Deum magis quàm regẽ exemplum præbuerit. *Ad vos ne veniam* (inquit) *magnæ & multæ cauſæ me prohibent. Nam & Papa Romanus interdixit vobis authoritate Apoſtolica thorum mulieris quam pro vxore habetis, & interdicit etiam omnibus Epiſcopis ne capiti illius mulieris coronam imponant. Parcens igitur maieſtati veſtræ, veſtram diſſimulo adire præſentiam, ne Sedis Apoſtolicæ iuſſione compulſus, cui vice Chriſti parere me oportet, quod nunc dico in aure, cogar in veſtris & multorum auribus publicare.* Id nimirum veri & Apoſtolici eſt Epiſcopi, à regis Aula & preſentia quem ſummus paſtor Eccleſiaſtica cõmunione ob

Heb. 13.

Math. 18.

Chryſoſt. li. 2. de ſacerd. in initio.

Officium boni Epiſcopi erga regem excõmunicatũ.

Act. 5. 29

Iuo in epiſt. 105. vide Belforeſt li. 3. ca. 25

manifeſta ſcelera priuauit abſtinere niſi fortè vel cum capitis ſui periculo, vt Ioannes Baptiſta, Babylas martyr, D. Chryſoſtomus, D. Thomas Cantuarienſis, & ſimiles diuinæ conſtantiæ & libertatis viri, velit reges impios non aliter quàm Ethnicos, vti monet Chriſtus, liberè de ſuis ſceleribus, & palam coarguere. *Milites autem* inquit *mei* (quos idem Epiſcopus quia erat ſimul Comes Carnotenſis debebat ſuppeditare) *pene omnes vel abſunt, vel pro pace Eccleſiæ violata ſunt excommunicati, quos ſine ſatiſfactione reconciliare non valeo, & excõmunicatos in hoſtem mittere non debeo.* Ita regem iuſtè Apoſtolica ſententia, fidelium communione priuatũ, à veris Chriſtianis nec in pace, nec in bello, regio honore afficiendum eſſe egregiè declarauit.

Math. 18.

10 Id quod item in Anglia erga Ioannem regem epiſcopi proceresque eius regni pręſtiterũt. Is enim cùm propter indigna & nimis atrocia Eccleſiarum ſpolia atque ſacrilegia, per Innocentium III. pontificem excommunicatus & regali in ſubditos iure priuatus eſſet, proptereaq; epiſcopi omnes vix vno & altero excepto eum deſeruiſſent, & ex Anglia in Galliam demigraſſent: mox ciues etiam, & milites, & militum tribuni, & arcium præfecti magno numero ab eius Aula & obedientia diſceſſerunt: alij in Galliam, alij in alias Inſulæ partes. Quumque Ioannes conſcripto exercitu contra Scotorum regem profecturus eſſet, proceres regni ſeſe cum comitaturos negarunt, cauſamque poſtulanti reſponderunt, *eam cuius eſſe perſpicuam*, quoniam videlicet *ſcirent eum à Pontifice excommunicatum*, propterea que non poterat vllam à ſubditis ſuis expectare ſubiectionem quandiu ipſe maneret rebellis Chriſto & Eccleſiæ, quibus ex Chriſtiana diſciplina primo tenebantur obedire. Qua neceſsitate

Polido. lib. 15. Annales Angliæ in Ioanne.

Rex Angliæ excommunicatus & depoſitus.

neceſſitate permotus, quòd etiam reſciret Gallorum regem Philippum Auguſtum magnos ad regnum eius inuadendum facere terra marique apparatus (rex enim Galliæ iuſtam & piam belli cauſam duxit vt *Epiſcopos extorres ſedibus ſuis restitueret, omneſque Franci contra Anglum excommunicatum ſe ituros ingenti aſſenſu profitebantur*) Pontifici ſe ſubmiſit, & epiſcopos reuocauit, & illis alijſque proceribus ſe ſatisfacturum, ſumma religione iurauit. Et quàm fuit in rebus proſperis ferox & inſolens, tam in aduerſis fractus atque abiectus, *ad legati romani pedes regia inſignia poſuit priuatuſque & quis ſe tandem maneret exitus, quinque dies egit, ſexto vt ingens munus & propè deſperatum beneficium à Romano accepit diadema, ſe beneficiarium, Angliamque ac Hiberniam vectigalem ſacroſanctæ poteſtatu profeſſus.* Vt autem quæ Epiſcopis, proceribus, totique regno promiſerat, ſincerè itidem præſtaret, nec poſt ſublatum interdictum ad veterem tyrannidem rediret, *proceres gentis iureiurando adacti ſunt, ſi qua parte à fide decederet, ſe eũ quacunque ratione coacturos, vt conuenta præſtaret.* id quòd factum eſt. Quum enim promiſſa minus fideliter exolueret, vniuerſum cõtra ſe regnum concitauit & poſt ærumnoſam vitam in ciuilibus bellis miſerè exactam, longè miſerius obijt. Scoti item etſi in rebus politicis æterno ferè diſſidio ab Anglis diuiſi, in hac tamen Chriſtianæ diſciplinæ erga reges praxi, cum Anglis fuerunt coniunctiſſimi. Id quod ante annos ferè mille in Frechardo rege mõſtrarunt, qui quòd valde eſſet & in homines crudelis, & in Deum impius, adeò vt vxorem iugularet & ſtupraret filias, propter quæ ſcelera ab epiſcopis Chriſtianorum communione eiectus eſt, mox *proceres ad eum puniendum copias contraxerunt*: quos etſi epiſcopus Colmannus cohibuit, prædicens breui

Æmil. lib. 6. in Thilippo Auguſto rege 41.

Ibidem. fo. 278.

Ibidem.

Suprà fol. 85.

Buchan. hiſt. Scoticæ. lib. 5. pa. 153. Rex Scotiæ.

affuturam diuinam vltionem, quæ eos tanta moleſtia liberaret, iuxta cuius vaticinium paucis pòſt diebus pediculari morbo conſumptus eſt, *exclamãs meritò ſibi hoc euenire, qui epiſcopum illum benè monẽtem ſpreuerat*, tamẽn epiſcopum retardaſſe proceres ab hoc bello non tãquam illicito, ſed tanquam minus neceſſario, quoniam vltio mox ſecutura imminerет diuinitus, patuit ex auo iſtius altero rege eiuſdem nominis, qui quũ ſceleratiſſimus eſſet, & nominatim *reus hæreſis Pelagianæ, & contemptus baptiſmi & aliorum ſacramentorum*, propter hæc à Nobilibus ſuis captus eſt, & in carcerem coniectus: vbi ipſe ſibi violentas manus intulit.

Ibid. pag. 352.

Longè minora fuerunt ſcelera Sanctij II. regis Portugalliç, propter quç tamẽ & clerus & nobilitas magna ex parte, & imprimis optimus prudentiſſimuſque ille Rom. ſedis Pontifex Innocent IIII. in Conſilio generali Lugdunẽſi eũ cenſuit abdicandũ, vel ita ſaltem coërcendum, vt eo honorificè quodã modo priuatã vitã agẽte, penes curatorem maneret regni illius adminiſtatio. Scelera autẽ eius fuerunt, quòd animo erat remiſſo & ignauo, quòd ad vxoris nutum res grauiſſimas diſponeret, quòd aulici quidam regis facilitate & negligentia elati populũ grauibus tributis opprimerent, quòd ad Eccleſiarũ, orphanorũ, viduarumque defenſionẽ, non ea qua regẽ decebat cura & generoſa magnanimitate incũberet. Has ob cauſas bona pars nobilitatis & cleri, fratrẽ eius Alfonſum Comitẽ Bolonienſem, vicariũ (vt ita dicã) regẽ elegit. hanc que electionẽ cõprobans clariſſimus ille pontifex, miſſis literis ad vniuerſos Portugalliæ proceres, *Mandamus* (inquit) *quatenus dilectam filium virum nobilem Comitem Bolonienſem quum ad curã & adminiſtrationem generalem & liberam regni eiuſdẽ iam ſit aſſumptus, vbi ad vos aduenerit, in cuiu-*

Rex Portugaliæ.

Duardus Nonius in hiſt. regum Portugal. & in Cenſura lib. de vera Portug. regum genealogia.

Sexto Decretal. li. 1. tit. 8. de ſupplen. ne-

in ciuitatibus,caſtris,villis,& munitionibus regni, cum omnibus ſuis recipere,ac eius diſpoſitioni,ordinationi,& mandatis vniuerſaliter ſinguli & ſingulariter vniuerſi per omnia & in omnibus intendere abſque difficultate qualibet procuretis impendentes illi contra quoſlibet repugnantes, ac etiam violentos,auxilium,conſilium & fauorem. Id quod ſi facere neglexeritis, *fratribus noſtris Bracharenſi Archiepiſcopo & Epiſcopo Colimbrenſi præcipimus,vt ad id vos per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione remota compellant.* Neque verò eſt cur quiſpiam vetera aliqua promiſſa aut iuramenta regi Sanctio facta obijciat, & ijs ſe impediri queratur ne Sanctio derelicto Alfonſi ſe poteſtati ſubijciat. Nam quum populi ſalus & Eccleſiæ Chriſti defenſio hanc ſtatus in illo regno mutationem depoſcat, ineptum eſt hoc loco hiſque temporibus iuramentum prætexere, ne reipub.ſimul & Eccleſiæ ruinam iam nunc minanti ſuccurratur. ideoque *mandamus* inquit Pontifex *hac à vobis præſtari,fidelitate,homagio, iuramento ſeu pacto, ſi aliquibus forte præfato regi vel cuicunque alij perſonæ teneminí, aut etiam ipſius regis prohibitione nequaquam obſtātibus.* Atque ita vniuerſus populus paucis admodū exceptis, amoto Sanctio ad Alfonſi ſe dominatum & authoritatem contulit. *gligen.præla.cap. 2.*

Neque Polonia Germaniáque illuſtribus caret exemplis huius Chriſtiani & in epiſcopis & in regibus officij. Boleſlaum enim Poloniæ regem quòd infami eſſet libidine, & nimia crudelitate,nec ex æquo ius diceret, & ſubditos intolerabilibus exactionibus opprimeret, admonuit cōſtanter Staniſlaus epiſcopus Cracouienſis,nec indignè ferenti,& minas intentanti pepercit,quo minus (quod epiſcopalis erat muneris) eum ſubinde ſuorum grauiſſimorum ſcelerum argueret. Quumque verbis nihil proficeret, rexque ei mortē minaretur, ipſe regem *Cromer. de rebus Polon.lib.4. Crantzius Vandal. li. 3.cap. 13. 14. Munſter. Coſmogra. lib. 4.*

ſacris

ſacris tota vrbe Cracouienſi interdixit: id quod ita regem offendit, vt captata opportunitate, dum extra vrbem epiſcopus in ſacello quodam diuiniſſimum ſacrum peragit, irruens in eum cum ſuis ſatellitibus prophanus rex, epiſcopi ad altare ſtantis caput abſcinderet, ciuſque cerebro parietes cõſpergeret: cuius corpus mox in minutas partes à ſatellitibus eſt diſſectum & obiectum canibus. Quam ob cauſam Pontifex Romanus Gregorius VII. *liberauit ab eius obedientia omnes principes, Barones & Vaſallos, regemque Boleſlaum anathematizauit, totamque interduxit Poloniam: cui etiam Coronæ regalis conſerendæ ius abſtulit, ne de cætero quiſpiam principum, abſque ſpeciali conſenſu Sedis Apoſtolicæ coronaretur.* Boleſlaus autem à ſuis expulſus fugit in Hungariam, vbi proximo anno, *Dei vindicante, in amentiam incidit*, & ipſe ſibi mortem conſciuit. Quo ita interempto, Poloni eius fratrem Ducem Vladiſlaum regem ſuum conſtituunt. Qui *quanquam vſurparet regium titulum, non tamen fuit coronatus, horrentibus epiſcopis Apoſtolici mandati præuaricationem.* Poſt huius autem mortem depoſitum eſt nomen regale, nec ducentis deinceps annis vſque ad Premiſlaum II. cuiquam Polono attributum. Hic verò primus ab Archiepiſcopo Gneſnenſi, veteri more repetiti vnctus & coronatus eſt, aſſentiente Romano pontifice, qui ordinauit vt in poſterum ad honorandam Staniſlai epiſcopi Cracouienſis memoriam, rex Polonus in Cracouienſi Eccleſia coronaretur. quod ius deinceps Cracouienſi Eccleſiæ pontificijs diplomatis perpetuum factum eſt.

Rex Polonia. *Munſter. vbi ſupra. pag. 895.* *An. 1295. Cromerus lib. 11. Munſter. pag. 900. 901.*

In Germania autem vt Ludouicum quartum, Othonem item IIII. & Henricum III. breuitatis cauſa prætereã, à ſui temporis pontificibus, Alexãdro III. Iohanne XXII. Innocentio III. & Grægorio

Imperator Germania excommunicatus & depoſitus.

rio VII. exauthoratos, vnica Frederici II. hiſtoria ſatis manifeſtè docet & quæ ſit pótificum erga Imperatores authoritas, & quæ fuerit orbis Chriſtiani de tali pontificum authoritate fides. Excommunicauerat illum primò Honorius tertius & deinde Gregorius nonus. Quum tamen potentia & vi imperium retineret, & in Germania Italiaque multi propterea cruentiſſimi tumultus naſcerentur, obeunte Gregorio, Innocentius quartus in Generali Concilio Lugdunenſi, miſſis orbis Chriſtiani nomine legatis Fridericum ad pacē inuitauit, pollicitus quæcunque optari poſſent ad ſarciendam Eccleſiæ cō-cordiam. Et ſi quidem Fridericus *diceret quòd in nullo contra iuſtitiam læſerat Eccleſiam, aut quòd vel Pontifex defunctus, vel Innocentius contra iuſtitiam eum læſiſſent, parati eramus (inquit pontifex) vocare reges, prælatos, & principes tam Eccleſiaſticos quàm ſæculares ad aliquem tutum locum, vbi Fridericus vel per ſe, vel per ſolennes nuncios conueniret: eratque parata* Eccleſia de concilio *Concilij ſatisfacere illi ſi eum læſiſſet in aliquo &c* Quum verò Imperator omnē iſtiuſmodi pacificationem reſpueret, & obſtinatè incæptos tumultus tota Germania Italiáque foueret, *pacemque inter Eccleſiam & Imperium* ſtabilitam infringeret: & ob grauem hæreſis ſuſpicionem, & ob ſacrilegia, & quia Eccleſiaſtica iura ſibi vſurpauit, & quia contra fas iuſque bello pōtificiam vexabat ditionem, & quia ſua inſigni ſimulatione expeditionem in Orientem contra Saracenos cum magna Chriſtianorum clade impediuit, & quia epiſcopos à Gregorio Romam ad Concilium generale vocatos, Cardinaleſque varios, obſeſſis itineribus cepit, & in vincula coniecit, *qua ex re Gregorius tantum dolorem cepit, vt non diu ſuperuixerit*, & quia epiſcopatus & monaſteria 40. in odium Papæ expoliauit, multoſque ſacerdotes ablatis eorum bonis ſu-

Innoc. in Concilio Lugdun. Sext. decret. lib. 2. tit. 14. ca. 2. Ad Apoſtolicæ &c.

Pauli Lāgij chron. Citizenſe an. 1219. & 1227. 1229.

Platina in Greg. 9. Alber. Crant. Saxon. lib, 8. cap. 6.

Concilium Lugdunenſe vbi ſuprà. nis ſuſpendit; *ob hos & ob alios eius nefandos exceſſus, nos cum patribus noſtris*, inquit Innocentius Pontifex, *& ſancto Concilio poſt diligentem deliberationem, ea authoritate quam Chriſtus Ieſus in B. Petri perſona pontificibus tradidit memoratum principem qui ſe imperio & regnis, omnique honore & dignitate reddidit tam indignum, omni honore ac dignitate priuatum à Domino oſtendimus; denunciamus, & ſimul ſententiando priuamus: omnes qui ei fidelitatis iuramento tenentur aſtricti, ab huiuſmodi iuramento abſoluentes: authoritate Apoſtolica firmiter inhibendo, ne quiſquam deinceps ei tanquam Imperatori vel regi pareat, decernendo quoſlibet qui ei deinceps velut Imperatori vel regi conſilium auxiliumue præſtiterint, ſeu fauorem; ipſo facto excommunicationis ſententiæ ſubiacere.* *Iudicium Papæ comprobatum ab orbe Chriſtiano.* Ita Pontifex. Neque tum fuit aliquis in orbe Chriſtiano princeps, vel reſpublica; quæ pontificis ſententiam improbauit, ſi eos excipias quos armis militibuſq; Fridericus ſibi habebat alligatos. *Genebrar. in Chronolog. anno. 1254.* Electores quidem principes ſucceſſorem ei dederunt Henricum Lantgrauium Turingiæ D. Elizabethæ filiũ, eòque defuncto Guilielmum Comitem Hollandiæ Galliæ rex Ludouicus Sanctus omnibus viribus pontificis iudicium roborauit, & ipſe Fridericus paulò poſt, cum immenſo exercitu ſexaginta millium, partim Germanorum, partim Turcarum & Saracenorum (quos longè quàm Chriſtianos habebat chariores fouebatque magis) à multo minoribus pontificis copijs profligatus, fugit in Apuliam, vbi à Manfredo filio ſpurio, iniecto ori puluino dum dormiret ſuffocatus eſt. *Belforeſt in annalib. lib. 4. cap. 9.* *Nauclerus generatio. 42. pag. 305. 309.* Neque verò opus eſt exquirere ſingulorum principum ſuffragia, quando in Concilio Lugdunenſi habemus generalem omnium Chriſtianorum, ſaltem Occidentis conſenſum. Quin & ipſi Imperatores Græci dũ in his inter Fridericos patrem & filium Romanoſque

que pontifices tumultibus, ſuos Romam mittunt Oratores, vt vel fauore, vel præmijs, vel ſubminiſtratis contra ſchiſmaticos Germanos auxilijs, Imperialem dignitatem à pontifice ſibi procurarent tanquam poſtliminio reddi, quando eadem iam ſuppetebat eius Germanis eripiendæ, & Græcis iterum tradendæ cauſa, quæ prius pontifices impulerat vt Græcis ablatam ad Francos Carolumque Magnum transferrent: Græci (inquam) hoc facto ſuo, ſuis clarè demonſtrarunt nec ipſos dubitaſſe qui in Pontifici Romano iuſta fuerit huius honoris dandi & auferendi poteſtas. Hac ſiquidem tempeſtate *Emanuel Imperator Græcus legatos ad pontificem miſit, qui ei pollicerentur & magnas copias in Fredericum, & mentem omnium Græcorum cum Eccleſia Rom. conuenientem, vt Occidentalis & Orientalis eadem fieret, ſi pateretur Imperium Romanum antea diuiſum in vnum corpus rediſi.* Sed renuit pontifex, & re infecta dimiſſi legati. Quum verò deinde Fredericus atrocius Alexandrum perſequeretur, & Roma à militibus ſuis Germanis capta in Apuliam fugere compuliſſet, eo iam in maioribus anguſtijs poſito, *miſit rurſus Emanuel alios Oratores, qui maiora pollicerentur ſi pontifex in ſuam ſententiam deſcenderet, & Coronam Occidentalis Imperij qua Fridericus iuſtè & debitè priuatus videbatur, Conſtantinopolitano redderet.* Verùm ille habito conſilio Cardinalium maxima grauitate & conſtantia non tam quid ſibi in præſens, quàm quid in poſteritatem & vniuersè rebus Chriſtianis vtile futurũ eſſet cõſiderans, *reſpõdit ſe nolle id in vnũ coniungere, quod olim de induſtria maiores ſui diſiunxiſſent*, vnde rurſus ſpe ſua fruſtrati legati domum redierunt, ita tamen vt certum argumentum relinquerent, eam fuiſſe Eccleſiæ Græcæ hoc tempore fidem, quòd pontifex Romanus iuſtis de cauſis, ea quàm à Chriſto

Eccleſia Græca probat ſententiam Papæ.

Platina in Alexandro 3.

Nauclerus generatio. 39. pag. 225.

Naucl. ibi. pa. 226.

Summa conſtantia & æquitas pontificis Rom.

ſto deriuatam habebat poteſtate, Imperium Occidentis & Orientis vel deſiūctum colligare, vel colligatum potuerit diſiungere, eademque ratione duo Imperia in vnum contrahere, qua maiores eius vnū in duo ſeparauerant.

11 Neque verò eſt quòd hæretici more ſuo obganniant, hęc facta eſſe à pontificibus impijs, ſuperbis, ambitioſis, furori, vindictæ & gloriæ ſuæ indulgentibus. Si enim his perturbationibus occupati à II. recta ratione auerſi fuiſſent: nunquam Alexander hanc tam præclaram occaſionem ſe de inimico vlciſcendi, tam opurtunè oblatam, eamque adeò probabile & ſpecioſo prætextu fundatam (quid enim erat in ſpeciem glorioſius quam diſtractas Orientis & Occidentis vires in vnum redigere?) prætermiſiſſet. Sed qui nouerit quàm ignauè, ſeditioſè, ſacrilegè, & hæreticè hac ætate Imperium Græcum fuerit adminiſtratum; vt patriarcha Conſtantinopolitanus vir ſanctiſſimus reipub. miſeriam deplorans loco ceſſerit, in cuius locum ab auaro Imperatore Alexio *ſuffectus eſt ſpado, ſimplici vir ingenio, & dignus qui in angulo magis quam in clariſſima Orientis Eccleſia degeret*; quo tamen poſt triennium deturbato, ad ſublimem illam cathedram *euectus eſt Nicolaus grammaticus* (quæ Eccleſiaſticæ & epiſcopalis honoris ad ſordidos homines traductio, ruentis Eccleſiæ certū eſt præſagium) qui meminerit vt ijdem Græci cum ſuis Imperatoribus Chriſtianos Germaniæ & Galliæ hoc ſæculo in Aſiam Turcis debellandis maximo numero commeantes, nequiſſimè contra fidem datam oppugnauerint, *quos per inſidias arctis & opportunis locis collocatas interimebant, clauſis portis vrbium ingreſſu arcebant, & ſi quid Chriſtiani emere vellent funibus de muro attrahendæ pecuniæ cauſa demiſſis, pro ea minimū commeatus prout Græcis ipſis placuit, ſubminiſtrabant,*

Improbitas & impietas Græcorum.

Glycas in annalib. parte 4. & Iohannes Commenus in continuatione Glycæ annaliū, pag. 470. 479.

ſæpè

ſæpe perparcè, ſæpe nihil penitus; aliquando calcem farinæ miſcentes, panem corrumpendo exercitui peſtiferum efficiebant, Imperatoris iuſſu de argento minimè probo pecuniam cudebant, quæ venditurisaliquid ex exercitu Alemannico daretur; idemque Imperator miſſis literis Turcas hortatus eſt & edocuit quemadmodum cum Latinis illis bellum gerere debebant: hæc qui recordatur ab ipſis Græcis hiſtoricis ſcripta & memoriæ mandata, perſpiciet pontificem Romanum diuino potius quàm humano conſilio, nec perturbatione animi ſed maturrimo iudicio adductum fuiſſe, ne populo adeò mutabili, inconſtanti, religionem negligenti, & ad Turcas magis quàm ad Chriſtianos iuuandos propenſo Imperium rurſus tradendum cenſeret. Illis autem reliquis pontificibus, qui in Imperio transferendo, vel regibus & Imperatoribus excommunicandis, deponendis, mutandis, ita infracto animo laborarunt, nihil vnquam reſpublica Chriſtiana ea tempeſtate vidit ſanctius, nihil prudentius, nihil religioſius: quemadmodum & in veteri Teſtamento illis prophetis pontificibuſque qui contra ſuæ tempeſtatis tyrannicos reges eadem fecerunt, nihil fuit ſuo tempore magis diuinũ & heroicum. Gregorius etenim ſecundus qui excõmunicato Philippico, prima iecit fundamenta Imperij Græci ad Latinos transferẽdi, vir græcè latinéq. doctiſſimus, propter ſummam liberalitatem in reparandis publicis ædificijs, mœnibus, templis; propter caſtitatem, ſapientiam, ſanctitatem, in primis proptèr ſummam manſuetudinem & pacem inter principes procurandam ita laudatur, vt eum proponant tanquam ſingulare harum virtutum epiſcopalium exemplar: cuius certè in hoc ipſo transferendi Imperij negotio mira eluxit moderatio: Nam cùm Itali deteſtantes dominatum Imperato-

Vide Græcorum nequitiam in Paulo Æmilio li. 5. in Ludouico Iuniore rege. 40. fol. 225. 226.

Iſtorum pontificum Roman. ſumma bonitas, prudentia & mãſuetudo

Gregorius 2.

Platina. Genebrar. Marianus Scotus.

ſtorum magnus amator, cui ægrotos viſere, eoſque ad patientiam adhortari, eleemoſinas indigentibus præbere, deſperatos conſolari, errantes in viam reducere prædicando, admonendo, quibus plurimum ob doctrinam & eloquentiã valebat, peculiare fuit. Homo certe ita mitis ingenij vt omnes deligeret, neminem odio haberet, tardus ad iram, ad miſerendum promptus, inſignis pietate, ſed vna *fortiſsimus rerum* Eccleſiaſticarum *honoriſque diuini procurator & defenſor.* Et iſti pontifices Græcos Imperatores propter hæreſim Imperio (vt diximus) Occidentis exuerunt. Et quis non ſtatim cogitet viros doctiſſimos & ſanctiſſimos, eoſdemque Græcos, & quum alijs virtutibus inſignes, tum maximè ob pietatem, humanitatem, clementiam, animum à vindicandis iniurijs alieniſſimum, adeò celebres, vt hoſtibus etiam ſuis non ſolùm iniurias condonauerint, ſed eos quoque beneficijs cumulauerint, ita voluiſſe non modo regum & Imperatorum, ſed patriæ quoque ſuæ honorem minuere, & (vt videri poteſt) labefactare potentiam, niſi fides Chriſti & reip. Chriſtianæ neceſſitas, quã omnibus priuatis commodis & affectionibus anteponere debebant, eos ad hæc facienda pertraxiſſet. *Platina in vita eius & Zonar. to. 3.*

Reliqui autem Pontifices, qui eadem authoritate cõtra Galliæ, Angliæ, Poloniæ, Germaniæq. Reges vſi ſunt, Vrbanus II. Innocentius III. & IIII. Gregoriuſque VII. omnes ab hiſtoricis deſcribũtur fuiſſe præſtantiſſimi, & veræ fidei, diuini honoris, Eccleſiæque tuendæ etiam cum capitum ſuorum diſcrimine ſtudioſiſſimi: id quod vel ex operibus eorum quiuis ſtatim animaduertat. Alias enim cur vt alij multi Romæ, otioſi non conſederunt? cur maximorum regũm odium, & hoſtilem inimicitiã ſuſceperunt? Cur Vrban⁹ Gallus Gallorũ

diuinitus eſt approbata : qui inter omnes ſacerdotes & Rom. pontifices, præcipui Zeli & authoritatis fuit, qui iuſtis clamoribus & querimonijs Catholicorum motus, & zelo Dei accenſus, Henricum regem excommunicauit : vir certè timens Deum, Deoque gratus, religioſus, iuſtitiæ & æquitatis amator, prudens, clemens, pauperum &c. patronus, atque vnicus Eccleſiæ *Rom. fortiſsimus defenſor, contra hæreticorũ improbitatẽ, & malorum principũ potentiã res Eccleſiaſticas per vim occupare conantiũ, & qui propter Deũ, in his quæ ad iuſtitiam pertinebant, nihil timuiſſet perficere.*

Hæc & ſimilia de his pontificibus ſcribunt hiſtorici fideliſſimi, multoque plura & pro iſtis & cõtra eos reges, quos priuarunt fidelium communione & regno, ſcripſerunt ſanctiſſimi eorum temporum viri, Anſelmus Cantuarienſis Archiepiſcopus, & alter Lucenſis epiſcopus, vterque poſt mortem in Sanctorum numerum relatus, Stephanus epiſcopus Halberſtatenſis, Abbas Vrſpurgenſis, Leo Hoſtienſis, Guitmundus, & alij permulti eius ſæculi ſcriptores egregij.

Neque tamen ſolùm vrgeo pontificum probitatem & excellentiam, ſed etiam orbis Chriſtiani conſenſum, Eccleſiæ Græcæ Latinæque iudicium, Chriſtianorum in illis regnis vbi reges excommunicati erant fidem, eamque & ſcripturis diuinis, & omniũ ætatum tum apud Chriſtianos tum apud Iudæos praxi perſpicuè teſtatam, adeo vt hæc veritas fuerit & olim inter Chriſtianos maximè certa atque indubitata, & iam poſt eandem tribus Oecumenicis Concilijs, Claromontano, Lugdunenſi, & Lateranenſi firmatam, multo magis ſine omni quæſtione à Chriſtianis recipienda, vt verè Chriſtianus haberi non poſſit, ſi quis Eccleſiæ ſententiã agnoſcens, de ea in poſterum diſputare aut litigare voluerit. Sic autem eſt in Concilio Lateranenſi decretum. *Si Dominus.*

Otho. Friſingenſ. lib. 6. cap. 36. Marianus Scotus an. 1075. Plat. in vita, & Nauclerus generatio. 37 pag. 144.

Anſel. epiſt. 8. & lib. de Azimo in iuſtio. Anſel. Lucenſ. in epiſt. apud Abbatem Vrſpurgenſ. Abb. Vrſpurg. anno 1063. Leo lib. 3. hiſtor. Caſſinenſis. Guitmũd. de ſacramentis. lib. 1. & 3. Vide Genebrard. ann. 1087.

Fides Eccleſiæ de regibus hæreticis deponendis.

euadere) ſint repoſituri, vtriuſque regionis lamentabili exemplo conſiderent. Sumant ſibi ſpiritus loco quem & diuinitus & humanitus, ordinatione Chriſti & reipub. tenent reſpondentes. Iam nimirum ad radicem Eccleſiæ Gallicanæ ſecuris poſita eſt. Eam & occultis cuniculis & apertis viribus excindere conantur hæretici, & ſimul Deus tales ſe paſtores exciſurum minatur, niſi Eccleſiæ in qua eos poſuit epiſcopos tuendæ & regendæ, & à lupis inhiantibus liberandæ, diligentem fortemque nauent operam. Caueant & horreant quod eſt in Cōcilio Lateranenſi ſapientiſſimè dictum, *negligere, quum poſsis deturbare peruerſos, nihil eſt aliud quàm fouere: nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obuiare.* At quid epiſcopis faciendum eſt ad hanc tempeſtatem quæ Galliæ imminet diſpellendam? nimirum vt cum principibus quos habent Catholicos, contra pſeudoregem quem habituri ſunt hæreticum, cum proceribus & ciuitatibus Chriſtianis & Catholicis contra illos Atheos & Caluinianos, ſuas operas iungant, ſua conſilia conferant, & ſuis armis ſpiritualibus eorum arma temporalia corroborent. Quod eò facient alacrius & animoſius, ſi primò authoritatem ſibi à Deo commiſſam ſerio reputent, ſi cum coëpiſcopo ſuo Gregorio Nazianzeno Theologo, perpendant omnes in Gallia principes & regulos quocunque ſe titulo commendent, ſiue Nauarræos, ſiue Condæos, *ſui eſſe gregis oues, quos epiſcoporum imperio & throno lex Chriſti ſubijcit. Imperium enim epiſcopi quoque gerunt, idque præſtantius ac perfectius.* Hoc quum animis infixum atque inſculptum habuerint, ſe pari cum D. Nazianzeno cum D. Ambroſio, cum alijs Hiſpaniæ, Germaniæ, Poloniæ, veteribuſque Galliæ ſuæ epiſcopis poteſtate à Chriſto eſſe inſtructos, tum

Mat. 3.

Act. 20.

Conc. Lat. ſub. Martino 1. pag. 755.

Suprà fol. 124.

Exempla vet. Epiſc. imitanda Gallicanis.

euãgelicis facinoribus gloriatur. Henricus IIII. etſi legitimè fuiſſet electus, & à Rom. pontifice Paſchali coronatus, tamē quod poſtea euaderet *Simoniacus nefandiſsimus, inueſtituras Epiſcoporum & alia beneficia eccleſiaſtica pro pecunia conferens, pro arbitrio denique epiſcopos conſtituens ac deponens*, epiſcopi Germani hoc modo diſputabant, & ſuos docuerunt diſputare:

Chronicon Citizenſe Pauli Langij. anno. 1057.

Omnis qui dignitates ſpirituales vendit, hæreticus eſt. Henricus autem quem regem dicunt, Epiſcopatus & abbatias vendit, vt Conſtantienſem, Bambergenſem, Moguntinenſem, & plures alias pro pecunia: Ratiſponenſem Auguſtenſem, Strasburgenſem pro gladio, Abbatiam Fuldenſem pro adulterio &c. quorum omnium teſtis eſt cælum, teſtis eſt terra, nec niſi impudentiſsimè negari poſſunt. Ex iſtis quid efficitur? *Omnes nimirum etiam à furno redeuntes ſcioli concludent: Ergo dominus Henricus hæreticus eſt, & pro iſtis nefandis malis ab Apoſtolica Sede excommunicatus, nec regnum nec poteſtatem aliquam ſuper nos quia Catholici ſumus poteſt obtinere.* Hoc vno argumento ſuæ fidei commiſſos Chriſtianos Epiſcopi Germaniæ inſtruebant, vt Imperatori hæretico excommunicato parendum non eſſe ſcirent. Cui & alterum hoc adiecerunt ex ſacris literis petitum.

Stephanus Epiſcopus Halberſtat. in appēdice ad Chronic. Mariani Scoti.

Abſit vt dicamus Henricum inter fratres aut Chriſtianos reputari, qui toties Eccleſiam corripientem non audiens, ſicut Ethnicus & publicanus habetur, cuius odium pro magno ſacrificio Dei offerimus, dicentes cum Pſalmiſta; Nonne qui oderunt te domine oderam, & ſuper inimicos tuos tabeſcebam? perfecto odio oderam illos, inimici facti ſunt mihi. Hæc argumenta quum plenius & efficacius contra Henricum iſtum Gallum quàm illum Germanum valeant, cur in Gallia de concluſione non *ſcioli à furno redeuntes* & omnia hominum genera etiam remiges & baiuli edocentur vt arguant, *Dominus Henricus Nauarræus hæreticus eſt, & pro ſuis nefandis malis à*

Ibidem.

Ad hunc modum Epiſcopi Galliæ populū Galliæ. debēt inſtruere.

lis à Sede Apoſtolica excommunicatus: Ergo nec regnum nec poteſtatem ſuper Gallos quia Catholici ſunt poteſt obtinere. Cur non è pulpitis prædicatur, eius *odium pro magno ſacrificio eſſe offerendum Deo?* Aut num maius peccatū exiſtimant in illo Henrico Epiſcopatus & Abbatias Epiſcopis & Abbatibus quanquam improbis, Catholicis tamen vendere, quàm in iſto Henrico Epiſcopatus acciſos & ſpoliatos flagitioſiſſimis hæreticis addicere? Aut fædiorem hæreſim putant Simoniam illam (quæ propriè hæreſis nō eſt) hac Caluiniana omnium hæreſum, & Simoniarū, & blaſphemiarum & Atheiſmorum ſentina & Lerna? Præfuit Polonis ante annos quadringentos Mieciſlaus, quē hiſtorici *Monarcham Poloniæ* vocant. Is quum copioſam ſobolem haberet, filiaſque ſuas, Bohemiæ, Saxoniæ, Pomeraniæ, alijſq. vicinis principibus magnis in matrimonium dediſſet, ideoque contra ſuos ſe firmis præſidijs munitum putaret; ita ſuperbè dominari cœpit, vt ſubditorum, ſiue procerum ſiue præſulum (ſed iſtorum maximè) bona licentiosè & admodum tyrannicè prædaretur. Quare ab *Archiepiſcopo Gneſnenſi, & Gedeone Epiſcopo Cracouienſi, monarchatu deiectus eſt, in Caſimirum Ducem Sandomirienſem,* eius fratrem natu minorem *tranſlato principatu.* Licet enim rex quinque haberet filios, præter filias plures, illis tamen reiectis Poloni ad fratrem regios honores detulerunt, & vnà *Archiepiſcopus Gneſnenſis cum Epiſcopis Cracouienſi, & Vladiſlauienſi, cæteriſq́, omnibus pōtificialibus indutus* decretum hoc communi ſententia factum, *aſtante Caſimiro monarcha, & Baronum multitudine pronuntiauit. Qui bona pontificum aut Eccleſiaſticarū perſonarum rapuerit, occupauerit, diſtraxerit; etiamſi perſona ſit illuſtris, & Regalis, Ducalis, aut quacunq́, alia præfulgeat dignitate, anatema ſit.* Cur hoc anathema quod omnes Epiſcopi Poloni iecerunt in magnum illum *mona*

Epiſcopi Poloniæ. Cromerus hiſt. Polon. li. 3.

Staniſlaus Oricov. in Chimera fo. 55. 56.

Munſt. in Coſmog. l. 4.

monarcham Polonum à nullo Epiſcopo Galliæ fertur contra minutum illum monarcham Biernæ,qui tamen illud tanto magis eſt commeritus,quanto maximum imperiũ Poloniæ, minimo territorio Biernenſi eſt largius & patentius? Quàm erit æterna macula & inexpiabile ſcelus Epiſcopis Gallicanis , & perſonas Epiſcoporum,& opes Eccleſiarum,& animas omnium in Gallia Chriſtianorum in prædam hæretico prodere , quum illi ſolas Eccleſiaſticorum perſonas & bona,tam glorioſa fortitudine cõtra tyrannũ defenderint ! Aut vero abiecti & effæminati, adeoque & ſeruilis animi ſignũ non eſt tot in Gallia Epiſcopos contra tenuẽ,& inopem,& ſterilẽ regulũ nõ efficere , quod pauci Epiſcopi Poloni cõtra regẽ, & ſuis opibus, & tot vicinorũ principũ cognatione, & liberorũ multitudine formidabilẽ ſunt excuti?

Quod ſi magis domeſticis exemplis delectantur, vt S. Iuonem Epiſcopum Carnotenſem mittam, pulchrè tamen oſtendentem quemadmodum erga regem excommunicatum ſe gerere debeant , quod illuſtrius ſignum tãquam alteram Cynoſuram qua in turbulentis his fluctibus dirigantur , & quò referant oculos poterunt exoptare , quam magnum illũ & diuinum Remigium Archiepiſcopum Rhemenſem,totius Galliæ primatem , ad quem in omnibus iſtiuſmodi difficultatibus Eccleſiæ Gallicanæ ordo eos iubet reſpicere . Ille autem vt viuens nihil ab hac communi Epiſcoporum Chriſtianorum de regibus excommunicandis fide diſſenſit ; ita moriens hanc ſuam quaſi vltimam voluntatem , & regibus & Epiſcopis Galliæ commendauit . *Si (inquit) Dominus meus Ieſus Chriſtus vocem orationis meæ, quam quotidie pro chariſſimo filio meo rege,in conſpectu diuinæ maieſtatis ſpecialiter fundo audire dignatus fuerit,vt ſicut a me accepit , ita in diſpoſitione & ordinatione ſanctæ Dei Eccleſiæ*

Supra fol. 537. 538

Exemplum & mandatũ D. Remigij de abyciendo Nauarrao.

Hiſtoire de l'Egliſe de Rheims li. 1. cap. 18.

Archiepiſcop. Rhemenſis præter regum Galliæ.

cleſiæ perſeueret: benedictiones quas Spiritus ſanctus per manum meã peccatricem ſuper caput eius infudit, plurimæ ſuper caput illius per eundem Spiritum S. ſuperaddantur, & ex ipſo reges & Imperatores procedant, qui & in præſenti & in futuro, iuxta voluntatem Domini ad augmentum ſanctæ ſuæ Eccleſiæ, virtute eiuſdem in iudicio & iuſtitia confirmati regnum obtinere atque augere valeant, &c. Hoc regibus Galliæ filijs ſuis chariſſimis magnus iſte Gallorum Apoſtolus precatur. Nec dubium eſt quin has benedictiones per manus epiſcoporum Spiritus ſanctus illis infundat qui ſicut à B. Remigio acceperunt, ita in diſpoſitione & ordinatione Sanctæ Dei Eccleſiæ perſeuerant, & qui iuxta voluntatem Domini ad augmentum ſanctæ Eccleſiæ ſe à Deo Chriſtianis hominibus præpoſitos eſſe norunt. At quid horum de Caluiniſtis regibus vel fingi aut ſimulari poteſt? qui benedictiones has epiſcopales, vt ſuperſtitioſas irrident, qui epiſcoporum manus ſibi imponi non ſuſtinent, qui contra veterem fidem quam à B. Remigio acceperunt, nouam perfidiam ab impuriſſimis hæreſiarchis hauſerunt, qui in diſpoſitione & ordinatione ſanctæ Dei Eccleſiæ non perſeuerant, ſed eam ferro flammaque perſequuntur, qui ſi his rebellionũ ſuarũ temporibus ciuitatem Rhemenſem cepiſſent, ſine controuerſia corpus huius Sancti vt aliorum alibi Sãctorum Vulcano conſecraſſent, eòque magis quòd hunc Sanctũ dum viueret magis quã alios plæroſque Eccleſia Romana honorauit, quem Hormiſda Pontifex Romanus eius ætatis ſuum conſtituit generalem per totam Galliam Clodouæo regnante vicariũ. Quum ergo benedictioné S. Remigij percipere non poſſit Nauarræus, quid ſupereſt niſi vt maledictio & anathema S. Remigij in eũ iaciatur, vti Sanctus ipſe his verbis præcipit. *Si regium genus*

Vbi ſuprà.

quod ad honorem S. Eccleſiæ, & defenſionem pauperẽ vnà

cum

cum fratribus meis & coepiſcopis omnibus Germaniæ, Galliæ, atque Neuſtriæ, in regiæ maieſtatis culmen perpetuò regnaturum ſtatuens elegi, baptizaui, à fonte ſacroſuſcepi, donoque ſeptiformis ſpiritus conſignaui, & per eiuſdem ſacri chriſmatis vnctionem ordinaui in regem; Si(inquam) aliquando genus illud regium per benedictionem meam totis domino conſecratum mala pro bonis reddens, Eccleſiarum Dei peruaſor, deſtructor, depopulator grauis aut contrarius exiſtere voluerit: conuocatis Rhemorum epiſcopis, primùm moneatur, & deinde Eccleſia Rhemenſis adiuncta ſibi ſorore Eccleſia Treuirenſi, iterum eum conueniat. Tertiò verò Archiepiſcopus Galliarum tantummodo tribus aut quatuor conuocatis, princeps illi quicunque fuerit admoneatur. Quòd ſi deinceps incorrigibilis contumaciæ ſpiritum non depoſuerit, & ſe per omnia Deo ſubdens, benedictionibus Eccleſiæ participare noluerit, elogium ſegregationis à Chriſti corpore ei ab omnibus porrigatur, totumque ei quod in perſona Iudæ traditoris Domini noſtri Ieſu Chriſti decantare ſolet Eccleſia, per ſingulas ei decantetur Eccleſias: Fiantque dies eius pauci & principatum eius accipiat alter. Hoc vobis ô epiſcopi præcipit Apoſtolus & Archiepiſcopus veſter S. Remigius, & ita præcipit, vt ſi ea facere neglexeritis, ea Sãctus ipſe vobis imprecatur, quæ rex iſte ſua ſacrilega contumacia eſt promeritus. Quòd ſi nec hanc anathematis formam ſyllabatim obſeruetis iuſtę rationes vos impediant, ſaltem rei ſummam exequamini, id quod & S. Remigius, & tota epiſcoporum Gallicorum ſeries, quę poſt Apoſtolorum tempora in Eccleſijs Gallicanis ſedit, & nunc in cœleſti regno cum Chriſto Ieſu triumphat, & quorum omnium iſte Nauarræus generalis hoſtis eſt, non minus quàm S. Remigius à vobis requirit & ſub comminatione diuini iudicij flagitat. Si non vultis decantari per ſingulas Galliæ Eccleſias quod de Iuda Apoſtata & traditore Chriſti

Statuens elegi.

Nauarr. per S. Remigium regno Galliæ abdicatur.

Ibidem.

Eccleſia vſurpat,& quod S. Remigij veriſſimo iudicio in regem hæreticum quadrat, ſaltem facite per omnes Galliæ Eccleſias è pulpitis ſonare doctrinam de regibus Apoſtolicam quam hic D. Remigius prædicat. Doceantur Chriſtiani Galliæ,omnes reges Chriſtianos, & veſtrum nominatim Clodouæum magnum à S. Remigio & reliquis Epiſcopis fuiſſe factum & electum *ad honorem ſanctæ Eccleſiæ, & defenſionem pauperum*. Doceantur in veſtra poteſtate eſſe cum à *corpore Chriſti* Eccleſia Chriſtiana *ſegregare*, vt deinceps rex Chriſtianorum magis effici non poſſit quàm *Iudas traditor*. Doceantur cum S. Remigio præcari Deum, vt *fiant dies eius pauci*, & decernite ſequētes hunc Primatem veſtrum, æquiſſimum ius eſſe,vt *principatū eius accipiat alter*: & quoniam *benedictionibus Eccleſiæ participare non vult*, illud ſuper eſt vnum vt *hæc maledictio ei à vobis omnibus porrigatur*.

Vide ſuprà fol. 53.

Officiū Epiſcoporum Gal. erga Nauarrañ

13\. 13. Nàm quòd *incorrigibilis contumaciæ ſpiritum non depoſuit*,& quòd *Eccleſiarum Dei peruaſor,deſtructor, depopulator grauis extitit & exiſtat*, grauior non dicam quàm Angli,quàm Burgundi, ſed quā vel Normāni,vel Saraceni,tota Gallia clamat, & eſt Solis luce clarius,& nos ſuperius abūde explicuimus,nec eius opinor Miniſtri quanquā impudentiſſimi poterunt inficiari. Imò verò ſi quis velit ſimul coaceruare in vnā quaſi maſſam,omnes ſcelerum & hereſum cauſas,propter quas Imperatores & regeś vel Græci vel Latini, Germani, Franci, Poloni, Angli imperio in Chriſtianos ſubditos priuati ſūt,eas ſimpliciter oēs vel multo maiorē partem comperiet in Caluiniſtā regē cuiuſcunq. generis, & nominatim in eum, de quo agimus conuenire. Græcorū quidē,Philippici, & Leonis Iſauri hæreſes cōtra ſacras imagines & ſextum Concilium vniuerſale, nugæ erant, ſicuti Calui-

Comparatio Nauar. cum regib. abdicatis.

Græcii.

Caluiniſtarum blaſphemiis omnia Concilia condemnantibus, Sanctos, non modò Sanctorũ imagines irridentibus & violantibus, eorumque corpora concremãtibus, ipſoſque Sanctos (quantum eſt in iſtorum poteſtate) è cœlis in inferos præcipitantibus, eoſque damnatos eſſe prædicantibus conferantur. Philippus Gallorum rex legitima vxore viuente, nuptias illicitas contra ordinem Eccleſiæ contraxit, cuius exemplum ſequutus eſt nuper Henricus VIII. Anglus: & quàm primum à Catholica Eccleſia diſceſsit, ſtatim ijſdem contra leges Dei & Eccleſiæ nuptiis ſeſe illigauit. Et quàm probabile eſt hunc Henricum illius in eadem nefaria copulatione futurum comitẽ, qui iam nunc tot annos vxore ſua Chriſtianiſsimorũ regum ſorore tam indignè & inhumaniter abuſus eſt! & cuius Miniſtri perpetuò garriunt eam Cananæam & idololatrã eſſe, cum qua lex Dei cõiugiũ Chriſtianis interdicit. Sed ſiue eam repudiabit alteramque aſſumet, quę eſt noui Euangelij praxis ordinaria, ſeu nullam certam curabit, cui libertas Euangelica multarum copiam facit; quin ſub eo rege creberrimæ erunt per Galliam inceſtæ monachorum & monacharum libidines illis Philippi nuptiis longè fœdiores, id quidem exploratum eſt & longè certiſsimum. Ioannes Anglus vaſtauit aliquot Epiſcopatus & monaſteria & non decuplo, non centuplo plura depopulatus eſt cum ſuis Hugonotis Nauarræus? Epiſcoporũ bona rapuit Mieciſlaus Polonus, ideoque regno eiectus eſt. At vtinam bonis ereptis contentus, domos Epiſcoporum & Eccleſias nõ diſturbaſſet iſte noſter Henricus. Vtinam non niſi vnum aut alterum, Staniſlaum, vnum nimirum epiſcopum aut ſacerdotem ad altare Dei cũ Boleſlao Polono trucidaſſet. At quum

Philippo Gallia. *Ioannie Anglia.* *Polonia.*

Suprà fol. 350. quum eius authoritate quinque bella ciuilia in hoc regno ſuſcepta ſint,& in eorum duobus ſolis pluſquam quinque milia ſacerdotum partim in Eccleſiis & monaſteriis ad altaria, partim alibi crudeliſſime mactata ſunt, guttam matutini roris Oceani Atlantici fluctibus comparat, qui Boleſlaum vnius Staniſlai interfectorem comparat huic Henrico communi tot ſacerdotum carnifici: aut ſi quis etiã Frederici II. aut Henrici IIII. Germani *Germanis* cum iſto Henrico Biernenſi comparationem facere velit particularem, quorum alteri eique improbiori cùm tanquam ingens & inexpiabile crimen obiectum ſit ab eius ſæculi Chriſtianis quod *Epiſcopatus & Abbatias 40. expoliauerit*, quantopere obſtupeſcerent iidem Chriſtiani ſi iſtius Henrici iſtius *Nabuzardanis ſanctorum omnium euerſoris*, facinora alterius magnitudinis & infinitè immaniora audirent, cuius vnius impietate, ex Nauarra, Guienna, Gaſconia, Languedoca, & vicinis Galliæ prouinciis, multò plures Epiſcopos exulare, vel illic in miſera ſeruitute ſic oppreſſos & ſpoliatos, & nequiſsimorũ Hugunotarum libidini obnoxios viuere, vt contra tantam tyrannidem nec hiſcere audeãt, notiſſimũ eſt: & prætereà Hoſpitalia pauperibus & orphanis alendis deſtinata nongenta, monaſteriorum duo millia, aliarũ verò Eccleſiarum in quibus Deus ſanctiſsimè iuxta ritum Teſtaméti noui colebatur, viginti millia, poſt acerbiſſimam direptionem & ſpoliationẽ ab eo eiuſque ducibus funditus exciſa & diruta fuiſſe, multorum eſt libris teſtatũ,& per omnium ora ſermoneſque iactatum. Quare his omiſſis, reuocet tantummodò Chriſtianus lector ad memoriam, aliquam particulam ciuilium iſtorum bellorũ. conſideret horrorem facinorũ quæ vbique in hiſtoriis ocurrunt.

Supra fol. 318.

Ierem. 52. 13.

Malac. ſca. 1. 11.

occurrunt,& quæ nos breuiter lectoribus quaſi per tranſennam prætereuntibus carptim ſpecta da exhibuimus. Reuoluat non ſimplices cædes, pauca ſacrilegia, aliquas blaſphemias, vulgares hæreſes, ſed centenarias ciuitatum direptas, multitudines nobiliſſimorum in Gallia procerum cæſas, milliones plebeiorum obtruncatos, multa templorum millia à fundamentis poſt ſacrilegas ſpoliationes euerſa & inflammata, cælites omnes, Chriſtumque ipſum horrendis blaſphemiis laceratũ, impoſitum & alligatum aſino, & circunductum per plateas tanquam morionẽ, & quantum in iſtis bonis Euangelicis fuit iterum cruci affixum. Recordetur totum Caluiniſmum eſſe profundam & verè tartaream ſpurciſſimarũ blaſphemiarũ, Iudaiſmorum, Turciſmorum, Paganiſmorum & Atheiſmorum abyſſum, cuius extremus finis eſt vt Chriſtum ad inferos damnet, & Deum cum Satana confundat, & vel Deum nullum habeat, vel Satanam pro vero Deo honoret, & tum (quod neceſſario conſequens eſt) vitam humanam omni turpitudine flagitioſiſſima contaminet, conſcientiaque extincta hominem ſoli ventri & veneri deditum in meram belluam transformet; hæcque omnia Nauarræi imperio, authoritate, nutu fuiſſe prædicata, cõmendata, acta, patrata, ſparſa & multiplicata. Hæc qui recogitat, & deinceps exigua (comparatè) Frederici & Henrici erratula perpendit, ſi Chriſtianus eſt & iſtos iuſtè amotos imperio credit, obſtupeſcet eorum impudentiam, qui Henricum Nauarræum tanta teterrimorum ſcelerum mole oppreſſum ad regnum velint attolere.

Suprà cap. 6.

Supra fol. 557.

Suprà cap. 5. §. 5. 7.

Summa & finis Euangelij Caluiniani.

14 Deniquevt ij qui à ſcorpiis ſunt icti, ab eiſdem ſcorpiis optimum remedium petunt, ita nos qui nobis totique reipub. grauiſſima vulnera ab 14

hæreticis inflicta perferimus, ſi illud detrimentis noſtris remedium adhibere voluerimus quod ſuo exemplo hæretici ſuppeditant; & ijs ipſis vulneribus cicatrices obducere poterimus, & ne eadem nobis in poſterum infligantur, certiſſimo præcauere. Hæretici autem vt primum in Germania ſub Carolo V. in Flandria ſub Philippo, in Gallia ſub Franciſco II. & Carolo IX. his nouis Euangeliſmis Lutheranis & Caluinianis imbuti fuerunt, de veterum regum Catholicorum imperio excutiendo, Luthero, Caluino, Beza, miniſtriſque maximè probantibus & eos incendentibus ſtatim conſenſerũt.

Nauarr. à regno arcedus exemplis hæreticorum.

Quid ita? rationem reddiderunt ſępenumero, quia ipſi per Euangeliſmum ſuum noui homines effecti ſunt, nouumque corpus politicum conſtituunt: Catholicique qui in veteri fide perſiſtunt, his iam Caluiniana fide imbutis ſunt Madianitæ, ſunt Cananæi, ſunt idololatræ, quibuſcum iſtis nullo modo poteſt, neque verò debet conuenire. Concluſio non mala, niſi lucem vocarent tenebras, diem noctem, & pro Euangelio Chriſti amplecterentur Caluiniſmum, hoc eſt Euangelium Satanæ. Hinc eſt quod nullam fidem regi Chriſtiano datã putant eſſe præſtandam, ſi rationes Euangelij promouendi aliud poſtulant. Hinc eſt quod & olim Admiralio & poſtea Nauarræo vel Condæo belli ſignum dantibus contra regem, omnes ſtatim ciuitates Euangelicæ ad arma concurrunt, illis iubentibus arma deponere, deponunt, illis pecuniæ ſubſidia flagitantibus, perſoluunt, regi autem iſta præcipienti non magis quam pictæ in pariete imagini obtemperant.

Suprà fol. 382. 393

Suprà fol. 394 395.

Hæretici Catholicũ regem ſuũ non ferunt

Quid ita? quia nimirum iſti ſunt Angeli, & rex Catholicè Chriſtianus, eſt iſtis *Satanas*, vti verbatim de rege Carolo IX. & Catholicis ei contra Hugonotas adhærescentibus ſcripſit Beza.

Beza in epiſt. theol.

Iſti

Iſti ſunt fideles Hebræi, Catholici ſunt Moabitæ & Madianitæ. Euangelici cuiuſcunque ſectæ ſiue Lutherani, ſiue Caluiniſtæ, ſiue Ariani, ſiue Trinitarij, ſemper tamen ſunt filij Dei, ſunt electus Dei populus, cui Deus regnum Galliarum vt olim Iudæis terram Paleſtinam condonauit. Catholici autem ſunt Cananæi & idololatræ penitus & funditus ad vnum omnes occidendi, vt nec vno eorum ſuperſtite *noua in Gallijs populi Euangelici ſoboles inſtauretur.* *Supra fol. 351.* Ergo hæretici regem Catholicum optimo iure in regno præſidentem, regem ſuum ferre nolunt: & Catholici hæreticum regem omni iure deſtitutum in regali throno locare volunt? Latrones ciuem bonum regem ſuum non ſuſtinent, & ciues boni latronem & ſiccarium ſibi regem præficient? *Miniſtri, Angeli Satanæ*, Michaëlem Archangelum Ducem ſuum non admittunt, & *ciues ſanctorum, Deique domeſtici*, Beelzebub qui verè *dominatur* in hæreticis *filijs diffidentiæ* ſuum in regnum principem volunt adoptare? Vnde hæc tam excellẽs prærogatiua hæreſi ſupra fidem, mendacio ſupra veritatem, tenebris ſupra lucem; & diabolo ſupra Deum? quanta eſt hæc ſtupiditas? quantus furor & inſania? *2. Cor. 11. 14.* *Epheſ. 2. 2. 19.* Cæterùm ó nimium miſerabiles Catholicos ſi qui ita peruerſe de ſua religione ſentiunt, fœlices autem ter & amplius hæreticos qui cum Catholicis talibus in quacunque orbis regione verſantur.

Neque enim vitari poteſt, quin illic breui pauciſſimorum annorum curriculo, Catholici in hæreticorum ſeruitutem Babylonicam ruant, hæretici viciſſim in Catholicorum bonis & ſpolijs ſuperbè triumphent & effuſe luxurientur; nimirum vbi hæretici & verbis, & factis, & fœderibus extra intraque regnum initis, & cõſpirationibus, & inſidijs, &

aperto Marte, omnique genere acerrimæ dimicationis, Catholicorũ à ſuis ceruicibus dominatum depellere ſatagunt: Catholici autem hæreticis ad ſuum in Catholicos imperium viam facilè & compendiariam ſiue hæreticorum labore & ſudore ſternunt. Sed hæc de Catholicis Vtopienſibus dicta ſunto, vel ſaltem de hominibus verbo tantum & externa ſpecie Catholicis: re vera, tota mente habituque vel Caluiniſtis, vel plane Atheis. Neque *enim* Catholicus vlla ratione dicendus eſt, ſi quis eum hominem regno Gallicano dignum exiſtimet, quem ſupremi paſtoris cenſura iuxta Catholicam & vniuerſalem orbis Chriſtiani omnibus temporibus fidem, omni Chriſtianorum imperio & communione indignum pronuntiauit: vt neceſſe ſit enim qui contrà ſentiat, fidem habere non vniuerſalem & Catholicam, ſed priuatam & hæreticam, vt pote à fide Catholica orbis Chriſtiani diſſentientem.

Non eſt Catholicus quicunque fauet Nauarræ.

Orbis enim Chriſtiani fides Catholica eſt poſſe à Pontificibus, qui ſunt generales Eccleſiæ paſtores, omnes eiuſdem Eccleſiæ Chriſtianos tanquã oues Chriſtiani gregis, ſiue reges vocentur, ſiue Imperatores, modo tamen Chriſtiani, à ſuis paſtoribus corrigi, & quando opus eſt excommunicari, ſuoque in Chriſtianos dominatu priuari. Hoc Euangelium Chriſti docet. Hoc fides Chriſtiana ſemper tenuit. Hoc praxis Chriſtiani orbis in Oriente, in Occidẽte, in Græcia, in Gallia, in Italia, in Germania, in Polonia, in Anglia, in Hiſpania, in quouis chriſtiano regno confirmauit. Hoc Cõcilia generalia ſuis Canonibus fecerunt ratum. Hoc Chriſtiani ſubditi ſuis moribus docuerunt ſe vnà cum Chriſtianæ diſciplinæ lacte à matribus ita ſuxiſſe, vt pauci admodum, & quod ſcio, nullus aliquando rex propter hæreſim

hæreſim à Sede Apoſtolica regio iure priuatus ſit, quin ſubditi ſtatim eius obedientiam deſeruerint, niſi tyrannico regis metu, tanquam armata manu comprimebantur, ne poſſent exequi quod maxime cupiebant. Atque huic veritati omnis ratio, omnes leges humanę diuinæque & communis naturæ iura ſuffragantur. Siquidem longè arctiori nexu, ſiue ius humanum, ſiue naturale, ſiue etiam diuinum reſpicimus, mariti vxoribus, vel vxores maritis, liberi parentibus, & mancipia dominis obligantur, quàm ſubditi certo alicui regi. Hæc enim mera ciuilis ſtipulatio eſt, eàque multis conditionibus temperata. Hæreſis autem & vxorem ab obſequio maritali facit immunem, & parentum irritam facit in filiis emancipandis actionem, *quia dignum eſt propter tanti atrocitatē delicti, vt filij eſſe in parentum poteſtate deſierint: & ſerui quo abſoluuntur à debito fidelitatis, dominij, totiuſque obſequij, ſi lapſis manifeſtè in hæreſim aliquo pacto quacunque firmitate vallato tenebantur aſtricti.* Et quid hos à naturali obligatione, & obedientia dico ſolutos, quū ſcriptura diuina tā expreſsè, & maritos in vxorum, & parentes in filiorum, & ſeruos in dominorū cædem armat, hocque vt ſacrificium Deo gratiſſimū prædicat, ſi illi à vera Dei religione ad hæreſim & idololatriam deſciſcant!

Nulla obedientia debetur hæretico.

Sextus decretal. lib. 5 tit. 2. c. 2.
Decreta. Gregor. lib. 5. tit. 7. cap. 16.
Codice de hær. l. Cui. tit. 5. cap. Manichæos
Exod. cap. 32. v. 27.
Vide ſupra 465.

Atque hoc totum, poſſe nimirum principem hæreticum & ab Eccleſiæ totius paſtore generali, & à ſuæ quoque prouinciæ Epiſcopis, principatu exul; euidens ratio ex ipſius naturæ viſceribus deducta abundè docet. Quis enim eſt adeò brutus, vt manum cancro correptam non potius velit amputare, quam permittere manum magis magiſque ad reliqui corporis perniciem computreſcere? Qualis ergo eſt illa reſp. quæ iuſta caret authoritate, vel etiam voluntate, peſtilentiſſimum membrum à re-

liqua populi totius ſocietate ſegregandi? Quòd autem ab hæretico rege virus in vniuerſum reipub. corpus permaneat, ecquis Chriſtianus ita ſtupidus eſt qui non ſentiat, ita improbus vt diſſimulet: quũ Scotiæ ſub Iacobo Baſtardo, Angliæ ſub Iezabele illa, Flandriæ ſub perfidioſiſſimo Aurangio, & Galliæ ſub Catilina Colignio eiuſque fœderato Condæo ſtrages & vaſtitates ſint adeò recentes? Rurſus ſi Chriſtiana aliqua reſpub. Turcam ſibi regem velit aſſumere, quis dubitet paſtorem ſupremum cui à Deo Eccleſiæ procuratio commiſſa eſt, eam electionem Chriſtianis ſub anathematis cenſura poſſe interdicere? At hæreticus Chriſtianæ fidei hoſtis eſt Turca longè capitalior. Nam & in Turcia ſub crudeliſſimis Turcarum Imperatoribus ſecuri degunt Catholici, & hodie viget illic magis, ſemperque magis viguit Catholica fides, quàm in Scotia ſub illo Baſtardo, aut in Anglia ſub Iezabelis dominatu. Igitur anathema illud ſine dubio incurrent, & æterna maledictione apud ſummũ tribunal damnabuntur, quicunque à paſtore ſuo ſub maledictionis pœna prohibiti ne hęreticum regem admittant, eum chriſtianis regem imponi ſuſtinet. Rurſus ſub hæretico rege Gallia quemadmodum gubernabitur? Catholicè, an hæreticè, aut verò Cętauricè (vt ita loquar) hoc eſt partim humanè, partim belluinè, ita nimirum vt aliæ prouinciæ ſint Catholicæ, aliæ hæreticæ? At primum quemadmodum vel fingi poteſt, vt hæreticus regat Catholicè, improbitas præſit honeſte, miniſtri Satanæ ſe gerant Angelicè, infidelitas Caluiniana ex meris blaſphemijs & dogmatibus Catholicam fidem funditus euertentibus coagmentata, Catholicam fidem ſuam immortalem hoſtem, patiatur quum impedire poteſt, viuentem & vigentem? Si hæreticè,

Hæreticus fidei Catholicæ infeſtior quàm Turca.

quales

quales illi (Deus bone) Catholici dicendi ſunt, qui ſcientes volentes, ferre poſſunt ſuam religionem eripi ſibi, & hæreticos Apoſtatas Catholicæ religioni pro ſua libidine imperare! Imò ſi hoc tolerare iam antea cogitant, nequaquam certè Catholici, ſed vel hæretici, vel potius Athei & infideles ſũt. Sin verò (quod probabile eſt) partes aliæ Catholicæ, aliæ hæreticæ ſint futuræ, quam citò corruet & minutè dilacerabitur monarchia Gallicana? *Omne ſiquidem regnum in ſe diuiſum* vaſtatum iri Saluator prædicit, & quin ſtatim in multas prouinciolas diſcerpatur Gallia, vitari nunquam poterit. Alij Lutherani eſſe volunt, & illi euocabunt ad Euangelij defenſionem Germanos; alij Euangelium Anglicanum præferent, & illi cum eius Euangelii capite ſe colligabunt, Angliſque (vt in prima rebellione) Normanniam & maritimas partes tradent. Et quis crimini dabit Catholicis ſi Hiſpanos, ſi Allobroges, ſi Burgundos, ſi Italos, ſi vel ab extremis Scythiæ Aſiæque finibus Moſcouitam aut Indum ad ſuum auxilium accerſant? quando magis honeſtum eſt & laudabile quemcunque vel remotiſſimum Africæ Americæve incolam Canibalem, modo Catholicum Chriſtianis regem dare quàm hæreticũ quẽcunque. Et vero ſine controuerſia legibus Chriſtianis maius Americano Catholico ius in regnum Gallorum conuenit, quam Caluiniſtæ qualicunq. etiamſi proximo ſanguinis gradu regiam familiam attingat. Multo .n. & infinitè multò maius eſt impedimentum in hæreſi Caluiniana, quam in peregrinitate. & peregrinus Catholicus lege ſucceſſionis regiæ coniunctior eſt vel Clodouæo I. vel Carolo Magno, vel Hugoni Capeto, vel S Ludouico & aliis Catholicis Galliæ regib. quã Hẽricus Nauarr. Caluiniſta etiãſi fortaſſe recta ſerie naturalis generatio-

Matt. 12. 25.

Ruina Frãciæ, vniuerſalis cõſtitutũ Nauarr. regno.

Burgundus cathol. meliore iure petat regnũ Galliæ quã Nauarr. hæreticus.

 nis ad eos

ad eos ſuæ ſtirpis originem referret. Firmiſſima ergò maximèque rata eſt Pontificis erga Nauarreũ cenſura, ſi in lege diuina, ſi in lege Moyſis, ſi in Euangelio Chriſti, ſi in fide totius Eccleſiæ Catholicæ, ſi in moribus & legibus omnium Chriſtianarum nationum, ſi in ratione, ſi in natura, aliqua poſſit eſſe firmitudo; & hæc omnia ab eis perfringenda ſunt, ſiqui volunt homini hæretico Catholicum Galliæ regnum tradere.

Et quid opus eſt ad ſupremum Eccleſiæ paſtorem confugere, quando in ipſis Galliæ Epiſcopis ſatis authoritatis eſt ad regẽ hæreticum regno abdicandum, niſi vel Epiſcopi & Galli & ab alijs Epiſcopis Chriſtianis, & à ſuis maioribus Epiſcopis, vel nobiles Galli à ſuis maioribus Catholicis nimium degenerauerint. Si enim Epiſcopi Galli eandem habent à Spiritu ſancto poteſtatem in Gallia, quam in Germania Epiſcopi Germani, in Polonia Poloni, in Hiſpania Hiſpani, certè penes eos eſt regno capeſſendo prohibere manifeſtum hæreticum, quum illi reges ſchiſmaticos & lógè minoribus flagitijs quàm hæreſis ſecum trahit inquinatos, à gubernaculis deiecerint. Et ſi in Archiepiſcopis Gallicanis, D. Remigij, aut D. Rigoberti, aut D. Hincmari, aut Geruaſij & tot aliorum fortiſſimorum Rhemenſium pontificum qui nunquam regem coronarunt niſi primò de fide Catholica tuenda & expellendis hæreticis firma eis iuramenta, & ſyngraphas dediſſet, ſpiritus & conſtantia vigeat, nunquã expectabit Nauarræus diadema regiũ & ſolitas nouis regibus acclamationes, ſed potius audiet cõtra ſe omnibus in Galliæ Eccleſijs circunſonare *illud anathema quod in perſona Iudæ traditoris domini decantare ſolet Eccleſia*, vnde intelligat non ſe magis quam *Iudam traditorem*, Galliæ regno adeundo eſſe idoneum. Audiet omnes

Suprà fol. 51.

Suprà fol. 165.

Nauarra Gallica regno non magis idoneus quã Iudas.

verè

verè Gallos ei imprecantes, *fiant dies eius pauci, & alter principatum eius accipiat*, ad quem ille hæreſi pollutus nullam vel tolerabilem iuris ſpeciem, in vllo Chriſtiano regno poteſt prætexere, minimè autem in Gallia, vbi regia dominandi poteſtas verè ſumitur ab Eccleſia, & ab Eccleſia regibus electis ad Eccleſiæ defenſionem confertur; id quod omnes antiqui reges, quum coronabantur expreſsè & verbatim ſolebant profiteri. Quæ anathemata & execrationes, vel ſummorum totius Eccleſiæ pontificum, vel particularium Galliæ Eccleſiæ epiſcoporum vt plenè cumulatéque Nauarræum comprehendant magis quàm alios veteres Philippicos, Leones, Copronymos, Boleſlaos, Ioannes, aut quoſcunque alios vel hæreticos, vel ſchiſmaticos, vel tyrannos, facit hæreſis eius Caluinianæ quam Nauarræus defendit horror & immanitas: & quæ ſuos cultores multò longiùs à Chriſto Chriſtianáque fide & Eccleſia diſiungit & ſeparat, quàm vlla hæreſis alios hæreſiarchas, vel ipſe Alcoranus Mahometiſtas. Iuſtiſſima ergo & Chriſtianiſſima contra Nauarræum hæreticum, Caluiniſtam adeo Antichriſtianum, eſt Eccleſiæ cenſura, & ſententia qua ille declaratur, *ipſo iure priuatus & incapax, ac inhabilis ac ſuccedendum in quibuſcunque ducatibus, principatibus, dominijs, & regnis; ac ſpecialiter in regno Franciæ, in quo tot atrocia & nefaria crimina patrauit.* Quæ ſententia omnes Eccleſiæ filios ita aſtringit, vt ſine grandi ac inexpiabili peccato Nauarræum regno Chriſtiano gubernando regem nunquam poſſint admittere.

Nauarr. Galliæ regno non magis idoneus quam Iudas.

Supra fol. 48.53.54

Sixti V. declaratio cõtra Henric. Borbon.

Contra regem hæreticum rectè piéque non modò à regibus Chriſtianis, ſed etiam à ſuis ipſius ſubditis bellum poteſt ſuſcipi.

Caput IX.

1 *Ex eo quòd hæreticus iuſta in Catholicos authoritate caret, ſequitur bellum contra eum iuſte geri poſſe: idque multò ſit glorioſius, quàm ſi ſuſciperetur pro quacunque terrena cauſa vel commodo.*

2 *Ita ſemper iudicarunt Chriſtiani reges, vt Clodoueus, primus Gallorum rex Chriſtianus, eiuſque filius Childebertus: quorum ille Alaricum patrem, hic Amalaricum filium, Arianos Hiſpaniæ reges propter hæreſim inuaſit & occidit.*

3 *Eandem ob cauſam Iuſtinianus & Heraclius Imperatores, ille Vandalos reges Africæ, hic Perſarũ regem aggreſſus eſt: & vterque hoſtem ipſis longe potentiorem, inopinatò & mirabiliter diuina imprimis ope ſubiugauit.*

4 *Maximè autem Francorum reges ob religionem præliari ſunt ſoliti, vt Carolus Martellus contra Saracenos eodem prorſus animo modoque quo Caluiniſtæ, Gaſconiam, Guiennam & Languedocam ſpoliantes, & templa diripientes, quos fœliciſſimè fudit & ſuperauit. Martelli filius Pipinus propter religionem & Rom. Eccleſiæ defenſionem pugnauit contra Longobardos. Eiuſque nepos Carolus Magnus contra eoſdem in Italia, & Saxones in Germania, & Saracenos in Hiſpania, pro fide Catholica fortiter & feliciter dimicauit: qui item ſumma cum religione ſe & ſuos ad prælium præparare eſt ſolitus. Denique fidei Catholicæ defenſionem eſſe cauſam belli iuſtiſſimã, ex ipſa regis Chriſtiani inſtitutione patet.*

5 *Vtrùm verò reges hæretici à ſuis ſubditis bello poßint impugnari,nonnulli dubitant:&Caluiniſtæ noui nuper proximo quinquennio, contra veterum Caluiniſtarum doctrinam nefas eſſe aiunt,quorum ſtultißimæ rationes breuiter refelluntur.*

6 *Hæreſis regem è rege priuatum facit, qui ſi deinceps regalem locum tenere voluerit, vt à ſubditis depelli poteſt & debet. Id quod primitiuæ Eccleſiæ doctrina fideque ex ſcripturis deducta, ipſaque regis ordinatione oſtenditur: qui vt primùm deſinit obedire Eccleſiæ, eo ipſo deſinit erga eum obedientia ſubditorum Chriſtianorum, quæ in priori regis obedientia Chriſto & Eccleſiæ exhibenda fundatur.*

7 *Cuius rei exemplum præbuerunt Germani in Henrico* IIII.*Imperatore.*

8 *Sic item Machabæi contra Antiochum legitimum alioqui Iudææ regem glorioſè multa prælia geſſerunt propter religionem, regemque eum à Iudææ poſſeßione depulerunt, & regnum illud vt iuſtè partum ipſi occupauerunt.*

9 *Alij quoque antiquiores Hæbrei ob eandem cauſam armis ſumptis,iuſtè Deoque ipſo probante, oppoſuerunt ſe ſuis regibus.*

10 *Quas veterum Hæbreorum hiſtorias,antiqui Eccleſiæ primitiuæ patres accommodant ad Chriſtianos eadem contra reges ſuos hæreticos præliandi alacritate accendendos: quos decet animo nequaquam frangi, etiamſi habeant aliquando aduerſos præliorum euentus, quum flagitioſißimi tyranni aliquando ad tempus, viris bonis & pro æquißima cauſa pugnantibus euadant ſuperiores.*

11 *Antiquitus Catholici Græci, laici, ſacerdotes, monachique viri ſanctißimi, vt reſiſtunt Baſiliſco & Anaſtaſio Imperatoribus hæreticis, & contra eos in armis ſe ad mortem vſque perſeueraturos denuntiant: Duceſque Imperatoris Anaſtaſij, vi à ſchiſmate in Eccleſiam inducendo cohibent.*

12 *Eadem*

ſit, imò fere ſit tyrannus, & tyrannorum nequiſſimorum ſceleratiſſimus; ecqua inter Chriſtianos controuerſia eſſe poterit vtrum contra talem tyrãnum bellum poſſit iuſtè ſuſcipi? Num epiſcopi tenentur ſuæ fidei commiſſos inſtruere, vt à commercio regis hæretici abſtineant, vt ei nec in bello nec in pace opitulentur, vt omnes ignari & idiotæ ratiocinari diſcant, *Talis vir hæreticus eſt, Ergo in nos qui Catholici ſumus, poteſtatem non poteſt habere*, & non tenentur proceres, ſuos famulos inſtruere, vt tali hæretico non iam regi quia regni ius non habet, ſed tyranno vel latroni dominatũ iniuſtè arripienti reſiſtant? vt armis contra eum ſe muniant, eumque ſi vim intentare voluerit, vi quoque & armata manu repellant? Num docet Spiritus ſanctus *hæretici odium pro magno ſacrificio offerendum eſſe Deo*, ab eoque tanquam à cancro cauendum, & tamen nefas erit eidem cancro nos corrumpere molienti reſiſtere, & eius impetum ferro à nobis propulſare, qui iubemur etiam carnem noſtram reſcindere, ſi tali cancro fuerit infecta? Certè quum & principibus contra principes multæ, & ſubditis contra principes aliquæ ſint iuſtæ belli gerendi cauſæ; tum neque ſubditis neque principibus vlla ſuppetit iuſtior & laudabilior, quam vbi ad vindicandam religionem & profligandas hæreſes, vel principes principibus, vel ſubditi regibus, Catholici hæreticis bella indicunt. Quid enim? An ad recuperandum ab Anglis Caletum, aut à Germanis exiguum Burgundiæ agrum, vel ab Hiſpanis Sanquintinum aut Sandeſirium, iuſtum erat Franciſci primi & Henrici ſecundi bellum? Num ad depellendos ex guienna Saracenos & Arabes cum Carolo Martello principe tota Gallia ſeſe iunxit, & propter ea bella regnum Galliæ poſteris eius, authoritate reip. Gallicanæ & eccleſiæ Catholicæ

Supra fol. 379. 380.

Ibidem.

Mat. 5. 30.

Bellum pro fide contra hæreticos eſt omnium iuſtiſſimum.

2 Et quidem quin principibus Chriſtianis pro religione Catholica contra hęreticos, vel etiam Paganos fidei Catholicæ perſecutores, arma ſumere multò iuſtius & glorioſius ſit, quàm pro quacũque iniuria vel ſibi priuatim vel reipub. generatim illata, nunquã ambigerimus, ſi maiorum noſtrorũ ardentem zelum in hoc genere recordaremur: quorũ heroica facta vel per ſe ſatis efficacia ſunt ad hanc non dubiam veritatem Chriſtianis principibus ſuadendam, eorũmque excitandos ſpiritus, vt magna alacritate ad hæc potiſſimum Chriſtianorum & ſanctorum bellorum genera procurrant. Alaricus Hiſpaniæ rex regali iure abauis & atauis ducto Hiſpanis imperabat, quorum regnũ eo tẽpore maximã partẽ Galliæ Aquitanicæ parté includebat. Neque de iure regnãdi aliqua intercedebat inter ipſum & Clodouæũ primum Gallorum regẽ diſceptatio. Tantũ quod Arianus eſſet, ideoque ius nullum in Chriſtianos haberet, idque tũ inter Chriſtianos erat axiôma certiſſimum, Clodouæus eum bello laceſſiuit, & hanc iuſtam regni eius inuadendi cauſa eſſe minimè dubitauit, etiamſi nec à Concilio aliquo epiſcoporum, nec à Pontifice Rom. particulare aliquod anathema Alarico fuiſſet dictum. Et quibus verbis Chriſtianiſſimus ille rex Chriſtianos milites ſuos ad bellũ fortiter gerẽdum animat? Eiuſmodi, quibus demonſtrat cauſã religionis cauſã eſſe belli gerendi alia quauis laudabiliorem. *Valde (inquit) moleſte fero, quod hi Ariani partẽ tenẽt Galliarũ. Eamus milites cum Dei adiutorio, & ſuperatis redigamus terram in ditionem noſtrã. Hoc ſolũ vos noſſe cupio, nobis aduerſus immaniſſimos hoſtes non pro coniugibus aut liberis, non etiã pro acquirẽdis diuitijs certamẽ eſſe, ſed potius pro inſeparabili S. Trinitatis vnitate, quam illi nefandiſſimo diuidunt errore.* 2.

Gaſconia & Aquitania iure religionis occupata à Gallis.

Gregor. Turonenſ. hiſt. Franc. lib. 2. cap. 37. Aimoinus de geſtis Frãc. lib. 1. ca. 20.

Quæ ſit belli cauſa iuſtiſſima.

Hiſpanias ingreſſus, Amalaricum cum exercitu occurrentem profligauit & occidit, Toletùmque & præcipuas Hiſpaniæ vrbes cepit, & ablata ſorore, cum maxima præda victor domum eſt reuerſus.

3 Quòd ſi ex Europa in Africam Aſiámue tranſeamus, omnibus temporibus hæc bella pro fide ſuſcepta, bonis Imperatoribus fuiſſe commendatiſſima perſpiciemus. Vandali centum ferè annis Africæ poſſeſſionem tenuerunt, & ab auis ad nepotes per Genſericum, Hunericum, Gundimundum, Traſimundum, Hildericum, Gilimerem, decurrens ſucceſſio, approbantibus Romanis Imperatoribus, legitima quoad ciuilem regnandi conſuetudinem facta eſt. Neque hoc ius ignorauit Iuſtinianus, pater iuris, & omnium Roman. Imperatorum æquiſſimus iuriſque conſultiſſimus. Et tamen quoniam iidem Vandali Ariani erant, & crudeliter opprimebant Catholicos, Iuſtinianus qui & ex iure ciuili ſciebat hæreticos Chriſtianis minus quam Iudæos dominari poſſe, & ex religione fideque Chriſtiana idem ipſum intelligebat, & ex vtroque didicerat illa bella eſſe ſanctiſſima, non quæ pro imperio dilatando, ſed quæ pro extirpandis hæreſibus & inſtauranda fide Catholica geruntur; bellum Vandalis intulit, cùm illud orſurus edixiſſet, *ne Pagani vel hæretici in exercitu ſuo militarent*: & per Belliſarium ducem, Vandalorum regem in bello cepit, & argentea catena vinctum Conſtantinopolim duxit. Atque ità Vandalica rabies cum ipſo nomine funditus extincta eſt. Quod difficile (vt videbatur) bellum contra gentem eam aliàs potentiſſimam, tam breui ſpatio confectum eſt, ſubiugata intra tres menſes Africa tota, vt Iuſtinianus valde extraordinariam in eo Dei opem ſibi affuiſſe prædicet, idque eam potiſſimùm ob cauſam, quia non Imperij ſed

Nauclerus Generatio. 16.17.18.

Iuſtiniani bellum pro fide contra Vandalos.

Nauclerus

Iuſtiniani mirabilis victoria.

Cod. lib. 1. tit. 26. de officio praefect. Praetor. Africae.

Eccleſiæ fideique iniuriam armis vindicandá ſuſceperat. *Quas (*inquit ille*) gratias, aut quas laudes Domino noſtro Chriſto Ieſu exhibere debeamus, nec mens noſtra poteſt concipere nec lingua proferre. Multas quidem antea à Deo meruimus largitates, & innumerabilia circa nos eiuſdem beneficia profitemur: præ omnibus tamen hoc quod nunc omnipotens Deus per nos pro ſua laude & nomine demonſtrare dignatus eſt, excedit omnia mirabilia opera quæ in ſæculo contigerunt, vt Africa per nos tam breui tempore reciperet libertatem, ante 95. annos à Vandalis captiuata: qui animarum propter hæreſim, & ſimul corporum propter crudelitatem fuerunt hoſtes: ipſas quoque Dei ſacroſanctas Eccleſias ſuis perfidijs maculabant, aliquas vero ex eis ſtabula fecerunt &c.*

Heraclij bellum pro fide contra Perſas.

Heraclius quoque Imperator cùm aduerſus Choſroem & Perſas crudeliſſimos Romani Imperij hoſtes exercitum vellet educere, quemadmodum & quibus argumentis Romanos milites ad prælium alacriter ineundum excitauit? Iiſdem prorſus quibus nunc Catholici, qui necdum magnitudinem periculi quod eorum capitibus à Nauarriſtis imminet ſentiũt, ad bella cum eis quàm acerrimè gerenda expergefaciẽdi ſunt. *Videte* (inquit Heraclius) *fratres & filij, quod inimici Dei conculcarunt religionẽ noſtram: Altaria concremarunt, menſas incruentorum ſacrificiorum ſanguinibus & homicidijs oppleuerunt, & Eccleſias quæ flagitia non admittunt, flagitioſiſſimis conſpurcarunt voluptatibus. Amorem igitur Dei in mentem ſumamus, & vindicemus corruptiones virginum. Stemus fortiter aduerſus hoſtes impijs telis armatos. Induamus fidem, nec formidemus interemptionem & interemptricem gentem, & vitæ perennis præmia in cœlis habituri ſumus, Dominuſque Deus cooperabitur nobis, & perdet inimicos noſtros.* Huiuſmodi argumentis Romanos milites ad bellum inflammauit, altaria euerſa quàm incenſas ciuium

Paulus Diaconus rerum Roman. li. 18.

dumos,

domos, concremata templa quàm oppida, corruptiones virginum quàm ſpoliationes agrorum, religionem Chriſti & gloriam Dei quàm honorem Imperij Romani, iuſtiorem eſſe cauſam, & acriores præliandi aculeos in mentibus Chriſtianorum militum relinquere arbitratus. Hacque fide & ſpiritu dum pugnat, & de Chriſti gloria magis quàm ſua recuperanda ſolicitus eſt, breui, formidabile paulò antè Romanis Perſarum regnum & regem ita afflixit, Deo planè mirabiliter ſupra omnem ſpem, militum ſuorũ conatus fortunante, vt fortaſſe nunquam tantulo temporis ſpatio in orbe terrarum facta ſit tam inſignis rerum mutatio, nec ſine magna cauſa Eccleſia eam hiſtoriam annuatim ſolenni memoria honorandam cenſuerit. Choſroe enim qui modò maximè contempta Romani Imperij maieſtate, in omnes eius prouincias ſibi vicinas milites ſuos prædatum emiſerat, qui direpta vrbe Hieroſolymorum captoque illic epiſcopo Zacharia & abductis in captiuitatem multis Chriſtianorum millibus, Crucem Chriſti tanquàm ampliſſimum victoriæ ſuæ trophæum in Perſiam amandauerat; nec his contentus, ducem ſuum Saitem totam Aſiam minorem inuadere, Byzantium ipſum adoriri, omnia diripere, nec quicquam integrum Heraclio relinquere iuſſerat; qui dux Aſiam totam effuſe populatus, *peruenit ad ipſum vſque Byzantium, copias ſuperbas & inſolentes ſecum ducem de quauis natione bellicoſa collectas, de Medis, Chaldæis, Aſſirijs, Perſis, Bactrianis, Parthis, qui omnes galeis vtebantur aureis, eleganter inſtructi, pharetris muniti, quos aureæ phaleræ contegebant*: qui dux Heraclium coëgit ad quas volebat pacis & ſubiectionis conditiones, & inter alia ad *ſeptuaginta obſides ex optimatum numero* tradendos: cum quibus tamen in Perſiam reuerſum

Septembris 14.

Inſolentia regis Perſarum.

Conſtãtin. Manaſſes in annalibus pa. 9 8.

Glycas in annalibus parte 4. pag. 385. ita iracundè accepit Choſroe, vt coniectis in vincula obſidibus, *ipſi etiam Saini poſt alia tormenta cutem detrahi iuſſerit, quod inter alios ipſum quoque Heraclium Conſtantinopoli non adduxiſſet:* moxque nouis in Romanas prouincias emiſſis exercitibus Chriſtianum Imperatorem in eas anguſtias redegit, vt ſupplex per legatos iterum atque iterum pacem expeteret, *Zonaras tom. 3. in Heraclio.* *orans vt tandem aliquando interitu hominum ſatiatus bellu finem imponat, annuáque tributa* ab eo fideliter perſolnenda *accipiat*; ad quæ Perſa *ſuperbè coutumelioſéque reſpondit. ſe nunquam parſurum Chriſtianis, niſi Crucifixum inficiarentur, & Solem* (maximum Perſarum Deum) *adorarent*: hic vir qui ita inſultabat, ita triumphabat, ita gloriabatur, ita iam ſpe ſua totum Romanorum Imperium vnà cum Imperatore & Imperatoria vrbe Conſtantinopoli deuorauerat, vt nullis vel maximæ ſubmiſſionis conditionibus placari potuerit: is paucis poſt diebus ita fractus eſt, vt neſcio an vſpiā in hiſtorijs occurrat incertæ rerum humanarum viciſſitudinis documentum illuſtrius: nuſquam certè legitur diuinæ prouidentiæ cœleſti ope ſuos adiuuantis exemplum ſingularius. *Victoriæ Romanorũ* Hæraclius enim ea qua dixi fide & pietate armatus contra Choſroem progreſſus, poſt memorabiles vbique perſarum ſtrages ęditas, poſt tres Choſrois exercitus, totidemque duces clariſſimos mira celeritate nec opinata fælicitate tribus in locis fuſos, cæſis ex vno exercitu triginta millibus; deinceps in interiora Perſidis penetrans, multoſque idolornm lucos cum ſuis idolis euertens, ipſum Chroſroem turpi fuga in Cteſiphontem compulit, eáſque miſerias toti regno importauit, vt Choſrois *conſanguinei, Perſarum optimates, amici regii, copiarum duces vniuerſi, ipſeque inprimis filius primogenitus* Syroe contra regem & patrem arma ceperint, quem com-

comprehenſum in turrim altiſſimam incluſerunt, vbi paulò pòſt interfectus eſt. Illi autem deinceps pacem ab Hæraclio ita impetrarunt, vt Zachariam epiſcopum & omnes Imperij Romani captiuos, & ipſam imprimis Crucem Domini cum maximarum rerum & prouinciatum additione libentiſſimè reſtituerint. Nam cùm antea Bizantinus ager à Perſarum iniurijs tutus non eſſet, & Heraclius pro ipſa ciuitate regia annuum vectigal pendere non detrectaret, iam Tigris fluuius Romani ac Perſici Imperij limes deſignatus eſt, tota Meſopotamia Perſis auulſa Romanoque Imperio adiuncta.: vt Romani nullo vnquam tempore vlterius in Orientem ditionis ſuæ terminos extenderint. Atque hoc modo *exercitus Romanus victor, laureatus, magna lætitia & ingenti pompa Conſtantinopolim rediit: & vnà Heraclius aureo inuectus curru, non lauream manu ſed lignum Crucis tenens*, vti qui non viribus ſuis ſed crucifixi, Saluatoris cœleſti auxilio ſe victoriam aſſecutum prædicabit. Quo vno exemplo perſpicuè intelligimus, nihil eſſe Chriſtiano principi honorificentius, quàm pro fide Chriſti bellum gerere: Chriſtumque potenti & admiranda ope ſua ſupra hominum meritum & expectationem, talium præliorum euentus proſequi. *Nauclerus Generatio. 21.*

4 Cæterùm quoniam hîc eſt immenſus expatiandi campus, omnéſque celebriores Chriſtianorum reſpub. frequentiſſimis & valde egregijs iſtiuſmodi bellorum triumphis ſunt illuſtratæ, Francorum Catholicos principes & populum, in ſolos ſuos maiores, & veterem Francorum reipub. gloriam velim intueri. Hæc autem poſt primum Clodouæum quando erat victorijs ſuis tota orbe celebratiſſima? Quando erat propter rerum geſtarum admirabilitatē & Orienti & Occidēti formidabilis? 4.

Bella Francorum pro fide contra Saracenos.

Quando erat Francorum imperium & in Italia, & in Dalmatia, & in Germania, & in Hiſpania quoq; ampliſſimum? Sub Carolo Martello, ſub Pipino Breui, ſub Carolo Magno *Etſi enim prima progenies regia Morouei clara fuit ſedibus in Gallia partis religioneque genti tradita, & bellis per trecẽtos amplius annos domi foriſque geſtis, tamen ſub ſecunda Caroli Martelli ſtirpe multo maior erat & rerum gloria, & regum nobilitas, & ſanctiùs culta propagataque religio*, quæ etiam rebus in bello vel pace geſtis maiorem gloriam adiecit. Et quænam erant Francorum ea ætate prælia, & contra quos ſuſcepta? Non contra Chriſtianos pro imperio, pro territorijs, ſed contra Saracenos Mahometanos, contra Longobardos hæreticos, contra Saxonas Apoſtatas pro fide & religione. Conſederant in Aquitania acciti, ab Eudone Saraceni *domitores Orientis, Africæ Domini Hiſpaniarum victores, & qui ſe ſingulos cum denis Francis pugnaturos iactabant, qui pro vno Franco decem Saraceni in aciem proceſſuri erant, numero ad quadringenta millia, cum rege Abdirama. Emẽſique Vaſconiam, poſtquam Burdegalam dirutis templis ſpoliaſſent, Engoliſmenſium, Sanctonum, Pictonumque regionem vberrimam, & (quæ erat incolentium ſanctitatis) tẽplis auro excultis & refertis ditiſsimam euaſtabant. Sacrilega cupiditate ædes ſacras ſpoliauere, odio religionis euertere.* Ecquis qui his ipſis in locis recentia Hugonotarum faciñora recordatur, inter illos veteres & hos nouos Saracenos aliquid reperiat diſcriminis? Contra illos, Francorum exercitum non magnum ducit Carolus Martellus. Sed quo argumẽto ſpẽ victoriæ cõcipit: quibus ſtimulis Frãcos cõtra Saracenos incitat? Audiat genuini Francorũ liberi, audiat veterũ Frãcorũ germana ſoboles. Et ſi eandẽ ſibi adeſſe cauſam perſpiciat cõtra Hugonotas, tũ demũ Carolũ Martellũ hac oratione nõ tã veteres quàm hodiernos

Paul. Æmil. lib. 2. fol. 72.

Paul. Æmil. lib. 2. in rege 20. fol. 58.

Hugonotæ & Saraceni quàm ſimiles.

diernos Francos hortantē interpretentur. *Lætor (in-quit) milites incidiſſe tēpus quo patriā tutando orbis terrarum defenſores & numinis vindices à genere humano vocitari poſſumus.* Ea quidem de cauſa certè lætari potuerunt veteres Franci, nec minus iuſtè lætari poterunt qui viuūt veterū Francorum hodierno die poſteri. Cùm enim Hugonotæ ſi Caluiniſmum ſuū in Gallia ſtabilire poſſint, eūdē ſine quæſtione per Europā ſint diffuſuri, eaq; alibi ſacrilegia cōmiſſuri quę quotidie in Galliæ regionibus patrant, quicunq; in Gallia Catholici ad hæc impediēda æternū cum illis bellū ſuſcipiūt, ij *& patriam ſuam tutantur, & Europæ defenſores & numinis vindices* ab omnibus Chriſtianis iure optimo vocari debēt. *Iſti Saraceni* (inquit Carolus Martellus) *ab Aſturibus Cantabriſque pulſi, in nos ferūtur, tanquā Aſturibus Cantabriſque virtute bellica religioneque cedamus, & certiores tutioreſque ſedes inter nos quàm apud illos habituri ſint: cæci cupiditate prædæ, latrocinijs non iuſto bello victitantes. Non enim quòd ingenti numero vagentur, duceſque, & caſtra & ſigna habeant, idcirco minus prædones. Nam quæ illis cauſa belli niſi vt templa diripiant, humanum genus deleant?* Ita prorſus hodie Caluiniſmus vt olim Saraceniſmus Hiſpanorū pietate & fortitudine depulſus ex Hiſpania, per ſuos Hugonotas, Admiralios, Nauarræos & Condæos *certiorem & tutiorem in Gallia ſedem quærit*: tanquam Galli Hiſpanis vel *religione virtute bellica cedant*. Hactenus certè nunquam conceſſerunt, neque in recentibus contra Hugonotas prælijs quicquam à veterum Francorum generoſa indole abfuerunt, niſi quòd quum illis in vincendo eſſent pares, in victoria vtendo ſeſe præbuerunt inferiores; & fraudulentis captioſiſque fœderibus perdiderunt, quicquid clariſſimis victorijs ſunt adepti. Quòd ſi Saraceni illi quanquam ſub magno rege agentes,

Ibi fol. 59.

Veterum Gallorum Virtus imitanda poſteris.

M. du Haillan. li. 2. Roy 20. anno 736.

nihil tamen erant quàm prædones, quia nec iuſtam belli habebant cauſam, & templis diripiendis ſacrilegè intendebant: Hugonotæ quidem ſceleratiſſimi prædones cum ſuo regulo haberi debent, qui iureiurando quod ſuo regi dederant rupto mille templorum per Galliam diripuerunt, & ad delendam nationem Gallicam, nouámque aliunde eius loco inducendam, à ſuis miniſtris perſuaſi totis viribus incubuerunt? Verùm quod Francos omnes maxima & ſpe & alacritate in iſtiúſmodi ſanctis prælijs complere debet, illud eſt quod in Caroli cõcione ſequitur: *Tantum* (inquit ille) *pleni humana diuináque ſpe in certamen procedite, memores patriæ, quæ etiam antequam Chriſtiana efficeretur, nunquã Chriſtiani nominis hoſtis extitit: quod neſcio in vlli alij genti vſu venerit: & ſemel veram pietatem profeſſa, nullum hæreſis monſtrum genuit, ſemper acerrima religionis propugnatrix extitit: & quæ prima omnium pro religione, non votis tantum ſanctitatéque, ſed armis, exercitu, periculóque capitis, cum hoſtibus Chriſti ſigna contulit, & Arianorum potentiſſimũ ac ferociſſimum regem in acie occidit, exemplumque pietatis virtute tuendæ mortalibus princeps præbuit: vt quicquid deinde ſanctæ æmulationis apud exteras gentes extitit, id omne ſolis Francis acceptum ferri conueniat.* Hæc eſt vera & ſolida Francorum gloria, pro qua retinenda, magis quàm pro vita, quàm pro vxoribus & liberis, quàm pro ipſa patria decertandum eſt. Si enim Francia *antequam Chriſtiana efficeretur, nunquam Catholicæ religionis extitit hoſtis*, quàm erit illud æternum Gallis dedecus, ſi iam pluſquàm mille annis Chriſtiana effecta, Catholicam religionem deſtruat, quam ne tum quidem quum Pagana eſſet læſit! Si *prima omniũm nationum pro religione defendenda ſigna cũ hoſtibus cõtulit*, eiuſque ſemper *acerrima propugnatrix* extitit; quàm turpis futura eſt ea Francorum peruer-

Singularis prærogatiua populi Gallicani quoad fidẽ. Haillan vbi ſupra.

Clodouæus.

peruerſio, ſi iam hoſtibus Eccleſiæ vexilla ſua tradat, & non cum veris & antiquis Francogallis religionem acerrimè propugnent, ſed cum iſtis nouis Gallogræcis eandem maiorum religionem impuriſſimè conuellant & diſſipent! Si Francia *nullum hactenus monſtrum hæreſis* genuit, quantopere laborandum eſt ne nunc procreando, & nutriendo, & confirmando fœdiſſimo illo monſtro & prodigio hæreſis Caluinianæ (cui centum Carolinæ ætatis hæreſes pares non ſunt) in omnem poſteritatem atque adeò æternitatem infametur? Si illi Franci tantùm gloriæ ſibi duxerunt quòd *potentiſſimum & ferociſſimum regem Arianum* in acie iugularunt, quanta erit iſtis ignominia ſi impotentem & imbellem regulũ Caluinianum in pace bellove reformident! Quanto maior turpitudo futura eſt ſi mancipiorum inſtar eidem ſe in ſeruitutem viliſſimam addicant! Denique ſi *quicquid erat ſanctæ æmulationis in aliys gẽtibus*, id a Francis hauſtum eſt; nimium inſignis erit Francico nomini labes atque macula, ſi iam diſcipuli ſuis magiſtris, ſi tyrones veteranis militibus, ſi Hiſpani Francis in zelo religionis tuendæ antecedant. Quod ſi diligenter extremum illud cogitare velint quo cõcionem ſuam Carolus ille concludit, *ſe cum turba colluuioneque latronum & ſacrilegiorũ* pugnare, ſe meminiſſe velint, *quibus parentibus & in quã nationum aliarum de iis ſpem orti ſint, & quænam terra eos genuit, excepit, aluit, amauit, ſi firmiter apud ſe conſtituere velint, aut quam dedit eis vitam natale ſolum ei eſſe reddendam, aut vt poſteris maioribus de impietate triumphatoribus natos decet omnino vincendum, nec pacis ſpem vllam cum his belluis concipiendam*, hoc animo fideque ſi in bellum progrediantur, ſine cõtrouerſia eſt Deũ non minus iſtis, quàm eorum ſub Carolo Martello *maioribus de impietate triumphatoribus* præſente ſuo nu- *Victoria Caroli Martelli de hoſtibus Eccleſiæ.*

O o 5 mine

næ, caudis tamen ſunt inter ſe colligatæ non aliter quàm vulpes Sampſonis, ad vnicum Chriſti agrum meſſémque Eccleſiæ inflammandam. Athinus Saracenorum rex Comitis Maſſilićſis proditione nolctu in Auenionem receptus eſt, qui mox Narbonē quoque occupauit, cui cum maxima multitudine alius Saracenorum rex Amoreus ſubſidio venit: cōtra quem profectus Martellus & regem cæcidit, & eius *exercitum omni internecione deleuit, vt nullus ex prælio rerum perditarum nuntius domum rediret.* Quę victoria vt primùm ad Athinum perlata eſt, quanta maxima potuit celeritate claſſem cum ſuis conſcendēs Galliam pacatam Martello reliquit. Eodem ferè tépore arcta admodum obſidione premebat vrbem Romam Luitbrandus Longobardorum rex, eamque breui in ſuam erat poteſtatem redacturus. Gregorius Pontifex ſuis viribus diffidēs, *Martellum velut acerrimum religionis defenſorem implorauit. Armis opus non fuit: Martelli authoritati Longobardus dolorem ſuum condonauit, pacem Romæ dedit, & vexilla ab vrbe prope capta retulit.*

Iud. ca. 15

Æmil. ibi. fo. 96. Ioan Vaſ. Chron. Hiſpan. anno 736.

Lōgobardi.

Æmil. l. 2 fo. 66. 74.

Martelli filius Pipinus, qui paternam gloriam vel æquauit vel ſuperauit etiam, *cuius nomen* ſcribitur fuiſſe *impijs adeò formidabile*, vt eo viuente nec hæretici nec Saraceni contra Galliam vſpiam ſe cōmouerent, ipſique Græcorum Imperatores eius amicitiam admodum ambitiosè expeterent, quæ ferè alia bella geſſit, quàm pro religione, pro pontifice & eccleſia Romana? Aiſtulfus Lōgobardorū rex iniuſto bello pontificis Romani ditionē vexabat, & aliquas vrbes ſibi ſubegerat. Stephanus pontifex *maximus, vita admirabili ſanctus*, exponit Pipino miſeriam ſuā, *Romanos mancipia fore Longobardorum, niſi auxilium religio Gallorum & Pipini pietas afferat, quos ideò demiſſè orat vt contra Chriſti hoſtes pugnare ſoliti, pro Chriſti Apoſtolis*

Ibi. fo. 68.

Victoria Pipini de hoſtib. Eccleſiæ.

Ibi. fo. 77.

ſtolis arma capiant, bello magis pio, quàm aut dubia aut difficili victoria. Pipinus per legatos Aiſtulfum cum pontifice conciliare ſtudens, vbi Longobardum vidit à ratione alieniorem, *patrio more capeſſendorum bellorum vniuerſæ Galliæ concilium Cariſiaci indicit. Vt exercitus decernitur. Nemo hanc velut ſacroſanctam militiam detrectabat, vltrò arma capiebant certatim Stephano aderat.* Hæc erat veterum Francorum ad ſuccurrendum pontifici Romano promptiſſima voluntas. Non enim dubitabant eam eſſe ſacroſancta militiam, quam pro ſancta Sede eoque viro ſuſcipere debebant, quem Chriſtus ſuum in mundo vicarium & ſacroſanctæ Eccleſiæ pontificem ſummum conſtituerat. Vix autem Franci Alpes tranſgreſſi ſuos in Italia gladios diſtinxerant, cum Aiſtulfus per oratores omnia quæ volebat Pipino pollicetur. Pax igitur illi data, & cōditiones impoſitæ, & Longobardus ad eas præſtandas iureiurando adactus. rediitque in Franciam Pipinus magna gloria auctus, *quod bellum externum aduerſus gentem rebus geſtis nobiliſsimam ſuſcepiſſet, nulloq; ſuo præmio confeciſſet.* Sed vixdum in patriam reuerterat, quum Aiſtulfus iuriſiurandi immemor, ſperās Francos ſemel officio functos iterū pro aliena cauſa non ſumpturos arma nullo ſuo fructu, populatus longe lateque prouinciam Romanam, ipſam vrbem obſidet. Quod vbi in Franciam nunciatum eſt, tunc *Pipinus nō Stephano ſed ſibi qui pacem dediſſet legeſq; præſcripſiſſet bellum inferri ratus, milites rurſus cogit indignè & ipſos ferentes virtutem ſuam ab Aiſtulfo ludibrio haberi. Reditur in Italiam. Ita Romæ ſoluta eſt obſidio, verſa in hoſtem eadem fortuna. Qui modo vrbem obſederat, Papiæ mœnibus ſe rurſus clauſit, obſideriq; cœpit. Supplici conditiones eædem impoſitæ, ſed nudæ verborum fidei ſtare non placuit, obſides quadraginta accepti.* Dum abeſt in Italia Pipinus, Saxones Germaniæ & Bauariæ à Carolo Martello

Longobardus victus.

Æmil. lib. 2. M. du Haillan. li. 3. in Pipin. reg. 22. anno 755.

Saxones & Bauari victi.

tello ad Chriſtianam fidem perducti cõtra Francos coniurant: ſed *numen diuinum Francorum arma iuuit.* Victi ſtatim Saxones caſtriſque exuti, bellum nouo delectu redintegrabant, quum optimates in caſtra venerunt, veniamque vniuerſæ genti impetrarunt, quibus *lex parendi data; vt quotannis trecentos bellatores equos ad Francum adducerent, quoſque Franci, eoſdem illi ſocios hoſteſque haberent.* Taſſilo quoquè Bauarorum dux Saxonum auxilijs deſtitutus quorum fiducia rebellarat, *in fidem reuerſus comiter exceptus eſt ea conditione, vt ſe Francorum beneficiarium profiteretur & obedientiam iuraret.* Denique ſi Francorum ſub hoc rege ſtatum conſiderare voluerimus, perſpiciemus eos ferè ſolos Chriſtianam militiam exercuiſſe contra tyrannos & hæreticos: & vna videbimus eoſdẽ fuiſſe ſolos Chriſtianorum principum in controuerſijs grauiſſimis arbitros & iudices. Gothorum Arianorum regnum in Francia per hunc Pipinum funditus deletum eſt. Longobardorum in Italia regnũ valde acciſum, qui ſe cum Gothis iunxerant. Burgundi & reliqui ad Narbonem vſque interiecti populi, omnes domiti, & in Francorum poteſtatem redacti. Germania ab Alpibus Bauariæ ad maritimã vſque Friſiam & Saxoniam mediterraneam Franco paruit, & maiori ex parte chriſtianam fidem eſt amplexa. Eodem tempore Græcorum Imperator, & rex Longobardorum ſuos in Galliam miſerunt Legatos: & ipſe Pontifex eo profectus eſt, omneſque vno conſenſu à Pipino tanquam Chriſtiani orbis oraculo expectarunt Italicarum prouinciarum ordinationem, vt ille nimirum ſtatueret quæ ciuitates Romano Pontifici, quæ Græcorum Imperatori, quæ Longobardorum regi ſubeſſent: & quam Pipinus ſententiam tulit, eam principes illi ratam habuerunt. Illud autem de Francis hoc tempore generaliter

Fol. 78. M. du Haslan. vbi ſupra fo. 75. an. 756. Regino Chron. li. 2. an. 756.

Regino ibi. ab an. 757 ad 768.

Sigiber ab an. 755. ad 768.

Æmil. l. 2 in Pepin. reg. 22.

Gloria Francorũ.

ter eſt annotatũ eos ſemper *plus cauſas bello protexiſſe*, & fortiſſime ad earum patrocinium incubuiſſe.

Æmil. ibi. fo. 71. Carolus autem Magnus qui regiam patris dignitatem in Imperatoriam mutauit, quamuis tota vita maxima bella confecit, perpauca tamen aggreſſus eſt in quibus religionis cauſa præcipuè non vertebatur, vnde factum eſt vt in reliquis etiam ciuilibus multò eſſet fortunatior. *Ibi. in Carolo reg. 23* Principium ferè ſuorum bellorum à Romani Pontif. defenſione auſpicatus eſt, quem quum Deſyderius Longobardorum rex graui bello præmeret, idque in Franciam nuntiatũ eſſet, *tunc Caroli digna piaq; viſa cauſa belli.* Antea quidem inter eum & Deſyderium querelæ variæ interceſſerunt, ſed priuatæ, bello tamen inferendo, ſi ad aliorum principum in bellis adeundis præproperam facilitatem reſpicimus ſatis magnæ & graues. *Victoriæ Caroli Magni de hoſtibus Eccleſiæ & fidei Chriſtianæ.* Verùm vnica Eccleſiæ cauſa, illis omnibus quantumcunque, Chriſtianiſſimi regis iudicio præponderare viſa eſt, & tunc ſe *dignam piamq; belli cauſam* habuiſſe credidit, cùm ſummum pontificem à Chriſtianis regibus, ſed periuris & hæreticis, vel ſaltē politicè catholicis, & nullius certæ fidei ſtudioſis, bello vexari intelligeret. Varia pòſt bella geſſit idem Carolus & cum Saxonibus in Germania, & cum Longobardis in Italia, & vtramque gētem Imperio Francorum fortiſſimè ſubiugauit. Quorſum autem & illa & reliqua ferè omnia Caroli bella ſpectabāt, vtrum ad largius ſibi imperium comparandum, an potius ad religionem Chriſti contra hæreticos Apoſtatas & Saracenos tuendam, hæc vna Chriſtianorum in Cantabrio ad eum legatio declarat. Aſturus enim Gallicique congratulati *victorias partas. Saxonibuſque religionem datam, & Pontificiam dignitatem ab iniuria vindicatam, orabant vt natus ad nomen Chriſti propagandum, Hiſpanorum qui ſummis cruciatibus quotidie à*

Æmil. l. 2 M. au Hat lan. 3. an. 777. in Carolo Mag.

die à Saracenis necari malint quàm impiorum iugum, nedum religionem ſubire, miſereretur. Saxonum ſalutem qui à vero numine alieni eſſent curæ Carolo extitiſſe vt pij fierent: maiorem apud ſuperos laudem promeriturum, ſi tela barbaræ ſuperſtitionis à iugulo piorum auerteret, bellumque Saracenorum ab auo ſuſceptum, a patre geſtum, ipſe tandem conficiat, quod adoleſcentulus attigerat. Religio ergo ad bellum Italicum & Longobardos Italia depellendos Carolum impulit: religio eundem ad varias in Germaniam expeditiones faciendas permouit: religio cauſa fuit ut Saxoniam victricib. armis perua deret: quumque Saxones rebelles & Pagani ſe *in fidem Francorum venturos Chriſtumque profeſſuros dicerēt ſi aliquo pignore capiti ſuo caueretur.* Carolus victor qui alioqui ad eas conditiones vt pignora eis daret nūquam voluiſſet deſcendere, *quia de religione agebatur, non tū pè ſibi Franciaque nomini duxit nobiliſſimos amicorum obſides dare, atque ita baptizati ſunt,. Eodemq́; tempore VVeſtphali victi in eius ditionem venerunt.* Religio cauſa fuit vt cùm iidem Saxones ter quaterve à religione Chriſtiana deficerent, Carolus eos ter quaterve domaret bello, & ad conſtantiorem fidei Catholicæ agnitionem cogeret, à qua tamē rurſus noſtra memoria per bellum illum Latherum ſeducti alium Carolum deſiderant qui eis veteris Apoſtaſiæ memoriam pœnamque redintegret. Religio eundē adoleſcentem ad bella Saracenica incitarit eademque Chriſtiana & Catholica religio eundem iam virum cum ſuis Francis per ſaltus Pyreneos ab vltima Saxonia & Cimbrica Cherſoneſo ad Pampelonē Cantabriæ metropolim traduxit: in quam vrbē poſtquam vera virtute perrupiſſet, eamque militibus ſuis prædæ ſibi diripiendam, omnibus in ea Saracenis qui armati erant cæſis ad cæterorū terrorem, mox proximum Cæſarauguſtæ regnum nullo ne-

Ibi. fo. 26.

Ibi. fo. 29.

lo negotio in eius poteſtatem venit. duoque alii finitimi reges cum donis in caſtra venerunt vectigal pacti, *omnemq́, Hiſpaniam Carolus nominis ſui terrore cōpleuit. Aſturiæ Galleciæq́, regi auxilia miſit, nec poſt eam diē pijs Hiſpanis ſuperiores bello barbari extitere, quos initio illi vel ut fulmina belli exhorruerunt*. Ergo quòd Hiſpani ab hoc ipſo Caroli Magni tēpore, perpetuata quadam ſerie victoriarum Saracenos fuderunt & ciuitates regnaque eis detraxerunt, quòd gradatim è reliquis prouinciis eiectos in vnicam Granatam cōpegerunt, ex qua totaque ſimul Hiſpania per Ferdinandū ante centum ferè annos profligati ſunt: quod Philippus hodie Hiſpanorum rex ampliſſimus in Hiſpania tota & alibi extra Hiſpaniam tam latè dominatur: hoc totum Carolo Francorum regi Franciſque illis acceptum ferendum eſt: quoniam optimi licet fortiſſimique Hiſpani, ante Francorum tamen opem nec potuerunt aliquid contra Saracenos quia deerant vires, Hiſpanis ſola montium prærupta in Aſturia Cantabriaque tenentibus, nec audebant aliquid contra eos quia deerat animus, quoniā Hiſpani à Saracenis toties victi eos *tanquam fulmina belli exhorruerunt*. Et hæc ego ex innumeris pauca, ex maximis mediocria Francorum geſta delibo, idque multis annis priuſquā Occidentis regno, quod poſtea ad eos tranſlatum eſt potirentur. Nam deinceps victorias eorum & crebriores, & illuſtriores; & Imperium lariùs propagatam, & nominis claritatem in omnes orbis terminos magis diffuſam omnes hiſtorici loquuntur. Cæterum etiam ante Imperium acceptum, illud de Francia veriſſimum erat, *eam floruiſſe domeſticæ pacis externæque victoriæ bonis*. *Nullum regnum Chriſtianum erat non multo Francis inferius virtute, gloria, nobilitate, opibus, Gallia, Germania, Italia, Francorum regi militabat*. Vtque perſpicuum eſt eorum plurima

H. ſpanorū Imperium inchoatum à Carolo Magno.

Æmil. li. 2 fol. 86.

plurima bella ob ſolam religionem Catholicã fuiſſe mota, ita non minus euidens eſt milites Francos Catholica fide munitos, non tam ſuis armis quã ea fide confiſos eadem bella cõmiſiſſe, & victorias ex hoſtibus retuliſſe. Quũ enim in Auſtria Hunni cõiuncti Bauaris magnũ exercitũ collegiſſent, eumq. Carolus adoriri ſtatuerat, prius *in planitie ſpatioſa, ſacra facienda excitatis altaribus curauit, & milites duceſq́ confeſſione & communione ſacroſancta præparati ſunt. Ex qua* (Deo eorũ pietati ampliſſimũ fructum rependente) *tantam numinis fiduciã concepere, vt hoſtes cõperta Francorum alacritate, pars in Scythas vnde oriundi erant ſe receperint, pars ſecundo Danubio vecti in alia loca profugerint.* Ex quibus omnibus & generali Chriſtianorũ omnibus ætatibus conſuetudine, qui nihil duxerũt glorioſius quàm pro ſuis fratribus ab infidelium & tyrannorum iugo liberandis belli fortunam tẽtare, ex fide totius orbis Chriſtiani qui in Concilijs vniuerſalibus Claromontano, Viennenſi, Lateranenſi, Lugdunenſi, ea bella commendarunt, & ad ea ſuſcipienda Chriſtianos humanis diuiniſq. præmiis incitarunt, ex ſanctiſſimorũ patrum exemplis ea bella à Chriſtianis ducibus geſta, maximè prædicãtibus: denique ex Dei ipſius authoritate huiuſmodi bella & in litteris ſacris præcipientis, & miraculis etiam confirmantis, & victoriis inſignibus præter & ſupra ſpẽ humanã proſequentis, conſtat euidentiſſimè nõ ſolum fas eſſe, ſed ipſam fidẽ & pietatẽ requirere, vt reges Chriſtiani pro religione Chriſtiana, eiuſdẽ religionis hoſtes ſiue Saracenos ſiue hæreticos bello perſequantur. Ita fecerunt ſemper Chriſtianorũ optimi Imperatores: ita fecerũt Francorũ antiquiſſimi & Chriſtianiſſimi reges. Ab iis bellis Clodouę⁹ I. regnum ſuum auſpicatus eſt. Iiſdem bellis Clodouæi filij paternã gloriã ſunt æmulati: iiſdẽ bellis

Religiõ Francorum in prælio cõmittendo.

Haillan. vbi ſupr. an. 798.

Ibi. fo. 95.

Carolus Martellus, Pipinus, & Carolus Magnus Francos ad ſummum & imperij & gloriæ culmen euexerunt, vt Imperium Francorum per totam ferè Europam pateret: gloria autē ad extremos Europæ, Africæ Aſiæque terminos diffunderetur. Hanc pietatem Francorum inprimis nationi regibuſque inſitam (vt honorificè vereque notarunt hiſtorici) aliæ nationes regeſque à Francis tanquam liberi à parētibus hauſerunt. Atque hoc idem omniū eſſe Chriſtianorum ſiue populorum ſiue regum officium, dubitare non poſſumus, ſi regum Chriſtianorū ortum & originem perpendimus. Egregiè enim & diuine magnus ille Leo, perantiquus Eccleſiæ Rom. Pontifex ad Leonem Auguſtum: *Debes* (inquit) *incunctanter aduertere regiam poteſtatem tibi non ſolum ad mundi regimen, ſed maximè ad Eccleſiæ præſidium eſſe collatam, vt auſus nefarios comprimēdo, & quæ benè ſunt ſtatuta defendas, & veram pacē iis quæ ſunt turbata reſtituas.* Cumque quædam hæreticorū in Alexandrina Eccleſia ſcelera caluinisticis ſimilia recēſuiſſet, vt quod *monaſteria euertiſſent, ſacrificij oblationē chriſmatiſq; ſanctificationem ſuſtuliſſent, Alexandrinam Eccleſiam ex domo orationis ſpeluncam latronum effeciſſent, in eaque omne cæleſtium ſacramentorum lumen extinxiſſent,* & vt hæc flagitia aliquo Eccleſiaſtici ordinis velo obtegerent, Ælurum Timotheum Apoſtatam (& vt ita dicā) Lutheranum monachum iſtis ſceleribus fauentem cæſo Proterio vero Epiſcopo, pſeudoepiſcopum Alexandrinum creaſſent: *Magnum eſt* (inquit Leo) *vobis ô Imperator de talibus Eccleſiæ hoſtibus triumphare. Quia ſi laudabile vobis eſt aduerſarium gentium Paganarum arma conterere, quanta erit gloria ab inſaniſſimo tyrāno* (Æluro) *Alexandrinam Eccleſiam in cuius cōtritione omnium Chriſtianorum eſt iniuria, liberare?* Ergo quod antea ſæpe oſtēdimus, regia Chriſtianorum principum poteſtas maxi-

Supra fol. 591.

Regis inſtitutum eſt ad præſidium Eccleſiæ.

Leo epiſt. 73. tom. 1 Concil.

Vide Nicephor. li. 15 ca. 15. & Euag. li. 2. cap. 8.

maximè & primario *ad eccleſiæ præſidium* refertur, poſtea publicas vtilitates tractar, adeoque maximè & primo loco debet Eccleſiæ hoſtes hæreticos, Apoſtatas, Saracenos, Miniſtros, Superintendentes coërcere; & tum deinceps ſecundo loco de alijs hoſtib. comprimendis qui ita rempub. impugnant vt religionem non violent, cogitare.

5 Vt autem hoc valde certum & exploratum eſt; ita illud videtur multis dubium & controuerſum, vtrum ſubditi hæreticum regem deſerere poſſint, cumque ſi ſponte nolit, armis inuitum prohibere ne imperium in eos exerceat. Quod vt magis ancipitem multis afferat deliberandi ſcrupulum, faciũt aliorum vera de regum officio præconia, aliorum falſæ & impiæ de regum maieſtate adulationes. Vera præconia intelligo ea quæ de obedientia regibus exhibenda ſcripturæ ſacræ & diuina ſanctorum monumenta continent, de quibus tamen ſatis exiſtimo dictum, ſiue ſcripturas ipſas, ſiue orbis Chriſtiani fidem perpetuam, optimam ſcripturæ ſacræ interpretem intuemur, quæ nunquam infinitam, ſed certam certiſque limitibus terminatam obedientiam regibus attribuit. Vtrinq. enim didicimus eſſe poteſtatem in Eccleſia diuinam regia ſuperiorẽ, & regiæ moderatricem, & cui tum in veteri, tum in nouo teſtamento regiam potentiam Deus ipſe ſubiecit. Adulationes autem impiás dico quorundam fanaticorum Caluiniſtarum recentia ſcripta, qui iam poſt ſanguinariam viginti octo annorum rebellionem, quum hactenus pluribus libellis & inue- *Caluiniſtarũm noua theologia pro rege heretico.* ctiuis docuerint fas iuſq. eſſe contra regẽ pro Euãgelio præliari, iam nunc mutato repẽtè Euangeliſmi ſui textu, quia magnam ſpem concipiunt Gallicanum diadema capiti Caluiniano imponendũ, his argumentis ſuadent grande peccatum eſſe ſubditis

Bellay en l'Apolog. Cath. part. 2. pa. 179. & 1. 124. 262.

ſi contra quemcunque regem ſiue hæreticum, ſiue
Apoſtatam, pro religione arma ſumant: 1. *Subditos*
diuino præcepto obligari principibus qualeſcunq; fuerint, 2.
nec illis laborandum eſt quales ſint principium conſcientiæ
2. 3. *& mores,* 3. *neque ſubditi ab hac obedientia ſolui poſſunt*
per vllam traditionem aut permiſſionem hominum genera-
lem aut particularem, quia nullus poteſt imminuere ius di-
4. *uinum.* 4. *Neque verò Eccleſia vnquam liberauit Chriſtia-*
nos ſubditos ab obedientia debita regi qui fuit vel legitimus
defuncti ſucceſſor vel iure electus, 5. *Illique omnes incur-*
5. *runt ſine dubio iram & furorem diuinum qui ſe opponunt*
6. *regi legitimè ſuccedenti. Regis enim electio* 6. *cœlitus fa-*
cta in mundum venit, nec humanum eſt murmurare contra
ſapientiam diuinam, qui ſæpe ad affligēdum populum ſuum
electum, & domum Sionis, dat eis reges improbos, ſtupidos,
infideles, veroſque tyrannos: quales erāt in Iuda & Iſrael,
Roboam, Ioram, Ochozias, Nadab, Baaſa, Achab cum
vxore ſua Iezabele. Sic item poſt Chriſti tempora plurimi
Imperatores & reges fuerunt hæretici & inimici iurati fidei
Chriſtianæ, vt Conſtantius, Valens, Zeno, Anaſtaſius, Iuſti-
nianus primus & ſecundus, Leo tertius, Philippicus, Barda-
nes, Conſtantinus V. dictus Copronymus, Leo quartus &
7. *alij, qui etiamſi ſint habiti pro hæreticis,* 7. *non ſunt tamen*
regia dignitate amoti. Quid vero ſi rex ille cui diuinā
Obiectio. quandam potentiam omniq. exceptione maiorem
affingitis, *cuius electio cœlitus ad nos venit, cui ius diuinum*
tam ſeuerè iubet obtemperare, à qua obedientia
per nullam traditionem aut permiſſionem humanā ſiue ge-
neralem ſiue ſpecialem ſolui poſſumus, hic rex ſi cum pru-
dentiſſimorum ſuorum conſilio & aſſenſu ſtatuet
Inſana reſponſio Apologetici. ne hæreticus ei in regno ſuo ſuccedat, nū hoc loco
regi cœlitus & diuinitus poteſtatē habenti eſt obe-
diendum? Nihilminus: & *hic dabit mihi veniam rex ſi*
libere loquar quod verū eſt hoc certe vt faciat 8. *nō eſt in eius*
8. *poteſtate. Lex enim regni per quam ipſe regnat, prohibet ne*

qui

quid noui hac ex parte moliatur. Atque ita iudicatum eſt à Parlamento Parium pro Carolo VII. contra Carolum VI. qui fœdere Trecenſi Catharinam filiam tradens in vxorem Henrico V. regi Anglorum, eum etiam deſignauit proximũ Galliæ hæredem excluſo Carolo VII. Neque enim per regem mutari poteſt lex Salica huius florentiſſimi regni, cuius rex tutor eſt, curator, vſufructuarius, & adminiſtrator, 9. *ſalua eius ſubſtantia.* Itaque *quoad proximũ ſanguinis & cognationis ius, nihil poteſt contra veteres leges immutare: ſemperq; proximus agnatus ipſa regis prioris morte fit dominus iuxta authoritatem legis & moris Galliarum. Atque ita expreſſè loquuntur de noſtro regno* 10. *Ioannes Andreas, Baldus, Panormitanus, Iaſon.* Hæc ſumma eſt theologiæ Caluinianæ ab an. Dom. 1584. de obedientia quã ſubditi Gallicani præſtare tenentur regib. ſuis deinceps in regno Galliarũ ſucceſſuris. Nã ab an. 1561 ad hoc vſque tempus, Euangeliſmus eorum longè alio modo in Caluiniſtarum auribus inſonuit, vt ſupra fuſe declarauimus, exemplaq. ſunt apertiſſima. Et paulò poſt primam rebellionem Theod. Beza noui Teſtamenti tranſlationem ſuam Latinam dedicans Angliæ reginæ, ita præfationem eã concludit & ſubſcribit; *Geneuæ, anno à nato Chriſto* 1564. *Decem.* 19. *quo die ante biennium, Gallica nobilitas illuſtriſſimo principe Condenſi duce, non procul vrbe Druydum fortiſſimè præliata, prima reſtituendæ in Gallijs Chriſtianæ religionis fundamenta ſuo ſanguine fœliciter Deo cõſecrauit.* Ita hoc an. 1564. & deinceps, opus Chriſtianiſſimum & maximè Euãgelicum fuit bello regem laceſſere, & euocatis in Galliam Anglis, Germanisque, funeſtiſſimum in Gallia bellum gerere, & contra regem perfidioſiſſimè præliari: & qui in tali bello vitam amittit, is à Theod. Beza ſummo Caluiniſtarum patriarcha, in diuorum numerum refertur, & tanquã martyr honoratur, quòd ſangui-

Ibid. pag. 138.139.

9.

Nauarr. Dominus Galliæ.

10.

Mutabilitas Euangeliſmi Caluiniani.

Sup. ca. 6.

Beza in præfat. tranſlat. no. teſtam.

ſuo *Chriſtianæ religionis fundamenta* (quaſi hactenus Galli omnes fuiſſent Pagani & Ethnici) Deo cóſecrauit. At poſt alios 20. annos inuerſa penitus eſt Euangeliſmi facies & ſcena, & iam ius diuinum requirit vt ſimpliciter ſine vlla recuſatione regi pareant omnes, contra quem ſi quis quidpiam moliatur, is ad imam inferorum abyſſum damnandus eſt. Tum contra optimos iuſtiſſimoſque reges, Franciſcum, & Carolum, bellum dimicare ſubditis erat licitum, imo opus erat diuinum & gloriandū: Nunc etiamſi immaniſſimus tyrannus, hæreticus, Apoſtata, vt Ioramus, Achab, Iezabel, Valens (qualem illi augurátur fore ſuum Nauarræum) rex fiat, *nulla tradicio aut permiſſio humana ſiue generalis ſiue ſpecialis* Gallos liberat à grandi peccato, niſi eidem cum omni humilitate obtemperent. Ecquis verò cócipere poteſt quæ ſit huius tam contrariæ theologiæ ratio? Nemo opinor mortalium, niſi qui primò nouerit poſitum eſſe in arbitrio iſtorum dementiſſimorum hominum, fidem pro ſua libidine variare. Hi autem iam à quinquennio ſtatuerunt quoad hunc articulum, nouum Euangeliſmum in galliam ad aliquod tempus inducere, quia iam appropinquat tempus quo ſperant (vti doctiſſimus quidam vir olim prædixit) *eandem ſectarum Babilonem extructum iri in Gallia, quæ iampridem extrui cœpit in Germania*. Quæ Babylon & confuſio vt commodè feratur & adoleſcat, iam aliquod tempus miniſtris Arianis & Caluinianis quietum magnoperè deſiderat, etiamſi hucuſque, *omne genus diſcordiarum inter ciues, & inter proceres omnis perfidia, omnis exulceratio animorum, & contra regem omnis rebellio*, eorum Miniſtrorum ſtudiis maximè nutrita & multiplicata fuerit.

Silueſter Cracanius Polonus de corruptis moribus vtriuſq. partis Pontif. & Euãgel.

Cæterùm pauciſſimis ſummã huius Caluinianæ & Punicæ theologiæ percurramus, de veritate ipſa

mox

mox fuſius diſputaturi. Eſt quidem iuris diuini obedire regibus, vt item parentibus, & dominis, & præceptoribus, & ducibus, & magiſtratibus, & in primis Chriſto & Eccleſiæ; ſed ordo eſt in hac obedientia. Et vt inferiori magiſtratui non eſt obediendum contra ſuperiorem, ita nec ſuperiori vel ipſi regi contra patriam & rempub, multò minus contra Deum & Eccleſiam. de cuius obedientiæ limitibus ſemel atque iterum dictum eſt ſuperius. Si non ſit inquirendum in fidem regis ſucceſſuri ſed ſimpliciter ſine inquiſitione admittendus, qui eſt cognatione proximus, ergo ſi proximus hæres ſit Arianus, ſi Trinitarius, ſi Iudæus, ſi Turca, vel prorſus Atheus, idem à Chriſtianis ſubditis ſtatim eſt agnoſcendus reipub. Chriſtianæ ſupremus moderator & princeps. Et tamen hic qui ita blaterat, audet ſe Catholicum dicere? qui verius eſt ipſiſſimus diabolus in ſpecie Caluiniſtæ? Si nulla traditio humana poteſt ſoluere ſubditos ab obedientia regum, quæ traditio annis iam 28. Hugonotas in Gallia regibus ſuis fecit ita refractarios & rebelles? Quæ ſit Eccleſiæ his in rebus poteſtas ſuo loco dictum eſt. Interim ſi non ſit Eccleſia Chriſti quæ ſoluat ſubditos ab obedientia regis, iſti fatentur Caluinianam Eccleſiam non eſſe Eccleſiam Chriſtianam ſed ſynagogam Satanæ, quæ tanto ſpatio rebellionē ſubditorum cōtra reges Chriſtianiſſimos fouit. Sit peccatum quàm velint atrox & horribile regi legitimè ſuccedenti reſiſtere. At quando probabunt hæreticum regē in Catholico regno *legitimè ſuccedere*? niſi fortè ſuccedere ita interpretantur, quemadmodum diei nox, paci bellum, vitæ mors, & in quibuſdam regnis Aſiæ & Africæ, Chriſtianæ fidei ſucceſſit Turciſmus & Saraceniſmus. Sed hunc ſtultiſſimè vocari ſucceſſorem alibi ex diuo Nazianzeno ostendimus.

Margin notes: 1. *Reſponſ. ad ſuperiora theologiæ Caluin. p. o. regib. hæreticis capita* — 2. — 3. — 4. — 5. — *Supra pag. 59.*

mentis,cuiuis vel Latinè,vel Græcè,vel Gallicè intelligenti eſt perſpicuum. Deinceps de authoritate 8.
regis ita ſtupidè philoſophatur, vt auriculas Midæ vel vertiginem ſpiritus Caluiniani facilè deprehendas: ita nihil dicit ſobriè, nihil conſtanter, nihil Chriſtianè: omnia deſperatè, impiè, & prorſus furiosè: ſic enim concionatur Regis authoritas diuina eſt,eique vt ſimpliciter & omnino pareamus iure diuino compellimur. eidem tamen ſi cum conſilio Ordinum regni ſui præcaueat ne princeps hæreticus regnum occupet, morem gerere non debemus. Hic enim religioſus iſte Caluiniſta *veniam petit vt liberè loquatur* quod ab eo honor ſui Euangeliſmi extorquet. Omnia quidem poteſt rex,inquit iſte,& tamen hoc quod eſt & corporibus & animabus ſingulorum, & totius regni ſaluti vtiliſſimum non poteſt. Rurſus, *nulla traditio* poteſt quempiam ab eius obediẽtia excipere, vtque ei humiliter quoad omnia & ſingula ſubijciamur *ius diuinum flagitat:* hoc quidem verum eſt, niſi cùm hæreticum à regno Galliæ adipiſcendo impedire conatur. hìc enim *ius diuinum* ſilet & interrumpitur. Si rex Catholicam fidem abrogare velit, ſi ſacramenta tollere,ſi ius diuinum & humanum peruertere, id ei per hunc theologum licet. At vt idem rex aliquod obſtaculum interponat ne Caluiniſmus,hoc eſt Turciſmus, & Atheiſmus, & Sataniſmus plenis velis per Galliam feratur,in hoc *ius diuinum*(quod hereticis,& Turcis,& Atheis mirificè fauet) regiæ poteſtati nihil concedit. Neque verò rex aliquid poteſt immutare eorum *quæ ſunt de ſubſtantia Coronæ* Gallicanæ. Quaſi hæreſis aut hæreticus aliquis Caluiniſta ſit *de ſubſtantia Coronæ*, ſine qua reſpub. Gallicana non poſſit conſiſtere: aut quaſi fides Catholica æquè ac lex Salica non eſſet de *Coronæ illius ſubſtantia:*

Mirabilis Theologia Caluiniſtarum.

ſtantia: aut quaſi *Ioannes Andreas*, *Baldus*, *Panormitanus*, *Iaſon*, hæreticis vnquam tale quidpiam indulſerint, aut de hoc portentoſo Atheiſmo quicquam ſomniauerint; aut verò in animos induxerintquempiam ex Gallorum Chriſtianiſſimorum regum ſtirpe ad tam fœdam & Antichriſtianam blaſphemarium ſentinam aliquando ruiturum: aut quaſi & iſti iuriſperiti, & eorum pater & author iuris Iuſtinianus primus, reliquique Imperatores, & patres antiquiſſimi, & prophetæ, Apoſtolique, ipſeque adeò ſaluator noſter Chriſtus Ieſus in Euangelio non demonſtret eſſe abſurdiſſimum & prodigioſiſſimum, vt ouium ſuarum grex lupum rapacem ſibi paſtorum præficiat. Hæc eſt theologia quæ hodierno die per Galliam diſpergitur. Hi libri quos iſtæ beſtiæ impudentiſſimè ſub Catholicorum nomine ſeminant. Et quis ita cæcus eſt qui non perſpiciat iſtos eſſe merè Atheos, qui nihil habent penſi quid ſcribant, quid loquantur, quid mentiantur, quid peierent, quid blaſphement, modò tamen Caluiniſmum ſuum promoueant, & tandē aliquando quod ſolicitè & ambitioſiſſimè conantur, ſui generis Caluiniſtam in auguſtiſſimo & Chriſtianiſſimo Galliarum throno ſedentem conſpiciant?

Suprà fol. 463-465.

6. 6 Sed mittamus ad tempus iſtos Chamæleontes & Vertumnos, qui vt polypus colores & ventus ſtationes, ſic ſuam variant fidem & theologiam: remque ipſam per ſe intueamur. Quod ſi reiectis iſtis quiſquilijs, & amputata inani oſtentatione, faſtuque qui reges ferè conſequitur, regiam conditionē per ſe expendamus, vnde veniat, quò pertineat, quem in finem referatur, quos habeat limites & cancellos; fortaſſe nec hoc de ſubditorum erga ſuos reges bello magis apparebit Chriſtianis ambiguū, quàm illud alterum de hęreticis principibus

per alios

per alios principes Catholicos bello caſtigandis. *Si* enim reſpub. Chriſtiana regendi ſui habenas regi tradat ea expreſſa conditione, vt primùm Chriſtianè iuxta fidem Catholicam, deinde iuſtè iuxta leges patriæ præſit; an ſi is hæreticè contra fidem Catholicam dominari velit legeſque patriæ perfringere, tum populo vitioſum erit ei obedientiam negare? Multa regibus Europæ vectigalia antiquitus populorum conſenſu donata ſunt vt ij vias à latronibus tutas præſtarent, quò ciues vltro citroque commeare, negotiari, & ſua commercia exercere poſſent. Si rex quiſpiam vel per ſe vel per armatos ſua authoritate latrones eas vias obſideat, viatores ſpoliet, ciuium commercia impediat, num tenebitur deinceps populus, regibus conceſſa vectigalia tali latroni dependere? Omnes reſpub. ciuiles tyrannum, qui in bona & corpora ciuium iniuſtè graſſabatur, viribus populi à gubernatione remouendum cenſuerunt; & tyrannum hunc in bona & corpora, & (quod caput eſt) in animas debacchātem Chriſtianæ reſpub. tolerabunt? Diximus reges Chriſtianos ita, vel potius multò magis ad ſacramenta legis Euangelicæ, quàm reges Hebræos ad cæremonias legis Moſaicæ alligatos eſſe. Illi autem ſi legem Moſaicam tranſgrederentur, regia in Hebræos potentia abdicandi erant. quidni ergo reges in nouo Teſtamento hæreticos eadem pœna ſequatur? Quum pontifices Hebræi regem Hebræum denuntiaſſent loco illo indignum tenebatur populus eum deinceps ex regali ſolio deijcere: & quum pontifices Chriſtiani regem Chriſtianæ legis deſertorem Chriſtianos regendi poteſtate priuauerint, minus rata erit ſententia? ad paſtoris ſui vocē populus obſurdeſſet? & quem Chriſtus contēni deſpicique vt paganum præcipit, eum Chriſtiani vt

Regi hæretico obediētia non debetur.

Vide ca. 3.

Suprà fol. 271. 273. & cap. 8. §. 2.

Officium populi erga regem hæreticum.

Chriſtia-

Chriſtianorum patrem regemque verebuntur? Eleganter quidem diuus Chryſoſtomus interpretans

Iſai. 6. v. 1 illud prophetæ Iſaiæ, *In anno quo mortuus eſt rex Ozias vidi dominum ſedentem &c.* oſtendit quid ſit populi erga reges hæreſi infectos, & à pontificibus excommunicatos officium. Nota eſt hiſtoria, quemadmodum Azarias ſummus ſacerdos cum alijs Oziam

2. Paralip. cap. 26. munere ſacerdotes fungi volentem, lepráque percuſſum è templi liminibus expulit, quem deinceps & populus è ciuitate omnîque regio honore debebat eijcere. *Hanc pœnam vt alium quemuis è populo, ſic regem perpeti oportuit* (inquit D. Chryſoſtomus) *ſed non perpeſſus eſt, his qui in ciuitate erant, illum ob diadema regiámque dignitatem reuerentibus, verùm manebat in domo ſua clanculum, & conſedit in throno rurſus legem trãſgrediens.*

Chryſoſto. hom. 1. de verbis Iſa. hom. 4. & 5.

Non aliter regem è Chriſtiano fieri hæreticum eſt tranſgreſſio legis diuinæ. ſed regem eum poſtquàm hæreticus eſt in throno regio conſidere, regem eum ex ſocietate Chriſtianorum non eijci, ſed cùm leproſus ſit in ciuitate permitti, vt alios ſua lepra & hæreſi contaminet; hoc alterum eſt contra legem peccatum, & propter contagionem ad multos permanantem priore longè atrocius. Idque propheta ſignificat, cùm ait Deum per prophetas deinceps non fuiſſe loquutum donec mortuus eſſet Ozias. Iratus enim erat Deus, quòd cum regem populus è ſolio regali penitus non exturbauerat. *Negligentia hæc* (inquit D. Chryſoſtomus) *Deum ad iracundiam prouocauit, hoc prophetiam inhibuit. Vos populares metuitis impurum eijcere? reueremini regiam dignitatem Dei legem violantes? Quid igitur? Deus auerſus eſt ab illis. Non amplius loquor prophetis veſtris, non amplius mitto ſpiritus gratiam. Non vultis vlciſci vicem meam? nec ego colloquor vobiſcum. Ipſe quidem poteram illum eijcere, verùm quod reſtabat, vobis relictum eſſe volui. Non vultis? & ego*

Lex Dei armat ſubditos contra regem hæreticum.

Ibi hom. 4.

vos de-

vos deſero, nec excito prophetarum animum. Non agebat in eis ſpiritus gratia, ſimultas erat inter Deum & hominem. Hinc propheta neceſſariò deſignat tempus mortis dicens, Anno quo mortuus eſt Ozias vidi dominum &c. quum ille mortuus eſſet, tum vidi dominum: nam antea Deum non videbam. Venit mors impuri & ſoluit iram, & Deus reconciliatus eſt hominibus. Qua in hiſtoria tota, illud ſingulare & egregium eſt, omnibuſque Chriſtianis diligentiſſimè aduertendum, quòd Deus vſque adeò hanc impietatem in regibus deteſtatur, & vſque adeò fidelibus populis imponit officium hoc reges ſic delinquentes caſtigandi, & ab omni regali altitudine funditus deijciendi, vt ſi hoc loco populus regi ſuo vel exile quid indulgeat; Deus eo facto populum peccare & diuinam ſuam maieſtatem non leniter offendere teſtetur. Iudæi enim Oziæ huic aliquo modo regium ſplendorem detraxerant, eum ſegregatum ab alijs in *ſeparatam domum* incluſerant, eiuſque filium Ioathamum patris loco regem proclamauerant, & vt ait Ioſephus, rex iſte à rerum publicarum adminiſtratione ſemotus, *aliquamdiu vt homo priuatus extra vrbem*, aliquo modo priuatam vitam egit. Quia tamen populus veteri rerum abeo glorioſſimè geſtarum admiratione adductus (neque enim fuit vnquam Iudæis poſt Dauidem rex aliquis, vel foris hoſtibus formidabilior multiſque partis victorijs honorificentior, vel domi reſtaurata ciuitate, arcibuſque munita, & aquæductibus ornata, ærarioque & reditibus prudentiſſimè conſtitutis, & ordinata militia, diſpoſitoque in turmas & phalanges vniuerſo populo, publico regionis ſtatui vtilior) nō nihil ei regij honoris detulit, aliquādo cum de rebus publicis regaliter conſuluit, cum cum filio de publicis negotijs deliberare, & ijs magis quàm priuatum hominem decuit ſeſe interponere

Ioſeph. Antiquit. li. 9. ca. 11.

nere permiſit, adeò vt *aliquamdiu* tantùm, non perpetuò, non plenè, abſolutè, integreque omni penitus honore & maieſtate regia fuerit expoliatus, hanc populi lentitudinem tolerantiamque, & talem quantulamcunque regi impio factam reuerentiam, Deus iniuriam eſſe ſuam interpretatur, ideoque hæc omnia iracundiæ ſigna erga populum illum oſtendit, quæ ex diuino propheta ſacriſque literis inſigniſſimus hic Eccleſiæ Doctor colligit. Quinetiam eodem in loco pulchrè oſtendit, & cum regibus humaniſſimè agi, ſi vita eis conceſſa regiam tantum dignitatem amittant, & teneri populos vt diuinam Pontificum contra hæreticos reges ſententiam exequantur, & grauiſſimas populis illis diuina iuſtitia impendere pœnas, qui in hoc peccato regibus ſuis adulantur: vnáque notat ſemper quotieſcunque rex aliquis Eccleſiaſtica communione ob hæreſim priuatur, multo magis eundem è ciuili principatu eſſe depellendum. Sic enim ait: *Tu mihi* hom. 5. *hic quoque conſidera Dei humanitatem. Neque enim ſubuertit ciuitatem, neq; perdidit inhabitantes: ſed quod amici faciunt erga æquales amicos, quoties aliquid habẽt quod meritò expoſtulent, hoc & Deus fecit erga gentem maiore pœna ſupplicioque dignam. Nam ego quidem (inquit) eieci illum regem è templo, vos autem nec è ciuitate quidem. Ego illum vinctum lepra è rege priuatum reddidi, vos autẽ nec ſic quidem ſuperaſtis priuatum, ſed à me condemnatum non ſuſtinuiſtis è ciuitate propellere &c.* In quibus manifeſtum eſt regem lepra hæreſique infectum, è rege fieri priuatum, populique fidelis officium quod Deo & Eccleſiæ debetur poſtulare, vt quem regem ſacerdos propter lepram hæreticam eiecit ex Eccleſia, eundem ipſum reſpub. non aliter quàm priuatum quemuis homuncionem legibus obnoxium exterminet è ciuili ſocietate.

Rex per hæreſim è rege ſit priuatus.

Neque

Neque eſt quod reges aut aulici fremant hac doctrina regum amplitudinem & maieſtatem imminui: miſerrimam fore conditionem ſuam, ſi hæc eis vincula & catenæ imponantur. Neque verò ſe reges eſſe ſed ſubditos, non dominos ſed ſeruos potius, ſi hæc ita ſunt: quando hac ratione ſeruiunt magis quàm imperant, quos niſi aliorum monitis paruerint, à ſuis ipſorum ſubditis ſeditioſe deſeri, & armis oppugnari poſſe ſtatuitur. Quibus omnibus & ſi quæ alia in hanc ſententiam populariter dici poſſunt, nullo negotio occurretur, ſi reges quid in baptiſmo, quid in alijs Eccleſiæ ſacramentis, quid ſpeciatim in regno adeundo iurauerint recordentur: neque moleſtè ferent ſe vocari ſeruos qui Deo & Eccleſiæ ſeruire, ſanctiſſimè profeſſi ſunt, & quos Eccleſiæ ſeruos futuros Spiritus ſanctus per Iſaiam prædixit, & quibus *niſi Eccleſiæ ſeruierint*, æternam mortem denuntiat: & hoc modo ſeruire verè regnare eſt. Qui autem aliam ſolutam quiduis credendi & faciendi libertatem regibus vendicant, reges verè cupiditatum ſuarum ſeruos & mancipia faciunt, eóſque è regibus in tyrannos transformant, & dum hoc infinitum imperium regibus arrogant, multò iuſtius populum contra reges armant, qui à populo electi vt populum iuxtà leges moderentur, imperium aſſecuti conculcatis legibus populum pro voluntate ſua & libidine regere moliuntur: quæ iuſtiſſima cauſa eſt imperium eripiendi, quod adeò iniuſtè contra mentem eorum à quibus acceperunt, exercent. Quemadmodum autem quoad temporalia *digna eſt vox maieſtate imperantis, legibus reipub. alligatum ſe principem profiteri:* ita quoad ſpiritualia nonminùs digna & neceſſaria eſt vox vt princeps Chriſtianus legibus Eccleſiæ ſe de-

Obiectio Politicorũ.

Reſponſ. Chriſtianorum.

Suprà fol. 522. 523.

Regum imperium eſt ſeruire Chriſto & Eccleſiæ

Suprà pa. 144.

ſe deuinctū profiteatur, & quod niſi fuiſſet profeſſus, in nulla repub. Chriſtiana vnquam regale ſolium conſcendiſſet. Nec hoc eſt regiam maieſtatem minuere; ſed qui ſecus opinatur, & hanc ſubiectionem non docet, is maximè de regum amplitudine detrahit, eoſque dum ſupra regiæ poteſtatis terminos extollit, infra mediocrium ſubditorum conditionem abijcit. Id quod aureus ille Doctor, quem proximè nominaui, in Ozia luculenter oſtendit. *Ozias (inquit) ſua tranſiliens ſepta, modumque regni trāſgreſſus, conatus eſt aliquid regio ſplendori addere, atque ingreſſus eſt templum cum authoritate incenſum adolere volens.* Ex hoc quid gloriæ, quid honoris, quid magnificentiæ lucratus eſt? illud nimirum, vt dum ſacerdotalem locum inuaſerit, regalem quoque perdiderit. *Nec enim* (inquit D. Chryſoſtomus) *mihi dixeris eſſe regnum, vbi eſt legum tranſgreſſio. Non licet tibi Ozia adolere incenſum, non eſt fas venire in ſancta ſanctorum, tranſcendis ſepta tua, quæris non conceſſa; ideoque quæ accepiſti perdes. Non nominauit eum regem, neque titulo principatus appellauit, propterea quod ipſe præueniens ſeſe dignitate deiecerat.* Et mox de eodem. *Ingreſſus (inquit) vt ſacerdotium vſurparet, etiam regnum perdidit. Ingreſſus eſt vt fieret venerabilior, & factus eſt execrabilior. Nā quouis homine priuato poſthac erat execrabilior. Adeo res eſt mala non manere intra fines nobis à Deo præſcriptos, ſiue honoris, ſiue cognitionis.* Ergo rex niſi anathema & execrabilis eſſe velit, *filius Belial*, hoc eſt interprete ſcriptura *abſque iugo*, proles Satanæ, vt ignominioſum non putant ferre *iugum Chriſti*: ſic nec dedecoroſum æſtimat hæc Eccleſiæ vincula quæ eadem Chriſti ſunt ſibi eſſe iniecta, quæ ipſi regi potiſſimum ſunt & commoda & decora: & quæ ferenda ſunt animo ſiue æquo, ſiue iniquo, ſi tamen vel in Eccleſia Chriſti Chriſtianus homo, vel in repub. Chriſtiana

Chryſoſt. vbi ſuprà hom. 4.

Rex Eccleſiaſticū gradum inuadens perdit regalem.

Ibid. hom. 5.

Nota bene.

Vbi ſuprà hom. 5.

Iud. 9. 28. Matth. 11. 29.

Chriſtiana Chriſtianus princeps manere velit, quod olim ex Spiritu ſancto cecinit propheta regius, interprete D. Auguſtino, cùm dixit, *Alligandos reges* Chriſtianorum *in compedibus, & nobiles in manicis ferreis. Nouimus (inquit ille) reges factos Chriſtianos. Nouimus nobiles gentium factos Chriſtianos.* A quibus autem, & quorũ laboribus reges Pagani facti ſunt Chriſtiani? *Venit*, nimirum *Deus Chriſtus prodeſſe omnibus. ſed elegit prodeſſe* Imperatori *de Piſcatore* (*Petro*) *nõ piſcatori de Imperatore. Conuerſi ergo* piſcatoris & aliorum Apoſtolorum predicatione *reges & nobiles multi ceſſauerunt eſſe nobiles gentium, elegerunt paupertatem in hoc ſeculo? nobilitatem in Chriſto, vendendo omnia quæ habuerunt & dando pauperibus. Multi autem tenent nobilitatem in Chriſto, tenent regias poteſtates, & ſic ſunt Chriſtiani. Ipſi ſunt tanquam in compedibus & tanquam in manicis ferreis. Vnde hoc? ne progrederentur ad illicita, compedes acceperunt, compedes ſapientiæ, compedes verbi Dei. Quare ergo vincula ferrea & non aurea? ferrea ſunt quamdiu timent, ament, & aurea erunt.* Prudenter quidem & Chriſtianiſſimè docet reges Chriſtianos omnes eo ipſo quo Chriſtianam fidem admiſerunt, compedibus & vinculis ſeipſos implicuiſſe, tradidiſſe ſe ligandos Epiſcopis, & ei potiſſimus cui Chriſtus claues cœlorũ tradidit, cui ligandi & ſoluendi pleniſſimã poteſtatem cõmiſit. His vinculis & Ambroſius Theodoſium, & Innocentius Arcadium, & Patriarchæ Græciæ ſuos Cæſares, & põtifices Romani, Galli, Germani, Hiſpani, Poloni ſuos Imperatores, Reges, Principes ſemper colligarũt. Et hęc quidem vincula quæ reges ab impietate cohibent, bonis & religioſis ſũt *aurea*, quia amore iuſtitiæ, Chriſti præceptis obtẽperant: improbis & diſſolutis ſunt *ferrea*, quia neceſſitate & terrore diſciplinæ eos in quadã ſubiectione cõtinent, ſed aliquo ſemper mo-

Pſal. 149. 5.

Auguſt. in Pſal. 149.

Reges Chriſtiani neceſſariò ſub diſcipli-na Eccleſia.

 do vel

do vel *aurea* vel *ferrea* ab omnibus regibus Chriſtianis geſtanda ſunt quæ vt primùm aliquis perrumpit & à ſe proijcit, ſtatim & Chriſtianus & Chriſtianorum princeps eſſe deſinit, & nullum Chriſtiano iure in Chriſtianos ſibi arrogare poteſt dominatũ; qui illis ſolis principibus obediendum eſſe didicerunt, qui ipſi obedientiam Chriſto & Eccleſiæ iuratam præſtare non dedignantur, in qua priori obedientia principum, poſterior obedientia ſubditorum inter Chriſtianos fundata eſt, vt aliàs fuſe copioſéque demonſtrauimus.

Sup. ca. 2 3. & 7.

7. 7 Cuius rei illuſtre exemplum præbuerunt Epiſcopi & nobiles totius Germaniæ ante annos quingentos in Henrico, Imperatore quidem fortiſſimo & bellicoſiſſimo, ſed multis contra Eccleſiam flagitijs infami. Is enim poſtquàm à põtifice excommunicatus & Imperio in Chriſtianos abdicatus fuiſſet, *principes & populi pars maxima animos ab eo alienare cœperunt. Vnde in ciuitate Imperiali colloquium maximum factum eſt, vbi primi totius Germaniæ principes, & maximè Saxonum & Alemanorum, ſubiectioni regis renuntiabant, eò quod ſententiam execrationis in Romana Synodo à Papa accepiſſet. Vnde in id concilij conuenerunt vt Henricus à pontifice ſupplex veniam peteret: aliòqui ſucceſſorem illi daturos ſe concordi conuentus ſententia teſtati ſunt.* Quinetiam antequam publicè ſententia in eum à pontifice lata fuiſſet, Saxoniæ principes contra eum fœdus inierunt: cuius facti hanc tanquam rationem iuſtiſſimam aſſignant: *Vnicam enim & dilectam domini ſponſam, quam redimit pretioſi ſanguinis ſui pretio, quantum in ipſo fuit, per hæreticos polluere non eſt veritus, dum ſpiritualia Eccleſiæ officia per iniqua contrariáque Catholicæ fidei commercia more Simonis efficeret venalia, &c.* Quoniam enim euidens erat Eccleſiæ per eos *Simoniacos hæreticos* vaſtatio, Catholici *proceres & Epiſcopi*

Nauclerus. Generat. 36. pag. 135. Oppēheim. Vide Albert. Crātzium in Metropoli Saxon. lib. 5. cap. 17.

Marian. Scotus an. 1075.

Henricus Imperator per ſuis [illegible] tos [illegible]

Epiſcopi cum propheta Helia domini zelo Zelantes pro Eccleſia,&diuinitus & humanitus ſatis magna poteſtate prædıti erant ad communem reipub. & Eccleſiæ illius particularis perniciem depellendam, etiamſi pontificis ſummi cenſura ad eorum cauſam roborandam non interueniſſet; vti in Hiſpanię,Poloniç, Angliæque regnis aliquando vſu veniſſe oſtendimus. *Suprà cap. 6. §. 10.* Cúmque Henricus iſte iuxta principum Germanicorum voluntatem Pontifici ſe ſubmiſiſſet,ab eoque Eccleſiaſticæ paci eſſet reſtitutus, poſtea autem ad vetera flagitia ſua relaberetur, euaderetque *tyrannus, & virginum & matronarum ſtuprator turpiſsimus,& Simoniacus nefandiſsimus, bona quorundam nobilium ac principum, nec non monaſteriorum & epiſcopatuum diripiens atque vaſtans, inueſtituras epiſcoporum pro pecunia conferens,pro arbitrio præſules conſtituens & deponens, vt apud eum eſſet acceptior qui ditior non qui melior* : *Chronicon Gruzenſe, Pauli Langij pag. 774.* *hæc malà cùm patraret tam licenter & paſsim, vt iuſtitiam cum iniuſtia confunderet,& inter Catholicos,hæreticos,atque ſchiſmaticos vix eſſet etiam bonis diſcretio*,in qua cõfuſione & præſenti ſubmergẽdæ reipub. periculo, cùm nauclerus in piratam eſt mutatus, ad alios vectores, ad ſubditos tum Eccleſiaſticos tùm laicos ſpectat vt prouideant reipub. totius ſaluti, *Saxones cum ſuis principibus, epiſcopis & Baronibus,mori pro Eccleſiarum & patriæ libertate parati*, *validum contra regem produxerunt exercitum,crebrò per annos 24. varia& cruenta vtrinque geſſerunt prælia, & finaliter victores euaſere,regemque ſuperatum non ſine ſuorum grandi cæde, & ceſſare compulerunt à regnando, & fugere* in Germaniã inferiorem, vbi captus & Leodij in carcerem cõiectus,illic ad mortem vſque detinetur.

8 Atque hæc ſubditorum contra principes tyrãnicè religionem Dei conculcantes bella adeò ſunt iuſta vt nullum vnquam in populo Dei maioribus 8. *Machab. l. 2.ca. 8.*

Ioſephus de Mach. lib. & Antiq. lib. 12. cap. 7. 14.

Dei ipſius præconijs fuerit commendatum. Pacificè Iudeæ regno potitus eſt Seleucus Aſiæ rex, eique & populus & pontifex obtemperabat non tanquam tyranno, ſed tanquam iuſto regi: in cuius familia regnum illud annos centum & quadraginta durauit, & quo regnante ciuitas Hieroſolymitana in alta pace florebat. Mortuo Seleuco *in regnum ſucceſ-*

Ioſep. Antiq. lib. 12. cap. 3.

ſit filius eius Antiochus cognomento Magnus & Illuſtris. Is quum diu multa in Iudæos beneuolentia & liberalitate fuiſſet vſus, poſtea dum bellum in Ægypto cum Ptolomæo gereret, audiens fama de ſuo interitu diſſipata quoſdam Hieroſolymitanos maximè gauiſos, protinus in Iudæam contendit, *Quò cum veniſſet, ſpoliauit templum, & abſtulit vaſa miniſterij, & inter cætera, candelabra aurea & altare aureum, nec aulæis quidem relictis, euacuans etiam theſauros abſconditos ita vt nihil omnino relinqueret.* Cumque ad hunc mo-

Ibi. cap. 7. 1 Mach. cap. 1.

dum ornamenta templi & inſtrumenta ſacrificij cultuſque diuini diripuiſſet, proximè Iudæos *quotidiana ſacra ſecundùm legis præſcriptum vetuit facere, & prohibuit circuncisionem*, quæ præcipua Moſaicæ legis ſacramenta, miſſæ & baptiſmo Chriſtianorum reſpondebant. *Et maxima quidem Iudæorum pars vel metu ſupplicij parebat edictis regis*, adeo vt Iudæos alios

Antiochus legitimus rex Iudææ.

contra hunc hominem arma mouere qui maioribus regibus ordine legitimo ſuccedens, longe etiã maiorem populi partem habebat ſibi aſſentientem,

Propter religionem recte oppugnatus a ſuis ſubditis.

manifeſta perduellio & rebellio non excuſanda hominibus profanis reges tanquam deos quoſdam rerum omnium diuinarum ſupremos arbitros ſuſpicientibus, videri poſſet. At lõgè aliter Spiritus ſanctus. Si quidem Mathathias ſacerdos quum mone-

1. Macha. 2. v. 18.

retur ab aulicis vt *iuſſioni regis pareret, ſicut fecerũt omnes gentes, & viri Iuda, & qui remanſerũt in Hieruſalem,* & ſi ad hunc modum fidelem ſe regis ſubditũ oſtẽderet,

deret, *inter amicos regis* numeraretur, *amplificatus auro, & argento, & muneribus multis*, reſpondit fortiter, *Et ſi omnes gentes regi Antiocho obediunt vt diſcedat vnuſquiſque á ſeruitute legis patrum ſuorum, ego & filij & fratres mei et legi obediemus: non audiemus verba Antiochi.* Neque hoc dixit ſolùm, quod ſolum politici Chriſtianis ſubditis licere putant, ita tamen vt deinceps vim nullam abhibeant, verùm capita ſua regi offerant ſi voluerit præſcindenda: ſed etiam exclamauit voce magna in ciuitate dicens, *Omnes qui habet zelum legis, exeat poſt me.* omneſque Iudæi, qui erãt optimi, & legis diuinæ ſtudioſiſſimi ad Mathathiam ſé adiunxerunt, factoque exercitu Antiochum regioſque perſequuti ſunt, & *proſperatum eſt opus in manibus eorum*, & inuito rege, ducibuſque regis legem regiam è locis ſuæ ditionis expulerunt, *& legem Moſaicam* ſtatuerunt, & ſi quos deprehẽderũt Apoſtatas, eos ad legem Moſaicam abiecta lege regia obſeruandam compulerunt. Nec Mathathiam etiamſi ſacerdos eſſet, & legis ſacroſanctę periiſſimus, iamque in ipſo mortis articulo ad Dei tribunal ſiſtendus & ſuarum actionum redditurus rationem, huius tanquam perduellionis contra regem Dei miniſtrum pœnituit, ſed potius magnum ex ea cõſcientiæ ſuę ſolatium percepit, filioſque ſuos hortatus eſt, vt ad extremum vſq; ſpiritum in eo ſancto propoſito contra impiũ regem perſiſterent. *Vos* (inquit) *filij confortamini, & viriliter agite in lege, quia in ipſa glorioſi eritis. Aſſumite vobis omnes factores legis, & vindicate vindictam populi veſtri: rependite gentibus quod meruerũt & intendite in præceptum legis. Præſtate vos mihi germanos filios, contemptaque omni vi & neceſſitate, parati eſtote pro legum tutela, vel mortem oppetere & huic egregio facinori immori, cogitantes quòd Deus vos tales non deſtituet ſed ampliſsime remunerabit.*

Ibid. v. 27.

Ibid. v. 47. 48.

1. Macha. 2. 24. Ioſeph. Antiq. lib. 12. cap. 8.

Iudæ Machabæi glorioſa prælia contra regem ſuū pro religione.

Mathathia defuncto eius locum excipiens Iudas Machabæus digniſſimus tali patre filius, cum regis ducibus ſæpenumero conflixit, eoſque inſignibus cladibus affecit. Primùm Apollonium Samariæ præfectum vicit & occidit, tum Saronem inferioris Syriæ, deinde Ptolomæum, mox Gorgiam & Nicanorem exercituum duces cum quadraginta millibus peditum, & ſeptem millibus equitū latè cæcîdit, poſtea Lyſiam cum ſexaginta peditum millibus & multis millibus equitū, ipſe cum parua militum manu, *votis pro victoria factis Deo fretus* profligauit, vrbemque ex regis manibus extorſit, regiamque & religionem & præfectos ex ea exterminans, veteres Iudæorum ritus & ſacrificia inſtaurauit.

Ioſeph. ibi. cap. 11.

Ecquis verò fuit vel eius temporis, vel in omni conſequente poſteritate verus Hebræus qui hoc Iudæ factum improbaret? qui diceret Iudæis Antiochi regis ſubditis moriendum quidem fuiſſe pro lege, ſed non contra regiam maieſtatem bello decertandum? hoc enim proditorium eſſe, & lege Dei interdictum? Imo iſtæ friuolæ & ſordidæ cogitationes nunquam vt opinor in animos eorum venerunt. Quin potius Iudas Machabæus, & ſacerdotes, & pontifices, & populus, *vniuerſa* inquam *Eccleſia Iſrael* vt declararent hæc contra reges impios bella eſſe ſancta & ſummè laudabilia, ſtatuerunt vt quoniam hoc modo recuperata per Iudam ciuitate & templo, altare templi de integro dedicatum eſt, huius victoriæ & Dedicationis feſtum temporibus ſuis *ab anno in annum per dies octo celebraretur cum lætitia & gaudio.* *Cuius feſtiuitatis initium fecit ipſe Iudas, qui tum ſtatim per octo dies ſacrificauit, populoque ſumptuoſum & ſplēdidum epulum exhibuit. Ab eoque tempore nos hic apud noſtros* inquit Ioſephus, *obtinuit, vocamuſque hanc feſtiuitatem luminum, opinor ideo, quòd ex inſperato*

1. Macha. cap. 4. v. 59.

Ioſeph. ibi. cap. 11.

inſperato nobis illuxit tanta feſtiuitas: ipſeque Saluator noſter Chriſtus hoc feſtum diuina ſua preſentia honorare dignatus eſt, vt ſuo quoque teſtimonio bella iſtiuſmodi doceret eſſe iuſta & ſancta, etiamſi rex ipſe Antiochus his rebellium ſuorum (quos vocabat) victorijs ita fractus & afflictus eſt, vt mœrore confectus diſceſſerit è vita. Defuncto patre accedit ad Hieruſalem cum immenſo exercitu filius Antiochus Eupator, eamque obſidet. & quia eam vi non poterat expugnare, ſciebátque *Iudæos rebellaſſe, quia patriis legibus vti non ſinebantur, miſſo caduceatore pacem eis denuntiat & libertatem viuendi patriis maiorum legibus*. Illi verò libenter hæc audientes, *accepta in hec regis fide, & iureiurando interpoſito*, ciuitatem & templum ei tanquam regi ſuo tradunt, qui mox cum exercitu ingreſſus, vt vidit locũ egregiè munitum, violato ſacramento, propugnacula dirui iuſſit, & abducto necatóque pontifice Onia, Alcimum pontificem fecit, qui non erat è ſacerdotali genere, quo vno totam legem penitus euertit, quum in pontifice vero, & tota iudicandi rectè poteſtas, & ipſa ſacrificandi legitima ratio conſiſteret. Ergo quamuis iam Metropolis Iudææ Hieruſalem regi eſſet obediens, nec in eam vt prius ſub Antiocho Magno ſacra Gentilium fuiſſent introducta, quia tamen & Alcimus ille non obſcurè legis & patriæ hoſtem ſe gerebat, & Nicanor Antiochi prorex manifeſtè impius blaſphemè cultum diuinum irriſit, & templo deflagrationem minatus eſt niſi ſacerdotes eius iniquis poſtulatis cederent, has ob cauſas nec ſacerdotes orant pro rege, eiuſque exercitu (vti debebant ſi verus fuiſſet rex) ſed contra regem periurum, & hũc eius tyrannicum ducem, *vt Deus faciat vindictam in homine iſto & exercitu eius; vt cadant in gladio, vt Deus recordetur blaſphemias eorum, nec det eis vt permaneant*:

Ioan. 10. v. 22.
1. Macha. cap. 6.
Ioſep. lib. 12. ca. 14. 15.
Pax inter Antiochũ & Iudæos.
1. Mach. 6. v. 58. &c.
Noua bella propter religionem ſuſcepta contra Antiochũ.
Ioſeph. cap. 16. 17.
1. Mach. 7.
1. Tim. 2. 2
1. Pet. 2. 13.
1. Mach. 7. 38.

Iudáſque etſi ſecum non pluſquam mille pedites haberet, fretus tamen iuſta cauſa & diuina ope, cum his paucis contra Nicanorem copioſo exercitu inſtructum proceſſit, cæſóq; inter primos duce ipſo, reliquos etiã vniuerſos internecione deleuit, *vt nec ex ijs relictus ſit vnus. Et acceperunt ſpolia eorum in prædam, & caput Nicanoris amputauerunt & dexteram, & ſuſpenderunt contra Ieruſalem. Et latatus eſt populus valde, & egerunt diem illum in lætitia magna.*

1. Macha. 7. 46. 47.

Mortuo autem in his prælijs Iuda Machabæo eiuſque interitu fractis plurimorum animis etſi magna Iudæorum multitudo legẽ deſereret, & ad Græcos ritus dominóſque tranſiret, filium Antiochi regem ſuum agnoſcentes in cuius ditione erat Hieruſalem; nunquam tamen deſtiterũt Iudæ Machabæi fratris Ionathas & Simon fraternam pietatem & fortititudinem imitari, ſtrenuè præliando aduerſus impium regem, ſeuerè caſtigando patriæ religionis deſertores, paulatim oppida & ciuitates recuperando, donec tandem penitus depulſo regis Pagani iugo, patriæ libertatem, populo religionẽ, & ſibi ipſis regnum comparaſſent, quod deinceps in eorum familia vnà cum Pontificatu ad centum annos permanſit, Deo illis ſingularia multa & temporalia & ſpiritualia beneficia impendente. Ionathas enim ita ſe geſſit, vt Bacchidem, Apolonium aduerſarióſque duces multis prælijs attriuerit, vt æmuli Syriæ & Ægypti reges Alexander, Demetrius, & Ptolomæus eius amicitiam ambitioſe & multis muneribus expetiuerint, vt ciuitatem Hieruſalem rurſus ex manibus Macedonum eripuerit, eámque multis preuilegijs ornauerit, treſque toparchias, Samariam, Gallilæam, & Peræam, aliaſque item ei adiunxerit, totamque Syriam Damaſcum vſque ſubegerit. Quo per inſidias interfecto, quum

Bella contra reges impios cõtinuata à pys Iudæis.

Ioſeph. lib. 13. cap. 1. & 2.

Regnum Machabæorum.

Ioſeph. Antiq. lib. 13. c. 5. 8. 9.

1. Macha. 11.

quum populo Iudæorum valde fluctuante, multiſque ad regem deficientibus, quia iam poſt duorum nobiliſſimorum ducum Iudæ Machabæi & Ionathæ cædem deſperabant de ſe contra regis potentiā tuendis, quum etiam putarent reliquos omnes horum calamitoſo exitu perterritos reipub. exhauſtæ & in tantis periculis poſitæ adminiſtrationem nolle ſuſcipere, Simon III. Machabæorum frater qui ſolus ſupererat, conuocata multitudine, profeſſus eſt quemadmodum pater & fratres pro legibus patriis & religione propaganda omnibus ſe periculis expoſuiſſent, ita quoque ſe paratum eſſe eadem conditione & viuere & mori. Non dubitare ſe quin pater fratreſque, *qui pro legibus & ſanctis fecerant prælia*, & pro iiſdem vitam amiſerant, æternis à Deo præmiis ſint affecti; ſe quoque eorum veſtigiis ingreſſurum, nec vllo vnquam terrore victum, vitam gloriæ, priuatum commodum publicæ ſaluti, regis amicitiam diuinæ religioni prælaturum. Quibus dictis animatus populus vehementer ad inchoata contra regem regioſque prælia perpetuanda accenſus, Simoni imperium committit: ſub cuius principatu quoniam res Iudæorum magnis acceſſionibus auctæ ſunt, iique multas de finitimis hoſtibus retulere victorias, multas in Samaria vrbes cœpere, multas expugnauere, is tanto in honore apud populum fuit, vt tam in priuatis inſtrumētis quàm in publicis ſcripturis nominarent eum *Iudæorum Ethnarcham optimè de ſua gente meritum.* Eius filius Hyrcanus triginta & amplius annos gloriosè in pace belloque regnauit, *à Deo tribus maximis honoribus dignus habitus, principatu gentis Iudæorum, pontificatu, & prophetia. Nam fruebatur diuinis colloquiis, & magnam nactus eſt futurorum præſcientiam*. Denique huius familiæ poſteri, Iudæorum tam politica quàm Eccleſia-

Ioſeph. lib. 13. ca. 11. *1. Mach. 13. v. 3.*

Ioſeph. li. 13. ca. 1 1.

Ibi. c. 18.

ſtica vſque ad Herodem tenuerunt, qui & Pontificatum & Regnum, Hyrcani facilitate & ſimplicitate abuſus veris hæredibus abſtulit, alteroque ſibi reſeruato, alterum falſis ſacerdotibus non ex recta Leuitici generis ſerie propagatis largitus eſt, ſed acciſum & imminutum, & pro ſuo arbitratu quando vellet vni eripiendum & impartiēdum alteri. Quod regni Iudaici mox deſituri, vel potius iam tum deſinentis certum erat præſagium.

9\. 9. Neque erga reges externos tantum ita ſe geſſerunt Iudæi, ſed contra ipſos etiam reges Hebræos qui e Dauidica ſtirpe procreari Dei ipſius præſcriptione populo illi præfuerunt. Nam cùm Ioſaphati optimi regis filius Ioramus per vxorem ſuam Gotholiam Achabi filiam ſeductus *ambularet in vijs re-*
2\. Paralip. c. 21. 6. *gum Iſrael, & faceret malum in conſpectu domini, populūq;*
Ioſeph. Antiquit. li. 9 ca. 2. *cogeret lucos in editis montibus conſcendere & aliena numina colere*, quod tam expreſſe lege Dei interdictū erat, Idumæi qui fideliter Ioſaphato patri paruerūt, filium eius Ioramum regem abiecerunt, nouumq́; ſibi eligerunt: & quamuis Ioramus collecto exercitu in eos irrueret, & vicos aliquot exurens terroris nonnihil inferret, tamen illis contra generosè depugnantibus, non eſt *auſus vlterius progredi, nec quicquā*
Ioſeph. ibi. *hac expeditione profecit, niſi quod plures defectiones ſequutæ ſunt: illis quoq;, qui Labinam regionē incolunt, eius iugum excutientibus.* Et vtriuſq; populi ſic deficientis & re-
Populus iuſtè rebellat contra regē hæreticum. bellantis cauſam approbat Spiritus ſanctus, ſimulq; omnium fidelium ſiue Hæbreorum, ſiue Chriſtianorum à regibus infidelibus, hęreticis, & Apoſtatis ſimiles defectiones & contra eos rebelliones commendat, quando hiſtoriam deſcribens, hanc facti eius grauiſſimam iuſtiſſimamq́; rationem aſſignat ad æternam poſteritatis memoriam & doctrinam,
2\. Paral. 21. 10. *Dereliquerat enim Ioramus dominum Deum patrum ſuorū, ac fornicari*

ac fornicari fecit habitatores Hieruſalem et preuaricari Iudam. Quod item magis confirmat exceptio adiūcta, *Noluit autem dominus diſperdere domum Dauid, propter pactū quod inierat cum eo, & quia promiſerat dare lucernā ei & filijs eius omni tempore:* id quod perinde eſt ac ſi diceret: ſi ordinaria Dei lege ageretur, rege ipſo interfecto, regnum ei ſtirpique eius totum erat penitus auferendum. At Deus extraordinaria clementia, quia Dauidi pollicitus fuerat perpetuam ſucceſſionis ſeriem, & aliquē principatū vſque ad Meſſiæ tempora, idcirco regni partem tantūmodo detraxit, ipſumque regem morte affecit: partem autem regni, impij regis filio in gratiam Dauidis permiſit remanere. Nam quòd ipſe rex propter hanc idololatriam ſuam, & potiſſimum quia populum ſuis edictis & legibus ad eādem impietatem voluit compellere, merito quidem regno toto & vita priuandus fuerit, Helias propheta, totaque reſpub. Iudæorum manifeſtè declarauit: Helias quidem, quum ſcriptis literis non populum deficientem à rege, ſed regem deficientē à Deo magis adhuc coarguit, & nouis ſuppliciis cum toto populo qui eum non abiecerat conficiendum fuiſſe prædixit. *Quia (inquit) non ambulaſti in vijs Ioſaphat patris tui ſed inceſſiſti per iter regum Iſrael, & fornicari feciſti Iudam & habitaturos Hieruſalē, ecce dominus percutiet te plaga magna cum populo tuo qui tibi adhæret & filijs, & vxoribus, vniuerſaque ſubſtantia tua; & ægrotabis peſſimo langore vteri tui, donec egrediantur vitalia tua per ſingulos dies.* *2. Paral. vbi ſupra.* Iudæi autem idem ſe cenſuiſſe oſtenderunt, quia poſtquā eo fœdiſſimo morbo miſerabiliter interiiſſet, *cum nec regio funere dignati ſunt, nec paterno monumento intulerunt, nec aliquas exequias ei fecerunt ſicut conſueuerant maiorib. eius,* æſtimantes eum non regē ſed priuatum hominem, vt qui ius regni per Apoſtaſiam *Ioſeph. Antiquit. li. 9 ca. 3.*

ſiam

ſiam amiſerat, ideoque nec regio funere erat efferendus, nec monumento regum condendus, nec ſumptuoſis exequiis honorandus, quæ regio Hebræorum more maioribus eius regibus veris impẽdebantur. Eodem pertinet hiſtoria Amaſiæ regis Iudæ, qui inflatus victoria quam contra Idumæos obtinuerat, religionem pro ſua libidine immutare volebat, tanquam ſupremum eius caput; quod improbis tum Iudæorum tum Chriſtianorum regib. valde vſitatum fuiſſe aduertimus. Ex quo factum eſt Deo ita permittente, vt ſtatim ad fœdam idololatriam prolaberetur, proptereaque à propheta reprehenſus, cùm àdmonitiones eius contemneret, mox ab eodem propheta audiuit: *Scio quòd cogitauit dominus occidere te quia feciſti hoc malum, & inſuper non acquieuiſti conſilio meo.* Cuius comminationis veritatem Deus non per Idumæos, aut Samaritas, aut Aſſyrios, hoſtemve aliquem peregrinum, ſed per proprios ipſius ſubditos ciues Hieroſolymitanos compleuit. Poſtquam enim ad hunc modum per idololatriã *rex receſſit a domino,* & illi receſſerunt ab obedientia regis, *eiq́; tetenderunt inſidias in Hieruſalem* Metropoli & primaria ciuitate, deque eo clanculum interficiendo conſilia inter ſe inierunt. Sed rex eorum occultas cõſpirationes ſagaciter odoratus periculum declinauit, *& fugit in Lachis.* Populus autem videns clandeſtinas ſuas artes non ſucceſſere, ad apertum bellum proruperũt, collectoq; exercitu ciuitatem Lachis obſederũt, eaque potiti idololatram regem *illic interfecerunt;* bonis omnibus, & ſacerdotibus, & pontifice, ipſoque Deo eorum piã fortitudinem comprobante.

Rex hæreticus a populo ſuo interfectus.

2. Paralip. 25.16.

Ibi. v. 27.

10. 10. Quod ſi hoc Iudæi contra reges ſuos facere potuerunt, & Deo ipſo laudante fecerunt, an ſubditis Chriſtianis ea poteſtas erepta eſt? & hi arctioribus

ribus

ribus vinculis impliciti ſunt vt hæreticorum & Apoſtatarum regum nutum ſequantur? Num Iudaica religio fide Chriſtiana, num vmbra corpore, nū Moyſes Chriſto excellentior eſt, vt pro illa contra reges Apoſtatas omnia belli diſcrimina fuerint ſubeunda, pro hac autem nihil ſit periclitandum, ſed ea regis cuiuſque libidini committenda, vt rege volente viuat, eo nolente pereat? An verò reges Chriſtianorum magis quàm Iudæorum per Chriſti Euangelium vinculis Deo parendi exolutos putamus? vt illi effrænatè poſſint Dei iugum excutere, & *noui Teſtamenti ſanguinem quo redempti ſunt,* impunè conculcare, cùm Iudæorum rex *irritam faciens legem Moyſi*, quæ ſanguine beſtiarum ſanciebatur, *ſine vlla miſeratione*, mortem perferre debuerit? Quod ſi nec Chriſtiani ſubditi ad maiorem regib. Apoſtatis obediendi ſeruitutem ſunt obligati, nec reges Chriſtiani lege Euangelij maiorem blaſphemandi contra Deum impunitatem conſequuti, & religio Chriſtiana millies ſit quàm Iudaica, ſublimior, diuinior, excellentior, ideoque magis omnibus & animi & corporis viribus retinenda: per abſurdum eſt id iuris Chriſtianis ſubditis adimere, quod Deus in ſcriptura veteri Iudæis ſubditis eſt largitus. Doctiſſimique patres Eccleſiæ primitiuæ his ipſis exemplis Chriſtianorum erga reges obedientiam metiuntur: & ex iis colligunt quid reges Chriſtiani merētur cùm apoſtatæ vel hæretici fiūt. Ita D. Chryſoſtomus ex Oziæ hiſtoria, & principū, & Epiſcoporum, & populorum officium egregiè demōſtrat. Ita collega Athanaſij Lucifer Epiſcopus totam Machabæorum hiſtoriam ad Conſtāntium Imperatorem hæreticum accommodat. *Videamus* (inquit) *eodem tempore quo ſocius tuus, Conſtanti, tyrannus Antiochus perſequutor noſtræ religionis extitit, quid fecerint*

Heb. 10. 29.

Ibi. v. 28.

Scriptura clare probant bella ſubditorū cōtra reges hæreticos.

Vide ſupra 610.

Lucifer de non parcēdo in Deū delinquentis pa. 250

cerint fideles Hebræi; & intelliges illos Dei ſeruos quorum nos cupimus inueniri participes, reſtitiſſe Antiochi ſacrilegio ſicut & nos Deo propitio, tibi reſiſtemus: Mathathias & 1. Machab. 2. *amici eius deſtruxerunt aras Gentilium, & circunciderunt pueros incircunciſos, & perſequuti ſunt filios ſuperbiæ, & obtinuerunt legem de manibus gentium* & *regum, & non dederunt cornu*, aut aliquid ceſſerunt regi *peccatori. Quique hæc egerunt facti ſunt Deo amiciſſimi; & par eſt ut nos tibi adulando efficiamur Deo inimiciſſimi?*

Ibid. pag. 253. Et mox vbi verba Mathathiæ iam expiraturi recenſuiſſet, ex iis infert: *Quando itaque vides* (*Conſtanti*) *hunc ſanctum virum talia præcepta dediſſe filijs ſuis, & ea mandaſſe fieri quæ etiam fecerat ipſe: quum doceat ſic pa-* Epiſcopalis conſtantia *triarchas, & prophetas, & cunctos iuſtos Deo placuiſſe, quid nos tu tenebroſè ne tibi contumaces videremur volueras facere? An ceſsiſſemus ſerui Dei viui tibi mortuo ſatellitii diaboli, quum cernas iſtum Mathathiam dicere ad filios,* Et ita cogitare per generationem & generationem, „ quia omnes qui ſperant in Deum, non infirmabun- „ tur: & à verbis viri peccatoris (regis Antiochi) ne „ timueritis, quia gloria eius ſtercus & vermis eſt, ho- „ die extollitur & cras non inuenietur: *Ne tibi iniurioſi videamur, tibi pareamus Dei domum deſtruenti, tibi qui hodie ſis, & cras eris ſtercus & vermis?* Atque hoc modo ſingulas hiſtoriæ partes percurrendo, exactè & particulatim notat quid Chriſtiani ſubditi contra hæreticum regem facere debeant, & grauiter ipſum Imperatorem Arianum admonet, vt ex hac *ſcriptura diuina* Machabæorum, *cognoſcat quid filij Mathathiæ iſtius religioſiſſimi fecerunt, & vtrum timuerint con-* Ibid. pa. 275. *carnificis eius manum aut exercitum, & non domini Dei cauſam contra regem pro ſua virili erexerint*, quam *Dei* Iere. 3. 15 *cauſam* cùm tam animoſè contra tyrannum illum propugnauerint, *An nos* (inquit) *quos DEVS prædixerat ore prophetæ futuros paſtores, gregis ſui dicens*, Et

dabo

dabo vobis paſtores ſecundum cor meum,& paſcent vos cum diſciplina,tacere decuerat,ne tibi rapido lupo ad mactandas Dei oues venienti videremur inſolentes? Nos Chriſti militib. dicere congruum putaſti,Nolite arma ſumere contra Conſtantium diaboli ſatellitem, nolite reſiſtere templo omnium dæmonum,magis aût facite quæcunq; fieri præceperit? Quæ eſt hæc noſtra contumacia,ſi officium à Deo delegatum mitamur implere! Scripturæ ergo diuinæ iubent ſubditos reſiſtere principib. ſuis hæreticis,& ad hereſim ſubditos vi pertrahẽtibus, & ſi interpretes deſideramus (quãquã in hiſtoriis clariſſimis quid opus eſt interprete)ſic interpretati sũt antiqui patres.Sic fecerũt, Matharhia narrante,prophetæ:nominatim Elias & Eliſeus,de quorũ altero dicitur,*deieciſti reges ad perniciem & facilè confregiſti potentiam ipſorum:* de altero, *In diebus ſuis non pertimuit principem,& potentia nemo uicit illum.*Hoc eſt Chriſtianorum officium,hæc fides, nec quicquam eſt ſtupidius quàm hanc perduellionem vocare: cumq. rex è paſtore mutatus ſit in lupum,è rege in tyrannum, è iudice in carnificem,ex Conſtantino & Theodoſio in Mahometem & Antiochum, ſemper tamen requirere vt ſubditus maneat ouis,vt carnifici pareat tanquam regi,vt tributa,& arma,omniaque vitæ officia conceſſa principi Chriſtiano ad Eccleſiæ Catholicæ defenſionẽ,conferat & impendat regi hæretico eadem vertenti ad eiuſdem Eccleſiæ vaſtationem.

Nota.

Eccleſiaſt. 48.6. Ibi.v.13.

Et hoc loco refellenda eſt putida quorundam Atheorum obiectio non ſua vi & ſcripturis diuinis, ſed ſucceſſibus & euentis res iſtas ponderantium: qui quod ſubditi aliquando contra principes pro fide conſurgentes principum potentia ſuperantur, principum iuſtam, ſubditorum autem iniuſtam & impiam eſſe cauſam concludunt. Ita nimirum pro Henr. VIII.ſuos Aulicos declamaſſe memorat illu-

Obiectio politicorum ex rerum euentis.

ſtriſſi-

Polus de primatu li. 1. ſtriſſimus Cardinalis Polus, quia videlicet poſt anathema & excommunicationem, nihil mali inciderat regno, quia terra Angliæ ſolitâ fœcunditate fruges & herbas fundebat, rexque ut anteà res aliquas habebat proſperas & ad ſuam voluntatem fluentes, ſubditis qui contra eum arma capiebant debellatis: nihil ergo iuxta hos Theologos valebat interdictũ Pontificis, imperiumque eius coram Deo non minus quàm antea iuſtum fuit & legitimũ. Hoc modo non dubium eſt veteres Idololatras diſputaſſe. Ita Antiochus contra Machabæos potuerat diſſerere, qui omnes & ſinguli, Iudas Machabæus, Ionathas, Simon, Ioannes, & Eleazarus vel in bello per vim ab hoſtibus, vel in pace per inſidias à proditoribus occiſi ſunt. & hoc clypeo Arianiſmum ſuum protegebat Imperator Conſtantius. Sed optimè reſpon- *Reſponſio Chriſtianorum.* det doctiſſimus Epiſcopus, *Saulem fuiſſe quidem reprobatum, & tamen diu regnaſſe poſt reprobationem. Ne dicas ergo Conſtanti, niſi rectè credere nunquam profectò hucuſq́; imperarem: ſi eſſem hæreticus, iam Deus mihi abſtuliſſet regnum.* *Lucif. li. de reg. Apoſt. ... fo. ...60. & 163.* Notiſſima eſt hiſtoria Saulis, contra quem propheta Samuel illam ſeuerám Dei ſententiam protulit, *proieciſti ſermonem domini, & proiecit te dominus ne ſis rex ſuper Iſrael.* *1. Reg. 15. v. 26. 28.* Nec modò propheta regnum à Saule abſtulit, ſed etiã *tradidit alteri.* Domino enim *Ibi ... 16.* præcipiente, Dauid in regem Hæbreorum ab eodẽ propheta vnctus eſt. Nec tamen ſtátim Saul regio *Lucif. vbi ſup.* dominatu excidit, diuque poſtea nõ leuiter Dauidẽ verum regem afflixit. *Quum itaque etiam poſtquàm fuit in regem vnctus glorioſus filius Ieſſe, Saul tamen diu regnauerit, & perſequendi etiam eum, quem ſibi Deus in prophetã & regem elegit habuerit poteſtatem, iniuſtus iuſtum, Deo odibilis eum quem diligebat Deus,* ex hoc pulchrè & ſalutariter hortatur Conſtantium, & in eo omnes Chriſtiani nominis reges per hæreſim à Chriſto alienos,

lienos;non vt *glorientur quòd viuant*, non vt arguentur ſe propterea *iuſtos eſſe reges*; ſed potius vt conſiderent,cur cõtra *Saulem indignatus ſit dominus*. primò quia prædæ ab Amalachitis bello acquiſitæ partem aliquam,oues,àrmenta, arietes ſeruarat, & non totum fundìtus deſtruxerat iuxta præceptum domini: ſecundò quia Dauidem iniuſtè vexabat. *1. Reg. 15*

Ex quo ita ſuadet reges iſtos raciocinari & colligere, *Quanto magis indignationis diuinæ vindictæ procedat neceſſe eſt circa eos,quorum adeò ingentia ſunt ſcelera vt in ſacrilegij veniant reatum!* Qui non vt Saul Deum in rebus pecuariis, ſed in legis & Euangelij ſumma, in ſacramẽtis, in altiſſimis myſteriis, in fide circa Dei hypoſtaſes, circa Chriſti incarnationem, circa diuinam eius naturam & perſonam offendunt: qui non vnum Dauidem, ſed Eccleſiam Catholicam & in ea innumeros Dauides, innumera ſanctorum millia vexant & opprimunt. Quare ſi Saul iuſtè regno in Iudæos amotus eſt,quantò iſtiùs iſti priuantur omni in Chriſtianos principatu? Tolerat nimirum aliquando dominus in regno quem ipſe euidenter regno, regnique iure priuauit, vt Oziam, in quo lepra inhærens erat realis quædam exauthoratio, tolerat (inquam) vt experiatur an populus *ſuam vicem vlciſci velit*, quia vt in toto Eccleſiæ regendæ, in ſacramentorum, & cœleſtis etiam hæreditatis adipiſcendæ negotio, ſic in hoc quoque aliquid *populo ſuo agendum relinquit* vt ait Chryſoſtomus,vel vt bonos ad flagrantiorem peccandi zelũ excitet, vel vt malos ſeuerius vlciſcatur, vel quia generaliter peccata populi talem tyrannum ſibi relinqui merentur, vel denique propter infinitas alias cauſas diuinæ prouidẽtiæ notas, nobis verò obſcuras:non autem ideo tolerat quòd regis hæretici imperium ei probetur, magis, quàm imperium pira-

Quare Deus reges iuſtè depoſitos patitur aliquando regnare.

Supra fol. 609.

Iob. 34. 30

tarum, latronum, ſacrilegorum, ipſius etiam Satanæ, quos omnes aliquando dominus in populum
Iob. 1. ſuum graſſari permittit, ad eos quidem caſtigãdos, ad ipſorum autem ſic caſtigantium terribiliorem damnationem.

Ecquis enim vnquam fuit in humana ſpecie Conſtantino Copronymo immanior? Ecquis tyrannus truculentior? Quem omnes hiſtorici & Græci & Latini non hominem fuiſſe dicunt, *ſed belluam, monſtrum Africanum, Iudæum, Paganum, deteſtabilem & ſanguinarium lupum, ventris & gulæ mancipium, præſtigiatorem, veneficum, animalium mactationibus & execrabilibus ſacris deditum, in cœno planè degentem, porcum ſtercore veſcentem, qui ſacras è templis imagines abſtulit, earumque loco pingi ſculpique curauit venationes & equeſtres ludos: qui canis in morem perueſtigans monachos, eos tanquam agnos iugulabat, monaſteria velut conuenticula latronum euertebat*, qui ſpreta ſanctiſſima Dei matre Venerem Ethnicè coluit, eique humanas hoſtias obtulit, monachos & monachas ad infandas nuptias coegit, millia Catholicorum interfecit cum Habdala Saracenorum principe pacem fecit, ea conditione, vt quemadmodum Conſtantius in Imperio Romano, ſic ille in regno Saraceno Chriſtianos affligeret. Denique quem Anaſtaſius patriarcha *iureiurando aſſirmauit dixiſſe, Chriſtum non eſſe filium Dei ſed nudum hominem, ex Maria natum quemadmodum ipſe Copronymus ex ſua matre Maria natus eſſet.* Hoc monſtrum ecquis Chriſtianus non exiſtimet optimo iure per ſuos ſubditos Chriſtianos ab imperio potuiſſe deiici? quem ſi Mathathias, aut Phinees, aut priuatus aliquis eorum ſpiritu præditus occidiſſet, nemo vir bonus repræhendiſſet: imò omnes Chriſtiani, vel etiam Pagani alicuius honeſtæ indolis, vt veteres Græci Romanique, illum

P. Æmil. li. 2. Conſtā. II. Manaſſes in Annal. pag. 114. Vide ſupra pag. 134. 135. 160.

Copronymus quale monſtrum.

Surius. Paul. Diacon. l. 22.

Zonar. to. 3. in Conſtant. Copr.

vt patriæ

vt patriæ liberatorem ampliſſimis præmiis remuneraſſent? Hunc ergo tyrannum *ſecundum tyrannidis anno* (neque enim regnum vel Imperium vocant hiſtorici) *& Senatus & populus, atque etiam legiones deponunt*, & Imperium Artabaſdo orthodoxo tradunt. *Vrbana quoque* Conſtantinopolis *multitudo in magna Eccleſia congreſſa Conſtantinum anathemate notauit, & Artabaſdum laudibus proſequuta eſt, hoc eorum factum & Anaſtaſio patriarcha comprobante.* Bellum deinceps tyranno indicitur, qui victus in fugam coniicitur. Atque ita Artabaſdus multo maiori conſenſu Imperator ab omnibus conſtituitur. *Tum vero pietas refloreſcere, priſtinamque ſtatus Eccleſiarum pulchritudinem recuperare*, omniaque & in repub. & in Eccleſia ad antiquam maieſtatem reuocari incipiebant, adeo vt vix fortaſſe ab annis quingentis vllus fuerit Græcus Imperator propter ſummum omnium ordinum in eligendo conſenſum iuſtior, vel propter rectam gubernationẽ, & reip. & Eccleſiæ ſalutarior. Et tamen nondum exactis duob. Imperij annis, à Copronymo rurſus bello petitur & de ciuitate eiicitur, tandemq. cõprehenditur, & poſt effoſſos oculos imperio exuitur, quod Cõſtantinus iterũ arripuit, nequaquã morib. in melius mutatis, ſed potius factus longè quã prius efferatior. Namq. pro Eccleſiæ Græcæ in Eccleſiaſticis capite ſe geſſit, & quod voluit in religione decreuit, & ex ſanctiſſimis monachis multos damnauit, & patriarcha vetere contumelioſiſſimè habito expulſoque, paraſitũ quendã ſuum Nicetam ei ſuffecit, *eunuchum non ingenuum, ſed ſeruili genere ortum, in muliebrib. miniſterijs educatum, qui nihil aliud ſciret quàm edere & bibere.* Quemadmodum verò in proceres ſæuierit, fando explicari non poteſt. Et tamen hæc bellua pluſquam 30. annos in Imperio vixit, adeo

Zonar. vbi ſupra.

Glycas in ann. l. part. 4 p. 296. Conſt. Manaſſ. in annal. pag. 115.

Zonaras Glycas

vt hiſtorici arcanam Dei prouidentiam obſtupeſcentes exclament, *Quænam hæc viciſsitudo eſt? ô inſtabilis vitæ rota! Titus, Artabaſdus, Imperij campum inſpexit modo, & æquo citius abripitur. & impuriſsimus iſte, humani generis excrementum, longæuam nactus eſt vitam (O fortunam inæqualem) imperijque fructum ad ſatietatem vſque decerpſit.* Quòd ſi quis vulgarem populi Græcanici hac ætate corruptionem, leuitatem, contemptum numinis, ebrioſitatem, atrox Occidentalis Eccleſiæ odium, ſchiſma inueteratum, & iſtiuſmodi multa perpendat: non ita valde admirabitur iudicium Dei, quod ſublato viro bono, hanc Chimeram illis dominari ſuſtinuerit. Ex hoc autem facto Senatus Conſtantinopolitani, & melioris partis ciuium, & legionum, & Patriarchæ, & Cleri, illud vnum colligimus quid fides Chriſtiana circa ſubditorum obedientiam doceat: neque peccatum eſſe armis hæreticum Cæſarem ex ſuo throno fugare: neq; tamē verum illud rectè fiat, ex euentu faciendum eſſe iudicium. Et probabile quidem eſt ſi iſti quo zelo cœperunt, eodem progreſſi fuiſſent, nec ita facile ſeſe Copronymo vrbem paucis triremibus obſidenti dediſſent, nunquam fuiſſe ſub crudeliſſimum illius tyranni iugum redituros.

II. 11. Longè certe fælicius antiquiores Græci Imperatorem ſuum Baſiliſcum ante annos mille, ab hæreſi per Imperium ſeminanda retraxerunt. Ille enim quum ſub prætextu ſanctius gubernandi, Imperium Zenone Imperatore altero Sardanopalo inde expulſo cōſequutus fuiſſet: deinceps vero miſſis vbique *Circularibus literis* omnes Epiſcopos inſtigaret ad damnandum *Concilium Chalcedonenſe, & Tomum Leonis* Pontificis Romani, qui libellus ſummā Catholicæ fidei contra Eutichem, Neſtorium & antecedentes hæreticos continebat; multique Epiſcopi

An. 492.

Sacerdotes et monachi reſiſtunt heretico Imperatori

copi metu adducti Baſiliſci literis ſubſcriberent. *A-* *Niceph. li. 16.ca.6.*
cacius patriarcha Conſtantinopolis populum & ordinẽ mo-
nachorum contra Baſiliſcum vtpote hæreticum concitauit,
& cum illis ſtrenue tyranno reſtitit: & Daniel celebratiſ-
ſimus pietatis nomine monachus, *plebis & monachorum multitudine aſſumpta ad tyrannum acceßit, & propalam liberè apud eum de rectis dogmatibus diſſeruit; adeo vt Baſiliſcus motum plebis veritus, ab Acacio & Daniele correctus, Circulares priores literas abnegauit*, & contrariam conſtitutionem per Imperium Romanum emiſit qua omnes ad Catholicam fidem aſtringebantur. *Euag. li.3, ca.7.*
Ex priori tamen facto, quòd videlicet *aduerſus fidem bellum gereret*, omnium odium ita Imperator incurrit (maximè quia ſimulatè hoc poſterius edictum priori contrarium euulgaſſe putabatur, nec ſua ſponte ſed quaſi inuitus, quia Epiſcopi & monachi per vim expreſſerant) vt Senatus populuſque Zenone reuocato Imperium Baſiliſco abrogarit, eligentes potius nequiſſimo regi ſubeſſe Catholico, quàm hæretico licet in ſpeciem multo moderatiori: quáquam nulla eſt hæreſis, quę non immenſam flagitiorum Lernam ſecum trahat, etſi ea ad tempus aliquod occultentur. *Ibi.ca.8.*

Non admodum diſsimilis eſt hiſtoria Anaſtaſij Imperatoris qui proximè Zenoni ſucceſſit, qui certis conditionibus chirographo ſuo firmatis eſt admiſſus à patriarcha vt ſuperius expoſuimus. Quũq. Manichæis & Arianis faueret, eorumq. ſectas pro- *Supra pa. 61.*
pagare ſtuderet, non poſſet autem quod volebat efficere propter chirographum quo ſe ad fidei catholicæ ſolius defenſionem obligauerat, multis modis illud à patriarcha recuperare eſt adnixus. Quum vero ille conſtanter aduerſaretur fortiterque reſiſteret, *fidei proditionem exiſtimans ſi chirographum redde-* *Niceph. li. 16.ca.26.*
ret: & Imperator poſtquam omnia tentaſſet nihil

tamen obtineret:ad extremum hæreticorum *ſynodo collecta, per vim patriarcham cogere voluit vt Chalcedonenſem ſynodum damnaret*. At populus rectius edoctus hac ætate (qua D. Chryſoſtomus, & deinceps eius diſcipulus Proclus Eccleſiam Conſtantinopolis gubernarunt) quibus in rebus Imperatoria poteſtas verſaretur, quando, & quouſque ei obediendũ eſſet, & quando ei reſiſtendũ, quũ eum videret Cõcilio Chalcedonenſi, hoc eſt Catholicæ orbis terrarũ fidei eſſe aduerſarium, cuius in Imperiũ aſſumptus perpetuum ſe cuſtodem fore iurauerat, magno tumultu ad locum vbi Imperator cum ſuis hæreticis ſynodum agebat *accurrit, et aperte exclamauit. Martyrij tempus adeſt, nemo longius à paſtore abſiſtat: & conuitia in Imperatorem coniecit, Manichæum qui Imperio indignus eſſet vocans*. *Nequit enim vir pius Imperatorem vereri, quum ipſa religionis pietas in diſcrimen adducitur; perſonas non reſpicit, nec potentia ſubnixos formidat*. Et hæc contra Imperatorem non à vili & infima vulgi fæce geſta ſunt, ſed *piorum cœtu, qui tantam Imperatoris improbitatem ferre non poterant*. Ita nimirum inſtituti erant, vt hoc tempore, & hac in re, Epiſcopo potius quàm Imperatori adhæreſcendum ſcirent, qui etiamſi propterea eos perduelles vocaret, & tanquam perduelles ſuis ſatellitibus trucidandos obiiceret, illi tamen non dubitabant hanc perduellionem eſſe verum Martyrium, ſeque æterna in cælis fœlicitate à Deo coronandos, ſi in defenſione fidei Epiſcopum ſuum contra Imperatorem hæreticum vel corporibus ſuis ſtiparent: vnaq. hoc habebant firmum & certum axioma, Imperatorem quia *hæreticum Imperio indignum*, & per hæreſim amittere ius, quod vel populi vel Senatus Chriſtiani ſuffragatio ei conferre ſolet. Et Imperator hac populi cõſtantia fractus, *quum fugã meditaretur & capiti ſuo metueret*,

Ibid.

Conſt. Manaſſ. in annal. pa. 86.

Heroica Græcorum conſtantia contra Imperatorem hæreticũ

tueret, viliſſimum ſuis rationib. conſilium cepit patriarcham adeundi eumque placandi: ad quem vt acceſſit, patriarcha *eum multa cum libertate velut Eccleſiæ hoſtem obiurgauit*. *Anaſtaſius* autem non Imperatoriam iactauit maieſtatem, aut contra eum vt rebellem, & rebellionis authorem vociferatus eſt, ſed in *verbis eius acquieuit*, magnaque cum humilitate *ei ſe ſubmiſit*: & vt alius eruditus rerum Græcarum ſcriptor ait, *videns vniuerſam multitudinem imperium ipſius detrectare, volens nolens de impetu audaciáque remiſit, non aliter atque duri oris equus anhelans præ ferocia, ſi ferrum durius ſentiat, perdomatur*. Sed redit paulò poſt ad ingenium Anaſtaſius, & hæreſiarcham Seuerum in throno Antiocheno collocans, per eum ſaltem Hieroſolymis & toti Paleſtinæ hæreſim ſuam inferre ſtudebat, quod Conſtantinopoli & in Græcia efficere non poterat. Erat tum in Paleſtina monachorum ſanctiſſimorum *immenſa & penè innumerabilis multitudo, quorum virtutes propter copiam & amplitudinem rerum, opere peculiari maximè indigent* (inquiunt Eccleſiaſtici ſcriptores) *manifeſtæ tamen ſunt, & linguis Eccleſiiſque omnibus celebrantur*: quorũ præfecti erant *egregia illa luminaria Theoctiſtus magnus, et Theodoſius cænobiorũ princeps, & Sabbas monachus*. Et hos potiſſimum adorti ſunt Imperatoris miniſtri, omnia ſe confecturos rati, ſi eos ad damnandum Concilium Chalcedonenſe poſſent attrahere. At illi cum toto ſuo grege, non magis à Conciliis illis quatuor, quam à quatuor Euãgeliis diſcedere poſſe reſponderant, *datiſq; ad Imperatorem literis certamen ſe de ijs vſque ad ſanguinem ſubituros, neq; ſe vlla modo a patrum traditionibus deflexuros confirmarunt*. *Deinde circunquaq; ciuitates peragrãtes, velut inuicti belli duces omnibus facti ſunt omnia, homines confirmantes ad fortitudinem cohortantes, ſecordiam excutientes hæreticorum*

Conſt. Manaſſ. vbi ſupra pag. 61.

Niceph. li. 16. ca. 33.

Ibid.

inſaniam prauenientes. Quo offenſus Imperator miſit
Ibi.ca.34. Hieroſolymam magnam armatorum manum, qui
Epiſcopos ſibi non aſſentientes per vim è ſedibus
Fortitudo monachorũ ſuis pellerent. Quumq. Epiſcopus Hieroſolymitanus in magnis eſſet anguſtiis, *admirãdi illi viri Sabbas & Theodoſius monachis rurſus collectis, eos qui à Seuero & Imperatore miſſi fuerant facto tumultu ex Eccleſia eiecerũt,* & mox coram Imperatoris ſatellitibus & ducibus *magna fiducia eos qui cum Seuero communionem habebãt anathemati ſubiecerunt*, potiſſimum ipſi Imperatori anatema dicentes, qui in Seueri defenſione, & cõmunione erat princeps. Quod Imperator moleſtiſſime ferens Olympiũ quendã cũ exercitu aduerſus eos miſit, *qui imperata pro Imperiali poteſtate neglectis canonib. eccleſiaſticis exequeretur.* Is aũt Hieroſolymam adueniens, diuinũ Eliã patriarchã ſede Epiſcopali eiecit, & Ioannẽ quendã Seuero cõmunicantem in eius thronũ ſurrogauit. Cæterũ vt primũ præfectus ille diſceſſerat, *collocutus cum patriarcha Ioanne Sabdas, illi ſuaſit vt à Seueri communicatione abſtineret & Synodũ Chalcedonenſem cum ſanguinis ſui effudendi periculo tueretur: quod etiam ille patrũ admonitiones reuerenter ſuſcipiẽs, & pacta conuenta cũ Olympio inita negligens, fecit.* Quæ
Multa in hac hiſtoria ſingularia. egregia hiſtoria Chriſtianæ fortitudinis plena, multa nos præclara docet; primùm, neminem ita eſſe à mundi negotiis abſtractum (nam quid erat his monachis rerum terrenarum magis negligens) qui pro cauſa fidei à ſolitudine in ſocietatem ciuilem & apertam palæſtram non debeat procedere. Deinde, pro fide oẽs Chriſtianos infimæ conditionis debere maximos Imperatores anathemati deuouere: tum, monachos, hoc eſt viros ſanctiſſimos poſſe regi hæ-
3. retico vim pro fide inferenti virib. quoque reſiſtere, vbi probabilis eſt defenſionis oportunitas: prætereà
4. pro Concilio generali pugnãdum eſſe ad ſanguinis

vſque

vſque effuſionem: & qui in hoc ſanctiſſimo certamine cum Catholicis epiſcopis contra regem hæreticum moriuntur, eos eſſe martyres, & vt modò contra Imperatorem tota ciuitatis Conſtantinopolitanæ multitudo conclamauit, *hoc eſſe tempus martyrij*, vbi qui occiduntur, à Deo non vt perduelles patriæ vel regis, pœnam, ſed vt martyres Chriſti præmia in cælo æterna reportabunt. Denique quando principis impietate, religionis & Eccleſiæ ſtatus in periculum vocatur, tum demum piorum hominũ, ipſorumque ſacerdotum, & monachorum eſſe, *peragrare ciuitates*, circuire prouincias, monere, hortari, ſolicitare, homineſque Chriſtianos ad hanc virilem quæ in factis, & non verbis tantum poſita eſt conſtantiam atque fortitudinem incendere, & prędicare pacta conuenta cum regibus contra fidem Catholicam facta, nullius eſſe roboris nec ab homine Chriſtiano debere ſeruari. Illud enim accuratè hiſtoria inculcat, qui iſta fecerunt, docuerunt, prædicarunt, fuiſſe homines propter pietatem admirandam *egregia luminaria*, viros toto terrarum orbe celeberrimos; quæ item omnia ex huius hiſtoriæ concluſione magis eluceſcunt. Nam Imperator tanquam alter Antiochus quòd ita à Ioanne patriarcha ſe luſum videret valde indignatus, Olympio duci præfecturam ademit, & Anaſtaſium cum nouis copijs contra illos Machabæos miſit, qui repentè Hieroſolimam aduolans, Patriarcham cepit & coniecit in carcerem, vehementiſſimè deinceps vrgens *vt Chalcedonenſem ſynodum damnaret & cum Seuero communicaret*. cuius rei vbi Patriarcha callidè aliquam ei ſpem feciſſet, proptereaque è carcere emiſſus eſſet, iam liber clam *monachorum cohortem in templum D. Stephani, vt præfractam hæreticorum temeritatem frænaret, conuocauit*. Deinde ſtatuto die, Im-

5. (margin, beside line 1)

6. (margin, beside "principis impietate")

Niceph. lib. 16. cap. 34. (margin)

Monachi vi obſiſtūt duci Imperatoris.

peratoris præfectus Anaſtaſius ingreditur, vt ipſo nimirum præſente ac teſte Synodus Chalcedonenſis damnaretur, cuius rei ex verbis Patriarchæ magnam ſpem conceperat. Patriarcha Ioannes ſuggeſtum *aſcendit, ex vtraque parte Sabbæ & Theodoſij propugnatorum Dei manibus ſuffultus, ibique fiducia plenus,* quum dux auidè cuperet audire anathema contra patres illos pro ſuo Imperatore & epiſcopo Seuero: ille contra. *Si quis* (inquit) *Euticheti, & Neſtorio, & ſeuero aſſentitur, anathema: Si quis quatuor vniuerſalium Synodorum dogmata non ſequatur, anathema.* Quod dux audiens, multitudinis impetum metuens, fuga ſaluti ſuæ conſuluit: & quod ita euaſit, præclarè ſecum actum putauit. Nec epiſcopi patreſque hoc tanquā

Defendunt factum ſuum.

ſeditioſum excuſarunt, aut quaſi culpa admiſſa cā in tumultum & furorem popularem retulerunt, ſed longè ſecus, *quum ſcirent Imperatorem ea re audita iratum fore, epiſtolam libertatis plenam ad eum dedere, in qua tum illum arguebāt, tum dogmatis ſui certitudinem aſtruebant. Scire ſe quidem à 318. patribus Nicea promulgatam fidem rectam. Tenaciſſimè autem alia tria Concilia, vt quæ prioris illius veſtigijs innīterentur retenturos, neque ſe quicquam, etſi duri aliquid accidat, de primis traditionibus remiſſuros, ſed eas ad ſanguinem vſque ſi opus ſit defenſuros eſſe. Et ita patriarcha Ioannes, & ſancti illi viri ſcripſerint,* aliàs quidem *ſancti*, ſed in hoc ſánctiſſimi, quod quum ſcirent quid Deo, quid Cęſari deberetur, vbi iuriſdictio Imperatoria deſineret & terminaretur, nullum capitis periculum recuſarunt, vt fidem Catholicam ab hæreticorum contagione & communione ſeruarent illæſam. Atque hic demum quum

Mirabilis interitus Anaſtaſij Imperatoris.

homines ſuas partes viriliter egiſſent, & tamē Anaſtaſius in ſua hæreſi pertinax, vel fraudibus vel viribus eos fracturus videretur, Deus ſeruis ſuis protegēdis ſuam extraordinariā opem interpoſuit. Vidit

enim

enim circa hæc tempora Imperator per quietem virum aſpectu terribili, qui chartam manibus tenebat, eáque aperta & Anaſtaſij nomine inuento, eũ ſeuerè huiuſmodi verbis compellauit. *Deus Ezechiæ pietate conſpecta vitam ei longiorem conceſsit, promiſſa inſuper ex hoſtibus liberatione: tuam verò nequitiam & prophanitatem abominatus, vitæ tuæ tempus præcidit, & annos quatuordecim ſuſtulit. Hiſque dictis, illos* XIIII. *annos ex charta deleuit. Moxque Imperator exitiali plaga percuſſus & fulmine tactus viuendi finem fecit.* Neque ſanè dubito quin ſi Græci contra Copronymum pari conſtantia dimicaſſent, Deus etiã ſimili modo opẽ eis tuliſſet, & parem benedictionem eorum laboribus tribuiſſet. Alia quædam & non minus luculenta Eccleſiæ Græcæ exempla ad Chriſtianorum hominum officium demonſtrandum afferri poſſent, ſi exemplorum multitudine quæſtio eſſet decidenda. Sed quia vt Chriſtus & Chriſti veritas *eadem eſt heri, hodie, & in ſecula*, ſic Chriſtianorum ad eandem veritatem eadem eſt obligatio, nec Chriſtiani qui ſequuti ſunt Imperatores alio iure regnarunt quàm Baſiliſcus, Zeno, Anaſtaſius: nec Chriſtiani vel laici, vel monachi & Eccleſiaſtici magis eis lege diuina ſubiecti fuerunt quàm iſti magni Conſtantinopolis & Hieroſolymorum patriarchæ, illique alij *admirandi monachi*: ex vno vel altero illuſtri exemplo non minus quàm ex mille alijs coaceruatis, Chriſtianorum & regum & ſubditorum officium mutuum colligitur: etſi plurimæ ſæpenumero interueniãt circunſtantiæ, cur nec reges nec ſubditi codẽ modo officia ſua exequantur.

Conſtant. Manaſſ. in Annal. pag. 81.

Heb. 13. 8.

12 Ergo quæ fuerit Eccleſiæ Græcæ fides de ſubditorum obedientia principibus hæreticis & Apoſtatis non præſtãda, his exemplis ſatis dilucidè patet. De fide autem & praxi Eccleſiæ Latinæ nõ opus eſt quic-

ab omnibus vt rex honorificè ſuſcipitur & *Otho videns ſe ab omnibus deſolatum, cum paucis admodum ſtipendiarijs militibus profugit.* Et ſi Wenceſlaus Caroli IIII. Imperatoris filius Imperator ab omnibus principibus electus, & à pontifice probatus, etiam poſtquam annos triginta & amplius Imperio præfuiſſet, *quòd eidem gubernando fuiſſet inutilis, & duas tantùm artes ſciret, vnam voluptatibus ſe dedere, alteram cumulandis pecunijs intendere,* ab ijſdem principibus, pontifice Romano admodum approbante Imperio deiectus eſt, quæ eadem ratio contra quoſdam Galliæ reges valuit Childericum, Carolum Craſſum, & Simplicé, quanto magis proceres principeſque Germanici, & Gallici, & alterius cuiuſcunque regni regem nõ tantum voluptarium, auarum, inutilem, ſed etiam crudelem, ſanguinarium, tyránum, hæreticũ, Apoſtatam, omnibus flagitijs oppletum, reipub. nõ modò inutilem, ſed etiam facem & flammam & internecinã peſtem, poſſunt & debẽt à reipub. gubernaculis deijcere?

Naucler. generat. 37. Albertus in Cronicis Germaniæ lib. 26. an. 1400.

Cuius tamen exemplum propriè nullum in Gallia (quod ſciam) à primis Gallicani regni incunabulis, ſaltem poſt Hugonem Capetum ad hanc vſque memoriam occurrit. Nullus enim hæreticus, nullus Apoſtata, nullus propter hęreſim excommunicatus in auguſtiſſimo Francorum ſolio hactenus conſedit. Philippus quidem primus propter adulterinas nuptias anathemate notatus, quanquam fœdiſſimum crimen admiſit, longè tamen ab hæreſis horrenda contagione abfuit. Et excommunicatio Philippi Pulchri à Bonifacio VIII. & Ludouici XII. à Iulio II. propter cauſas mere ciuiles, lõgè alterius eſt generis, largioremque præbet & regibus & ſubditis ſeſe defendendi campum. Si tamen rex aliquis hæreſi corruptus ad aliquam partem horum immanium

Nullus unquam hæreticus rex Galliæ.

manium ſacrilegiorum prorupiſſet, quæ Caluiniſtanis principibus ſunt vſitata & familiaria, iſque propterea excommunicatus fuiſſet; quid aduerſus eum Franci nobiles feciſſent, ex Ludouici Junioris hiſtoria poteſt intelligi. Bellum gerebat ille contra Theobaldum Comitem Bleſenſem, oppidumque Victoriacum, quod erat Bleſenſis ditionis, captum diripuit, & profana ſacraque loca *ſine diſcrimine incendit: vbi in æde principe ad mille quingentos puberes impuberesque promiſcuè combuſſit, qui ſanctitate templi ſalutem ſperantes, ad altarium tutelam ſupplices confugerant.* Mox ſe colligens rex ingenti dolore atque mœrore propter illud facinus affligebatur, vt opus fuerit viros ſanctiſſimos, & in his D. Bernardum ad eum conſolandum acceſſere. Interim Theobaldus domeſtici doloris memor regem apud proceres Francos incuſat, *eum primùm cum hominibus bellum geſſiſſe, deinde in templa numenque tela & impias faces vertiſſe. Illum regem iuſtum Francis habendum non eſſe, cui Deus Opt. Max. ſanctus non ſit. Regni iure deceſſiſſe videri quum ſe ſuoſque in aras ararumque ſupplices armarit, quas tanta religione ſuperiores reges condendas curarint, conditaſque locupletarint, ac inuiolatas inſpoliataſque eſſe voluerint. Qui ſexui ætatique imbelli omnem exuens humanitatem non pepercerit, eum nefas eſſe apud Francos nomen regium obtinere. Se illius dicto audientem non futurum cuius animus cæcus præcepſque feratur quique coërcendus magis ſit quàm regere alios didicerit.* Theobaldo hæc orante, proceres reliqui non vociferantur rebellum & proditorem, qui contra regiam maieſtatem ita declamet, ſed potius Comitis approbant orationem, & deteſtantur regem, qui contra regale officium & decorem tam longè vltra humanitatis fines exceſſerat, facinuſque putabant adeo deteſtabile, vt iuſtè propterea rex alioqui non malus maie-

ſtate

Paul. Æmilius li. 5 in Ludouic. Iuniore rege 40. M. du Haillan. li. 8. anno 1146.

Æmil. ibi.

Hoſtis altarium & Eccleſiarũ non poteſt eſſe rex Francorũ.

ſtate regia potuerit amoueri, *defectioque futura videbatur, continuòque exorta fuiſſet, ſi aliquis ſe regis æmulum & caput rei contra eum gerendæ obtuliſſet.* Quid illi feciſſent ſi rex manifeſte hæreſim præ ſe tuliſſet? ſi procerum odio & indignationi ſupremi paſtoris anathema fuiſſet adiunctum? ſi rex non vnum modò templum & oppidum, ſed templorum multa millia vt iſte *Hugonotarum princeps & protector* in his ſuis rebellionibus incendiſſet? Verùm pacificandis rebus Gallicanis interponunt operam ſuam Romanus pontifex, & ſanctiſſimus ille D. Bernardus, non quaſi proceres hoc facto maieſtatis læſæ rei fuiſſent, aut etiam contra officium vel Chriſtianorum vel ſubditorum aliquo modo deliquiſſent; ſed tantummodo petunt à nobilitate Francorum, vt Chriſtiana charitate regis offenſam condonent, & quam in regem iuſtam conceperant iram, eam contra Saracenos effundant ipſique cum rege contra infideles in ſacram militiam proficiſcantur: nominatum Theobaldum D. Bernardus *orauit monuitque, vt Francia communi matri memoriam ſimultatum condonaret. Si vocem mittere poſſet, petituram eam vt domi pace ſtabilita, cædes, cruor, omnia bellorum exempla in Chriſti hoſtes verterentur. Reges vt homines natos peccare grauiter poſſe, ac in homines ſuperoſque multa impiè nefariéque edere facinora: quem verò pænitentia ſcelerum ſubeat, qui pietate corrigere mala facta contendat, eum velut tabulas naufragij ſui colligentem, non obruendum quum emergat fluctibus, ſed ſubleuandum eſſe.* Ita agente D. Bernardo, rex proceresque obliuionem præter torum ſanxere. Quod ſi rex ille Hugonotarum principum more ſcelera ſua ac ſacrilegia prædicaſſet, ſi ea à proceribus *approbari tãquam iuſtè facta* flagitaſſet, nunquam eum D. Bernardus in mediopelago naufragum marinisque fluctibus obrutũ eripuiſſet, neque eripere potuiſ-

Æmilius vbi ſuprà.

Suprà fol. 422. 567.

D. Bernardus reconciliat proceres regi.

Ibid.

Suprà fol. 419.

potuiſſet, qui ſola pœnitentia & ſacrilegij cõfeſſione tanquam naufragij tabulis nitentem & enatantem adiuuit,& præſenti ſubmerſionis perdendique diadematis periculo liberatum priſtinæ maieſtati & ſecuritati reſtituit.

13. 13 Denique non ſolùm permitti ſubditis vt contra reges hæreticos arma ſumant, ſed etiam laudabile eſſe,idque ſubditorum Chriſtianorum officiũ requirere:ne per ſingula Orientis & Occidentis regna particulatim vagando prolixior ſim; hoc generale omnium totius mũdi regnorum ius eſſe, Deus in antiquiſſimo populi ſui regno expreſſe declarauit. Deus enim ipſe Dauidi & poſteris eius regnum
1. Reg. 16. 2. Reg. 2. 5. 7. 3. Reg. 1. Iudæorum attribuerat,Deus ipſe hoc æternum fore ſemel atque iterum pollicitus fuerat. Populus, pontifices, exercitus, omnes hominum ordines in regnum illud conſenſerat. Et tamen quia ſemper in omnibus eiuſmodi fidelium hominum regnis implicitè & abſconditè latet illa conditio, *modò reges à vero Dei ſupremi regis cultu fideque ad falſas religiones ad idola & hæreſes ne deflectant*, Salomon autem hanc conditionem non ſeruauit,ſed ab vxoribus ſeductus eorum Idolis ſeruiuit, nec à Deo ſemel atque iterum monitus reſipuit: ideo diuinum
Matth. 18. 17. 3. Reg. 11. 11. illud iudicium tanquam Eccleſiaſticum anathema vel excommunicationem audiuit, *Quia habuiſti hoc apud te, & non cuſtodiuiſti pactum meum, diſrumpens ſcindam regnum tuum, & dabo illud ſeruo tuo*. Atque hac authoritate Iſraëliticum regnum à Iudaico diſtractum eſt,longéque maior portio,è duodecim nimirum partibus decem à regno Dauidis auulſæ. Ad quas recuperandas vbi exercitu collecto expeditionem ſuſcipere vellet Roboam, prohibuit Dominus per prophetam dicens ad eum & quæ cum eo
Ibi ca. 12. v. 23. 24. remanſerat tribum Iuda & Beniamin, *Non aſcendetis neque*

tis neque bellabitis aduerſus fratres veſtros filios Iſrael. Reuertatur quiſque in domum ſuam. à me enim factum eſt verbum hoc: Ego ſum huius defectionis & noui regni author & conditor. Et quidem quòd ſeruus Salomonis contra regem dominumque ſuum propter hæreſim & tyrannidem conſpirauit, & ab eius obedientia maximam ſubditorum partem auertit, rectè factum eſt, Deoque ipſo authore & auſpice, & ad æternam ſubditorum imitationem iubente factum eſt. Quòd verò mox impius vir diuinæ erga eum bonitatis oblitus, vitulos aureos Dei loco adorandos nefariè erexit, ex eoque ſempiternam Dei maledictionem ſibi poſteriſque ſuis conſciuit, hoc ſcriptura damnat, hoc Deus eſt abominatus, & hoc in poſteritate Ieroboami ſeuerà vindicauit. *Neque enim* (vt ait D. Auguſtinus) *Deus religionis, ſed regni probauit diuiſionem.* In regni autem, ad eum quem diximus modum à rege Iudaico defectione, *nullum fuit vel regis* Iſraël rebellantis, *vel populi* eum ſequentis *peccatum*, vt veriſſimè ait D. Auguſtinus, & ipſe Deus ſua ſententia confirmat. Qui etiam nouo regi mox per Prophetam pollicetur, *Si ambulaueris in vijs meis cuſtodiens mandata mea & præcepta ſicut fecit Dauid ſeruus meus, ero tecum, & ædificabo tibi domum fidelem quomodo ædificaui Dauidi:* adeo vt regnum Ieroboami nõ minus fuerit quàm Dauidis iuſtum, legitimum, Deoque gratum: eoque exemplo regna aliorum ſubditorum, qui à regibus idololatris & hæreticis regna etiam maximè hæreditaria auferunt, iuſta ſunt, & æquiſſima, ipſiuſque Dei voluntate, lege, & expreſſo iuſſu fundantur. Et hoc Dei præceptum, atque exemplum imitatæ ſunt aliæ deinceps Iudææ ciuitates & prouinciæ, quæ regibus Iudææ hæreticis recuſarunt parere. Hoc Dei præceptum alienauit, Idumæos & Labinos, à ſubiectione

Deus liberat omnes ſubditos ab obedientia regis hæretici.

Auguſt. de ciuit. Dei lib. 17. cap. 21.

3. Reg. 11. v. 38.

vt hiſtorici arcanam Dei prouidentiam obſtupentes exclament, *Quænam hæc viciſsitudo eſt? ô inſtabilis vitæ rota! Titus, Artabaſdus, Imperij campum inſpexit modo, & a quo citius abripitur. & impuriſsimus iſte, humani generis excrementum, longæuam nactus eſt vitam* (*O fortunam inæqualem*) *imperijque fructum ad ſatietatem vſque decerpſit*. Quòd ſi quis vulgarem populi Græcanici hac ætate corruptionem, leuitatem, contemptum numinis, ebrioſitatem, atrox Occidentalis Eccleſiæ odium, ſchiſma inueteratum, & iſtiuſmodi multa perpendat: non ita valde admirabitur iudicium Dei, quòd ſublato viro bono, hanc Chimeram illis dominari ſuſtinuerit. Ex hoc autem facto Senatus Conſtantinopolitani, & melioris partis ciuium, & legionum, & Patriarchæ, & Cleri, illud vnum colligimus quid fides Chriſtiana circa ſubditorum obedientiam doceat: neque peccatum eſſe armis hæreticum Cæſarem ex ſuo throno fugare: neq; tamẽ vtrum illud rectè fiat, ex euentu faciendum eſſe iudicium. Et probabile quidem eſt ſi iſti quo zelo cœperunt, eodem progreſſi fuiſſent, nec ita facile ſeſe Copronymo vrbem paucis triremibus obſidenti dediſſent, nunquam fuiſſe ſub crudeliſſimum illius tyranni iugum redituros.

11. 11. Longè certè fælicius antiquiores Græci Imperatorem ſuum Baſiliſcum ante annos mille, ab

An. 492. hæreſi per Imperium ſeminanda retraxerunt. Ille enim quum ſub prætextu ſanctius gubernandi, Im-

Sacerdotes et monachi reſiſtunt hæretico Imperatori perium Zenone Imperatore altero Sardanopalo inde expulſo cõſequutus fuiſſet: deinceps vero miſſis vbique *Circularibus literis* omnes Epiſcopos inſtigaret ad damnandum *Concilium Chalcedonenſe, & Tomum Leonis* Pontificis Romani, qui libellus ſummã Catholicæ fidei contra Eutichem, Neſtorium & antecedentes hæreticos continebat; multique Epiſcopi

copi metu adducti Baſiliſci literis ſubſcriberent. *Acacius patriarcha Conſtantinopolis populum & ordiné monachorum contra Baſiliſcum vtpote hæreticum concitauit, & cum illis ſtrenue tyranno reſtitit: & Daniel* celebratiſſimus pietatis nomine monachus, *plebis & monachorum multitudine aſſumpta ad tyrannum acceſſit, & propalam liberè apud eum de rectis dogmatibus diſſerunt; adeò vt Baſiliſcus motum plebis veritus, ab Acacio & Daniele coactus, Circulares priores literas abnegauit*, & contrariam conſtitutionem per Imperium Romanum emiſit qua omnes ad Catholicam fidem aſtringebantur. Ex priori tamen facto, quòd videlicet *aduerſus fidem bellum gereret*, omnium odium ita Imperator incurrit (maximè quia ſimulatè hoc poſterius edictum priori contrarium euulgaſſe putabatur, nec ſua ſponte ſed quaſi inuitus quia Epiſcopi & monachi per vim expreſſerant) vt Senatus populuſque Zenone reuocato Imperium Baſiliſco abrogarit, eligentes potius nequiſſimo regi ſubeſſe Catholico, quàm hæretico licet in ſpeciem multo moderatiori: quanquam nulla eſt hæreſis, quę non immenſam flagitiorum Lernam ſ cum trahat, etſi ea ad tempus aliquod occultentur.

Niceph. li. 16.ca. 6.

Euag. li. 3, ca. 7.

Ibi. ca. 8.

Non admodum diſsimilis eſt hiſtoria Anaſtaſij Imperatoris qui proximè Zenoni ſucceſſit, qui certis conditionibus chirographo ſuo firmatis eſt admiſſus à patriarcha vt ſuperius expoſuimus. Quūq. Manichæis & Arianis faueret, eorumq. ſectas propagare ſtuderet, non poſſet autem quod volebat efficere propter chirographum quo ſe ad fidei catholicæ ſolius defenſionem obligauerat, multis modis illud à patriarcha recuperare eſt adnixus. Quum vero ille conſtanter aduerſaretur fortiterque reſiſteret, *fidei proditionem exiſtimans ſi chirographum redderet*: & Imperator poſtquam omnia tentaſſet nihil

Supra pa. 61.

Niceph. li. 16.ca. 26.

tamen obtineret:ad extremum hæreticorum *ſynodo collecta, per vim patriarcham cogere voluit vt Chalcedonenſem ſynodum damnaret*. At populus rectius edoctus hac ætate (qua D. Chryſoſtomus, & deinceps eius diſcipulus Proclus Eccleſiam Conſtantinopolis gubernarunt) quibus in rebus Imperatoria poteſtas verſaretur, quando, & quouſque eí obediendũ eſſet, & quando ei reſiſtendũ, quũ eum videret Cõcilio Chalcedonenſi, hoc eſt Catholicæ orbis terrarũ fidei eſſe aduerſarium, cuius in Imperiũ aſſumptus perpetuum ſe cuſtodem fore iurauerat, magno tumultu ad locum vbi Imperator cum ſuis hæreticis ſynodum agebat *accurrit, et aperte exclamauit, Martyrij tempus adeſt, nemo longius à paſtore abſiſtat: & conuitia in Imperatorem coniecit, Manichæum qui Imperio indignus eſſet vocans. Nequit enim vir pius Imperatorem vereri, quum ipſa religionis pietas in diſcrimen adducitur: perſonas non reſpicit, nec potentia ſubnixos formidat*. Et hæc contra Imperatorem non à vili & infima vulgi fæce geſta ſunt, ſed *piorum cœtu, qui tantam Imperatoris improbitatem ferre* non poterant. Ita nimirum inſtituti erant, vt hoc tempore, & hac in re, Epiſcopo potius quàm Imperatori adhæreſcendum ſcirent, qui etiamſi propterea eos perduelles vocaret, & tanquam perduelles ſuis ſatellitibus trucidandos obiiceret, illi tamen non dubitabant hanc perduellionem eſſe verum Martyrium, ſeque æterna in cælis fœlicitate à Deo coronandos, ſi in defenſione fidei Epiſcopum ſuum contra Imperatorem hæreticum vel corporibus ſuis ſtiparent: vnaq. hoc habebant firmum & certum axioma, Imperatorem *quia hæreticum Imperio indignum*, & per hæreſim amittere ius, quod vel populi vel Senatus Chriſtiani ſuffragatio ei conferre ſolet. Et Imperator hac populi cõſtantia fractus, *quum fugã meditaretur & capiti ſuo metueret*,

Ibid.

Conſt. Manaſſ. in annal. pa. 8 c.

Heroica Græcorum conſtantia contra Imperatorem hæreticũ

tueret, vtiliſſimum ſuis rationib. conſilium cepit patriarcham adeundi eumque placandi: ad quem vt acceſſit, patriarcha *eum multa cum libertate velut Eccleſiæ hoſtem obiurgauit*. *Anaſtaſius* autem non Imperatoriam iactauit maieſtatem, aut contra eum vt rebellem, & rebellionis authorem vociferatus eſt, ſed in *verbis eius acquieuit*, magnaque cum humilitate *ei ſe ſubmiſit*: & vt alius eruditus rerum Græcarum ſcriptor ait, *videns vniuerſam multitudinem imperium ipſius detrectare, volens nolens de impetu audaciáque remiſit, non aliter atque duri oris equus anhelans præ ferocia, ſi ferrum durius ſentiat, perdomatur*. Sed redit paulò poſt ad ingenium Anaſtaſius, & hæreſiarcham Seuerum in throno Antiocheno collocans, per eum ſaltem Hieroſolymis & toti Paleſtinæ hæreſim ſuam inferre ſtudebat, quod Conſtantinopoli & in Græcia efficere non poterat. Erat tum in Paleſtina monachorum ſanctiſſimorum *immenſa & penè innumerabilis multitudo, quorum virtutes propter copiam & amplitudinem rerum, opere peculiari maximè indigent* (inquiunt Eccleſiaſtici ſcriptores) *manifeſtæ tamen ſunt, & linguis Eccleſiiſque omnibus celebrantur*: quorũ præfecti erant *egregia illa luminaria Theoctiſtus magnus. et Theodoſius cænobiorũ princeps, & Sabbas monachus*. Et hos potiſſimum adorti ſunt Imperatoris miniſtri, omnia ſe confecturos rati, ſi eos ad damnandum Concilium Chalcedonenſe poſſent attrahere. At illi cum toto ſuo grege, non magis à Conciliis illis quatuor, quam à quatuor Euãgeliis diſcedere poſſe reſponderant, *datiſq́, ad Imperatorem literis certamen ſe de iis vſque ad ſanguinem ſubituros, neq́, ſe vlla modo a patrum traditionibus deflexuros confirmarunt*. *Deinde circunquaq́, ciuitates peragrãtes, velut inuicti belli duces omnibus facti ſunt omnia, homines confirmantes ad fortitudinem cohortantes, ſecordiam excutientes hæreticorum*

Conſt. Manaſſ. vbi ſupra pag. 61.

Niceph. li. 16. ca. 35.

Ibid.

inſaniam prauenientes. Quo offenſus Imperator miſit
Ibi.ca.34. Hieroſolymam magnam armatorum manum, qui Epiſcopos ſibi non aſſentientes per vim è ſedibus
Fortitudo monachorũ ſuis pellerent. Quumq. Epiſcopus Hieroſolymitanus in magnis eſſet anguſtiis, *admirãdi illi viri Sabbas & Theodoſius monachis rurſus collectis, eos qui à Seuero & Imperatore miſſi fuerant facto tumultu ex Eccleſia eiecerũt*, & mox coram Imperatoris ſatellitibus & ducibus *magna fiducia eos qui cum Seuero communionem habebãt anathemati ſubiecerunt*, potiſſimum ipſi Imperatori anatema dicentes, qui in Seueri defenſione, & cõmunione erat princeps. Quod Imperator moleſtiſſime ferens Olympiũ quendã cũ exercitu aduerſus eos miſit, *qui imperata pro Imperiali poteſtate neglectis canonib. eccleſiaſticis exequeretur*. Is aũt Hieroſolymam adueniens, diuinũ Eliã patriarchã ſede Epiſcopali eiecit, & Ioannẽ quendã Seuero cõmunicantem in eius thronũ ſurrogauit. Cæterũ vt primũ præfectus ille diſceſſerat, *collocutus cum patriarcha Ioanne Sabbas, illi ſuaſit vt à Seueri communicatione abſtineret & Synodũ Chalcedonenſem cum ſanguinis ſui effundendi periculo tueretur: quod etiam ille patrũ admonitiones reuerenter ſuſcipiẽs, & pacta conuenta cũ Olympio inita negligens, fecit*. Quæ
Multa in hac hiſtoria ſingularia. egregia hiſtoria Chriſtianæ fortitudinis plena, multa nos præclara docet; primùm, neminem ita eſſe à mundi negotiis abſtractum (nam quid erat his monachis rerum terrenarum magis negligens) qui pro cauſa fidei à ſolitudine in ſocietatem ciuilem & apertam palæſtram non debeat procedere. Deinde, pro fide oẽs Chriſtianos infimæ conditionis debere maximos Imperatores anathemati deuouere: tum, monachos, hoc eſt viros ſanctiſſimos poſſe regi hæ-
3. retico vim pro fide inferenti virib. quoque reſiſtere, vbi probabilis eſt defenſionis oportunitas: præterea
4. pro Concilio generali pugnãdum eſſe ad ſanguinis

vſque

vſque effuſionem: & qui in hoc ſanctiſſimo certa- 5.
mine cum Catholicis epiſcopis contra regem hæreticum moriuntur, eos eſſe martyres, & vt modò contra Imperatorem tota ciuitatis Conſtantinopolitanæ multitudo conclamauit, *hoc eſſe tempus martyrij*, vbi qui occiduntur, à Deo non vt perduelles patriæ vel regis, pœnam, ſed vt martyres Chriſti præmia in cœlo æterna reportabunt. Denique quando
principis impietate, religionis & Eccleſiæ ſtatus in 6.
periculum vocatur, tum demum piorum hominū, ipſorumque ſacerdotum, & monachorum eſſe, *peragrare ciuitates*, circuire prouincias, monere, hortari, ſolicitare, homineſque Chriſtianos ad hanc virilem quæ in factis, & non verbis tantum poſita eſt conſtantiam atque fortitudinem incendere, & prędicare pacta conuenta cum regibus contra fidem Catholicam facta, nullius eſſe roboris nec ab homine Chriſtiano debere ſeruari. Illud enim accuratè hiſtoria inculcat, qui iſta fecerunt, docuerunt, prædicarunt, fuiſſe homines propter pietatem admirandam *egregia luminaria*, viros toto terrarum orbe celeberrimos; quæ item omnia ex huius hiſtoriæ concluſione magis eluceſcunt. Nam Imperator tanquam alter Antiochus quòd ita à Ioanne patriarcha ſe luſum videret valde indignatus, Olympio duci præfecturam ademit, & Anaſtaſium cum nouis copijs contra illos Machabæos miſit, qui repentè Hieroſolimam aduolans, Patriarcham cepit & coniecit in carcerem, vehementiſſimè deinceps vrgens *vt Chalcedonenſem ſynodum damnaret & cum Seuero communicaret*. cuius rei vbi Patriarcha callidè aliquam ei ſpem feciſſet, propterea que è carcere emiſſus eſſet, iam liber clam *monachorum cohortem in templum D. Stephani, vt præfractam hæreticorum temeritatem frænaret, conuocauit*. Deinde ſtatuto die, Imperatoris

Niceph. lib. 16. cap. 34.

Monachi vi obſiſtūt duri Imperatoris.

peratoris præfectus Anaſtaſius ingreditur, vt ipſo nimirum præſente ac teſte Synodus Chalcedonenſis damnaretur, cuius rei ex verbis Patriarchæ magnam ſpem conceperat. Patriarcha Ioannes ſuggeſtum *aſcendit, ex vtraque parte Sabbæ & Theodoſii propugnatorum Dei manibus ſuffultus, ibique fiducia plenus,* quum dux auidè cuperet audire anathema contra patres illos pro ſuo Imperatore & epiſcopo Seuero: ille contra. *Si quis* (inquit) *Euticheti, & Neſtorio, & Seuero aſſentitur, anathema: Si quis quatuor vniuerſalium Synodorum dogmata non ſequatur, anathema.* Quod dux audiens, multitudinis impetum metuens, fuga ſaluti ſuæ conſuluit: & quod ita euaſit, præclarè ſecum actum putauit. Nec epiſcopi patreſque hoc tanquā

Defendunt factum ſuum.

ſeditioſum excuſarunt, aut quaſi culpa admiſſa cā in tumultum & furorem popularem retulerunt, ſed longè ſecus, *quum ſcirent Imperatorem ea re audita iratum fore, epiſtolam libertatis plenam ad eum dedere, in qua tum illum arguebāt, tum dogmatis ſui certitudinem aſtruebant. Scire ſe quidem à* 318. *patribus Niceæ promulgatam fidem rectam. Tenaciſſimè autem alia tria Concilia, vt quæ prioris illius veſtigijs innixerentur retenturos, neque ſe quicquam, etſi duri aliquid accidat, de primis traditionibus remiſſuros, ſed eas ad ſanguinem vſque ſi opus ſit defenſuros eſſe. Et ita patriarcha Ioannes, & ſancti illi viri ſcripſerunt,* aliàs quidem *ſancti*, ſed in hoc ſānctiſſimi, quòd quum ſcirent quid Deo, quid Cęſari deberetur, vbi iuriſdictio Imperatoria deſineret & terminaretur, nullum capitis periculum recuſarunt, vt fidem Catholicam ab hæreticorum contagione & communione ſeruarent illæſam. Atque hic demum quum

Mirabilis interitus Anaſtaſij Imperatoris.

homines ſuas partes viriliter egiſſent, & tamē Anaſtaſius in ſua hæreſi pertinax, vel fraudibus vel viribus eos fracturus videretur, Deus ſeruis ſuis protegēdis ſuam extraordinariā opem interpoſuit. Vidit

enim

enim circa hæc tempora Imperator per quietem virum aſpectu terribili, qui chartam manibus tenebat, eáque aperta & Anaſtaſij nomine inuento, eũ ſeuerè huiuſmodi verbis compellauit. *Deus Ezechiæ pietate conſpecta vitam ei longiorem conceſsit, promiſſa inſuper ex hoſtibus liberatione: tuam verò nequitiam & profanitatem abominatus, vitæ tuæ tempus præcidit, & annos quatuordecim ſuſtulit. Hiſque dictis, illos XIIII. annos ex charta deleuit. Moxque Imperator exitiali plaga percuſſus & fulmine tactus viuendi finem fecit.* Neque ſanè dubito quin ſi Græci contra Copronymum pari conſtantia dimicaſſent, Deus etiã ſimili modo opẽ eis tuliſſet, & parem benedictionem eorum laboribus tribuiſſet. Alia quædam & non minus luculenta Eccleſiæ Græcæ exempla ad Chriſtianorum hominum officium demonſtrandum afferri poſſent, ſi exemplorum multitudine quæſtio eſſet decidenda. Sed quia vt Chriſtus & Chriſti veritas *eadem eſt heri, hodie, & in ſecula*, ſic Chriſtianorum ad eandem veritatem eadem eſt obligatio, nec Chriſtiani qui ſequuti ſunt Imperatores alio iure regnarunt quàm Baſiliſcus, Zeno, Anaſtaſius: nec Chriſtiani vel laici, vel monachi & Eccleſiaſtici magis eis lege diuina ſubiecti fuerunt quàm iſti magni Conſtantinopolis & Hieroſolymorum patriarchæ, illique alij *admirandi monachi*: ex vno vel altero illuſtri exemplo non minus quàm ex mille alijs coaceruatis, Chriſtianorum & regum & ſubditorum officium mutuum colligitur: etſi plurimæ ſæpenumero interueniãt circunſtantiæ, cur nec reges nec ſubditi eodẽ modo officia ſua exequantur.

Conſtant. Manaſſ. in Annal. pag. 81.

Heb. 13. 8.

12 Ergo quæ fuerit Eccleſiæ Græcæ fides de ſubditorum obedientia principibus hæreticis & Apoſtatis non præſtãda, his exemplis ſatis dilucidè patet. De fide autem & praxi Eccleſiæ Latinæ nõ opus eſt quic- 12.

ab omnibus vt rex honorificè ſuſcipitur. & Otho videns ſe ab omnibus deſolatum, cum paucis admodum ſtipendiarijs militibus profugit. Et ſi Wenceſlaus Caroli IIII. Imperatoris filius Imperator ab omnibus principibus electus, & à pontifice probatus, etiam poſtquam annos triginta & amplius Imperio præfuiſſet, *quòd eidem gubernando fuiſſet inutilis, & duas tantùm artes ſciret, vnam voluptatibus ſe dedere, alteram cumulandis pecunijs intendere*, ab ijſdem principibus, pontifice Romano admodum approbante Imperio deiectus eſt, quæ eadem ratio contra quoſdam Galliæ reges valuit Childericum, Carolum Craſſum, & Simplicẽ, quanto magis proceres principeſque Germanici, & Gallici, & alterius cuiuſcunque regni regem nõ tantum voluptarium, auarum, inutilem, ſed etiam crudelem, ſanguinarium, tyránum, hæreticũ, Apoſtatam, omnibus flagitijs oppletum, reipub. nõ modò inutilem, ſed etiam facem & flammam & internecinã peſtem, poſſunt & debẽt à reipub. gubernaculis deijcere?

Naucler. generat. 37. Albertus in Chronicis Germaniæ lib. 26. an. 1400.

Cuius tamen exemplum propriè nullum in Gallia (quod ſciam) à primis Gallicani regni incunabulis, ſaltem poſt Hugonem Capetum ad hanc vſque memoriam occurrit. Nullus enim hæreticus, nullus Apoſtata, nullus propter hęreſim excommunicatus in auguſtiſſimo Francorum ſolio hactenus conſedit. Philippus quidem primus propter adulterinas nuptias anathemate notatus, quanquam fœdiſſimum crimen admiſit, longè tamen ab hæreſis horrenda contagione abfuit. Et excommunicatio Philippi Pulchri à Bonifacio VIII. & Ludouici XII. à Iulio II. propter cauſas merè ciuiles, lõgè alterius eſt generis, largioremque præbet & regibus & ſubditis ſeſe defendendi campum. Si tamen rex aliquis hæreſi corruptus ad aliquam partem horum immanium

Nullus vnquam hæret. in rex Galliæ.

manlum ſacrilegiorum prorupiſſet, quæ Caluiniaſnis principibus ſunt vſitata & familiaria, iſque propterea excommunicatus fuiſſet; quid aduerſus eum Franci nobiles feciſſent, ex Ludouici Iunioris hiſtoria poteſt intelligi. Bellum gerebat ille contra Theobaldum Comitem Bleſenſem, oppidumque Victoriacum, quod erat Bleſenſis ditionis, captum diripuit, & profana ſacraque loca *ſine diſcrimine incendit: vbi in æde principe ad mille quingentos puberes impuberesque promiſcue combuſſi, qui ſanctitate templi ſalutem ſperantes, ad altarium tutelam ſupplices confugerant.* Mox ſe colligens rex ingenti dolore atque mœrore propter illud facinus affligebatur, vt opus fuerit viros ſanctiſſimos, & in his D. Bernardum ad eum conſolandum accerſere. Interim Theobaldus domeſtici doloris memor regem apud proceres Francos incuſat, *eum primùm cum hominibus bellum geſſiſſe, deinde in templa numenque tela & impias faces vertiſſe. Illum regem iuſtum Francis habendum non eſſe, cui Deus Opt. Max. ſanctus non ſit. Regni iure deceſſiſſe videri quum ſe ſuoſque in aras ararumque ſupplices armarit, quas tanta religione ſuperiores reges condendas curarint, conditaſque locupletarint, ac inuiolatas inſpoliataſque eſſe voluerint. Qui ſexui ætatique imbelli omnem exuens humanitatem non pepercerit, cum nefas eſſe apud Francos nomen regium obtinere. Se illius dicto audientem non futurum cuius animus cæcus præcepſque feratur quique coërcendus magis ſit quàm regere alios didicerit.* Theobaldo hæc orante, proceres reliqui non vociferantur rebellum & proditorem, qui contra regiam maieſtatem ita declamet, ſed potius Comitis approbant orationem, & deteſtantur regem, qui contra regale officium & decorem tam longè vltra humanitatis fines exceſſerat, facinuſque putabant adeo deteſtabile, vt iuſtè propterea rex alioqui non malus maieſtate

Paul. Æmilius li. 5 in Ludouic. Iuniore rege 40. M. du Haillan. li. 8. anno 1146.

Æmil. ibi.

Hoſtis altarium & Eccleſiarū non poteſt eſſe rex Francorū.

ſtate regia potuerit amoueri, *defectioque futura videbatur, continuòque exorta fuiſſet, ſi aliquis ſe regis æmulum & caput rei contra eum gerendæ obtuliſſet.* Quid illi feciſſent ſi rex manifeſte hæreſim præ ſe tuliſſet? ſi procerum odio & indignationi ſupremi paſtoris anathema fuiſſet adiunctum? ſi rex non vnum modò templum & oppidum, ſed templorum multa millia vt iſte *Hugonotarum princeps & protector* in his ſuis rebellionibus incendiſſet? Verùm pacificandis rebus Gallicanis interponunt operam ſuam Romanus pontifex, & ſanctiſſimus ille D. Bernardus, non quaſi proceres hoc facto maieſtatis læſæ rei fuiſſent, aut etiam contra officium vel Chriſtianorum vel ſubditorum aliquo modo deliquiſſent; ſed tantummodo petunt à nobilitate Francorum, vt Chriſtiana charitate regis offenſam condonent, & quam in regem iuſtam conceperant iram, eam contra Saracenos effundant ipſique cum rege contra infideles in ſacram militiam proficiſcantur: nominatim Theobaldùm D. Bernardus *orauit monuitque, vt Francia communi matri memoriam ſimultatum condonaret. Si vocem mittere poſſet, petituram eam vt domi pace ſtabilita, cædes, cruor, omnia bellorum exempla in Chriſti hoſtes verterentur. Reges vt homines natos peccare grauiter poſſe, ac in homines ſuperoſque multa impiè nefariéque edere facinora: quem vero pænitentia ſcelerum ſubeat, qui pietate corrigere mala facta contendat, eum velut tabulas naufragij ſui colligentem, non obruendum quum emergat fluctibus, ſed ſubleuandum eſſe.* Ita agente D. Bernardo, rex proceresque obliuionem præteritorum ſanxere. Quod ſi rex ille Hugonotarum principum more ſcelera ſua ac ſacrilegia prædicaſſet, ſi ea à proceribus *approbari tãquam iuſtè facta* flagitaſſet, nunquam eum D. Bernardus in medio pelago naufragum marinisque fluctibus obrutũ eripuiſſet, neque eripere potuiſ-

Æmilius vbi ſuprà.

Suprà fol. 422. 567.

D. Bernardus reconciliat proceres regi.

Ibid.

Suprà fol. 419.

potuiſſet, qui ſola pœnitentia & ſacrilegij cōfeſſione tanquam naufragij tabulis nitentem & enatantem adiuuit, & præſenti ſubmerſionis perdendique diadematis periculo liberatum priſtinæ maieſtati & ſecuritati reſtituit.

13\. 13 Denique non ſolùm permitti ſubditis vt contra reges hæreticos arma ſumant, ſed etiam laudabile eſſe, idque ſubditorum Chriſtianorum officiū requirere: ne per ſingula Orientis & Occidentis regna particulatim vagando prolixior ſim; hoc generale omnium totius mūdi regnorum ius eſſe, Deus in antiquiſſimo populi ſui regno expreſſe declarauit. Deus enim ipſe Dauidi & poſteris eius regnum

1. Reg. 16. 2. Reg. 2. 5. 7. 3. Reg. 1. Iudæorum attribuerat, Deus ipſe hoc æternum fore ſemel atque iterum pollicitus fuerat. Populus, pontifices, exercitus, omnes hominum ordines in regnum illud conſenſerat. Et tamen quia ſemper in omnibus eiuſmodi fidelium hominum regnis implicitè & abſconditè latet illa conditio, *modò reges à vero Dei ſupremi regis cultu fideque ad falſas religiones ad idola & hæreſes ne deflectant*, Salomon autem hanc conditionem non ſeruauit, ſed ab vxoribus ſeductus eorum Idolis ſeruiuit, nec à Deo ſemel atque iterum monitus reſipuit: ideo diuinum

Matth. 18. 17. 3. Reg. 11. 11. illud iudicium tanquam Eccleſiaſticum anathema vel excommunicationem audiuit, *Quia habuiſti hoc apud te, & non cuſtodiuiſti pactum meum, diſrumpens ſcindam regnum tuum, & dabo illud ſeruo tuo*. Atque hac authoritate Iſraëliticum regnum à Iudaico diſtractum eſt, longéque maior portio, è duodecim nimirum partibus decem à regno Dauidis auulſæ. Ad quas recuperandas vbi exercitu collecto expeditionem ſuſcipere vellet Roboam, prohibuit Dominus per prophetam dicens ad eum & quæ cum eo

Ibi ca. 12. v. 23. 24. remanſerat tribum Iuda & Beniamin, *Non aſcendetis neque*

tis neque bellabitis aduerſus fratres veſtros filios Iſrael. Reuertatur quiſque in domum ſuam. à me enim factum eſt verbum hoc: Ego ſum huius defectionis & noui regni author & conditor. Et quidem quòd ſeruus Salomonis contra regem dominumque ſuum propter hæreſim & tyrannidem conſpirauit, & ab eius obedientia maximam ſubditorum partem auertit, rectè factum eſt, Deoque ipſo authore & auſpice, & ad æternam ſubditorum imitationem iubente factum eſt. Quòd verò mox impius vir diuinæ erga eum bonitatis oblitus, vitulos aureos Dei loco adorandos nefariè erexit, ex eoque ſempiternam Dei maledictionem ſibi poſteriſque ſuis conſciuit, hoc ſcriptura damnat, hoc Deus eſt abominatus, & hoc in poſteritate Ieroboami ſeuerà vindicauit. *Neque enim* (vt ait D. Auguſtinus) *Deus religionis, ſed regni probauit diuiſionem.* In regni autem, ad eum quem diximus modum à rege Iudaico defectione, *nullum fuit vel regis* Iſraël rebellantis, *vel populi* eum ſequentis *peccatum*, vt veriſſimè ait D. Auguſtinus, & ipſe Deus ſua ſententia confirmat. Qui etiam nouo regi mox per Prophetam pollicetur, *Si ambulaueris in vijs meis cuſtodiens mandata mea & præcepta ſicut fecit Dauid ſeruus meus, ero tecum, & ædificabo tibi domum fidelem quomodo ædificaui Dauidi:* adeo vt regnum Ieroboami nõ minus fuerit quàm Dauidis iuſtum, legitimum, Deoque gratum: eoque exemplo regna aliorum ſubditorum, qui à regibus idololatris & hæreticis regna etiam maximè hæreditaria auferunt, iuſta ſunt, & æquiſſima, ipſiuſque Dei voluntate, lege, & expreſſo iuſſu fundantur. Et hoc Dei præceptum, atque exemplum imitatæ ſunt aliæ deinceps Iudææ ciuitates & prouinciæ, quæ regibus Iudææ hæreticis recuſarunt parere. Hoc Dei præceptum alienauit, Idumæos & Labinos, à ſubie-

Deus liberat omnes ſubditos ab obedientia reges hæreticos.

Auguſt. de ciuit. Dei lib. 17. cap. 21.

3. Reg. 11. v. 38.

Suprà fol. 625.618.

Suprà fol. 535.

Canon Eccleſiæ liberans ſubditos ab obedientia regis hæretici, fundatur clarè in ſcripturis.

ctione Iorami. Hoc alienauit Machabæos & totam Iudæam à ſubiectione Antiochi & ſtirpis Seletici, cui per annos centum quadraginta pacificè obedierant. Hoc Dei mandatum edocuit pontifices Chriſtianos ſtatuere vt quas Catholici prouincias regibus hæreticis adimere poſſent, eas optimo iure & iuſtiſſimo titulo occuparent vt ſuas. Hanc Dei legem epiſcopi in Concilijs generalibus imitati ſunt. Hac lege Occidentis Imperium à Græcis Imperatoribus fidei Catholicæ inimicis ablatum eſt. Et optimi fortiſſimique Francorum reges, Pipinus, Carolus magnus, Ludouicus Pius, totáque Francorum natio, & Italorum, & Hiſpanorum, & Occidens vniuerſus pontificeſque Romani illi, quorum & virtus & pietas & doctrina erat celeberrima, Græciaque ipſa, Græcique & Imperatores & epiſcopi, hoc eſt ipſe populi Chriſtiani flos, ſemper credidit regna hoc iure acquiſita fuiſſe regna iuſtiſſima: iuſque aliorum quanquam vetutiſſimum, per hæreſim tamen amitti, & per ſententiam Sacerdotum & Eccleſiæ nouis regibus priorum regum ſubditis accreſcere. Nulla enim alia ratione regna Chriſtiana Chriſtianis regibus voluntate Dei addicuntur quàm qua regnum Iudææ mandato Dei Dauidicæ ſtirpi attributum fuit, nimirum vt legem Dei cuſtodiant, & omnē idololatriam hæreſimque deuitent. Eadem eſt ſemper Dei voluntas, eadem ſcripturæ ſanctæ authoritas, eadém hæreſis coram Deo fœditas, eadem vel maior fidei neceſſitas, idem reipub. & populi ius, eadem conditio regum, nihil denique prorſus diſcriminis, quin vt illorum ſic iſtorum quoque ſubditorum cōtra reges ſuos Apoſtatas bella ſint ſancta, prouinciarum defectiones licitæ, procerum conſpirationes ad regni partes ab hæretici regis iugo auellendas probatæ, & expreſſa

Dei voce præceptæ, quod quotieſcunque ſincera mente ad protegendam à lupis, ab apoſtatis & hæreſiarchis Dei religionem populumque fit, certiſſimò dici poteſt vt olim, *à Domino factum eſt verbũ hoc:* & qui iſta moliuntur quamuis fuerint antea talium regum ſerui, iam tamen *Deus dat* iſtiuſmodi *ſeruis* tam impiorum dominorum regna, & qui ita contra principes ſuos bella mouent, & ab eorum obedientia ciuitates prouinciaſque auertunt, *Si ambulent in vijs domini, & mandata eius,* eius fidem, eius cultum, eius Catholicam religionem *cuſtodiant*, Deus *erit cũ ijs, & ædificabit eis domũ ſtabilẽ* æternam in cœlo & in terra glorioſam, *quomodo ædificauit Dauidi.* Sic enim propheta Dei loquitur, ſic Deus ipſe pollicetur, & hoc genus diuinæ vltionis quo hæretici reges per ſuos ſubditos caſtigantur, regniſque ſuis exuuntur, multò magis Deo placet quàm quum idẽ per alios reges efficitur. Quod in regno illo Dauidico aliorũ typo & imagine Deus ipſe patefecit. Qui quũ Salomoni propter idololatriã duos eodẽ tẽpore hoſtes ſuſcitaret, alterũ *Adad Idumæum de ſemine regio*, cuius maiores Idumæã, magnã regni Salomonis partem, regio iure tenuerant, alterũ ſeruũ Salomonis Ieroboamũ, qui in nullũ vinculũ ius aliquod regiũ poterat obtẽdere; Adadus *licet à Deo ſuſcitatus*, veniẽs tamen in hæreditariũ ſuũ regnum, illud ad defectionẽ à Salomone nõ potuit impellere, ſed in Syriam profugere coactus eſt. Ieroboamus autem, & Idumæã & longè maiorẽ Iudææ ipſius partem à Salomonis familia ad ſe pertraxit, regnumq; Iſraeliticum cõtra illã in ætates multas ſtabiliuit. Voluit nimirũ Deus hoc facto perſpicuè in oculis fidelium omniũ cõſtituere ius ad regna fideliũ & Chriſtianorũ maius eſſe in religione, quã in ſucceſſione, maius in vltione hęreſis quã in cognatione ſanguinis, maius & ſolidius

Bella ſubditorũ contra reges hæreticos Deo maximè probantur.

3. Reg. 11. v. 14. Ioſeph. Antiq. li. 8. ca. 2.

in eo qui exterminatis hæreticis illud ſibi & Catholicæ Eccleſiæ ſubiungit, quam qui religione neglecta & ſpreta, longam & abſoletam ſeriem maiorũ ſuorum in tali regno ſibi viciſſim ſuccedẽtium poteſt prætexere. Nam hic multæ obſcuræ & ſpinoſæ difficultates ſolent emergere, illic clariſſima eſt Dei & Eccleſiæ ſententia, *Poſtquam* per ſummum paſtorem *vaſalli à fidelitate regis hæretici denuntiantur abſoluti, Catholici terram eius occupent, & eam exterminatis hæreticis ſine vlla contradictione poſſideant*, quam veritatẽ vt pote per ſe claram & euidentem & ex apertiſſimis ſcripturis deductam, Chriſtiani & in Oriẽte & in Occidente, tum fide tum moribus ſemper præ ſe tulerunt. Optimi quidẽ Græci & ſacerdotes & laici Imperatoribus ſuis hæreticis armata manu reſiſtere nunquam putarunt eſſe peccatũ, aut lęſę maieſtatis crimen: ſed contrà potius ſi regibus extra limites & cancellos poteſtatis ſuæ ad hæreſes, ad ſchiſmata, ad Eccleſiaſtica peruertẽda & perturbanda euagãtibus non ita ſe opponerẽt, hoc ex verbo Dei edocti erãt ſcelus fuiſſe piaculare, & quo Dei Opt. Max. Maieſtas grauiſſimè lædebatur. In quam fidem praximq; quemadmodum conſpirauerint omnia Occidentis regna Chriſtiana, ex his quæ hactenus percurrimus ſatis clarè Chriſtianus lector aduertat.

Suprà fol. 553.

14. 14 Eademque fuit Proteſtantium cuiuſque ſectę, potiſſimum Hugonotarum Galliæ, à primo Euangeliſmi huius exortu vſque ad ducis Alẽçonij mortem, quæ ante paucos annos accidit, generalis perſuaſio. Ab eo autem tempore, propter cauſas cuiq; fatuo apertiſſimas, variarunt Euangeliſmi ſui tenorem, & deinceps non gladijs ſed orationibus pugnandum aiunt, & regem Galliæ ſine recuſatione adorandum, quiſquis eſtagnationis iure proximus, ſiue ſit hæreticus, ſiue tyrannus veteribus illis Heliogabalo,

Doctrina Caluiniana ſumma de bello à ſubditis contra reges regẽdo.

Apolog. Cathol. part. 1. pa. 151 227.

Vide ſupr. fol. 601.

liogabalo, Valente, Bardane, & Andronico multò ſceleratior. Sed quoniam qui huius ſunt Euangelij, noui authores, ſunt adhuc infantes, & nulla habent opinionis ſuæ præſidia, præter mera & puerilia mēdacia, vetus autem Euāgelium Caluinianū ſemper huc vſque contrariū ſenſit & ſuaſit, nouo huic verboſo & garrulo & nihil niſi muliebriter rixanti, vel ſophiſticè potius garrienti & mentienti, antiquius, illud oppono; eiuſque doctrinam in certa capita redigam, iiſque hanc tractationem concludam & definiā. Continet enim ſummā eorum quæ hactenus à me dicta ſunt, vel etiam quæ de hoc argumento dici ſolent. Quid Beza de iis iudicarit, qui contra regē pro Euangelio præliati ſunt, & in eo bello vitam amiſerunt, ſuprà expoſuimus. Decem ferè annis poſtea miniſtri Geneuenſes vt fratrum Hugonotarū cauſam toti mundo probarent, alium imiſerunt librum cuius hæc fuerunt capita.

Caluiniſtæ probant bella Gallorum contra regem Nauarr.

Suprà fol. 603. Comment. de ſtatu. religionis in Gallia, part. 2. lib. 12. à fol. 120. ad 130. ann. 1572.

1 *Regi manifeſtè tyranno & ad leges euertendas ſua poteſtate abutenti, opponere ſe debet inferior magiſtratus ex iureiurando præſtito obligatus ad eorum ſalutem & conſeruationē qui ſuæ fidei commiſſi ſunt, armis etiam ſi opus ſit adhibitis.* At quemadmodū hoc legitimè fieri poteſt, quum inferiores omnes iurati ſint vt regi obediant, ideóque ſine manifeſto periurio eius authoritati ſeſe non poſſunt opponere? Reſpondent iſti,

Bellum ſubditorū contra regem.

2 *Ius naturæ ex quo pendet conſeruatio ſocietatis humanæ, nunquam patitur vt hoc caput in dubium reuocemus. Etiamſi nobis firmiſsima obligatio & pactum cum rege intercedat, tamen illam obligationem abrogari quum eſſentiales conditiones manifeſtè violātur propter quas propriè cōtracta erat obligatio. In populi autē iuramento illa fuit ſemper tacita aut expreſſa conditio, ſe obtēperaturū regibus quādiu iuſto & æquo imperiorē gererent. Eſt enim hæc certa regula, Cùm cōditio aliqua tacita aut expreſſa contractui oppo-*

Iuramentū non ſemper obligat ſubditum ad obedientiā.

nitur, illam omnino frangere, qui ei aduerſatur: non illum verò qui ſub conditione obligatus, ab eo qui conditionẽ frangit ipſo iure liberatur. Atqui quis regis conditiones regni ſuſcepti tranſgredictis iudex eſſe poteſt? Nemo penitus niſi ſolus Deus ſi nonis Caluiniſtis credimus. Sic enim fuſe & copioſe declamant, & multis ratiunculis conantur aſtruere. At reſpondent veteres Caluiniſtæ hoc eſſe mendacium impudens. *Eſt enim ſempiterna illa Ordinũ regni in regem authoritas vt ſupra demonſtrauimus, quæ vſurpatione, aut longi temporis præſcriptione immutari nõ poteſt. Certúmq; eſt nec populos creaſſe nec recepiſſe reges, niſi certis conditionibus, quibus à magiſtratu ſummo manifeſtè violatis conſequitur illũ ius illorũ abdicandorũ habere qui habuerat creandorũ, id eſt populũ ſummos magiſtratus imperio abutentes abdicare imperio poſſe. Neq; verò omnes regni partes inſolidũ regi cõmittuntur, ſed tantùm ſuperior regni dignitas, cuius tamen ſuo modo & certis quibſdã cõditionibus inferiores magiſtratus ſunt participes, maximè illi, qui* Officiarij Coronæ *vulgò nuncupãtur, qui nõ regiæ familiæ domeſtici, ſed regni potius ſunt miniſtri, de quibus ſtatuendũ eſt, illos nõ tã à rege quã à regno pendere.* Atqui nũ vlla ſuppetũt populi Chriſtiani exempla qui hoc iure in reges & Imperatores ſunt vſi? Maximè.

Apolog. Cathol. part. 2. §. 21.22.

Suprà fol. 605.

3 *Rex à populo poteſt exauthorari.*

Officiarij Coronæ.

4 *Multi reges à ſubditis iuſte depoſiti.*

Hoc ſiquidem apud omnes nationes celebriores ſemper vſurpatum fuiſſe perſpicuum eſt. Id quidem & in regno Romano, & in Republica, & in Imperio ipſo ſeuerè obſeruatum (quatenus quidem legum inſtituta vim obtinuerunt) ex ipſis rerum Romanarum locupletibus authoribus patet. Apud Danos, Suedos, Scotos, Anglos, Polonos, recentia exempla probant illam aduerſus reges eſſe populi authoritatem. Idem in Hiſpania factitari certum eſt. Et in Imperio Electores poſſunt Imperatores vt eligere, ſic abdicare, quum ita opus fuerit, quemadmodũ ex Adolphi & Vuenceſlai abdicationibus apparet. In Gallia quoque idem perſpicuis exẽplis con-

plus conſtat vſque ad recentia Ludouici vndecimi tempora. At diuinũ fortaſſe ius his omnibus humanis exẽplis præiudicat. In ſcripturis autem ſacris nuſquam opinor populus tantum ſibi arrogauit: vt contra regem tyrannum aliquid iſtiuſmodi tentaret. Imò verò (inquiunt veteres illi Caluiniſmi doctores) hoc totũ ex mera ignoratione proficiſcitur.

Nam abdicandi regis penes populum Hebræum extitiſſe authoritatem, perſpicuis exemplis apparet, tum ex Athaliæ abdicatione atque iuſtiſſima cæde, quæ per ſexennium regnum obtinuerat, item ex capitali pœna inflicta Amaſiæ Hieroſolymitanorum decreto, quàm non per ſeditionem patratam, ſed certis ſeniorum iudicijs ſtatutam fuiſſe, omnes hiſtoriæ illius circunſtantiæ oſtendunt. Sic item Lobnenſes à ſe regni Iudaici iugum excuſſerunt, quòd Ioramus purum Dei cultum reliquiſſet. Eſtque generalis regula, omnibus ciuibus vindicandam eſſe communis patriæ libertatem aduerſus furores tyrannorum, quam feliciſsimo exitu ſecutus eſt Mathathias & ipſius liberi, nec debet à populis omitti niſi peculiare Dei mandatum interueniat. 5

Suprà fol. 516. 624.

Scripturæ probant reges à ſubditis ſuis iure vel deponi vel etiam occidi poſſe.

Huius ergo totius doctrinæ quæ poſt Euangelij Caluiniani primam natiuitatem vſque ad annum 1584. Geneuæ & in tota Gallia ſingulisque Gallicarum congregationum conſiſtorijs valuit & dominata eſt, ſummam & epitomen ſi quis ſcire deſiderat ſic accipiat.

Doctrina (inquiunt iſti) noſtræ, eò redit ſumma. Supremum rerum imperium ſummaque authoritas ita eſt penes reges, vt ſi leges eas quibus præſtito iuramento ſe obſtrinxerunt, violant, & tyranni manifeſti euadant, nec potiori cõſilio locum dent, licet inferiori magiſtratui, potiſsimum ijs qui vocantur Officiarij Coronæ, *quique ita ſunt ſummo magiſtratu inferiores, vt tamẽ ex patriæ inſtitutis & legibus ſummi magiſtratus cauſa tanquam fræna quadam cõſtituantur, iſtis licet & ſibi, & eis, qui ipſorum fidei cõmen-* 6

Confer hæc cum nouorum Caluiniſt. doctrina.

Suprà fol. 601.

 dati

Monachi vi obſiſtūt duci Imperatoris. peratoris præfectus Anaſtaſius ingreditur, vt ipſo nimirum præſente ac teſte Synodus Chalcedonenſis damnaretur, cuius rei ex verbis Patriarchæ magnam ſpem conceperat. Patriarcha Ioannes ſuggeſtum *aſcendit, ex vtraque parte Sabbæ & Theodoſij propugnatorum Dei manibus ſuffultus, ibique fiducia plenus,* quum dux auidè cuperet audire anathema contra patres illos pro ſuo Imperatore & epiſcopo Seuero: ille contra. *Si quis (inquit) Euticheti, & Neſtorio, & Seuero aſſentitur, anathema: Si quis quatuor vniuerſalium Synodorum dogmata non ſequatur, anathema.* Quod dux audiens, multitudinis impetum metuens, fuga ſaluti ſuæ conſuluit: & quod ita euaſit, præclarè ſecum actum putauit. Nec epiſcopi patreſque hoc tanquā *Defendunt factum ſuum.* ſeditioſum excuſarunt, aut quaſi culpa admiſſa eā in tumultum & furorem popularem retulerunt, ſed longè ſecus, *quum ſcirent Imperatorem ea re audita iratum fore, epiſtolam libertatis plenam ad eum dedere, in qua tum illum arguebāt, tum dogmatis ſui certitudinem aſtruebant. Scire ſe quidem à 318. patribus Nicea promulgatam fidem rectam. Tenaciſſimè autem alia tria Concilia, vt quæ prioris illius veſtigijs innitcrentur retenturos, neque ſe quicquam, etſi duri aliquid accidat, de primis traditionibus remiſſuros, ſed eas ad ſanguinem vſque ſi opus ſit defenſuros eſſe. Et ita patriarcha Ioannes, & ſancti illi viri ſcripſerūt,* aliàs quidem *ſancti*, ſed in hoc ſanctiſſimi, quòd quum ſcirent quid Deo, quid Cęſari deberetur, vbi iuriſdictio Imperatoria deſineret & terminaretur, nullum capitis periculum recuſarunt, vt fidem Catholicam ab hæreticorum contagione & communione ſeruarent illæſam. Atque hic demum quum *Mirabilis interitus Anaſtaſij Imperatoris.* homines ſuas partes viriliter egiſſent, & tamē Anaſtaſius in ſua hæreſi pertinax, vel fraudibus vel viribus eos fracturus videretur, Deus ſeruis ſuis protegēdis ſuam extraordinariā opem interpoſuit. Vidit enim

enim circa hæc tempora Imperator per quietem virum aſpectu terribili,qui chartam manibus tenebat,eáque aperta & Anaſtaſij nomine inuento, cũ ſeuerè huiuſmodi verbis compellauit. *Deus Ezechiæ pietate conſpecta vitam ei longiorem conceſsit,promiſſa inſuper ex hoſtibus liberatione: tuam verò nequitiam & profanitatem abominatus,vitæ tuæ tempus præcidit, & annos quatuordecim ſuſtulit. Hiſque dictis, illos* XIIII. *annos ex charta deleuit. Moxque Imperator exitiali plaga percuſſus & fulmine tactus viuendi finem fecit.* Neque ſanè dubito quin ſi Græci contra Copronymum pari conſtantia dimicaſſent, Deus etiã ſimili modo opẽ eis tuliſſet, & parem benedictionem eorum laboribus tribuiſſet. Alia quædam & non minus luculenta Eccleſiæ Græcæ exempla ad Chriſtianorum hominum officium demonſtrandum afferri poſſent,ſi exemplorum multitudine quæſtio eſſet decidenda. Sed quia vt Chriſtus & Chriſti veritas *eadem eſt heri,hodie, & in ſæcula*, ſic Chriſtianorum ad eandem veritatem eadem eſt obligatio, nec Chriſtiani qui ſequuti ſunt Imperatores alio iure regnarunt quàm Baſiliſcus, Zeno, Anaſtaſius: nec Chriſtiani vel laici, vel monachi & Eccleſiaſtici magis eis lege diuina ſubiecti fuerunt quàm iſti magni Conſtantinopolis & Hieroſolymorum patriarchæ, illique alij *admirandi monachi*: ex vno vel altero illuſtri exemplo non minus quàm ex mille alijs coaceruatis, Chriſtianorum & regum & ſubditorum officium mutuum colligitur:etſi plurimæ ſæpenumero interueniãt circunſtantiæ,cur nec reges nec ſubditi eodẽ modo officia ſua exequantur.

Conſtant. Manaſſ. in Annal. pag. 81.

Heb. 13. 8.

12 Ergo quæ fuerit Eccleſiæ Græcæ fides de ſubditorum obedientia principibus hæreticis & Apoſtatis non præſtãdi, his exemplis ſatis dilucidè patet. De fide autem & praxi Eccleſiæ Latinæ nõ opus eſt 12.

quic-

ab omnibus vt rex honorificè ſuſcipitur. & Otho videns ſe ab omnibus deſolatum, cum paucis admodum ſtipendiarijs militibus profugit. Et ſi Wenceſlaus Caroli IIII. Imperatoris filius Imperator ab omnibus principibus electus, & à pontifice probatus, etiam poſtquam annos triginta & amplius Imperio præfuiſſe, *quòd eidem gubernando fuiſſet inutilis, & duas tantùm artes ſciret, vnam voluptatibus ſe dedere, alteram cumulandis pecunijs intendere,* ab ijſdem principibus, pontifice Romano admodum approbante Imperio deiectus eſt, quæ eadem ratio contra quoſdam Galliæ reges valuit Childericum, Carolum Craſſum, & Simplicẽ, quanto magis proceres principeſque Germanici, & Gallici, & alterius cuiuſcunque regni regem nõ tantum voluptarium, auarum, inutilem, ſed etiam crudelem, ſanguinarium, tyrãnum, hæreticũ, Apoſtatam, omnibus flagitijs oppletum, reipub. nõ modò inutilem, ſed etiam facem & flammam & internecinã peſtem, poſſunt & debẽt à reipub. gubernaculis deijcere?

Naucler. generat. 7.

Albertus in Cronicis Germaniæ lib. 26. an. 1400.

Cuius tamen exemplum propriè nullum in Gallia (quod ſciam) à primis Gallicani regni incunabulis, ſaltem poſt Hugonem Capetum ad hanc vſque memoriam occurrit. Nullus enim hæreticus, nullus Apoſtata, nullus propter hęreſim excommunicatus in auguſtiſſimo Francorum ſolio hactenus conſedit. Philippus quidem primus propter adulterinas nuptias anathemate notatus, quanquam fœdiſſimum crimen admiſit, longè tamen ab hæreſis horrenda contagione abfuit. Et excommunicatio Philippi Pulchri à Bonifacio VIII. & Ludouici XII. à Iulio II. propter cauſas mere ciuiles, lõgè alterius eſt generis, largioremque præbet & regibus & ſubditis ſeſe defendendi campum. Si tamen rex aliquis hæreſi corruptus ad aliquam partem horum immanium

Nullus unquam hæret. in rex Galliæ.

manlum ſacrilegiorum prorupiſſet, quæ Caluinianis principibus ſunt vſitata & familiaria, iſque propterea excommunicatus fuiſſet; quid aduerſus eum Franci nobiles feciſſent, ex Ludouici Iunioris hiſtoria poteſt intelligi. Bellum gerebat ille contra Theobaldum Comitem Bleſenſem, oppidumque Victoriacum, quod erat Bleſenſis ditionis, captum diripuit, & profana ſacraque loca *ſine diſcrimine incendit: vbi in æde principe ad mille quingentos puberes impuberesque promiſcuè combuſſi, qui ſanctitate templi ſalutem ſperantes, ad altarium tutelam ſupplices confugerant.* Mox ſe colligens rex ingenti dolore atque mœrore propter illud facinus affligebatur, vt opus fuerit viros ſanctiſſimos, & in his D. Bernardum ad eum conſolandum acceſſere. Interim Theobaldus domeſtici doloris memor regem apud proceres Francos incuſat, *eum primum cum hominibus bellum geſſiſſe, deinde in templa numenque tela & impias faces vertiſſe. Illum regem iuſtum Francis habendum non eſſe, cui Deus Opt. Max. ſanctus non ſit. Regni iure deceſsiſſe videri quum ſe ſuoſque in aras ararumque ſupplices armarit, quas tanta religione ſuperiores reges condendas curarint, conditaſque locupletarint, ac inuiolatas inſpoliataſque eſſe voluerint. Qui ſexui ætatique imbelli omnem exuens humanitatem non pepercerit, eum nefas eſſe apud Francos nomen regium obtinere. Se illius dicto audientem non futurum cuius animus cæcus præcepſque feratur quique coërcendus magis ſit quàm regere alios didicerit.* Theobaldo hæc orante, proceres reliqui non vociferantur rebellum & proditorem, qui contra regiam maieſtatem ita declamet, ſed potius Comitis approbant orationem, & deteſtantur regem, qui contra regale officium & decorem tam longè vltra humanitatis fines exceſſerat, facinuſque putabant adeo deteſtabile, vt iuſtè propterea rex alioqui non malus maie-

ſtate

Paul. Æmilius li. 5 in Ludouic. Iuniore rege 40. M. du Haillan. li. 8. anno 1146.

Æmil. ibi.

Hoſtis altarium & Eccleſiarũ non poteſt eſſe rex Francorũ.

ſtate regia potuerit amoueri, *defectioque futura videbatur, continuòque exorta fuiſſet, ſi aliquis ſe regis æmulum & caput rei contra eum gerendæ obtuliſſet.* Quid illi feciſſent ſi rex manifeſte hæreſim præ ſe tuliſſet? ſi procerum odio & indignationi ſupremi paſtoris anathema fuiſſet adiunctum? ſi rex non vnum modo templum & oppidum, ſed templorum multa millia vt iſte *Hugonotarum princeps & protector* in his ſuis rebellionibus incendiſſet? Verùm pacificandis rebus Gallicanis interponunt operam ſuam Romanus pontifex, & ſanctiſſimus ille D. Bernardus, non quaſi proceres hoc facto maieſtatis læſæ rei fuiſſent, aut etiam contra officium vel Chriſtianorum vel ſubditorum aliquo modo deliquiſſent; ſed tantummodo petunt à nobilitate Francorum, vt Chriſtiana charitate regis offenſam condonent, & quam in regem iuſtam conceperant iram, eam contra Saracenos effundant ipſique cum rege contra infideles in ſacram militiam proficiſcantur: nominatum Theobaldum D. Bernardus *orauit monuitque, vt eam ia communi matri memoriam ſimultatum condonaret. Si vocem mittere poſſet, petituram eam vt domi pace ſtabilita, cædes, cruor, omnia bellorum exempla in Chriſti hoſtes verterentur. Reges vt homines natos peccare grauiter poſſe, ac in homines ſuperoſque multa impiè nefariéque edere facinora: quem verò pænitentia ſcelerum ſubeat, qui pietate corrigere mala facta contendat, eum velut tabulas naufragij ſui colligentem, non obruendum quum emergat fluctibus, ſed ſubleuandum eſſe.* Ita agente D. Bernardo, rex proceresque obliuionem præter torum ſanxere. Quod ſi rex ille Hugonotarum principum more ſcelera ſua ac ſacrilegia prædicaſſet, ſi ea à proceribus *approbari tãquam iuſtè facta* flagitaſſet, nunquam eum D. Bernardus in medio pelago naufragum marinisque fluctibus obrutũ eripuiſſet, neque eripere potuiſ-

Æmilius vbi ſuprà.

Suprà fol. 422. 567.

D. Bernardus reconciliat proceres regi.

Ibid.

Suprà fol. 419.

tis neque bellabitis aduerſus fratres veſtros filios Iſrael. Reuertatur quiſque in domum ſuam. à me enim factum eſt verbum hoc: Ego ſum huius defectionis & noui regni author & conditor. Et quidem quòd ſeruus Salomonis contra regem dominumque ſuum propter hæreſim & tyrannidem conſpirauit, & ab eius obedientia maximam ſubditorum partem auertit, rectè factum eſt, Deoque ipſo authore & auſpice, & ad æternam ſubditorum imitationem iubente factum eſt. Quòd verò mox impius vir diuinæ erga eum bonitatis oblitus, vitulos aureos Dei loco adorandos nefariè erexit, ex eoque ſempiternam Dei maledictionem ſibi poſteriſque ſuis conſciuit, hoc ſcriptura damnat, hoc Deus eſt abominatus, & hoc in poſteritate Ieroboami ſeuerà vindicauit. *Neque enim* (vt ait D. Auguſtinus) *Deus religionis, ſed regni probauit diuiſionem.* In regni autem, ad eum quem diximus modum à rege Iudaico defectione, *nullum fuit vel regis* Iſraël rebellantis, *vel populi* eum ſequentis *peccatum*, vt veriſſimè ait D. Auguſtinus, & ipſe Deus ſua ſententia confirmat. Qui etiam nouo regi mox per Prophetam pollicetur, *Si ambulaueris in vijs meis cuſtodiens mandata mea & præcepta ſicut fecit Dauid ſeruus meus, ero tecum, & ædificabo tibi domum fidelem quomodo ædificaui Dauidi:* adeo vt regnum Ieroboami nõ minùs fuerit quàm Dauidis iuſtum, legitimum, Deoque gratum: eoque exemplo regna aliorum ſubditorum, qui à regibus idololatris & hæreticis regna etiam maximè hæreditaria auferunt, iuſta ſunt, & æquiſſima, ipſiuſque Dei voluntate, lege, & expreſſo iuſſu fundantur. Et hoc Dei præceptum, atque exemplum imitatæ ſunt aliæ deinceps Iudææ ciuitates & prouinciæ, quæ regibus Iudææ hæreticis recuſarunt parere. Hoc Dei præceptum alienauit, Idumæos & Labinos, à ſubie-

Deus liberat omnes ſubditos ab obedientia regis hæretici.

Auguſt. de ciuit. Dei lib. 17. cap. 21.

3. Reg. 11. v. 38.

Suprà fol. 625.618.

Supra fol. 535.

Canon Eccleſiæ liberans ſubditos ab obedientia regis hæretici fundatur clarè inſcriptura.

ctione Iorami. Hoc alienauit Machabæos & totam Iudæam à ſubiectione Antiochi & ſtirpis Seletici, cui per annos centum quadraginta pacificè obedierant. Hoc Dei mandatum edocuit pontifices Chriſtianos ſtatuere vt quas Catholici prouincias regibus hæreticis adimere poſſent, eas optimo iure & iuſtiſſimo titulo occuparent vt ſuas. Hanc Dei legem epiſcopi in Concilijs generalibus imitati ſunt. Hac lege Occidentis Imperium à Græcis Imperatoribus fidei Catholicæ inimicis ablatum eſt. Et optimi fortiſſimique Francorum reges, Pipinus, Carolus magnus, Ludouicus Pius, totáque Francorum natio, & Italorum, & Hiſpanorum, & Occidens vniuerſus pontificeſque Romani illi, quorum & virtus & pietas & doctrina erat celeberrima, Græciaque ipſa, Græcique & Imperatores & epiſcopi, hoc eſt ipſe populi Chriſtiani flos, ſemper credidit regna hoc iure acquiſita fuiſſe regna iuſtiſſima: iuſque aliorum quanquam vetutiſſimum, per hæreſim tamen amitti, & per ſententiam Sacerdotum & Eccleſiæ nouis regibus priorum regum ſubditis accreſcere. Nulla enim alia ratione regna Chriſtiana Chriſtianis regibus voluntate Dei addicuntur quàm qua regnum Iudææ mandato Dei Dauidicæ ſtirpi attributum fuit, nimirum vt legem Dei cuſtodiant, & omnē idololatriam hæreſimque deuitent. Eadem eſt ſemper Dei voluntas, eadem ſcripturæ ſanctæ authoritas, eadém hæreſis coram Deo fœditas, eadem vel maior fidei neceſſitas, idem reipub. & populi ius, eadem conditio regum, nihil denique prorſus diſcriminis, quin vt illorum ſic iſtorum quoque ſubditorum cōtra reges ſuos Apoſtatas bella ſint ſancta, prouinciarum defectiones licitæ, procerum conſpirationes ad regni partes ab hæretici regis iugo auellendas probatæ, & expreſſa

Dei voce præceptæ, quod quotieſcunque ſincera mente ad protegendam à lupis, ab apoſtatis & hæreſiarchis Dei religionem populumque fit, certiſſimò dici poteſt vt olim, *à Domino factum eſt verbũ hoc:* & qui iſta moliuntur quamuis fuerint antea talium regum ſerui, iam tamen *Deus dat* iſtiuſmodi *ſeruis* tam impiorum dominorum regna, & qui ita contra principes ſuos bella mouent, & ab eorum obedientia ciuitates prouinciaſque auertunt, *Si ambulent in vijs domini, & mandata eius,* eius fidem, eius cultum, eius Catholicam religionem *cuſtodiant*, Deus *erit cũ ijs, & ædificabit eis domũ ſtabilẽ* æternam in cœlo & in terra glorioſam, *quomodo ædificauit Dauidi.* Sic enim propheta Dei loquitur, ſic Deus ipſe pollicetur, & hoc genus diuinæ vltionis quo hæretici reges per ſuos ſubditos caſtigantur, regniſque ſuis exuuntur, multò magis Deo placet quàm quum idẽ per alios reges efficitur. Quod in regno illo Dauidico aliorũ typo & imagine Deus ipſe patefecit. Qui quũ Salomoni propter idololatriã duos eodẽ tẽpore hoſtes ſuſcitaret, alterũ *Adad Idumæum de ſemine regio*, cuius maiores Idumæã, magnã regni Salomonis partem, regio iure tenuerant, alterũ ſeruũ Salomonis Ieroboamũ, qui in nullũ vinculũ ius aliquod regiũ poterat obtẽdere; Adadus *licet à Deo ſuſcitatus*, veniẽs tamen in hæreditariũ ſuũ regnum, illud ad defectionẽ à Salomone nõ potuit impellere, ſed in Syriam profugere coactus eſt. Ieroboamus autem, & Idumæã & longè maiorẽ Iudææ ipſius partem à Salomonis familia ad ſe pertraxit, regnumq; Iſraeliticum cõtra illã in ætates multas ſtabiliuit. Voluit nimirũ Deus hoc facto perſpicuè in oculis fidelium omniũ cõſtituere ius ad regna fideliũ & Chriſtianorũ maius eſſe in religione, quã in ſucceſſione, maius in vltione hęreſis quã in cognatione ſanguinis, maius & ſolidius

Bella ſubditorũ contra reges hæreticos Deo maximè probantur.

3. Reg. 11. v. 14. Ioſeph. Antiq. l. 8. ca. 2.

in eo qui exterminatis hæreticis illud ſibi & Catholicæ Eccleſiæ ſubiungit, quam qui religione neglecta & ſpreta, longam & abſoletam ſeriem maiorũ ſuorum in tali regno ſibi viciſſim ſuccedẽtium poteſt prætexere. Nam hic multæ obſcuræ & ſpinoſæ difficultates ſolent emergere, illic clariſſima eſt Dei & Eccleſiæ ſententia, *Poſtquam* per ſummum paſtorem *vaſalli à fidelitate regis hæretici denuntiantur abſoluti, Catholici terram eius occupent, & eam exterminatis hæreticis ſine vlla contradictione poßideant*, quam veritatẽ vt pote per ſe claram & euidentem & ex apertiſſimis ſcripturis deductam, Chriſtiani & in Oriẽte & in Occidente, tum fide tum moribus ſemper præ ſe tulerunt. Optimi quidẽ Græci & ſacerdotes & laici Imperatoribus ſuis hæreticis armata manu reſiſtere nunquam putarunt eſſe peccatũ, aut lęſę maieſtatis crimen: ſed contrà potius ſi regibus extra limites & cancellos poteſtatis ſuæ ad hæreſes, ad ſchiſmata, ad Eccleſiaſtica peruertẽda & perturbanda euagãtibus non ita ſe opponerẽt, hoc ex verbo Dei edocti erãt ſcelus fuiſſe piaculare, & quo Dei Opt. Max. Maieſtas grauiſſimè lædebatur. In quam fidem praximq; quemadmodum conſpirauerint omnia Occidentis regna Chriſtiana, ex his quæ hactenus percurrimus ſatis clarè Chriſtianus lector aduertat.

Supra fol. 535.

14. 14 Eademque fuit Proteſtantium cuiuſque ſectę, potiſſimum Hugonotarum Galliæ, à primo Euangeliſmi huius exortu vſque ad ducis Alẽçonij mortem, quæ ante paucos annos accidit, generalis perſuaſio. Ab eo autem tempore, propter cauſas cuiq; fatuo apertiſſimas, variarunt Euangeliſmi ſui tenorem, & deinceps non gladijs ſed orationibus pugnandum aiunt, & regem Galliæ ſine recuſatione adorandum, quiſquis eſtagnationis iure proximus, ſiue ſit hæreticus, ſiue tyrannus veteribus illis Heliogabalo,

Doctrina Caluiniana ſumma de bello a ſubditis contra reges regẽdo.

Apolog. Cathol. part. 1. pa. 151 327.

Vide ſupr. fol. 601.

liogabalo, Valente, Bardane, & Andronico multò ſceleratior. Sed quoniam qui huius ſunt Euangelij, noui authores, ſunt adhuc infantes, & nulla habent opinionis ſuæ præſidia, præter mera & puerilia mẽdacia, vetus autem Euãgelium Caluinianũ ſemper huc vſque contrariũ ſenſit & ſuaſit, nouo huic verboſo & garrulo & nihil niſi muliebriter rixanti, vel ſophiſticè potius garrienti & mentienti, antiquius, illud oppono; eiuſque doctrinam in certa capita redigam, ijſque hanc tractationem concludam & definiã. Continet enim ſummã eorum quæ hactenus à me dicta ſunt, vel etiam quæ de hoc argumento dici ſolent. Quid Beza de ijs iudicarit, qui contra regẽ pro Euangelio præliati ſunt, & in eo bello vitam amiſerunt, ſuprà expoſuimus. Decem ferè annis poſtea miniſtri Geneuenſes vt fratrum Hugonotarũ cauſam toti mundo probarent, alium imiſerunt librum cuius hæc fuerunt capita.

Caluiniſtæ probant bella Gallorum contra regem Nauarr.

Suprà fol. 603.

Comment. de ſtatu religionis in Gallia, part. 2. lib. 12. a fol. 120 ad 130. ann. 1572.

1 *Regi manifeſtè tyranno & ad leges euertendas ſua poteſtate abutenti, opponere ſe debet inferior magiſtratus ex iureiurando præſtito obligatus ad eorum ſalutem & conſeruationẽ qui ſuæ fidei commiſsi ſunt, armis etiam ſi opus ſit adhibitis.* At quemadmodũ hoc legitimè fieri poteſt, quum inferiores omnes iurati ſint vt regi obediant, ideòque ſine manifeſto periurio eius authoritati ſeſe non poſſunt opponere? Reſpondent iſti,

Bellum ſubditorũ contra regem.

2 *Ius naturæ ex quo pendet conſeruatio ſocietatis humanæ, nunquam patitur vt hoc caput in dubium reuocemus. Etiamſi nobis firmiſsima obligatio & pactum cum rege intercedat, tamen illam obligationem abrogari quum eſſentiales conditiones manifeſtè violãtur propter quas propriè cõtracta erat obligatio. In populi autẽ iuramento illa fuit ſemper tacita aut expreſſa conditio, ſe obtẽperaturũ regibus quãdiu iuſto & æquo imperiorẽ gererent. Eſt enim hæc certa regula, Cùm cõditio aliqua tacita aut expreſſa contractui oppo-*

Iuramentũ non ſemper obligat ſubditum ad obedientiã.

nitur, illam omnino frangere, qui ei aduerſatur: non illum verò qui ſub conditione obligatus, ab eo qui conditionē frangit ipſo iure liberatur. Atqui quis regis conditiones regni ſuſcepti tranſgredictis iudex eſſe poteſt? Nemo penitus niſi ſolus Deus ſi nonis Caluiniſtis credimus. Sic enim fuſe & copioſe declamant, & multis ratiunculis conantur aſtruere. At reſpondent veteres Caluiniſtæ hoc eſſe mendacium impudens. *Eſt enim ſempiterna illa Ordinū regni in regem authoritas vt ſupra demonſtrauimus, quæ vſurpatione, aut longi temporis præſcriptione immutari nō poteſt. Certúmq; eſt nec populos creaſſe nec recepiſſe reges, niſi certis conditionibus, quibus à magiſtratu ſummo manifeſtè violatis conſequitur illū ius illorū abdicandorū habere qui habuerat creandorū, id eſt populū ſummos magiſtratus imperio abutentes abdicare imperio poſſe. Neq; verò omnes regni partes inſolidū regi cōmittuntur, ſed tantùm ſuperior regni dignitas, cuius tamen ſuo modo & certis quibſdā cōditionibus inferiores magiſtratus ſunt participes, maximè illi, qui* Officiarij Coronæ *vulgò nuncupātur, qui nō regiæ familiæ domeſtici, ſed regni potius ſunt miniſtri, de quibus ſtatuendū eſt, illos nō tā à rege quā à regno pendere.* Atqui nū vlla ſuppetūt populi Chriſtiani exempla qui hoc iure in reges & Imperatores ſunt vſi? Maximè.

Apolog. Cathol. part. 2. §. 21.22.

Suprà fol. 601.

3 *Rex à populo poteſt exauthorari.*

Officiarij Coronæ.

4 *Multi reges à ſubditis iuſte depoſiti.*

Hoc ſiquidem apud omnes nationes celebriores ſemper vſurpatum fuiſſe perſpicuum eſt. Id quidem & in regno Romano, & in Republica, & in Imperio ipſo ſeuerè obſeruatum (quatenus quidem legum inſtituta vim obtinuerunt) ex ipſis rerum Romanarum locupletibus authoribus patet. Apud Danos, Suedos, Scotos, Anglos, Polonos, recentia exempla probant illam aduerſus reges eſſe populi authoritatem. Idem in Hiſpania factitari certum eſt. Et *in Imperio Electores poſſunt Imperatores vt eligere, ſic abdicare, quum ita opus fuerit, quemadmodū ex Adolphi & Vuenceſlai abdicationibus apparet. In Gallia quoque idem perſpicuis exēplis con-*

plis conſtat vſque ad recentia Ludouici vndecimi tempora. At diuinũ fortaſſe ius his omnibus humanis exẽplis præiudicat. In ſcripturis autem ſacris nuſquam opinor populus tantum ſibi arrogauit: vt contra regem tyrannum aliquid iſtiuſmodi tentaret. Imò verò (inquiunt veteres illi Caluiniſmi doctores) hoc totũ ex mera ignoratione proficiſcitur.

Nam abdicandi regis penes populum Hebræum extitiſſe 5 *authoritatem, perſpicuis exemplis apparet, tum ex Athaliæ abdicatione atque iuſtiſſima cæde, quæ per ſexennium* (Suprà fol. 516. 624.) *regnum obtinuerat, item ex capitali pœna inflicta Amaſiæ Hieroſolymitanorum decreto, quam non per ſeditionem patratam, ſed certis ſeniorum iudicijs ſtatutam fuiſſe, omnes hiſtoriæ illius circunſtantiæ oſtendunt. Sic item Lobnenſes à ſe regni Iudaici iugum excuſſerunt, quòd Ioramus purum Dei cultum reliquiſſet. Eſtque generalis regula, omnibus ciuibus vindicandam eſſe communem patriæ libertatem aduerſus furores tyrannorum, quam feliciſsimo exitu ſecutus eſt Mathathias & ipſius liberi, nec debet à populis omitti niſi peculiare Dei mandatum interueniat.* (Scripturæ probant reges à ſubditis ſuis iure velde- poni vel etiam occidi poſſe.) Huius ergo totius doctrinæ quæ poſt Euangelij Caluiniani primam natiuitatem vſque ad annum 1584. Geneuæ & in tota Gallia ſinguliſque Gallicarum congregationum conſiſtorijs valuit & dominata eſt, ſummam & epitomen ſi quis ſcire deſiderat ſic accipiat.

Doctrina (inquiunt iſti) noſtra, eò redit ſumma. Supre- 6 *mum rerum imperium ſummaque authoritas ita eſt penes reges, vt ſi leges eas quibus præſtito iuramento ſe obſtrinxerunt, violant, & tyrandi manifeſti euadant, nec potiori cõſilio locum dent, licet inferiori magiſtratui, potiſsimum ijs qui vocantur* Officiarij Coronæ, *quique ita ſunt ſummo magiſtratu inferiores, vt tamẽ ex patriæ inſtitutis & legibus ſummi magiſtratus cauſa tanquam fræna quædam cõſtituantur, iſtis licet & ſibi, & eis, qui ipſorum fidei cõmen-* (Confer hæc cum nouorum Caluiniſt. doctrina. Suprà fol. 601.)

 dati

dati ſunt prouidere, ſeque tyranno illi opponere. Nam quòd *ad* Ordin*um conuentum attinet, ei non tantum licet, ſed etiam obligatur, vt ſe tyranno opponat, reſque inſtauret, & in priſtinum ſtatum reſtituat, ipſumque tyrannum coërceat & plectat: eſtque illa deteſtabilis vox, regem eſſe omnibus legibus ſolutum vt à repub. non poſſit coërceri.* Hodierna ergo Caluiniſtarum theologia, quæ ſubditis imponit meram obediendi neceſſitatem, quæ prædicat, ita *cœlitus* venire regum deſignationem vt ijs vel immaniſſimis tyrannis & hæreticis ſine exceptione parendum ſit, eſt non ſolum ſordida, aſſentatoria, & Gnatonica, ſed etiam impia, proditoria & rebuſp. exitioſiſſima.

Repugnãtia veterũ & nouorũ Caluiniſtarum.

7 *Eſt enim mutua obligatio & patroni & clientis, mutuũ etiam feloniæ crimen, vt ſubiecti erga Dominum, ita domini erga ſubiectum. Perit ergo ius domino peccanti, & contra ſubiectum præter conuentum aliquid agenti. Vt autem Imperator Imperij primus eſt cliens, ita & rex regni: imò interponitur iuſiurandũ, cui obſeruando profectò tenetur. Quis ergo dubitet ſummũ magiſtratum authoritate ſua ad ſubiectorum perniciem tyrannicè abutentem, eo ipſo iure, feloniæ crimine reum peragi, atque adeò ſuam illam authoritatem amittere?* Hactenus veteres Caluiniſtæ: quorum generalem doctrinam niſi in particulari applicatione, communi hæreticorum more errarent, tanquã veram & ſolidis argumentis fultam, iſtorum poſteriorũ graculorum loquacitati, qui nihil norunt, niſi mentiri; & diſſimulare, & ſtolidiſſimè ſuas nugas & blaſphemias ineptiſſimas Catholicorum nominibus obuelare, par eſt anteponere.

Mutua obligatio regu & ſubditorum.

Luthoranos quoque veteres etſi in alijs plæriſq; à Caluiniſtarum grege toto cælo ſeparatos in hoc tamen idem cum Caluiniſtis ſenſiſſe, certiſſimũ eſt. Nam Sleidanus ipſe teſtatur & Lutherum ſic ſtatuiſſe, & proteſtantes Germaniæ Lutheri oraculo

Sleid. li. 8.

con-

confirmatos hoc ſolenne decretum feciſſe: *Quia Cæſar religioni (Lutheranæ) exitium molitur & libertati, cauſam præbet cur ipſum oppugnemus bona conſcientia. Cum enim in eum caſum res deuenit, licet reſiſtere, ſicut & ſacris & prophanis hiſtorijs doceri poteſt*. Poſtea quando reliqua Germania tota pacata, ſoli Magdeburgenſes in rebellione perſiſterent, & ad eos domandos ex communi Germaniæ concilio exercitum Imperator mitteret, & Magdeburgenſiũ militum permulti in pugna quadã fuiſſent cæſi: Miniſtri ſtatim emiſſo libello, eos oẽs in ſanctorum numerum retulerũt vt qui *occubuerunt honeſtè & piè pro gloria nominis diuini proq́; ſalute patriæ etc.* Euangelicorum quoque in Anglia & Scotia, eadem fuit & eſt praxis, fides, ſcriptio & prædicatio, vt aliâs à Catholicis Anglis fusè demonſtratum eſt: idque hodierna Zelandorum & Hollandorum rebellium ab Anglis ſuſcepta defenſio, & multos iam annos continuata, perſpicuè declarat: quorum idcirco teſtimoniis recenſendis quæ aliunde peti poſſunt, lectori nolo eſſe moleſtus.

Ibid. li. 11.

Ibid. li. 12.

Vide reſp. ad Iuſtitiã Britan. pa. 99. 100. 101.

15 Quòd ſi ab iſtis cuiuſque generis Hugonotis & Gallogræcis ad veros omnium ætatum Francos aſcendamus, ipſum nomen Francorum, & Francorum Imperium, & Imperatores Francorum clariſſimi voce admodũ canora toti mundo proclamant hanc eſſe certò Chriſtianam veritatem, qua glorioſi illi Francorum principes Martelli, Pipini, & Caroli Magni freti, & regnum Francorum à regibus Francis, & Imperium Græcorum ab Imperatoribus Orientis in ſuam priuatam familiam orbe Chriſtiano applaudente & congratulante tranſtulerunt. Neque contra hoc quicquam apud verum Francum valere debet quorundam Germaniæ Lutheranorum Francico nomini inimiciſſimorum inſana 15.

Debacchatio hæretic. contra vet. Francorũ reges.

Magdeburgenſ. Cent. 8. c. 1. pa. 3. & 497. & 555.

Bud. pa. 751. maledicentia, qui excellentes illos reges *periuros, prædones, characteribus Antichriſti inſignitos, meretricis* Sleid. de 4. ſummis Imperijs li. 3. *Babilonicæ cultores*, ore ſpurco & impuro latrant, hancque diuinitus ad repellendos Turcas & hæreticos factam Imperij Occidentalis in Carolo Magno erectionem, *Antichriſti opus* vocant, quod tamen alius ipſorum frater valde probat & prædicat. Iſtorum enim amentia & furor, quorum religio nihil eſt aliud, quàm periuriorum, rebellionum, maledicentiæ, & nequitiæ multiplicis aperta quædam profeſſio: qui pro ſuis ſingulatim & regionatim hæreſibus, Anabaptiſmo, Lutheraniſmo, Zuinglianiſmo, Caluiniſmo contrà iuſtiſſimos & moderatiſſimos noſtræ ætatis principes periurè rebellarunt in Germania, Sabaudia, Gallia, Frácia, Scotia; qui (modò Catholica religio exterminetur) ſuſq. deque habent quæcunq. perfidia ſiue Caluiniana, ſiue Trinitaria, ſiue Saracenica, ſiue Mahometana Europam occupet: qui nullá ſidẽ certam, nullũ Chriſtũ, nullũ Deum habent præter Bacchum & Venerem; iſtorũ inſanis & furioſis clamoribus cur ſanus & Chriſtianus quiſpiam magis quàm canis latratu cõmoueatur? Nam ſi ſerio damnant Pipinos, & Carolos, & Gregorios, & Stephanos; damnent neceſſe eſt prophetas Dei, damnent martyres Chriſti, damnent optimos laudatiſſimoſque in veteri nouoque Teſtamento Hebræos & Chriſtianos, damnent neceſſe eſt ipſum Deum & Chriſtum, quorum ille in veteri, hic in nouo Teſtamento hoc ius & authoritatem poſuit euidentiſſimè: damnent (*inquam*) opus eſt totam & Hebræorũ & Chriſtianorum Eccleſiam omnes reges & ſacerdotes & populos, in quaque Europæ Aſiæque prouincia, vt ipſi cum ſuis execrabilibus & deteſtãdis Leidanis, Aurangiis, Coligniis, Wiatis, Iacobis Baſtardis, Gruinpachiis, Geuſiis,

Hugo-

Hugonotis, & reliqua perditiſſimorum balatronũ fæce, veri reges, fideleſque, Caluinianæ Euangelici (hoc eſt Mahometani & Athei) habeantur.

Cæterùm iſtarum beſtiarum maledico dente laceſſiti, magis expergeſiant Chriſtiani, & inprimis Franci vt maiorum ſuorum honorem tueantur, vt regum, & reipub. ſuæ antiquiſſimum ſplendorem contra tales calumniatores vindicent. Recordentur quemadmodum Clodouæus Magnus regnum ſuũ contra Arianos ſit auſpicatus; vt reliqui ampliſſimi reges Eccleſia defendẽda & extirpandis hæreſib. illud maximè propugnauerint; vt maiores eorum, annos amplius mille, idem regnum, eadem cum religione, & per eam Religionem, magnum & illuſtre eis tradiderint: quod vt eadem fide imbutum & ab hæreſibus purgatum quemadmodum acceperunt à patribus, ita quoque relinquant filiis, Eccleſia Chriſtiana & Deus ipſe ab eis poſtulat. Quod ni præſtent, eorum peccatum tanto eſt apud Deum atrocius, maioribuſque & in hac vita, & in altera ſuppliciis vlciſcendũ, quantò ipſi minorem habent hoſtem ſibi aduerſarium: quantò ipſi ſunt potentiores, & ampliora habent patriæ ſuæ ab his peſtibus liberandæ adiumenta. Non enim res illis futura eſt cum Antiocho magno Aſiæ Syriæque & Palæſtinæ monarcha, non cum Anaſtaſio totius Orientis Imperatore, non cum Henrico, aut Fridirico bellicoſis Germaniæ regibus, quorũ ille collatis cũ hoſte ſignis ſexagies & bis pugnauit, præcipuos Romanorum duces *M. Marcellum & Cæſarem Dictatorem ſupergreſſus:* hic fuit *potentiſſimus, Imperator Germaniæ, Italiæ, Sardiniæ, Seciliæ, Hieruſalẽ et Sueuiæ, quo nullus magnificentior tenuit imperiũ à Carolo magno vſq. ad eũ*, ſed cũ exiguo & imbecillo Biernæ regulo, qui nõ magis

Ad proceres Galliæ vt nunquã cũ Nauar. pacem ineant.

Baptiſt. Egnat. Rom. principẽ li. 3. & Chron. Citizenſe Langij anno 1212.

gis fortitudine bellica, quàm ditionum magnitudine ab illis prioribus ſuperatur. Et tamen ſi cum ipſis Antiochis, ſi cum Græcis illis Copronymis, Anaſtaſijs, vel Latinis, Fridericis, & Henricis bellũ ſuſcipi religionis periculũ ſuaderet, ſi veri Fráci, ſi veri & fideles Hæbræi, ſi Machabæi, ſi Chriſtiani haberi vellent, in omnẽ belli aleã, in omnem dimicationem prompto animo capita ſua immittere debebant. Deinde fac Nauarr. fuiſſe regem Catholicum, & Catholicè regno gubernando impoſitum communibuſque populi votis expetitum: vt primũ tamen ad hæreſim laberetur, officium Chriſtianorum procerum eſt vt eum deſerant, eoque à gubernaculis deiecto Catholicum reipub. regem prouideant. Quanto magis tenentur inſigni huic & notiſſimo hæretico & hæreſiarchæ nondum Galliarũ regi ſed homini priuato aditum & ſpem omnẽ regni adeundi præſcindere, & quemuis potius vel ex infima procerum familia Catholicum, quam quãtauis ſanguinis nobilitate ſubnixum hæreticum regno Chriſtiano præficere? Antiqui Francorũ principes iidemq. optimi Chriſtiani ferri non poterant, vt Ariani *partem tenerent Galliarum*: eorumq. rex ſua manu Alaricum regem Arianum interfecit, & vos feretis non partem, ſed integrum Galliarum regnũ Caluinianis qui iidem veri Ariani ſunt & Arianis multò reipub. & Eccleſiæ nocentiores, in prædam & ſpoliationem dari? Tum ampliſſima belli cauſa erat, *quòd contra immaniſsmos hoſtes*, non pro coniugibus aut liberis, aut acquirendis diuitiis, ſed *pro inſeparabili S. Trinitatis vnitate* præliabantur. At iſti Caluiniani & vobis priuatim hoſtes ſunt immaniores, quod experti eſtis, & non ſolum vobis, coniugibuſque & liberis veſtris, ſed illi etiã *ipſi inſeparabili Trinitati* cum Arianis, & præterea Deitati Chriſti, eius

Supra fol. 580.

Ibid. fol. 581.

Omnes iuſte bellãdi cauſæ ſuppetunt Catholicis cõtra Nauar.

morti

morti & paſſioni,& Catholicæ Eccleſiæ,& omnib. Eccleſiæ ſacramentis bellum nefarium indicunt,& multos iam annos geſſerunt. Denique ſi in vnum colligeritis omnes cauſas & ſingulas propter quas Carolus Martellus contra Saracenos, Pipinus cōtra Lōgobardos, Carol9 Magnus cōtra eoſdē,& rurſus contra Saracenos, Machabei cōtra Antiochū, Græci cōtra Anaſtaſiū & Baſiliſcū,alij vel reges vel ſubditi contra reges hæreticos dimicarunt,eas ōēs plenè & cumulatè, & cum magna etiam redūdantia in hoc veſtro contra Nauarræum & eius Hugonotas bello reperietis. Pace ergo, ſi quam cum iſtis & eorum duce feceritis, nulla poteſt eſſe turpior, nulla magis infamis & dedècoroſa. Bellum autem vt eis inferatur & ipſa fides Chriſtiana vrget, & officium quod Deo, & Eccleſiæ, & regno Francorum hactenus Chriſtianiſſimo debetis, flagitat: eoque bello nullum poteſt eſſe iuſtius, nullum ſacratius, nullum exemplis prophetarum,& pontificum,& Epiſcoporum,& principum,& procerum,in veteri nouoque Teſtamēto, nullum ipſius Dei iuſſu & præſcriptione & per ſe,& per ſacerdotes ſuos,omnibus ſæculis commendatius.

Nauarræum eſſe hęreticum relapſum, cui millies interpoſito iuramento Catholicis aliquid promittenti non eſt credendum.

CAPVT X.

1. *Caluiniani ſcriptores quare negant regem Nauarræū eſſe* hæreticum relapſum, *quia nimirum non voluntate ſua ſed timore adductus Catholicam fidē Pariſijs an.* 1572. *abiurato Caluiniſmo profeſſus eſt.*

2. *Refutatur iſte eorum error ſcripturis & doctrinæ primitiuæ*

mitiuæ Eccleſiæ, & probatur quòd terrore etiam mortis liceat hæreticos ad Catholicam fidem compellere.

3. *Nauarræum tamen non vi ſed clariſſima veritatis Catholicæ demonſtratione ſponte ſua ad Eccleſiam reueniſſe: id quod oſtenditur ex literis Cardinalis Borbonij ad Pontificem ſummum, item ex litteris, & edictis, & manifeſta proteſtatione ipſius Nauarræi, perſpicuiſque hiſtoriæ circunſtantijs: & denique ex Catholicis Nauarræi actionibus ad aliquot annos conſequentes.*

4. *Qui regem Nauarr. à Caluiniſmo ad Catholicam fidem verè conuerſum negant, faciunt eum hypocritam omnium qui vnquam fuerunt ſordidiſſimum.*

5. *Concluſio, quòd Nauarræus ſit omni modo* hæreticus relapſus *& pœnas relapſorum incurrit, & proptera ad regnum inter Chriſtianos, vel aliquod munus publicum legibus Chriſtianis non poteſt aſſumi: de cuius ſalute etſi quoad forum conſcientiæ ſi rurſus conuerteretur, Eccleſia nō deſperaret, tamen quoad forum ciuile, cum ciuilibus pœnis afficeret, & ſemper longiſſimè ab omni publico honore & officio repelleret. Quæ veritas eſt adeo luculenta, vt eam nec Caluiniſtæ ſint inficiaturi.*

6. *Nauarræo millies iuranti ſe aliquid Catholicis præſtiturum, non eſt fidendum: quia Caluiniſtis omnibus maximè proprium eſt fidem Catholicis datam & iuratam flocci pēdere.*

7. *Hoc vlterius & fuſius probatur, quia nullum habent Deum verum, nullum Chriſtum, nullam omnino religionem per quam iurent.*

8. *Idem declaratur ex praxi principis Aurangij in Belgio, qui contra fidem ſæpe iuramentis ſolennibus firmatam, vaſtauit Eccleſias, & Eccleſiaſticos, & omnes Catholicos, fidemque Catholicam ex illis regionibus profligauit.*

9. *Item ex multiplici periurio Apoſtatæ Truchſeſij Archiepiſcopi & principis nuper Colonienſis.*

10. *Item*

10. *Item ex perfidia reginæ Angliæ erga regem Hiſpaniæ, in fouendis contra fœdera & fidem datam rebellionibus Flandrorum.*

11. *Ex perfidia eiuſdem erga Galliarum regem, in fouēdis contra fœdera & fidem datam rebellionibus Hugonotarum.*

12. *Ex immani perfidia eiuſdem erga reginam Scotiæ, contra quam incredibili impietate notiſſimos regicidas & rebelles defendit.*

13. *Idem probatur ex dictis & factis varijs Nauarræi & ſuorum, qui iam olim proteſtati ſunt ſe nolle ſeruare iuramenta & promiſſa facta Catholicis, neque verò per doctrinã & religionem ſuam poſſunt.*

14. *Abſurdiſſimum eſt Catholicos Nauarræo & principibus Caluinianis fidere, quibus nec ipſi Caluiniſtæ fidunt, ſed eos habent pro fallacibus & perfidioſis.*

15. *Concluſio, hæreticos principes ſemper fuiſſe & eſſe natura Catholicis infidos & infeſtos, vt nihil poſſit eſſe turpius, aut ſtupidius quàm Catholicos Nauarræo illis aliquid vel cum iuramentis promittenti fidem adiungere.*

ET hactenus quidem de regibus Chriſtianis, de ſubditis, de repub. & de Eccleſia, de ſingulorum poteſtate & officio, qui ſint imperandi & obediendi limites à CHRISTO præſtituti, vbi deſinit regum poteſtas, vbi ceſſat ſubditorum obedientia, illos ita ſingulis ſuperiores eſſe, totique reipub. præeſſe vt tamen aliquando reſpub. contra eos inſurgere, & ſuæ ſecuritati atque ſaluti contra eos, iiſque inuitis poſſit prouidere: & tum reges, tum ſubditos, tum populum Chriſtianum vniuerſum Chriſto Chriſtique legibus & Eccleſię ita eſſe ſubiectum, vt in repub. Chriſtiana cuius pars primaria & principalis eſt eccleſiaſtica fides & ſtatus, eccleſia poſſit magiſtratum quē-

cunque

cumque ciuilem quocunque nomine vocetur, ſiuè Ducem, ſiue principem, ſiue Regem, ſiue Imperatorem, caſtigare & excommunicare; & denique (ſi id Eccleſiæ Chriſtianæ quies & fidei cõſeruatio poſtulat)omnino deponere, Chriſtianiſque precipere ne tali magiſtratui deinceps morem gerant & obtemperent: hæc vt ſpero ſatis euidenter docuimus & ſingula commodis atque laudabilibus optimarum rerumpub. tum ante Chriſtum apud Iudęos & gentes,tum poſt Chriſtum toto orbe Chriſtiano exemplis illuſtrauimus. Adiecimus item quanta ſit hæreſis hodiernæ quæ authore Luthero & Caluino per varia Europæ regna & inprimis per Galliá manauit,impietas,horror,& turpitudo:eamque eſſe ſiue veteri Gentiliſmo Ethnicorũ, ſiue hodierna Iudæorũ perfidia & Turcarum Alcoraniſmo nequiorem,propriis & expreſſis ex hæreſis iſtiús natura & prædicatione ſumptis argumentis concluſimus Ex quo facile eſt Chriſtiano homini deducere, ſi quæ hæretici ab Eccleſia damnati iura à maioribus deriuata in populos & ciuitates Chriſtianas prætexant, ea non magis cõſcientias Chriſtianorum obligare, quàm ſi Turca aut Iudæus aliquis ſeriem ſtirpis ſuę ad principes Chriſtianos referens, propterea Chriſtianos omnes qui maiorib. eius paruerunt ſibi quoque iá Iudæo aut Turcæ putet debere eſſe obſequẽtes. Breuiter quod ſit Epiſcoporum, quod Nobilitatis,quod populi Chriſtiani officium,quum regem aliquem hæreticum eſſe Conſtat ita declarauimus, vt abſolutum prorſus arbitremur quod de hoc argumento tractandum ſuſcepimus, niſi quidá indocti homines nobis obſiſtentes,vnica obiectione horũ aliqua refellere,aut ſi id nõ poſſunt, ſaltem multorũ quæ diximus vim & aciem retũdere cogitarẽt. Sed(quæ eſt eorum vel incõſiderãtia, vel fatuitas)vt impro-

Sũma eorũ quæ hactenus dicta ſunt.

improbi legulei friuolè & pueriliter arguẽdo, cauſam quam defendere ſimulant corrumpunt, non aliter iſti dum ea quæ ſunt perſpicuè vera negant, commune mendacibus omnibus præmium lucrãtur, vt ne vera quidem dicentibus credatur.

1 Pleraque eorum, quæ de hæreſi & hæreſibus diximus, adeo ſunt aperta & clara, vt in ijs non ſolum Catholicos omnes omnium ætatum & regionum, ſed etiam hæreticos ipſóſq; Caluiniſtas doctiores nobis habeamus ſuffragantes. Hæreticos carere omni iure in Chriſtianos, Chriſtianos non debere ſubijci principibus hæreticis, Chriſtianos ſubditos poſſe ſe bello defendere contra tyrannos reges, & ſi in bello tali moriantur, eos non eſſe propterea proditores, non perduelles, ſed viros bonos, qui in iuſto legitimóque bello contra impios tyrannos occumbunt, hæc ſunt non Catholicórum modò, ſed Caluiniſtarum quoque dogmata & ſententiæ fixæ atque receptæ. Quum verò ex his inferimus, non ergo teneri Gallos Catholicos vt Nauarræum quæcunque veterum Galliæ regum Catholicorum nomina pretendentem ſuum regẽ agnoſcant: quum adijcimus deinceps ad amplificandam cauſe Catholicorum in eo oppugnando iuſtitiam, Nauarreum non modò ſimplicem *Hæreticum* eſſe, vt ſi hereſim renunciare & reijcere vellet, tolerabilior eius cauſa, nec plane omni ad regnum iure deſtitutus videri poſſet, ſed *Hæreticum* quoque *relapſum*, hoc eſt hereticum duplicem & periurum, qui quum ſemel per legitimam reconciliationem, abiurata hereſi, eccleſię Catholicæ fuiſſet adiunctus, iterum *ad vomitum priſtinum reuerſus eſt vt canis, & tanquam ſus lota ad volutabrum*, quo nomine ſpiritus ſanctus eum tanquam immundum & fœdum animal deſignat, & vnà notat quam abſurdè

Supra cap. 6. & 9.

2. Pet. 2. 22.

Tt iuriſdictio-

iuriſdictionem aliquam in purum & ſanctiſſimum Chriſti gregem ſibi poſſit arrogare; ita quum vrgemus, hoc loco, noui quidam Protei iuxta theologiam Caluinianam poſtremo quinquennio à morte Ducis Alençonij inuentam intercedunt, & primò Nauarræum hæreticum eſſe negant: quibus argumentis perſuaſi ſuperius expoſuimus.

Supra fol. 601. 602

Supra cap. 5. §. 8.

Quoniam autem vident hoc niſi perimpudenter dici non poſſe, nec vllo ingenio aut arte ſuſtineri (ſi enim vlli à Chriſto nato fuerunt hæretici, tum certum eſt Caluiniſtam quemcunque in ſummo & ſupremo gradu hæreticum eſſe, qui ex omnibus fere ſeculorum omnium hæreticis & hæreſib. turpiſſimá quæque in ſuam profeſſionem corraſit) idcirco vt qualecunque ius illi vendicent, ſaltem *Hæreticum relapſum* eſſe pernegant, atque ad id docendum firmiſſimis ſe rationibus inſtructos autumnant.

Nauar. an ſit hæretic⁹ relapſus.

Omnis autem eorum longa & permoleſtá battologia ad vnicam miſerabilem coniecturam & ſuſpicionem redit. Vt (inquiunt) *relapſus* quis dicatur, prius conuerſus ab hæreſi probetur opus eſt. At princeps Nauarræus ſolo terrore ad Euangeliſmi negationem die illo Bartholomæi adductus, conſcientiam nunquam habebat recte formatam, nũquam ex animo Pontificiam fidem amplexus eſt. Non eſt ergo relapſus à fide Pontificia ad Euangelium, qui prius ab Euangelica ad Pontificiam nunquam fuerat lapſus, ſed Euangelicam ſemper vt veriſſimam & Chriſtianiſſimam intus in animo infixam ſeruauit.

Apolog. Catholiq. part. 2. & Moyens de abus cõtra bullam Papa Sixti V.

Ex hoc deinceps ad commune hæreticorum vbi ſunt infirmiores (nam in Anglia iamdiu, & nuper in Flãdria, quando illic dominabantur Aurangiani, longè alia erat vox Euangelij) præſidium decurrunt, fidem nõ poſſe cogi, ſed eſſe libera cuiuſque voluntate ſuſcipiendam: nec Chriſtum vnquam compuliſſe homines

nes ad fidem, longeq. alio modo Apoſtolos fidem Chriſti per orbem terrarum diſſeminiſſe. Hæc illi: ſed more ſuo contra Euangelium, contra fidē Chriſti quoad theologiam, & contra regem Carolum principeſque Borbonios quoad hiſtoriam craſſiſſimè mentiuntur dum honorem vnius Nauarræ illæſum ſeruare conantur: Et tamen reuera eū maximè & contumelioſiſſimè deformant, dum iſtiuſmodi ficulneis vel potius reticulatis operimentis eius turpitudinem toti Europæ patentem velare ſimulant.

2. Quòd autem eos in hac defenſione multiplicis mendacij accuſo, in eoque iſtos ſolenne ſuum obtinere dico, quorum totum & vnicum ferè in mentiendo præſidium eſt; id quàm rectè facio, Chriſtianus lector iudicet. Veteres Donatiſtæ, hæretici eius tempeſtatis maximè ſanguinarij, quum legibus Imperatorum reprimerentur, ita prorſus vt Caluiniſtæ cantillabant, fidem eſſe donum Dei, eſſe arbitrij liberi, eſſe ſponte aſſumendam, non vi & terrore imponendam. Sed reſpondet multis in locis & libris D. Auguſtinus, quando primùm ad fidem natio aliqua conuertenda eſt, verum eſſe quod illi aiebant. Poſtquam verò populus aliquis fidem Chriſti & baptiſmum eius recepit, tum deinceps legibus Imperialibus, vi & terrore poſſe ad eandem fidem retinendam & hæreſes abiiciendas compelli. Vnde doctiſſimè Epiſcopus ille: *Imitatur Eccleſia in iſtis cogendis Dominum ſuum qui prius neminem coegit, ſed expectauit vt de fide regum & gentium, prædicatio prophetica compleretur. Et de hoc item intelligi poteſt illud beati Pauli vbi dicit, Parati vlciſci omnem inobedientiam quum completa fuerit prior obedientia veſtra. Vnde & ipſe Dominus ad magnam cœnam ſuam, prius adduci iubet conuiuas, poſtea cogi. Vnde ſeruis ſuis dicit:*

Supra p. 217. & 2.

Hæretici ad fidem catholicam non cogendi.

Auguſt. epiſt. 50.

2. Corinth. 10. 6.

Luc. 14. 23. *Exite in vias & ſepes, & quos inueneritis cogite intrare. In illis ergo qui leniter adducti ſunt, completa eſt prior obedientia. in iis qui coguntur, inobedientia coercetur.* Ita D. Auguſtinus: egregie vnica ſententia & iſtorum garrulitatem longam refutans, & ſimul tum Chriſti, tũ Apoſtoli Pauli doctrina comprobans fas eſſe hæreticos ad Catholicam fidem compellere. Valde quidem probat & commendat in eccleſiaſticis humanitatem, lenitatem, manſuetudinem, vt non ſupplicijs ſed perſuaſionibus aberrantes oues ad caulas dominicas reducantur: *Verum ſi fortè quis verba contemnit, adhibebis (inquit) & verbera. Incutis pœnam, ingeris dolorẽ, ſed quæris ſalutem. Multi amore, multi timore correcti ſunt, ſed per tremorem timoris, peruenerunt ad amorem charitatis Pater quando ferit, amat, contemnit voluntatem, conſulit ad vtilitatem. Quare? quia pater eſt, quia hæreditatẽ parat, quia ſucceſſorem nutrit. Ecce feriendo pius eſt pater, feriendo miſericors eſt. Meliora.n.ſunt* (vt alibi idem Sanctus docet) *vulnera amici quam voluntaria oſcula inimici. Melius eſt cũ ſeueritate diligere quam cum lenitate decipere. Vtilius eſurienti panis tollitur, ſi de cibo ſecurus iuſtitiã negligit, quã eſurienti panis frangitur vt iniuſtitiæ ſeductus acquieſcat. Et qui phreneticũ ligat, & qui lethargicũ excitat, ambobus moleſtus ambos amat.* Hæc eſt legitima & Chriſtiana defenſio optimi regis Caroli IX. item humaniſſimi ſuoque illi nepoti amiciſſimi tum Cardinalis nunc regis Caroli Borbonij, & clariſſimi Ducis Monpenſerij, & ſi qui alij principi Nauarræo ab hæreſi ad Catholicam Chriſti fidem auocando ſuam nauabant operam. Sciebant *multos terrore correctos*, ſciebãt multos *per timorẽ perueniſſe ad charitatẽ*, ſciebant meliora vulnera amicorũ, quàm oſcula vel adulationes paraſitorũ. Quia *patres erant* quia *hæreditatẽ parabant*, quia *ſucceſſorẽ* Gallicæ Coronæ nutrire cupiebant cũ quẽ tamen eo tempore

Aug. ſer 94. de tempore ca. 5.

Idem epiſt. 48. de hæret. vi cogendis.

Timor hæreticis conuertendis prodeſt.

videbant

videbant *phreneticum* & *lethargicũ* ſuæque ſalutis neglectione tanquam altiſſimo ſopore correptum, & verè mente alienatum, dum inſanam & belluinam communiſque ſenſus expertem doctrinam impuri ganeonis Geneuenſis ſectatur: hanc ob cauſam ſi aliquos timores adhibebant, ſi phreneticum ligabant, id faciebant quod Chriſtus in Euãgelio, quod Apoſtolus Paulus, quod Eccleſia Chriſti, quod tota Antiquitas faciendum ſuaſit & præcepit, & quod hominum & Chriſtianorum & amiciſſimorum officium poſtulabat. Poterant quidem eo tempore vlterius progredi, idque ſcripturis diuinis & eccleſia Chriſtiana antiquiſſima comprobante. Siquidem vt idẽ diuinus & ſingularis ſcripturæ interpres ſcribit, *etſi Epiſcoporum Catholicorum nemo vult iſtorũ* Caluiniſtarum *aliquem perire, tamen ſi non aliter meruit habere pacem domus Dauid niſi Abſalon filius eius in bello quod contra patrem gerebat fuiſſet defunctus, quid Dauidi reſtitit niſi perditum flere, & ſui regni pace acquiſita ſuam mæſtitiam conſolari?* Poterant cum eodem ſancto viro de Nauarræo & Condæo & Admiralio & Cauãnio dixiſſe, *quid non iſti iuſte patiuntur & meritò criminum & ordine poteſtatum? prius enim probent ſe non eſſe hæreticos vel ſchiſmaticos, et tum demũ de indignis pœnis ſuis liuidam emittant vocem.* Poterant ſi illos priores cum iſtis poſteribus eadem promeritos eodem ſupplicio rex ſuſtuliſſet, factum illud regis ęquiſſimi cuius bono facillimè probaſſe. Promptum enim & expeditum erat ſi quis illud criminaretur, reſpondiſſe cum D. Auguſtino, *quid tale iſti patiuntur, quale faciunt? niſi quia hominum multitudo non in corde cor habet, ſed in oculis. Nam ſi ſanguis exit de carne mortali, quiſquis aſpicit, exhorreſcit. Si pro pace Chriſti præciſæ animæ atque ſeparatæ in hæreſis vel ſchiſmatis ſacrilegio moriuntur, quia non videtur, non plangitur. Imo verò mors tetrior & luctuoſior,*

Aug. epiſt. 50.

2. Reg. ca. 18.

Idem in cõtra epiſt. Tarmenians li. 1. ca. 7.

Ibid.

Hæretici homicida omniũ immaniſsimi.

iure conſuetudinis deridetur, quum authores tantarum mortium publicè inſultant. Et ſi quid temporalis moleſtiæ paſsi fuerint per certiſsimum & rectiſsimum ordinem poteſtatũ, quum ipſi priuatis furioſorum agminibus multa grauiora paſsim & quotidie nulla regia, nulla Eccleſiaſtica lege committant, nos corporum perſecutores vocant, ſe animarũ interfectores non vocant, quũ priuata licentia nec corporibus parcant. Hoc modo piè, & Chriſtianè, & Apoſtolicè, tum rex Carolus tum principes illi reſpondere potuiſſent, ſi Nauarræũ hæreticũ & hæreticorũ rebellium anteſignanum & innumerabilium catholicorum parricidã iuxta leges toto orbe Chriſtiano receptas non terruiſſent ſolùm, ſed grauiori ſupplicio affeciſſent. Verùm quando illi incredibili humanitate citra modum & mediocritatẽ ſubſtiterunt; ingratum eſt, & impudens eſt, & nimium hebes atque ſtupidum eſt metum prætexere ne is ad Eccleſiam Catholicam conuerſus habeatur, quando ſcriptura tota veteris nouique teſtamenti, totaque Eccleſia primitiua in ſanandis rebellibus hæreticis & Apoſtatis metũ ſemper approbarit, & iſti tamen in particulari Nauarræi conuerſione ſingulari ſint lenitate vſi, quamuis remedium acerbius morbus inueteratus & inſanabilis requireret. Quare iſti Hugonotici ſcriptores, qui ita inſulſe ſuis hereſiarchis patrocinantur, hanc ſalutarem admonitionem & cõcluſionem theologicam diſcant ab antiquis patrib.

Aug. *Si poteſtate quam per religionem & fidem regum, tempore quo debuit, diuino munere accepit Eccleſia, hi qui inueniũtur in vijs & ſepibus, id eſt in hæreſibus & ſchiſmatibus, cogantur intrare (in Eccleſiam Catholicam) non quia cogãtur reprehendant, ſed quò cogantur attendant.* Quumque eam Eccleſiam in quam coactus eſt (ſi tamen omnino coactus eſt) Nauarræus, aduertant fuiſſe Catholicam toto orbe diffuſam, Eccleſiam in qua oẽs

Galliæ

Galliæ & Nauarræ reges Nauarræi huius maiores à primo Clodouæo ad Carolum illum, ipſiuſque Nauarræi patrem, qui putatur, Antonium vixerunt & mortui ſunt, in qua omnes Chriſtiani Angliæ, Scotiæ, Hiſpaniæ, Poloniæ, Germaniæ reges atque Imperatores fidem receperunt, & cuius fidem ad extremum vitæ ſpiritum profeſſi ſunt, in qua vetuſtiſſimi illi Monarchæ Conſtantinus, Theodoſius, Valentinianus, Martianus, Iuſtinianus Deo ſeruierunt, legeſque ad eius Eccleſiæ fidem & pacem tuẽdam conſcripſerunt: Synagogam autem à qua extractus eſt fuiſſe luſtrum beſtiarũ potius quam hominum, effoſſum à tribus aut quatuor perfidioſis lenonibus, Luthero, Zuinglio, Caluino, Beza, quib. impuriores, ſordidiores, lutulentiores Epicuros Sol nunquam vidit, in quorum latibulo nemo vel vnus aut è Capetiana aut è Borbonia familia prius vixerat, contra quam Diabolicam Synagogam ipſius pater Antonius Nauarræ rex mortuus eſt à rebellibus illis Rothomagi interfectus: hæc ſi conſiderare poſſunt & volunt ineptiſſimi illi nugones, tũ nõ magis reprehendant quòd Nauarræus à tali cõſortio & *Babylonica dæmonum habitatione* (ſic enim eos appellat Euangeliſta Chriſti) ad Eccleſiam, *Hieruſalem cœleſtem à multis millibus angelorum frequentatã* timore ductus eſt, quàm culpant Deum & Moyſen qui ſæpenumero Iudæos plagis impoſitis, aliquando morte inflicta, ab idololatria ad rectum Dei cultum auocarunt; quàm culpant Spiritum ſanctum qui Paulum Apoſtolum metu & ſuppliciis à perſequendo Eccleſiam abſtraxit; quàm culpãt Apoſtolos qui ſeueriſſimè Chriſtianos delinquentes caſtigarunt; quàm deniq. redarguunt patres & matres, qui filios peccãtes corrigũt, & virga diſciplinę à malorũ ſocietate arcent, & eoſdẽ infantulos in cœno

Vide Plat. in Pio 4. et hiſt. de M. Pig. li. 6. ca. 16.

Synagoga Caluiniſtarum.

Supra ca. 4 & 5.

Apoc. 18. 2.
Ibi. c. 21. 2
Heb. 12. 28

infiniter mendacem & hypocritam faciunt! Vbi eſt
iſtorum erga regis ſui maieſtatem honor & reue-
rentia, qui cum ſimulaſſe, & diſſimulaſſe, & terrarũ
orbem mendacijs & periurijs ludificaſſe aiunt! quã-
do tamen rex ipſe ſeriò, & ſimpliciter, & ex animo,
in verbo & fide regis & hominis Chriſtiani ea ſe
omnia feciſſe teſtatur. Poſtquam enim egregius &
famoſus ille Catilina Gaſpar Colignius ex regis &
Parlamenti Pariſini, totiuſque adeò populi Gallica-
ni conſenſu & applauſu, aliquas dediſſet quanquã
leues pro tantis ſuis facinoribus pœnas, eodem tẽ-
pore de principe Nauarræo ſanando & ad Eccleſiæ
Chriſti vnitatem reducẽdo à principibus cognatio-
nis ſuæ ſtudioſiſſimè actum eſt: non vt iſti mentiũ-
tur cõminando carceres aut mortem, ſed oſtẽden-
do improbitatem hæreticorum, eorum corrupte-
las & peruerſiones ſcripturæ ſanctæ, nequitiam ſe-
ctæ, impoſturas, & fraudes, & Atheiſmos, ex qui-
bus tota conſuta fuerat, ruinoſa principia ebrieta-
tis & libidinis per quæ ſub Luthero cœperat, media
eiuſdem generis, libidinem, venerem, diſſenſio- »
nem, infinitam nouarum ſectarum multiplicatio- »
nem, rebelliones perpetuas per quas ad hanc vſque »
horam in Germania, in Flandria, in Anglia creue- »
rat. Non modò omnem Antiquitatem, omnes »
patres, omnes ſcripturas, Apoſtolos & Prophetas »
hæreticis illis, ſed ipſos etiam hæreticos & hæreſi- »
archas ſibi ipſis eſſe hoſtiliter aduerſarios. Quam »
ob cauſam vt Lutherus Zuinglium, Lutherani Cal- »
uinum & Caluiniſtas æternis inuectiuis & libellis »
configebant: ſic vtrique ex veteri teſtamento pluri- »
mos libros, Eccleſiaſticum, Sapientiam, Machabæ- »
os &c. multaſque variorum prophetarum partes: »
ex nouo Iacobum Apoſtolum quia implacabilem »
ſolifidianæ iuſtificationis hoſtem, epiſtolas Iudæ & »

Nauar. veritatis euidentia conuictus abiurauit Caluiniſmum.

„ Petri vltimam, illamque ad Hebræos, & multa alia „ quia ſectæ ſuæ non conuenientia recidebant & ex- „ tra ſcripturæ Canonem proijciebant. Quid ergo „ turpius eſſe, quàm regem illum illuſtriſſimorum „ & Chriſtianiſſimorum Galliæ & Nauarræ regum „ ſtirpe procreatum, nouitati contra antiquitatem, „ rebellibus illis contra clariſſimos reges, hæreticis „ contra Catholicos, diſſectis inter ſe fratribus & li- „ bidinoſis monachis, & Arianis, & Trinitarijs, con- „ tra venerandam Chriſtianorum vnitatem, & deni- „ que illi ſynagogæ Babylonicæ cõtra Eccleſiã Chri- „ ſti Catholicam, talibus Satanæ mancipijs ſtigmata propter infandam turpitudinem ſibi inuſta circun- „ ferentibus, contra Chriſtum ipſum eiuſque Euãge- „ liũ & diuinos Apoſtolos & Martyres propter Chri- „ ſtum occiſos & cum Chriſto glorificatos adhęreſce- re! Hęc quum illi per doctiſſimos Academiæ Pariſi-

La vie de Caluin, cap. 5.

enſis theologos multis diebus coram Nauarræo & eius miniſtris diſſeruiſſent, tandem Miniſtrum eius Roſierum reliquorum omniũ acutiſſimum, & cu- ius in prioribus rebellionibus concionandi partes fuerunt primarię eò perpulerunt, qui clariſſimę ve- ritati diutius reluctari non poterat, nec vel pro ſe quicquam eo loco & conſpẽtu dignũ afferre, vel ad- aliorũ argumenta diſſoluẽda quicquã tolerabile cõ- miniſci, vt relicto Caluiniſmo tranſiret ad Eccleſiã Catholicam; cuius exemplum plurimum valuit, vt princeps quoque Nauarræus qui prius eo doctore nitebatur, de pertinacia ſua non parum remitteret, & poſtea ſenſim quoad ſingulas Caluiniſmi hære- ſes expugnatus victuſque ad veterem antiquæ ma- tris Eccleſiæ Catholicæ obedientiam rediret.

Roſierus Miniſter ſit Catholicus.

Atque iſta ad hunc modum non terrore, non minis, non gladijs & reſtibus quomodo Hugono- tæ in Gallia & hæretici in Anglia ſuas ſingulatim,

fides perſuadent:ſed maturè,deliberatè,argumentis theologicis,longo temporis tractu, multorum dierum ſpatio geſta fuiſſe, quos ampliores teſtes quærimus quàm ipſos actores, quàm illuſtriſſimũ Cardinalem Borboniũ,quàm ipſum principem Nauarrçum,eiuſque literas & ſigilla toti Galliç atque Europæ publicata. Ita primùm Cardinalis Borbonius ad ſummum Pontificem ſcribit. *Nepotes mei rex Nauarræus & princeps Condæus, per bonitatem & infinitam miſericordiam omnipotentis Dei, deliberatè & conſtanter abiurarunt errorem religionis Caluinianæ quo corrupti erãt ab infantia, & receperunt noſtram religionem Catholicã Apoſtolicam Romanam, cuius fecerãt publicè liberam & voluntariam profeſſionem.* Nunquid terroribus & minis mortis ſufferendæ adducti? Ita quidem iſti principum calumniatores & Zoili blaterant, ſed longè aliud res ipſa loquitur. Si enim terror mortiſ hoc eis inuitis expreſſiſſet, tum certè primo die quando in ciuitate illa maximus terror & plurima mortis imago eorum oculis obuerſabatur, ad declinandos populi tumultuantis gladios Caluiniſtarum iugulis intentos, Catholicos ſe finxiſſent. Sed longè ſecus factum eſt. Sic enim pergit Cardinalis clariſſimus. *Ad eos ab errore ad fidem reducendos valde quidem laboratum eſt. Poſtquam enim egiſſem cum Doctoribus quibuſdam tum propter vitam tum propter doctrinam tota Academia Pariſienſis celeberrimis, prætereaque adiunxiſſem* Epiſcopos *certos qui mihi ſubſidio & ſolatio eſſent in extirpanda ex eorum mentibus hac peſte & pernicioſo errore qui profundas illic radices fixerat, multos in eo negotio dies conſumpſimus, & vt plurimum ſine vllo fructu.* Non igitur de repente non terrore mortis ſubitò incuſſa eſt execratio Caluiniſmi & amor religionis Catholicæ, ſed lentè & modicis auctibus, quemadmodum Ethnico &

Litera Card. Caroli Borbonij de ſeria conuerſione Nauarræi

Hiſtoire de Poplin. lib. 30.
Hiſtoire de La Val. li. 21.
Anno 1572. menſe Octobri.

Diu laboratum in perſuadendo Nauarr.

co &

co & infideli fides ſolet inſtillari. Si quidem poſtquam iſti tot & tanti viri ſæpius hoc de negotio conueniſſent, plurimumque & temporis & operæ in eo poſuiſſent, tandem principes illi Nauarræus & Condæus *intellexerunt & perſpexerunt fraudes, impoſturas, & mendacia Miniſtrorum: & apertè confeſsi ſunt nullam eſſe Eccleſiam præter Apoſtolicam & Romanam. In hac fide fundati eam amplexi ſunt, non ſimulatè, ſed cũ tanta alacritate & ſinceritate cordis, quantam mihi non modò exprimere, ſed neque cogitare poſsibile eſt abſque ſũmo gaudio & iucunditate inexplicabili. Et certè è plurimis moleſtijs & anguſtijs quas multos annos quamdiu iſti vinculis hæreſis aſtricti tenebantur perpeſſus ſum, per hoc vnicum Dei beneficium ſentio me prorſus ereptum & alleuiatũ, cuius propterea infinitæ bonitati debeo quidem & reddã toto tempore vitæ meæ gratias immortales.* Quare ſi Nauarræus idcirco à Caluiniana ſynagoga ad Eccleſiã Catholicam redijt, *quia perſpexit Miniſtrorum ſuorum fraudes, impoſturas, & mẽdacia: ſi ſimplici & ſincero corde* ad illam ſe Eccleſiam adiunxit, *ſi in fide Catholica fundatus, Eccleſiam* agnouit *vnam* extra quam nulla eſt ſalus, eámque vnam fuiſſe *Apoſtolicam & Romanam*, quæ ab Apoſtolicis temporibus in Romanorum pontificum Sede & ſucceſſione imprimis, ad noſtram ætatem continuata eſt: ſi huius Catholicæ fidei intimo corde infixæ & inſidentis tam euidentia & clara dedit argumenta vt ex eo Cardinalis *incredibilem perceperit iucunditatem, quantam nec fando nec cogitando poterat exprimere*, quales ſunt iſti ſycophantæ qui regem hunc ſuum non ex regio & generoſo animo hæc dixiſſe aiunt quòd ita ſentiebat, ſed fracto & ſeruili ingenio hæc præſe tuliſſe, quum contraria eſſet ſententia! qui eum inſtar alienius è miniſtris illis Satanicis impoſtorem, mendacẽ, ſimulatorem & diſſimulatorem, faciunt, & chariſſimum ſuum

Card. Borbon. vbi ſuprà.

Non point par ſimulation, ains auec vne ſi grande gayeté & ſincerité de cœur.

Card. Borbonij ſingularis amor erga Nauarr.

Nauarr. qualis hypocrita ſuerit Caluiniſtis.

ſuum patruum hac tam abiecta & ſordida hypocriſi luſiſſe, quæ vix in Gnatonem aliquem vel Artotrogum aliena quadra viuentem conueniat, de regia autem Maieſtate ſine inſigni contumelia non poteſt dici, ſine magno ſcelere non poteſt cogitari. Cæterũ ſi ſanniones iſti pro more ſuo optimi principis quia Cardinalis & Catholici bonitatem irridere auſint (& quid eſt quod illi nõ audeant?) dicãtque eum nimis fuiſſe credulũ, & actiones Nauarræi in aliã quam oportebat partẽ nimis candidè interpretatũ: vſque adeo tamen impudentes erunt vt ipſius regis ſui literis, & edictis, & diplomatis, & legatis, & iuramentis, & proteſtationibus fidem ſint abrogaturi? Ipſe enim Nauarræus in literis ſuis ad Pontificem, *Illa, inquit, ſpes, ſanctiſsime Pater, quã cõcæpi de veſtra paterna charitate qua tanquam Dei in terra vicarius filios tuos licet ad aliquod tempus à noſtra matre ſancta Apoſtolica Romana Eccleſia aberrantes, eoſdem tamen pœnitentes & ad ſanam mentem redeuntes benignè admittere deſideras: hæc ſpes ita vicit dubitationem meam quã aliàs habere poteram de iuſta ſeueritate Sanctitatis veſtræ, vt poſt cohortationem regis Chriſtianiſsimi, prudentemque admonitionem reginæ ſocrus meæ, honoratiſsimorum fratrum regis, Cardinalis Borbonij patrui, & cognati mei Ducis Monpenſerij, ad extremum concluſi & ſtatui apud me veſtram Sanctitatem agnoſcentem me vnum ex ſuis per prima illa ſigna quæ in Eccleſia & fide illa baptizatus ſuſcepi, non dedignaturam aperire mihi brachia indulgentiæ veſtræ. Neq; minus dubito (ſanctiſsime pater) te admiſſurum hanc confeſſionem pœnitentiæ meæ & reductionis atque obedientiæ, quam teſtificatus & proteſtatus ſum coram Nuncio Apoſtolico legato Sanctitatis veſtræ, & me recepturum in Eccleſiam Catholicam, cuius tuam Sanctitatem agnoſco caput, meque deinceps habiturũ pro filio maximè humili, obedienti, & deuoto. id quod inprimis & vehemen-*

Litera Nauarræi ad Pontif. de ſua ſeria cõuerſione.

Poplin. La Val. M. Pig. ubi ſuprà.

le ſuu finalement reſolu. Nauarr baptizatus in fide Eccleſiæ Cathol. Romana.

Hiſtoire de M. Pig. li. 6. cap. 16.

Hiſtoire de la vie de Caluin. cap. 15.

Celoit & entretenoit en ſon cabinet &c.

Certains meſchans garnemens

vehementiſsimè poſtulo. Hæc rex ille ad Pontificem ſcribit, cauſamque ſuæ hæreticæ ab Eccleſia auerſionie dolenter recenſens, eam reijcit non in parétes quorum alter in fide Catholica, & pro fide Catholica contra Caluiniſtas bellum gerens mortuus eſt; alteraquidé etiamſi diu hæretica fuit, & (vti teſtis eſt Caluinus) *Atheiſta, Libertina, hypocrita, fautrix Anabaptiſtarum*, & quæ inſciéte viro perdiu in occultis domus ſuæ latebris & receſſibus aſſeruabat duos inſignes hæreſiarchas, diſſimulauit tamen & occuluit, impietatem ſuam: ſed culpam totam confert in *nequiſsimos quoſdā nebulones* per quos in infantia quádo iudicio non valebat ad hereſim à fide ſana diſtinguendam ſeductus eſt: cuius rei valde iam ipſum pœnitet, & pollicetur breui miſſurum Romam legatos, & per eos ad exemplum *maiorum ſuorum Nauarræ regum ſe ſubmiſſurum ſolēniter Apoſtolicæ ſedi*, id quod reuera præſtitit. Quo tempore Rom. Pontifex ad gratias Deo agendas, ſolennes tota Roma decreuit ſupplicationes, aliaque ædidit egregia ſingularis lętitiæ ſigna, ſuiſque viciſſim ad regem Nauarræ literis verè paterna charitate & affectu de eius fælici cōuerſione plurimū congratulatus eſt. Quæ omnia & ſingula ad iſtos Apoſtatas mendacij conuincendos valde quidem apta & efficacia ſunt, neque ſció an aliquid afferri poſſit euidentius aut neruoſius. Et tamen edictum aliud quo regioni Biernenſi exemplo ſuo religionem Catholicam rex ille cōmendat, eamque illic inſtaurari iubet, ita exactè & accuratè conuerſionis eius modū atque circunſtantias deſcribit, vt qui illud expenderint, niſi iuxta poetā, plane *corneam*, aut *æream* potius, vt inquit propheta; *frontem* habuerint, nunquam dicturi ſint eum ſolo mortis terrore hæreſim Caluinianam repudiaſſe. Narrat illic ſe valde diu, & ſolicitè admodum deliberaſſe

Nauarræ. edictum pro religione Catholica. Vide illud apud la Val. li. 21. fol. 587.

Perſ. Eſa. 38. v. 4.

beraſſe quomodo regiones ſuæ Nauarræ & Biernæ poſt tam multas miſerias & vaſtitates ſecura pace fruerentur: quæ quum abſque vera religione ſperari non poſſet, addit ſe in tantis ſectarum diſſidijs & diſtractionibus vt certam & ſalutarem viam ingrederetur, ex conſilio reginæ Matris & Cardinalis Borbonij, *attentè auſcultaſſe voluntariam & beneuolam diſputationem* aliquot doctiſſimorum theologorum quos idem Cardinalis tanquam in theatrum cum hæreticis quibuſdam luctaturos produxerat, contra quos accerſiti venerunt peritiſſimi quidam miniſtri profeſſionis Caluinianæ. Iſti autē poſtquā ſæpius conueniſſent, ſæpius diſputaſſent, ad extremum *magnis atque euidentibus argumētis Catholicorum victi, & ſpeciatim Roſierus*, Miniſtri Aurelianēſes, & alij permulti, *liberè confeſsi ſunt ſe fuiſſe hactenus egregiè deceptos, ſuamque pariter alijs decipiendis impendiſſe operā. Quamobrem errores ſuos damnarunt & abiurarunt: & agentes pœnitentiam ſupplicarūt in gremium Eccleſiæ Catholicæ Apoſtolicæ Romanæ admitti.* Ex quo nos (inquit rex Nauarræus) *eum fructum collegimus, vt tam cognoſcamus eam Eccleſiam eſſe ſolam columnam veritatis, cui omnes reges & principes Chriſtiani debent inniti, & ſuper eam firmare & ſtabilire populorum ſuorum religionem.* Quæ quū ita ſint, ex zelo Chriſtiano ſuadet, & pro regia authoritate præcipit ſubditis ſuis vt qui eum ſecuti ſunt hæreticum, ſequātur multò magis Catholicū: qui cum eo errauerunt in obliquos tramites ſectarum, cum eo reuertente redeant in viam ſalutis & Chriſtianę religionis. Et quia experētia nouerat Miniſtros eſſe veriſſimas tubas ſeditionum & tumultuum, idcirco eos ſpeciatim iubet ex ſuis ditionibus expelli, niſi velint hæreſes abiudicare & profiteri fidem Catholicā. Hoc modò poſtquam Chriſtianum regem ſe abundanter probaſſet, priuato etiā exem-

Conference voluntaire & amiable.

Nauarr. certo perſuaſus de fide Catholica.

Catholicæ actiones Nauarræi. exẽplo, (quod eſt in rege põderis permagni) declarauit ſe fuiſſe Catholicæ fidei ſincerè ſtudioſũ. Idoque cũ rex Carolus feſtũ ageret S. Michaelis, quando eius tanquam præcipui Gallorũ Equitũ patroni auxilium in precibus & Miſſæ ſacrificio imploratur, rex Nauarræus cum alijs feſtum illud Catholico more peregit. Proximo die rex Carolus ſolennes exequias celebrari voluit pro animabus Equitum *M. Pig. lib. 11. ca. 20.* ordinis S. Michaëlis. Rex Nauarræus vt eiuſdem ordinis frater exequijs interfuit, & pro animabus fratrum ſuorum Chriſtiano ritu præcatus eſt. Quũ rex Carolus Miſſæ pro defunctis Equitibus magna cæremonia & apparatu decantatæ adeſſet & ritu Eccleſiaſtico offerret, adfuit vnà Nauarræus & in iſtis Chriſtianæ pietatis officijs nihil cuicunque Equiti Catholico conceſſit. Deinceps Caluiniſtæ & politici quidam ſuſpicati eum moleſtè ferre tam diuturnam in Aula moram, contracto mediocri equitum præſidio, ex inopinato ad S. Germanum prope Pariſios comparuerunt, inde eum auecturi *Ibid. li. 12 cap. 5.* ſi eos comitari voluiſſet. Sed profugere maluit cum rege Pariſios, moxque illic literas publicas emiſit conſpirationem eam deteſtatus, omnemque eius non modò *approbationem, ſed vel cogitationem à ſe amolitus, & profeſſus pro rege fidelibuſque regis ſubditis contra rebelles illos & publicæ pacis turbatores, ſe & bona ſua quæcunque, & ipſam quoque vitam expoſiturum.* Denique moratus in Aula quandiu viueret rex Carolus, nec dicto nec facto animum oſtẽdit à religio- *An. 1574. Menſe Maio.* ne Catholica alieniorem. Moritur deinde Carolus, & adminiſtrationem regni quouſque reuertatur è Polonia Henricus, relinquit reginę matri. Rex Nauarræ qui eo maximè turbulento & luctuoſo tempore facilè poterat expedire ſe, & relicta Curia fideque Catholica ſecedere in ditiones ſuas, vel ſi in Aula

Aula maneret Catholicam fidem non deinceps ſimulare, nihil tamen eiuſmodi præ ſe tulit, ſed conſtáter reginę adhęſit, catholicè vixit, & datis ad prouinciarum gubernatores literis, eos vt reginæ matri fideliter parerent, ſicuti decuit principem Catholicum hortatus eſt.

4. Quanquam autem hæc tam accurata particularium principis illius actionum narratio non ſit adeo neceſſaria vt probetur *Relapſus*: tribunal enim Eccleſiaſticum quod in arcanos mentiũ receſſus nõ poteſt penetrare, iuxta externa cuiuſq. opera ſentẽtiam fert: ideoq. quum is in Eccleſia & fide Catholica baptizatus (id quod ipſe fatetur, & eſt per ſe luculentum) poſteaque per impuros Apoſtatas ad hæreſim Caluinianã ſeductus, & deinceps Pariſijs corã ſupremi Chriſtianorum Pontificis Nuncio Apoſtolico eam hæreſim execratus, rurſus ad priorem illã Apoſtaſiam Caluiniana redierit, quin iam *Relapſus* ſit negari nullo modo poteſt: tamen quia iſti effrõtes ſycophantæ modo Catholicorum principu mactiones calumnientur, nihil prorſus laborant quid dicant vel quo modo licet craſſiſſimè mentiantur, partim etiam quia hoc ad veritatem explicandam, ad regis Caroli, & principum Borboniorum honorem defendendum, & *relapſionis* huius grauitatem aperiendam plurimum facit, non poterat commodè ſilentio pręteriri. Ex quo item iſtorum peruerſiſſimorum Nauarręi patronorũ inſulſitas multò magis eluceſſit, quidum hominem illum Gallicano diademati capiendo aptum probare volunt, talibus cũ colorib. depingunt, vt planè indignus ſit qui nõ modo in regali ſolio, ſed vel in vlla honeſta hominũ ciuilium ſocietate toleretur. Si enim ſerio hæreſes Caluini non abiecit, ſi ex animo Catholicam fidem non putauit eſſe veram & Chriſtianam, & ta-

4. *Sext. Dec. lib. 5. tit. 2 ca 4. & 8. §. Ille quoq.*

Caluiniſtã Nauar. faciunt verũ monſtrum.

men ita corã rege Carolo ſe credere aſſeruit, ita corã Nuncio Apoſtolico ſe credere iurauit, ita nobiliſsimi regis fratribus, ita Cardinali Borbonio, & Duci Montpenſerio ſe credere proteſtatus eſt, huius fidei ſolenni regum more miſſus Romam legatis profeſſionem fecit ſolennẽ, ſuæ ad hanc fidem conuerſionis cauſas grauiſſimas populis ſuis recenſuit, ſeque propter eas cauſas huius fidei ſincerum eſſe cultorem aſſeruit, populumq. ſuum ſuo exemplo ad eandem fidẽ cohortatus eſt, ſi Miſsis, ſi ſacrificiis Chriſtianorũ quæ tamen putauit eſſe idololatrica tanquam Catholicus deuotè affuit, & pro animab. defunctorum orauit, & alia Chriſtianæ pietatis exercuit officia: ſi denique verbis, operibus, profeſsione legatis, literis, diplomatis, edictis, iuramẽtis Catholicum ſe præſtitit, plurimoſque menſes, nonnullos annos in hac Catholicæ fidei praxi & actionib. peregit, & tamen toto hoc tempore nõ Catholicus ſed Caluiniſta fuit, fidemq. Catholicã ex animo eſt abõminatus: tum ſanè qualem Græcũ, qualem Pœnum, imo qualem Athæũ, qualem diabolũ, quàm egregiũ & principum ſuorum cognatorum, & Pontificum, & Chriſtiani totius populi, & ipſius Dei irriſorem faciunt iſti ſuum Nauarræum; qui tanto tempore, repugnante conſcientia, Deum ipſum offendit, & ſciens volenſque populum ſuum ad idololatriam, hoc eſt quantũ in ipſo fuit, ad æternam corporis atque animæ damnationem impulit, craſsiſsimaque hypocriſi, & (vt ait Lutherus de altero Henrico Anglo) *non regio animo aut vlla gutta regij ſanguinis, ſed ſeruili & planè impudenti vecordia* Chriſtianos principes & populos ludificatus eſt!

Luther. to. 2. li. contra reg. Angl. fol. 331.

Et quis hominum mediocriter honeſtorum cœtus non moleſtiſsimè ferat in ſua ſocietate tam inſignem & portentoſum hypocritam? Hæc eſt Theo-

logia,

logia, hæc ars oratoria iſtorum Miniſtrorũ qui Nauarræo patrocinantur. Vt leuiorẽ plagam declinent grauiſsimum vulnus inferunt, vt ſecuent brachiũ, abſcindunt caput; ne Nauarræus habeatur nequiſſimus homo, depingunt eum creaturam nequiorem Diabolo: & ne videatur hæreticus *relapſus*, probare volunt eum eſſe ſceleratiſsimum hypocritam, infandum Atheum, hominumque omnium & Dei ipſius cõtemptorẽ ter quaterque execrabilẽ.

5. Sed quoniam hæc eſt iſtorum bardorum imperitia, non ipſa rei veritas: nos quod eſt multò leuius, & Nauarræo magis honorificum, & rerum geſtarũ circunſtantiis magis conſentaneũ, & quod Nauar. tot modis verum eſſe proteſtatus eſt, tanquam verũ accipiamus, cum videlicet ex animo abiuraſſe hæreſim Caluini, & ex animo adhæſiſſe fidei Catholicæ, atque ex animo iunxiſſe ſe eccleſię Rom. poſtea aũt rurſus ab illis callidis impoſtorib. Satanæ miniſtris circumuentum, ad hæreſim rurſus, ſiue Arianã, ſiue Trinitariam, ſiue Samoſatenianam & Turcicã (parum enim aut nihil omnino quoad noſtram hoc loco quæſtionem differunt, & cuius generis Caluiniſmum in ſynodo Montalbanẽſi profeſſus eſt mihi non liquet) abiiſſe. Hoc enim quumquam grande eſt peccatum, peccatum hæreſis repetitæ, peccatum mutabilitatis & inconſtantiæ, minus tamẽ eſt peccatum quã illa periura hyprocryſis, ille Atheiſmus, impudenſque & Dei & hominum irriſio atque contemptio: ideoque ex his illud vnum concludamus quod eſt euidens, & quo nihil leuius, nihil moderatius aut humanius concludi poteſt: Nauarræum eſſe vt prius *hæreticum* Caluinianum, & *relapſum*. Quam in voce quantum ſit pondus & emphaſis, ex ſuperioribus Imperatorum, Pontificum, Cõciliorum, Teſtamenti veteris nouiq. contra hæreti- 7.

5.

Concluſio Nauar. eſſe hæreticum relapſũ.

An. 1584.

Ideo nullo modo rex Chriſtianorum fieri poteſt.

cos omnes decretis,legibus,canonibus diris & anathematis deducendum eſt.& quum Chriſtianus lector a iuerit ſimplices *hæreticos* veterum Imperatorum legibus *amoueri ab omni liberalitate & ſucceſſione quolibet titulo veniente; nec eis vel donandi, vel emendi, vel vendendi, vel omnino contrahendi vllam relinqui facultatem*,eſſeque *infames* ipſo iure & *inteſtabiles*:quum viderit Pontifices & Concilia prohibere ne hæreticorum *filii vſque ad ſecundam generationem ad aliquod publicum officium admittantur*: eorumque Pontificum & Conciliorum decretis Chriſtianos omnes velut ſacrilegos excommunicari, qui hæreticum vel Iudæum præficiunt Chriſtianis, *quia nefas eſt membra Chriſti ſeruire membris Antichriſti*: quum annotauerit ſcripturas ſacras & totam primitiuam atque Apoſtolicam antiquiſſimorum patrum Eccleſiam hæreticos vt *Ethnicos*, vt *lupos*, vt *canes*, vt *beſtias*, vt *filios diaboli* abominari, quibus Chriſtiani non debent *Aue dicere*, nec *in domum recipere*, nec cum eis familiariter verſari; quum meminerit Deum expreſſe iubere ne *alienigena*,infidelis, hæreticus, fiat populi ſui princeps; prophetaſque Dei populum fidelem incitaſſe vt regis Idololatriæ etiamſi legitimo iure ſuccedentis iugum à ſe depellerent, nec eis ſubiectionem vllam præſtarent, ſanctiſſimoſque patres ex eiſdem ſcripturis ſanè & orthodoxè intellectis inferre Imperatorem hæreticum *nec teſtem eſſe poſſe contra Catholicum*, & *ſcelus eſſe vt alienigena, hæreticus cuiuſcunq; generis iudicet catholicos,inimicus religionis domeſticos fidei*:imò quũ aduerterit eoſdẽ ex ſcripturis cõuincere hereticos principes,& viuos morte propter hæreſim eſſe plectendos, & mortuos ex ſepulchris ruẽdos, & ipſa cadauera in ignẽ proiiciẽda:tũ ſobriè & Chriſtianè ex iſtis raciocinetur, quale iudiciũ de hoc hæretico Caluiniſta,& eo iterũ periuro,atq. *relapſo* faciendum ſit. Neque

Iu.ſo.263
Fol.455.
Fol.460.
Fol.468. 469. 474.
Fol.469.
Fol.463.
Lucif.in li. de non parcendo in Deum delinquentis pa. 226. 240.

Neque tamen ſentio de hoc homine prorſus eſſe conclamatum, eumque ita deſperanter ægrotũ, vt pœnitentiæ & ſalutis ianua ei ſit funditus occluſa. Quanquam enim Apoſtolus Paulus dicat dimittẽdum eſſe hæreticum, nec poſt vnam & alteram admonitionem rurſum cum eo colloquendũ, vtpote qui *ſubuerſus eſt, & delinquit ſuo ipſius iudicio condemnatus*; & valde formidabilis eſt illa eiuſdem Apoſtoli ſententia. *Qui ſemel ſunt illuminati, & guſtauerunt donũ cœleſte, participes facti Spiritus ſancti, & rurſus prolapſi ſunt* (quod de Nauarræo ex ſuperiori hiſtoria nimis luculẽter patet) *impoßibile eſt iſtos renouari ad pœnitentiam*: id quod ſi iſtos nouos Apoſtolos Caluinum ac Bezam interpretes audiamus, probat Nauarræum iam nunc viuentem eſſe ad inferos damnatum, nec poſſe eũ vllo modo ſaluari: tamen quia Eccleſia lõgè alio ſpiritu hæc intelligit, nos etſi eum ferè pro deplorato habemus, & valde arduum perque difficilem eſſe illius ad ſalutarem pœnitẽtiam acceſſum nouimus, quia Deus niſi vehementiſſimis & extraordinariis hominum bonorum precibus & ſupplicationib. permotus denuo gratiã ſuã tali *prolapſo* (vti loquitur Apoſt.) nõ impartit: tamen omnino ei pœnitentię & ſalutis ianuam obſeratam eſſe nequaquã dicimus. Verum ita animæ eius ſalutem precamur, ita cum Apoſtolo Paulo *ſpiritum ſaluũ optamus in die D. noſtri Ieſu Chriſti*, vt interim leges Chriſtianæ decernant eum tradendum ignibus *in interitum carnis* leges (inquam) Chriſtianę, quæ (iuxta ipſius Chriſti præſignificationem dicentis Chriſtianũ qui in *vite* (Chriſto & Eccleſia) *non manſerit*, tanquam *aridum palmitem colligendum, & in ignem mittendum, & arſurũ*) hæreticos omnes & inprimis *relapſos* etiam pœnitẽtes vltricib. flammis è mundo tollunt, Nauarræum in repub. Chriſtiana viuere non paterentur: tantum

Tit. 3. 10.
Heb. 6. 4.
Cal. & Beza in comment. in 6. Heb. & in 1. Ioan. 5.
1. Cor. 5. 5
Ioan. 15. 6
Cod. li. 1 3. de dignit.

tit. 15. §. Neq; famoſis et §. Iudices. Sext. Dec. l. 5 tit. 13 reg. 87. Matt. 18. 22.

tum abeſt vt aliquam præfecturam, aliquam vel tenuem prouinciam, aliquam omnino hominū chriſtianorum gubernationem ei permitterent. *Infamibus* enim pateant quidem portæ reconciliationis vt diximus, ſed tamen *infamibus non pateant portæ dignitatū*, inquit ius & canonicū & ciuile. Et quanquam ex animo non ſolū *ſepties*, ſed *ſeptuagies ſepties* homini nos priuatim offendenti offenſam remittere Chriſtiana charitas ſuadet: tamē qui ſemel ſacrilegio vel idololatria leges Dei reipub. tranſgreditur, eum vel principem ſtatim *interfici et ſuſpendi contra Solē*, iuſtitia diuina & ciuilis præcipit: & qui in hoc genere flagitiorum *ſemel eſt malus*, eum *ſemper malum eſſe* lex politica præſumit. Internū quidem conſcientiæ forum poteſt & debet hoēs etiam ſæpe numero in idē peccatum relabentes, lapſum tamen & imbecillitatem ſuā agnoſcentes abſoluere & Eccleſiaſticæ paci reſtituere, & Nouatianum eſt aliter docere: at qui in repub. & foro externo, latronibus, adulteris, & quibuſcunque nefarijs hominibus toties pœnam ciuilem condonaret quoties illi ſceleris admiſsi ſe pœnitere dicerent, næ illi breui ſpatio rempub. funditūs euerteret, quam flagitioſiſsimis hominibus hac impunitate compleret, & quos idcirco *ſine vlla miſeratione occidi* politica Hebræorū lex iubebat. Et hoc totum naturali ratione & æquitate vel maximē nititur. Si enim arcis alicuius in finibus regni præfectus eam hoſtibus prodiderit, & is poſt eam culpam condonatam iterum eadem proditione vſus fuerit: in tertia arce, vel etiam in prouincia tota proditori tali committenda, ecquis in mundo rex niſi planē excors & amens fidelitatis eius periculum faciet? Si rex Poloniæ, ſi Imperator Germaniæ tales munitiſſimorum verſus Turciam propugnaculorum præfectos facerent, an patres patriæ & regni cuſtodes diceretur,

Num. 25. 4.

L. Si cui ff. de accuſat. Iiſdem & l. Non cēs §. de barbaris ff de re. militari.

Heb. 10. 28. Deu. 19. 11

cerētur, & non potius eorum euerſores & proditores? Ipſe Nauarr. aut ex eius fœderatis quiſpiam, ſi Caluiniſta Nemauſum ſibi creditum Carolo vero regi tradidiſſet, an vllis precib. aut lachrymis adductus Montalbanū eiuſdem Caluiniſtæ cuſtodiæ committeret? Aut ſi importunis quorundam obteſtationibus expugnatus hoc in Montalbano faceret, & tum præfectus ille in Montalbanum Catholicos Nauarræi hoſtes clandeſtinis pactis admitteret: an ipſe Nauarræus ſi penes ipſum eſſet Rochellæ gubernatio, tertiò eundem Caluiniſtam in Rochellam cum ſummo vrbis vel ſeruandæ vel perdēdæ imperio induceret, etiamſi Caluiniſta ille millies ſe futurum deinceps obſtinatiſſimum Caluiniſtam & Caluiniſæ cauſæ fideliſſimum iuraret? Certa eſt & expedita reſponſio. Neque enim de Nauarræo tantum hoc incredibile eſt, ſed ſi is vſque eò inſaniret, milites ipſi & inprimis Miniſtri Rochellæ domini ſeſe inſaniæ eius interponerent, & ipſum Nauarræum vt mentis emotæ, vinculis potiùs cenſerent alligandum quàm Euāgeliſmi aut arcis Caluinianæ alicuius curam homini tam furioſo tradendam. Qui ergo in Eccleſia catholica baptizatus fidei quam in baptiſmo profeſſus eſt ſemel in Caluiniſmum incurrens naufragium fecit, & poſt arrepta pœnitentiæ tabula ſaluus enatauit, & in eandem Eccleſiam receptus veterique dignitati reſtitutus, tum rurſus nauem ſuam pretioſiſſimis fidei & religionis Catholicæ mercibus onuſtam ad eoſdem infidelitatis Caluinianæ ſcopulos alliſit, hunc quanquam planè reprobū & diuinæ prædeſtinationis ſententia iam nunc damnatum cū Caluino & Beza non auſim dicere, tamen indignū eſſe qui vllius deinceps nauiculæ nauclerus fiat, qui ad vllum munus publicū aſſumatur, quis niſi mētis inops nō

Abſurdiſſimum eſt vt Nauar. hæret. relapſus ſit Catholicorum rex.

Supra fol. 388.

conceſſerit?Nam totius regni hoc eſt hominum innumerabilium ſalutem fidemque & religionẽ eius non fidei ſed infidelitati & periurio cõcredere, maioris certè dẽmentiæ eſt,quam ſi Poloniæ proceres *Muſtapham Zauſium* Polonum, nuper Turcicum ad ſe legatum, quondã Chriſtianũ, ſed poſtea factũ ex chriſtiano *Arianum*, & tum *Caluinianum*, & deinceps (qui eſt proximus gradus) è Caluiniano *circunciſum Turcam*, regem ſuum crearent, & eius fide Turcica (quæ eſt Caluiniana multò Chriſtianior) Eccleſias & regnum Polonicum quietè & Chriſtianè gubernatum iri confiderent.

An. 1583 Surius in comment. pa. 1099.

Sup. ca. 5.

6. 6. Neque verò iam opus arbitror longa aliqua oratione ſuadere, Nauarræus quæcunque polliceatur, quæcunque affirmet, quæcunque iuret, etiamſi iterum atq. iterũ ſe anathematizet & æternis ignibus deuoueat ſi pacta & promiſſa ſua tranſgrediatur: nullis tamen eius pactis, & promiſſis vel etiam iuramẽtis fidendũ eſſe, nec eũ vllis cũ conditionib. ad regni gubernacula aſſumendũ. Nunquã enim arctius, nunquã firmius, nunquã ſolennius, nunquã maiorib. preſtandæ fidei obligationibus ſe poteſt aſtringere quã iam olim ſub Carolo IX. ſe deuinxit ad fidẽ Catholicã perpetuo retinendã. Et qui tum priuatus quoad galliæ regimen, regem ſuũ Carolũ decepit, qui regis fratres, qui Nuntiũ Apoſtolicum, qui Pontif. ſummũ, qui totã Eccleſiam Cathol. & Chriſtianos principes inſigni infidelitate eluſit & fefellit tum quũ poſt abiuratã hæreſim aliqua fide & Dei timore videretur imbutus: an is iã manifeſta profeſſione Caluiniſta & fidei Catholicæ Chriſtianæq. expers, fidem datã ſubiectis ſuis obſeruabit? Sed quid loquor de fide data, quam is qui eſt penitus infidelis iuxta veriſſimam Theologorũ omniũ concluſionẽ dare non poteſt magis quam diabolus

Nauar. iurãti nunquam eſſe credendum

D. Tho. 2. 2. queſt. 10.

quem

quem cum hæreticis fide præditũ eſſe ex Apoſtolo Iacobo prius admonuimus. Ideoque ſi dæmoni humanam inducti formam & honore fideque ſua inter poſita aliquid promittẽti nequaquam propterea credimus, certè nec Caluiniſtæ fidem ſuam Catholico de re aliqua quoad religionẽ efficienda obligãti credere poſſumus aut debemus. Et Caluiniſtã Catholico hoc loco fidelẽ eſſe & præſtare quod promiſit, nõ eſt modò improbabile & incredibile, ſed vix eſt poſſibile, imò ſimpliciter poſſibile nõ eſt, ſi verus Caluiniſta ſit, & Caluinianæ doctrinæ principia teneat, & ex diſciplina Euãgelij Caluiniani actiones ſuas moderetur & dirigat. Neq; verò garriat aliquis ex fratribus hoc eſſe maledicũ & contumelioſum: ſed ea quæ ſuperius hac de re oſtenſa ſunt, non mathematicè ficta, ſed politicè in rep. Galliarũ geſta & factitata, expendat, vnáq; omnes noſtræ ætatis reſpub & principes Caluinianos percurrat: & ſi vel vnũ aliquẽ quantiſcunq; iuramentis aſtrictũ, Catholico principi, quum ex periurio aliquid lucrandi occaſio oblata eſt fidelẽ fuiſſe perſpexerit, tũ demũ me maledicum & contumelioſum eſſe clamitet. Sin verò vniuerſam noſtræ ætatis hiſtoriã perluſtrãdo, infidelitatem & periurium ſempiternũ & indiuiduum Caluiniſmi in omnibus & ſingulis principibus Caluinianis (Lutheranos enim, ſaltem omnes eiuſdem infidelitatis reos non dico) comitem eſſe deprehenderit, tum certè non mihi maledicentia, ſed illi ſtupor & inertia imputetur, ſi quis hoc falſum eſſe clamauerit, quod ipſi Caluiniani varijs exemplis, plurimis periurijs, & continuata quadam Caluiniſmi ſui tragica infidelitate veriſſimum eſſe comprobarunt.

Iacob. 2. 19.

Caluiniſtã non poſſe ſeruare fidem iuratã Catholico.

Sup. ca. 6.

7 Narrant hiſtorici quũ Carthaginenſes ſecundo bello Punico à Scipione Africano fracti domitique 7.

legatos de pace Romam miſiſſent,& Senatores Romani propter eorum crebram perfidiam & violata ſæpiſſime quoties libebat fœdera,de conditionibus pacis ancipites hærerent; interim è patribus vnum perfidiæ Carthaginenſium infeſtiorem interrogando ſucclamaſſe, *Per quos Deos fœdus icturi eſſent, quum eos omnes per quos ante ictum eſſent ſefelliſſent*. Neſciebat enim quos deos fœderis teſtes inuocare poſſent, qui toties ruptis fœderibus quæ per deorum immortalium nomina & ſacra ſanciuiſſent, omnium Deorum & ſacrorum contemptores manifeſti apparuiſſent. Eadem aut etiam maior difficultas in Caluiniſtarum fœderibus occurrit. Quem enim Deum, quos cælites, quæ ſacra in cõfirmationem fidei ſuæ (vt ita de infidelibus illis loquar) conteſtabuntur? Num Chriſtianorum Deum beatiſſimam Trinitatem? At de Trinitate oſtendi eos fidem prorſus nullam habere, de qua ita diuiſæ ſunt eorum Eccleſiæ, vt aliæ ſint Samoſatenianæ vnam in diuinis perſonam ſtatuentes, alię Paganæ tres Deos admittere ſe fingentes, nulla nec vna orthodoxè & Chriſtianè Trinitatem, hoc eſt Patrem ingenitum, Filium genitum, & Spiritum ſanctum ex vtroque procedentem, omnes autem tres perſonas vnius naturæ & conſubſtantiales credat. An vnius Dei perſonam ex Mahometana fide teſtem inuocabunt? At illum Deũ eiuſmodi proprietatibus deformant, ita eum quoque deſcribunt in ſymbolo ſuo libidinum, ſtuprorum, particidiorum, omniumque ſcelerum authorem & effectorem, vt ipſorum fratrum confeſſione Deus ille nihil quicquam à Satana diſcrepent. Et qualis erit illa pax, quanto tempore duratura, quæ Satanæ inuocato numine coaleſcit? An Chriſtum Ieſum teſtabuntur, cuius ſe *Euangelij reformateres*, homines ſupercæleſtes & Chriſto Apoſtoliſque

Liuius Decad. 3. lib. 10.

Caluiniſta nullum habent Deum per quem iurent.

Suprà pa. 274. 275 276.

Suprà cap. 5. § 3. & 5.

Pag. 290. 291.

Nous qui faiſons profeſſion de la reformation de l'Euangile. Vide.

ſtoliſque ſapientiores magnis lateribus iactant? At id cum tota eorum religione pugnat. Quum enim eorum plurimi Arianè ſentiant Chriſtum meram eſſe creaturam, alij in cruce deſperaſſe, nec fuiſſe mundi redemptorem, alij nondum reſurrexiſſe, nulli verum eſſe Deum patri conſubſtantialem credunt, blaſphemia eſt in eorum Euangeliſmo vt mortuos Sanctos, ita mortuum Chriſtum, aut vllas omnino creaturas nobis vel propitios vel vindices imprecari: cum præterea (vt admodum theologicè ſcribit Ioannes ille ſtigmaticus Nouiodunenſis) *nemo aſſerere poterit an illis tamlongæ ſint aures, vt ad eas pertingant imprecationes noſtræ.* Quod ergo iam ſuper eſt firmandæ fidei authoramentum? Num per crucem Chriſti, per Euangelia, per ſacra & ſacramenta, antiquo Chriſtianorum more iuraturi ſunt? At illa craſſa eſt ſuperſtitio in eorũ Euangelio, nec vlla ratione tolerabilis: ideoque in ſuis cum rege Carolo & Henrico infidis fœderibus, inter alia capita pacificationis, de militibus, & exercitibus, & vrbibus, & caſtellis, & præſidijs, & multis librarũ millibus, illud adiecerunt tanquã quiddam graue & valde põderoſum, nolle ſe vnquam illo Chriſtianorũ more iurare, ſed (quo facilius poſſint peierare) nouo ritu quem illis eorũ Euangeliſta Nouiodunẽſis præſcripſit. Quid multa? quũ iſti Athei omnia ſuſtulerint obligãdæ fidei vincula, quũ nec Deũ credant trinũ nec vnũ, nec Chriſtũ Ieſum, nec in cęlo ſanctis operibus præmium, nec in inferno periurijs & ſceleribus ſupplicium, nec aliquem omnino veteris Chriſtianæ religionis articulum: vt ſibi aliquam nouam Chriſtianam, aut moralem ſaltem fidem forment neceſſe eſt priuſquàm de re quapiã præſtãda Catholicis fidem dare poſſint iureiurando confirmatam. Vbi enim nulla eſt prorſus religio, quemadmodum poſſunt

Launay en la republique Chreſtien. lib. 1. cap. 3. fol. 9. Supra cap. 5. para. 7.

Caluin. in antid. art. Pariſienſ. artic. 12.

Caluiniſt. nouum iurandi modus.

Suprà fol. 490.

Sup. cap. 4. & 54

poſsũt iuraméti religione pacta & fœdera deuinciri?

8 Sed illuſtremus hoc paucis noſtræ tempeſtatis exemplis, ijs potiſſimum quæ & propter recentem memoriam publicis vulgarium hiſtoriarum monumentis conſignata neminem mediocriter eruditũ poſſunt latere, & propter agentium arcta cum Caluiniſtis Galliæ cognationé, quid de Caluiniſtis Gallis eadé fide præditis expectandum ſit, poſſunt Chriſtianos homines edocere. Aurángius vnicus in orbe Chriſtiano præter reginã Angliæ, Caluinianus Gallicani fœderis princeps, an non ſolis mendacijs & periurijs ſemel atque iterum, & ter & quater, imò plus quàm vigeſies (vt opinor) repetitis regnum illud Flandricum & Hollãdicum ſibi fundauit? Eum enim plurimis iuramentis religioni Catholicæ regique ſuo fuiſſe obligatum, & varia eius in Burgundia Flandriáque officia poſſeſſiones ampliſſimæ, Ordo velleris aurei, gubernatio Hollandiæ Zelandiæque, equitum grauis armaturæ præfectura, locus primarius in Cõcilio regio, & alia permulta declarant. Hæc ſiquidem munera & honores publicos legitimè à rege Philippo, vel à patre eius Carolo aſſecutus eſt, ijſque ſingulis adiuncta erant iuramentorum ſacramenta de religione Catholica & obedientia regis ſemper retinenda. Quum tamen hęreſis Caluiniana illic emergere inciperet, ille hoc vſus adminiculo ad eijciendum regem optimum & ſibi valde beneficum, regnumque in Flandria ſibi comparandum: occultè ſeditiones Caluiniſtarum Brugis, Antuerpiæ, Bruxellis, & alibi ſerere atque fouere, clandeſtina, noctu facere cum Caluiniſtis, Bergis & Bruxellis fœdera ne tum quidem deſtitit, quum in Senatu regio ſub Duciſſa Parmenſi princeps, interdiu mirificè Catholicum ſimularet, & de ſupprimendis rebellibus conſilia ſua cum Catholicis

Suprà fol. 383.

Multiplex periurium. Aurangij.

tholicis in Aula proceribus cõmunicaret. Sed hæc dicet aliquis obijcienda non ſunt. neceſſe eſt enim initium aliquod diſceſſionis vt à fide Catholica, ſic ab obedientia & regia exiſtere, quod quum ſine periurijs nuſquam fieri poſſet (omnes enim vt in baptiſmi profeſſione, Eccleſiæ Catholicæ ſic, iure loci vbi nati ſunt, & munerũ publicorũ quæ geſſerunt, & honorum quos ſuſceperunt, regibus ſuis Chriſtianis obligabantur) hæc prima periuria neceſſariò ſunt condonanda, quæ ita ſunt cum nomine & religione Caluiniſmi implicata vt ea ſine his à nemine poſſit concipi. Hic enim valeat neceſſe eſt illa Apoſtoli ſui Caluini regula, *Vt primùm quis notitia veritatis [Caluinianæ] illuminatus eſt, ſimul vinculis omnibus obediendi (Deo) Eccleſiæ, & regibus ſolutus eſt: & quibuſcũque huius noui Euangelij lux affulget, non dubium eſt* Caluino ſupremo Pontifice cum illis diſpenſante, quin *ſtatim ab omnibus eiuſmodi laqueis & iuramentis abſoluatur.* Audio. ſed poſtquam *Euangelij iſtius lux affulſit* alicui, iſque plenè iam nouæ *veritatis notitia illuminatus* è Chriſtiano factus eſt Caluiniſta, nónne ſemper permanet à fide, à iuramento, ab honeſtate ciuili, à perficiendo quod promiſit atque iurauit æque liber & ſolutus? Ita quidem videtur ex iſtius *illuminati* principis hiſtoria. Hollandi infenſi Duci Albano extraordinaria quædam tributa exigenti, Aurangium debilitatum eo tempore & exhauſtum varijs expeditionibus infæliciter ſuſceptis, ducem ſibi cõtra Albanum adoptarunt; ſed prius expreſſe ſtipulantes idque iureiurando, quòd eos ab acerbitate ducis Hiſpani ſic defenderet, vt interim religionem Catholicam nequaquam lederet. Quanquam enim erat tum occultis in angulis apud Hollandos multa Caluiniſtarum, & Anabaptiſtarum, & Libertinorum nulli, nulla tamen ciuitas aliam habebat

Omnis Caluiniſta neceſſariò periurus.

Suprà fol. 393.

Caluin. Inſtit. lib. 4. ca. 13 ſ. 21.

aut

aut religionẽ quam Chriſtianam, aut Magiſtratus, quamCatholicos:ideoque de religione conſeruanda inprimis cauerunt. Hoc imitatæ ſunt pleræque Hollãdiæ & Zelãdiæ ciuitãtes,quæ ita ſeſe domina tui principis eius contra Albanum ſubiecerunt, vt de religione non violanda nec commutanda,ſolenne ſacramentũ exigerent, & illo ſemper promptiſſimè iurante obtinerent. At quanti ille talia iuramenta fecit,quàm ſanctè illa ſeruauit,plurima templa & monaſteria illic euerſa, monachi & ſacerdotes ſuſpenſi,Magiſtratus Catholici eiecti, & Caluiniſtæ in eorum locum ſuffecti,omnis generis hæreſes introductæ,& liberè à nequiſſimis cuiuſcunque ſectæ miniſtris ſeminati & creſcere permiſſæ, vna Catholica religione ſuppreſſa & interdicta, luculẽter & euidentiſſimè probarunt. Initio quidem, talium cædium, homicidiorum, & populationum culpam à ſeipſo in milites hæreticos Anglos, Gallos,& Germanos, quorum ipſe voluntati cedere cogebatur (vt agebat) & quos imperio regere non poterat remouit; ſed poſt certo experimento & liquida veritate patuit,nihil prorſus à militibus geſtũ,niſi ipſo cõmouẽte,& ſubornante, & incitante, & aliquando nefaria permulta aggredi iubente & cõpellente. Sed quia infinitũ eſt omnia eius ſingularia periuria complecti, in vnico ſed eo maximo maximeq; ſolenni, & quod ſit reliquorũ omniũ inſtar inſiſtam. Quũ generali ferè cõſenſu,Belgij Ordines cõtra Hiſpanos milites bellũ gerendũ decreuiſſent, antequam Archidux Matthias Gubernator factus eſt,a i cõmunis patriæ defenſionẽ Aurangiũ ex Hollandia accitũ, primò tanquam mortuo Duce crearũt interregẽ:deinde ſub Archiduce Gubernatore eum Generalem vicarium rebus communibus adminiſtrandis præfecerunt In quo etſi timerẽ atque

Hiſtoria omnes Flãdricæ. Vide Edictum regis Hiſp. cõtra Aurang. an. 1580.

Suprà fol. 485. Hypocriſis Aurangij

Renuart.

atque inconſideratè fecerunt (neque enim id negare debeo quod ipſi poſtea libris emiſſis & impreſſis ingenuè ſunt confeſſi) tamen non ita priuato odio aut vindictæ indulſiſſe quin religionis Catholicæ magnam curam habuerint, hiſtoria rerum tunc geſtarum certiſſima teſtis eſt. Poſtquam enim Ordines cum Aurangio de bello gerendo per legatos compoſuiſſent, & de conditionibus vtrinque conueniſſent, iſque ad exequendum quæ decreta fuerant ex inſulis ſuis in continentem traieciſſet, ſtatim *primo appulſu ſolenniter & ſeriò iurauit tam pro ſe quam pro Zelandis & Hollandis, ſe ſeruaturum pacificationem Gandauenſem, nec vnquam permiſſurum vt aliquid tentaretur contra pacem publicam, maximè contra religionem Catholicam Romanam: ſed pro ſua virili caſtigaturum illos quicunque tale aliquid molirentur.* Hoc poſtquam promiſerat & iurauerat, *ſubſcripſit & ſignauit manu ſua.* Rurſus princeps Aurangius *illud ipſum promiſit & iurauit*, quum Ordines ei darent officiū *Præfecti generalis* ſub Archiduce Hęc quæ omnia publicè geſta ſunt, & *impreſſa idiomate Latino Gallicoque*, & ex Ordinum omnium *volūtate atq; præſcripto, eorū exemplaria miſſa ſunt ad Regiā maieſtatē, prætereaque ad Imperatorem, ad reges Franciæ, & Portugalliæ, ad reginas matrem & Anglicanam, ad Duces Sauoiæ, & Lotharingiæ, & Cliuiæ, Guiſiæ: denique ad omnes ferè principes, & Status orbis Chriſtiani.* Si quis vnquam Caluiniſta fœderibus & iuramentis teneri potuiſſet, hæc ſanè fuiſſent ad vinciendum Aurangium potentiſſima. Nam Gandauenſis illa pacificatio quam iurauit, erat ipſi inprimis & honorifica & fructuoſa, per quam is qui amiſſa Ziricæa, de retinēda Vliſſinga deſperabat, & Hollandia expulſus totam Zelandiā iam nunc erat amiſſurus: ipſam Ziricæam, & Zelandiam, & Hollandiam totam, & alio quędam adiacentia

Multiplex periurium Aurangij.

Reſponſe des Eſtats du pays d'Hainaut à monſieur l'Archeduc anno 1578.

a promis & iuree ſolennellement & ſerieuſement.

Lieutenāt general.

Iuramenta varia Aurangij Catholica.

centia repentè nullo negotio eſt conſecutus. Secũdum quoque iuramentum quum in continentem ad Hiſpanos cum reliquis bello perſequendos accitus eſt, multò magis eius potentiam ſtabiliuit:& tertium iuramentum quum ſub Matthia vmbra tenus Gubernatore Aurangius verè earum prouinciarum rector conſtitutus eſt, multo adhuc magis eius opes & magnitudinẽ auxit. Cúmque hoc iuramentum ſuo& chirographo,&ſigillo,& ſolenni ad omnes Chriſtiani orbis reges & principes tranſmiſſione roboraſſet, idq; ex omnium patriæ Ordinum conſenſu,rum certè ſi vel eorum,vel ſui,vel patriæ, vel religionis, vel Dei vllam rationem habuiſſet, hoc pactum tam ſibi commodum & glorioſum,& tot nouis additamẽtis firmatum nunquam violaſſet. Cæterùm poſt hæc toties repetita & tã ſolennia iuramenta paucę ſeptimanę interuenerunt quando is nihilo magis iuramenta ſua pendens quàm canis latratus & cuculus ſuos coccyſmos, emiſit in omnes ferè prouincias Belgij ſuos incendiarios & ſacrilegos, qui *incredibili furore profligarunt Eccleſiaſticos & presbyteros,multoſq; iugularũt,ſtuprarunt ſacratas virgines,contaminarunt & vaſtarunt Eccleſias atq; altaria, vbiq; confregerũnt imagines, conculcarũt pedibus ſacramẽta,ipſumq; pretioſiſsimũ Chriſti Ieſu corpus & ſanguinem, demolientes vſque ad fundamenta Eccleſias; monaſteria, ſacella,clauſtra, inuadentes & diripientes eorũ bona &c.* Nec exterminatis ſacris & ſacerdotibus contenti, *mox nobilitatẽ & ordinem politicum inuaſerunt, exauthorantes eos qui legitimè magiſtratus creati fuerant, quorum loco ſeditioſos hæreticos ſuæ qualitatis & conditionis conſtituerũt; deinceps primarios quoſdã* Epiſcopos, *prælatos,nobiles proceresq; heroinas & Conſiliarios comprehenderunt, & eorum nonnullos ſuſpenderunt, ſtrangularunt, amputarunt capita,occiderunt abſq; vlla forma aut ſpecie iuſtitiæ.*

Iuramentũ Aurangij ſolenne:

quàm probe ſeruatũ.

Reſponſe des Eſtats &c. vbi ſupra.

Deni-

Denique militaribus copijs armati laborarunt penitus ex-tinguere viros omnes honoratos, bonos & honeſtos, ſiue ec-cleſiaſticos ſiue Laicos. Hoc modo ille inſignis Euangelicus, & Euangelicorum princeps, & coniunctiſſimus Gallorum Caluiniſtarum & in primis Nauarræi frater, tam multis ſuis iuramentis de pace, & quiete publica, & religione Catholica tuenda ſatisfecit. Hęc de Aurangio teſtificantur illi ipſi Flandriæ Nobiles qui eum euocauerunt, eiúſque iuramentis confiſi eum ducem ſuum creauerunt, nec niſi eius apertiſsima & nimis intolerabili perfidia coacti eum deſeruerunt. Denique hanc fuiſſe eius generalem in gubernando regulam & normã, vt nihil fidem populis datam, nihil penitus diuinam religionem curaret, ſed eam ſemper ad ſuum commodum in omnes etiam contrarias formas inuerteret, literæ eius ad Ducẽ Alençonium miſſæ, & poſtea ad detegendam ingratiſsimi hominis erga Deum principes, populóſque omnes infidelitatem euulgatæ & impreſſæ perſpicue loquuntur. Quum enim princeps ille an oblatum Brabantiæ principatum acciperet nec ne, reſtitaret nonnihil & hereret, partim ob quendam Dei timorem, quia Brabanti tum erant Caluiniſtę, quos in hęreſi tueri ſine graui in Deum peccato non poterat, partim ob humana pericula ex eo fortaſsis oritura, ne videlicet Galli propterea eum tanquam hæreticum à ſucceſsione regni arcerent: his vtriſque incommodis doctiſsimus iſte Caluiniſta & Atheiſta vno hoc fidei Deique negligendi præcepto ſic occurrit: primùm nullo modo omittendum eſſe pręſens quod offerebatur de Brabãtia comparanda commodum: quia *vbi de prouincijs acquirendis agitur, tum ea in re nulla religionis habenda eſt ratio, vel eam ob cauſam quòd fingi ſemper poſſit & inueniri media religionem ad*

Extermi-ner tous gens de biẽ & d'honneur.

Surius in Comment. ann. 1581 pa. 1012.

Conſilium Aurangij de Atheiſmo.

votum ſubditorum ſtatumque cauſæ alterandi. Vt ergo nunc primũ Ducatum illum adipiſceretur, vbi potiores erant partes Caluiniſtarum, probandũ eſſe Caluiniſmum, & eius defenſionem ſubditis illis religioſiſsime iurandam, nec quicquam prętermittendum quo ſe acrem Caluiniſmi propugnatorem oſtenderet. At quemadmodum interim præcauere poterat ne Galli Catholici talem Caluiniſmi fautorem à ſuo regno adipiſcendo repellerent? Optime: vt primùm enim à Brabantis admiſſus eorum vrbes & arces validiores ſuæ fidei traditas accepiſſet, ac iam ipſe Caluiniſtis illis potentior euaſiſſet, tum conſulit vt Alençonius arces illas ſuis *præſidijs Gallicis, etiam inuitis Brabantis & Flandris muniat.* *Quo facto* (inquit) *incolæ poterunt ad eam religionem* (Catholicam) *compelli quæ veſtræ Serenitatis conueniet inſtituto, atque ita Corona Gallica ipſi non poterit denegari,* quando Galli hoc facto perſpicerent, eum fuiſſe Catholicæ fidei adeo ſtudioſum, vt Brabantos eius fidei gratia egregie circumuenerit, ad eamque fidem eos vel inuitos compulerit. Hoc modo inſignis veterator & populum ſui amantiſsimum nefarie prodidit, & principem illum ſuo diabolico Caluiniſmo inficere conatus eſt, & execrabilem ſe Dei totiuſque religionis ſiue Catholicæ ſiue etiam Caluinianæ contemptorem probauit, & omnes Caluiniſtas principes, fœderatos inprimis ſuos Nauarræum & Condæum (cum quibus arctiſsima illi intercedebat neceſsitudo) edocuit nec pili facienda eſſe iuramenta quæcunq; ſiue de Catholica fide ſiue de Caluiniana, modò ex ijs violatis aliqua potétiæ amplificandæ ſpes illuceſceret: & deniq; populis tanquã beſtijs abutendũ eſſe, quos modo ad Caluiniſmi, alias ad Libertiniſmi, mox ad Catholicę fidei profeſsioné pertrahere debebant,

Aurang. ingratiſsimus proditor.

Voiez l'hiſtoire des troubles du pays bas li. 4. fol. 316 an. 1577.

bebant, prout ſuis rationibus viderent expedire.
9. Archiepiſcopus nuper Colonienſis quanquã
ſimulabat ſe Lutheranum, tamen quia eum à Cal- 9.
uiniſtis inſtigatum, & præcipue Caluiniſtarum
auxilijs innixum fuiſſe, & Caluiniſtis plurimum *Michael Iſſeltius de*
fauiſſe probant tot Caluiniſtæ qui erant ei à con- *bello Colo-*
ſilijs, & alij Caluiniſtæ qui illi auxiliatum vene- *nienſi li. 1. pa. 10. & 8*
rant, ſed in itinere in Lotharingia propter varia
latrocinia & ſacrilegia ſuſpendio perierunt, tot i-
tem Angli à Regina & Concilio Anglicano ad *Ibi. lib. 2.*
eum iuuandum miſsi, & denique quod ad extre-
mum alijs omnibus deſtitutus ad Aurangium &
Hollandos Caluiniſtas tanquam ad vltimum præ-
ſidium & Triarios ſuos confugit, in hunc ordinem
non immeritò aggregari poteſt. Quin & permulta
opera, eius Caluinianis quam Lutheranicis ſimi-
liora, vt quod non *eccleſias deuaſtauit* modò ſed *alta-* *Ibi. pag. 252. & li.*
ria quoque ſubuertit, Chriſti & Sanctorum imagines con- *8. pa. 285*
fregit, eccleſiaſtica ornamenta diripuit, Sacramentum pe-
dibus conculcauit (altaria autem & imagines, & Sa-
cramentum, & ornamenta eccleſiaſtica admit-
tunt & approbant Lutherani) docent eum Cal- *Trucſeſius*
uiniſtis potius quam Lutheranis eſſe connume- *pſeudoepiſ. Colonienſis*
randum. Hic verò quam multis horrendis per-
iurijs ſeſe implicauit, quando ante paucos an-
nos è Chriſtiano Epiſcopo factus Euangelicus
Superintendens, Epiſcopatum Colonienſem E- *In regulis iuris.*
piſcopis non autem Superintendentibus, Impe-
rij iure attributum voluit retinere? Primùm quum
nuptias non concubitus ſed *conſenſus faciat*, is autem
cum Agnete de matrimonio ineundo non *conſen-*
ſiſſet modò ſed *concubitu* quoque multarum ſepti-
manarum conſummaſſet, idque tum literis eius,
tum publica fama ad multorũ notitiam veniſſet,
atque hoc ei à quibuſdam obijceretur, & vna quod

religionem mutare decreuerat: quia timebat ne ditionem ſuam iuxta prouinciȩ leges ſtatim amitteret: vt tempus aliquod ad ſe firmius muniendum lucraretur, audaci vultu illud de matrimonio ſibi *à ſuis æmulis falsò impingi aſſerebat:* & quod de religione dicebant, luculentum eſſe mendacium. Se nunquam id cogitaſſe, imò verò *capite truncari malle quā à Catholica religione in qua natus erat recedere, cum execrationibus deteſtationibuſque aſſeuerabat.* Hęc quaſi protaſis periurij Trucſeſiani fuit. Reliquos autem actos exponemus breuiter quemadmodum in Imperialibus Comitijs Francoforti explicati ſunt, atque ita probati vt nec à Trucſeſianis negari potuerint. Primò *cum in Archiepiſcopum electus fuit, hæ iuxta antiquiſsimum morem conditiones ſunt appoſitæ. Vt electus à ſummo Pontifice Romano ſuam impetret confirmationem vt ſacerdotio ſe faciat initiari, vitámque ducat ordini & dignitati ſuæ conuenientem: vt tota vita ſua fidem Catholicam profiteatur, eamq́; defendat & contra aduerſarios tueatur. Hæc ſi facere nolit, ad Capituli requiſitionem Archiepiſcopatum, liberè, purè, & ſimpliciter, in manus Capituli reſignet.* Hoc iuramentum Trucſeſius electus Archiepiſcopus coram electoribus ſuſcepit, & poſtea coram primoribus & Senatoribus Coloniȩ *antequam Archiepiſcopus proclamaretur, in chorum maioris Eccleſiæ Colonienſis introductus, repetijt, & inuocato Dei nomine per ſacroſancta Chriſti Euangelia confirmauit.* Hęc duo vincula ſtringendo tauro non plane indomito poterant ſuffeciſſe. Sed quoniam quanquam iure ciuili duo vincula homines non improbiſsimos fortiter ligant, *funiculus* autem *triplex* & ratione & diuinis literis ad hoc efficiendum multò eſt neruoſior, en tertium vinculum huic Archiepiſcopo circundatum. *Habet diœceſis Colonienſis pacta quædam ſolennia quæ Concordata prouinciæ vocant, olim inter Ar-*

Vbi ſupra de bello Colonienſi li. pa. 161

Anno 1583. Octobris 11. vbi ſupra lib. 3. pag. 371.

1 Multiplex periurium Trucſeſii.

Eccleſ. cap. 4. 12.

chiepiſcopus

chiepiſcopos, Capitulum, & Ordines patriæ communi omnium conſenſu ſtatuta & definita. Quęnam verò illa? *Vt Archiepiſcopus nullam in religione mutationem inſtituat vel admittat; ipſe in antiqua religione Catholica permaneat, eámque ſartam tectam conſeruet. Nulla feriat cum exteris principibus fœdera, ignorante vel non conſentiente Capitulo & Ordinibus patriæ, nec militem extraneum in diœceſem ducat, & quaſdam arces præcipuas non niſi indigenarum præſidijs muniat. Et hos etiam articulos omnes & ſingulos ſe ſeruaturũ ſacroſanctè iurauit Trucſeſius.* Quod ſi quis adhuc plura deſiderat, & in ampliore numero maiorem firmitatem & pondus eſſe exiſtimet, en adhuc pręterea nouum de integro iuramentum quartum, & quintum, & ſextum. *Nam iuxta laudabilem & perantiquam Germanicæ nationis conſtitutionem, confirmationem ſuam à Pontifice Romano impetrauit, verum præuia promiſsione, confeſsione, & iuramento de antiqua Catholica Romana fide non violanda, ſed vſq; ad extremum ſpiritum conſeruanda & defendenda.* 4 *Quintò quum à Suffraganeo ſacris ordinibus initiaretur & presbyter fieret, idem de fide Catholica iurauit.* 5 *Denique aſſumptio & admiſsio ad celebre Electorum Collegium eaſdem habuit conditiones annexas. Tum enim iurauit ſe Pacem religionis eiúſque articulos omnes & ſingulos, etiam eum qui Eccleſiaſtica dicitur Exceptio inuiolabiliter conſeruaturum.* 6 Ibid. pag. 371. Quem non dico hominem Chriſtianum, ſed vel ciuilem, aut omnino hominem, quem niſi plane belluam & equum hæc tot vota & iuramenta in officio non continuiſſent! maxime quum iuxta licentiam Romanę Confeſsionis non ſimpliciter aſtringebatur ad fidem Catholicam, nec ad perſoluendum continentię votum quod ſacerdos factus emiſerat, ſed ſi luxuriari vellet, poterat quidem libere & fidem, & continentiam, & honeſtatem omnem, & Deum quoque derelinquere: ſed

ita tamen vt vna relinqueret Epiſcopatum, & in eo virum meliorem & fidei votiq; tenaciorẽ iuxta leges Imperij & eccleſiæ ab ijs eligi quorum intererat, pateretur. Sic enim ab Imperatore, Catholicis, ipſiſq; Proteſtantibus in pleniſsimis Imperij Comitijs definitum eſt. *Si quis Archiepiſcopus, Epiſcopus,*

Anno. 1555. Sleidan. l. 26. *Antiſtes, aut aliquis Ordinis eccleſiaſtici à veteri religione deficiat, is continuo decedat ab Epiſcopatu ſuo, profectura, beneficio, ſimul omnibus etiam fructibus quos inde percepit (quod ipſum tamen ad nullam eius infamiam pertinebit) & collegio ſiue ijs ad quos ea res iure vel conſuetudine pertinet, liceat & integrum ſit eligere alium qui ſit veteris religionis:* quam *ipſam conditionem* inter alias Trucſeſius

Michael Aſilt. li. 2. pag. 215. & in *Electoratus vnione* & antea ſuo *Collegio Colonienſi*, & poſtea *Diœceſi*: & denique *Pontifici* quum Confirmationem obtineret, promiſerat ſanctéq; iurauerat. Poterat ergo etiam *ſine infamia* iuxta leges Imperij, quanquam non ſine nota Apoſtaſiæ iuxta leges Dei, & fidem Catholicam abijcere, & non ſolam vnam Agnetem monialem cum Apoſtolo ſuo

Euſeb. hiſt. li. 5. ca. 14. Luthero ſibi inceſte copulare, ſed cum Montano duas etiã ſorores tanquã Maximillam & Priſcillã, aut etiam plures ſi illæ non ſufficerent ſibi adiungere: ſed ita tamẽ vt epiſcopatũ tanquam tali Lutherano vel Montaniſtæ nequaquam congruentẽ dimitteret. Verũ ille vt primũ *illuminatus eſt* quemadmodum loquitur Caluinus, *& euangelij luce illuſtratus*, vel (vt ipſe in Comitijs Lutheranorum ſuo-

Iſſelt. li. 2. pag. 193. 198. rum Arenſpergenſibus concionatur) per *quoſdam homines tam ſuperioris quam inferioris ordinis* (inprimis per ſanctimonialem Agnetem) *diligentius ſacris literis inſtructus, & vera verbi Dei cognitione irradiatus*: hoc eſt plane & ſimpliciter, vere tamen & ingenue, ſpiritu libidinis, luxuriæque & auaritiæ accenſus: mox has iuramentorum catenas omnes ſiue à Deo

ſiue

ſiue ab eccleſia, ſiue à Concilijs generalibus, ſiue à Catholicis Imperij principibus, ſiue etiam à Proteſtantium Ordinibus, ſiue deniq; ab Imperio toto ſibi iniectas, tãquam telas aranearum perrupit, maluitq; patriam ſuam omnibus belli incõmodis vexare, & Gallos Caluiniſtas, & Flandros, & Anglos, & quoſcunq; externos ad Germaniã populãdam accerſere, & plurima prouinciæ Colon. egregia monaſteria, eccleſias, pagos, caſtella, vrbeſque miſere vaſtare, demoliri, incendere, & ſingulas iuramentorum tam ſolenniũ & toties repetitorum partes infringere, quam non ſe contemptu fidei & religionis, & latrociniis, & ſacrilegijs, & multiplici atq; infami periurio perfecte euangelicũ oſtẽdere.

10 Quod ſi in Angliam tranſeamus, & illorum Caluinianum regimen contemplemur, illic perfe- IO.
ctionem huius perfidioſiſsimi periurij reperiemus, vtpote quã periuriorum, ſacrilegiorũ & rebellionũ tanquam ſcholam atq; magiſtram vicinæ prouinciæ Caluinianæ ſuſpiciunt, & à qua ad iſtas illis artibus imbuendas magiſtri mendaces & perfidioſi tanquam ex equo Troiano vel Lerna aliqua profecti exierunt. Poſtquam enim fœtus illius Auranganæ in Flandria rebellionis iam maturuerat, ſi quæras quarum tanquam obſtetricum adiumento is in lucem æditus eſt, hiſtoriæ communes principem, Conſiliarios, Miniſtros, & mercatores Anglicanos tibi proferent. Si quæras à quo auctus & nutritus ad virilem magnitudinem peruenit, & tãtam potentiã eſt adeptus, vt partim viribus, partim fraudibus, regẽ Philippũ ex integra pene regionũ illarum poſſeſsione deiecerit? & libri hiſtorici, & epiſtolæ, & picturæ, & ipſa triuia conſiliarios Anglicanos & reginã illã tibi circumſonabunt. Quæ poſtquã alios oẽs modos rebellionẽ illã cõfirmãdi

Perfidia Anglorũ erga regem Hiſpaniæ.

Nuptiæ reginæ Angliæ cũ Duce Alençonia.

tentaſſet, tandem & ſuam ipſius perſonam & virginitatem periclitata, innuptas nuptias cum vicino principe contraxit: quem omnéſque vicinas regiones vſque eo mirabiliter coniugij illius ſpe illuſit, vt de eo iam confecto, ratóque & conſummato certiſsimum ſe vulgo iactaret Aurangius, idem creparent Galli, ad quod honorandum duces militeſq; Angli & Flandri in Belgio *omnia tormenta magno reboatu diſploſerunt, rogos ingentes ſtruxerunt, epulas & conuiuia paſſim celebrarunt, nihilque quod ad talem feſtiuitatem pertineret prætermiſerunt*, cum ſingulari reginæ illius contumelia, quaſi ea principi illi tanquam marito copiam ſui feciſſet, quæ tamẽ fortaſſe nunquam vinculum coniugale ſomniauit, neque minus ab eo ex inſula poſt feſta conuiuia, & nuptiales choreas, & geniales thalamos in ſpeciẽ adornatos egrediẽte virgo relicta eſt, quam ab eodem primò omnium in inſulam eam ingrediente ſalutata eſt virgo, vt quæ in eum tantummodo finẽ matrimonium hoc ſimulauit quò Belgæ in incæpta rebellione eſſent pertinaciores, nec de militum & auxiliorum copioſiſsimis ſupplementis iã quicquam dubitarent, quando tali licet falſo coniugij vinculo Galliam & Angliam, Angliæque reginam Duciſſam Brabantiæ factam Anglicanas opes cum Gallicanis copulaſſe ad eos iuuandos intelligerent. Si denique quæras eandem rebellionem iam ſeneſcentem & ferè decrepitam quis ſuſtineat, omnes norunt & vident reginæ illius præſidijs vrbes Hollandicas occupari, reginæ illius nauibus Americanas regis Philippi oras vaſtari, reginæ illius piratas ad naues regias Americanis opibus onuſtis intercipiendas excubare, regẽ deniq; reginę illius claſſe in alijs ditionis ſuę partibus bello implicitum diſtineri eum in finem, vt dum regię vires

γάμος. ἀγάμος.

Surius in Comment. pag. 1035 an. 1581.

vires alio auertuntur, Hollandicis rebellibus ma-
ior adſit quies & ſecuritas, & ad ſe colligendum vr-
beſque contra regem muniendas maior ſuppetat
poteſtas & opportunitas. atque hæc omnia ſic per-
petuò geſta multis annis antequam vel facto vel
dicto reginam rex ille læſerat. Et vnica illa impu-
dens cauillatio qua hæretici Angli in primo rebel-
lionis huius ortu regis Hiſp. pecunias ducibus ſuis
ad exercitus ſtipendia in Flandriam miſſas mero la-
trocinio (quid enim ego ficum ſuo nomine nõ ap-
pellem) inuaſerunt, demonſtrauit quid fidei à Cal-
uiniano principe aut Conſiliarijs erat deinceps eo
bello toto expectãdum. Quum enim Hiſpani mer-
catores ſupra octies centena millia ducatorum ma-
ri in Flandriam deferentes, vt Caluinianos piratas
Anglos Galloſque mari Britannico liberè graſſan-
tes vitarent, freti amcitia & fœdere regis ſui cum
Angliæ regina in portus Anglicanos fuiſſent inue-
cti: infeſtiores terra prædones quàm mari piratas
inuenerunt. Regina enim à ſuis Conſiliarijs inſtru-
cta, ne talem prædam è manibus dimitteret, & vt
ſimul ereptis Duci Albano militum ſuorum ſtipen-
dijs, Aurangianis proditoribus tanto maius robur
adderet: cauillata eas pecunias non eſſe regis Hiſ-
pani *optimi fratris & fœderati ſui* (ſic enim loqueba-
tur) ſed mercatorum quorundam Genuenſium à
quibus eas certo fœnore mutuari vellet, vniuerſas
fiſco ſuo intulit, Et quanquam eo commento nihil
eſſet improbabilius (nam Calecutij mercatores cũ
ea pecuniarum vi tam crebrò quàm Genuẽſes Bri-
tannicum mare nauigant, prætereaque & merca-
tores, & naues, & pecuniæ ipſa forma impreſſa ve-
ritatis fidem faciebant, & regis Hiſpaniæ in Aula
reginæ legatus, & Nuncius à Duce Albano ad regi-
nam miſſus euidentiſſimis documentis oſtenderũt

Pecunia regis Hiſp. perfidioſe ab Anglis intercepta an. 1568.

Vide edictum reginæ & reſponſum legati regis Hiſpaniæ en l'hiſtoire des troubles de Flandres per Stratiũ li. 2. a fol. 113. vſque 123.

Impudens mendaciũ Caluiniſtarum Angliæ.

pecuniam eam eſſe regis Hiſpani) illa tamen in priore commento perſiſtens eſſe pecuniam nō regis ſed mercatorum Genuenſium, prædam omnem à piratis maritimis ademptam ſibi reſeruauit. A quo tempore vſque ad hodiernum diem, perpetuam quandam piraticam erga regis illius ſubditos ad rebellium Aurangianorum defenſionem exercuit.

Fœdus reginæ Angl. cum Rege Hiſpan.

Ecquid verò hac tempeſtate intercedebat fœdus aliquod reginæ illi cum rege Hiſpaniarum? & quidem arctiſſimum, ſanctiſſiméque iuratum, nō modò antiquum illud domus Burgundicæ cum principibus Angliæ, ſed nouū inter hos duos principes ante paucos annos factū, & quo regina in magnis difficultatibus poſita contra potentiſſimos principes ſe maximè roborauit, propter eaq; regi Philippo maximæ debebat, vſq; eò vt Gallici ſcriptores eum reginæ eius *protectorem* vocent, eamq; reginam ſe *Philippi protectioni ſubmiſiſſe* ſcribant. Sed fides Euangelica (Caluiniſmi) nullum fœderum, nullam amicitiæ, nullam quantæcunque beneficentiæ rationem habet: & qui hæreticos omnes *naturalis affectionis* expertes ab Apoſtolo dictos meminerit, nō mirabitur ſi Caluiniſtæ quos Euangelium & inſtitutio adeò proditoria, maligna, ingrata, nefaria, & plane belluina infecit, aliorum ſint hæreticorum maximè infideles, & erga ipſos amicos & patronos ſuos ingratiſſimi.

Guicciardin in hiſt. Belgica.

Belforeſt lib. 6. cap. 26.

Rom. 1. 2. Timoth. 3.

11. 11. Percurramus verò eiuſdem reginæ cum altero rege Galliarum fidelitatem quæ quidem ſæpe eſt iterum & tertiò iurata, ſed quo fructu & effectu cōmunis experientia docuit. In tot enim ſubditorum Hugonotarum contra regem illum prælijs, ecqua manus Anglorum regi opem tulit? ecqua peditum cohors? ecqua turma equitum? An vllæ ciuitates vel contra rebelles defenſæ, vel à rebellibus erepta ſunt

ſunt Anglorum fœderatorum opera? Quum Hiſpani, quum Itali, quum Germani, quum Burgundi regibus illis indigniſſime per ſues ipſorum ſubditos nequiſſimos & impuriſſimos proditores oppugnatis ſuppetias tulerint, quod vel minutum ſupplementum ſiue militum, ſiue pecuniarum à fœderata ſua principe regina Angliæ ad eorum auxiliũ venit? Inaniter quid ea non fecerit inquiro, quum quid fecerit magis ſit arguendum. Tanquam enim non cum regibus, ſed cum illorum rebellibus, nõ cum Carolo & Henrico ſed cum Colignio & Cõdæo fœdus percuſſiſſet, tanquam ipſa non princeps eſſet ſed priuata, nec aliquid in ſe haberet generoſi regum ſanguinis, ſed ex turpi & Catilinario Hugonotarum, & Geuſiorum, & ſimilium rebellium atque proditorum ſemine fuiſſet concreta: ita his quoque regibus Gallicanis ſemper fuit infeſta, & pro rebellibus contra reges illos ſtetit: Colignium ſuis opibus auxit, Colignium ſuis militibus iuuit, Colignio innumerabilem pecuniam ſubmiſit, Colignio ſupplementa rerum omnium terra marique ſuppeditauit, Colignio contra Franciſcum primò, & tum contra Carolũ, & deinceps Nauarræo, Cõdæo, & Caſimiro contra Henricum Gallorum reges ſemper & conſilijs, & auxilijs, & quibuſcunque poterat modis adfuit, & cum illis ad veros reges deprimendos & opprimendos & regno penitus eijciẽdos, contẽptis fœderibus & iuramentis, opes & vires ſuas conſociauit. Sed ne nimis generaliter & vage diffuſa feratur oratio, quanquam hæc ſunt in oculis omnium geſta, & facile poſſunt cuiuis innoteſcere, vnico tamen exemplo de fide erga poſteriorem Galliæ regem Carolum nonum perfidioſiſſime violata, Euangelicã principis & Concilij Angelicani in fœderibus ſeruandis fidem monſtrabo.

Fœdus reginæ Angl. cum rege Franciæ.

Nullum

Anno 1571. Toplin. li. 34. Nullum opinor fœdus multis annis aut honorificentius aut ſolennius factum, vel conditionibus exacte & ſubtiliter expreſſis deſcriptum accuratius, quam quod paulo ante mortem Caroli IX. inter eum & reginam illam ſanciebatur. Cuius inter alia multa iſtæ conditiones erant. Hiſtoire de M. Pig. lib. 1 0. ca. 7. *Principes illi ad mutuam alterutrius defenſionem aſtringantur contra omnes alios fœderatos, amicos, cognatos, & fratres, abſque vlla exceptione perſonarum, cognationis, cauſæ, aut alterius contractus. Mari ſubminiſtrabunt mutuo alter alteri octo naues inſtructas & in ijs mille ducentos milites, terra ſi opus ſit ſex millia peditum &c.* Formam autem iuramenti quod regina Angliæ præſtitit, ad inſigniorem hiriæ conſequẽtis memoriã ita hiſtorici annotarunt. *Nos Elizabetha Dei gratia regina Angliæ, Franciæ, & Hiberniæ, defenſatrix fidei, promittimus & iuramus in verbo Reginæ & fide principis Chriſtianæ, in manibus illuſtriſſimi* En parole de royne & foy de princeſſe Chreſtienne. *Ducis Memorancij Paris & Mareſcalli Franciæ, per ſancta Dei euangelia, quod ſeruabimus & faciemus ſeruari ſine vlla contradictione omnia & ſingula pacta, conuenta, & articulos fœderis, fidelitatis, & arctæ amicitiæ ſtabilitæ inter nos & Carolum fratrem noſtrum. Nec patiemur aliquid innouari per nos aut ſubditos noſtros quocunque modo directè vel indirectè in damnum aut præiudicium huius confœderationis.* Hoc fœdus tam diligenter compoſitum, tam ſancte iuratum, quam cito iniuſtiſſime ruptum eſt? Obſedit paucis poſt ſeptimanis Carolus rex Rochellam non ipſi tantum, ſed toti etiam orbi Chriſtiano rebellem, vt quæ Chriſtianos omnes qui *non* Supra fol. 312, 313 *eſſent religionis Rochellenſis* aut Aurangij principis ſubditi, tanquam hoſtes ſuos prædabatur. Rochellenſium res in magnis verſabantur anguſtijs. Terra exercitus ingens eos acerrime oppugnabat. Mari claſſis regia eos claudebat, vt nulla ſui pereſſet vel terra vel mari rebellibus illis ſpes, niſi regis

regis Gallorum fœderata fidem nuperrime datam contemneret, & rebellibus illis more ſuo ſuccurreret. Neque vero ea expectationem illorum fefellit. Pauci enim menſes effluxerant quum Mongomerius cum claſſe ad auxilium ferendum aduenit. At claſſem eam vbinam comparauit? vbi armauit? In Anglia. Quibus militibus? Anglis, quorum multas illic turmas collegit. Quibus præfectis militaribus? Anglis, Chãpernono, VVintero Puluertoto, Morgano, & alijs permultis. Ex quib. portubus ſoluerunt? Ex Anglicanis, Falmue & Plinmue. Quænã erat claſsis illius nauis prætoria, & vt vocant, Admiralia? Anglicana *Prima-roſa*, quã regina Angliæ iam tum ſophiſtice mercatori cuidam Anglo vendiderat. Quot Anglicanæ naues eam ſequebantur? Decem, ſed illę decem Rochellenſibus quinquaginta quæ in eadem erant expeditione, & magnitudine, & belli gerendi commoditate præſtantiores. Quum ad rem gerendam ventum eſſet, cuius vexilla & inſignia more militari in antennis nauium ſunt explicata? Reginæ Anglicanæ, Hoc eſt fœdus, Hoc iuramentum huius temporis Anglicanum. Hoc verbum, hæ [illegible]*les principis* iuxta Euangelium & fidem Caluini *Chriſtianæ*. Sic illi per *ſancta Dei Euangelia* iurant. Sic illi *nec directe*, *nec indirectè* contra fœdera cum principibus Catholicis facta quidquam moliuntur. Non ſolummodo regi naues quas pollicebantur non reddunt, nec ſolum hoſtibus auxilia vt debebant *directe & indirectè* non negant, ſed contra duplici periurio, & regi quod æquum erat non ſubminiſtrant, & hoſtibus eius quod iniquiſsimum & contra fidem erat largiuntur, idque multo cum fœnore & redundantia: illis nimirum tribuentes naues decem quas huic promiſerant octo, nec præſtiterunt

Inſignis perfidia reginæ Angliæ erga regem Franciæ.

runt

runt vnam. Atque hoc ita factum eſt, vt & regi tum viuenti Carolo, totiq; regno grauiſſime nocuerit, & Henrici fratres qui tunc vice regis exercitui præfuit famam atque exiſtimationem maxime læſerit. Quum enim domiti fere eſſent rebellium animi, duxque eorum peritiſſimus La-noæus partim Miniſtrorum inſolentiam dedignatus, partim fælicem ſucceſſum deſperās è ciuitate diſceſſerat, vt magna ſpes eſſet de illo rebellium portu & perfugio capiendo, atque ita regno toto tranquillando: tum hæc Anglicana claſſis ſubmiſſa eorum & inflauit animos, & auxit inſolentiam: & quum pauciſſimis diebus antea regis frater eos ad obedientiam regis cohortatus, recenti fœdere & iuramentis Anglicanis fretus magna contentione aſſeueraret nullam ſubeſſe Anglicani ſubſidij ſpem, tum eo ipſo quaſi temporis momento hæc ſubſidia in alto mari comparuerunt, tanquam ad principem eum inſignis mendacij & vanitatis coarguendum. Cuius claſſis duces iuxta conſilium quod in Anglia ceperant ad Gallos vehementius terrendos, in ſummitate malorum *Crucem rubram Anglicani regni inſigne* erexer[illegible]t, vt Gallis quaſi clariſſimo buccinæ ſonitu *denuntiarent, hanc expeditionem reginæ Anglicanæ voluntate, & armis & opibus, & nauibus* eſſe factam. Alia exempla periurij & infidelitatis Anglicanæ facile ad memoriam ſuam reuocare poterunt, qui vel in rebus politicis vel etiam in hiſtorijs communibus ſunt verſati. Ego enim vno vel altero exemplo memoriam tantùm peritioribus redintegro, iiſque ad alia repetenda tanquam viam commonſtro: quæ tot ſunt erga Galliæ reges egregia & obſtupenda, quot fuerunt in hoc regno rebellium contra regem inteſtina prælia. Semper enim regina illa contempta fide & fœdere quouis, ſuis opibus rebellium par-

Poplinière vbi ſup. & La Val, lib. 25.

Angli rebellibus ſemper, regi

lium partes fouit. At de quibuſcunque auxilijs re- *nunquam opē ferunt.*
gi ſuppeditatis quis vnquam audiuit? quæ hiſtoriæ
memorant? qui annales loquuntur? Fides nimi-
rum Anglicana in hoc genere, nihil quicquam dif-
fert à Trucſeſiana, nihil ab Aurangiana: eſt enim
perfecte Caluiniana, hoc eſt ſumme periura, ſum-
me Macchiauelliana, cuius euangelium hac in re
idem prorſus cum Caluiniano hoc habet com- *Macchiau. de principe cap. 18.*
mune & certiſſimum principium: *Principi peierare,*
fallere, & diſsimulare, ſine vlla dubitatione licet. Et rurſus
Princeps ingenium verſatile & ante vſque factum in ſæui-
tiam & perfidiam habere debet, & reipſa talem ſe præſtare
quoties expedierit. Quod à Macchiauello hauſtum
in ſuas euangelicas *Inſtitutiones* tranſtulit Caluinus, *Caluin. Inſtit. lib. 4. cap. 13. §. 11. Vide ſuprà fol. 227.*
in eo magiſtrum ſuum Macchiauellum antegreſ-
ſus, quòd Macchiauellus hoc ſolùm principibus li-
cere putat, Caluinus autem non ad principes re-
ſtrinxit, ſed ad Caluiniſtas omnes, ad omnes ni-
mirum *fide ſua illuminatos,* ad omnes quibus *euange-*
lij noui lux affulget, hoc Macchiauellianũ euangelij
principium accommodauit.

12. Horum autem vtrunq; de perfidia & ſæui- 12.
tia, quemadmodum eadem Angliæ Regina erga
Scotiæ principes & matrē & filiū exercuerit, præ-
ſtat ſilentio prætermittere quam paucis attingere
quod nec paucis nec multis pro rei magnitudine
poteſt explicari. Quemadmodum enim pictor ille *Cicero in Oratore.*
quum in bello Troiano hiſtoriam Agamemnonis
Iphigeniam filiam ad Deos propitiandos immo-
laturi depingeret, triſtem fecit Chalcantem ſa-
cerdotem, mæſtiorem Vliſſem, lachrymãtem Me-
nelaum patruum, patris autem Agamemnonis ca-
put velo quodam operuit & inuoluit, quia ſum-
mum illum luctum penicillo non poterat imita-
ri: ita quum Anglicana fides fuerit erga ſuos domi
ſubditos

ſubditos crudeliſsima & perfidioſiſsima, perfidioſiſsima erga regem Hiſpaniæ, perfidioſiſsima erga reges Galliarum: tum erga reginam & regem Scotiæ incredibiliter omnem modum exceſsit, omnes humanitatis limites eſt præteruecta, ideoq; quaſi obuolutam dimittens, hiſtoriam eam alijs malo cogitandam relinquere, quam rudi carbone meo eius deformitatem deſcribendam ſuſcipere, cuius nec leuiſsimam particulam vlla oratione poſſum conſequi. Vnum hoc tantummodo admonebo, ſi quis à primo regni anno quo regina illa & Concilium Anglicanum Gallos regnum illud in obedientia reginæ & mariti Galliarum regis fide continentes expulerunt regni Scotici hiſtoriam perluſtret, etſi plurima fuerint inter reginas illas fœdera, nuncij, legationes, munera, literæ, multa arctiſsimæ amicitiæ ſigna & ſymbola, ſemper tamen arctior & verior interceſsit amicitia cum rebellibus contra reginam. Simulate, mendaciter, euangelice iuxta euangelium Caluinianum iurarunt reginæ & filio, at vere, ſolide, & efficaciter concitarunt & fouerunt Iacobum Baſtardum, & Catilinam Mortonum illis dederunt verba, his affuerunt rebus & operibus: his ad illos circumuemendos fraudibus, debilitandos factionibus, opprimendos viribus, ad prodendos & deijciendos è regia dignitate, præbuerunt quicquid intimi & potentes amici chariſsimis amicis & fratribus potuerunt impendere. Neque hoc ipſorum actores & fratres diſsimulant. Quum enim infamis ille proditor, ille Catilina, alter Colignius. Scotorum flagitioſiſsimis Mortonus cuius propter infinita ſcelera & crudeliſsimam regis vltimi cædem caput in publico foro Edimburgi ante aliquot annos amputatum eſt, is poſtquam reginam è ſolio deturballet,

Anno 1559.

Mortonus j.

baſſet,oppugnaſſet bello, inuaſiſſet authoritatem regiam, veróſque regis filij & reginæ matris ſubditos plurimos interfeciſſet, reginâ autem Scotorum chariſſimæ conſanguineæ ſuæ reginæ Anglorum peramicis literis & promiſsis victa in Angliã ſeceſſerat, atque illic contra ius gentium & omnẽ æquitatis & humanitatis ſpeciem in carcerem eſſet incluſa, inſecutus paulò poſt Mortonus Anglicanæ reginæ hortatu, vbi Londinum veniſſet, ea ſimulans ſe velle ſumma æquabilitate cauſam reginæ Scotiæ & rebellium eius audire, per Conſiliarios ſuos Mortonum & qui cum eo venerant primum admonuit vt ſi fieri poſſet *res nuper in Scotia contra regem & reginam geſtas tam euidentibus argumentis confirmarent, vt eas fuiſſe iuſtas & ipſa Angliæ regina perſuaſum habeat, & alijs principibus rationem repoſcentibus honeſte reſpondere poſſet.* Hoc verò (Deus bone) quemadmodum fieri aut cogitari poterat! Vt enim ſubditi ſola ambitione moti contra legitimum regem inſurgant, vt eum circumuentum nefariè ſine iudicio nocturnis inſidijs interficiant, vt contra legitimam principem rebellionem concitent, vt eam inauditam & tamen ipſorum procerum ſuorum iudicio ſtare paratam apprehendant & carceribus mancipent, & fideliſſimos primarióſque regni ſubditos barbara immanitate trucident & ſuſpendant, vt hæc omnia patrent, quo apoſtatam, baſtardum, ſpurium, nec *regis quidem vt vulgo prædicabatur*, ſed alterius neſcio cuius, terræ, imo inferni filium in regia ſede collocarent: vt pauculi prædones & ſacrilegi *ſæpius proditionis infamia notati, ſæpius damnati perfidiæ, ſæpius à furca* nimis magna reginæ indulgentia *redempti*, reginæ ſuæ ijdem ſint accuſatores, ijdem teſtes & iudices: imò vt ante iudicium datum, ſententiam qualis ipſis videbatur contra principem

Buchananus hiſtor. Scotica, li. 20. pag. 703. &c.

Blacuod. apol. pro regibus. ca. 2. pag. 34.

innocentiſſimam exequantur, & humana diuináque omnia iura peruertant, & regicidij ab ipſis cómiſſi pænas à regina exigant: hoc quemadmodum probare Morronus & ſocij poterant, aut reginæ Anglicanæ *iuſtè facta perſuadere?* Quanquam ſi vel leuem vmbram tolerabilis perſuaſionis moliri potuiſſent, non dubium eſt quin ea ſuffeciſſet. Sed quoniam tam craſſis & belluinis furoribus nullus probabilis fucus potuit obduci, ideóque à proditoribus illis poſtulare vt ea *iuſtè facta perſuadeant* perinde erat ac ſi eos iuberet cœlum digito attingere, aut camelum per foramen acus adigere: eam ob cauſam regina Angliæ hanc nimis arduam difficilemque prouinciam admodum gratioſe conſiderans, per *eoſdem ſuos conſiliarios* ſignificauit, *id ſi minus præſtare poſſemus* (inquit ex actoribus & perduellibus vnus) nec vllas immanium facinorum cauſas probabiles afferre, *tamen reginam nihil prorſus omiſſuram quod ad incolumitatem noſtram* & defenſionem *facere queat.* In quo regina illa re & opere ita dicit, quod etſi ſacrilegia illa, etſi rebelliones, & periuria, & homicidia, & regicidia, & alia facinora quibus nec cogitari poſſunt magis infanda & horribilia eſſent toti mundo apertiſſima, quæ nec ab ipſis illis carnificibus poſſent excuſari: etſi ea cum rege & regina Scotiæ plurima habebat & fœderum, & iuramentorum, & cognationis ſanguiniſque vincula: tamen quia ab ijs omnibus eam generali quadam diſpenſatione liberabat *lex euangelij Caluiniani,* idcirco velle ſe rebellibus, & ſacrilegis, & periuris, & homicidis, & regicidis illis adhæreſcere, *nec quicquam prorſus omittere quod ad incolumitatem illorum pertineret,* nec item quicquam prętermittere quod faceret ad reginæ matris & regis filij euerſionem, quorũ vtrumq; & matris

Ibid.

Nota miram bilem improbitatis defendendæ profeſſionem.

& matris luctuoſiſſima cæde,& plurimis contra filium excitatis rebellionibus manifeſte deinceps vſque ad hodiernum diem patuit. Sed abrũpamus iſtã neceſſe eſt,niſi in infinitum velimus perpetuare orationem. Eſtenim Anglorum Caluiniſtarum perfidia immenſa quędam abyſſus Atlantico Oceano profundior.Nec tam moleſtum eſt noua continenter exempla perfidiæ & periurij illic inuenire, quàm arduum, & vt opinor ne poſſibile quidem, vnicum proferre exemplum eorum fidei & veritatis. Neque ſane arbitror vllum exiſtere exemplum fœderis ab illis cum vllo Catholico rege, Luſitano,Hiſpano,Imperatore, Gallo, Scoto ſeruati,ſi tamen vel aliqua proprij commodi, vel leuis Euangeliſmi ſui fœdiſſimo periurio iuuandi ſpes emineret. At periuriorum & violatorum fœderum erga omnes Chriſtianos reges, & in nauibus Luſianorum piratice captis ſpoliatiſque, & Mauris Turciſque contra regem illum ſolicitatis, & in multitudine rebellium Flandrorum & Francorum, in Aurangio, Ludouico, Colignio, Mongomerio,Caſtilioneo,in ciuitatibus Francię Flandriæque occupatis & contra reges illos defenſis,in Trucſeſio contra Imperatorem & pacem Imperij Anglicanis præſidijs adiuto,& in Scotia iam 30. annos totos ciuilibus tumultibus & coniurationibus concuſſa atque vaſtata, innumerabilia exempla ſuppetunt.

13 Quare vt ex Anglia in Galliam vnde digreſſi ſumus reuertamur, illic Caluiniſtas nullã iuramẽtorũ habere rationẽ quid opus eſt nouis argumentis docere,quum illud tam multis hiſtorijs atq; experimentis iam prius luculenter probatum dederimus. Omnia ſi quidem eorum bella an non erant infinitis periurijs cõtra Deum & regem cumulata? Cap. 6.

 Nam &

Nam & cōtra regem cum tanquam perduelles bellabant, cui obedientiam iurauerant, & contra Catholicam religionem pugnabant vt Apoſtatę atque hæretici, cuius in baptiſmo promiſerant & deuouerant ſe fore in æternum defenſores. Ergo quotieſcunque in acie contra regē ſtabant, periuri erant. Quotieſcunque ſub Condæi aut Colignij vexillis contra regem regioſq; militabant, periuri erant. Quoties Eccleſias diripiebāt, quoties interficiebant presbyteros, quoties deſtruebāt ſacella, quoties vaſtabant monaſteria, in tota ſua Caluiniana militia, rebelles, ſacrilegi, & vnà contra Deum, Eccleſiam, regemque ſuum, iterum atque iterū periuri erant. Neque tamen ego illud ſolum animaduertendum dico quod ita factis operibuſque ſuis periuri ſunt; ſed etiam quòd Euangelio ſuo, quòd diſciplina, quòd conſcientia ad periurium impelluntur, atque ita impelluntur, vt Caluiniſta Catholicis iurans quando ad vtilitatem Euangelij fallere poteſt, ſi tū non peierauerit, is ab eorum congregatione vt impius & fictè Euangelicus verorum Euangelicorum cōſortio indignus repellitur, vt peccator maximus condemnatur. Sic enim à clariſſimis ducibus in congregatione ſolenni definitum, & ſacramentaria cæna (quod eſt grauiſſimum inter fratres rei confirmandæ ſymbolum) ratum factum eſt, idque Rochellæ, vbi tum miniſtri potiſſimum dominabantur vt ſuo loco oſtendimus. Qui etſi à rege & quoad conſcientiam intrinſecè credendi, & quoad libertatem externè ex omnibus in orbe terrarum ſectis, quam vellent, & qualemcunq; cuperent eligendi & profitendi liberam haberent copiam, nec quicquam omnino poterant deſiderare quod rex illis non indulſerat, ijque viciſſim regi Carolo obedientiam eo ipſo tempore iuraſſent: vt primùm tamen

Omnes Hugonotarum in Gallia tescum per iurio g. fix.

Suprà fol. 393. 394 395.

men fratres Euangelici cœpiſſent iuramentum illud Caluiniane interpretari, *Fidem quidem regi datam ſeruandam eſſe verum eſt*, ſed cum multis exceptionibus, quarum præcipuæ ſunt, *ne id fiat cum periculo proximi, multo minus cum detrimento gloriæ diuinæ:* nunc autem innumeri ſunt per Galliam fratres Euangelici, multa Lutheranorum, multa Anabaptiſtarum, plurima Libertinorum millia, qui niſi vos opem feratis in magno verſantur periculo, valdeque obſcuratur diuina gloria niſi tales Euangelici liberè creſcant & multiplicentur, & iſtis certè temporibus *duplicatis peccatum veſtrum niſi fœdera & iuramenta regi facta rumpatis, non minus quàm peccauit Herodes qui Iohannis caput filiæ promiſit, & vt promiſſo ſtaret amputauit:* hoc commentario poſtquam interpretes illi iuramentum illuſtraſſent, Rochellenſes ſtatim ſpiritu Euangelico pleni obedientiam & iuramentum quod regi fecerant rumpendum eſſe decreuerunt, & noua cum cæteris Galliæ rebellibus fœdera & conſpirationes ſuſcipiendas, eaſque ſine mora ſtudioſe coiuerunt: ne ſi fideles regi Chriſtianiſſimo diutius manerent, atrociter Deum offenderent, & Herodiano peccato ſeipſos illigarent, perinde ac ſi ſanctiſſimi prophetæ Domini præcurſoris caput abſcidiſſent. Quemadmodum autem miniſtri, & ſynagoga, & duces inferiores Caluiniſtæ ex verbo Domini cenſuerunt eſſe maximè Euangelicum fallere Catholicos & mendacijs periurijſque eorum ora oblinere, ſic etiam ipſe princeps Condæus alter Caluiniſmi Atlas cum miniſtris & ducibus illis ex ſupremi principis Nauarræi ſententia ſtatuit illud eſſe optimè factum & Euangelij Caluiniani puritati inprimis conſentaneum. Quum enim Catholici in generali illo Ordinum

Caluiniſtæ natura fidei ſuæ ſunt periuri.

talibus contra regem & rempub. fœderibus pa-
tuit: ſed etiam generali quadam regula ſtatuerunt
quicquid iurauerunt Catholicis, ſi illud iuramen-
tum cum minimo Caluiniſmi detrimento ſit con-
iunctum, eo ipſo fieri *contra bonos mores, contra Deum,*
quia ſit *contra eius religionem Caluinianam,* & cõſequẽ-
ter eſſe *cauſam peccati,* à quibus omnibus iuramentis
non opus eſt Caluiniſtæ nouam aliquam relaxa-
tionem quærere (quod tamen facillime eis largitur
euangelium) quando hic generali quadam diſpen-
ſatione à talibus vniuerſe *per ſuprema eccleſiæ Gallica-
næ capita* Condæum & Nauarræum abſoluuntur.

Fingite verò iam Nauarræum Catholicis de reli-
gione Catholica non lædenda maximis quibuſque
promiſſorũ & iuramentorũ ponderibus & religio-
nibus cauere: ſi tamen vnà meminerimus quid ipſe
de religione Catholica & Catholicis ſẽtias, niſi
nimiũ ſtupidi ſumus ſtatim aduertimus nihilo plus
eſſe in promiſſis & iuramentis illis momẽti, quàm
ſi ſtupeo filo Sampſonem aut Herculem velis alli- *Iudic. 16.*
gare. Caluiniſtis enim Catholici ſunt Cananæi,
ſunt Moabitæ & idololatræ, & Catholica religio
eſt illis idololatrica & ſumme in Deum contume-
lioſa, & Caluiniano Euangelio hoc maxime inſitũ
& innatum altiſſiméque impreſſum eſt vt omnibus
neruis eam euertat & diſſipet, ad quam extermi-
nandam videmus illos fratres etiam quum priuati
eſſent in tota Gallia contra reges obſtinatiſſime de-
pugnaſſe, nec vllis detrimentis, cædibus, & inter-
necinis ſtragibus ab incæpto deſtitiſſe. Et quod pri- *Nulla fides habenda Nauarr.*
uati ſubditique fecerunt contra reges, id cùm reges
euaſerint non facient contra ſubditos & priuatos?
Cùm rex eos ad tale bellum animauerit, non mul-
tò magis contra fidem Catholicam exardeſcent?
Cùm reges aduerſarij eos frænarent, qui tamen

 Euange-

Euangelium eorum ad fidem Papiſticam deſtruendam impellebat, vt hæreſim ſuam augerent, pro ea inuitis regibus ad arma prorumpebant, & illa immania facinora in ſacerdotibus, in tẽplis, in totis vrbibus ſuccendendis patrabant: & quum præter hæreſim rex quoque eos ad bellum cohortabitur, quum ad ſacerdotes tanquam hoſtes ſuos & Euangelij ſui mactandos ſi non verbo, ſaltem facto, voluntate, tacita approbatione commouebit, nõ multò magis ad omnem ſæuitiam feritatemque incitabuntur: Et quemadmodum poteſt rex non omnibus viribus ſuis ad fidem Catholicam radicitus euellendam conniti, cuius auribus perpetuò miniſtri inſonabunt idcirco gladium eſſe ei diuinitus traditum tanquam alteri Saulı vt Catholicam fidem & Amalechitas illos Papiſtas funditus diſperdat? Num ille cauſabitur iuramentum ſuũ factum Catholicis ſubditis, qui totà vita nullum habuit curam iuramenti quod fecerat Catholicis regibus, & qui iam antea perſuaſiſſimum habet tale iuramentum eſſe *contra Deum, contra bonos mores*, cuius obſeruatio peccatum eſt non minus horrible quã ſi Iohanni Baptiſtæ ipſiſque Apoſtolis Saluatoris noſtri crudelem necem afferret? Num ille vt Papiſtis antiquis hoſtibus ſuis gratificetur, patietur ſe priſcis illis tyrannis & perſecutoribus, Herodi, Neroni, Domitiano, à ſuis reuerendis miniſtrellis annumerari? Aut num illi hoc prætermittent, qui viginti ſex annis totis nihil ferè aliud in ſuis conſiſtorijs, concionibus, cœtus, in ſua bellica & cruenta theologia, inculcarunt? Aut verò ſi non ſtatim hac via difficili & aſpera, ſed alia multò magis leni & trita ingreſſurus ſit, fidemq; ſuam te ipſa variaturus quemadmodum Miniſtri ſuas variant concionandi rationes, qui nunc è ſugge-

ſtis præ-

ſtis prædicant & libellis æditis diſputant, Deum »
nemini reuelare Euangelij veritatem vt ea ſit am- »
pliſſimi regni amittendi cauſa: quumque Miniſtri »
Germaniæ ſuis largiuntur principibus Electoribus »
vt ad eligendum Imperatorem Germaniæ, dimi- »
diatæ Miſſæ interſint, multò magis ipſos diſpenſare »
poſſe cum Nauarræo, vt ad lucrandum opulen- »
tiſſimum regnum Galliæ Miſſam integram ſe- »
mel atque iterum audiat: & hanc item ob cau- »
ſam poſſe cum hoc turbulento & periculoſo »
tempore iurare Catholicis Catholicæ ſuæ reli- »
gionis conſeruationem, quando ſine his duobus »
regnum illud non poſſit aſſequi: ſi inquam ille »
ab iſtis ita perſuaſus horum vtrumque fecerit, & Catholicis quolibet iuramento quantiſcunque conditionibus & circunſtantijs deuincto quod requirunt pollicitus fuerit, & ad aliquod tempus hoc totum verè fideliterque præſtiterit: num poſtea quando in ſolio regali ſecurus conſidebit, Miniſtri obliuiſcentur ei ſuggere alterum illud effugium, ſe iuraſſe quidem ſed *timore adductum*, ne Catholici ad eum turbandum & à Corona Gallicana repellendum pernicioſe conſpirarent, & bolum tantopere expetitum è faucibus eriperent? Nunc verò poſtquam regni poſſeſſionem eſt adeptus non debere eum deinceps iuramento ſtare, neque verò teneri, quando *timor ille* quo compulſus iuramentum dedit, longè grauiſſima cauſa eſt & abunde ſufficiens *ad eum à vinculo ſuæ promiſſionis abſoluendum.* Atque his ego potiſſimum argumentis ductis à natura rerum, à natura huius hæreſis, à generali Caluiniſtarum omnium praxi, ab eo quod eſt in Nauarræi animo altiſſimis tanquam radicibus funditus infixum, vt mutari non poſſit, Nauarræum infidelem eſſe

admiſſus eſt, ſed prius grauiſſimis iuramentis & in nomine regis Chriſtiani, & in fide baptiſmi ſui, ciuitatis eius Magiſtratibus ſe obſtringens nihil ſe penitus in ciuitate ea immutaturum, multo minus militares aliquas copias præſidij nomine eis impoſiturum. Et tamen pauciſſimis poſt horis, eodem ipſo die à meridie quatuor militum cohortes vage & diſperſe palantes ne auerti poſſent ciuitatem ingrediuntur, qui numerus paulo poſt duplicatus eſt: moxque ciues omnes ad magnum pecuniarum numerum pendendum compulſi, perinde ad ſi legitimo bello oppugnati, capti, & ſubacti fuiſſent, egregium fratrum Prædicatorum monaſterium penitus euerſum, niſi quod ad arcem conſtruendam aliqua pars reſeruata eſt, eccleſiæ aliæ ſpoliatæ, Catholici omnes eiecti in exilium: nec fœminæ horum crudelitatem effugere, quantum multis matronis honeſtiſsimis vis turpiſsime illata, è quibus vna ſic conſtuprata, vt altera Lucretia non quidem gladio ſuo ſed partim raptoris iniuria, partim mœrore & ſceleris indignitate interijt. Anno 1579. profecta ad Nauarræum regina matre, poſt longas vltro citroque deliberationes & diſputationes tandem pax confecta eſt: *Ad quam bene, firmiter, directè, & ſincerè obſeruandam, Rex Nauarræus, Princeps Condæus, & viginti alij illuſtriores reformatæ (quæ dicitur) religionis nobiles iurarunt.* Mox Regina ad Regem Pariſios, ſpei & gloriæ plena quaſi omnia in Guienna & Gaſconiæ egregie pacificaſſet reuertitur. Vix autem ea Curiæ regalis limen attigerat cum ecce frequentes nuncij aduolant Nauarræum eſſe in armis, ciuitateſq; inſignes cepiſſe, Cadurcum, Mendē, & Inſulam, iminere Rhodis, & multas pręcipuas Guiennę & Gaſconiæ vrbes niſi mature ſuccurratur in sūmo eſſe diſcrimine.

A Nerac. Vide articulos apud la Val lib. 38. Religion pretendue reformée.

Cahors Mende l'Iſle.

diſcrimine. In eas autem adeo perfidioſe occupatas qua clementia vſus ſit ex Cadurcenſi cõijci poteſt: vbi præter multas virgines & honeſtiſſimas matronas viſitato fratribus Euangelicis more violatas, omnes ciuium domus militibus in prędam & direptionem datæ ſunt, ſeptẽdecim eccleſiæ prius auariſsime & ſceleratiſsime ſpoliatæ poſt à fundamentis exciſæ, monumenta & ſepulchra euerſa, oſſa ſepultorum ſiue principũ ſiue Sanctorũ eruta & abiecta, SS. reliquiarũ thecæ & capſæ ablatæ, fuſę, & in domeſticos vſus culinæ vel menſæ Nauarræi cõmutatæ, vt vel ipſo Baltizare tyranno illo Babylonio magis prophanus Dei & ſacrorũ contemptor omnibus innoteſceret: qui etſi *in vaſis aureis & argenteis quæ è templo Hieroſolymitano aſportata fuerant* cum ſuis Nobilibus & mulierculis bibit, tamen ea prorſus fundere & ſuis vſibus accommodare auſus non eſt. Quo die hæc pax ad Sanctum Seuerum Nauarricę gubernationis oppidum publicata eſt, eiuſdem diei nocte proxime conſecuta vicini caſtri milites præſidiarij, celebrem Abbatiam nocte adorti monachos in ſuis lectis dormientes pugionibus confoſſos obtruncarunt, Prioremque quod non ſtatim expiraret, immiſſo in lectum puluere tormentario in cineres redegerunt. Hac eadem omnino fidelitate & poſteriores quædam pacificationes ab iſto fidelium principe ſeruatæ ſunt, cuius rei locuples teſtimonium præbent vrbes Tartas, & Montmarſan quæ in ſumma pace à militibus Nauarricis admotis noctu ſcalis occupatæ & primarijs Catholicis iugulatis direptæ, planeque hoſtiliter depopulatæ ſunt: aut etiam Bourdellois vbi duo fratres quod ab Hugonotica fide ad Catholicam rediiſſent, in domo ſua obſeſſi, & tandem ſub *fide regia*, de vita futura ipſis ſalua ſe dedentes,

Daniel, cap. 5.

Ibi. ver. 3.

A Flex & Contras.

La-fitte.

dentes, illico in gratiam cuiuſdam Nauarræo chariſsimi gladijs confixi obtruncantur. Et vt breuis ſim nec ſingula faſtidioſe ſectcr quæ aliunde nullo negotio peti poterunt, hoc ipſum nuper ab eo & chariſsimo ſuo, vti vocat, fratre Hypocrita Tyranno pridem extincto contra antiquiſsimum & toto Chriſtiano orbe celeberrimum Pariſienſe Parlamentum, erectum nouum & adulterinum Turonibus falſi nominis Parlamentum, eodem prorſus modo ſpiritúque quo Ieroboamus nouum in Bethel idololatricum templum vituloſque aureos contra antiquum Salomonis Templum verumque Dei cultum Hieroſolymis inſtituit: quid eſt aliud quam manifeſta quædam proteſtatio de ſingularibus iniurijs Catholico Galliarum ſtatui & nomini in præſentia in dies ſingulos illatis, & deinceps in poſterum continenter inferendis? Cuius item egregij conuenticuli Senatores & præſides iam nunc propter ſummum ſuum in ſinceros Catholicos (quos *fœderatos* vocant) odium, maleuolentiam, & iniuſtitiam adeo infames ſunt, & qui veros Catholicos tam innumeris damnis, mulctis pecuniarijs, carceribus, exilijs, bonorum publicationibus, & crudeliſsima ſæpenumero morte afficiunt, vt eorum Senatoriæ togæ non tam ſuo natiuo Tyrio colore quam copioſo miſerorum Catholicorum ſanguine, vulgari ſermone dicantur purpuraſcere. Et tamen poſt hæc & alia huius generis innumerabilia, rex iſte per antiphraſin Chriſtianiſsimus non ſolum per ſuos conductos tabulas aſſeuerare, ſed ipſe ſæpenumero *per fidem* ſuam non tantum Caluiniſtinam ſed etiam *regiam* deierare conſueuit, ſe nunquam malum aliquod Catholicis intuliſſe, quin potius eos defendiſſe & in poſterum *vna cum*

Fauas.

Supra pag. 339.

3. Regum 12.

Les Liguenrs.

O pudorem & fidem regiam.

ſua re-

tate & tacita approbatione admiſit. Sed certiſſima via & minime fallax eſt, à rebus effectis ad cauſas efficientes, ab externa ſpecie ad internã conſcientiã à verbis, à vultu, ab ore, ad animũ, ad mentẽ, ad intrinſecos affectus recurrere. Illa enim nos fallere poſſunt & ſæpe fefellerunt: iſta nunquam decipiũt, ſed abſq; vlla dubitatione & errore producunt tales fructus, talia facta & flagitia, quę eius generis arbores ſolent parturire & parere. Quare quũ Nauar. intrinſecus in animo ſit hæreticus, Hugonota, Caluiniſta, hoc eſt acerrimus & æternus Catholicæ Eccleſiæ & religionis hoſtis, quum talem ſe eſſe & fore, talem ſe & viuere velle & mori, in iſtorum hominum ſynodis & cœnis & conuentibus celebrioribus ſæpe proteſtatus ſit, ergo neceſſarium eſt, & ex eo ineuitabili conſequentia infertur, in omnibus iuramentis & promiſsis de Catholica fide protegenda eum fore ter quaterque periurum & mendacem. Neque (quod antea commonui, ſed iterum repeto quia Spiritus ſancti oraculum eſt, & quod idcirco Catholicorum animis altiſsime par eſt inſculpi & inhæreſcere) magis poſsibile eſt vt talis pertinax hæreticus iuramentum ſuum de fide Catholica tuenda ſincere & fideliter præſtet, quam vt eiuſdem Catholicæ fidei ſerium aſſertorem & vindicem ſe præbeat Satanas, qui verus eſt hæreticorum *Pater*, in quibus ille vere operatur, cuius illi vere ſunt *Miniſtri & ſerui* & mancipia, qui vere eorum corda regit & occupat, eoſque *ſuis laqueis deuinctos* & alligatos tenet, verſat, flectit, & impellit ad omnem *ipſius voluntatem* exequendam.

Certa via de Nauarrao vere iudicandi.

1. Ioan. 3. 10. Epheſ. 2. 2 2. Corinth. 11. 5. 2. Tet. 2. 19. 2. Tim. 2. 26.

14. Quæ quũ ita ſint, iam deinceps promiſsis & iuramentis Caluiniſtarũ fidere quæ ipſi tam varijs & recentibus exemplis in Flandria, in Germania, 14.

Vide ſupra pag. 325. 326.

in Scotia.

in Scotia, & Anglia docuerunt nihilo eſſe Siculis gerris aut leuiſſimis plumis ponderoſiora, quæ eorũ Euangelium docet eſſe rumpenda & violanda, & quæ illi ipſi iam antea prædicunt & denuntiant ſe tantùm ſimulare ad Catholicosineſcendos & illaqueandos, velle antem ſtatim perfringere vt primũ quàm captarũt prædam ſunt nacti, & credulos Catholicos ſtrangulandi potentiam aſſecuti: quid eſt aliud quàm ſciente, volentes hominum fanaticorum inſtar in manifeſtum exitium ruere, & ipſis beſtiis ſtupidiores mortem apertè intẽtatã non declinare? Dementiſſimum ſiquidem eſt ſuſpicari eos vbi de regno agitur futuros veraces & fideles, qui in rebus multò leuioribus mentiri & peierare aſſueuerunt, qui non magis plurima iuramenta quàm totidem vitioſas nuces aut digitorum crepitus æſtimat. Dementiſſimum eſt non poſſe ratiocinari, quũ Caluiniſtæ principes & reges regibus quorum potentiam verentur, qui iniurias ſuás poſſunt vlciſci, infideles ſunt & fœdera quãquam ſæpius iurata negligunt & irrident ſi quantulacunque rei cõtra eos bene gerendæ apparet opportunitas; eos reges ſubditis iuramenta extraordinariè requirẽtibus, quod iurarunt præſtituros tum cum ſubditos habent ſuę poteſtati obnoxios, in quibus hoc ipſum vindicabunt quòd iuramentum poſtularunt nec ſimplici verbo habuerunt fidem. Dementiſſimum eſt non conſiderare iſtos nũquam poſſe Dei nomen inuocare religioſius, iurare terribilius, proteſtari vehementius & flagrantiore in ſpeciem zelo quàm fecerunt ante annos 17. idque Carolo regi, regiis fratribus, Nuntio Apoſtolico, Cardinali Borbonio, Pontifici Romano totique orbi Chriſtiano, quorum omnium Maieſtatem ſi contempſerunt & ad priſtinas Caluiniſmi ſordes reuoluti sũt, quæ vel firmiora iurandi

Abſurdiſſimum & ſtultiſſimũ eſt Nauarræo credere

ta iurandi & promittendi vincula, vel quas augu-ſtiores perſonas iuramentorum teſtes & tanquam obſides poterunt Catholici Galli in Gallia conficere aut confingere? Breuiter dementiſſimum eſt, ſacramentum & iuramenti religionem ab illis datam quicquam pendere, qui omnino nullum habent ſacramentum, nullam religionem, nullam fidem, nullum verum Deũ cuius numine ſe obſtringant, cuius religione ſe deuoueãt: qui Deum Chriſtianorum reiecerunt, & Deum Turcarum non agnoſcunt, & nullum omnino Deum niſi forte Satanam in ſuis ſynagogis prædicant. Denique ſupra quam dici poteſt inſulſum eſt, & fatuum, & abſurdum, & belluinum, & plane obſtupendum eſt: ſi Caluiniſtæ adeo ſint communis ſenſus & humanitatis expertes vt poſtulare velint Catholicos iſtis hominibus Nauarræo & Nauarriſtis hæreticis & hoſtibus ſuis credere, quoad myſteria religionis, quoad ſalutem animarum, quoad fidem Catholicam & regnum Gallicanum, quorũ fidei ipſi Caluiniſtæ vnius ciuitatulæ ſtatum noluerunt committere. quos ipſi (inquã) Caluiniſtæ ſuſpicati ſunt fore in vnius Caluinianæ vrbis ſtatu peruertendo fallaces & perfidioſos. Quum enim Nauarræus & Condæus poſt tot bella pro fide Hugonotica contra regem geſta Rochellam inuiſere cuperent, non militariter cum exercitu aut turmis aliquibus equitum peditumve, ſed pacate cum aulico comitatu; etſi ciuitas illa erat in prouincia Guiennæ & proprie Nauarræi iuriſdictioni ſubiecta, quamdiu tamen Rochellenſes aditum ei negarunt? Quam multi *internuncij vltro citroque* commearunt priuſquam id poſſet impetrari? Tandem quidem poſt multam diſceptationem concluſum eſt in Cõcilio Miniſtrorum & ciuium permittendũ ei ingreſſum,

Supra cap. 5. ¶. 10. 11.

Ibid. ¶. 9.

Caluiniſtæ diffidunt Nauarr.

La Vald. lib. 32. fol. 327. anno 1576.

tatum, deliberatũ, multis diebus adeoq; & ſeptimanis pugnatum eſt, diſtractáq; in diuerſas factiones ciuitate, Miniſtri & milites quaſi conſertis manibus cum Prætore & ſuis conſiliarijs dimicarunt. Sed tandem tamen vicerunt Miniſtri, & de eo in ciuitatem cum ſuis perpaucis recipiendo cõſenſum eſt, quanquam conditionibus duriſsimis, de quibus ipſe prolixa oratione propter ſummam eorum indignitatem conqueritur, ſed quæ manifeſto cõuincunt ipſos fratres Caluinianos iſtis Caluinianis principibus in priuilegijs & politicis rebus ad ciuitatis ſuæ quietem pertinentibus nequaquam fidere. Quis ergo Caluiniſta modo ſiccus & ſanus poſtulet vt Catholici illis credant quorum fidem ipſi Caluiniſtæ ſuſpicantur eſſe falſam & Punicam! Si Caluiniſtæ illis non committunt exiguam vrbem, Catholici illis tradent vniuerſum regnum? Si Caluiniſtæ eorum fidem Caluinianam in tot quæſtiones vocent propter breuem in vrbe moram, an Catholici non multo magis dubitabunt propter perpetuum in eorũ opes, & corpora, & animas Imperium? Maxime quum illi ipſi iam pridem teſtati ſint ſe nolle promiſsis & iuramentis ſuis obligari? & eorum euangelio tam eſt naturale & ingenitum vbi de religione cum Catholicis agitur, decipere, fallere & fraudare, vt ſine hoc articulo nemo verus & abſolutus Caluiniſta eſſe poterit? Ergo Caluiniſtæ ſi aliquid humanæ indolis habeant, ipſeque adeo Nauarræus & Nauarriſtæ ſi homines ſunt cõmuni intelligentia præditi, & non nimis à ſuis affectionibus victi præcipiteſque acti, ne moleſte ferant Catholicos eſſe timidos & ſuſpicioſos de eorum integritate, priuſquam Caluinianis fratribus meliorẽ de ſe opinionem impreſſerint.

Vide la Val à pag. 844 vſque ad 854. & 833. &c. Ibid. fol. 846. 847 &c.

15. Deniq; vt à Caluiniſtis & hæreticis principib. 15.

licam religionem interdixit? Et tamen hic aliquando quum ſibi putaret commodum, Catholicis *clemens fuit & humanus*. vſque eo vt ad optimorum epiſcoporum pedes ſe abijceret, & D. Baſilij quem poſtea crudeliſſime vexabat, preces, opem, & beneuolentiam magna humilitate expoſceret. Anaſtaſius Imperator quoties ſimulabat & diſſimulabat, iurabat & peierabat, nec tamen vnquam hæreſim ſuam propagare & fidem Catholicam labefacere deſtitit, donec cæleſti fulmine extinctus eſt. Hac Catholicæ fidei & eccleſiaſticæ vnitatis ad tempus ſimulatione Hunericus rex in Africa, & Vittiza rex in Hiſpania reges Arriani valde attriuerunt Chriſtianos: Ioannes in Anglia & Henricus atq; Fredericus in Germania ſchiſmatici grauiter oppreſſerunt Catholicos, & maiora prouincijs illis importarunt damna quam aperti & externi hoſtes vnquam inferre potuerunt. Nonnulli Græcorum Imperatores hæretici eandem viam ingreſſi ſunt, in quibus ſingulis ne inſiſtam, fortaſſe ea generalis eſt regula & quæ nullam exceptionem patitur, Si quis vlla ætate Princeps derelicta fide Catholica hæreſim quamcunq; ſerio amplexus eſt is deinceps fœderum & promiſſorum quæ cũ Catholicis pepigerat nullam rationem, curam nullam habuit, ſed fidẽ ſuam quibuſcunq; datam, & quacunque religione deuinctam inflexit, variauit, & commutauit ad ſectę & ſectariorum ſuorum commodum: quod longo catalogo veterum hæreticorum, & non minus prolixa ſerie noſtri temporis hæreſiarcharum promptum eſſet oſtẽdere. & haud ſcio an vel vnica opponi poteſt huic regulæ generali exceptio. Et quid aliud ab eis expectandum eſt quos ſpiritus ſanctus per Apoſtolum ſuum iterum atq; iterum deſcripſit fore *ingratos, ſceleſtos, ſine paci,*

Nazian. orat. in laudem Baſilij

Regula generalis de regibus hæreticis.

 abſque

crilegijs, ruinis, incendijs, & ſtragibus perſpiciuntur edocti cauere volunt ne Caluiniſticum iugum ſuis ceruicibus imponi patiantur: ſi deinceps ſub eo iugo gemant, ſi ſpolientur, ſi profligentur in exteras regiones, ſi (vt in Anglia) Nobiles propter vnicam Miſſam auditam euerſi bonis omnibus carceribus includantur, ſi propter confeſsionem fidei Catholici ſecuri carnificis ceruices ſuas tanquam perduelles cogantur præbere; denique ſi cædantur, ſi iugulentur, ſi diſſecentur in partes, & ad portarum faſtigia paſcendis coruis eorum membra ſuſpendantur, quod eſt in Anglia vſitatiſsimum, & quas Anglorum leges in Galliam traducendas iſtorum principum antecurſores Miniſtri & ſcriptores Hugonotici, omniáq; Nauarræi dicta, facta, mores, & in regno Biernenſi leges acerbiſsimæ contra Catholicos & Catholicam religionem poſitæ, clariſsime & euidentiſsime præſignificant: ſi in hanc vicinorum ſuorum tyrannicam & corporis & animæ ſeruitutem cadant Catholici Gallicani tot documentis ad ſibi præcauendum fruſtra admoniti, quis tandem eorum conditionem dolebit, quis calamitatem & miſeriam lamentabitur?

Concluſio ad præcipuas quaſdam familias & Ordines regni Gallicani.

CAPVT XI.

1. *Quamuis homini externo optandum ſit hæreticum effici Galliæ regem, ex quo ſequutura eſt eiuſdem regni in varias partes diſtractio, & principibus vicinis ditionum ſuarũ amplificatio: tamen homo Chriſtianus propter eccleſiæ fideique Chriſtianæ bonum magis debet eius conſeruationem ſub*

vno iuſto rege deſiderare, quod Nauarræus certo certius euerſurus eſt: ad quod vt aſſeret, nulla ei vel diuinitus vel humanitus ſuppetit ratio.

2. *Comparatio regni Gallicani hoc tempore quoad regem nuper caſum & ſucceſſorem ab eo deſignatum Nauarræum cum Imperio Rom. ſub Imperat. Conſtantio, & eius ſucceſſore Iuliano Apoſtata, Deteſtatio Henrici Valeſii qui Cathol. religionem præ ſe ferens tota vita ſua, talem tamen reliquit ſucceſſorem eiuſdem fidei hoſtem & euerſorem, vt Conſtantius Arianus Iulianum Apoſtatam.*

3. *Hortatio ad Nobilitatem Gallicanam & inprimis ad Familiam Borboniam deficere iam & ruere incipientem, vt in maiorum fide Catholica perſiſtant, ad regem ſuum Catholicum Carolum Borbonium ſe adiungant, & maculas per nouos familiæ ſuæ hæreticos ipſorum antiquæ & hæreditariæ gloriæ aſperſas eluant.*

4. *Laus Familiæ Guiſiæ quod perpetuò ſit fuerítque Catholicæ fidei ſtudioſa propugnatrix, id quod in vltimo Henrico Duce Guiſio fratribúſque eius maxime eluxit, quo præcipuè zelo & verè Chriſtiana fortitudine probant ſe genuinos Caroli Magni poſteros.*

5. *Ad Nobiles* Catholicos *Nauarræo & hæreticis* unitos. *& quicunque Nauarræi factionem ſequuntur eúmque in ſolio Gallicano ſtatuere laborãt. Vbi primò oſtenditur quã grande coram Deo peccatum ſit Catholicos cum hæreticis iſtorum more conſociari.*

6. *Quod hæretici eorũ opera vtentur ad hæreſim ſuam in Galliam ſtabiliendam, & deinceps eos tanquam proditores horrebunt. & ſi cõmodum vel ſtatuti vel religioni Caluinianæ videbitur, occident: vti fecit in Anglia Henricus octauus & eius filia Elizabetha erga iſtiuſmodi Catholicos.*

7. *Idem omnino factum eſt miniſtrorum potiſſimum inſtigatione in Scotia contra Scotos Catholicos. hoc eodem modo hæreſi illic introducendæ hæreticis inſeruientes.*

8, *Idem prorſus eodemq́; modo factum eſt ab Aurangio*

& ſuis

& ſuis in Flandria vbi Flandrorum Catholicorum coniunctio & conſociatio cum Aurangio ſimili ma conſociationi Gallorum Catholicorum cum Nauarræo & Caluiniſtis Gallis particulatim explicatur: vt ex illorum fœdo euentu horũ par exitus certiſſimò poterit præuideri. Eſtque vere contra naturam hæreſis, antiquam Nobilitatem Catholicam ferre vigentem & florentem, quando eam poteſt ſuccidere & exterminare.

9. *Ad ClerumGallicanum,qui niſi planè ſint homines & Athei & ſtupidi,quique omnem proiecerũt curam & Chriſti & ſui ipſorum: neceſſariò debent vel Chriſti vel ſua cauſa diligentiſſimè contra Nauarræi regnum laborare.*

10. *Ad ciuitates & populum Gallicanum vniuerſe qui præter detrimenta ipſis cum reliquis communia certo ſibi polliceantur bonorum ſuorum per regẽ hæreticum interminatam ereptionem & ſpoliationem, id quod perſpicuis experimentis Angliæ & Flandriæ futurum clare demonſtratur.*

11. *Ad proceres Caluinianos, vbi docetur æque manifeſtis experimentis Miniſtros eis arrogantiſſimè dominari & per procerum ſanguinem regnum ſuum machinari, nec eos re vera magis proceres quàm ruſticos æſtimare, quin potius Nobilitatis Gallicanæ exterminationem moliri,vt democraticos magiſtratus quibus ipſi dominentur,inducant.*

12. *Concluſio continens varias rationes quare ſperandum ſit hunc Caluinianum Atheiſmum in Gallia non inueteraturum, maximè quia eius horribilem impietatem iam olim deguſtarunt Galli: quemadmodum olim Chriſtiani qui im ſub Imperio Iuliani experti fuiſſent Gentilium Caluiniſtis ſimillimorum feritatem, nunquam poſtea alterũ Gentilem Cæſarem ferre voluerunt. Simul oſtenditur Francis multo fore & apud Deum & apud homines glorioſius ſeſe omnibus belli moleſtijs exponere etiam cum certo vitæ diſcrimine (qui tamen magnam & penè certam de victoria conſequenda ſpem iure poſſunt concipere) quàm hæretici regis iugum ferre. Quod ſi ſecus fecerint, nulla eſt adeò ex-*

trema miſeria & calamitas quæ non illos ſuo merito inuoluat & obruat.

I. VErum his omnibus miſerijs & periculis à Catholicorum iugulo auertendis quem ego liberatorem, quem reip. Gallicanæ in his anguſtijs poſitæ ſeruatorem, his tam varijs hæreſum & hæreticorum monſtris quem exterminatorem, quem alium tanquàm Herculem ἀλεξίκακον aptius appellem quam ipſum Gallorum regem Carolum optimum & prudentiſſimum, cum quem reipub. huius patrem vetus regem inſtitutio, & Chriſtianarum legum cuſtodem maiorum exempla, & religionis vindicem ipſius virtus & multis operibus teſtata ſanctitas,& hæreticorum hoſtem regale ius ſanctiſſimumque hoc fœdus ab eo inchoatum, & horum malorum omnium medicum atque depulſorem diuina ſcripta, & eccleſiaſticæ leges, & particularia regni huius iura,ipſiuſque inprimis zelus & pietas, plurimæque pro fide Catholica contra ſuam ipſius hæreticam ſtirpem ſuſceptæ dimicationes atque pericula efficiunt atque deſignant. Et quanquam ſi multorum Politicorum more illud tantùm circunſpicerem quod patriæ & principi meo expediret,ſuaderem Nauarræum *condemnatum hæreticum* admitti Galliæ regem, ex quo probabile eſſet ſubditos Coronæ illius quum nec diuino iure, nec humano, nec vlla conſcientia hæretico tali obedire teneantur facile in varias factiones diſtrahendos, facileque aliorum vicinorum principum imperium accepturos, vnde Burgundica domus inter alias non magno negotio recuperaret quæ in Burgundia, Campania, & Picardia morte Caroli vltimi Burgundorum Ducis amiſit: tamen quia non tam quid vtile ſit Burgundico

Carolus Borb. rex.

Hoſti Galliæ optandum vt Nauarr. rex Galliæ fiat.

nomini quam quid ſit vtile reipub. Chriſtianæ expendo, nec in meipſo tanti vel ſanguinem Burgūdicum vel mei regis gloriam, vel patriæ amplitudinem, quàm Chriſti fidem, religionis integritatem, æternam animarum ſalutem, totius eccleſiæ Chriſtianæ & Catholicæ bonum conſidero: Deū Opt. Max. ex animo precor vt Galliæ veteris ſui Imperij terminos latiſſimos conſeruet, modò tamen Gallia veteris ſuæ fidei poſſeſſionem non deſerat. Sin verò Gallia à maiorum ſuorum Catholicorum fide diſcedat, tum ego Galliæ non tantùm *pro vno ſex reges exopto*, vt olim Dux noſter Carolus, ſed etiā decem & decies mille ſi fieri poſſet, omnibus nimirum vrbibus ſuos ſeparatim reges & regulos imprecor: vt quemadmodum Galli quoad ſpiritualem obedientiam ab eccleſia Chriſti Catholica nefario ſchiſmate & hæreſi ſe diuiſerunt, ita quoad temporalem ſubiectionem ipſi à ſe inuicem diſſocientur & ſeparentur, quò talibus factionibus tanquam verberibus & plagis à Deo inflictis correpti videant & emendent errorem quem verbis & ſalutari paſtorum ſuorum adhortatione admoniti videre & corrigere noluerunt. Quanquam autem tātum ego mihi non arrogo, vt putem me rationes demonſtrare poſſe quemadmodum hæc Galliꝫ vulnera ſanentur, quæ poſt tot & bellorū & pacificationū pharmaca adhibita, ſemper tamē vigent, & nūc magis quā antea recrudeſcūt, & peritiſſimorū atq; per bonorū medicorū arte manuq; indigent: & plurimū exercitati in negotijs politicis cōſiliarij vix fortaſſe quid optimū ſit diuinis ſuis ingenijs explicare poſſunt: tamen pꝛmonere quid vniuerſalem quandam reip. & religioni ruinam ſit allaturū, hoc non tam ſingularis medici aut perſpicacis eſt conſiliarij, quam mediocris è cōmuni turba viri & vulgaris

Cominaus Comment. lib. 4.

Hæreſis certa Galliæ ruina. vulgaris Chriſtiani. Etſi enim ſolius medici eſt apta ſingulis morbis medicamenta apponere, tamen cuiuſcunq; hominis eſt ſcire aconitum, cicutam, venenum ſuæ ſanitati eſſe aduerſarium. Et licet doctiſſimus tantùm theologus hæreſim quamq; ſuis proprijs Scripturarum, & Conciliorum, Patrumq; antiquorum locis theologicis nouit refellere: tamē hæreticum eſſe deuitandum, cum eo non eſſe familiariter verſandum, multò minus ei tanquam regi cum humilitate & reuerentia parendū, hoc ſimplicis Chriſtiani eſt tanquam veriſſimum certa & ſincera fide credere. Quare & medicis ſua, & conſiliarijs ſua, & ſua item theologis priuata artis argumenta relinquens: quod & conſiliarijs, & medicis, & theologis eſt ex æquo cōmune, & quod ex veteri orbis Chriſtiani experiētia cuiuis è populari turba chriſtiano eſt perſpicuū, id vnum vrgeo: non poſſe vitari præſentem Galliæ interitum & diſſipationem, ſiquidem damnatus ab eccleſia hæreticus ad eam regendam aſſumatur. *Suprà cap. 56.7.* Quod cùm ſuprà fuſe iterum atque iterum probauerimus, non ſatis admirari poſſum qua fiducia ſubnixi Caluiniſtæ ſuæ factioni regnum illud tam ſuperbe pollicentur. Ecquid enim populi Catholici fauore illud captant, quorum innumerabiles cætus non aliter quàm pecorum greges in ſuis illis cruentiſſimis rebellionibus trucidarunt? Aut Nobilitatis præſidio, è qua plurimos contra fidem datam perfide occiderūt, & reliquos omnes tanquam *regis Hiſpani penſionarios & Gallicanæ Coronæ rebelles* iam olim prædanatos Monfalconi deuouerūt? Aut verò epiſcoporum & Cleri ſuffragijs fidunt, contra quos ſæpe numero, maximè in prima rebellione ſe proprie ſumpſiſſe arma iactarunt? & quos radicitus extirpandos tanquam idololatras & Euangelij hoſtes, Miniſtri Caluiniani perpetuò

perpetuò è pulpitis declamant, & impoſterum vociferabuntur multò contentius? & è quibus quinque millia in duabus primis rebellionibus mactata oſtendunt infinitum numerum in tot reliquis ſeditionibus conſecutis ab iſtorum furioſo milite fuiſſe contrucidatum? Aut vlla ſuffragatione alicuius Catholicæ in repub. Gallicana partis ſe conſolantur, cuius totius ſummo cum deſiderio, pleniſſimis votis, in poſterioribus iſtis Comitijs Bleſenſibus Nauarræus vt hoſtis patriæ, hoſtis Dei & religionis, vt hæreticus, & hæreticorum protector ab omni Gallicani imperij potiundi ſpe excluſus eſt? Ecquid verò aliorum in orbe Chriſtiano Catholicorum auxilium ſibi pollicetur, qui ſupremi Catholicorum omnium Paſtoris cenſura ſe è Chriſtianorum conſortio & communione vt putridum & corruptiſſimum reipub. Chriſtianæ membrum reſectum & eiectum nouit? Ecquid Chriſti Dei omnipotentis numen in hac iniuſtiſſima & ſceleratiſſima cauſa ſibi propitium fore credit, qui tot millia eccleſiarum in quibus eius nomen purè colebatur euertit, qui per Miniſtros & Apoſtatas ſuos tot eius ſacerdotes occidit, qui adeo horribilibus & nunquã antea auditis blaſphemijs & quas non tam ex hominis alicuius quãquam flagitioſiſſimi ingenio quã ex ipſius Satanæ officina profectas fuiſſe certiſſimum eſt, diuiniſsimã Chriſti perſonam naturamque, vel qua ab æterno natus eſt ex Deo patre, vel in tempore ex ſacratiſsima virgine matre, fœdauit & deformauit? & qui propterea eum nõ minus quàm *Iudæum*, quàm *Ammonitem*, quàm *Moabitem*, quàm *Ethnicum*, quàm *Iudã traditorem*, quã *cultorem Dæmonũ*. quàm *canem*, quàm *irrationabile pecus*, aliquo inter Chriſtianos munere indignum iam olim per Epiſcopos ſuos, per Confeſſores, per Martyres, per Pro- *Sup. cap. 7 §. 7. 8.*

per Prophetas, per Apoſtolos in Concilijs epiſcoporum, in patrum monumẽtis, in ſacris literis pronũtiauit? Quòd ſi ex his omnibus nihil opis poteſt expectare, ſi ſoli qui eius partes ſuſtineãt ſuperſunt hæretici, ijq; variarum ſectarũ & maxime diſparatarum, Caluiniſtæ, Libertini, Lutherani, Anabaptiſtæ, Trinitarij, Athei, & cum his eorum generalis Magiſter & anteſignanus Satanas in cuius ſchola inſtruũtur, cuius ſpiritu inflantur, cuius numine diriguntur, & ſub cuius vexillo contra crucẽ Chriſti militant: nunquid iſti iam tandem de regno Gallicano diſponent? An iſti rempub. quæ tot ſeculis Chriſtianiſſima permanſit, Antichriſtianiſſimã ſuę Antichriſtianæ perfidiæ diabolicis Confeſſionibus efficient? Et quod nec Albigenſes hæretici rexque Aragoniorum, illiſque adiuncta pluſquam centum hæreticorum & Saracenorum millia: nec ante eos Ariani cum ſuis quadringentis Maurorum & Mahometanorum millibus, & tribus potentiſſimis Saracenorum regibus poterant, id pauci Caluiniſtæ & Athei cum ſuo Biernenſi regulo audent ſperare, vel ſola cogitatione concipere?

Dux Nauarriſtarũ.

Belforeſt li. 3. cap. 50.

2. 2 Et tamen ne ſecure tanquam in portu nauigent Catholici, aliquid eſt nec id contemnendum ex quo Eccleſiæ reique publicæ Gallicanæ non leue diſcrimen imminere agnoſco. Ita nimirum ſuperioris regis impietate, confuſa & permixta ſunt in hoc regno plæraque, talis hæreſi ianua aperta, & is hæretico ad regnum inuadendum patefactus aditus, vt mihi ſimiles veterum temporum regnorúmque hiſtorias & rerum exitus intuenti, niſi magna domi foriſque Chriſtianorum cura & prouiſio maturè cancro huic impediendo penituſque tollendo intendat; ne morboſa huius regni pars ſaniorem, peſtilens integram, mortua viuam & valentem,

valentem, corruptiſſima nimirum Caluiniſmi lues ſinceram Catholicæ fidei puritatem inquinet, vaſtet, & depopuletur; valde ſit pertimeſcendum. Eadem nimirum prorſus eſt conditio regni Gallicani ſub Henrico III. & iſto Nauarræo, quæ erat Imperij Romani ſub Conſtantio Ariano & Iuliano Apoſtata. Vtque Conſtantius inclinabat ad deſignandum Iulianum Cæſarem propter propinquitatem ſanguinis (erat enim Conſtantij conſobrinus) eadem fortaſſe ratio aut alia aliqua flagitioſior commouit Henricum Valeſium vt Nauarræum ſuum eſſe vellet ſucceſſorem. Habuit Iulianus ille Imperatoris illius ſororem Helenam in matrimonio, quemadmodum item Nauarræus huius Gallorum regis ſororem Margaretam vxorem duxit. Simulauit valde religionem Catholicam Iulianus, vſque eò vt *abraſa cute vitam monaſticam* profiteretur: ſimulauit item egregiè Nauarræus vſque eò vt nihil ab homine valde Catholico poſſet requiri quod Nauarræus non præ ſe ferret. Conſtantius Iulianum quia ſororium ſuum honoratiſſimæ Imperij prouinciæ, Galliæ videlicet regendæ præfecit. Henricus Nauarræo, ſororio ſuo præcipuam eiuſdem Galliæ partem ſimiliter regendam tradidit. Iulianus poſtquam multorum Ethnicorum amorem ſuis fraudibus collegiſſet, *ſimulationem Chriſtianæ religionis penitus depoſuit, & ſingulas ciuitates peragrans, delubra aperire, offerre ſimulacris, ſe Pontificem appellare cæpit, Gentiles autem feſta Gentilitia celebrare, &c.* Et Nauarræus vbi perdiu conſtantem egiſſet Catholicum, cùm deinde morte regis Caroli videret Caluinianam factionem paulò magis ingraueſcere, ſimulationem Catholicæ religionis cum Iuliano penitus depoſuit, Rochellamque, & Montalbanum, aliaſque

Comparatio Conſtantij & Henrici Valeſ. Iulian. Apoſt. & Nauar.

Socrates l. 3. cap. 1.

Socrates ibid.

aliaſque Caluinianas ciuitates adiens, nefarios Caluini ritus & cænas rurſus erigere, ſynagogas confirmare, ſeque earum protectorem & reuera Pontificem, ſupremum nimirum rerum ſacrarum caput, præſidem, & moderatorem fecit. Iulianus quamuis ipſe iam aperte Apoſtata à fide Catholica defecerat, quia tamen verebatur Catholicos, quorum magna erat in Imp. Romano potentia quam ſub duobus Imperatoribus antegreſſus Conſtantino & Cõſtantio comparauerant; promittebat Catholicis libertatem Chriſtiano more viuendi & credendi, quam tamen poſteà vafrè & vetera oriè, non quidem per ſe, ſed per ſuos adminiſtros atque ſatellites auferebat. Nec aliter Nauarræus quia videt magnam eſſe Catholicorum in Gallia potentiam, illis non ab vno vel altero ſed à ſexaginta fere Chriſtianiſſimis Galliarum regibus totaque repub. Gallicana attributam, idcirco & per ſe & ſuos miniſtros, ſcriptores & emiſſarios ſæpiſſime inculcat, abominari ſe eorum crudelitatem *qui vim conſcientijs inferunt, fidem eſſe donum Dei,* non eſſe regium ſed tyrannicum *cogere homines ad fidem.* ideóque ſe non impedire, nec verò vnquam impediturum quin Catholici Chriſtiano veterum maiorum ritu Chriſtum venerentur. Quòd ſi aliquando Nauarræus eò quo aſpirat peruenerit, certò nouerint Catholici has omnes Nauarræi pollicitationes eundem habituras effectum quem ſimilia permulta ſimilium Caluiniſtarum principum in Anglia & Flandria his proximis triginta annis, & tum in Romano Imperio illa Iuliani promiſſa habuerunt. Reliquas huius hiſtoricæ comparationis partes omnes aptiſſime cum noſtro inſtituto cohærentes & ſibi reſpondentes mutuò, vt item plurimas alias Nauarræi actiones in abolenda Chriſtiana religione Iuliani illius

Apologie Catholiq. part. 2. pag. 127. 209. 227

ſcelerbus

ſcelenbus partim ſimiles partim longe nequiores; data opera prætereo. Hæc pauca tantam oſtendunt eſſe ſimilitudinem in illorum & iſtorum temporum hiſtoria, in illo Ariano Cõſtantio & iſto neſcio cuius fidei Valeſio, in illo Conſtantij ſucceſſore Iuliano Apoſtata & iſto Valeſij iuxta illius deſignationem ſucceſſore Henrico Nauarræo, vt non immeritò timeatur ne idem eueniat in Imperio Gallicano per impudentiſſimam nequitiam Henrici Valeſij, quod tunc in Romano Imperio contigit per inconſideratam imprudentiam Conſtantij Ariani: ideoque facere non poſſum quin ad efficaciorem viuorum admonitionem, verbis D. Gregorij Nazianzeni vtar, & eodem modo Henricum hunc mortuum compellem quo ille Conſtantium defunctum affatus eſt. *Quid tibi accidit Conſtanti* (Henrice) diu quidem rebus contra hæreticos geſtis florentiſſime, *quodnam hoc conſilium ſuſcepiſti*, qui in adoleſcentia, Galliæ *prouincias per gyrum repurgabas*, *tyrannoſque inteſtinos* Condæum, Colignium, *armis tibi ſubijciebas*, *ad quem legationes & ſupplicationes vndecunque*, ex Italia, ex Polonia, ex vltima Sarmatia Thraciaque *confluebant*, cui primo tuo ad regnum Gallicanum acceſſu Galliarum *populi ciuitateſque omnes*, non Catholicæ tantùm, ſed ipſæ quoque Hugonoticæ *partim iam dicto audientes erant, partim iam iam futuræ erant, vt in eodem timore eſſent omnes ij quorum expugnatio in ſpe poſita erat ac ſi iam domiti ac in poteſtatem tuam redacti eſſent*: cùm in hoc eſſes fœliciſſimo rerum gerendarum curſu, *quis dæmonum ad hunc deliberationem tibi irrepſit*, vt repentino quodam impetu & nimis obſtupenda mutatione parta ſimul ac ſperata decora euerteres vniuerſa? *Quomodo magnam illam hæreditatem, Chriſtianos intelligo, illud patris tui decus atque ornamentum*, nec patris Nazian. oratio. 1. in Iulianū.

Aaa tantum-

tantummodo & aui, ſed omnium abauorum & maiorum tuorum qui vel à Capeto, vel à Carolo magno, vel etiam à magno Clodouæo in Gallia ad hanc tuam ætatem regnauerunt, *quomodo gentem illam Catholicorum toto paßim orbe lucentem, regale ſacerdotium, multo labore multiſque ſudoribus* veterum Galliæ regum *auctum*, & pro cuius amplificatione & Clodouæus ille, & filius Childebertus, & Martellus, & Pipinus, & Carolus magnus, & Ludouicus Pius, & Philippus Auguſtus, & Ludouicus Sanctus alijque, tot in Oriente contra Turcas, in Meridie contra Arabas, in Septentrione contra Huſſitas & Normannos, & domi ſuæ in Gallia contra Albigēſes bella ſanctiſſimè fortiſſimeque geſſerunt, *tam breui & exiguo temporis puncto, huic peſti atque furiæ* (Nauarræo Caluiniano) *tradidiſti?* Atque ita omnia vel tua vel maiorū tuorum clariſſima tot ſæculis parta trophæa eodem temporis momento perdidiſti! Et quàm immenſa eſt inter te ita facientem & illos glorioſos auos tuos (ſi tamen credibile eſt eos fuiſſe auos tuos, aut in tam impio & degenere tyranno aliquid extitiſſe veri & antiqui Francorum ſanguinis) diſſimilitudo? Illi nec in vltimis Galliæ finibus regem hæreticum ferre potuerunt & tu hæreticum vniuerſi Gallicani Imperij conſtituis regem atque Monarcham? Illi cùm hæreſim ex Gallia vltra Pyrenæos montes pepuliſſent, eandem nec in remotis illis oris potuerunt tolerare, ſed montes illos cum ſuis Francis tranſgreſſi, multis prælijs hæreſim illic confidentem repreſſerunt, & Catholicis Hiſpanis ad eam penitus extirpandam aperuerunt viam: & tu ab extremis montium illorum finibus hæreſim in Galliam euocas, & in Galliarum totiuſque Europæ ciuitate ampliſſima atque primaria Lutetiæ Pariſiorum hæreticum vt ſolio & ſceptro re-

Henric. Valeſius quā contrarius priſcu Galliæ regibus.

gali fruatur collocas? Tum cùm Galliæ regis Childeberti ſoror Hiſpaniarum regi hæretico nupta, ab eodem propter fidem paulò indignius tractaretur,& ipſe Galliarum rex cum frequentiſſimo Gallorum exercitu, generoſo ſpiritu, non tam regni quàm religionis iniuriam vlturus in Hiſpaniam tranſmiſit,& regem quanquam affinem & sororiũ in prælio occidit, abductaque ſorore celebri cum triumpho in Galliam reuerſus eſt: & nunc Galliarum rex multò quàm Childebertus ille potentior, ſororem ſuam à ſubdito hæretico longè quàm Hiſpaniarum ille rex fuit inferiore; contumelioſius tamen haberi intelligens; vſque eo & ſuam priuatam, & regni, & religionis Chriſtianæ iniuriam diſſimulauit, vt non modò vitam ei permittere, ſed etiam tanquam in improbitatis & impietatis præmium, Gallicanum regnum ei tradere voluerit? Neque aduertit homo humanitatis expers & vitæ communis ignarus, totuſque flagrans vindictæ cupidine contra eum à quo nunquam vel facto vel dicto læſus erat, hanc regni Gallicani mutationem, qua à ſtirpe Catholica ad hæreticam Corona illa tranſfertur, ipſi longe turpiorem fore & infinitè magis dedecoroſam, quam veterem illam qua ſub Childerico Stupido ad nouam familiam deuoluta eſt? quandò illic in repub. ciuili nullos aut non valde turbulentos motus, in repub. ſpirituali hoc eſt in eccleſia, nihil prorſus turbatum euerſurum facile præuidebatur. Nunc autem & in repub. ciuili perſpicuum erat cum hac mutatione multas factiones, multos inteſtinos tumultus, vrbium excidia,procerum cædes,nobiliſſimarum familiarum euerſiones, veterum omnium legum,omnium dignitatum,honorum,iudicũ,iudi-

Quæ mala ſequuntur in Gallia ex rege hæretico.

ciorum, tribunalium, Parlamentorum omnium, omnium Equeſtrium Ordinum ſiue Archangeli Michaëlis, ſiue Spiritus ſancti (quem Ordinem potiſſimùm crebris & valde ſolennibus iuramentis ſe perpetuò conſeruaturum & aucturum vir iſte deuouerat) ſiue Melitenſis contra Turcas militiæ, & quæ ſunt eiuſmodi Chriſtiana militum inſtituta; eorum (inquam) omnium ruinam cum hac mutatione certiſſimò coniungi, vt quæ omnia Catholicæ religioni nituntur & fundata inſiſtunt. In eccleſia autē nihil remanere potuit ſani & integri, quoniam ex tota hac Caluiniana tragædia conſtitit, illic eijciendos & mactandos fuiſſe presbyteros & Epiſcopos, diſturbanda templa, deſtruenda monaſteria, conculcanda ſacramenta, ipſam honeſtatis & caſtitatis profeſſionem extinguendam, pellēdos ex Eccleſia Apoſtolos & antiquos patres cū doctrina ſua diuina & cæleſti, & eorum loco introducēdos fœdiſſimos illos Apoſtatas, Lutherum, Zuinglium, Caluinum, Bezam, homines totos ab domini deditos & libidini, qui ſordidam & luxurioſam doctrinam prædicarent ſuis moribus congruentem: vt taceam Chriſtum Deumque ipſum è ſolio deitatis exturbādum, beatiſsimam Trinitatem innumeris blaſphemijs conſpurcandam, ſingula religionis Chriſtianæ capita horribili contemptu profonanda. Et potuit hæc vaſtitas vel in cogitationem venire regi Chriſtiano, vt non totis artubus contremiſceret? Vt non ſtatim intimis ſenſibus ad eam impediendam commoueretur? Vt non conſideraret ſe hoc facto effici non tam fratribus ſuis, patrique & auo, & omnibus Chriſtianis maioribus, quam ſibi ipſi hoſtem capitalem? Qui quæcūque à primis cunabulis contra hæreticos vel in pace prudenter, vel in prælijs fortiter, vel in Parlamentis

mentis

mentis prouide, vel in eccleſia religioſe, vel cũ externis principibus, ad regni tranquillitatem regiè, ſagaciter honorifice fecit, ea omnia hac tam infanda proditione funditus euerteret? adeò vt nec Condæus in bello Iarnacenſi, nec Colignius in Iuſtitia Bartholomæana propter innumeras rebelliones, Henrici iſtius voluntate cæſus, magis Henrico iſti quàm ipſe Henricus ſibi fuerit infeſtè aduerſarius? Potuit (inquam) hæc de hæretico ſucceſſore deſignando cogitatio in animum eius irrepere, vt non vnà ſecuturam nominis ſui æternam infamiam, verorum Francorum tota poſteritate odium, orbis Chriſtiani execrationes, terribile Dei iudiciũ, ſempiternas inferorum flammas tantam impietatem vindicaturas ſecum verſaret & expenderet? Optimus & fortiſsimus idémque moderatiſsimus Romani in Hiſpania exercitus Imperator Cornelius Scipio vbi milites aliquot ſuos cum Carthaginenſibus contra Romanos conſpirare accepiſſet, concione aduocata ita ſcelus hoc deteſtatur, acſi nihil in mundo accidere potuiſſet prodigioſius. *Vos* (inquit) *milites Itali & Romani, Africam Italiæ, Carthaginem vrbi Romæ imperare velletis?* Quale hoc conſilium veſtrum, quæ mens, quanta fuit inſania vt hoc moliremini! *Lapides pluere, & fulmina iaci de cœlo, & inſuetos fœtus animalia edere, vos portenta eſſe putatis? Hoc eſt portentum, quod nullis hoſtijs, nullis ſupplicationibus, ſine ſanguine eorum qui tantum facinus auſi ſunt expiari poßit.* Tantoperè vir ille horrebat, & contra naturam eſſe putabat, vt aliquid à Romano fieret in præiudicium Romæ, aliquid per quod Africa Italiæ, Carthago ciuitati Romæ dominaretur. At quanto horribilius eſt aliquid à rege non ſolùm Chriſtiano, ſed Chriſtianiſsimo, & Chriſtiana ſacra tam deuotè frequentante, & ad ornandum

Liuius Decad. 3. lib. 8.

Chriſtianiſmum non viſitato regibus miroque in ſpeciem zelo noua & militiæ & diſciplinæ Chriſtianæ inſtituta ſanciente hoc committi, ex quo perſpicuum erat, & certò conſequens erat, non quidem Carthaginem præpotentem & illuſtrem
Geneua. ciuitatem, ſed Geneuam vilem & omnium Galliæ rebellium, latronum, lenonum, adulterorum, ſacrilegorum & ſicariorum ſentinam, imò in quam tanquam generalem cloacam totius Europæ impuritas continenter ſe exonerat: hanc Gehennam vrbi Apoſtolorum Romę & ſanctorum metropoli Pariſijs, hæreſim Catholicæ fidei, nouitatem antiquitati, Synagogam Satanæ Eccleſiæ Chriſti, ipſum verè in membris ſuis Beelzebub Chriſto Ieſu eiuſque Apoſtolis & Diſcipulis & fidelibus quos ille per regnum Gallicanum *poſuit ad*
Act. 20. *eccleſiam ſuam regendam* epiſcopis & paſtoribus dominaturum! Hoc quidem tanto eſt illa Romanorum cum Carthaginenſibus coniuratione portentoſius, quantò apud Chriſtianum hominem aurum luto, cœlum terræ, æternitas mortalitati, Chriſtus Romulo, Roma ſancta Chriſtique & Apoſtolorum & ſacrorum omnium Sedes, eidem Babylonicæ idolorum & ſuperſtitionum omnium cultrici, hoc eſt quantò ſempiterna in cœlis cum Chriſto corporis atque animæ ſalus paucorum dierum in hoc mundo fallaci gloriæ eſt anteponenda. Vt nihil plane mirer ſi iuſtitia diuina ſanguine iſtius tyranni iampridem hic cæperit expiare,
Apoc. 21. 8. qui longe alio modo, longe alio *mortis ſecundæ* genere infinitum illud peccatum alibi plenius eſt expiaturus: quod etiamſi ſecum immenſam trahat malorum Iliadem, etiamſi denſiſſimè conſertam contextámque miſeriarum, calamitatum, cædium & ſacrilegiorum ſeriem in dies ſingulos pariat,
ille ta-

ille tamen malorum omnium fluctus vel Oceanus qantuſcunque eſt, non tam Henrico Nauarræo manifeſte hæretico, quàm Henrico Valeſio ficte & nequiſſime Catholico attribuendus eſt. Si enim Angli hæretici ab Hugonotis in Galliam vocati, & in Galliæ vrbes recepti Galliam deinceps ſpoliauerint, ecquis propterea vir ſobrius non Hugonotas magis quàm Anglos criminabitur? Quis Romani in Italia Imperij interitum potiùs Narſeti Longobardos accerſenti, & Gotthorum in Hiſpania regni excidium Iuliano Comiti Saracenos inducenti, quã ipſis Longobardis & Saracenis non imputat? Si paſtor patefacto ouili lupum in gregem ouium immittit, ecquis lupum oues mactantem culpat & non potiùs paſtorem qui lupum quem arcere debuit inuitauit? Angli nimirum hæretici in ſpoliandis Gallis, & Longobardi in vaſtando Imperio Romano, Saracenique in deſtruendo regno Hiſpanico, vt item Caluiniſtæ in excindenda eccleſia, faciunt quod eſt hoſtium, quod eſt talium Anglorum, Longobardorum, Saracenorum, & hæreticorum. At qui Galli Anglos, Romani Gotthos, Hiſpani Saracenos, Catholici hæreticos tanquam paſtores lupos ea poteſtate armant qua poſſunt vel patriam ſingulorum vel eccleſiam vniuerſam depopulari, ijs propriè tanquam cauſis efficientibus, tanquam authoribus, tanquam architectis, malorum conſequentium cauſa eſt imputanda, ijſque propterea & viuis & mortuis omnes diræ, omnes vltiones, omnia anathemata & humanitus & diuinitus ſunt imprecanda. Et hoc tempore regibus tale quippiam machinantibus minus quam infimo cuique è promiſcua plebe, exemplo Nazianzeni, Chryſoſtomi, Athanaſij, aliorumque

Henricus Val. vera cauſa omniũ Galliæ malorum.

Suprà cap. 6. §. 1. ſanctiſsimorum tum prophetarũ, tum primitiuæ eccleſiæ Doctorum parci debere Chriſtiana & pietas ſuadet & libertas iubet.

3. 3. Sed paulò longiùs quàm volebam, iſtorum temporum, actionum, & Rerumpublicarum, Conſtantij Ariani & Henrici Valeſij, Iuliani Apoſtatæ & Nauarræi Caluiniſtæ, Imperij Romani & regni Gallicani ſimilitudo, rerúmque ab iſto peruerſe Catholico contra veros Catholicos nefarie geſtarum indignitas prouexit orationem meam, quæ quoniam hoc tempore nimis eſt ſera, quanquam vt mihi videtur Henrico valeſio non minus iam mortuo quàm olim viuo tempeſtiua, qui viuus non magis quàm mortuus ad omnes ſanas admonitiones obſurduit: tamen quoniam ille iam apud alium iudicem & tribunal mercedem ſuis dignam factis reportauit, vereor ne eandem cum Conſtantio Ariano & Iuliano Apoſtata, qui eadem cum illis via ad eccleſiam depopulandam ingerſſus eſt: eo apud inferos relicto, ad ſuperos viuoſque oratio mea redeat, ad Nobiles Gallos quorum poſt regem proximæ ſunt in republica dirigenda

Nulla vera Nobilitas ſine vera virtute. partes, quibus diligenter inculcari cupio, vt loci & dignitatis quam tenent, reminiſcantur: & non fucatis ſed veris Nobilitatis officijs, non muliebribus choreis, ſed caſtrenſi diſciplina, non ficta virtutis ſpecie, ſed ſolido Chriſti & eccleſiæ zelo, non vt impij Samaritæ *claudicando inter duas partes* (cuiuſmodi homines Solon legibus ſuis capitali ſupplicio affici præcepit tanquam communes omnium hoſtes) ſed *rectè ambulando ad veritatis* & iuſtiſſimæ cauſæ defenſionem, vti monet Apoſtolus Paulus, in reipublicæ ſalutem incumbant, Dei honorem ſtabiliant, ſeque non verbo ſed re Chriſtianos Nobiles oſtendant.

1. Reg. 18. 21.

Gal. 2. 14.

Recor-

Recordentur quod olim cecinit vir prudens,

Stemmata quid faciunt? quid prodeſt (Pontice) magno. *Iuuenal. Satyr. 8.*

faſtu & iactantia immaniſsima,

Pictos oſtendere vultus

Maiorum, & ſtantes in curribus AEmilianos,

Si tu interim Æmiliani filius aut nepos nihil habeas Æmiliani ſimile.

Recordentur eius veriſſimi oraculi,

Malo pater tibi ſit Therſites, dummodo tu ſis

AEacidæ ſimilis, Vulcaniaq; arma capeſſas,

Excellentibus nimirum Achillis virtutibus inſtructus ad reipublicæ hoſtes domandos & familiam tuam honorandam,

Quam te Therſiti ſimilem producat Achilles,

Qui ſolo maiorum ſplendore & honoribus contentus nihil aggrediaris excelſum, nihil magnificum, ſed in ſola maiorum vmbra acquieſcens Therſitis & hominum ruſticanorum ſtudia ſordidáſque occupationes conſecteris. Recordentur ciuilem Nobilitatem manare à ciuilibus virtutibus vulgarem hominum plebeiorum conditionem ſuperantibus, à magna prudentia, à ſingulari fortitudine, à periculis pro ſalute plurimorum ſuſceptis, à contemptu diuitiarum, à præclara & flagrante iuſtitiæ ſtudio, ab eo quod quum homines plebei ſua priuata lucra conſectantur, iſti Nobiles generoſiori animo ad omnium vtilitatem & totius patriæ defenſionem ſuas curas & molitiones conferunt. Recordentur Chriſtianam Nobilitatem hoc præterea requirere vt ad has morales virtutes Catholicam fidem & vitam Chriſtiano homine dignam adiungant, vt pro eccleſia Chriſti bella gerant, pro dilatanda fide Catholica labores nullos recuſent, pro Chriſtianorum, & Catholicorum, & eccleſiarum, & ſacrarum *Cicero. Ariſtotel. Ciuilis Nobilitas.*

 virginum

virginum conſeruatione, contra aduerſarios Chriſti, vel externos vt Turcas, vel internos vt hæreticos, quibuſuis periculis ſe exponant: & ſi in iſtiuſmodi prælijs pro talibus cauſis mortem oppetierint, tum demum fructum & præmium Nobilitatis, æternam cum Chriſto principe & rege ſuo gloriam ſe aſſecutos ſciant. Hæc veræ Nobilitatis deſcriptio & de veris Nobilium Chriſtianorum officijs perſuaſio, induxit tot millia veterum Francorum, vt alij magno numero in Hiſpanias contra Arrianos, alij in Africam contra Saracenos, alij in Aſiam & Ægyptum contra Turcas & Malaluchas contenderent, & ſolidam gloriam patris illuſtriſsimis de hoſte barbaro triumphis in Franciam importarent. Hæc eadem Nobilitatis deſcriptio omnes vniuerſe Chriſtiani orbis Imperatores & Principes permouit, vt honoratiſsimum quemque Nobilitatis Ordinem *Nulla inter Chriſtianos Nobilitas ſine fide catholica.* inſtituentes, qualis eſt in Gallia *Ordo Sancti Michaelis*, in Burgundia *Velleris aurei*, in Anglia *Garterij*, in Sabaudia *Annunciatæ*, alibi *Sancti Iacobi*, *Sancti Stephani*, &c. eam ſemper & vbique abſque exceptione apponerent conditionem, ita quidem hos ſuos equites fore Nobiles, ſi præter ciuiles virtutes, Catholicam quoque fidem tenerent integram & illabatam: à qua ſi ad hæreſim qualemcunque prolaberentur, eo ipſo ſtatim euaderent ignobiles, coloni, agreſtes, Therſite aut viliſsimo quouis homũcione è vulgi fæce nihilo in republica Chriſtiana præſtantiores. Hæc ergo vna & veriſsima Nobilitatis deſcriptio admoneat Nobiles Francos, & inprimis nobiliſsimam quondam Borboniorũ ſtirpẽ vt recolligant ſe, & vulnera familiæ ſuæ inflicta per iſtos ignobiles & à vera maiorum virtute & nobilitate degeneres Condæum & Nauar. qui nec

ciuilis

ciuilis nec Chriſtianæ Nobilitatis vllum habent veſtigium, nouis Chriſtianæ nobilitatis actionibus curent, & nobilitatem veterem redintegrēt. Quanquam enim permulti eos pleroſq; habent pro perditis & deploratis, & qui nō ita pridem multis impietatis & ingratitudinis operibus valde ſuſpicioſa dederunt ſummæ ignobilitatis & ſordidæ naturæ indicia; tamen quemadmodum de ſanitate corporis humani nūquam penitus deſperatur, etſi aliqua membra ſpiritu & tanquam vita carere cæperint, quamdiu cor quod eſt principium vitæ mouet & agitatur: non aliter etſi in multis Borboniæ domus membris euidentia præſentis mortis ſigna appareant, tamen quamdiu viuit cor, quamdiu principium, & corona, & faſtigium viget, ille domus Borboniæ baſis & fundamentum Carolus Cardinalis Borbonius, ille verus Francorum Melchiſedec, verus rex & ſacerdos, cuius & regia authoritas, & ſacerdotalis dignitas, & vitæ ſanctitas, & precum efficacitas, & perſonæ tam inſignis excellentiſſima gratia atque Maieſtas, tum apud Deum tum apud homines, & in alijs regionibus orbis Chriſtiani & potiſſimum in regno Galliæ tantum valet & in dies magis magiſque valebit; nunquam ego de Borbonijs conclamatum eſſe putabo, ſed quamdiu ſpirant & Catholicorum nomen retinent, tamdiu eos ad Catholicum domus ſuæ regem, & patronum, & qui in eos omnes & ſingulos à primis incunabulis cum ſuatum fortunarum maxima iactura tam multa beneficia contulit, aliquando eos ſeſe aggregaturos & ſperabo & precabor. Quæ vnica eſt ratio nobilitatis eius retinendæ quam à maioribus acceperunt. Id enim ſi ſerio cogitant, ad id conſequendum nunquā illi nouas ſemitas & obliquos tortuoſóſq; tramites circunſpectēt, quando veræ

Carolus Borbonius Rex.

veræ & antiquæ nobilitatis perpetuandæ nulla eſt ratio certior, ſecurior, & exploratior, quam vt illa plana & directa via ſequantur, qua maiores domus ſuæ authores & conſeruatores anteceſſiſſe toti Galliæ notiſſimum eſt: hoc eſt inprimis arctiſſiméque ſibi complectendam perſuadeant fidem Catholicam ipſiſſimam nobilitatis Chriſtianæ radicem, ſine qua vt dixi, legibus ſiue Gallicanis ſiue omnium in Europa regnorum Chriſtianorum nemo nobilis eſt: hancque fidem contra omnes eius hoſtes quocunq; nomine vocentur, & quocunque cognationis gradu ſibi iunctos, defendendam ſtatuant, & quo turpiorem Familiæ ſuæ labem ab iſtius fidei deſertoribus inuſtam intelligunt, eo ipſis contentius elaborandum eſt vt hanc maculam ſua virtute eluant, atque ita veterem ſplendorem inſtaurent. Defigant oculos ſuos in S. Ludouicum regem quem non ſine iniuria familiæ ſuæ authorem prædicant & gloriantur, qui tam prudenter, & iuſte, & diuine regnum Galliæ ſuo tempore adminiſtrauit, vt populus eum appellauerit, iſque ſe *populo* præſtiterit *patrem, nobilitati principem, legibus tutorem, religioni protectorem, toti Franciæ verum regem*, omnibus nimirum virtutibus plene inſtructum quæ regem & virum vndequaque nobilem efficiunt; tanta fortitudine & vitæ huius deſpicientia, modò interim ſolidam gloriam adipiſceretur, vt hoſtes acerrimos & copioſiſsimos nihil pertimeſceret, belláque cruenta & periculoſiſsima non grauate ſuſciperet, ſed contra Turcas non contra Chriſtianos, contra hæreticos Albigenſes, non contra Catholicos Pariſienſes in Ægypto oppugnaret Saladinum, in Africa Mauros, Tunetem, Damiatam, ciuitates infidelium, non in Gallia Angoleſmum, Pictauum, Rhotomagum, Pariſios, ciuitates Catholico-

S. Ludoui. radix domus Borbonia.

M. Haillan de l'eſtat de France. lib. 1.

Nobiles actiones S. Ludouici.

tholicorum. Liberalitatem item & magnificentiã oſtendebat non in conducendis militibus peregrinis qui direptas ciuitatum & eccleſiarum Gallicarum opes in Germaniam aueherent, ſed in extruendis Xenodochijs & ſacellis, quorum plurima tota Gallia partim à fundamentis erexit, partim collapſa reparauit. Neq; vero opes ſuas comparauit conflanda eccleſiarum ſupellectile ſacra vt olim Iulianus Apoſtata, & nuper iſti principes Euãgelici, neque extraordinaria tributa plebi imponendo; ſed patrimonium regale recto & prudenter diſponẽdo & vſitata ſolum priſcis temporibus vectigalia percipiendo, eaque diſpenſando moderate. Deniq; religionem Catholicam ita colebat, & hæreticos ab Apoſtolica ſede dãnatos ita deteſtabatur, vt & ipſe bella contra eos tanquam ſanctiſſima & iuſtiſſima libenter ſuſciperet, & debellatum Toloſatium principem non prius ad pacificandi conditiones vllas admitteret, quam is fideliter promitteret iurarétque ſe è ditione ſua hæreticos quoſcunque *nulla habita ratione ſanguinis aut neceſſitudinis* exterminaturum. Hæc inter alia D. Ludouicus Borboniæ domus & nobilitatis ſator, poſteris ſuis reliquit ſuæ cognationis & nobilitatis inſignia, & his virtutibus ſe maxime nobilitatum rex ille prętantiſſimus arbitrabatur. Has virtutes ab eo traduxerunt illius ad hanc vſque ætatem poſteri. Hæ virtutes in Roberto S. Ludouici filio Comite Claromontano, in nepote Ludouico primo Duce Borbonio, & reliquis deinceps ſucceſſoribus emicuerunt: & eiſdem præclariſsimis virtutibus illuſtriſsimus Cardinalis & Chriſtianiſsimus rex Carolus Borbonius hodierno die veriſsimus Sancti Ludouici & quoad ſanguinis, & quoad pietatis, & quoad ſceptri, & diadematis Gallicani ſucceſsionem hæres ſuis gentilibus

Supra pag. 370.

tilibus

tilibus tanquam clariſſimum ſydus minoribus ſtellis prælucet. His virtutibus quicunque caret, & contrarijs hæreſis, rebellionis, perfidiæ, antiquiſſimarum Galliæ & Sancti Ludouici legum contemnendarum vitijs inficitur, non minus ſtupide ſe iactat nobilem Borbonium, & D. Ludouici eiuſque filij Roberti agnatum, quam Iudas vocet ſe Apoſtolum Chriſti, aut Turca vel Saracenus infidelis appellet ſe filium Abrahæ, ex cuius ſemine non minus quam iſte ex ſanctiſsimi Ludouici ſtirpe eſt oriundus. Hoc ergo cogitent, hoc animo verſent, hoc ſerio meditentur omnes illi honoratiſsimi tam ſancti regis poſteri: & quo ſunt regio ſtemmati & nomini propiores, quo magis ſunt populo & reipublicæ Gallicanæ deuincti, eo ſincerius regi vero contra eccleſiæ, reipublicę & religionis hoſtes opem ferant; ad eum liberandum ſanguini ſuo ne parcant, liberatum conſilio iuuent & ad excindendam hanc hæreſis Hydram ſuas vires omnes communicent, ſicque regalem Borboniorum ſanguinem à fœdiſsimo contagio & veneno quo per hos hæreſiarchas & adulterinos Borbonios aſperſus eſt, egregijs iuſtitiæ, fortitudinis, conſtantiæ, & Chriſtianæ pietatis actionibus vindicent. Et cum in annalibus regnorum eximia *Belforeſt. in Annal.* cum voluptate aduertunt ex Borboniorum domo & radice effloruiſſe plurimos principum & regum in Europa familias, cum hac ſtirpe vtpote glorioſiſſima, & à tam admirabili Sancto trahente *Borbonia domus olim clariſsima.* originem, ſe coniugaſſe Flandriæ, Hannoniæ, & Brabantiæ principes, Duces Gueldriæ, Lotharingiæ, Sabaudiæ, Bauariæ, Britanniæ, Lucemburgi, reges Nauarræ, reges Aragoniæ, reges Caſtiliæ, Cypri, Hieruſalem, Siciliæ, Bohemiæ, & ſæpenumero reges Franciæ; ex hac familia emerſiſſe doctiſſimos

atque

atque integerrimos Archiepiſcopos & Cardinales, ex hoc genere tanquam ex equo Troiano exijſſe fortiſsimos Duces, Admiralios, Coneſtablios, magnos Galliæ Magiſtros, clariſſimos & optimos militiæ imperatores, quorum in Gallia contra Anglos & Burgundos, in Italia Mediolani & Neapoli contra Italos Germanos & Hiſpanos res geſtæ omniū hiſtoricorum monumentis celebrantur; tum vna meminerint ex illis omnibus neminem fuiſſe hereticum, neminem Caluiniſtā, nemině qui nō in Eccleſiæ Catholicæ vnione & Chriſtianorū omnium cōmunione Catholice vixit & Catholice expirauit. Quodq; de fœminis domus Borboniæ à primo eius ortu obſeruant hiſtorici (& eſt quidem honorifica memoria & obſeruatione dignum) *difficulter etiam antiquitus reperiri ſanctiores fœminas quam quas produxit familia Borbonia, è quibus plurimæ ſe vouerunt Deo, & Magiſtræ fuerunt religionis atque pietatis in ædibus virginum ſanctarum, inter quas effulſerunt non aliter quam Sol inter ſydera, idque eo tempore quo ſæculum hoc corruptiſsimum ſpiſsis impuræ vitæ tenebris Galliam obſcurauit*: id ipſum in viros ad hanc vſque ætatem non minus vere accommodari poterat. Si enim à Ludouico Claromontano primo Borboniæ Duce quem propter illuſtria facta *Magnum* cognominarūt, ordinata ſucceſsionis ſerie ad Nauarræi patrem Antonium, vel vltimum Monpěſerij Ducem Ludouicum deſcenderis, nuſquam opinor plures reperies principes & laicos & eccleſiaſticos eóſque excellentibus Chriſtianæ pietatis operibus perilluſtres, quam hæc familia poteſt enumerare.

Belforeſt Annal. lib. 4. cap. 35.

Surnommé le Grand.

4. Et tamen hac ex parte familiæ Guiſianæ heroicum genus illis exæquare vel etiam anteferre nō 4.
dubitem, quod nomen ſuum ab hac Antichriſtiana Apoſtaſia ſeruauerūt purius & incorruptius. Neq; hoc

hoc ipſos Borbonios moleſte laturos arbitror: vetuſtiſsimum certe illum, S. Ludouicum hocidem præiudicata ſententia iam olim pronunciaſſe ſcio. Neque vero ad laudem Borboniorum glorioſius eſt quod de eorum pietate ſuperioribus temporibus hiſtorici annotarunt, quam ad Guiſiorum gloriam æque magnificum eſt quod noſtra memoria de eorũ auo Claudio ijdem hiſtorici nõ minus fideliter cõmemorant; quũ iſte Euangeliſmus iam in herba eſſet, contractóq; hæreticorũ vaſto exercitu è Germania in Galliã irrũpere niteretur & in regni finibus ab vſitatis ſacrilegijs confringendi imagines demoliendi altaria, euertendi eccleſias, occidendi presbyteros inciperet, tum Ducem Guiſium Cãpaniæ & Burgundię gubernatorẽ, coniunctis prouinciarũ illarũ præſidijs cũ fratre Antonio Duce Lotharingiæ, hereticos illos quanquã Catholicis ſexcuplo plures viriliter inuaſiſſe, & eorum pluſquam decem millia trucidaſſe, pauciſsimis è Catholicorum militum numero deſideratis: atque ita eo primo tempore hæreſim à Gallia ingredienda repuliſſe, eamque ita ſtirpitus excidiſſe, vt nec in confinijs radices agere permitteret. *Quo facto (inquiunt hiſtorici) domus Guiſia videtur iecisse fundamenta defendendi eccleſiam Catholicam contra furorem hæreticorum, in quo conſtanter ad hunc vſque diem perſeuerauit.* A quo tempore nemo eius propaginis vel vnus hæreticus fuit, aut hæreticis magis magiſque pullulantibus fauit: nemo qui ab eccleſiæ defenſione opem ſuam ſubtraxit, ſinguli in Catholica fide ad extremum vitæ ſpiritum conſtantiſsime manſerunt. Pro hac fide filius eius Franciſcus in cruento Dreuſiorum bello fortiſsime dimicauit, & proſtratas regis ſui & ſimul Catholicæ fidei partes inuicta corporis atque animi magnitudine erexit & inſtaurauit, & præpropе-

Claudius Dux Guiſius.

Sexcuplo pauciores [partly illegible: *Sex poter on.*]

Belforeſt lib. 6. cap. 37.

Guiſia domus ab hæreſis contagio pura.

Franciſcus Henrici Guiſii pater.

præpropero cladis acceptæ nuncio deiectos regis, procerum, populique Catholici animos, inexpectata victoriæ fama opportunè ſuperueniente refecit, & ſingulari iucunditate perfudit. Idem ſolita ſua prudentia & virtute reliquias belli perſecutus, capita infidelitatis Hugonoticæ Aurelijs obſedit, atque ita in arctum eorum coëgit copias, vt niſi aliqua ratione per fas aut nefas Dux Guiſius è medio tolleretur, Caluiniſtæ putarint non tam de paucis rebellibus & ducibus Caluinianis, quam de ipſo Caluiniſmo in Gallia conclamatum eſſe. Ideoque non magis Admiralij ſupremi Caluiniſtarum ducis aureis, quàm Bezæ ſummi eorum Pontificis perſuaſionibus inductus eſt execrabilis Pultrotus, vt Ducem illum vulnere reipub. Gallicanæ, Chriſtianeque & Eccleſiæ & religioni Catholicæ luctuoſiſſimo obtruncaret, vel potius è vita hac mortali ad immortalem gloriam transferret. Qui enim ab impuriſſimis hæreticis ſacroſanctæ fidei hoſtibus pro eadem fide interfectus, tanta patientia & æquitate animi ex hac vita deceſſit, eum ego nunquam dubitabo Martyribus Chriſti annumerare, & ab hac caduca & terrena habitatione ſublatum Diuorum ſocietati aſcribere. Nec alter eiuſdem filius Claudius Danmalius fratri huic in Catholica fide acerrimo ſtudio propaganda quicquam conceſſit. Qui poſtquam omnibus bellis contra hæreticos vita ſua geſtis, Dreuſiorum, S. Dioniſij, Iarnacenſi, Mongõturano, ſumma cum laude & præſtantis fortitudinis gloria interfuiſſet, multaſque ciuitates ex hæreticorum manibus eripuiſſet, ad extremum in obſidione Rochellenſi contra rebelles & hæreticos pro regno & religione eſt occiſus. Vt autem reliqui fratres nihil ſe quicquam ab aui virtute degeneraſſe bellicis rebus tota vita probarunt, ita Carolus Car- *Dux Dawmalius.*

Cardinal. Lotharingus. dinalis Lotharingus rebus pacis & togæ, legationibus ad Imperatorem regeſque ſuſceptis, fœderibus inter eos faciendis, ordinanda Eccleſia, lumine ingenij prudentiæque ſuæ, in particularibus Galliæ ſynodis, in Concilio generali Tridentino, in alijs magnis & arduis negotijs demonſtrando, dignum tali patre filium, dignum talibus fratribus fratrem, dignũ & inuictũ ſe Gallicanæ Eccleſiæ columen, & peritum in illis turbulentis tempeſtatibus rectoré præſtitit. Et quantum ille Marte, tantũ hic Minerua, quantum illi fortiter præliando, tantum iſte ſolerter conſulendo, quantum illi duces & præfecti caſtrenſes robore viribuſque, tantum multòque magis iſte epiſcopus & dux Eccleſiaſticus diſciplina, ſanctitate, ingenio, conſilio, Eccleſię libertatem ſuſtinuit, & pacem fouit, & hæreticorum conatus diſſipauit, hęreſiſque immanitatem & effrænatum impetum valde repreſſit & imminuit.

Nam de nepotibus eius ſuperfluum eſt verba facere, qui, etſi quàm plurimis ijſque valde cruentis & admodum periculoſis bellis interfuerint: tamen eorum nullum extitit, quod non eſt potiſſimum pro Chriſto fideque Catholica contra æternos eius hoſtes Turcas vel Caluiniſtas laudatiſſimè ſuſceptum & confectum. Quid enim à multis ſæculis vidit Gallia pertinaciùs oppugnatum quàm ciuitatem Pictauienſem, quam Catilina ille Colignius tot ſeptimanis continuò nocte dieque tormentis muros verberans, phalanges audaciſſimorum latronum per ruinas murorum immittens, omnem circumquaque commeatum diligentiſſimè intercipiens, tanquam faſtigium & Coronam regni ſui (vt appellabat) Guiennenſis flagranti deſiderio appetebat? Et quæ hiſtoriæ tacét Henrici Ducis Guiſij vix tum pubertatis annos egreſſi prudentiam,

Henricus Dux Guiſius.

Anno 1568.

Pays de conqueſte.

prouī-

prouidentiam,animum terrore vacuum,in periculis alacritatem, in vigilijs & laboribus patientiam, in militibus ſolandis humanitatem,perdiuturnam non magis cum Admiralio & Caluiniſtis quàm cum fame & rerum omnium neceſſitate pugnam, aliáſque diuinas virtutes in ea iuuenta planè incredibiles; niſi eas hiſtorici communes etiam Proteſtantici non tacerent, & multi tum præſentes & oculati ſpectatores rerum illic honoratiſſimè geſtarum teſtes accederent. Quid ego alia eius facta contra hæreticos Gallos, expeditiones contra hæreticos Germanos, contra vtroſque ſtata prælia ad Iarnacum, ad Monguinturum, in Burgundia, in alijs Galliæ locis percenſeam, quæ multò luculentiùs vulnera aduerſo corpore facieque ſuſcepta declararunt quàm vllæ oratorum linguæ aut hiſtoricorum calami? Quid poſtremam illam planè admirandam expeditionem qua fortaſſe à mille annis memorabilior facta non eſt, qua Dux ille familia ſua paucis quaſi domeſticis amicis comitatus, oppugnatus & foris hoſtiliter ab immenſo illo Germanorum & Gallicorum Hugonotarum grege, & domi inſidioſè eóque periculoſiùs ab illo Dei & hominum odio Henrico Valeſio execrabilis memoriæ rege,& in ſuis ipſius caſtris cùm vis belli ingrueret à permultis derelictus quos tyrannus ille ad eum prodendum & cum ſuis omnibus occidione occidendum (vt paulò ante nobiliſſimum Ducem Ioëuſe) ſubornauerat, & poſtea in ipſo belli committendi articulo auocàuerat: in his tamen omnibus difficultatibus atque anguſtijs, & regis illius inſidias ſingulari prudentia cauit, & cum ſuis exiguis copiolis vaſtum illum Hugonotarum exercitum incredibili fortitudine & ſagacitate fudit & cæcidit, eo factum omnium in

Poplit.

Anno 1587.

Gallica Catholicorum ſalutem,totius huius Imperij incolumitatem,totius Eccleſię Gallicanę vitam, fidem,& religionem, quam inuecto Caluiniſmo & Nauarręo rege Gallis impoſito illi externi exercitus & domeſticæ proditiones immutare atque tollere conſtituerant,firmauit & conſtabiliuit. Et tamen qui tota vita ſua reipub. Gallicanæ adeò fuit neceſſarius vt ſine eo reſpub. & Eccleſiā ægrè viuere poſſe putaretur,is morte ſua omnia prioris vitæ quamuis glorioſiſſimè peractæ clariſſima facinora inexplicabili maiorum bonorum acceſſione longè ſuperauit. Eius enim mors fratriſque Cardinalis Guiſij excitauit Gallos regis ſui hypocriſi ſimulatáque deuotione defixos & obſtupefactos, proptereaque nihil de periculo aliquo ipſis vicino laborantes, vt deinceps impias illius molitiones ad regni Eccleſiæque excidium intentas ſolicitius aduerterent. Eius mors peperit nobiliſſimarum totius Galliæ ciuitatum & prouinciarum confœderationem, de qua priùs permultæ niſi grauiter & permoleſtè inaudire volebant: huius autem morte quaſi nouo diuinitus ſpiritu animatæ certatim amplectebantur. Eius mors diuina prouidentia ita diſponente, vera & primaria fuit cauſa cur ille Gallicanæ & reipub.& Eccleſiæ, & omnis honeſtatis, omniúmque bonorum cancer & peſtes Henricus Valeſius, qui omnes Galliç ordines,ciuitates,prouincias,Eccleſias,monaſteria virorum & virginum,improbitate & Atheiſmo ſuo tanquam occulto quodam toxico corrupit & infecit,cuius vita mors futura erat Gallicanæ reipub. & ex cuius propterea morte longiſſima adhuc vita huic florenti regno ſperari poterit, per illud ſingulare Dei organum è mundo tolleretur. Atque hac eadem ratione, Henrici Ducis Guiſij vt vita & præſentia nobiliſſimam ciuitatem Pariſien-

Mors Cardinalis & Ducis Guiſij Galliæ quàm ſa-

Iacobus Clemens.

Paraſienſem militum prędationi & ſpoliationi deſtinatam ſuperiori anno ex faucibus immanis tyrãni ſuorúmque famelicorum luporum eripuit: ita hoc tempore cùm terribiliùs tyrannus idem illi ciuitati immineret, & Pariſienſiũ ſanguine ſuam immenſam ſitim, & Pariſienſium ciuium bonis ſuarum hirudinum ingluuiem exaturare ſtatuiſſet, huius Henrici mors ciuitatem illam ſecundò conſeruauit, & tyranno tyrannicíſque eius adminiſtris vltimam de ea potiunda deſperationem attulit. Denique Henrici Ducis & Ludouici Cardinalis Guiſij mors effecit vt præter ciuitates & prouincias Galliæ, exterorum etiam principum Italiæ, Hiſpaniæ, Germaniæ animi multò quàm ante acriùs & intentiùs ad Galliæ ſalutem excubent & incumbant. Ita quod Chriſtus de ſeipſo ſuiſque martyribus prædicat *granum frumenti poſtquam in terram cadens mortuum fuerit, longè maiorem quàm priùs fructum allaturum*: id in iſtis nobiliſſimis martyribus verum eſſe tota Gallia experitur. Neque verò mihi aut cuiquam Chriſtiano dubium eſt, quin nunc quoque eorum vt charitas in Deo eſt multò maior, ita charitas eorum erga Eccleſiam Gallicanam multò eſt auctior: & quantò eorum gloria in cœlis eſt amplior, tantò eorum virtus hoſtibus Eccleſiæ eſt formidoloſior. Hi enim *ſunt duæ oliuæ, & duo candelabra, in conſpectu Domini ſtantes, quibus ſi quis* blaſphemando, & eorum ſanctiſſimis actionibus maledicè detrahendo *nocere voluerit, ignis exiet ab illis & iſtiuſmodi inimicos deuorabit*. Et ſi in veteri Teſtamento ad conſolandum Iudam Machabæum iſtiuſmodi prorſus bella cum Machabeo noſtro Carolo Mayennenſi contra diuinæ legis præuaricatores & Apoſtatas gerentem *apparuit Onias ſummus ſacerdos vir bonus & benignus, manus* coram Dei tribunali *protendens, & orans*

Anno 1588.

Ioan. 12. 24.

Apocal. 11. 4.

2. Mach. 15. 12.

& orans pro omni populo Iudæorum: quis dubitet quin Ludouicus Cardinalis, *vir bonus & benignus*, *& ſummus* Gallorum *ſacerdos* idem ipſum nunc in ſtatu Teſtamenti noui officium apud Deum multò plenius, & efficacius exequitur, cum reliquis illis glorioſiſſimis Eccleſiæ Gallicanæ Apoſtolis & martyribus, Dionyſio, Eleutherio, Photino, Nicaſio, Eutropio &c. qui eandem Eccleſiam ſuis laboribus & ſanguine fundauerunt, quam iſti à multis hæreticis & falſis Catholicis impugnatam atque concuſſam, ſuis plurimis periculis & ad extremum fælici morte labentem ſuſtinuerunt: & in medio curſu rerum pulcherrimè gerendarum periurijs nunquam prius à condito (vt opinor) mundo auditis interfecti, fratri Carolo finem &
Carolus Dux Meduennensis. tanquam faſtigium operibus à ſe inchoatis & bona ex parte perfectis imponendum reliquerunt. De quo principe illud vnum mihi ſatis ſuperque eſt dixiſſe, eum propter zelum, & pietatem, & fortitudinem bellicam, vitámque à prima infantia in bellicis expeditionibus conſumptam, germanum eſſe Guiſij fratrem, & fratrem magno illi Guiſio heroica mentis altitudine & generoſitate ſimillimum, cuius etiam iuuenis multa clariſſima facta quid ab eo viro expectandum erat egregio dederunt indicia, qui in Guienna omnia hæreticorum
Anno 1577. præſidia, arces, vrbes flumini Charento impoſitas, omniáque vicina propugnacula ad ipſa vſque Rochellæ mœnia tanta fælicitate & celeritate occupauit, regique Galliarum ſubiecit, vt ipſi Caluiniſtæ duces eius virtutem obſtupuerint. Nec minori fælicitate biennio pòſt multas Delphinatus
Anno 1579. vrbes ijſdem rebellibus detraxit & Coronæ Gallicanæ ſubiunxit. Sexennióque pòſt longè pleniorem de hæreticis omnibus victoriam reportaſſet,
Anno 158[illegible] tum

tum quum generalibus bonorum votis Catholici in Guiennam exercitus dux electus eſt, niſi regalis ille Sinon Valeſius ſuis mirificis fraudibus & *bleſſenſibus* periurijs pulcherrima eius incæpta corrupiſſet. Et quid aliud ab eo expectandum erat, vel quomodo ille iam ætate maturiore Caluiniſtas & Catholicæ fidei regnique Gallicani hoſtes infeſtiſſimos in Galliæ viſceribus ferre potuit, qui multò adoleſcentior contra Turcas eiuſdem fidei hoſtes minùs graues, & regno Gallicano non admodum nocentes, ſuas vires cum alijs Europæ Chriſtianæ principibus iunxit, & in ea ſacrata contra Turcas militia prima ætatis ſuæ militaris tyrocinia & rudimenta poſuit. Siquidem vt iſtorum alter Henricus cùm Turca Hungariam inuaderet, egregiam Catholicorum Galliæ Nobilium manum contraxit, & cum ijs ad Maximilianum Imperatorem in Hungariam profectus eſt, ibique Chriſtianis contra Turcas fortem fidelémque operam impendit: ita quinquennio pòſt cùm Pontifex, Hiſpani, & Veneti contra eoſdem Chriſtiani nominis hoſtes maximos terra marique, ſed mari potiſſimum facerent apparatus, alter iſte Carolus aliquot fortiſſimas Francorum Catholicorum (nam Caluiniſtam aliquem contra Turcam bellare pugnat cum Caluini Euangelio: & iuxta veterem parœmiam canis caninum non eſt, nec lupus lupinum) turmas colligens, Venetias contendit, quem Senatus Venetus honorificè excepit, & omnibus militum voluntariorum cohortibus qui ex Chriſtiano orbe ad eam expeditionem magno numero confluebant præfecit, quod munus honorificè geſſit & impleuit ad extremum vſque diem, quo plenam de immanibus illis fidei hoſtibus victoriã Chriſtiani ſunt a- *Anno 1567. Hiſtoire de M. Tig. lib. 6. cap. 25. & La Val. Anno 1572. La Val lib. 19. Tophin.*

depti. Neque poſtea in Galliam reuerſus vnquam otioſus ſed ſemper negotioſus, in caſtris, in puluere, in ſudore, in vrbium obſidionibus & expugnationibus, contra iuratos Galliæ & Eccleſiæ hoſtes ætatem omnem contriuit, vt ex omnibus Galliæ principibus quorum permulti magnis prouincijs adminiſtrandis ſunt idonei, hic vnus omnium iudicio electus ſit, in quem reſp. Gallicana hoc periculóſiſſimo tempore recumberet, & in cuius manu ſuprema huius ampliſſimi regni procuratio fuerit iure meritóque collocata. Adeò vt quum huius tam generoſę ſobolis indolem, probitatem, fortia facta, excelſos ſpiritus, ardentem religionis zelum, deſtinata, deuota, & conſumpta in arduis Chriſtianæ Nobilitatis pro Deo, Eccleſia, & repub. officijs & actionibus corpora, mentes, opes, facultates intueor; vnaque antiquiſſimorum Francorum Caroli magni eiuſque patris Pipini, & aui Martelli ſimiles actiones & animos ad memoriam reuoco: tum hos illorum veros filios poſteroſque, illarum arborum certa germina & ſtirpes agnoſco, non tam ex hominum Chronologorum longis proſapijs & arboribus genealogicis multò labore contextis, quàm ex hac pari animorum & ſtudiorum ſimilitudine, ex hoc genuino erga Chriſti religionem zelo, ex hac naturali & gemina eiuſdem quaſi ſanguinis & ſpiritus ad Chriſti gloriam tuendam Eccleſiamque protegendam cognatione & neceſſitudine.
Suprà fol. 580. Neque certè illi moleſtius tulerunt Arianos ſua tempeſtate in Gaſconia vagantes, quàm iſti horrent Caluiniſtas eandem Galliæ regionem hoc tempore depaſcentes. & 87. 595 Neque maiore aut meliore animo Carolus ille Pyrenæos tranſgreſſus eſt ad domandos in Hiſpania Saracenos quàm iſti in Hungariam & mare Mediterraneum profecti ſunt, vt
ſub

ſub Chriſtianis regibus & Imperatoribus primitias militiæ & iuuentutis ſuæ Deo conſecrarent ad Eccleſiæ illius hoſtes Turcas pro ſua virili debilitandos.

5 Cæterùm quoniam illuſtriſſimam huius familiæ ſobolem in quaſcunque Galliæ partes diſperſam non opus eſt oratione mea admonere vt officij ſui erga Chriſtum & Eccleſiam ſint memores, quando ipſorum nobiliſſimis actionibus conſtat eos omnes & ſingulos mentes cogitationeſque ſuas defigere in Eccleſiæ & reipub. ſalutem: neque alius quiſquam eſt aut eſſe poteſt in Gallia nobilis ſincerè Catholicus qui in hoc adeo grandi & euidẽti proximeq́ue imminente periculo velit operam ſuam ab aliorum Catholicorum conſociatione diſiungere: idcirco ad alios potius tepidos Catholicos à graui ſomno excitandos conuertenda eſt oratio mea, quorũ plurimi iã nunc in Nauarræi caſtris militant: qui etiã Catholicos ſeſe fingant & appellent, tamen cum hæreticis iam diu conſpirant contra Catholicos, hæreticorum cauſam adiuuant, hæreticorum vires augent, in tota Gallia ſinguliſq. Galliæ prouinciis, & extra Galliam quoque in Sabaudia, & Archiepiſcopatu Auinionenſi, hæreticos eadem cum Catholicis libertate viuere, Magiſtratus gerere, templa ſuis cœnis & concionibus hæreticis aſſignata tenere, & quoad iura omnia & prærogatiuas ciuilia & Eccleſiaſticas, nihil *Catholicis ſupra hæreticos tribui debere* iam diu contenderunt. Hæc ſiquidem & alia huiuſmodi communi cum hæreticis legatione à rege ſuo pro hæreticis poſtularunt, hæcque maximo cũ Galliæ fructu & tranquillitate fieri poſſe ſuarum vrbium exemplis ſuadent, vbi Catholici cum hæreticis, famuli cum dominis, filij cum parentibus, viri cum vxoribus, ſacerdotes cælibes cum monachis 5.

Poſtulatio regis Nauar. Condei Danuilly, & Catholicorum vnitorum, an. 1575. in Popli. La-Val. & alijs

chis coniugatis ſumma ſuauitate & charitate viuere, nec propter diuiſionem in fide, domeſticæ diſſentionis quicquam interuenire aiunt. Ipſique militiæ ſuæ contra regem & Catholicos exercendæ talem præſtituunt ordinem vt in caſtris *Catholicorum* cum Caluiniſtis *vnitorum & Caluiniſtarum*, *vnaquæque turma militaris Catholica ſuũ habeat ſacerdotem qui Miſſam pro Catholicis illis peragat, quæq; item turma Caluiniſtarum ſuum habeat Miniſtrum vel Diaconum qui Caluiniano more concionetur*. Adeo vt manifeſtum ſit iſtos *Catholicos vnitos* cum Caluiniſtis non ſolum quoad ciuilia, ſed etiam quoad Eccleſiaſtica & ſpiritualia peramicè & fraternè viuere, qui non modò in vnis caſtris, ſed in ſingulis eorundem caſtrorum partibus Miſſam Catholicorum cum cœna Caluiniana, & prædicationem Catholicam cum declamatione hæretica coniungunt & copulant, idque non tolerando quia corrigere nõ poſſunt, ſed probãdo quia has ipſi conditiones ſibi impoſuerunt & ſponte ſua hanc viuendi formam ſtatuerunt. Et poteſtis ô mortalium omnium miſerrimi (fas enim mihi ſit vos ſic liberè compellare qui Catholicorum nomine decorati inceditis, & de quorum ſalute propter ipſum Catholici nomen plurimum confido) poteſtis ſine horrore hanc Chriſti & Satanæ copulationem admittere, & tamen vos à Chriſto & Eccleſiæ eius, & Sanctorum omnium communione per hanc ſchiſmaticam vnionem excluſos non aduertere? Poteſtis Chriſtianos catholicos vos ipſos dicere, & tamẽ neſcire Chriſtianorum catholicorum patres, ipſos Chriſti Apoſtolos & Epiſcopos Eccleſiæ primitiuæ hãc in vobis turpiſſimam ſocietatem execrari? Catholici haberi vultis, & Catholicam eccleſiam omnibus ætatibus contra huiuſmodi perfidos & adulterinos *Catholicos vnitos* cum hæreticis vociferantẽ

Police arte ſtee anno 1575. Poplin. li. 39. fo. 246

Ad Catholicos hæreticis vnitos

Grande Catholicorum peccatũ, cũ hæreticis conſociari.

non

non auditis? Si Chriſtiani catholici eſtis, credite Apoſtolo Paulo nihil æquè ac huiuſmodi fœdera tanquam planè diabolica obſtupeſcenti: *Quæ eſt enim (inquit ille) conuentio Chriſti cum Belial? quæ participatio iuſtitiæ cum iniquitate? quæ ſocietas luci ad tenebras?* 2. Cor. 6.
Parete eidem Apoſtolo præcipienti vobis: *Nolite iugum ducere cum infidelibus.* Si Chriſtiani catholici eſtis nunquam ferre poteſtis hæreticos in caſtris & Eccleſijs veſtris Deum & Chriſtum eius blaſphemantes, & contra diuina omnia ferarum inſtar vlulantes. Neq; enim ſi Catholici eſtis, aliud vobis de caluiniſtarum ſiue *Miniſtrorum* ſiue *diaconorum* concionibus & cantionibus perſuaderi debet, ita iuxta ſcripturas propheticas vos docente Catholico patre & ſcripturarum interprete D. Hieron: *Hæretici (Caluiniſtæ) væ habent ſempiternum* inquit ille, *quia receſſerunt a Deo, & miſeri ſunt quia reliquerunt Deum creatorẽ ſuum qui redemit eos ſanguine ſuo. & ipſi loquuntur contra eum mendacia, impia falſitatis dogmata componentes. & non clamant in cordibus ſuis, ſed vlulant in conciliabulis, quæ pulchrè propheta appellat ferarum luſtra & cubilia. Et ij quicquid loquuntur & putant ſe in laudem Dei dicere, vlulatus luporum & bacchorum inſanientium ſonitus eſt.* Et tamen hic *luporum vlulatus* & *inſanientium* Bacchi miniſtrorum ſtrepitus, in auribus veſtris ſuauiſſimus eſt concentus, & iſtorum Apoſtatarum qui *Deum creatorem ſuũ cuius ſanguine redempti ſunt reliquerunt*, doctrinam non Gallia ſolùm ſed extra Galliam quoq. ſtabilire veſtro labore atque opera molimini. At ſi Catholici eſtis, credite optimo catholicæ Eccleſiæ Doctori D. Chryſoſt. vos monenti idque ex Apoſtolo Paulo, nihil ita Deum irritare, *ſicut quum quis hæreſis multiplicandæ & eccleſiæ diuidendæ cauſa eſt.* Quod quum faciatis, *etſi innumera bona operati fueritis, non minores pœnas dabitis, quàm ſi corpus ipſius*

Ibid. — Hieron. in Oſeam c. 7 — Synagoga Caluiniſtarum ſunt ferarũ luſtra. — Chryſ. ad Eph. hõ. 11.

ipſius Chriſti gladijs veſtris proſcidiſſetis. Credite eidem probanti veſtrum hoc factum flagitioſius eſſe crudeliſſimorum tyrannorum Neronis & Domitiani Eccleſiam perſequentium immanitate. Hoc (inquit ille) *damnum illo multo etiam maius eſt. Illud enim Eccleſiã illuſtriorem fecit. Iſtud verò etiam apud inimicos & exteros dedecore afficit, quãdo & à proprijs filijs impugnatur.* Quãtus enim eſt Catholicorum toto orbe Chriſtano dolor & pudor, quantus Caluiniſtarũ in Gallia, in Flãdria, in Anglia triũphus & gaudiũ, quãdo ducẽ Memorantiũ & eius fœderatos Catholicos eccleſiã Catholicã cũ damnatis hæreticis Nauarr. & Nauarriſtis impugnare perſpiciunt, quando eos hæreſiarchis illis operam ſuam præſtare vident, quò Atheiſmus ille Caluini etiam cum ſupremi Chriſtianorũ Pontificis approbatione in eiuſdem Põtificis ditione floreat & prædicetur, quod perinde eſt acſi commendaretur toti Chriſtiano orbi. Et tamen vos qui fidei Catholicę toto orbe quantum in vobis eſt corruptores & vaſtatores eſtis, Catholicorum nomen inuaditis? aut putatis vllam vobis eſſe cum Eccleſia aut regno Chriſti participationem? At veniat vobis in mentem quod D. Cyprianus ſanctiſsimus martyr ex ſcripturis diuinis contra vos concludit. *Cypr. epiſt. 76.* *Præcipit* (inquit ille) *dominus per Moyſem dicens, ſeparamini à tabernaculis hominum iſtorum duriſsimorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent ne ſimul pereatis in peccato eorum, & quod cominatus per Moyſem fuerat impleuit, vt quiſquis ſe à Chore Dathan & Abiron non ſeparaſſet, pœnas ſtatim pro impia communione perſolueret viui ad inferos præcipitati. Quo exemplo oſtenditur & probatur obnoxios omnes & culpæ & pœnæ futuros, qui ſe ſchiſmaticis contra præpoſitos & ſacerdotes irreligioſa temeritate miſcuerint.* *Num. 16.* Sic ille. quod quum veriſsimum ſit, qua falſa ſpe, qua noua theologia vos ipſi lactare & tueri *Peccatum horum Ca-*

poteſtis

poteſtis ne hæc terribilis à Deo miſerrimis illis inflicta vindicta veſtris capitibus incidat, quando peccatum veſtrum illo Iudæorum ſchiſmate longe eſt & manifeſtius & atrocius. *Core enim & Dathan* quibus illi adhærebant, *cum ſacerdote Aaron & Moyſe eundem Deum nouerunt, pari lege & religione viuentes, & verum Deum qui colendus atque inuocandus fuerat inuocabant.* At iſti veſtri *Dathan* & *Core* Nauarræus & Cõdæus, cum *Chriſtianorum ſacerdote* ſummo & Eccleſia Catholica *eundem Deum* non norunt aut certè cognitum abiecerunt, & pro Deo Chriſtianorum nouum à Caluino inuentum Deum adorant: *pari cum Chriſtianis lege & religione non uiuunt, verum Deum qui inuocandus eſt non inuocant,* ſed potius Satanam inferorum principem eius loco adorant. Core & Dathan antiquitus nullam Iudæorum ſynagogam euerterant, nullum nouum Miniſterium contra Sacerdotium Leuiticum erexerant, nihil in religione Moſaica innouarunt: at iſti veſtri Dathanes innumera Chriſtianorum templa diſturbarunt, contra Chriſtianum ſacerdotium nouum miniſteriũ Geneuenſe vel Gehennenſe potius introduxerunt, omnes partes & particulas fidei & religionis Catholicæ inuerterunt, nec quicquam reliquerunt ſanum & integrum, proptereaque iuſtiſſima cenſura à ſupremo Chriſtianorum Pontifice extra Chriſtianorum Eccleſiam proiecti ad Iudęorum & Turcarum ſynagogas amandati ſunt. Neque hæc paſtoris veſtri ſententia vobis ſi viri eſtis latere, nec ſi Catholici eſtis iniqui videri poteſt, quando eos perditiſſimos, periuros & *relapſos hæreticos* eſſe optimè nouiſtis. *Separamini* igitur, *ſeparamini* (quemadmodum Deus ipſe vos alloquitur) *de medio congregationis* illius Caluiniſticæ: *recedite à tabernaculis* & caſtris *hominum impiorum,* nec putate illa Babylonica & Sa-

Ibid. grauius ſchiſmate Core & Dathã.

Cypr. ibi.

Sup. c. 5. §. 5.

Num. 19.

animo ceruices veſtras immiſiſtis. Aduertite iudicio maturo & ſtabili quot ſacerdotes, quot laici, quot virgines ſacræ, quot pagi & vrbes iuriſdictionis veſtræ, à caſtitate, & fide, & Chriſto tranſierunt ad ſacrilegas nuptias, ad perfidiam, ad Antichriſtum, ab eo tempore quo vos deteſtabile hoc fœdus cum hæreticis illis percuſſiſtis. Aduertite quàm innumeri Delphinates & Languedocenſes à calore fidei Catholicæ paulatim ad temporem fidei politicæ, & deinceps ad friges infidelitatis Caluiniſticæ defecerunt. Nolite vos Eccleſia Chriſti, Doctorib. antiquis, Chriſto Ieſu & Spiritu ſancto prudentiores ducere, aut putare in vobis ſitum eſſe naturam rerũ inuertere, quam Deus poſuit fixam & ſempiternã: ideoq. non poteſtis requirere vt libertas fiat, *inimicis hominibus* in agro Eccleſiæ Gallicanæ *ſuperſeminandi ſpinas atque zizania*: niſi velitis vnà *ſuffocari ſemen bonum*. Quemadmodum enim poteſt quis in ſinu ſuo circumferre colubrum vt non mordeatur? geſtare igne vt non vratur aut picem vt non inquinetur? Quemadmodum poteſt quis in ouile immittere lupum ſine detrimento ouium? aut quomodo poteſt ad menſam & lectũ conſueſcere cum homine cancro aut peſte correpto, vt nullam ab eo trahat contagionem? Hoc vero ſi poſſibile non eſt Deo ipſo aſſerente, Spiritu ſancto conteſtante, rerum natura prohibente; neque ſanè poſſibile eſt quin vos veſtra cũ hæreticis turpiſsima pactione & fraterna ad eorũ hereſes in Gallia ſtabiliendas atque augendas colligatione, Eccleſiæ Cathol. ſupra modũ noceatis, diuinamque maieſtatem & Chriſtianum orbem infinite offendatis. quæ nunc vt olim miratur, & indignatur, & dolet *Chriſtianos Antichriſtianis aſsiſtere & præuaricatores fidei atq; eccleſia proditores, intra ipſa eccleſiæ ſepta contra eccleſiã ſtare.* Longè aliter Ioan. Euan-

Quantũ cũ hæreticis cõmunio Chriſtianus contaminat.

Mat. 13.

Eccleſiaſt. 10.
Eccleſiaſt. 13.
Ioan. 10.
Matt. 7.
2. Tim. 2.
Vide de hoc fuſè ſup. ca 7. §. 6. 7. 8

Cypr. ep. 76

cramenta Eccleſiæ,inuocationem Sanctorum & i-ſtiuſmodi perbacchari vetat,perinde facit ac ſi elinguem eum reddat & os obſtruat ne verbum poſſit effari,quādo neceſſariò talibus emblematis omnes eorum conciònes reſperguntur, & ex hac materia vel omnino,vel ſaltem magna ex parte conſiſtunt.

6 Verùm abeamus ab Eccleſia & religione Chriſti quàm certo certius immaniſſimis eius hoſtibus proditis. Veſtram conditionem & ſtatum contemplamini. Contemplamini autem non in fictis Caluiniſtarū verbis & promiſſis quæ quanti ab illis fiāt ſuperius expoſuimus, ſed omnium finitimorum exemplis vbi hæreticus adulando Catholicis,vel ad regnum comparandū viam ſibi ſtrauit, vel ad illud hæreſi inficiendū Catholicorum opera abuſus eſt. Et ſi nuſquā in Europa hæreticum Catholicis proceribus fidelem fuiſſe deprehenditis,ſi ea ſit hæreſis huius natura vt Caluiniſmus nobilitàtem Catholicam quantiſlibet officiis ſibi aſſentātem ferre non poſſit,quàm iuſulſum eſt ſuſpicari hæreſis huius aliam eſſe in Gallia quàm in cęteris regnis naturam aut id vobis in Gallia præſtandum arbitrari, quod catholici Angli,quod Scoti,quod Flandri,quod ante oculos veſtros Galli,& ij quoq. hæretici melioribus quàm vos fundamentis nixi ſibi promiſerunt, & ſpe ſua turpiſſimè tum æterna labe & contumelia exciderunt. In Anglia quis Henrico VIII. ad arripiendum Eccleſiæ pontificatum præcipuam operam impendit? Cardinalis Wolſeius,quem paulò poſt tyrannus ille indigniſſimè vexatum,& bonis omnibus expoliatum, iniuriis, opprobriis, & contumeliis ad mortem adegit,qui moribùndus ſanctè confeſſus eſt peccatum ſuum quòd regi nimiū fuiſſet adulatus,illud præclarè adiiciens, *ſi Deo tam fideliter quàm regi ſeruiſſet, in ætate ſenili nunquam ita fuiſſe*

6. | *Cap. 1 6.* | *Mori nobilium Anglorum qui regi heretico contra Cath. fidem aſſentabatur.* | *Henricus 8* | *VVolſcius.* | *Sto. in Chro. Angl.*

ſe à Deo, vt tum à rege derelinquendū. Quis poteſt Wolſeiū proximus erat in ea tragœdia actor? Dux Norfolcius, potens ille quidem, & regi etiā contra Deū tota vita fideliſſimus, quem in tantæ fidelitatis cōpenſationem tyrannus ille fortunis omnibus exuit, ipſum perpetuis mancipauit carceribus, filij amputauit caput, familiam totam penitus ſuo tempore deſtruxit fundos & reditus eius vniuerſos regio patrimonio adiungēs. Quis fuit ea tempeſtate Marchione Exonienſi regis illius cōſobrino, vel reipub. vniuerſæ charior, vel rebus contra Catholicos pro religione arma in regem ſumentes fortiter geſtis regi ipſi fidelior? Et tamē quàm repente nulla de cauſa illi quoque abſciſſum eſt caput, filio etiam eius Comite Deuonienſi ad perpetuos carceres damnato! Sed quid ego ſingularia exempla percurro? quādo aliàs ex communibus hiſtoriis annotaui ſub illo primo Angliæ Euangelico rege *principes viros permultos ſupplicia ingenti cruciatu ſubijſſe, vſque eo vt Londini pons non ſecus atque laniena, principum & procerum ſanguine rubeſceret:* vt friuolum ſit vnum & alterum ſingulatim numerare, quum in illo ponte nobiliū capita contis infixa, non aliter quàm in macello ouiū & boum capita, aceruatim proſtarent. Neque ſuſpicetur quis iuſtas aliquas fuiſſe hos nobiliſſimos viros interficiendi cauſas. Filia enim Henrici illius Maria lectiſsima regina quæ inter alios plæroſque, horum duorum principum poſteros, filium Marchionis, & nepotem ducis Norfolcij priſtinis honoribus reſtituit, illud non prius conceſsit quàm pleno Parlamento, hoc eſt generali omnium regni ordinum aſſenſu decretum fuiſſet eorum patres fuiſſe à criminibus intentatis innocentes. Et notum eſt paraſitos aulicos qui contra illorum potentiam & amplitudinē perpetuo regiis auribus inſuſurrabāt, non

Dux Norfolcius.

Marchio Exonienſis

Supra fol. 486.

Eorum innocentia.

Parlamentum an. 1. Mariæ.

non crimen aliquod legitimè probatum mortem illorum procuraſſe. Hæc autem altera eius filia Elizabetha, quoniam à regni legitima ſucceſsione ob plurima & particularia illius regni, & generalia totius Chriſtiani orbis impedimenta, hæreſim adulterinos natales, Parlamentorum ſtatuta, regis patris & fratris ſui eam vt ſpuriam repudiantis edicta excludebatur, adeo vt non iure ſed gratia, non legibus reipub. Chriſtianæ ſed populari fauore ad regium locum ſibi neceſſario fuerit aſpirãdum, duos è tota Nobilitate ipſis nobilibus populoque gratioſiſsimos & ſuis quoque viribus potentiſsimos Comitem Arundelium eiuſque generum ducem Norfolcium multis promiſsis, eorumque alterum etiam obiecta matrimonij ſpe in ſui amorem pelliciebat: omnibus autem aliis maximam & ferè certam præbebat fiduciam inſignis lenitatis, clemẽtiſsimi imperij, & inprimis ſecuræ conſcientiarum libertatis Catholicis permittendæ, quanquam regina ipſa publicè Euangelium Luthero, Zuinglio, Caluinianũ, varium nimirum & ex multorum hereticorum inuentis cõfictum pro ſuo nutu quæ *ſupremum eccleſiæ Anglicanæ caput* (vt prius pater) eſſe volebat, per illam Eccleſiã ſuã Anglicanã publicè perſonare voluerit. Vnde & non ita pridé cõſiliarij eius libello ſumma cũ authoritate vulgato aſſeruerũt. *Neminẽ ab ipſo maieſtatis reginæ aditu in regnũ, ob cauſã religionis fuiſſe mortuũ: neminẽ reũ factũ ob volumina, ob libellos, ob precũ formulas, ob Rom. eccleſiæ cæremonias, ob Põtificiã Monarchiã. Sed ſiue quis ſit ſcholaſticus, ſiue ſeminarius, ſiue ſacerdos, ſiue Ieſuita, ſiue Põtificius, hoc totũ in Anglia nihil cuiquam obeſſe.* Harũ aũt promiſsionũ & blandimentorũ effectus ſi quis ſcire deſiderat, contueatur vt ſub patris ſic ſub filiæ regno hodierno Pontem Londinẽſẽm: enumeret virorum bonorum illic affixorum capi-

Elizabe.

Sup. pag. 224. 225

Nota horribilem impudentiam

Executio iuſtitiæ Brĩtanicæ pa. 22. 23. 63. 68.

Vide reſpõs ad perſecutores Anglos pagin. 252. 282 284.

ta, inquirat quas ob cauſas illi ita cæſi & in partes conciſi fuerint: percontetur an non hæc filia ſuum illum patrem *laniena principum & procerum* & ſacerdotum ad viuum referat, & quoad permulta ſuperet etiam: ediſcat an non illa *lania Nobilium* & ſacerdotum quæ tum Londini vel ſolum vel potiſsimū exercebatur, nunc per totum regnum ſit diffuſa, nouis carceribus quia veteres non ſufficiebant in vnoquoq. regni Comitatu ad Catholicos includendos extructis, & patibulis nouis ad eos laniādos erectis: reducat ad memoriam vim quandam nouarum legum ab iſta filia poſitarum, per quas & grauiſſima myſteria, & leuiſsimæ quædam Chriſtianæ religionis cæremoniæ catholicis crudeliſsimam & exquiſitam afferunr mortem: vbi Catholicum quemcunque quocunque genere & nobilitate, eſſe *Ieſuitam*, vel *Diaconum*, vel *Sacerdotem*, vel *Epiſcopum*, hoc ipsū eſt eſſe proditorem, eſſe perduellem, eſſe *Maieſtatis læſæ reum*, iuſtamque cauſam præbet vt quis acerbiſſima tormenta perduellibus conſtituta ſufferat.

Sup. pag. 227. 228

Neque magni illi Heroes qui Serenum cantibus deliniti hæretici principi & ſimul hæreſi ad regnū illud deuaſtandum opem tulerunt, debita mercede ab ipſis hæreticis perſoluta caruerunt

Primus enim & ętate rerūque experientia aliis antecellens, & antiquiſſimæ apud Anglos Nobilitatis Comes Arundelius, vbi perdiu ſpem callidè oblatam regalis connubij conceperat, quam item de induſtria accendebant quidam veteratores aulici qui nouo hæreſis regno confirmando, viri eius gratiam videbant admodum neceſſariam: ad extremū eam hæreſi quam cupiebat potentiā aſſecuta, planè negligi & contemni cæpit. Quapropter videns ſpes ſuas deferueſcere, alioſq. in ea eſſe gratia quam ipſe aucupabatur, quū iam ab ipſis hæreticis & tacitè & apertè

Comes Arundelius

apertè rideretur, quaſi ingraueſcenti ætate vir diſpari coniugio iuuenculam deperiret, ſerò ſuæ inſipiétiæ pœnitens, ne oculis videret vel etiam auditione acciperet ea quæ ipſi erant moleſtiſſima, deceſſit ex Aula, & mox Inſula, temporiſque fallédi gratia diu per Flandriam, Germaniam, Italiamq. peregrinatus eſt. tandem reuerſus domum, perpetuo quodam angore conſcientiæ cófectus quòd ita ab hæreticis circunuentus cauſam Chriſti prodidiſſet, ſeque ipſum hæreticis obieciſſet illudendum, à Catholicis hæreticiſque leuiter æſtimatus migrauit è vita. Ducem verò Norfolcium quamuis quoad fidem cum tempore mutatus, vel omnino vel certe maiori ex parte hæreticus & haberetur & eſſet, tamen quòd Reginę Scotorũ iniuſtiſſimæ vexationi indoleret, nec Mortono rebellibuſque Scotis tam eſſet contra reginam illam beneuolus quàm Caluiniſtæ Angli volebant, confictis impudenter criminibus quaſi Papiſta eſſet cum Pontifice Romano contra Reginam conſpiraret, perduellionis damnatum ſuſtulerunt è vita. Communemque vtriuſque filium, alterius natura, alterius adoptione. Comitem Arundelium qui hodierno die viuit quidem quanquam miſerrime in ergaſtulo Turris Londinenſis, & ad mortem damnatus, etiamſi nihil neç factu nec dicto reginam reginæve leges offenderat: tamen quaſi in grauiorem patris vltionem, eum quoque quòd conſcientiam ſuam inflectere non poſſet ad reginæ & Aulicorum Religionem, aliquot iam annis in carceribus detinent vexatum, oppreſſum, ſpoliatum facultatibus, diſtractum à chariſſima coniuge, in continua quotidianæ mortis expectatione, quum præter intrinſecam conſcientiæ perſuaſionem, nullam eius contra reginam eiuſque domeſticos auţ regnum, vel leuiſſimam offenſæ qualiſcunque vmbram

Alter dux Norfolcius.

Buchan. hiſt. Scot. li. 19. 20.

Alter Comes Arundelius.

bram aduerſarij maximè malitioſi poſſent commi-
Comes Northumbrius niſci. Ad quem nouis terroribus exanimandum
illud acceſſit facinus & formidabile & atrox, quòd
in ipſo eius iniuſtiſſimæ captiuitatis initio quum
iam primùm nouus hoſpes Turri fuiſſet mancipa-
tus, Comitem Northumbrium externa profeſſio-
ne manifeſtè hæreticum, nec quicquam Catholici
præ ſe ferentem, quia tamen occultè Catholicæ fi-
dei fauere putabatur, nec ad probandas & fouendas
Caluiniſtarum illorum in Flandria, Gallia, Scotia-
que furioſas rebelliones & ſanguinarias domi viro-
rum bonorũ mactationes tam præceps erat quàm
illi cupiebant, eadem Turri incluſum ſubmiſſo no-
ctu percuſſore barbarè trucidarunt: quamuis nihil
obijcere poſſent quare vel per ipſorũ leges vel ma-
ximè ſanguinarias & Draconianas morte mulcta-
Hiſt. mendax de morte Comitis Northumbriæ. retur. Et poſtea ad duplicandam iniuriam, ipſum
ſibi manus nefariè intuliſſe in vulgus emiſerunt,
etiãſi hiſtoria de morte eius ab ipſis ædita illud hor-
rebile mendacium euidenter redarguat. Alios autẽ
nobiles qui quantulacunq. ſuſpiciuncula catholicæ
fidei bene velle deprehenduntur, miſerabiliter affli-
gi vel infami morte, vel perpetuis ergaſtulis, & erc-
ptis bonis omnibus (niſi repentino exilio ſua ſpon-
te ſuſcepto eorum carnifices & emiſſarios preoccu-
pauerint) nec in hoc genere vel vxoribus nobilium,
vel viduis, vel pueris, vel puellis parci, quid opus eſt
Parlamen. an. regni Elizabet. 27. & 29. ſingulatim explicare quando omnes Europę totius
prouinciæ Catholicæ talium exulantium multitu-
dine refertæ huius rei oculatæ ſint teſtes; & eorum
nouæ leges ſingulis propè annis aliqua noua crude-
litatis acceſſione locupletatæ & contra Catholi-
cos æditæ, in qua tyrannide amplificanda à primo
huius reginæ anno vſque ad hodiernum diem pro-
greſſi ſunt, demonſtrant eos nullum velle ſtatuere

barba-

barbariæ & feriati ſuæ modum aut finem, donec omnes Catholicæ fidei & nobilitatis fibras euellerint. Et illa penè incredibilis Gallorum & Scotorũ reginæ, abſolutæ principis, nullam alia ob cauſam (quicquid aduerſarij eius hæretico ore & fronte mentiuntur) niſi quod Catholica princeps erat, & regni illius more, ipſorum hæreticorum conſciẽtia proxima Angliæ hæres, illa inquam pluſquam Turcica & Tartarica tantæ principis interfectio Geometricè conuincit eos neminem Catholicum nobilem ſubditum ſuũ paſſuros viuere quem multis legum ſuarum nodis & laqueis poſſunt cõſtringere, qui reginæ à legibus eorum liberæ & ſolutæ, hoſpitaliter ab eis inuitatæ, poſt decem & nouem annorum dirum captiuitatem eam tantum ob cauſam quod Catholica eſſet vitam indigniſſimè eripuerunt. *Regina Scotiæ.*

7. Nec in Scotia meliores habuerunt ſucceſſus viri nobiles qui ridicula ſpecie libertatem recuperandi quæ nunquam illis perierat, & Gallicana præſidia ex inſula depellendi, cum hæreticis Anglis ſe iunxerunt & hæreſi vnà irrumpenti viam aperuerunt. A quo tempore quis enumerare poteſt quot ex præcipuis familiis, Hamiltoniis, Hũtlæis, Ducibus, Comitibus, Archiepiſcopis, in tumultuariis præliis cęſi, in ſuis domibus interfecti, falſi iudicij ſpecie ad mortẽ tracti, in Galliã Daniamq. & Flandriam fugati, varias Europæ regiones tragicis Scoticæ nobilitatis per euangelij miniſtros circũuentę & vaſtatæ hiſtoriis repleuerunt? Quid ego memorẽ ipſum regẽ horribile mortis genere, partim ſuſpendio, partim incẽdio extinctum? Quid Archiepiſcopo Hamiltonio barbara immanitate, fractã laqueo gulã? quid in vnico cõflictu nobiles Hamiltonij nominis ſeptẽdecim trucidatos? quid in variis Iacobi Baſtardi Leno- 7. *Buchan. hiſt. Scot. li. 16. &c.* *Scoti nobiles hæreſis fautores à Miniſtris quam probe remunerati.*

tij,& Mortoni rebellibus Parlamentis centurias nobilium reginæ fauentium morti adiudicatas? Flumen nimirum malorum, idque potiſſimum contra nobilitatem ipſiuſque nobilitatis caput regem & reginam continet Euangeliſmus Scoticus, quæ ſi quis particulatim narrare voluerit, multis ei voluminibus, multis annalibus opus fuerit. Summa autem illius tempeſtatis & in qua tanquam in perfecto ſpeculo quid ſibi expectandū ſit diſpicere poſſunt Catholici Galliæ hereticis ſeruientes, ad hunc modū a Scoto fideliſſimo & præſenti rerū geſtarū teſte deſcribitur. Sic ille cum miniſtris Caluiniſtis Scotiæ quoad hanc erga Nobiles eorū authoritati & regno in Scotia ſtabiliendo maximè ſuffragatos perfidiam expoſtulat. *Arianus Comes* (Hamiltonij Ducis Chaſtelerautij filius) *pulchrum eſt veſtræ leoninæ ſocietatis exemplum, cuius authoritatem quamdiu vobis ad veſtrā poteſtatem vſui eſſe poterat, ſimul & nomē mirificè coluiſtis. Vbi uero gratia veſtra vobis in populum ſatis magna eſt viſa, beneficiorum acceptorum immemores, eum in vincula coniectū flagris cæſum, & omnibus modis crudeliſſime acceptum tantum non exanimaſtis. Maiorem perfidiam in patre eius primæ nobilitatis viro à vobis prodito & perdito; item in Comite Huntleio oſtendere poſſem.* Neque hoc perpetrarūt in iſtos ſolos, id quod poterat ex priuato odio & maleuolentia profectum videri, ſed in reliquam nobilitatē vniuerſam. Iſque eſt iſtius Caluiniſmi genius, ut niſi Nobilitas Miniſtris ſeruiliter pareat, & Conſiſtorio quiduis vel factu vel creditu abſurdiſſimū præcipiēti ad nutum obtemperet, omnibus ſit ſubiecta contumeliis & cruciatibus. Neque verò hoc Gallicana nobilitas vnquam effugere poterit, ſi vt nunc in quibuſdā vrbibus Galliæ & Geneuæ vſurpatur, & in Scotia factum eſt, Beza Knoxum Scotiæ Archiſuperintendentem ad illud impellente, & ne

Archibal. Hamilton. Caluin. cōfuſio demōſtra li. 2. cap. 34.

Miniſtror. Scotia tyrannis in Nobiles.

Beza epiſt. Theolog.

Con-

Conſiſtorij ſupremam potentiam ad regem regiſue conſiliarios (vt in Anglia fit, & Biernæ ad Angliç imitationem à rege Nauarræo fieri videtur) tranſferri vnquam pateretur vehementiſſimis obteſtationibus ſolicitante, Conſiſtorium miniſtrorum ſupremam obtineat Eccleſiæ regendæ potentiam. Tũ enim vt Geneuæ Caluinus nobiliſſimos Gallos ſuç fecit maieſtati obnoxios: vt miniſtri Scoti in *priuata domo* contra reginam ſuam tum inter eos regno ſuo fruentem depoſitionis ſententiam protulerunt, & nobilibus Caluinianus mandarunt vt ſententiam eam exequerentur: quemadmodum nuper ad huius miniſtralis potentiæ firmandæ argumentum rex Nauarræus Conſiſtorio miniſtrorum Montalbani de ſua fide ad nórmam Geneuenſem (vt opinor) Euangelica ſatisfecit, ita certiſſimò cõſtat hoc iugum vniuerſæ eſſe nobilitati Gallicanæ ſubeundum, vt niſi & quoad fidem, & quoad ciuiles actiones Conſiſtorio placuerint, eorum capita diris & anathematis ſint deuouenda, illique mox tanquam patriæ hoſtes extremis ſupplicijs caſtigandi. Hoc enim in Eccleſia Scotica fuiſſe receptum, optimus eſt teſtis ille ipſe Scotus quem prius memorauimus. Sic nimirum ille cum miniſtris, illis expoſtulare pergit. *Ingratos veſtros animos contra totam nobilitatem recordamini, cuius viribus dum creuiſtis, perpetua quadam reuerentia coluiſtis. Nunc verò eorum armis in maieſtatis veſtræ ſolium ſubuecti, in omnium pariter colla ſuperbiſsimè inſultatis, excommunicationis primùm, tum proſcriptionis ſententiam in nobiliſsimum quemque fulminantes qui decretis veſtris parere recuſat &c. vt quum primò nihil poſtularetis niſi vt conſcientiæ libertate vobis frui liceret, nunc verſa vice, ea minimè contenti, crucem, vincula, mortis mille modos minitamini, ſi Catholicã fidem quis profiteatur.* In hac hiſtoria proceres Galli veſtræ futurç

79. ad Knoxum.

Hiſtoire de la vie de Caluin, ca. 12.

Suprà pag. 19.

Vbi ſuprà.

Tyrannica Miniſtrorum hypocriſis.

calamitatis imaginem ad viuum depictam intueri poteſtis Quoad Caluiniſmus in patria hac veſtra adoleuerit & ad ſtabilitatem ſuam veſtra ope indiguerit, eritis miniſtris illuſtriſſimi Duces Memorantij, eritis Comites, eritis fideles Gallicanæ coronæ ſubditi & Mareſcalli: & Mareſcallo Danuillio penſionem menſtruam duplo quàm principi ipſi Condæo ampliorem fideliter fortaſſe perſoluent, quia vident eum ſub Catholici nominis ſpecie duplo quàm Condæum eſſe Catholicæ religioni hoſtē nocentiorem, & Caluiniſmo amicum duplo commodiorē. Vt primum verò Caluiniſmus ætate matura per ſe ſtare poterit, & ſuis ſe viribus tueri, maximè ſi regem Caluiniſtam in ſolio regni Gallicani confidentem habuerit, tum certè Caluiniſmus Scoticus prænuntiat quis ſit futurus Caluiniſmi Gallicani effectus, & huius veſtræ nefandæ vnionis exitus. Tum niſi iidem nobiles qui iam ſunt Caluiniſmi illius nutricij & patroni, Caluinianis miniſtris prorſus, & ſimpliciter capita & conſcientias ſuas ſubiecerint; & *vincula*, *& flagra*, *& carceres & poſt excommunicationes conſiſtoriales, proſcriptiones* ciuiles, & tormenta, & ſuſpendia, & denique quæcunque patriæ proditoribus & Dei hoſtibus in repub. quauis optimè ordinata pœnæ & infamiæ ſunt conſtitutæ, eas ſibi perferendas eſſe certiſſimo Nauarriſtæ Galliæ Catholici nouerint. Nimirum vt egregius Macedonum rex Philippus dicere ſolebat ſe *proditionem quidem amare, ſed proditores non item:* & Iulius Cæſar *ſe proditores plurimum amare dum proderent, finita autem proditione eos damnare, quibus nec in leuiſsimis rebus volebat fidere:* non aliter Caluiniſtę ſiue miniſtri ſiue duces, veſtram proditionem, veſtram impietatem, veſtrum religionis Catholicæ neglectum amant & prædicant; at vos ipſos nec amant nec amare poſſunt.

Poplin. lib. 39. fol. 267. an. 1575. 6000. liu. Danuil. 3000. liu. Cond.

Aduertite Nobiles Franci.

Plutarch.

ſunt. Vel ſi fucata quadam & ſimulata beneuolentia proſequantur; ea tam diu manebit, quouſque proditio veſtra illorum rationibus inſeruiet. Quod quum deſierit, tum nec in rebus vllius momenti vobis fidem habebunt, & optimo iure ſuſpicabuntur vos qui paucis aureis veſtram fidem & Eccleſiã illis cum Iuda vẽdere voluiſtis, totidem ſolidis aut etiam quadrantibus velle eorum Euangeliſmum & ſynagogam prodere, ſi tamen vlla eiuſmodi perfes vos ſit facultas.

8 Quanquam autem iſta ſufficerent hominibus non prorſus obtuſis & ſtupidis, tamen non poſſum penitus ſilentio prætermittere patriæ noſtræ cum hac veſtra comparationem, quando vtriuſque tanta eſt ſimilitudo, & vicinitas, vt qui Catholicus in ſtatu Flandriæ ruinam Franciæ videre nolit, is in reprobum ſenſum datus, & à Deo ſenſuque etiã cõmuni planè derelictus cẽſeatur. Noſtri proceres Catholici, Dux Areſcottanus, eius frater Marchio Hauerenſis, Comites Lalenius. Egmondanus, Boſſuuius, Cardinalis Granuellani frater Champinius & alij eodem prorſus modo ſe ſubmiſerunt Aurãgio, quo memorantius, Danuillius, Thoræus & reliqui nobiles Catholici ſe iamdiu ſuppoſuerunt Nauarræo. Vnio noſtra Bruxellenſis Catholicorum cum Caluiniſtis Aurangij, nihil omnino diſcrepabat ab vnione veſtra cum Caluiniſtis Nauarræi. Illa fiebat *ad conſeruationem noſtræ ſanctæ fidei & religionis Catholicæ Apoſtolicæ Romanæ, ac tranquillitatis publicæ.* Veſtra item vnio eũdem ſibi finem proponit. Illic mutuo iuramento tenebantur *Catholici ad defenſionem Proteſtantium, & Proteſtantes viciſſim ad defenſionem Catholicorum: nec Catholici Proteſtantibus, nec Proteſtantes Catholicis aliquo modo nocere, aut facto dictoue debebant offendere.* Idem eſt primarius articulus vnionis 8.

Particulariu comparatio vnionis Catholicæ Flandrorum cũ Aurangio, & Francorum cum Nauarr.

Hiſtoire des troubles du pays-bas li. 4. fol. 320

Ibid. fol. 338. anno 1578. menſe Aprilis.

vnionis veſtræ. Vos ſingulis conſcientiæ ſuæ libertatem indulgentes prouidetis vt incaſtris veſtris ſit & ſacerdotes qui ſacrificium Chriſtianorum paragant, & item miniſtri qui Caluinianè concionentur: non aliter quàm illi in ſuo immenſo exercitu habebant duces militeſquè alios qui in dies ſingulos religioſe intererant Miſſis, alios qui gregatim frequentabant conciones. Nauarræus nunquam ſincerius aut vehementius de ſuo erga patriam zelo, de amore quietis publicæ, de libertate conſcientiæ, de Eccleſijs ſacerdotibus nulla moleſtia afficiendis proteſtatur, quàm noſter Aurangius & proteſtatus eſt, & iterum atque iterum iurauit. Quando omnes partes Vnionis veſtræ attentiſſimè conſidero, nihil prorſus video diſcriminis, niſi quod apud nos quum è XVII. prouincijs duæ tantùm eſſent hæreticæ, Hollandia & Zelandia, quindecim autem reliquæ Catholicæ, & in ijs nulla vel vnica ciuitas vel pagus hæreticus, Nobileſque omnes Catholicam fidem profiterentur, qui etiam numero potentiáque hæreticos Hollandos cuiuſcunque generis triplo quadruplóque ſuperabant, longè maior erat fidei illius apud nos defendendæ probabilitas. At quis demum effectus iſta fœdera, & iuramenta, & vniones cum hæreticis eſt inſequutus? is nimirum qui perpetuò iſtiuſmodi monſtroſis coniunctionibus hæreſis cum fide, morbi peſtilentis cum ſanitate, vitij cum virtute, luporum cum ouibus, virginum cum lenis & lenonibus indiuiduus comes adhæret nimirum vt hęreſis fidem extingueret, membrum putridum & peſtilens reliquas ſanas corporis partes inficeret, vitium virtutem deleret, lupi oues deuoraret, virginum caſtitas lenonum illecebris & delitijs corrumperetur, & denique Catholici hæreticorum & corpore & anima efficerentur

Peditum 54000. equitum 16000. Ibi. fol. 352.

Fœdus accurate factum pro religione Cathol.

tur mancipia. Et religioni quidem generaliter, & *Diligenter notandum.*
populo item Catholico quid factum ſit, in vnica ci-
uitate Antuerpienſi reliquarum ciuitatum & om-
nium prouinciarum illarum principe contempla-
mini. Illo ipſo huius vnionis anno ſubornati qui-
dam ab Aurangio hæretici poſtulant ſuis concio- *Anno 1578.*
nibus Eccleſias Antuerpiæ deſignari, quæ ante hũc *Auguſti*
diem omnes ſolis Catholicis patebant, omnes & *die 1.*
ſingulæ hæreticis cuiuſcunque generis erant clau- *Ibi. fol. 354*
ſæ & Caluiniani concionatores, ſed alligati ad
multas cautiones de Catholicæ religionis ſecu-
ritate, ne quempiam Catholicum in religionis Ca- *Ibi. art. 8.*
tholicæ praxi, dicto factoue offenderent. Vt eadem
religio inſtauraretur in Hollandia & Zelandia vbi
iam diu fuerat intermiſſa, ſi tamẽ numerus Catho- 5.
licorum hoc requirentium ad centenarium aſcen- „
deret. Interim nemini criminoſum erit vel damno- „
ſum, quamcunque religionem in ſua priuata domo 7.
exercuerit. Nemo vel in ſcriptis vel in concionibus „
aliquid proferet contra quamcunque religionem, 11. 12.
ſed ea tantummodo docebit quæ pertinent ad ædi- „
ficationem auditorum. Abſtinebitur vbique ab „
operibus manuarijs illis diebus omnibus quos Ec- „
cleſia Catholica ſtatuit feſtos, hoc eſt præter domi- 17.
nicos & Apoſtolorum, diebus Annunciationis, Aſ- „
ſumptionis, Purificationis, & Corporis Chriſti. Ad
omnes honores & officia publica, Academias, Col-
legia, Hoſpitalia æqualiter admittentur Belgæ cu- „
iuſcunque religionis modò aliàs fuerint idonei. „ 16. 19.
Denique magnanimi & potentes principes Archi-
dux Matthias Belgij gubernator, & princeps Au- „
rangius eius vicarius generalis, *ſcientes & volentes* „
eorúmque ſinguli *ſeipſos interponunt ſponſores vades &* „
obſides, quòd hæc integrè & arctiſsimè ſeruabuntur quoad „ *Ibi. fol.*
Catholicos & Proteſtantes, hæcque illi promiſerunt & iu- *359.* *Delcur*

rarunt

bone ſcient, Entier accompliſſement & punctuelle obſeruatiō.

rarunt in verbo principum per fidem & religionem quam receperunt in baptiſmo: prætereaque adiecerunt ſe ſingulari cura defendere velle prælatos & alios Eccleſiaſticos quantum eſt poſſibile, nec paſſuros vt aliqua eis afferatur iniuria aut moleſtia, vel quoad corpora, vel quoad religionem, vel quoad bona. Poſtquam ergo his conditionibus & pactis Antuerpiam ingreſſus eſt Caluiniſmus, quamdiu hac æquabili cum ſectarijs libertate potiri ſunt Catholici?

Nota huius tam ſolennis fœderis Caluinianorum obſeruationem.

Nondum annus exierat, quum Coloniæ ad componendum tumultus bellicos conueniunt legati Imperatoris, regis Hiſpaniarum, & Ordinum Belgicorum. Ille conuentus quo Belgicis prouincijs fauſtus & ſalutaris eſſet, clericis & presbyteris Antuerpienſibus omnibus iniungitur vt generalibus precibus Dei bonitatem implorent.

Anno 1579. menſe iulio.

Conueniunt omnes in Eccleſiam Cathedralem, præſente etiam Gubernatore Matthia. Aurangius autem vel quia Euangelicus, vel quia in futura Tragicocomœdia præcipuus erat actor, adeſſe non poterat. Dum illic Catholici precibus & ſupplicationibus ſunt intenti, fit concurſus Caluiniſtarum: Eccleſiam turmis ſuis tanquam ciuitatem hoſtilem circunſident; multos egredi conantes vulnerant, nonnullos interficiunt, & internecionem omnibus comminantur niſi clerum Antuerpienſem dedant vt *de illis pro ſuo arbitratu poſſint diſponere.*

Ibi fol. 392. Pour en pouuoir diſpoſer à leur volōtė.

Matthias timore conſternatus eos Caluiniſtis permittit, qui eos ignominioſe affectos e ciuitate pellunt, & tribus nauibus principis Aurangij impoſitos, per dies nouem aut amplius (quaſi conſilium de eorum capitibus & fortunis interea caperent) in flumine vicino detinent tandem probris & contumelijs oneratos abire ſinunt ſed mox eoſdem fuga ſibi conſulentes inſequu-

Vide hiſtoriam de rebus Belgicis impreſſam Francofurti, fol. 276.

inſequuntur, & quos potuerunt comprehendere, verberibus cædunt, & pecunijs omnibus, ipſis etiam veſtibus rapaciſſimè deſpoliant.

Pauléque poſt per ciuitatem vniuerſam interdicitur, ne qua ſacramenta, ſacra, aut cultus diuinus Catholico more fieret. Nec publicè tantùm, ſed priuatim quoque Catholicam religionem ſeueriſſime prohibent; centum aureorum mulcta ei impoſita qui vel clanculum domi priuatæ Miſſæ intereſſet, quam mulctam eadem de cauſa inter alios Antonius Spinola perſoluit. Ita Catholici quibus ſolis ſuperiore anno non tantùm priuatæ ſingulorum ædes, ſed omnia & ſingula vrbis Antuerpiæ ſacella Eccleſiæque patebant, nunc iſta ſua pulcherrima cum hæreticis vnione, tantulo tempore in eam ſunt redacti miſeriam & ſeruitutem, vt ſacellis Eccleſijſque omnibus excluſi, nec in priuatis ſuis ædibus Chriſtiano ritu Deum poſſint adorare. Eodemque tempore aut paulò antea Aurangij milites omnem circuncirca regionem Louanium vſque peruagati, *incredibilia damna omnibus Catholicis, potiſſimum Eccleſiaſticis faciebant. Cremabant, vaſtabant, deſtruebant Monaſteria, Abbatias, Eccleſias & Hoſpitalia. In publicis vijs vbique cerneres presbyteros & religioſos, alios ſuſpenſos ex arboribus, alios traiectos bombardis &c.* Denique vt pulchrè annotauit hiſtoricus quidam Francus, tanquam in hac hiſtoria Francis futuræ ſuæ calamitatis miſeriam certò affuturam voluerit prænuntiare: *Catholici Flandri qui Caluiniſtis libertatem religionis procurauerant, ipſi primi ob tantæ indulgentiæ præmium coacti ſunt videre ſuam religionem prophanatam, bona vaſtata, vincula ijs omnibus iniecta qui aliquo vel leuiſſimo ſigno demonſtrabãt hæc ſibi diſplicere. Gãdauenſes diripiebãt Eccleſias,*

Mira metamorphoſis.

Hiſtoire des troubles du pays-bas, lib. 4. in fine.

Nobiles Catholici non minus quàm ſacerdotes ſpoliati.

L'Hiſtoire Normand, de noſtre temps par M. Pio. lib. 2. cap. 9.

vin-

vinciebant & crudeliter dilaniatos trucidabant presbyteros, conculcabant & prædabantur Nobilitatem *Catholicam. Nec in hoc Antuerpienſes quicquam erant Gandauenſibus moderatiores.* Neque enim nobilibus magis quàm plebis parcebant, neque magis è demoliendis nobilium ædibus quàm Monachorum clauſtris abſtinebant ſed æquali penitus lance plebeios, monachos, nobiles tractabant & quoad expoliandas domos, & quoad extorquendas redemptionis ergò pecunias, & quoad turpiſſimam mortem abſque redemptione illatam, ſi quando eorum prædones ceperunt vt monachum & plebeium, ſic nobilem quemcunque qui ab eorum hæreſi putabatur alienior. Vix autem quiſquam etiam eorum qui principi Aurangio ad monarchiam euehendo maximè fuerunt vtiles, diuturnos tamen carceres & popularem ignominiam, & bonorum ſuorum direptionem euaſit: atque ita aliquas pœnas dedit ab illo ipſo homine caſtigatus, cuius iniuſtam cauſam Dei ſanctiſſimas religioni tam nefariè prætulerat. Areſcottanus enim Dux qui arcem Antuerpienſem munitiſſimum totius regionis propugnaculum Aurangio tradiderat, Gandaui à factioſis quibuſdam Aurangij ſatellitibus captus, vnáque Epiſcopi Brugenſis, Iperenſis, Raſſengemius Duaci & Inſularum præfectus, Cardinalis Granuellani frater, & alij plurimi proximoque menſe Groningæ multi prælati & nobiles eodem modo accepti, alij breuius, alij diutius carcerem moleſtias pertulerunt. Egmondanus in vili arcis Zelandicæ ergaſtulo aliquot annos miſerabilem vitam egit. Paulò autem pòſt, non per Antuerpiam, aut Gandauum, aut Groningam ſolùm, *ſed paſſim per omnes Belgij ciuitates, primùm religioſi, deinde paſtores, conciliarij, nobiles, magiſtratus, & quotquot Aurangij inſtituto minus fauere putabantur,* *eijciuntur*

Suprà fol. 693.

Nobiles miſere ab Aurangio vexati.

Anno 1577. menſe Oct. & Nou.

Rammekens.

Surius an. 1578. pa. 934.

eÿciuntur in exilium. Et ne ſingula conſecter, quis vnus Catholicus, vel Dux, vel Marchio, vel Comes, vel etiam Baro, etiamſi plurimum ad regnum ei parandum opitulatus eſt, etiamſi contra Hiſpanos cum eo ſemper pertinaciſſime ſtetit, tamen aliquo tempore poſtquam in regno ſuo tyrannus ille firmatus eſt, veterem apud eum gratiam, aut prouinciæ alicuius gubernationem quanquam omnium patriæ Ordinum aſſenſu traditam retinuit? Nonne craſſiſsimis ſuis periurijs, & iniurijs, & mendacijs totas à ſe prouincias alienauit? Nonne Arteſij, Hannonij, Atrebatenſes, & alij Gandauenſi pacificationi quam ille ſæpenumero iurauerat addictiſſimi, idcirco ab eius ſocietate diſcedebant, quia videbant in illo Caluiniſta, monſtro potius quam homine nullum diſsimulandi, nullum peierandi finem? Nonne clariſsimi viri, Marchio Gandauenſis, Philippus Comes Lalenius, Comes Rennebergius, Baro Montignius, Richardotius, & alij permulti continenter ab eo ad principem Parmenſem tranſibant, quia magno ſuo malo ſentiebant in illo inexplebilem Catholicorum nobilium ſanguinis fundendi cupidinem? Hic eſt fructus vnionis Catholicorum cum Caluiniſtis. Sic illi in *verbo principum & per fidem & religionem quam receperunt in baptiſmo* (à qua fide per hæreſim ſuam Caluinianam plane Apoſtatæ facti ſunt) quæ Catholicis de fide & ſecuritate promiſerunt, exoluunt. Quum autem idem ſit Caluiniſmus & Atheiſmus in Gallia qui in Flandria, idem ſpiritus & veſtrum Nauarræum Condæumque, & noſtrum Aurangium rexerit, quum iſti tres coniunctiſsimi tota vita ſua fuerint, mutuis ſeſe perpetuo iuuerunt conſilijs, & roborarunt auxilijs, & ijſdem prouincias ſuas gubernarunt rationibus, hi ſe viciſsim prudentes,

 bonos,

bonos, Chriſtianos, Euangelicos, cæteros om
Chriſtiani orbis principes maleſanos, impios, A
tichriſtianos, hoſtes euangelij iudicarunt: certi
mum eſt eandem eſſe Nauarræi & Aurangij e
Catholicos fidem, amorem & affectionem. N
ambigite Galliæ proceres Catholici cum hæreti
vniti, eandem fore conditionem veſtram, ſi quan
rerum gerendarum maturitas eo peruenerit, q
fuit noſtrorum in Flandria cum Aurangio *vnitor*
procerum, quorum turpem exitum ipſi oculis
auribus veſtris hauſiſtis. Fieri profecto nunqua
poteſt vt nouus hæreticus veteris nobilitatis vlla
rationem habeat: & diuine admodum ab exc
In Chronicis Angliæ lenti martyre Roffenſi Anglo dictum eſt in i
initijs huius Anglicanæ tragediæ, quum proce
ab Henrico illo inſtigati ita facile ad eccleſiaru
expilationem & euerſionem conniuerent, eoru
quoque ruinam propediem eſſe ſequuturam. A
tiqua enim fides, antiqui mores, antiqua fidelita
& antiqua Nobilitas pariter coniunctéque inc
Noua hæreſis non poteſt ferre veterem nobilitatē. dunt. Non autem hæreſis vt à nouis & inquin
tiſsimis moribus oritur, ita naturali ſua prope
ſione noua omnia concupiſcit, nouos aſſeclas, n
uos ſectarios, nouos nobiles nouiſque moribus i
butos. Vtque in communi vitæ conſuetudine
miles ſimilibus delectantur, & inter eos ſolos eſt
micitia: nec vnquam libidinoſi cum continentib
parci cum prodigis, ſapiente cum temerarijs am
tores patriæ cum patriæ eiuſdem proditoribus n
perinuiti verſantur: ita multo magis à natura r
rum abhorret, vt antiquis Catholicis nobilibus c
nouis Caluinianis principibus ſincere conuenia
Eſt enim in Catholicis, potiſſimum nobilitatis a
tiquioris, libertas loquendi, eſt excelſior ment
indoles: ſordes, luxurias, libidines, iniuſtas reg

actio

actiones, ſacrilegas eccleſiarũ ſpoliationes lauda-re non poſſunt. Ergo Caluiniani principes qui *& ſola fide* inſtructi credunt opera bona eſſe ſuperflua & ſuperſtitioſa, & hæc opera mala eſſe maximè euangelica,& ſummum imperium nacti reprehenſores cane peius & angue oderunt,quomodo ferent tales Catholicos vel in Senatu conſiliarios, vel in aula domeſticos? Ea fuit ſemper, ſémperque erit iſtiuſmodi principum natura & ingenium, vt eos ſolos ſibi ducant amicos & habeant familiares,qui (vt inquit Comicus) *imperarunt ipſimet ſibi omnia aſſentari & principum ingenia admirari: quicquid principes dicant laudare id ſi negant laudare id quoque.* Sic olim Caligula Neſtorem pantominum, Nero Menecratem citharædum, Valens Imperator Arrianus Demoſthenem ſuum coquum, Aurangius Terlonem neſcio quem, Henricus octauus ſordidiſſime natum & educatum Crumwellum & vnum vel alterum lenonem,magis quam centum duces Norfolcios,centum Duces Memorantios,aut Mareſcallos Danuillios,intelligo nobiliſſimos proceres Comites Duceſq; Catholicos diligebat. *Terent.*

9. Ad clerum vero Gallicanum excitandum & officij ſui admonendum, quid ego ijs quæ iam antea dicta & repetita ſunt grauius aut efficacius adijcere potero? qui ſi tot infandis ſacrilegijs, tot eccleſiarum incendijs, ſanctarum reliquiarum exuſtionibus, diuini nominis blaſphemijs, omnium ſacrorum & ſacramentorum contemptu nõ commouentur, ſi nec Dei maieſtas violata, nec Chriſti incarnatio, vita, mors, omniaque ab eo tradita myſteria fœdiſſime contaminata, ſi Beatiſſimæ Trinitatis eſſentia & gloria tam nefarie & Satanice corrupta, ſi omnium Sanctorũ, Martyrũ, Epiſcop. in Eccleſia Gallicana maiorũ ſuorũ con- *Clerus Gallicanus quid potiſſimum cõſiderare debet.*

tumeliæ clerum Gallicanum ardenti zelo inflam-
mare non poſſunt, ſi aperta hæc Atheiſmi & in-
delitatis profeſsio eos condocefacere nequeat
ſciant Caluinianum regem nunquam eſſe vl-
conditionibus ſuſcipiendum, tum ego certe qui
alia minora & abiectiora vitæ, fortunarum, libe-
tatis, bonorum diſcrimina arbitror multo min-
apud eos valitura. Et tamen ſi qui ita ſint terren-
magis quam cæleſtibus, caducis quam æternis b-
nis affixi, meminerint ij quod eſt notiſsimum q-
immani ſtrage & incredili carnificina perpetu-
Caluiniſtæ non tam iugulauerint, quam laniau-
rint, & diſcerpſerint Catholicos, ſed *imprimis & m-*
ximè clerum in plæriſque Galliæ ciuitatibus: pla-
in omnibus quas ſuo dominatu occupabant: *A-*
relijs, Vindocini, Bleſis, Turonibus, Andegauis, Cenomann-
Pictauij, Biturigibus, Engoleſmi, Rothomagi, Lugduni, C-
talauni iuxta Ararim, Matiſconi, in maiori parte Delphin-
tus. Meminerint in his (exempli gratia) locis iſt-
fratres Caluinianos *veros Gotthos & Vandalos* null-
tum iniuria laceſsitos *commiſiſſe ſtrages horribiles*, *c-*
volutaſſe ſe in ſanguine miſerorum ſacerdotum, quos enec-
bant omnibus ſuppliciorum exquiſitiſsimis generibus quæ a-
homine poterant excogitari. Meminerint eos, tum pu-
blice omnibus in locis *proteſtatos ſe bellum gerere cu-*
monachis & ſacerdotibus æternum & irreconciliabil-
vtpote cum quibus eorum euangelium nullam ad-
mittit pacificationem, niſi prius manifeſta Apoſta-
ſia à Chriſto & fide eius deficiant. Meminerint (in-
quam) quocunq; modo egerint, quocunque mod-
ſimulauerint vel diſsimulauerint, niſi tamen plan-
Chriſto renunciauerint, iam pridem latam eſſe d-
eorum capitibus ſententiam. Quemadmodum i-
primo tumultu, ſi qui paſtores docti, pij & con-
ſtantes Catholicæ fidei cōtra Caluiniſmum defen-
ſore

Belforeſt annal. lib. 6. cap. 95. fol. 1631.

Hugonotæ omnium ſacerdotũ hoſtes capitales.

ſores in eorum manus incidebant, illi ſtatim abſq; mora *tanquam religionis Euangelicæ hoſtes* occidebantur. Sin vero paſtor aliquis lenitatis & moderationis nomine erat commendatus, qui contra Caluiniſmum nullum fortaſſe zelum & vehementiam oſtenderat, manifeſte tamen ad eius approbationem adduci non poterat: & ille quoque non minus quam priores crudeliter iugulabatur, exclamantibus perpetuo miniſtris quemadmodum à ſuo Apoſtolo Farello didicerat, *ho, c'eſt vn diable blanc, le faut oſter du milieu des hommes:* ho iſte talis eſt diabolus candidus, non minus quam reliqui illi è mundo tollendus: atque ita ſiue illis amice blandiamini, ſiue vt par eſt forriter aduerſemini, niſi plane Chriſtum cum illis abnegare velitis, capita veſtra morti ſunt deuota, & ſemper illis eſtis *diaboli*, vel nigri vel candidi, ſemper eſtis diabolorum inſtar bellicis & bombardicis exorciſmus iſtorum Angelorum (Satanæ) è mundo hoc ad inferos eijciendi. Memineritis deniq; ipſos Nauarræi antecurſores iam nunc valde imprudenter dicere, illũ eccleſiæ quam inſtituit reformationẽ inchoaturum ab eccleſiaſticorum bonis diripiẽdis. Iam pridem ſiquidem ſcribunt *Gallicanas eccleſias regis eſſe*, eaſq; poſſe à rege pro ſua voluntate mutari, expilari, inuerti: & *diuitias eſſe venenum eccleſiæ Gallicanæ*, propterea q; eas contraria antidoto, neceſſario nimirum ſanitati eccleſiaſticorum medicamento eſſe tollendas, & in fiſcum regis Nauarræi euertendas.

M. de Launay en la replique li. 2. cap. 16. ſ. 3. fol. 236.

Spolium eccleſiæ Gallicanæ imminet.

Apologie Catholique pag. 98.

Quod ne leuiter quaſi forte fortuito iſtis hominibus elapſum Eccleſiaſtici negligentius aduertãt, aut molliori brachio prætereant, hoc vnum conſiderent præterea, hanc perſuaſionem iam olim in huius Nauarræi eiuſque fratris Valeſij mente, Curia, conſiliarijs, totaq; vitæ praxi à multis iam annis

inueterauiſſe. Siquidem penultimo conuentu B
ſenſi meminiſſe poteſtis Regem illum quaſi tu
huius prædationis initiū facienté vehementur f
Poplin. hiſt. li. 43. gitaſſe vt omnia eccleſiæ Gallicanæ ſpiritua
(quæ vocantur) beneficia illius vnicæ voluntati c
dinanda & diſpenſanda traderentur. Quod quu
Archiepiſcopus Lugdunenſis egregijs rationib
diſſuaſiſſet, maioremque Comitiorum partim
regio poſtulato auertiſſet, Rexque propterea i
tus eum ad ſe accerſitum valde increpaſſet, &
contra Archiepiſcopus quod ſibi videretur di
ruiſſet, Regis & Archiepiſcopi ſermones interru
pens non bene moratus, ſed tamen Regis ſui v
luntatis optime conſcius Cancellarius: *Duo ſ*
Cancell. Biragne. (inquit) *potentiſſime Rex, quæ Epiſcopum iſtum ſta*
faciant cum ſuis omnibus ratiunculis obmuteſcere: alter
Clerum Gallicanum antiquitus iniuſta fraude hoc ius re
Generalement tous les biens du Clergé de France. Il en tomba malade de colere &c. *bus alioqui debitum ſurripuiſſe: alterum, non modo*
quod veſtra maieſtas requirit, ſed etiam præterea om
ſimpliciter & vniuerſè bona eccleſiaſticorum in Franc
veſtra eſſe, & propriè ad vos pertinere. Cuius impude
tiam quamuis conſtantiſsimus præſul ita ſtati
coram rege libere prudentiſsiméque refutaret,
præ dolore & iracundia furioſus Cancellarius ad aliq
dies ægrotans, è cubiculo ſe mouere non poſſet, tamē ha
doctrinam ita Regis illius animo inhæſiſſe vt dei
ceps continenter iuxta eam ſe regeret, & facultat
Eccleſiaſticorum tanquam ſuas gradatim ad ſe
peret, totus conſequens vitæ eius curſus declar
uit. Hoc ipſo enim tempore poſtquam aliquot ce
tena aureorum millia à Clero ſibi annuatim p
ſoluenda impetraſſet, quod illi ad ſex tantum a
nós certo modo certiſque cum conditionibus co
4931300. ceſſerunt; vbi ad eorum annorum terminun ia
fere peruentū eſt, & Clerus ab illo onere àd aliqu
ſalt

ſaltem tempus ſe iam conſideret reſpirare, tum religioſus iſte rex tanquam proprie eccleſiarũ bonorumq; ad eas pertinentiũ dominus, de repente ne ſciſcitatus quidem à Clero vtrũ conſentire vellet, ſua abſoluta authoritate quemadmodũ in alijs regni ordinarijs reditibus fieri conſueuit, ita in ſingulis regni huius prouincijs nouos officiarios ad pecuniã eam extorquendam erigit, eoſq; perpetuos facit officiaq; præſenti pecunia (vt moris illi erat) ſub auctione vendit. Cumq; Clerus per Syndicum intercederet, & in Parlamento Pariſienſi de magnitudine iniuriæ ſibi illatæ vehementiſſime conquereretur, opponeretq; leges & Diuinas, & Imperatorias & Regias, & ius naturæ, perpetuaq; priuilegia Eccleſiæ Gallicanę, quę niſi ſua ſpõte & gratuita conceſſione Clerum ad tale onus aſtringi prohibebant: tamen his nõ obſtantibus, impius ille rex, vel Pharaone tyranno, vel Artaxerxe infideli Perſa contra eccleſiam immanior, pręcipit parlamento vt literas ſuas ea de re ad ipſos miſſas inſtar legũ ratas & fixas eſſe decernãt, nec quicquã omnino faciant omnes contrarias Cleri per ſuum illũ Syndicũ oppoſitiones ſiue de ſcripturis, ſiue de iure naturæ, ciuili, aut alio quocunq; ſumptas, quibus omnibus ex aduerſo in altera quaſi libræ lance appendi & præponderare ſuum vnius tyrãnicũ illud verbũ iubet, *Car tel eſt noſtre plaiſir.* Sic eſt volũtas noſtra: ſic volo, ſic iubeo. Quo ille verbo viam manifeſte præſtruxit ſuo Nauarræo vt quantum vellet à Clero audacter liberrimeq; auferret. Qui enim nulla alia ratione quã ſua ſolius voluntate vel voluptate ductus, quadringenta & tot pręterea aureorũ millia annuatim in æternũ ſoluenda Clero imponere potuit, quãdo iã regis voluntas facta eſt ſuprema lex de eccleſiaſticis bonis præſcribẽdi, cur nõ Nauar. volũtas ſatis

Henric. Valeſ. initium facit ſpoliandæ eccleſiæ Gallicanæ.

Geneſ. 47. 1. Eſdræ. 7. In Authẽt. Item nulla communit. C. de Epiſc. & Cler. Decret. Greg. lib. 3 tit. 49. ca. Non minus & ca. Aduerſus.

Litera data anno 1581. Iunij 29. à S. Maur.

Henric. Valeſ. viā præſtruxit eccleſiæ Gallic. penitus euertendæ.

locuples amplaq; cauſa erit, vt octies centena m
lia, vel duplicata, ſi ita ei videatur, à Clero ann
tim exigantur? Imo cur non hæc voluntas ſuffic
Nauarræo vt ſicut alibi fecit, ita in Gallia quoc
integros eccleſiarum fundos redituſque ſacerdo
bus ademptos ſibi aſſumat, eoſque annis penſio
bus iubeat eſſe contentos? Nihil enim intereſt,
quicquam impedire poteſt, quin ſi Regis volun
ad primum ſufficiat, eadem ſufficiat quoq; ad
cundum. Si ea ſola per ſe ſatis eſt ad regē ex trie
bonorum eccleſiæ poſſeſſorem efficiendum, ea
ſatis ſuperq; valebit ad eū ex dodrante, imo ex a
earundē facultatum hæredem cōſtituendum in
gramq; earum poſſeſſionē veris dominis ablat
ſibi vni aſſignandam. Neq; vero ab hoc tēpore v
quam deſtitit pius ille Valeſius prouentus epiſc
patuum, monaſteriorū, eccleſiarum quarumcun
conſiliarijs, aulicis, militibus, politicis, pueris, m
lierculis, & meretriculis tanquā plane ſuos cond
nare & addicere. Poſteaq; per libellos quotidie
miſſos vulgatoſq; nihil in aula vel extra aulā pe
ſonabat magis, quā *Regi plenam eſſe poteſtatem in bo
omniū ſubditorū ſiue Laici eſſent ſiue Eccleſiaſtici, ideoq;
recte poſſe eum tum Abbatias tum Epiſcopatus donare ſ
aulicis & militibus &c.* id quod omnibus Franc
aliquid intelligentibus eſt notiſſimum. Naua
ræus autem, vt illius chariſsimi ſui fratris pler
que ſibi proponit imitanda, ita nihil magis qua
hanc cleri ſpoliationem probat, qui etiam aliqua
do ſe plene integreque eius praxim in regno Ga
licano facturum confidit, cuius iam diu illud fe
tur eſſe valde vſitatū apophtegma, *Tum demū Rege
Franciæ fore verum potentemq;, Franciæ monarchā, quan
eccleſiarum reditus habuerit ſuis regalibus adiūctos.* Et ho
quod ſpe concipit in regno Galliæ, id re cōfecit

Supra pag. 131.

præſti

præſtitit in regno ſuo Biernæ, vbi omnes Eccleſiaſtici penitus tota & proprietate & vſufructu fundorum & bonorum quorumcunque priuantur: *Clerus Biernenſis ſpoliatus a Nauarr.* iiſque omnibus Regiæ coronæ adiunctis, miniſtri remanent merè penſionarij, quorum coniugato cuique aſſignantur annuatim libellæ Francicæ vel floreni 300. cælibi 260. è quibus tamen deducuntur decimæ regi tanquam ſupremo ipſorum Pontifici ſoluendæ: & quæ poſtea ſupereſt ſumma, quã malignè, inuidioſe, diminute, magnóque labore & non mediocri ſumptu à theſaurijs extorqueatur, ex varijs miniſtrorum querelis & lamentationibus conſtat. *Idem expectandum Clero Gallicano.* Et qui ſuis quos putat veros miniſtros Domini tam iniquus & acerbus eſt, an vobis quos habet pro ſacerdotibus Baal, futurus eſt æquior & indulgentior? Qui ita ſuos illos Euangelij præcones tractat, an vos quos credit ſeruos Antichriſti, amicos Põtificis Romani ſui capitalis aduerſarij, quos neceſſariò ipſo ductu & impetu euangelij ſui execratur tanquam idololatras, corruptores Euangelij, hæreſis ſuæ (ſi verè Catholici eſtis) hoſtes immortales; an vos patietur tranquillam & iucundam cum bonis veſtris ſub eius dominatu vitam traducere? Ergo ſi homines eſtis, ſi vtilitatis veſtræ, ſi honoris, ſi ſtatus, ſi eccleſiæ conſeruandæ curam aliquam habetis, videtis neceſſitatem quãdam vobis iniectam vt Nauarræi dominatui quàm acerrime reſiſtatis. Sed hoc quanquam Eccleſiæ Gallicanæ quæ magis quàm Reipub. æterna eſt, & æternitatem intueri debet, ideóque & tenetur ſua iura, libertates, atque priuilegia quæ ab anteceſſoribus accepit ad ſucceſſores integra & inuiolata trãſmittere, permagnum eſt ſerióque ponderandum: tamen ſingulis eccleſiæ Gallicanæ ſacerdotibus, quorum mentes hac tempeſtate ad grauiora ad cel-

ſiora & diuiniora debent attendere, minus æſtimã-dum cenſeo: & eos illud alterum de fide, de religione, de præſenti morte quæ eorum capitibus imminet ſi Catholici permanent, magis verſare, & noctes atque dies ruminare ſuadeo. Et niſi valde fallor, vt alia Nauarræi opera permulta non ſolùm hiſtorica ſunt ſed etiam ſymbolica, hoc eſt quæ præſignificant quid in futurum ab eo rege Gallorum, ſi quando eò peruenerit, expectandũ ſit: ita vnum eſt in hoc genere quod Chriſtianos omnes, imprimis autem ſacerdotes ſolicitos vigileſque, & quaſi in excubijs ad impediendum eius regimen armatos ſtare iubet. Illud intelligo quod propter rei Turcicam immanitatem homini Chriſtiano vix credibile eſt; & niſi plurimi exiſterent qui in ea ipſa loca veritatis intuendæ & teſtificandæ gratia profecti oculati teſtes redijſſent, mihi ſanè minime perſuaderi potuiſſet, hominem titulo & ſpecie externa Chriſtianum, Chriſtianis maioribus ortum, maxime qui ſua puriſſima noui Euangelij profeſſione Chriſtianiſſimi Galliarum regni regem ſe ſperat aliquando euaſurum, tale quid vnquam vel in animo ſuo voluiſſe concipere, multò minus opere & facto complere. Quid illud? Nimirum quòd in contemptum religionis Chriſtianæ, & ad terrorem verorum Chriſtianorum, veteris Paganiſmi morem redintegrans, in ſua ditione Biernenſi patibula latronibus & homicidis ſuſpendendis poſita, quæ à temporibus primi Chriſtiani Imperatoris Conſtantini, propter honorem Crucis Chriſti & Chriſti crucifixi in aliã à figura Crucis formam fabricata erant, ea iſte princeps in regno ſuo ad veterem illam & à Paganis vſitatã formam reduxit, & in veris Chriſtianæ adorationis & religionis crucibus latrones maleficoſque ſuſpendit. Et

Nauar. ſuſpendium minatur omnibus Catholicis.

Reſponce des vrais Catholiq. François aux Anglois pag. 60. 61.

Sozom. lib. 1. c. 8.

dit. Et hoc quid aliud ſignificare poteſt quàm immenſum Chriſtianæ fidei odium & deteſtationem, quàm Paganiſmi veteris inſtaurationem, quàm perfidiam inuehendam contrariam fidei illi quam Conſtantinus Magnus coluit & per Imperiũ Romanum propagauit, quàm Crucis & Crucifixi ſummam deſpicientiam: imprimis autem ſacerdotibus Crucis & Crucifixi adoratoribus denuntiat, eos iſtis crucibus eſſe affigendos, & cum Crucifixo crucifigendos (quod à Nauarræi militibus in multis Guiennæ oppidis factum conſtat) niſi Cruci & Crucifixo renuntiare, & omnem cultum quem ei impendunt relinquere, & ſpem quam in eum habent adijcere iam antea firmiter apud ſe propoſuerint. Hoc eſt quod ego auribus ſacerdotum omnium per Galliam, hoc eſt quod Epiſcopis, hoc eſt quod ipſis Cardinalibus qui (ô tempora, ô mores) factioni Nauarræi fauent, acute ſonare, & circumſonare, & inſonare cupio. Qui ſi neq; propter Chriſti Ieſu gloriam, neque Chriſtianæ religionis honorem, neque ſuam ipſorum ſalutem æternam, ab illo hæreſiarcha per ſupremi paſtoris iuſtiſſimam ſententiam iam olim excommunicato auocari poſſunt, quid ego fruſtrà ad eos verba fundam, quos ex Saluatoris noſtri ſententia conſtat *ſal eſſe inſulſum & infatuatum, ad nihil prorſus vtile, neque ad terram neque ad ſterquilinium, niſi vt mittantur foras, & ab omnibus conculcentur!*

Paganiſmũ factũ Nauarr.

Suprà pag. 357.

Matt. 5. 13. Luc. 14. 34.

10. Ad ciuitates autem, ad mercatores ciuéſque, ad populum Catholicum toto hoc ampliſſimo regno diffuſum, cuiuſque in eo ſuſtinendo magnus eſt labor & maximum onus, ad hos officij ſui commonendos nõ opus eſt aliquid nouum excogitare præter ea quæ iam abundanter diſputata ſunt, & ſunt eis cum alijs pleriſque communia. Quatenus 10.

enim

enim Chriſtiani ſunt, in eadem cum Clero & Epiſcopis ſuis fide eis & viuendum & moriendum eſt: quatenus Catholici, oſtendimus quantopere tenẽtur hæreticorum communionem exhorreſcere: quatenus reipub. Gallicanæ & eccleſiæ Chriſti membra, iam prius edocuimus eos diuinis & humanis legibus obſtringi vt nullam capitis vitæque recuſent dimicationem quò Regem hæreticum à regno eccleſiáque procul repellant. Hoc enim non officium eſt Nobilium ſolùm, non eſt officiũ Cleri aut epiſcoporum tantùm, non tantùm ad Iudam Machabæum & fratres eius pertinet, vel qui ſunt ex genere Aſamonæorum, hoc eſt proceres & nobiles, ſed ad *omnes qui habent zelum legis*, ad Chriſtianos omnes pro quibus non minus quam pro Nobilibus & Epiſcopis mortuus eſt Chriſtus, & qui eadem qua Epiſcopi Nobileſque fide ad regnũ cælorum ſibi viam munire debent. Illud fortaſſis huic hominum generi magis peculiare eſt, vt vrbiũ ſuarum contemplentur ornamenta & decorem, & ſi eum in antiquis legibus, in pulcherrimis eccleſijs, in ſantiſſimis monaſterijs maiore ex parte poſitum animaduertunt; tum certò ſciant hæc omnia vnà cum ipſis magiſtratibus à Caluiniano rege prorſus eſſe mutanda, diruenda, & exterminanda. Nouos enim neceſſariò mores, nouas leges, nouas ciuitatum gubernationes, hæc noua Caluiniſmi hæreſis inducit; id quod ex omnibus hæreticis Guiennæ Gaſconiæque ciuitatibus iſtius imperio ſubiectis patet. Neque magis aptæ cohæret aut conſiſtere poteſt nouus hic Caluiniſmus cum veteribus Catholicorum regulis, quàm quadrata cum rotundis, aut Alcoranus Mahometis cum Euangelio Chriſti. Eccleſias autem, monaſteria, & huiuſmodi antiquiſſima Chriſtianæ pietatis monumenta penitus excinden-

1. Mach. 2.28.

In vrbibus omnia perturbanda ſub Nauarr. rege.

excindenda fore, non minus certò colligatis ex tot millibus ſimilium extructionum quas iam pridem alibi ſceleratiſſimè diſturbauit. Et qui Neraci regiam ſuam quam cum magna oſtentatione amicis cum inuiſentibus commonſtrare ſolet, ædificauit ex ruinis eccleſiarum: qui eius ciuitatis eccleſiam principalem totam demolitus eſt præter campanile, quod ad maiorem Dei & Catholicorum contumeliam, vel perpetuam ſacrilegiorum eius recordationem ſtare permiſit: hoc quid aliud Catholici interpretari poſſunt quàm clariſſimam prædicationem ſe idem in ſuis ciuitatibus perpeſſuros, ſi quãdo in illas eam quam Neraci obtinet regiam poteſtatem vir iſte obtinuerit. Illud quoque fortaſſe vos ô ciues, & qui tertium huius reipub. Ordinem conficitis attingit propius, quod ſub hoc rege nihil expectare poteſtis niſi continuam bonorum veſtrorum ruinam & direptionem. Et hoc quoque ita neceſſariò & arcte cum rege hæreſis huius defenſore copulatum eſt, vt lumen à Sole & humorem ab aqua facilius ſit ſeparare, quàm æternam prædandi ſubditoſque expilandi proprietatem à rege hæretico nullis legibus frænato auellere. Et ita qui iam ægre moleſtéque fertis aſſes aut francos à vobis requiri vt Catholicam fidem vobis filijſque veſtris tueamini; tum aureos, ipſoſque reditus vobis ereptos ſuſtineatis neceſſe erit, ad hæreſim in regno hoc cum ſempiterna veſtra poſterorumque veſtrorum damnatione conſtabiliendam. An cupitis certam miniméque fallacem huius miſeriæ vobis euẽturæ demonſtrationem? Conijcite oculos in proximam maximéque vobis vicinam inſulam, & recolligite hiſtoriam Henrici VIII. quem à patre relictum fuiſſe omnium in Europa regum ditiſſimum, non modo hiſtorici domeſtici Angli, ſed ipſi etiam

Suprà pag. 566.

Eccleſia euerſenda.

Ciuium bona eripienda.

Henricus 8. Anglus.

Iouius hiſt. lib. 1.

Guicciard. Paradin.

Populum ſuum immaniter expilauit 3. modis 1. immēſa tributa exigendo.

Polus de primatu lib. 3.

2. Mutuò accepta nūquam reſtituenda.

externi, Franci Italique (quia erat notiſſimum) memoriæ prodiderunt. Is autem poſtquam perruptis ſemel illis regiæ poteſtatis limitibus & repagulis quibus includi debebat, ſupremum ſe eccleſiæ caput fecit hæreſimque amplexus eſt: præter theſauros eos diſſipatos & profuſos, non multis ſui vnius regni annis plura tributa à populo exegit, quàm omnes ante eum reges ſimul in vnum coniuncti annis ferè quingentis, omnes dico quicunque in Anglia regnarunt à tempore Guilielmi primi Normanni quem Angli Conqueſtorem vocat. Cuius rei locupletiſſimus teſtis eſt Cardinalis Polus, qui hoc ſe ex ipſis libris rationum, & narratione eorum qui rationibus præerant, didiciſſe fideliter affirmat. Neque vno eo rapacitatis genere contentus fuit, vt per Parlamentaria Comitia tyrannico terrore coacta ad omnia fere quæ petebat largiendum, iſtiuſmodi immenſa portoria, vectigalia, ſubſidia, tributa, idque nouo & crudeliſſimo modo nec vnquam prius vllis temporibus vſitato exigeret, ſed præterea poſtquam ea ratione quicquid poterat corraſiſſet, tum demum alia via in ſpeciem leniore vſus, ab omnibus per regnum illud eccleſijs, nobilibus, epiſcopis, mercatoribus, villicis, & quibuſcunque ſubditis quorum domeſticæ facultates ad centum ſexaginta aureos aſcendere putabantur, infinitam ſummam pecuniæ, quam illi volentes nolentes præſtare compellebantur mutuò ſumpſit, ſed datis chirographis regijs de ea cuique rependenda intra certos annos. Quæ chirographa ita accurate ſerióque promittebant pecuniæ eius reſtitutionem, vt plærique eam in dotem filiabus largirentur, plærique ijs chirographis tanquam præſente pecunia mercimonia venderent emerentque, plærique in ſupremis teſtamentis eam

pecuniam

pecuniam inter ſuos diſtribuerent. Cæterùm cùm eius perſoluendæ tempus aduentaret, tyrannicus rex conuocato Parlamento effecit vt Ordines omnia ea chirographa irrita & inania eſſe declararent, eamq; pecuniam regi donarent vniuerſam, cum infinito & inexplicabili innumerabilium per regnum illud damno & iniuria. Et tamen poſt hæc & huius generis alia particularia multa quæ mihi percenſere nec opus eſt nec breuitas huius loci patitur, tali deinceps fraude eáque tam atroci & execrabili vniuerſùm illud regnum, omnes & ſingulos dico homines à primo & primario Duce vel principe ad extremum mendicum oſtiatim viuentem turpiſſime decepit & depeculatus eſt, vt planè obſtupendum ſit vel animum regis titulo & profeſſione Chriſtiani vnquam potuiſſe ad tam ſordidam rapacitatem ſeſe abijcere, vel aliquam reperiri in Aulis regum Chriſtianorum tam profundam voraginem & Charybdim quæ tam innumerabilem pecuniæ maſſam potuit exorbere. Quid illud tandem? & ad hæc ſuperiora quid magis infame & incredibile addi poteſt? Hoc nimirum quod loco pecuniæ argenteæ, qualis probatiſſima per regnum illud ſuperioribus ſæculis in vſu erat, ille corruptiſſimam ex mera æris ferrique ſcoria confecit cum perexili argenti adiunctione. Hócque modo bonam monetam totius eius inſulæ in ſuum fiſcum inferens, eámque ita fœdè permixtam curſus in populum emittens, ſic eos omnes occultiſsimo latrocinio diripuit, vt aliquot poſt eius mortem annis cùm filia patris hæres, vel flagitioſiſſima patris turpitudiñe, vel inſigni regni dedecore, vel notabili mercatorum damno maximóq; ſubditorum incõmodo permota pecuniã eam abolere vellet, & iuſtum eius pretium ſubditis reſtituere; comper-

Parlamen. Henric. 8. anno 35. cap. 12.

3. Publicã pecuniam corrumpendo.

compertum ſit quod pater pro franco vel libella Francica ex ærario ſuo ſubditis venditabat, id re vera vix ſextam eius partem æquauiſſe. Imò verò maximum ſemi-fracorũ (idem ſiquidé valor eſt ſolidi Anglicani) numerum cudebat, quorum ſinguli ſingulis aſſibus non erant pares. Quæ iactura vt erat infinita, ita maxime in promiſcuam plebem redũdabat. Ita enim factum eſt vt quum ciuis quiſpiam collocandæ filiæ, aut mercator emendis mercibus mille aureos in ciſta repoſitos habere ſe arbitrabatur, tum ille vix centum reperiebat, reliquos autem omnes immanis ille prædo hæreticus rex ſuo regali latrocinio iam priùs ſurripuerat. Et tamen (quod eſt inter reliqua mirabilia maxime admirandũ) hoc ab eo rege factum eſt, qui poſt præcipuos Nobiles occiſos, eorúmque facultates omnes ereptas, poſt Clerum ſemel atque iterum exhauſtum & expilatum, poſt direpta & euerſa omnia Angliæ monaſteria numero fere quingenta domeſticis facultatibus longe ditiſſima, eccleſiaſticis verò opibus per annos mille ſumma populi & externorum etiam principum deuotione aggeſtis longe opulentiora (ex quorum vno, nec eo maximo ampliſſimoque, nec prorſus expoliato, quia quod eccleſiæ Cathedrali ſufficeret ſatis relictum eſt, & tamen ex eo vno viginti ſex currus pleni auro, argento, gemmis, veſtibuſque ſacris operoſe magnificéque contextis auecti, & regijs vſibus applicati, coniectura probabili declarant qualis gaza ex reliquis omnibus coagmentata ſit) eorumque præterea reditus fundoſque ſuis regalibus appoſitos, tantas auri argentique moles, & vt verius dicam, montes accumulauerat, vt non modò eius ætate, ſed nec multis ætatibus conſequentibus aliquid à populo tributi nomine requirendum viri prudentes diuinarent. Et quidem ſi rex

Holinsh. in Chronic. pag. 1814. Stovv. pag. 1115

Poſt omnia monaſteria euerſa.

Cantuarienſi.

De ſchiſmate Anglicano. li. 1. fol. 92.

ſi rex ille animum habuiſſet populi ſui ſaluti & trã-quillo florentique ſtatui vel mediocriter intentum, certiſſimũ eſt potuiſſe cum multis deinceps annis, imò & ſæculis ſubditos ſuos à quouis tributo ſeruaſſe liberos & immunes. Sed ſtatim cũ hæreſi in regis animũ ingreſſa, ingreſſa eſt hæc publica iniquitas. Cũ impietate cõtra fidẽ, ſubitò ſe cõiunxit impietas contra rempub. & vt primum rex ille factus eſt *infidelis* quoad Deum, iuxta veriſſimam prędictionem Iſaiæ prophetæ, repente eodemq; momento factus eſt *ſocius furum*, populique ſui non rex ſed prædo: & cum inæſtimabili populi publicæque rei detrimento *argentum mutauit in ſcoriam*. *Iſa. 1. 21. 23.*

Quam eandem mirificam metamorphôſim eadem de cauſa in vicina Flãdria nuper vidimus, vbi mutationem religionis eadem prorſus reipub. mutatio cõſequuta eſt, & imprimis populi inexplicabilis quædam prædatio. Cõſpiratum eſt illic à Catholicis contra Ducem Albanum cum hæretico Aurangio propter aliquot decimas tum quidem vrgente belli neceſſitate impoſitas, ſed paulò pòſt ſtato tempore deſituras. At qui paucas illas decimas regi Catholico pro fide Catholica ſuſtinenda perſoluere nolebant, quot illi poſtea decimas ſemel, & iterum, & tertiò, & quartò, quintóq; repetitas Aurangio ad exterminandam fidem Catholicam dependere cõpulſi ſunt? Quid de *decimis* loquor? quãdo paulò pòſt & ad *quintas* deuentum eſt, & bonorum omnium *quintæ* incredibili acerbitate exactæ. Sed nec in quintis perſtiterũt diu: mox enim etiam ad medietatem bonorum à ſingulis extorquendam proceſſum. Et hanc tyrannidem illi perferre coacti, mediámque bonorum partem ad fidem Catholicam radicitus extirpandam ex illis regionibus monſtro illi impendere, qui aliquot decimas pro *Flandria quàm miſere ab Aurangio expilata.*

 conſer-

conſeruanda religione Catholica iuſto moderatiſſimoque ſuo regi tribuere recuſabant. Et his continuis perſolutionibus ad quantam miſeriam & mendicitatem opulentiſſima prouincia redacta ſit, ex
Antuerpia vnica ciuitate Antuerpienſi poteſt æſtimari: quæ cùm paulò ante vbique celebraretur tanquam inexhauſta quædam præſentis pecuniæ ſcaturigo & emporium copioſiſſimum, & ferè vnicum populis
Guiccard. in deſcript. Brabant. in Antuerp. Occidentalibus in eo genere monopolium, vbi regum oratores multis aureorum millionibus data cautione derepente mutuò acceptis regum ſuorum ingentes terra marique ſumptus ſuſtinebant: illa ciuitas vbi paucos annos ſub hac hæreticæ gubernationis tyrannide egerat, etſi interim omnia domi foriſque eccleſiaſtica vaſa conflauerat, etſi ex totis vicinis prouincijs omne aurum argentúmque illuc appoitatum fuderat, etſi publicam pecuniæ bonitatem intermixto cupro & ſtanno valde imminuerat, etſi à populo immenſam pecuniæ vim extorſerat, etſi à regina Angliæ, à Duce Alençoniæ, & à fratre eius rege Franciæ non mediocre ſupplementum acceperat, tamen poſt hæc omnia, æs alienum tam innumerabile debebat, vt omnium hominum bona & facultates quæcunque, nec ſi ſub haſta venirent, ei media ex parte ſoluendo eſſent ſatis. Id-
Surius comentar. an. 1585. eóque inter alias conditiones quas à principe Parmenſi impetrarunt cùm ſub regis Philippi ditionem redirent, ea inter reliquas appoſita eſt & præcipuè flagitata, vt ciuitas Antuerpienſis ad integrum annum à debitis quæ contraxerat rependendis eſſet libera Sic enim cum principe illo paciſcuntur. *Cum*
Artic. 21 *Antuerpienſes demōſtrarint ſe ſuaque bona vbique iudicijs ob immenſa ipſorum debita eſſe ſubiecta & detineri poſſe: voluit princeps vt ipſorum corpora atque bona anno abhinc integro libera maneant, nec vſquam detineantur, vt interim ratio*

rimi ratio modusque inueniatur illos iuuandi, & creditoribus ſatisfaciendi. Et tamen, quod ad miſerias illius prouinciæ exaggerandas plurimùm facit, vulgus interim ad Antuerpienſes ſubleuandos, eadem immoderata tributa hoc tempore pendere tenebatur, quæ viuente Aurangio in medio belli vigentis ardore dependiſſet. Nam & hic eſt alter illius compoſitionis articulus. *Quamuis exoptataret princeps illuſtriſſimus vt omnes nouæ exactiones atque indictiones poſt hác ceſſarent & abrogarentur, vt vel tandem oppreſſi hactenus atque emuncti ſubditi nonnihil reſpirare poſſent; tamen vt facta nomina debitaque ſua immenſa ſoluantur, earundem exactionum continuationem Antuerpienſibus permiſit.* *Artic. 16.*

Et harum omnium Angliæ Flandriæque miſeriarum, in veſtra repub. ô Franciæ populares originem non intuemini? Imò an non magnam earum partem iam pridem præſenſiſtis? Non oculis videtis ſemen idque copioſiſſimum iactum, ex quo abſque vlla quæſtione harum calamitatum meſſis immenſa conſurget? Nam quid in vltimo Henrico (fatali vt opinor regibus ad regna deſtruenda nomine) experti eſtis quàm continuatam quandam bonorum veſtrorum ruinam, continuatam nouorum tributorum inuentionem? qui tamen vbi ex veſtro ſanguine milliones ſingulis annis exuxiſſet, eos ſtatim nequiſſimè nullum in publicum vſum, ſed vel in mimos & adulatores inutiliter, vel in hæreticos contra Rempublicam perniciosè diſſipauit. Et quid aliud ab Henrico Nauarræo Aurangij æmulo expectare poteſtis, qui & hæreſim multò lætalius quàm Henricus ille Anglus imbibit, & vos Catholicos non minus vehementer quam ille Henricus Valeſius odit & perſequitur, & iam nunc eius *Henric. Valeſius*

Henrici vindicem ſe fore profitetur; vt nemo ſit Francus qui illius tyranni interitum optauit, qui propterea hunc hominem hoſtem ſibi æternum & capitalem non ſit habiturus. Qui præterea ita per Henrici Valeſij adulatores Epernonios & ſimiles ſanguiſugas ſtetit, ita per eos ad hác amplitudinem peruenit, ita per eos quos iam in delicijs habet deinceps Remp. hanc recturus eſt, vt certò certius vobis polliceamini ea tributa, eas exactiones, eas direptiones quæ eorum miniſterio ſub illo Henrico cæperunt, ſub hoc Henrico magno cum fœnore eſſe perpetuandas. Huc adiungite iſtius ad bella pro hæreſi propaganda alacritatem, in quibus ab ipſa pueritia innutritus eſt, & quæ deinceps multò quàm hactenus promptius & ardentius ſuſcipiet, non ſolùm quia maiore quàm hactenus potentia præditus maioribus propterea viribus eadem ſibi bella gerenda cenſebit, ſed etiam quia per ea bella duplici ratione ſeipſum ſuumque hæreſis ſtatum eſt firmaturus; partim quia directe hæreticos quos ſolos ſibi putat ſubditos fideles, eò magis amplificabit; partim quia oblique vos eadem ratione exhauriet & attenuabit, quos quamdiu Catholici remanebitis, nunquam ſibi perſuadebit fore ex animo & ſincere beneuolos. Hæc autem bella Hugonotica quàm immaniter & abſque vlla miſericordia à veſtris bonis diripiendis incipiant, ſi nondum experimento veſtro didiciſtis, poteſtis à Languedocenſibus, & Guiennenſibus, & reliquis illis vicinis populis diſcere. Poteſtis percipere ex vnica illa Catholicorum & hæreticorum confœderatione, quæ cum infinito & æterno Galliæ damno ante annos quindecim cæpit. Quæ vt primùm inter Códæum Nauarræi vicarium generalem, & Danuillium confecta eſt, ſtatim tanquam primarius eius

Catholici ſub Nauar. perpetuis exactionibus exhaurientur.

Anno 1575.

rius eius confuſionis articulus annectitur, *Vt impoſitio & exactio fiat omnis generis vectigalium, tributorum, reparationum, ſtipendiorum, accretionum, &* aliorum quę nec lingua mea nec calamus poteſt exprimere: prę-ter *iura terrarum regalium*, præter *quintas prædarum*, præter *duplicia tributa omnibus mercibus* imponenda, præter *octo decimas ab Archiepiſcopis, Epiſcopis, Clero ſtatim perſoluendas*, ea conditione adiecta, vt niſi tempore præſtituto eas numerauerint, omnes eorum reditus auferantur. Hanc iſti cùm priuati authoritatem ſibi arrogauerunt, vt vos ſic degluberent; an iam regiam potentiam adepti non multò magis vos dilaniabunt? non multò licentioſius in veſtris bonis luxuriabuntur? veſtram carnem & ſanguinem depaſcent? Aut verò deerit iſtis occaſio & prætextus æterna à vobis ſubſidia flagitandi & eripiendi, qui tam multas fortiſſimas in Prouincia, in Delphinatu, in Gaſconia, in Guienna, in Cenomannia, in Picardia, in Campania, in Burgundia, in Franciæ inſula, in Normannia, in Britannia, in omnibus Galliæ prouincijs contra eum eiuſque hæreſim fœdere colligatas ciuitates, veſtris opibus diſſoluere, veſtris opibus oppugnare, veſtris bonis expugnare, ſubiugare, & à Catholica fide ad hæreſim pertrahere conabitur? Et vos qui Catholici eſtis in his tam abominandis contra Deum, contra eccleſiam, contra Rempub. Gallicanam, contra corpora animáſque veſtras, contra ſalutem liberorum & poſteritatis veſtræ prælijs, facultates veſtras inſumetis? An opes veſtras tam ſolicite & laborioſe partas, tam ſcelerate & nequiter ad chariſſimorum fratrũ veſtrorum, ad eius fidei qua ſola æternam in cœlis beatitudinem ſperatis, excidium & exterminationem impendi patiemini? An Catholici Catholicorum hominum mortem, Ca-

Poplin. lib. 89.
Leues de toutes natures de tailles, &c.

A faute de paymẽt d'icelles, tous le reuenu.

tholicarum ciuitatem ruinam, Catholicarum ecclesiarum euerſionem, veſtris pecunijs procurabitis? An non ipſi multò vobis ſalutarius putatis iuxta Christi doctrinam, vt vos appenſa ad collum mola aſinaria vnà cũ pecunijs veſtris in alto mari
Matt. 18. 6. demergeremini? Marcus Arethuſius ſanctiſſimus eccleſiæ primitiuæ epiſcopus, cum ſub Iuliano Imperatore iuberetur delubrum Idolorum quod
Theodoret. lib. 3. ca. 6. ipſe ſub Conſtantino diruerat reædificare, aut ſaltem pecuniæ aliquantulum, *exiguam licet portionem* in id opus contribuere, nullo modo ad eam impietatis vel leuiſſimam approbationem adduci potuit. Et quamuis propterea tam varijs acerrimorum cruciatuum generibus torqueretur, vt ea ſine horrore Chriſtianus nemo poſſit vel cogitare, nunquam tamen potuit à propoſito dimoueri: illud ſubinde Imperatoris miniſtris reſpondens, ſummè *impium eſſe vel obulum in tam impium opus impendere.* Et vos vos ipſos in eum locum conijcietis, vbi ad opus fanorum ædificatione lõge deteſtabilius, ad eccleſias Catholicæ fidei diruendos, ad Catholicos mactandos, ad Catholicas ciuitates totas deſtruendas, ad innumerabiles animas à Chriſto ad Antichriſtum abducendas, non obolos, ſed aureos, & aureorum millia proferre compellemini? Neque tamen hæc dico vt coaceruetis & recondatis diuitias veſtras, quas effundi & diſpergi ſi quando vnquam à repub. Gallicana primò formata, hæc certè tempora inprimis requirunt & efflagitant. Neque verò eas ſeruare poteſtis, etiam ſi ferreis aut adamantinis
Optimus [illegible] pe- [illegible] ſcanas. capſis includatis. Quando igitur vos ineuitabilis vrget neceſſitas, vt aut pro fide vera de bonis veſtris donetis liberaliter, aut contra fidem pro hæreſi eadẽ vobis erepta patiamini multo largius: quin vos diuina gratia ducti neceſſitatem hanc in virtu-

tem mu-

tem mutetis, & quod aliàs ad euerſionem eccleſiæ Chriſti vobis p.r hęreticos auferetur inuitis, id volentes Catholicis ad eiuſdem eccleſię defenſionem conferatis. *Date* iam *& diſpergite* liberaliter *in benedictionibus*, vt vos hortatur Apoſtolus, ad Chriſti cauſam ſuſtinendã; *& iuſtitia veſtra manebit in ſæculũ ſæculi*, largiſſimãq; *in benedictionibus* à Chriſto percipietis compẽſationem Iſta eſt hac miſerabili tempeſtate exp. ditiſsima via pro perituris, coriaceis, & cannabinis ſacculis, *ſacculos vobis conficiendi æternos qui non veteraſcunt*, pro caduca & incerta poſſeſsione monetæ militari licẽtia aut furum improbitate auferendæ, *theſaurizandi vobis theſauros in cœlo vbi fures non effodiunt*, neque theſauros ita reconditos à vobis eripiunt. Hic eſt ſi non vnicus, certè præcipuus modus de illo *iniquitatis Mammona tales vobis amicos comparandi* iuxta Saluatoris doctrinam, vt *cùm hac vita, & terreſtris domus huius habitationis* vobis defecerit, *in æterna* & nunquam defectura cælorum *tabernacula recipiamini.*

2.Corinth. 9.6. *Luc.12. 33.* *Matt.6. 19.* *Luc.16.9.* *2.Cor.5.1*

11. Cæterùm hæc ego fuſiùs presbyteris paſtoribúſque vrgenda & demonſtranda relinquo, & ſimul à Catholicis omnibus aliquantiſper abeo, ad Caluinianos proceres Nobileſque impellente me & ipſa rei indignitate, & ipſorum miſerrima & planè ſeruili conditione, qui à nequiſſimis illis Satanæ miniſtris ſeducti, non in animæ ſolum exitium, ſed in corporum quoque ſeruitutem ignari aguntur, ipſique ſuis manibus reſtim nectunt, quo paulò poſt carnificum miniſtrorũ operâ ſunt ſtrangulandi. Quanquam autem iſtorum permultos obſtinate hæreticos eſſe arbitror qui ex profeſſo reiecerunt Chriſtum fidémque eius, & quos idcirco *ſuoipſorum iudicio damnatos* in æternum Chriſtus reprobauit, & quos proinde ad ſalutis ſuæ 11.

Ad nobiles Caluinianos. *Tit.3.*

 curam

Iudas in e-piſt. v. 12. curam intentiorem hortari perinde eſt acſi Æthiopem lauares, aut ſurdo caneres, vel parieti loquereris, quando tales *arbores infructuoſas, bis mortuas, & radicitus euulſas* vocat Apoſtolus, vt de eorum pœnitentia non magis quàm de arborum ita mortuarũ viriditate & fructu ſpes vlla ſuppetat; tamen quia plurimos mera cæcitate & ignorantia laborare ſcio, nec ita deſperanter eſſe improbos quin paratam ipſis ruinam defugerẽt ſi eam præuiderent, & verò multos ego in Germania Lutheranos, multos in Polonia Arianos, multos in Anglia ſub Henrico VIII. regiæ, & ſub Elizabetha regineæ fidei Proteſtantes audiui qui poſtea perſpecta eius Atheiſmi turpitudine ad Catholicam Eccleſiam reuenerunt: talibus ego calamitatem quam ipſi ſibi accerſunt breuiter exponam. Neque tamen theologice iram diuinam, inferorum pœnas, hæreſis quam profitentur grauitatem, ſcripturas ſacras, primitiuam eccleſiam, omnem antiquitatem, omnem doctrinam ip~s aduerſantem vrgebo, nec ſacrilegia, depopulationes, vaſtitates, homicidia, infinitam morum corruptelam, fidelitatis & honeſtatis communi interitum qui eorum Caluiniſmo coniunctiſſime adhæret exaggerabo: nec illud dicam vix vllum eſſe Caluinianæ eorum profeſſionis articulum qui non à vetuſtis hæreſiarchis ante multas ætates ſparſus, ab vniuerſali Chriſtianorum Eccleſia anathemate damnatus eſt, præter pauca quædam noua contra Beatiſſimam Trinitatem & Chriſtum incarnatum conficta capita, eaque adeò horribilia vt vix ipſe Satanas ea euomere fuerit auſus. Hæc & quæ ſunt huius generis à libris & doctoribus petenda ſunt, longeq; diſputatione egent: iſtud ego vnicũ monebo, quo ſi vel guttam habent aut Fráci ci aut honeſti ſanguinis eos cõmoueri neceſſe eſt,

Caluiniſmus.

hanc eorum religionem eo tendere vt Francicum regnum penitus diſſipetur, & Francica nobilitas non Catholica modo, ſed ipſa quoque Caluiniana radicitus deleatur. Dico Caluiniſtas nobiles à ſuis miniſtris ad omnem nobilitatem recidendam & exterminandam cæcos & præcipites agi. Et huius rei quam facilis & prompta eſt demonſtratio! Conuertite oculos in ſtatum reipub. huius & ſingulas eius partes, potiſſimum illic vbi miniſti & Conſiſtoria pleno illo quod ſibi vendicant iure fruuntur. Nonne illic plebei cum nobilibus eadem omnino æqualitate confunduntur? Nonne coloni æque ac Barones Comiteſve, ad præfecturas & officia publica aſſumuntur? Nonne Montalbani, Nemauſi, Rochellæ, proceres ipſi ſæpenumero cõqueſti ſunt homines ruſticanos ſibi fuiſſe promiſcue exæquatos, quibus tamen vtriſque pro ſua libidine imperabant regaliter miniſtri? Nonne hiſtorici veſtri has contumelias paſsim nobilibus fuiſſe illatas annotarunt? Quum regis frater ſubducens ſe ex Aula, Germanorũm equitum & peditum magnum exercitum conduxiſſet, cui ſingulis menſibus dependere debebat octingenta francorum millia, ijque in Regni finibus præſtolarentur primam ſtipendij ſolutionem, ad quam conficiendam ille à Rochellenſibus aliquam pecuniæ ſummam poſcebat, ad quos legationem ea de re miſit? Non ad Nobiles (quorum tamen eo tempore Rochellæ maximam fuiſſe copiam nec princeps ille ignorabat) ſed ad ciuium Concilium, & miniſtrorum Conſiſtorium, vnáque literæ principis Condæi idem requirẽtis allatæ ſunt, alteræ ad Conciliũ ciuium, alteræ ad miniſtros & Conſiſtoriũ. Neq; tamen tantùm ad id quod petebatur impetrandum valuit vel ipſorum Comitum qui legati erant Rochepotij & Mongo-

Caluiniani Miniſtri Nobilitatis hoſtes.

La Val li. 3 1. anno 1576. Poplin.

merij præſentia, vel principis Condæi literæ; quantum Theodori Bezæ ſupremi iſtorum Caiphæ ſimulapportata ad Conſiſtorium epiſtola, qua ſuadebat valde fore Euangelij rationibus commodum, vt magnæ illæ Germanorum copiæ ad exugendum Gallorum ſanguinem & ſpoliandos pagos, Gallias ingrederentur. Si Rochellenſes priuilegia oſtentant per quæ ſolum Prætori & eius Conſiliarijs ciuitatis adminiſtratio eſt antiquitus commiſſa, cur miniſtri quorum nec nomen in Gallia aut orbe Chriſtiano antiquitus innotuerat quando ea priuilegia dabantur, Conciliũ habent Prætoriano æquale? Quod ſi priuilegia ferunt miniſtros Prætori & ciuibus effici in ciuitate regenda pares, cur Nobiles quorum & numerus erat illic longe maior & præſentia ciuitati tuendæ longe commodior, parem cum miniſtris honorem non aſſequuntur? Hoc autem tanto magis nobilitatem Caluinianam vulnerauit, quod eodem fere tempore à Rochellenſibus petierant ſe quoque ad publicarum rerum, ad pacis bellique tractationem aſſumi, nec par eſſe vt ipſorum vita & fortunæ ex ſolo Prætoris & miniſtrorũ nutu penderent, quando in omnibus Rochellæ oppugnationibus & defenſionibus nobiles magis quam vel miniſtri vel Prætoris conſiliarij vitam ſuam fuiſſent periclitati. Verum hoc poſtulatum Rochellenſibus & ciuibus & miniſtris improbum & perodioſum fuit, vt qui *nobilitatem plane contemnunt, niſi quando ipſis libuerit*, adeo permulti hanc ob vt cauſam ciuitatem illam deſeruerint. Eodemque prorſus modo ante biennium regis fratre Duce Andegauenſi, poſtea rege Rochellam obſidente, quam La-Noæus clariſſimus & ſine controuerſia peritiſſimus tota Callia Hugonotici nominis dux defendebat, nihil ille de rebus

Nobilitas contempta à Miniſtris

Ne faiſant grãd eſtat des gentilhommes ſinon de grace & quad il leur plaiſt. La Val vbi ſupra fol. 607.

rebus bellicis vel magnum vel minutum cum tota nobilitate ſtatuere poterat, niſi ſimul popularium, & inprimis miniſtrorum aſſenſus obtineretur: & non ſemel ſed ſæpenumerò quũ Nobilitas volebat inducias; Miniſtri volebant bellum: quum miſſos à Duce Andegauenſi legatos recipere volebant Nobiles, miniſtri eos non admittẽdos ſed vi be prohibendos decernebant: Miniſtri nocturnis excubijs præfuerunt; Miniſtri & plebei de pace belloq;, fœderibus & inducijs quod libebat inuita Nobilitate concludebant: quæ quantumuis moleſtiſſime eam indignitatem ferret, miniſtrorũ tamen & plebeiorũ (qui ſemper coniuncti erant) imperijs cedere cogebatur. Quam contumeliam non ferens dux ille rebus pro euangelio Caluiniano geſtis celeberrimus, in medio belli feruore vrbem dereliquit. Hiſtoriam illã & hiſtoriæ partes omnes atq; circunſtantias expendite, & perſpicietis vos miniſtros Caluinianos ſuſtinendo, non miniſtros euangelij & amicos veſtros, ſed angelos Satanæ & capitales vobis hoſtes alere, & non aliter quam viperæ per exeſam matris aluum, ſic illi per veſtram euerſionem & nobilitatis totius interitum in Conſiſtoriorũ ſuorum regalem maieſtatem aſcendere conãtur, interim autem vobis nõ minus ſeruiliter quam dominus aliquis imperioſus domeſticis ſuis famulis abutuntur.

Poplin. lib. 33. & la Valli. 34.

La-noue.

Neque hoc in vna ciuitate Rochellenſi patet, vbi & miniſtri & ciues ſua quædam contemnendæ nobilitatis priuilegia iactant, ſed in quauis Galliæ regione, vbi tamẽ Miniſtri eam obtiuent poteſtatem quam per Euangelium Geneuenſe vendicant. Eodem anno quo obſidebatur Rochella, Caluiniſtæ fratres generali conſenſu in Languedoca, Delphinatu, Viuareſia, & prouincijs circumiacentibus formarunt ſibi reip. politiam in qua ipſi eorumque poſteri

Miniſtri proponunt funditus extermi-nare Nobilitatem.

Anno 1573.

Teplin. lib. 12. poſteri viuerent, & Euangeliſmum ſuum defende-
rent. Num vnum aliquem nobilem vt in regno,
aut multos nobiles (quorum, idque valde Euange-
licorum in illis prouincijs magna erat copia) vt in
Ariſtocratia, reipub. ſuæ principem aut principes
efficiunt? Nequaquam, ſed vt in democratia po-
pularem planè magiſtratum & politiam ordinant.
» Poſt indictum ſiquidem Niniuitarum exemplo ie-
» iunium & celebratam cænam, iurant ſe poſteróſ-
» que has inuiolatè leges ſeruaturos. I. Primum in
1. quaque ciuitate Caluiniana publicis populi ſuffra-
» gijs vnum eligunt Prætorem vel Caput, qui reli-
» quis imperet tam in bello quàm in pace. II. Eli-
2. gunt XXIIII. Conſiliarios, idque ſine acceptione
» perſonarum, *ſiue è nobilitate, ſiue è plebe, ſiue è ciuita-*
» *te, ſiue ex agro*, modò ſint apti ad procurandum bo-
» num publicum: *quam item æquabilitatem* (de nobili
» agricolæ nequaquam propter nobilitatem præfe-
» rendo) in Prætoris ſummique capitis electione
» præſcribunt ſequendam. III. Præter hos XXIIII.
3. Prætori adiunctos, & qui à Prætore nunquam diſ-
» cedent, eligantur alij 75. qui ſimul cum præce-
» dentibus numerum efficiant cétenarium, qui item
» promiſcuè capientur *ſiue ex ciuibus, ſiue ex nobilibus,*
» *ſiue ex agreſtibus*. Coram his omnes iudicabuntur
» in cauſis criminalibus, hoc eſt, vbi agitur de dam-
» natione ad mortem, exilium, aut membri alicuius
» mutilationem. IIII. Abſque Concilio XXIIII.
4. Prætor nihil poterit ſtatuere de bello, politia, aut
» rebus grauioris momenti. Neque Concilium
» XXV. ſine Concilio centum virali quicquam de-
» cernere poterit de legis nouæ latione aut veteris
» abrogatione, neque de pecunijs colligendis vel
» expédédis, de pace vel bello, aut de alijs rebus perti-
5. » nentibus ad publicum ſtatum. V. Singulis autem

annis

annis primo die Ianuarij, iſti primarij XXV. officijs ſuis decedant, & ſint vt antea priuatæ perſonæ &c. Hæc eſt illa reipub. forma ad quam Caluiniſtæ miniſtri totam Galliam pertrahere moliuntur. Hæc eſt idæa quam mentibus ſuis concipiunt, ad ipſam popularis Heluetiorum reipub. normam expreſſa. In hoc miniſtrorum iſtorum ambitioſiſſimorum intenduntur ſtudia & moliones, vt ſuppreſſa nobilitatis prærogatiua, annui Magiſtratus, præfecti militares, belli duces iudices ciuiles eligātur indifferēter ſiue ex *ciuibus*, ſiue *ex nobilibus*, ſiue *ex agreſtibus*: vt in muneribus publicis nihil nobilitati ſupra colonos & ruſticos tribuatur, omnibus autem vniuersè non aliter quàm Sol minoribus ſtellis miniſtrorum Conſiſtorium præcellat & emineat, cuius rei viuam quandam imaginem in Scoticano Conſiſtorio proceribus illis crudeliter inſultante ſuperius deſcripſimus. In Anglia quoque miniſtri etſi mirificè reginæ potentia ſupremum Eccleſiæ ſuæ pontificatum ſibi arctè retinentis coërceantur, & quæ tanquam ad opprimendum Conſiſtorium (quod Scotorum, & Gallorum, & Geneuenſium exemplo in Angliam introducere miniſtri valde laborant) duos Archiepiſcopos, & Epiſcopos aliquot ad ſimilitudinem Eccleſiæ Catholicę, miniſtrorum dominos, ſui vicarios in Eccleſia Anglicana creauit: non tamen propterea miniſtri & occultis cuniculis & apertis etiam machinis tū Reginæ ſupremā in Eccleſiaſticis iuriſdictionē vt impiā, tū Epiſcorū ordinem & poteſtatem tanquam papiſticam conuellere deſinunt. Quem in finē? an nullū Eccleſię illius magiſtratum, nullum iudicē, rectorem nullum volunt? Nihil minus: ſed ius illud & dominatum ſibi ex verbo Dei conuenire aſſerunt. *Aucupantur* (inquit eorū

Miniſtri omnes vbique affectant dominationē in Nobiles.

VVhitgifſ contra Fu-

Archi-

ritanos tra ctat. 11. pag. 160.

Archiepiſcopus Cantuarienſis) *pluſquam papalem iuriſdictionem, & ad ſeipſos transferre nituntur Epiſcopi, & Archiepiſcopi, & Regis Pontificiſque authoritatem, principemque & nobilitatem redigere volunt in veram ſeruitutem.* Quam tyrannicam iuriſdictionem in Palatinatu Rheni à Miniſtris illis etiam contra Palatini Principis conſiliarios fuiſſe vſurpatam, ipſi Zuinglani ſcribunt, & non modo nominatim exprimunt qui in ea prouincia Rhenenſi quoſdam principis eius *conſiliarios è nido pellere nitebatur, agrè ferens quod vt Pontifex eis imperare non potuit*, ſed etiam addere non verentur eam valde communem & fere generalem eſſe miniſtrorum conſuetudinem, *vt Pontificem Romanum oppugnent, non tam ob Apoſtolicæ doctrinæ recuperationem, quam ob papalem Sedem illo inde detruſo occupandam, vel ſaltem ſimilem ſibi conſtruendam, vnde nouus Papatus Saxonicus.* Huius autem tyrannidis manifeſta ſigna & veſtigia in tota hac Caluiniana Galliæ tragedia homines cordati continenter aduerterunt. In primis enim tumultibus & miniſtri in ſynodo Cabillonenſi definierunt, & popularis factio Beza etiam approbante clamauit *exterminandas eſſe e republica Chriſtiana tres illas orbis terrarum peſtes & quiſquilias, Pontificiam eccleſiam, nobilitatem, & iuriſprudentiam. Eſſe ſiquidem alieniſſimum à pura religione. vt in republica iſti dignitatum gradus & perſonarum ordines atque diſcrimina ponantur, quum Deus cunctos homines vno rege dempto pares eſſe voluerit.* Hacque illi perſuaſione ebrij non minus tota Gallia nobilium, procerum, ducum, principum inſignia, monumenta, ſepulchra, quam Catholicæ Eccleſiæ ſacramenta, Sanctorumque & Chriſti Seruatoris imagines & memorias vbique deſtruebant, quod item vbique in Scotia, Anglia, & Germania inferiori factum eſt, Totoque hoc primo & ſecundo

Cæbitrus in Victoria veritatis & ruina papatus Saxonici. in præfat. & cap. 3. argum. 8.

Nota quo tendat zelus Miniſtrorum.

Iohā. Vetus in Apolog. Paradoxus in Elencho. Alphabet. lib. 2. cap. 32.

bello

bello ciuili, quamuis vixdum adoleuerant, vixdum produxerant cornua, & vt Caluiniſmus eorum in Gallia ſtabiliretur magnopere indigerẽt nobilium auxiliaribus copijs, quam tamen ſe impudenter & procaciter geſſerunt etiam contra ipſum principem Condæum, virum quidem ſine quæſtione nobiliſsimum, ſed ab illis impoſtoribus ad ſempiternam corporis animæque mortem, nominiſque infamiam miſere ſeductum? Poſt pacem Carnotenſem factam ciuitate ea nondum capta & direpta (quod miniſtri prius apud ſe decreuerant) tanquam moderatores & correctores eidem fuiſſent appoſiti, ita inſolentiſſime & ſeditioſiſſime in concionibus ſuis & circulis militaribus eum lacerabant. Alij *pacificatorem* vocabant & qui *cum Regina matre colludebat & prauaricabatur.* Alij, *eum impedire ne aliquid boni ad Euangelium promouendum efficeretur.* Alij, coram & in os ei denunciabant pacem hanc ab eo factam fuiſſe contra Deum, & mereri *vt caput ei propterea amputaretur.* Virique fideliſſimi & in ea tempeſtate tota principi familiares, memoriæ mandarunt principem illum fuiſſe pertractum quo miniſtri volebant, nec illis imperaſſe ſed paruiſſe, eorum ſubiectum voluntati & libidini. Et an non omnibus pene notiſsimæ ſunt literæ quas Beza ſcripſit ad Miniſtros Guiennæ & Aquitaniæ, quibus eos *hortatur vt in vrbibus quas ipſi ſuo dominatu tenent, & vbi eorum authoritas eſt potior, nullos admittant milites à principibus* (Condæo & Nauarræo) *ad earum præſidium miſſos, ſed Conſiſtory Miniſtrorum & Synodi* in præſidiarijs eiuſmodi militibus accipiendis *iudicium tantummodo ſequantur?* Quo exemplo vt euidétiſsime conſtat, id quod & Gallici ſcriptores inculcant, iſtos Satanæ *miniſtros ſenſim auferre nobilibus ſuam authoritatem, eamq́; tradere*

Miniſtrorum erga principem Condæum impudens arrogãtia.

Anno 1568.

M. Launay en la repliq. lib. 2. cap. 13. ¶. c. 6.

Ce faiſeur de paix.

Sa vie en reſpondroit Ibid.

Aduertãt hoc proceres Caluiniani.

Anno 1577. M. Launay ubi ſupra cap. 17. ¶. 18.

in manus

in manus populo & miniſtris, eum in finem vt tandem inuecta in Galliam democratia Heluetica, nobiles de gradu deiectos cum ignobilibus confundant & permiſceant: ita ego alias huius generis hiſtorias omittẽs quæ ſunt in vulgaribus hiſtoricis creberrimæ, in hac vna velim Nobiles hæreticos intueri conditionem & infælicitatem ſuam, qui pugnant non dico contra Deum, contra eius certiſſimam veritatem, cõtra Chriſtum, contra omnes maiores ſuos, quod eſt tamen veriſſimum: ſed (quod eſt clariſſimum) contra patriam, contrà nobilitatem omnem, contra ſeipſos, contra honorem & dignitatem ſuam, idque vt paucos ſordidos & lutulentos Bezas, miniſtros omnium turpitudinum ſeruos ſuis capitibus dominos imponant, ſeque eorum imperijs & Conſiſtorijs abiectiſſimè ſubſternant. Et quouſque tandem Franci Nobiles quondam vere nobiliſſimi, nobilitatem veſtram his furoribus deformabitis? Quouſque Francorum nomen p'uſquam mille annis tota Europa & Aſia Africaque glorioſum, veſtris impijs contra patriam & Deum rebellionibus inquinabitis? Quouſque ebrioſa & contraria apoſtatæ Lutheri, & duorum Geneuenſium ſcurrarum Epicuro & Diagora impuriorum deliria tanquam ſacroſancta Chriſti Ieſu oracula amplexabimini? Quandiu in his tenebris ipſa caligine Cimmeria & Ægiptiaca quæ vel manibus tractari poterat craſſioribus ſomnolenti iacebitis? Quandiu iſti imperiti & ſtudidi impoſtores vos eludẽt? Quãdiu in eorũm gratiam corpora veſtra his perpetuis ciuilium bellorum tumultibus exponetis? Nónne aduertitis quàm illi apertè veſtra patientia abutantur? veſtræ gloriæ inſidientur? veſtro ſanguine regnum ſibi, ſeruitutem vobis in Gallia machinẽtur? Expergiſcamini verò tandem aliquando, & cogitationem

Ad proceres Caluinianos.

tationem Chriſtianorum Francorum nobilium vel ad breue aliquod tempus ſuſcipite: & qui occæcati ignorantia & errore decepti, ab Eccleſia Catholica ad iſtorum ſynagogas diſceſſiſtis ſpe Chriſtianæ veritatis illic reperiendæ, nunc quum ſcire poteritis omnia eſſe apud eos blaſphema & abominãda, eos impiè ſentire de Deo, nefariè docere de Chriſto, Turcicè negare Spiritum ſanctum & ſacroſanctam Trinitatem, eos de inferno & cælo fidem ſolidam habere nullam, & ſolifidiana perſuaſione in vitam communem monſtra quædam ſcelerum & flagitiorum inuehere; quum præter iſta, adeò impudenter etiam ciuiles vobis honores inuideãt, & nobilitatis dignitatem vobis auferant, voſque incitent & arment ad perpetuam ignominiam ac ignobilitatem vobis ipſis poſteriſque veſtris inurendam; ſi Chriſtiani eſtis reueremini Dei maieſtatem, Chriſtique nomen, fidem, & religionem Catholicam, à qua olim in baptiſmo ſuſcepta manifeſtè iam defeciſtis, longius ab ea quam Gentiles & Pagani per hanc perfidiam Caluinianam remoti: ſi Frãci eſtis, defendite leges patrias quas diu oppugnaſtis, & amplitudinem regni quàm diuturnis bellis miſerè labefeciſtis: ſi nobiles, oſtendite aliqua eius nobilitatis ſigna, inſiſtendo nobiliſſimorum patrum veſtigijs à quorum nobili ſanguine hæc nobilitas ad vos deriuata manauit. Et deniq; ſi omnino viri communis honeſtatis & prudentiæ haberi vultis, imminentem Atheiſmum & ſeruitutem miſerrimam à ceruicibus veſtris depellite, quorum alterum nunquam declinabitis niſi Caluiniſmum ab animis veſtris penitus amoueatis. Illum enim admittendo ſimul neceſſe eſt vel miniſtros capita Eccleſiarum veſtrarum à vobis adorari, vt nuper in Scotia, & adhuc Geneuæ, & ita illis inſolentiſſimis

Suprà cap. 5.

Nobiles Caluiniſant futuri vel ſerui vel Athei.

Fff dominis

dominis ſeruieitis, cuius experimentum aliquod in Gallia Scotiáque habuiſtis: vel regem veſtrum Eccleſiæ caput conſtitui vt in Anglia, & tum illud omne tanquam euangelicum credere compellemini, quicquid rex ille à ſuis aulicis & mulierculis in hanc & illam credendi formam inflexus vobis credendum edixerit, atque ita euadetis merè Athei omnis certæ & conſtantis fidei experies, cuius luctuoſum Chriſtianis omnibus exemplum infælix Anglia multis iam annis ſuppeditauit.

12. 12 Quem vel Atheiſmum vel Alcoraniſmum, neceſſitatem nimirum credendi quod vnus aut alter Sergius ſiue Mahometis, ſiue rex ſiue miniſter iuſſerit, quò minùs timeam poſſe in Galliam ingraueſcere, vel ſaltem ſtabilem illic ſedem figere, quémadmodum in Græcia, Aſia, Africa, Angliáque multos iam annos viuuenit: facit partim Atheiſmi huius iam ſatis multis experimentis explorata & vnicuique cognita nequitia & turpitudo, partim ipſorum Gallorum à maioribus ducta naturæ quędam bonitas & honeſtas, qui quum nunquam ne Pagani quidem, hoſtes eſſent Catholicorum, quam improbabile eſt eos poſt tam diuturnam multis annorum centenarijs Chriſtianam fidei profeſſionem, velle infidelitati Chriſtianis myſterijs ita ex diametro repugnanti perpetuò adhæreſcere, & tam infinitè à maiorum virtute degenerare: etſi ab impoſtoribus ad tempus ſeducti, cum Mahomete, & Sergio, & Turcis, & Saracenis contra Eccleſiam Catholicam matrem ſuam noua hæreſum portenta ſequuntur. Multò autem magis hanc ſpem amplificat præclara Gallicanæ reipub inſtitutio, ſingularum reipub. partium zelus & virtus, in populo antiquæ fidei ſimplicitas & amor, in multis ex nobilitate excellens fortitudo & cõſtantia, in clero pietas, doctrina,

Suprà pag. 589.

Quare de repub. & Eccleſia Gallicana bene ſperandum.

doctrina, ſtudium, eámque fidem vel libris, vel cō-
cionibus, vel etiam ſanguine confirmandi mirabi-
les propenſio & alacritas: regis denique ipſius etiāſi
adhuc ab iſtis proditoribus à regni poſſeſſione de-
tineatur, ſumma & ſingularis religio, in Deo ad hāc
tempeſtatem ſedandam precibus implorando rara
& inſignis ſāctitas, à teneris annis in Eccleſia Chri-
ſti defendenda, verſata mens & prudentia, ætas re-
bus ordinandis maturrima, coniuncta cū regia ma-
ieſtate ſacerdotalis grauitas, magna apud homines
reuerentia, maior apud Deum gratia. Auget hanc
ſpē multò maximè & inprimis Dei ipſius qui perpe-
tuò oſtendit eximiā Eccleſiæ Gallicanæ curam ex-
traordinaria quædam prouidentia, ex eo quod huic
Eccleſiæ fabricandæ tā glorioſos dedit architectos *Apoſtoli*
& Apoſtolos, ipſos Chriſti Ieſu domeſticos, eiuſq; *Galliæ.*
principū Apoſtolorū & Pontificum, Petri, Pauli, &
Clementis familiares, Lazaros, Nathanaeles, Mar-
thas, Dionyſios Areopagitas, Creſcentes, Trophy-
mos, Eutropios, Photinos, Sixtos, Saturninos, Mar-
tiales, & alios Apoſtolicæ familiaritatis, ætatis, &
ſpiritus permultos: ex eo quòd huius ædificij mu- *Martyres*
ros copioſo fortiſſimorum Martyrum ſanguine *Galliæ.*
temperauit, Irenæi & Lugdunenſium contra Ro-
manos Imperatores, Vincentij & Lingonenſium
contra Vandalos, Prætextati & plurimorum Ro-
thomagenſium, Nannetenſium, & Britannorum
contra Normannos, & nuper innumerabilium in
omnibus penè regni huius prouincijs religioſorum
contra Caluiniſtas: ex eo quòd omnibus ſæculis
præſtātiſſimos huic Eccleſiæ Epiſcopos dedit, Mar- *Epiſcopi Galliæ.*
tinos, Exuperios, Hilarios, Proſperos, Eucherios,
Mamercos, Remigios, Gregorios, Vedaſtos, An-
doænos, Hinc maros, Iuones, qui mirabili exemplo
vitæ & doctiſſimis ſcriptis populum Gallicanum
 in Apo-

Reges Galliæ. in Apoſtolica maiorum religione continuerunt: ex eo quòd à primo Chriſtianiſſimo rege S. Clodouęo nemo regno huic præfuit, vnico iſto extremo tyranno Valeſio excepto, aut hæreticus, aut pertinax in Eccleſia oppugnanda aduerſarius. Sed etiamſi pauci quidam in peccatis auaritiæ & luxuriç diſſolutiores, vt Dagobertus, valde Eccleſias ad aliquod tempus oppreſſerunt; ijdem tamen poſtea magna impietatis ſuæ pænitentia correpti, larga compenſatione multis Eccleſijs vel penitus extructis vel regali munificentia locupletatis, priorem impietatem correxerunt: ex eo denique quod ut hæc reſpub. tota à prima conuerſione per Apoſtolos & Apoſtolorum diſcipulos facta, nunquam à fide ſemel tradita ad hæreſim quamcunque diſceſſit, etiamſi propterea grauiſſimas à Saracenis, ab Arianis, à Lógobardis, à Germanis, ab Albigenſibus bellorum procellas ſuſtinuerit: ita nunc videmus eiuſdem reipub. membra omnia, piam plebem, religioſum clerum, heroicam nobilitatem, pari ſtudio conniti vt quam fidem à maioribus acceperunt, eandem ad poſteros puram & incorruptam tranſmittant, adeo vt vix poſſibile ſit fidem in Gallia Catholicam tantis in terra bonorum hominum, tantis in cœlo ſanctorũ Confeſſorum martyrum & Apoſtolorum præſidijs ſuffultam deleri & extingui. Huc accedit quòd quæ eius loco ſufficienda eſt fides Caluiniana, adeò eſt tetra & nefanda, miniſtrorum qui eam prædicant vita adeò impura, mores adeò iniquinati, ambitio adeò immenſa, tyrannica, & intolerabilis, ſectariorum quorum armis eam plantare moliti ſunt facta adeò ſcelerata, crudelia, ſanguinaria, & ſacrilega, vt nemo vir mediocriter bonus vel fidem eam poſſit amare, vel facta non odiſſe, vel ſectarios non dãnare vel miniſtros omnium authores non exhorreſcere.

Reſpub. Gallicana.

Caluiniſmus.

Ideo-

Ideoq; vt Gregorius Naziãzenus poſtquã Chriſtiani ſui tẽporis Iuliani Apoſtatæ miniſtrorũ inſolẽtiã & furores guſtaſſent, & ab ijſdẽ ſub Iouiano Imperatore reſpiraſſẽt, cõfidenter pronũtiat Chriſtianos nunquam deinceps laturos ſimile alterius Iuliani aut Iulianiſtarum imperium: non aliter ego tot Francorum pietatis conſtantiæ & fortitudinis argumentis fretus, quum illi quoque iam olim immaniſſimã Caluiniſtarum Iuliani militibus ſimillimorum feritatem innumeris ijſque cruentiſſimis exemplis teſtatam experti ſunt, & à qua per regum & principum Catholicorum diuinam bonitatem reſpirarunt, ea qua Nazianzenus confidentia plenus, quod ille de Romanis Chriſtianis, idem ego de Francis Chriſtianis præſumo, & cum Nazianzeno de Francis aſſeuerari poſſe ſpero. *Non iam deinceps ſacroſanctis noſtris Eccleſijs Iulianiſtæ (Caluiniſtæ) oculos flagitioſos inijcient. Non iam altaria à puriſsimo & incruento ſacrificio nomen habentia ſceleſto ſanguine fœdabunt. Non iam ſacrilega manu donaria diripient & prophanabunt impietatem auaritia cumulantes. Non iam presbyterorum caniciem, diaconorum grauitatem, virginum pudorem contumelia afficient. Non iam ſanctorum inciſorum præcordijs impuros porcos immittent, vt ſimul & pabulo & præcordiis expleantur. Non iam martyrum ſepulchris ignem admouebunt, vt per eorum ignominiam aliós à certamine deterreant. Non iam Sanctorum reliquias, cum oſsibus viliſsimis per contemptum permixtas flammis abſument, aut in ventos mittent, vt eos honore talibus hominibus debito ſpoliẽt. Non iam Cathedram peſtilentiæ (& Cõſiſtoriũ Geneuenſe) inſtruentes, maledictis & conuitiis aduerſus Epiſcopos presbyteros, inſuperque prophetas & Apoſtolos, Chriſtúmque adeò ipſum contortis oblectabuntur.* Hæc & alia huiuſmodi olim contra Chriſtianos facere ſolebant Iuliani Apoſtatæ ſatellites:

Nazian. or. 10. 2. in Iulian.

θυσιαστήριον.

Suprà pa. 370.

Opera Caluiniſtarum & Paganorum quam ſimilia.

Suprà pag. 300. 301. 302. &c.

eadem hodie facere conſueuerunt contra Catholicos Caluini Apoſtatæ diſcipuli. Hæc & huius generis alia quia ſemel à Iulianiſtis paſſi fuerant Chriſtiani, Chriſtianos nunquam deinceps paſſuros certò ſibi pollicetur ſanctiſſimus vir. Et quia hæc eadem & atrociora in Catholicos Francos commiſerunt Caluiniſtæ, Chriſtiani omnes per Europam certò ſibi pollicentur Catholicos Francos eadem rurſus nunquā toleraturos, ſed tali dedecori, & ſacrilegio, & impietati, & diuini nominis contumeliæ, mille honeſtiſſima aduerſo pectore vulnera & pulcherrimam pro Chriſti gloria mortem antelaturos. Quis enim Chriſtianus non malit triſtiſſimam mortem iterum atque iterum oppetere, quàm in tam nefario hominum nequiſſimorum, verbo factoque Chriſtum & Chriſtiana omnia blaſphemantium grege, ſiue paucos menſes, ſiue Neſtoris annos viuere? Et ſi primi Chriſtiani ſic intimis ſenſibus vexabantur, quum leues quoſdam errores (ſi cum Caluinianis blaſphemijs comparentur) contra Catholicam veritatem in priuatis ædibus prædicari audirent, vt mortis quàm vitæ cupidiores exclamarint, *Deus bone in quæ tempora nos reſeruaſti?* quemadmodum ad vitam hanc contemnendam animati eſſe debent Catholici, quum vident has Caluiniſtarum monſtroſas & pluſquam Mahometanas in Deum Chriſtúmque contumelias publicè è ſuggeſtu in Chriſtianorum templis circunſonare? Vitæ nimirum curſus breuis eſt, pietatis merces æterna, & hoc caducum corpus vel morbo vel aduerſo aliquo caſu, vel ſaltem ætate, paucis pòſt annis eſt diſſoluendum: anima autem ad immortalitatē in cœlis cum Deo perfruēdam eſt creata, quò pietatis, & charitatis, & Chriſtianæ fortitudinis officijs eſt aſcendendum. Quò vt peruenirēt olim

Ad Francos Catholicos vniuerſos.

Euſeb.

olim Chriſtiani Franci, nullum vitæ periculum recuſarunt. Et quum ſic affecti pro Chriſti gloria vitam neglexerunt,& contempta morte Chriſti hoſtes intrepidè ſunt aggreſſi, Chriſtus eis longam & glorioſam in hoc etiã mundo vitã eſt largitus,& eorum virtutem præclariſſimis ſæpenumero victorijs honorauit. Quæ enim hiſtoriæ tacent Simonem Comitem Montfortium ducem Catholicorum in Gallia contra Albigenſes: à quorum vaſto exercitu centum millia complectente, in oppidulo quodam Gaſconiæ obſeſſus, cum Catholicis mille ducentis animosè pro Chriſti honore caput ſuum morti deuouens, in eos erupit, & ſeptendecim millia cum eorum duce Petro rege Aragoniæ occidit, reliquóſque omnes in fugam vertit: vel ſuperiori ſeculo Balduinum Gottofredi Bullionij fratrem, qui Hieroſolymis ab hoſte in arctum concluſus, quum iam de eo actum putaretur, is cum ſuis copiolis 260. equitum & nongentorum peditum, ſtrenuè contempta morte contra infideles dimicans, Caliphæ exercitum fudit, in quo erant equitum millia nouem, & peditum millia viginti: quo in prælio præter pedites plurimos, quinque equitum millia deſiderata ſúnt: aut etiam ante hos vtroſque Carolum Martellum, qui in campis Turonenſibus Saracenorum & Arianorum trecenta ſeptuaginta quinque millia, minima ſuorum cæde interfecit. Neque ſimilia trophæa Catholicis contra hæreticos & Paganos, noſtra hac ætate in extremo Oriente & Occidentali America,& ſub oculis noſtris hic in Europa à Deo optimo maximo donatæ defuerunt. *Facile eſt quidem* (vt ait egregius dux Machabæus) *concludi multos in manu paucorũ*, quũ pauci illi iuſtitia cauſæ, recta conſcientia, ſpe & fiducia in Deum armati, & de morte propter eius veritatem & honorem

Victoria Catholicorũ de hoſtibus.

Belforeſt. Annal. lib. 3. cap. 80.

Baptiſt Fulgoſ. & Ægnatius lib. 3. cap. 8.

Suprà fol. 691.

Ozorius.

1. Machab. 3. v. 18.

adeunda non ſoliciti, eius inimicos, Paganos, infideles, hæreticos animo magno & excelſo adoriuntur: *& non eſt differentia in conſpectu Dei cœli liberare in multis vel in paucis: quoniam non in multitudine exercitus, ſed de cœlo victoria belli & fortitudo eſt*. Ita nimirum in omnibus illis contra Chriſti hoſtes prælijs animati erant Franci, quemadmodum idem Machabæus ſuis Hebræis concionatur: *ipſi veniunt ad nos in multitudine contumaci & ſuperbia vt diſperdant nos, & vxores, & filios noſtros, & vt ſpolient nos. Nos autem pugnabimus pro animabus noſtris, & legibus noſtris, & ipſe dominus conteret eos ante faciem noſtram*. Quo ſpiritu & zelo pugnandi pro legibus Dei, & reipub. & animabus ſuis & ſuorum, quum Catholici aggrediuntur aduerſarios, Deus eorum piam fortitudinem ſua extraordinaria gratia ſolet proſequi. Et quid pro Chriſti nomine formidarent Chriſtiani milites, quibus in prælio cæſis æterna paratur in cœlo merces & corona, quando Romani, Græci, Lacedæmonij, & alij Pagani ſola popularis gloriæ ſuauitate deliniti, vel honeſta naturę indole vt reipub. ſuæ prodeſſent ducti, voluntariam mortem ſæpenumero adiuerunt: Quum in primo bello Punico Romanus exercitus ita eſſet ab hoſtili circuncluſus, vt euadere non poſſet, niſi ex eis aliqui collem hoſtibus vicinum cum certo vitæ diſcrimine occupantes hoſtilem exercitum eò auerterent, Calphurnius Flamma trecentis voluntarijs præfectus, conſpicatus præſens exercitus Romani periculum, *Moriamur* inquit *milites, & morte noſtra liberemus circumuentas legiones*: nec quiſquam ex tanto numero detrectauit, quò minus in locum mortis ſuæ, certatim quaſi ad apparatas aliquas epulas procurreret. Quę intuētes Fanci, quantò magis inflāmati debēt, vt pro ſua, ciuiúmque ſuorum, & reipub. Gallicanę, innu-

Ibid.

Ibid.

Fortitudo Romanorum.

Liuius decade 3. li. 3.

innumerabilium videlicet Chriſtianorum ſalute tũ temporali tum æterna, vitam hanc caducam ſi opus ſit deſpiciant, nec quacunque conditione aut pacificatione ferant Caluiniſtam, hoc eſt patriæ ſuæ, & religionis, & corporum, & animarum hoſtem Pæno quouis, aut Antiocho, aut Calipha Babylonio, aut Petro Albigenſium duce tetriorem, Francorum Imperio præfici. Si Franci Catholici ſunt, aut cum rege & fide Catholica eis viuendum, aut pro rege & fide Catholica eis moriendũ eſt. Si Catholici ſunt, contra hæreticos Caluiniſtas capitales & æternos Catholicorum, & hominum & myſteriorum hoſtes, tam ambitioſè regnum vt Catholica omnia radicitus extirpent affectantes, ad extremum vſque vitæ ſpiritum depugnandum eſt. Hoc eſt eorum ſi Chriſtiani Catholici ſunt, officium. Hec ab eis requirunt eorum Catholici maiores, fortiſſimi Martyres, ſanctiſſimi Confeſſores, clariſſimi reges, optimi omnium ętatum & conditionum Franci, qui acceptam ab Apoſtolis Catholicam fidem, inuitis Tyrānis inuitis perſecutorib. inuitis Saracenis, inuitis Arianis & hæreticis, furente & fremente Satana, incorruptam eis tradiderunt, & vt idem ab iſtis ſuis quoque poſteris præſtetur expectant. Hoc denique ab eis poſtulat Chriſtus Ieſus qui eos in baptiſmo ſuæ Catholicæ fidei conſecratos, ad perpetuā eiuſdem defenſionem ſacroſancto voto obligauit. *Catholicorũ officium.*

Quòd ſi quis in Frācia Catholicus adeò ſit mollis & effæminatus, vt iſtis nihil commotus, quouis timore, vel amore, vel fuga belli, vel deſiderio quietis, ſi inclinet ad iniuſtiſſimum Nauarræi aut Caluiniſtæ cuiuſque regnum approbandum: de tali homine etiamſi aliàs viro bono, quid ego aliud dicam, quàm quod de Marco Arethuſio Gregorius Nazianzenus: à quo vt capi ita cum eodem ter- *Concluſio.*

minabo hanc Iuliani & Nauarræi comparatio
Marcus autem ille, Epiſcopus *eximiæ vitæ & ſin*
Theod. ibi. et Sozomē. li.5. ca.9. *ris doctrinæ*, à Iuliani ſatellitibus comprehenſus,
quam omnia pertuliſſet cruciamentorum ge
quæ humanum ingenium poterat excogitare
beribus cæſus, & in omnibus corporis partibus laceratu
gris, abiectus in cloacas, & deinceps per plateas à vir
mulieribus aptatus, tum traditus pueris vexandus, qui
ſubime iactatum excepere ſtylis. deinde inuoluerunt ret
oleo melleq́; delibutum in alto ſuſpenderunt, apes & v
ad eum depaſcendū inuitantes, à quibus ambeſus eſt: a
vt glorioſiſſimis martyribus Laurentio, Vincen
Georgio, incredibilium tormentorum perpeſsi
non multùm concederet: tamen poſt hæc omni
nimo inuicto tolerata, diuinus Theologus pro
Nazian. ciat hæc eum & his duriora promeritum hanc
Orat. 1. in Iulianum. cauſam: quia *vnus fuiſſet ex eis qui impurum & nefa*
Iulianum morti à Conſtantio deſtinatum furtim ſubdu
rant & ſeruarant, quo ſolo nomine meritò fortaſſe hæc
tiebatur, ac plura perpeti merebatur, quod tantum mal
vniuerſo terrarum orbi imprudens ſeruaſſet. Hoc idem
ſe dictum veriſsimè interpretentur Catholici Fra
ci, Epiſcopi, Eccleſiaſtici, Duces, Comites, Nobil
populares, quicunque Nauarræo ad regnum h
inuadendum qualemcunque opem præbuerint: q
ſi deinde omnibus contumeliarum & ſupplicio
generibus excarnificati fuerint, quæ tyrannica cr
delitas fingere poterit, ſi vt Marcus ille Iuliani ſe
uator, ſic iſti Nauarræi fautores promiſcuè mulier
virorum, & puerorum Caluiniſtarum multitudi
exponantur cædendi flagris, raptandi per platea
abiiciendi in cloacas, configendi cultris & ſcalpel
lis, conficiendi à veſpis & crabronibus, & deniqu
in partes minutiſſimas diſcerpendi (ſic autem v
Paganiſmus, ita Caluiniſmus quoque ſuos remu
nerar

rare ſolet catholicos patronos, nec quicquá eſt vel Paganiſmo vel Caluiniſmo contra Chriſtianos etiá amicos crudelius & ingratius) hæc omnia & his (ſi fiere poſſet) immaniora eodv ſuo merito pati orbis chriſtianus iudicabit, qui nó dit Marcus ille caſu, ſed induſtria, non errore, ſed iudicio, nó imprudentes, ſed prudétes ſcienteſq; eui entiſsimis nimirum & terribilibus exemplis exercicæ à Caluiniſtis principibus in Anglia, Flandria, Srotia, Germania, ipſaq; etiam Gallia, tyrannicæ perfidiæ, ſanguinariæ feritatis, & ſacrilegi legum humanarum diuinarumq; contemptus edocti, talem *impurum & nefarium* Caluiniſtam, *Iulianum* alterum, certum orbis Chriſtiani malum, facem & turbinem, reipub. Gallicanæ regé admittere voluerunt.

LAVS DEO

Priuilegij ſumma.

REGIÆ Catholicæ Maieſtatis authoritate cautum eſt, ne quis intra ſex annos proximos, citra *Ioannis Keerbergij* voluntatem, hunc librum *De Iuſta reipub. Chriſtianæ in Reges impios et Hæreticos authoritate &c.G.Gulielmo Roſſæo Authore*, Imprimat, vel alibi impreſſum in has regiones importet, vel vllo modo diſtrahat. Qui ſecus faxit, præter confiſcationem librorum omnium, pœna aurei Carolini pro vnoquoque exemplari mulctabitur. Vt latius patet, in ipſo diplomate dato Bruxellis, Septimo decembris Anno 1591.

Subſig.

Prats.

INDEX RERVM MAGIS MEMORABILIVM QVAE HOC IN OPERE CONTINENTVR.

ALBIGENSIVM Satanica contra Chriſtum impietas, pag. 362.
Alençoniæ Dux proditionis damnatus, pag. 414.
Anaſtaſii Imperatoris mirabilis interitus, pag. 641.
Anglia ſub hæreſi miſerè oppreſſa, pag. 42. 43. Angliæ leges capitales contra religionem, 226. 227.
Angliæ regina. 224. 225. Eius nuptiæ cum Duce Alençoniæ, pag. 701. 702.
Anglia hæretica quantum nocuit Scotiæ, 483. Galliæ, 483. Flandriæ, pag. 484.
Anglorum hæreticorum perfidia erga regem Hiſpaniæ. 701. 702. erga omnes reges Chriſtianos. 713. Hiſpaniæ regis pecuniæ ab eis perfidioſè interceptæ. 703. eorum tum fœdus cum eo rege. 704. Eorundem perfidia erga regem Galliæ. 704. 705. Fœdus ſolenne reginæ cum eo rege. 705. 706. quam perfidè ſtatim violatum. 707. Angli rebellibus ſemper, Galliæ regi nunquam opem ferunt. 705. 708. 709. Eorum miranda perfidia erga reginam & regem Scotię. 709. 710. Incredibilis profeſſio defendendi rebelles & regicidas. 711. 712.
Angli proteſtantes Athei. 42. 158. perſecutores Iuliano Apoſtatæ ſimiles. 228. 229. eorum in mentiendo horribilis impudentia. 777. 778.
Angli nobiles qui Henrico VIII. & Elizabethæ in ſchiſmate vel hæreſi introducenda fauerunt, ab iiſdem mactati. pag. 575. 776. 777. 778. 779.
Anglicorum noſtri temporis *Martyrum* innocentia. pag. 219. 220. 221. 222. &c.

Antiochus

Antiochus legitimus Iudæorum rex, 618. perſequitur veram religionem, 618. propterea Machabæi iuſtè contra eum rebellant, 618. 619. Machab. contra eum bella à Synagoga, Deoque probantur, 621. 622. 623. Antiocho promittenti religionem ſaluam Iudæi obediunt, 621. contra eum promiſſa fallentem rurſum arma ſumunt, 621. Regnum illud Antiocho ereptum iuſtè occupant, 622. 623.
Aurangius princeps, 110. eius multiplex & incredibile periurium, 690. 691. 692. 693. 694. 695. 791. Atheus, 695. 696. ingratiſſimus proditor, 696. Vide *Flandria*.

B.

B*Ella pro fide* contra eius hoſtes ſunt iuſtiſſima, 579. 580. 581. &c. Tali iure Aquitania & Gaſconia ſunt occupatæ à Gallis, 381. 382. Clodouæi bella pro fide laudantur ab Imperatore Græco, 382. Childeberti eius filij bella pro fide, 382. Item Iuſtiniani contra Vandalos, eiuſque mirabilis victoria, 383. 384. Heraclij contra Perſas ob eandem cauſam cum ſucceſſu mirabili, 384. 385. 386.
Bezæ amentia, 306. 307. quale monſtrum, 364.
Borbonia domus olim clariſſima, 756. 757.

C.

C*Aligulæ* dira vox, 31. 44.
Caluinus quale monſtrum, 363. 364. liberat ſuos à iuramentis, & fide Catholicis regibus ſeruanda, 393. 394. 691. eius iudicium de Henrico VIII. Anglo, & eius filia, pag. 486. 487.
Caluinus docet Chriſtum in cruce deſperaſſe 300. 302. 304. Chriſto ſuos miniſtros anteponit, 301. facit Chriſtum peccatorem, 303. & dignum æterna damnatione, 303. Negat Chriſti mortem humano generi profuiſſe, 304. Chriſtum non minus quam Iudam damnatum aſſerit, 304. Negat eum fuiſſe mundi redemptorem, 305. Reſurrectio Chriſti negata ab alijs, 306.
Caluiniſmus aliarum ſectarum maximè execrabilis, 267. quare pag. 272. 273.
Omnes eccleſiæ Caluinianæ ſunt Arrianæ, 275. 276. Vide *Deus*.
Caluiniſmus in Gallia viam præſtruit Mahometiſmo, 489.
Cognatio Caluiniſmi & Mahometiſmi, 490.
Caluiniſmi horrenda impietas, 324. Caluiniſmo Lutheraniſmus præſtat, 322. 323. eius ſumma & finis, 567. 823.

Caluiniſtæ

Caluiniſtæ ſcriptores impudenter mendaces, 217. per Caluiniſtas Turciſmus in Poloniam introductus, 268. 269. ſunt hoſtes B. Trinitatis, 269.274.275. Omnes ſunt hæretici perditiſſimi, 308.309. viam præparãt Mahometiſmo, 310. ſunt valde mutabiles in fidei ſuæ confeſſionibus, 311.312. non habent vera ſacramenta, 316. Baptiſmus quid apud eos valet, 317. & cœna, 318.

Caluiniſtæ neceſſario periuri, 691. ex natura profeſſionis ſuæ, 699. nullam habent fidem aut Deum per quem iurent, 688. In omnibus ſuis actionibus bellicis periuri, 698. ſunt toti poſſeſſi à Satana, 287.325. vera monſtra in eccleſia Chriſti, 325.326. Caluiniſtæ quales, 273.294.325. Quales eorum ſynagogæ, 669. ſunt ferarum luſtra. 769.

Caluiniſtarum fidei mutatio recens quoad bella ſubditorum contra reges, 601.602.603.604.&c. In hoc noui Caluiniſtæ diſſentiunt à veteribus, 650.651.652.653.654.

Carolus Borbonius rex, 736.753.

Caſimiri inſolentia erga regem & regnum Galliæ, 404.

Caſtalionis confeſſio de Deo Caluiniſtarum, 290.291.

Catholica fides præcipuum locum habet in republica Chriſtiana, 153.154. Catholicorum & eccleſiæ Catholicæ deſcriptio ex ſcripturis, 462.463.464.

Chriſtiana religio ius naturæ in rebuſp. ordinandis non ſuſtulit ſed perfecit, 40.

Colignius Admiralius primus Hugonotarum rex in Gallia, 342. 346. eius impudentia in Germanis contra regem Carolum ſolicitandis, 347.348. Ille & ſui obfirmati in mentiendo, 348. eius poteſtas quo directa, 349.350. forma eius regni in Gallia, 377. fuit rex & pontifex, 378.379. abſolutus monarcha Hugonotarum, 380.

Conſtantinopolis Epiſcopi authoritas in creando Imperatore, pag. 61.62.

Conſtantinus Copronymus qualis tyrannus, 134.135.159.160. hæreticus Caluiniſta, 134.135.632.

D.

DEus Caluiniſtis eſt omnis peccati author, 277.278. De eo ſumma Caluinianæ doctrinæ, 279.280.281. & de libero arbitrio homini negato, 284.285. Quàm horribilia abſurda ex ea doctrina ſequantur, 286.287. Tollit extremum Chriſti iudicium, 287. facit Chriſtum tyrannum iniquiſſimum, 287.288. Eſt acre calcar ad omnem vitæ turpitudinem, 296.297. Duæ peccandi regulæ ex hac doctrina deductæ, 297.298.

Diaboli ex ſcripturis deſcriptio, 287.288. Diabolus eſt Caluiniſtarum Deus,289.290.probatur clarè.290.291.292.&c.

E.

ECcleſia noui teſtamenti æterna, regitur per Epiſcopos. pag. 121. quibus reges quoad eccleſiaſtica ſubijciuntur, 121. 122.123.124. Eccleſia, vt item Synagoga, perfecta abſque regibus,523.Eccleſia non mutatur mutato Imperio, 524. Eccleſiarum millia ab Hugonottis euerſa, 361.566.
Epiſcoporum magna authoritas in Eccleſia,522.523.Eorum in Imperatores Imperium,503.507.508. Vide Reges.
Epiſcopalis erga impios reges libertatis exempla egregia, 500. 501.502.503 504, &c.
Euangelij noui definitio, 360.
Excommunicant Epiſcopi Hiſpani reges ſuos impios,65.66.558. Poloni ſuos,560.Scoti ſuos, 543.
Excommunicatio & depoſitio ſolennis regis Galliæ hæretici per D.Remigium, 561.562.563.

F.

FLandriæ Catholicorum Nobilium cum Aurangio, & Francorum cum Nauarræo, particularis & exacta comparatio, 785.786. Fœdus accuratè factum pro Cathol. religione. 786.787.788. improbiſſimè ſtatim violatum, 788.789. Flandri nobiles ab Aurangianis non minus quàm ſacerdotes ſpoliati,789.& ab Aurangio miſerè vexati, 790.
Flandria ab Aurangio quàm miſere ſpoliata,807. Antuerpia à veteri opulentia quantum decidit, 808.809.
Francorum antiqua gloria, 331. Eorum conſtantia in fide Catholica,333. Eorum primorum Apoſtolorum, 334. ſeruatæ reliquiæ,335. Francia ſemper libera ab hæreſibus. Vide *Gallia*.
Francorum veterum bella pro religione contra Saracenos,587. 588.Eorum virtus imitanda poſteris,589.590. Singularis prærogatiua Francorum, 590.Victoriæ de Saracenis, 592. De Friſijs,592.De Longobardis, 593.594. De Saxonibus, Bauaris, & alijs, 594. 595. Francorum gloria hoc ſæculo, 595.Eorũ victoriæ ſub Carolo Magno, 596. 597. Magna pars Hiſpaniæ ab ijs ſubacta,597.598. Religio Francorum in prælio committendo,599. Contra hos Francos & Francorum reges,hæreticorum debacchatio, 655.656.

G.

GAllia ſæpe in varia regna fuit diuiſa, 15.16. Arcet fæminas à ſucceſſione regni,16. Spurij aliquando facti reges

reges Galliæ, pag. 15.
Galliæ regni Ordines, regibus leges ponunt, 87. 88. 89. 90. Imdicæ regum damnationes ab Ordinibus reuocatæ, 95.
Galliæ populus eſt propriè regalis patrimonij Dominus non autem rex, 97. 98.
Galliæ Rex non eſt abſolutus prouinciarum Galliæ Dominus, pag. 96. 97. Tenet coronam regiam cum obligatione defendendi Catholicos, & exterminandi hæreticos. 140. 141. Hoſtis altarium & eccleſiarum, non poteſt eſſe rex Gallorum, 644. Eius creandi & coronandi mos antiquus, 52. 53. Iuramentum, pag. 53.
Contra morem & neceſſitatem ſacrandi reges Galliæ, obiectiones Hugonotarum, 438. Soluuntur, 439. Mos vngendi reges Chriſtianos in Gallia antiquiſſimus, 439.
Galliæ rex Philippus excommunicatus & depoſitus, 57. Conſtantia Galliæ Epiſcoporum ergà eum excommunicatum, pag. 538. 539.
Gallicanæ reipub. prima pars, religio Catholica, 338. altera, obedientia legibus, 340. De eius ſanitate quare optimè ſperandum, 824. 825. 826.
Ad *Galliæ epiſcopos* vt officio ſuo fungantur contra Nauarræum, 556. imitantes conſtantiam epiſcoporum Hiſpaniæ, 56. 558. vel Germaniæ, 558. 559. vel Poloniæ, 560. vel S. Remigij, 561. 562. 563.
Clerus Galliæ quid hoc tẽpore potiſſimùm conſiderare debet, 793. 794. Hugonotæ, cleri hoſtes capitales, 794. 795. Spolium eccleſiæ Gallicanæ à Nauarræo & ſuis intenditur, (quod iam pridem ab eo Biernæ factum eſt) 799. & Catholicorum ſacerdotum ſuſpendium. 800.
Ad *Galliæ Nobiles Catholicos* vt conſtanter repellant Nauarræũ à regno, 452. 453. 488. 492. 493. 657. 658. Gallia hæretica quantum nocebit orbi Chriſtiano, 486.
Ad *Galliæ Nobiles Catholicos hæreticis vnitos*, 767. 768. quantum promouent hæreſim, Ibid. Eorum conſociatio cum hæreticis, 768. quàm grande peccatum, 769. 770. 772. 773. 774. Grandius ſchiſmate Core & Dathanis, 771. Si in eo ſtatu moriuntur, certò damnantur, 772. Stabilita hæreſi, hæretici eos vt proditores & Atheos contemnent, 783. 784. Vide *Anglos, Scotos, Flandres.*
Ad *Nobiles Galliæ Caluinianos*, 814. 815, &c. 822. omnes futuri ſunt vel ſerui vel Athei, 822. Vide *Miniſtri.*
Ad ciuitates & ciues Galliæ, 801. 802. Sub rege hæretico omnia ciuitatum iura peruertentur, 802. ciues perpetuis tributis exhaurientur. 810. Quemadmodum diuites

optimè iam pecunias ſuas collocent, 812.813.
Ad omnes Galliæ Catholicos, 731. 732. 733. &c. *Geneua.* pag. 748.
Guiſia familia eccleſiæ contra hæreticos propugnatrix, 758. Claudius Guiſius. Filij eius Franciſcus. Daumalius, 758. 759. Cardinales Lotharingus, 760. Henricus Dux Guiſius, 760. 761. Eius mors & Ludouici fratris Cardinalis, Galliæ quàm ſalutaris; 762. 763. Carolus Deus Mayennenſis; 764. 765. 766. Veri nepotes Caroli Magni, 766.

H.

HAEreſis omnium peccatorum maximum, 458. *hereticorum deſcriptio* ex ſcripturis, 465. hęretici quemadmodum appellandi, 128. rectè pœnis coguntur ad fidem Catholicam, 665. 666. ſunt homicidæ omnium teterrimi, 667. quid in Catholicis eos plectentibus debent aduertere, 667. 669.
Hereticus magis Paganus quàm Chriſtianus, 177. 178. iuxta doctrinam Chriſti & omnium patrum, 178. 179. & leges Imperiales, 179. eſt Pagano deterior, 180. 181. Vide *Proteſtantes, & Paganiſmus.*
Henricus VIII. *Anglus* lege prohibuit ſe vocari tyrannum, 108. Damnatur pro tyranno à ſuis, 135. 222. Caluino 486. eius libido vera cauſa fuit cur ſchiſmaticus euadens, Anglicanæ eccleſiæ ſe fecit caput ſupremum, 219. 220. 221. 222.
Eius inceſtæ nuptiæ cùm Anna Bolena damnatæ, etiam à Proteſtantibus, 225. damnatæ à ſeipſo, 224. eius in Nobiles crudelitas, 487.
Henricus VIII. quàm immaniter populum ſuum expilauit, 1. immenſa tributa exigendo, 803. 804. 2. mutuò ſumpta nunquam reſtituendo, 804. 805. publicam pecuniam corrumpendo, 805. 806. idque poſt omnia Angliæ monaſteria ſpoliata & euerſa, 806.
Henricus Valeſius perditor Poloniæ, 78. 79. Illic omnes hæreſes admiſit, Ibid. Nullam habuit eius reipub. curam, 79. deponitur à Nobilibus Poloniæ, 80. 81. liberè de officio ſuo monetur ab Archiepiſ. Lugdunenſi, 140. 141. perfectus in omni genere tyrannus. Bona ſubditorum diſſipat. 147. Quantum pecuniæ vno anno ſuis paraſitis donauit, 149. Rempub. & Eccleſiã omni turpitudine & Atheiſmo inficit, 150. 151. Curiæ eius Theologia plena Atheiſmi 151. 152. Euertit fidem, 160. Epitome rerum ab eo contra eccleſiam geſtarum, 161. vſque ad 171. per Galliam omnes

ſiam omnes hæreſes permittit, 161.162. probat Hugonotarum rebelliones, 163. Spoliat eccleſiam Gallicanam. 164. defendit rebelles Geuſios, 164. probat hæreticorum fœdera, quæ in Catholicis improbat, 165.167.168. Compater magni Turcæ, 166. Atheus, 166. minatur euerſionem ciuitati Pariſienſi, 167. Æmulatur Turcam, 167. molitur excidium Catholicorum, 168.169. priuat ſeipſum Corona Galliæ, 169. Occidit Ducem & Cardinalem Guiſium, 169. ciuitates Catholicas prodit hæreticis, 170. Omnium tyrannorum impuriſſimus, 170.171. Deteſtatio eius nequitiæ, qui ſpecie Catholicus, hæreticum deſignauit ſucceſſorem, 743.744.745.746.747.748. eſt vera cauſa omnium Galliæ malorum, 749.

Henricus Valeſius & Conſtantius Arianus, Nauarræus & Iulianus Apoſtata, Romani Imperij & regni Galliæ, ſtatus inter ſe comparantur, 740.741.742. Henric. Valeſ. fundamentum iecit ſpoliandæ eccleſiæ Galliæ, 796.798. Bona eccleſiarum inuadit & vſurpat vt ſua, 797.

Hiſpaniæ reges obligati ad regendum iuxta leges, 64. 65. regis Philippi erga Flandros indulgentia, 108.109. priuatur regio iure per rebelles ſubditos, 110. Hiſpanorum imperium inchoatum à Francis, 595.

Homo natura factus ad ſocietatem ciuilem, 3.4. humanæ naturæ infirmitas. 2.3.

Hugonis Capeti ius ad regnum Galliæ, 74.

Hugonotæ non ſunt Galli quoad religionem, 541.343. ſed Gallogræci, 343. Eorum primus in Gallia rex Colignius, 342 Eius in Gallia regni initium ex fraude, mendacijs, 344. & ſacrilegijs, 361.362. & 359. Hugonotarum ſacrilegia Aurelijs, 351.352.353. Infidelitas, Ibid. immanitas, 302. Sacrilega crudelitas in principes, epiſcopos, & Sanctos defunctos, 353.354. in Apoſtolos Chriſti, & D. Ioan. Baptiſtam, 355.356. in Chriſtum ipſum, 357.362.363. in ſacerdotes Chriſti, 357.358. pluſquã Tartarica, 359. Eorũ primi Apoſt. Caluin. & Beza, quales beſtiæ, 349. 350. 363. 364.

Hugonotæ quoad ſacrilegia nequiores Paganis aut Turcis, 367.368.369. vel Iuliano Apoſtata, 370. Similes Normannis in [illegible]chibus, 405. Paganis, 492.588. Perſis, 584. Arianis, 601. Iuliani Apoſtatæ militibus, 370.

Hugonotæ non ſunt Galli quoad obedientiam regibus & legibus Galliæ, 371.372. impudenter ſe illis opponunt, 372. 373.374.375. Sunt in Gallia populus diſtinctus à populo Gallicano, 381.382. profitẽtur ſe omniũ Chriſtianorũ hoſtes, 382.383. Nobiles Galliæ ab illis occiſi, 384. Gentiũ in

belli iura,385. non ſeruata ab Hugonotis, vt quod legatos regis admittere recuſant,386. vel admiſſos perfidioſe violant,387. vrbes indicto bello occupant,387. viros principes contra fidem datam occidunt, 388.389. nulla fœdera cum rege ſeruant, 390.391. per doctrinam ſuam liberantur à fide & iuramentis ſeruandis,393. praxis eius doctrinæ,394,395. non poſſunt præſtare fidem datam Catholicis,395.396. Sunt neceſſariò Paganis perfidioſiores,396. Concluſio eos verè minus eſſe Gallos vel Francos, quam ſunt Burgundi & Hiſpani, 405.406.408. Hugonotæ magis quàm illi vaſtarunt Galliam, regem, populum, 406. 407. quàm intolerandas pacis conditiones à rege requirunt, 416.417. Requirunt impoſſibilia, 419. immania eorum ſcelera quibus ſe fatentur Galliæ proditores, 418.

Hugonotarum immanitas in populum Galliæ, 397. particulatim Engoleſmi,398.399. Tria genera tormentorum illic vſitata,399.400. Sunt infeſtiſſimi hoſtes Galliæ,401. Externos hoſtes ad eam depopulandam inducunt, 402. 403. Germanis vnde ſoluerunt ſtipendia, 403.

Hugonotici Galliæ ſcriptores refellunt, quoad infinitam regum potentiam, 21.22.23. &c. quod ius coronandorum regum,51.52.53. quoad regum depoſitionem,84.85. quod omnia ſubditorum bona faciunt regum propria, 91. 92. 93. quod negant Caluiniſtam comparandum Pagano aut Turcæ,177.178. quod aſſerunt Catholicos & Caluiniſtas non diſſentire niſi in leuibus cæremonijs, 307.308. & vtroſque eſſe eiuſdem eccleſiæ filios,& fratres,313. Eorum ſtultiſſima argumenta quod ſubditis contra regem hæreticum non licet arma ſumere, 601. 602. 603. refelluntur, 603. 604. &c. quod negant Nauarræum eſſe hæreticum relapſum,665.666. Sunt Nauarræi calumniatores egregij, 670. 674. 675. faciunt eum verum monſtrum, pag. 679.680.

Hugonotici ſcriptores quàm craſſe mentiuntur, vocando ſe *Catholicos Romanos*,217. narrando hiſtoriam regum Anglicarum,219. quàm ſtultè Nauarræo vendicāt regnum Galliæ ob memoriam S.Ludouici, 439. 440.441. qui eſt Nauarræi hoſtis æternus,442. Vide S. *Ludouicus.*

I.

IEroboam author regij in Eccleſia primatus, pag.513.

Imperator Germaniæ valde alligatus,13. in Imperio non ſuccedıtur.Ibid.

Imperatores Græciæ iuſtè depoſiti, 77.78.

Imperium

Imperium ab Oriente in Occidentem iura traſlatum, 84. 85. propter Græcorum Imperatorum hæreſim, 536.537. Imperij vtriuſq; limites, 529. Græcorum improbitas & impietas, 550.551.
Iudicium extremum examinat opera, 252.253.
Iuramentum iurantem non ſemper obligat, 68.69.72.73.
Iuramenta regum Galliæ Rhemenſi iuramento contraria, cum non obligant, 96.
Iuramentum veterum militiæ ducum de tenenda ſemper fide Catholica, 130.
S.*Iuo* vt ſe geſſit erga regem Galliæ excommunicatum, pag. 538.539.541.
Ius in ſcriptura quid aliquando ſignificat, 102.

L.

Latronum diuerſum ſupplicium in diuerſis regionibus, pag. 16.17.
Legiſlatores omnes, voluerunt ſuos ciues efficere bonos, 112.113.114.
Leo Iſaurus tyrannus, 159. & Leo IIII. 160.
Libertas religionis ſi à Nauarræo concedatur, erit Galliæ peſtis, 479.480.481. Nauarr. regis exemplum plus valebit contra quàm omnia eius edicta pro Catholica fide, 479. Dare talem libertatem eſt diabolicum, 482.
Luciferi ſcripta contra Conſtantium Imperatorem hæreticum, valde probata ab epiſcopis eius ætatis, 477.478.
S. Ludouicus radix domus Borboniæ, 754. eius ſanguis in Nauarræo corruptiſſimus, 461. eius immortale odium contra Nauarr. & omnes hæreticos, 441. Articuli pacificationis cum Comite Toloſano. Ibid. eius nobiles actiones, 754.755. Borbonijs. Ibid.
Lutherus quàm libidinoſus, 187.321.322. qualis deſcribitur à Zuinglio, 193. inſtructus à diabolo, 185.

M.

Macchiauellus, impius, pagin. 40. eius regula de periurijs principum licitis, 709. amplificata à Caluino Ibid.
Magiſtratuum neceſſitas, 6.7. Nulla vel maximè barbara natio ijs caret, 8.
Marci Arethuſij conſtantia, 812.813.
Maria regina Scotiæ, 109. quare è regno eiecta, pag. 19.20.

Miniſtri Scotici ferunt ſententiam depoſitionis contra reginã Scotiæ, & quare, 20. eorum impudentia, 20.21. libidó immenſa, 190. eorum in nobiles Scotos tyrannica crudelitas, 582.583.
Miniſtri Gallici Nobilitatis hoſtes, 815. 816. proponunt funditus exterminare Nobilitatem, 817.818 vbique affectant imperium in nobiles, 819. Eorum ſumma inſolentia ergà principem Condæum, 821. Excludunt nobiles à gubernatione, 822.
Monachi & ſacerdotes pro fide arma ſumunt contra hæreticum Imperatorem, 634. vſque ad 641. multa in ea hiſtoria ſingularia, 638.639.

N.

Nauarræus hæreticus non poteſt eſſe ſucceſſor veterum Galliæ regum, 59. non poteſt eſſe Chriſtianorum rex, 413.739.740. eſt Galliæ proditor, 215. Ille & ſui habent omnes Galliæ Ordines pro perduellibus, 420.421. Maximum eorum odium in ciuitates Galliæ, 426.427. quibus vltionem minantur. Ibid. Mirabilis futura Galliæ inuerſio ſub Nauarr. rege, 429. de natalibus eius, 430.
Nauarræus non poteſt coronari rex Franciæ, 431. 432. nec vllam coronationis particulam ſuſcipere, 433.434. nec aliquam iuramenti regij partem præſtare, 434.435.436. ſine quo nunquam poteſt eſſe rex, 437. Si fingatur eſſe rex Galliæ, regnabit contra veteres Imperatores, 443.444. contra veteres Galliæ reges. 444. 445. & reges omnes Chriſtianos, 446.447.
Nauarræus neminem nobilitare poteſt, 448. nec ipſe eſſe Eques alicuius Ordinis, 449. nouus nobilitatis Ordo ab eo inuentus, 450. Eſt nullo modo nec ciuiliter nec Chriſtianè habilis ad Coronam Galliæ, 451. non magis habilis quàm Turca, 462. quàm Iudas, 563.564.574.739. Omnia in orbe iura & leges repellunt eum, 452.492.493.494. leges Imperiales, 454.455, per quas eſt *hæreticus infamis*, & ab omni officio excluſus, 456.457. leges pontificum, 458. per quas Chriſtiani tenentur ei non obedire, 458.459. leges Conciliorũ, 459.460. Scripturæ noui teſtamenti fuſe, à pag. 463. ad 468. Scripturæ teſtamenti veteris, 468.469. Conſenſus patrum primitiuæ eccleſiæ, idque per ſcripturas, à pag. 470. vſque ad 478. Eſt nulla conditione admittendus rex, 478. erit carnifex Nobilium Galliæ, 487.488. Afferet vltimam ruinam Galliæ, 491. 492.573. per D. Remigium repellitur à regno tanquam alter Iudas, 562. 563. repellendus exemplo hæreticorum qui Catholicum regem

regem ferre nolunt, 568. 569. Non eſt Catholicus qui ei fauet, 570. Quiuis Chriſtianus habet melius ius in regno Galliæ quàm Nauarr. 573. De libertate religionis quam concedit, Vide in *Libertas religionis.*
Nauarræus an hæreticus relapſus, 663.664. Euidentia Catholicæ veritatis ad eam fuit conuerſus, 671. 672. probatur euidenter literis Cardinalis Borbonij, 673.674. literis ipſius Nauarræi, 675. eius edictis pro fide Catholica, 676.677. eius actionibus Catholicis, 678. Concluſio eum eſſe *hæreticum relapſum*, ideoque regio honore inter Chriſtianos indignum, 681.682. à quo prohibetur legibus ciuilibus, eccleſiaſticis, & omni ratione, 682.683.684.685.
Nauarræo iuranti nunquam eſt credendum, 686.687. profitetur ſe non ſeruaturum fidem datam Catholicis, 716. nec per doctrinam ſuam poteſt, 717.718.719. Actionum eius perfidioſiſſimarum exempla, 720.721.722.723. Sacrilegus Baltazare peior, 722. Certa via de eius promiſſis iudicandi, 725. Stultiſſimum eſt Catholicis ei credere, 726. cui ipſi Caluiniſtæ diffidunt, 727. Concluſio de eo vera & notanda, 732. hoſtibus Galliæ optandum vt rex fiat, 736. eſt publicus Dei hoſtis omniumque Galliæ Ordinum, 738.739. Intendit ſpolium eccleſiæ Gallicanæ, 799. quod iamdudum præſtitit Bierniæ, Ibid. eius Paganicum factum contra crucem Chriſti, 800. quid ſignificat, 801. In ciuitatibus Galliæ ſub eo rege omnia peruertentur, 802. euertet eccleſias, 803. ſpoliabit ciues, Ibid.& 810.811.
Nobilitas ciuilis nulla, ſine vera virtute, 750.751. nec *Chriſtiana*, ſine fide Catholica, 751.752.448.449. hæreſis facit ignobilem, 449. hæreſis ferre non poteſt veterem Nobilitatem pag. 792.

O.

O*ctauianus Cæſar* vetuit ſe vocari Dominum, 30.
Opera bona omnia ſunt Proteſtantibus peccata, 232. 233. (excepta re Venerea) Deus nihil ea curat, pag. 233. 234.255. doctrina Proteſtantium in hoc eſt nequior Paganica, 236.237.240.&c. Tollit è mundo Dei prouidentiam & Deum ipſum, 238.249. euertit reſpub. 239. tollit Dei iudicium extremum, 254. 255. directè aduerſatur Chriſto, 255. condemnat Chriſti iudicium ſummæ iniuſtitiæ. 258.259.
Ordo in repub. neceſſarius, 7.
Ordinis S. *Michaelis* articuli, 448.

P.

Pagani & Iudæi reliquijs Sanctorũ infeſtiſſimi, 355. Hugonotæ infeſtiores, 355, 356. 357. Pagani Proteſtãtibus meliores in ſacrificio, 201. in eo quod duxerunt religionem ſuam à Dijs, vt Lycurgus, Numa, &c. 182. ita quoque Mahometes, 183. Techellis, & Sophus Perſa, 183. 184. ad imitationem Moyſis, 184. Lutherus fatetur ſuum Euangelium veniſſe à Satana, 185. & Zuinglius ſuum, 186. Pagani & Turcæ habent profeſſionem caſtitatis, 187. 188. Puniũt votifragos, 188. Proteſtantium Miniſtrorum libido immenſa, 189. 190. 321. 322. Omnes eorum ſectarij maximè libidinoſi, 189. 190. 262. Viuunt vt beſtiæ, & Athei, 191. Longè deteriores Turcis, Ibid.

Paganiſmus propiùs accedit ad Chriſtianiſmum quàm Caluiniſmus, 313. 314. 315. Probatur ex particulari vtriuſque comparatione. 316. 317. 318. 319. 320.

Parlamenti Pariſienſis magna olim exiſtimatio, 339. 340.

Petri maxima poteſtas in Teſtamento nouo, 518. 519. per eum eccleſia eſt fundata, 519. 520. 521.

Poloniæ maximum periculum à Caluiniſtis, 270. 271.

Populi liberi & ſeruilis differentia, 29. 30. 91.

Pontificis Rom. *Alexandri* ſumma æquitas & conſtãtia, 549.

Penes *Pontifices* in lege Moyſis erat ſupremum iudicium controuerſiarum de lege, 469. 509. 510. 511. cui rex ſubijciebatur, 468. 469. 509. Omnes à Lege Apoſtatæ eorum iudicio dãnabantur ad mortem, 510. 511. Reges illud recuſantes terribilius plectebantur, 513. 514. 515. Azarias rex depoſitus, & Athalia regina occiſa ex præſcripto Pontificum, 516. 517.

Prophetarum authoritas in reges impios, 512. quàm liberè in eos inuehuntur, 505. 506. 507.

Proteſtantes impudenter damnant totam eccleſiam primitiuam in doctrina de ſacrificio, 196. de ſacrificio & oratione pro defunctis, 197. 198. de ſatisfactione, 216. de quadrageſima, & coniugio ſacerdotum, 216. de B. Trinitate. Ibid. Veteres hæreſes renouarunt, 250. 251. Vide *Caluiniſtæ, Hugonotæ, Pagani, Sacrificium, Deus, & opera*

Proteſtantium diſſenſiones certum argumentum falſitatis, 192. 193. eorum ſectæ pluſquam ducentæ, 193.

R.

Regiminis diuerſa ratio apud diuerſos populos vnde venit. pag. 8. 9.

Reipub. apud omnes populos fines tres 1. vita ciuilis in pace 2. cum

ce 2. cum virtute, 113. 114. 115. 3. & religione Deique cultu, qui ſemper vbique cum ſacrificio iunctus fuit, 115. 116. 117. 118. Sine quo nulla eſt vera iuſtitia, nec ſocietas inter homines, 118. hæc omnia Chriſtus aprobauit, 120.
Reſpub. contra regem impium vel negligentem poteſt prouidere ſibi, 28. 29. 30. 31. 32. poteſt quam velit regiminis formam aſſumere, 23. eius poteſtas eſt ſupra reges, 33. 104.
Regia poteſtas venit à populo, 9. 10. Eius inſtituendæ cauſa, 37. multis modis apud alios laxatur, apud alios reſtringitur, Romæ, Lacedæmoni, 10. 38. 39. apud Molucchas & Indos, 11. apud Polonos, Danos, &c. 12. diuerſi modi regibus defunctis alios ſubſtituendi, 12. 13.
De quibus regibus hîc agatur, 9. regnum ſplendor, 498. honor eis debetur. Ibid. regi ſuprema reipub. regendæ authoritas data, ſed limitata. 28. 29.
Regius principatus cæteris melior, 26. antiquior, 35. 36, 37. facilis lapſus à regno ad tyrannidem, 26. 27.
Regum filij maiores natu non ſemper aut neceſſariò ſuccedunt patrib. in Anglia, 13. nec in Hiſpania, 14. nec in in Gallia, 15. 89. 90. Spurij aliquando facti ſunt reges Galliæ, pag. 15. 16.
Regum ſucceſſio habet vnà adiunctam electionem quãdam, 48. 50. maximè in Gallia, 46. 47. 51. 52. 53. vſque ad 59. 74. 75. 76. in Germania antiquitus, 59. 60.
Regibus ſuccedentibus, ante coronationem quale ius regni competit, 58. 63.
Reges Chriſtiani multi facti à Pontifice, 528. Imperator Occidentis, 528. 529. 530. 531. orbe Chriſtiano approbante, 531. Imperatoriæ ſucceſſionis leges à Pontifice poſitæ, 532. Rex Hungariæ, 533. reges Siciliæ, & Neapolis, & Portugalliæ, 533. 534.
Reges *Poloniæ* & *Bohemiæ* facti ab Imperatore, 535.
Reges quò magis legibus aſtricti, eò meliores, 41. 43. 44. eorum poteſtas eſt finita, 28. 29. 503. 504. & ſic maximè laudabilis, 507. 508. habent ſibi circundata vincula vel aurea vel ferrea, 615.
De regibus ſupra reſpublicas ſordida quorundam opinio, 21. 22. 23. duo errores circa poteſtatem regiam, 18. regibus etiam nequiſſimis infinita poteſtas tributa, 23. 24. 25. hæc opinio euertit reſpublicas, 27. ad 33.
Rex Chriſtianus omnium in regno ſuo bonorum propriè non eſt Dominus, 91. ad 97. non poteſt ſua ſola voluntate tributum nouum imponere ſubditis. 93. 94.
Regis & Tyranni differentia, 29. 437. regis Chriſtiani & Pagani com-

ni comparatio, 141.142.

Reges Europæ omnes ad regendum iuxta eccleſiæ & reip. ſuæ leges alligati,45. 143.144.145. Imperator Germaniæ,45. 46. Rex Galliæ,47.62.63. Rex Angliæ,48. Rex Poloniæ, 49.50. Horum ſingulatim iuramenta & modum inaugurandi, vide ibid. Rex Hiſpaniæ,64.65. eius iuramentum,66. non eſt plenè rex ante coronationem, 534.

Regia poteſtas apud Chriſtianos regibus confertur per epiſcopos,47.48.49.51.53.60.61.62.66. Maxime ordinatur ad præſidium eccleſiæ,600. regalis gladij vſus,47. regalis gladius eſt eccleſiaſticus,55. In quo omnia Chriſtiana regna conueniunt, 67.

Regum vnctio quid ſignificat,534.535. Illis contra eccleſiam præcipientibus non eſt obediendum, 130.131.

Rex hæreticus ab optimis epiſcopis maximè contemptus, à D.Hilario,499.500. à Babyla martyre,501. Eſt quouis cane vilior D.Chryſoſtomo,ibid. Athanaſio,502.à Lucifero 503.504. exemplo omnium Prophetarum,505.506.507. caret authoritate in Catholicos. 559.560.

Reges quoad eccleſiaſtica ſubijciuntur epiſcopis, 121. 122.123. 124.137.138.499.524.525. 526. 541. 615. Non debent tractare eccleſiaſtica,122. 123. 124. Debent promulgare & rata facere decreta epiſcoporum, 125.126.127.128.129. hæreticos ab epiſcopis damnatos ex eccleſijs eijcere, 126. prouidere vt definita in Concilijs nunquam in quæſtionē deinceps vocentur.126.127. Libros hæreticos abolere, 127. prohibere hæreticorum conuenticula,Ibid. leges ſuas conformare ad ſacros Canones, 128.129. eccleſiam in fide Chriſtiana propaganda iuuare, 137. 139. In hoc proprie cōſiſtit regū chriſtianorū officiū 136.137.138.525.526. ad id præſtandū varijs modis obligātur,139. hoc officiū peruertens aut tranſgrediens rex Chriſtianus,ius ſuum regale perdit,140.141. ſempérque pro tyranno habitus eſt: vt Conſtantius.132.133.& alij, Ibid. Vide *Tyrannus.*

Rex hæreticus omnium mortalium nequiſſimus,132. antiqui patres quàm liberè in talem inuehuntur, 132.133.500. 501.502.503.504.505. iuxta ſcripturas eſt interficiendus, 471. non poteſt eſſe rex Chriſtianorum,Ibid. nec teſtis in iudicio contra Catholicum,471. 472. cum eo Chriſtianus nullum debet habere commercium, 472.473. 474. 475. qualis ſit iudicio eccleſiæ primitiuę,475.476.477. infeſtior religioni Catholicæ quàm Turca,572. per hæreſim è rege fit priuatus,612.614. vſurpans ſacerdotalem ſtatim perdit regalem, Ibid. nulla ei obedientia debetur, 571.609. maximè,

maximè, contra ſententiam eccleſiæ. 515.
Reges à ſubditis depoſiti in Anglia, 69. 70. in Hiſpania, 70. in Gallia, 71. 73. 74. 75. 76. in Polonia, 78. 81. in Suecia, 83. in Dania, Ibid. Regum omnium in Europa ius ex eo pendet, quod rex tyrannicus poteſt per populum deponi, pag. 82.
Reges armis ſubditorum iuſtè coacti in ordinem in Anglia, 85. 86. in Gallia, 86. 87. 88.
Regem fieri *Caput eccleſiæ* (vt in Anglia) eſt omnium hæreſium ſeges, & quare, 158. 159.
Reges excommunicati & depoſiti: Philippus Galliæ, 538. 539. Iohannes Angliæ, 542. Duo reges Scotiæ: Frechardi, 543. Sanctius rex Portugalliæ, 544. 545. Boleſlaus Poloniæ, 545. 546. Fridericus Imperator Germaniæ, 547. 548. Orbe Chriſtiano, ipſaque eccleſia Græca Pontificum ſententiam approbante. 548. 549. Optimi fuerunt illi Pontifices qui ita reges & Imperatores depoſuerunt, quod ſigillatim oſtenditur, 551. 552. 553. 554. 555. Nauarræi cum illis regibus ita depoſitis comparatio, & quod longe magis deponi meretur. 564. 565. 566. 567. Reges hæreticos per pontifices deponi poſſe eſt fides Catholica, 555. 556.
Reges heretici quicquid promittunt & iurant, ſunt tamen natura hæreſis Catholicis infeſti & infidi, 730. 731.
D. *Remigij* mandatum de excommunicando & abijciendo Nauarræo. 561. 562. 573.
Rhemenſis archiepiſcopi authoritas in Gallorum rege creando, 53. 54. 55. 562. 563. eſt præter regis Galliæ, 562.
Rochellenſes diffidunt regi Nauarr. 727. 728. & principi Condæo, 728. Tumultus Rochellæ de eo in vrbem recipiendo, pag. 729.
Romani Tarquinium regem iuſtè abiecerunt, 38. 39. cum eo abiecta eſt authoritas regia, Ibid. Romanorum etiam Paganorum magna religio. 116. fortitudo & virtus, 830.

S.

Sacrifício omnes in orbe nationes & ſectæ Deum coluerunt 116. 117. 118. præter Epicurum, 118. & Proteſtantes, 199. 200. ſacrificium in lege naturæ, 195. apud omnes gentes, Ibid. apud omnes Chriſtianos à Chriſti temporibus iuxta Proteſtantium confeſſionē. 196. 197. 199. qui etiam ſacrificarunt pro defunctis, 198.
Gentilium error in modo colendi Dei, & ſacrificandi, correctus à Chriſto, 120.

Turcæ

Turcæ *ſacrificant & orant* pro defunctis, pag. 201. 202. Idem fecerunt veteres Iudæi in lege Moyſis, pag. 202. 203. Orant item Iudæi noſtri temporis, 204. & veteres Pagani. Ibid. Duæ cauſæ orandi pro defunctis communes Chriſtianis & Paganis. Primò, quia prodeſt animæ defuncti, 205. Secundò, quia ſtatuit immortalitatem animæ, 206. 207. Tollere has preces eſt via ad tollendam immortalitatem animæ, 208. Lutherus ſtatuit animam dormire ſine ſenſu, 208. 209. plurimi Proteſtantes immortalitatem eius planè negant, 210. 211. 212. Totáque eorum doctrina eo tendit, 212. 213. 214.

Sanctorum reliquiæ in primitiua eccleſia religioſè ſeruatæ, 334. 335. quare, 336. Item ſepulchra in magno honore: & quare, 365. 366. 377.

Saulus tyrannicum *ius* in Iudæos, 101. 102.

Schiſma ſolum damnat hominem alioqui in tota fide Catholicum. 323.

Scoti nobiles hæreſis fautores quàm egregiè à miniſtris remunerati, 781. 782. 783. 784.

Sepulchra Chriſtianorum apud Turcas inuiolata, 367. ſepulchrum Gottofredi Bullionij, 368.

Sixti Quinti Pontificis excommunicatio contra Nauarræum, pag. 575.

Sleidani mendacia, 229.

Sola fides cardo Proteſtantici Euangelij, 231. 232, per eam Proteſtantes faciunt ſe pares B. virgini, ipſique Chriſto, 247. 248.

Subditus non tenetur obedire regi niſi iuxta leges imperanti, 50. 67. 68. nec alias iuramentum eum obligat. pag. 68. 69. 72. 73.

Subditos contra reges ſuos pro fide arma ſumere poſſe eſt fides Caluiniſtarum, 568. Bezæ & eſt verum, 608. 609. lex Dei ita iubet, 610. populus peccat obediens regi hæretico, 611.

Subditos contra regem hæreticum rectè bellare probatur exemplo Germanorum, 616. 617. tota hiſtoria Machabæorum, 618. 619. 620. 621. 622. 623. Vide *Antiochus*. Antiquiores Iudæi eadem de cauſa iuſtè rebellant contra regem Ioramum idololatram, 624. 625. & Amaſiam regem interficiunt, 626. Scripturæ probant iſtiuſmodi ſubditorum bella, & antiqui patres ſic ſcripturas exponunt, 627, 628. 629. Sacerdotes & monachi vi reſiſtunt Baſiliſco hæretico Imperatori, pag. 634. Idem faciunt Conſtantinopolitani contra Anaſtaſium, 636. Monachis iuuantibus, & vi Impera-

vi Imperatoris duces fræ nantibus,637.638.639.640. Deo eorum factum approbante, 640.641. Latinæ Eccleſiæ fides & praxis cum Græca conſentit, 642. in Germania contra Othonem & VVenceſlaum, 642.643. in Francorum motu contra *Ludouicum iuniorem* propter vnicum actum ſacrilegum, 644.645. Hoc modò poſſe pro fide bellare contra reges impios,eſt omnium ſubditorum ius à Deo ipſo poſitum,646.647.648.649. Eccleſia idem ſtatuit,fundans ſe in iure diuino, 649.650.

Caluiniana ſynagoga idem docuit vſque ad annum 1585. 650. Hac in re Caluinianæ doctrinæ ſumma, 651. ſubditum rectè bellare contra impium regem, Ibid. non obſtante iuramento,651. Rex à populo poteſt deponi, 652. Idque in multis rebuſpub. iure factum eſt, 652.653. & fieri poſſe ſcriptura probat.653. mutua obligatio regis & populi, 654. Lutheranorum eadem eſt cum Caluiniſtis hac in re fides, 654.655.

Stephanus Poloniæ rex, 272.

Succeſſor quis ſit, 59.

Synagoga Iudæorum figura eccleſiæ. 509.

T.

TEridatis aſſentoria ad Neronem oratio, 24.

Tiberius tyrannus, 287.288.

Trucſeſius pſeudoepiſcopus Colonienſis,452. eius multiplex periurium, 697.698.699.700.

Apud Turcas,quoad diuina,Imperator ſubeſt pontifici, 138. Turcæ de extremo iudicio melius credunt quam Proteſtantes, 252.259.

Tyrannus eſt qui contra populi voluntatem regnum inuadit.17.18.64. Tyranni & regis differentia ex Ioſepho & veteri teſtamento,101.102.103. Tyrannus verus diligẽter diſtinguendus, 111.112. ex finibus reipub. Vide *Reſpub.* Tyranni diſcernendi notæ, 171.172.

Tyranni nomen omnibus odióſiſſimum, 107.108. *Henricus* VIII. Angliæ tyrannus lege prohibuit ſe vocari tyrannum,108. deſcriptio tyranni,Ibid.Hæretici optimos reges vocant tyrannos, 109.110.111.

Tyrannus triplex 1. quoad bona, 143. 2. qui contra leges reipub. dominatur, 144.145. & publicam honeſtatem corrumpit,146. Exempla talium tyrannorum, Ibid. tertius reliquis execrabilior, qui Chriſtianus fidem Chriſtianam regia potentia impugnat,153.154.155.173. Omnis rex hæreticus eſt neceſſariò tyrannus in hoc tertio genere,

nere, 156. Tyrannorum tertij generis exempla, 157.
Tyranni apud Chriſtianos maximè ſunt hæretici reges, hoſtes eccleſiæ: vt Conſtantius Arrianus Imperator, 132. Iulianus Apoſtata, & Valens Arrianus, 133. Conſtantius Copronymus, 134. Henricus VIII. Anglus, 135. Henricus Valeſius. Vide *Henricus*.
Tyranni multi occiſi apud Hebræos, 108.
Tyranni Galliæ cæſi à ſuis, 62.63. Decretum Concilij Toletani contra regem tyrannum, 65.
Tyrannus Cambaiæ, 267.268.

V.

VAlentis Imper. Arriani contra Chriſtianos immanitas, pag. 133.134.
Victoriæ Catholicorum de hoſtibus, 829.830.

Z.

ZAleuci ſeueritas, 115.
Zuinglius in Euangeliſmo ſuo inſtructus à dæmone, 186. quàm fuit libidinoſus. Ibid.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE